KATOLIČKI LIST.

CRKVENO-BOGOSLOVNI ČASOPIS.

TEČAJ TRIDESET OSMI.

1887.

UREDIO GA

DR. ANTE BAUER

U ZAGREBU.

TISKARSKI I LITOGRAFIČKI ZAVOD C. ALBRECHTA.

Gdje je što?

(Cifra znači broj lista.)

Članci.

Dopisi.

Viestnik.

Zagreb.

Bosna Hercegovina.

Ugarska.

Cislajtanija.

Rim i Italija.

Njemačka.

Francezka.

Englezka.

Druge zemlje.

KATOLIČKI LIST.

Broj 1. | U Zagrebu, 6. siečnja 1887. | Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Svećenik i politika.

Svak će mi rado priznati, da je pitanje, o kojem naumismo razpravljati, od velike važnosti za svećenstvo u obće, a na pose radi stalnih prilika za Hrvatsko svećenstvo. No koliko i jest u jednu ruku važno to pitanje, toliko je opet u drugu delikatno: stoga razpravljajući o njemu valja da budeš oprezan u tvrdnji a obziran u rieči, da ništa ne uztvrdiš, česa ne bi mogao podkriepiti ili načeli crkvenimi ili ugledom crkvenih dostojanstvenika!

O našem pitanju nalazimo dva skroz protivna mnienja. Jedni bi htjeli svećenika sasma izključiti od politike, jer da ga ona otudjuje njegovom zvanju, s kojim da je nespojiva. Ti se pozivaju na rieči sv. Pavla (II Tim. 2. 4.) „nemo militans Deo implicat se negotiis saecularibus"; na rieči samoga Spasitelja: moje kraljevstvo nije od ovoga svieta (Iv. 18. 36.), koji prema tome i ne htjede riešiti razpre o baštini medju braćom (Luk. 12. 13. 14.); oni pokazuju napokon na život Isusa Krista i njegovih apostola, koji se niesu miešali u politička pitanja, već su sav svoj rad posvetili spasenju duša. Oni upozoruju nadalje na to, da bi se lako pričinjalo, kao da se takav svećenik bavi samo zemaljskimi stvarmi, da traži quae sua sunt, non quae Jesu Christi (Phil. 2. 21.) Navadjaju napokon askete i druge učitelje duhovnoga života, koji svećenika opominju, neka se kani svjetskih stvari te mu preporučaju samoću, da se uzmogne dostojno pripraviti za uzvišene čine koje obavlja, a da se kani svega, što bi ga moglo raztresti.

Drugi usuprot ističu, da svećenik nije samo službenik crkve, već i gradjanin, stoga valja, da i u tom svojstvu prednjači svjetovnjakom u izpunjivanju gradjanskih dužnosti. Svjetovnjaci katolici, tvrde ovi, lahko će izgubiti svako pouzdanje u svećenika, koga vide bezćutna kao kamen u životnih po njih pitanjih. Neprijatelji crkve, vele dalje, teže upravo za tim, da djelovanje svećenikâ ograniče medj crkvene stiene, te da mu u svih javnih pitanjih, što no se veli, oduzmu rieč, stoga će svećenik nastojanje njihovo osujetiti samo tako, ako se služi svojimi gradjanskimi i državljanskimi pravi te ako pokaže, da nije indifferentan u onih pitanjih, koja zanimaju i druge gradjane Upozoruju i na to: koli često može uman i savjestan čovjek — a takovih ima bez dvojbe medju svećenici — muževnom svojom riečju dobro unapriediti a priečiti zlo; ne mora li se svećenih pitati: nije li se passivnošću svojom i mûkom svojim ogriešio i o družtvo i o dužnosti střiša svoga, ne vriedi li i o njemu ona: facti culpam habet, qui quod potest negligit emendare?

Ako se napokon svećenik bavi političkimi pitanji „non dominandi cupiditate, sed officio consulendi, nec principandi superbia, sed providendi misericordia." kako liepo veli sv. Augustin, ne stat će svake sumnje, da traži quae sua sunt. Crkveni zakoni brane istina svećeniku, da se ne bavi negotiis secularibus, ali se pod tim razumije sasma drugo a ne politika.[1]

Ne ima dvojbe, da ima u tvrdnji jednih i drugih — akoprem su si skroz protivne — dosta istine: stoga valja, da u njima strogo lučimo istinito od neistinita, jer kad bi se u praksi proveo nazor prvih, nastala bi pogubna passivnost glede vjerskih interessa kod onih, koji su i dužni i zvani da ih zastupaju; ako li se prigrli bezuvjetno nazor drugih, još bi pogubnije mogle

[1] „Saecularibus vero negotiis, ut est Pauli Ap. praeceptum, ne vos implicate. A cujusvis generis mercatura, quaestuosa omni negotiatione, praediorum conductione tum aliis prorsus cavete etc." Sv. Caroli Borr. Pastorum instructiones etc. Cf. Grat. D. LXXX.

biti posljedice; ondje bi se lako griešilo per defectum, ovdje per excessum.

Svak vidi dakle, da valja tu, kloneći se jedne i druge skrajnosti, pronaći mediam illam viam auream. Koliko i jest to težak zadatak, nastojat ćemo ipak, da ga riešimo imajući pred očima strogo crkvena načela.

U svećenika valja da razlikujemo službenika crkve od gradjana.

I. Svećenik kao službenik crkve.

Promatramo li svećenika lih kao službenika crkve, tad je jasno, da njega u tom svojstvu ne zanima politika kao politika. Crkva bo i država razni su pojmovi, a po crkvenih načelih nema se jedna vlast miešati u poslove druge vlasti: stoga su se i pape posljednjih stoljeća brižno uklanjali i svakoj sjeni, kao da se oni miešaju u skroz svjetske stvari. A česa se kloni prvi dostojanstvenik crkve, toga valja da se a potiori klone podredjeni svećenici. Katoličke politike ne ima, već se jedino može govoriti o politici pojedinih katolika. Crkva ne propisuje vjernikom kakav politički sistem, ona se ne bavi ustavom i zakonodavstvom pojedinih država, ona živi pod svakom vladom, bila ona monarchička ili republikanska, ona propovieda svuda posluh prema poglavarom i postojećim zakonom. „Crkva ne zabacuje nijedan način vladavine“ kako liepo govori Francuzki biskup Guilbert u svojoj okružnici upravljenoj na svećenstvo i vjernike, „ali se i ne priljepljuje uz nijedan, ona se svakomu znade prilagoditi. Crkva je živila pod nasliednimi i biranimi, pod absolutističkimi i ustavnimi vladari. Ona je svuda mnogo trpila, pod svimi načini vladavine često je podnašala nepravdu i grozna progonstva, ali i često je uživala slobodu i mir.

Sva politika crkve sadržaje se u riečima: dajte caru carevo, a Bogu Božje. — Iza Boga tek dolazi car. A car znači svaku vladu, ma koje forme bila. Kad nam je Isus Krist objavio ovaj kratak sadržaj svoje Božanske nauke, zvao se je car Tiberij; a kad je apostol naroda učio, da se valja vlasti pokoravati, zvao se je car Nero.[1])

Samo se sobom razumije, da se ova pokornost, koju valja po nauci sv. Pavla izkazivati svjetskoj vlasti, ne proteže na crkvene čine svećenika, jer glede ovih pokoravat mu se je jedino crkvenim zakonom.

Rekosmo doduše, da katoličke politike ne ima, nu ipak se može govoriti o kršćanskoj politici i to stoga, jer načela kršćanske ethike valja uporabiti na politiku: moralne bo zasade, kojima se odredjuje odnošaj medju pojedinci, valja uporabiti i na odnošaj izmedju države i puka; načela kršćanske politike podudaraju se s načeli kršćanske moralke. Ako se u politici opaža, da je ona pokrenula putem, koji se protivi istinam vjere i ćudoredja, i koji je poguban po spas vjernika, ako je politika i zakonodavstvo neprijateljno temeljnim istinam, koje crkva propovieda, i ako krnji prava crkve, tad se valja crkvi brinuti za politiku, tad ona mora podići svoj glas opominjajući i poučavajući, tad njeni službenici ne smiju biti niemi psi, koji ne umiju lajati, tad valja ona: Clama, ne cesses (Isai. 58. 1.), i ona: Insta oportune, importune (II. Timoth. 4. 2.), tad vriedi ona sv. Ambrosija (ep. 40 ad Theod.) „Non est sacerdotale, quod sentiat, non dicere. Nihil in sacerdote tam periculosum apud Deum, tam turpe apud homines, quam quod sentiat non libere denuntiare.“ Dakako, da su u tom slučaju biskupi prvi zvani, da podignu svoj glas, a uz biskupe složno će ostalo svećenstvo stupati te jasno i glasno braniti svetinje proti neprijateljskim napadajem a to tim jasnije i glasnije, čim se radi o većoj svetinji. Samo onda dakle, kada i u koliko se razpravljaju crkvena načela u politici, valja se svećeniku kao crkvenom službeniku, za nju brinuti. Nu i tu će biti djelovanje njegovo više negativno t. j. nastojat će dopuštenimi sredstvi, da odkloni prieteće zlo; ako li bi pak potrebno bilo, da pouči puk u nekih pitanjih, koja su stvar savjesti ili koja zasiecaju u crkveno pravo, tad mu je dužnost to činiti; jer crkva ima pravo bditi nad tim, dosljedno se i njeni službenici moraju zato brinuti, da nitko savjesti katolika ne smuti i ne izkrivljuje i zlorabi njezine nauke, ne podkapa temelje moralu i da se svačije pravo štuje.

Uztvrdismo, da svećenika, kao službenika crkve, ne zanima politika kao politika, čime nipošto nehtjedosmo reći, da ne može nastati potreba i dužnost za crkvenoga službenika, da povjereno mu stado mora poučavati o pripadajućem mu političkom pravu i s njim skopčanoj dužnosti. Da je tomu tako, vidi se iz nauke moralista, koji uče, da su izbornici dužni vršiti pripadajuće im pravo izbora, dapače da mogu i težko griešiti ne glasujući. Tako Lehmkuhl veli[1]): „Obligantur populi in bonorum depudandorum electionem incumbere, si fundata ratione sperant, fore ut tali modo iniquae leges bonum commune vexantes impediantur, aboleantur, leges bonae atque utiles promoventur.“

---

[1]) Die katolische Bewegung. X. Bd. p. 1. sqq.

[1]) Theologia moralis. I. n. 799.

„Imo gravis obligatio concurrendi ad eligendos bonos candidatos adest pro iis, qui juste timere debent, ne abstinentes ab electione causa sint, cur sufficiens numerus bonorum deputatorum desit, atque ita pravae leges in damnum publicum cum effectu ferantur vel sustineantur."

A spomenuti već biskup Guilbert govori o tome ovako: „Sigurno je svaki izbornik u savjesti vezan, da sudjeluje kod izbora. — Što traži Bog od nas, kad nam je podielio to pravo (sl. izbora)? Opetujemo: mi se moramo služiti svojim pravom i to dobro služiti t. j. mi moramo glasovati i to dobro glasovati. — Budući da sve, što nam je milo, vjera, obitelj, družtvo ovisi o toj važnoj dužnosti, stoga nije slobodno izborniku da gleda na osobne koristi, rodbinstvo ili prijateljstvo. On je dužan dati svoj glas najboljemu i najčestitijemu, koji je sposoban da brani vjeru, obitelj i domovinu. Jedino takovi muževi vriedni su, da im dademo svoj glas, a njima ga ne možemo uzkratiti da se ne ogriešimo o svoju savjest, družtvo i Boga. — To su ozbiljne nauke, koje nas uči razum i vjera, one vriede za sva vremena i mjesta."[1])

Budući dakle da su izbornici dužni služiti se svojim pravom kod izbora te da su u savjesti obvezani svoj glas dati najboljemu i najčestitijemu, dosljedno da radeći inako grieše i to prema prilikam težko grieše, samo se sobom kaže, da ih svećenik mora kad kada poučiti i o toj njihovoj dužnosti, kao što ih poučava i o drugih dužnostih. Svećenik bo mora nastojati, da povjereno si stado koliko samo može odvrati od svakoga a naročito težkoga grieha[2]). A to će u našem slučaju težko postići, ako ne bude vjernike poučio, kakove su dužnosti spojene s pravom izbora!

U svakom drugom slučaju, osim navedenih, nema vjera – dosljedno ni svećenik kao službenik crkve, — s politikom nikakova posla. „Nemudar bio bi onaj katolik, svećenik ili svjetovnjak, koju bi htio vjeru privezati za koju vladu, ili ju š njom identificirati. Ne bi li to isto bilo, što i crkvu i svećenstvo izvrći pogibelji i braniti temeljnu bludnju. Isto dokazuje i svjetska poviest. Činjenica jest, da su neprijatelji države bili i neprijatelji svećenstva, kad godj su mislili, da je ono privezano za koju političku stranku.

[1]) l. c.
[2]) Elmar Freimund Der Clerus und die Wahlen. p. 27.

Muževi, kojim čast, mislili su u plemenitoj nakani, da dobro čine, ako spoje vjeru i politiku. Oni htjedoše za priestolje prikovati žrtvenik. Pak što se je zbilo? kad je uz žrtvenik prikovano priestolje palo, uzdrmao se je s njim i žrtvenik. Dobro bi bilo, da već jednom uvidimo, da žrtvenik nije za to, da se priliepi za carsko ili kraljevsko priestolje, za predsjedničku stolicu koje republike, za naslonjač senatora ili napokon za klupe sabornice. Njegovo je mjesto u višoj miroljubivijoj spheri, da čestitim ljudem svih stranaka ulije počitanje, jer su svi zvani, da pred žrtvenikom mole, i da u njega traže moć i utjehu.

Neka dakle nitko ne mieša svećenika u svagdanja politička komešanja. ali neka se i on sam ne mieša. Neka se on ne priliepi za nijednu stranku, jer je on dužnik svim strankam, da ih pomiri, da ih spoji u slozi i miru. Samo tako može on spasonosno uplivati i svojem Božanskom zvanju udovoljiti."[1])

(Dalje će sliediti.)

[1]) Guibbert l. c.

Leon XIII. godine 1886.

J. Gjuranec.

(Dalje.)

U savezu sa Njemačkom namiče nam se ovdje svojevoljno Španija i Karolinsko pitanje. Veliku buru i brigu u politič. svietu izazvalo je početkom g. 1886. pitanje: čije da je Karolinsko otočje sa svojih nješto preko 100.000 ljudih. Pravo si je prisvajala i Španija i Njemačka. Bilo se je bojati ozbiljna sukoba medju obima velevlastima i da je nastao rat, Bog zna, kako bi se bili odnošajili poremetili u Europi. Al tu se je pokazalo, da još nije obumro ugled i moral. moć papinstva, da se još k zarobljeniku vatikanskomu u najvažnijih prepornih pitanji utiču prve vlasti, tu se je priznalo, da u Leona XIII. počiva duh njegovih slavnih predšastnika: Grgura VII., Bonifaca VIII. Inocenta III. itd. Sv. otcu je stvar predana na riešenje. On dobi od obiju velevlasti istina častnu ali i velike odgovornosti službu posriednika i sudca. Čitavi politički i nepolitički sviet je iznenadio taj čin protest. Njemačke. Protestant i željezne volje kancelar podvrgava se sudu i posriedničtvu blagoga pastira katoličke crkve! Sve je uprlo oči u Rim, u Vatikan, kako će papa tu veliku zadaću riešiti. I sami neprijatelji se iz zlobe tomu radovaše, umišljajući si dilema: ili će papa riešiti stvar u prilog Njemačke, eto zamjeriti će se katol. Španiji; ili će pravo dobiti Španija, ali što će onda na to Bismark? što protestantska Njemačka? Al mudri Leon, davši stvar temeljito i ozbiljno po historicih i diplomatih izpitati i proučiti, rieši poput mudroga njekoć Salamona pitanje Karo-

linsko mudro i pravedno u prilog Njemačkoj, u koliko je imala pravo, i u prilog Španiji, u koliko je nje po pravdi i zakonu išlo. Obije velevlasti ugodno iznenadjene pokloniše se odluci i sudu sv. otca. Njemački cesar Vilhelm u priznanje mudrosti i pravednosti, te u znak zahvalnosti šalje Leonu XIII. za dar dragocjeni i umjetno izradjeni prsni križ sa lancem, u vriednosti od 10.000 maraka, a kardinal Jakobini, državni tajnik odlikovan je s obije strane najvećimi redovi. Kraljica španjolska, Marija Kristina, više mu nije mogla dati, kad mu je podielila red „zlatnoga runa", kojim mu je sam sv. otac 28. aprila 1886 g. pred najodličnijim rimskim i španjolskim svietom prsa okitio.

Sa Španijom u ostalom inih odnošaja ove godine sv. otac nije imao. Tamo prilično dobro stoji stanje crkve katoličke. Mnogo se ima zahvaliti plemenitoj kraljici M. Kristini koja svojom ljubežljivošću i odanošću napram sv. stolici ide sv. otcu na ruku svagdje, gdje najviše može. Stoga joj je i sv. otac u znak svoje otčinske privrženosti podielio ljetos prigodom kršćenja svoga kumčeta Alfonsa XIII. prekrasan dragocjeni dar, poznat pod imenom „zlatne ruže."

Pošto se niesmo još tako daleko od Njemačke udaljili, rado bismo spomenuti još jednu episodu iz života Njemačke kroz god. 1886., u kojoj je veliki duh Leonov sudjelovao. Mislimo proslavu 500 godišnjice universiteta u Heidelbergu. Ovo najstarije sveučilište Germanije ustrojeno je 1386. po Ruprehtu I. a potvrdjenoj bullom pape Urbana VI. Crkva nikad nije bila neprijateljica znanosti, pače ona je gojila, protežirala znanosti, ona je uviek zahtjevala znanost u svojih službenikâ. Ona kano što je prva otvarala vrata raznim umjetnostim i humanitarnim zavodom, tako je prva utemeljivala zavode znanstvene i prosvjetne: akademije, universe, razne lyceje itd. U tih najvišjih znanstvenih zavodih svećenici su obično učitelji svih struka znanosti. Srednji viek je nosioc starovječnih i klasičnih znanostih i gojitelj novih empiričkih i speculativnih znanostih, a ne viek natražnjačtva. Da nije bilo katoličke crkve veliko je i ozbiljno pitanje, bili se danas znalo za: Cicerona, Livija, Horaca, Demostena, Platona, Pitagoru, Aristotela itd., te za njihova djela i krasni njihov klasički jezik? Da nije bilo crkve, bi li danas astronomija, filosofija, umjetnosti, ma uzmite kojugod struku znanja i umjeća bila na onom stupnju, na kojem zbilja stoji? Ljudi najučeniji, najveći duhovi, kapaciteti u svih struka bili su ne samo vjerna djeca, već i službenici crkve. Ima li znanosti ili u srednjem ili u novom vieku, ili umjetnosti, kojoj se nebi koji svećenik do vrhunca dovinuo i iz njezinog si cvieća neumrli vienac spleo? Tako kao što njekoč papa, nosioc crkvenoga duha, otvara universu, tako i danas veliki duh Leonov ne može a da nebude ućestnikom 500 godišnje proslave najvišega znanstvenoga zavoda, pa ma bilo i protestantskoga, jer je crkva uviek znala i danas znade, da je prava znanost i istina samo jedna, da si znanost i istina nemože protusloviti bila naravna, bila positivna, jer je jednoj i drugoj izvor u Bogu i svrha vječna istina, Bog. Na dvostruki način Leon sudjeluje kod ove svečanosti. On šalje svoga izvanrednoga izaslanika, Enrika Stefensona, civilistu, učenjaka prve vrsti, da ga kod proslave hrama učenosti zastupa. Kao dar papin donesi Stefenson universi i Heidelbergu dragocjeni i umjetno izradjeni katalog one krasne tako zvane „palatinske" knjižnice, koju je u tridesetgodišnjem ratu 1623. slavni Tilly sobom ponio, a vojvoda bavarski Maximilijan papi Grguru XV. (1621.– 23.) poklonio. Biblioteka broji do 8000 svezaka. Stefenson je bio najvećim odlikovanjem primit i sa strane velikoga vojvode badenskoga, kao „rektora magnificentissimusa" i sa strane nazočnoga njemačkoga cesarevića. Veliki vojvoda Fridrik sam je u svom svečanom rektor. govoru u velike pohvalio taj čin sv. otca. A pravedan protestant, profesor i tajni savjetnik Dr. Kuno Fišer dao je Njeg. Svetosti podpuno priznanje u svom krasnom i burnim oduševljenjem praćenom govoru. Tim je činom opet Leon XIII. pokazao, da crkva nije kćerka natražnjačtva, već majka svake prave prosvjete i u mnogom izbio misli protestanata o intolerantiji katolicisma.

Ove je godine sv. otac sa Portugalom utanačio konkordat glede organizacije crkvene hierarkije i prava patronata u Iztočnoj Indiji. Lipnja 23. podpisao je konkordat državni tajnik. kardinal Jakobini i portugal. poklisar kod sv. stolice. Tim velevažnim činom pošlo je mudrosti i obzirnosti Leona XIII. ono za rukom, na čem su predšastnici njegovi već preko 50 god. radili, ali što se je uviek razbilo i na zaprieke naišlo ili historičkih prava ili narodne čuvstvenosti i težnja. Officiosni portugalski list „Comercio de Portugal" vrlo se veseli nad tim sporazumljenjem rimske kurije i svoje vlade i u velike hvali visoku mudrost uzvišeni duh Leona XIII. koji je znao u sklad privesti prava i histor. precedencije Portugalaca sa zahtjevi i pravi crkve i vjere. Ovim veleznamenitim uspjehom dodan je opet u vjekopise Leona XIII. jedan sjajni list, u kojem će se uviek zrcaliti uz plemenito srce te prosvietljen um i neslomljiva uztrajnost. Apostolskim pako breveom, datiranim od 1. Septembra uredjena je već i razdieljena hierarkija i u najnovije vrieme imenovani su već i biskupi za Iztočnu Indiju.

Kako se s pouzdane strane javlja, Leon XIII. vodi takodjer priegovore sa Englezkom i nastoji u plemenite kraljice Viktorije izposlovati, kako da se čim bolje uredi stanje katoličke crkve u tom njekad eminentno katol. kraljevstvu. Dogovore rukovodi i medju Londonom i Vatikanom posreduje umni kardinal Manning, nadbiskup vestminterski, koji uživa podpuno povjerenje u sv. otca i ujedno veliki ugled kod englezke kraljice. Kako se tvrdi, englezka vlada teži sada za pravom praesentacije katol. biskupa, odnosno za tim, da se faktično vrši pravo vetuma. Da bi se medju Vatikanom i En-

glezkom uredili redovati diplomatički odnošaji, o tom se za sada još negovori. Nema dvojbe, da će Leonu XIII. na korist katoličke stvari i ugleda sv. stolice i to za rukom poći, uzdrži li nam ga Bog duže još vremena na kormilu ladjice sv. Petra. Volje dakle ima i u sv. otca i u englezke vlade, a osobito u odvažne kraljice Vi torije, koja je osobno privržena katol. crkvi.

Čak sa dalekom Kinom stupila je obzirnost i mudrost Leona XIII. ov. g. u direktne odnošaje i dogovaranja, dapače imalo se je na naročitu želju „carstva božjega" ustrojiti u Rimu kod Vatikana poklisarstvo istoga, a u Kini nunciatura rimske kurije, ali se to za sada razbi o zanovetanje franc. vlade.

Liepe ove intencije kinezke vlade su već bile 1881. kardinalu držav. tajniku priobćene pismom dobivenim od njeke visoko uplivne osobe, gdje se je medju ostalim izjavilo, da Njeg. Jasnost, ondašnji premier-ministar Kine, Li-Hung Khang ima osobitu želju sa sv. stolicom stupiti u neposredne dogovore i diplomat. odnošaje glede katolika u kinezkom carstvu. Poslije toga ne dugo nasta u provinciji Cantonu novo progonstvo kršćana. Radi toga prošle godine pošalje sv. otac kinezkomu caru vlastoručni list, tužeći se na to progonstvo i moleći, da se Njegovo pravedno Veličanstvo zauzme za potlaćene kršćane. Na ovaj list papin car kinezki najuljudnije odgovori i izjavi se pripravnim u to ime biti na pomoć kršćanom. Po svoj prilici bila su ova dopisivanja medju ta dva souverena uzrokom, da se je opet ponovila u Kini misao i želja stupiti sa sv. stolicom u direktne diplomatičke odnošaje t. j. ustrojiti u Pekingu nunciaturu a kod Vatikana poslaničtvo. I zbilja u januaru g. 1886. punomoćnik kinezke vlade g. Dunn predade kardinalu držav. tajniku depešu, u kojoj se javlja, neka bi se započeli pregovori o odnošaju katolika i ob uredjenju diplomatičkih odnošaja medju Kinom i Vatikanom i gdje se u ostalom naglasuje, da će kinezka vlada odobriti sve ono, što će taj punomoćnik u savezu sa sv. stolicom utanačiti. Al sv. otac, kako je u svem mudar i obziran, tako ni u tom nije mogao s uma spustiti prava i interesse Francezke, koja imade protektorat nad katol. missijami u Kini i koja si je prilično liepe zasluge stekla za katol. vjeru i civilizaciju u onih iztočnih stranah. Prije svega dakle izvjesti sv. otac francezku vladu o intencijah Kine, iztičući, kako ta nunciatura neće imati svrhe krnjiti možda historička i priznata prava Francezke u iztoku, već da joj je cilj, složno i u zajednici sa zastupnikom Francezke raditi o civilizaciji i blagostanju iztočnih kršćana i da će se tim samo poboljšati i ustaliti odnošaji, obstojeći medju Vatikanom i Francezkom.

Nu ovi pravedni zahtjevi i obzirni nagovori ništa neprudiše u bivšega predsjednika ministarstva g. Freysineta. Vlada je francezka proti toj odluci sv. stolice protestirala i grozila se, da će dokinuti diplomat. odnošaje sa rimskom kurijom i da će odmah odazvati od Vatikana svoga poklisara grofa Lefebrèa de Béhaine, ako rimska stolica ustroji diplomat. nunciaturu u Pekingu. Jedino što je Francezka dozvoljavala je to, da se odašalje apostolski delegat bez diplomat. karaktera kakav je n. pr. u Carigradu, te da isti bude podčinjen francezkomu zastupniku u iztoku. Sv. otac je stoga za vrieme od toga odustao i Francezkoj u tih okolnostih samo, al ne u načelu popustio. Nadamo se, da će obzirnosti i mudrosti Leona XIII. poći za rukom i tu stvar na korist katoličke crkve dobro urediti. Francezka će morati popustiti, jer cieli nepristran sviet uviđja, da su intencije sv. otca o kinezkom pitanju skroz opravdane, pravedne i temeljite.

(Dalje će sliediti.)

Tumač k Naputku za duhovne sudove u carevini Austrijskoj glede stvarih ženitbenih.

Uvod.

Još prije sklopljenoga konkordata vriedilo je u Hrvatskoj o ženitbi kanonsko pravo. Dapače kad je 1. svibnja 1853. i u Hrvatskoj uveden obći gradjanski zakonik, ostalo je kanonsko pravo o ženitbi tim zakonikom netaknuto, jer poglavje drugo a. g. z. „O pravu ženitbenom" nije uvedeno u Hrvatskoj. Članak bo III. carskoga patenta od 29. studenoga 1852. kojim se obći gradjanski zakonik kod nas uvadja, glasi: „U drugom poglavju zakonika sadržani propisi o pravu ženitbenom, u koliko se tiče valjanoga sklopljenja i razpravljanja o nezakonitosti ženitbe, razstave od stola i postelje, ne imaju se uporavljivat u gore naznačenih krunovinah (Hrvatskoj, Slavoniji) na Naše u gradjanski stališ spadajuće podložnike rimo-katoličkoga, zatim grčko-sjedinjenoga i grčko-nesjedinjenoga vjerozakona. U obzira prije pomenutih točaka, tičućih se samoga veza ženitbenoga, ostaju dakle ovi jednovjernici i u napredak podvrženi onim zakonitim propisom i sudovom duhovnim, koji su po različnosti njihova vjeroizpoviedanja za njih dosad postojali i koji za njih dosad postoje."

Člankom X. konkordata povraćena je crkvi i zakonodavna sudbena vlast o ženitbi i u onih pokrajinah monarkije, gdje to prije ne bijaše.[1]) Da se prema tome članku postojeći propisi gradjanskoga prava za ženitbe

---

[1]) „Quum causae ecclesiasticae omnes et in specie, quae fidem, sacramenta, sacras functiones nec non officia et jura ministerio sacro annexa respiciunt, ad Ecclesiae forum unice pertineant, easdem cognoscet judex ecclesiasticus, qui perinde de causis quoque matrimonialibus juxta sacras Canones et Tridentina cumprimis decreta judicium feret, civilibus tantum matrimonii effectibus ad judicem saecularem remissis. Sponsalia quod attinet, auctoritas ecclesiastica judicabit de eorum existentia et quoad matrimonium impediendum effectibus, servatis, quae idem Concilium Tridentinum et Apostolicae Litterae, quarum initium: „Auctorem fidei" constituunt."

katolika u sklad dovedu s naredbami crkve katoličke — poglavje drugo a. g. z. protivilo se je njima — izdan je „Zakon za ženitbe katolika u carevini Austrijskoj" i njemu kao dodatak priklopljen „Naputak za duhovne sudove u carevini Austrijskoj glede stvari ženitbenih." Oba spisa vriede u nas kao crkveni i gradjanski zakon.

§. 1.

Ženitba je savez muža i žene, uredjen po volji Božjoj, da se razplodi rod čovječji i da se supruzi uzajamno pomažu. Ženitba je već od početka ustanovljena kao nerazrješiva i dobila je za pravilo zakon, da su muž i žena dvoje u puti jednoj; Krist Gospodin povratio joj je prvobitnu čast i učinio ju sakramentom novoga zavjeta.

Ženitba je ugovor sklopljen medju dvjema osobama raznoga spola i to u tu svrhu, da se umnoži rod čovječji, i da se supruzi medju sobom pomažu, da laglje snose nevolje života. Rimski katekisam pridaje i treći uzrok: da je naime liek proti griehom putenosti. Nu akoprem je ženitba ugovor, ipak je golema razlika medju ženitbom i prostim gradjanskim ugovorom, niti se ugovor ženitbeni može odieliti od sakramenta.[1])

Bitna svojstva ženitbe jesu: jedinstvo i nerazrješivost. Jedinstvo t. j. da ženitba u jedno te isto vrieme može obstojati samo medju jednim mužem i jednom ženom „i bit će dvoje u pùti jednoj", nerazrješivost t. j. da se ženitbeni vez razkida samo smrću „što je Bog sjedinio, čovjek neka ne razdružuje.

Toli kod židova, koli kod pogana zavladalo je mnogobračje i razrješivost ženitbe; Isus povratio je ženitbi prvobitnu čistoću, a osim toga podigao ju na čast sakramenta novoga zavjeta.

Materija sakramenta ženitbe jesu tjelesa zaručnika; forma: obostrana izjava privole u ženitbu a dielitelji su one osobe, koje sklapaju ženitbu.

§. 2.

Zaruke su ugovor medju mužem i ženom, u kojem obećaju, da će se uzeti:

Budući da je ženitba nerazrješiva, potrebna je čim veća opreznost kod sklapanja ženitbe, stoga se već od starine prije ženitbe sklapaju zaruke, da se zaručnici u to vrieme upoznadu i tako mogu prosuditi, hoće li zajedno biti sretni ili ne. Imade i drugih uzroka s kojih se prije ženitbe sklapaju zaruke, i to: da se zaručnici dostojno priprave, da primu sakramenat ženitbe, te da se tim laglje mogu odkriti moguće ženitbene zaprieke. U zarukah obećaju muž i žena, da *će se uzeti*, stoga valja, da se služe riečima u budućem vremenu n. pr. uzet ću te, a ne u sadanjem n. pr. uzimam te; u posljednjem slučaju ne bi bile sklopljene zaruke. Način, kako valja sklapati zaruke, nije od crkve propisan, stoga se može tko zaručiti ili pred župnikom i svjedoci, ili bez njih. U prvom slučaju zovu se *javne*, u drugom *potajne* zaruke. Zaruke mogu se sklopiti i pod pogodbom, ali pogodba ne smije da sadržaje što protivna bitnosti ženitbe, ili da je physično ili moralno nemoguća.

§. 3.

One samo osobe, koje mogu sklopiti medju sobom valjanu i dopuštenu ženitbu, mogu se valjano zaručiti očitovavši slobodno i razborito privolu svoju. Zaruke sklopljene u ime nedoraslih vežu samo onda dotičnike, da sklope ženitbu, ako su ih, postavši dorasli, potvrdili.

Da budu zaruke valjane, zahtieva se sliedeće:

1. Gledom na osobe:

a) da mogu medju sobom u to vrieme sklopiti valjanu i dozvoljenu ženitbu t. j. da im ne smeta nikakova ženitbena zaprieka ili zabrana, ili ako obstoji kakova ženitbena zaprieka ili zabrana, da sama sobom s vremenom prestaje n. pr. nedoraslost, zabranjeno vrieme itd.

b) da su pri zdravu razumu, stoga se ne mogu valjano zaručiti ludjaci ili pijani. Sliepi, koji su ujedno gluho-niemi, ne mogu se valjano zaručiti; ako je tko samo sliep, gluh ili niem može sklopiti valjane zaruke, ako se ma na koji godj način može podučiti o ženitbi i izjaviti svoju privolu.

c) Nedorasli izpod sedam godina ne mogu se valjano zaručiti. Zaruke nedoraslih, koji su navršili sedam godina valjane su, dok dorastu, ali onda ih mogu ili učvrstiti ili razkinuti.

2. Gledom na sámo obećanje:

a) obećanje ima biti *ozbiljno*;

b) učinjeno *stalnoj jednoj osobi*;

c) *promišljeno*;

d) učinjeno *slobodnom voljom*;

e) *zamjenito*, t. j. nije dosta, da samo jedna stranka obeća ženitbu, već valja da i druga stranka privoli u nju. Ako druga stranka *šuti* kad joj se ženitba obećaje, šutnja sama po sebi nije dovoljan znak, da privoljuje u ženitbu.

f) izraženo *jasnimi riečmi* ili *znakovi* i to jestnimi riečmi a ne niječnimi. Ne bi dakle sklopio zaruka onaj, koji bi djevojci rekao: ne ću uzeti druge osim tebe.

§. 4.

Zaruke, ma bile baš i zakletvom učvršćene, mogu se razriešiti, ako obje stranke privole.

§. 5.

Zaruke onih, koji su pod otčinskom vlasti, imadu se razriešiti, ako roditelji proti njim pravedno prigovore.

§. 6.

Ako jedan od vjerenika prekrši drugomu dužnu vjernost, bit će ovaj drugi riešen svoga obećanja. Ako poslije sklopljenih zaruka nastane takova promjena, da se može predmnievati, da druga stranka ne bi bila sklopila zaruka

[1]) Si quis dixerit, matrimonium non esse vere et proprie unum ex septem legis evangelicae sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in ecclesia inventum, neque gratiam conferre: anathema sit. Trid. ss. XXIV. c. 1. de sacr. matr.

bit će ona stranka, pri kojoj se nije dogodila takova promiena, riešena svoga obećanja. Ako su takove prilike obstojale već onda, kad su se zaručili, može ona stranka, kojoj te prilike nisu bile poznate, razriešiti zaruke.

Zaruke se mogu razriešiti:

a) obostranom privolom, ma i bile zakletvom učvršćene. „Omnis res, per quas causas nascitur, per easdem dissolvitur." Nu župnik ih ima svagda zabilježiti, jer radjaju zaprieku javne ćudorednosti (publ. honestas). Da se zaruke med usobnom privolom razriešе, valja da su oba zaručnika *dorasla*, jer nedorasli ne mogu sklopljenih zaruka ni obostranom privolom razriešiti, dok ne dorastu. Ako je jedan od zaručnika dorastao, tad on može i bez svakoga uzroka odstupiti od zaruka, ali valja da to učini *za tri dana*, pošto je dorasao.

b) Ako im roditelji djece, koja su pod njihovom vlasti, pravedno prigovore. Uzroke s kojih se može maloljetniku uzkratiti dozvola za ženitbu gledaj u obrazložbi k §. 69. 2. II.

c) Ako koji od vjerenika prekrši drugomu dužnu vjernost. To biva:

α) ako obći puteno s drugom osobom, ili

β) ako sklopi zaruke s drugim,

γ) ako ne će da u odredjeno vrieme sklopi ženitbu, ili ju odviše odvlači;

δ) ako se oženi s drugom osobom;

ε) ili ode u daleki kraj te nema nade, da će se skoro povratiti. U tom slučaju imade mu sudac opredieliti rok, do kojega ako se ne vrati, bit će zaruke razvrgnute.

d) Ako poslije sklopljenih zaruka nastane takova promjena ili se tek za nju dozna, koja bi, da je prije nastala ili bila poznata, zapriečila zaruke n. pr. ružna bolest: padavica, pijanstvo, prosti zločin, promjena vjere, razkalašen život, gubitak imetka itd. Nu ona samo stranka ima pravo odstupiti od zaruka, pri kojoj se nije takova promjena dogodila, stoga ako ova uzprkos toj promjeni ostaje pri zarukah, druga ih stranka ne može razvrgnuti.

e) Uvjetno sklopljene zaruke razkidaju se, ako se ne izpuni uvjet.

§. 7.

Vjerenikom je slobodno uzprkos zarukam stupiti u koji red ili se posvetiti svećeničkom stališu. Zaruke se razriešе, kad tko položi svečane zavjete ili primi više redove.

Svečani dakle zavjeti i viši redovi razriešuju zaruke. Od prostih zavjeta imadu tu moć samo položeni u Jesuitskoj družbi poslije dvogodišnjega novicijata. (Greg. XIII. Ascendente.)

§. 8.

Ako koji od vjerenika sklopi ženitbu s trećom osobom, razriešit će se doduše zaruke, ali drugomu vjereniku pripada pravo tražiti odštetu.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Umro je 3. o. m. Mirko **Krsnik** župnik u Kalinovcu. R. i. p.

Književno družtvo sv. Jeronima, javlja da imade jošte na zalihi društvenoga koledara i ljetopisa „Danice" god. 1887. za razprodaju, te umoljava ovime Velečast. gospodu župnike i duhovne pomoćnike da družtvu pruže pomoćnicu ruku i uznastoje da se još ta zaliha toga obće poznatoga koledara medju narod još za vremena razproda. Cjena je Danici po komadu 25 nč., koj naruči najmanje 25 komada daje društvo razpačatelju 20% popust i samo plaća poštarinu. Podjedno obznanuje članovom, da se knjige pripadajuće im za godinu 1887. na povjerenike razaslane da im je uruče; koji ih dakle nije primio, neka se obrati na svoga povjerenika, da mu ih pošalje.

Rim. Sv. je Otac razdielio kao **božični** dar medju siromake grada Rima 12.000 lira, a osim toga 160 podpuno opremljenih kreveta. Drugačiji je dar, što ga pripravlja redovnikom ministar nastave Tajani. Kako je na ime javio „Ravennate", treba da se odredi broj redovnika, koji imadu nadzirati one crkve, što se imadu sačuvati kao monumentalne zgrade. Jer pak zakon dopušta za ovake crkve samo jednoga redovnika, imadu se ostali raztjerati.

Još veću darežljivost pokazao je sv. Otac spremi zavoda — koji je vječni dokaz ljubavi i brige papâ za širenje sv. vjere — na ime sprem propagande. Sv. otac Leon XIII. darovao je ovomu zavodu 500.000 lira, kad mu je talijanska vlada onom sramotnom otimačinom, sekularizacijom na ime propagandinih dobara, rekao bih podvezala životno djelovanje; a sad prvi dar jubilejske svoje godine 1887. daje opet sv. otac propagandi i to opet **pet sto tisuća** lira. Tako je sv. otac u roku od dvie godine od milodara samo ovomu zavodu poklonio milijun lira.

— Rimski dopisnik „Köln. Volkszeitunga" uvjerava, da je pouzdano doznao, da je na sam Božić u Vatikan prispio drugi priedlog pruske vlade o konačnoj revisiji majskih zakona. Čini se, da se vlada približuje bar njekim željam sv. Otca, pošto je on prvi priedlog vlade zabacio. Sv. je Otac odredio odmah na sliedeći dan, dakle na Stjepanje sjednicu, koja je trajala četiri sata, da se izpita sadržaj priedloga pruske vlade.

(Protest Španjolskis biskupa.) Španjolski su biskupi dali natisnuti u Madridskom listu „*Union*" **protest** protiv protucrkvenog pokreta u Italiji. U protestu se medju ostalim veli: „U toku vjekova nije sviet vidio prizora, da bi se uzvišeno dostojanstvo papinstva onako obruživalo i u kao povlačilo, kako to biva sada. Ova žalostna činjenica dokazuje, da se i usried devetnaestog vieka mogu zaboraviti najelementarniji pojmovi prava i pravednosti, obćega interesa i dostojanstva čovječjega. Papu ne samo da su nepravedno lišili svjetovnog posjeda

i tako mu oteli neovisnost i slobodu, već se i pojedini čini papinski podvrgavaju odurnoj kritici, zlopake mu se podmeću namjere; dapače se protiv njegove posvećene osobe podižu najružnije poruge i najteže prietnje. Visoko i neprispodobivo dostojanstvo apostolske stolice nogama se gazi sa znanjem i pogodovanjem same vlade; dotle je pače već došlo, da se ovaj nesretni položaj smatra i označuje neozledivim. Protiv ovih činjenica mora španjolski episkopat, kako se i pristoji njegovu katoličtvu, izjaviti, da je cielim protucrkvenim pokretom duboko povriedjen u najsvetijih čuvstvih svojih; on prosvjeduje svečano protiv nečuvenih navala na osobu papinu i neće nigda prestati svom moćju svojom raditi na tom, da Rim uviek sačuva svoj neizbrisivi značaj, po kojem je samim bićem svojim papinski grad i da uviek ostane središte katolicisma. Stoga valja da zahtieva episkopat i vjernici svoga svieta, da se papi povrati Rim i petrovo nasliedstvo."

Za obnovu franjevačke crkve u Zagrebu darovala su p. n. gospoda: uzoriti gosp. kardinal-nadbiskup Mihalović 100 for. — biskup Pavlešić 10 fr. Horvat 5 fr., Dr. Matunci 3 for., Dr. Fr. Rački 5 for., Gugler 5 for., Barabaš 2 for., Smetiško 10 for., L. A. Rumpler 3 for., J. Švec 10 for., Dr. G. Baron 3 for., N. N. 60 novč., Al. Manzoni 1 fr., M. Stepinac 2 fr., Konstanjevac 1 fr., Košćec 2 for., Katkić 5 for., Dr. M. Matina 1 for., K. Kindlein 1 for., Milosrdna braća 3 for., N. N. 4 for., Höpperger 2 for., Drašković 10 for., Dr. Kržan 10 for., Dr. Bauer 1 for., Dr. Dočkal 1 for., Štajcar 1 for., Budicki 2 for., Arko 3 for., R. Wimmer 1 for., Iveković 3 for., Mikić 3 for., biskup Fr Gašparić 10 for., Josip Pažur 1 for., Ver. Kolander 50 nov., Suk 2 for., Matica 1 for., Niko Gavella 1 for., Ferdo Krajačić žup. 2 for., S. Wasserthal 50 nč., Mijo Herzog 1 for., N. N. 50 nč., R. Patriarch 3 for., N. N. 40 nč., tvornica likera Pokorny 1 for., A. Gnezda 1 for., udova Hinterhober 1 fr., Dr. Steiner 1 for., N. N. 2 for., Mrazović 2 for., Cerovsky 1 for., N. N. 1 for., Klotilda Bival 1 for., Hrabal 30 nč., Herkov 1 for.

Za ove plemenite darove se svimkolikim darovateljem najtoplije zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

Javna zahvala.

Milostiva gospodja Alojzija pl. Čavrak, gradjanka grada Zagreba, sjetila se je opet veledušno župne crkve sv. Nikole u Gušću, te joj je sa svojom unukom, gospodičnom Alojzijom pl. Čavrak, vrlo liepo, fino i ukusno prizvanjalo (Glockenzug) — u vriednosti od 50 f. — priredila, te dne 24. prosinca 1886. kao božićnicu priposlala.

Na tom liepom i veledušnom daru budi plemenitim darovateljicam od mojih župljanah i od mene ovime izražena javna duboka zahvalnost, a od dobroga Boga jim bila obilna plaća. —

U Gušću dne 4. siečnja 1887.

Franjo Jemeršić, župnik.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Vincek Andro, u Kašini kuće br. 13. Podgorski Janko, u Kašini kuće br. 15. Palikuća Dragutin u Blaguši kbr. 8. Kušt Jakob, seljak u Marija Bistrici. Staklarović Franjica, seljanka u Marija Bistrici. Santić Pavao, učenik u Bistri. Žiljak Magda, učenica u Bistri. Pobor Stjepan Franin, učenik II. razreda, Antić Marija Ivanova, učenica II. raz., Lončarić Mato Josipov, učenik IV. raz., Brozović Mikula Mikulin, trgovac i Lončarić Katinka Antunova u Selcih-Primorje. Pavić Jakob Jakovljev, učen. I. gimnaz. razreda na Rieci. Pučka škola u Podstenah. Obća pučka škola u Turkih. Imovna obćina gjurgjevačka u Belovaru. Bukal Baltazar, obć. blagajnik u Zlataru. Buždan Ivan, kmet u Lanišću. Pridulić Dinko, upravitelj župe u Barbanu u Istri. Hadrović Josip, kapelan, Marenčić Ivan, obć. odbornik na Visokom. Banić Vinko, lončarski mešter u Kegljevcu. Kraljić Šimun, mladić u Trojstvu. Pazka Antun, mlad. u Markovcu. Filipan Ana, učenica III. raz. u Trojstvu. Živoder Juraj, mladić u Martincu. Ban Miko, posjednik u Vrbici, Dudašić Mijo, obć. vječnik u Trojstvu. Jagrić G. trgov. u Pakracu. Piontek Pavao, kolar u Novom slankamenu. Budak Joso u sv. Roku. Turač Marko, Topol Nikola, Jelačić Ivan, Klarić Stjepan, Sila Vatroslav, Dujan Petar, Volarić Stjepan, Petrunić Stjepan, seljaci, Petrunić Kata, Hajdinović Anka, Tukac Jela, seljanke, Galić Zdravko, gimnaz. svi u Hrnetiću. Kos Franjo, u Mraclinu. Kovačević Janko u Buševcu. Selak Stjepan, posjednik u Bastajih. Bošnjak Dragutin, bogoslov II. god. u Zagrebu. Belavić Marko, kapelan u Voći.

Ovaj prvi broj „Katoličk. Lista" šaljemo svim dosadanjim predplatnikom. Šaljemo ujedno poštansku naplatnicu moleći štovane predplatnike, da obnove predplatu. Drugoga broja nećemo nikomu slati, koji se do onda ne predplati ili bar ne javi dopisnicom, da želi i nadalje primati list. Neka budu računi čisti. Onu pak trećinu predplatnika, koji još duguju predplatninu, molimo, da nam dugovinu pošalju — jer inače ne bismo mogli namiriti tražbine tiskare za prošlu godinu, a u tom bi slučaju morali upotrebiti ona sredstva, koja bi morala biti neugodna, a svakako bi bila nedostojna predplatnika „Kat. Lista."

Ovo će uredničtvo uložiti sav trud, da bude list što bolji, pak se za to nada, da mu neće ponestati podpore onih, kojim mora najviše na srcu biti uspjeh ovoga lista.

Urednik dr. Ante Bauer. — Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 2. U Zagrebu, 14. siečnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Svećenik i politika.

(Konac.)

II. Svećenik kao gradjanin.

Svećenik nije samo službenik crkve, on je ujedno član države, on je gradjanin. U izvršivanju gradjanskih njegovih prava nitko ga ne može i ne smije smetati, osobito ako se njimi služi, a da tim ne štetuje njegovo crkveno djelovanje. Svaki gradjanin dužan je, da prema svome zvanju promiće javno dobro države, dosljedno obvezan je i svećenik prema svome zvanju, da služi javnomu dobru in rebus sacris, a to čineći služi i državi prema riečima Leona Vel.: Cum Ecclesiae causas, tum regni vestri causas agimus et salutis, ut provinciarum vestrarum quieto jure potiamini.

Gradjanin i službenik crkve nisu u svećenika dva razna subjekta, dvie razne osobe, već su jedan subjekat, jedna osoba, kao što se u obće vjerski i politički čovjek ne dadu sasma odieliti. Svećenik i kao gradjanin valja da se sjeća svoga crkvenoga položaja; oba su svojstva u njega u skladu, u koliko mu i crkva i država zapovieda pokornost prema svjetskim zakonom i svjetskoj vlasti, ako ne zahtievaju ništa, što bi se protivilo vjeri, ćudoredju i zajamčenoj slobodi savjesti.

Nu tu se radi o izvršivanju političkih prava, koja pripadaju gradjanom u državi. Nema dvojbe, da svećenik **može**, kao što i svaki drugi gradjan izvršivati pripadajuće mu političko pravo, isto tako se ne može nijekati, da se u nekih slučajevih svećenik upravo **mora** služiti tim pravom, kad se n. pr. o tom radi, da se sačuvaju dobra vremenitoga ili vječnoga života, ili da se uzdrži zakoniti red. Izbor narodnih zastupnika stvar je velike važnosti u ustavnoj državi, oni sudjeluju kod stvaranja zakona, oni odlučuju o sreći ili nesreći naroda, do njihove značajnosti i poštenja mnogo stoji. Sabor imade veliku znamenitost ne samo za vremenite nego i za crkvene odnošaje u zemlji. — Mnogi predmeti u zakonodavstvu i upravi imadu značaj i gradjanski i vjerozakonski (ženitba, škola itd.); tu su dielnici kako vremeniti tako i crkveni probitci. Bude li koji sabor imao pred očima samo svjetovne probitke, a ne i duhovne, to bi se u toj zemlji lako zametnuo razdor, koji bi mogao biti od najžalostnijih posljedica za oboje, a naproti u složnom i zajedničkom radu duhovne i svjetovne oblasti imade obilje blagoslova.[1]) Svećenik u obće govoreći, ne vrši svoje dužnosti, ako se ne služi svojim pravom izbora, njegov primjer lako zavede i puk, pa se može dogoditi, da se narod i onda ne probudi iz mrtvila, kad se radi o životnih po nj pitanjih. Ali mogu biti i takove prilike, da se svećenik upravo mora uzdržati od glasovanja. „Ne možete pristajati uz ljude“ veli presvietli biskup Senjski u svojoj okružnici na kler, „koji bi bili proti svakoj vjeri, ili očito proti našoj vjeri i crkvi, ili proti pravici. — Ako biste za koga bili uvjereni, da ne ima ljubavi naroda i domovine, ne biste ga dakako porad sviesti smjeli birati.“[2]) Ako ga sugradjani počaste svojim pouzdanjem te ga izaberu za zastupnika, neka prime izbor. Svećenik pozna bolje potrebe naroda, nego li drugi stališi; u nj se narod više uzdaje, nego li u svjetske činovnike; svaki drugi stališ zastupa manje ili više svoje stališke interesse, sam je svećenik već po svojem zvanju nad interessi pojedinaca, on živi medju narodom i za narod, on pjeva s narodom, a s narodom i plače. Danas, kad se sabor i u vjerskih stvarih smatra kompetentnim, valja tim više,

[1]) Salzburžki nadb. dr. Eder u okružnici izbornikom svoje nadbiskupije.

[2]) Br. 238. 4/2. 1883.

da se svećenici služe svojim političkim pravom, da vjeri osiguraju upliv, koliko je moguće, u javnom životu.

Svećenik se u obće može služiti svojim političkim pravom u zakonitih granicah, gdjegodj misli, da može tim koristiti domovini ili ga vjernici pitaju za savjet „Nastojanje bo ove vrsti“ (t. j. zastupati svoje političko mnienje načinom poštenim i zakonitim), veli sv. Otac u okružnici Hispanskim biskupom, „samo ako se ne protivi religiji i pravici, crkva nipošto ne osudjuje.“ Uviek je dobro i koristno, da svećenik pokaže narodu, da se s njim slaže, ako ga zanima važno koje političko pitanje, ili ako je povriedjena njegova pravna sviest, ili je okaljana njegova čast: jer domoljublje i požrtvovnost naroda valja da svećenik cieni dapače i onda, ako je narod pošao stranputice, samo ne smije svećenik u tom slučaju poći s narodom nit aktivno sudjelovati. Dobro je da se često čuveni prigovor, kao da su katolički svećenici zli domoljubci djelom suzbije, jer i mi cienimo rieči rimskoga državnika: optimae curae de salute patriae (Cic. de rep. VI. 26.), ali isto tako osudjujemo kao nedostojno svećenika, da se sasma dade na strančarije. Profecto sacerdotes, veli sv. Otac (l. c.), tradere se penitus partium studiis, ut plus humana, quam coelestia curare videantur, non est secundum officium. Cavendum itaque sibi esse intelligant, ne prodeant extra gravitatem et modum. Dakako, da se ne može stalno kakovo pravilo osjeći, polag koga se je svećeniku u svakom slučaju vladati. ali uviek valja da se drži načelâ moralke i crkvenoga prava. To je stalno, da naše doba mnogo zahtieva od svećenika, da mu je široko polje otvoreno, gdje može djelovati. Kakav godj bio odnošaj države napram crkvi, prijateljan ili neprijateljan, svećenstvo se ne može odreći dužnosti, da upliva na javni život, jer je lozinka naše dobe: boj proti crkvi i kršćanstvu. Ako se dakle svećenstvo služi svojimi pravi i zastupa svoje interesse, kako to zahtievaju političko-socijalne prilike, ono radi samo prema duhu kršćanstva i zadatku crkve.[1]) Da neprijatelji crkve, služeći se novovjekom stečevinom, toli hvaljenom slobodom, ne potisnu svećenstva u nazadak i ne oduzmu mu sav socijalan upliv, valja da se i svećenstvo primjerenim oružjem bori proti nazovi liberalismu, koji in ultima linea nastoji o propasti crkve, i koji nije manje pogibeljan od starih haeresa, proti kojim su se borili crkveni otci.

Crkva se ne može i ne smije nikada odreći socijalnoga upliva na ljudsko družtvo, koji je nekoć izvršivala, ona je taj upliv stekla i izvršivala napornim djelovanjem svojih službenika, kojim se valja brinuti za duhovno i tjelesno dobro vjernika, koji imadu biti vodje i učitelji puka u svih važnih pitanjih, ona si i sada može taj upliv osigurati, u koliko još obstoji, ili ga opet steći, ako ga je nestalo, jedino svestranim i umnim djelovanjem svojih svećenika.

Danas, kad nam se žalostna perspektiva otvara u budućnost, više se je bojati, da svećenstvo premalo čini, nego li previše, i više škodi udobna passivnost svećenstva, nego li i pogreške aktivnih pojedinaca Stoga i ne će crkveno poglavarstvo tako lako stavljati zapricka svećeniku, komu je narod povjerio mandat, dok se u zakonitih granicah kreće i dok ne smetne s uma onu Apostolovu: Sobrius esto! Ako bi se ipak to dogodilo, tad može svećenik prizvati na viši crkveni sud, ako sceni, da mu je krivo učinjeno.[1]) Biskup može istina svećenika pozvati na račun, kako on vrši svoje političko pravo, ako tim krnji crkveno pravo ili radi proti crkvenim interessom, ali on ne ima prava siliti svećenika, da sliedi njemu počudnu politiku.[2]) Zato i veli presvietli biskup Senjski u svojoj okružnici na kler: „U stvarih političkih kano biskup nastojim biti reserviran: ne namećem nikomu svoga savjeta, a još manje kakove zapoviedi; ja pokornost zahtievam samo u onih stvarih, na koje se proteže moja biskupska vlast. „Nema dvojbe“ piše spomenuti već više puta biskup Guilbert[3]), „svećenik je, kao što i svaki gradjan, podpuno slobodan u svom političkom mnienju, i nitko nema prava, da to smatra kao zločin. On može misliti, da je ovaj ili onaj način vladavine bolji za domovinu, on može republiku predpostaviti monarchiji ili monarchiju republici, jer može slobodno, ali uviek izvan službe, svoje osobno mnienje izreći, i braniti ga obzirno i umjereno, kako dolikuje svećeniku. Ali što mi kudimo jest pokus, da se religija s tim učini solidarna, jer religija jest i mora ostati skroz tudja tim systemom, i jer je pokus, služili se religijom, da se podupire koja stranka bogohulna zloporaba, koja ju na nedostojan način kompromituje.“

[1]) Clericus Archiv. Bd. IV. p. 89.

[1]) Hergenröther Betheiligung des Klerus an politischen Fragen. Archiv Bd. XV. p. 67. sqq.

[2]) Rudolph Ritter von Scherer Handbuch des K. R. Gratz 1886. I. B. 2. Hälfte p. 380.

[3]) l. c

Sav značaj i organisacija svećenstva zahtieva, da ono u svom gradjanskom djelovanju bude konservativno, a ne destruktivno Konservatisam pak ne sastoji u tom, da se sve, što je staro brani samo stoga, što je staro, ma i bilo Bog zna kako manjkavo, već pravi konservatisam sastoji u tom, da se sveto štuje svako pravo, a osudjuje svaka povrieda prava. Takav konservatisam ne izključuje napredka na pravnoj podlozi, on ne brani, da se nadopuni manjkavo a odstrani škodljivo. Što je Hergenröther uztvrdio o Njemačkom svećenstvu, mnijem, da se može punim pravom reći i o Hrvatskom svećenstvu. „Naše je svećenstvo hvala Bogu", njegove su rieči, „odviše triezno i razborito, odviše naobraženo i savjestno, nego li da bi se ma i iz daleka samo trebalo bojati, da bi zlorabilo svoja gradjanska i politička prava ili da bi se upustilo u rovarenje, koje bi ga moglo kompromitovati. Njemu je sveto pravo vladara i njegovih sugradjana, ono štuje pravo u državi postojećih konfessija i može punim pravom od svakoga zahtievati, da se i njegova prava svagdje štuju", ili kako veli Senjski biskup u svojoj poslanici: „ako se bude dostojno i lojalno svojim pravom služilo, može se nadati, jer imade pravo na to, — da ga zakon i poglavarstvo štiti."

Kad bismo iz svega, što do sada navedosmo, htjeli u kratko sastaviti neka pravila, kojih se je svećeniku držati, tad bi ta pravila po prilici glasila ovako: 1. Svećenik prije svega je vjeran čuvar svetinje i brani u svom okolišu crkvena načela zakonom mu dopuštenimi sredstvi. 2. On ne zlorabi nikada svoga crkvenoga položaja u političke svrhe i pokoran je u dopuštenih stvarih vlasti i državnim zakonom. 3. On se služi svojimi gradjanskimi pravi u zakonitih granicah na dobro države i crkve i ne odriče se načelno svakoga sudjelovanja u javnom životu, ali se bez potrebe ne tura pred druge On ne zaboravlja svoje hierarchičke podredjenosti i kanonskoga posluha te nastoji napredovati u naobrazbi, da može korisno djelovati. 4. On se zanima za sve, o čemu ovisi dobrobit povjerenih mu vjernika, on ljubi sve, ne krnji ničijega prava, obziran je u svemu, u kratko: on se drži rieči sv. Augustina: Non omnibus omnia, — omnibus caritas, — nulli injuria.

Dr. F. Belaj.

Leon XIII. godine 1886.

J. Gjuranec.

(Dalje.)

Osim kinezk. pitanja nije Leon XIII. ljetos sa Francezkom nikakvog drugoga važnijega odnošaja ni sukoba imao. Crkva katolička tamo na pose stoji kano ladjica na uzburkanom moru, koju biesni valovi čas tamo čas simo ljuljaju, al ipak u bezdno strovaliti ne mogu. Do sada je dakle bilo dosta zlo; ali odsad se bojimo da bi moglo još gorje biti, pošto je u decembru nastupilo novo Gobletovo ministarstvo, koji je odprije bivši pod vladom Freycinetovom ministrom cultusa poznat kao slobodan zidar i neprijatelj Boga i vjere. On je debelim potezom pera često puta iz budgeta izbrisao težko zasluženu plaću francezkoga klera i znade se, da je kod svečane proslave 100 godišnjeg rodjendana slavnog učenjaka, akademika Chevreula, javno nazdravio atheismu, al mu plemeniti učenjak dostojno katolika odvrati, da je on samo učenjak i ništa drugo, te da je živio kao katolik i kao katolik da hoće umrieti.

Ministar Freycinet, židov, barem je zagovarao i svom dušom branio diplom. sjedinjenje sa Vatikanom. Gobletu i njegovomu kabinetu čini se da do toga nije stalo. Barem zastupniku židovu Clèmenceau, koji je u komori stavio opet predlog o razstavi crkve od države, odgovori, da vlada za sada još taj korak ne može poduzeti, jer se boji, da ne bi imala većine. Nesretna Francezko! Ti najstarija kćerko katol. crkve! Čini se, da Ti vlastiti sinovi izkapaju grob, gdje će Tvoja slava i čast valjda za uvjek zakopana biti. Poslije strahovite prve i druge revolucije našla je Providnost valjanih sinova, koji Te iz pandja smrti ugrabiše, iz propasti digoše, da li će Te božja providnost pomilovati i iza treće revolucije, kojoj već na vrata kucaš? Molitve i uzdisaji Tvojih plemenitih sinova, nadamo se, da će to u milosrdja božjega opet postići! Dao Bog, da poslje toga Tobom opet zavladaju, Tobom ravnaju, nasljednici Klodviga, Karla Martella, Ludviga IX. „reges christianissimi", a ne atheiste, slobodni zidari, židovi! Svuda skoro po Europi, ali u Francezkoj najpače svu javnu polit. i socijalnu ulogu, sva prava, svu vlast imadu židovi i slobodni zidari u svojih pandjah. Sav politički, socijalni, familiarni život raztrovan je njihovimi otrovnimi načeli i zapleten u njihove mreže. Vrlo oštroumno tu ulogu i premoć židovstva i slobod. zidarstva karakteriše slavni francezki publicista Eduardo Drumont, u svom velevažnom djelu „La France juive", koje je nedavna već 50. izdanje doživjelo. Drumont dokazuje, da je židov jedini gospodin u Francezkoj, da on veća prava, nego mi uživa, da nas je židov u istinu ogulio, pošto si je sva sredstva i premoći socijalnog života prisvojio. Drumont veli, da on to naprosto ne tvrdi, već da najočevidnije sve to dokazuje svim onim orudjem, kojim danas iole može u Francezkoj razpolagati kršćanin, koji je od uprave

svoje vlastite zemlje sasmai zaključen. Vaši židovski i slob. zidar. listovi, veli Drumont, navaljuju na naše religiosne korporacije i zahtievaju, da se u prilog zajedničkomu blagostanju njihov vlastiti imetak ugrabi. Nu ja Vam odvraćam medju ostalim, da jedan jedincati izmedju Vas 3 miljarde imetka posjeduje, i jeli komu od republikanske židovske štampe palo na um, da se ovomu ogromni taj superfluum uzme i za obće blagostanje upotriebi? — Zamjeravate nam, što se pokoravamo njekomu, koji da u Rimu živi. Nu ja ću vam predložiti listinu central. comitea sveobće židovske aliance, koje vam članovi i poglavari, koriphaei većinom u Stuttgartu, Monakovu, Berlinu itd. živu. —

Vi tvrdite, da je pravo, ako se posljedna volja i oporuka umirajućega ne štuje, kada on svoj imetak kakvomu katoličkomu dobrotvornomu i od države priznatomu zavodu ostavlja. Nu ja ću vam dokazati iz testamenta jednoga od vaših (Cremieux, politik i odvjetnik), da zapisi učinjeni jednoj od države nepriznatoj korporaciji (alliance israélite universelle) nisu nikada od one napadnuti bili. Velite, da vaše nečuvene uspjehe trgovačke i sreću svojoj vještini i marljivosti zahvaliti imate i da u svem poštenim načinom postupate. Ja vas oprovrgavam, jer vam dokazujem, da vi, ako niste u vaših spekulacijah jači i sretniji, isti zakon na vašu korist i sebi u prilog obrnete. Zakon, koji bi za sve Franceze imao biti jednak sramotno se vam u prilog tumači i prekreće. Sjećam Vas samo na to, da niti Erlanger ni Savary, niti jedan od utemeljitelja varavih i sumljivih židov. družtva nije ni u iztražni zatvor došao (prem su kao varalice tuženi bili), dočim se na tužbu jednoga vašega Lövea, koji nikakvoga dokaza pokazati nije mogao, niste bojali do 40.000 obitelji uništiti, kad ste upravitelja glasovitoga zavoda (Bontoux, union generale) sasma protuzakonito zatvorili, što isti nije Rotschildu po ćudi bio. Za Vas dakle, stojeće pod protekcijom svemožnoga framasonstva, neimade zakona, neimade pogibelji. kod burza i spekulacija neizlazite nikada praznih, a kod bunâ i ustanaka izlazite uviek čistih ruku. Takva i druge vrsti ozbiljna pitanja stavlja slavni Francez na židove i poglavare svoje zemlje, koji će ju sasma uništiti i razrovati, oglušili se narod francezki glasu svoje katoličke savjesti i otčinskim opomenam Leona XIII.

Uza svu modernu izkvarenost istina je istina, ona je silna moć, kojoj za čas prije ili kašnje oči okreću i oni, koji bi ju rado zaniekali. K tomu vrelu i središtu svake istine i pravde upiraju oči i druge pomanje državice i narodi makar nekatolički. Holandija kani sa svetom stolicom uzpostaviti diplom. obćenje. Ista daleka Kolumbija iza 50 godišnje borbe proti bezvjerstvu i radikalismu želi da se po načelih katoličke crkve i encyklike Leona XIII. „Immortale Dei“ sasma constituira. „Državna konstitucija republike Kolumbijske“ počima riečima: „U ime Boga, prvoga izvora svakoga auktoriteta.“ Izmedju ostalih članaka, art. 38. glasi: Katolička, apostol. rimska vjera je vjera državna. Art. 55. biskupi, svećenstvo i sve zgrade crkvene su od poreza oprošćene. Art. 56. Vlada se opunomoćuje da sa riskom kurijom ugovori konkordat, kojim da se riešе sva još viseća pitanja, tičuća se crkve i države.

Crna Gora, naše gore list, posestrima nam po jeziku i krvi nije mogla propustiti, a da se nepribliži k tomu izvoru istine i pravde. Pravedni knez Nikola približio se je u svojoj mudrosti k još mudrijemu Leonu XIII Sklopljen je dakle konkordat medju Vatikanom i Crnom Gorom, datiran 18. augusta 1886. i podpisan po kard. držav. tajniku i Jovanu Sundečiću, tajniku kneza Nikole. Glavnije točke konkordata: katoličkoj vjeri priznaje se sloboda i javnost. Nadbiskup barski je metropolita za katolike Crne Gore, a imenuje ga kurija sa knezom u sporazumku. Metropolita prisiže knezu vjernost. Župnike imenuje onaj uz privolu vlade. Duhovna mladež odgaja se i izobražava u Rimu uz pripomoć vlade u slaven. jeziku. Molitva za kneza moli se u crkvi takodjer u slaven. jeziku. Već je 8. 11. prošle godine posvećen učeni Fra. Sime Milinović u Rimu svečano po kardinalu Simeoniju za nadbiskupa barskoga i metropolitu crnogorskoga. Papa mu pokianja u znak otčinske privrženosti zlatni prsni križ sa lancem. S pouzdanoga se izvora doznaje, kad se je radilo o konsekraciji novoga crnogorskog metropolite, da je knez Nikola izrično o tom nastojao, da se konsekracija baš u središtu, u Rimu, i što sjajnije obavi. Dokaz kako je obzirnome vladaru Crne Gore i do toga, da željam svojih katoličkih podanika i u nuzgrednih stvarih zadovolji. U tom se nazire i politika.

Velika Rusija živе u miru sa sv. otcem. Na plemenitoga cara svih Rusa, Alexandra III. mnogo je djelovala žalostna smrt njegova otca. On je sam dosta privržen i sv. otcu i katoličkoj crkvi. Ali uza sve to stvari katoličke u Rusiji još nisu uredjene. Tamo još i sada mnogo moraju trpjeti unijati od pojedinih gouvernera. Nada je, da će Leon XIII. i tomu kraj učiniti.

Prigodom proslave 200 godišnjice oslobodjenja Pešte izpod jarma polumjeseca upravlja i na biskupe Ugarske Leon XIII. kao vrhovni pastir duša svoja apostolsku rieč. Hvali ponajprije brižljivi otac kršćanstva zasluge Ugrâ i njihovih apostol. kraljeva na polju prosvjete i kršćanstva, ali ih zato sa žalošću sjeća na one, koji narodom sada upravljaju; sjeća ih na razvraćenost i bezvjerstvo, koje se stalo širiti, na rationalizam, naturalizam i bezvjerske škole. Davši biskupom njekoje naputke i nauke, kako da se najlaglje toj moral. kugi opru, nalaže jim kako osobito da nastoje oko religiosnog i moralnog uzgoja mladeži u obće, a napose mladeži duhovne, koja je nada i klica svećenstva božjega. Sa poletom u znanosti svih struka ima se u mladom kandidatu službenikâ Kristovih natjecati svetost, nedužnost i neporočnost života.

(Konac će sliediti.)

Tumač k Naputku za duhovne sudove u carevini Austrijskoj glede stvarih ženitbenih.

(Dalje.)

§. 9.

Onaj, koji bez zakonita razloga odstupi od zaruka, ili koji zakoniti razlog odstupu zataji ili svojom krivnjom prouzroči, dužan je drugoj stranci uzev u obzir osobe i prilike, naknaditi štetu, koju ona radi toga trpi.

Ako tko bez zakonitoga razloga razrieši zaruke, ili ako je tko svojom krivnjom dao drugoj stranci zakoniti razlog, da razvrgne zaruke, ili ako je tko zašutio obstojeći jur zakoniti razlog, da se razrieše zaruke, ili je napokon sklopio ženitbu s trećom osobom, imade nevinoj stranci naknaditi štetu, koju ona radi toga trpi. Crkveni sudac imade doduše nastojati, da se s dobra pogode, ali ako to ne podje za rukom, može i on odrediti naknadu, ako to samo i jedna stranka zaište.[1]) Ako druga stranka nije zadovoljna s tom presudom, može prizvati na svjetovnoga sudca, koji će suditi po §§. 45. i 46. a. gr. z. Nego naknaditi se imade sama *prava šteta* (damnum emergens), a nema prava tražiti da mu se naknadi i *ona dobit* (lucrum cessans), koju bi iz te ženitbe imao.

§. 10.

Dužnost izpuniti obećanje učinjeno u zarukah, prestaje i onda, kada se pravom može misliti, prosudiv svekolike prilike, da će nesretna biti ženitba, koju bi vjernici medju sobom sklopili. Ako li prilike, na kojih se ova predmnieva temelji, nastanu krivnjom jedne stranke, tad je ona dužna da po mogućnosti naknadi drugoj stranci onu štetu, koju ona trpi s toga, što se je u pravednom svojem očekivanju prevarila.

Ako se je bojati nesretne ženitbe, bolje je razvrći zaruke, nego li unesrećiti zaručnike. Glede naknade štete vidi gore rečeno.

§. 11.

Ženitba se sklapa medjusobnom privolom, koju izjavljuju osobe sposobne sklopiti ženitbu, na način propisani.

§. 12.

Samo oni, koje Božji i crkveni zakon proglasuje nesposobnimi, ne mogu sklopiti saveza, koji bi bio prava ženitba.

Da li mogu dvie osobe medju sobom valjano i slobodno sklopiti ženitbu, prosudjuje se po crkvenom zakonu, s toga i nema i ne može biti *gradjanskih ženitbenih zaprieka* već samo *zabranâ* [2])

Ženitbena zaprieka jest pomanjkanje uvjeta, koji je crkva propisala, da se može valjano ili slobodno ženitba sklopiti. Ženitbene zaprieke diele se:

1. u takve, koje čine ženitbenu *nevaljanom* (zaprieke, imp. dirrimentia),
2. u takove, koje ju čine *nedopuštenom* (zabrane imp. prohibentia)[1]),
3. *Naravne* i *postavne* (naturale, positivum) *Naravne*, kad naravni zakon (lex naturalis) brani komu sklopiti ženitbu, *postavne*, kad to brani zakon positivni. Naravne vežu i nevjernike; postavne samo krštene.
4. *Javne* i *tajne*. Javne koje su poznate, te se mogu na sudu dokazati; tajne, koje ili nisu nikome znane ili samo njekolicini, te se ne mogu dokazati na sudu.
5. *Javna i sukromna prava* (publici aut privati juris). Prve su naredjene radi obćega dobra, stoga je dužnost svakoga kršćana takove zaprieke prijaviti; druge u privatnom interesu.
6. *Oprostljive* i *neoprostljive* prema tomu, da li se mogu oprostiti ili ne. Neoprostljive su *naravne zaprieke* (legis naturalis impedimentum).
7. *Absolutne* i *odnosne*. Absolutne prieče ženitbu sa svakom osobom; odnosne samo s nekom ili s nekimi stalnimi osobami.
8. *Vječne* i *vremenite* prema tomu, kako ili uviek traju n. pr. sv. red, ili s vremenom same sobom prestaju n. pr. nedoraslost.

Kod zaprieka nema mjesta neznanju.

Ženitbene zaprieke.

§. 13.

Ludi, biesni, djeca i u obće svi, koji su nesposobni, da onako privole, kako to zahtieva narav stvari, ne mogu sklopiti ženitbe.

Budući da je ženitba ugovor, s toga je ne mogu sklopiti oni, koji ne mogu izjaviti svoga privoljenja, kao što su ljudjaci, biesni, djeca i pijani. „Biesni i ludjaci su oni, koji su sasvim lišeni razuma, slaboumni, koji ne mogu spoznati posljedice svojih djelanja.“ §. 21. a. g. z. Samo onaj smatra se lišenim razuma, o kojem su to liečnici izrekli a sud je to oglasio. §. 273. a. g. z.

Ljudjaci, ako imadu *svietle trenutke* (lucida intervalla), mogu u tom stanju sklopiti ženitbu.

§. 14.

Ne privoljuje u ženitbu, dosljedno i ne sklapa je onaj, koji se nalazi u bludnji glede budućega ženitbenoga druga, ili ako se bludnja uzbija na osobu. Bludnja se pak na osobu uzbija samo onda, ako se tko nalazi u bludnji glede takove vlastitosti, kojom se jedinom označuje osoba budućega ženitbenoga druga.

§. 15.

Ako bi osoba slobodna sklopila ženitbu s robom ili s robinjom, misleći, da su slobodne osobe, bit će ženitba nevaljana.

---

[1]) Np. §. 111.

[2]) Ja rabim **zaprieku** za impedimentum dirimens, a **zabranu** za impedimentum prohibens.

[1]) Izraz: **raztrgajuća** zaprieka, ne mili mi se, jer ne odgovara istini.

Ženitba postaje medjusobnom privolom dvaju osoba raznoga spola, koje izjavljuju, da se uzimaju; stoga sve, što uništuje privoljenje čini ženitbu nevaljanom. Privoljenje uništuje, dosljedno i čini ženitbu nevaljanom *a*) *bludnja glede budućega ženitbenoga druga* t. j. ako tko namjerava oženiti se sa stalnom nekom osobom, a u istinu oženi drugu. Takova ženitba bila bi nevaljana, jer „errantis nulla est voluntas, nullus consensus." Isto tako nevaljana je ženitba, *b*) ako se tko nalazi u bludnji glede vlastitosti takove, *koja se uzbija na osobu*. Ona pak vlastitost uzbija se na osobu, kojom se jedinom označuje osoba budućega ženitbenoga druga tako, da manjka li ta vlastitost, nije već ista osoba. N. pr. hoću da oženim čiju *prvo rodjenu kćer*. Ova vlastitost (prvo rodjena) označuje osobu tako, da se ona ovim razlikuje od svake druge.

Es ist also der error qualitatis in personam redundans der Irrthum über eine Eigenschaft des Mitcontrahenten, welche den Begriff von dessen Persönlickeit, dessen Individualität so begränzt und bestimmt und für den Irrenden zu einer individuellen macht, dass mit dem Wegfallen derselben der Mitcontrahent eine andere Person wird. (Schulte).

Si error nobilitatis vel dignitatis redundat in personam, tum impedit matrimonium: unde si consensus mulieris feratur in istam personam directe, error nobilitatis ipsius non impedit matrimonium: si autem directe intendit consentire in filium regis, quicunque sit ille: tunc si alius praesentetur ei quam filius regis, est error personae et impedietur matrimonium. (S. Thomas.)

Da bude ženitba radi ovoga razloga nevaljana, valja da nije ženiku prije nevjesta poznana lično.

I ona ženitba jest napokon nevaljana, koju sklopi slobodna osoba s robom ili robinjom ne znajući toga. U nas je ovaj slučaj nemoguć, jer je zakonom robstvo ukinuto, dapače rob, čim stupi na Austrijsko tlo ili samo na Austrijsku ladju, postaje slobodan.[1])

Bludnja, koja se tiče svojstva budućega supruga, čini samo onda ženitbu nevaljanom, ako bude to svojstvo izrično izjavljeno kao uvjet, pod kojim se sklapa ženitba. Nu uvjet valja da je izražen pred župnikom i svjedoci.

Radi bludnje može valjanost ženitbe pobijati samo ona osoba, koja se je nalazila u bludnji. To pravo gubi, ako spoznavši bludnju, dragovoljno vrši ženitbenu dužnost, ili ako sprovede u braćnoj svezi šest mjeseci

Nemoć.

§. 16.

Neizlječiva nemoć koja je obstojala prije ženitbe vršiti ženitbenu dužnost čini ženitbu nevaljanom.

Da se radi nemoći vršiti ženitbenu dužnost može razvrći ženitba, zahtieva se, da je nemoć neizlječiva i da je obstojala prije nego li bješe sklopljena ženitba. Neizlječiva je nemoć ona, koja se ili ne može izliječiti dopuštenimi i naravnimi sredstvi, ili bar ne bez smrtne pogibelji.

Ako nemoć nije javno poznana kao n. pr. kod enucha, mogu samo supruzi radi nje pobijati valjanost ženitbe.

Nedoraslost.

§. 17.

Budući da nemaju redovito djećaci, koji nisu navršili četrnaeste, a djevojke, koje nisu navršile dvanaeste godine, tjelesne sposobnosti za ženitbu, niti mogu prosuditi, kako valja, važnost ženitbenoga veza, stoga se pravom predmnieva, da nisu sposobni za ženitbu. Ako bi se ipak kada dogodilo, da bi oni, koji još nisu spomenute dobe navršili, i tjelesno i duševno bili sposobni za ženitbu, ne će se ipak moći oženiti, ako toga nepotvrdi njihov biskup ili sama apostolska stolica.

Budući da je ženitba utemeljena i u tu svrhu, da se rod čovječji razplodi i umnoži, stoga se punim pravom zahtieva od onih, koji se žele oženiti *tjelesna sposobnost za ženitbu*. Tjelesna sposobnost za ženitbu ne nalazi se *redovito* kod dječaka, koji nisu navršili *četrnaeste*, a djevojaka, koje nisu navršile *dvanaeste* godine, stoga crkva zabranjuje ženiti se osobom, koji još nisu postigle spomenute dobe. Ova zaprieka zove se *zaprieka nedoraslosti*. Gradjanski zakon ne pravi razlike medju mužkarcem i ženom, već za oba odredjuje *četrnaestu* godinu, kada ih smatra doraslimi za ženitbu. Crkva zabranjuje ženiti se nedoraslim, jer ih smatra ne samo tjelesno nezrelimi za ženitbu, već i *duševno* t. j. da oni ne mogu podpuno shvatiti važnost ženitbenoga veza.

Oni, koji su doduše godinami dorasli, ali duhom i tielom nedorasli, nemogu se ženiti resp. udavati. (Np. §. 72.)

U slučaju, ako bi nedorasli bili i tjelesno i duševno zreli za ženitbu (malitia supplet aetatem), mogu se oženiti, ali samo uz dozvolu biskupa ili Apostolske stolice.

Nedorasli, koji se bez dozvole, ožene, imadu se po §. 33. g. ž. z.[1]) razstaviti od ženitbenoga druga, dok dorastu.

Ako nedorasla stranka, koja se je oženila, doraste *tad može samo ona pobijati* valjanost ženitbe radi zaprieke nedoraslosti. (Np. §. 119.)

(Dalje će sliediti.)

Knjižtvo. Vrhbosna *Katoličkoj Prosvjeti*. Ovako se zove novi list, koji je zamienio dosadanje službeno glasilo nadbiskupije Vrhbosanske „Srce Isusovo." Čovjek

---

[1]) Dvorski dekret od 25. kolovoza 1826., §. 1., br. 2215.

[1]) „Nedorasli, koji se oženi, ima se razstaviti od druge stranke, dok doraste."

se mora diviti, kad promotri, što je veći na literarnom polju učinila šaka plemenitih i gorljivih duša, koju je sa sobom poveo u bratinsku zemlju presv. gosp. Dr. J. Stadler, nadbiskup vrhbosanski. Dokaz velika mara i uztrajna rada je ono, što se je već izdalo tiskom, a još će veći dokaz dati ono, što se poduzima. Promotrimo samo prvi broj Vrhbosne. Poslije urednikove rieči, kojom ističe, za čim ide Vrhbosna, koja li joj svrha, sliedi odmah liep članak „Važnost i dužnosti katoličke štampe“ iz poznata solidna pera Dra. Jagatića. Zatim ide članak: „Diete pred tabernakulom“ u kojem Sarajevski župnik Ivan Göszl liepo tumači korist, a i potrebu i uzgojni momenat pohadjanja dragoga Spasitelja u presv. oltarskom sakramentu. Članak je ovaj tim vredniji, što je pisac liepo izložio i to: „kako ćemo u tom najuspješnije djelovati.“ Iza toga preč. g. Dr. Antun Jeglič liepo i vrlo koristno tumači *Psalam 94.* Pisac obećaje, da će tečajem godine ovako tumačiti bar one psalme, koje češće molimo moleći časoslov. Liepe li koristi za nas! Napokon je Dr. Ivan Koščak napisao „Na pragu nove godine“ u kojem je nanizao liepe misli pošt. O. Segniera o blagdanu obrezavanja gospodnjega.

Ima za tim još viest o „gradnji stolne crkve Sarajevske“ i „Viestnik.“

Uredničtvo je u „Viestniku“ donielo više liepih i pohvalnih poruka iz svih stranah Hrvatske. A ko da se i ne raduje i ne hvali tako liepo nastojanje. Mi preporučamo „Vrhbosnu“ što toplije. Ciena je listu nizka — 3 for. 50 nč., neka dakle bude broj predplatnika obilan.

Viestnik.

Rim. Zdravlje državnoga tajnika kardinala Jacobinia sveudilj je nepovoljno. Dne 30. prošl. mj. morao se je podvrći težkoj operaciji, koja se je istina sretno izvela, ali uza sve to ne može više obavljati težkih posala službe svoje niti kod sv. Otca niti u diplomaciji. Msgru. Galimbertiu povjerena je uprava svih posala tajničtva. I u crkvenih krugovih mnogo se govori o nasliedniku Jacobinijevu, i piše po novinah. Dopisnik „Köl. Volkszeitga“ smatra vjerojatnim, da će provisorij potrajati dulje vremena, bar do novog konsistorija. Sv. Otac izbjegava u razgovoru s kardinali govor o ovoj stvari. U ostalom se opet tvrdi, da je sv. Otac već odlučio o nasliedniku, ali da još čeka na zgodu, kad će svoju odluku izvesti. Konsistorij kardinala, u kojem će se i njeki novi kardinali imenovati odgodjen je na ožujak.

Sv. je Otac poslao zajedno s čestitkom k novoj godini caru austrijskomu i njemačkomu i kraljici regentici španjolskoj sjajno opremljeno djelo u dva svezka Msgra Tripepia, kanonika kod sv. Petra. Ovo je djelo odgovor na knjigu pokojnoga pisca Terenzia Mamiani, u kojoj tvrdi, da su pape već diljem njekoliko vjekova bili protivnici jedinstva Italije. Tripepi je napisao svoje djelo na ponuku samoga sv. Otca, te dokazuje, da su baš pape bili uviek prvi borioci zdravog nacijonalnog pokreta.

— Razne su novine javile, da kardinal Manning u ime sv. stolice ugovara s englezkom vladom kako bi se uredili crkveni odnošaji u Englezkoj, i da je Lord Hartington, koji je prije njekoliko dana u Rimu boravio, ugovarao sa sv. stolicom, da se u Vatikanu namjesti englezki poslanik. Istina je, da su odnošaji izmedju sv. Stolice i sadanje englezke vlade prijateljski, ali do rečenoga ugovaranja još nije došlo.

— Dne 29. prosinca kao na blagdan sv. Tome Canterburyskoga oglašen je papinski dekret o kanonisaciji englezkih mučenika: kardinala Fishera, kancelara Thome Morus-a i drugova. Papin dekret veli, da se je englezkim mučenikom, koji su mučeničku smrt podnieli za katoličku vjeru svoju i crkveni primat sv. stolice izmedju godine 1535—1583., već od davnine izkazivalo štovanje. Njihova je mučenička smrt uz aprobaciju Grgura XIII. u Rimu u englezkoj crkvi bila naslikana na crkvenih stienah i bakrorezi su slike umnožane bile. Osim navedenih spominju se u dekretu poimence 22 svećenika, 18 kartuzijanaca, 3 jesuita, jedan iz reda sv. Birgite, jedan franjevac, jedan augustinac, majka kard. Pola, Margarita Pole, Grofica Salisbury i 4 druga lajika, i 3 benediktinska opata, kojim se ne znadu imena.

Uslied ovoga dekreta smiju se rečeni mučenici javno štovati, smiju im se na čast ustanoviti blagdani i podizati žrtvenici, dobiti će posebni oficij i misu, ali im se ipak ne smiju posvećivati crkve bez posebne dozvole papine, jer još nisu proglašeni „sveti“ već samo „blaženi.“

— Izmedju sv. Stolice i španjolske vlade valjda će takodjer doći do sporazumka u stvari gradjanskoga braka. Priedlog španjolske vlade ide za tim, da bude kod sklapanja ženitbe u crkvi prisutan i jedan zastupnik občinskoga vieća da registrira ženitbeni ugovor. Ovako je ugovoreno izmedju nuncija Rampolle i liberalne španjolske vlade. Sv. je Otac cielu ovu stvar povjerio posebnoj kongregaciji kardinala. Veli se dapače, da se namjerava podastrieti stvari, koje su u savezu s dogmatičkimi pitanji, sv. oficiju. Svakako je izvjestno, da je sv. Stolica sklona ovom diplomatskom ugovoru.

— „Tribuna“ se ljuti, što se je pročulo, da će se prigodom jubilejske svečanosti papine na Vatikanu izvjesiti papina zastava. Ona piše „Intransigentska je partaja u Vatikanu izposlovala kod pape, da se ove godine prigodom svećeničkog jubileja Leona XIII. izvjesi bielo-žuta papinska zastava na vrh Vatikana, i da i dalje ondje ostane.“ Zašto se radi toga srdi Tribuna nije ni kako jasno. Ta zakoni garancije od 13. svibnja 1871. zajamčuju papi isto dostojanstvo, koje pripada i kraljevom, a

Vatikanu eksteritorialitet. Tu dakle nema ništa nesgrapna, ako papa Leon XIII. izvjesi svoj barjak, kako to i svaki drugi suveren za svoje prisutnosti u svojoj residenciji čini. —

Francezka. U posljednoj sjednici parižkoga gradskoga zastupstva morao je Peyron, nadzornik uprave za siromašne, priznati, da je sirotinska uprava prinuždena prodati četiri milijuna državnih papira, da izplati dug od prošle godine. A jer ona ne može učiniti zajma, prodaje dobrom upravom sačuvan zakladami nastao posjed sirotinje. Badava je Desprez nadliečnik zavoda Charité, izticao, da je od godine 1880. nastao u ovoj upravi manjak od 13 milijuna ponajviše radi toga, što su iz bolnica iztjerane duvne, i što se previše izdaje za podporu bolestnikom izvan bolnica, kod čega se ponajviše pazi na političko strančarstvo. Republikanci dobivaju obilnih podpora, dočim obitelji, koje svoju djecu šalju u kršćanske škole, ne dobivaju ništa, ma da su još kako siromašne. Cochin je dokazao, da je trošak za pojedinoga bolestnika od kako su duvne protjerane narasao godimice od 1100 na 2700 franaka. Kraj svega toga dozvoljene su sve tražbine sirotinskoga odbora sa zaključkom da se svi ostali slični zavodi imadu lajicisirati. Protiv tomu ustali su i sami republikanski upravitelji dobrotvornih zavoda svih 20 parižkih okružja.

Za popravak franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda: Mrazović 2 for., N. N. 50 n., N. N. 1 for., T. Jäger 1 for., Radojković 50 nov., T. Pokas 1 for., M. Lovrenčić 1 for., paromlin 1 for., Švinderman 3 for., M. Arko 1 for., Tallián 5 fr., Cvetković 1 for., Mijo Filetić 2 for., Dr. Vojnović 2 for., sestre Oberstar 1 for., N. N. 50 nč., Greiner 10 for., Josip Horvatić 2 for., Mirko Karas 2 for., M. B. 50 nč., M. Pafk 50 nč., Josip Vlahović 1 for., Fr. K. 40 nč., Makovac 1 for., N. N. 1 for., J. C. 50 nč., A. Novak 1 f., E. Stanko 50 nč., E. Grlović 1 for., S. Hrastič 1 for., Srtić 1 for., N. N. 50 nč., prof. Dr. Bujanović 2 for., S. T. 1 for., Tomše vojnički župnik 1 for., N. K. 1 fr., N. L. 1 for., Tito Ožegović 1 for., W. N. 2 for., Šnap 3 for., T. Vojaković 3 for., Pavao Banek 50 nč., König, župnik iz Siska 5 for., M. N. 1 for., A. M. 1 for., J. C. 1 for., Adam Skomrak 1 for., Franjo Veselić 1 for., M. Utiešenović 1 for., R. P. 50 nč., Iv. Vidaček 50 nč., B. Mujer. 1 for., M. Budicki 50 nč., Kočanda i Nikolić 50 nč., Žyborski 20 nč., Dr. Vuchetich, kanonik 5 for., Olga Tomić 1 for., N. N. 50 nč., Dr. N. N. 1 for., N. N. 2 for., Ljudevit Signjar 1 fr., Katarina Signjar 1 fr., Antun Šenk 5 for., B. Z. 5 for., Petar Osek 2 for., A. Z. 1 for., A. S. 1 fr., J. Kuzmanović 1 fr., N. N. 1 fr., Rubetić 2 for., Vrevc 10 for., Novaković 5 for., Eduard Suhin 5 for., Mažuranić 1 for., Ivan Bartolić 50 nč., A. Bauer 1 for., Mühlthau 50 nč., Smičiklas, mjer. 70 nč., N. N. 2 for., N. N. 1 for., J. K. 1 for., St. Vrabčević 1 for., N. N. 1 for., Dolovčak 2 for., N. N. 50 novč., Hartman knjižar 1 for., B. Šmid 50 nč., braća Nossan 2 for., Franjo Solar 5 for.

Na ovih plemenitih darovih se svim veledušnim darovateljem srdačno zahvaljuje.

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

Za obnovu župne crkve sv. Marije u Zagrebu, i za novu sliku „pohoda Marijina" doprinesli su na dalje p. n. gospoda i gospoje: Franjo Podel 5 for. — Grahor i sinovi 10 for. — C. udova Goršeta 5 for. — Dion. Sakač 2 for. — Jel. Matkovićka 2 for. — Barb. Leskovarova 1 for. — Ivan Krapac 5 for. — Gja. ud. Seunikova dva krasna oltarna vanjkuša. Dočim ovim i svim bogoljubnim darovateljem još jednom se najtoplije zahvaljuje bivši župnik Franjo Budicki, ujedno stavlja do povoljnog znanja slavnomu Občinstvu, da će nova slika — Marijina pohoda — jamačno o Sviećnici biti u crkvi namještena.

Urednička dopisnica.

Veleč. g. Stj. H. ž. sv. Petar: Šaljem Vam list, jer predplata siže i za prvi četvrt o. g. Reklamacije nisam ni jedne primio. Javite koji Vam brojevi fale i poslati će Vam se.

Vel. g. F. B. St. Cića. Što ste poslali vriedi za cielu godinu 1887.

V. g. F. D. Maribor. Po knjigama dugujete za g. 1885. 1 for. i za 1886. 6 for. Čim dospijem pisat ću Vam.

V. g. M. J. Medjurić. Priposlanim ste namirili cielu godinu 1885. i 1886.

V. g. U. K. u Konjšćini. Od poslanih 5 for. idu tri za godinu 1887.

V. O. P. Dubravica. God. 1886. sad ciela namirena.

V. g. V. S. Sela. Namirili ste cielu god. 1887. i 1 f. je još suviše — uračunano za sliedeću godinu.

V. g. L. S. Krapina. Namireno do 1/7. 1887.

V. g. S. u O. Od poslanih 5 for. idu dvie forinte za godinu 1887.

V. g. S. u Krašiću. Priposlano urač. za god. 1885.

V. g. F. C. u D. Upisano kako ste obrazložili.

Tko želi „Katoličko pastirsko bogoslovje" na intencije, neka se čim prije prijavi podpisanomu.

Dr. Martin Štiglić.

I ovaj drugi broj šaljemo svim koji su prvi broj primili, a niesu ga vratili. Opetovano molimo štovane predplatnike, da obnove predplatu, a ko neće držati lista neka nam vrati ovaj broj, da konačno ustanovimo nakladu.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 3. U Zagrebu, 20. siečnja 1887. Tečaj XXXVIII

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Crkva i narodnosti.

Crkva katolička već imenom svojim jemči, da smatra sve narode jednako djecom svojom. Tà ona je crkva obćenita - crkva za sve. Ona ni jednomu narodu ne uzteže ljubavi svoje. Crkva katolička ne može biti neprijateljica ni jednoga naroda, ni koje narodnosti. Ako i jesu gdjekad njezini službenici učinili štogod suprotna, e pogriešili su. Crkva dapače mora željeti dobro i sreću svakomu narodu. Evo po nalogu samoga sv. Otca, kako smo posljednji put spomenuli, napisao je Tripepi djelo u kojem dokazuje, da su upravo pape bili pokretači zdrave narodne misli i politike u Italiji. Ali opet crkva katolička ne može nigda odobravati onoga i onakva nacijonalisma, kakvim je urodio moderni racijonalisam, jer je sasvim oprječan samoj biti kršćanstva.

Eksklusivni nacijonalisam ne može u ni jednoj državi pogubnije djelovati, nego li baš u našoj mnogojezičnoj monarkiji, u kojoj imadu razni narodi pod okriljem uzvišenoga vladara našega postići svoj spas i sreću svoju. Ali kako kršćanske misli sve više ponestaje, tako se i narodne oprjeke sve jače zaoštruju. Do sad nisu ove narodne oprjeke bar u vjeru i u crkvu zadirale, al u najnovije se vrieme pojavilo njekoliko vrlo žalostnih činjenica, koje i te kako zasvjedočuju, da eksklusivni nacijonalisam nije i ne može biti čedo kršćanstva. Ovi su pojavi tim žalostniji, što su se u jedan mah pojavili na tri strane naše prostrane monarkije

Na sjeveru u Českoj vrije već dugo. Ciele su se prošle godine dogadjale svakake smutnje narodne, koje su i u samu vjeru zadirale. Poznata su nastojanja Knotzova i njegovih pristaša. Do sad su Niemci išli za tim, da se Česka politički podieli u dva diela medju Niemce i Čehe. U novije se je vrieme pokazala ova težnja i gledom na crkvu. Već su se prošle godine grozili Niemci u Českoj, da će preći ili u starokatolike ili u protestante, ako se njemačko svećenstvo ne bude vatrenije zauzimalo za njihovo Germanstvo. Tako su se grozili Niemci „der schärferen Tonart.“ Grožnje svoje niesu izveli, jer se za većinu ovih germanskih junaka ne bi bio izplatio trošak, koji bi nastao za nje, kad bi bili promienili vjeru svoju i ostavili crkvu katoličku. Dakako ovo je bio jako žalostan razlog i, da pravo kažemo, nikakav gledom na vjeru. Sada su se domislili jeftinijemu načinu, da zadovolje narodnom separatismu svojem. Sad traže, da se u sjeverozapadnoj Českoj utemelji posebna čisto njemačka biskupija. Ova bi biskupija imala obuhvaćati sve one krajeve, u kojima stanuju sami Niemci; nebi dakle teritorijalno ni bila zaokružena i odieljena, a razkinula bi cielu sadašnju biskupijsku razdiobu Česke. Ali ako se promotri, da su vrlo riedki slučaji, koji bi s pastoralnog stanovišta zahtjevali ovakvu diobu, jasno je, da ovim ljudem nije nego li do toga, da i svećenstvo, koje se je do sad mudro otimalo nacijonalnom fanatismu i eksklusivnosti, zavede u ovaj žalostan narodnostan spor. Ko da se tu ne sjeti onih žalostnih zgoda, što su ih sveti naši slavenski apostoli doživili u Moravskoj! —

— Kako u Českoj, tako rade Niemci i druguda, gdje god mogu. Poznato je čitateljem našega lista, da je smrću biskupa Petra Fundera izpražnjena biskupska stolica u Cjelovcu. Pravo priedloga za ovu biskupiju pripada metropoliti — Solnogradskom nadbiskupu. Tri su se već kandidata spominjala. Najprije Josip Kahn gradački kanonik i poznati rodoljub Einspieler. Ovoga drugoga izticali su Slovenci. Metropolita je odlučno za Einspielera. Sad su se stali groziti liberalni Niemci, da će preći u starokatolike, ako izbor ne izpadne po njihovoj

volji. U Cjelovac imade se pozvati starokatolički svećenik. U ovakvih prilikah jedva će se moći koji domaći svećenik postaviti za biskupa u Koruškoj. I doista se već spominje treći kandidat, preposit i župnik votivne crkve u Beču Gottfrid Dr. Marschall, poznati prijatelj Slavena.

Treći se pojav dogodio na jugu monarkije, u Trstu. U sjednici gradskoga zastupstva od 29. pr. mjeseca čitan je priedlog školskoga odbora, kojim se oštro prosvjeduje protiv biskupske kurije. A i jesu to strašni griesi u očima zastupstva natrušena irredentističkimi težnjami, koji se predbacuju biskupskoj kuriji. Kod crkva se namještaju slaveni; u konvikat tršćanski se primaju slaveni, a ne primaju se djaci iz gradske talijanske gimnazije; u crkvama se rabi u bogoslužju slavenski jezik, kad nije propisan latinski jezik; biskupska je dapače kurija, da izpuni praznine u kleru, primila njekoliko djaka Čeha i poslala ih na svoj trošak a i na teret religijosnog fonda u centralno sjemenište u Goricu. U svem ovom vidi zastupstvo „očitu propagandu slavensku, koja je ubitačna za školu, vjeru i javnu upravu, koja je nepravedna za pitomce talijanske narodnosti, pogibeljna za obći mir i blagostanje gradjana, a je težka uvreda narodnog značaja gradske provincije i narodnog osjećanja njezinih stanovnika i njihove stogodišnje kulture.“ Za to obzirno i brižno zastupstvo svečano prosvjeduje protiv ovih činjenica i ovlašćuje načelnika, da o tom izviesti c. kr. vladu i biskupsku kuriju — Badava je slovenac Nabrgoj dokazivao, da prosvjed sadržaje neistine, a da slaveni imadu ista prava, koja i svaka druga narodnost, a kultura njihova da upravo onako napreduje, kako i kultura drugih naroda; zastupstvo je primilo priedlog odbora.

Narodni sporovi i trvenja i do sad su upravo cvala u našoj monarkiji, a pogubnost je takvih trvenja očita. Najpogubnije bi svakako postalo ovo trvenje, kad bi se u istinu preneslo i u crkvu. Ovakvi narodni zanešenjaci pokazuje, da ni s daleka ne shvaćaju providencijalnu zadaću crkve, koja imade mnogo uzvišeniju svrhu, nego li da služi pretjeranim ponotam narodnih zanešenjaka. Katolička crkva jednako grli sve narode, i jednakom se ljubavlju brine za spas njihov; a službenikom crkve ne smije biti ni jedan put predalek, nikakav trud prevelik, nijedan jezik pretežak. Čudno je svakako, što je u svih ovih nesretnih činjenicah, koje smo naveli, oštrica narodne zanešenosti naperena protiv slavenstva. Na sjeveru i zapadu Niemac, a na jugu Talijan: svi proti slavenom. —

Leon XIII. godine 1886.

J. Gjurancc.

(Konac.)

Što da kažemo o Italiji, toj eminentno katoličkoj zemlji, o toj koljevci katoličke crkve. O Italijo, ti raju zemaljski, sve što kriješ u sebi umjetničkoga, znanstvenoga, prosvjetnoga i krasnoga, sve što imaš plemenitoga i uzvišenoga, sve to imadeš zahvaliti papinstvu i jedinomu papinstvu. A sada najviše ružiš i ruješ proti crkvi i papinstvu: sveti i najpravedniji posjed pape razbojstvom uživaš, hulitelje posvećene glave crkve štitiš, samostanom i crkvi imetak uzimlješ, škole bezvjerske ustrojavaš itd. Zašto svojemu najuzvišenijemu i najplemenitijemu sinu toliko ranâ i brigâ zadaješ?

Biti će probitačno malo se obširnije obazrieti na okolnosti u Italiji i na patrimonium s. Petri. Kako pravo ima papa na Rim, na crkvenu državu? Kako se ima katolik, proniknut načeli svoje vjere prema tomu ponašati?

Krasno je jedinstvo u svem i plemeniti je cilj u dopušćenih pravnih i moralnih granicah težiti za jedinstvom jezika, prosvjete, običaja, u obće za jedinstvom naroda. Za ovim se mora ići, al ono se nesmije gaziti. Zar je dopušćen grabež i otimačina najpravičnijega posjeda i najsvetijih istinitom historijom zajamčenih prava u prilog tobožnjega jedinstva narodnjega? Pa napokon dali se je tim spoljašnjim jedinstvom Italija što okoristila? Možemo reći, da prokletstvo i osveta Božja visi nad tim jedinstvom, jer od onoga časa Italija prem u spoljašnjosti i parlamentom jedina, u jezgri i srcu je ipak sva razrovana, razdieljena, te sva otrovana idejami nihilisma, radikalizma, republikanizma, neprijateljâ ima sijaset iz vana i s nutra, a premnogi vriedni i ozbiljni njezini sinovi sa strahom gledju u njezinu budućnost.

Važno je, (da se vidi, da ima u Italiji i protivne struje) što je pred njekoliko mjeseci pisao glasoviti talj. zastupnik Achille Fazzari svomu prijatelju ministru predsjedniku Depretisu ob odnošaju države prama crkvi. Medju ostalim veli Fazzari: „Vaša Preuzvišenost znade predobro, da moje rieči samo tù svrhu imadu; (najme da se država pomiri sa crkvom) ja se mogu istina u mome sudu varati, al to će ipak ostati sud jednoga od Vaših skroz nesebičnih prijatelja. Vi ste svojoj domovini prilično uslugâ izkazao, a možete i više. Ne najmanja zasluga bila bi i Vaša nutarnja politika, vodjena načelom: da narod bez vjere i suglasja ove sa državom moćan obstati ne može. Pustimo mi proganjanje crkve i religios. zadruga i započmimo politiku privlačivosti! Znadete bo sam, da se časovima nasilnih perioda sami oni utrude i smalakšu, koji to nasilje započimlju, a nikada oni, koji su žrtve tog nasilja! Nikada nije brojila katolička crkva toliku množinu i tako vjernih, plemenitih privrženika i heroâ, kako za augusta Dioklecijana, koji ju je ipak tako grozno proganjao.“ Ne manje važni list

toga talj. politika je i onaj na napuljski „Piccolo", gdje medju ostalim naglasuje: „Ja ću, koliko ću moći, uviek zagovarati politiku pomirenja sa papinstvom, jer to držim najboljom od svih allianca." Papin „non possumus" je i danas odlučan. Dok ostane historija historijom t. j. naučateljicom istine i sudinjom medju pravom i nepravom, dotle će ona svietu i vieku neprestano i nepristrano dovikivati: Rim i okolica su najsvetije pravo te naravnim položajem, darovnicama i poveljama stečena baština rimskih papâ.

Papinska državica je Patrimonium s. Petri, posjed stolice sv. Petra, a ne privatni i osobni papin imetak. Stoga se papa njega nesmije ni nemože odreći, taj patrimonium dužan je braniti kako on, tako po mogućnosti svaki vjeran katolik. U kojem je odnošaju n. pr. župnik i njegovi župljani prema župnom beneficiju, u tom je odnošaju po prilici sv. otac i katolici svega svieta prema patrimoniju sv. Petra. Imajući na umu istinitost historije, medjunarodno pravo i neprocienljive zasluge papâ za Rim i Italiju mogao je veliki njemački historik, Ivan Müller uztvrditi: ako naravska pravednost odlučiti ima, to je u istinu papa pravi gospodar Rima, jerbo bez njega nebi više ni obstojao. Gdje je bio Victor Emanuel za seobe naroda, gdje za Atile, Geiserika, Luitpranda, Rachisa itd., koji bi Rim na komadićke raznosili, da nije bilo rimsk. biskupa. Rim je radio i postajao pod svojimi biskupi ono, što drugi narodi pod svojimi kraljevi. Mnogo je trebalo i vremena i snage, dok se je Rim oslobodio iz jarma tudjega tiranstva i nenaravskih zapletaja. Nijedan vladar ni narod nemože za svoju obstojnost, svoju neodvisnost, svoje tlo, veće pravo pokazati, nego Rim na papu, a papa na Rim. Drugi razlog zašto se papa svog posjeda nemože odreći jest taj, jer mu je **isti upravo potreban i nuždan za njegovo uzvišeno** zvanje. Svjetska vlast ma i na kako malom territoriju potrebna je papi, da može kao vrhovni pastir i otac svih naroda uspješno djelovati. Da bude nepristran, da bude u jednakom ugledu i jednake moći u svih narodih, nuždno je, da je sv. otac nezavisan, da je souveren, da je svjetski vladar. Nije li tako, to mora biti podčinjen tudjoj vlasti, podložnik. Ako je n. pr. taljanske vlade podložnik, to mu mora ugled padati u drugih državah, već se sumnja o njegovoj nepristranosti, već mu se s tolikim pouzdanjem kao k obćemu otcu ne mogu uticati drugi narodi, već nemože drugdje tako uspješno djelovati, jer bi se svako crkveno političko djelovanje papino, pače često i čini discipline i morala pripisivali uplivu, moguće i nasilju one vlasti, kojoj je podčinjen. Stoga mora papa biti slobodan, nezavisan, da svi narodi u nj stavljaju jednako povjerenje, podpuno i neograničeno pouzdanje, da svi u njem štuju ljubeznivoga otca, nepristranoga pazitelja i pravednoga sudca svega kršćanstva. Duboko je promozgao potrebu toga souverenstva oštroumni Napoleon V., kada je padši sa zenita svoje velemoći i razmišljavajući na sv. Heleni prolaznost svake slave i moći, morao uzkliknuti: „stoljeća su to učinila i ona su dobro uradila, što su tako učinila."

Budući dakle da je Rim i crkvena država najpravičnije i najsvetije vlastničtvo nasljednikâ sv. Petra i budući da mu je i isto nuždno, da kao pastir crkve može nezavisno i uspješno djelovati, to smo mi svi vele interessovani, da sv. otac do svoga prava i slobode dodje. Što je taljanska vlada svojim tobožnjim zakonom garancije htjela učiniti za slobodu i souverenstvo sv. otca isto je u svakom pogledu skroz nedostatno. Ako i uzmemo, da je vlada sjedinjene Italije tim zakonom garancije iskreno mislila po sv. otca, ona je slaba da štiti i bdije nad tim zakonom, a preslaba, da ga realizira i proizvadja. Predočimo li si samo slučajeve sbivše se pri smrti Victora Emanuela, kod pogreba Pia IX., kod raznih talijanskih antikler. metinga, to moramo kazati, papa je svaku uru, svaki čas u pogibelji, da ga surova talijanska prostačina i vladom stićeni demagozi obruže i sa Vatikana bace. Stanje dakle ovo nije nutarnja samo politika Italije i nutarnji njezini odnošaji, u koje se drugi nebi smjeli mješati, već je to politika i stvar cieloga katoličkoga svieta. Valja dakle da svaki vjeran katolik od dana do dana svoj glas diže, svoje želje izrazuje, sav svoj upliv i moć ulaže; sa svih strana neka se govori, viče, protestuje, i mi ćemo vidjeti, da će ipak konačno od toga zajedničkoga i gromkoga glasa katoličkog svieta zidovi Jerika pasti. Uzdajmo se dakle u Boga, komu su podčinjeni svi ljudski odnošaji, te čija providnost štiti pravo i narode, al i čija osveta kazni svaku nepravdu, usurpaciju, destructizam, te ćemo doživjeti vrieme, kada će istinita historija i pravo medjunarodno dopitati uzvišenim nasljednikom blagoga Pia IX. njihovo baštinstvo. Grozno svoje stanje al i nadu u Boga najbolje nam predočuje sam Leon XIII. u svojoj božićnoj allokuciji rečenoj kardinal. sv. sboru.

Konačno kao što je svakomu poznato, proglasio je sv. otac g. 1886. izvanredno sveto ili jubilejsko ljeto, želeći da se vrućimi molitvami katoličkog naroda, te njihovim što čudorednijim i svetijim životom, i zagovorom Bl. Dj. Marije, kojoj je isti sv. otac osobitim načinom posvetio krunicu i mjesec Listopad, postigne u milosrdnoga Boga ono, što mi našimi slaboćami i sbog naših nevriednosti nemožemo zadobiti.

Uzvišeni taj pastir katoličke crkve slavi 1887. g. u mjesecu prosincu svoj svećenički jubilej, 50 godišnjice svoga okrunjenoga svećeničkog djelovanja. Neka se natječu katolički narodi, a medju njimi i naš hrvatski narod, da tom zgodom zajedničkomu nami obljubljenomu otcu zasvjedočimo našu vruću ljubav, neograničeno povjerenje, te tom zgodom da svaki pojedinac sdruži svoje molitve s molitvami ukupne crkve, da joj dobri Bog toga pastira po srcu i duhu svojem uzdrži još mnogo vremena.

*

Strah i sila.

§. 18.

Ženitba se ne sklapa, kad tko u nju privoljuje stoga, što mu je tko godj nepravedno nanio veliko kakovo i neuklonivo zlo, ili mu se je njime zagrozio.

Slobodnu privolju, kakva se traži za ženitbu, uništuje *strah* i *sila*. Da se ženitba radi straha i nanesene sile može proglasiti nevaljanom, zahtieva se:

a) da je tko privolio u ženitbu, jer su mu inače prietili *velikim zlom*, bilo ono absolutno ili relativno veliko;

b) da je to zlo *neuklonivo*, t. j. da mu na drugi način nije mogao izbjeći;

c) da su mu prietili *s namjerom*, da ga prisile na ženitbu;

d) da su mu prietili *nepravedno*, da ga naime prisile učiniti ono, što nije dužan učiniti;

e) uzrok strahu ili sili valja, da je *vanjski* a ne nutarnji n. pr. bolest.

Strah i sila uništuje ženitbu, polazila ona od koga mu godj drago. Nevaljana je dakle ženitba, koju tko sklopi prisiljen ili od ženitbenoga druga ili od njegovih roditelja, ili napokon od koga trećega, bilo to s privolom ili bez privolje dotične stranke.

Pravo pobijati valjanost ženitbe radi straha i sile pripada onoj osobi, koja je pod uplivom straha ili sile privolila u ženitbu. To pravo gubi, ako pošto je prestao strah ili sila, dragovoljno i hotice vrši ženitbenu dužnost ili ako se to ne bi moglo dokazati, ako šest mjeseci proživi u ženitbenoj zajednici. „Ako koji od ženitbenih drugova pobija ženitbu radi nepravedno mu nanešene sile, valja pozvati i preslušati osobe, o kojih tvrdi, da su ga nepravedno prisilile. Ako on tuži ženitbenoga druga, njegovo priznanje ne može se uzeti kao dokaz. Ako roditelji priznadu što takova, iz česa bi se jasno vidjelo, da mu je nepravedno nanešena takova sila, koja uništuje ženitbu, tad uvaživši sve prilike, valja prosuditi, nisu li se morda roditelji dogovorili s djetetom, koje zahtieva, da se uništi ženitba. U ostalom ako ne tuži ženitbenoga druga, valja se držati obćenitih propisa dokaznoga postupka, valjanoga za prestupke.“ (§. 172.)

Sabor Tridentinski izobćuje ipso facto sve, kojega godj bili stališa i časti, koji kakovim godj načinom sile svoje podložnike na ženitbu.[1])

Otmica.

§. 19.

Ženska osoba, koju tko otme za to, da se s njom oženi, ne može valjane ženitbe sklopiti s otmičarom, dok se godj nalazi u njegovoj vlasti. Kao otetu valja smatrati onu osobu, koju tko ili silom odvede, ili ju čuva u mjestu, kamo ju je lukavštinom odmamio, isto tako i onu osobu, koju odvede mužkarac, ako već prije nije s njom zakonito zaručen bio s njezinom doduše privoljom, ali bez znanja ili proti volji roditelja i štitnikâ (tutorâ). Prijašnjoj ženitbenoj zaprieci slična je zaprieka *otmice*: jer se predmnieva, da oteta osoba osoba iz straha privoljuje u ženitbu. Da bude ženitba poradi otmice nevaljana, zahtieva se:

a) da bude oteta *žena;*

b) da bude *prava otmica* t. j. da ju odvede iz jednoga mjesta u drugo (de loco in locum moraliter diversum). Prava otmica nastaje i onda, kad tko žensku osobu odvabi u koje mjesto, te ju ondje čuva, da se ne može vratiti kući; dapače i onda, kad tko *maloljetnu* ženu, koja nije njegova zaručnica, odvede s njezinom privolom, ali proti volji roditelja i skrbnikâ;

c) *da je oteta za to, da s njom sklopi ženitbu*, a ne iz drugoga razloga. *Uviek* se predmnieva kod otmice, da je žena oteta zato, da se s njom dotičnik oženi.

Medju otmičarom i otetom osobom ne može se sklopiti valjana ženitba tako dugo, dok se oteta osoba nalazi u vlasti otmičarovoj. Kad se oslobodi vlasti otmičareve, može se s njim slobodno oženiti.

Jedino otetoj osobi pripada pravo pobijati valjanost ženitbe poradi otmice, ali valja da to učini odmah, čim postane slobodna, inače gubi to pravo.

Ženitbeni vez.

§. 20.

Postojeći ženitbeni vez čini one, koji su njime svezani, nesposobnimi, da sklope drugu ženitbu.

§. 21.

Vez valjane ali još neizvršene ženitbe, razkida se, ako jedan od ženitbenih drugova položi svečane zavjete, ili ako papa podieli oprost. Ženitbu sklopljenu medju kršćani i izvršenu, može samo smrt razriešiti.

§. 22.

Ako kršćani nekatolici misle, da se vez ženitbeni može razriešiti, to crkva žali one, koji se nalaze u takovoj bludnji, ali ne može dozvoliti, da ta bludnja uplira na svetost njezinih zakona. Medju katolici i kršćanom nekatolikom, čiji ženitbeni drug još živi, ne može se sklopiti ženitba, makar je i sud koji sudi o ženitbah kršćana nekatolika, izrekao, da je ženitbeni vez razriešen.

§. 23.

Budući da sakramenat krsta ne razriešuje ženitbâ, već opraštu griehe, ostati će valjana ženitba nevjernika i onda, kad se obrate, a zaprieke, koje odredjuje crkveni zakon, ne čine ju nevaljanom. Nego ako se samo jedan suprug obrati, a drugi, koji ostane u nevjerstvu, neuzhtije s njim živjeti, akoprem je onaj to zatražio, ili ako ne uzhtije s njime živjeti bez poruge kršćanstva, može se onomu,

[1]) „Quare, quum maxime nefarium sit, matrimonii libertatem violare, et ab eis injurias nasci, a quibus jura expectantur, praecipit sancta synodus omnibus, cujuscunq e gradus, dignitatis et conditionis existant, sub anathematis pœna, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte subditos suos vel quoscunque alios cogant, quominus libere matrimonia contrahant.“ ss. XXIV. c. g. de ref. matrimonii.

ako zahtiera, dozvoliti, da se na novo oženi, i kad zakonito sklopi novu ženitbu, razriešit će se vez ženitbe sklopljene u nevjerstvu.

Sabor Tridentski izobćuje one, koji tvrde, da je kršćanom slobodno imati u isto vrieme više žena, i da to nije nikakovim Božjim zakonom zabranjeno[1]); postojeći dakle ženitbeni vez jest ženitbena zaprieka. Vez ženitbe valjane i izvršene, dokida se samo smrću. Vez ženitbe valjane ali neizvršene, može se dokinuti na dva načina: *a*) ako koji od ženitbenih drugova položi svečane zavjete. U tom slučaju ima stranka, koja ostane u svietu, po §. 58. g. ž. z. pravo na pristojno uzdržavanje, dok se opet ne uda.[2]) *b*) Ako papa podieli oprost.

Ženitba koju sklope nevjernici po naravi svojoj jest takodjer nerazriešiva, ali se može razriešiti, ako koji od supruga predje na katoličku vjeru, a nevjernik ne uzhtije s njime u zajednici živjeti, ili ako neće da žive s njime bez poruge kršćanstva. U tom slučaju može katolik sklopiti novu ženitbu, a time se vez ženitbe u nevjerstvu sklopljene razriešuje.

Ženitbeni vez prieči napokon ženitbu medju katolikom i kršćanom nekatolikom, ako ženitbeni drug ovoga posljednjega još živi.

Viši redovi i svečani zavjeti.

§. 24.

Svećenici, koji su primili više redove i redovnici, koji su položili svečane zavjete, ne mogu se ženiti. U koliko čine ženitbu nevaljanom prosti zavjeti, položeni u kojoj družbi redovničkoj, valja prosudjivati po pravilih reda, odobrenih po svetoj stolici.

Viši redovi (poddjakonat, djakonat presbiterat) i svečani zavjeti zaprieke su, da se ne može valjano sklopiti ženitba. „Si quis dixerit clericos in sacris ordinibus constitutos vel regulares solemniter professos castitatem posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse non obstante lege ecclesiastica vel voto: anathema sit.“ Trid. ss. XXIV. c. g. de sacr. matr. Nu valja da su viši redovi *valjano* primljeni, a svetčani zavjeti *valjano položeni u redu od apostolske stolice potvrdjenomu.*

Civilni zakon priznaje suglasno s crkvenim zakonom više redove kao ženitbenu zaprieku i onda, kad bi se koji svećenik odmetnuo od vjere. (odl. austr. vrh. sud. 8. lipnja 1881. br. 3303.)

Prosti zavjeti ne čine ženitbu nevaljanom, već samo nedopuštenom. Izuzimaju se prosti zavjeti položeni u družbi Jesuita poslije dvogodišnjega novicijata, oni bo čine ženitbu ne samo nedopuštenom već i nevaljanom. (Greg. XIII. Ascendente.)

§. 25.

Medju krštenimi i onimi, koji nisu primili sakramenat preporodjenja, ne može se sklopiti ženitba.

Srodstvo naravno.

§. 26.

Srodnici u izpravnoj lozi, ili pak u četvrtom ili bližjem koljenu loze pobočne ne mogu medju sobom sklopiti valjane ženitbe. Da li je srodstvo nastalo iz zakonitoga ili nezakonitoga rodjenja, ne čini nikakove razlike.

Prije nego li protumačimo ovaj §. valja razjasniti neke pojmove.

Loza je neprekinuta nit srodnih osoba. Loza jes dvostruka: *izpravna* t. j. nit takovih osoba, od kojih je jedna drugu rodila; *pobočna* t. j. nit osoba, od kojih doduše nije jedna rodila drugu, ali koje proizlaze iz zajedničkoga korjena.

Ako su dvie ili više osoba jednako udaljene od zajedničkoga korjena, zove se *pobočna loza jednaka*, u protivnom slučaju jest *pobočna loza nejednaka.*

Korjen jest ona osoba ili dvie osobe, od kojih se srodne osobe budi neposredno, budi posredno rodiše.

Koljeno jest daljina srodnih osoba od zajedničkoga korjena.

Srodstvo može biti *dvostrano* (billateralis), ili *jednostrano* (unilateralis). Dvostrano: ako im je zajednički otac i mati; jednostrano: ako imadu istoga ili samo otca ili samo mater.

Za *izpravnu lozu* valja sliedeće pravilo: *toliko je koljena, koliko rodjenja* (tot sunt gradus, quot generationes), ili *toliko je koljena, koliko je osoba odbivši korjen* (tot sunt gradus, quot personæ dempto stipite. N. pr.

|A.|
|
|B.|
|
|C.|
|
|D.|

A. je srodan sa B. u prvom koljenu izpravne loze A. sa C. u drugom; A. sa D. u trećem koljenu izpravne loze.

Za pobočnu lozu jednaku pamti sliedeće pravilo! *toliko je koljena, koliko je rodjenja u jednoj lozi* (tot sunt gradus, quot generationes in una linea), ili *toliko je koljena, koliko je osobà u jednoj lozi odbivši korjen ili odbivši jednu osobu.* tot sunt gradus, quot personæ in una linea dempto stipite vel dempta una.)

U *pobočnoj lozi nejednakoj* broji se ovako: *toliko je koljena, koliko je osoba u duljoj lozi odbivši korjen, ili*

[1]) „Si quis dixerit, licere christianis plures simul habere uxores, et hoc nulla lege divina esse prohibitum: anathema sit.“ ss. XXIV. c. 2. de sacr. matr.

[2]) „Ako se koja ženitba ukine time, što je jedan od supruga prije nego li je izvršio ženitbu, položio svečane zavjete, ima druga stranka, dok se opet ne uda, pravo na pristojno uzdržavanje.“

odbivši jednu osobu. Veće jasnoće radi dodaje se i bliže koljeno. N. pr.

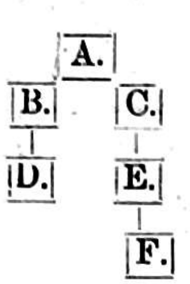

B. i C. srodni su u prvom koljenu loze pobočne jednake:

D. i E. u drugom koljenu loze pobočne jednake;

D. i F. srodni su u trećem koljenu loze pobočne nejednake.

Srodnici u izpravnoj losi ne mogu nikada sklopiti valjane ženitbe. Ženitbena zaprieka srodstva proteže se u izpravnoj lozi bez kraja (in infinitum).

U pobočnoj lozi ne mogu sklopiti valjane ženitbe srodnici uključivo do četvrtoga koljena.

Kad dušobrižnik sumnja, nisu li zaručnici srodni, tad neka postupa ovako: Uzme komadić papira, s lieva napiše ime zaručnikovo, s desna ime zaručničino, tad ih pita za ime njihovog otca, djeda itd. te ih upiše povrh njihovih imena, a to za to, ne bi li došao do zajedničkoga korjena. Ako do četvrtoga koljena uključivo ne naidje na zajednički korjen, tad mu ne treba dalje pitati, jer srodstvo prieči ženitbu samo do četvrtoga koljena uključivo.

Da li je srodstvu uzrok zakonito ili nezakonito rodjenje, ne čini nikakove razlike.

Srodstvo može biti dvostruko, dà i višestruko. To biva *a*) kad jedna osoba rodi djecu s dvjema srodnima osobama; *b*) kad dvie srodne osobe rode djecu; *c*) kad dvie osobe rode djecu s dvjema srodnima osobama.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Ravnateljstvo nadbiskup. pisarne umoljava ovim veleč. g. u. podarcidjakone neka bi — prekobrojne možda poslane direktorije za god. 1887. — izvolili čim prije nadbisk. pisarni povratiti.

Rim. (Benediktinci. Francezka) Već od dulje se vremena pogovaralo, da sv. Otac namjerava Benediktincem povjeriti znamenitu misijonarsku zadaću na istoku. „Univers“ donosi izvještaj velike jedne audiencije, u kojoj je sv. Otac opet o tom progovorio. Nedavno se naime bilo sastalo u Rimu više monaka Benediktinaca francezke provincije „Solesmes“, da proslavi svečanost petdesetgodišnjega svećeničkoga jubileja člana svoga reda, stožernika Pitra. Ovi su benediktinci zajedno s kardinalom Pitrom išli pokloniti se sv. Otcu. Ovom je prilikom izjavio sv. Otac svoje mišljenje, da bi samo benediktinci mogli istok privesti crkvenomu jedinstvu, jer da nijedan red nie na istoku toliko popularan, koliko red benediktinski. Svi istočni biskupi, s kojimi je sv. Otac o tom govorio i savjetovao se, da su bili u tom jedne misli. U Palestini, pak i u samom Carigradu da su njekoč obstojali benediktinski samostani, a i sad da je glavna Carigradska crkva posvećena osnovatelju ovoga reda. Po misli bi sv. Otca imao Rim biti središte i izhodište djelovanju ovoga reda, od kud bi imao svoj upliv i rad razprostirati na istok i zapad.

Sv. je Otac ovom prilikom progovorio i o Francezkoj. „Ja se molim svaki dan Bogu“, reče sv. Otac, „da bi se francezki narod, koji njekim načinom sačinjava srce katoličke crkve, povratio istinitim načelima kršćanske slobode. Kad bi Francezka opet dobila vladu, koja bi imala srca i čuvstva za slobodu crkve, ja bi osjećao, da se nalazim u predvečerju svoga oslobodjenja. Ne bi ni trebalo oružane sile za moju obranu; sam bi moralni upliv Francezke bio dostatan.“ Sv. je Otac napokon, primivši na dar dva djela Dom Prospera Guerangera, dao prisutnim i svim dobročiniteljem benediktinskoga reda svoj apostolski blagoslov.

— (Boj protiv papinstva) „*Moniteur de Rom.*“ jo nedavno saobćio cirkular, što ga je 25. listopada slobodnozidarska loža „Veliki Orient“ u Rimu poslala organu slobodnih zidara u Njemačkoj, listu „die Bauhütte.“ U cirkularu se fanatičkim načinom pozivlje na „mržnju njemačkih protestanata na katoličko praznovjerje“ sokoli na otvoren internacijonalan boj protiv papinstva. Najmarkantnija mjesta glase po prilici: „Ljubazna i poštovana braćo! Vi ste već, nema sumnje, čuli bojni zvuk, koji podiže naša talijanska zemlja protiv klerikalisma papinskog Rima. Ma da i ostaje talijansko slobodnozidarstvo vjerno načelu svojemu, da se ne mješa u vjerska i politička pitanja, to ipak nije propustilo pobijati znanstveno i moralno katoličko praznovjerje i poduzeti rat za najveće interese slobode savjesti i humanisma i njega ide slava, da je podiglo prvi bojni poziv u ovoj borbi.“

„Jer se pak vodi boj protiv mogućeg neprijatelja, u brzo bi spao do jednostavne bezuzpješne nacijonalne agitacije, kad nebi ukupno slobodnozidarstvo svega svieta ovaj boj svojim sudjelovanjem pomoglo.“

Obraćajući se na vas molimo vas za vašu pomoć i za savjet vašega izkustva, i možnu podporu vaše štampe. Ovaj dokumenat dovoljno razjašnjuje što je talijanski tobožnji antiklerikalisam i koji su mu ciljevi. Sad je već jasno, da se tu ne radi o političkom kakvom klerikalismu već se vodi boj protiv pape i katoličkog praznovjerja.

„Die Bauhütte“ ne spominje. e da li se je onaj manifest saobćio i drugim zemljam; al ko će o tom dvojiti?

— 14. siečnja umro je u Rimu kardinal Ferieri. Dugo je već vremena bolovao, te ga je podagra bila već davno

prisilila napustiti poslove zvanja svoga. Rodio se 14. rujna 1810. a Pijo IX. učinio ga kardinalom 10. ožujka 1868. U zadnje je vrieme bio prefekat kongregacije Episcoporum et Regularium.

Njemačka. Dne 17. o. mj. slavili su katolici Niemci 75. rodjendan dičnoga političkoga vodje svoga, Ljudevita Dra. Windthorsta. Dosta je riedka ova starost, a po gotovo se riedko u ovoj dobi sačuva svježost duha i kriepkost volje. Jedno je i drugo sačuvao slavni parlamentarac Windthorst, pak tako u staračkih godinah svojih, kao da je u najkrepčijoj muževnoj dobi, junački nosi težku odgovornost parlamentarnoga vodje znamenite centrumske frakcije. Radost njemačkih katolika i ponos, kojim na njega pogledaju, tim je veći, što mu ne poriču veličine i znamenitosti ni sami protivnici njegovi. Nedavno je u bečkoj staroj „Pressi" napisao poznati njemački kritik Eugen Zabel članak o Windthorstu. Kritik naglašuje da je protestant, te kao takav smatra rad Windthorstov pogubnim; ali mu ipak priznaje prvenstvo medju svimi njemačkimi parlamentarci, gledaš li na njegovu uztrajnost i marljivost, ili na klasičnu govorničku vještinu, koja se najljepše pokazuje u formi i gradjenju perioda. Što ga osobito uznosi nad obične govornike, je to, što znade dobro proračunati prilike, u kojih govori, i što mu je neodoljiva logika zasladjena neizcrpivim humorom. Mnogo mu se već predbacivalo, da je poticalo svega njegova rada povriedjen ponos. Ovaj prigovor odbija Zabel veleći: „ko večer svoga života sprovodi u zatornom parlamentarnom radu, a kod toga se nigda ne smete, stvar od osobe uviek luči, mora da je u dnu duše svoje proniknut uvjerenjem, da su njegovi nazori pravi. Sama taština ne daje čovjeku nigda toliko uztrajnosti, da recimo izdrži tri sata razpravljajuć u saboru, a odmah iza toga skoro upravo tolike u Reichstagu, a da i ne spomenemo njegova rada u odborih. Takav čovjek nalazi oslon, rekli mi, što mu drago, u ideji, u n e p r o m j e n l j i v o m o s v j e d o č e n j u, kojemu ili će izvojevati pobjedu ili poginuti."

Ovakav je značaj, ovakav velikan napisao na nastavu svoga političkoga programa, i parlamentarne borbe svoje — slobodu crkve. Koji katolik ne ćuti u srcu potrebe, da čestita njemačkim katolikom na takvom vodji, ko da nepoželi: da ga Bog još dugo poživi, a borbu njegovu za katoličku crkvu uspjehom okruni!

Francezka. „Gaulois" je nedaono spomenuo njeku odsudu ministra rata, kojim je njekoga vojničkoga častnika odsudio na dvomjesečnu tamnicu, i smatra odsudu preoštrom. Častnik G o n t a u t zaslužio je svoj čin u Tonkinu, a sad je došao u Francezku da nastavi vojničku naobrazbu. On je katolik ne samo imenom već i srcem. Nedavno je čuo pod svojim prozorom vikati „kupite najnoviji škandal iz Rima" „papa pod moralnom policijom", „bankrot pape" itd. Tim povriedjen otvori roz or i pozove vikača neka svoj smrad drugdje prodaje. Vikač je, dalje izazivao dovikujući „deficit pape." Na to će Gontaut: „Vičite radje deficit budjeta." A čovjek će: „Evo nesreće, ovakvi oficiri"! Gontaut zatvori prozor veleći: „I ovakvi izbornici, kakav si ti." Gontaut je ovo sam prijavio svojim predpostavljenim i bio odsudjen na 14 dana kućnog zatvora. Ministar je povisio na 2 mjeseca zatvora u tvrdjavi.

Rumun ska. Prošle se je godine, kako pripovieda dopisnik „Germanije", bio u Rumunskoj razvio zanimiv novinarski boj oko vjerskih pitanja kraj sve ravnodušnosti, koja u svoj Rumunjskoj vlada u vjerskih stvarih. Rimokatolički nadbiskup u Bukareštu bio je odabrao za priedmet svoje prošlogodišnje korizmene poslanice četiri biljege *prave* crkve Kristove. Jednostavnim je načinom i jezikom pokazao, da ove biljege prave crkve Kristove imade samo katolička crkva, koja u rimskom papi štuje svoga vrhovnoga glavara. Poslanica je ova, kako se samo sobom razumije, upravljena kat. kleru i narodu, a ipak je silno uzbunila shismatike, koji su vični katolike smatrati samo toleriranimi, prem je sloboda vjere zakonom zajemčena. Službeni odgovor na ovu poslanicu katolič. nadbiskupa napisao je pod konac lipnja sada već pokojni shismatički metropolita u Bukareštu, i poslao svoj odgovor svim sufraganom, arhimandritom i svećenikom. On prekorava latin. nadbiskupa, što je svoju rimsku crkvu toliko uzvisivao, i nju predstavio kao jedinu na čvrstom osnovu — sv. Petru — utemeljenu crkvu, iz čega bi moralo sliediti, da su sve druge kršćanske crkve odpadnice. Nadalje veli: „Ne zna se, kamo se je sv. Petar zaputio, kad je bio izpušten iz zatvora, a ni čim se ne dade dokazati, da je sv. Petar igda bio rimski papa." „Vasionskih sabora nije papa nigda sazivao, niti im je predsjedao itd." Pod konac veli: „Dobro bi bilo, da se Msgr. Palma sjeti, da je rimska crkva obstojala u Rumunjskoj, a da nije u nju niko dirao, na čemu se imade hvaliti samo pravoj kršćanskoj toleranciji ortodoksnih kršćana."

Rumunjske su novine ovaj odgovor odmah razprostranili i u velike ga hvalile, dapače tvrdile, da se s katoličke strane i ne dade ništa odgovoriti. Al na jedanput eto liepe knjižice, koju je napisao čovjek nepoznat, njeki Dr. N e r z e t M a r i a n u, naštampane u Černovici: *Pravoslavia Romana fata cu Drépta credita Romana* (Rumunjsko pravoslavje i prava vjera Rimska). U jedan je čas bila ova knjižica u tisuću rukuh, a došla im bezplatno poštom. Sve se je čudilo, pitalo i opet čitalo. Novine su pitale, ko je taj Marianu? Možda latinski nadbiskup? Nije, jer on izjavlja u „Indépendance Roumaine", da ne pozna pisca. Dakle je sigurno katolički biskup u Jassiu, i dodavahu „to znademo iz sigurna vrela." Niesu ni sad pogodili. Pisac u „Bukarester Tagblatt-u" javlja, da je on, Dr. N e r z e t M a r i a n u, lajik, da imade ženu i djece, da je Rumunj onakav, kakav i najbolji koji suplemenik. Sad je zašutilo sve.

Brošira će njegova jamačno imati uspjeha, jer je liepim čistim narodnim jezikom napisana, a velikom teoložkom i historijskom erudicijom pobija korak po korak tvrdnje metropolite.

Prinosi za djećačko sjemenište.

Presv. gosp. nadbiskup Dr. Josip Stadler 100 for. Kotari: Križevački 26 for., Cirkvenski 5 for. 50 novč., Glinski 22 for., Virovitički 41 for., Gradiškanski 57 for. 50 novč., Vugrovečki 31 for., Okićki 19 for., Požežki 20 for. 50 novč.

P. n. gg. Dr. Gustav Baron 14 for., Ivan Jakovina 5 for., Dom. Premuš 1 for., Fridrik Crkvenac 5 for., Matija Rihtarić 15 for., Stjepan Kalamari 5 for., Gavro Hadrović 25 for., Dr. Marko Lončarić 5 for., Nikola Štoos 5 for., O. Zeno Bertić 5 for., profesor Stjepan Kos 15 for., Franjo Budicki kanonik i Josip Kovačić 7 for., Stjepan Harabajsa i Stjepan Valdec 4 for. 50 n., Stanislav Hegedić 10 for., SS. (Samobor) 1 for., Franjo Pavlić 58 for. 88 nč., Ostavina Presv. g. Tome Gajdeka 50 for. 48 novč.

Za popravak crkve franjevačke u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda i gospoje: Franjo Štefan kap. iz Kašine 1 for., N. N. 2 for.. N. N. 50 novč., N. N. 50 nč., Andrašević 1 for., A. M. Švarc 1 for., N. N. 1 for., Severnik 50 nč., Bothe 2 for., N. B. 1 for., Lj. B. 50 novč., Hollashek 1 for, Andrija Benković 3 for., N. N. 50 nč., Franjo Bašić 3 for., F. B. 1 for., Ljubica Kuten 1 for., Blaž Barić 50 novč., Ignjat Švec župnik opet 5 for., N. N. 50 nč., N N 50 nč.. Mirko Gažić župnik iz Komareva preuzeo 5 sv. misa, Ivan Tkalčić 5 for., N. N. 1 for., Eisenhuth i N. 3 for.. Jelena Borović 5 for.. N. N. 1 for., Franjo B. 10 for., F. Kohn 1 for.. Slava Hafner 2 for., Mar. Andrijević 2 for., Gj. Šporčić 50 novč., N. N. 1 for., N. N. 4 for., M. 1 for., N. N. 1 for., Lang 2 fr., N. N. 1 fr., Josip Glad 1 fr., M. Pavlek 1 for., Ivan Krapac 2 for., N. N. 1 for., N. Vilim 1 for., F. Deutsch 50 novč., A. Miklić 50 novč., Ignat Mautner 50 nč., N. N. 1 for., Fr. Donitar 1 for., Kucen 2 for., N. N. 1 for., N. N. 1 for., Sr. S. 1 for., Stj. Bengez 1 for., N. Tassotti 1 for., K. Knežić 2 for., Ivan Obad 1 for., N. N. 1 for., Andrija Jarić 1 for., Šenk 1 for., Šimečki 60 nč., J. P. 60 nč., N. N. 1 fr., N. N. 1 for., Marija Šmid 1 for., Jelisava Prasnički 1 f., J. K. 1 for., Ivan Šoštar 1 for, N. N. 1 for., N. N. 50 nč., Ur. Kocian 50 nč., Nuski 1 for., Venko 50 nč., N. N. 1 for., Langer 5 for.

Na ovih plemenitih darovih se svim veledušnim darovateljem srdačno zahvaljuje.

O. Franjo Rengjeo.
gvardijan.

Objava.

Prvostolni kaptol Vrhbosanski, želeći što više pripomoći svećenstvu u duhovnoj pastvi, toj umjetnosti nad svaku umjetnost, zaključio je „Vrhbosni“, listu namienjenu poglavito dušobrižnikom, sni iti godišnju cienu 2 (dva) for., nu samo za duhovnu mladež svih (nad) biskupskih sjemeništa slavenskoga juga; kapelanom pako, i onim župnikom, koji teže smažu novac, davati list (po cieni označenoj na čelu lista) na intencije. Koji se ovom polakšicom poslužiti hoće, molim da se amo što prije jave, jer je nuždno opredieliti nakladu lista.

Sarajevo 10. siečnja 1887.

Dr. Andrija Jagatić,
kan. Vrhbosanski.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Medju članove Utemeljitelje stupila: Imovna obćina gjurgjevačka u Belovaru, pomakao se iz I. reda medju Utemeljitelje: Budicki Franjo, arhidjakon i kanonik u Zagrebu; stupili nadalje u člane III. reda Sever Ivan u sv Petru župe Bukovačke. Novaković Nikola, trgovac u Kostajnici. Pleše Antun Katarinčin u Delnicah. Keller Antun, kralj. brzojavni činovnik u Zagrebu. Karić Ivan, k. br. 35. u Perušiću Jakovac Tomo u Zrinju. Bižac Jerko u Pastirih na Braču. Kos Antun, vječnik sudb. stola u Požegi. Kos Ivan, učenik obrtne škole u Zagrebu. Stanojević Mladen, gimnazijalac u Požegi. Štetić Šimun, cestar u Požegi. Fabijančić Stjepan, duhovni pomoćnik u Rumi. Končnik Davorin, žup. u Javorji u Kranjskoj. Pučka učiona u Cavtatu u Dalmaciji. Trumbić Antun, pravnik u Spljetu. Lotzniker Vinko, na Rieci u Mlaka. Matković Nikola, obć. blagajnik u Plešivici. Herjanić Bojničić Jelica u Cerju. Vlah Vjekoslav u Trstu. Cindrić Nikola, djećak u Kraljevici, Kostelski Josip, upravitelj u Kostelu. Heruc Edmund, blagajnik u Pisarovini. Tkalac Gjuro, učitelj u Jamnici. Švabenic Leopold, trgovac u Gracu. Tomaj Milka u Jaski. Duhoni Ferdo, kap. u Mitrovici. Matejčić Vinko Vinkov u Cirkvenici. Repar Josip ml. k. br. 4. Repar Mijo ml k. br. 16. Godrjao Marko ml. k. br. 37. iz Drage. Mihatović Jana, učenica u Garešnici. Kaladjia Stjepan u Medjurači k. br. 19. Kukuljević Ladislav, umirovljeni veliki župan i vlastelin u Ivancu. Kršul Bartol Josipov. Lončarić Petar Josipov u Selcih u Vinodolu Franić Stjepan, prisjednik duhov. stola, župnik, posjednik zlatnog krsta s krunom u Selcih. Filošević Imbro k. br. 5. i Domankušić Stjepan k. br. 73. učenici u Slobodnici.

Godišnji članovi. Sačarić Stjepan i Vadljek Antun, crkveni starešine u Cirkveni.

I ovaj treći broj šaljemo svim koji su prvi broj primili, a niesu ga vratili. Opetovano molimo štovane predplatnike, da obnove predplatu

---

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 4. U Zagrebu, 27. siečnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Plodovi bezvjerja.

U naše se vrieme pojavilo množtvo žalostnih činjenica, radi kojih se mora ozbiljno zabrinuti i zakonodavac i svaki prijatelj čovječanstva. Mnoga od ovih zala užasno haraju medju ljudima, te baš ova obćenitost ponajviše sačinja grozotu njihovu. Naše vrieme nosi na sebi strašan biljeg, koji pokazuje, da je družtvo ljudsko u mnogo čemu otrovano. Već sam naslov pokazuje, da smo naumili govoriti o takvih ranah i nevoljah, koje je u družtvu ljudskom uzrokovala nevjera. Nećemo da pretjerujemo, al opet se ne možemo oteti misli, da su nevolje, koje harače u družtvu ljudskom bar s većega diela nastale s toga, što je u mnogih nastalo vjere. božanske kršćanske vjere. Ovo tvrdjenje naše tim je istinitije, čim je socijalna nevolja obćenitija. A ovo nije težko dokazati a ma baš i nevjerniku. Ako ovo, što smo uztvrdili, zaista i utvrdimo i dokažemo, onda smo zajedno pokazali i uztuk ovim nevoljam, pokazali liek, kojim treba da se lieče grdne rane ove. Liek ranam ovim krije u sebi samo kršćanska vjera, koja je izliečila i obnovila i stari poganski sviet, u mnogom nalik nevoljami svojimi našemu vremenu. S radošću iztičemo, da ne pišemo ovih redaka, kao da zla, o kojih ćemo govoriti, kao pošasti haraju u našoj domovini; već ih pišemo za to, što se i kod nas pojavilo više raznih pokušaja, koji su vrstni u mnogih pdokopati i uništiti kršćansku vjeru, a u drugih ju oslabiti. Pišemo ob ovih stvarih i za to, da pokažemo onim, koji se ne stide javno odbijati svaki savjet, ma on dolazio i od najučenijih ljudi, ako se ne bave njihovom strukom.

Ovakvo javno odbijanje i odbacivanje svakoga savjeta već samo sobom odaje čovjeka ohola, kojemu je malo do istine, a najmanje pokazuje čovjeka naučna, koji bi bar toliko morao znati, da ni jedna grana znanosti sama sobom nije vrstna izreći zadnji sud o onim stvarima, na kojima se osniva život i blagostanje svega čovječanstva. Niko živ ne krati ni komu, da se recimo cio svoj život bavi proučavanjem školjka i puževa, ali odlučno poričemo takvu čovjeku pravo, da on sam prosudjuje zakone, po kojima se ravna sav život ljudski na zemlji. Svaka znanost može reći svoju, ali tek sve znanosti skupa, ili konačni rezultat svih znanosti može tumačiti i izpitivati zakone života ljudskoga. Prava znanost rodi život, i u tom se slaže s pravom vjerom, a ona znanost, koja radja smrt, ima samo ime znanosti, a laž je i prievara.

Ne mislimo da što, da ćemo ovimi redci zabludjele ovce privesti u ovčinjak Kristov, al će bar Kristove ovce uviditi, kakva je ona znanost, koja ruši vjeru kršćansku, a uviditi će to baš po načelu kausaliteta, po onoj na ime „ex fructibus eorum cognoscetis eos.“

Ponajprije svraćamo pozornost čitatelja na jednu sramotnu rak ranu, koja danas izjeda i sramoti rod ljudski, na ime samoubojstvo.

1. Navedimo prije svega fakta. Nema sumnje, da je jedan od najžalostnijih pojava našega vremena taj, što su toliko učestala samoubojstva. Nema jamačno dana, kad nebi novine znale pripoviedati ne jedan već odmah njekoliko primjera počinjenih ili bar pokušanih samoubojstva. Osobito novine većih gradova moraju dnevice izpunjati stalnu rubriku: „kronika samoubojstva.“ Od nove su godine n. p. u Beču samoubojstva tako strašno učestala, da se zgražaju i najliberalnije novine, kojim je do sad najmanje bilo do toga, da uzgoje moralnu ćut svojih čitalaca. Nema dobe ni staleža, koji nebi ovoj nemani davao svojih žrtava. Najgroznije je u tom i najžalostnije to, što se ubijaju i djeca, djaci i zanatnici. Petoga siečnja n. pr. pokušao se u Beču iz revolvera ubiti 17 godišnji djak,

realac, što je dobio loš red. Vele doduše, da je hotio samo imponovati profesoru, jer u istinu se nije ni ranio. Al je malo iza toga Wr. Allg. Ztg. (13. siečnja) doniela viest iz Monakova, da se je ondje djak osmog gimnasijalnog razreda hotio ustrieliti u školi pred profesorom, što mu nije znao odgovarati kad ga je izpitivao. Spasio ga je učitelj pograbiv ga još za vrieme za ruku. Ovo je bio na tom zavodu u kratkom vremenu već drugi slučaj. A ovih smo dana čitali, da je ubio mladić mladjega brata, samo zato, što su mu ga roditelji kao boljega za uzor postavljali. — Ali čemu da dalje navodimo ovakve žalostne primjere, čemu da spominjemo sramotno nastojanje, što mnogi samoubojice izmišljaju, kako će se što duhovitijim načinom preseliti u drugi sviet, da im bar smrt uzrokuje njeki eclat, kad životom niesu znali zaslužiti potšovanja ljudi? Neka govori statistika. Spominjemo ponajprije, kako je u Beču narasao broj samoubojica od god. 1885. do 1887. U Beču su se god. 1885. same usmrtile 223 osobe, a već sliedeće, na ime prošle godine ubilo se 358 osoba. U ovom je užasnom broju bilo i dječaka od 11, 13 i 14 godina. A što ovdje jedan primjer pokazuje, utvrdjuje obća statistika evropskih naroda. U našem vieku raste od perioda do perioda broj samoubojica kod svih civilisiranih naroda. Evo što pokazuje statistički priegled, kako ga je sastavio Morselli.[1]) Na jedan milijun stanovnika dolazi popriečno samoubojica:

Zemlja	Godine									
	1831—35	1836—40	1841—45	1846—50	1851—55	1856—60	1861—65	1866—70	1871—75	1876—77
Švedska	69	66	66	67	71	57	76	85	81	—
Norveška	97	109	107	110	107	94	85	76	70	—
Danska	—	213	232	258	272	276	288	277	258	—
Britanija po prilici	62		62	62		65	67	67	—	—
Pruska	94_4	102_7	110_4	99_3	130	123	122	133_2	133_1	178_5
Saska	—	153	198	199	248	245	264	297	268	377
Bavarska	—	—	55	73		80		90	90	103—127
Francezk	64	76	85	97	100	110	124	135	[illegible]	—
Italija	—	—	—	—	—	—	30_8	31	32	37
Španjolska	—	—	—	—	—	14	15	17	13	—

Za našu domovinu pokazuju publikacije statističkoga ureda ove brojeve:

Godine	Umrlo osoba	Od ovih bilo samoubojica	mužkih	ženskih
1874.	88.360	45	41	4
1875.	74.360	51	41	10
1876.	74.360	53	44	9
1877.	70.798	7	62	13
1878.	64.601	82	67	15
1879.	64.637	82	62	20
1880.	63.973	81	54	27

[1]) Der Selbstmord, ein Kapitel aus der Moralistik. H. Morselli. Leipzig. Brockhaus. Noviji stat. podatci niesu mi bili pri ruci.

Ovi brojevi jasno svjedoče, da je rasao broj samoubojica u svih narodih izuzmeš li jedinu Španjolsku i Norvežku. A rasao je na žalost i kod nas, i to narasao u razdobju od sedam godina gledeći na sama samoubojstva upravo za punih 80 postotaka. Uzmemo li u obzir razmjer samoubojstva počinjenih u našoj domovini prema pomoru, onda se pokazuje, da je broj samoubojica narasao za strašnih 125 postotaka.

(Dalje će sliediti.)

Igranje kola u bivšoj krajini.

Bilo je već govora u javnosti o tom igranju kola — odmah poslije svete mise — po nedjeljah i blagdanih, nu bez svake koristi. Čudan je to zbilja pojav, da prem se ljudi, živeći u sredini naroda, zauzimlju za svaki liepi boljak i napredak, pa svoje nazore posve zdrave i pravedne na isto ime javnosti predavaju, da se doskoči svakoj ne podobštini i skvarenosti u puku, koja svakim danom sve to bujnije raste i oko sebe užasni mah lovi: ipak se dotični krugovi, na koje bi spadalo doskočiti potrebi, — ni malo ne osvrću na sve bilo još pravednije i zdravije zahtjeve, već se pušta posve slobodno, da rak moralne korupcije izjeda sve to dalje — moralno blagostanje naroda, te bi se moglo reći, kao da si nitko ne tare glave nadonjeti žudjenoga lieka, a znademo se tužiti na korupciju i na zlo u puku.

Tko je uveo običaj u bivšoj krajini — svake nedjelje i blagdana odmah poslije sv. mise igrati kolo, težko će odista odgovarati Bogu, jer to igranje — a ne posredno poslije službe božje — mnogo doprinaša korupciji moralnoj puka. Nitko pametan i triezan otačbenik nije protivnik narodne veselosti i vesele ćudi u puku, pače protivno svaki nas želi, da nam bude puk veseo i zdrav, a da mu se veselost ni malo ne ugušava, već da se svedjer veseli u Gospodinu, kao što i Bog vesela srce ljubi. Nu pomenuto igranje kola — odmah poslije službe božje — ne pridonaša toliko rečenoj zdravoj veselosti, koliko više moralnoj skvarenosti, pače može se reći, da više goji moralnu korupciju, nego zdravu veselost. Evo kako.

Svećenik ili dušobrižnik trudi se i napinje u sve sile u crkvi učeć i poučavajuć svetim naukom narod i mladež, kako bi promaknuo svestrano blagostanje svoga naroda: nu mladež naposeb već u crkvi više misli na ono zlosretno igranje kola, nego da bi pazila na sv. nauk dušobrižnika, a čim se sv. služba svrši, onda po gotovo ode izgubljen sav nauk i sve opomene, jer netom se misa dovrši, eto ti pocikivanja, tko zna kakve pjesme —, eto ti skakanja, eto igranja — eto — svega —, da sav sv. nauk u crkvi nema baš nikakva uspjeha, i zlosretno ovo igranje — neposredno poslije sv. mise

— zbilja čini, da sve postaje uzaludno. Na taj način dakako nikad ne bude ništa — od svega truda i napora — dušobrižnoga svećenstva, jer što ono milošću Boga hoće da ucjepi u dušu i srca mladeži i puka, to sotona pri tom igranju sve izčupa, pače korov svoje skvarenosti ciepa duboko u srca mladeži, koj — oh i te kako — lovi klice i hvata užasni mah — a u ove danas toli žalostne i skvarene dane!

Ne samo to, već kod toga zlosretnoga igranja događjaju se često razni zločini, ubojstva i svako zlo. Momci se lahko radi djevojaka ili cura svade. Kleta je navada zavladala, da nose sobom oružje ili puške u crkvu, u kolu se dakle lahko uznemire i posvade, pa eto krvi — eto zla. Ili ako to ne, a ono radi svadje iz pizme nose jedan na drugoga zlo srce, koje si ili ne posredno poslje kola, ili jurve kasnije al na svaki način izkalja i opet ili tučnjom ili dovrši sigurno prolievanjem krvi. Kakova pako mora tu biti moralna skvarenost uz one — ne moralne pjesme i ne moralna doticanja, može si svatko sám predstaviti. I tomu zlosretnomu nošenju pušaka u crkvu imalo bi se jedared na kraj stati, jer u crkvu ni malo ne spadaju puške, gdje se na taj način lahko može dogoditi zlo i oskvrnuti crkva. Tko će dakle pametan i razborit prijatelj narodnoga blagostanja — odobravati ovo zlosretno igranje kola — a ne posredno poslije službe božje? — Ne, ovoj golemoj skvarenosti, ovomu užasnomu zulumu — treba radikalno stati na kraj, ako nam je do dobrobiti naroda stalo, i do moralnosti u mladeži i puku. Inače će sav rad i napor dušobrižnoga svećenstva ostati bezuspješan, a crv moralne skvarenosti sve će to dalje raztakati i podgrizavati korjen zdravoga narodnoga boljka. — Pa sad je — bivše kra jine — ne stalo, sad smo spojeni podjednu civilnu hrv. upravu. Toga zlosretnoga igranja kola svake nedjelje i blagdana u bivšem provincijalnom dielu matere zemlje ne ima, prem je na sve to veseliji i triezniji tamo narod, nego — na gorku žalost moram opaziti — ovdje kod nas u bivšoj krajini, te je već to živi dokaz, da to zlosretno igranje kola ne goji ni malo narodnu veselost, ali da goji narodnu propast. Zašto dakle, kad toga igranja ne ima u bivšem provincijalu —, da se dalje podržava u bivšoj krajini, kad smo u svemu izjednačeni — tim više, kad toliku moralnu korupciju sobom nosi? Neka se zamisle kompetentni faktori, i neka se stave na rad, da se ovomu zulumu i zlu zbilja već jednom valjano doskoči — i to zlosretno igranje kola svake nedjelje i blagdana — ne posredno poslije sv. mise jednom za vazda ukine i zabrani. Dok se to ne ukine, nije računati na bolji napredak moralnoga blagostanja, već divlja i ne moralna ćut sve će dalje u šir i duž loviti svoj mah. A da se tobož baš posvema ne ukine na jednom taj običaj, neka bi samo bilo dozvoljeno u pokladno doba tri zadnje nedjelje — i to poslije večernice — poigrati kolo, ali posve dostojno i moralno. Igranje pako kola — kao što je do sada u običaju — svake nedjelje i blagdana — odmah poslije sv. mise — radikalno i posve strogo neka se zabrani i dokine.

G.

Srodstvo duhovno.

§. 27.

Radi duhovnoga srodstva, koje proizlazi iz krsta i potvrde, ne može se ženitba sklopiti medju dieliteljem sakramenta i krštenim ili potvrdjenim i njihovimi roditelji, zatim medju kumovi i krštenim ili potvrdjenim kao i njihovimi roditelji.

Duhovno srodstvo proiztiče iz sakramenta *krsta* i *potvrde;*

a) ako su *valjano podieljeni.*

b) ako su dotičnici sposobni za kumove. Da tko može biti kum na krstu, zahtieva se, da je sam kršten a za potvrdu, da je kršten i potvrdjen. Kumovi ne mogu biti: djeca izpod sedam godina, oni koji nisu pri zdravu razumu i pijani u tom stanju.

c) ako hoće biti kumovi. Kad bi tko bio prisiljen na kumstvo, ili bi pogrešno drugomu komu kumovao, ne bi nastalo duhovno srodstvo.

Duhovno srodstvo, koje proizlazi iz potvrde, prieči ženitbu medju *dieliteljem* potvrde i medju *potvrdjenici i njihovimi roditelji;* ova zaprieka *ne može nikada nastati,* budući da je ženitba zabranjena svim biskupom. Iz krsta nastaje ženitbena zaprieka medju *dieliteljem* krsta i *medju krštenimi i njihovimi roditelji.* Budući da je *svećenik* redoviti dielitelj sv. krsta, i ova je zaprieka za praksu od malene važnosti. U slučaju nužde obično krsti babica, a težko da bi se radilo o ženitbi medju njom i krštenim djetetom ili njegovimi roditelji.

Radi duhovnoga srodstva ne može se napokon valjano sklopiti ženitba medju *kumovi* kod sv. krsta i potvrde i medju *krštenimi i potvrdjenimi i njihovimi roditelji.*

Medju kumom potvrdjenika i potvrdjenim ne može u sadanjih prilika doći do ženitbe, jer se obično potvrdjeniku za kuma uzima samo jedna osoba, koja je istoga spola s njim. Na zaprieku dakle duhovnoga srodstva valja paziti, ako bi se radilo o ženitbi *medju kumovi i roditelji krštenoga,* ili o ženitbi *medju krštenim i kumom i obratno.*

Srodstvo gradjansko.

§. 28.

Posinovljenje, koje odgovara u bitnosti arrogaciji ili posvemašnjemu posinovljenju rimskoga prava, brani po običaju crkvenom, koji sada obstoji, ma i bilo ukinuto, ženitbu medju posiniteljem i posinkom i onimi potomci ovoga posljednjega, koji su bili u vrieme posinovljenja pod njegovom otčinskom vlasti, zatim medju posiniteljem i ženom posinka kao što i medju posinkom i ženom posiniteljevom. Osim toga ne može se sklopiti valjana ženitba, dok posinovljenje traje, medju posinkom i zakonito rodjenom djecom posiniteljevom, koja su pod otčinskom vlasti.

*

§. 29.

Posinovljenje po austrijskom zakonu brani ženitbu u navedenom obsegu, ako se posinak podvrgne otčinskoj vlasti posiniteljevoj, ili ako bude primljen u kuću posiniteljevu, da s njim živi kao diete s roditelji. Ako li se pak posinak ne podvrgne otčinskoj vlasti posiniteljevoj, i ne bude primljen u njegovu obitelj, tad posinovljenje zakona Austrijskoga valja smatrati kao nepodpuno i ne čini ženitbene zaprieke.

Ženitbena zaprieka sadržana u §§. 28. i 29. jedva će kadkada u praksi nastati. Po Austrijskom naime zakonu zahtieva se, kad hoće tko koga posiniti: *a*) da posinitelj nema svoje djece; *b*) da je navršio petdesetu godinu, *c*) da je barem osamnaest godina stariji od posinka i *d*) da je učinjeno pred sudom.[1]) Osim toga ako se posinak ne podvrgne otčinskoj vlasti posinitelja i ako s njim ne prebiva u istoj kući, ne nastaje zaprieka ženitbena.

Tastbina.

§. 30.

Izvršena ženitba radja medju jednim ženitbenim drugom i medju srodnici drugoga ženitbenoga druga uključivo do četvrtoga koljena tastbinu, radi koje jest ništetna ženitba, koja bi se medju njimi sklopila.

§. 31.

Puteno obćenje izvan ženitbe zaprieka je, da se ne može ženitba valjano sklopiti medju jednom strankom i srodnici druge stranke u prvom i drugom koljenu.

§. 32.

Onaj ženitbeni drug, koji sa srodnici drugoga ženitbenoga druga u prvom i drugom koljenu puteno grieši, gubi pravo zahtievati ženitbeni dug, dok mu to ne bude oprošteno.

Pod tastbinom (affinitas) razumievamo odnošaj, koji nastaje iz izvršene ženitbe medju jednim ženitbenim drugom i srodnici drugoga ženitbenoga druga.

Kao što kod srodstva isto se tako i kod tastbine razlikuju loza i koljeno. Broje se pak po ovom pravilu: *mužkarac je svojtan (affinis) s rodjaci žene u onoj lozi i u onom koljenu, u kojem su ti rodjaci srodni ženi, i obratno: žena je svojtna sa rodjaci mužkarca u onoj lozi i u onom koljenu, u kojem su ti rodjaci srodni mužkarcu.*

Ženitbena zaprieka tastbine iz dozvoljenoga prilega n. pr. u ženitbi proteže se, kao i zaprieka srodstva *do četvrtoga koljena uključivo*. Tastbina nastaje u svakom slučaju sa srodnici ženitbenoga druga, bilo srodstvo dvostrano, bili rodjaci zakonito ili nezakonito rodjeni. Ova zaprieka jest *trajna* t. j. ne prestaje ni onda, ako je koji od ženitbenih drugovâ umro, a preostali se je ženitbeni drug na novo oženio.

Srodnici muža mogu sa srodnici žene sklopiti valjanu ženitbu jer „affinitas non parit affinitatem." Prema tomu mogu valjanu ženitbu sklopiti:

1. Dva brata (dvie sestre, ili brat i sestra) s dvojicom druge braće (dvjema sestrama ili bratom i sestrom).

2. Otac i sin (mati i kći) mogu uzeti dvie sestre (dva brata).

3. Otac i sin (mati i kći) mogu uzeti jedan mater, a drugi kćer (jedna otca, druga sina).

4. Ako su brat i sestra to može oženiti sestra otca (dakako ne svoga) a brat kćer njegovu, ili brat može oženiti (ne svoju) mater a sestra njezinoga sina.

5. Mužkarac (žena) može oženiti po redu dvie udove (udovca) čiji su muževi (žene) bili braća (sestre).

6. Otac može oženiti mater svoje snahe.

7. Sin može oženiti mater svoje maćuhe, a udovac maćuhu svoje pokojne supruge itd.

Puteno obćenje izvan ženitbe radja takodjer tastbinu, koja se zove tastbina iz nedozvoljenoga prilega (affinitas ex copula illicita). Nedozvoljeni prileg može biti prije ženitbe (aff. antecedens), ili pak može biti poslije ženitbe t. j. ako koji od supruga puteno sagrieši sa srodnici ženitbenoga druga (aff. superveniens).

Samo tastbina prediduća, koja proizlazi iz nedozvoljenoga priljega tvori ženitbenu zaprieku *do drugoga koljena uključivo*.

Tastbina, koja postaje iz nedozvoljenoga prilega poslije sklopljene ženitbe, ne radja ženitbenu zaprieku, ali dotičnik gubi pravo zahtievati ženitbeni drug, dok mu to ne bude oprošteno. Oprost može podieliti biskup vi facultatum triennalium. Molbenica za oprost može glasiti po prilici ovako:

Reverendissime Pater!
Domine Gratiosissime!

Titus, vesana libidine victus uxoris suae sororem (matrem, filiam, amitam, materteram, consobrinam) carnaliter cognovit ac propterea jus, conjugale debitum petendi, amisit. Cum nunc de hocce libidinis excessu, qui occultus est, plurimum doleat et ob incontinentiae periculum, debitum conjugale ut possit libere exigere desideret, cumque praeterea occasionem relapsus abstulerit, humillime precatur, ut sibi concessa dispensationis gratia hoc jus debitum conjugale petendi, restituatur.

N. die . . . . N. N.
confessarius.

§. 33

Valjana ali neizvršena ženitba čini nesposobnim onoga ženitbenoga druga, koji drugoga preživi ili ostane svjetovnjak, da se oženi sa srodnici svojega druga uključivo do četvrtoga koljena.

§. 34.

Ženitba nevaljana ali neizvršena, osim ako je nevaljana radi pomanjkanja privole, prieči ženitbu medju jednom strankom i medju srodnici druge stranke uključivo do četvrtoga koljena.

§. 35.

Valjano i bezuvjetno sklopljene zaruke prieče ženitbu medju jednim vjerenikom i medju srodnici drugoga vjerenika

[1]) §§. 180. 181. a. gr. z.

u prvom koljenu. Istu moć imadu i zaruke sklopljene pod poštenim uvjetom, čim se izpuni uvjet.

Prva dva slučaja riedko će u praksi doći, tim češće može se dogoditi treći slučaj. Ženitbena zaprieka, koja postaje iz *valjano* i *bezuvjetno* sklopljenih zaruka, ili iz uvjetnih, ako je uvjet pošten i izpunjen proteže se samo do prvoga koljena. Prema tome ne može oženiti.

a) zaručnik mater, kćer ili sestru zaručnice.

b) zaručnica otca, sina ili brata zaručnikovoga.

Ova zaprieka ostaje i onda, ako su valjano sklopljene zaruke razriešene smrću kojega od zaručnika, medjusobnom privolom ili sudbenom odkulom.

Primjerak molbenice za oprost od zaprieke javne ćudorednosti:

Preč. nadb. duhovni stole!

Pokorno podpisani zaručio se je valjano sa N. Prije ipak nego li je mogao sklopiti ženitbu, umre mu zaručnica: a sada želi oženiti njezinu sestru. Budući pak, da tu ženitbu prieči zaprieka javne ćudorednosti nastala iz valjano sklopljenih zaruka: stoga moli pokorno podpisani za oprost od spomenute ženitbene zaprieke. Molbenicu svoju podkrepljuje sliedećim:

a) *b*).

N. dne . . . N. N.

Zločin.

§. 36.

Dvie osobe, koje su učinile preljub, ne mogu se uzeti, ako su si obećale za života drugoga ženitbenoga druga, da će se uzeti, ili ako su se usudile u istinu oženiti, ili ako je samo i jedna stranka, da se može s drugom oženiti, s uspjehom radila o smrti onoga ženitbenoga druga, čija je prava povriedila preljubom.

Da iz preljuba nastane ženitbena zaprieka medju preljubnici, zahtieva se sliedeće:

1. *Da su si preljubnici za života drugoga ženitbenoga druga obećali ženitbu.* Sam dakle preljub, ili samo obećanje ženitbe ne radja ženitbene zaprieke, već valja da je spojeno jedno s drugim.

Preljub valja da je pravi u materijalnom i formalnom smislu. U materijalnom smislu jest pravi preljub:

a) *ako je ženitba bila valjano sklopljena, bila ona izvršena ili neizvršena.* Ako su supruzi bili razstavljeni od stola i postelje, pa je koji od njih puteno sagriešio s trećom osobom, počinio je preljub, dosljedno nastaje i ženitbena zaprieka, jer ženitbeni vez obstoji;

b) *ako je preljub podpun* (copula consummata).

U formalnom smislu jest preljub pravi:

a) *ako su oba znala za postojeću ženitbu.* Ako bi dakle tko puteno obćio s oženjenom osobom, ali ne bi znao da je oženjena, pa bi joj obećao ženitbu odatle ne bi nastala ženitbena zaprieka.

b) *ako je preljub učinjen slobodnom voljom* a ne pod uplivom straha ili sile.

Formalno i materijalno pravi preljub radja ženitbenu zaprieku samo onda:

a) *ako je preljub počinjen i ženitba obećana ili u istinu sklopljena za života drugoga ženitbenoga druga*, ako prem je sve jedno, da li je prije obećana ženitba, a onda počinjen preljub ili obratno. Kad bi dakle tko počinio preljub za života drugoga ženitbenoga druga, ali bi tek poslije njegove smrti obećao ženitbu, ne bi odatle nastala ženitbena zaprieka.

b) ako su si krivci preljuba *slobodnom voljom i ozbiljno obećali* za života ženitbenoga druga, da će se po njegovoj smrti uzeti i ako je to obećanje primljeno bezuvjetno. Ako je to učinjeno uvjetno, tad valja, da odatle nastane ženitbena zaprieka, da se je uvjet izpunio još za života ženitbenoga druga: u protivnom slučaju ne radja to obećanje ženitbene zaprieke.

2. *Da su za života ženitbenoga druga usudili se u istinu sklopiti ženitbu.* U ostalom sve jedno je, da li su prije sagriešili preljubom, a onda sklopili ženitbu, ili su prije sklopili ženitbu, a onda počinili preljub: samo ako je oboje učinjeno, dok je još obstojala ženitba. Isto tako ne mienja se na stvari ništa, je li ženitba sklopljena in facie ecclesiae ili ne, jer o valjanoj ženitbi dakako da ne može biti ni govora.

3. *Da je samo i jedna stranka, da se može s drugom oženiti, s uspjehom radila o smrti onoga ženitbenoga druga, čija je prava povriedila preljubom.* Nije dakle potrebno, da su radile obje stranke sporazumno, već je dovoljno, ake je radila samo jedna stranka bez znanja i privole druge s uspjehom o smrti nevinoga ženitbenoga druga bilo to sad posredno, bilo ne posredno. No da nastane ženitbena zaprieka, valja da je smrt doista uzsliedila, a to da je učinjeno s namjerom, da se može ženitba sklopiti. Ako je tko iz drugoga razloga ubio ženitbenoga druga n. pr. iz osvete, tad odatle ne potiče ženitbena zaprieka. U ostalom valja pamtiti, da se in foro externo *uviek*, kad je ubojstvo spojeno s preljubom, predmnieva, da je to učinjeno s namjerom, da se može ženitba sklopiti.

§. 37.

Umorstvo ženitbenoga druga prieči ženitbu medju krivim suprugom i osobom, koja je sudjelovala kod toga zločina, ako je samo i jedna stranka učinila to djelo u namjeni, da se može oženiti s drugom strankom.

Umorstvo ženitbenoga druga zaprieka je ženitbena medju *suprugom i onom osobom, s kojom je u dogovoru počinio taj zločin.* A da u tom slučaju bude umorstvo ženitbena zaprieka, zahtieva se:

a) da su *dogovorno* radila oba o smrti ženitbenoga druga;

b) da su radili *s uspjehom* t. j. da su oni bilo fisični bilo moralni uzrok smrti dotičnika;

c) da su to *radili o namjeri*, da si tim načinom prokrče put do ženitbe. Kad godj koji od ženitbenih drugova počini umorstvo na svom ženitbenom drugu u

dogovoru s drugom osobom, *uviek se predmnieva*, da su to učinili s namjerom, da se mogu uzeti.

Ova ženitbena zaprieka uvedena je crkvenim zakonom, s toga ne veže nevjernike.

(Dalje će sliediti.)

Družtvo malenoga Isusa.

Družtvo malenoga Isusa slavilo je u nedjelju Imena Isusova u Zagrebu svoju godišnju svečanost, koja je godila ne samo djeci nego i odraslim. Za svečane je mise poslije Vjerovanja opisao u kratkom govoru jedan kateketa nevolju poganske djece u Kini i drugih pokrajinah Azije i u Africi i svrhu družtva malenoga Isusa. Zatim su učenice redom pristupljivale i metale svoje darove za siromašnu neznabožčad na zdjelicu, koju je držala jedna djevojčica bielo odjevena kraj žrtvenika majke Božje, a druge dvie u bielo obučene djevojčice nosile po crkvi svaka svoju zdjelicu, da i prisutni odrasli po volji prinesu za družtvo.

Sabralo se je tom sgodom u crkvi do 40 for., a i poslije svečanosti metali su i odrasli vjernici svoje darove na oltar majke Božje, na kojem je bila slika malenoga Isusa, ter je svega skupa na taj dan dobilo družtvo 47 for. 54 novč.

Po ravnateljstvu o oga družtva u Zagrebu doprinesli su prošle godine i to: u Zagrebu učestnici 239 for. 29 novč., g. N. Pospišil 6 for.; iz Varaždina poslano po veleč. g. Teodoru Košieru, prebendaru 11 for. 62 novč.; iz Karlovca po veleč. gosp. Ivanu Paulinu, kateketi i to iz dječačke škole 6 fr. 50 novč. a iz djevojačke škole 13 for. 6 nč.; iz Grobnika po veleč. g. Martinu Juretiću 5 for. 80 nč.; iz Osieka po preč. g. Josipu Šestaku, bivšem ravnatelju bolnice, 48 for. 50 novč.; iz Požege po veleč. o. Josipu Kovačeviću, vjeroučitelju 235 for. 51 novč.; iz Spljeta školska djeca 11 for. 52 novč.; iz Bosne i to iz Varesa po veleč. ot. Mihalju Frankoviću župniku 10 for. 40 novč.; iz Banjaluke g. Stjepan Grgić 8 for.; g. Pavao Filipović 6 for. 50 novč.

Godine 1885., od koje imamo izvješća, sabralo je družtvo u cieloj Austriji 76.653 for., a u svih europskih i drugih pokrajinah, gdje obstoji družtvo, svotu 1,222.307 for. 92 novč.

Što se tiče plodova družtva malenoga Isusa, pokrstili su g. 1884. vjerovjestnici 389.846 poganske djece, a hranili i kršćanski uzgajali 85.568 djece; u tu su se svrhu uzdržavala i podupirala 383 sirotišta, 1844 škole, 158 radionicâ, 75 majurâ i 636 ljekarnâ. U ove brojeve ipak još nije uračunano 19 misijâ, iz kojih nisu stigla godišnja izvješća.

G. Vicko Palunko reče u svojem govoru o sv. Djetinstvu u Dubrovniku u stolnoj crkvi dne 6. siečnja 1886. gledeć na djelovanje družtva malenoga Isusa ovo:

„Za prvih 25 godištâ, od kako se je ovo družtvo osnovalo, sakupilo se za odkupljenje envjerne djece čistih 19 milijunâ franaka, a svako godište u napried sve se je to više sakupljalo. Mogu vam slobodno kazati, da u ovo 40 godinâ, od kako je započelo ovo družtvo, bi kršteno preko 10 milijunâ poganske djece, od kojih preko 5 diela jur su u raju, a ostala provode svet život na zemlji, od kojih ima redovnikâ i dumana, koji neprestano rade oko obraćenja svojih surodnika, a svi bez prestanka mole se Bogu za one, koji su ih odkupili."

Po svem tom nema dvojbe, da dobro čine duhovni pastiri i katekete, koji se zauzimlju za ovo djelo sv. Djetinstva. Jedan amerikanski vjerovjestnik, koji je nastojao oko širenja družtva malenoga Isusa, veli: „da ne zna, komu je veća korist po djelu sv. Djetinstva, da li poganskoj ili kršćanskoj djeci"; a njeki stari i izkusni dušobrižnik piše: „Svećenici i učitelji, koji žele kršćanski uzgajat povjerenu si djecu, boljega sredstva do djela sv. Djetinstva lje ne odabraše."

I sv. su otci pape Pijo IX. i Leon XIII. više puta preporučili ovo družtvo i podielili članovom više oprostâ, a svi ravnatelji družtva imaju vlast: benedicendi Coronas, Rosaria, Cruces, Crucifixos, parvas Statuas ac Numismata eisque applicandi Indulgentias a Sanctitate Sua concessas, ac simul Indulgentias s. Birgittae nuncupatas."

Medju ravnatelje družtva pako spada i svaki duhovni pastir odmah, čim ima volju uvesti u svojoj občini družtvo malenoga Isusa, dotično zauzet se za to djelo sv. Djetinstva. Kada takav ravnatelj dobije barem 12 članova za družtvo, uživa sve povlastice po svetoj stolici podieljene svećenikom kao ravnateljem družtva, ter ima i gore spomenutu vlast: „benedicendi Coronas etc." u svakoj biskupiji, gdje se za to dobije consensus Ordinarii. Što je glede toga rečeno o duhovnih pastirih, valja i o svakom svećeniku pomoćniku, kojemu mjestni duhovni pastir brigu za družtvo malenoga Isusa povjeri ili dopusti, da družtvo malenoga Isusa uvede ili ga nadalje ravna.

Tko želi u svojoj župi ili školi uvesti ovo družtvo, neka se obrati na „ravnateljstvo družtva malenoga Isusa u samostanu milosrdnih sestara u Zagrebu", pa će mu se poslat potreban broj sličicâ upisnicâ, medjaljicâ i knjižicâ „Poslanstvo djece."

Upravo kad sam ovo napisao i već hotio poslat g. uredniku Katol. Lista, stiže mi list iz Velikoga Lošinja od g. Chiarella, koji traži za učestnike djela sv. Djetinstva 300 otisakâ knjižice „Poslanstvo djece." Medju ostalim veli u listu i ovo:

„Molim Vas, kažite mi, ima li u Zagrebu ljetopisâ o djelu sv. Djetintva? Ima li za to djelo što drugo više od knjižice „Poslanstvo djece"? Zlatna knjižica „Poslanstvo djece" učinila je čudesa. Nu još je malo. U Stravči, jednoj dubrovačkoj parokiji od 600 dušâ upisalo se za djelo sv. Djetinstva (t. j. u družtvo

malenoga Isusa) jedno 500 dušâ pa se razplodilo amo i tamo po onoj biskupiji ne znam danas koliko svih skupa. Ovdje u Velikom i Malom Lošinju bit će ih po prilici jedna hiljada, a svagdje pitaju za ljetopise i to hrvatske ljetopise. Blaženi ljetopisi — ima ih u svakom jeziku, a u hrvatskom? Ako ih ima, pošaljite, molim, da ih mogu razdieliti medju članove. Ako ih nema, zašto se ne misli za to? Ja znadem zašto. Jer se ne bi mogli pokrit troškovi. A vi činite ovako:

Javite ili Vi ili koji drugi potestatem ili quasi potestatom habens, javite po svoj zemlji, gdje se naški govori, da će se izdavat ljetopisi o djelu sv. Djetinstva, samo da k Vam šalju od dinara sakupljenih za djelo ili da se mi sdružimo s Vami za izdavanje ljetopisâ. Ja od moje spravan sam za jedno ili za drugo. Mogli bi se na moju misao izdavat svaki mjesec ili svaki drugi mjesec po jedan list kao Glasnik sv. Josipa: nješto tumačenja, nješto pripoviestî a nješto od spasonosnih primjera."

Priobćujem ovaj izvadak iz lista spomenutoga gospodina, jer i nas sve može potaknuti na djelovanje za pogansku i kršćansku djecu; a dodajem ovdje ne samo istomu gospodinu kao odgovor nego i drugim znanja i ravnanja radi, osobito duhovnim pastirom i kateketam, koji su mjestni ravnatelji ovoga družtva ili koji su nakanili osnovat družtvo malenoga Isusa u svojem području:

Misliio se je već na izdavanje hrvatskih ljetopisa družtvenih; za tu je stvar zauzeto i glavno ravnateljstvo ovoga družtva u Solnogradu, s kojim smo u savezu; glavno će nam ravnateljstvo rado doznačit i potrebitu svotu za tisak, samo treba da djelo sv. Djetinstva ima i u nas što više učestnikâ. Sada je odlučilo ravnateljstvo družtva malenoga Isusa u samostanu milosrdnih sestara u Zagrebu doskora izdat I. svežčić takovih ljetopisa. Od tih će ljetopisa potreban broj otisaka dobit svaki mjestni ravnatelj, koji je u savezu s našim glavnim ravnateljstvom, a koji imaju drugo glavno ravnateljstvo kao u Dalmaciji, moći će od nas dobit ljetopisâ, koliko god uztraže, samo će nam iz blagajnâ svojega družtva za dotični broj otisakâ namirit trošak za tisak i papir.

Mijo Filetić.

Viestnik.

Zagreb. Ovogodišnja glavna skupština *družtva sv. Jeronima* obdržavat će se dne 10. Veljače t. g. u sgradi nadbiskupskoga sjemeništa sa sliedećim dnevnim redom:

1. U 10 satih služiti će se u prvostolnoj crkvi služba Božja za sve družtvene dobročinitelje žive i mrtve.
2. Poslije svete mise otvorit će predsjednik skupštinu kratkim pozdravnim govorom.
3. Bilježnik i blagajnik družtveni dati će svoj godišnji izvještaj.
4. Viećati će se o predlozih, koji budu stavljeni.
5. Izabrati će se cenzuralni odbor za izpitanje družtvenih računah za godinu 1886.

Ggda družtveni članovi se umoljavaju, da što većim brojem izvole prisustvovati glavnoj skupštini.

U Zagrebu 25. Siečnja 1887.

Franjo Budicki, k. z.
predsjednik.

Rim i Italija. (Kardinal Jacobini. Fazzari) Sv. je otac, kako javljaju novine, primio ostavku svoga državnoga tajnika Jacobinija, ali mu je ostavio za znak osobitoga štovanja dosadašnji stan u Vatikanu. Jacobini će valjda biti imenovan prefektom papine apostolske palače. Mjesto državnoga tajnika neće se sad popuniti, već će ovu službu obavljati privremeno koji kardinal, dok u konsistoriju, koji će se držati 7. ožujka, ne budu imenovani novi kardinali a medju njima i nuncij u Lisabonu, Vanutelli, koji je predestiniran za državnoga tajnika.

— Dne 16. ov. mj. imao se obaviti u Cantazari naknadni izbor zastupnika za sabor. Čim se je pročulo, da će ondje stupiti kao kandidat poznati već Fazzari sa svojim programom, koji ide za izmirenjem pape i države, činilo se sa strane vlade ij radikalisma sve, da se njegov izbor osujeti. Uzprkos svemu tomu izabran je Fazzari. Od 9872 glas. izbornika, dobio je Fazzari 9344 glasa, a preostalih 519 glasovnica razdielilo se medju više kandidata.

Ovaj izbor imade svoju poviest, a i nieku znamenitost. „Köl. Volksztg." donosi izvadak onoga, što je o tom izboru pisao „Moniteur de Rome", te ga i mi saobćujemo. Pred godinu dana po prilici bila je u Italiji razpuštena komora i novi izbori razpisani. U izbornoj se borbi pojavio čovjek, Fazzari, koji je bio dosta smion da u Kalabriji stupi pred birače s programom izmirenja crkve i države. Odmah je nastalo živahno gibanje, jer je i vlada i što god je bilo tobože liberalna pobijalo ovu kandidaciju. Ali se je na daleko razliegao onaj glas mira. Mnogi listovi n. pr. „Corriere della Sera" „Corriere di Roma", „Liberta", „Nazione" itd. niesu tajili svojih simpatija. Drugi su listovi doduše ustali protiv toga, ali više s razloga taktike, nego li iz neprijateljstva. U „Nazione" i mnogih drugih novinah razvijao je Fazzari svoj program. Kao eksgaribaldijanac i čovjek južnog naturela, u kojem se različiti kontrasti čudno sastaju, vidi Fazzari jakost i jamstvo moći Italije samo u izmirenju crkve i države. Ovo je, kako se vidi, čisto političko shvaćanje, u kojem niti ima kakva misticisma niti klerikalisma. U ovih svojih razlaganjih nije Fazzari izjavio, kako on pomišlja ovo izmirenje. Poslije je u razgovoru s dopisnikom Germanije izjavio, da Italija mora papi nedvojbeno vratiti ono, što mi je potrebito, da može neovisno i slobodno vršiti svoju službu.

Medjutim su nastali poznati škandali antiklerikalisma. Ovo nije zaista bilo vrieme zgodno za Fazzarijevo djelo, al on ipak nije klonuo duhom, već je opet stupio

pred birače kao kandidat sa svojim programom izmirenja. I samo ovim je programom dobio spomenutu ogromnu većinu. Pobijalo se doduše, da je izbor Fazzarijev uspio radi politike izmirenja, al je opet Fazzari javno izpovjedio, da ga je narod samo za to birao. Ne smije se, kako razlaže „Moniteur de Rome", ovomu izboru pripisivati osobito kakvo znamenovanje, al nješto ipak znači. Poznato je što čine radikalci, liberalci a i sama vlada protiv crkve, pak u ovoj buri evo narod sam bira čovjeka, kojemu je glavna ideja izmirenje. Narod ga bira radi programa ovoga, mora dakle da imade ova ideja veliku moć na narod. Govorilo se dapače, da se osumnjiči nastojanje Fazzarijevo, da je on ovaj program postavio samo da namami izbornike. A što će onda ljepše dokazati, da izmirenje s papom ima njeku čarobnu moć za puk? Iz dubine narodne sviesti javlja se čežnja za izmirenjem. Dugo se je to već znalo; ali izbor u Cantazaru dokazao je to najrječitije.

Francezka. Dne 19. ov. mj. imao je prilike ministar predsjednik Goblet izjaviti se o crkvenoj politici u odboru, koji je imao razpraviti priedlog Michelinov, da se dokine konkordat. On je izjavio, da je načelno podpuno za to, da se konkordat dokine i država odieli od crkve, ali da će ovo predlagati istom onda, kad se uvjeri, da je za to i većina u narodu i u komori. A što većina još nije za odieljenje razlog je u tom, što još nije sve pripravljeno za to. Kad ga je zastupnik Lacroix zapitao, da li scieni, da bi dokinuće konkordata bilo pogibeljno za republiku, odgovori: da, te opazi da se prije moraju provesti i riešiti njeka druga pitanja, a naročito osigurati dohodci klera. Na to će mu Lacroix, da u komori za to nema većine za ovaj priedlog, jer je vlada protiv njega. Goblet odilazeći reče, da su dvie različite stvari odielenje države i crkve i budget bogoštovni. Za odobrenje ovoga potonjega, da će staviti pitanje povjerenja.

Svakako je značajno, što se državnik Gobletova kova ovako bori za budget bogoštovni i opire priedlogu, da se dokine konkordat. Ali je opet istina i to, da je baš u tom i velika pogibao. Jer dodje li skrajnja ljevica na vladu, to će se odieljenje crkve i države jamačno provesti, i crkvi naviestiti očit rat. Sadanja pak vlada vodi rat, ali ne očito, već više potajno, a ovakav je rat mnogo pogibeljniji, jer ga mnogi ne osjećaju i pristaju uz vladu, uz koju ne bi nigda pristali, kad bi otvoreno stupila u boj protiv crkve. Ovakvim nastojanjem i radom, osobito obligatornom protukršćanskom obukom — potraju li stvari, kako sad stoje, još koji desetak godina — jače će se puk crkvi otudjiti i više nauditi crkvi, nego li bi se naudilo, da se država i crkva odieli.

Kad se je u komori u budgetnoj razpravi razpravljalo o stavci za pomorstvo, primjetio je Bardeau da se mnogi pitomci mornarice uzgajaju u tudjini kod Jesuita i takvi neka se ne bi primali u mornaricu Cassagnac odvrati, da su katolici prinuždeni svoje sinove slati u tudjinu na uzgoj, jer se škole u domovini tlače. Goblet je odvratio, da je religiosni uzgoj u Francezkoj podpuno slobodan, te Francezi nemaju razloga slati djecu svoju u tudjinu, a opet da nema zakona po kojem bi se od mornarice mogli izključiti oni mladići, koji su pripravnu naobrazbu u tudjini svršili.

Kad je list već bio dovršen doznali smo ugodnu viest, da je sv. otac Leon XIII. imenovao velem. g. Dra. Gustava Barona svojim tajnim komornikom, a velem. g. Dr. Fr. Vrbaniću podielio komanderski krst vitežkoga reda Grgurovog.

Zakonita, nezakonita i pozakonjena djetca

osobitom obzirom

na bračno pravo, na pravo izmedju roditeljah i djece i na pravo nasljedstva po oporuci i zakonu.

Pod ovim naslovom izdaje g. Vilim Graber, tajnički pristav kr. banskoga stola zanimljivu i koristnu monografiju.

U osam dielova razpravlja pisac priedmet sa svakoga gledišta. Treći, četvrti i peti dio razpravlja rimsko i kanoničko pravo.

Pisac je u ostalom razaslao obširan prospekt svoj veleč. gospodi podjašprištom i mnogim drugim svećenikom.

Djelo će obsizati 35—40 araka ili 560 do 640 strana, a za zgodniju porabu biti će osim obćenitog sadržaja dodano i abecedno i kronologičko kazalo.

Predplatna ciena knjige je 3 for, a kasnije će biti veća. Dosta je predbrojiti se i poslati jednu trećinu, a druge dvie kad stigne knjiga. Predplata traje još samo još do 8. veljače.

Kad knjiga izadje osvrnuti ćemo se na nju.

Moleći štovane predplatnike, a osobito dužnike, da pošalju predplatu — jer treba da učinim obračun s bivšim urednikom — javljam onoj gospodi koja su tražila intencija za predplatu, da ću im poslati, čim ih dobijem.

Veleč. Kapucini Varaždin — za 1887. plaćeno i preteklo 61 novč. ubilježena za buduću godinu.

Veleč. g. M. žup. u Tr. plaćeno prvo poljeće kako ste pisali.

Vlč. g. Luci, žup. Dr. za g. 1886. dugujete 4 for.

Vlč. g. R. žup. Kr. T. dugujete 9 for. za 1885.—86.

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 5. U Zagrebu, 3. veljača 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike. kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju

Plodovi bezvjerja.

(Dalje.)

2. U posljednjem smo broju naveli statisičke podatke, koji dokazuju, da su se samoubojstva u civilisovanih narodih Europe za pet decenija silno umnožala. Statistici su u svojih razpravah iznieli na vidjelo još mnoge vrlo zanimljive momente. Mi ćemo njeke prigodice u razpravi iztaknuti, a sad ćemo izložiti, kako se je mienjala i razvijala u narodih moralna i pravna sviest o samoubojstvu.

Moralna i pravna sviest ljudi očituje se u životu i u zakonih. Istina je doduše, da život i zakoni niesu uviek vjeran izražaj moralne i pravne sviesti. Koješta, što se sasvim protivi moralnoj sviesti, može se u životu izvoditi i dapače običajno postati; ali što sviest ne pokazuje kao oprječno pravu i dužnosti, ne može nigda odsuditi kao moralno zlo. Dapače niti ono, što istom positivni ljudski zakon zabranjuje, ne može se stalno u sviesti očitovati kao zlo i grieh, ako razum ne uvidja, da je ono sam u osebi zlo ili bar donjekle zlo. Ali je opet isto tako istina da se moralna sviest otupljuje, i da se gledom na pojedine čine može sasvim izgubiti, ako se život, ili pojedinca čovjeka ili cieloga naroda, uztrajno protivi zakonom, koje sam razum uvidja i nalaže. Postavivši ovo dvoje lahko ćemo se uvjeriti iz poviesti, da su svi narodi, dok im nije moralna sviest otupila, samoubojstvo odsudjivali i smatrali grdnom opačinom: a da je trebalo velike moralne izkvarenosti i stoičke oholosti, da se samoubojstvo zagovara i smatra dopustivim, i da se mnogobrojno počinja.

Da li je u obće bilo koje doba u poviesti, kad nije bilo samoubojstva, ne dade se dokazati. To je moglo biti samo u najstarije vrieme; a najstariji povjestni spomenici — starozavjetno sv. pismo — za ista ne navode nijednog primjera. Sigurno pak je i nedvojbeno, da su i pogani osjećali, da je samoubojstvo opačina, i da su ga kano opačinu odsudjivali. Ova se moralna sviest pokazuje i u zakonih pogana i u djelih njihovih filosofa. Filosofi istina niesu pravo spoznali u čemu je moralna grdoba samoubojstva, jer niesu pravo ponimali odnošaja čovjeka sprem Boga. Sokrat, Plato i Aristotel odsudjuju samoubojstvo ali opet ne podpuno, ne bezuvjetno. Po njihovom je mišljenju samoubojstvo grieh protiv države. Aristotel naposeb smatra samoubojstvo grieh protiv hrabrosti. On dapače prosudjuje samoubojstvo i po uzrocih u samu čovjeku, te veli: „Takvi, koji su mnogo zla počinili, i koje drugi preziru radi opakosti njihove, ugibaju se životu i ubijaju sami sebe.“ [1])

Tako su odsudjivali samoubojstvo i neoplatonici, Plotin, Porphyrij itd.

Kako u Grčkoj, tako su i u Italiji učenjaci i pisci odsudjivali samoubojstvo, dok nije panteisam stoika stao prevladjivati. Ciceron[2]) je jamačno ustao protiv stoika, koji su naučali, da je čovjeku u mnogih prilikah slobodno samoubojstvom preći u drugi život, kad stavlja pokojnom Pavlu Aemiliju u usta ove rieči: „Dokle god te Bog, kojemu sav ovaj vidivi sviet služi kao hram, ne oslobodi spona tiela ovoga, ne može ti biti slobodan ulaz k nama. . . Bez zapoviedi onoga, koji vam je dao dušu, ne smijete prekinuti života čovječjega, niti odbaciti dara, koji vam je od Boga dan.“

Ne smije nas zateći, što se baš i najveći umovi staroga svieta ni u ovoj točki niesu dovinuli podpunoj i čistoj nauci. Kako u drugih težkih pitanjih, tako su i ovom u mnogoj točki bili nestalni, ne odlučni.

[1]) Eth. Nik. c. IX. gl. IV. izp. Mathias Inhofer. der Selbstmord. Augsburg. 1886. str. 3.

[2]) De re publica. L. 6. c. 8. n. u. mj.

Odlučnije se i jasnije izražava u zakonodavstvu sviest moralna, koja odsudjuje samoubojstvo kao opačinu. U Ateni vladao je star zakon, po kojem se je samoubojici imala odseći ruka, i na poseb se zakopati. Na Cipru je nalagao zakon Demonasse, da se samoubojica ne pokopa: τὸν αὐτὸν ἀποκτείναντα ἄταφον ῥίπτεσθαι, δεύτερος οὗτος Δημωνάσσης νόμος.[1]) Slično u Šparti i u Tebah. Kod Armenaca bio je običaj kuću samoubojice prokleti i spaliti. A i kod samih Indijanaca, kod kojih je dugo vremena vladao sramotan običaj, koji ni sad još nije sasvim prestao, da su se fanatismom zaludjeli ljudi sami žrtvovali svojim idolom, odsudjuju Vede svako nasilje na vlastiti život.

Zanimljivo je mišljenje o samoubojstvu kod Persijanaca, kojim se ujedno najodlučnije odsudjuje. Po njihovom mišljenju odlučuje udes onkraj groba to, dali premašuju dobra ili zla djela, koja je čovjek u životu tvorio. Po ovom je shvaćanju sasvim razumljivo, što su oni vrsti grieha utezi mjerili. Najmanji su griesi težili sedam Ictira, a najveći 2400—4500. U ove se zadnje broji preljub, razbojničtvo samoubojstvo.[2]) Dakle su smatrali samoubojstvo kao jednu od najvećih opačina.

Ali kako poganstvo u obće nije ponimalo prave ciene i svrhe života ljudskoga, pokazuje se to i u zakonodavstvu. Čovjek se je smatrao samo član i gradjanin države, pak se tako i u Grčkoj i druguda mogla od glavarstva dobiti dozvola samoubojstva. Čovjek je trebao samo kazati razlog za što se hoće usmrtiti, i dobio je dozvolu.

Kod Rimljana nema zakona o samoubojstvu u obće. Samo ako se je ko, koji je bio obtužen, ubio prije odsude, smatralo se to priznanjem da je krivac, i dosliedno konfiskovalo se sve njegovo imanje; a za ovakve je bila zabranjena svaka javna korota kao za svakoga zločinca.

Kako je kod Grka krivo shvaćena svevlast države dopuštala čovjeku da se ubije, tako nije ni kod Rimljana bilo drugo nego li krivo procjenjivanje careve vlasti, kad je na smrt odsudjenu krivcu dopuštao, da se sam ubije, kako hoće, a da tim ne gubi pravo načiniti oporuku, samo ako je caru zapisao znamenit legat.[3])

Ovi mršavo sastavljeni primjeri očito pokazuju, da je u sviesti svih naroda samoubojstvo vriedilo kao mrzka opačina i grieh. Ali kraj svega toga, čim su se više gubili stari, recimo naravniji i čišći običaji, čim se više širila lažna poganska civilizacija, tim je više izčezavala i ova moralna sviest, a samoubojstva su grozno učestala. U Grčkoj riedko se spominju samoubojstva, dok su još vladali relativno čisti običaji; a isto vriedi i za Rim. Ali pošto je zavladala putenost, pošto je razkošnost otrovala život, a razvraćenost uzdrmala zakone života i zavladao pesimisam, umnožila su se i samoubojstva u bezbroj. Poslije peloponežkog rata sami su se ubijali muževi, koje je Grčka smatrala svojimi velikani, a još je Aristodemu uzkratila sprovod, što je u bitci kod Plateje nasrnuo na neprijateljske redove s tom nakanom, da nadje smrt.[1]) A u Rimu je za dobe careva nastala moda samoubojstvom dovršiti život, ako razkalašenost više nije mogla zatomiti dosade života, ili ako je čovjek samo samoubojstvom mogao preteći smrtnu osudu samovoljnog tirana na priestolu. Kako je grozno haračila ova pošast svjedoči Seneka svojom 23. Epistolom Ljudi se ubijali, jer su u tom nalazili slast, drugi opet, da ne moraju svaki dan ustati, jesti, piti itd.[2])

Sa samoubojstvi su se napokon Rimljani tako sprijateljili, da su ih očito smatrali dopuštenimi i hvalili ih. O Lukreciji i Katonu s udivljenjem su govorili. — Niko se nečudi, što je epikurejac Lukrecije mogao očito hvaliti samoubojstvo i nukati na nj, ali je svakako nepojmljivo, što je Plinije stariji mogao baš u tom naći utjehe za nesavršenu narav čovječju, što ni Bog ne može svega učiniti, što bi hotio, jer ne može sam sebe ubiti. Ova je mogućnost nješto najboljega, što je Bog dao čovjeku u tolikih nevoljah. A i u tom vidi dobročinstvo, koje nam narav daje, što izvodi i otrove, da čovjek ne mora polagano umirati od nevolje, niti se vješati itd. A Plinije mladji hvali izvrsnost Tita Arišta, što se je sam ubio, kad mu liečnici rekoše, da ga ne mogu izliečiti. I sam je Tacit mislio da je Marbod, kralj Markomana, oskvrnio slavu svoju, što je poslije pada još 18 godina u Raveni živio zaseban život i doživio visoku starost, a nije se sam ubio. Evo kako smo pravo napisali u početku, da neuredan nemoralan život, koji se trajno opire zakonom razuma, može glede pojedinih stvari uništiti moralno osjećanje. Za to punim pravom piše Döllinger[3]) za ono doba rimskoga života: „das Leben war wohlfeil geworden, man sah täglich so viele Menschen zum blossen Zeitvertreib

[1]) Inhofer n. n. mj. str. 4.
[2]) Lehmkuhl- Rechtsgeschichtliches über den Selbstmord.
[3]) Laacher Stimmen. 1882. str. 272. i sl. Lehmkuhl. Na n. mj.

[1]) Herodot Hist. L. 9. nr. 71; kod Inhofera n. n. mj. str. 4.
[2]) Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 271.
[3]) Heident. und Judent. str. 727. Izp. Inhofer n. n. mj. str. 7.

gemordet; man sah sie mutig kaltblütig sterben, mit keiner Bitte, mit keinem Laute versuchten sie dem Todesstoss abzuwenden; und anderseits hatte das Leben Tausenden, die den Taumelkelch der Lüste bis auf die Hefen geleert, nichts mehr zu bieten; bei der Leichtigkeit, mit wercher die Römer sich jeden Genuss verschaffen konnten, blieb nicht einmal mehr der Reiz der zu überwindenden Schwierigkeiten. So warf man denn das zur Bürde gewordene Dasein bereitwillig weg.

(Dalje će sliediti.)

Ulomak evangjelja o svatbi u Kani Galilejskoj.

C. G. Gospodin bje pozvan na pir, i tuj počini svoje prvo čudo, kako navadja evangjelista: hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilaeæ, et manifestavit gloriam suam, et crediderunt in eum discipuli eus (Iv. 2. 11.). Kako je posvetio svojim kršćenjem u Jordanu vodu nami na preporod u sakramentu krsta: tako — veli sv. Ciril Jeruzolimski, dodje na pir, da posveti zametak našega tjelesnoga narodjenja. Ovako je spojen po Kristu samomu alfa i omega — svetih sakramenata, kako jih je sv. crkva poredila — prvi: krst, zadnji: sakramenat ženitbe. — S Isusom podjoše na pir pozvani i mater mu bl. Djevica Marija: nuptiæ factæ sunt in Cana Galilaeæ, et erat mater Jesu ibi (Iv. 2. 1.) — i učenici: vocatus est autem et Jesus et discipuli ejus ad nuptias (Iv. 2. 2.); i kako opet kasnije nadolazi: crediderunt in eum discipuli ejus (ib. 11.) videći pri piru počinjeno čudo.

Pošto je ovo mjesto sv. evangjelja iz života Isusova vele važno, navlaš što se tiče upita Marijina i odgovora Kristova, koj mnogomu zadaje dosti brige, da ga što bolje shvati, mislim ugoditi častnim čitaocem Katol. Lista ovom malom dogmatično-eksegetičnom razpravicom — sve na čast božju i našu korist.

Poglavje evangjelja počimlje: et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilaeæ. Dakle treći dan, al od kojega dana da se broji dan treći? Iv. Ivan evangjelista sám navadja ovo čudo, pa ga riše u svih potankostih — dobe, mjesta i svjedoka — nazočnih. Euthymij drži, da se imade uzeti treći dan, kad se je povratio iz pustinje, Epifanij misli, da je to treći dan bio, kad je Natanaela Filip Kristu doveo (Iv. 1. 42.). Njekoji kažu, da je to bio treći dan, što Isus nadodje u Galileu, nu najbolje tumači iz samoga evangjeoskoga sklada Rupert ovako: Židovi poslaše poklisare k Ivanu Krstitelju upitati ga: tu quis es? (Iv. 1. 19.). Poslije toga: altera die i t. d. (Iv. 1. 29.) —, i: altera die (Iv. 1. 35.). Sliedi: in crastinum voluit exire in Galileam (ib. 43.) — invenit Philippum etc. — et die tertia. . . (2. 1.) Dakle treći dan pošto je otišao iz okoline jordanske ili šesti dan poslije svjedočanstva Krstiteljeva (1. 19.). Tako se sve liepo slaže. In Cana Galilaeæ — zato dodaje evangjelista: — Galilaeæ —, da točno označi mjesto prvoga Isusovoga čuda s kojim započe svoju božanstvenu misiju i očitova ili pokaza svoju slavu. Dvie bijahu Kane — jedna u odsjeku Zabulon, a druga u Galileji u odsjeku Aserovu. Ona se po svojem položaju zvala Cana Sidonorum, a ova, u kojoj Gospodin na piru počini prvo svoje čudo, jest Cana Galilaeæ, neka ne bude nikakove dvojbe. — Et erat mater Jesu ibi —, t. j. in Cana Galilaeæ, prije nego Isus bje na pir pozvan. Sigurno pirovaše tko od rodjaka Marijinih, a po njoj i rodjaka Isusovih, dakle samo sobom sljedi, da je Marija bila na pir pozvana — prije božanstvenoga joj Sina, na što hoće da evangjelista sjeti s riečmi: et erat mater Jesu ibi. — Radi matere bje pozvan i Gospodin, o kojem se jurve pročuše znameniti glasi, a radi njega pozvani mu bijahu i učenici, a evangjelista to navadja hotice, da počinjenomu čudu bude što više svjedoka, i da učenici živo uzvjeruju u svoga učitelja — osvjedočiv se o božanstvenoj mu moći. Nu koji bijahu sve ti učenici? Sravniv prediduće poglavje r. 40, 42, 43, 47. — bijahu to: Petar, Andrija, Filip i Nathanael t. j. Bartolomej ili sin Tolmajev. Ovako ga zovu ostali evangjeliste po otcu, a sv. Ivan zove ga po samom imenu Nathanael (dar božji). Sv. Josipa sigurno već ne bijaše živa, jer bi lje bio pozvan i on na pir, nu evangjelista nespominje o njemu ni slovca.

I Isus odazva se pozivu, te dodje na pir, a zašto? Više uzroka navadjaju sv. tumačitelji, medju kojimi ponajvažniji je uzrok, da posveti svojom nazočnosti sveto sdruženje izmedj muža i žene, kako je jurve ženitbu uzvisio na čast sakramenta. Došao bo je sám iz neba na zemlju, da prosvetkuje ženitbu duhovnu — uzev na se narav čovječju i spojiv ju svojom božanstvenom naravi. Sám se rado nazivlje zaručnikom, a zaručnicom si smatra i svoju crkvu i vjernu kršćansku dušu. Sacramentum hoc magnum est: dico autem in Christo et ecclesia (Ef. 5, 32.) Reče učenikom Ivanovim: numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, quum auferetur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt (Mat. 9. 15). Sv. Pavao zbori: aemulor enim vos Dei aemulatione, despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II. Cor. 11. 2.). A pišuć na Efezjane veli: viri diligite uxores vestras, sicut et Christus dilexit ecclesiam, et se ipsum tradidit pro ea (5. 25.). Sv. Ivan ap. u apokalipsi navadja: gaudeamus et exultemus, quia venerunt nuptiae agni, et uxor ejus præparavit se, et datum est illi, ut cooperiat se byssino —, byssinum enim justificationes sunt sanctorum (19. 7. 8.). Canticum Canticorum pako je samcata slika ovoga velikoga otajstva. — Tim radje došao je Gospodin ovamo — znajući unapred, da mu bude shodna zgoda ovdje — započeti božanstvenim pečatom počinjenoga čuda svoju misiju.

(Dalje će sliediti.)

*

Potaja.

§. 38.

Da bude ženitba valjana zahtieva se, da zaručnici izjave svoje privoljenje pred vlastitim župnikom obojice ili kojega od obojice zaručnika ili pred svećenikom, koga je na to opunovlastio župnik ili biskup, i pred dvojicom ili trojicom svjedoka. No u onih krajevih carevine, za koje je apostolska stolica izdala naputak od 30. travnja 1841. nije mješovita ženitba nevaljana, ako nije sklopljena pred katoličkim župnikom.

Sabor Tridentski propisao je način, kako valja ženitbe sklapati, da budu valjane. *Vjernici naime moraju privoliti u ženitbu pred vlastitim župnikom ili obojice ili barem jednoga od vjernika i u prisutnosti dvojice ili trojice svjedoka. Vlastitoga župnika* (parochum proprium) *može zamieniti drugi svećenik, koga je na to opunovlastio ili biskup ili vlastiti župnik vjerenikâ.* Nadalje je odredio spomenuti sabor, da se na ovaj način mora sklopiti ženitba tamo, gdje se ta odluka proglasi i to valja obdržavati trideseti dan, pošto je odluka proglašena u župi. „Qui aliter“, rieči su sabora Trientskoga, „quam praesente parocho, vel alio sacerdote de ipsius parochi seu ordinarii licentia, et duobus vel tribus testibus matrimonium contrahere attentabunt, eos s. synodus ad sic contrahendum omnino inhabiles reddit, et hujusmodi contractus irritus et nullus esse decernit, prout eos praesenti decreto irritos facit et annullat. — Decernit insuper, ut hujusmodi decretum in unaquaque parochia suum robur post triginta dies habere incipiat, a die primae publicationis in eadem parochia factae numerandos.“ (ss. XXIV. c. 1. de ref. matr.)

Kao što se vidi iz riečih sabora Tridentskoga, način, kako valja ženitbu sklapati, propisan je zakonom crkvenim, dosljedno ne veže *nevjernika*, koji mogu sklopiti i potajno (t. j. bez župnika i svjedoka) ženitbu. Nadalje obvezuje i vjernike samo onda, ako je ona odluka proglašena u onoj pokrajini gdje stanuju, i to valja da je proglašena ne samo u onoj biskupiji, već i u župi, gdje obitavaju. Obvezna moć one odluke počima trideset dana iza njezinoga proglašenja.

Krivovjerci i razkolnici ne mogu inače sklopiti valjane ženitbe, nego li na način propisani, jer su podčinjeni crkvenim zakonom.

Ako nastane dvojba, da li je odluka sabora Trientskoga u kojoj župi proglašena ili ne, tad se predmnieva, da je proglašena, ako je već neko vrieme u istoj župi obdržavana kao odluka sabora Trientskoga. (S. C. C. 16. dec. 1634.) Osobe, koje stanuju u mjestu, gdje je proglašena odluka sabora Trientskoga, ne mogu sklopiti valjano potajne ženitbe u onom mjestu, gdje nije proglašena odluka spomenutoga sabora, osim ako su ondje stekle pravo ili nepravo prebivalište. Bezkućnici (vagi) t. j. osobe, koje nemaju nigdje ni pravoga ni nepravoga prebivališta, mogu valjano sklopiti potajnu ženitbu u mjestu, gdje nije proglašen sabor Trientski.

I poslije sabora Trientskoga, može se valjano sklopiti potajna ženitba:

a) u mjestu, gdje nije rečeni sabor proglašen;

b) medju krivovjerci, gdje je doduše sabor Trientski proglašen, ali ne ima katoličkoga svećenika, ili se ne može do njega doći bez pogibelji života. Nu ipak valja da se privoljenje izrazi pred dvojicom ili trojicom svjedoka. (S. C. C. 17. Mart. 1632.)

Ženitba mora se sklopiti pred *vlastitim župnikom*. Pod vlastitim župnikom razumieva se onaj župnik, u čijoj župi imadu zaručnici pravo ili nepravo prebivalište. Ako su zaručnici iz raznih župa, može ih vjenčati ili župnik zaručnikov ili zaručničin, akprem je u nas običaj, da ih vjenča župnik zaručničin.

Bezkućnici (vagi) mogu valjano sklopiti ženitbu pred onim župnikom, u čijoj župi stanuju. No ženitbi takovih osoba ne može nijedan župnik prisustvovati bez biskupove dozvole (Trid. ss. 24. de ref. matr. c. 7.)

I župnik, koji nije svećenik, može valjano prisustvovati ženitbi, akprem ne može *osim svećenika* opunovlastiti, da u njegovo ime prisustvuje ženitbi.

Osim vlastitoga župnika može valjano prisustvovati ženitbi i *drugi svećenik*, koga je zato opunovlastio ili vlastiti župnik ili biskup. No taj drugi valja da je *svećenik*, što se vidi iz rieči sabora Trientskoga „vel alio sacerdote.“ U ostalom nema razlike, da li je on svjetovni svećenik ili redovnik, samo neka bude svećenik, dapače može se ta vlast podieliti i svećeniku, koji nije odobren, da može izpoviedati.

Biskup ili župnik može opunovlastiti drugoga svećenika, da prisustvuje ženitbi *ustmeno* ili *pismeno*, *sam neposredno* ili *posredno po drugom*; može to učiniti *u obće* ili *na pose*. U obće: ako mu dozvoli, da obavlja duhovnu pastvu. Dapače može ga opunovlastiti i *šuteći* (tacite), što bi bilo n. pr. onda, kad bi se vlastiti župnik spremao, da prisustvuje ženitbi, pa bi ih drugi svećenik vjenčao, a župnik da tomu ne prigovori.

Opunovlašten svećenik tako dugo prisustvuje valjano ženitbi, dok župnik ili biskup danu mu punomoć ne opozove.

Svećenik, koji bi bez dozvole biskupove ili župnikove prisustvovao ženitbi zaručnika, koji nisu njegovi župljani, pada u suspensiju, dok ga ne rieši biskup onoga župnika, kojemu pripada pravo prisustvovati ženitbi: „Quod si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis sive sæcularis sit, etiam si id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiæ sponsos sine illorum parochi licentia matrimonio conjungere aut benedicere ausus fuerit, ipso jure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab ordinario ejus parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.“ (Trd. ss. XXIV. c. 1. de ref. matr.)

Sabor Trientski naredjuje nadalje, da imadu ženitbi prisustvovati osim župnika još i *dvojica* ili *trojica svje-*

poka. Kakovi moraju biti svjedoci, ne propisuje rečeni sabor, stoga se mogu kao svjedoci uzeti svi oni, koji su sposobni potvrditi, da je ženitba sklopljena.

Svjedoci valja da su u isto vrieme prisutni sa župnikom kod sklapanja ženitbe.

Prema naputku ap. stolice od 30. travnja 1841. može se mješovita ženitba valjano sklopiti i pred akatoličkim župnikom. Taj naputak vriedi za crkvene pokrajine: Ostrogon, Kaloča i Jegar (dakako u ondašnjem obsegu).

Vlastiti župnik.

§. 39.

Vlastiti župnik zaručnika jest onaj, u čijoj župi imadu pravo ili nepravo prebivalište.

§. 40.

Pravo prebivalište jest ondje, gdje tko izključivo ili ponajviše stanuje, tako da se ne može reći, da je kod kuće, kada ondje ne boravi. Dokle godj on na tom mjestu zadrži stan za sebe ili za svoje ukućane, tad i dulja odsutnost sama po sebi nije dovoljna, da se prenese pravo prebivalište drugamo. Nepravo prebivalište jest ondje, gdje se tko istina ne namierava stalno nastaniti, ali ipak stanuje u takovom poslu, da mu valja tamo dulje boraviti.

§. 41.

Žena imade ondje pravo prebivalište, gdje ga ima muž, a maloljetnik ondje, gdje ga imadu njegovi roditelji, posinitelji odhranitelji ili njegov štitnik. Mjesto, gdje je n. pr. žena u službi, gdje maloljetnik radi nauka boravi, ili gdje je vojnik u postaji, njihovo je nepravo prebivalište. Po zakonu Austrijskom valja prosudjivati, koga valja smatrati maloljetnim ili n emu ravnim u pravnom obziru.

§. 42.

Državni činovnici i oni, koji su za sav svoj žirot stupili u kakovu službu, imadu redovito svoje prebivalište ondje, gdje borave, da vrše dužnosti svoje. Ako se upotriebe u drugom mjestu za kakav izvanredni posao, radi koga moraju tamo dulje vremena boraviti, steku ondje nepravo prebivalište.

§. 43.

Tko u službu stupi na dulje ili na neizvjestno vrieme pri kojoj privatnoj osobi, pri kojem zavodu ili družtvu steče ondje nepravo prebivalište, gdje boravi radi obavljanja službe svoje. No ta služba ne smije biti takova, da mora radi nje neprestano mienjati boravište; prebivališta ne stiče sluga ondje, gdje ga gospodar nema, ako ga mora sliediti, kamo godj on podje.

§. 44

Ako tko ima osim pravoga prebivališta još i u drugih župah kuće s uredjenim stanom, tad će samo na onom mjestu imali nepravo prebivalište, gdje običaje svake godine dulje vremena boraviti, ili kada u mjestu, gdje tvrdi da mu je prebivalište, stanuje barem šest nedjelja dana.

§. 45.

Vlastiti župnik onih, koji nemaju ni pravoga ni nepravoga prebivališta, jest onaj, u čijoj župi upravo borave.

Da tko u kojem mjestu steče pravo prebivalište, zahtieva se dvoje: *a*) da je nakanio ondje *uviek ostati*, ako se prilike ne promiene, i *b*) da se je u istinu tamo nastanio. I za nepravo prebivalište zahtieva se dvoje: *a*) da je nakanio ondje dulje vremena boraviti, i *b*) da se je u istinu tamo nastanio.

Isto se tako zahtieva dvoje, da tko promieni svoje prebivalište: *a*) da je nakanio napustiti dosadanje prebivalište, i *b*) da se je u istinu izselio, ma se još i ne odlučio, gdje će se nastaniti.

Vlastiti župnik onih, koji nemaju ni pravoga ni nepravoga prebivališta, jest onaj, u čijoj se župi nalaze, dosljedno i on ih može vjenčati.

Župnik vojničkih osoba.

§. 46.

Nadležni župnik vojničkih osoba, koje spadaju k vojsci „militia vaga“ zvanoj, jest kapelan vojnički, odnosno vojnički glavni duhovnik (superior) *prema punomoći podieljenoj mu od svete stolice. Oni, koji spadaju k vojsci „militia stabilis“ zvanoj, moraju se obratiti na župnika prebivališta svoga.*

Vojska se dieli u dvoje: militia vaga i militia stabilis. Oni koji spadaju na „militia vaga“ podčinjene su vojnom duhovničtvu, u suprot oni, koji spadaju na „militia stabilis“ podčinjeni su župniku prebivališta svoga. Amo spadaju:

a) umirovljeni gjenerali, ma i bili vlastnici pukovnija. *b*) Svi umirovljeni ili sa pridržajem vojničkoga značaja čast svoju položivši štopski i viši častnici, vojnički činovnici i štopski odjeli (Parteien). *c*) Zavod za odgoj ženske djece vojničkih častnika u Hernalsu. *d*) Zavod za odgoj ženske djece prostih vojnika u Szathmaru i u Beču u predgradju Erdberg. *e*) Poveljni i pričuvni nemoćnici (invalidi). *f*) Krčmari i druge civilne osobe, kojim je vojna oblast dozvolila, da stanuju u kasarnah ili u drugih vojničkih kućah i da tjeraju obrt ili drugi kakav posao. *g*) Udove i sirotčad vojničkih osoba. *h*) Žene, djeca i služinčad spomenutih vojničkih osoba.[1] *i*) Služinčad ne vojnička. *j*) supruge i djeca one momčadi, koja je oženjena „nach zweiter Art“ ma i bili u aktivnoj službi, t. j. ako supruga i djeca nemaju prava na uzdržavanje iz erarskih sredstva i ine blagodati. *k*) Supruga i djeca umirovljenih vojnika, *l*) koji su izvan službe ili *m*) u reservi ili su napokon *n*) kod domobranstva ma i supruzi resp. otci morali u slučaju rata ili mobilisacije aktivno služiti.[2])

NB. 1. Ako su spomenute osobe odredjene za aktivnu službu — ma samo za vrieme i kao pripomoć —

[1]) Vojni vikarijat 20. siečnja 1857. br. 2062/676.
[2]) Ap. voj. Vikarijat 8. studenoga 1883.

kod ovakovih tiela, razdiela, zavoda ili vlasti vojničkih, ili ako su primljeni zdravlja radi u takove vojničko-zdravstvene zavode, koji su podčinjeni vojnoj jurisdikciji, ostaju u to vrieme podložni vojno-crkvenoj jurisdikciji. Vojnoj jurisdikciji podpadaju nadalje svi u ratno vrieme namiešteni činovnici, liečnici i drugi k vojničtvu spadajuće osobe, kao i one svjetovne osobe, koje se nalaze kod vojničkih četa, dok rat traje.

NB. 2. Svi aktivni vojnici u Hrvatskoj, Slavoniji i vojnoj krajini, podpadaju pod vojničkoga župnika u Zagrebu.

Bataljuni i pukovnije premieštene drugamo, podpadaju pod vojničkoga župnika onoga mjesta; ostali vojnici, koji ostaju ovdje i spadaju k pričuvi i popunitbenomu zapovjedničtvu podčinjeni su vojničkomu župniku u Zagrebu.

Ženitbe aktivnih vojnika valja da naviesti vojnički župnik, a civilni župnik ne smije ih vjenčati, dok ne donesu od vojničkoga župnika svjedočbu o navieštajih i odpustnicu.

Ženitbe reservistâ i onih, koji su na trajnom dopustu, ako su izašli iz trećega dobnoga razreda i navršili 23. godinu podčinjene su jurisdikciji samo civilnoga župnika.

NB. 3. Dvie su vrsti reservista: aktivni, koji su pridieljeni pričuvnomu i popunitbenomu zapovjedničtvu, i oni, koji su kod kuće; prvi podčinjeni su vojnomu, posljednji civilnomu župniku. Smrtovnica ovih posljednjih mora se službeno poslati vojnomu župniku.

Samo jurisdikciji civilnoga župnika podčinjeni su oni, koji su na trajnom dopustu i nisu u aktivnoj službi, akprem još nisu izstupili iz trećega dobnoga razreda, ako donesu dozvolu od vojničke oblasti, da se mogu ženiti.

Novaci, koji još nisu upisani u vojsku, ako u smislu §. 90. obrambenoga zakona ostaju u civilnom stališu do 1. listopada one godine, kad podpadaju novačenju, podčinjeni su civilnomu župniku.

Civilnom župniku podčinjeni su napokon svi umirovljeni i domobranci.[1])

§. 47.

Ne škodi valjanosti ženitbe, ako je onaj, koji imade vlast, dao šuteći punomoć, da se obavi vjenčanje. Nego ipak neka nitko ne vjenča osim u skrajnoj nuždi, komu to nije naročito dozvolio župnik ili biskup. Predmnievana samo dozvola nije dovoljna i ostaje nedostatna i onda, ako bi ju onaj, komu to pravo pripada, zaprošen u istinu bio podielio, ili bi naknadno odobrio čim.

Predmnievana dozvolja (præsumpta), da može tko vjenčati, nije dovoljna, da bude ženitba valjana. Sabor bo Trientski propisuje naročito, da se ženitba mora sklopiti pred vlastitim župnikom ili drugim svećenikom, *koga je za to opunovlastio* biskup ili župnik.

§. 48.

Tko je dobio dozvolu za svekolike slučajeve, da može vjenčati, može istu dozvolu za pojedine slučaje podieliti drugomu svećeniku. Onaj pak, koji je dobio takovu dozvolu za pojedini slučaj, ne može je drugomu podieliti, osim ako mu je to naročito dozvoljeno.

Tko može sam vjenčati, može i drugomu dozvoliti, da vjenča, naročito može to učiniti, osim drugih biskup i župnik.

Može li kapelan podieliti komu dozvolu, da vjenča? U nas može, jer je poslan od biskupa, da župniku pomaže u dieljenju svih sakramenata, dakle je dobio, „dozvolu za svekolike slučaje."

Formular delegacije.

Ego infrascriptus tenore præsentium R. Dno. N. N. parocho sive curato facultatem impertior, assistendi meo nomine matrimonio juxta formam s. concilii Tridentini in parochia N. contrahendo inter honestum juvenem N. filium legitimum conjungum N. N et N. N. parochianum meum, et pudicam virginem N. filiam legitimam conjugum N. et N. meam itidem parochianam (qui confessi et s. communione refecti sunt) eorumque nuptias vite benedicendi. Exinde vero non gravabitur R. D. parochus mihi desuper (ad normam §. 77. Instr. pro judd. eccless. imp. nus.) communicare in scriptis testimonium circa tempus, locum ac testes nuptiarum, ut omnia matriculæ conjugatorum debite inscribi possint.

In quorum fidem hasce literas propria manu subscripsi et sigillo parochiali munivi. N. N.

N. die. parochus.

§. 49.

Ako je iz kojega mu godj uzroka dvojbeno, koji svećenik ima pravo vjenčati, valja stvar priobćiti biskupu i počekati njegovo riešenje.

§. 50.

Privola izjavljena po punomoćniku jest valjana, ako mu je dana punomoć, koja osobu budućega ženitbenoga druga dostatno označenje, i ako nije već opozvana onda, kad on sklapa ženitbu u ime onoga, koji ga je opunovlastio. No župnik ne smije nipošto dozvoliti, da se ženitba sklapa po punomoćniku, ako toga nije biskup naročito odobrio.

Ženitba može se sklopiti i po punomoćniku, ali treba da mu je, izdana *a*) pismena punomoć, *b*) u kojoj je osoba budućega ženitbenoga druga točno označena, *c*) da punomoć ne bude opozvana prije, nego li je ženitba sklopljena, *d*) da je to biskup naročito dozvolio. Osim toga zahtieva §. 20. gr. žen. z. dozvolu političke oblasti.[1]) Ako je punomoć opozvana prije, nego li bješe sklopljena ženitba, ženitba je doduše nevaljana, ali onaj, koji je dao punomoć, dužan je nadoknaditi štetu, koja je odatle nastala.

[1]) circ. 16. Mart. 1876. III.

[1]) „Privola može se izjaviti i po punomoćniku, ali zato treba dozvole zemaljske vlasti i na pose izdane punomoći, u kojoj valja da je dostatno označena osoba, s kojom se hoće sklopiti ženitba. Ako se punomoć prije opozove, nego li se sklopi ženitba, ženitba je doduše nevaljana, ali onaj koji je izdao punomoć odgovara za štetu, koja je nastala time, što je punomoć opozvana."

§. 51.

Da li je ženitba, sklopljena pod uvjetom, valjana ovisi o tom, je li uvjetu zadovoljeno ili ne.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Dne 31. p. mj. držao je sjednicu odbor za dogradnju prvostolne crkve. Mi ćemo drugi put na šire izviestiti, sad samo spominjemo, da je uzoriti gosp. Mihalović poklonio za žrtvenike 20.000 forinti.

— Već smo posliednji put javili visoka odlikovanja, kojimi je sv. Otac Leon XIII. odlikovao doktora i prorektora našega sveučilišta. Sad donosimo list preuzv. g. Strossmayera kojim je popratio breve sv. Otca na velem. g. Dra. Barona.

Velemožni i Prečastni Gospodine!

Kada ste ono prigodom svoga oprosta sa sveučilištnimi profesori a pri koncu školske godine 1885/86. onako eklatantno uzeli u obranu svetu vjeru Isusovu, to najveće blago nesretnoga naroda našega; i kada ste istu tu svoju obranu najsvetčanijim načinom ponovili prigodom odstupnoga govora svoga; onda je moje srdce — tužnimi dogodjaji javnoga bezvjerja do krvi razcviljeno — našlo utjehe i veselja, jer je vidilo, da nije osamljeno i da se još nalazi u domovini našoj ljudi, kojih nije strah, d a ć e š t a i z g u b i t i i l i š t e t o v a t i, ako se odvažno i javno dignu na obranu Onoga, koji nam je bio, jeste i ostaje do konca svieta i vieka največom svetinjom našom.

Ja sam se tadar Velemožnosti Vašoj odmah zahvalio i kasnije joj odpremio oveću prijateljsku poslanicu, koju ste imali dobrotu otisnuti dati u „Kat. listu" zagrebačkom. — Nego, kako sam ja bio vazda toga uvjerenja a i danas sam, da sveta Stolica budnim okom prati odnošaje u Hrvatskoj, pak da je i nju, kao i nas, ljuto zabolilo javno ono bezvjerje, koje se je s' njekim ponosom širiti počelo sa sveučilištne stolice; to sam držao za shodno, da je i sveta Stolica baš u takovih žalostnih prilikah pozvana, da dade hrvatskomu narodu jasnu izjavu, da žali, da odsudjuje, pače da svom snagom svojom prosvjeduje proti pokušanom širenju bezvjerstva u eminentno katoličkom hrvatskom narodu. Po tom je sveta Stolica, dotično draga i vriedna glava katoličke crkve, sveti Otac papa Lav XIII. na poniznu molbu moju a u najkraćem eto roku udostojao se Velemožnost Vašu počastiti sa naslovom Monsignora, dosljedno imenovati Vas tajnim svojim komornikom, a vriednoga pako Vašega nasljednika Dra. Franju Vrbanića počastiti sa komanderstvom vitežkoga reda Grgura velikoga.

Velemožni Gospodine! To Vaše i Vašega druga odlikovanje razveselilo je mene u velike a ulivam se, da i sav dobri narod naš; jer bjelodano eto sliedi, da nestojimo osamljeni u obrani Boga Isusa i svete vjere n j e g o v e, nego da uz nas stoji i glava katoličke crkve, koja nas — kako se jasno vidi — i nadalje bodri, da još neustrašivije branimo ono, što nam je u životu našem najsvetije, najuzvišenije, najplemenitije. Hvala Bogu da je tako!

Vama pako Velemožni Gospodine, bilo to zasluženo odlikovanje na čast, ponos, radost i utjehu; tim većma, što možete crpiti uvjerenje, da se tomu odlikovanju raduju danas ne samo Vaši prijatelji, nego i sav narod naš, koji u Isusu Krstu i svetoj vjeri n j e g o v o j nalazi, največu utjehu svoju, a dati će dobri Bog: da će naći i spas svoj!

Pri kraju napokon čast mi je Velemožnosti Vašoj dotični dekret sv. Otca u privitku ./· priposlati.

Sa odličnim poštovanjem i bratskom ljubavi ostajem Velemožnosti Vašoj vazda odani

U Djakovu dne 24. siečnja 1887.

m. pr. Josip Juraj S t r o s s m a y e r,
biskup.

— P e t d e s e t g o d i š n j i s v e ć e n i č k i j u b i l e j s v. o t c a L e o n a XIII. Već smo prošle godine javljali, kako se cio kat. sviet sprema, da što svečanije proslavi petdesetgodišnji svećenički jubilej sv. Otca. Narodi se takme; koji će ovu svečanost dostojnije proslaviti. U našoj se monarkiji ustrojio u tu svrhu ponajprije odbor u Innsbrucku, a u adventu prošle godine prenielo se središte svega poduzeća u Beč. Bečki je centralni odbor izdao nedavno spomen knjižicu: „*Papst Leo XIII.*" Knjižica sadržaje na 48 stranah poziv na katolike (I.), kratke životopisne crtice (II.) sbornik autentičnih službenih spisa papinih u izvadku. Dodane su knjižici i dvie slike papine: jedna svjetlopisna, a druga u bojah. Dobije se za 20 novč. s jednom od navedenih slika. Čist prihod upotrebiti će se u svrhu svečanosti.

Kod nas nije se u ovu svrhu još ništa učinilo. Ovo uredničtvo je dalo na pose otisnuti pravila „malenog družtva djetinje ljubavi" i „propise za vatikansku izložbu", koje smo donieli prošle godine u „Katol. listu." Ko želi ovakih knjižica dobiti bezplatno, neka se prijavi. Treba da smo već unapried spremni, kad nas za koji dan pozove uzoriti nadpastir, da se pridružimo drugim katolikom. Hrvati ne smiju zaostati za svimi narodi, da sv. Otcu dokažu ljubav svoju, ta On je i nam napose dokazao, da nas ljubi i da smo mu na srcu.

Po svoj Italiji razvilo se već veliko gibanje. Svi su skoro biskupi već izdali okružnice na svoj puk. Skoro danomice dolaze u vječni grad viesti i iz najudaljenijih krajera o pripravah za ovu velebnu svečanost, kojom se hoće proslaviti papinska čast. Kako se je nadati biti će osobito veličanstvena izložba Vatikanska. Kina, Japan, otoci tihoga oceana, urodjenici centralne afrike, i južne amerike, poslati će što bude najboljega stvorila njihova radinost i umjeće. Kako dakle da mi Hrvati, katolici ne učinimo ništa!

— Dne 26. siečnja t. g. pregledana je blagajna dječačkoga sjemeništa i u redu pronadjena.

Blagajnik odbora, Dr. Juraj Dočkal, izkazao je imovinu družtva ovako:

a) U gotovu novcu	69 for.	$49^1/_2$ nč.
b) u vriednostnih papirih . . .	64.150 „	— „
c) u štedioničkoj uložnici . . .	50 „	— „
d) u dionici Preložke štedionice	100 „	— „
e) Polica glaseća na	2000 „	— „
Ukupno	66.269 for.	$49^1/_2$ nč.

U Zagrebu 26. siečnja 1887.

Za popravak franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda i gospodje: Ivan Petrovečki 1 for., A. Belović 1 for., A. Korotay 1 for., Augusto Wernberger 1 for., N. N. 1 for., Bar. Sulyok 1 for., Wicker 1 for., Nikola Krestić 1 for., N. N. 1 for., Hermina Rušnov 1 for., Bogović 1 for., Kukuljević 1 for., J. Benigar 40 novč., J. Hochnetz 1 for., Benko 50 novč., Spevec 1 for., N. N. 1 for., Josip Bračun 1 for., R. Lopašić 1 for., N. N. 1 for., Antun Irgolić 60 novč., Sohneker 2 for., M. D. 1 for., N. N. 1 for, Mijo Vrbanić 1 for., Badovinac 2 for., H. 1 fr., Gjuro Deželić 1 for., J. Torbar 1 for., H. 1 for., N. N. 1 for., N. N. 1 for., Canjuga 2 for., C. O. 1 for., Z. 1 for., V. 1 for., N. N. 99 novč. J. 1 for., N. N. 1 fr., Šnidarić 1 for., Vogl 1 for., Wagner 1 for., Nicora 3 fr., Barbara Rupel 2 for., N. N. 2 for., P. Miletić 1 for., R. A. 1 for., Dr. U. 1 for., S. R. 1 for.

Na ovih plemenitih darovih se svimkolikim veledušnim darovateljem srdačno zahvaljue

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

Javne zahvale.

Visoka kr. hrvat.-slavon.-dalmat. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i uastavu, dala je milostivo gimnazijskoj crkvi u Varaždinu 150 for. za nabavu misnoga ruha. Na tom veledušnom daru zahvaljuje se najsmjernije

Varaždin 28. siečnja 1887.

Prof. Ivan Hangi,
kurator gimnazijalne crkve.

Za pogorjelu crkvu Majke Božje u Dolu darovala su nadalje p. n. gg.: E. Lukinić 3 for., P. Biljetina 50 nč., Benić 1 for., Josip Jonke 1 for., J. B. 50 nč., V. J. 50 nč., Polde Roksandić 1 for. Drag. Beck 1 fr., J. L. 50 nč., Franjica Korenčić 50 nč., Absez 40 nč., Baretinčić 10 nč., V. K. 10 nč., N. W. 10 nč., N. N. 1 fr., Trontl 50 nč., Nikola Veselić 1 fr., M. N. 30 nč., N. Šimečki 1 fr. Poglayen 1 fr., Dr. Gvozdanović 1 fr., N. N. 20 nč., N. N. 50 nč., M. Gašparović 1 fr., J. V. 50 nč. J. R. 20 nč., M. B. 40 nč., A. Žugčić 40 nč., Ivanšić 1 fr., Stipković 25 nč., Cuculić 50 nč., German 50 nč., M. S. 50 nč., K. B. 10 nč., Magdalena Bosiljevac 30 nč., J. Adlešić 50 nč, Priselac 25 nč., Sladović 50 nč., Mejašić 40 nč., N. N. 30 nč., J. Zajc 50 nč., Dogan 20 nč., Terezija Oslak 20 nč., J. Benić 50 nč., J. Tomašić 50 nč., Paulini 50 nč., Türk 1 for. O. S. 50 nč., Turković 1 fr., 20 nč., Juliana Vranicany 1 fr., V. S. 50 nč., Mlin na čigre 1 fr., N. N. 40 nč., Ivan Mašek župnik 1 fr., N. N. 1 fr., Dr. Banjavčić 1 fr., N. N. 1 fr., N. N. 10 nč., F. S. 50 nč., N. N. 10 nč., H. R. 10 nč., R. K. 20 nč., V. 50 nč., St. 50 nč., Ant. 50 nč., A. B. 10 nč., J. Milković 1 for., N. N. 10 nč., N. St. 20 nč., Svi ovi iz Karlovca. Nadalje preč. gosp. Jakob Jambrečak 10 for., Filip Reiner 5 for., Anton Kočevar 10 for., Marko Čunko 20 for., Miko Petruša 4 for., Lojek Grgas 1 for., Josip Adlešić 1 for., Anton Medven 50 for. — Svim ovim u ime župljana i u ime svoje zahvaljuje se

U Pribiću 26. siečnja 1887.

Adam Blažević,
župnik.

Molba

svoj p. n. gospodi, koja su primila 1. i 2. broj „Vrhbosne“, a ne kane biti predplatnici, da te brojeve što prije vrate amo, jer su nam neobhodno nuždni, da zadovoljimo mnogobrojnim tražbinam, koje nam sa svih strana stigoše, te još danomice stižu. Tim će nam veliku uslugu učiniti, budući bi inače morali na novo dati ove brojeve otisnuti, što bi nas stajalo suvišna troška.

Sarajevo 27. siečnja 1887.

Dr. Andrija Jagatić,
kanonik Vrhbosanski.

Urednička dopisnica.

Velečo. g. A. B. Voloder: uračunano kako ste pisali.

Veleč. g. J. V. Petrovska. Poslano uračunano za o. g. ali na dugu još ciela 1886.

Veleč. g. A. L. Draganac. Izpravljeno.

Veleč. g. M. K. Ivanec. Unešeno kako ste pisali.

Veleč. g. L. V. Siže do o. godine.

Veleč. g. N. R. Oštrc. Još ciela 1886.

Veleč. g. A. L. Skakac. Poslano ide za 1885. a ne za prošlu god.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 6. U Zagrebu, 10. veljača 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Plodovi bezvjerja.

(Dalje.)

3. U posljednjem smo broju u mršavih crtah pokazali, kako su narodi u najstarije vrieme odsudjivali samoubojstvo kao strašnu opačinu. Vidjeli smo ujedno, kako je i stoička filosofija i život oprječan naravnim moralnim zakonom moralnu sviest o grdobi samoubojstva sve više umaljivao, dok je nije skoro posve uništio. Kad se ovako u posvemašnoj moralnoj izkvarenosti rek bi izgubilo svako osbiljno shvaćanje života ljudskoga, kad je obća moralna propast ljudski rod rinula u duboki ponor, poslao je promisao božji spas rodu ljudskomu u kršćanstvu. Kršćanska je vjera i filosofija njezina opet naučila ljude, koje li je vriednosti tielo čovječje, kakve li ciene život zemaljski. Poganski filosofi niesu mogli spoznati, da tielo čovječje ujedinjeno s dušom ne samo da ne prieči duše u usavršenju njezinom, već da joj imade baš tomu služiti. Kršćanska vjera obuhvaća ciela čovjeka. Ona ne uznosi samo dušu čovječju u red svrhunaravni, već i tielo. Kršćanin ne cieni tiela svoga samo u toliko, u koliko je stvorenje božje, već mnogo više. Sam je Spasitelj svieta, vječni Sin Božji, uzeo na sebe tielo čovječje, i ono je bilo oružje našega odkupa. Milošću božjom posvećeno tielo čovječje postaje udo tiela Isusova i hram duha svetoga, a u vječnosti dielnik slave Božje. Istina, i kršćanski pisci ne riedko zovu tielo čovječje tamnicom duše. Ali kako? Grieh je navuko na tielo nevolje i slaboće i učinio tielo protivnika duše, s kojim joj je izdržati težku borbu. Kako je ovo liepo izrekao sv. Augustin veleć: „Si caro tibi carcer est, non corpus est carcer tuus, sed corruptio corporis tui. Non corpus non erit cum resurget corpus. Sed quid ibi non erit? corruptio." [1])

A baš je ovom izkvarenošću svojom postalo tielo uzrok i prilika, da se usavrši duša u mnogoj krieposti; a opet se djelo spasenja našega ne proteže samo na dušu već i na tielo. Kršćanin znade, da milost, koju dobiva po sv. sakramentih djeluje i na samo tielo. Pohote se umanjuju čestim primanjem sv. sakramenata, a posljednja pomast djeluje i zdravlje tiela. A što kršćanstvo nuka i zove na borbu protiv tiela, ne ide ova borba za tim, da se uništi samo tielo. već da se svladaju nizke pohote, posliedice grieha iztočnoga. Ako nadalje kršćanstvo nije donielo lieka smrti, donielo je uzkrsnuće poslije smrti, po kom će i tielo naše postati slično slavnom tielu Kristovom.

Evo ovako uči kršćanstvo o dostojanstvu tiela čovječjega, pak tako svaki grieh protiv tiela dobiva još posebnu grdobu. A što da tek rečemo o tom, kako kršćanska vjera shvaća znamenovanje i svrhu života našega na zemlji?

Poganom se mogao u mnogih prilikah ovaj život pričinjati, kao da je bez svake vriednosti i ciene, jer niesu znali pravo ocieniti u kakvu je vezu sa životom preko groba. Za kršćanina ne može život zemaljski nigda izgubiti ciene svoje. Život na zemlji je za kršćanina samo priprava za budući život, samo treba da izpunimo uvjete, pod kojimi nam je blaženstvo vječno obećano. Kako su liepe slike i priče, kojimi nam se ova uzajamnost u sv. pismu tumači! Ovdje je sjetva, dan rada; a ondje žetva, plaća. Ovaj je život ciena, kojom ćemo kupiti vječni život A kad je gospodar u priči gospodnjoj odsudio slugu, što nije dobro uporabio predani talenat, kako da nije strašan grieh pred Gospodinom lišiti se i same mogućnosti, da se okoristiš darovi božjimi. Samoubojica pak sebi sam stvara noć, u kojoj ne može niti raditi išta, niti zaslužiti išta. Kad kršćanin ovako shvaća svoj život, onda ujedno mora uviditi,

[1]) Enarr. in Ps. 141. v. 8. izp. Inhofer n. n. mj. str. 4.

da ne smije počiniti samoubojstva ni za kakvo vremenito dobro, jer mu život mora biti najveće dobro na zemlji.

Ako napokon Seneca (Ep 58.) ne zna navesti dostojna razloga, zašto da se duša, koja trpi, ne izvede iz tamnice tiela, kad joj više ne može po volji služiti, znade ih kršćanin dovoljno. Zakršćanina ne gubiva život zemaljski ciene svoje, ako se čini, da su mu boli i nevolje otele svaki čar. Njemu je dosta, da očima vjere pogleda na križ Spasitelja svoga, i odgonetnuta mu je tajna muke i boli, koju su badava gonetali a i sad goneću svi, kojim je iz srca izginula vjera. Kršćanin znade rieč Spasitelja svoga „uzmi križ svoj i idi za mnom“ (Mth. 16, 24.). Istina, i za kršćanina je sviet ovaj dolina suza, ali mu u njoj svietli poput sunčana traka providnost božja, koja mu razpršuje tmine tuge i nevolje; on znade, „da onim koji ljube Boga sve ide na dobro.“ Kršćanin znade, i samo on znade, da mu Bog daje i moć, da podnese nevolje, ako mu već šalje nevolje. A napokon se kršćanska filosofija o shvaćanju nevolja uzpela do vrhunca, kad nas uči, da baš nevoljami postajemo najsličniji Spasitelju svomu, i da se boli i muke naše stapaju s njegovimi. Nisu li uzvišene rieči sv. Pavla, kad veli (Kol. 1, 24.): „Sad se radujem u stradanju za vas, i nadopunjam nedostatak muka Kristovih, u tielu svojem za tielo njegovo, koje je crkva.“ Ovako kršćanska vjera s jedne strane visoko cieni tielo čovječje i tjelesni život na zemlji, a s druge opet strane i same nevolje, koje nas u životu snalaze, posvećuje, oplemenjuje, dapače na čast uzdiže. Kraj ovakva mišljenja zaista u kršćanskoj vjeri ne može biti mjesta samoubojstvu, već ga uviek osudjuje kao grozno moralno nedjelo. A zaista se i prikazuje u kršćanskom životu u svako doba upravo ovakva moralna sviest o samoubojstvu. Kršćanski pisci i crkveni zakoni svakoga vremena, dapače i civilni zakoni, dokle god su kršćanskim duhom nadahnuti, odsudjuju samoubojstvo kao strašno moralno zlo.

(Dalje će sliediti.)

Ulomak evangjelja o svatbi u Kani Galilejskoj.

(Dalje.)

Et deficiente vino dicit mater Jesu ad eum: vinum non habent. Zaručnici nisu imali biti ljudi najbolje stojeći, al kao što je Krist siromake osobito volio i blaženimi jih proglasio, tako radostno dodje na ovaj pir, da siromake bogastvom svoje čudotvorne milosti obogati i usreći. Grčki tekst veli: ὑστερήσαντος οἴνου — vino imminuto, t. j. kad je vina nestajalo. Blažena je Djevica vidjela i upoznala u svomu božanskomu Sinu nebesku kriepost već od časa začeća i poroda Isusova, kako i evangjelista opaža: Maria autem conservabat omnia . . . conferens in corde suo (Luk. 2. 19.). — Čim je nestalo vina, a pirovno se veselje možda najljepše razvilo, bijahu zaručnici i pirovnici u velikoj neprilici. Opaziv sve to dobra mati Isusova, a znajući jedinu pomoć, obrati se svomu Sinu progovoriv: vina ne imadu. — Uradila ona to, da priteče u pomoć, kao što je u obće dobra i milosrdna mati naša, tješiteljica nevoljnika i pomoćnica kršćana. Nu Marija radi ovdje takodjer po nutarnjem nadahnuću Duha svetoga dobro znajući za misiju svoga Sina, koju imade eto na očigled svojih apostola započeti. I kao što bijaše cielo njezino djelovanje posve uzko spojeno s Isusom, tako videći, da joj je nadošao najzgodniji čas, prosi Sina za pomoć uvjerena duboko, da će joj molitvu uslišati, što i svjedoče rieči, koje je progovorila poslužnikom na piru: quodcumque dixerit vobis, facite (Ib. 5.). A kako da ne posluša toli mio i dobar Sin svoju toli milu i dobru majku? Na njezin zagovor počini ovo prvo svoje javno čudo, koja mu se uteče biti posrednicom izmedj neba i zemlje, izmedj čovjeka i božanskoga mu Spasa. Takva posrednica je Ona i danas i uviek — pred priestoljem svoga Sina na nebesih, pripravna svakomu priteći svojim zagovorom, koj joj se srdačnom i pouzdanom molbom utiče pod okrilje majčino. Pače, liepo opaža sv. Bernardo, nikad se nije čulo, da bi ostao tko ne uslišan, koj se je utekao u njezinu zaštitu. I u najzgodniji se čas utekla molitvom, kad bijaše najveća potreba, te izprosi u Isusa pomoć. Nije oklievala ni časa, kako ovamo sv. Toma Akvinjanin upravlja rieči: gessit ergo quantum ad primum mater Christi mediatricis personam. . . . In matre interpellante — nota pietatem et misericordiam, misericors enim dicitur, qui miserum habet cor super miseria alterius. Secundo reverentiam ejus ad Christum, ex reverentia enim, quam ad Deum habemus, sufficit nobis ei tantum defectus nostros exponere. Et ideo mater ejus defectum aliorum simpliciter exposuit dicens: vinum non habent. Tertio Virginis sollicitudinem et diligentiam, quia usque ad extremam necessitatem non distulit (in evang. Joan. lect. 1. n. 3.).

Na rieči Marijine odvraća Isus: Τί ἐμοὶ καὶ σοί — γύναι — quid mihi et tibi (vulg. est) mulier — nondum venit hora mea. Mnogi se je u neopreznosti svoga iztraživanja spojenoj s oholosti duha i izkvarenosti srca spotaknuo na ovaj Gospodinov odgovor. Nazrješe mnogi u njemu, kao da je Isus srdito odbio majčinu prošnju, pače da ju je ukorio, neka se ne mieša u njegove poslove, jer da on znade, što, kako i kada mu je raditi, ili ća da ju i ne zove majkom, već na prosto ženom. — Dà tako govore i sude oni, koji u sebi ni malo ne imadu

duha božjega, pa stoga i nemaju prava miešati se u stvari božjih otajstva sv. evangjelja, ali posve drugo vidi i drugačije sudi oko prosvjetljeno duhom božjim, te uzimlje i tumači ove rieči onako, kako to sveta objava duha božjega uči i katolička crkva tumači. Velika je to razlika. Duhom božjim prosvjetljen, te zdravim umom i srcem obdaren tumač ne vidi i ne nalazi u ovom odgovoru Isusovom ni kakvu uvrjedu ili zapostavljanje po Mariju, pače obratno, samo kad se dojam riečih pravo i dostojno shvati. Zove ju ovdje ženom, kao i umirajući na križu: mulier, ecce filius tuus (Iv. 19. 26.), jer i zbilja bijaše u podpunom smislu žena. Ne poriče joj tim ni malo djevičanstvo, jer i djevičanska žena prava je žena, kako već Bog o stvorenoj Evi — dakle djevici — govori kao o ženi (Gen. 2. 22.). Pošto se je ona obratila na nj kao svemožnoga Boga, da pomogne ljudem u ne volji svojom čudesnom moći, tako ovdje govori Isus s Marijom kao Bog, i nazivlje ju ne majkom svojom, nego u obće ženom. Da je u ovom smislu Isus kao Bog rekao: quid mihi et tibi — mater, nebi se slagalo, jer po božjoj naravi ne imaše majke, i bilo bi u sebi protuslovje, koje u Isusa nema mjesta. Pa naziv „ženo“ tako je pošten i častan kao riеč: „majko“ (Sravni Mat. 15. 28. Luk. 13. 12. — 22. 57. Ivan 4. 21. — 19. 26.). Čudo je djelo Boga, na koje apelira Marija, a tu onda prestaje materinstvo. S toga je smisao rieči Isusovih: ti si mi mati kao čovjeku, a čudo, koje je ovdje potrebito, jest djelo moga božanstva, zato imadem ja u tom pogledu samo ono činiti, što mi je odredio moj otac i ispuniti njegovu svetu volju u svemu, a još ovaj čas nije volja Otca moga, da počinim čudo. Non dum venit hora mea. Nu čim bude hotio Otac, prošnju ću ti izpuniti. — Quid mihi et tibi mulier? Tumače njekoji: što je meni i tebi, t. j. što spada na nas, da je ne stalo vina? Neka se brine oni za to. Nu od Gospodina se ne može predmnievati ovakov odgovor. Ili: što je meni do tebe ženo, drugi izvadjaju po primjeru izraza: quid mihi et vobis filii Sarniae? (2. Reg. 19. 22.) —; quid nobis et tibi Jesu fili David? (Mat. 8. 29.). Kao da bi joj bio predbacio, pogrješku počinjenu u tom koraku. Nu da je bila pogrješka počinjena od strane Marijine, nebi ju bio odobrio ili potvrdio sliedećim odma zatim čudom, pošto se Isusu protivi odobravati ili potvrdjivati pogrješku makar koju. Pa zar bi bila zavriedila ukora, što milosrdnim srcem uprosi i zatraži u Isusa pomoć.

Kako dakle treba razumjeti i riešiti ovaj odgovor Isusov svojoj materi? Židovski izraz: „ma li valak“ τί ἐμοὶ καὶ σοί — quid mihi et tibi naznačuje stanoviti odnošaj izmedj dvaju osoba u najbližjoj vezi (sravni Joz. 22. 24. — quid vobis et Domino Deo Izrael? — Iudic. 11. 12. — quid mihi et tibi est? — i t. d.). Onako ga je shvatiti, kako gore navedoh. Odnošaj na ime Isusa kao Boga, na kojega se Marija s opazkom vinum non habent — obraća, da kao Bog svojom svemoći pomogne, zahtieva ovaj odgovor: quid mihi et tibi mulier? — non dum venit hora mea. Kao da je htio reći: ti mene prosiš, da počinim čudo i dokažem svoju božansku moć na početku svoje mesijanske misije, nu ja se imadem obazirati na volju svoga nebeskoga Otca, kad bude on hotio, ja ću ti prošnju i želju izpuniti, makar ovaj čas. I Marija je dobro razumjela, što joj je Isus odgovorio, pravo na ime smisao rieči, pa od odmah doglašuje poslužnikom: quodcumque dixerit vobis, facite. — Na prošnju je dakle Marijinu počinio Isus ovo prvo svoje čudo, za koje ga ona, kao majka žrtve za narod, puna pouzdanja uprosila, a da nije bila posredovala, tko zna, bi li bilo došlo do znamenitoga ovoga čuda, kojim je Gospodin objavio i pokazao slavu svoju: „i vjerovaše u nj učenici njegovi.“

Iz svega ovoga sliedi samo sobom, da bi u prevodjenju ovih rieči, kako u obće. najbolje bilo držati se doslovnoga prevoda: što je meni i tebi — ženo?

Naučimo se iz ovoga primjera, da nam se je svedjer živo pouzdati u zagovor Marijin, koj nikad nije bez uspjeha. Samo sliedimo vjerno, što nam postojano opetuje: quodcumque dixerit vobis facite. Što Isus hoće i želi, ono radimo, a Marija neće uzmanjkati da svojim zagovorom posreduje za ovako naše dobro i konačno blaženstvo.

Uvjet.

§. 52.

Ako se privolja izjavi pod uvjetom o čemu, što se ima u buduće dogoditi ili ne, ne će biti sklopljena ženitba, dok se uvjet ne izpuni. Ako se uvjet ne izpuni, prestaje dano privoljenje. Ako se privolja izjavi pod uvjetom o čemu sadanjem ili prošlom, bit će ženitba valjana ili nevaljana, kao što je uvjet već izpunjen ili ne.

§. 53.

Privola ne valja, ako bude dana pod uvjetom protivnim bitnosti ženitbe. Uvjeti, koji sadržavaju što nećudorednoga ili nemogućega ali ne protivnoga bitnosti ženitbe, imadu se smatrati kao da nisu pridani.

§. 54.

Tko izvrši ženitbu prije, nego li se izpuni uvjet, odriče se time uvjeta.

§. 55.

Samo ako biskup naročito dozvoli, može se izjaviti privoljenje pod uvjetom. Uvjeti, koji ne budu izraženi, kad se izjavlja privoljenje, smatraju se kao da nisu pridani.

Ženitba može se i uvjetno sklopiti, ali samo uz naročitu dozvolu biskupovu, koji će ju jedva ikada podieliti; jer čemu da se ženitba uvjetno sklapa, kad se može počekati, dok se uvjet izpuni i onda bezuvjetno sklopiti.

Kad bi zaručnici htjeli uvjetno ženitbu sklopiti, tad valja da dušobrižnik prije, nego li zatraži dozvolu

u biskupa, izpita, ne protivi li se uvjet bitnosti ženitbe, ili ne sadržaje li što nemogućega ili nećudorednoga, jer se u tom slučaju ne može podieliti dozvola, da se sklopi ženitba.

Uvjet o čemu *sadanjemu* ili *prošlomu* ne odgadja ženitbe, već se ona umah sklapa ili ne prema tomu, da li je zadovoljeno uvjetu ili nije.

Uvjet o čemu *budućemu* odgadja ženitbu, dok mu ne bude dozvoljeno. Izpuni li se uvjet, bit će ženitba valjana, ako li se neizpuni, ženitba jest nevaljana. Zaručnikom, koji su sklopili ženitbu pod uvjetom o budućem, ne smije se dozvoliti, da zajedno prebivaju, dok se uvjet ne izpuni. Ako bi tko izvršio ženitbu prije, nego li se uvjet izpuni, postaje ženitba umah valjana, jer se je time odrekao uvjeta.

Uvjet nemoguć ili nećudoredan ne upliva na valjanost žentbe, jer se smatra kao da nije pridan, dosljedno ženitba postaje umah valjana.

Uvjeti protivni bitnosti ženitbe, čine ženitbu nevaljanom.

Ženitbene zabrane.

§. 56.

Dočim je crkva htjela da u svakom obziru skrbi začast i čistoću ženitbe, nije joj se činilo probitačnim da odviše umnoži broj zaprieka, koje čine ženitbu nevaljanom. Zato je izdala o ženitbi naredbe, za koje zahtieva, da se obdržavaju, ali koje ne čine ženitbe nevaljanom, ako se ne bi obdržavale.

Osim ženitbenih zaprieka, koje čine ženitbu nevaljanom propisala je crkva još i neke druge uvjete, koje valja kod sklapanja ženitbe obdržavati, ali tako, da one ne čine ženitbe nevaljanom, već samo nedopuštenom. Ove zovemo *ženitbenimi zabranami.*

§. 57.

Dokle godj su oni; koji su se zaručili, obvezani, da sklope ženitbu, bit će nedopuštena svaka ženitba, koju bi jedan od zaručnika sklopio s trećom osobom.

Tko se je valjano zaručio, ne može nedopuštenim načinom sklopiti ženitbe s trećom osobom, dok se prve zaruke zakonitim načinom ne razvrgnu.

Prosti zavjeti.

§. 58.

Prosti zavjeti pokornosti, siromaštva i čistoće, koji su položeni u kojoj redovničkoj družbi; zatim prosti zavjet, da će tko čuvati vječnu čistoću, da će stupiti u koji red ili primiti više redove, ili da se ne će nikada oženiti (resp. udavati), ***prieče, da ne mogu dopuštenim načinom sklopiti ženitbe oni, koje vežu takovi zavjeti.***

Vrlo će se riedko u praksi dogoditi slučaj, da bi se želili ženiti oni, koje vežu prosti zavjeti; jer se zavjetuju samo bogoljubne duše; ako bi ipak htjeli sklopiti ženitbu, lasno će se dobiti oprost od prostih zavjeta. Razumije se samo sobom, da zavjet samo onda brani ženitbu, ako se je tko *promišljeno i slobodnom voljom* zavjetovao, inače ne.

Sveto vrieme.

§. 59.

Ženitbe sklopiti nije dozvoljeno od prve nedjelje došašća (adventa) ***uključivo do Bogojavljenja, zatim od čiste sriede uključivo do prve nedjelje po Uzkrsu.***

Akoprem se ženitba može u svako vrieme sklopiti, ipak je crkva zabranila, da se ne sklapa *svečanim načinom* u ovo vrieme, kad se slavi uspomena većih tajna naše sv. vjere. U nas je ipak običaj, da se ženitbe niti na tiho ne sklapaju u sv. vrieme bez dozvole biskupove.

Dozvoljeno je ipak u sv. vrieme ozivati.

Ako se tko dozvolom biskupa ženi u sv. vrieme, ne smije se *uzeti misa pro sponso et sponsa, niti se čini za nje commeratio in missa diei, isto tako valja izpustiti molitve pred Pater noster i Ite missa est.*

Napovied.

§. 60.

Prije nego li se ženitba sklopi, valja da ju župnik zaručnikov i zaručničin javno naviesti pod sv. misom u tri nedjelje ili blagdana, i mora se pozvati svaki, komu je znana kakova zaprieka, da ju dojavi. Osobu zaručnikovu i zaručničinu valja točno označiti naredši njihovo ime i prezime, rodno mjesto, dobu, stališ i prebivalište.

Da se predusretne nevaljanim ženitbam, zapovjedio je sabor Trientski, da valja svaku ženitbu prije nego li se sklopi, tri put javno naviestiti. „Ut in posterum“ rieči su sabora Trientskoga, antequam matrimonium contrahatur, t e r a p r o p r i o c o n t r a h e n t i u m p a r o c h o t r i b u s c o n t i n u i s d i e b u s f e s t i v i s i n e c c l e s i a i n t e r m i s s a r u m s o l e m n i a p u b l i c e d e n u n c i e t u r , i n t e r q u o s m a t r i m o n i u m s i t c o n t r a h e n d u m; quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem matrimonii in facie ecclesiae procedatur.“ [1])

Ženitba sklopljena bez predhodne napoviedi bila bi doduše valjana, ali toli župnik, koji je obavio vjenčanje, koli zaručnici i svjedoci padaju pod težke kazni. *Župnik* naime pada u *trogodišnju suspensiju* post latam sententiam, zaručnikom i svjedokom, koji su znali, da nije ženitba naviještena, odredjuje biskup kaznu. Osim toga ako se kasnije pronadje kakova ženitbena zaprieka ne mogu se zaručnici nadati oprostu od nje, a djeca rodjena u toj ženitbi ostaju nezakonita, ma i ne bijaše zaručnikom zaprieka znana.

Ženitbu naviještuje vlastiti župnik zaručnika i to u *tri nedjelje ili blagdana.* Pod blagdani razumievaju se one svetkovine, koje slavi i puk zajedno sa crkvom. U blagdane, koje slavi samo crkva (festa chori), ne može se naviestiti ženitbu, osim ako to dozvoli biskup. Biskup

[1]) ss. XXIV. c. 1. de ref. matr.

pak ne će to dozvoliti, osim ako dolazi na taj dan mnogo puka u crkvu.

Nedjelje ili blagdani, kad se obznanjuje ženitba valja da sliede neposredno (continuo) jedan iza drugoga, t. j. da se navieštaj ne izpusti ni jedne nedjelje ili blagdana, ali ipak tako, da izmedju jednoga i drugoga navieštaja pada barem jedan djelatni dan. U nas je ipak običaj, da se mogu dva oziva neposredno obaviti, samo medju prvim i drugim, ili medju drugim i trećim valja da pade barem jedan djelatni dan.

Ženitbu valja naviestiti *pod sv. misom* t. j. župnom. Ozovi mogu se spojiti s propoviedi. Iz vrlo važnih razloga može se napovied obaviti i poslije podne n. pr. kad bi svećenik zaboravio u jutro kod sv. mise naviestiti ženitbu a već bi bio opredieljen dan za vjenčanje, u tom slučaju mogao bi naviestiti ženitbu i poslije podne.

Zaručnike valja ozvati u *župnoj crkvi*. Ako je u kojoj župi običaj, da se župna misa (sacrum parochiale) služi izmjenice u župnoj crkvi i u filijalki, može se i u ovoj posljednjoj naviestiti ženitba.

Osoba zaručnikova i zaručničina treba da se točno označi. U tu svrhu valja spomenuti *ime i prezime, dobu, stališ, rodno mjesto i prebivalište zaručnikâ i njihovih roditelja s opazkom, da li su još živi ili ne.* Na pose valja spomenuti, *je li koji od zaručnika već bio oženjen, a ako je zaručnica već bila udana valja spomenuti ime njezinoga prvoga supruga.* Kod nezakonite djece oglasuje se ime, na koje su upisani u krstnoj knjizi.

Nadalje valja reći, *koji put se oziraju.*

Napokon valja opomenuti vjernike, da su dužni doglasiti župniku ženitbenu zaprieku, ako im je kakova znana.

Vjenčanje ne smije biti isti dan, kada su mladenci treći put ozvani, već valja počekati s vjenčanjem barem jedan dan.

Svećenik neka ne započne ozivâ, dok zaručnici ne donesu svih potrebnih izprava, a ako njihovoj ženitbi smeta kakva ženitbena zaprieka, dok ne dobiju oprost od nje.

Zaručnike valja iz nova ozivati, ako ne sklope ženitbe šest mjeseci iza ozivâ, ili ako to biskup zapovjedi.

Koji je župnik dužan ozivati zaručnike, to odredjuju sliedeći paragrafi.

§. 61.

Ako zaručnik ili zaručnica ima uz pravo i nepravo prebivalište, tad ih mora tri put naviestiti ne samo župnik pravoga, već i nepravoga prebivališta. Ako imade koja osoba osim pravoga još i više nepravih prebivališta, tad je dovoljno ako ih naviesti uz župnika pravoga prebivališta još jedan od župnikâ nepravoga prebivališta.

§. 62.

Ako zaručnik ili zaručnica ne stanuje u nijednoj od onih župa, u kojih bi se po navedenih pravilih morala naviestiti, barem šest nedjelja dana, tad se mora naviestit još i u župnoj crkvi onoga mjesta, gdje je dotičnik u posljednje vrieme stanovao barem šest nedjelja, Ako bi radi osobitih prilika težko bilo to učiniti, valja o tom obaviestiti biskupa.

§. 63.

One, koji nemaju pravoga prebivališta, a ne stanuju u mjestu svoga n-pravoga prebivališta barem još godinu dana, valja naviestiti i ondje, gdje imadu zavičajno pravo ili ako nemaju nigdje zavičajnoga prava, tada ako je moguće i u župi njihovoga rodnoga mjesta. Ako li zaručnik koji nema ne samo pravoga već i nepravoga prebivališta, tad se mora naviestiti u onoj župi, u kojoj upravo boravi, kao što i ondje, gdje mu pripada zavičajno pravo, ili ako nema nigdje zavičajnoga prava, tada, ako je moguće, u župnoj crkvi rodnoga mu mjesta.

§. 64

Ozive valja ponoviti, ako se ženitba ne sklopi za šest mjeseci, ili ako to biskup i nakon kraćega vremena zapovjedi.

§. 65.

Dok se ozivi valjano ne obave, ne može se ženitba dopuštenim načinom sklopiti.

Ako su oba zaručnika *iz iste župe,* tad valja ženitbu naviestiti *samo u toj župi. Ako su iz raznih župa,* tad valja ženitbu naviestiti *u župi zaručnika i zaručnice.*

Ako imadu zaručnici uz *pravo i nepravo prebivalište,* ženitba se mora naviestiti *toli u župi pravoga, koli u župi nepravoga prebivališta.* Ako imade koji od vjerenika *više nepravih prebivališta, dovoljno je, da se ženitba naviesti samo u jednoj župi nepravoga prebivališta.*

Ova pravila vriede samo onda, ako zaručnici stanuju u dotičnom mjestu već šest nedjelja. Ako li ne stanuju u dotičnom mjestu još šest nedjelja, tad valja ženitbu naviestiti još i u onoj župi, u kojoj su u posljednje vrieme stanovali šest nedjelja.

Vrieme šest nedjelja broji se do prve napoviedi, a ne do sklapanja ženitbe.

Ako zaručnici imadu samo nepravo prebivalište, i ako ondje stanuju već godinu dana, tad se mora samo na tom mjestu naviestiti ženitba. Ako li u mjestu svoga nepravoga prebivališta ne stanuju još godinu dana, tad valja ženitbu naviestiti još i u onoj župi, gdje im pripada zavičajno pravo, a ako nemaju nigdje zavičajnoga prava, tada u župi rodnoga im mjesta, ako je to moguće.

Ženitbe bezkućnikâ (vagi) naviestuju se u onoj župi, gdje borave, osim toga u župi, gdje im pripada zavičajno pravo, a ako ga nigdje nemaju, tad u župi rodnoga im mjesta.

Mješorite ženitbe oglasuju se za katolika u katoličkoj crkvi, a u nekatoličkoj crkvi za nekatolika.

Ženitbe osoba vojničkih, koje su u aktivnoj službi, naviestuju se od vojnoga duhovničtva pod vojnom misom. Nijednomu svećeniku nije slobodno vjenčati takove osobe, dok se ne izkažu svjedočbom od vojnoga duhovnika, da su napoviedi po njemu obavljene.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

(Sv. Nedjelja dne 2. veljače 1887.) Naš kotar okički nabrzo slavi svečane dane u svom kotaru, a poimence crkva sv. Trojstva u župi „sv. Nedjelja.“

Prije pet mjeseci doživjeli smo svečan dan u toj župi imajući u sredini svojoj apostolskog namjestnika, presvietloga gospodina biskupa Gašparića, kad je vjernikom rečene župe podjelivao Duha sv, da budu vjerni izpoviedaoci i vojnici Kristovi.

Sviećnica, dan Gospin, jest po Sv. Nedelju opet drugi svečan dan, koji božjom pomoći doživjesmo. Toga si dana oko deset sati prije podne vidio kako hrpimice hrli domaći a i strani prama crkvi sv. Trojstva. Na licu svakoga čitaš radostnu i veselu dušu, ne samo zato, što je dan Gospin, već što će toga dana biti slavlje, kojega mnogi jošte nije doživio.

Nuto zazvone skladna zvona, a tiho i mirno vrieme kao da hoće, neka se nadaleko razliega zvuk njihov, jer imadu naviestiti ostalom narodu, da sada začimlje svečan čin u župi svetonedeljskoj. — Pratnja od više svećenika, kr. kotarske oblasti, občinskog poglavarstva kao i od druge odlične gospode krenu iz župnog stana prama crkvi. Pred zatvorenim vratima crkvenim stane pratnja. — Okrenu se prama puku čestito lice, vriedni podarcidjakon velečastni gospodin Mirko Belas. Stade i progovori slovo u kom medju ostalim reče, da će u ime Nj. Uzoritosti kardinala i nadbiskupa Josipa pl. Mihalovića uvesti u crkvu, posjed i prava ove nadarbine velečastnoga gospodina Vjekoslava Miljana. Tu radostnu viest poprati narod oduševljenim „Živio“!

Preporuča g. uvoditelj novoga duhovnoga pastira župljanom neka mu budu dobri i poslušni, kao što bijahu i predšastniku, koji je pošo na zasluženo višje mjesto.

Preporuča mladomu župniku župljane ove župe, koje neka kao otac svoju djecu od srdca ljubi; al i u ljubavi neposlušne milo kara.

Pročitan je za tim kolatorijalni list, te investitura. — Na to predade g. uvoditelj ključe crkvene u ruke uvodjeniku, veleć: „Unidji stadom svojim u crkvu Spasiteljevu, da jednom udješ i Ti i stado Tvoje u ovčarnu Kristovu.“

Na to progovori veleč g. Vjekoslav Miljan, veleć: „U prvom redu zahvaljujem se ponajprije Svemogućemu i dobromu Gospodinu Bogu, što mi je svanuo danas dan sreće i radosti moje, a zatim budi izrečena hvala Njegovoj uzoritosti kardinalu i nadbiskupu našemu, kojega je otčinska ljubav podielila meni ovu župu. Molit ću se Gospodinu Bogu, da ga nadari svakim dobrom za dušu i tielo. Hvalim i visokorodjenom gospodinu Ernestu Mülleru, koj me kao patron ove župe izvolio predložiti Nj. uzoritosti; a zatim i veleč. g. dekanu, koj me u ime Nj. uzoritosti uvadja u župu ovu, kao i vama ostaloj gospodi i dobrom puku, koji pohrliste amo k mojoj svečanosti. U koliko mi slabašne sile dopustile budu, nastojat ću, da budem puku svomu pravi otac, samo m Vi budite poslušna djeca.“

Popratiše te rieči burnim Živio!

Sada unidjosmo sa novim župnikom u krasno uredjenu i nariešenu crkvu. Služba se božja začne. Na koru pjeva nekolicina članova Samoborskoga pjevačkoga družtva „Jeka“; a da nam krasne pjesme i skladno pjevanje pobožnim čuvstvom srdce i dušu napunja zahvalit nam se p. n. g. Vanjeku, ravnatelju, pod čijim se vodstvom tako krasno pjeva Gospodinu Bogu na čast i hvalu.

Poslije „Credo“ uzadje na propoviedaonicu prijatelj i drug mladoga župnika, veleč. g. Oskar Simić, župnik Svetomartinski. Živom je rieči, zanosnom dušom i srdcem razlagao slušateljem, kako je duhovni pastir pravi dobročinitelj stada svoga, kako duhovni pastir od kolievke pak do groba prati stado svoje nastojeći, da ni jedna duša ne propadne. — Pak se zato obraća govornik puku, te ga moli, neka štuje svoga župnika kao duhovnoga pastira i neka ga ljubi kao duhovnoga otca; a drugu svomu, mladomu župniku, na dušu i srdce stavlja, da bude župnik kao majka, koj da zadaja mliekom božanskoga nauka djećicu župe ove, a odraslom, da bude učitelje božanskih istina.

Iza dovršene službe božje krenusmo u župni dvor, da čestitamo mladomu župniku i riečima izrazimo, što nam bilo na srdcu, e bi ga dobri Gospodin Bog uzdržao krjepka i zdrava mnogo godina.

Ne treba ni spominjati, da je g. župnik kojih tridesetak nas obilno počastio.

Novi nas župnik liepo pozdravio veleć: „Zahvaljujem se, odlična gospodo, Višnjemu Gospodinu Bogu, milomu otcu nebeskomu, koj je meni nevriednu sinu udielio sreću, da Vaša odlična lica vidim pod starodrevnim krovom ovim. Prvu pak zdravicu namienjujem velikom mom dobročinitelju, uzoritomu gospodinu kardinalu, koj je meni podielio župu ovu. Želim, da ga Bog poživi dobrani broj godina na radost svega stada svoga. Dobri Gospodin Bog neka mu udieli uz kriepost duha njegova takodjer i krjepko tielo, da zdravom dušom i zdravim tielom snažno vrši težku, velikom odgovornosti skopčanu, uzvišenu službu svoju. U to ime Bog uzdrži i poživi Njeg. Uzoritost!“ Zdravica bude oduševljeno prihvaćena; a popratiše ju krasnom pjesmom rečeni članovi Samoborske „Jeke.“ — U ime Nj. uzoritosti zahvali se krasnim slovom veleč. g. Belas. To isto učini prisutni tajnik Njeg. uzoritosti veleučeni g. Dr. Mato Matina, koj — medj ostalim — reče, da Nj. uzoritost, kao dobar i mil čovjek poštena čovjeka u svom dobrom srdcu nosi, a najpače našega današnjega svečara o kom Njeg. uzoritost nije ništa drugo mogla čuti, nego samo krasne i liepe vrline, koje riese blagu dušu našega domaćine.

Redale se redom zdravice. Mi ćemo da spomenemo samo jednu, dvie.

Podigo se mili naš svečar, pak će nazdraviti kr. kotarskog predstojnika Janka pl. Labaša, veleć: „Najljepši kotar samoborski dobio je jednoga izmedju najboljih i najvrlijih predstojnika, čije vrline u kratko vrieme upoznasmo.“ I sada skladno zapjevaše pjesmu na čast našemu vriednomu predstojniku. Zahvaljujući se pogl. g. predstojnik odbija svaku hvalu; ali želi vršiti dužnost svoju savjestno, jer to od njega Gospodin Bog zahtjeva i duša njegova želi i koliko je u njegovoj moći nastojat će zadovoljiti svim pravednim zahtjevom.

Neka nam bude dozvoljeno tom zgodom jošte koju malu reći o našem predstojniku pogl. gosp. Labašu. To Vam je muž krasnih duševnih vrlina, koje Vam već njegova inteligentna vještina pokazuje. U javnom je životu strog, pravedan i točan u službi; u privatnom, uzor suprug, iskren prijatelj, blag i prijazan čovjek. To Vam je, ne samo iz vana, već i svom dušom pravi prijatelj svećenstvu, pravi kršćanin katolik. A pravih nam kršćanskih poglavara nuždno treba, ako hoćemo, da kod nas bude vladao red, poštenje i pravica. U mnogih već selih nećeš, košto prije čuti bogumrskih kletva; jer ih od toga odučila pravedna odsuda i kazna našega velevriednoga predstojnika. Sretnih nas uz takova predstojnika!

Sad se podiže velevriedni načelnik gosp. M. Fabijančić, te liepim slovom nazdravlja prisutnu veoma cienjenu svečarevu majku, milu staricu odavna već udovicu. „Poput majke onih devet Jugovića, reće, uživa i ona sreću odhranivši svoja tri vrla sina. Jedan joj je dulje vremena župnikom u Novomgradu, drugi učiteljem u Krapini, koljevki Čeha-Meha-Leha, a trećega evo vidi danas sretna i samostalna. Njezina dobra duša nadarena je od Gospodina Boga evo već ovdje na zemlji, kad si vidi obskrbljenu djecu svoju. Mirne duše i spokojna srdca leći će danas sutra u hladni grob, kad joj vrli i čestiti sinci, sivi sokolovi, mile oči na samrti zaklopili budu. Malo majka doživi tu sreću; a i riedki su sinovi, koji bi bili tako sretni, te bi naplatili majčinu ljubav njegujući staricu majku.“

Kad presta govoriti, zamukosmo svi, nastala svečana tišina, tronuto nam bilo srdce, a svaki nas zaronio u duboke misli. Koliki smo bili, te si poželismo imati živu jošte majku, da ju poljubimo u milo čelo i dragu ruku! Ali dobri Gospodin Bog drugčije nam dosudio, uzevši nam jošte za djetinstva našega milo majčino krilo. Al u svem budi Bogu hvala!

Divno Vam bilo vidjeti kako starica majka stoji u sredini svojih dvaju vriednih sinovâ, prisutnoga Stjepana i Vjekoslava, te kako se njezini sinci suzom na oku zahvaljuju u ime majčino a kako majka veselo zaboravlja na sve muke i brige, koje je pretrpila za mile sinove svoje.

Tako će nam uviek ugodnom uspomenom ostati ovaj dan drugoga veljače.

Poslije pet sati stadosmo se dieliti od novoga nam domaćine.

Veseli su toga dana župljani, tà kako i nebi, kad će i sada opet imati vriedna svećenika, miloga duhovnoga otca; radovali se i mi ostali prijatelji kad imademo u sredini svojoj toli blagu dušu, krotko janje, našega miloga Vjekoslava, kojemu kličemo:

Vjekoslave na mnogaja!

S. J. S—r.

Viestnik.

Zagreb. Umrli su: veleč. gg. Gjuro Pavešić, župnik u Kozarevcu i Blaž Vrbanec, umirov. župnik u Belovaru.

Samoubojstva u Beču. U Beču se ubilo u siečnju ov. g. 29 osoba, od ovih su bile 4 ženske. Prošle godine ubile se istoga mjeseca 23 osobe, dakle za šest osoba manje nego ljetos. U prosincu prošle god. ubile se 34 osobe.

Njemačka. (Centrum i sv. Otac) Bismarku je katolički centrum već u mnogoj osnovi pomrsio račune. Bilo to i u pitanju septenata. Zagrozio se tad Bismark katoličkoj stranci, da će u zgodan čas saobćiti katolikom, papinu rieč, kojom odsudjuje njihove političke vodje, jer da se nepokoravaju sv. Otcu. Odkako je obavljena djelomična revisija majskih, za katol. crkvu neprijateljskih zakona, čitala se ovakova grožnja već često u raznih protivničkih novinah. Kakva li je to papina rieč? Ovih je dana „Pol. Corr.“ doniela u prievodu depešu, koju da je papin državni tajnik Jacobini upravio na Msgr. di Pietro, apost. nuncija u Monakovu, da ju saobći barunu Frankensteinu kao odgovor na njegov upit: e da li misli sv. Otac, da centrumske stranke u njemač. Reichstagu više ne treba? Depeša nosi podpis od 21. siečnja o. g. Mnogi još dvoje, da li je ova depeša u istinu autentična „Germanija“ drži, da je svakako lošo prevedena, te veli, da će ju donieti, kad ju u originalu dobije. Doniele su ju i naše polit. novine. Uzmemo li, da je ova depeša u istinu autentična, što sadržaje? Depeša glasi:

„Prečastni gospodine! Primio sam Vaš cienjeni list od . . . . ., kojemu ste priložili pismo baruna Frankensteina.

Dočim neću da se upustim izpitati uzroke, kojimi barun nastoji opravdati postupak centruma kod glasovanja o septenatu, držim vrlo priekim i znamenitim, da upozorim na drugi dio njegova lista.

Isti želi doznati da li je Sv. stolica nazora, da nije nuždan dalji obstanak centruma u rajhstagu, u kojem da bi slučaju sam on i veći dio njegovih kolega odrekli se mandata.

On dodaje, da, kako je već god. 1880. razložio, centrum nije kadar pokoravati se u zakonih, koji nisu crkveni, i koji se netiču prava crkve.

Vi, Monsignore, morate najprije baruna uvjeriti, da Sv. stolica nepromienjeno priznaje usluge, koje si je stekao centrum i njegovi vodje za obranu stvari katolika.

U ime sv. Otca izvolite mu s toga na njegovo pitanje priobćiti sliedeće opazke.

Zadaća katolika, štititi vjerske svoje interese, nemože se smatrati zaključenom. Valja pri tom imati pred očima absolutnu i trajnu, kao i opet hipotetičnu i vremenitu stranu:

nastojati da se posve ukinu zakoni borbe, legitimno tumačenje novih zakona braniti i njihovo izvadjanje nadzirati — to uvjetuje sada djelovanje katolika u rajhstagu.

Valja za tim imati na umu, da se u narodu, u kojem su vjerski odnošaji pomješani i u kojem je protestantizam priznat državnom vjerom, mogu naći uzroci vjerskim trvenjem, kod kojih bi katolici bili pozvani, da svoje nazore zakonitim načinom brane ili da upotrebe svoj upliv za poboljšanje položaja.

Nepropustite takodjer naglasiti, da katolička parlamentarna stranka, koja osjeća za nesnosljivo stanje uzvišenoga poglavara crkve, može upotrebiti zgodnu priliku, da želje katoličkih svojih sugradjana u pogledu pape izrazi i provede.

Centrumu, u njegovom svojstvu političke stranke, uviek je dopuštena bila najveća sloboda akcije, nu čim se radi o interesih crkve, nebi on mogao u tom svojstvu iste zastupati po vlastitih nazorih.

Ako je sv. Otac mislio, da mu valja centrumu izreći svoje želje u pogledu septenata, valja to pripisati okolnosti, što to pitanje stoji u savezu s pitanji religijoznoga i moralnoga zamašaja.

Prije svega važnih je bilo razloga, predmnjevati, da će biti moćni impuls za konačnu reviziju svibanjskih zakona, i da će vlada osobito svoju pozornost na to obratiti, ako bi posliednja zadovoljna bila držanjem centruma u glasovanju za septenat.

Sv. stolica bila bi tada, u drugoj liniji, posredovanjem centruma radila da se mir uzdrži, time bila bi si obvezala berlinsku vladu, te istu sklonula na držanje centrumu povoljno i katolikom prijateljsko.

Napokon htjela je Sv. stolica savjetom podieljenim glede septenata novu zgodu prihvatiti, da ugodi njemačkomu cesaru i knezu Bismarku. S druge strane nemože Sv. stolica sa stanovišta svojih interesa, koji su identični s interesi katolika dopustiti da joj izmakne zgoda, kojom bi mogla moćno njemačko carstvo predobiti za poboljšanje budućega svojega položaja.

Ova razmatranja, koja se po nazoru Sv. stolice protežu na vjerska i moralna pitanja, koja su u savezu sa septenatom, sklonuli su sv. Otca da dade centrumu na znanje svoje želje!

Ovo pismo, koje kao i prijašnje daje izraz uzvišenim namjeram Nj. Svetoti, izvolite priobćiti barunu Frankensteinu i naputiti ga, neka isto stavi članovom centruma do znanja.

L. kardinal Jacobini."

Sv. Otac dakle samo želi, a ne zapovieda, da katolici Njemačke prinesu žrtve, koje se traže septenatom: jer se sv. Otac nada, da bi se ovako postigli znameniti uspjesi za katol. crkvu u Njemačkoj. Svakako je ovdje knez Bismarck opet dokazao, da je velik majstor u nadmudrivanju. On se je njekoč zaletio veleći, da on u Kanosu neće poći, i za ovu ga rieč pograbili a i drže ga svi, što god ih ima neprijatelja crkve katoličke. Sad opet hoće Bismarck mir s crkvom katoličkom — ali ovo hoće tako, da se bar iz vana pokaže kao pobjednik. On je dakle mogao kao pogodbu mira staviti i septenat. Sv. otac istina ne zapovieda njemačkim kat. da glasuju za septenat, već im to samo preporuča, ali je ipak tim centrum postavljen u velik škripac. Hoće li moći u savjesti opravdati to, da na kocku stavi mir kat. crkve u Njemačkoj, za koji se je toliko godina junački borio?

Bugarska. Mnogo se toga govori i piše na sve strane o političkih, o financijalnih odnošajih Bugarske, nu razmjerno vrlo malo, skoro ništa o crkvenih, religioznih, premda bi se i o ovih vrlo mnogo dalo, dapače imalo, govoriti i pisati.

Istina je, radini narod bugarski u velike cieni pravi kršćanski moral, ali to nije toliko zasluga sadanjih svećenika, učitelja u obće sadašnje generacije, koliko baština od prijašnjih. Sadašnja aera dapaće počima ne mariti za tu liepu baštinu. U prijašnjih okolnostih stojaše svećenstvo svojom naobrazbom i ugledom nad pukom; al ostavši i poslie oslobodjenja Bugarske na istom niveauu naobrazbe nemože više stojati nad drugimi klasami, koje su u novije vrieme razmjerno velik napredak učinile. Znanost starijih svećenika proteže se na čitanje i potrebno pisanje; ima ih dapače, koji jedino iz crkvenih knjiga znadu potrebita pročitati. Današnji se svećenici odgajaju u sjemeništu tirnovskom i samakovskom, u koji se primaju mladići iz nižih gimnasijskih razreda, dapače iza dobro svršenih pučkih škola. Po tom se može suditi o njihovu znanju. S toga vlada nemože na sriednjih školah svećenike namieštati za vjeroučitelje, već je obuka u vjeri povjerena većinom svjetskim učiteljem dapače i učiteljicam: kolik se uspjeh može od ovih u današnje liberalno doba očekivati netreba mnogo tumačiti. Vlada je u najnovije vrieme izdala naredbu, da školska mladež mora po nedjeljah i svetcih prisustvovati službi božjoj, ali je izvadjanje te naredbe skopčano s mnogimi potežkoćami, jerbo je mladež osobito u višjih razredih skroz odučena od polazka u crkve. — I crkvene i političke više oblasti počimaju uvidjati to žalostno stanje, te razmišljati, kako bi se prema današnjim zahtjevom usavršilo odgojivanje klera, ali se ipak čini, da je politika prešnija stvar od svega toga, jer se i ista synoda radje bavi politikom, nego ovakovimi stvarmi. Toliko o sadašnjih crkvenih odnošajih u Bugarskoj po dopisniku Vaterlanda, dao Bog, da bi za kratko mogli povoljnije viesti donieti iz te politikom toli razrovane zemlje.

Za popravak Franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda i gospoje: Kottal 5 for., N. N. župnik iz Kranjske 5 for., N. N. 9 for. 50 nč., Matija Štefanec 1 for., Mijo Vukovac župnik 1 for., treći red zagrebačke skupštine 77 for., tvornica smotaka 14 for. 76 novč., Belobrk major 1 for. — Seljaci iz Gračana: Stjepan Kos 50 nč., Mijo Tenčević 1 for., N. N. 2 for., Imbro Kos 50 nč., Ivo Kos 50 nč., Marija Gjurak 1 fr., N. N. 1 for., Dora Puntijan 50 nč. — Preuzeli sv. misa: Ivan Kendjelić 5, Josip Lehpamer kanonik 10, o. Ćiro Crnogaj 10.

Na ovih plemenitih darovih se svimkolikim veledušnim darovateljem srdačno zahvaljue

O. Franjo Rengjeo,
gvardijan.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 7. U Zagrebu, 17. veljača 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Jubilej sv. Otca Leona XIII.

Kad se cio kršć. sviet sprema, da proslavi svećenički jubilej sv. Otca, doista je razumljivo, da će se u plemenitom natjecanju medju prvimi naći mladji kler, ona plemenita mladež, koja se pripravlja za visoko i preznamenito svećeničko zvanje. Ovo je sasvim razumljivo; pak su zaista i bili naši klerici prvi, koji su kod nas za ovaj cilj radili. Kako doznajemo oni su već sabrali do 140 for. za sv. otca, a novac je već i poslan centralnom odboru. Ali ljubav je domišljata. Savez ravnatelja svih zavoda, koje imadu razni narodi u vječnom gradu, Rimu, domislili su se kako će duhovna mladež ovu svečanost papinu još dostojanstvenije proslaviti. U ovu su svrhu razposlali svim biskupom cirkular, koji niže saobćujemo. Kako pouzdano doznajemo naša će duhovna mladež zagrebska takodjer učiniti sve, da se svečanost papina što dostojnije proslavi.

Illme. ac Revme. Domine.

Nos, Rectores consociati Seminariorum et Collegiorum clericis instituendis quae Romae sunt, quum anno 1884., in id incubuissemus ut saecularia S. Caroli Borromaei, Patroni caelestis, insigni quadam amplitudine et a nostris et ab exteris colerentur, omnia ex sententia evenisse summo vidimus gaudio. Nam, praeter pontificalia sollemnia ad S. Caroli, quibus ipsa Seminaria et Collegia adfuere, et praeter academiam polyglottam satis splendidam ibidem actam, factum est quoque non multo post, die sacro Cathedrae S. Petri romanae, ut Pontifex ipse maximus, singulari prorsus benignitate, nos et alumnos nostros admiserit ad praesentiam augustam, et grata acceperit testimonia obsequii et pietatis quae ad pedes Eius attulimus, nomine etiam complurium Seminariorum et Collegiorum exterorum, quae unis mentibus animisque nobis adhaeserant. Cui quidem admissioni vere commemorabili tamquam corona nobilissima accessit, quod Beatissimus Pater allocutionem latine habuit, respondens ad praeclare dicta V. E. Lucidi M. Parochi, vice Eius sacra in Urbe fungentis, rei nostrae Praesidis. Dixit Ille sapientissime tum de institutione sacrae iuventutis, in qua spes tanta Ecclesiae alitur, hac temporum praesertim acerbitate, tum de studiis philosophiae et theologiae ad rationem Angelici Doctoris conformandis et excolendis; potissimum vero monuit de studio pietatis et caritatis, clericorum proprio. cuius admirabile plane exemplar in sanctissimo Antistite Borromaeo ante oculos posuit.

Quae quidem nobiscum reputantes, alterum quoddam consilium modo suscepimus, quod item, Deo adiuvante fore confidimus ut feliciter vertat. Quum enim egregii extra ordinem sacrum homines catholici, collatis mire propositis viribusque, iam sint pridem aggressi ad excitanda in universis terrarum regionibus studia populorum fidelium erga SSmum D. N. Leonem XIII., ob faustissimum iubilaeum Eius sacerdotale, iamque ubique gentium et munera et festa gaudia certatim apparentur, nos quoque, eodem consilio adducti, iterum multoque confidentius appellamus Clerum omnem adolescentem eiusque alte defixam religionem in Apostolicam Sedem atque in venerandum Jesu Christi Vicarium cohortamur. Sane aequissimum est omnem nos opem impendere ut quanta maxima dignitate et laetitia ornentur hoc providentissimi Dei beneficium in Leone XIII. Patre ac Principe augusto de Ecclesia, de rebus publicis, de cunctis Cleri ordinibus praeclarissime merito. Quapropter adeuntes primum, ut par erat, eundem V. E. Lucidum M. Parocchi, demisse subiecimus consilium et praescriptum nostrum:

quod ipse perbenigne probavit fovitque, videlicet ut Clero adolescenti ea singulatim praefiniremus quae a totius rei curatoribus universim proposita sunt. Haec autem capita placuit edicere:

I. Ut alumni opera religionis communiones missas, rosarias preces, efficiant ad mentem Beatissimi Patris.

II. Ut dona Ipsi deferant, imprimis ad cultum divinum pertinentia, quae in Expositione Vaticana prostrare possint: itemque conferant sive in stipem petrianam sive oblationis nomine pro missae sacro novandae.

III. Ut missae pontificali intersint quam Rmum Capitulum Patriarchalis Basilicae Vaticanae pro gratiarum actione celebrandam decrevit ad ipsam Cathedram S. Petri: intersint pariter quum erit conventus pietatis ad sepulcrum eiusdem Principis Apostolorum, et admissio ad Pontificem.

IV. Ut scripta conficiant vel oratione vel versu, italice, latine graece, pro sua quisque facultate, quae ad laudes spectent Ecclesiae sanctae et Leonis Pontificis Maximi.

V. Ut instituant edantque academicam litterarum polyglottam.

Quae tibi, Illme. ac Rme. Domine, aperire et significare visum est, ut, si qua in re censeas alumnos tuos ad rationem nostris praescriptam accedere posse, commode facere velis, atque ita ex communione consiliorum et voluntatum pietas atque obsequium sacrae iuventutis erga Beatissimum Patrem illustrius et magnificentius existant.

Amplitudini Tuae Illmae. ac Rmae.

Romae, die festo Joannis Chrysostomi, 27. ianuarii anno 1887.

Smrt svećenika.[1])

Rano ili kasno — rano prem kasno; jer napokon i najdulji je život kratak prolazan i — pronieti će se glas, da smo na umoru. Doći će red i na nas. Mi, koji smo živjeli da tolikim umirućim pomažemo, kao da nam je uviek živjeti, napokon leći će mo i sami na samrtnu postelju. Dali će nam taj dan doći nenadan? I da li ćemo imati vremena da primimo otajstva umirućih? Često umiru svećenici bez njih. Ako su nam župljani bolestni, makar i naglo oboljeli, mi smo uviek u blizini, da uz nje boravimo; nasuprot ako smo mi bolestni nije uviek svećenik uz nas. Mnogi svećenici živu osamljeni daleko od svoje braće. K tomu se svećenici tako sprijatelje sa smrću, da se ne uznemiruju dosta rano i da ne uvidjaju svoje pogibli. Čudnovato, da svećenik, koji je druge tako dugo na smrt pripravljao, ove priprave i sam treba. Gdjekada se nada zdravlju, gdjekada odgadja, i što se često veli, često je i istina — on umire bez otajstva umirućih.

Mnogi ljudi nerado govore o smrti. Od toga nitko neumire. Nu mnogi to smatraju kao nekakav zloslutni znak, kao što n. pr. njeki u svakoj svijeći naziru mrtvački pokrov. Oni u to ne vjeruju ozbiljno ali ih pri tom ipak spopada nerazborit strah. Oni se boje načiniti oporuku. Već ju imadu ali bez podpisa. S podpisom odgajaju do sutra, do prekosutra a napokon izgubi i crkva svoje a drugima zadadu briga, jer umiru bez oporuke. Takova je čovječja volja. Dobar čovjek tako se smrti ne boji, i razborit čovjek često će o njoj govoriti. Josip Arimatejski načinio si je grob u svom vrtu, gdje ga je mogao svaki dan gledati. Sv. Karlo svaki dan bi govorio o svojoj smrti. Budemo li i mi tako činili napokon ćemo se sprijateljiti s tom mišlju, i biti će nam kao odmor iza rada, kao domovina poslije pogibli, koje smo pretrpili na kopnu i na moru. Strah pred smrću očuvao bi nas da se ne protivimo Duhu sv. vršeć kakove god slobodne čine, koji se protive njegovoj volji, i misleć na smrt razumjeli bi riječi: Cupio dissolvi et esse cum Christo.[1]) Mihi vivere Christus, mori lucrum.[2]) Scio enim cui enim credidi, et certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem.[3])

Mi uviek prosimo: A subitanea et improvisa morte libera nos Domine; i doista nikomu to nije nuždnije, nego li nama, jer naša intimnost sa smrću uništuje grozotu prizora i lahko da se prestajemo bojati smrti i za nju se pripravljati. Dušobrižnikom su osobito upravljene riječi. Njekojima: Znam djela tvoja i trud i strpljivost tvoju i da nemožeš snositi zlih.“ „Nu imam proti tebi, što si ostavio prvu svoju ljubav. Spomeni se dakle odakle si spao: i pokaj se i čini prva djela. Ako ne, doći ću k tebi i dignuti ću svijetnak tvoj smjesta njegova ako li se ne pokaješ.“ I opet: „Znam djela tvoja, imaš ime da živiš, a mrtav si. Straži i utvrdjuj ostale, koji hoće da umru Jer nijesam našao djela tvoja savršena pred Bogom svojim.“[4]) Ako li nebudeš stražio doći ću na tebe kao tat, i nećeš znati u koju ću uru doći na tebe.[5]) I mnogim drugim izmedju nas upravljene su ove riječi: „Znam djela tvoja, da nijesi ni studen, ni vruć: o da si studen ili vruć! Nu jer si mlak, i niti studen ili vruć izbaciti ću te iz usta svojih.“[6]) I kolikim izmedju nas, koji smo zadovoljni sami sobom i mirni govori božji glas, ali često bez uspjeha: Jer govoriš: „Bogat sam, pretiče mi i ničesa ne trebam: a ne znaš

---

[1]) Mladi je jedan prijatelj preveo prekrasno djelce kard. Manninga „Vječno svećenstvo.“ Prievod će ako Bog dade skoro u tisak. Mi evo iz rukopisa donosimo ovaj ulomak, da već unapried upozorimo štovane čitatelje na ovo djelce. Op. ured.

[1]) Philip. 1, 23. — [2]) Ibid. 1, 21.
[3]) 2. Tim. 1, 12. — [4]) Apoc. II. 2, 45.
[5]) Apoc. 3, 1—3. — [6]) Apoc. 3, 15. 16.

da si nesretan i nevoljan, i siromah i sliep, i gol. Svjetujem te da kupiš od mene zlata, žeženoga u vatri, da se obogatiš, i u bijelo odijelo da se zaodjeneš, i da se ne pokaže sramota golotinje tvoje; i namaži oči svoje mašću očinjom da vidiš."[1]) Ako je broj nesretne smrti, košto je ovdje predstavljeno — velik, to je stoga, jer su joj različiti uzroci. Svaka smrt pokajanih i gorljivih je dobra: a dosta je jedan primjer.

1. Govoriti ćemo najprije o smrti grješnoj svećenika; on umire možda bez posljednjih otajstva, kao odbačenik, komu je pravom oduzeto ono, što se je činilo da imade; možda, što je jošte groznije, umire sa otajstvima umirućih, nu koja je on svetogrdno primio. Nepromjenljivoj zlobi sotone najbliža je okorjelost nepokajana svećenika. Ako li se svećenici, koji padnu laglje i brže ne obrate k Bogu nego li drugi, tada su zasljepljeniji i tvrdokorniji nego li svi drugi grješnici.[2]) Oni su tako dugo poznavali vječne istine, tako su ih često propoviedali, obavljali su sve svetinje svetišta, posjedovali su tako veliku puninu svjetla, opomene i nagovaranja da se pokaju, imali su toliko bogatstvo gratia status, i sve to uzalud, tako da je njihov konac jednak umirućemu, na kom su izcrpljena sva sredstva, svi ljekovi i napori, a koga je smrt tako čvrsto pograbila, da bolestnik mora umrijeti. Kako je često propovijedao istine, koje su ponizne posvetile i povratile im čistoću srca i života? Nu to bijaše propovjed mrtvaca živima. Koliko je puta misu odčitao trostrukim svetogrdjem — u konsekraciji, kad je pričešćivao sebe i kad je pričešćivao druge. To bijaše život, koji je iz vana i iznutra nosio napisanu svoju osudu: bio je život sproveden u nedostojnom obavljanju svetinjâ. Sancta non sancte sed perverse, turpiter, et ad mortem. Napokon dolazi konac. Brat — svećenik stoji uz njega; nu kakova je duša u njemu? Ima li tu iskre života, čuvstva u srcu, traga samospoznaje, volje za kajanje? Možda je njekoč bio nedužan dječak, mladić, od koga se je mnogo očekivalo, izvrstna talenta vrstan seminarista, svećenik pun ozbiljnih težnjâ iskrenih namjerâ i dobrih odlukâ. Nu bila je pogreška u njegovom srcu — kakav grjeh puti ili duha, kakva strast ili oholost. On je to možda i znao i dugo se je opirao i odbijao; njeke kobne ure, lagodne prilike, zamame, slaboće, jake napasti, vrebajući neprijatelj svlada njegovu volju, i svećenik postade rob. Mnoge godine prodjoše; često padanje, obraćenje i opet padanje; mnoge prilike i sredstva obraćenja izgubi grijehom i taštinom drugih; i zlo postade neizkorjenivo, a savjest napokon ušuti. Tada nadodje konac. Recordare, Jesu pie, quod sum causa tuae viae, ne me perdas illa die.

[1]) Apoc. 3, 16, 17.

[2]) „Quis unquam vidit clericum cito pœnitentiam agentem?" Auct. Inc. in Matthaeum, Hom. XL. tom. VI, 167. Laici delinquentes facile emendantur, clerici autem si semel mali evaserint inemendabiles fiunt. S. Bonav. Za. t, larere. I. c. XXII.

2. Na redu nam je smrt bezbrižna svećenika. On je imao samo jednog neprijatelja, ali najgorjeg od svih, lukava uviek prisutna, uviek uza se — t. j. sebe sama. imao je lagodnu, popustljivu i lijenu volju. On si nije pribavio neprijateljâ, jer nije u ničem bio dosta ozbiljan, da koga uvrijedi. Svi ljudi govore dobro o njemu. Svećenički značaj ne iztiče se dovoljno u njem. On je svagdje dobro došao, ugodan drug, na sve spreman i zabavan gost, koji je mnogo novine čitao, te je živa kronika dnevnih dogodjaja. On je što se obično veli sveobće obljubljen čovjek, koji nikomu ništa na žao ne čini, osim samom sebi, i to tako potajno, da to vidi samo Bog, njegov angjeo čuvar, njegov izpovjednik i možda gdjekoji nepoznati i pazljivi prijatelj. On sam toga ne opaža ili jako malo. On ne propušta priprave k misi, ali ta je kratka i na brzu ruku: misa je gotova za kakovih dvadeset časova — i to mehanički: Molitva zahvalnica je kratka i brzo gotova: Brevir mu nije u točno vrijeme, a moli ga brzo i s malo pazljivosti. Polnoć nadodje, a još nije izmolio ni prvoga časa, a on onda moli krunicu poput misionara premda nema posla, koji misionara od one dužnosti oslobadja. A ipak pohadja bolestnike: često ih zbilja zanemaruje, gdjekada pako dolazi prekasno. Ako stoji uz krevet umirućega, tada se ćuti, da je tu kao svećenik, a ne kao svjetovnjak. Podjeluje otajstva i moli obredne molitve. Zatim nastane šutnja. On nezna što da kaže. Način njegova življenja i mišljenja tako je odaljen od smrti i vječnosti, da ne zna mnogo govoriti. Duša umirućega je prevarena, a prijatelji koji su nazočni, žalostni su i nezadovoljni. Ako li smrt iznenadi takova svećenika, ne nadje ga dosta pripravna. Možda se nije dosta poskrbio da pozove brata svećenika, i stoga se zgadja, da je vrijeme kratko, te otajstva dolaze prekasno. Kako može takva svećenika mimoići osuda: Ušuti moj narod", u molitvi i hvali „stoga što nije imao znanja", nemarnošću svoga dušobrižnika: „jer si ti odbacio znanje, odbaciti ću i ja tebe, da više ne vršiš službe svećeničke.[1])

(Dalje će sliediti.)

Mješovita ženitba.

§. 66.

Crkva osudjuje ženitbe medju kršćani i onimi, koji su se odmetnuli od kršćanstva. Isto tako ne odobrava ona ženitbâ medju katolici i kršćani nekatolici i odgovara svoju djecu od takovih ženitba.

Crkva nije nikada odobravala ženitbe medju katolici i kršćani nekatolici, ali ih ipak kao manje zlo pod njekimi uvjeti dopušta. Ti uvjeti jesu sliedeći: *a)* da se nekatolički ženitbeni drug pismeno obveže, da katolička stranka može slobodno obdržavati propise svoje vjere, i *b)* da će svu djecu bez razlike spola odgojiti u katoličkoj vjeri. *Pismeno ovo obećanje nekatoličkoga ženitbenoga druga* (literae reversales) *podpisano od njega i dvo-*

[1]) Osea 4, 6.

jice svjedoka smatra se i pred svjetskim sudom pravo obvezatnim.

Ako nekatolička stranka izpuni ove uvjete, mogu *u nas* biskupi podieliti oprost od ove crkvene zabrane. U tom slučaju sklapa se ženitba upravo onako, kao što i medju katolici.

Moliti oprost od ove ženitbene zabrane mogu ili sami zaručnici, ili pak dušobrižnik. Ako mole zaručnici, molbenica valja da je providjena dušobrižnikovim: *vidi.* Molbenica dušobrižnikova može glasiti ovako:

Preč. nadb. ordinarijate!

Akatolik N. N. prijavio se je podpisanomu župniku, da želi sklopiti ženitbu sa katolikinjom N. N. njegovom župljankom. Sve moje nastojanje, da zapriečim mješovitu ženitbu, ostalo je bezuspješno, jedino mi je pošlo za rukom nagovoriti zaručnika akatoličkoga, da je obećao, da ne će katoličku svoju zaručnicu priečiti u izvršivanju propisa njezine vjere — a pogibelji nema, da bi katolička zaručnica odpala od svoje vjere — a katolička zaručnica obećala mi je, da će po mogućnosti nastojati svoga ženitbenoga druga odvratiti od njegove bludnje. Osim toga pismenim obećanjem osigurana odgoja sve djece u katoličkoj vjeri prilog A., a osim zabrane mješovite vjeroizpoviesti ne prieči nijedna ženitbena zaprieka te ženitbe. Pošto je dakle udovoljeno uvjetom, pod kojima crkva katolička dozvoljava mješovite ženitbe: stoga moli pokorno podpisani u ime zaručnika preč. ordinarijat, da im podieli oprost od ženitbene zabrane mješovite vjeroizpoviesti, da uzmognu ne samo valjano već i slobodno sklopiti ženitbu.

N. . . . N. N. župnik.

Iz vana: N. N. moli za oprost od ženitbene zabrane mješovite vjeroizpoviesti u ime akatolika N. N. i katolikinje N.

Primjerak reversa akatoličke stranke:

Podpisani izjavljujem ovim i obećajem, da ću svu djecu mužkoga i ženskoga spola, kojom će Bog blagosloviti moj brak sa N. N. dati odgojiti u katoličkoj vjeri, isto tako da ne ću priečiti moje (ga) buduće (ga) supruge (a) u savjestnom izvršivanju propisa katoličke vjere i da ju (ga) ne ću nastojati odvratiti od katoličke vjere.

N. dne . . N. N.

N. N. svjedok.

Vidi: N. N. župnik. N. N. svjedok.

Ako li se nekatolička strana krati izpuniti one uvjete, tad smije svećenik takovoj ženitbi prisustvovati samo *passivno* t. j. on prisustvuje izjavi medjusobnoga privoljenja bez ikakva crkvenoga obreda samo kao *vjerodostojan svjedok* na pristojnom mjestu n. pr. župnoj zgradi, ali nipošto u crkvi, i kao takav unese čin, koji se je pred njim obavio, u knjigu vjenčanih.

Glede mješovitih ženitba vriede za zagrebačku nadbiskupiju sliedeći propisi:

a) Ako zaručnici zadovolje propisanim uvjetom, vjenča ih svećenik, ako li ne, prisustvuje ženitbi *passivno.*

b) Ženitba se naviešta kao svaka druga, samo se ne smije spomenuti vjeroizpoviest nekatoličke stranke; mješovitu ženitbu valja naviestiti nakon navieštaja drugih ženitba. Ako zaručnici traže od svećenika, neka im izdade svjedočbu, da su ozvani, svećenik će im ju izdati, a u njoj će naročito spomenuti, da nema druge zaprieke njihovoj ženitbi, *osim razlike u vjeroizpoviesti.*

c) svećenik će opomenuti katoličku stranku, da čvrsta ostane u svojoj vjeri, i podučit će ju o drugih dužnostih.

d) Takovu ženitbu upisat će u knjigu vjenčanih, no u rubrici: ime, prezime i služba onoga, koji ih je vjenčao, napisat će ovo: medjusobnu ženitbenu privolju izjavili su pred podpisanim u župnoj zgradi.

Ako bi htjeli oni, koji nisu izpunili propisane uvjete, da ih svećenik sliedeće nedjelje blagoslovi, ne će toga moći svećenik učiniti, jer bi to značilo odobriti njihovu ženitbu, a crkva toga nikada ne može učiniti.

Katolički ženitbeni drug, koji namierava sklopiti ženitbu bez propisanih uvjeta, ne može se u izpoviedi odriešiti prije sklopljene ženitbe; ako dodje na izpovied poslije ženitbe, može ga svećenik odriešiti, ako se pokaje i obeća, da će po mogućnosti zlo, koje je učinio, popraviti.

Svećenik moći će ženu katolikinju poslije poroda uvesti u crkvu samo onda, ako je diete krstio katolički svećenik.

Vojnici, koji hoće sklopiti mješovitu ženitbu, dobit će samo onda oprost od zabrane mješovite vjeroizpoviesti, ako obećaju, da će svu djecu odgojiti u katoličkoj vjeri, i ako vojnički župnik potvrdi, da se može nadati, da će obećanje izpuniti.

Crkvena zabrana.

§. 67.

Kad postoji temeljita sumnja, da onim, koji se žele oženiti, smeta kakova zaprieka, ili kad se je bojati, da će njihova ženitba prouzročiti velike svadje i smutnje, ili drugo kakovo zlo, može biskup, dapače je i dužan, zabraniti ženitbu. Dok se zabrana ne opozove, nedopušteno je sklopiti ženitbu.

Biskup može iz valjanih razloga zabraniti ženitbu. Ti razlozi jesu sliedeći: *a*) ako nastane temeljita sumnja, da zaručnikom brani ženitbu kakova ženitbena zaprieka; *b*) ako se je pravom bojati, da iz namjeravane ženitbe ne nastanu svadje i razmirice; *c*) ako je koji od zaručnika već prije sklopio zaruke. U svakom slučaju valja da biskup župnika o tom obaviesti s nalogom, da čeka na daljnji naputak.

Ne samo biskup, dà i župnik može odgoditi ženitbu, ako n. pr. zaručnici nemaju potrebitih izprava, ili ako nisu dosta poučeni u vjeri. Razumije se samo sobom, da ih župnik mora vjenčati, ako naknadno donesu potrebite izprave, ili ako zanemareno nadoknade

Napokon može župnik odgoditi ženitbu i onda, ako mu je prijavljena kakova ženitbena zaprieka, i to dotle, dok se stvar razjasni.

§. 68.

I pri sklapanju ženitbe neka se sinovi i kćeri sjećaju Gospodina, koji veli: Poštuj otca i mater svoju! Osim toga lasno učini mladost što nerazborita, a ženitbe prenaglo sklopljene obilan su izvor nesreći. Ženitbe su dakle nedozvoljene, ako roditelji iz pravednih razloga na njih ne privole.

Ženitbe djece bez privolje roditelja jesu doduše valjane[1]), ali su nedopuštene, ako im roditelji iz pravednih razloga prigovore.

Crkveno pravo zahtieva privolju *otca i matere*, dočim gradjanski zakon zahtieva samo privolu otca.

Gradjanske ženitbene zabrane.

§. 69.

Sveta je dužnost kršćana izkazivati državnoj vlasti onu pokornost, koju nas uči sam Gospodin po svojem apostolu. Tim tačnije treba da vrše one zakone, koji se brižno skrbe za to, da se uzdrži ćudoredni red. Akoprem ne može državna vlast svojimi naredbami zapriečiti, da se medju kršćani sklopi valjana ženitba, ipak nije dozvoljeno Austrijanskomu gradjanu zanemariti one propise koje zakon Austrijski propisuje o gradjanskih posljedicah ženitbe.

Država nema doduše prava propisivati ženitbene zaprieke, ali joj se ipak priznaje pravo, da može propisati neke uvjete, koje treba da obdržavaju oni, koji se žene, ako hoće postići gradjanske posljedice, koje država podieljuje ženitbi. Ti uvjeti propisani od države zovu se *gradjanske ženitbene zabrane.*

Vojnički striliš.

Kr. ugarski ministar za zemaljsku obranu izdao je naredbu pod br. 13320/VI. u kojoj razjašnjuje, koje se osobe podpadajuće vojnoj dužnosti mogu ženiti bez svake dozvole, i opet kojim treba dozvola i od koga. Naredba ta glasi:

1. *bez iznimne dozvole mogu se ženiti, te tako u pogledu ženitbe podpadaju samo pod obćenite zakone i propise:*

a) oni, koji su poslije postignuća vojno obvezane dobe po slavnom povjerenstvu pronadjeni za vojničku službu za uviek nesposobnimi t. j. da se iz stavne listine imadu brisati, bez obzira na to, u koji dobni razred spadaju;

b) oni, koji su u smislu §. 17.[2]) obranbenoga zakona već u trećem dobnom razredu privremeno bili oslobodjeni od vojničke obvezanosti;

c) oni, koji su već u trećem dobnom razredu proglašeni za vojničku službu privremeno nesposobnimi t. j. da se imadu u stavnu listinu povratiti;

d) oni, koji su bili na temelju svojih obiteljskih odnošaja i u smislu tačke *e)* §. 40.[1]) obranbenoga zakona, bilo radi svojih tjelesnih mana, te putem nadpregleda već u trećem dobnom razredu odpušteni iz vojske (bojnoga pomorstva), odnosno iz domobranstva, te tako više ne dolaze pod stavnju;

e) oni, koji su već iztupili iz trećega dobnoga razreda, te nisu unovačeni niti u vojsku (bojno pomorstvo), niti u domobranstvo;

f) oni, koji su trajno t. j. iz trećega dobnoga razreda unovačeni u doknadnu pričuvu, te su već izstupili iz trećega dobnoga razreda;

g) onaj dio još pod linijsku službovnu obvezanost spadajuće momčadi, kojoj je podieljen dopust na dulje vremena (trajno), te ne stoji u aktivnoj službi, ako je već prekoračila treći dobni razred; dakle

h) jednogodišnji dobrovoljci, kao i k stalnoj vojsci, odnosno k domobranstvu unovačeni te od prezentne službovne obvezatnosti oslobodjeni učitelji razrednih učiona, učiteljski kandidati narodnih škola i poljski gospodari, kao što i svećenički pitomci, svećenički kandidati i dušobrižnici, kojim je dana pogodnost §. 25. obranbenoga zakona, u koliko nestoje u aktivnoj službi, te su već izstupili iz trećega dobnoga razreda;

i) onaj dio iz stalne vojske u pričuvu premieštene kao i

k) k domobranstvu dodieljene momčadi, koji je već izstupio iz trećega dobnoga razreda, te ne stoji u aktivnoj službi;

l) pričuvni častnici, — nadalje

m) domobranski častnici, kao što i

n) umirovljeni častnici i vojnički činovnici svi bez obzira na broj njihovih službovnih godina;

o) pristojbe uživajući invalidi u onom slučaju, ako nisu primljeni u zavod invalidâ.

2. *Samo sa iznimnom ženitbenom dozvolom mogu se ženiti, te moraju iznimnu dozvolu, ako ju žele postići, kod ministra za zemaljsku obranu zamoliti:*

a) svi oni, koji još nisu postigli vojno obvezano doba, te ne stoje u vojničkoj svezi;

---

[1]) „Jure damnandi sunt illi, ut eos s. synodus anathemate damnat — qui falso affirmant, matrimonia a filiis familias sine consensu parentum contracta, irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse nihilominus sancta Dei ecclesia ex justissimis causis ea semper detestata est atque prohibuit." Trid. ss. XXIV. c. 1. de refor. matr.

[2]) §. 17. obr. zak. „Od dužnosti da ne mora stati u stalnu vojsku, bojno pomorstvo ili domobranstvo, oprošten je privremeno: a) jedinac u otca nesposobna za službu ili obudovljene majke; što i o jedinu zetu valja onda, kod sina pojedinca ne imade; b) po smrti otčevoj jedini unuk djeda nesposobna za službu, ili obudovljene babe, ako sina ne imaju; brat sasvim osirošele braće i sestara. Isto tako komu jedini brat, ili komu su ostala braća: d) u službi linijskoj ili pričuvi, ili e) u dobi izpod 18 god., f) poradi neizbježivih duševnih ili tjelesnih mana nesposobna za svaku zaslužbu.

[1]) Prije navršene dužnosti dozvoljava se odpust samo kad vojnik dodje u kojegod razmjerje naznačeno u §. 17. obr. zak. pod slovom a) b) c).

b) u obće oni, koji su već postigli vojno obvezano doba, te dočim još spadaju u vojničke obvezanike k novačenju pozvane, nisu izstupili iz trećega dobnoga razreda; osobito pako

c) oni, koji su u smislu §. 17. obranbenoga zakona još samo u prvom ili drugom dobnom razredu privremeno oslobodjeni od vojničke obvezatnosti;

d) oni, glede kojih je još samo u prvom ili u drugom dobnom razredu izrečeno, da su za vojničku službu za sada nesposobni t. j. da se imadu u stavnu listinu povratiti;

e) oni, koji su, bilo na temelju svojih obiteljskih odnošaja, bilo radi svojih tjelesnih mana, te putem nadpregleda, još samo u prvom ili u drugom dobnom razredu odpušteni iz stalne vojske (vojnoga pomorstva), odnosno iz domobranstva;

f) oni, koji su privremeno t. j. iz prvoga odnosno iz drugoga dobnoga razreda pridieljeni u doknadnu pričuvu, te tako sliedeće godine opet podpadaju novačenju; — napokon

g) oni, koji su trajno t. j. u trećem dobnom razredu pridieljeni u doknadnu pričuvu, te još nisu prekoračili trećega dobnoga razreda.

Kr: ug. ministarstvo za zemaljsku obranu dat će iznimice dozvolu samo onda, ako se dokaže župničkom izvjestnicom, zatim službenom liečničkom svjedočbom i gruntovničkim izvadkom: *a)* da je dotičnik navršio 18. god. života; *b)* da mu je za gospodarstvo neobhodno potrebna još koja ženska pripomoć t. j. da u njegovoj obitelji ili nema nijedne žene, ili ako ima, da joj je već 60 godina, ili da još nema 16. godina, ili da je nesposobna za rad; *d)* da je imutak dovoljan, da može uzdržavati obitelj, koja sastoji iz pet članova, i da nije tako velik, da nadmašuje četiri put imutak, koji je obično dovoljan za uzdržavanje pet osoba, jer u ovom slučaju može nadoknaditi žensku pripomoć najmljenom ženskom služinčadi, ako li nije imutak toliki, da može uzdržavati pet osoba, treba mu uzkratiti ženitbenu dozvolu, jer obskrba obitelji nije osigurana.

3. *Samo sa iznimnom dozvolom mogu se ženiti, te moraju iznimnu dozvolu, ako ju žele postići, kod nadležnih po ministru za zemaljsku obranu opunomoćenih zapovjedničtvâ domobranskih bataljuna, konjaničkih ili sipačkih odjela zamoliti.*

a) k domobranstvu unovačeni, te u stališ dotičnih četa još neprimljeni novaci, stojali oni ma u kojem dobnom razredu.

b) onaj dio domobranske momčadi, koji u aktivnoj službi stoji, ako je već izstupio iz trećega dobnoga razreda, pa može biti i na kratko vrieme dopust dobio;

c) onaj dio domobranske momčadi, koji još nije izstupio iz trećega dobnoga razreda, svejedno da li stoji u aktivnoj službi, ili se nalazi na dopustu.

4. *Samo sa iznimnom ženitbenom dozvolom mogu se ženiti, te moraju iznimnu dozvolu, ako ju žele postići, kod nadležnih vojno popunitbenih okružnih ili vojničkih zapovjedničtva zamoliti.*

a) k stalnoj vojsci (bojnom pomorstvu) unovačeni, te u stališ čete još ne primljeni novaci, ako su izstupili iz trećega dobnoga razreda.

b) jednogodišnji dobrovoljci, kao i k stalnoj vojsci (bojnomu pomorstvu) unovačeni, od prezentne službovne obvezanosti oslobodjeni učitelji narodnih učiona, učiteljski kandidati narodnih škola i poljski gospodari, kao i svećenički pitomci, svećenički kandidati i dušobrižnici, koji su dobili pogodnost §. 25. obranbenoga zakona, ako ili još nisu izstupili iz trećega dobnoga razreda, ili pako stoje u prezentnoj službi;

c) u linijskoj službovnoj obvezanosti stojeća momčad u obće i bez obzira na dobni razred;

d) još u linijskoj službovnoj obvezanosti stojeća momčad, kojoj je samo na kratko vrieme podieljen dopust;

e) onaj dio linijske i pričuvne momčadi, koji je dobio dopust na dulje vremena (trajno), ali još nije izstupio iz trećega dobnoga razreda;

f) pristojbe uživajući invalidi, koji su primljeni u zavod invalidâ.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Maja na dan sv. Apolonije. Prošla godina od velike je znamenitosti koli za majsku župu toli i za majskog župnika, a mjestna knjiga spomenica dobila je doista tom godinom prevažnu uspomenu za sva buduća vremena.

Ne ima dvojbe, da skladno pjevanje nedužne dječice uz miloglasnu svirku u crkvi sàmu službu božju uzveličaje, a pobožnost u srcih ljudskih, da se pobudjuje i uzmnožava.

Župna ova crkva bila je do lanjske godine takodjer jošte jedna od riedkih onih tužnih drugaricâ u ovoj nadbiskupiji, u kojih se služba božja obavlja u svoj tišini na dan djelatni, nedeljni, pače i na najveće blagdane u godini, s tom samo razlikom, što je u ovoj župi na veće blagdane običavao star i slab zvonar po svojoj noti svećeniku odgovarati ili po koju pjesmicu neskladno odpjevati i to je bilo samo onda, ako je razpoložen bio.

Crkva imade srećom toliko još godišnjeg dohodka, da sàma jedva životari, a župa je malena i nevoljna.

Za nabavu valjanih orguljâ bila je već doduše zakladica od 35 for., a više ništa, zato ne preosta ino, van skini šešir pa prosi, ako hoćeš, da što nosi.

Kucalo se na razna visoka i na najviša vrata ali — šteta samo za poštarinu, koja se je morala trošiti iz mučno sakupljenih milodarâ.

Župljani nosili su doista sàmi dobrovoljno po koju krajcaru ili po koje zrno žita, ali sve je to još kano kàp u moru bilo. U to nas od srca obradova božičnica,

koju nam u to ime posla Nj. Uzoritost kardinal nadbiskup naš Josip Mihalović.

Najveća tvornica glasbilâ u Bratleboru u Americi nudjala je uz veliki popust za 220 for. harmonij sa 11 registarâ, i taj je lani na veliku subotu kod razvezivanja zvonovâ prvi put župljane majske na veliku radost istih svojimi ugodnimi čistimi glasovi pozdravio. Krasno je to doista izradjeni glasbeni komad, a uz tu osobitu solidnost je vrlo jak i milozvučan.

Najsrdačnija budi indi opetovano hvala i vječna plaća od Boga Nj. Uzoritosti, jer njezinom smo pomoćju jedino mogli u tako kratko vrieme goruću želju našu oživotvoriti!

* * *

Nadalje je prošla godina takodjer i po sàmoga župnika majskoga preznamenita.

Svećenik u bivšoj krajini ne zna za trećinu, desetinu, za regalno, gorno ili ino koje pravo, već imade nješto zemljišta, čije ga obradjivanje više stoji — pošto sve samo gotovinom namiriti mora — nego li mu se izplaćuje.

Zatim imade kukavnu štolicu, koju dosta mučno zaslužuje; nu jer je narod većinom iz stotinu raznih uzrokâ osiromašio, to on od svoga duh. pastira očekuje, da će mu što i „za ljubav“ učiniti. Napokon ono, čim se ondje životari, to je svećeniku plaća, koju mjesečno dobiva uz odbitak svagda mnogih državnih tražbinâ.

Župnik majski bio je ovdje za cielo unicum u nadbiskupiji.

Svaki i najzadnji u šumi željeznički stražar, pa i isti na kolih cigan ima kakvu takvu rupicu ili kutić, gdje si odhrani ma kakvu vrst blažčeta, da ne mora sve suhim novcem skupo plaćati, jedini — — — župnik majski nije od mnogo i mnogo godinâ osim župnog stana upravo niti jedan jedincati više kutić imao!

Sad si lasno svatko može pomisliti, kako je ovdje župniku biti moralo, ako se k tomu joste u obzir uzme, da koliko se putâ i u najvećoj nuždi na zabitnom selu ni za isti novac ništa dobiti ne može.

Ali dade dragi Bog, da i majskomu župniku malko odlane, poslavši nam godine 1885. presv. gosp. biskupa Gašparića na djelenje sv. potvrde.

Smotriv kraj župnog stana onu gnjilu drvenu podrtinu i ruševinu, koja je imala „štalu“ predstavljati, dadne se Presv. Gospodinu vrlo na žao i čim dodje kotarski predstojnik, preporučj mu i na dušu stavi težko užasno stanje mjestnoga župnika, a što isti tada obreće, to neporeće.

Poglaviti g. Vatroslav Nolli, kotarski predstojnik, obrekao je svetčano sve moguće učiniti, da se sva nuždna gospodarstvena sdanja ovdješnjemu župniku podignu, a to je sve već do danas i doslovno izveo, te sada stoji ondje krasna i solidna 13 met. dugačka, a 5 met. visoka zidanica štala. Osim toga posagradio je jošte ine dvie posve nove gospodarstvene sgrade, a samo dvorište pako dade mnogo povećati i proti svakoj nesigurnosti čvrsto ograditi.

Tomu izvadjanju ima se župna občina takodjer mnogo mjestnomu občinskomu uredu t. j. tadanjemu obć. načelniku g. Miji Šterku zasvaliti, koj je naloge kotar. oblasti točno izvršavati nastojao.

Preznamenita je dakle ovdje godina prošla i po župu i po župnika sàmoga, a u to budi hvala i vječna spomen od nas i sviuh naših potomakâ kao i nasljednikâ svim, koji su nam ma u čem bud sborom bud tvorom u pomoć priskočili. *A. J.*

Kako se imadu završiti molitve, koje imade svećenik moliti poslije sv. mise?

Vriedan nam je prijatelj dojavio, da njeka gg. svećenici završuju molitve što ih svećenik imade moliti poslije sv. mise, riečima „po Kristu Gospodinu našem.“ Amen.

O tih molitvah spominjemo ovdje samo ovo:

Svaki se svećenik imade strogo držati propisa. Još prije nego su sadanje molitve propisane mjesto onih, što smo ih prije molili, pitalo se u Rimu, e da li se imadu začeti i dočeti znamenjem sv. križa. I odlučeno je: negative. T. j. ne smije se ni išta dodati, ni išta izpustiti, kako ni poslije posljednjega evangjelja ne čini svećenik znaka sv. križa. U ostalom je završetak „po Kristu G. našem“, poslije sadanjih molitva upravo neumjestan dapače kriv i pogrješan. Imprekacije se doista ne imadu ovako završavati. To što bi imalo značiti: sv. Mihaele . . . . porini po Kristu Gosp. našem. Amen? Zar da se molimo sv. Mihalju po Kristu Gospodinu našem? Nije li to grozan ne smisao? Ne valja dakle ove molitve ni začimati ni dočimati inako nego li je naštampano u dijecezanskom izdanju.

Viestnik.

Zagreb. G. Stjepan Bolfan, postao je župnikom u Šišljaviću; g. Alojsij Boroša, imenovan je župnikom u Kalinovcu.

— Za upravitelje župa imenovani su: g. Josip Šafran, u Kozarevcu; g. Ivan Vogrin, u Kotoribi; g. Josip Vimer, u Sesvetah (kraj Pitomače).

— Premješteni gg. duhovni pomoćnici: g. Mijo Kutnjak iz Štridove u Gjelekovec; g. Pavao Bradić iz Čazme u Desinić; g. Ivan Nagel iz Desinića u Čazmu; g. Dragutin Tepser iz Ivanca u Bosiljevo; g. Stjepan Rožman iz Bosiljeva u Remetinec; g. Kotarski Antun iz Novigrada kod Koprivnice u Kloštar kod Pitomače.

— Boškovićeva svečanost. Prošloga je ponedjelka dična naša akademija začela svojimi svečanimi sjednicami slaviti spomendan smrti slavnoga Boškovića. Mi smo osobitim zadovoljstvom slušali vjekopis učenjaka

prvoga reda, kako ga je liepo crtao presvietli gospodin kanonik Rački. Ali kad je velem. gospodin Dr. Franjo Marković stao tumačiti filosofski sustav slavnoga učenjaka, kad je njegove nepretežne atome svodio njihovomu vječnomu središtu — Bogu —, i na tom osnovu tumačio njegovo shvaćanje svemira, onda su nam se — i na jad pristaša Häckelovih — od radosti širile grudi. Mi smo se slušajući Dra. Markovića i opet uvjerili, kako veliki duhovi znadu ponimati sviet, a da ne zaborave njegova vječnoga tvorca. Mi smo u velike zahvalni pjesniku „Kohana i Vlaste" što je onako oduševljeno, onako zanimljivo znao protumačiti i najabstraktnije pojmove velika filosofa. To je i mogao samo on učiniti.

— Ove korizme propoviedaju: utorkom u prvostolnoj crkvi preč. gosp. Mijo Mikić; sriedom kod svete Katarine njemački Dr. Feliks Suk; četvrtkom kod milosrdnica Dr. F. Frankl njem.; petkom kod sv. Marka g. Gustav Lepušić; subotom kod sv. Marije Dr. M. Matina, a obične duhovne vježbe s pukom držati će velikog tjedna o. g. Josip Pažur. Nedjeljom kod sv. Ivana v. g. Ignjat Švec.

Rim. (Izmirenje Italije s Papom.) Nedavno su svi kardinali, senatori i zastupnici kraljevine Italije poštom dobili spomenicu, u kojoj se dokazuje, kako je nuždno, da se Italija izmiri s papom, i da se papi dade poseban teritorij, te tako osjegura njegova neovisnost. Pisac predlaže, da se papi dade kao suverena kneževina leoninski grad (t. j. vatikanski četvrt gradski) i lučki grad Civitavechia zajedno sa zemljištem, što se prostire izmedju oba grada. Ne imenovani pisac neuvidja, da je upravo nemoguće izmirenje sv. stolice s kraljevinom taljanskom dokle god budu njezinim udesom ravnali slobodni zidari, koji su ju i stvorili; da i ne govorimo o tom, da je nemoguće od Rima stvoriti dva grada, manji papinski i veći kraljevski. Mnogospominjani Fazzari pomišlja izmirenje pape i Italije sasvim drugačije. On ne ide samo za političkim izmirenjem, jer ovakvo niti bi bilo iskreno niti trajno. Njegva je težnja, da se Italija izmiri s papom iskreno podpuno — da se na ime Italija prizna za konservativna kršćanska načela, u kojih on jedino vidi spas domovine od propasti, kojom joj prieti anarkija. —

Fazzari jako dobro znade, da se program njegov ne dade tako lasno provesti, već da mu se nasuprot opiru premnoge potežkoće. Mnogi su ga prijatelji, zastupnici raznih stranaka, spominjali, da je oprjeka izmedju crkve i moderne države takva, da se osniva upravo na biti jednoga i drugoga društva, pak se tako ni neda upravo ni kako ukloniti. Fazzari je nasuprot uviek naglašivao, da se je crkva tekom tolikih vjekova znala snaći sa svakom državnom formom. A mogao se Fazzari pozvati i na tu posebnu okolnost, koja jasno dokazuje, da crkva nije ni pošto neprijateljica prave slobode naroda, što su prvi zatočnici ujedinjenja Italije ponudili vodstvo pokojnom papi Piju IX. A napokon, što sili modernu državu, da se inati sa crkvom ili da progoni njezine službenike, i razgoni redovnike? Kad bi se Italija čuvala ovakva nasilja, ne samo da bi uklonila razloge tužbam, već bi i u nutra ojačala. Uza sve nastojanje ne može da što doći do izmirenja papinstva i države sve dotle, dok budu upravljali udesom države zastupnici i ministri, kakvi su sada na čelu države. Prva briga svakoga, koji ozbiljno misli na izmirenje države i crkve mora ići za tim, da se u tom smislu uzgoje birači — puk. Za to i Fazzari dobro znade, da se njegva ideja ne može tako skoro oživotvoriti. Ali bude li narod i drugud onako pristajao uz misli Fazzarijeve, kako su njegovi birači u za nj pristali u Kalabriji nema sumje, da će izmirenje papinstva i Italije sve na srdjbu slobodnih zidara postati činom.

Knjižtvo. Handweiser für den hochwürdigen Klerus in Sachen des III. Ordens des h. Vaters Franciscus. Von P. Franciskus der Tischler. Salzburg. M. Mittermüller. Ciena nije naznačena. Ova je knjižica jako zgodan rukovodnik za svakoga župnika i svećenika, koji u svojoj župi već imade članova III. reda sv. Frane, ili mu je inače povjerena uprava ovakva reda. A i onaj će, koji tek misli zavesti ovakav red, naći u njoj uput za svaki slučaj. S toga ju naš duhovni stol ovim preporuča svim, kojim ovakve upute treba.

Sbor duhovne mladeži zagrebske smatra si čašću ovim velečastnoj gospodi dušobrižnikom i kateketom javiti, da će izaći ovih dana molitvenica za sv. korizmu pod naslovom: „Sv. križni put", pa se preporuča svoj gore rečenoj i ostaloj rodoljubnoj gospodi, da što više uznastoje oko toga, da se knjižica što više razširi u puku. Ciena neće biti veća od Jaisove molitvenice.

Javna zahvala.

Vrlo štovana Ana Russ, u štajerskom Gradcu, darovala je župnoj crkvi klenovničkoj novi križni put u vriednosti 150 for. Revnoj katolikinji te brižnoj prijateljici siromašnih crkvâ liepo se zahvaljujem sa pukom. Srdačna hvala i veleučenomu g. Dru. Josipu Muršecu, vrlome Slovencu i bratskome prijatelju Hrvatâ, koji je pojedine postaje označio točnimi hrvatskimi nadpisi.

U Klenovniku, sv. Valentin 1887.

Vukovinski, župnik.

☞ **Ovomu broju priložen je $^1/_2$ arka.**

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom **C. Albrechta.**

Prilog „Kat. listu“ br. 7.

od 17. veljače 1887.

Glavna skupština družtva sv. Jeronima

obdržavana dne 10. veljače 1887.

Kako je članovom družtva sv. Jeronima bilo javljeno, obdržavala se spomenutog dana glavna skupština.

Po ustanovljenom je programu ponajprije u $\frac{1}{2}10$ sati predsjednik družtva, preč. g. Franjo Budicki odslužio u prvostolnoj crkvi sv. misu za sve živuće i pokojne dobročinitelje družtva.

Po tom se sastao liep broj članova iz Zagreba i iz vana u jednoj sjemeništnoj dvorani. Vidjeli smo medju ostalimi gg. sveučilištnog rektora Dr. Vrbanića, prorektora Dr. Barona i knjižničara Kostrenčića, podnačelnika Crnadka; kanonike: Dr. Ivekovića i Vrevca, župnike iz vana: Hercelja, Jakovinu, Kučeka, Grubera, Cerovskoga, Wolmuta itd.

Skupštinu je otvorio predsjednik družtva, preč. g. Franjo Budicki, ovim govorom:

Slavna skupštino!

Visokocienjena Gospodo!

Radujem se, što Vas mogu u toli liepom broju srdačno pozdraviti hrvatskim »dobro došli«! — Evo danas, budi Bogu hvala, sastadosmo se u 19. glavnu skupštinu našega sv. Jeronimskoga družtva. Ne može se dakle naše družtvo zvati mladim, premda nije jošte ni staro. Nu pripomenuti ipak moram, da za svoj 18 godišnji život nije dovoljno ojačalo! — ne s pomanjkanja dobre volje, niti s pomanjkanja vrstnih radnika; već, što se nije za oto vrieme brojem članova dovoljno razvilo, i što nema još dovoljno potrebitih sredstva, da uspješnije razvija svoje uzvišeno zvanje.

Istinabog, ako uzmemo u obzir, kako nam je narod ubog, i kako si sam na sve strane mora podizati zavode, i skrbiti za vrela narodnog života i narodne časti; moramo priznati, da je u svojih okolnostih razmjerno mnogo učinio za svoju prosvjetu i napredak, da barem dostizava druge u Europi naprednije narode. Ali, Gospodo, hoćemo li ozbiljno do cilja doći ne smijemo sustati, niti se bojati žrtva Samo sveudiljnim radom i požrtvovanjem možemo okruniti sretno započeto djelo.

Naše družtvo niti danas, poslije 18 godišnjeg svog obstanka, nemože vlastitimi sredstvi zadovoljavati svojoj uzvišenoj zadaći — bez blagohotne podpore vis. kr. Vlade, i njekih drugih, plemenitih ali riedkih dobročinitelja. Ono još ni danas nema svoga, barem čednoga doma, kamo bi za stalno svoju knjižicu smjestiti moglo, već seli, kao prosjak iz kuće u kuću. — A što se broja članova tiče, znademo, da ima jošte ogromna većina naroda, od koje ni oni, koji bi mogli, nisu tomu po sebe toli koristnomu družtvu pristupili, pače premnogi za nj još ni po imenu ne znadu! Priznat ćete dakle, velecienjena Gospodo, da sam istinu rekao, veleć, da nam družtvo nije za 18 godina obstanka svoga dovoljno ojačalo.

Istina, družtvo je, kao što do sada za blage uspomene pokojnoga Tome Gajdeka, tako i ove godine nastojalo dužnosti svojoj zadovoliti; a da je uspjeti moglo, imade se zahvaliti požrtvovnim radnikom, i veledušnim dobročiniteljem, koji nisu ni ove godine sustegnuli svoje darežljive desnice Tako nam je vis. kr. zem. Vlada — osim stalne redovite podpore od 700 for., pružila u ime izvanredne podpore, makar tomu u proračunu nije bilo providjeno 500 for. Pače nj. Preuzvišenost — g. Ban obećao je, da će sada tekuće godine, ako izvanredne kakove zaprieke ne nastanu, družtvu u ime izvanredne podpore podjeliti 1000 for. kako je to i prijašnjih godinah bivalo. — Uzor. g. kard. i Nadbiskup Josip Mihalović, kao pokrovitelj našeg družtva, blagoizvolio je i ove godine, kao što i prijašnjih 15 godina, darovati 300 for. — Preuzv. g. biskup Djak. J. J. Strossmayer primio je knjiga za 100 for., — pres. g. J. Posilović, biskup Senjski, poslao je dar od 50 for. — Iz ostavine p. kan. Franje Kalabara dobilo je družtvo zapis od 1000 for.; — iz ostavine pok. kan. Gjure Križanića 500 for.; — iz ostavine p. Antuna Veljačića u Bribiru 50 for., kojim svim budi ovdje javno slava i najtoplija zahvalnost izjavljena. Bog im plati! — I ja se tvrdo nadam, da nas dragi Bog, i dobri darežljivi prijatelji ne budu ni u buduće ostavili! — Ali upravo ta potreba milostinje, koje nam neobhodno treba kao ozeblu sunca, da družtvo po mogućtvu svojoj dužnosti i svojoj sv. svrsi zadovoljavati može, ima nas nukati, da razmišljamo, kako da se družtvo i materijalno na svoje noge pridigne, te si budućnost, kao i blagotvorno svoje djelovanje za dugo osjegura? — Po smjernom mnienju upravljajućeg družtvenog odbora dalo bi se tomu donjekle na dva laglje izvediva načina pomoći. Prvi bi bio, da se družtvena imovina, koja sada u samih drž. papirih sastoji, tako uloži, da bude veći i sigurniji dobitak unašala; — a to bi bilo, kad bi se za jedan dio papira nabavila nepokretnina, n. pr. kuća na sgodnom mjestu, koja bi i samu glavnicu osigurala, a i veće kamate nosila. K tomu bi imalo družtvo u njoj svoj stalan stan, kamo bi moglo smjestiti knjižnicu, koja svakom godinom raste, i koja se ne može lahko, a i nebi smjela sad simo, sad tamo prenašati, te kojekuda nesgodno i nesigurno smieštati. — Drugi način bio bi obilan pristup članova — utemeljitelja,

i ostalih triju razreda. Taj bi se pako postići mogao jedino marom velerevnih, uztrajnih, i požrtvovnih povjerenika i prijatelja naroda. Od njih uz pomoć Božju poglavito zavisi koli razširenje družtva a tim posredno i materialno blagostanje njegovo, toli i postignuće uzvišene svrhe družtvene. Imade družtvo, hvala Bogu, i sada vrlo revnih i požrtvovnih povjerenika i rodoljuba, medju kojimi budi mi dozvoljeno samo njekoje pohvalno spomenuti, kao što je: g. Medeotti, župnik u Trojstvu, g. Dr. Žerjavić, župnik u Bistrici, g. Vukmanić, kateketa u Petrinji, g. Peršić, krojač u Sarajevu, g. Kulier kotar. pristav u Hercegovini, itd. Ali takovih nema mnogo; a trebalo bi ih jako mnogo! — S toga, visokocienjena gospodo, usudjujem se ja — u ime odbora — pokucati na domoljubno srce, i rodoljubnu požrtvovnost svekolike gg. povjerenika, i pravih prijatelja naroda, da se ozbiljno i revno zauzmu za ojačanje i procvat našega družtva! Dà, visokocienjena skupštino, bez te rodoljubne požrtvovnosti za sv. stvar družtva nismo nikako uspjeli; a ovu zahtjeva od nas ljubav domovine i potreba zaostaloga nam ubogog naroda; — zahtjevaju silno njeka neliepa svojstva koja se od njekog vremena u našem inače dobroćudnom narodu pojavljaju, kojim treba što ozbiljnije, i čim prije na put stati, — usadjujuć mu putem dobrih u kršćanskom duhu pisanih knjiga, u nepokvareno još srce protivne liepe krieposti; — a to će biti moguće, ako puk u obilnom broju pristupi kao član u družtvo sv. Jeronima; što ima biti briga i revno nastojanje gg. povjerenika. U to ime sastavio je odbor proglas na visokoštovanu gg. povjerenike, i na sve ugledne prijatelje naroda, koj će se — prema zadnoj rieči — ovih danah razaslati; pa će se, nadamo se, svikolici rado odazvati toj liepoj i plamenitoj zadaći! —

Bez žrtava, gospodo, nema uspjeha, nema ploda; a o.a je žrtva tim laglja, što sastoji više u uztrajnoj volji, i djelotvornom maru oko napućivanja i snubljenja puka, da stupi u družtvo, te da čita, nego li u kakovoj većoj materialnoj žrtvi.

Svaka dobra i plemenita svrha zahtjeva truda i požrtvovanja; a čim plemenitiji i uzvišeniji je cilj našeg družtva, tim većim pravom može se očekivati. pače rekao bih, dužnost bi bila svakoga nas, da za materialno i duševno dobro naroda takovu rodoljubnu požtvovnost na žrtvenik domovine doprinosi. — Ta obazremo li se malo po svietu, opazit ćemo skoro, da često družtva, koja po čovječanstvo nisu baš koristna, pače su pogubna, neumornu revnost razvijaju i velike žrtve doprinose, da postignu svoj ne baš plemenit cilj! — A mi za sv. stvar, za pravi duševni i materialni napredak svoga naroda da se toli malo brinemo, da se tako malo žrtvujemo?! da za nj, od kojega nam život i čast, ne učinimo ništa?! ili veoma malo?! — Ugledjimo se, Gospodo, u našu ubožiju braću po Istri, i po Dalmaciji, kako tamo požrtvovnošću vrlih rodoljuba razmjerno više raste broj naših družtvenih članova, nego to biva kod nas u ovostranoj Hrvatskoj i Slavoniji, gdje bi ipak morala biti opravdana nada većem širenju družtva nego li je to do sada bilo. — Ugledjimo se i u susjednu braću Slovence, koji — manji na broju od nas, u manje godina — družtva sv. Mohora pribaviše do 30.000 članova; dočim mi Hrvati ov i on kraj Velebita kroz 18 godina jedva sabrasmo oko 8000 njih!

Nemora li nas i taj primjer uztrajne i požrtvovne naše braće potaknuti, da i mi većim marom, i većom djelotvornom ljubavju i požrtvovanjem nastojimo oko razširenja i ojačanja našeg družtva: a tim oko pravog napredka i boljka našeg naroda? Nije dosta, Gospodo, da samo u sastancih umnimi govori iztičemo svoje domoljublje, već se naša ljubav za pravo i istinito dobro naroda ima činom pokazati. —

Nepodje li svakomu za rukom, da odmah postigne željeni uspjeh, neka ipak uztraje i požrtvovno dalje radi za sv stvar, pak će dobri Bog plemenitu radu dati svoj sv. blagoslov makar kada; a utjeha svakoga takova radnika na polju prosvjete narodne biti će sladka, i sviest mirna, jer je svojoj dužnosti — kao kršćanin i kao rodoljub — zadovolio; te će mirno i sigurno očekivati obilnu plaću, kojom Bog — pravedni platac — svako dobro i plemenito djelo stostruko naplaćuje! — U to nam ime Bog pomogao! —

Poslije ovoga govora, koji je skupština više krat povladjivala, a na koncu oduševljenim živio popratila, čitao je svoj izvještaj Ivan Pliverić, bilježnik književnog družtva sv. Jeronima:

Iz pozdravnoga govora g. družtvenoga predsjednika razabrala je slavna glavna skupština, da nam je ovo naše družtvo napredovalo takodjer godine 1886

Novih članova pristupilo je tečajem spomenute godine: 2 utemeljitelja, tri 2. reda, pomakla se u 2. razred dva, a za članove 3. razreda upisalo se 508, ukupno dakle 515, za 167 više nego li tečajem godine 1885. Po tom je do konca godine 1886 družtvo imalo upisanih članova ukupno 7400.

Družtvena se je imovina tečajem spomenute godine takodjer povećala. Iz potanka izvještaja družtvenoga blagajnika slavna će skupština saznati, da ta imovina koncem godine 1886. iznaša ukupno 100.646 for. 79 novč., za 5615 for. 16 novč. više nego li koncem godine 1885., a kakvimi i kojimi se je svotami i zapisi povećala, rekao je g. predsjednik:

Za prošlu god. 1886. dalo je družtvo svojim članovom četiri knjige. naime: Danicu za god. 1887., Pripoviesti iz hrvatske poviesti, prvi dio, od prof. Vjek. Klaića, Život svetaca za mjesec studeni od kanonika i prof dra Ivekovića, i seosku pripoviest Kovačeva Barica od Dragutina Lihla.

»Danice« je štampano 26.000 komada, koji su svi upravo razpačani, a i sada još dolaze naručbe za nju, kojim se žalibože već ne može zadovoljiti; »Pripoviesti iz hrv. poviesti« štampano je 10.000, a od ostale dvie knjige po 8000 komada, sveukupno dakle 52.000 kom. Te četiri knjige obsižu $36^3/_8$ štampanih arka, a svih 52.000 komada 532.000 štampanih araka.

Kako je upravljajući odbor posljednjoj gl. skupštini bio izviestio, da je nakanio učiniti, tako je i učinio: povećao je naime »Danicu« opet za jedan štampani arak, a ipak joj cienu nije povisio.

Ovom prigodom ću sl. glavnoj skupštini nešto spomenuti, za što mislim, da će nju i sve prijatelje pučke knjige zanimati: Družtvo sv. Jeronima izdalo je do sada 64 pučke knjige, koje imadu 625³/₈ štampanih arka sa 200 slika, a izdane su u 577.000 komada.

Trošak za izdane 4 knjige iznaša ukupno 7134 for. 45 novč. (od kojih na biljegovanje »Danice« ide 1560 for.) te je taj trošak sav izplaćen.

U ime nagrada piscem potrošeno je prošle godine 685 for., a na odpravu knjiga 357 for. 10 novč.

Prodavale su se družtvene knjige i tečajem prošle godine dobro, jer je u to ime dobljeno 3600 for. 65 novč. a ima aktivna duga 3038 for. 66 novč.

Iz družtvenih oglasa u naših javnih glasilih razabrali ste gospodo, da je upravljajući odbor knjigam, nalazećim se u zalihi, cienu znatno snizio, sve samo zato, da ih se i tim načinom u narodu što više razpača, pa zato prijatelje družtva i naroda i ovdje usrdno moli, neka bi nastojali, da se tih knjiga što više kupuje.

Trošak uprave družtva iznašao je prošle godine samo 400 for. Ovom prigodom sa zahvalnošću ističem i sl. gl skupštini priobćujem, da je preč. kanonik Mijo Mikić kao župnik kod sv. Marije dobrohotno dozvolio, da družtvena knjižnica i nadalje još jedno vrieme ostane u prostorijah staroga župnoga stana a da za to od družtva nije zaiskao ništa u ime najamnine. Bog mu platio a mi mu uzkliknimo »živio!«

Račune družtvene za godinu 1885. izabrani je cenzuralni odbor pregledao i u redu pronašao, pa zato upravljajući odbor moli sl. skupštinu, da bivšega za g 1885. blagajnika Dra. Šmita i cieli upravljajući odbor rieši svake dalnje odgovornosti glede tih računa.

U upravljajućem odboru družtva našega sbila se je prošle godine promjena: odbornik i ujedno blagajnik družtveni Dr. Aleksander Šmit odrekao se je odborničke i blagajničke časti, a upravljajući je odbor mjesto njega za odbornika i blagajnika izabrao gosp. prebendara Josipa Pažura, koji je izbor primio i blagajnu preuzeo uz prisutnost dvajuh odbornikah, te od mjeseca svibnja poslove blagajničke vješto i marljivo obavlja.

Upravljajući je odbor prema zahtjevu družtvenih pravila izbor taj članovom priobćio putem javnih glasila.

Kako prijašnjih godina, tako smo i tečajem prošle godine učionam, bolnicam, kaznionam itd. darovali do 500 komada knjiga, kojih ima u zalihi.

Mjeseca kolovoza prošle godine slavio je uzor. gosp. kardinal i nadbiskup Jos. Mihalović, pokrovitelj našega družtva 50 godišnjicu svoga svećeničtva, te mu je naše družtvo svoju čestitku preradostnoj toj sgodi brzojavom podastrlo; a kada je početkom mjeseca studena presv. gosp. Ivan Kukuljević, predsjednik »Hrvatske Matice«, slavio 50 godišnjicu književnoga svoga rada, upravljajući je odbor in corpore išao svetčaru u ime ovoga našega družtva čestitati te mu tom prigodom na uspomenu predao adresu, u kojoj je bila napisana čestitka, tom prigodom mu rečena.

Pokojni prvi predsjednik našega družtva predao je bio jedno dvie godine prije svoje smrti upravljajućemu odboru knjižicu prve hrvatske štedione na 500 for. s odredbom, da mu upravljajući odbor spomenik na grob postavi po svojoj volji i ukusu. Upravljajući je odbor želji blagopokojnoga prvoga predsjednika zadovoljio te na grob dao postaviti spomenik, na kom je napisano takodjer: »Prvi predsjednik književnoga družtva sv. Jeronima«. Podjedno je upravljajući odbor tom prigodom zaključio, da brigu za uzdržavanje groba i spomenika na se preuzme naše družtvo, eda prevriednomu pokojniku za njegove neprocjenive zasluge za napredak svoj i poslije njegove smrti svoju zahvalnost dokaže. Slavna će skupština ovaj zaključak sigurno rado odobriti. (Odobrava se).

Imovina je družtvena, kako znate iz računa, koji se svake godine u »Danici« priobćuju, uložena u vriednostne papire — razteretnice, obveznice unificiranoga duga itd.

Upravljajući je odbor i sam počeo razmišljavati a i od nekih prijatelja družtva bio potaknut na to, da razmišlja: ne bi li za družtvo naše koristno bilo, da se za jedan dio družtvene glavnice nabave nepokretnine, koje bi družtvu nosile morda veću korist, nego li je ona, što ju sada davaju kamati vriednostnih papira. Osim toga, kako je već g. predsjednik napomenuo, upravljajući odbor neprestano ima na umu, da naše družtvo silno treba da si doskora nabavi stalan stan za svoju pisaru, knjižnicu i skladište knjiga. S tih razloga je odbor dokončao, da se sl. glavnoj skupštini na pretresanje i odobrenje podnese sliedeći njegov zaključak:

1. Glavna skupština pristaje na to, da se jedan dio družtvene glavnice u vriednostnih papirih upotrebi za nabavu nepokretnina, t. j. kuće:

2. u to ime se upravljajući odbor ovlašćuje, da upotrebi svotu do 40.000 for. nom. vriednosti;

3. nabaviti se imajuća kuća ima biti takodjer uredjena, da se u njoj ponajprije sgodno smjesti družtvena pisara, knjižnica i skladište knjiga, a ostale prostorije da se iznajmljuju:

4. sve što dalje treba u tu svrhu raditi, glavna skupština prepušća i povjerava družtvenomu upravljajućemu odboru.

Ob ovom predlogu, koji je za družtvo veleважan, izvolite gg. skupštinari poslje pročitanih izvještaja viećati i zaključiti ono, za što po svojoj ljubavi za napredak družtva budete držali, da će mu u istinu biti od koristi.

S »imenikom« članova našega družtva u ruci upravljajući je odbor u lanjskoj glavnoj skupštini iztaknuo, da nas taj »imenik« mora potaknuti na to, da svi skupa

nastojimo našemu družtvu pribaviti što više članova osobito iz seljačkoga staleža i iz onih krajeva naše domovine, gdje ih sada ima najmanje, a sigurno bi ih moglo biti više

Čini se, da je i »imenik« nešto doprinjeo, te se je prošle godine upisalo novih članova preko pet sto, što je sigurno dosta liep napredak u broju članova; ali će odbor uzprkos tomu doskora razaslati poseban već priugotovljen poziv svakomu pojedinomu g. župniku u Hrvatskoj i Slavoniji, pa onda gradovom i obćinam, a napokon posebno umoliti domaće aristokrate, da se i oni upišu za članove našega družtva.

Dao Bog te ovaj poziv našao mnogobrojna odziva!

Za godinu 1887. dokončao je upravljajući odbor, da se članovom dadu 4 knjige: »Danica« za god. 1888., II. dio »Pripoviesti iz hrvatske poviesti« od prof. Klaića, »Domaći liečnik živine« od župnika J. Jagića i »Svilogojstvo« od učitelja Mažuranića.

Tim ovaj kratki svoj izvještaj o djelovanju družtva sv. Jeronima u god. 1886. završnjem, moleć gg. skupštinare, da ga blagohotno uzmu na znanje.

Poslije ovoga bilježnikova izvještaja čitao je družtveni blagajnik, Josip Pažur, sliedeći izvadak iz potankoga svoga izvještaja o posljedku gospodarenja sa družtvenom imovinom u godini 1886.

U obćoj blagajni unišlo je godine u gotovu 18.681 for. 47 novč., u papirih 87 012 for. 38 novč.; izdano je u gotovu 18.665 for. 79 novč., u papirih 12.525 for.; preostalo je koncem ote godine 74.503 for. 6 novč. Pribrojivši otoj svoti dug doživotnih članovh od 333 for. 60 novč., vriednost knjiga družtvom izdanih, nalazećih se u knjižnici u zalihi, od 2300 for., vriednost našastara od 396 for., i dug za knjige, izdane na razpačavanje, od 3038 for. 66 novč. iznaša koncem godine 1886. aktivna imovina ove blagajne 80.571 for. 32 novč.

U blagajni zaklade za nagradu pučkih pisaca unišlo je u gotovu 2152 for. 42 novč., u papirih 14.016 for. 94 novč.; izdano je u gotovu 2152 for 42 novč., u papirih 1610 for.; ostaje aktivna imovina 12.406 for. 94 novč.

U blagajni zaklade Dušana Kotura unišlo je u gotovu 154 for. 71 novč., u papirih 3779 for. 91 novč.; izdano je u gotovu 154 for. 71 novč.; ostaje aktivna imovina 3779 for. 91 novč.

U blagajni zaklade Tome Gajdeka unišlo je u gotovu 1140 for. 97 novč., u papirih 2775 for. 33 novč.; izdano je u gotovu 1140 for. 97 novč., u papirih 53 for. 43 novč.; ostaje aktivna imovina 2721 for. 90 novč.

U blagajni zaklade Antuna Jakića unišlo je u gotovu 25 for., u papirih 589 for. 96 novč.; iznano je u gotovu 25 for.; ostaje aktivna imovina 589 for. 96 novč.

U blagajni zaklade Franje Huszara unišlo je u gotovu 24 for. 40 novč., u papirih 576 for. 76 novč.; izdano je u gotovu 24 for. 40 novč.; ostaje aktivna imovina 576 for. 76 novč.

Ukupna dakle imovina družtva koncem god. 1886. iznaša **100.646 for. 79 novč.**

Oba ova izvješća primljena su jednoglasno na znanje a u revizionalni odbor za prošlogodišnje račune izabrana gg. prof. Dr. Vrbanić, Dr. Baron i kateheta K. Matica.

Iza toga se je prešlo na viećanje o predlogu odborovu za gradnju družtvene kuće, te ovaj predlog bje odmah jednoglasno prihvaćen uz amandement prof. Dr. Vrbanića, da se upravljajući odbor opunovlašćuje, neka po svojoj najboljoj uvidjavnosti poduzme sve u tu svrhu potrebne korake. Na predlog župnika Hercelja bje još dokončano, da se u »Danici« štampa naputak i skrižaljka, kako se stara mjera preračuna u novu.

Pošto nebijaše nikakva drugoga predloga, g. Gjuro Crnadak, podnačelnik grada Zagreba, zahvali predsjedniku i cielomu odboru za njegov trud oko uprave sa družtvom, te cieli dosadanji odbor družtveni bude aklamacijom i za godinu 1887. izabran, na što g. predsjednik, zahvaljujuć se skupštini za povjerenje, te što su gg. članovi uzprkos zločestu vremenu u skupštinu došli — zaključi skupštinu.

Stupili su u člane II. reda: Badovinac Nikola, dvorski i ministerijalni savjetnik, načelnik grada Zagreba, pomakao se iz III. u II. red. Kostelski Josip u Kostelu, stupiše nadalje u člane III. reda: Učiona pučka u Sv. Iliji u Obrežu. Lukačić Ivka Tonina u Biogradu. Matejčić Bolfo, posjednik. Car Martin Martinov, posjednik. Katinić Nikola Tomin, trgovac. Gržinić Kuzma Šimunov, obćinski paudur. Katrić Tomo Josipov. Svi u Cirkvenici. Manestar Josip Šimunov, posjednik u Sv. Jeleni kod Cirkvenice. Medur Tomo u Jaski. Renčević Ivan, duhovni pomoćnik u Ljudevitovom dolu — Petrovaradin. Velika realka u Zemunu. Žuvela Marko, župnik sv. Mandaljene u Dubrovniku. Marzidovšek Radoslav, vojnički kapelan u Zadru. Dr. Nikodem Jakšić, kr. sudbeni vjećnik u Zagrebu.

Knjigotiskara Dragutina Albrechta u Zagrebu.

KATOLIČKI LIST.

Broj 8. U Zagrebu, 24. veljača 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Plodovi bezvjerja.

(Dalje.)

4. Kršćanska vjera, kako smo vidjeli, sasvim osudjuje samoubojstvo; dosliedno tomu čovjek, koji imade žive kršćanske vjere u srcu, neće ni pomišljati na samoubojstvo. Spomenuli smo već, da sv. pismo staroga zavjeta ne spominje za najstarije vrieme ni jednoga slučaja (prvi je tekar Samson), a tako ni crkvena poviest za prvo vrieme kršćanstva. Kršćanska je vjera onda bila za ista živa, i život kršćana udešen prema njezinim propisom, za to je i broj javnih pokornika bio neznatan. Samo ovako se tumači, što za prva dva vieka kršćanstva ne nalazimo ni kakve crkvene odredbe protiv samoubojica. Ali nema sumnje, da je kršćansko zakonarstvo od vajkada samoubojicam kratilo svako crkveno jedinstvo, i uztezalo im crkven pogreb, a i moralo je tako činiti. Ništa nije moglo crkve katoličke odvratiti od ovakva mišljenja. Ona je morala uviek nepromienjeno priznavati temeljnu istinu u ovom pitanju, da se na ime samoubojstvom težko vriedja božje pravo i zakon, da je samoubojstvo smrtan grieh, koji izključuje od vječnoga života. Pak ako ona i prepušta božjemu sudu, e da li se je takav nesretnik još u zadnji čas savršenim pokajanjem s Bogom izmirio i tako spasio, ili ne, mora ona sa samoubojicom, ako je pri zdravoj pameti počinio ovaj strašan grieh, onako postupati, kako s onimi postupa, koji u očitom smrtnom griehu umiru. S ovakvimi prekida crkva svako zajedinstvo, i krati mu crkven pogreb.

Kako crkva odlučno i podpuno osudjuje samoubojstvo vidimo od tuda, što je ona odsudila i preveliku revnost njekih kršćana, koji su i nepitani za vjeru rušili poganske kumire, i ovako obratili na sebe pozornost pogana te bili ubijeni. Ovakovih nije crkva htjela smatrati mučenici. N. pr. sabor Elvirski (od god. 306.) kan. 60. veli: „Si quis idola fregerit et ibidem fuerit occisus, quatenus in evangelio scriptum non est neque invenietur sub apostolis unquam factum, placuit in numerum eum non recipi martyrum.[1]) A čim je crkva dobila povod, da se izjavi o samoubojstvu, učinila je to odlučno, nedvojbeno. O tom nalazimo svjedočanstva u sinodalnih odredbah, starih sakramentalih i ritualih i „in corpore juris.“ Da samo njeke primjere navedemo.

Rimski ritual[2]) n pr. veli: Crkveni se pogreb imade uzkratiti onim, koji si sami otmu život ili iz zdvojnosti ili u srdjbi, osim ako je prije nego li preminu očituju kajanje; ne pak onim, koji se ubiju u ludilu.“ Slično crkveni sabor u Bragi (godine 561. ili 563.) kojega kanon Gracijan uvrstio u svoj „Decretum.“[3]) Kanon glasi: „Item placuit ut hi, qui sibi ipsis aut per ferrum, aut per venenum aut per præcipitium aut suspendium vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla pro iis in oblatione commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur; multi enim sibi per ignorantiam usurpaverunt.“ Dakle se ne samo crkveni sprovod imade uzkratiti samoubojicam, već se ni sv. misa za njih ne imade služiti.

Ne samo učinjeno samoubojstvo, već i sam pokušaj samoubojstva nalazio je primjerenu kaznu. Toledski je sabor od god. 693. (16.) odredio, da onaj, koji je pokušao ubiti se a nije se usmrtio, imade biti dva mjeseca izključen iz crkve i od presv. pričesti.[4])

[1]) Izp. Inhofer n. n. mj. str. 122.

[2]) De exequiis tit. 6. cap. 2. n. 3. Izp. Lehmkuhl Stimmen aus Maria Laach. XXIII. 276. sqq.

[3]) Caus. 23. q. 5. c. (12) Placuit.

[4]) Izp. Inhofer n. n. mj. str. 124.

Čemu da dalje navodimo pojedine ustanove. Crkva je samoubojstvo svagda, kad je imala razloga, izjaviti se o njemu, najodlučnije odsudila, a pojedini zakoni, koje je o tom pitanju po vremenu obnavljala, samo su izljev sviesti kršćanske, više kao zahtjev naravnoga i božjega zakona, nego li kao odredba crkvenoga prava. Za to ni nema obćenitoga crkvenoga zakona „in Corpore juris“[1]) do jedne neupravne izjave Inocenta III. (odredba u ritualu dakako da je obćeniti zakon). Njeka na ime žena bježala pred ljudima koji su ju progonili, da očuva svoju čistoću, posrnula i pala u vodu te se utopila. Papa odredjuje, da se imade pokopati crkvenim pogrebom, jer se nije hotice utopila, već nesrećom. Iz toga se vidi, kako bi bila glasila odredba papina, kad bi se ova žena bila hotice utopila.

Gradjanski su zakoni srednjega vieka polazili s istoga stanovišta Ima dapače slučajeva, gdje civilni zakoni zahtjevaju, da se tielo ovakva nesretnika upravo sramotno pokopa. Legoyt u svojoj knjizi „Le suicide“ navodi njeke zakonite običaje iz Francezke.[2]) N. pr. samoubojica da se ne smije kroz vrata iznesti, već kroz rupu, koja se probije u zid; ili da se tielo ovakva nesretnika vuče po blatu do mjesta, gdje će ga zakopati; ili da se raztrga pločnik kojim se iznosio samoubojica, sve u znak, da samoubojica nije vriedan da prolazi običnim putem. Ovakve se stvari dašto ljudem našega doba čine barbarstvom, a nećemo ih baš ni mi zagovarati. Dosta je da se crkveni propisi vrše, jer je već u tom dovoljno sramote. I doista zakoni državni skoro svih zemalja ili poštuju crkveni zakon glede samoubojica, ili ga positivno propisuju i utvrdjuju. Dakako u srednjem se je vieku vrlo riedko morao upotrebljavati zakon o samoubojstvu, jer su slučajevi bili preriedki, te je već sam ovakav čin dosta dugo uzrujavao stanovničtvo onoga kraja, gdje se je dogodilo samoubojstvo. Bečki statistik Masaryk, svjedok jamačno nepristran, daje crkvi katoličkoj srednjega vieka ovakvo častno svjedočanstvo: „Upliv je sredovječne crkve bio za čovječanstvo od prevelike koristi. — Vjera je oplemenjivala sve odnošaje života, priučila puk na duhovno vodstvo, i svojim mu jedinstvenim ponimanjem svieta dala čvrst oslon u svih žalostnih prilikah sredovječnoga života. Valja bo osobito iztaći, da je život u ono vrieme, ako se uzporedi za napredkom našega vieka, bio vrlo težak; a ipak i uz kosu svemu ovomu, uspjelo je katolicismu ćudoredno vladanje i cielo shvaćanje života kod ljudi tako uzgojiti, da se sklonost na samoubojstvo nije mogla ni razviti.“[1])

Biti će dakle vrlo poučno razmotriti, kako se je ova manija tako užasno razvila, i tim smo se približili glavnoj svrsi, za koju pišemo o toj žalostnoj činjenici.

(Dalje će sliediti.)

[1]) Decretal. lib. 3. tit. 28. cap. 7.

[2]) kod Lehmkuhla n. n. mj. str. 278.

Blagdan zaštitnika župne crkve kod nas zapovjedan praznik.

1. Kad se je broj zapovjedanih blagdana u crkvi suviše umnožio, papa je Urban VIII. pečatnicom „*Universa per orbem*“ od 13. rujna 1642. taj broj umanjio i odredio, koji će se blagdani u svoj kolikoj crkvi katoličkoj svetkovati kao „dies festi ex praecepto.“ To bijaše prva redukcija zapovjedanih praznika crkvenih i jedina, koja je do sada učinjena za svu koliku crkvu. U toj pečatnici veli papa Urban VIII.: „Decernimus infrascriptos dumtaxat dies pro festis ex praecepto colendos esse, quos nempe vel ab initio veneranda sacravit antiquitas vel universalis ecclesiæ probavit consuetudo, vel omnium gentium unanimis pietas veneratur, Dominicos scilicet dies totius anni, Nativitatis D. N. Jesu Christi“, itd.[2]) i nabrajajući redom svetkovine, koje će se od sele u svoj kolikoj crkvi praznovati kao zapovjedani blagdani na posljednjem mjestu napominje: „atque unius ex principalioribus patronis in quocunque regno sive provincia, et alterius pariter ex principalioribus in quacunque civitate, oppido vel pago, ubi hos patronos haberi et venerari contigerit.“ Kako je poznato, tim je blagdanom odredjenim papom Urbanom VIII. dodao papa Klemente XI. (pečatnicom „*Comissi nobis*“ od 6. prosinca 1708.) još i blagdan bezgrešnoga začetka bl. djevice Marije.

Tadašnji vladaoci niesu bili zadovoljni s tom redukcijom, već su na novo iskali od sv. stolice, da se dokinu još neki blagdani od onih, koje bijaše papa Urban VIII. pridržao i za svu koliku crkvu odredio. Ta su iskanja osobito učestala za pape Benedikta XIV.[3]) No papa Benedikto XIV. ne htjede stvoriti nov zakon za svu koliku crkvu, nego odluči dogovarati se sa vladari

[1]) Der Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation von Dr. Thomas Garrigue Masaryk. Wien. C. Konegen. Kod Lehmkuhla n. n. mj. str. 279.

[2]) Izp. Štiglić, Pastirsko bogoslovje I. sv. §. 184. str. 387.; Gury, Theol. moral. p. I. n. 475.

[3]) Izp. pečatnicu pape Benedikta XIV. „Non multi“ od 14. studenoga 1748, i djelo istoga pape „de Canonizatione Sanctorum“ lib. IV. p 2. c. 16. dissertatio de festorum praecepto et imminutione.

pojedince i posebnimi naredbami odrediti, koji će se blagdani u pojedinih državah i pokrajinah svetkovati i kako. Pa tako je sv. stolica i kasnije postupala sve do našega doba.[1])

Koje dakle blagdane treba smatrati zapovjedanimi praznici i kano takove praznovati, to u crkvenoj disciplini, kako danas vlada, nije odredjeno obćenitimi crkvenimi zakoni nego posebnimi naredbami, koje poštuje i državna vlast tim većma, što su izdane tek dogovorno s državnom vlasti.

2. Za Austriju t. j. za zemlje podložne prejasnoj vladalačkoj kući Habsburžkoj promjenio je odredbu pape Urbana VIII. donekle već i sam papa Benedikto XIV., kad je god. 1754. po želji carice Marije Terezije i tim zemljam dopustio one iste polastice u svetkovanju blagdana, koje bijaše god. 1748. dopustio kraljevini Napuljskoj.[2]) U konstituciji „*Cum sicut*“ od 12. prosinca 1748. pisanoj i poslanoj „venerabilibus fratribus Archiepiscopis et Episcopis Regni Siciliæ citra Pharum, necnon Messanensi et Panormitano Archiepiscopis“ papa Benedicto XIV. nabraja najprije blagdane, koje će vjernici svetkovati onako, kako obćeniti crkveni zakon odredjuje, naime pribivajući sv. misi i ne radeći težatnjih posala, a u sve ostale blagdane dopušta papa vjernikom u tih zemljah, da mogu obavljati i težatnje radnje ali da ostaju dužni pribivati sv. misi.[3]) Medju blagdani prve vrste napominje se na posljednjem mjestu i blagdan poglavitoga zaštitnika u svakom mjestu, „ac die cujusvis præcipui quarumcumque civitatum vel locorum Diœcesum prædictarum Patroni.“

Ali odatle nastale bi nove neprilike. Jedni bi radili, kako je sv. stolica dopustila, i u te blagdane obavljali svoje svakdanje poslove kao u težatnje dane, ali zato nebi pribivali sv. misi, jer im nije bilo lahko prekinuti poslove i poći u crkvu; a drugi pribivali bi do duše službi Božjoj, a inače prozujali bi te dane bezposleni i od bezposlenosti podavali se kojekakvim neurednostim. Zato carica Marija Terezija zametnu nova dogovaranja sa sv. stolicom i na osnovu tih dogovora izda papa Klemente XIV. 22. lipnja 1771. apostolsko pismo (breve) „*Paternae caritati*“, koje posla svim biskupom i nadbiskupom habsburžkih zemalja i to svakomu napose. Buduć da je ovo apostolsko pismo podloga i za one naredbe o svetkovanju blagdana, koje je za tim kod nas i za nas i državna vlast izdala, priobćujemo to pismo ovdje in extenso onako, kako se nalazi u našem nadbiskupijskom arhivu pod br. 776. ex 1771.

Clemens PP. XIV.

Venerabilis Frater Salutem et Apostolicam Benedictionem.

Paternæ caritati, qua Christi fideles omnes in Domino complectimur, illud maxime consentaneum videtur, ut eorumdem temporalium etiam commodorum rationem habeamus, quibus præsertim illi ad spiritualia consectanda fieri propensiores, alacrioresque possint; utraque enim ita componi et constitui debent, ut altera abesse alteris nequeant, sed mutua inter se temperatione, quoad fieri potest, maxime provehantur. Quapropter etsi præcipue ad divinum cultum, animarumque salutem Nostra Apostolici ministerii solicitudo conversa sit, tamen interdum ex minime neglecta temporalium rerum opportunitate non solum impedimenta, si qua sint, averti, sed et multo potiora ad eum finem adjumenta comparari posse cognoscimus. His inductum rationibus fel. rec. Benedictum XIV. sapientissimum Prædecessorum Nostrum fuisse scimus, qui ad preces charissimæ in Christo Filiæ Nostræ Mariæ Theresiæ, Hungariæ Reginæ, Apostolicæ nec non Bohemiæ Reginæ Illustris, in Romanorum Imperatricem electæ Viduæ, indulsit, ut fideles populi istius civitatis et diœcesis quibusdam festivis diebus servato in eorundem Festorum Vigiliis in quibus præceptum erat Jejunio, ac audita tantum in iisdem festis Missa, laboriosis suorum artium exercitationibus, servilibusque operibus vacare possent. Sed ex eadem dispensatione illud postmodo, sicut accepimus, evenisse deprehensum est, ut alii in suo artificio nimis occupati præceptum audiendi

---

[1]) Izp. Scavini. Theol. moral. ed. 13. lib. IV. append. 11. — Schüch, Handbuch der Pastoral-Theologie 3. Aufl. §. 182.

[2]) Izp. Schüch, Pastoral-Theologie §. 182. — Štiglić, Past. bogosl. §. 184. — Konstitucije, kojom je to učinjeno, niesam našao niti u Bullariju Benedikta XIV. niti u Remondinijevu izdanju svih djela toga pape. No da je to zaista učinjeno svjedoči papa Klemente XIV. u apostolskom pismu „*Paternae caritati*“ od 22. lippnja 1771.

[3]) „Fraternitatibus itaque Vestris . . . . per praesentes committimus et mandamus, ut unusquisque Vestrum in suis respective provinciis ac civitatibus et diœcesibus hanc de festis diebus legem auctoritate nostra apostolica edicat, nempe, ut diebus dominicis Paschatis Resurrectionis et Pentecostes aliisque per annum dominicis diebus, nec non diebus Circumcisionis, Epiphaniæ, Ascensionis, Corporis Christi et Nativitatis Domini, diebus Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis B. Mariae Virginis Immaculatae, natali die sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, die festo omnium Sanctorum ac die cujusvis præcipui quarumcunque civitatum vel locorum Diœcesum prædictarum Patroni, pro veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto, Sacris non tantum astare Christifideles Vestrarum respective civitatum et diœcesum teneantur, sed etiam a servilibus operibus feriati sunto. In reliquis vero festis sive per apostolicam hanc sanctam sedem, sive per synodales quarumcumque diœcesum hujusmodi constitutiones, sive quacumque alia de causa, etiam ex causa voti per Christifideles civitatum, diœcesum et provinciarum hujusmodi eorumque majores facti, quod quoad hanc partem auctoritate nostra apostolica per vos commutari volumus, præceptis præscriptisque, sacrosancto missæ sacrificio intersint, ceterum negotiis familiaribus servilibusque suis operibus, sine ullo prorsus conscientiæ scrupulo, incumbere integrum cuique esto.“ Benedicti XIV. Opera omnia tom. VI. Acta et Decreta in causis beatificationum aliisque ad ss. rituum materiam pertinentibus cap. IX. de Festis de præcepto.

Missam omnino negligerent, ali vero ex obligatione jejunandi in Vigiliis, et audiendi Sacrum in Festis occasionem caperent a laboribus abstinendi, et otio indulgendi: quæ incommoda agnoscens ac aegre ferens Eadem charissima in Christo Filia nostra pro ea, qua est in Deum pietate, ac in subjectos sibi populos studio, obviam iisdem ire nunc statuit, proindeque a nobis enixe flagitat, ut eosdem Christi fideles etiam a præcepto jejunandi, et audiendi Missam iis diebus, quibus operi vacare permittitur, solutos esse Apostolica Auctoritate velimus. Nos igitur ejusdem votis quantum in Domino possumus obsequendum, et populorum conscientiæ consulendum esse judicantes, Fraternitati Tuæ committimus ac mandamus, ut in ista civitate ac Diœcesi Tua Austriacæ Ditioni subjectis hanc aliam de Festis diebus legem, in quam maturo consilio, ac expensis omnibus descendimus, Auctoritate Nostra Apostolica denuncies ac edicas. Retineantur nempe ac celebrentur Festivi dies Resurrectionis cum sequenti et Pentecostes item cum sequenti, aliique per annum dies Dominici, nec non Nativitatis Domini Nostri Jesu Christi, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis, et Corporis Christi tum quinque dicati Beatæ Mariæ Virgini, scilicet Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis, et Conceptionis; præterea et retineantur Festa Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, Omnium Sanctorum, Sancti Stephani Proto-Martyris, et unius tantum principalioris Patroni. Sed si alicubi plures Patronos aeque principales haberi contigerit, diligenter inquiras, necesse est, Venerabilis Frater, quinam ex dictis principalioribus Patronis potiorem cultum ac venerationem in ea vel Civitate, vel oppido vel pago habeat, et in ejus tantum propria die Festivitatis præceptum designes. In his igitur omnibus Festis diebus pro Veteri Ecclesiæ Catholicæ instituto Christi fideles Sacris adesse, a servilibus operibus abstinere, et jejunium in eorundem vigiliis, quibus adnexum sit, observare debeant ac teneantur. In reliquis vero Festis non solum laboriosas artium exercitationes, et servilia opera, quemadmodum Benedictus XIV. concesserat, permittimus et indulgemus, sed insuper eosdem Christifideles a quacunque Vigiliæ seu jejunii diebus præcedentibus, dummodo aliunde, vel ratione Quadragesimæ, vel ratione quatuor Temporum non præcipiatur, et audiendi Missam in prædictis Festis obligatione absolvimus et liberamus. Sed quoniam dum populorum conscientiæ consulimus, et eorum, qui in sudore vultus sui panem comedunt, indigentiæ providemus Sanctorum venerationem, et salutarem Christi fidelium pœnitentiam minuere non intendimus; ideo Sanctorum ac solemnitatum officia et Missas, tam in iisdem abrogatis Festis, quam in eorum vigiliis retineri, et sicut prius in quacumque Ecclesia celebrari mandamus; sacrum vero Jejunium quod in prædictis vigiliis habebatur ad quartas et sextas Ferias Adventus transferendum, ibidemque servandum edicimus et constituimus. Ut autem non solum clerici et divites homines sæculares, qui etiam diebus non festivis Sacrosancto Missæ sacrificio, ac Divinis officiis, quod vehementer cupimus, adesse possunt, sed etiam ii, qui rusticis detenti laboribus Ecclesias diebus tantum Festis adeunt, Sanctorum Apostolorum ac Martyrum, quorum solemnitates superius abrogavimus, memoriam servent ac venerentur, volumus ac præcipimus ut die 29. Junii ultra præcipuam sanctorum Petri et Pauli solemnitatem etiam aliorum Apostolorum et die 26. Decembris ultra præcipuum S. Stephani Festum etiam aliorum sanctorum Martyrum memoria celebretur. Quare die 29. Junii in Calendariis Ecclesiasticis ita festum inscribendum erit „Sanctorum Petri et Pauli et commemoratio omnium Apostolorum", ac tam in Officio, quam in Missa addetur commemoratio de Communi Apostolorum; die vero 26. Decembris ita notetur festum: „S. Stephani Proto-Martyris et commemoratio Omnium Sanctorum Martyrum", ac tam in Officio quam in missa addenda erit commemoratio de communi plurimorum Martyrum. Hæc nos, Venerabilis Frater, non minus spiritualem quam temporalem istius populi utilitatem intuentes sancienda esse judicavimus, in quo plurimum sollicitudini ac pastorali vigilantiæ Tuæ confidimus, qui illud profecto sedulitate studioque Tuo efficies, ne quid e divino cultu detractum videri possit, sed quo minor Festorum dierum factus est numerus, eo major sit in populorum animis pietatis fervor, ac devotio. Proinde vehementer cupimus ac in Domino Fraternitatem Tuam hortamur, ut populos Tibi commissos diligenter edocendos cures, quæ ad justam legitimamque dierum Festorum celebrationem pertinent, quo ardore quaque humilitate spiritus adstare Sanctissimo Altaris Sacrificio, quo studio, qua frequentia divinis officiis, sacris concionibus interesse debeant, et ne per eos dies Christi fidelium corda graventur crapula, et ebrietate, et sæcularibus cogitationibus; quam diligentissimam operam dare debebis, ut profana quæque ludicra et minus religiosa a publicis locis amoveantur, contra vero in conspectu illa sint abundeque suppetant, quæ ad fovendam devotionem pietatemque plurimum prodesse possint. Quæ quidem cuncta a perspecta pastorali sedulitate Tua Nobis maxime pollicentes in Pontificiæ Caritatis pignus Apostolicam benedictionem Tibi, Venerabilis Frater, Tuæque fidei commisso populo peramanter impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo piscatoris die 22. Junii Millesimo septingentesimo septuagesimo primo Pontificatus Nostri anno Tertio. Benedictus Stay. Episcopo Zagrabiensi.

(Dalje će sliediti.)

Smrt svećenika.

(Konac.)

3. Sada o smrti liksna svećenika. Laksan od brižljiva razlikuje se u slijedećem. Bezbrižan svećenik kadar je u svom duhu zamisliti visoku ideju i stroge teorije svo-

jih dužnosti. Nu radi bezbrižnosti nevrši ih u praksi. Laksan svećenik snizuje svoje stanovište i umanjuje svoje dužnosti. On zastupa sva mnijenja, koja prijaju čovječjoj slobodi, a savjestnost smatra kao strogost i Jansenisam. On se na dugo zaustavlja kod Pavlovih riječi omnia mihi licent, a jedva da i pogleda riječi „sed omnia non aedificant." On tvrdi da imade samo dva striliša, stališ slobode i stališ triju zavjeta: Stališ slobode da je za one, koji ne teže za savršenošću, a stališ triju zavjeta za one, koji žele biti savršeni. One, kojimi ravna uči da se čuvaju dviju stvari, grijeha i strogosti; da se čuvaju grijeha, što se samo sobom razumijeva; ali da se čuvaju i strogosti, koja da vodi do skrupula i sužava slobodu. Takovi svećenici mnogo toga izpričavaju u sebi veleć „Ja nijesam redovnik" i „ja sam samo svjetski svećenik." Ništa ih ne smeta, da ne zastupaju razna mnienja i da ne uče ono što je probabilno. Uviek im je pri ruci communis opinio et sine periculo tenenda za sve, što žele. Sve do onog dana, — u koj će se odkriti sve tajnosti sviju srdaca — neće se znati koliku su pustoš takovi ljudi uzročili u duševnom životu onim, koje su vodili i kojima su ravnali. Izravno djelovanje takove laksnosti jest da slabi težnju sa savršenošću medju vjernici, kojima je živjeti u svijetu. A ipak su svi kršćani — bili ma kojega stališa — pozvani, da budu savršeni. Takovi svećenici doista nastoje da puk očuvaju od grijeha, nu ostavljaju ga na nižjem stepenu života koji istina nije opak, ali „ne gladuje ni ne žedja pravde." Takav život, ako i nije griješan, ipak je često u prilikama da griješi. Slijede slobodu u svem, dokle god nije očito, da je ono što rade, griješno. Nu svijet je prepleten mrežom prilika, poput koprene, koja prekriva sve narode. Kuda jedan uteče, dvadeset ih se ulovi. Svećenik, koji na taj način druge podučava, najprije služi se slobodom, koju drugim nudja. I nema dvojbe, da kao što strogi svećenik nalazi mir i nasladu u ograničenoj svojoj slobodi, tako laksan svećenik nalazi malo od obojega u slobodi, koju si sam uzimlje Teologija se nemože uviek održati proti savjesti: prije ili poslije počima on dvojiti i uvidjati da je uz gorljivost izgubio „mnogo užitaka", koje je Bog sačuvao za one, koji se ga boje. Od svog svećeničtva napravio si je jaram mjesto zakona slobode. Kad je takov svećenik na umoru, često imade malo oštroumnosti, veselja ili pouzdanja. On nije velikodušan napram svojem učitelju, i u svojoj zadnoj stisci opaža, ali prekasno, da su oni Bogu najsličniji, koji su radi njega sebe najviše zanijekali; i da su oni najslobodniji, koji su svagdanjim odricanjem dopuštenih stvari svoj život žrtvovali. Žalostan osvrt, pri svršetku života: Erubescit aliquando reus videri, qui semper fuerat judex.

4. Iza laksnoga svećenika dolazi svjetovni svećenik, takav po imenu i ćudi. On se napokon uvjeri da je služio ne pravomu Gospodaru, da si je kušajuć služiti dvjema gospodarima „stekao plaću, koju je spremio u prodrtu vreću." Svijet izčezava pred njim, i ostavlja ga praznih rukû, a u vječnom svijetu, koji mu se otvara spravio si je neznatnu plaću. Ne govorim ovdje o svjetovnim svećenicima prijašnjih vjekova, nego o svjetovnosti, kojom smo možda još i sada u devetnajstom vijeku okuženi. Častohlepno takmenje i prijepori prošlih vremena, kad su svećenici bili dvorjanici, a crkva bogata i čašćena — to je već sve prošlo. Ali svijet stavlja svećenikom druge zamke — popularnost, laskanje i uživanje, kvari i upropašćuje mnoge. To sve prouzroči da nekoji svećenici vole družtvo, razsipnost, udobnost, raztresenost, gostbe, zabavu, i fine naslade literature i glasbe i umjetnost i modu. — Sve ovo čini da je život svećenikov pust i jednostavan, da su mu ure u izpovjedaonici dosadne, posjet bolestnika i siromaka oduran, proučavanje sv. knjiga bez naslade, družtvo svećeničko odveć mirno i ne zabavno. Takovu je svećeniku svijet ukrao srce. Njegovo srce nije više šnjime u sobi, niti u družtvu njegove braće, nije više u svetištu, niti u njegovom svećeničkom stališu. Tamo je negdje u daljini u nekoj kući, u nekom prijateljstvu, ili u nekakvom tijesnom poznanstvu. I kad ovakovu svećeniku nadodje smrtna ura, tada mu nije druge nego da sastavi račun i Horarium svoga življenja. Koliko sam ura potrošio kod oltara, a koliko u svijetu? Koliko u kućama siromaka, a koliko medju bogataši? Koliko u podučavanju malene djece ili u tješenju žalostnih, ili u pomaganju umirućih? A koliko u zabavama, kod stola i u salonima? Koliko sam ura izgubio; putujuć od kuće do kuće, gdje nijesam nikada čuo spomenuti imena Gospodnjega, a nijesam ga niti sám spominjao? A koliko sam vremena potrošio u propovijedanju riječi Božje, u glavnoj dužnosti moga svećenikovanja? Koliko sam ura potratio u kakvom prijateljstvu, a koliko sam ih posvetio molitvi i razgovoru s Bogom? Sbroji ove ure, pretvori ih u dane i godine, i kakov ćeš imati račun. Ali račun je već gotov u knjizi Božjoj. Da je taj svjetovni svećenik eneržiju i marljivost, koju je za svijet uložio — uložio za svoje usavršenje, možda bi postao svetac.[1])

5. Napokon — jerbo moramo svršiti — na redu je smrt revna svećenika. Svijet ga nikad nije poznao i mimoilazio ga je, kao slabo svjetlo, koje je od svjetski nadahnutih svećenika, što no se veli, potamnjeno. Ali kolika razlika u Božjim očima? Počam od njegova redjenja, ili prije od njegova drugog obraćenja k Bogu, svaki dan je izpitivao svoju savjest i svake godine polagao je račun; nikada nije propustio u tjednu izpovjedati se, svaki dan je misio i uvijek je molio brevir u pravo vrijeme. On je živio kao da stoji o boku božanskom svom učitelju i počimajuć i završujuć šnjim dan, sve svoje ure i sva svoja djela upravljao na njegovu

[1]) „Ecce mundus sacerdotibus plenus est, sed tamen in messe Dei rarus valde invenitur operator: quia officium quidem sacerdotale suscipimus, sed opus officii non implemus."
S. Greg. Hom. VII. in Evangelia.

službu. Živio je medju pukom svojim, i noge puka njegova izderale su mu kućni prag. Na pokon nadodje i njemu konac i velika bol spopada sve stanovnike, jer je primio posljednja otajstva. A ipak, koliki je mir i kolika tišina u sobi umirućega! On je već od davna načinio račun, za se i za svoje stado. On je već od davna povjerljivo o smrti govorio, kao o kakvom prijatelju, koji će skoro doći. On se boji smrti, tog strašnog prelaza sa ovog varavog svijeta k onim velikim i sjajnim vratima, i kao griješnik i kao bezkoristni sluga i kao neznatan stvor straši se; jer ga je duh sv. poučio o svetosti Božjoj i veličini grijeha. Ali ovo je strah, koji tjera svaki drugi strah, jer on je kapara da Duh sv. Gospodin i Žizno davac stanuje u njegovoj duši i sve razsvjetljuje što ima izpovjediti i zašto se mora skrušiti, i čistu dušu rješava od svih spona grijeha i smrti. Nitko ne umire tako sretno kao svećenici, koji su okruženi svojim stadom. Kako su radili, tako ih ljube; i kako ih ljube tako ih podupiru molitvami svi oni, koje su k Bogu obratili. Čudan vez iskrnje ljubavi; tjesniji i životniji od rodbinstva, koji će u svijetu svjetla zasinuti i koji veže pastire i stada za svu vječnost, kada će biti stada izbrojena i izpunjen broj, i kad će se pastiri sabrati oko velikog pastira ovca na vječnim visinama.

Ako je smrt revna svećenika ovakova, tada ako je i nagla, ali nije nenadana. Cio njegov život jest priprava k smrti. Sv. Karlo umiruć rekao je Ecce venio, i cijeli njegov život bilo je postojano približivanje Bogu. Sv. Vinko od Pavla rekao je: Ipse perficiet, kad je Bog svoje djelo u njem dovršio. Sv. Hilarij reče: „Imao sam dobra učitelja, koga sam sedamdeset godina služio; zašto da se bojim k njemu doći i njega vidjeti? Sv. Beda umrje u predvečerje uzašašća Gospodnjega, moleć antifonu: O rex gloriæ Domine virtutum; i sv. Andrija Avelino umrje na podnožju oltara, kad je začeo: Introibo ad altare Dei. Neki djakon u Africi u vrijeme progona, pjevao je na amvonu uskrsni alleluja, kad mu strjelica probi srce, i on dovrši svoj alleluja pred prijestolom Božjim. Neki preminuše propovjedajuć riječ Božju. I oni su bili sretni. Takova smrt makar i nagla ne nosi straha, već veliki blagoslov. Dobro je uviek imati ovo pred očima, a vrijeme i način naše smrti ostaviti u rukama našeg dobrog učitelja. Biti ćemo revniji, ako budemo stupajuć pred oltar — govorili: „Ovo je možda moja zadnja misa; ili kad budemo izpoviedali: „Ovo je možda moje zadnje odriješenje"; ili prije propovjedi: „Ovo je možda zadnji put, da govorim o Bogu"; ili „ovo je možda moj poslijednji posjet bolestnika — slijedeći posjet možda ću ja sam trebati." Koliki drugovi iz moje djetinske, mladenačke i muževne dobe su mrtvi. Od onih, koje su sa mnom ili poslije mene rodjeni, koliko ih je preminulo. Venire differt, ut minus inveniat quod condemnet. Operi me, o Gospodine u dragocjenoj svojoj krvi; a zatim „Dodji Gospode Isuse."

[1] Apoc. 22, 20.

Malenkosti.

I. Netom prošlo četernaest godinâ, što se tiskani cirkulari podavaju kleru naše nadbiskupije. U velike je zahvaliti uzoritomu gospodinu stožerniku, dobromu našemu nadbiskupu, kad je sasluhnuo glas i želju podarcidjakonâ i god. 1873. naviestio: „primas Circulares Deo auspice dimitto earumdem paginas." Tà zaista smješni su bili ono raznovrstni „plehnati tokovi (tablice), u koje bi „gospodîn" turnuo „težkom mukom" prepisan cirkular, a zvonar sa tokom putovao od župe do župe. Spomenuli smo, da je prešlo četernaest godina, pa otim vremenom dobranò se natiskalo, objelodanilo naredaba itd. Skromno je naše mnienje, da se svi cirkulari, koji su izdani tekom četernaest godina, izdadu u jednu skupinu, sabrav u skupinu samo one cirkulare, koji se bitno odnose na postojeće u „kriepostì" publicirane zakone, na naredbe uzoritoga gospodina stožernika i nadbiskupa, prečastnoga duhovnoga stola, osobito sve što se proteže na službu župnih te podarcidjakonalnih ureda. Na oto naše mnienje doveli su nas razlozi: *a*) U dosele pojedince tiskanih cirkularih neimaš točna preglieda. Zakoni, naredbe i t. d. izpremiešano je sa personalnimi i drugimi viestmi. *b*) Naredbe izdane mnoge već neimaju valjanosti uslied derogacije. Tako samo n. pr. osnova predavanja kršćanskoga nauka od 24/3. 1876., pa kasnija od 1. kolovoza 1884., pa onda n. pr. ona o izdavanju vjenčanih listova vojnoj oblasti itd. *c*) Mladji svećenici ne posjeduju dosele tiskanih cirkulara, a njima su od velike potrjebe zgodom konkursualnoga izpita. Znamo iz izkustva, da i najtočnijemu župniku ne ide, a da si sve tečajem godine tiskane cirkulare potisne u arkiv. Kako je tegotno, ako nije u mjestu pošta, znao bi mnogi selski župnik pripoviedati o primanju poštanskih odprema. *d*) Dan danas odasvud traži se točna službenost sa „formalnom" točnosti, ele tiskom izdana skupina cirkulara osobito župnim uredom na oto od velike pomoći.

Odkuda trošak za tiskanje? Dosele plaćamo sami cirkulare, rado ćemo nositi trošak i za skupinu cirkularâ, preporučujuć se o darežljivu podporu uzoritoga g. stožernika, dobroga našega nadbiskupa i podporu prečastnoga duh. stola.

II. Drugu našu malenkost iztaknuti nam je gledom na knjigu „Schematismus Cleri Archi-Diœcesis." Ovo je knjiga službovna, jer je zaista potrjebna svakome župnome uredu, koji obći i uredjuje sa ostalimi p. n. uredi. Mnijemo, a da bi se ota knjiga bezplatno dostavljala barem siromašnijim crkvam dotično župnim uredom.

Vukovinski. Župnik.

Viestnik.

Zagreb. Osim svote od 15.000 for. koju je Njegova Uzoritost prigodom 50 godišnjice svojega svećeničtva darovala stolnoj crkvi zagrebačkoj i u još njekoje druge

pobožne svrhe, poklonila je dalje Njeg. Uzoritost koncem prošle godine za podignuće dvijuh žrtvenika u stolnoj crkvi iznos od 5000 for., a u posliednje vrieme, kao što je već u ovom listu saobćeno bilo, za podignuće još dvijuh žrtvenika i za gradjevni fond stolne crkve, predala je Nj. Uzoritost preč. prvostolnomu kaptolu iznos od 20.000 for., želeći da jedan od žrtvenikah koji se imadu odmah izradjivati, bude posvećen časti B. D. Marije i to — kao što Njegova Uzoritost u svojem odpisu na preč. kaptol izrično napominje — „in tesseram illimitatæ meæ in Beatissimum Patrem nostrum Leonem PP. XIII. filialis devotionis et gratitudinis, perpetuamque memoriam semisæcularis jubilæi sacerdotalis, quod veneratissimum universalis Ecclesiæ caput Divina favente clementia cum fine labentis anni recolet.

Petdeset godišnji svećenički jubilej hoće u Rimu i tako proslaviti, da mladji kler svih naroda postavi u Vatikanu mramor-spomenik sv. Tomi Aquincu. Kako pouzdano doznajemo i naš će se mladji kler uhvatiti u kolo s drugimi svojimi drugovi. Evo pozova koji je upravljen na sve ordinarije.

Illme. et Revme. Domine.

In summa bonorum omnium consensione de honoribus Leoni XIII. P. O. M. decernendis in proximum annum, ab inito Ejus sacerdotio quinquagesimum, cogitantibus nobis. quid minus indignum majestate ac sapientia tanti Pontificis, ab alumnis Seminarii Romani posset afferri, ultro ipsi, quid optimum factu esset, felici quodam ingenio obtulerunt. Insigni enim amoris testimonio excitati ex tot hominum studiis in pontificiam laudem gratulationemque conversis, imprimisque caventes, ne cui cederent, ipsi in hac urbe catholicae veritatis domicilio collocati; de monumento cogitarunt, quo et egregia Pontificis virtus commendaretur hominum memoriae sempiternae, et sacerdotalis concordiae proponeretur exemplum, ac denique gratiae, beneficentissimo Leoni referendae. voluntas pateret. Itaque iis adolescentibus placuit Doctori Summo Aquinati marmoreum signum, in Aedibus Vaticanis, sub ipsius Pontificis oculis, collocandum proponi, ab omnibus, quotquot per orbem sunt, Seminariis piisque Collegiis ad eam rem pecunia collata. Supplici autem libello ad Eminentissimum Virum Urbis Vicarium deleto, ut, quae ipsi sua sponte proposuissent, auctoritate sua comprobaret, referretque ad Pontificem Maximum; ea res ex animi sententia successit: nam Pontifex benigne annuit, faustissima quaeque operi incipiendo adprecatus. Quae quidem, quam jucunda nobis acciderint, vix verbis exprimere licet. Quum enim hac nostra tempestate tam multis monumenta fuerint decreta, quorum saepe res gestae non omnibus aeque probarentur, nonne aequissimum erat isto laudis testimonio Virum augeri, cui nullus honor tribui non debitus potest? Quamquam nulla ei perennior extructa moles, quam quae, annum jam prope septimum, prostat, cum in Litteris encyclicis Leonis XIII., quibus doctorum hominum mentes ad auream S. Thomae sapientiam revocandos constituit, tum etiam in ejus operum editione illa principe, quod regiae quidem munificentiae opus, vel ipsi adversarii admiratione ac plausu sunt prosequuti. Sed etiam ad posteritatis memoriam pertinere arbitramur, exstare quod fuerit de his rebus judicium optimorum. His igitur honoribus Angelico Doctori habendis, et restitutae per Leonem doctrinae et consentientis nostri ordinis universi manebit testificatio sempiterna. Erit scilicet statua illa testis, quo tempore effrenae libertatis tot damna doleremus, adolescentium quasi instructam phalangem, Pontificio Urbis Seminario praeeunte, hanc publice fidem dedisse, se *non tam excolendos quam penitus innutriendos* Angelicae Divi Thomae sapientiaeondituros. Neque minus amoris gratique animi significatio erit filiorum erga amantissimum Patrem. cujus providentia, quum omnes complexa est, tum in sacri ordinis alumnos exstitit singularis; adeo ut futura sit illa statua non magis sapientiae Aquinatis aut consilii Leonis, quam gratae eorum voluntatis monumentum, qui eam decrevere.

Haec, habitis de re consiliis, etiam Ampl. Tuae, quemadmodum ceteris variarum orbis regionum Episcopis, quamprimum significanda curavimus, certam spem foventes, Te, penes tui juris Seminaria atque Collegia, coepti consilii in rem deducendi auctorem fore. Quoniam vero minime dubitamus, quin egregiae virtutis adolescentes, quibus in spem Ecclesiae educandis in ephoebeis tuae curae subjectis advigillas, ad optima quaeque amplectenda ardentes erectique inveniantur, rem arbitramur sine ulla mora et confestim gerendam, ne tantae voluntatis fructum temporis angustiae intercipiant.

Interim Deum precamur ut Te diutissime sospitet.

Romae die 7 Februarii 1887.

CURATORES REI PERFICIENDAE

Praeses: LUCIDUS M. PAROCCHI S. E. R. Card. vice sacra Antistes Religionum Urbis.

Pro Praeside: Can. Raphael Catini Moderator Pont. Seminarii Romani.

Praepositus oblationibus excipiendis: Can. Ignatius Garroni Oeconomus Pont. Seminarii Romani.

Ab actis curationis: Aloysius Chiesa.

Adjutores ab actis curationis: Joannes Bapt. Ruggeri — Salvator Fedele — Joseph Pezzoli.

ADLECTI IN CONSILIUM REI UNIVERSÆ CURANDÆ

Dominicus Jacobini Archiepisc. Tyrensis a secretis Sacr. Consilii Cathol. Nom. propagando.

Carolus Nocella Protonot. Aplicus e Septemviris Decurial. Pont. Max. ab Epistolis ad Principes.

Felix Cavagnis Antistes Urbanus ac Doctor Decurialis juri Ecclesiae publico tradendo in Seminario Romano.

Josep Piazza Adjutor Sac. Cons. Fidei Propagandae a negotiis Rit. Orient.

Hermes Binzecher Doctor Decur. Thelogiae Dogmaticae tradendae in Seminario Romano.

Vincentius Bugarini alter a Moderatore Pont. Seminarii Romani.

MONITA

I.

Seminaria aliaque ecclesiasticae institutionis Collegia, quibus placeat ad propositi monumenti sumptus stipem conferre, suum assensum, juxta schedam his litteris adjectam, quamprimum significari curabunt, nec non, si fieri possit, quam pecuniae summam plus minus sint in opus collatura.

II.

Largitiones ad curatorem rei familiaris Seminarii Romani nempe Oeconomum in Urbem mittentur.[1])

III.

Operam dabunt honorarii monumenti curatores, ut, quae Seminaria et Collegia ecclesiastica partem in largitionibus habuerint eorum nomina, vel in monumento ipso, vel in volumine quo Summo Pontifici tradetur, inscribantur.

IV.

Descripto marmorei monumenti extruendi collectis largitionibus evulgabitur, simulque opera dabitur, ut omnibus Seminariis innotescat dies, quo solemnis ejus dedicatio fiat; ut, qui cupiat, per se vel per alios possit coram Pontifice dedicationis solemnibus interesse.

Književnost.

[Novo izdanje Kačića.] Nakladom Akademijske knjižare Lav. Hartmana (Kugli i Deutsch) u Zagrebu izišao je: „O. Andrije Kačića Miošića, Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Treće sa 38 slika urešeno izdanje. U platno uvezano stoji f. 1.

Nema sumnje, da će si poznata i za našu knjigu zaslužna knjižara izdavši to biserje hratske pjesme u tako i ukusnom i krasnom ruhu, steći priznanje svih ljubitelja i štovatelja hrvatske knjige i pjesme. Malo je u hrvatskoj književnosti pjesama, izuzam narodnih, koje bi nam poput Kačićevih tako živo i plastično, a uz to takodjer i vjerno i istinito prikazivale borbu naših hrabrih i junačkih predja protiv krutom Osmanliji. S toga je Kačić i prirastao srcu svakoga Hrvata, koji u svojoj slavnoj prošlosti vidi jamstva za sretniju i slavniju budućnost. Ovako sada urešen prekrasnimi i originalnimi slikami sačuvat će si Kačić za stalno svoje stare prijatelje; a pribrati će u kolo hrvatske sloge i bratinstva još i više novih štovatelja hrvatske narodne knjige.

Pa i kako nebi! Koji se Hrvat nehotice ne sjeća slavne naše prošlosti, čitajući junaštva naših banova Zrinovića, Frankopana, Bakača, Draškovića i mnogih drugih. A kud i kamo bit će taj utisak veći, kad vidi lica tih slavnih muževa, kojim se slava po cielom svietu ori, u vjernih i ukusnih slikah.

Presvietli gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski i velem. gosp. Vatroslav Simić stekli su si takodjer veliku zaslugu za ovo izdanje, davši iz svojih bogatih zbirka nakladnikom za snimanje slike ponajznamenijitijih osoba, kojim je imena ovjekovječio Kačić.

A da se i samo čitanje tih pjesama slakša, imenito da razumljivije budu radi ovdje ondje upletenih tudjih rieči, dodali su nakladnici knjigi još i tumač svih tudjih i manje poznatih rieči. To će čitateljem doista dobro doći, jer je svakomu neugodno, kad preko njećega preći mora, što nerazumije, a pri ruci nema tomu potrebnih pomagala. Pa taj je dodatak i jedna prednost ovoga izdanja, kojim se nikoje drugo podičiti ne može.

Knjiga tvrdo i ukusno u platno vezana obsiže do blizu 900 strana. Pa uza sve to, da je ovako fino izdanje bilo skopčano velikimi troškovi; to su joj nakladnici ipak udarili posve neznatnu cienu od for. 1 — za vezan iztisak, a tko pošalje poštovnom naputnicom fr. 1 20 nč., dobije knjigu poštom franco u kuću dostavljeno.

Rečena ciena toj knjizi doista je takova, da se ona lasno razširiti može, ne samo medju našu čitajuću mladež, nego i u siromašnije slojeve našega naroda, medju puk, koji nema ni odkuda, da skupe knjige kupuje.

Mi zato što toplije preporučujemo ovu knjigu svim rodoljubom, neka bi gledali i nastojali, da se što više u naš puk, u masu naroda razširi, pošto je osobito sgodna za širenje narodne sviesti i narodnoga ponosa.

.... er.

Oglas.[1])

„Kršćanski nauk“ valjano i popularno uredjen za puk na uporabu crkvenu — potrebiti nam je kao gladnomu hljeba, jer dobro znamo, što je za puk taj nauk, a do sada ga valjano uredjena ne imamo. Dušobrižnici se u svojoj revnosti s katekizmom Deharbeovim punim školastičkih definicija i distinkcija izmučiše s pukom, a konačno uvidiše, da stvar ni kako ne ide, i da je svaki trud i napor uzaludan. Poglavita dakle krivnja u u tome leži, što nam manjka „kršćanski nauk“ za puk valjano i popularno uredjen na uporabu crkvenu. Nije sada tuj druge, već pobrinuti se za tako uredjenim kršćanskim naukom. I tom priekom potrebom prisiljen priredio sam „Kršćanski nauk za puk na uporabu crkvenu — crkvenim factorom na ocjenu.“ Knjižica će izaći nastajućega mjeseca Ožujka u obsegu kojih 6. tiskanih araka. Predgovor i uputba u istoj razjasniti će svakomu stvar posve bistro, a naši Preč. Ordinarijati na svoju i klera ocienu znati će jurve uraditi svoje — u ime boljka i napredka same stvari. Budi nam dragi Bog u pomoći. Sve Njemu u slavu — a narodu na spas.

Ladjevac (Slunj) na dan sv. Valentina 1887.

Cvjetko Gruber, župnik.

---

[1]) Inscriptio haec erit: Rmo Signore Can. D. Ignazio Garroni Economo del Pont. Seminario Romano. Roma, Piazza S. Apollinare, N. 49.

[1]) Umoljavam hrv. listove, da pretisnu ovaj oglas.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 9. U Zagrebu, 3. ožujka 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju

Plodovi bezvjerja.

(Dalje.)

5. Kad pitamo za uzrok tako mnogobrojnih samoubojstva, treba da lučimo dvoje. Koji na ime uzroci navode ljude tomu, da si sami uzimaju život, i opet što je uzrokovalo, da su samoubojstva u naše vrieme tako silno učestala. Nas da kako ponajviše zanima ovo drugo pitanje, ali ćemo se ipak taknuti i prvoga, jer ćemo ovako upoznati smjer novije statistike, kao socijalno filosofijske znanosti.

Kad se je statistika, osobito poslije Queteleta (1796—1874.) razvila kao samostalna znanost, uzela je razmatrati sve pojave života ljudskoga te računajući s ovimi pojavi upravo onako, kako matematičar ili fisik računa s ostalimi naravnimi pojavi, postavlja pravila životu ljudskomu, kako i fisik iz pojava tvarnoga svieta razvija svoja pravila To jest, statistika je postala socijalna fisika, koja nastoji dokazati, da se ništa u čovječanskom družtvu ne dogadja, što ne bi bilo učinak prirodnih ili socijalno fizičnih zakona. Tu da što više ne može biti govora o slobodnoj volji čovječjoj, a da i ne govorimo o svrhunaravnom utjecanju božjem u poviest roda ljudskoga i život pojedinca čovjeka.[1])

Kad je statistik osnovao svoju nauku na ovakvom načelu, kakvu se smijemo nadati uspjehu kad tumači samoubojstva? Znamenit je zastupnik ovakve statistike u našem pitanju spominjani Morselli, prof. psihiatrije i liečnik ludnice u Turinu. On je riedkom marljivošću obra-

[1]) Ovdje moramo štovane štioce sjetiti na nješto, jer držimo, da bi nam se inače pravom prigovorilo, da nevršimo savjestno dužnosti svoje. Službeni list naše zemaljske vlade, „Narodne Novine“, u broju 28. od 5. veljače, pod naslovom „Zagrebačka kronika“, govori takodjer o *„modernoj statistici, koja je osnovom t. z. socijalne fizike.“* Ovomu je pisanju dala povod osoba Dr. Vrbanića. Pisac žali, što se je Dr. Vrbanić pokazao kao pravi katolik, te tako ne može biti socijalni fizik. I to je istina: pravi katolik ne može biti socijalni fizik. Ali pustimo za čas iz vida vrlo poštovanu osobu Dra. Vrbanića, i biti će brzo svakomu jasno, da službene novine mogu imati jako malo razloga saobćivati onako pisane šeprtlanije. Ta nijo moguće, da bi prema intencijam visoke vlade radio profesor na našem sveučilištu, koji bi predavao statistiku kao socijalnu fiziku, t. j. kao znanost, koja dokazuje, da se u čovječanskom družtvu ne dogadja ništa, što ne bi bilo nuždan učinak prirodnih i izvjestnih socijalno fizičkih zakona (Pisac Nar. Nov. istina veli „što bi bilo bez *uticaja* prirodnih i izvjestnih socijalno fizičnih zakona. Tim je samo dokazao, da ni pojma nema o tom, što je socijalna fizika. Uredničtvo ga je moralo korigovati, da se ne blamira njezin suradnik). Jer ako je to istina, onda neka prestanu suditi sudci, neka se otvore tamnice, neka se više ni komu ne upisuje u grieh počimo on što mu drago. Onda više nema krivca, jer nema slobodne volje. Takva nauka ne može biti prema intencijam ni koje vlade, ili nam neka službene novine otvoreno kažu, da je to prema intencijam vis. vlade.

Drugo što opažavamo, jest ovo. Na navedenom mjestu izvrgavaju „Nar. Nov.“ smiehu, što je sv. Otac odlikovao Dra. Vrbanića. Da to ne pristoji službenim novinam vidi opet svatko. *Ali mi katolici odlučno prosvjedujemo protiv toga, da službene novine naše kr. zemaljske vlade smiehu izvrgavaju onaj čin Otca ciele katoličke crkve, kojim je dao melem ranjenom srcu našem.*

Napokon je dotični pisac povriedio i čast osobe Dra. Vrbanića podmićući mu ne znadem kakve motive sbog kojih da je tobože ono izjavio, čim je zaslužio visoko odlikovanje. Mi nismo zvani da branimo Dra. Vrbanića, niti pitamo, kako je plemenita karaktera dotični pisac, ni što je, je li djače nedouče — više težko da je —; ali je i opet jasno i očito, da slabo služi interesu vlasti, ako službene novine dopuštaju, da se činovnici zemlje u njima obružuju. A kako *„laskavo ime“* zaslužuje ovakav pisac, neka sude čitatelji sami.

dio materijal o samoubojicah svih zemalja. Cielim je svojim napornim ratom hotio dokazati, da „u moralnom svietu vladaju oni isti zakoni, koji vladaju i u svietu fizičnom." (str. 3.) Sve se njegovo dokazivanje osniva na ovom glavnom načelu: „Svuda susretamo progresivno umnažanje samoubojica, t. j. susretamo postojane zakone (str. 16.) a gdje su zakoni, nema slobode, jer kad bi je bilo, mogao bi duh kršiti po naravi postavljene granice, što je absurdno.[1])" Ovu tvrdnju svoju osniva Morselli na izpitivanju uzroka, koji vode samoubojice na samoubojstvo; jer da se u svemu tomu nailazi na konstantne zakone.

Koji su dakle ovi uzroci? Jedva imade ičega, što u obće upliva na život ljudi, što nebi došlo u račun u našem pitanju. Pitamo li ponajprije vanjsku narav, nudja nam svoje uzroke klima, atmosfera zraka, doba godine i dana. Sve je po mogućnosti točno izračunano, koliko ih se ubija godimice pod ovom ili onom klimom, za ovakve ili onakve atmosfere zračne, ove ili one dobe godine ili dana. Nećemo spominjati pojedinih statističkih podataka, jer bi se odviše udaljili od glavne svrhe, već samo spominjemo, da i sam Morselli, taj najradikalniji pisac u ovoj struci, priznaje, da nas statistika ne može ni kako dovesti do podpuna poznavanja, kako se imade moralni sviet sprem vanjskoga, makar nas i uvjerila o tom, da vanjski sviet upliva na moralni. Ovo ponimamo tim laglje, što su ovi vanjski uzroci uviek spojeni s drugimi uzroci.

Na dalje dolazi u račun narodnost (Slaveni su na predzadnjem stupnju) socijalni položaj, značaj, spol, doba i zdravlje ljudi (najveći broj samoubojica pada na umobolne). Ovi uzroci sačinjaju, nema sumnje, najinteresantniji dio statistike o samoubojstvih a i najpoučniji; ali se mi i opet ne možemo upustiti u potanko razglabanje, da se što prije primaknemo cilju.

Sve ono, što smo do sad navodili, samo su daljnji uzroci samoubojstva, te imade opet velik broj bližnjih uzroka ili povoda. Ovamo se računa n. pr. nevolja, strah od nevolje, pomanjkanje privrede, gubitak materijalan, svadje u obitelji, nesretna ljubav itd. Nam je u svem tom glavna stvar, da vidimo, e da li zaista statistički podatci o samoubojstvih utvrdjuju t. zv. socijalnu fisiku. Materijalistični statistici, t. j. oni koji u razvoju čovječanstva i životu ljudi ne nalaze ništa, nego li učinke stalnih uzroka, kojim je slobodna volja prazna rieč, pozivaju se ponajprije na to, da se u statističkih podatcih o samoubojstvih opažava njeka konstantnost, dakle njeki zakon, a gdje se čini dogadjaju po stalnih zakonih, nema slobode.

Što se ponajprije same konstantnosti, redovitosti tiče, nije ona pod nipošto tolika, da bi ovlastila socijalne fisičare na gornju tvrdnju. Morselli je pomno izradio statističnu tabelu, u kojoj je za god. 1866—1877. pokazao koliko se je u Italiji ljudi ubilo sbog ovog ili onog razloga. Tu brojevi skaču strahovito; sad rastu, sad padaju. N. pr. od 1000 samoubojica ubilo se pojedinih godina sbog nevolje ili straha od nevolje u postotcih: 44,6. 54,1. 64,6, 66,3 50,3, 64,3. 95,1. 85. 82,7. 43,9. 67,9. 100,5. Kad bi u istinu u životu ljudskomu vladali fizični zakoni, morali bi i postotci ostati jednaki. Nu dopustimo i najveću redovitost, kojom se njeki čini u družtvu ljudskom ponavljaju, zar ova redovitost ujedno dokazuje, da su se oni čini i nuždno dogadjali? Uzmimo n. pr. da ljudi u njekom gradu redovito u 12 sati objeduju, tad je ova redovitost zakon, koji možeš izporediti ma s kojim zakonom statistike. Moramo li za to reći, da ljudi ovoga grada nijesu slobodni, da ne smiju četvrt sata prije ili kasnije objedovati[1])? Statističkimi se zakoni neće lje nigda dokazati, da čovjek nema slobodne volje.

(Dalje će sliediti.)

Iz korizmene okružnice uzoritoga nadpastira zagrebačkoga Josipa Mihalovića.

Običaj je, da biskupi kat. crkve početkom korizme okružnicami poučavaju sebi povjereno stado. Priedmet poučavanje biraju prema potrebam vremena. Već smo primili korizmenu okružnicu i preuzv. g. Strossmayera i presv. g. Posilovića. Jedno nam je odmah u oči palo, što sva tri pastira sjećaju stado svoje na rieči sv. Pavla apostola: „*Jer će doći vrieme, kad zdrave nauke neće slušati, nego će po svojih željah nakupiti sebi učitelje, i odvratit će sluh od istine i skrenuti će se k bajkam.* (II. Tim. 4, 3.) Ovo je dakle potreba, koja je svratila na sebe pozornost pastira naših.

Evo ponajprije njekih izvadaka iz okružnice nadpastira našega, da joj doznadu bar sadržaj oni štovani štioci našega lista, koji je niesu ciele dobili.

Pošto je uzoriti nadpastir u uvodu spomenuo, da svaki viek imade svojih bolesti, odmah je označio bolesti od kojih rek bi da je na smrt obolio naš viek.

„Danas sa žalostju opažamo strastvenu rek bi grozničastu pohlepu, trzavo pregnuće pod laskavim imenom istine, znanosti, prosvjete, napredka, naravna prava, slobode, bratinske ljubavi — slomiti, oboriti, preustrojiti

---

[1]) Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 347.

[1]) Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 356.

skoro sve postojeće, dakako uz to i kršćansku vjeru, kršćanske uredbe i ustanove, kršćanske hramove."

U prvom redu spominje — Uzoriti zablude — puste bajke — svih onih učenjaka prirodoslovaca, „koji nastoje stvoriti nov sviet bez stvoritelja svieta, o kom tako jasno, tako očevidno govore svi stvorovi: *U početku Ti Gospodine postavio si zemlju, i djelo ruku trojih su nebesa. Ona će proći, a ti ostaješ: i sve će kao haljina ostarjeti. I kao haljinu promieniti ćeš ih, i promienit će se: ali Ti si taj isti, i godine tvoje ne će izteći.* Ps. 101. 26. itd."

Ovim veli uzoriti nadpastir:

„Upravo napredak znanosti dokazuje, da sviet nije vječan, da su sve prirodne sile ovisne, da gibanje prvih počela pukim slučajem ne može proizvesti tako urednoga i skladnoga saveza, da ona sama po sebi ne mogu biti dionikom po stanovitoj kolikoći ove ili one sile, od kojih visi obstanak cieloga ovako po neoborivih zakonih uredjenoga svieta. Upravo napredak znanosti, kad ona zaroni u one tajne dubljine, gdje se napokon pita, što su prva počela, što je gibanje, što je sila, što su prirodni zakoni po svom razvoju, utvrdjuje da je istina, što veli sv. pismo: *Rekao je ljudjak u srcu svom: ne ima Boga.* Ps. 14, 1. Badava se trude slobodoumni nevjernici porušiti priestolje božje, na kom počiva kršćanska vjera, kršćanske uredbe, kršćanski žrtvenici, dok je ovaj sviet sjajan odsiev njegova neizmjerna veličanstva, moći, mudrosti i dobrote; dok najvišje misli o istini o pravici o savjesti o krieposti ravnom stazom k imenu božjemu dovode. Ostat će bezbožno slobodoumlje bajka, a kršćansko bogoslovje prava znanost, dok si ovo po neoborivih zakonih čovječjega razuma nizom dokaza neda istine oteti, a ono se ne može od bludnje obraniti."

Zatim spominje kako je lažan napredak, koji njeki — materijaliste — propoviedaju, a ne osniva se na temeljnom načelu, *da je čovjek stvoren na sliku i priliku božju.*

„Mi kršćani ne poričemo napredak, pače želimo napredak u svakom plemenitom smjeru, jer je sam Bog nsadio u čovječje srce taj plemeniti nagon za napredkom. *Budite dakle vi savršeni, kano što je otac vaš nebeski savršen.* Mat. 5, 48. Ali ujedno čvrsto držimo, da pravomu napredku ima biti temelj i izhodište Bog stvoritelj svieta, koji ravna svojom neizmjernom mudrostju i dobrotom sve stvorove, te čovjeku nadahnuo neumrlu dušu; dočim slobodoumni napredak našega vieka za izhodište stavlja blutave mudroslovne sustave, koje su i stari poganski mudraci poznavali, ili himbeno važnosti temeljnih istina ne priznaje. O žalostna napredka, kad čovjek na putu izgubi isto ime božje, te mu utrne ista sviest neumrle duše. U čem će napredovati? kakve će uzore sliediti? koje ciljeve iztaknuti? Sve želje, sve nade, sva sreća i blaženstvo stegnuto je na ovu tvrdu zemlju, koja se čovječjim znojem i krvlju natapa, koja čovjeku podpuno zadovoljiti ni usrećiti ga nikako ne može, a oni riedki prividno sretni, kojim velika većina zavidi, ni podpuno sretni ni podpuno zadovoljni nijesu. *Zar nije za svakoga* i danas istina, što veli sv. pismo: *Čovjek rodjen od žene, kratko vrieme živući, mnogimi obiluje biedami. Koji kao cviet niče, i raztrlja se, i bježi kao sjena, i nikad u istom stanju ne ostaje. Kratki su dani čovjeka, broj mjeseci njegovih u Tebe je: postavio si medje, kojih ne će moći prieći. Drvo imade nade: ako se posieče, opet se omladi, i grane njegove poniknu. Ako ostari u zemlji korien njegov, čim osjeti vodu, napupit će i pustit grane kao da je prvi put sadjeno; čovjek pako, kad umre, gô i iztrošen, molim gdje je?* Job 14, 1. itd. Dopustimo, slobodoumni napredak će sve više prirodne sile osvojiti, pod svoju vlast skučiti, njihove tajne odkriti; on će sve više tajne staze rek bi na bezkonačnih putevih ogromnih nebeskih tielesa uhoditi, površinu i utrobu zemlje na korist čovječanstva razgaliti; on će sve više granice čovječjega znanja i umienja razmaknuti, njihova vrela, ako ne svakomu, to bar mnogim pristupnija učiniti; on će sve sjajnije i veličanstvenije svjetske izložbe prirediti, gdje svaki na svoje oči može vidjeti, što čovjek može. Čemu se ni kršćanski duh ne protivi. Ali slobodoumni napredak ne će, ni ne može, što je za čovjeka nuždnije, priešnije, koristnije, vapaja one velike većine siromaka, što se zove radnički stalež, utaložiti; on ne će ni ne može dovoljnom snagom prava posjeda, prvoga temelja dobro uredjene zadruge obraniti; on ne će ni ne može na obiteljskom ognjištu one svete vatre neprekidno živiti, koja utrne, čim nestane povjerenja, vjernosti, požrtvovnosti, strpljivosti, trieznosti, umjerenosti, uzajemna štovanja i ljubavi, riečju obiteljskih krieposti, koje u bezbožnom srcu dosada jošte miomirisno cvale nijesu. On ne će ni ne može čovjeku zadahnuti onih visokih veličanstvenih pojmova, koji ni danas ni u buduće ne će spadati u bajoslovje ili staru ropotarnicu, kako bi željelo bezbožno slobodoumlje, koji jedini mogu pridići čovjeka sa zemaljskoga kala, otvoriti mu nove vidike, odkriti njegovu plemenitu uzvišenu svrhu na zemlji, označiti svakomu uharnu zadaću, te tako spasiti čast i cienu roda ljudskoga. On ne će ni ne može napokon logičkim vezom naći prava izvora kriepostι, ni opredieliti dosta snažna uporišta pravu i ćudoredju, ni zajamčiti slobode, ni prirediti ni osjegurati plodna tla bratskoj ljubavi i gradjanskoj snosljivosti. Ako dakle svega toga slobodoumni napredak našega vieka polučiti ne može, kako se može tako bahato i na puna usta napredkom nazivati? kojim pravom ime istine znanosti, prosvjete prisvajati?"

Iza ovoga, čini se da sliedi glavna točka okružnice Znademo dobro svi, da se je kod nas našao čovjek, koji je u zaslieplјenosti svojoj i samu historičnost presv. osobe dragoga Spasitelja našega zanijekao. Protiv ovakve grozne opačine podiže glas svoj nadpastir naš te veli:

„*Jest, mi propoviedamo Krista razapeta, koji je židovom sablazan, a poganom budalaština, izabranim pako božja pomoć i božja mudrost.* I. Kor. 1. 23. Jest na Golgoti zasja spasonosni Križ, na kom umre on, koga su tako željno

*

patriarhi očekivali, koga su s tolikim oduševljenjem proroci navieštali, koji je središte svim božjim obećanjem, svrha svim božjim pripravam, svršetak i kruna svih božjih djela na zemlji. Jest onoga dana, kad su narodi krivim bogovom žrtvovali, te na pravoga živoga Boga zaboravili, kad su se na toliko smutili, da nijesu znali, što su, odkuda su, i zašto su na zemlji, čuje se nečuveni glas ne samo u priprostoj kolibi siromaka, nego u zlatnoj palači rimskih careva: *Bog je umro, da spasi čovjeka.* Taj dan je umro, na onom mjestu je umro, od onih ruku je umro. Vidjeli su ga. Čuli su ga. Umro je na sramotnom križu, na čiju rieč sliepi vide, gluhi čuju, niemi govore, hromi hodaju, mrtvi iz groba ustaju, komu se prirodne sile pokoravaju, svistvorovi njegovu svemogućnost priznavaju, sva se proročanstva izpunjuju, svi vide njegov sveti život, svi čuju njegovu božansku nauku. Sunce potamni, pećine se razprsnu, grobovi se otvaraju, a on umre i uskrsne. Ima privrženika, koji više ne prisižu pri neumrlih bogovih, nego pri Bogu, koji je za nje na križu umro i uskrsnuo; ima prijatelja, koji mu se danom i noćju klanjaju, svaka njegova rieč im je utjeha, svaki njegov nalog i savjet okrepa, svako njegovo obećanje radost i sreća; ima ljubimaca, koji njegove svete rane cielivaju, njemu na čast i slavu najgroznije muke trpe, najgroznijom smrću umiru, te na usta sv. Pavla apoštola govore: *Tko će me razlaviti od ljubavi Kristove? Nevolja li ili tjeskoba? ili glad? ili golotinja? ili pogibelj? ili progonstvo? ili mač? kao što stoji napisano: jer za Tebe nas ubijaju vas dan, drže nas kao ovce, koje su za klanje. Ali u svem ovom pobjedjujemo onoga radi, koji nas je ljubio. Jer znam jamačno, da ni smrt, ni život, ni angjeli, ni poglavarstva, ni sile, ni sadašnje, ni buduće, ni jakost ni visina, ni dubina, ni drugi kakov stvor ne može nas razdvojiti od ljubavi božje, koja je u Isusu, Gospodinu našem.* Rim, 8, 35 itd. Jest, ovo je veliko čudo i veliko otajstvo božje, koje nadahnjuje i oživljuje kroz sva stoljeća nebrojene učenike, nebrojene mučenike, nebrojene svete i pravednike, nebrojene duše kršćanske, koje svoje oči na križ svraćaju, svu nadu u njega stavljaju, svaku milost od njega očekuju, na svoje grudi tuku govoreći, zaisto ovo je Bog, koji je za nas na križu umro, te mirno sve pogrde podnose, a svim prigovorom svoje nepomično osvjedočenje odvraćaju. Što će prigovoriti tašta, ohola ljudska mudrost, koja nerazumije ni pravednosti ni ljubavi božje; koja ne dosiže do nebeskih visina; koja nepoznaje ciene neumrle duše; koja ne dokučuje ni misli božjih, ni njegovih svetih osnova. Ali zato ovo veliko čudo, ovo veliko otajstvo božje ostaje, što jest, koje je sve svladalo, sve pobiedilo, sve promienilo. Ono će i nadalje onim silnim žarom govoriti čovječjemu srcu, gdje je kraj mudrosti božjoj, gdje su granice ljubavi božjoj? Što će nevjera, što će bezbožtvo poreći? Zar žive sjedoke kroz sva stoljeća zaniekati, koji su istini za ljubav svoj život žrtvovali? Zar će mogućnost božjih otajstva i božjih čudesa svojim ograničenim umom poricati, koj nebrojena otajstva svaki dan oko sebe nehotice priznaje? Zar će moć i svojstva neizmjernoga bića božjega izmjeriti, koje u nepristupnoj svjetlosti stanuje, pred kim su stvorovi, kao da nijesu, kad njihova umišljena znanost ni danas život crva, koji u prahu puza, po posljednih uzrocih protumačiti ne može? Radio napokon ohol nadut čovjek, što mu drago, udario putem, kojim ga je volja, smišljao osnove velike ili male, uzneo se u svojih nadah nebu pod oblake, sgrnuli se svi dusi, svezala se sva srca, da izvedu svoje misli, svoje osnove, svoje želje, svoja pogubna djela. Bog ostaje, što jest, Bog. Njegova mudrost, njegova moć, njegova pravednost, njegova dobrota, njegova slava ne će potamniti, njegove se osnove ne će promieniti, njegova sveta volja ne može ostati bez uspjeha. Pogledajte na Golgotu i vidite Križ, što ga zasadi tamna bludnja čovječjega duha, da na njem visi, koji je svjetlo svega svjetla, istina svake istine; vidite Križ, što ga stavi nepomiriva mržnja izkvarena čovječjega srca, da se na njem žrtvuje, koji je ljubav svake ljubavi; vidite Križ, što ga griešne čovječje ruke prirediše, da na njem trpi, koji je vječna pravednost i svetost: vidite Križ, što ga zlobni ljudski život osuši, da na njem umre, koji svim život daje; jest sveti Križ, na kom umre Spasitelj svieta, ostat će izabranim božjim znak božje moći, božje mudrosti i božje ljubavi, ostat će uviek sveta zastava svih kršćana, neumrli znak našega spasenja. Bit će ih u svako vrieme kao i danas, koji će mimo ći govoreći: *ako si Sin božji, snidji iz križa i vjerovat ćemo ti*; bit će ih, koji će s glavom klimat, kako bi se mogao Bog do zemlje sniziti, čovjekom postati, na križu umrieti, da griešna čovjeka opravda, posveti, vrela milosti svoje otvori, da se s njim na vieke u vječnoj slavi i ljubavi sjedini? Ali zato će i nadalje spasonosni Križ svojimi oživljujućimi zrakami razsvietljivati čovječji um i ogrievati čovječje srce, dopirati na sve puteve, na sva razkršća ljudskoga života, te svigdje neoborivimi čini pokazati svoju nebesku dobrotvornu moć. Dakako kad siromak suznima očima pogleda na križu razapeta Spasitelja; kad vidi Boga s bliza; kad čuje utješljive rieči: *blaženi siromašni duhom, jer je njihovo kraljevstvo nebesko.* Mat. 5, 2; kad vjeruje, da je radnički stalež puk božji, baštinik kraljevstva nebeskoga, ona plodna njiva, gdje milost božja svaki dan bere tako obilne plodove za žitnice nebeske; kad s uvjerenjem spoznaje, da je ovaj život kušnja, da je ovaj život borba, da je ovaj život samo put a ne svrha; kad ga je kršćanski duh s mlada priučio na strpljivost, trieznost, radinost, štedljivost; dakako laglje podnosi sunčanu žegu u vinogradu Gospodnjem, ne će očajati u biedi i nevolji, ne će zamrziti na one, koji više imadu, ne će osnovati tajne paklene urote, od kojih najveća pogibelj danas prieti ljudskomu družtvu.

Govori se napokon o posljedicah krive znanosti.

Neka nam pokažu, ako su iskreni, ako istinu ljube, ako znanost toliko štuju, bezbožni mudraci našega vieka, što je dobra stvorio bezbožni slobodoumni napredak za

siromaka, za radnika, za onu veliku većinu ljudskoga roda, koja je k zemlji prignuta, koja nosi krvave žuljeve na rukuh svojih? Zar nijesu oni svojim bezbožnim smiehom bacili goruću zublju medju nezasitne čovječje nagone, medju razuzdane sliepe čovječje strasti i požude? Zar nijesu oni stavili na žrtvenik ono isto zlato tele, komu su se njekoč židovi u pustinji klanjali, kad su zaboravili na pravoga Boga, te komu se i danas svi oni klanjaju te ga iz svega srca ljube, koji su zaboravili na sveto ime Isusovo. Razlika i napredak jest u tom, da si je taj krivi bog bezbožnika prisvojio učenije ime, te ako ste dosta učeni, zove se danas materijalizam, ako pako ne razumiete te visoke učene rieči, zove se zlato tele, to jest razuzdana pohlepa za blagom. Premda su oni u pomoć radnikom izmislili štedioničke uložke, stvorili različna družtva čovječnosti, pače i za iste životinje; ali što koristi, kad nastoje svoje glavničare i bogataše uputiti, da nije istina: *Blaženi milosrdni, jer će oni milosrdnost postići.* Mat. 5, 8. Oni su varavimi obećanji posliednju svrhu čovjeka s neba na zemlju prenieli, te svojimi sebičnimi osnovami tvrdo čovječje srce još više otvrdili. Oni su vrela bratske ljubavi na pojedine družbe, stranke, razrede navrnuli, a obću bratsku ljubav, koju sveto evangjelije naviešta, koja siže, kako daleko siže čovjek, napustili, gradjansku snosljivost izustili, te mjesto nje sjeme razdora, mržnje, zavisti na sve puteve i krajeve bacili, koje ne će ni čovječja krv ukloniti; već onaj, koji je s neba došao, te nas osvjedočio, da smo svi djeca jednoga Otca, koji jest na nebesih, koji je ostavio čistu ljubav za znak kršćanskomu duhu, kršćanskomu životu: *Novu vam zapovied dajem: da ljubite jedan drugoga, kao što ja vas ljubih, da se i vi ljubite medju sobom. Po tom će svi poznati, da ste moji učenici, ako imate ljubav medju sobom.* Ivan 13, 34, 35.

Nije ni čudo. Koje vrline, koje savršenosti će takav napredak nadahnuti svim onim, koji ne imaju vlastita suda, koji ne mogu sami lučiti istine od laži, krieposti od opačine, koji su po naravi skloni na ono, što je ugodno, što sjetila draži, što maštu uzbićuje, što je udobno, što je razkošno, molim u čem će napredovati, kad jim se nudjaju različna ljudska mnienja, naslučivanja, izmišljotine kao neporočna istina, kad jim se veli kao proročkim duhom, da izvan ove tvrde zemlje, koju nogom gazimo, ne ima za čovjeka ništa, kamo bi svoje suzne oči svratio, komu svoje žalostno srce odkrio, gdje bi utjehu našao, svoje rane izcielio? Kad jim se idejali uzori kriepostna života, čistoće, strpljivosti, požrtvovnosti, nečuvene pravednosti i ljubavi, riečju prave kršćanske svetosti prikazuju kao prazne, tamne sjene iz podzemnoga svieta, gdje ne ima svjetla, ne ima života, ne ima istine? Kad jim se laska, da prava sloboda ne podnosi druge stege, nego one, koju prosvietljen razum svakomu nametne ostavljajuć otvorena vrata svim nepodobštinam k srcu, ako idu potajno u prilog pojedinca, ma bile na sramotu i štetu svim ostalim? Stari pogani glasovite stoičke škole držali su ovo slieparstvo prvom, glavnom kriepostju za one, koji su bili u toj nauci posvećeni, te joj dali ime doista odviše laskavo „mudrost." Od ono doba, kad je prviput na zemlji zasjao sveti Križ, znak prosvjete i pravoga napredka, zemlja se je toliko i toliko puta okrenula okolo sunca, a ljudski rod u tih stoljećih sve je promjene proživio i izkusio; izkustvo je najbolji učitelj, koji nas k pameti doziva. Što nijesu sinovi Adamovi od ono doba pronašli, proživili i izkusili? Oni su odkrili nove svietove; oni su pretražili utrobu zemlje, proračunali rek bi bezkonačne staze zviezdam nebeskim, zaronili i u sunčane ljage; oni su prirodnim silam njihove tajne osvojili, te ih pod svoju moć i vlast skučili; oni su sve čovječje znanje i umienje, vas napredak znanosti na tezulji svoje mudrosti opet i opet mjerili; oni su sva djela čovječja i božja izpitivali, niti kamečak na obali morskoj, niti sitni crvić pod trulom korom nije ostao u miru, sve je moralo na sud doći, sve o svom životu i obstanku račun dati. Nove države, novi gradovi, novi sustavi, novo zakonodavstvo, nove misli, nove nauke, nova čuvstva, nove želje, sve je bilo stoput novo i stoput staro. Ako vrieme ni kamenu ne oprosti, što ne će učiniti s mehkim čovječjim srcem? Ako mu ne može granit odoljeti, zar će mu nježno čuvstvo prkositi? Naravno, sve one moći, koje uništuju čovječja djela na zemlji, kušale su svoju jakost i na ovom božjem čudu i otajstvu, na kršćanstvu, da se pokaže, čovječje li je djelo ili božje? Sve je došlo kroz sva stoljeća, k svetomu Križu, sve ga je drmalo, da se vidi, tko je na njem umro i pobjedonosno uzkrsnuo? Moćni pakleni dusi zaoštriše svako oružje, uporaviše svako sredstvo, da se sruše kršćanski hramovi, da se unište kršćanski žrtvenici, da izčezne presveto ime Isusovo, misleć, da će time i ime božje na zemlji zaniemiti i bogoljubni život prestati. Dodje Celsij epikurejac ili bolje branitelj svih mudrolija, koje puti prijaju, dodje Arij bogoslovac, dodje moćni car Julian, dodje Strauss i napiše četiri debele knjige, koje i danas prah pokriva; dodje Renan, a niti onih ne uzhiti, koji su već prije njega istu želju gojili: došli su redom svi oni, koji niti u Boga ne vjerovahu, niti u sviet, niti u same sebe. Došli su, prošli su *kao san, probudivših se Gospodine u kraljevstvu Tvojem u ništa obraćaš utvaru njihovu.* Ps. 72, 20; a Isukrst ostaje ne samo na žrtvenicih, u najveličanstvenijih hramovih, nego živi u nebrojenih duša, koje vape svaki dan k njemu: Isuse Bože moj, svjetlo duše moje, ljubav srca mojega, vrelo prave radosti, uzrok nebeskoga ufanja, utjeha u boli, pomoć u nevolji!

Blagdan zaštitnika župne crkve kod nas zapovjedan praznik.

(Dalje.)

3. Biskupi imali su nalog tu naredbu sv. stolice taj „novi zakon o svetkovanju blagdana" proglasiti

narodom i paziti na to, da se i vrši, što bje tim zakonom odredjeno. Biskupi postupali su u toj stvari ne samo kao crkveni poglavari i za provedbu toga zakona od sv. stolice naročito delegovani, nego i kao državni organi za to izrikom ovlašteni od vrhovne vlasti u državi.[1]) Što su dakle biskupi odredili, učinili su ne samo „auctoritate Sedis Apostolicae" nego i „jussu regio" i zato njihove odredbe u toj stvari valjaju i za forum civile.

Tadašnji biskupi Zagrebački Ivan Pakši izvršujući nalog i papin i kraljičin izdao je svomu kleru sliedeću okružnicu:

Admodum et Reverendi Domini
in Christo fratres observatissimi?

Posteaquam Sanctissimus Dominus Noster Supremus Romanae Ecclesiae Antistes et Pontifex feliciter gubernans Clemens XIV. ex gravibus sane et momentosis rationibus, explorata eatenus Augustissimæ Regnantis voluntate, nonnullos festos dies, qui ad hoc tempus solemni ritu celebrantur, recenter emanato Apostolico suo Brevi de dato 22. Junii anni currentis 1771. ad minorem numerum reduxisset, hanc porro reductionem fideli populo publice quam primum et adhuc ante proxime iminentem sacrum Adventum notificari oportere supremis Suae Majestatis Sacratissimae constitutum haberetur, hinc Dominatio Vestra prima data opportunitate, ejusmodi nempe Dominico aut festo die, quo copiosior in parochia Sua populus confluere solet, ante imminentem adhuc sacrum Adventum suprafatam auctoritate Pontificia festorum una cum vigiliis reductionem et abrogationem (quod autem vigilias attinet, infra declaranda ratione intelligendo) fideli populo annuntiabit. Abrogata nimirum esse festa sequentia et quidem

mense Decembris: S. Thomae Apostoli una cum jejunio in ejus vigilia. S. Joannis Evangelistae. SS. Innocentium MM.

Januario: Festum Conversionis S. Pauli.

Februario: S. Mathiae Apostoli cum jejunio in ejus vigilia.

Martio: S. Joseph.

Aprili: SS. Philippi et Jacobi Apostolorum. Inventionis sanctae Crucis.

Junio: Nativitatis S. Joannis Baptistae una cum jejunio. S. Ladislai regis Hungariae.

Julio: Visitationis B. M. V. S. Mariae Magdalenae. S. Jacobi cum jejunio. S. Annae.

Augusto: Transfigurationis Domini. S. Laurentii una cum jejunio. S. Bartholomæi Apostoli una cum jejunio.

Septembri: Exaltationis. S. Crucis. S. Matthaei Apostoli una cum jejunio. S. Michaelis Archangeli.

Octobri: SS. Simonis et Judae una cum jejunio.

Novembri: S. Emerici. S. Martini. S. Elisabethæ. S. Catharinae. S. Andreae Apostoli una cum jejunio.

Ex festis mobilibus abrogantur: feria tertia Paschatis et feria tertia Pentecostes.

Haec proinde festa ita abrogata esse populo annuntiandum erit, ut iis recurrentibus ad instar aliorum ferialium dierum nulla eum audiedi missam obligatio maneat ac cuicumque servili labori vacare possit.

Quodsi tamen aliquo praecedentium festorum die in quacunque parochiali (et ubi in aliqua civitate vel oppido plures parochiales essent, primaria) ecclesia principalis

[1]) Pismo, koje je u toj stvari carica Marija Terezija poslalā biskupu Zagrebačkomu i koje se nalazi u našem nadbiskupijskom arhivu pod br. 319 ex 1771., glasi ovako:

Maria Theresia Dei Gratia Romanorum Imperatrix Vidua; Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. Regina Apostolica; Archi-Dux Austriae etc.

Reverende, Fidelis Nobis sincere dilecte! Inter summum Pontificem, et Nostram Majestatem, qua supremum Terrae Principem, super illis Sanctorum diebus Festis, quae hucusque in Regnis et Provinciis ad Augustam Domum Nostram Austriacam jure hereditario pertinentibus solemni ritu celebrabantur, ob momentosas et graves causas, ad minorem numerum reducendis plene conventum est, novusque ordo in hac disciplinae Ecclesiasticae parte unanimi supremi sacerdotii et imperii sententia finaliter constitutus habetur. Quod ipsum ex adnexo et litteris ad Aulam nostram constituti Nuncii Apostolici advoluto Summi Pontificis Brevi Apostolico uberius ac in specifico perspectura est Fidelitas Vestra.

Et quia certum indubitatumque sit: Festorum celebrationem non ad dogma fidei, verum ad disciplinam dumtaxat Ecclesiasticam pertinere, adeoque dispensante Supremo Sacrorum Antistite et acceptante Terrae Principe, pro rerum, temporum et locorum varietate jam institui, jam imminui, jam eandem penitus etiam posse abrogari.

Ideo Fidelitati Vestrae hisce clementer committendum et mandandum duximus, quatenus citra movendam eatenus ulteriorem difficultatem, novum hunc circa disciplinam Ecclesiasticam in diminuendo celebriorum Festorum numero Auctoritate Sedis Apostolicæ et Nostra constitutum ordinem in sensu praeacclusi Brevis Apostolici, in concredita pastorali curae suae Dioecesi pro communi omnium notitia publicari, una autem simpliciori potissimum populo ad captum indentidem explicari facere, constitutionis demum hujus Pontificiae et nostrae effectum et observationem ante proximi adhuc sacri Adventus initium inomisse et quam exactissime procurare, omnes denique typographos et bibliopolas circa accomodanda in sensu Brevis Apostolici respectu celebrandorum et exmittendorum Festorum in futurum Calendaria statim et illico debite instruere noverit Eadem Fidelitas Vestra.

Cui in reliquo gratia et clementia Nostra Caesareo-Regia benigne jugiterque propensae manemus. Datum in Archi-Ducali Civitate Nostra Vienna Austriae, die duodecima mensis Augusti, Anno Domini Millesimo septingentesimo septuagesimo primo

Maria Theresia m. p.

Comes Georgius Fekete m. p.
Josephus Jablanczy m. p.

Domino Episcopo Zagrabiensi.

Nema sumnje, da su jednako pismo primili svi biskupi u zemljama podložnim kući Habsburžkoj.

Patroni sive Titulare festum occurreret, illud ut antea, sed in tali dumtaxat parochia de praecepto celebrandum erit.

Quod jejunium nonnullis supra fatorum festorum vigiliis hactenus adjunctum attinet, illud omnino pro illis diebus tollitur, sic tamen, ut in sacro Adventu perpetuis futuris temporibus compensari debeat.

Quapropter fideli populo id ipsum nunc praevie et ante Adventum clare et distincte promulgendum erit, ut proxime affuturi totius Adventus feriæ quartae et sextæ diebus jejunium ecclesiasticum loco supra fatarum vigiliarum observent et sic deinceps quovis anno per Adventum observare continuent.

Vigiliae autem infrascriptorum non abrogatorum festorum cum respectivis jejuniis, uti hactenus, suo loco manebunt item quatuor Temporum et sacrae quadragesimae jejunia.

Festa porro non abrogata et deinceps etiam observanda, ea qua in Brevi Pontificio serie exponuntur, sunt sequentia, nimirum:

Dominica Paschatis sive Resurrectionis cum subsequa feria secunda; Dominica Pentecostes cum sua feria secunda, omnesque Dominici dies per annum.

Item Dies Nativitatis D. N. Jesu Christi, S. Stephani Protomaryris, Circumcisionis, Epiphaniae, Ascensionis et Corporis Christi. Dies item Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis et Conceptionis B. M. V. Festum SS. Petri et Pauli Apostolorum, Omnium Sanctorum, quibus additur festum S. Stephani Regis Hungariae et Apostoli, veluti Regni Hungariae partiumque adnexarum Patroni, nec non festum Titulare parochialis cujuspiam, uti supra attactum est, ecclesiae.

Zagrabiae 28. Septembris 1771.

Ta je okružnica i naredba za nas i za stvar, o kojoj ovdje govorimo, od najveće znamenitosti; pače tom je naredbom pitanje o svetkovanju blagdana zaštitnika župne crkve riešeno. Kad se bo u toj naredbi medju zapovjedanimi praznici napominje i „festum titulare parochialis cujuspiam ecclesiae", onda nema dvojbe, da je kod nas u svakoj župi blagdan zaštitnika župne crkve zapovjedan praznik. Stoga se kod nas svetkovanje toga blagdana „in foro externo" osniva ne samo na običaju nego i na positivnom zakonu crkvenom i državnom.[1] (Nastavit će se.)

Dopis.

Nova Gradiška. (*O gibanju pučanstva.*) Biti će tomu, ako se nevaram — po prilici oko deset godina, što smo češće veoma zanimive dopise čitali ne samo u „Katol. Listu", već i inih domaćih glasilih o gibanju pučanstva. Njekoji od gg. župnika predaše javnosti iz svojih krajevah baš povoljnih i radostnih podataka o gibanju pučanstva u njihovih župah, te očito brojkami dokazaše, kako se pučanstvo u njihevih krajevih množi; dočim nam opet s drugih krajeva manje povoljne viesti stigoše o istom predmetu!

Videći tako različite resultate, mnogi se rodoljubi i prijatelji puka zabrinuše za Slavoniju, pošto je bjelodano dokazano, da je ona razmjerno najmanje napučena, i da tu o množenju pučanstva ni govoriti nije. Tom prilikom iztaknuti su razni uzroci o padanju pučanstva, te stoga netreba ovdje starih jada i nevolja nabrajati. Neka se proti tomu govori i piše koliko mu drago, ja sam iz dna duše svoje uvjeren, da su proti tomu postojećemu zlu najuspješnija ona sredstva, koja nam podaje sveta vjera, sredstva dakle moralna, osobito sv. škapular, koj se počeo uvadjati. Ne dade se tajiti, da će starije žene mladjim svakom prilikom kazivati, kako grdno grieše one druge, koje se protive načinu samim Bogom u otajstvu ženitbe osnovanom o produljivanju i umnažanju svieta, te će se duša u mnogoj mladjoj ženi potresti, pak se ostaviti grdnih i opakih djela, a propustiti providnosti božjoj!

Razmišljajuć tako ne davno koješta o svojoj župi, pomislih — ne bi li s godno bilo, da makar mi svećenici, koji se duhovnom pastvom puka zanimamo, i opet na vidik iznesemo brojke, koje će nas poučiti, da li i na koliko je Slavonija u razdobju od 15. godina u pučanstvu se umnožila, ili je u ovih krajevih pučanstvo za oto doba palo?!

Prema tomu ja sam za svoju župu odpočeo god. 1871., a svršiti ću god. 1885. U tom razdobju od 15. godina, umnožila se župa Novogradiška samo za 110. duša! Ovo je doista neznatan broj za župu, koja broji do 4000 duša! Nu biti će prilike, gdje ću malo obširnije govoriti o postanku i razvitku iste, a za sada samo toliko spominjem, da su u ovoj župi najveći pomori vladali u pučanstvu god. 1871. i 1874., najmanji pako god. 1881. i 1885. Rodilo se pak najviše djece godine 1885. i 1878.; a najmanje se rodilo, i to jedva od stotine više god. 1871. i 1872.! — *r.*

Viestnik.

Zagreb. † *Kardinal Jacobini.* Kako se je po novinskih glasovih bilo bojati, tako se je i dogodilo. Dne 28. veljače o podne umro je u Rimu od težke bolesti shrvan kardinal i državni tajnik sv. Otca Ljudevit Jacobini. Rodio se 6. siec. u gradu Genzano, biskupiji Albano. Filosofske i teoložke nauke svršio je u Rimu, gdje je i u svećenički stalež stupio. Pošto je njeko vrieme obavljao službe kod raznih kongregacijah, postao je već 1862. godine

[1] Nema sumnje, da su i ostali biskupi u Hrvatskoj i Slavonii ono što je pape Klemente XIV. apostolskim pismom „*Paternae caritati*" odredio, isto tako izvršili i proveli kao što biskup Zagrebački. To se već odatle vidi, što se je isti običaj praznovati blagdan zaštitnika župne crkve održao pa i sada jošte vlada i u Primorju i u Slavoniji.

kućni prelat Nj. Svetosti, 1870. državni pod-tajnik, a 1874. god. posvećen je za nadbiskupa i. p. in. te je još iste god. postao nuncij u Beču. Godine 1879. postao je kardinal i već sliedeće godine državni tajnik papin. Još prošloga ljeta morao je radi bolesti otići u svoju vilu u rodnom svom gradu Genzano, odkle se je prije kratkog vremena vratio u Rim, gdje je podlegao težkoj bolesti.

— Jučer u jutro otišla je Njeg. Uzoritost kardinal-nadbiskup Josip Mihalović u Budim-Peštu, gdje će ostati do uzkrsnih duhovnih vježba.

— Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup podielio je dosadanjemu nadstojniku nauka u Požegi gosp. Ivanu Matijeviću naslov ravnatelja i imenovao ga začastnim prisjednikom nadbisk. duhovnoga stola, — dočim je dosadanjemu ravnatelju istoga zavoda preč. gospodinu opatu Ivanu Bošnjaku podielio naslov nadzornika.

— Gosp. Ivan Gjuranac, kapelan u Bednji postavljen je za vjeroučitelja na zemaljskoj obrtnoj i dolnjogradskoj djevojačkoj školi.

— G. Janko Bobešić ide za kapelana iz Lipnika u Bednju, a g. Miletić Matija iz Jaske u Ivanec.

— *Korizmene okružnice.* U današnjem broju donosimo u prilogu polovicu drugoga diela krasne okružnice presv. g. biskupa senjskoga Jurja Posilovića; drugu ćemo polovicu donieti sliedeći put. Mi smo uvjereni, da ćemo tim ugoditi svim štovanim štiocem, kako zaista i mora goditi svakomu kršćanskomu srcu, kad čita ovakvu odlučnu i muževnu rieč biskupa. Prvi dio okružnice, u kojem se razpravlja o svetosti i nerazrješivosti ženitbe donieti ćemo naknadno u listu. I preuzvišeni gosp. djakovački biskup Strossmayer napisao je poznatom svojom rječitošću rekbi cielu apologiju kršćanstva. Kako je okružnica prevelika a da je preštampavamo, pobrinuli smo se i dobili njekoliko otisaka, koje ćemo poslati bar njekim štovanim predplatnikom. Od njih moći će ju posuditi i čitati i drugi.

— *Dar sv. Otcu.* Veleč. g. Josip Kurill umirovljeni podjašpršt i župnik pod Okićem poslao nam je 31 for. 28 novč. što ih je od puka svoga jubilejskog ljeta sabrao kao petrov novčić. Isto nam je tako poslao veleč. gosp. G. T. petrova novčića 6 for.

— † Vasilij Poturičić. Prošle sriede, dne 23. veljače umro je u Križevcih preposit kaptola križevačkoga Vasilij Poturičić u 76. god. dobe svoje.

— † Dr. Andrija Ilić. Na otoku Hvaru umro je 27. prošloga mjesca Hvarski biskup Dr. Andrija Ilić. Rodio se 16. svibnja 1827. dakle je bio u 60. godini dobe, za svećenika je zaredjen godine 1851., a posvećen za biskupa 27 kolovoza 1876. Bio je pokojnik odlikovan i od sv. Stolice i od Nj. Veličanstva: bio je na ime kućni prelat assistens sv. Otca i rimski grof, a imao je i komturni red Franje Josipa sa zviezdom.

— Doček prabiskupa Š. Milinovića u Baru Po primjeru Nj. Visočanstva kneza Nikole, koji je sa svojim prvacima onako liepo primio presv. gosp. prabiskupa na Cetinju, dočekaše ga liepo i dostojno i u njegovoj priestolnici koli oblasti, toli pučanstvo na 20. januara. Lučki kapetan izveze se presvietlomu prabiskupu u susret i svečano se s njim vrati na kraj, gdje čekahu gradjanske i vojničke oblasti. Pokle minuše zvanične predstavke koli ovdje, toli na ulazu u grad, podje presv. prabiskup u provodu u crkvu, gdje se obavi služba Božja i nadpastir pozdravi svoje duhovno stado. Iza toga primao je presv. prabiskup zvanične posjete, a drugi dan ih odvraćao. Svi, koji su imali prilike — veli glas Crnogorca — da se s presvietlim gosp. razgovore, ponieli su liepu uspomenu o čovjeku, koji izgleda, da će mu moć njegovo stado progovorit: takov bo nam podobajet arhijerej. (Vrhbosna.)

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Bešan Stjepan, župnik u Kupčini. Stupiše nadalje u člane III. reda: Vratković Luka, imovinski lugar u Cigleni. Stančer Gjuro, u Ždralovih. Matan Ivan, podvornik kod ureda imovne obćine Gjurgjevačke. Vodogažec Janko, imovinski lugar u Pupelici. Marinčić Stjepan, u Pavlovcu. Birač Nikola, u Vel. Grdjevcu. Lukšić Mara, u Rači. Gjurgjević Gavro pl. veleposjednik u Kaniži u Zagorju. Stakić Milan, učenik III. razreda u Zagrebu. Vulić Frane, dušobrižnik u Kučićim kod Omiša. Učiona sv. Ivan Žabno. Učiona u Poljani. Učiona u Cirkveni. Učiona, u Rovišću. Učiona u Lipiku. Koši Gjuro, Gluhak Tomo, učenici II. razreda obće pučke učione u Konšćini. Vučetić Josip mladji kuće br. ~~20~~. u Brinju.
210.

Javna zahvala.

Gospodin Josip Gummersbach, trgovac darovao je 10 for. za nutarnje uredjenje nove župne crkve Granešinske. Na ovom se plemenitom daru najsmjernije zahvaljuje

U Granešini 25. Veljače 1887.

Stjepan Mikec.
župnik.

— Dobili smo njekoliko misnih namjena (bosanskih i njekoliko drugih boljih), te molimo g. predplatnike, osobito dužnike, da nam se što skorije prijave, koji hoće ovako namiriti predplatninu.

☛ **Ovomu broju priložen je 1 arak.**

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

Prilog „Kat. listu“ br. 9.

od 3. ožujka 1887.

Iz korizmene okružnice presv. g Jurja Posilovića, biskupa Senjskoga.

II dio.

O bezvjerju Dra. Franje Spevca.

Valja pako, da još i vama samim (t. j. svećenikom) progovorimo povodu, s kojega sam morao javno prosloviti o svetosti i nerazrešivosti kršćanske ženitbe. Jedan je naime profesor sa sveučilištne katedre (Dr. Franjo Spevec, javni red. profesor na pravoslovnom fakultetu sveučilišta Franje Josipa u Zagrebu) stao hrvatskim djakom kano rezultate znanosti predavati tvrdnje, kojimi se ruši svetost i nerazrešivost ženitbe. Isti, biv izabran u hrvatski sabor, uhvati prvu sgodu, te prvim svojim govorom u saboru upravo pogrdi kršćansku ženitbu, kakova je u katoličkoj crkvi. Nije to jedino, što na ime znanosti izlija taj profesor: on i sa katedre i u saboru pogrdi takodjer coelibat katoličkog svećenstva, a napose za naše hrvatsko svećenstvo reče u saboru, da je ironija, kad se veli, da su svećenici prijatelji naroda, oni da gule taj narod sebi na korist; njihovo bezženstvo da je socijalna rak-rana Neizravno i to reče, da pred prodikaonicom neimaju van prosti puk, kojemu da pripoviedaju bajke. Pa što mislite, što su tomu učenomu mužu bajke? Njemu su bajke vjera Kristova sa svojimi dogmami; njemu su bajke sv. evangjelja i druga sv. pisma; njemu je bajka i život i osoba Gospodina našega Krista, kako ga nauča katolička crkva. Za njega ni bogoslovje nije znanost, nego kako no reče u saboru: prividna znanost sriedovječne školastike.

Što je rečeni gospodin govorio u saboru, doniele su novine; što je pako djakom si govorio sa sveučilištne katedre, od toga je nekoliko komadića izašlo na javu u novinah, po biljEžkah njegovih učenika. Izjava, koju on sám na to učini u »Narodnih Novinah«, mora se reći, da je u bitnosti potvrdila priobćene u novinah navode iz njegovih predavanja. Ovo sve pobudilo je dakako javnu pozornost, naročito u svećenstvu. Ono je sa raznih strana davalo u odrešitih izjavah oduška uvriedjenomu uvjerenju i čuvstvu. Metropolit hrvatske provincije uzoriti kardinal Josip Mihalović učinio je proti onomu u visoke vlade nieke korake, za koje je mislio, da će biti dostatni. Znam, da je i preuzvišeni biskup Djakovački i Sriemski Josip J. Strossmayer mnogo i mnogo činio za obranu naše sv. vjere onako napadnute, te su njegovi u tom smjeru akti i u javnost prodrli. Što je pako palo kano pravi melem kršćanskomu srdcu, onako nemilo ranjenu, tobože na ime znanosti: to je muževna izjava svečano učinjena prigodom rektorske inštalacije za školsku godinu 1886/7 toli od strane odstupajućega rektora: Gustava Barona, bogoslovca, koli od nastupajućega: Franje Vrbanića, pravoslovca. Obadva, doista muža znanosti, odbiše i od hrvatskoga sveučilišta i od znanosti ljagu onakova nevjerstva, i dadoše čast Isusu Krstu.

Da bude ovakov uztuk Spevčeva drzovitost našla i u saboru: ja bih po svoj prilici pred vama glasao hvalu onih muževa, koji bi to učinili, al profesorom Spevcem ne bih se dalje bavio. Žalibože, u hrvatskom saboru izašlo je onako, kako nisam očekivao, ni ja ni s menom mnogi drugi. A ovo me je baš prisililo, da sam na novo govorio o svetosti i nerazrešivosti ženitbe; i ovo me sili, da ću pred vama morati koju više reći ne samo o tvrdnjah profesora Spevca, nego i o njegovoj širokoj i dubokoj znanosti i učenosti.

Evo što se dogodilo u hrvatskom saboru! Zastupnik Beruta (svećenik), reče medju ostalim ovo, što se je moglo protezati na sveučilištna predavanja prof. Spevca. »Vam, gospodo, nemogu biti nepoznati dogodjaji, sbivši se na našem sveučilištu, te ih za to netrebam pobliže opisivati. Oni su hram znanosti podobni pretvoriti u vježbalište nezrelih, frivolnih, samodopadnih ljudi, u kušalište kojekud pobranih maštanija, u sjemenište već dokazanih bludnja, pače očitoga bezvjerja.« Na to odgovori Spevec, ne odmah, nego drugi dan u jutro. Odgovori pako pogrdami na hrvatsko svećenstvo, i nezadovoljiv se tim, reče i ovo: »Bilo bi dobro, da bi g. Beruta predložio reforme ženitbenoga prava, s kojega strada socijalni i moralni život, i koji odvraća mnoge ljude od ženitbe, a oženjene čini nesretnimi. G. Beruta radio bi vrlo plemenito, da uztraži reforme sadanjega protunaravnoga položaja svećenika, reforme, kakove bi zadovoljavale čovječoj naravi i interesom države, i tim se po mom dubokom osvjedočenju začepilo vrelo mnogoga i mnogoga zla. To je rak-rana socijalnoga života « Za tim braneći slobodu sveučilištnoga predavanja, reče: »Slobodi naučanja stavljali su zapreke vazda svećenici, pa tako i naši svećenici, izuzam riedke i častne iznimke.« »Sloboda znanosti zahtieva slobodno predavati isto tako najekstremnije i najsmjelije konsekvencije materijalističke i metafizičke Darwinove nauke, kao što i najekstremnije obožavanje papinske nepogriešivosti.« »Što sam rekao mimogredce o postanku kršćanstva, to su dakako mnogo više rekli sami teolozi, takodjer kršćani; no toliko pošteni, da su javno priznali istinu, i izrekli svoje osvjedočenje.« »Ono, što se nazivlje danas

teologijom, nije ništa u bitnosti, nego prividna znanost sredovječne školastike.«

Pa kakav je dojam u hrvatskom saboru bio ovakovih napadaja? Kad je Spevec hrvatsko svećenstvo pogrdio tja do toga, »da guli kožu narodu svakom sgodom«: našlo se ih na desnici, koji su odobravali — a na toj desnici ima takodjer svećenika. Kad je rekao: da je coelibat svećenstva rak-rana socijalnoga života, našlo se ih opet na desnici, koji su pljeskali. Jesu li i tim hotjeli komplimenat učiniti onim svećenikom, koji s njimi na istoj strani sjede? Kad je rekao: »Bit ću tako slobodan, da suzbijem ovaj atentat na slobodu znanosti, kojoj služim i služit ću unatoč svim protivničkim napadajem natražnjačkim«: opet na desnici: živio i pljesak — na veliku počast takodjer svećenikom iste stranke Pače ono, što on nazva: atentat na slobodu znanosti od natražnjaka — svatko je znao, da na prvom mjestu ide i na onaj doista blagi, i veoma obzirni korak kardinala metropolita zagrebačkoga, ne da se sa sveučilištne katedre, koju je posjeo g. Spevec, ne predaje slobodno prava znanost, nego da s nje prestanu atentati na vjeru Kristovu i njegove institucije, pod krinkom znanosti.

Ali je sve to morda našlo zasluženu censuru ili korekciju sa predsjedničke stolice, ili sa stolica visoke vlade? Da je to učinjeno, ja ne bih trebao svega onoga vama pripoviedati Kad je Spevec svećenstvo u obće pogrdio, i na to s jedne strane digla se vika, a s druge odobravanje: predsjednik zapoviedi: mir, al govorniku ne dade nikakove opomene. Kad Spevec pogrdi ženitbeni zakon katoličke crkve, premda mu za to nitko i ništa ne dade povoda: ni tu se ne mače inače strogi predsjednik. Nije bo ono dopuštena kritika, nego je prava pravcata pogrda, kad se, još k tomu ne navodeć nikakva, ni prividna razloga — govori: da poradi onoga zakona »strada socijalni i moralni život; da on odvraća mnoge ljude od ženitbe, a oženjene čini nesretnimi.« Onaj zakon valja u svoj katoličkoj crkvi; a u Hrvatskoj ima onaj zakon takodjer sankciju državnoga zakona. Pa ipak, kad je onako monštrozno pogrdjen, ne mače se nitko ni sa stolica visoke vlade, da od obstojećega zakona odbije onakovu pogrdu. Tim manje se uznemiri ili visoko predsjedničtvo, ili visoka vlada, kad je coelibat katoličkog svećenstva Spevec nazvao »rak-ranom socijalnoga života«. Kad tako nije ništa učinjeno iz kompetentnoga mjesta, da se od p o g r d e zaštiti katoličko svećenstvo i institucije katoličke crkve, usta drugi dan zastupnik grada Zagreba, presvietli g biskup Gašparić, da s nekoliko prebl gih i preobzirnih opazaka odbije Spevčeve nasrtaje, i zaište u visoke vlade toga radi »kakovu takovu satisfakciju«. Nije ni dana ni obećana nikakova; nit ma išta rečeno, da se bar nekoliko ublaži bolno i gorko čustvo, kakovo se moralo i mora javiti u srdcu svakoga pravoga katolika od onakovih Spevčevih napadaja.

Tako moram da ja, kano biskup katoličke crkve, koliko mogu sa svoje strane, odbijem napadaje profesora Spevca, a napose one, kojimi pogrdi katolički ženitbeni zakon. No jer u saboru baci onu pogrdu ne navodeć baš nikakva dokaza, moram se držati onih nekoliko ulomaka iz njegovih predavanja, što su priobćeni bili u novinah, te njegova vlastita odgovora na one priobćenice.

2. Profesor Spevec u svojem odgovoru (»Narodne Novine« 1886. br. 164.) izjavlja: »Sve navode svojih predavanja mogu ja podkrepiti vreli i najboljom literaturom.« Za svoja predavanja pako o p o v i e s t i ž e n i t b e pozivlje se najviše na Gansa i na J. Ungera, koji da »sliedeć u bitnosti Gansa jednako k r i t i č k i i filosofski obradjuje svoj predmet u djelu: Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwicklung. Beč 1850). Valjalo mi je dakle potražiti ovo djelo Dobivši ga, što nadjoh? U kratko ovo:

.Unger na naslovu djela si veli, da je: Ein Beitrag zur Philosophie der Geschichte. U predgovoru pako veli, da ima biti u jednom smjeru nastavak k Hegelovoj »Philosophie der Geschichte«, za koju veli, da je »grossartiges Werk«. Izpričava se, da je mučno Hegelovu nauku u svakom smjeru podpuno uhvatiti, te žali, što mu nije bilo dano Hegelovu filosofiju hvatati »aus dem lebendigen, zündenden Vortrage von dem Katheder herab.« Njemu: »Weltgeschichte ist der sich selbst entwickelnde und zum Bewusstsein seiner selbst bringende Geist«; a poviest ženitbe ima zadaću, dass »die Ehe nach ihrer Idee, wie sie der Weltgeist nach dieser Richtung dargelegt und dargelebt hat, erfasst und fortgeführt werde.« *) Weltgeist ili allgemeiner Geist razvi se u Grka i Rimljana do individualiteta; ali kad jedan subjekt: rimski imperator, stade gnječiti individue: »das Individuum, welches sich ein freies und berechtigtes fühlt, zieht sich in sich selbst zurück, kommt hier zum Bewusstsein seiner höhern geistigen Freiheit und s c h a f f t auf diese Weise das C h r i s t e n t h u m als die Lehre von der absoluten Geltung und Berechtigung des einzelnen Menschen als solchen.« Ali individuum »musste sich auch in der äussern Welt, Wirklichkeit, als ein freies und berechtigtes setzen« i tako se razvi do »christlich germanische Welt, in welcher allmälig alle frei werden, Substantialität und Subjectivität, Allgemeinheit und Particularität zur höhern geistigen, reflectirten und unmittelbaren Einheit des g e r m a n i s c h e n S t a a t e s verschmelzen.«

To videći nameće mi se silom mnogo pitanja. Što? za h i s t o r i j u ženitbe, napose za onu medju kršćani, ne pozna profesor sveučilištni bolje literature, nego li je ova? — Što jedan hegelijanski enthusiast napisa, da utvrdi nazore Hegelove o razvitku Weltgeista: to je Spevcu k r i t i č k o djelo za p o v i e s t ženitbe? Ako njemu u poviesti kritika znači; prebirati činjenice, te one koje nekako idu u okvire Hegelove, uzimati i priudešavati; koje ne idu, ignorovati i izvraćati: na čast mu! Od godine 1850, kad je Unger pisao ono svoje djelo, mnogo je na-

*) Ne nalazim za vriedno, mučiti se prievodom ovakovih misli. Tko ih sam ne razumije na njemačkom jeziku, nije mnogo izgubio.

predovala povjestnička znanost u obće, i napose povjestna strana pravoslovnih disciplina i materija; usuprot je potamnjela slava filosofije Hegelove: kakov razlog, kakov li znanstveni interes ima katolik profesor djakom, s najveće strane katolikom, predavati hegelijansku filosofiju poviesti ženitbe, pod imenom kritičke poviesti ženitbe; i djakom Hrvatom dokazivati, kako sada razvitak Weltgeista kulminira »im germanischen Staat?«

Tu neima zaklona ili izprike morda imenom J. Ungera, koji je glasovit pravoslovac. Onim djelom nije si jamačno stekao slave. Pa onda, ono je pokušaj filosofije poviesti po Hegelovih nazovih. Povjestnik će Ungeru bez dvojbe reći: da nije uspio historijom utvrditi filosofske nazore Hegelove; al što će reći profesoru Spevcu, koji ono djelo upotrebljuje za kritičku poviest ženitbe?

No profesor Spevec, kako se je zaklanjao, valjda će se i dalje zaklanjati za tu okolnost: što nisu njegova predavanja u svojoj čitavosti publicirana. To mu doista prija, a prijalo bi mu kamo li više, da je bio u svom odgovoru u novinah oprezniji, a u svom saborskom govoru čedniji. Ovako kad se njegove izjave sravne s publiciranimi ulomci njegovih predavanja, i oboje s navedenim od njega sama djelom Ungerovim: vidi se, da si je on prisvojio hegelo-filosofske nazore Ungerove, i histostoričke činjenice motrio kroz naočale one filosofije. Pače čini mi se, da ne bih previše rekao, kad bih izjavio sumnju: da je učeni profosor ono Ungerovo djelo za svoje predavanje »poviesti ženitbe« na prosto kopirao.

Unger po Hegelu tvrdi, da se je Weltgeist u individualitete kod Rimljana bio liepo razvio; pa kad jedan subjekt — imperator, stade one individualitete gnječiti: povuče se individuum u sebe, dodje tako do sviesti svoje višje duhovne slobode, i rodi kršćanstvo. Očekivat ćete po tom, da se je rodilo od Rimljana, ili bar Grka, i to od kojega filosofa. No ono se i po Ungeru rodi iz židovstva! A kako baš iz židovstva? Tako što je isti imperator Jerusolim srušio, u hramu svoj kip posadio, židove raztepao: tako se individuum od ljute biede povukao u sebe i tu našao duhovnu slobodu, t. j. kršćanstvo. — Al, Hegelov čovječe, kršćanstvo je od Isusa Krsta, a ovaj se rodi pod prvim imperatorom. Sve ono, što bi imalo povoda dati židovskomu individuu, da iznese kršćanstvo, dogodilo se je daleko poslie smrti, uzkrsnuća i uzašašća Kristova; i poslie smrti mal ne svih apostola, a sigurno apostola Pavla! Ne znam, što bi Hegel ili Unger na ovo odgovorio; naš Spevec bi valjda ponovio ono svoje: da se o postanku kršćanstva ništa historički izvjestna ne zna. Al istinita historija utvrdjuje ona fakta, i za to odbija kano tašt i lažan onakov Hegelo-Ungerov filosofem.

3. Kad se onako uzprkos historiji govori o samu postanku krćanstva: tko će, osim profesora Spevca, očekivati, da će se bolje razumjeti njegove institucije, i istinitije razložiti? Kršćanstvo, (govori Unger) kako je u svem izneslo najizvrstnije principe: tako i o ženitbi. Taj pricip je zapisan naročito u listu na Efežane 5, 28. Muži imaju ljubiti svoje žene, kako no svoja vlastita tjelesa. »Tim je ljubav metnuta kano substancija ženitbe i obiteljskoga života«. Ali — to je došlo do spoznanja i života tek mnogo stoljeća kašnje, kroz njemački protestantizam. U prvo bo vrieme — porad one nemile i neutješive biede u židovskom i rimskom svietu — kršćanstvo je uhvatilo izključivo spiritualistički pravac, i učilo bezuvjetno povući se od svieta, i narav odbijati kano nešta griešna. Uslied toga ženitba, imajući, sensualni momenat, biaše prezirana i zabacivana kano nemoralna i nesveta „von einigen Kirchenlehrern und Gnostikern geradezu verworfen“. Citujo se pako samo Justin de resurr. carnis, i Tertullian ad uxorem I, cap. 5. A napose da ovaj Tertullian na citovanom mjestu »hält die Ehe für etwas Unheiliges und lehrt ihre Verachtung, wenn selbst das Menschengeschleht darüber ausstürbe«

To si je usvojio i prepisao i prof. Spevec. U ulomku njegovih predavanja čita se: »Ženitba se smatra griešnom i nesvetom, te ju prema tomu crkveni učitelji zabacuju. Tako Tertullian veli, da ženitbu valja prezirati makar izumro i cio sviet.« A ovo još potvrdjuje Spevec u svojem odgovoru u novinah, veleći: »Da je shvaćanje (otaca i pisaca crkvenih) neprijazno bilo ženitbi, znade svaki poznavalac stvari« pa upućuje protivnika si na djelo Ungerovo.

No ono, što u toj stvari sbilja jest, i što svaki pravi poznavalac te stvari znade: toga ne zna gospodin profesor, pa ipak djake si nauča, i kad mu se neznanje u novinah spotaklo, još se pravda. Laž je naime, da je kršćanska crkva ženitbu smatrala griešnom i nesvetom; laž je, da su ju crkveni učitelji, ili gdje koji njih kano griešnu zabacivali; laž je, da je to činio Tertullian; napokon najočitija je laž, da je Tertulian ad uxor. I. c 5. učio ženitbu prezirati, makar sav sviet izumro.

Kršćanstvo da je od početka uhvatilo izključno spiritualistički pravac, i ženitbu porad sensualnoga momenta smatralo nesvetom i griešnom: za to bi morao znati sv. Pavao apostol, koji je živio i naučao u prvo doba kršćanstva. Po rodu bio je žid, izučen u svih židovskih tradicijah; po zvanju bio je apostol naroda, i djelovao u prvih gradovih grčkih i rimskih, te dobro poznavao nauke i sav život pogana. Kad bi dakle stojalo mnienje Hegel-Ungerovo o postanku kršćanstva: u Pavlovu duhu moralo bi se roditi, il sigurno najjasnije i najpodpunije odsjevnuti kršćanstvo, i on bi morao najčišće izražavati pravac kršćanstva u ono prvo doba. Pa što Pavao uči o ženitbi? Da li da je nečista, nesveta, griešna? On u svojih poslanicah govori mnogo put baš o nečistoći: neka mi se pokaže jedno mjesto, gdje bi ma s daleka u nečista djela ili odnošaje ubrajao ženitbu! On nabraja izrikom: fornicatio, adulterium, peccata contra naturam (Rom. 1, 27), i sve ostalo pod: immunditia; ali tu nigdje neima ženitbe. Usuprot da se izbjegne bludu, svjetuje, dotično zapovieda ženitbu (1. Cor. 7, 2). Da nije

morda samo kano manji grieh? No on veli malo kašnje: melius est nubere quam uri (v. 9.) Sentire vehementius stimulum carnis hoc est: uri nije doista nikakov grieh; ako je od toga melius nubere: kako bi nubere po sebi bilo ikakov grieh? Ali još dalje u istom poglavlju govori izrikom: si acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. I kao da je unapried hotio pobiti one, koji će kašnje ženitbu pozvati griešnom: reće i po treći put: si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat (v. 36.) Neima slobode na grieh po nauku apostola, koji uvjek i u svem nagoni na pravedna i sveta djela; a ovdje on veli: quod vult, faciat. Za ovakov razlog, što si njetko misli, da mu je sramota, ako mu djevojka ostane usidjelicom, ne bi dao apostol nikomu slobode griešiti; ali ovdje veli on sám: nije grieh ženiti se.

Nije dakle ženitba grieh; pače je za njeke savjet, za mnoge upravo zapovied: dakle dobro! Da, dobro! i to izrikom izjavlja apostol veleć: »qui judicavit servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam bene facit: et qui non jungit malius facit. Servare virginem: bene facit; matrimonio jungere: bene facit sa gledišta moralne dobrote, i svetosti kršćanskoga života jednako je dobro, samo je in virginitate viši stupanj. Napokon ženitba je sobom tako dobra, tako čista i sveta, da ne samo posvećuje kršćane; nego ako je i poganin sdružen s kršćanskom u ženitbu; makar ovaj ima na sebi grieh iztočni i druge griehe: ženitba se ne onesvećuje; usuprot poganin biva dionikom čistoće i svetosti strane kršćanske — quoad vitam matrimonialem, ejusque effectus. »Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem; et santificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filli vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt« (v. 14.).

Ovo je pravi, čisti nauk iz prve dobe kršćanstva; a ne ono, što naklapa Hegel-Unger, a za njimi kano kritičku poviest nauča Spevec. Što je pako tada naučao sv. Pavao, to je u svako vrieme do dana današnjega naučala kršćanska, katolička crkva. Neka kritički poviestnik Spevec navede proti tomu iz svih stolieća ma jednu samo činjenicu! No ovo treba da zna: glede dokumenata tradicije iz starine (osim koncila itd.) razlikuje crkva pisce, otce i naučitelje. Ako su ovi i pojedini i pravovjerni, ne izražavaju za to svaki i u svačem pravi i čisti nauk čitave crkve. Učitelji crkve (doctores Ecclesiae) imaju najviši ugled; ali medju nje ne spada sv. Justin. Tertullian pako ide samo u red pisaca (scriptores); a budući da se je pod starost odmetnuo od crkve u Montaniste, valja razliku činiti medju onimi knjigama, što ih spisao kano katolik, i kašnijimi heretičkimi. Kad bi dakle sv. Justin i Tertullian sbilja naučali ono što im podmeće Unger-Spevec: to ne bi bili Kirchenlehrer — crkveni učitelji; nit bi to bilo dostatno svjedočanstvo za nauk crkve.

4. Ali oni onako ni ne uče. Sv. Justina moram pustiti, jer mu djela neimam pri ruci; a mogu ga tim laglje napustiti, jer Spevec u ulomku sám se ne poziva, nego samo na Tertulliana. Ali ni Tertullian u knjizi ad uxor. I. c. 5. ne veli, da je ženitba griešna i nesveta; ne veli da ju valja prezirati; ne veli: prezirati, makar ljudski rod izumro. — No da je sve to i rekao Tertullian: još ne bi sliedilo, da je to rekao za ženitbu u obće. Tertullian bo svojom knjigom hoće da uputi svoju suprugu, da se poslie njegove smrti drugi put ne udaje. Da je u takovoj namjeri što previše rekao, ne bi bilo čudo; no zato baš ne bi bilo pravo, to protegnuti ni na sve ženitbe udova, nekmo li na ženitbu u obće.

c. 5. ovako počimlje »Nihil viduitati apud Deum subsignatae necessarium est, quam perseverare. Adjiciunt quidem sibi homines causas nuptiarum de sollicitudine posteritatis, et liberorum amarissima voluptate. Sed id quoque penes nos odiosum est«. Odiosum = importunum et fidei periculosum, a ovo propter imminentes angustias zadnjega vremena pred sudnjim danom. što Tertullian supruzi tako predstavlja kan da ima odmah biti. „Vae praegnantibus — — ad viduas non pertinebit“. „Igitur sive carnis, sive saeculi sive posteritatis gratia nubitur, nihil ex istis necessitatibus competit Dei servis, ut non satis habeam — — uno matrimonio omnem concupiscentiam hujusmodi expiasse“. Tako proti jednoj ženitbi on ne govori ni gledom na nevolju posljednjega vremena! Ovo što sada sliedi, jest najkrupnije »Nubamus quotidie et nubentes a die illo timoris deprehendamur ut Sodoma et Gomorrha«. »Nubebant et emebant, insigniora ipsa carnis et saeculi vitia denotat, quae a divinis disciplinis plurimum avocent: alterum per lasciviendi voluptatem, alterum per acquirendi cupidatem«. I ovo dvoje odmah niže kaže »olim detestabilia penes Dominum Nije li bar ovim rekao da je ženitba nesveta, i da ju valja prezirati. Nije, nego je rekao vrlo energički, da se ženitbe valja bojati, quod per lasciviendi voluptatem a divinis disciplinis plurimum avocet; te s ovoga gledišta zove ju »vitium« nedostatak, slaboću, napast. Ono pako što dalje reče »olim detestabilia« penes Dominum« spada lih na Sodomu i Gomorrhu, gdje je sve bilo skroz izkvareno i detestabile te i ženitba. — Napokon, kako svatko vidi, ovdje nije ni izrikom, ni po smislu, ni po namjeri piščevoj rečeno, da ženitbu valja prezirati, makar izumro ljudski rod; jer on govori samo proti novoj ženitbi svoje udove, ili, ako hoćete, i udova u obće; pa da ga ove i posluhnu: zar bi tim došao u pogibelj razplod ljudskoga roda?

Nego sve ovo možemo i bolje potvrditi. Tertullian u istoj knjizi govori: cap. 2. »Non abnuimus conjuctionem viri et foeminae benedictam a Deo, ut seminarium generis humani«. cap. 3. »prohiberi nuptias nusquam omnino legimus, ut bonum scilicet«. Poslie ovoga nije cap. 5. mogao reći: da je ženitba nesveta, i da ju valja prezirati. A još toliko prezirati, makar da sav rod ljudski

izumre! Kako bi ovo tja bio rekao c. 5. onaj, koji c. 3. ovako piše: Sed non ideo praemiserim de libertate vetustatis, et posteritatis castigatione, ut praestruam Christum separandis matrimoniis, a b o l e n d i s conjunctionibus advenisse; quasi jam hinc f i n e m n u b e n d i praescribam. Viderint qui inter caetera perversitatum suarum disjungere docent carnem in duobus unam, negantes eum, qui foeminam de masculo mutuatus, duo corpora ex ejusdem materiae consortio sumpta, rursus in se matrimonii computatione (?) compegit«. Ovo reče pogledom na gnostike Marcionite, koji su učili dva Boga: jednoga stvoritelja, koji da je poslao Spasa Krista, da raztepe djela onoga prvoga boga. Za to da je Krist ženitbu ukinuo, i svaka ženitba da se ima razstaviti. — Ne sliedi ovih Tertullian, nego ih pobija. Njemu je ženitba naredjena od jedinoga, pravoga, dobroga Boga i od Krista ne ukinuta, nego utvrdjena: kako bi ju sám učio prezirati? Ni pošto ne misli on propisati k r a j i k o n a c ženitbi: kako onda da nije mario makar izumro ljudski rod, kad je prva svrha ženitbi baš razplod ljudskoga roda?!

Najjače pako i najljepše razsvietljuje temeljitost i istinitost Unger-Spevčevu ovo: Poslie prve knjige ad uxorem, napisa Tertullian drugu, kojom suprugu upućuje, ako bi se već poslie njegove smrti hotjela udati: da se bar neudaje za poganina. Jer veli: apostolus de viduis et innuptis, ut ita permaneant s u a d e t, de nubendo vero in Domino jam non suadet sed exerte j u b e t. Pa na koncu ove knjige kliče: »Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater rato habet?« A ovo se tiče ne samo prve ženitbe, nego i d r u g e, jer mu je namjera baš o ovoj pisati. Zar dakle Tertullian veli, da je ženitba n e s v e t a, kad veli: da ju odobrava i potvrdjuje nebeski Otac? Zar ovakovu ženitbu on uči p r e z i r a t i? Zar onda, kad ovako slavi ne samo prvu, nego i drugu ženitbu: nemari, makar i z u m r o l j u d s k i r o d?!

Tetullian kašnje odmetnu se u heretike Montaniste, i vjerujuć bulaznim tobož »Parakletovim« zabaci sasvim drugu ženitbu. Al j e d n u ženitbu ne samo ne zabaci. nego uze u obranu proti Marcionitom. Adv. Marcion. libr. I. c. 29, piše: sanctitatem (t. j. continentiam) nuptiis praeferimus »non ut malo bonum, sed ut bono melius. Non enim projicimus, sed deponimus (na niži stupanj stavljamo) nuptias; nec praescribimus, sed suademus sanctitatem; servantes et b o n u m et melius pro viribus cujusque sectando: tunc denique c o n j u g i u m exerte d e f e n d e n t e s, quum inimice accusatur spurcitiae nomime in destructionem Creatoris, qui conjugium pro r e i h o n e s t a t e b e n e d i x i t in crementum generis humani«. A da je Tertullian baš mario i za ovaj crementum = uzrast, razplod: evo što malo niže piše: »sementem generis humani compescere in totum, nescio an hoc quoque optimo Deo congruat. Quomodo enim salvum hominem volet, quem vetat nasci, de quo nascitur auferendo (id est: tollendo matrimonium, ex quo homo nascitur)? quomodo habebit, in quo bonitatem suam signet, quem esse non patitur? quomodo diligit, cujus originem non amat? — — — Non erit immanior duritia Pharaonis, nascetium enecatrix; nam ille animas adimit, hic non dat; ille aufert de vita, hic non admittit in vitam« etc. Ovim se Tertullian ruga Marcionovu tobože dobromu Bogu, koji je zabranjivao ženitbu u obće, makar izginu ljudski rod. Al gle! ono »izučeni Spevec, koji sve svoje navode može dokazati »izvori« — sliepo sliedeć Ungera, pripisuje Tertullianu sámu, što ovaj onako trpko u drugih pobija!

5. Za dokaz nadalje tomu, kako da je kršćanstvo s početka uhvatilo izključno spiritualistički pravac, te se od ovoga svieta, svega materijalnoga i same ženitbe klonilo kano od nesveta i griešna: imalo bi služiti pustinjačtvo, djevičanstvo i coelibat crkvenih službenika. Tako Unger, i za njim Spevec. Razlog pako ovomu pravcu da jest ona obćenita nevolja i bol, nastala uslied pritiska rimskih imperatora. I u tom je Spevec učenik Ungerov. Veli bo u svojem jednom ulomku: »U obćenitoj naime nevolji života povlačili su se ljudi u sebe, i tako živjeli za onaj drugi sviet; za to se ovaj sviet smatra griešnim, te ga valja čim više izbjegavati. — — Za to i jest pustinjačtvo mnogobrojno, a djevojke afričke dozivaju k sebi u samoću djakone. Živio se dakle život samotan, a naravno, da je udobnije i trpjeti, nego li se sám vlastitimi silami spasavati; udobnije jest, da se za čovjeka drugi brinu, nego li da se on za se sam brine. Prema tomu lasno se razumieva, što u mjesto ženitbe nalazimo u ovoj dobi zavjet čistoće.«

Divne li logike u ovom ulomku! Jer se živio život samotan, za to su afrikanske djevojke djakone dozivale u samoću. U ovu samoću tjerala ljude obćenita nevolja života, al to je bilo udobnije, nego li se vlastitimi silami spasavati Ako se sviet smatrao griešnim, i t o g a radi ga valjalo izbjegavati: onda se nisu u d o b n o s t i radi, da ih tko drugi hrani, ljudi povlačili u samoću. Ovakova saveza, a ni svih onih okolnosti i primjetaba nisam opazio u Ungera. Valja da su to duhoviti iznalazci profesora Spevca. Za pustinjačtvo medju kršćani nezna historija nego istom oko polovine trećega vieka, a to poradi žestoka i nesmiljena progona kršćana. Pustinjaci (askete) nisu bili mnogobrojni, nit su se za njihovo uzdržavanje drugi ljudi trebali brinuti. Posvećene djevice nisu živjele u pustinji, ni u samoći, nego obično u kući roditelja ili rodjaka, ili pod pazkom i zaštitom vriednih matrona, kojim bi se povjerile. Ungerovo je »tritt an die Stelle der Ehe das Gelübde der Keuschheit« I Spevec će »na mjesto« ženitbe zavjet čistoće. Al kako robski sliedi Ungera, i kako sliepo! jer ženitba nije ukinuta, već je ostala na svojem mjestu. Nije ženitbe zamienio zavjet čistoće; nego se je ovaj pokraj instituta ženitbe razvio kano poseban institut. Ženitba je bio redovit i običan način života, a djevičanstvo izvanredno; nit se je ovo rodilo iz principa: da je ženitba sobom griešna; kad smo jur vidjeli, koliko je lažno, da su kršćani ženitbu smatrali griešnom.

Ali neka kažu Unger-Spevec, iz kojih su to »izvora« izvadili, da se je djevičanstvo, pustinjačtvo, i slična askesa u kršćana razvila iz obćenite nevolje života, te od smatranja, da je sve svjetovno griešno? Ja za to ni u Ungera ništa ne nalazim, nekmo li u Spevca, makar ovaj kritičku predaje povjest. S toga ću si sám potražiti izvore, da čujemo pravu historiju. Eusebij Caesarejski, biskup i pisac iz početka četvrtoga vieka, kojega zovu »otcem crkvene povjestnice«, poznao je dobro život prve crkve, njezine institucije i ideje, na kojih su se osnivale. Što dakle pripovieda ovaj poviestnik? »Kristovoj crkvi, veli (Demonstr. Evang. I, c. 8) uzakonjena su dva načina života: jedan vrhunaravan, koji nadilazi obćeniti čovječji način života, i ne ženi se ni ne radja djece, ni ne traži imetka, ni posjeda, nego se skroz i skroz od obćenitoga i običnoga života svih ostalih ljudi razlikuje, odan jedinomu čašćenju Boga od prevelike ljubavi onoga, što je na nebesih. Koji sliede ovaj način života, kano da su umrli za ovaj smrtni život, i kan da su jedinim tielom prikopčani k zemlji, no dušom u nebo preneseni; kano kakovi bogovi: tako gledaju na život drugih ljudi, i služe kano svećenici za sav ljudski rod svevišnjemu Bogu — — pravimi dogmati istinite pobožnosti i afekti čiste duše, i uz ovo još kriepostnimi djeli i govori; te tako čineć Boga milostivim vrše i za sebe i za sve ljude svećeničku službu. I ovo je u kršćana savršeni način života. — Drugi je način niži i više čovječji, kojemu je vlastno: i razborito se ženiti i djecu radjati, i za gospodarstvo se brinuti, i vojevati; za poljodjelstvo, za trgovinu se zanimati, i za ostalo gradjansko poslovanje — u strahu božjem. Ovima su opredieljeni dani za askesu (poste itd.), za katehesu, za slušanje rieči božje«. (Hoće reći: oni prvi služe neprekidno Bogu, ovi drugi imaju za to ustanovljena njeka vremena; dočim u ostalo vrieme rade za potrebe, korist i udobnost ovoga svjetovnoga života — ali i ovo sveudilj u strahu božjem). Evo ovo je pisao historik iz četvrtoga vieka, muž učen i u stvari, o kojoj je pisao, skroz vješt, i komu su bili pri ruci i takovi dokumenti, kojih mi više neimamo. Ne zna on, koji se je rodio oko 270. godine, i bio biskup, onoga, što je u 19. vieku iznašao Hegel i za njim Unger, i po ovih prepisao Spevec. Naravno, jer je Hegel ono izvadio iz svoje glave; za njim se poveo Unger, a za ovim kano poviest svojim djakom pripovjedio Spevec. Ne od nekakove velike nevolje života, nego od prevelike ljubavi Boga i nebeskih stvari oni su prihvatili onakov neobični vrhunaravni način života; nit su se skroz povukli od svieta kano griešna, nego su u njem sjali ostalim ljudem pravimi dogmati, kriepostnimi djeli i govori. A što se tiče napose djevičanstvo: zar je ono došlo na mjesto ženitbe? Čuli ste Eusebija, pa sudite! Ono je više angjeosko, a ova više čovječja; ono redje, jer nadilazi obćeniti život, a ova obična; ono prvi stepen i savršeni, a ova drugi; ono jedino u čašćenju Boga, a ova više u stvarih i poslovih svjetovnih, al sa strahom božjim; ono duhovno, vječno svećeničtvo, a ova u stanovita vremena služeći Bogu; ono napokon podupire ovu svojom žrtvom u Boga i svojimi kriepostnimi djeli i govori na zemlji.

6. Nego sadjimo sámi na izvore, te motrimo odnošaj djevičanstva naprama ženitbi i tražimo, iz kakova je principa poteklo djevičanstvo? Oko polovine drugoga vieka Minucius Felix u Octavius-u c. 31. pobijajuć klevetu pogansku, da je u kršćana »incestum convivium«, vraća im: vi »dum Venerem promiscue spargitis, dum passim liberos seritis, dum etiam domi natos alienae misericordiae frequenter exponitis« — vi se uplićete i neznajuć u rodoskvrnje: »at nos pudorem non facie sed mente praestamus: unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus, cupiditatem procreandi aut unam scimus aut nullam; convivia non tantum pudica colimus, sed et sobria: — — casto sermone, corpore castiore plerique inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potius quam gloriantur: tantum denique abest incesti cupido, ut nonnullis rubori sit etiam pudica conjunctio.« Tko ovako govori: zar on izključivo hvali i sliedi djevičanstvo, a ženitbu odbija kano ljagu i grieh? zar copulam carnelem u ženitbi onaj drži za sramotu pače grieh, koji ju zove pudica conjunctio? Kad bi ženitbu kršćani smatrali bili za grieh, te se ženili samo od nužde: zar bi Octavius rekao: »unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus«? Ne srami se takodjer, nego očito veli: »cupiditatem procreandi unam scimus (naime jedino u zakonitoj ženitbi)«. In convivio zastupana je perpetua virginitas i matrimonium: neima medju njima nikakva razdora; dvie su inštitucije jednoga te istoga Gospodina, dvie jednakopravne sestrice; djevičanstvo, makar bi se ponosito moglo nad ženitbom — jer je viši stupanj savršenosti; ipak se ne ponosi; ženitba pako sa svoje strane, koliko može, nastoji nasljedovati djevičanstvo: castis sermonibus, i rubore etiam de pudica conjunctione. S ovim se liepo slaže, što već u početku drugoga vieka piše sv. Ignacij ad Polycarp. c. 5: »Mojim sestram reci, da ljube Gospodina, i svojimi muži, da su zadovoljne tielom i duhom. Tako i mojoj braći zapovjedi imenom Isusa Krista, da svoje žene ljube kako no Krist crkvu. Ako tko može u čistoći ostati na čast pùti Gospodnjoj, neka se ne ponosi. Ako se ponese, propao je.« I ovdje je ženitba i djevičanstvo, ona kano obična, ovo kano izvanredno.

No svraćam osobito pozornost na ovu rečenicu: »ako tko može u čistoći ostati na čast pùti Gospodnjoj«. Evo izjavljena verissima et intima ratio virginitatis! Djevice hoće da nasljeduju, i tako počaste i proslave pùt Kristovu. Ova pùt je prečista, rodjena od djevice, na zemlji djevovala, i od smrti uzkrsnuvši na nebo uzašla, gdje ženitbe neima nit je neće biti; nit za čovjeka, koji je stvoren u dva spola (Mat. 22, 30). Hoće djevice da na zemlji živu, kako na nebesih, a po uzoru i na slavu one presvete pùti, koja je na zemlji djevujuć prva uznesena nada sva nebesa. Sin božji za to se je takodjer upùtio, da u svojoj pùti ljudem dade uzor savršenoga života. Crkva njegova na ovoj zemlji ima zadaću ne samo naučati njegove istine i zapoviedi, nego takodjer

u sobi, u svojih članovih i institutih prikazivati sveudilj do konca svieta njegovu živu, čitavu sliku. Budući dakle da je Gospodin Isus na ovoj zemlji glede pùti djevovao: moralo je i tomu u njegovoj crkvi biti nasljedovanja I za to je bilo od samoga početka i bit će do kraja u jednoj pravoj Kristovoj, u svetoj katoličkoj crkvi djevičanstva; al ne kako redoviti način života, nego kano izvanredni: »ako tko može ostati u čistoći« veli sv. Ignatij. Redoviti način ostaje ženitba. Nit visi samo o volji i jakosti po jedinca, da uztrajno i čitavo do konca djevuje; nego je to posebna milost božja (kako ćemo malo niže vidjeti). I za to veli sv. Ignatij: ako se ponese, propao je. Tu bo valja ono apostolovo: Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? (I Cor. 4, 7) Nego vratimo se na izraženi gore princip djevičanstva: »na čast pùti Kristovoj«. Izjavio ga je već prije onaj apostol, kojega je Isus osobito ljubio, komu je i majku si djevicu povjerio, koji je i sám djevičanstvo do konca uzčuvao, sv. Ivan u Apocalyp. 14, 3 4. 5. »centum quadraginta quatuor millia — — Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiae Deo et Agno. Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt.« Agnus je Verbum C a r o factum. N j e g a sliede djevice, i pjevaju mu pjesmu, daju mu slavu, kakove ne mogu dati svi. O d m j e r e n bo je broj tih djevica, to će reći: oni samo uztraju do kraja neokaljano, kojim je Bog opredielio i k tomu milost dao. Al što je ono, što reče: qui cum mulieribus non sunt coinquinati! nije li tim njeka ljaga bačena na sve, koji nisu djevice, dakle i na zakonitu ženitbu? Tumač Bisping pogledom na Lev. 15, 18 drži, da je i u naravnom spolnom aktu nešta, što onečišćuje, a ovo uslied prvoga grieha No ta bi ljaga u kršćana bila lih materijalna, ni pošto moralna; te ženitba prama djevičanstvu bila bi samo u toliko okaljana ili onekrašena, što u nje ne ostane tielo nataknuto i čitavo Ja sa svoje strane mislim, da cum mulieribus coinquinari više znači, da znači grdu ljagu moralnu, i da se razumieva o onih, koji djevičanstvo Bogu obećaju, ali ga do konca ne održe. I za to da je za čiste djevice dodano: »in ore eorum non est inventum mendacium«. Koji bo svoje djevičanstvo okaljaju, nadju se pred Bogom lažci, i cum macula. Po ovakovu tumačenju ono coinquinati ne bi se nikako ticalo ženitbe; što je moje osvjedočenje. No ako tko voli onakovo tumačenje, kakovo je u Bispinga: ni tako ne pada sa djevičanstva nikakova tamna sjena na ženitbu, nit se može mniti, da je djevičanstvo postalo iz preziranja ženitbe.

Isti princip: da je djevičanstvo na čast p ù t i K r i s t o v o j nalazim i kod sv. Pavla (I. Cor. 7) u onomu, što sebe sama stavlja Korinćanom za primjer djevičanstva. U istoj bo poslanici nalazi se po dva puta (po Vulgati) rečeno: »Imitatores mei estote sicut et ego Christi« (1. Cor. 4, 16. 11, 1.). Da pako nije baš izrikom Krista sama stavio za uzor djevičanstva Korinćanom bit će po svoj prilici razlog to: što se je bojao, da se ono ne bi shvatilo kano silovanje; govori bo neizmjernom opreznošću i divnom mudrošću. No isti s m i s a o ima i ono: »et mulier innupta et virgo cogitat, quae D o m i n i sunt, ut sit sancta c o r p o r e et spiritu.« (v. 34.) Dominus je naime Krist; hoće dakle djevica, da bude i tielom sveta kako Krist. Što je tim sigurniji, što odmah ovako nastavlja: Quae autem nupta est, cogitat, quae sunt mundi, quomodo placeat v i r o. Ženitba je placere v i r o; djevičanstvo placere C h r i s t o Navodi ondje sv. Pavao još jedan razlog, no ovaj je više pripadni: da naime bude manja tribulatio carnis u zadnje vrieme, za koje je i sám Pavao mislio, da je vrlo blizu. — Konačno Isus Gospodin sám, kad izreče zakon o absolutnoj nerazvrzivosti ženitbe, i kad k tomu apostoli primjetiše: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere — reče, velim ovo: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum coelorum. Qui potest capere capiat « (Mat. 19, 10—12).

Evo dakle pravi princip djevičanstvu, a to iz prvih authentičnih izvora! Krist sám veli: propter regnum coelorum: apostol Pavao: ut placeat Deo, grčki tekst točnije: Domino; sv. Ivan: sequuntur Agnum; sv. Ignacij: ad honorem carnis Domini. Tko da smije izmišljati i podmetati drugačiji razlog! U Mateja, Pavla i Ignatija izrikom se stavlja djevičanstvo uz ženitbu: svigdje se kaže, da je ono savršenije, a nigdje, da bi ženitba bila griešna ili nesveta. Još mnogo manje ima temelja sumnji, da nije u djevičanstvu bar nešta preziranja ženitbe. Ponositi se nečim izvrstnim ne znači još: prezirati ono, što je manje izvrstno; al sv. Ignatij zabranjuje i da se tko i p o n o s i djevičanstva radi, što bi značilo i nad ženitbom. Po Kristu, Pavlu i Ivanu napokon djevičanstvo je poseban charisma i ne za svakoga, a ženitba je redoviti stališ: kako bi onda crkva mogla ono prezirati, što najveća čest njezinih članova sliedi i sliediti mora; i s kakovom logikom piše za Ungerom Spevec: da se u prvo doba kršćanstva (a za što ne i danas?) nalazi zavjet djevičanstva »na mjesto« ženitbe?

Da, grdnu, ljudski nemoguću nedosljednost pripisuje povjestnik Spevec svojoj katoličkoj crkvi, sliedeć hegeliance! Crkva da nauča ženitbu sobom griešnu, djevičanstvo sveto: a u njoj je broj oženjenih naprama djevicam uviek kamo li pretežniji! Moralo bi biti baš protivno: ženitbe riedke ili nikakve, a sve ostalo — djevice. Pogledajmo na Gnostike, n. p. Marcionite, proti kojim je pisao Tertullian. Oni su doista učili, da je ženitba nesveta, a djevičanstvo za svakoga: al su tomu dosljedno i ženitbu raztepali. Oni su učili, da je materija od zločestoga boga, i tomu dosljedno da Krist nije imao pravoga čovječjega tiela, nego tielo, koje se onomu samo na oko pričinjalo jednako: ali za to se njihovo djevičanstvo i osnivalo na preziranju pùti. Kako se može s ovimi u isti red metnuti katoličku crkvu (a to čini Unger izrikom glede ženitbe): kad crkva ženitbe sklapa i blagosivlje; kako se može

njezin nauk o djevičanstvu izjednačiti s gnostičkim: kad njezine djevice nasljeduju i časte čovječju pût Kristovu, koju gnostici niječu! A onda vidimo posljedice! Gnostici su davno propali, pače nisu nikada ni mogli biti jako mnogobrojni, više su bile škole, nego li obćine; katolička pako crkva razširila se po svem svietu, i stoji dan danas. Kako to, ako je imala glede djevičanstva i ženitbe, tih toli zamašnih faktora ljudskoga života u obće, a njezina na pose s onimi jednaka načela? To bi bilo čudo proti logici i proti naravi; a takovo čudo znajuć ili neznajuć za hegelijanci pripovieda svojim djakom onaj Spevec, koji i Kristova čudesa nazivlje bajkami

Tko onako predstavlja postanak i princip djevičanstvu u katoličkoj crkvi, taj ga dakako ne može cieniti. I zato nećete ni u Ungera ni u Speveca ništa naći u pohvalu djevičanstva, al tim više čim bi se pogrdilo. Tako je izvadio Unger iz Gibbonove poviesti o propasti rimskoga carstva ovo: »die Jungfrauen des glühenden Afrika lassen Priester und Diakonen an ihrem Lager theilnehmen, um im muthigen Kampfe mitten unter den hereinbrechenden Flammen der Sinnlichkeit ihre Keuschheit unversehrt zu erhalten«. I Spevec nije propustio toga iznesti pred svoje djake. No ako Spevec već hoće, da onakova šta uplete u svoju poviest; neka bar govori kano poviestnik; — inače se mora reći, da govori stvari tobož pikantne za svoje djake: a na pogrdu institutu djevičanstva. Ja Gibbonove poviesti ne imam, ni ne znam, na čem on osniva gornje rečenice. Bojim se da to još manje zna Spevec. No ja ipak znam za onakovu činjenicu, te ću ju ovdje navesti. Piše sv. Cyprian (epist IV. ed. Hartel) biskupu Pomponiju: Desideras ut tibi rescriberemus »quid nobis de his virginibus videatur, quae cum semel statum suum continenter et firmiter tenere decreverint, detectae sint postea in eodom lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus unum diaconum esse (dicis): plane easdem, quae se cum viris dormisse confessae sint, adseverare integras esse.« Govori se o više djevica i više muži i medju ovimi je i jedan djakon — iz toga Gibbon i Unger: Priester (plurali), a i Spevec s njima: Diakonen. Nijedan pako neima onoga, što je dalje u istoj epistoli: da je naime biskup onoga djakona, one djevice i one druge muže izobćio; te ga za to hvali Cyprian: consulte et cum vigore fecisti! A čim su se oni krivci branili? Se caste concumbere ut fratres et sorores; ideo vero, ut ex tali certamine virginitas victrix majus meritum habeat. Al što na to sv Cyprian: fabula je to, veli, nego: quod si se ex fide Christo dicaverunt, pudicae et castae sine ulla fabula perseverent.« »Cum omni observatione disciplinae divina praecepta teneamus, veli biskupu, nec patiamur errare fratres nostros et pro arbitrio et ructu suo virere.« — Nijedan stališ, nijedna inštitucija nije tako sveta, da se ne bi mogo naći jedan, više ih, koji će joj svojimi nedjeli nanieti ljagu. Ima li se za to sama inštitucija osuditi i drugim na ruglo izvrći? Pravedni sudija i razborit profesor, kad bi već onakova šta morao svojim djakom pripoviedati, učinio bi, mislim, drugačije: on bi s pohvalom iztaknuo bio energiju onoga biskupa, i mudrost sv. Cypriana, kojom su uzpostavila disciplinu, koja se gazila pod onakovom izlikom, tobože krieposti i junačtva. A ovakova primjetba od profesora, mislim da bi mladim slušaocem prava više dolikovala i prudila.

7. Što napokon onaj gospodin profesor pripovieda o postanku coelibata crkvenih službenika: biskupa, presbytera i djakona za prvo doba crkve, ne znam, jer o tom nije u novinah priobćen nikakov ulomak. Unger kaže (str. 98.) »Consequent mit der Ansicht der Ehe an sich, und mit der Lehre von der Sündlichkeit alles Weltlichen und Natürlichen bildete sich di Ehelosigkeit der katholishen Gaistlichen frühzeitig aus«. Ovomu — osim svega što smo jur dokazali — najočitije protuslovi činjenica, da se nalazi slučajeva u prvo doba crkve, gdje su ne samo gdjekoji djakoni i presbyteri, nego i ovaj i onaj biskup zadržali svoje supruge sa sobom, i s njimi živjeli poslie ordinacije. Ako je ženitba bila sobom nesveta, i samo za to trpljena, što je nuždna ad propagandum genus, il in remedium concupiscentiae: nije doista bilo nužde trpjeti, da tja biskup, kano biskup, ostane u braku, koji je sobom griešan i nesvet. Tim je odmah oboja protestansko-hegelianska laž razgaljena: i da je ženitbu crkva smatrala nesvetom, i da ju je za to svojim službenikom branila. Što vriedi takova izmišljotina — za koju dakako nije naveden ni jedan, ni prividan dokaz — gdje očito govori sv. Pavao: »Volo omnes vos esse sicut meipsum«. »Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quae sunt mundi quomodo placeat uxori, et divisus est«. (1. Cor. 7. 7. 32. 33.) Da oni' koji su zvani graditi i držati carstvo božje na zemlji, imaju se brinuti za ono, što je Gospodnje, a ni pošto za ono, što je svjetovno; da imaju tražiti, kako će ugoditi Bogu više nego li drugi obični ljudi, i da smiju biti podieljeni medju Bogom i svietom onako, kako obično ljudi; i dosljedno da se neimaju ženiti: to bjelodano sliedi iz nauka apostola Pavla. Crkva je to od apostola primila, i ako medju svietom pretežno poganskim nije svigdje mogla toga u život uvesti: uvela je odrješito, čim je u četvrtom vieku došla do svoje slobode i pobjede nad poganstvom. To naročito vriedi za rimsku crkvu. No sv. Jeronim (adv. Vigilant.) veli i za više. »Quid facient Orientis ecclesiae quid Aegypti et Sedis Apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?« Za zapadnu crkvu toga nitko ni ne dvoji. Coelibata svećeničkoga nije po tom izumio i uveo sv. Grgur VII., nego ga je on neizmjernim trudom i željeznom postojanošću uzpostavio Zato je vriedan slave, a ne kudbe. Naš Spevec sliedeć Ungera (i protestante) veli: da si je hotio tim učiniti podložan kler i imetak sačuvati crkvi. Zar te nije častno, zar mu to nije bila dužnost? Il zar profesor prava odobrava nepodložnost svećenstva naprama glavi svekolike crkve? pronevjerenje i otimanje javne crkvene imovine kroz nevriedne i nevjerne službenike crkve?

(Konac sliedi).

Knjigotiskara Dragutina Albrechta u Zagrebu.

Prilog „Kat. listu“ br. 9.

od 3. ožujka 1887.

Iz korizmene okružnice presv. g Jurja Posilovića, biskupa Senjskoga.

II dio.

O bezvjerju Dra. Franje Spevca.

Valja pako, da još i vama samim (t. j. svećenikom) progovorimo povodu, s kojega sam morao javno prosloviti o svetosti i nerazrešivosti kršćanske ženitbe. Jedan je naime profesor sa sveučilištne katedre (Dr. Franjo Spevec, javni red. profesor na pravoslovnom fakultetu sveučilišta Franje Josipa u Zagrebu) stao hrvatskim djakom kano rezultate znanosti predavati tvrdnje, kojimi se ruši svetost i nerazrešivost ženitbe. Isti, biv izabran u hrvatski sabor, uhvati prvu sgodu, te prvim svojim govorom u saboru upravo pogrdi kršćansku ženitbu, kakova je u katoličkoj crkvi. Nije to jedino, što na ime znanosti izlija taj profesor: on i sa katedre i u saboru pogrdi takodjer coelibat katoličkog svećenstva, a napose za naše hrvatsko svećenstvo reče u saboru, da je ironija, kad se veli, da su svećenici prijatelji naroda, oni da gule taj narod sebi na korist; njihovo bezženstvo da je socijalna rak-rana Neizravno i to reče, da pred prodikaonicom neimaju van prosti puk, kojemu da pripoviedaju bajke. Pa što mislite, što su tomu učenomu mužu bajke? Njemu su bajke vjera Kristova sa svojimi dogmami; njemu su bajke sv. evangjelja i druga sv. pisma; njemu je bajka i život i osoba Gospodina našega Krista, kako ga nauča katolička crkva. Za njega ni bogoslovje nije znanost, nego kako no reče u saboru: prividna znanost sriedovječne školastike.

Što je rečeni gospodin govorio u saboru, doniele su novine; što je pako djakom si govorio sa sveučilištne katedre, od toga je nekoliko komadića izašlo na javu u novinah, po bilježkah njegovih učenika. Izjava, koju on sám na to učini u »Narodnih Novinah«, mora se reći, da je u bitnosti potvrdila priobćene u novinah navode iz njegovih predavanja. Ovo sve pobudilo je dakako javnu pozornost, naročito u svećenstvu. Ono je sa raznih strana davalo u odrešitih izjavah oduška uvriedjenomu uvjerenju i čuvstvu. Metropolit hrvatske provincije uzoriti kardinal Josip Mihalović učinio je proti onomu u visoke vlade njeke korake, za koje je mislio, da će biti dostatni. Znam, da je i preuzvišeni biskup Djakovački i Sriemski Josip J. Strossmayer mnogo i mnogo činio za obranu naše sv. vjere onako napadnute, te su njegovi u tom smjeru akti i u javnost prodrli. Što je pako palo kano pravi melem kršćanskomu srdcu, onako nemilo ranjenu, tobože na ime znanosti: to je muževna izjava svečano učinjena prigodom rektorske inštalacije za školsku godinu 1886/7 toli od strane odstupajućega rektora: Gustava Barona, bogoslovca, koli od nastupajućega: Franje Vrbanića, pravoslovca. Obadva, doista muža znanosti, odbiše i od hrvatskoga sveučilišta i od znanosti ljagu onakova nevjerstva, i dadoše čast Isusu Krstu.

Da bude ovakov uztuk Spevčeva drzovitost našla i u saboru: ja bih po svoj prilici pred vama glasao hvalu onih muževa, koji bi to učinili, al profesorom Spevcem ne bih se dalje bavio. Žalibože, u hrvatskom saboru izašlo je onako, kako nisam očekivao, ni ja ni s menom mnogi drugi. A ovo me je baš prisililo, da sam na novo govorio o svetosti i nerazrešivosti ženitbe; i ovo me sili, da ću pred vama morati koju više reći ne samo o tvrdnjah profesora Spevca, nego i o njegovoj širokoj i dubokoj znanosti i učenosti.

Evo što se dogodilo u hrvatskom saboru! Zastupnik Beruta (svećenik), reče medju ostalim ovo, što se je moglo protezati na sveučilištna predavanja prof. Spevca. »Vam, gospodo, nemogu biti nepoznati dogodjaji, sbivši se na našem sveučilištu, te ih za to netrebam pobliže opisivati. Oni su hram znanosti podobni pretvoriti u vježbalište nezrelih, frivolnih, samodopadnih ljudi, u kušalište kojekud pobranih maštanija, u sjemenište već dokazanih bludnja, pače očitoga bezvjerja.« Na to odgovori Spevec, ne odmah, nego drugi dan u jutro. Odgovori pako pogrdami na hrvatsko svećenstvo, i nezadovoljiv se tim, reče i ovo: »Bilo bi dobro, da bi g. Beruta predložio reforme ženitbenoga prava, s kojega strada socijalni i moralni život, i koji odvraća mnoge ljude od ženitbe, a oženjene čini nesretnimi. G. Beruta radio bi vrlo plemenito, da uztraži reforme sadanjega protunaravnoga položaja svećenika, reforme, kakove bi zadovoljavale čovječoj naravi i interesom države, i tim se po mom dubokom osvjedočenju začepilo vrelo mnogoga i mnogoga zla. To je rak-rana socijalnoga života « Za tim braneći slobodu sveučilištnoga predavanja, reče: »Slobodi naučanja stavljali su zapreke vazda svećenici, pa tako i naši svećenici, izuzam riedke i častne iznimke.« »Sloboda znanosti zahtieva slobodno predavati isto tako najekstremnije i najsmjelije konsekvencije materijalističke i metafizičke Darwinove nauke, kao što i najekstremnije obožavanje papinske nepogriešivosti.« »Što sam rekao mimogredce o postanku kršćanstva, to su dakako mnogo više rekli sami teolozi, takodjer kršćani; no toliko pošteni, da su javno priznali istinu, i izrekli svoje osvjedočenje.« »Ono, što se nazivlje danas

teologijom, nije ništa u bitnosti, nego prividna znanost sredovječne školastike.«

Pa kakav je dojam u hrvatskom saboru bio ovakovih napadaja? Kad je Spevec hrvatsko svećenstvo pogrdio tja do toga, »da guli kožu narodu svakom sgodom«: našlo se ih na desnici, koji su odobravali — a na toj desnici ima takodjer svećenika. Kad je rekao: da je coelibat svećenstva rak-rana socijalnoga života, našlo se ih opet na desnici, koji su pljeskali. Jesu li i tim hotjeli komplimenat učiniti onim svećenikom, koji s njimi na istoj strani sjede? Kad je rekao: »Bit ću tako slobodan, da suzbijem ovaj atentat na slobodu znanosti, kojoj služim i služit ću unatoč svim protivničkim napadajem natražnjačkim«: opet na desnici: živio i pljesak — na veliku počast takodjer svećenikom iste stranke Pače ono, što on nazva: atentat na slobodu znanosti od natražnjaka — svatko je znao, da na prvom mjestu ide i na onaj doista blagi, i veoma obzirni korak kardinala metropolita zagrebačkoga, ne da se sa sveučilištne katedre, koju je posjeo g. Spevec, ne predaje slobodno prava znanost, nego da s nje prestanu atentati na vjeru Kristovu i njegove institucije, pod krinkom znanosti.

Ali je sve to morda našlo zasluženu censuru ili korekciju sa predsjedničke stolice, ili sa stolica visoke vlade? Da je to učinjeno, ja ne bih trebao svega onoga vama pripoviedati Kad je Spevec svećenstvo u obće pogrdio, i na to s jedne strane digla se vika, a s druge odobravanje: predsjednik zapoviedi: mir, al govorniku ne dade nikakove opomene. Kad Spevec pogrdi ženitbeni zakon katoličke crkve, premda mu za to nitko i ništa ne dade povoda: ni tu se ne mače inače strogi predsjednik. Nije bo ono dopuštena kritika, nego je prava pravcata pogrda, kad se, još k tomu ne navodeć nikakva, ni prividna razloga — govori: da poradi onoga zakona »strada socijalni i moralni život; da on odvraća mnoge ljude od ženitbe, a oženjene čini nesretnimi.« Onaj zakon valja u svoj katoličkoj crkvi; a u Hrvatskoj ima onaj zakon takodjer sankciju državnoga zakona. Pa ipak, kad je onako monštrozno pogrdjen, ne mače se nitko ni sa stolica visoke vlade, da od obstojećega zakona odbije onakovu pogrdu. Tim manje se uznemiri ili visoko predsjedništvo, ili visoka vlada, kad je coelibat katoličkog svećenstva Spevec nazvao »rak-ranom socijalnoga života«. Kad tako nije ništa učinjeno iz kompetentnoga mjesta, da se od pogrde zaštiti katoličko svećenstvo i institucije katoličke crkve, usta drugi dan zastupnik grada Zagreba, presvietli g biskup Gašparić, da s nekoliko preblagih i preobzirnih opazaka odbije Spevčeve nasrtaje, i zaište u visoke vlade toga radi »kakovu takovu satisfakciju«. Nije ni dana ni obećana nikakova; nit ma išta rečeno, da se bar nekoliko ublaži bolno i gorko čustvo, kakovo se moralo i mora javiti u srdcu svakoga pravoga katolika od onakovih Spevčevih napadaja.

Tako moram da ja, kano biskup katoličke crkve, koliko mogu sa svoje strane, odbijem napadaje profesora Spevca, a napose one, kojimi pogrdi katolički ženitbeni zakon. No jer u saboru baci onu pogrdu ne navodeć baš nikakva dokaza, moram se držati onih nekoliko ulomaka iz njegovih predavanja, što su priobćeni bili u novinah, te njegova vlastita odgovora ne one priobćenice.

2. Profesor Spevec u svojem odgovoru (»Narodne Novine« 1886. br. 164.) izjavlja: »Sve navode svojih predavanja mogu ja podkrepiti vreli i najboljom literaturom.« Za svoja predavanja pako o poviesti ženitbe pozivlje se najviše na Gansa i na J. Ungera, koji da »sliedeć u bitnosti Gansa jednako kritički i filosofski obradjuje svoj predmet u djelu: Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwicklung. Beč 1850). Valjalo mi je dakle potražiti ovo djelo. Dobivši ga, što nadjoh? U kratko ovo:

Unger na naslovu djela si veli, da je: Ein Beitrag zur Philosophie der Geschichte. U predgovoru pako veli, da ima biti u jednom smjeru nastavak k Hegelovoj »Philosophie der Geschichte«, za koju veli, da je »grossartiges Werk«. Izpričava se, da je mučno Hegelovu nauku u svakom smjeru podpuno uhvatiti, te žali, što mu nije bilo dano Hegelovu filosofiju hvatati »aus dem lebendigen, zündenden Vortrage von dem Katheder herab.« Njemu: »Weltgeschichte ist der sich selbst entwickelnde und zum Bewusstsein seiner selbst bringende Geist«; a poviest ženitbe ima zadaću, dass »die Ehe nach ihrer Idee, wie sie der Weltgeist nach dieser Richtung dargelegt und dargelebt hat, erfasst und fortgeführt werde.« *) Weltgeist ili allgemeiner Geist razvi se u Grka i Rimljana do individualiteta; ali kad jedan subjekt: rimski imperator, stade gnječiti individue: »das Individuum, welches sich ein freies und berechtigtes fühlt, zieht sich in sich selbst zurück, kommt hier zum Bewusstsein seiner höhern geistigen Freiheit und schafft auf diese Weise das Christenthum als die Lehre von der absoluten Geltung und Berechtigung des einzelnen Menschen als solchen.« Ali individuum »musste sich auch in der äussern Welt, Wirklichkeit, als ein freies und berechtigtes setzen« i tako se razvi do »christlich germanische Welt, in welcher allmälig alle frei werden, Substantialität und Subjectivität, Allgemeinheit und Particularität zur höhern geistigen. reflectirten und unmittelbaren Einheit des germanischen Staates verschmelzen.«

To videći nameće mi se silom mnogo pitanja. Što? za historiju ženitbe, napose za onu medju kršćani, ne pozna profesor sveučilištni bolje literature, nego li je ova? — Što jedan hegelijanski enthusiast napisa, da utvrdi nazore Hegelove o razvitku Weltgeista: to je Spevcu kritičko djelo za poviest ženitbe? Ako njemu u poviesti kritika znači; prebirati činjenice, te one koje nekako idu u okvire Hegelove, uzimati i priudešavati; koje ne idu, ignorovati i izvraćati: na čast mu! Od godine 1850, kad je Unger pisao ono svoje djelo, mnogo je na-

*) Ne nalazim za vriedno, mučiti se prievodom ovakovih misli. Tko ih sam ne razumije na njemačkom jeziku, nije mnogo izgubio.

predovala povjestnička znanost u obće, i napose povjestna strana pravoslovnih disciplina i materija; usuprot je potamnjela slava filosofije Hegelove: kakov razlog, kakov li znanstveni interes ima katolik profesor djakom, s najveće strane katolikom, predavati hegelijansku filosofiju poviesti ženitbe, pod imenom kritičke poviesti ženitbe; i djakom Hrvatom dokazivati, kako sada razvitak Weltgeista kulminira »im germanischen Staat?«

Tu neima zaklona ili izprike morda i m e n o m J. Ungera, koji je glasovit pravoslovac. Onim djelom nije si jamačno stekao slave. Pa onda, ono je pokušaj f i l o s o f i j e poviesti po Hegelovih nazovih. Povjestnik će Ungeru bez dvojbe reći: da nije uspio historijom utvrditi filosofske nazore Hegelove; al što će reći profesoru Spevcu, koji ono djelo upotrebljuje za k r i t i č k u p o v i e s t ženitbe?

No profesor Spevec, kako se je zaklanjao, valjda će se i dalje zaklanjati za tu okolnost: što nisu njegova predavanja u svojoj čitavosti publicirana. To mu doista prija, a prijalo bi mu kamo li više, da je bio u svom odgovoru u novinah oprezniji, a u svom saborskom govoru čedniji. Ovako, kad se njegove izjave sravne s publiciranimi ulomci njegovih predavanja, i oboje s navedenim od njega sama djelom Ungerovim: vidi se, da si je on prisvojio hegelo-filosofske nazore Ungerove, i histostoričke činjenice motrio kroz naočale one filosofije. Pače čini mi se, da ne bih previše rekao, kad bih izjavio sumnju: da je učeni profesor ono Ungerovo djelo za svoje predavanje »poviesti ženitbe« na prosto kopirao.

Unger po Hegelu tvrdi, da se je Weltgeist u individualitete kod Rimljana bio liepo razvio; pa kad jedan subjekt — imperator, stade one individualitete gnječiti: povuče se individuum u sebe, dodje tako do sviesti svoje višje duhovne slobode, i rodi kršćanstvo. Očekivat ćete po tom, da se je rodilo od Rimljana, ili bar Grka, i to od kojega filosofa. No ono se i po Ungeru rodi iz židovstva! A kako baš iz židovstva? Tako što je isti imperator Jerusolim srušio, u hramu svoj kip posadio, židove raztepao: tako se individuum od ljute biede povukao u sebe i tu našao duhovnu slobodu, t. j. kršćanstvo. — Al, Hegelov čovječe, kršćanstvo je od Isusa Krsta, a ovaj se rodi pod prvim imperatorom. Sve ono, što bi imalo povoda dati židovskomu individuu, da iznese kršćanstvo, dogodilo se je daleko poslie smrti, uzkrsnuća i uzašašća Kristova; i poslie smrti mal ne svih apostola, a sigurno apostola Pavla! Ne znam, što bi Hegel ili Unger na ovo odgovorio; naš Spevec bi valjda ponovio ono svoje: da se o postanku kršćanstva ništa historički izvjestna ne zna. Al istinita historija utvrdjuje ona fakta, i za to odbija kano tašt i lažan onakov Hegelo-Ungerov filosofem.

3. Kad se onako uzprkos historiji govori o samu postanku krćanstva: tko će, osim profesora Spevca, očekivati, da će se bolje razumjeti njegove institucije, i istinitije razložiti? Kršćanstvo, (govori Unger) kako je u svem izneslo najizvrstnije principe: tako i o ženitbi. Taj pricip je zapisan naročito u listu na Efežane 5, 25. Muži imaju ljubiti svoje žene, kako no svoja vlastita tjelesa. »Tim je ljubav metnuta kano substancija ženitbe i obiteljskoga života«. Ali — to je došlo do spoznanja i života tek mnogo stoljeća kašnje, kroz njemački protestantizam. U prvo bo vrieme — porad one nemile i neutješive biede u židovskom i rimskom svietu — kršćanstvo je uhvatilo izključivo spiritualistički pravac, i učilo bezuvjetno povući se od svieta, i narav odbijati kano nešta griešna. Uslied toga ženitba, imajući, sensualni momenat, biaše prezirana i zabacivana kano nemoralna i nesveta „von einigen Kirchenlehrern und Gnostikern geradezu verworfen“. Cituje se pako samo Justin de resurr. carnis, i Tertullian ad uxorem I, cap. 5. A napose da ovaj Tertullian na citovanom mjestu »hält die Ehe für etwas Unheiliges und lehrt ihre Verachtung, wenn selbst das Menschengeschleht darüber ausstürbe«

To si je usvojio i prepisao i prof. Spevec. U ulomku njegovih predavanja čita se: »Ženitba se smatra griešnom i nesvetom, te ju prema tomu crkveni učitelji zabacuju. Tako Tertullian veli, da ženitbu valja prezirati makar izumro i cio sviet.« A ovo još potvrdjuje Spevec u svojem odgovoru u novinah, veleći: »Da je shvaćanje (otaca i pisaca crkvenih) neprijazno bilo ženitbi, znade svaki poznavalac stvari« pa upućuje protivnika si na djelo Ungerovo.

No ono, što u toj stvari sbilja jest, i što svaki pravi poznavalac te stvari znade: toga ne zna gospodin profesor, pa ipak djake si nauča, i kad mu se neznanje u novinah spotaklo, još se pravda. Laž je naime, da je kršćanska c r k v a ženitbu smatrala griešnom i nesvetom; laž je, da su ju crkveni u č i t e l j i, ili gdje koji njih kano griešnu zabacivali; laž je, da je to činio Tertullian; napokon najočitija je laž, da je Tertulian ad uxor. I. c 5. učio ženitbu prezirati, makar sav sviet izumro.

Kršćanstvo da je od početka uhvatilo i z k l j u č n o spiritualistički pravac, i ženitbu porad s e n s u a l n o g a momenta smatralo nesvetom i griešnom: za to bi morao znati sv. Pavao apostol, koji je živio i naučao u prvo doba kršćanstva. Po rodu bio je žid, izučen u svih židovskih tradicijah; po zvanju bio je apostol naroda, i djelovao u prvih gradovih grčkih i rimskih, te dobro poznavao nauke i sav život pogana. Kad bi dakle stojalo mnienje Hegel-Ungerovo o postanku kršćanstva: u Pavlovu duhu moralo bi se roditi, il sigurno najjasnije i najpodpunije odsjevnuti kršćanstvo, i on bi morao najčiše izražavati pravac kršćanstva u ono prvo doba. Pa što Pavao uči o ženitbi? Da li da je nečista, nesveta, griešna? On u svojih poslanicah govori mnogo put baš o nečistoći: neka mi se pokaže jedno mjesto, gdje bi ma s daleka u nečista djela ili odnošaje ubrajao ženitbu! On nabraja izrikom: fornicatio, adulterium, peccata contra naturam (Rom. 1, 27), i sve ostalo pod: immunditia; ali tu nigdje neima ženitbe. Usuprot da se izbjegne bludu, svjetuje, dotično zapovieda ženitbu (1. Cor. 7, 2). Da nije

morda samo kano manji grieh? No on veli malo kašnje: melius est nubere quam uri (v. 9.) Sentire vehementius stimulum carnis hoc est: uri nije doista nikakov grieh; ako je od toga melius nubere: kako bi nubere po sebi bilo ikakov grieh? Ali još dalje u istom poglavlju govori izrikom: si acceperis uxorem: non peccasti. Et si nupserit virgo, non peccavit. I kao da je unapried hotio pobiti one, koji će kašnje ženitbu pozvati griešnom: reće i po treći put: si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit superadulta, et ita oportet fieri: quod vult faciat: non peccat, si nubat (v. 36.) Neima slobode na grieh po nauku apostola, koji uvjek i u svem nagoni na pravedna i sveta djela; a ovdje on veli: quod vult, faciat. Za ovakov razlog, što si njetko misli, da mu je sramota, ako mu djevojka ostane usidjelicom, ne bi dao apostol nikomu slobode griešiti; ali ovdje veli on sám: nije grieh ženiti se.

Nije dakle ženitba grieh; pače je za njeke savjet, za mnoge upravo zapovied: dakle dobro! Da, dobro! i to izrikom izjavlja apostol veleć: »qui judicavit servare virginem suam, bene facit. Igitur et qui matrimonio jungit virginem suam bene facit: et qui non jungit malius facit. Servare virginem: bene facit; matrimonio jungere: bene facit sa gledišta moralne dobrote, i svetosti kršćanskoga života jednako je dobro, samo je in virginitate viši stupanj. Napokon ženitba je sobom tako dobra, tako čista i sveta, da ne samo posvećuje kršćane; nego ako je i poganin sdružen s kršćanskom u ženitbu; makar ovaj ima na sebi grieh iztočni i druge griehe: ženitba se ne onesvećuje; usuprot poganin biva dionikom čistoće i svetosti strane kršćanske — quoad vitam matrimonialem, ejusque effectus. »Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem; et santificata est mulier infidelis per virum fidelem: alioquin filli vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt« (v. 14.).

Ovo je pravi, čisti nauk iz prve dobe kršćanstva; a ne ono, što naklapa Hegel-Unger, a za njimi kano kritičku poviest naučа Spevec. Što je pako tada naučao sv. Pavao, to je u svako vrieme do dana današnjega naučala kršćanska, katolička crkva. Neka kritički poviestnik Spevec navede proti tomu iz svih stolieća ma jednu samo činjenicu! No ovo treba da zna: glede dokumenata tradicije iz starine (osim koncila itd.) razlikuje crkva pisce, otce i naučitelje. Ako su ovi i pojedini i pravovjerni, ne izražavaju za to svaki i u svačem pravi i čisti nauk čitave crkve. Učitelji crkve (doctores Ecclesiae) imaju najvišji ugled; ali medju nje ne spada sv. Justin. Tertullian pako ide samo u red pisaca (scriptores); a budući da se je pod starost odmetnuo od crkve u Montaniste, valja razliku činiti medju onimi knjigama, što ih spisao kano katolik, i kašnijimi heretičkimi. Kad bi dakle sv. Justin i Tertullian zbilja naučali ono što im podmeće Unger-Spevec: to ne bi bili Kirchenlehrer — crkveni učitelji; nit bi to bilo dostatno svjedočanstvo za nauk crkve.

4. Ali oni onako ni ne uče. Sv. Justina moram pustiti, jer mu djela neimam pri ruci; a mogu ga tim laglje napustiti, jer Spevec u ulomku sám se ne poziva, nego samo na Tertulliana. Ali ni Tertullian u knjizi ad uxor. I. c. 5. ne veli, da je ženitba griešna i nesveta; ne veli da ju valja prezirati; ne veli: prezirati, makar ljudski rod izumro. — No da je sve to i rekao Tertullian: još ne bi sliedilo, da je to rekao za ženitbu u obće. Tertullian bo svojom knjigom hoće da uputi svoju suprugu, da se poslie njegove smrti drugi put ne udaje. Da je u takovoj namjeri što previše rekao, ne bi bilo čudo; no zato baš ne bi bilo pravo, to protegnuti ni na sve ženitbe udova, nekmo li na ženitbu u obće.

c. 5. ovako počimlje »Nihil viduitati apud Deum subsignatae necessarium est, quam perseverare. Adjiciunt quidem sibi homines causas nuptiarum de sollicitudine posteritatis, et liberorum amarissima voluptate. Sed id quoque penes nos odiosum est«. Odiosum = importunum et fidei periculosum, a ovo propter imminentes angustias zadnjega vremena pred sudnjim danom. što Tertullian supruzi tako predstavlja kan da ima odmah biti. „Vae praegnantibus — — ad viduas non pertinebit“. „Igitur sive carnis, sive saeculi sive posteritatis gratia nubitur, nihil ex istis necessitatibus competit Dei servis, ut non satis habeam — — uno matrimonio omnem concupiscentiam hujusmodi expiasse“. Tako proti jednoj ženitbi on ne govori ni gledom na nevolju posljednjega vremena! Ovo što sada sliedi, jest najkrupnije »Nubamus quotidie et nubentes a die illo timoris deprehendamur ut Sodoma et Gomorrha«. »Nubebant et emebant, insigniora ipsa carnis et saeculi vitia denotat, quae a divinis disciplinis plurimum avocent: alterum per lasciviendi voluptatem, alterum per acquirendi cupidatem«. I ovo dvoje odmah niže kaže »olim detestabilia penes Dominum. Nije li bar ovim rekao da je ženitba nesveta, i da ju valja prezirati. Nije, nego je rekao vrlo energički, da se ženitbe valja bojati, quod per lasciviendi voluptatem a divinis disciplinis plurimum avocet; te s ovoga gledišta zove ju »vitium« nedostatak, slaboću, napast. Ono pako što dalje reče »olim detestabilia« penes Dominum« spada lih na Sodomu i Gomorrhu, gdje je sve bilo skroz izkvareno i detestabile te i ženitba. — Napokon, kako svatko vidi, ovdje nije ni izrikom, ni po smislu, ni po namjeri piščevoj rečeno, da ženitbu valja prezirati, makar izumro ljudski rod; jer on govori samo proti novoj ženitbi svoje udove, ili, ako hoćete, i udŏva u obće; pa da ga ove i posluhnu: zar bi tim došao u pogibelj razplod ljudskoga roda?

Nego sve ovo možemo i bolje potvrditi. Tertullian u istoj knjizi govori: cap. 2. »Non abnuimus conjuctionem viri et foeminae benedictam a Deo, ut seminarium generis humani«. cap. 3. »prohiberi nuptias nusquam omnino legimus, ut bonum scilicet«. Poslie ovoga nije cap. 5. mogao reći: da je ženitba nesveta, i da ju valja prezirati. A još toliko prezirati, makar da sav rod ljudski

izumro! Kako bi ovo tja bio rekao c. 5. onaj, koji c. 3. ovako piše: Sed non ideo praemiserim de libertate vetustatis, et posteritatis castigatione, ut praestruam Christum separandis matrimoniis, abolendis conjunctionibus advenisse; quasi jam hinc finem nubendi praescribam. Viderint qui inter caetera perversitatum suarum disjungere docent carnem in duobus unam, negantes eum, qui foeminam de masculo mutuatus, duo corpora ex ejusdem materiae consortio sumpta, rursus in se matrimonii computatione (?) compegit«. Ovo reče pogledom na gnostike Marcionite, koji su učili dva Boga: jednoga stvoritelja, koji da je poslao Spasa Krista, da raztepe djela onoga prvoga boga. Za to da je Krist ženitbu ukinuo, i svaka ženitba da se ima razstaviti. — Ne sliedi ovih Tertullian, nego ih pobija. Njemu je ženitba naredjena od jedinoga, pravoga, dobroga Boga i od Krista ne ukinuta, nego utvrdjena: kako bi ju sám učio prezirati? Ni pošto ne misli on propisati kraj i konac ženitbi: kako onda da nije mario makar izumro ljudski rod, kad je prva svrha ženitbi baš razplod ljudskoga roda?!

Najjače pako i najljepše razsvietljuje temeljitost i istinitost Unger-Spevčevu ovo: Poslie prve knjige ad uxorem, napisa Tertullian drugu, kojom suprugu upućuje, ako bi se već poslie njegove smrti hotjela udati: da se bar neudaje za poganina. Jer veli: apostolus de viduis et innuptis, ut ita permaneant suadet, de nubendo vero in Domino jam non suadet sed exerte jubet. Pa na koncu ove knjige kliče: »Unde sufficiamus ad enarrandam felicitatem ejus matrimonii quod ecclesia conciliat, et confirmat oblatio, et obsignat benedictio, Angeli renuntiant, Pater rato habet?« A ovo se tiče ne samo prve ženitbe, nego i druge, jer mu je namjera baš o ovoj pisati. Zar dakle Tertullian veli, da je ženitba nesveta, kad veli: da ju odobrava i potvrdjuje nebeski Otac? Zar ovakovu ženitbu on uči prezirati? Zar onda, kad ovako slavi ne samo prvu, nego i drugu ženitbu: nemari, makar izumro ljudski rod?!

Tetullian kašnje odmetnu se u heretike Montaniste, i vjerujuć bulaznim tobož »Parakletovim« zabaci sasvim drugu ženitbu. Al jednu ženitbu ne samo ne zabaci, nego uze u obranu proti Marcionitom. Adv. Marcion. libr. I. c. 29, piše: sanctitatem (t. j. continentiam) nuptiis praeferimus »non ut malo bonum, sed ut bono melius. Non enim projicimus, sed deponimus (na niži stupanj stavljamo) nuptias; nec praescribimus, sed suademus sanctitatem; servantes et bonum et melius pro viribus cujusque sectando: tunc denique conjugium exerte defendentes, quum inimice accusatur spurcitiae nomime in destructionem Creatoris, qui conjugium pro rei honestate benedixit in crementum generis humani«. A da je Tertullian baš mario i za ovaj crementum = uzrast, razplod: evo što malo niže piše: »sementem generis humani compescere in totum, nescio an hoc quoque optimo Deo congruat. Quomodo enim salvum hominem volet, quem vetat nasci, de quo nascitur auferendo (id est: tollendo matrimonium, ex quo homo nascitur)? quomodo habebit, in quo bonitatem suam signet, quem esse non patitur? quomodo diligit, cujus originem non amat? — — — Non erit immanior duritia Pharaonis, nascetium enecatrix; nam ille animas adimit, hic non dat; ille aufert de vita, hic non admittit in vitam« etc. Ovim se Tertullian ruga Marcionovu tobože dobromu Bogu, koji je zabranjivao ženitbu u obće, makar izginu ljudski rod Al gle! ono učeni Spevec, koji sve svoje navode može dokazati »izvori« — sliepo slieded Ungera, pripisuje Tertullianu sámu, što ovaj onako trpko u drugih pobija!

5. Za dokaz nadalje tomu, kako da je kršćanstvo s početka uhvatilo izključno spiritualistički pravac, te se od ovoga svieta, svega materijalnoga i same ženitbe klonilo kano od nesveta i griešna: imalo bi služiti pustinjačtvo, djevičanstvo i coelibat crkvenih službenika. Tako Unger, i za njim Spevec. Razlog pako ovomu pravcu da jest ona obćenita nevolja i bol, nastala uslied pritiska rimskih imperatora. I u tom je Spevec učenik Ungerov. Veli bo u svojem jednom ulomku: »U obćenitoj naime nevolji života povlačili su se ljudi u sebe, i tako živjeli za onaj drugi sviet; za to se ovaj sviet smatra griešnim, te ga valja čim više izbjegavati. — — Za to i jest pustinjačtvo mnogobrojno, a djevojke afričke dozivaju k sebi u samoću djakone. Živio se dakle život samotan, a naravno, da je udobnije i trpjeti, nego li se sám vlastitimi silami spasavati; udobnije jest, da se za čovjeka drugi brinu, nego li da se on za se sam brine. Prema tomu lasno se razumieva, što u mjesto ženitbe nalazimo u ovoj dobi zavjet čistoće.«

Divne li logike u ovom ulomku! Jer se živio život samotan, za to su afrikanske djevojke djakone dozivale u samoću. U ovu samoću tjerala ljude obćenita nevolja života, al to je bilo udobnije, nego li se vlastitimi silami spasavati Ako se sviet smatrao griešnim, i toga radi ga valjalo izbjegavati: onda se nisu udobnosti radi, da ih tko drugi hrani, ljudi povlačili u samoću. Ovakova saveza, a ni svih onih okolnosti i primjetaba nisam opazio u Ungera. Valja da su to duhoviti iznalazci profesora Spevca. Za pustinjačtvo medju kršćani nezna historija nego istom oko polovine trećega vieka, a to poradi žestoka i nesmiljena progona kršćana. Pustinjaci (askete) nisu bili mnogobrojni, nit su se za njihovo uzdržavanje drugi ljudi trebali brinuti. Posvećene djevice nisu živjele u pustinji, ni u samoći, nego obično u kući roditelja ili rodjaka, ili pod pazkom i zaštitom vriednih matrona, kojim bi se povjerile. Ungerovo je »tritt an die Stelle der Ehe das Gelübde der Keuschheit« I Spevec će »na mjesto« ženitbe zavjet čistoće. Al kako robski sliedi Ungera, i kako sliepo! jer ženitba nije ukinuta, već je ostala na svojem mjestu. Nije ženitbe zamienio zavjet čistoće; nego se je ovaj pokraj instituta ženitbe razvio kano poseban institut. Ženitba je bio redovit i običan način života, a djevičanstvo izvanredno; nit se je ovo rodilo iz principa: da je ženitba sobom griešna; kad smo jur vidjeli, koliko je lažno, da su kršćani ženitbu smatrali griešnom.

Ali neka kažu Unger-Spevec, iz kojih su to »izvora« izvadili, da se je djevičanstvo, pustinjačtvo, i slična askesa u kršćana razvila iz obćenite nevolje života, te od smatranja, da je sve svjetovno griešno? Ja za to ni u Ungera ništa ne nalazim, nekmo li u Spevca, makar ovaj kritičku predaje povjest. S toga ću si sám potražiti izvore, da čujemo pravu historiju. Eusebij Caesarejski, biskup i pisac iz početka četvrtoga vieka, kojega zovu »otcem crkvene povjestnice«, poznao je dobro život prve crkve, njezine institucije i ideje, na kojih su se osnivale. Što dakle pripovieda ovaj poviestnik? »Kristovoj crkvi, veli (Demonstr. Evang. I, c. 8) uzakonjena su dva načina života: jedan vrhunaravan, koji nadilazi obćeniti čovječji način života, i ne ženi se ni ne radja djece, ni ne traži imetka, ni posjeda, nego se skroz i skroz od obćenitoga i običnoga života svih ostalih ljudi razlikuje, odan jedinomu čašćenju Boga od prevelike ljubavi onoga, što je na nebesih. Koji sliede ovaj način života, kano da su umrli za ovaj smrtni život, i kan da su jedinim tielom prikopčani k zemlji, no dušom u nebo preneseni; kano kakovi bogovi: tako gledaju na život drugih ljudi, i služe kano svećenici za sav ljudski rod sveviš-njemu Bogu — — pravimi dogmati istinite pobožnosti i afekti čiste duše, i uz ovo još kriepostnimi djeli i govori; te tako čineć Boga milostivim vrše i za sebe i za sve ljude svećeničku službu. I ovo je u kršćana savršeni način života. — Drugi je način niži i više čovječji, komu je vlastno: i razborito se ženiti i djecu radjati, i za gospodarstvo se brinuti, i vojevati; za poljodjelstvo, za trgovinu se zanimati, i za ostalo gradjansko poslovanje — u strahu božjem. Ovima su opredieljeni dani za askesu (poste itd.), za katehesu, za slušanje rieči božje«. (Hoće reći: oni prvi služe neprekidno Bogu, ovi drugi imaju za to ustanovljena njeka vremena; dočim u ostalo vrieme rade za potrebe, korist i udobnost ovoga svjetovnoga života — ali i ovo sveudilj u strahu božjem). Evo ovo je pisao historik iz četvrtoga vieka, muž učen i u stvari, o kojoj je pisao, skroz vješt, i komu su bili pri ruci i takovi dokumenti, kojih mi više neimamo. Ne zna on, koji se je rodio oko 270. godine, i bio biskup, onoga, što je u 19. vieku iznašao Hegel i za njim Unger, i po ovih prepisao Spevec. Naravno, jer je Hegel ono izvadio iz svoje glave; za njim se poveo Unger, a za ovim kano poviest svojim djakom pripovjedio Spevec. Ne od nekakove velike nevolje života, nego od prevelike ljubavi Boga i nebeskih stvari oni su prihvatili onakov neobični vrhunaravni način života; nit su se skroz povukli od svieta kano griešna, nego su u njem sjali ostalim ljudem pravimi dogmati, kriepostnimi djeli i govori. A što se tiče napose djevičanstvo: zar je ono došlo na mjesto ženitbe? Čuli ste Eusebija, pa sudite! Ono je više angjeosko, a ova više čovječja; ono redje, jer nadilazi obćeniti život, a ova obična; ono prvi stepen i savršeni, a ova drugi; ono jedino u čašćenju Boga, a ova više u stvarih i poslovih svjetovnih, al sa strahom božjim; ono duhovno, vječno svećeničtvo, a ova u stanovita vremena služeći Bogu; ono napokon podupire ovu svojom žrtvom u Boga i svojimi kriepostnimi djeli i govori na zemlji.

6. Nego sadjimo sámi na izvore, te motrimo odnošaj djevičanstva naprama ženitbi i tražimo, iz kakova je principa poteklo djevičanstvo? Oko polovine drugoga vieka Minucius Felix u Octavius-u c. 31. pobijajuć klevetu pogansku, da je u kršćana »incestum convivium«, vraća im: vi »dum Venerem promiscue spargitis, dum passim liberos seritis, dum etiam domi natos alienae misericordiae frequenter exponitis« — vi se uplićete i neznajuć u rodoskvrnje: »at nos pudorem non facie sed mente praestamus; unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus, cupiditatem procreandi aut unam scimus aut nullam; convivia non tantum pudica colimus, sed et sobria: — — casto sermone, corpore castiore plerique inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potius quam gloriantur: tantum denique abest incesti cupido, ut nonnullis rubori sit etiam pudica conjunctio.« Tko ovako govori: zar on izključivo hvali i sliedi djevičanstvo, a ženitbu odbija kano ljagu i grieh? zar copulam carnelem u ženitbi onaj drži za sramotu pače grieh, koji ju zove pudica conjunctio? Kad bi ženitbu kršćani smatrali bili za grieh, te se ženili samo od nužde: zar bi Octavius rekao: »unius matrimonii vinculo libenter inhaeremus«? Ne srami se takodjer, nego očito veli: »cupiditatem procreandi unam scimus (naime jedino u zakonitoj ženitbi)«. In convivio zastupana je perpetua virginitas i matrimonium: neima medju njima nikakva razdora; dvie su institucije jednoga te istoga Gospodina, dvie jednakopravne sestrice; djevičanstvo, makar bi se ponositi moglo nad ženitbom — jer je viši stupanj savršenosti; ipak se ne ponosi; ženitba pako sa svoje strane, koliko može, nastoji nasljedovati djevičanstvo: castis sermonibus, i rubore etiam de pudica conjunctione. S ovim se liepo slaže, što već u početku drugoga vieka piše sv. Ignacij ad Polycarp. c. 5: »Mojim sestram reci, da ljube Gospodina, i svojimi muži, da su zadovoljne tielom i duhom. Tako i mojoj braći zapovjedi imenom Isusa Krista, da svoje žene ljube kako no Krist crkvu. Ako tko može u čistoći ostati na čast pùti Gospodnjoj, neka se ne ponosi. Ako se ponese, propao je.« I ovdje je ženitba i djevičanstvo, ona kano obična, ovo kano izvanredno.

No svraćam osobito pozornost na ovu rečenicu: »ako tko može u čistoći ostati na čast pùti Gospodnjoj«. Evo izjavljena verissima et intima ratio virginitatis! Djevice hoće da nasljeduju, i tako počaste i proslave pùt Kristovu. Ova pùt je prečista, rodjena od djevice, na zemlji djevovala, i od smrti uzkrsnuvši na nebo uzašla, gdje ženitbe neima nit je neće biti; nit za čovjeka, koji je stvoren u dva spola (Mat. 22, 30). Hoće djevice da na zemlji živu, kako na nebesih, a po uzoru i na slavu one presvete pùti, koja je na zemlji djevujuć prva uznesena nada sva nebesa. Sin božji za to se je takodjer upùtio, da u svojoj pùti ljudem dade uzor savršenoga života. Crkva njegova na ovoj zemlji ima zadaću ne samo naučati njegove istine i zapoviedi, nego takodjer

u sebi, u svojih članovih i institutih prikazivati sveudilj do konca svieta njegovu živu, čitavu sliku. Budući dakle da je Gospodin Isus na ovoj zemlji glede pùti djevovao: moralo je i tomu u njegovoj crkvi biti nasljedovanja I za to je bilo od samoga početka i bit će do kraja u jednoj pravoj Kristovoj, u svetoj katoličkoj crkvi djevičanstva; al ne kako redoviti način života, nego kano izvanredni: »ako tko može ostati u čistoći« veli sv. Ignatij. Redoviti način ostaje ženitba. Nit visi samo o volji i jakosti po jedinca, da uztrajno i čitavo do konca djevuje; nego je to posebna milost božja (kako ćemo malo niže vidjeti). I za to veli sv. Ignatij: ako se ponese, propao je. Tu bo valja ono apostolovo: Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? (I Cor. 4, 7) Nego vratimo se na izraženi gore princip djevičanstva: »na čast pùti Kristovoj«. Izjavio ga je već prije onaj apostol, kojega je Isus osobito ljubio, komu je i majku si djevicu povjerio, koji je i sám djevičanstvo do konca uzčuvao, sv. Ivan u Apocalyp. 14, 3 4. 5. »centum quadraginta quatuor millia — — Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum, quocunque ierit. Hi empti sunt ex hominibus primitiae Deo et Agno. Et in ore eorum non est inventum mendacium: sine macula enim sunt.« Agnus je Verbum C a r o factum. N j e g a sliede djevice, i pjevaju mu pjesmu, daju mu slavu, kakove ne mogu dati svi. O d m j e r e n bo je broj tih djevica, to će reći: oni samo uztraju do kraja neokaljano, kojim je Bog opredielio i k tomu milost dao. Al što je ono, što reče: qui cum mulieribus non sunt coinquinati! nije li tim njeka ljaga bačena na sve, koji nisu djevice, dakle i na zakonitu ženitbu? Tumač Bisping pogledom na Lev. 15, 18 drži, da je i u naravnom spolnom aktu nešta, što onečišćuje, a ovo uslied prvoga grieha No ta bi ljaga u kršćana bila lih materijalna, ni pošto moralna; te ženitba prama djevičanstvu bila bi samo toliko okaljana ili onekrašena, što u nje ne ostane tielo nataknuto i čitavo Ja sa svoje strane mislim, da cum mulieribus coinquinari više znači, da znači grdu ljagu moralnu, i da se razumieva o onih, koji djevičanstvo Bogu obećaju, ali ga do konca ne održe. I za to da je za čiste djevice dodano: »in ore eorum non est inventum mendacium«. Koji bo svoje djevičanstvo okaljaju, nadju se pred Bogom lažci, i cum macula. Po ovakovu tumačenju ono coinquinati ne bi se nikako ticalo ženitbe; što je moje osvjedočenje. No ako tko voli onakovo tumačenje, kakovo je u Bispinga: ni tako ne pada sa djevičanstva nikakova tamna sjena na ženitbu, nit se može mniti, da je djevičanstvo postalo iz preziranja ženitbe.

Isti princip: da je djevičanstvo na čast p ù t i K r i s t o v o j nalazim i kod sv. Pavla (I. Cor. 7) u onomu, što sebe sama stavlja Korinćanom za primjer djevičanstva. U istoj bo poslanici nalazi se po dva puta (po Vulgati) rečeno: »Imitatores mei estote sicut et ego Christi« (1. Cor. 4, 16. 11, 1.) Da pako nije baš izrikom Krista sama stavio za uzor djevičanstva Korinćanom bit će po svoj prilici razlog to: što se je bojao, da se ono ne bi shvatilo kano silovanje; govori bo neizmjernom opreznošću i divnom mudrošću. No isti s m i s a o ima i ono: »et mulier innupta et virgo cogitat, quae D o m i n i sunt, ut sit sancta c o r p o r e et spiritu.« (v. 34.) Dominus je naime Krist; hoće dakle djevica, da bude i tielom sveta kako Krist. Što je tim sigurniji, što odmah ovako nastavlja: Quae autem nupta est, cogitat, quae sunt mundi, quomodo placeat v i r o. Ženitba je placere v i r o; djevičanstvo placere C h r i s t o Navodi ondje sv. Pavao još jedan razlog, no ovaj je više pripadni: da naime bude manja tribulatio carnis u zadnje vrieme, za koje je i sám Pavao mislio, da je vrlo blizu. — Konačno Isus Gospodin sám, kad izreče zakon o absolutnoj nerazvrzivosti ženitbe, i kad k tomu apostoli primjetiše: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere — reče, velim ovo: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter regnum coelorum. Qui potest capere capiat« (Mat. 19, 10—12).

Evo dakle pravi princip djevičanstvu, a to iz prvih authentičnih izvora! Krist sám veli: propter regnum coelorum: apostol Pavao: ut placeat Deo, grčki tekst točnije: Domino; sv. Ivan: sequuntur Agnum; sv. Ignacij: ad honorem carnis Domini. Tko da smije izmišljati i podmetati drugačiji razlog! U Mateja, Pavla i Ignatija izrikom se stavlja djevičanstvo uz ženitbu: svigdje se kaže, da je ono savršenije, a nigdje, da bi ženitba bila griešna ili nesveta. Još mnogo manje ima temelja sumnji, da nije u djevičanstvu bar nešta preziranja ženitbe. Ponositi se nečim izvrstnim ne znači još: prezirati ono, što je manje izvrstno; al sv. Ignatij zabranjuje i da se tko i p o n o s i djevičanstva radi, što bi značilo i nad ženitbom. Po Kristu, Pavlu i Ivanu napokon djevičanstvo je poseban charisma i ne za svakoga, a ženitba je redoviti stališ: kako bi onda crkva mogla ono prezirati, što najveća čest njezinih članova sliedi i sliediti mora; i s kakovom logikom piše za Ungerom Spevec: da se u prvo doba kršćanstva (a za što ne i danas?) nalazi zavjet djevičanstva »na mjesto« ženitbe?

Da, grdnu, ljudski nemoguću nedosljednost pripisuje povjestnik Spevec svojoj katoličkoj crkvi, sliedeć hegeliance! Crkva da nauča ženitbu sobom griešnu, djevičanstvo sveto: a u njoj je broj oženjenih naprama djevicam uviek kamo li pretežniji! Moralo bi biti baš protivno: ženitbe riedke ili nikakve, a sve ostalo — djevice. Pogledajmo na Gnostike, n. p. Marcionite, proti kojim je pisao Tertullian. Oni su doista učili, da je ženitba nesveta, a djevičanstvo za svakoga: al su tomu dosljedno i ženitbu raztepali. Oni su učili, da je materija od zločestoga boga, i tomu dosljedno da Krist nije imao pravoga čovječjega tiela, nego tielo, koje se onomu samo na oko pričinjalo jednako: ali za to se njihovo djevičanstvo i osnivalo na preziranju pùti. Kako se može s ovimi u isti red metnuti katoličku crkvu (a to čini Unger izrikom glede ženitbe): kad crkva ženitbe sklapa i blagosivlje; kako se može

njezin nauk o djevičanstvu izjednačiti s gnostičkim: kad njezine djevice nasljeduju i časte čovječju pùt Kristovu, koju gnostici niječu! A onda vidimo posljedice! Gnostici su davno propali, pače nisu nikada ni mogli biti jako mnogobrojni, više su bile škole, nego li obćine; katolička pako crkva razširila se po svem svietu, i stoji dan danas. Kako to, ako je imala glede djevičanstva i ženitbe, tih toli zamašnih faktora ljudskoga života u obće, a njezina na pose s onimi jednaka načela? To bi bilo čudo proti logici i proti naravi; a takovo čudo znajuć ili neznajuć za hegelijanci pripovieda svojim djakom onaj Spevec, koji i Kristova čudesa nazivlje bajkami

Tko onako predstavlja postanak i princip djevičanstvu u katoličkoj crkvi, taj ga dakako ne može cieniti. I zato nećete ni u Ungera ni u Speveca ništa naći u pohvalu djevičanstva, al tim više čim bi se pogrdilo. Tako je izvadio Unger iz Gibbonove poviesti o propasti rimskoga carstva ovo: »die Jungfrauen des glühenden Afrika lassen Priester und Diakonen an ihrem Lager theilnehmen, um im muthigen Kampfe mitten unter den hereinbrechenden Flammen der Sinnlichkeit ihre Keuschheit unversehrt zu erhalten«. I Spevec nije propustio toga iznesti pred svoje djake. No ako Spevec već hoće, da onakova šta uplete u svoju poviest; neka bar govori kano poviestnik; — inače se mora reći, da govori stvari tobož pikantne za svoje djake: a na pogrdu institutu djevičanstva. Ja Gibbonove poviesti ne imam, ni ne znam, na čem on osniva gornje rečenice. Bojim se da to još manje zna Spevec. No ja ipak znam za onakovu činjenicu, te ću ju ovdje navesti. Piše sv. Cyprian (epist IV. ed. Hartel) biskupu Pomponiju: Desideras ut tibi rescriberemus »quid nobis de his virginibus videatur, quae cum semel statum suum continenter et firmiter tenere decreverint, detectae sint postea in eodom lecto pariter mansisse cum masculis, ex quibus unum diaconum esse (dicis): plane easdem, quae se cum viris dormisse confessae sint, adseverare i n t e g r a s esse.« Govori se o više djevica i više muži i medju ovimi je i j e d a n djakon — iz toga Gibbon i Unger: Priester (plurali), a i Spevec s njima: Diakonen. Nijedan pako neima onoga, što je dalje u istoj epistoli: da je naime biskup onoga djakona, one djevice i one druge muže i z o b ć i o; te ga za to hvali Cyprian: consulte et cum vigore fecisti! A čim su se oni krivci branili? Se caste concumbere ut fratres et sorores; ideo vero, ut ex tali certamine virginitas victrix majus meritum habeat. Al što na to sv Cyprian: fabula je to, veli, nego: quod si se ex fide Christo dicaverunt, pudicae et castae sine ulla fabula perseverent.« »Cum omni observatione d i s c i p l i n a e divina praecepta teneamus, veli biskupu, nec patiamur e r r a r e fratres nostros et pro a r b i t r i o e t r u c t u suo virere.« — Nijedan stališ, nijedna inštitucija nije tako sveta, da se ne bi mogo naći jedan, više ih, koji će joj svojimi nedjeli nanieti ljagu. Ima li se za to sama inštitucija osuditi i drugim na ruglo izvrći? Pravedni sudija i razborit profesor, kad bi već onakova šta morao svojim djakom pripoviedati, učinio bi, mislim, drugačije: on bi s pohvalom iztaknuo bio energiju onoga biskupa, i mudrost sv. Cypriana, kojom su uzpostavila disciplinu, koja se gazila pod onakovom izlikom, tobože kriepošti i junačtva. A ovakova primjetba od profesora, mislim da bi mladim slušaocem prava više dolikovala i prudila.

7. Što napokon onaj gospodin profesor pripovieda o postanku c o e l i b a t a crkvenih službenika: biskupa, presbytera i djakona za prvo doba crkve, ne znam, jer o tom nije u novinah priobćen nikakov ulomak. Unger kaže (str. 98.) »Consequent mit der Ansicht der Ehe an sich, und mit der Lehre von der Sündlichkeit alles Weltlichen und Natürlichen bildete sich di Ehelosigkeit der katholishen Gaistlichen frühzeitig aus«. Ovomu — osim svega što smo jur dokazali — najočitije protuslovi činjenica, da se nalazi slučajeva u prvo doba crkve, gdje su ne samo gdjekoji djakoni i presbyteri, nego i ovaj i onaj biskup zadržali svoje supruge sa sobom, i s njimi živjeli poslie ordinacije. Ako je ženitba bila sobom nesveta, i samo za to trpljena, što je nuždna ad propagandum genus, il in remedium concupiscentiae: nije doista bilo nužde trpjeti, da tja biskup, kano biskup, ostane u braku, koji je sobom griešan i nesvet. Tim je odmah oboja protestansko-hegelianska laž razgaljena: i da je ženitbu crkva smatrala nesvetom, i da ju je za to svojim službenikom branila. Što vriedi takova izmišljotina — za koju dakako nije naveden ni jedan, ni prividan dokaz — gdje očito govori sv. Pavao: »Volo omnes vos esse sicut meipsum«. »Qui sine uxore est, sollicitus est quae Domini sunt, quomodo placeat Deo. Qui autem cum uxore est, sollicitus est, quae sunt mundi quomodo placeat uxori, et divisus est«. (1. Cor. 7. 7. 32. 33.) Da oni koji su zvani graditi i držati carstvo božje na zemlji, imaju se brinuti za ono, što je Gospodnje, a ni pošto za ono, što je svjetovno; da imaju tražiti, kako će ugoditi Bogu više nego li drugi obični ljudi, i da smiju biti podieljeni medju Bogom i svietom onako, kako obično ljudi; i dosljedno da se neimaju ženiti: to bjelodano sliedi iz nauka apostola Pavla. Crkva je to od apostola primila, i ako medju svietom pretežno poganskim nije svigdje mogla toga u život uvesti: uvela je odrješito, čim je u četvrtom vieku došla do svoje slobode i pobjede nad poganstvom. To naročito vriedi za rimsku crkvu. No sv. Jeronim (adv. Vigilant.) veli i za više. »Quid facient Orientis ecclesiae quid Aegypti et Sedis Apostolicae, quae aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut si uxores habuerint, mariti esse desistunt?« Za zapadnu crkvu toga nitko ni ne dvoji. Coelibata svećeničkoga nije po tom izumio i uveo sv. Grgur VII., nego ga je on neizmjernim trudom i željeznom postojanošću uzpostavio Zato je vriedan slave, a ne kudbe. Naš Spevec sliedeć Ungera (i protestante) veli: da si je hotio tim učiniti podložan kler i imetak sačuvati crkvi. Zar te nije častno, zar mu to nije bila dužnost? Il zar profesor prava odobrava nepodložnost svećenstva naprama glavi svekolike crkve? pronevjerenje i otimanje javne crkvene imovine kroz nevriedne i nevjerne službenike crkve?

(Konac sliedi).

Knjigotiskara Dragutina Albrechta u Zagrebu.

KATOLIČKI LIST.

Broj 10. U Zagrebu, 10. ožujka 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Plodovi bezvjerja.

(Dalje.)

O samoj konstantnosti i redovitosti, koju statistika nalazi i iztiče u počinjenih samoubojstvih, valja priznati, da ona nije ni pošto tolika, da bi ovlastila socijalne fisičare na tvrdjenje, da se život ljudi ravna po nuždnih, fisičkih zakonih kako i sva priroda. Morselli je pomno izradio statističku tabelu, u kojoj je za godine 1866—1877. pokazao, koliko se je u Italiji ubilo ljudi s bog ovog ili onog razloga. Sve je razloge sveo na 10 vrsti. Pogledamo li ovu tabelu, opažamo odmah kako brojevi skaču; sad rastu, sad padaju. N. pr. od tisuću samoubojica ubilo ih se pojedinih godina radi nevolje ili straha od nevolje u postotcih: 46,6. 54,1. 64,6. 66,3. 50,3. 64,3. 95,1. 85. 82,7. 43,9. 67,9. 100,5.

Kad bi u istinu u životu ljudskom vladali fisički zakoni, morali bi i postotci biti konstantni, redoviti. Nu dopustimo, da je redovitost i najveća, kojom se njeki čini u družtvu ljudskom ponavljaju, zar ova redovitost ujedno dokazuje, da su se ovi čini i nuždno dogadjali? Uzmimo n. pr. da ljudi u njekom gradu redovito u 12 sati objeduju, tad je ova redovitost zakon, koji možeš uzporediti ma s kojim zakonom statistike. Moramo li za to reći, da ljudi ovoga grada nijesu slobodni, da ne smiju objedovati recimo četvrt sata prije ili kasnije?[1])

Nam se čini upravo ne moguće, statističkimi podatci dokazati, da čovjek nema slobodne volje. Kad bi se ovo htjelo, onda bi statistik morao točno dokazati, koliko je ljudi bilo izvrgnuto istim vanjskim uplivom, podraživano jednako moćnimi nutarnjimi strasti, i da su se upravo svi ovi odlučili za takav čin, koji razum odsudjuje. Ako ovo još i nebi sačinjalo gotova dokaza, ipak bi bar prividno vrlo utvrdjivalo mišljenje socijalnih fisika. Ali ako bi se od stotine ma samo jedan čovjek našao, koji bi u istih prilikah drugačije radio nego li ostalih 99, to je već tim sloboda volje čovječje nedvojbeno dokazana A da se zaista premnogi ljudi pritisnuti bezprimjerno težimi nevoljami, podraživani kud i kamo jačimi strasti, nego li mnogi samoubojice, ipak ne ubijaju, neće valja da nitko htjeti zanijekati. Kad bi i htio zanijekati, možemo ga lasno uvjeriti statičkimi podatci. Jamačno nema većega mučenika, nego li je narod Irski, pak ipak kod Iraca pada na jedan milijun stanovnika 18 samoubojica. Ili ko smije uztvrditi, da su budi vanjske nevolje 20 puta veće, budi narav ljudi 20 puta osjetljivija u Danaca i Sasa nego li u Španjolaca? To bi se pak moralo uztvrditi, ako se izporede postotci samoubojstva. Za Španjolsku je 15, 17, 13; za Dansku istih godina 288, 277, 250, a za Sasku 264, 297, 268. (Izporedi statističku tabelu u br. 3. Kat. Lista) Statistici se rado pozivaju i na narodnost, ali ni tim nas neće i ne mogu uvjeriti, da tu ne odlučuje slobodna volja ljudi, i sve ono što nju čeliči i jača, ili ju slabi i mekša. Stoga smo tvrdo i podpuno uvjereni, da statistici neće i ne mogu statističkimi tabelami nigda dokazati, da čovjek nema slobodne volje, ma oni svoj i sad već za ista zamjeran rad ne znadem kako umnožali.

Statistici su i filosofi. Treba dakle da ih i na tom putu sliedimo. da vidimo kako oni tumače ove svoje fisičke zakone, kako oni shvaćaju i tumače odnošaj vanjskih upliva na čovjeka.

Mi ćemo navesti ovo mišljenje modernih statistika kako ga izriče Morselli, jer nas tako neće moći nitko okriviti s pristranosti. Morselli veli (str. 245.) „Da nicht positiv bewiesen werden kann, dass die Entschlissungen des Individuums unabhängig von physischen Substrat (der grauen

[1]) Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 356.

Gehirnsubstanz) entstehen, dürfen wir leichten Herzens die Schlussfolgerung der psychologischen Physiologie acceptiren, dass es sich mit den freien Willen im Mikrokosmos der Einzelmenschen ebenso verhalte, wie mit den Zufall im Makrokosmos." Ovo nam je dovoljno, da shvatimo mišljenje materijalističkih statistika. Ovim se izriče, da je čovjek u htenju svojem uviek ovisan od moždana, dakle da moždani i sve ono, što na nje upliva, djeluju determinativno na čovječju volju, te tako ni jedan čin nije slobodan, kao što ni u svietu nema ništa slučajna, što na ime ne bi imalo svoga uzroka. Morselli istina (na strani 314) dopušta njeku slobodu, ali se ova proteže samo na izbor njekih modaliteta naših čina, a konačni rezultat, t. j. sam čin uviek je opredieljen. Ako ovo uporabimo u našem pitanju, onda sliedi: samoubojstvo je uviek nedvojben učin stalnih uzroka, a do čovjeka je samo da odredi mjesto, vrieme, način, kojim će si oteti život.

Ponajprije moramo odbiti i ovu zadnju koncesiju. Ako je istina, da čovjek ne može ni čega htjeti ne ovisno od moždana, što je onda podražilo moždane kod onih čina, koje i Morselli drži slobodnimi? Ili sama volja, ili vanjski uzrok. Vanjski uzrok izključuje sam Morselli, dakle sama volja, te je tako volja i učinak podraženih moždana i uzrok podržaja; što je isto: volja je i otac i sin. Iz toga sliedi, da je čovječja volja ili uviek slobodna ili nikada. (Izuzimlju se da što ludjaci, pijani itd.)

A sad da vidimo, što je s onom izrekom, da čovjek ne može ni čega htjeti neovisno od moždana?

Mi ćemo još i više reći, čovjek nije u nijednom svom činu neovisan od tiela. Jer ako i jest djelovanje volje duševno djelovanje, ali je duša i tielo tako uzajemno vezano, da djelovanje duše i tiela znamenito utiče jedno u drugo. Čovjek n. pr. ne može misliti, ni htjeti išta, a da ne budu moždani podraženi, a opet svaki podražaj moždana djeluje na dušu. Ali sliedi li odatle, da moždani sile volju? Gdje je psihologija dokazala, da volja ne podražuje moždana, ili da ne može sustaviti podražaja? Da čovjek može viditi vanjske priedmete potrebno mu je svjetlo i treptaji vidnoga živca. No sliedi li odatle, da on ne može sasvim slobodno otvoriti ili zatvoriti oči, da gleda ovo ili ono, ili da ne gleda? Biti ovisan o nječemu još ne znači biti silovan i opredieljen onim nječim.[1])

Nu ako i poričemo, da je volja tako ovisna u svom djelovanju, da je svako htenje nuždan učinak kakvih god uzroka, tim ne poričemo ni pošto svaku ovisnost volje. Mi drage volje dopuštamo, a i moramo dopustiti, da vanjska narav, karakter pojedinca i svakake prilike i te kako uplivaju na djelovanje volje. Al kakvo je ovo uplivisanje? Je poticanje, nukanje, vabljenje, naginjanje volje jednomu priedmetu. Čovjek ne može uviek po volji birati i odredjivati okolnosti, u kojih se nalazi, pa se tako prečesto ne može ni otimati uplivu koji utiču na njegovu volju; kako se često ne može obraniti ni od misli kojekakvih i maštanja. Ali afekte, koji u nami nastaju, podržavati, ili ih potisnuti, često je u našoj vlasti; uviek pak možemo afektu se opirati i nedati se svladati i na zlo djelo zavesti, ako izuzmeš one riedke slučaje, kad niži afekti iz nebuha tako navale i pritisnu na našu dušu, da joj rekbi pometu razum i sviest. Jednom rieči: kao što dobro, tako ni zlo ne determinira nuždno volje čovječje na djelovanje.

Sve ovo imade svoj razlog upravo u tomu, što je čovjek razumno biće. Um čovječji može i mora razmatrati ne samo jednu stranu koje god stvari, koja upravo djeluje na njegovu volju, već i drugu stranu, te tako volja ostaje slobodna i može birat ovo ili ono. Nema bo ni jedne stvari, koja bi bila tako dobra, da bi volju nuždno k sebi pritegla, jer uviek ima i nješto nesavršena i zla u sebi. Do čovjeka je dakle, ili do volje njegove, da razmatra jednu i drugu stranu. Samo absolutno i čisto dobro nuždno opredjeljuje volju čovječju. Ako dakle čovjeka nješto podražuje, vabi, nuka na zlo djelo, ili da postigne koje dobro ili da se rieši kakva zla, može on, a i mora, razmotriti i drugu stranu: božji zakon, moralnu vriednost pobjede itd. Isto tako ako ga što potiče na djelo kriepostno, može on opet razmatrati i neugodne posljedice za nižu narav svoju, težkoću itd., ali to ne mora, već mu je dužnost zatvoriti takvim uplivom pamet i srce.

Ovako treba da radi čovjek. Ako mu se pričini kada u napasti, da mu je težko sliediti glas saviesti, koja mu uviek bar donjekle pokazuje zlu i pogubnu stranu onoga, što ga na grieh mami, onda mu se je gorućom molitvom uticati Bogu, da mu on pomogne; i pomoći će mu. Ali žalibože ljudi prečesto ne čine ovako. Premnogi se sliepo prepuštaju strastim svojim, da ih one vode; ne misle na boj, koji bi im valjalo voditi sa samim sobom i sa strastima svojima, ne misle na Boga, dà zabacili su i misao na nj. Tako postaju ljudi kao trska, koju svaki vjetar ljulja, igračka strasti svojih. Dakako koji poput životinje misli samo na

[1]) Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 351.

kopanju, koji ne zna ili neće da znade za Boga, za višje dobro, nego li je ono, koje njegova sjetila draži; ovakav će nedvojbeno uviek sliediti nizke pohote, a pitati samo za to, što više prija njegovoj životinskoj nasladi. U ovakvih će ljudih socijalni fisici naći zbilja liep materijal, iz koga će izvoditi svoje statističke zakone. Ali da nebi u sviesti ovakva čovjeka, ma on kako duboko pao, bar kadkada zasvjetlio tračak nebeskog svjetla; da ovakav čovjek upravo ne bi mogao uzdići pogleda duše svoje k vječnom i nepromjenljivom dobru, ma ga kako privlačilo prolazno dobro, da on ne bi mogao slobodnom voljom vječno dobro predpostaviti dobru vremenitomu, toga neće moći nigda ni jedan materijalist dokazati.

Nema dakle sile za čovječju volju, ona je slobodna. Samoubojstva nijesu učinci fisičkih zakona, već posliedak moralne izkvarenosti. Ako ovo predpostavimo, pak onda u ovom svjetlu promotrimo statističke tabele, koje su moderni socijalni fisici velikom marljivošću sastavili o samoubojstvih, onda njihov napor i trud nije uzaludan. Njihovi su statistički podatci neprevarljivo mjerilo, kako je strašno u pojedinih krajevih već zarazio moralan trulež, koliko hrane pružaju socijalni odnošaji ovoj ili onoj strasti. Statistika je tad spasonosna nauka, koja odkriva moralne rane družtva ljudskoga, a tako nas ujedno svjetuje, kakva nam je uporabiti sredstva, da se začepi vrelo opačinam, koja tako zarazno i pošastno haraju. Ali tad statistika više nije osnov socijalne fisike, već pripomoćna znanost socijalne etike. Tim smo došli, do toga, da promotrimo, kako se spram vjere imade užasna činjenica — silno učestala samoubojstva. —

(Dalje će sliediti.)

Leo XIII. prema Njemačkoj i Francezkoj.

Bilo je i u nas ljudi, koji su s nekom bojazni pomišljali na učinke, što bi mogli sliediti iz poznate enunciacije sv. Otca prema posljednoj izbornoj kretnji u Njemačkoj; najviše je katolike uznemirivalo uvjerenje, da će se nemilo dojmiti katolika francezkih taj tobože surad otca kršćanstva kod čina, koji je ipak poglavito naperen protiva Francezke. Da je takav sud bio prenagao i da je bojazan bila neosnovana, uvjeriti će se štioci iz sliedećega članćića, što smo ga ovih dana čitali u parižkom „Figaru" — velikom i uplivnom političkom dnevniku, koji piše o katoličkoj stvari s ljubavi i poštovanjem a dopise prima od ljudi veoma uglednih.*)

*) Da nije dopisnik pisao tek iz vlastitih kombinacija, vidi se od tuda, što je ovaj dopis njekoliko dana kasnije u prievodu diljem priobćio „Oservatore Romano."

Posredovanje pape Leona XIII., kaže dopisnik, u parlamentarnoj borbi, koja je bila uzrujala svu Evropu, već se mjesec dana razglaba u novinah te pretresa ovamo i onamo bud uz hvalu bud uz priekor, nu jamačno se ne shvaća u svojoj podpunoj znamenitosti.

Jedni nisu vidjeli u pozivu, kojim je g. Bismarck zaiskao pomoć Pape, ništa drugo van državni diplomatski čin, odabran da razkoli opoziciju centruma: drugi su mislili, da je Papa ponudio svoju uslugu, da obveže kancelara na prijaznu podporu, što bi mu ju ovaj mogao učiniti u stvari njegove neodvisnosti.

Ni jedna od ovih hipothesa ne podaje političkom činu svetoga Otca ciele važnosti, koju mu je on prikazao; duh Leona XIII. uzdigao se je ovdje iznad drugotnih interesa te se nije obazirao na ništa van na viši interes Evrope, koje je ravnoteža bila u opasnosti, te na sigurnost Francezke, koja bi u novome ratu mogla nastradati u svojoj časti.

Bilo je upravo na božić, kad je svetomu Otcu prvi put tu želju naviestila diplomacija njemačka. Primiv sv. Otac tu važnu viest, osta sám nekoliko sati, da se razabere i da u svojoj sviesti kao svećenik i papa izmjeri težinu i domašaj odluke, koju valja učiniti. S jedne strane, vjerski mir činio mu se u Pruskoj osiguran: upravo bijahu zaključeni posljednji dogovori, kojimi je odstranjena tako zvana kulturna borba. S druge strane, pitanje rimsko, koje po mnienju Leona XIII. ima prieći kroz više phasa dok se rieši, činilo mu se nedozrelim za razpravu diplomatičku.

U tom dakle nije moglo biti ponuke njegovu posredovanju.

Nu srce svećeničko i papino stezalo mu se sa zapletaja, što se nagomilavahu na obzorju naoružane Evrope. Pouzdane, nu zajamčene viesti uvjeravahu ga, da će buknuti rat, ako se septenat odkloni. Znao je iz izvjestna vrela, da car Wilhelm, knez Bismarck i maršal Moltke podlažu mir pod zaštitu vojne sile u Njemačkoj; da li pravo ili krivo, sva trojica mišljahu, da carevina, prije nego li će razoružati, ima Evropi pokazati, da se neplaši ni malo ni koje vanjske navale. Viesti, što ih je Vatikan primao iz svih krajeva Evrope, utvrđivahu ga u ovakovu shvaćanju položaja dokazujuć mu, da i strani kabineti smatraju dozvolu septenata znakom mira.

Eto to je potaklo Leona XIII. da posreduje: alternativa mira ili rata sklonula ga, da se izjavi; njegovo moralno posredovanje zapriečilo je skrajnji okršaj dvaju naroda, koja oba stoje na čelu današnjoj civilizaciji. Dužnost bila mu je jasna: i on dade pisati nunciju u München.

Papina čina nisu krivo razumjeli isto tako u Francezkoj kako u Njemačkoj. Prije nego li je objavljeno pismo kardinala Jacobinia, francezki je poslanik kod Vatikana znao za plemenitu nakanu Pape: znao je, da, čim je Leo XIII. prihvatio tu neobičnu ponudu, nije toga učinio s nikakvom drugom nakanom, već da koristi najstarijoj kćeri crkve, toj tradicionalnoj saveznici papinstva.

*

Odjek, koji je iz Pariza odjeknuo, udovoljio je tomu očekivanju. G. Lefebre de Béhaine izrazio je Papi, u ime Grevy-evo zahvalnost Francezke. Dar prikazan papi *), odlikovanje obojice prelata francezkih što su uz sv. Otca, mirno i čedno pisanje francezkih listova, sbližavanje izmedju Pariza i Rima na osnovu konkordata, kojem se iznovice daje svaka čast, dokazuju, da ni Francezka ni njezina vlada nisu krivo shvatila najtajnija čuvstva sv. Otca, koji je napisao encikliku: Nobilisima gens Gallorom!

Pa za što da nebude ovaj smjeli čin svete Stolice uvodom u jošte slavniju epopeu? Za što da ne bude ovo posredovanje moralno i neizravno predigrom posredovanju izravnu i formalnu; za što da ne bude od časovite izmirbe dugotrajni mir? Nije li „Standard" umjestno ovih dana izrazio želju, da vidi Papu, gdje, kao izabrani sudac izmiruje Pariz s Berlinom? Za što da Vatikan ne uzme proučavati sustav razoružanja, s kojega bi se zajamčio mir Evropi?

Ne valja se varati, ako Evropa ne nadje načina, da rieši vojni problem, ako nastavi trošiti svoje sile, oružajuć se i pokrivajuć se vojarnami i utvrdami, ona se primiče razsulu. Svi evropski državnici, koji ovo ime zaslužuju, shvaćaju stvar ovako. Nu tko će da potakne razoružavanje?

Tko? Onaj, koji je po svojoj naravi „suveren mira" nasliednik onih papâ, što su u sriednjem vieku, stvarali mir Božji i koji mogu podati današnjem svietu amphictionsko sudište, iznad svake sumnje nepristrano.

Dovle „Figaro", a mi riečim njegova dopisnika pripisujemo tim veću važnost, što sve kretanje u vladinih krugovih ovih posljednih dana pokazuje, da Grévy u istinu živo želi na mjestu Gobleta i njegova duha ljudi vidjeti muževe, koji nisu toliko kompromitovani pred prijatelji i zastupnici katoličke crkve. *J.*

Vojnički striš.

(Dalje.)

5. *U obće valja paziti, da*

a) vojno obvezno doba počima prvoga siečnja one godine po novom kolendaru, koje vojnički obvezanik navršuje 20. godinu svoga života, pa ove godine vojnički obvezanik ujedno stupa u prvi dobni razred;

b) iz trećega dobnoga razreda izstupljuje vojnički obvezanik 31. prosinca one godine po novom kalendaru, koje je navršio 22. godinu svoga života;

c) pod linijskom službom i službovnom obvezanošću treba razumievati onu aktivnu službu i službovnu obvezanost, koju k stalnoj vojsci i k bojnomu pomorstvu unovačena osoba, prema §. 4. odnosno 47. i 48. obranbenoga zakona, tri, odnosno četiri ili pet godina treba da odsluži u stališu vojske;

d) u vojsku ili domobranstvo unovačeni novaci primaju se u stališ dotične čete ili zavoda prvoga listopada svake godine, ako je novačenje bilo pod razdobljem redovne stavnje ili uslied doknadnih stavnja do 1. listopada; ako je pak novačenje bilo izvan ovoga razdoblja, primaju se s danom unovačenju;

e) kao dopustnici na kratko vrieme imadu se izmedju momčadi vojske i domobranstva smatrati oni, kojim se dopust dozvoli na stanovito opredieljeno vrieme, te koji se po izmaku ovoga vremena i bez posebnoga poziva moraju staviti na aktivno službovanje;

f) pod dopustnici na dulje vremena (trajno) razumievaju se s jedne strane jednogodišnji dobrovoljci, kojim je podieljen dopust do nastupa prezentne službe, a s druge strane u obće one u linijskoj službovnoj obvezanosti stojeće i na neoprieljeno vrieme dopust dobivše osobe, kojih dolazak na aktivno službovanje zavisi od posebnoga poziva.

Propisi valjani u pogledu sklapanja ženitbe za civilne osobe, valja uporaviti ne samo na vojnike, koji se nalaze na trajnom dopustu, nego u obće na sve trajno t. j. do opoziva, odpusta ili premieštenja u pričuvu na dopust puštene momke od stažmeštra i istomu usporednih šarža niže kao i na nestojeće u aktivnoj službi pričuvnike kopne i pomorske vojske, čim su jedni ili drugi prekoračili treći dobni razred t. j. počam od 1. siečnja one godine, koja će po dovršenoj 23. godini sliediti, ako su se za vrieme, dok podpadaju pod civilnu jurisdikciju, nakanili ženiti. Za njihovo dakle vjenčanje nije potrebna vojno oblastna dozvola, oprost od navieštaja i odpust iz vojenoga duhovnoga pastirstva. Isto tako imadu ženitbene razpre pomenutih vojnika razpravljati i o njih odlučivati oni sudovi, kojim bi ti vojnici kao civilne osobe pripadali. Svećenici kršćanskih vjeroizpoviedanja obvezuju se ipak, da u takovih slučajevih bezdvlačno pošalju nadležnoj vojnoj oblasti doslovni izvadak iz matice o obavljenom vjenčanju i to: svećenici kršćanskih vjeroizpoviedanja putem svojih crkvenih poglavara — zato da se uzmogne priložiti vojenoj matičnoj knjizi. Isto tako treba tim vojnim vlastim dati ubaviest o pravomoćnih odsudah vrhu nevaljanosti razpusta i raztave ženitbe rečenih vojnika po onih sudovih, koji su u tom po ustanovah obstojećih popisa u prvoj molbi osudu izrekli.[1])

Umirovljeni vojnički častnici, koji su za lokalne službe kao sposobni predbilježeni, moraju u slučaju ženitbe vojno oblastnu ženitbenu dozvolu izhoditi od dotičnoga glavnoga zapovjedničtva, te se bez te dozvole ne smiju vjenčati.[2])

Za ženitbe kr. ug. domobranaca i oružnika izdalo je ministarstvo 17. lipnja 1883. br. 19.470. sliedeći naputak.

Obćenite ustanove.

§. 1.

Osobe, koje stoje u aktivnoj službi kr. ug. domobranstva i kr. ug. oružničtva, nadalje na trajni dopust

---

*) Prekrasna sieverska posuda i zlatno pero. Op. prev.

[1]) Odpis kr. sl. dvorske kanc. od 2. Aug. 1867. br. 3321.

[2]) Dopis c. kr. glavnoga zapovjedničtva u Zagrebu od 16. rujna 1882. br. 7097.

puštene osobe momčadi, koje još nisu izstupile iz trećega dobnoga razreda izuzam one koje su prije izstupa iz trećega dobnoga razreda već izpunile svoju po propisu dužnu prezentnu službu, nadalje mjesečni plaćenici, koji su uz predbilježenje za mjestnu službu stavljeni u mirovinski stališ i napokon u kući nemoćnikâ smješteni nemoćnici uživajući nemoćničku pristojbu, mogu se ženiti samo dozvolom domobranske odnosno oružničke oblasti.

Sa čekovinom ili uz obustavu svih berivâ na dopust pušteni i u prekobrojni stališ stavljeni mjesečni plaćenici imadu se takodjer smatrati, kao da stoje u aktivnoj službi.

Kakovu kazan i kakove ine posljedice ima ženitba sklopljena bez dozvole, ustanovljeno je u posebnih propisih.

Poglavje I.

Ženitba mjesečnih plaćenikâ.

§. 6.

Ženitbenu dozvolu podieljuje.

A) Nj. c. kr. ap. Veličanstvo mjesečnim plaćenikom, spadajućim u VI. ili od ovoga viši nadnevni razred;

B) Ministar za zemaljsku obranu ostalim mjesečnim plaćenikom izuzam one pod *C)* i *D)*;

C) Okružno zapovjedničtvo u nadnevni razred ne uvrštenim istomu podredjenim mjesečnim plaćenikom;

D) Oružničko zapovjedničtvo oružničkim pisarničkim podvornikom.

§. 7.

Ženitbenu dozvolu može zamoliti samo mjesečni plaćenik, koj se ženiti namjerava i to službenim putem.

U molbenici za ženitbu ima molitelj izjaviti, po kom i kojim načinom će se nuzgredni dohodak osigurati i ako to ne biva po njem, ima se molbenici priložiti po javnom bilježniku ili sudbeno ovjerovljeno pravnovaljano očitovanje one osobe, koja jamčevinu daje.

Prilozi ženitbene molbenice jesu još sliedeći:

a) krstni listovi (rodjenice) u brak stupajućih stranakâ;

b) ako je jedna od ženećih se stranakâ malodobna, polag gradjanskih zakonâ valjani izkaz o privolji otca, štitnika (skrbnika), sirotinske oblasti (predsjednika obiteljskoga vieća) u pogledu ženitbe;

c) po dotičnom duhovniku izdana i po dotičnom upravnom organu vidimovana, dogodice opazkami providjena svjedočba o bezprikornom ponašanju, neporočnom glasu, družtvenom naobraženju i rodu (poriekiu) zaručnice. Ovu svjedočbu dužan je svaki na podnesak iste zvani četni zapovjednik ili predstojnik oblasti ili zavoda strogo izpitati, ob odnošajih pribaviti si shodnim načinom znanje i naročito očitovati se glede toga, da li namjeravana ženitba odgovara stališu ženećega se mjesečnoga plaćenika.

Ovaj zapovjednik dužan je osim toga, ako materijalni odnošaji ženika nisu uredjeni, dati mnienje o tom, da li se namjeravanom ženitbom materijalni odnošaji ženika nedvojbeno poboljšavaju.

d) ako je jedna od ženećih se stranakâ već prije bila u zakonitoj ženitbi, izprave, posvjedočujuće prestanak te ženitbe.

§. 8.

Ženitbena dozvola izdaje se pismeno po ministru za zemaljsku obranu, odnosno zapovjedniku, napomenutom u točki *C)* i *D)* §. 6., i sadržaje poimence sliedeća:

a) cielo ime, čin i službenu pridjelbu ženećega se mjesečnoga plaćenika;

b) cielo ime zaručnice, uz naznačenje djevičnoga ili udovičnoga stališa;

c) naznačenje osjegurati imajućega nuzgrednoga dohodka brojevi i slovi, odnosno opazku, da se izkazanje nuzgrednoga dohodka ne zahtieva;

d) naročito priuzdržaj, da se ženitba dozvoljuje samo u toliko, u koliko joj se ne protivi kakova zakonita ili crkvena zaprieka; napokon

e) u takovih slučajevih, gdje je potrebno osjeguranje nuzgrednoga dohodka, naročito izrečenje toga, da se vjenčanje može obaviti samo uz pokazanje izkaznice, napomenute u §. 15.

§. 15.

Po izpitanju ženitbene jamčevine i po nadopunjenju možda opaženih nedostatakâ čini ministar za zemaljsku obranu glede rukovanja jamčevine odredbe, polag posebnih glede toga postojećih ustanovâ i ujedno izdaje izkaznicu, potrebnu za obavu vjenčanja.

Vjenčanje može se obaviti samo uz pokazanje ove izkaznice, u slučajevih pako, u kojih se nezahtieva osjeguranje dohodka, uz pokazanje ženitbene dozvole.

Ako ženitba bude sklopljena bez pokazanja ove izkaznice, ili ju koj zapovjednik dozvoli, imadu se svi krivci povući na odgovornost. Obavljeno vjenčanje ima se ministru za zemaljsku obranu službenim putem uz predloženje vjenčanoga lista javiti.

Poglavje II.

Ženitba osobâ, spadajućih u momčadski stališ.

A) Glede kr. ugar. domobranstva.

§. 22.

Aktivno služeće, k momčadskom stališu spadajuće osobe mogu se na dva načina ženiti, i to:

a) po prvom načinu ženitbe, za trajanja koje supruga i zakonita djeca imaju pravo na pogodnosti, koje su ustanovljene u domobranskom pristojbeniku;

b) po drugom načinu ženitbe, koj suprugi i djeci ne pruža u predjašnjoj točki spomenutih pravâ i pogodnostih.

Na drugi način ženitbe spadaju i one, koje su sklopljene bez dozvole domobranske oblasti, koja po zakonu nije potrebna ili pako jur prije unovačenja ili u dopustnom stališu.

§. 23.

Dozvola za ženitbu po prvom načinu može se u načelu dati samo onim podčastnikom (narednikom, vodnikom, i ovim ravnim osobam), koji su po propisu obvezanu aktivnu službu izlužili, ter na mjesto, da bi u dopustni stališ prestupili bili, dobrovoljno nastavljaju aktivno službovanje ili ako su u isto službovanje iz dopustnoga stališa iznovice dobrovoljno stupili.

U aktivnoj službi stojećim, te živinarski naukovni tečaj svršivšim vidarom može se dozvola za ženitbu polag prvoga načina podieliti i bez ovoga ograničenja.

Kadetom i jednogodišnjim dobrovoljcem nemože se u obće podieliti dozvola za ženitbu, a podčastnikom u nemoćničkih kućah ne može se dati dozvola za ženitbu polag prvoga načina.

§. 24.

Dozvola za ženitbu polag prvoga načina može se podieliti pod ovimi uvjeti:

a) da broj osobâ, koje su se na taj način oženile, ne prekoračuje u sliedećem §-u ustanovljenoga brojevnog razmjera;

b) da je ženik veoma dobro kvalificiran, da živi u uredjenih odnošajih i da mu se materijalni odnošaji ženitbom poboljšaju.

c) da pridržanje ženika u aktivnom stališu biva u interesu službe, da se ne treba bojati, da će ova i u buduće štetovati i da se ženitba s obzirom na odnošaje smještenja čete (zavoda) može dozvoliti (§. 27. alin. 3.) i

d) da zaručnica bude bezprikorne ćudorednosti.

§. 26.

Molba za dozvolu ženitbe polag prvoga načina ima se službovnim putem podnieti i u tu svrhu valja osim izpravâ nabrojenih pod *a*) *b*) i *c*) §. 7. ovoga propisa, predložiti i sliedeće izprave:

1. svjedočba o ćudorednosti zaručnice, kojom se ima istodobno posvjedočiti, da li je ona ne udata ili udova;

2. izkaz o imetku ili mirazu zaručničinu, dogodice občinska svjedočba, da je zaručnica u slučaju udaje i svojom zaslužbom kadra pridonieti k poboljšanju materijalnih odnošajâ.

§. 27.

Dozvolu za ženitbu polag prvoga načina zvan je podieliti:

Osobam, spadajućim u stališ domobranskih četâ, okružni zapovjednik i to i onda, ako su iste osobe drugamo komandirane.

Svakoj drugoj osobi, kao i u slučajevih, kada okružni zapovjednik ne bi mogao podieliti ženitbe dozvole niti radi odnošajâ smještenja, spomenutih u točki *c*) §. 24. podieljuje dozvolu za ženitbu ministar za zemaljsku obranu.

Ženitbenu dozvolu ima dotični zapovjednik, odnosno ministar za zemaljsku obranu pismeno izdati uz sličnu uporavu ustanovâ, sadržanih u točkah *a*) *b*) i *c*) §. 8. ovoga propisa.

§. 28.

Ženitbe po drugom načinu mogu domobranom dozvoljavati bataljunski, dotično konjaničko-pukovnijski zapovjednici, bez obzira na čin, ter nisu podvržene brojevnomu ograničenju. — Ovu dozvolu može domobranska oblast ipak podieliti samo onda, ako ženik time dobije znatnijih pogodnostih ili pako osobiti odnošaji zagovaraju dozvolu ženitbe i ako se ne treba bojati, da će to biti na uštrb službi.

B) Glede kr. ugarskog oružničtva.

§. 31.

Za osobe, koje spadaju u momčadski stališ oružničtva, obstoji samo jedan način ženitbe; broj oženjenih oružnikâ ne može u istom oružničkom zapovjedničtvu redovito prekoračiti deset postotakâ momčadskoga stališa.

Molbenica za ženitbenu dozvolu ima se, providjena polag §. 26. ovoga propisa, podnesti službovnim putem, a dozvolu podieliti će redovito oružnički zapovjednik polag uvjetâ, ustanovljenih u §. 24.; ako bi medjutim u oružničkom zapovjedničtvu, kamo dotičnik spada, broj oženjene momčadi jur popunjen bio, to si podieljenje ženitbene dozvole u iznimku zaslužujućih slučajevih pridržaje ministar za zemaljsku obranu.

Ženitbena dozvola ima se izdati u smislu posljednje alineje §. 26. ovoga propisa.

(Dalje će sliediti.)

K pobožnosti križnoga puta.

Sdušni svećenik ne samo da će svojim viernikom živo preporučivati obavljanje ove sv. pobožnosti, već sám osjeća u njoj njeku osobitu milinu i utjehu. A kako nè, tà svećenički život nije drugo, nego živa slika života Isusova od maslinske gore do kalvarije —, a osobito u ove naše dosti žalostne dane ljutoga bezvjerja. Danas nam se čuje s ove, a sutra s one strane odsuda smrti (1. štat.); danas nam ovi, sutra oni prte težki križ na slaba ledja (2. stat.); raznovrstne biede ruše nas na zemlju (3. stat.); a često ne nalazimo utjehe, do u susretaju s milostivom majkom (4. stat.); ne prolazi dan, a da ne prosimo pomoći za strpljivo nošenje križa (5. stat.); a kako nam ugadja, kad postigosmo utjehu i pomoć (6. stat.); pa ako bi pod težkim bremenom s nović pali ili duhom klonuli (7. stat.); sveta nam je ipak dužnost u svojih mukah druge tješiti (8. stat.); pače ljubav k Isusu ne smije u nami ohladniti, makar pali i treći krat pod križem (9. stat); moramo gore na kalvariju, gdje nas čeka svaka obruga, da nas svuku i haljine nam raznesu (10. stat.); oštrimi čavli pribijaju nas na križ svojim ne milim progonom (11. stat.); visimo sami sebi ostavljeni izmedj neba i zemlje obkoljeni od samih neprijatelja čeznući za blaženom smrću (12. stat.); i blago nami, ako s Isusom trpismo i s njim do krajčismo, jer će nas izbaviti križa (13. stat.); te nam prigotoviti grob — slavni na dan uskrsnuća (14. stat.).

I što radje ovu sv. pobožnost obavljamo, lakši nam je život, veselije se lovimo rada, a strpljivije snašamo sve životne jade i vaje. Oživimo tu pobožnost u sve sile, i bogate će nas obsipati milosti s neba, da budemo slični i podobni — svomu uzoru — Kristu propetomu.

(po Corr. Ass. Persv. sacerdot.) Gruber.

Dopis.

Bos. Dubica. *(Katoličtvo.)* Prošle godine mjeseca svibnja, kako je znano štiocem „Kat. Lista", nastradao je u našoj Dubici lupežkim umorstvom vriedni i u svakom pogledu neumorni katolički misionar Valentin Lah. Još istoga dana katastrofe govorkalo se je medju Muhamedanci, a na sva usta vikalo medju Srbi: „Odzvonilo je šokačko zvono, a s Lahom sahraniti ćemo u našem hrišćan-luku i šokačku vjeru." Upraviteljstvo vodilo je na temelju tih glasova iztragu za istragom, najprije medju Srbi, a nije moglo propustiti potjeru ni medju muhamedanci. Tko je začetnik i krivac tomu nedjelu i zlopočinstvu, ne zna se pravo ni danas. Nu da je ortakluk načet medju Srbi i Muhamedanci, to je javna tajna. Ova se tajna učvršćuje još većma tim, što su njeki katolici malo mjeseci prije umorstva opominjali Laha, neka bude što oprezniji u obćenju s timi elementi. Nu Lah kako je bio dobra a i vrlo pobožna duša uzvraćao bi uviek: „Zašto da se bojim; ja nisam nikomu neprijatelj i zlobnik; imetka neimam, jer što sam imao to sam uložio na dobro katolika u našoj Dubici." Ovako bi on govorio i pred Srbi i Muhamedanci s kojimi je obćio kao brat s bratom, dapače se je jednom izjavio: „Izselite se vi, a ja ću milodari katolika kupiti svu Dubicu." Sve to ogorčavalo je čemer u tobožnje braće, koja ga znala lukavo pritajivati. Srbi, kako su god priprosti ljudi, previdili su dobro, da Lah po katoličtvo prema namišljenoj osnovi sistematički radi. On osnuje najprije crkvicu sa zvonom ne u dva sata odaljenoj katol. Kozari, već u sred komšiluka najžešćih Muhamedanaca. Muhamedanci čuvši katoličko zvono izseliše se za dva mjeseca malo ne svi te se nastaniše kraj svojih džamija, a prijašnja kućišta i zemljišta kupio je uz najpovoljnije ciene sam pokojni Lah. Na kupljena ova zemljišta naseli on katoličke obitelji. Lah je mogao reći, jedan dio misije svršen je s Muhamedanci. Nu u ovom komšiluku ima i Srba. Prema osnovi valjalo je i ove maknuti, da se osnuje čisti katolički komšiluk. Taj posao bio je doista težak, a to tim teži, što srbski parok imade svoj drveni župni stan i drvaru crkvicu njekoliko koračaja preko puta od katoličke crkvice, a dalje spram čaršiji sami bogati trgovci Srbi. S parohom ne činjaše se Lahu težak posao, jer je on čovjek u najdubljoj letargiji gledom na svoju crkvu i vjeru. Liturgije nečati nikada van na „Roždenije Kristovo" „Jovanovo" „Vodokrštenije", na „Savu Sredozimca" „Sretenije" „Voskresenije" i njeke blagdane „Gospojine", a i tada je bez ovaca. Odjeven je na tursku, sinovi su mu čobani, a i sam najvoli uz čibuk stoku pripazit. O kakovoj propoviedi ili hrišćanskom nauku ni spomena. Za to su mu i vjernici tako slabo u vjeri podućeni, da mnogi neznadu ni deset zapoviedi božjih. Pisac ovih redaka upitao je jednom takova mutlaka (tako ih zovu muhamedanci i katolici ovdje) da li znade onu zapovied božju „ne ubij" „ne ukradi", a odgovor bijaše: „ma brate ne znam; dadne li se to izjesti." Paroku je dakle crkva i vjera koja mu drago deveta.

Za to je Lah bio uvjeren, da mu komšija paroh u izvadjanju namisli nije nikakovom zaprekom. Valjalo se je pobrinuti i za dobar u katoličkom duhu uzgojeni podmladak. Za to je Lahu bila najprečija briga, da što skorije otvori katoličku konfesionalnu školu. Ovu je svakako želio imati u svom komšiluku. I zbilja on uspi. Njemu se nudjala dobro sagradjena, zidana i za školu najsgodnija kuća uz parohijalni stan, a ne daleko njegovoga župnoga stana i crkvice. Već je stupio u kupoprodajni ugovor te bi ona za cielo danas bila kuća katoličke obćine, da ga nije zatekla nesreća. U nju je naumio smjestiti školu, gdje bi djelovale milosrdne sestre. Ali odakle podmladka, kada je malo katoličkih obitelji. Da ovih što više bude, znao si je opet utrti put pronicavi duh Laha. On je naime kupovao zemljišta oko Dubice te naseljivao katoličke obitelji naročito iz Like. Po njem naseljenih imade danas dosta u Bjelajcih, Maglajcih, Špilji itd. Da je ovo djelovanje Lahovo bilo Srbom, a i Muhamedancem trn u oku, lahko je razumjeti a u viest, da su hajduci radi novaca provalili, danas malo tko vjeruje. Novac mogao je u umorstvu biti samo accessorium.

Evo taj certamen zapodjenuo je pokojnik. Protivnici znadjahu dobro, da će jedino pobjediti, budu li trgnuli handžare i noževe te ih rinuli u junačka prsa Isusova junaka. Tako se i sbude.

Sve do nedavna bili su katolici u bos. Dubici bez svoga duh. pastira. Odmah iza one katastrofe utekoše se za duhovnu pomoć onkraj Une u hrv. Dubici. Ta im ne bi uzkraćena. Prevriedni bivši župnik i podarcidjakon g. Josip Kolarić primi dragovoljno na se duhovnu skrb, te ju vršio rado i revno, premda imade velikih tegoba, osobito radi velike daljine naseljenih filiala. Iza njega primio je pastvu i sadanji upravitelj župe u hrv. Dubici, koji ju je jednako vršio revno.

Uvidivši katolici, kako je težko i tegotno po župnika u hrv. Dubici, da obskrbljuje svoju i onako razgranjenu župu u bos. Dubici, obratiše se oni u posebnoj deputaciji na svoga pastira, presv. g. biskupa Marijana Markovića s poniznom molbom, da im dade dušobrižnika. Deputacija podkriepi molbu time, da je većina katolika nedjeljom i blagdani bez svake službe, da ono malo katolika, što ih predje k službi u hrv. Dubici, mora platiti svaki put 12 nč. prevoznine, a to je za sirotinju velika žrtva i da će se svakim danom mnažati mješovite ženitbe na uštrb katoličtva, bude li potrajalo ovo iznimno stanje. Presv. g. biskup usliši molbu nakon duljega vremena, jer mu i samomu nedostaje svećenstva te je nedavno poslao Č. o. fra. Bonu Popovića.

Fra. Bono nastani se — ta kamo će — u kućicu pok. Laha. Naravno, da mnogo pati sa stanom, jer za stanovanje imade samo jednu sobicu — maljašnu pusti-

njačku špilju — kuhinja je razklimana, dvorište i vrljiće bez ograde, a k tomu kućica nesigurna, kako je bila i za pokojnika. Fra. Bono radi živo i kod duh. oblasti i kod upraviteljstva, ne bi li mu se sagradio ili našao pristojniji župni stan. Vlada dopitala je, kako čujemo, za župni stan i crkvu 600 for. velim za župni stan i crkvu šest sto for., a upraviteljstvo poklonilo je gradilište. Što je ta svota prema velikoj gradnji? Malo ili ništa. Nu budi hvala i od Boga plaća i na tom daru. Po tom za sada a možda i više jošte godina ne ima ni govora o kakvom župnom stanu, a još manje o kakvoj crkvici. Za silu služiti će još njekoliko godina sadanja kapela, a požrtvovnoga župnika stisnuti ćemo u kakav takav drugi stan. Katolički odbor došao je i na tu misao ne bi li za vrieme, dok okolnosti na bolje nekrenu, bosansko dubički dušobrižnik privoljom nadb. duh. stola u Zagrebu i biskup. oblasti u Banjaluci mogao stanovati u župnom stanu u hrv. Dubici, gdje bi ujedno imao i obskrbu, koju sada hrdjavo ima. On bi svaki dan u označeno vrieme imao u našoj kapeli sv. misu, a u nedjelju i blagdan osim mise i kršćanski nauk, te bi, kada bi se slučio kakav duhovni posao, tom prigodom iza sv. službe obavio taj posao. Naravno da bi dotični vjernici do onoga vremena imali doći te zatražiti obavu posla, da ne moraju kasnije u hrv. Dubicu. Čujemo, da će se odbor obratiti za savjet na dotične duh. oblasti. Hoće li i iz te muke biti hljeba, tko bi znao. *Jedan katolik.*

Viestnik.

Zagreb. U nedjelju dne 13. o. mj. biti će u nadb. dvoru dogovor o proslavi petdesetgodišnjice Nj. Svetosti Pape Leona XIII. Na dogovor je pozvana više uglednijih katolika.

— Prošloga petka umro je u Rimu P. Beckx, general Jesuita. R. i. p.

— *Geologija i Mojsijev hexaemeron*, naslov je razpravi koju je napisao Dr. Juraj Dočkal, profesor u nadb. liceju i nadstojnik. Knjiga je tiskana u dioničkoj tiskari, obsiže 97 strana a dobiva se kod pisca i u knjižari Mučnjaka i Senftlebena za 50 nov. (s poštarinom 55 nov.).

Najbolja literatura. Darovitomu našemu učenjaku, *Dr. Franji Spevcu*, kr. redovitomu sveučilištnomu profesoru na juridičkom fakultetu, najbolja je literatura za poviest ženitbe i ženitbenoga prava: *J. Unger*, Die Ehe in ihrer welthistorischen Entwicklung. Čitatelji „Kat. Lista“ jamačno će nam biti zahvalni, što ovimi podatci nadopunjamo navode presv. g. bisk. J. Posilovića.

Josip Unger rodio se u Beču 2. srpnja 1828. god. Bio je žid. Učio je pravo na bečkom svečilištu od god. 1846. do 1850. Godine 1850., dakle navršivši istom 21. godinu, izdao je spomenuto djelo. Poslije se je pokrstio i bio glasovit jurista. Od god. 1871. do 1879. bio je i ministar. Ne dvojimo, da je on sam kasnije odsudio prvo djelo svoje.

Dakle židovski dječak, zanešeni Hegelijanac, pravnik, koji je istom 21. god. navršio, auktoritet je i piše najbolju literaturu o poviesti ženitbenoga prava za našega sveučilištnoga profesora Dra. Franju Spevca!

Dr. Fr. Spevec uči se od židovskog dječaka upoznavati kršćanstvo i njezine institucije, uči se poznavati znamenovanje sakramenta ženitbe! Prava sramota

Iz korizmene okružnice presv. g. Jurja Posilovića, biskupa Senjskoga.

II. dio.

O bezvjerju Dra. Franje Spevca.

(Konac.)

Baš je sramotno i gadno, kako diljem svoje knjige Unger meće na ruglo djevičanstvo, osobito coelibat katoličkog svećenika. I u tom ga vjerno sliedi Spevec. Da nepodobni postupak označim morao bih se, no neću poslužiti nepodobnim izrazom. Za što coelibatu ne izkreću lica? Neoženjeni monasi i svećenici donesli su evangjelje Slovjenom i Niemcem, onim i pismo i knjigu, prenieli kroz strašne prevrate naroda i zemalja i spasli kulturu staroga vieka; poludivlje naučili poljodjelstvu i stalnomu obitavalištu — od toga i tomu slična ništa se ne spominje, nego se brižno po svih kutovih pobiraju samo podatci za škandalosnu kroniku. Pa kad već samo ovo: da se bar spomenu uzroci, s kojih je ovaj inštitut coelibata u stanovita vremena duboko pao bio i izkvario se. Ne, ništa od toga: neka ljudi misle, da coelibat sám sobom mora nositi samo smrad i kugu ljudskomu družtvu, a napose ženitbi. To li je pošteno? to li kritička poviest ženitbe?!

Proti ovakvim povjestničarom čujmo glede coelibata svećeničkoga opet „otca crkvene poviesti“ Caesarejskoga Eusebija: Demon. Evang. 1. I. c. 9. Uzr ku veli, s koga su pobožni ljudi staroga zakona djecu radjali, neima kod nas mjesta: „kada svojima očima gledamo, kako po Božjoj promisli i pomoći kroz evangjeoski nauk Spasitelja našega tisuće naroda i pukova, po gradovih i selih granu u jedno i stiču se, da se nauče evangjeoskomu nauku; kojima jedva mogu zadovoljiti učitelji i viestnici božje rieči, riešeni svih veza ovoga običnoga života, i njegovih mnogobrižnih skrbi. Najpače dakle ovi nuždno sada, dokolice radi za višje i bolje poslove, uzdržavaju se brižno od ženitbe; kano muževi, koji su zabavljeni božanskim i bezputenim radjanjem djece, i uzeli na se odgoju ne jednoga ili dvoje djece, nego ogromne množine skupa, i obučanje, i brigu, da ih vode u ostalom životu“ (kano svoju duhovnu djecu). U novom zakonu, veli malo niže, nije skroz i skroz odrečeno bogoljubnim muževom radjati djecu. Valja veli (božja) rieč, da je biskup muž bio jedne žene; „ali dolikuje, da se oni, koji se zarede za svećenike i posvete službi božjoj, u napriedak uzdrže od bračnoga drugovanja. Kojim god pako nije dopala čast tolikoga svećeničtva, tima dopušta (božja) rieč (bračno drugovanje), mal ne izrično svima propoviedajuć, da je „„častna ženitba i postelja neokaljana; bludnikom pako i preljubnikom sudit će Bog.““ Evo pravi razlog bezženstva svećenika! ne: preziranje ženitbe kano tobož nesvete — ta ženitbu, koja je častna, božja rieč malne svima izrično propovieda! nego: radjanje i nastojanje božje djece. Ako instituciji, koja služi onoliko uzvišenoj i plemenitoj zadaći gdje koji nevriedni svećenici konkubinatom nanesu ljagu: što odatle sliedi? da je sam coelibat sramotan i završan? Pravičan sudija neće toga nijedan reći. Nego će on reći višjim poglavarom: pritegnite jače uzde, uzpostavite disciplinu! da onoliko potrebna i spasonosna institucija ne

(Dalje sliedi u Prilogu.)

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

Prilog „Kat. listu“ broj 10.
od 10. ožujka 1887.

bude, u mjesto na spasenje, na propast kršćanskomu družtvu. Pa to bi bilo dolikovalo reći i profesoru prava na sveučilištu Spevcu, ako je već hotio u svojoj poviesti ženitbe iztaknuti excesse coelibata Institucija vojnička koliko je potrebna i koliko vriedna za mir i sigurnost gradjana! ali samo uz strogu disciplinu zadovoljuje onoj svojoj plemenitoj zadaći. Jao družtvu, ako u vojničtvu zavlada razuzdanost! No kad se to ipak dogodi: što biva? Grdi li se sama institucija i ukida? Ni pošto! nego se nastoji uzpostaviti disciplinu, i traži se kriepak i odvažan muž, koji će ju uzpostaviti, ma njega sáma glave stalo. I ovakova muža onda poviest slavi, al Spevec u svojoj poviesti sv. Grgura VII. kudi i grdi

8. Glede coelibata dakle svećeničkoga, i djevičanstva i ženitbe pripovieda Spevec, u svojoj kritičkoj poviesti ženitbe laži, škandale i pogrde. Što ćemo dalje očekivati? Srećom što je njegovih ulomaka malo objelodanjeno. Makar mi je ogavno, moram se obazreti i na ono, što još preostaje. Da je ženitba u katoličkoj crkvi sakramenat znade Spevec. Kano katolik morao je to naučiti jur u pučkoj školi, a još bolje u gymnasiju. Čuti ćemo: kako? I ovdje valja mi najprije saslušati njegova majstora Ungera. Indem die Ehe an sich, govori ovaj, auf diese Weise gar keine Heiligkeit (i — čujte!) »und sittliche Berechtigung in den Augen der Kirche hat«, betrachtet diese consequent jede diese Ehe als ein durch die sündhafte Natur des Menschen herbeigeführtes Verhältniss, in welchem si der besondern Gnade Gottes bedürfen, um in diesem sündlichen Zustande der Heiligkeit theilhaftig zu werden — und so entwickelt sich in der römischen Kirche die Lehre vom heil. Sakramente der Ehe. Indem die Kirche die Ehe an sich als etwas Unheiliges und Sündliches betrachtet, muss diese Ehe (im concreten Fall), welche zur Erhaltung des Menschengeschlechtes nothwendig ist, eben desshalb eine besondere göttliche Sendung geniessen, um zum Frommen der Menschheit und zur Ehre Gottes bestehen zu können, so wird diese Ehe zu einem Sakramente erhoben.

Ova je pak liepa! Ženitba sobom nije sakramenat, nego svaku pojedinu ženitbu u konkretnom slučaju, koja je sobom griešna, ali — jer potrebna, crkva posvećuje i podiže do sakramenta. Kad je, i gdje je »rimska crkva«, ili bar kad je, i gdje je tko u »rimskoj crkvi« tako naučao o sakramentu ženitbe? Toga Unger ne pokuša ni onoliko dokazati, koliko je pokušao dokazati tobože nesvetost ženitbe. Dakle iz svoje glave — ili morda Hegelove, ne znam, ne žapa se prišivati katoličkoj crkvi onolik absurdum. Ženitba veli, da po nauku crkve neima nikakova moralnoga opravdanja; ali jer je nuždna: za to je učinjena sakramentom. To je toliko kano da mi tko reče: bludištu neima moralnoga razloga i ovlaštenja; ali jer je porad velike pokvarenosti u gradovih nuždno: za to se ima posvetiti, da bude sveto Ogavna blasfemija! A to je prof. Spevcu »najbolja literatura« Da li je morda i ovaj onako svojim učenikom razlagao nauk »rimske crkve« o sakramentu ženitbe, ne vidi se iz ulomaka njegova predavanja; ali se u njih ovo čita: »Buduć da crkva ne smatra ženitbe svetom, ne bi ni bila podignuta na stepen svetosti; nu jer je nuždna, treba ju podići na to. Tako posta ženitba sakramentom, pošto je Bog dao privolju«.

Ženitbu dakle na svetu podigla je crkva do sakramenta, a za to podigla, što je ženitba nuždna. Ovo zaudara po Ungeru To profesor katolik djakom katolikom govori o uzroku i postanku sakramenta ženitbe. Na kakovu temelju? Na nikakovu! To li je onda historija ženitbe, to li znanost! A što će onaj očito pogrdni frivolni dom tak: pošto je Bog dao svoju privolju? Ja izjavljam sa žalošću, da je Spevec ovako neznanstveno i nedostojno govoreć o sakramentu katoličke crkve, još k tomu svoje crkve, svoju sveučilištnu katedru osramotio

Što pako uči katolička crkva o sakramentu ženitbe ne trebam ovdje razlagati. Spevec ako hoće znati, neka popita kojega profesora bogoslovja, van da hoće da i u buduće tadje ili svoje blasfemije predaje kano historiju činjenica. Ovo samo kažem: da i iztočna nesjedinjena crkva, i herese u 5. vieku odpale od katoličke crkve naučaju, da je ženitba sakramenat. Neka vidi kako ove uče.

9. Unger nastavlja ovako dalje: Mit der Heiligung der Ehe zum Sakramente ist ihre Unauflöslichkeit gesetzt. Denn indem diese Ehe von der Kirche geschlossen, und von ihr eingesegnet wird; indem diese bestimmte Ehe durch die Weihe der Kirche zum Sakramente erhoben wird: hiesse es die ganze Macht der katholischen Kirche und ihre ganze Fundamentallehre von den Sakramenten negiren, wollte man die so geschlossene, geweihte und eingesegnete Ehe lösen und trennen. — Ništa nije bjelodanije, nego li to: da crkva nerazrešivost puteno dovršene ženitbe medju kršćani osniva, nauča i drži na jasnoj izreci Kristovoj: Quod Deus conjunxit, homo non separet. O tom ipak ne govori Unger ništa; nego sám izvija iz svoje glave onakov razlog, koji se historijom najtočnije pobija. Conc. Trid. cap 1. de reform. matr. Sess. 24. govori jasno: »dubitandum non est clandestina matrimonia — — rata et vera esse matrimonia etc.«; a clandestina su baš one ženitbe, koje nisu pred crkvom sklopljene ni od nje blagoslovljene, pa ipak su bile valjane i nerazrešive! Usuprot matrimonia rata tantum, sed non consummata dadu se i danas razriešiti makar da su najsvečanije pred crkvom sklopljene. Prije Aleksandra III. kanoniste su osam razloga navadjali, s kojih se matrimonium ratum tantum može razriešiti. Ovo su historičke činjenice, dočim je ono samo bulažnjenje Ungerove glave. Ali je zato ipak Unger našemu Spevcu »najbolja literatura« za poviest ženitbe.

Što profesor Spevec misli o nerazrešivosti ženitbe vidi se iz ovoga ulomka: »Kod takvoga shvaćanje ženitbe zanemarena bude posve njezina prava podloga ljubav naime. Tako su više puta spojene nerazrešivim vezom dvie osobe, koje jedna uz drugu ne mogu biti nikako i nikada sretne, a zapriečen spoj, koji bi možda blagoslovan bio. Nagoni srdca imadu se ugušiti, te se uzimlje obzir prije na sve, nego li na ljubav«. Da je i u ovom sliedio i izpisao Ungera, prizna sám u »Nar. Nov.«: »rekoh da katolička ženitba ne uvažava ljubavi, kako to ona kano naravna podloga ženitbe iziskuje. Da je tomu tako, priznati će svatko, koji pozna pojam i biće ženitbe drugačije, nego apostol »Obzorov«. Eno što veli Gans »an die Stelle der Fessel welche die Liebe ist, ist die Fessel des Canons getreten«; a Unger str 123. »Bei dieser Auffassung der Ehe und solcher Gestaltung des Eherechtes ging die eigentliche Substanz der Ehe die Liebe ganz leer aus. Das Herz selbst mit seinen sinnlichen Neigungen und Wünschen, seinen irdischen Trieben und Sympathien sollte überwunden und gebrochen werden, und so bildete das kanonische Eherecht die Ehe nach allen anderen Gesichtspunkten, nur nicht nach dem der Liebe aus«.

Da se bolje razumije, što se ovdje crkvi predbacuje, i što se želi postići: evo u kratko ovo! Crkva je u že-

nitbi gledala vele, samo sensualni, puteni momenat; u ovom momentu, premda je njega radi samu ženitbu smatrala nesvetom, ipak je ona »die übersinnliche Kirche« našla symbol der geistigen Verbindung Christi mit der Kirche; unj je položila i valjanost ženitbe i njezinu nerazrešivost; — a ljubav, koja je substancija ženitbe, sasvim je zanemarila Ali ljubav tako zanemarena našla je svoje apoštole u njemačkih Minnesängerih, i svoje sljedbenike u njemačkih ritterih, te se u nezakonitih odnošajih silom metnula u život. Uza ovo je jošte coelibat u crkvi rodio užasnimi konkubinati. Tako se je ljubav sama metnula u svoje pravo. Napokon spasenje ženitbi donese njemački protestantizam koji je crkvi oteo inštitut ženitbe iz ruku i preneo na državu. Sada samo još treba u zakonodavstvu ljubav staviti za substanciju ženitbi, te će prvobitni princip kršćanski, koji je crkva sasvim zanemarila i kroz toliko vjekova, u mjesto da ga razvija, priečila, doći do gospodstva.

Moram ostaviti svoje primjetbe na sve ovo, jer se bavim upravo ne Ungerom nego Spevcem, te ću se obazreti samo na ono, što sam gore naveo kao Spevčeve rieči. I Spevcu je bitnost ženitbe u ljubavi. No kakova bi to ljubav imala biti: moralna, idealna, ili prosto sensualna? ja ne znam. Ungeru, na kojega se Spev c glede ovoga izrikom pozivlje, kan da nije pravo, što je impotentnim u kat. crkvi ženitba nemoguća, premda ovo sasvim odgovara ne samo naravi i prvoj svrsi ženitbe, nego i riečim Isusa Gospodina (Mat. 19 12) Unger kan da nije zadovoljan ni onom rečenicom apostolovom »Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus, liberata est: cui vult nubat«. (I. Cor 7 39.) Piše bo (na str. 165.) ovo: Ljubav je substancija ženitbe, i čini ženitbu nerazrešivom. Ona je, koja »das Band, welches die Natur gelöst hat, in liebevoller Treue noch geistig festhält«. Ovo čitajuć čudit ćeš se kako Unger kat. crkvi to zamjerava (na str. 96.) što da je branila drugu ženitbu (premda je samo to istina, da je njeki pisci i otci nisu odobravali): kad je i ovim otcem jedan od razloga proti drugoj ženitbi bio — vjera prvomu mužu. Al bar nerazrešivost ženitbe bit će valjda jače osjegurana na podlozi Ungerevoj. Čuj pa sudi (str. 165.) »Wo die Liebe aus der Ehe entweicht, da besteht auch keine wahre wirkliche Ehe der Sache, sondern bloss dem Bunde nach — soll anders nicht der Name über die Sache, der starre Canon über die wirkliche Sittlichkeit gehen, und so muss jede eheliche Gesetzgebung Ehetrennungen gestatten.« Ali kada, s kakvih razloga? »Die Aufzählung der Gründe ist überflüssig; denn wo immer und aus welchen Gründen immer die Ehegatten ihren festen unverbrüchlichen Willen erklären, nicht länger beisammen leben zu wollen, da geben sie bekannt, dass nicht die Liebe sie zusammenfügte, ihre Verbindung keine Ehe, sondern eine Nulle war«. Dodajmo još ostalo, što govori o ženitbi na podlozi ljubavi. Veli: In der Ehe »kann von einer absoluten Ueber- oder Unterordnung des Mannes oder der Frau keine Rede sein«. (str. 166.). Napokon zaključuje Unger: Nur dann wird das wahre und dauernde Heil auf Erden spriessen und erblühen wenn jeder einzelne die Lehre der heil. Schrift in sich aufgenommen und lebendig realisirt hat, die da sagt: »Die Männer sollen ihre Weiber lieben etc.«

Da li sve ovo podpisuje i prof. Spevec? Po njegovoj izjavi u »Nar Nov.« moram reći: da! jer glede ljubavi kano podloge i bića ženitbe on se pozivlje izrikom na Ungera.

10. Spevec sám spotiče gore kat crkvi, da zapovieda osobam, koje su svezane nerazrešivim vezom, nagone srdca naprama trećim osobam gušiti i tako da ne uzimlje nikakva obzira na ljubav. Kontekst njegovih rečenica izjavlja ovaj smisao. Na čast mu bio taj smisao! Takova nauka mora voditi do preljubstva i na razkidanje ženitaba. Koliko je neizmjerno uzvišen stari Mojsija (makar ga tko i ne cienio zakonodavcem poslanim od Boga) nad ovakovimi profesori i zakonodavci našega nada sve prosvietljenoga vieka! On bo reče: »ne poželi žene bližnjega svojega«; ovi pako vele, makar imaš ženu, a srdce ti za drugom poželi: ne guši toga, to je sveta ljubav! Takove ljubavi dakako ne štiti, ne hrabri, ne razvija nigdje, najmanje u svojem ženitbenom zakonodavstvu ona crkva, kojoj je zakonodavac Sin božji, Isus Krst, koji ovo izreče: »Tko vidi ženu, da ju poželi, jur je učinio preljubu u svojem srdcu«. Mat 5, 28. Ali je laž, nesramna laž, da ona u ženitbi ne uvažava ljubavi, naravne i moralne, gdje joj je pravo mjesto. Onima bo, koji se hoće da žene, govori ona: zakon ženitbe je ovaj: Muži ljubite svoje žene, kakono je Krist ljubio svoju crkvu; i žene budite podložne svojim muževom kano Gospodinu (Kristu). Koji onda pod tim zakonom stupaju u ženitbu, oni preuzimlju dužnost bračne ljubavi, te se mora predpolagati, da imaju naravnu sklonost i ljubav jedno prama drugomu. Ona ih uči: ženitba je sakramenat, koji vašu »naravnu ljubav usavršuje«, vaše nerazrešivo jedinstvo ukrepljuje, te vas posvećuje (Conc Trid. sess. XXIV de matr.): kako da ne zahtieva naravne ljubavi? Poslie vjenčanja u ostalom životu često ista crkva kroz svoje službenike bilo na prodikaonici, izpovjedaonici, u uredovnoj sobi, ili takodjer sudnici, doziva oženjenima u pamet i meće na srdce istu onu zapovied: Muži ljubite itd. Ne nadjete li morda in corpore juris canonici onakova kanona, što ga treba, kad je već u zakoniku od Boga pisanu? I ne znate li, da crkva ima uz kanonički (za pravne odnošaje) još i moralni zakonik? Unj pogledajte, ne ima li ništa o ljubavi u ženitbi! Drugom sam prilikom citovao gore rieči sv. Ignacija (ad Polycarp c. 5), gdje žene opominje, da se zadovolje svojimi muževi, a muževom zapovieda »imenom Isusa Krista, da svoje žene ljube, kako no Gospodin (Krist) svoju crkvu« Od onoga vremena do danas neka mi poviestnik ženitbe Spevec pokaže iz nedvojbenih historičnih »izvora«, a ne iz svoje »najbolje literature« u katoličkoj crkvi i jednu samo dobu, kad se ona nije obazirala na zakon ljubavi. I ako ne nadje, ko što neće, neka se stidi, da on, katolik, onakova šta o svojoj crkvi nauča.

11. Sada pako da vidimo novi ženitbeni zakonik na podlozi ljubavi! On sadržaje po Ungeru ove zasade: I. Ženitba je spoj muža i žene vezom ljubavi. II. Ljubav je substancija ženitbi, i zato za nju najbitniji requisit. III. Ljubav se ne svršava smrću, zato se udovcem i udovicam ima priečiti druga ženitba IV. Impotentia ad debitum conjugale praestandum ne smeta ljubavi, za to ne smije priečiti ženitbe. V. Ordo sacer, votum sollemne, cultus disparitas, clandestinitas, cognatio spiritualis, cognatio naturalis illegitima, affinitas legitima i illegitima po shvaćanju kat. crkve ukidaju se, te nisu više ženitbi zaprieke. VI. Ženitbeni poslovi, koliko su još u ruci kat. crkve, oduzimlju joj se, i napose svaka legislacija i sudbenost u ženitbenih parnicah. VII. Gdje muž i žena suglasno izjavi. da više neće skupa ostati, tim će izjaviti. da ih nije ljubav sastavila, i dosljedno, da njihov savez nije bio ženitba, nego ništetan. Imaju se dakle razići. — Da li se njihov savez od početka ima smatrati kano konkubinat i djeca nezakonita — o ovom će legislacija kašnje odsjeći. (Primjetba referenta). VIII Ako supruzi nisu složni u tom, da se razidju, ali je medju njima nestalo ljubavi, a ovo bilo s koga mu drago razloga, čijom ili ničijom krivnjom; njihova ženitba, ne imajući više substancija ljubavi, ima se razmetnuti. IX Državna je oblast

vlastna, nesložne supruge miriti i u tu svrhu privremenu razstava odrediti; ali ako ova sredstva neuspiju, valja njihov savez sasvim razriešiti. X U ženitbi nije ni muž nadredjen ženi, niti ova onomu podredjena.

Ovo bi bio taj novi dekalog za ženitbu, ovako ja shvaćam Ungera; ovako, sudim, da zakon ženitbi kroji i prof. Spevec, jer veli: naravna podloga ženitbi je ljubav; pojam i biće ženitbe učite od Ungera. Ja mirnom dušom propuštam svakomu razboritu i izkusnu mužu, a osobito triezním i k tomu sbilja učenim juristom, da svoju reku o zasadah novoga zakonika, što ga za ženitbu propovieda danas — valjda jedini, bar u Austro-Ugarskoj — prof. Spevec. Makar je za juriste suvišna moja primjetba, ne mogu se uzdržati, a da njihovoj pozornosti ne preporučim zasadu VII. Čini mi se, trebat će se mnogo mučiti, dok nadju šta analogna, ili dok uvide osnovanost one zasade same po sebi. Ja, koji nisam jurista, nego sam bogoslovac, a bogoslovje po Spevecu nije znanost, ja ću si dopustiti samo jednu primjetbu na sav onaj novi zakonik. Ja mislim, da bi po onom zakoniku ženitba bila stalna i tvrda toliko, koliko je tvrda vjera i stalna ljubav prostih vojnika u garnizoni sa deklami dotičnoga grada.

Ungeru, uvjeren sam, bila je bolja namjera. On je mislio naći umiljatiji i ujedno trajniji vez ženitbi u ljubavi, nego li je »der starre Canon«, koji zapovieda bezuvjetno: non dimittes uxorem tuam. On si je pri tom ljubav po svoju idealizovao, a nije uzeo u obzir, kako zakonodavac mora, ne samo ideju, nego takodjer rem et naturam, kako sbilja jest. Ljubav u ženitbi je spolna ljubav, a u ovoj ima veliku znamenitost i silu spolni puteni nagon, koji sám po sebi ne sliedi moralnoga zakona, nego mu se, svakako ima podvrći i pod tim zakonom uzdržati; što nije lasno, te k tomu sbilja treba jak »lanac«, krut kanon. Ovaj je nagon plah, silovit, promjeniv, a kad uzavrije, otimlje se i razumu i zakonu. Za to je potrebno odmah u početku suztezati ga jakom, nerazkidnom uzdom. Već sam gore spomenuo, kolika je mudrost u onom starom zakonu, koji, sadržavajući malo zasada, al za religiozni, moralni i socialni život čovjeka najpotrebnijih, najbitnijih, u ono malo uze ovu: non concupisces uxorem proximi. Dekalog je protumačio i popunio drugi božji zakonodavac Isus Krst, opet s malo zasada, al neizmjerno mudrih, potrebnih i savršenih. Žao mi je te mi nije prilično ovdje toga razvijati. Upućujem na Mat. 5, 21—48. Medju onimi zasadami jest ova: tko p o g l e d a s pohotom tudju ženu: učini preljub. Prvo, najprvo gibanje spolnoga nagona zapovieda suzbiti; tko bo ovu zapovied zanemaruje, neće ga od nedjela uzdržati ni ona druga kategorička: Non moechaberis! kad onaj nagon ojača i uzavrije. Ali ni to nebiaše dosta našemu zakonodavcu, da se ženitba uzčuva u svojoj čistoći i u onom zvanju koje joj je sám Bog opredielio; zato on doda novu zapovied, kojoj je smisao: absolute non dimittes uxorem tuam; no koja je ujedno tako izražena, da sama u sebi sadržaje najvišju sankciju, glasi naime: Quod Deus conjunxit, komo non separet. (Mat. 19, 6.) Ova zapovied daje tek podpunu čvrstoću i onoj: non concupisces! Quid enim juvat concupiscere, quod non licet habere? Tim je sasvim osigurana čistoća i stalnost ženitbe; ipak je naš Bog — zakonodavac za to providio još jednim zakonom do onda nečuvenim: non fornicaberis! Ovaj zakon hoće, da se spolni nagon odmah s mlada, kad se po naravi počimlje javljati, tako suzteže, da mu se absolutno nikako ne zadovolji. Ako je pod tim »tvrdim kanonom« čovjek stojao i dozrio do svoje dobe; i onda po zapoviedi apostola istoga onoga zakonodavca Krista, koja glasi: qui non se continet, ducat uxorem, vel puella nubat viro — ako se velim, oženi: ne mora li u takovoj ženitbi — već po naravi — biti živa i žestoka ljubav, i u ljubavi stalnost, kad je čovjek od mlada naučio i uvježbao spolni puteni nagon držati pod tvrdim, neprestupnim zakonom? Što je mogao kao neštašan mladić: zar da ne može kano krepak, stalan muž, gdje ima svoju ženu, za uredno udovoljenje spolnomu nagonu? To potvrdjuje izkustvo. Gdje se mladež drži u strogom zaptu, djevojke i momci u sramežljivosti i čistoći; gdje im neprijazne okolnosti ne smetaju ženitbe, ondje je i u ženitbi čistoća, ljubav i vjernost do konca, i ženitbene su razstave nečuvene.

12. Evo dakle po Isusu Krstu ne jedan, nego dva lanca spolnomu putenomu nagonu; jedan je: non fornicaberis, a drugi je: quod Deus conjunxit, homo non separet. Jedan i drugi je bezuvjetan i neprelomiv; tvrdi su, al ne kruti i okrutni, nego dosta laki i još mili onomu, koji im se je od mlada priučio. Nedostojan za čovjeka i njegovu moralnu slobodu nije ni jedan, pače koji zakon može biti za čovjeka dostojniji, nego li je onaj, koji mu je dao Bog — njegov stvoritelj, njegov ljubitelj, spasitelj? Ovi zakoni drže ženitbu u podpunoj čistoći i stalnosti. — A ovo treba bezuvjetno treba. Ne počiva li na ženitbi ljudsko družtvo? Iz ženitbe su djeca: familija. Iz familija svakojake občine manje i veće, crkva i država. Da bude u družtvu sigurnost, mir i blagostanje, koliko tu treba tvrdih i krutih kanona — lanaca! Ima n. p. u družtvu ljudi, koji su neuredno pohlepni za tudjim blagom, i od te svoje pohlepe neće pustiti morda za svega života, što čini družtvo? Pusti li, da si oni udovolje svojoj želji? Trpi li i male tatbine? podnosi li, da razbojnici, makar u kakovu zabitnu kraju, pučanstvo po svojoj volji globe? Ne, nego se proti njima brani, ako treba, najkrućimi zakoni. Ne vele: razriešimo naše družtvo, ili ukinimo one zakone, nego držmo tvrdo zakone, koji drže naše družtvo! Koja država trpi, da se socialističke i komunističke theorije metnu u praksu? koja veli: napustimo naše zakone, da se onima zadovolji? Dakle samo prvi temelj, na kojem sve počiva, koji bi morao biti najčvršći, najnerazvrziviji, ima biti najrazvrziviji?! Tu bi sve ostavljeno bilo pustoj pohoti jednoga, ili obiju supruga; tu nebi bilo nikakva objektivnoga zakona na zaštitu ženitbe!? Ja mislim da nitko razborit i rad dobru ljudskoga roda toga odobriti neće. A boljega zakona, nego li je Krstov: quod Deus conjunxit, homo non separet — nit je bilo, nit će ga biti.

Od ovoga pako zakona, ako se odkine jedan jota, sav gubiva kriepost. Vidi se u protestanata. S početka rekoše, da se valja držati rieči božje. Dopustiše dakle razpust ženitbe radi preljube, jer su si tako sami protumačili rieči Kristove, ali odmah to ne biaše dosta: dodaše nov uzrok: zlobnu ostavu i takodjer zaniekanje bračnoga debita. Premalo biaše. Izmisliše: izgon iz domovine, doživotna tamnica moralna je smrt, dakle razriešava kano naravna smrt. Saevitia, insidiae, furor seu amentia, čine zajednicu nemoguću — ergo valja ju razkinuti. Sve premalo više više! Krist reče: quod Deus conjunxit, homo non separet. No princeps je na mjesto Boga: ergo ima pravo, kakove hoće uzroke za razriešenje ženitbe stavljati; ima pače pravo per rescriptum bez svakoga uzroka razriešiti. — Prva svrha ženitbe je radjanje, dakle gdje je impotentia consequens, ili vitium corporis ili matrimonium liberis orbum — neka se razidju. Ženitba je ugovor, što se god može smatrati kano prelom ugovora: sve je dosta za razpust. Ako zamrze jedno na drugo, te nikako ne mogu se gledati, neka se razkrste, i žene drugačije. Bilo u Gothi (ne znam je li još danas), ako dvoje kano supruzi čine javnu sablazan, i ne dadu sebi i drugim mira: neka se ex officio razstave. Na tom putu nuždno se dodje do toga: quaelibet causa dirimit matrimonium. — Tako je bilo i sa Starim Zakonom.

Mojsija je dopustio ženitbu razkinuti, gdje bi muž u žene našao: nudam i. e impudicam rem. Dok je narod točnije obdržavao svoj zakon, malo je bilo onakovih razpusta, ali čim se je više izkvario, čim je više zakonitost riečima hinio, nego li činima vršio, kako u vrieme Isusovo: pomrsiše i pravo tumačenje onoga Mojsijina zakona, i bi za razpust dosta: quaecunque causa (Mat. 19, 3) Po tom bi ženitba, koja je više nego kontrakt i s kojom su toliki interesi čovječjega roda i družtva skopčani, imala mnogo manje sigurnosti i stalnosti, nego li ijedan drugi kontrakt medju ljudmi. — Ne diraj dakle ni jednim prstom u onaj božji zakon!

Ali primjetit će Spevec: Zar da nerazrešivim vezom ostanu spojene osobe, koje jedna uz drugu ne mogu nikako sretne biti; a da bude zaprriečen spoj, koji bi možda blagoslovljen bio? Odvraćam: Zar da se za volju ovakovu »možda« razklima nenarušiva stalnost svih ženitaba? A ako se na mjesto onoga »možda« nadju sbiljni pojavi, onakovi, kakovi nekada u starom Rimu, gdje su njeke ženetine godine brojile ne po konsulih, nego po svojih muževih: što onda? Zar stalnost ženitbe nije javni interes čovječanskoga družtva; i ako privatno dobro svigdje mora žrtve doprinositi — a to koliko puta život — javnomu dobru: zar baš u ženitbi mora biti iznimka? Nego vi, koji ste toliko zabrinuti za omogućenje novih sretnih spojeva, da ne mažite toga radi razkidati postojeće: ogledajte sa samo, naći ćete dosta i predosta, gdje je kamo li i skroz nerazmjerno veća potreba vaše onakove pomoći. Mnogi čestit oficir bi se oženio vriednom djevojkom i živjeli bi po svoj prilici sretno; ali ne smogne kaucije ni jedno ni drugo; medju tim prolaze godine, te se jedno i drugo morda više nikad ne oženi, ili se napokon drugačije oženi, ali ne po ljubavi. To isto valja za mlade činovnike s nedostatnom plaćom; za mlade obrtnike s nikakovom imovinom. Da mimoidjem jade i nevolje, koje znade u tisuće sretnih ženitaba baciti rat, od kojega i sám strah, da bi muž morao kano vojnik u boj, znade zapriečiti mnogu ženitbu, koja bi mogla sretna biti: ne ima li na tisuće obitelji radničkih, seljačkih, obrtničkih, gdje muž i žena s mnogobrojnom djecom biedno životare, mnogo gladuju i zebu, te im s materijalne strane morda nikada ne zabieli veseo dan? A ovomu su mnogo krivi i današnji državni zakoni, koji maloga obrtnika, seljaka, težaka izdavaju kapitalu na milost i nemilost. Što je pram tisućam onih i slićnih ženitaba ono malo slučajeva, gdje nerazrešivost ženitbenoga veza smeta novoj ženitbi? Upnite ondje, gdje je onolika potreba, svoju mudrost, svoju revnost za sretnu ženitbu, i ako uspijete, blagosivljat će vas tisuće i tisuće; a nemojte svoje učenosti i svojega truda tratiti na jalov posao; jer ćete napraviti ne: više sretnih ženitaba, nego samo: više nezadovoljnih svojom ženitbom.

13. Napokon dolazim na zaključak Ungerove knjige. U njem nalazim dragocjenu izpoviest. Veli naime: Tada će **s a m o** na zemlji niknuti i procvasti pravo spasenje, kada svaki pojedini prime u sebe nauk sv. pisma, i taj nauk životom realisira, koji no veli: Muži neka ljube svoje žene, kano svoja tjelesa. — Šteta, što je taj duhoviti muž tim svršio, te nije tu liepu i istinitu misao dalje izvodio. Bio bi, mislim, sve ono izbrisao, što je proti katoličkoj crkvi već napisao. No on je bio po svoj prilici protestant — ja mu ne poznam životopisa, no kako protestantizam uzvisuje, a na katoličku crkvu baš ružno kleveće, moram ono predmnievati; osim toga je bio zapao u labyrinat Hegelova pantheisma: dvie preguste magljuštine predsuda, koje ni njegovu bistru umu nisu dale vidjeti pravu istinu. Jer što ono veli, da je jedino kadro donieti spasenje? »Kada, veli, svaki pojedini primi u sebe i životom realisira nauk sv. pisma«. Što je sv. pismo? Da li samo izjava Weltgeista u individuu Pavlu, koje ipak nije Weltgeist mogao metnuti u sbiljnost i život ni kroz svoju novu evoluciju u protestantismu sve do god. 1850, kad je Unger svoju knjigu pisao? Ako to, zar možeš očekivati, da će na auktoritet toga Weltgeista »svaki pojedini« onaj Pavlov nauk prihvatiti i životom realisirati? Morda bi poviestnik Spevec mogao naći, da je ipak od g. 1850 do sada Weltgeist u onom znamenito pokročio — kad još g. 1886 ondašnje Ungerove nazore o substanciji ljubavi u ženitbi predava?! Ako li je pak Ungeru u onom momentu pred očima bilo sv. pismo bar po shvaćanju strogih protestanata: onda je ono rieč Isusa Krsta, koji je Bog, i za to onu rieč bezuvjetno svatko mora prihvatiti i životom izraziti; jer »neima drugoga imena pod nebom, u kojem se imamo spasti« (Act. 4, 12), i jer će svatko po onoj rieči biti sudjen za vječno blaženstvo ili pako prokletstvo. Ovakova vjera, živa i jaka, mogla bi doista stvoriti ono spasenje. Ali za tu vjeru treba, tko će ju navieštati i sveudilj u život uvadjati i to kano nedvojben poslanik Isusa Krsta: treba crkva, a Unger je glede ženitbe sve preneo na državu.

Jest tu treba crkva, ne dakako ona, koja se je tekar u šestnaestom vieku poslie Krista pojavila — po Ungeru iz Weltgeista — nego ona, kojoj je početnik Isus Krst sám. Ta je pako po riečih istoga Isusa osnovana na apostolu Petru kano stieni, i eno u Rimu stoji ta stiena, i tko je s njom u živom savezu, taj je nedvojbeno u pravoj jedinoj Kristovoj crkvi. Ova crkva vjeruje bez svakoga dvoumlja u Kristovo božanstvo, naviešta njegove istine i zapoviedi, dieli njegove sakramente, čuva, brani i razvija njegove inštitucije: nerazrešivu ženitbu i vječno djevičanstvo i coelibat. Ali prof. Spevec u svojih predavanjih drma vjerom u Kristovo božanstvo, i u poslanje katoličke crkve; njezine inštitute, ženitbu i coelibat (djevičanstvo) tako predstavlja, da budu vriedni više preziranja, nego li časti; i da nebi morda tko o tom podvojio, požuri se u saboru — junački pod zaštitom immuniteta — izrigati na oba ona inštituta ovakovu pogrdu: da s kat. ženitbenoga prava strada socijalni i moralni život; ono právo da mnoge ljude odvraća od ženitbe, a oženjene čini nesretnimi; i coelibat kat. svećenstva, da je rak-rana socialnoga života.

Proti ovakovim **p o g r d a m** dviju inštituta katoličke crkve, ja, kano biskup iste crkve **p r o s v j e d u j e m** javno i otvoreno; prosvjedujem tim više, što oba ta inštituta stoje pod zaštitom državnoga zakona; i što jedan javni, redoviti profesor na pravoslovnom fakulteta sveučilišta Franje Josipa u Zagrebu onakove pogrde siplje.

Što se pako tiče slobode znanosti i slobode predavanja, kojom hoće da se pokrije profesor Spevec: ja niječem da je ono znanost, što je objelodanjeno od Spevčevih predavanja iz poviesti ženitbe; nego tvrdim, da je ono **p r i v i d n a** znanost, — ne onako, kako je Spevec bogoslovje prozvao »prividnom znanosti sviedovječne školastike«, od kojega obojega on sám **n i š t a n e z n a**, a drzak je suditi! — nego ono njegovo je u istinu prividna znanost, jer ima samo lik znanosti, a u sebi je laž, kako sam gore dokazao.

I za to ja opet kao član hrvatske kraljevine i njezina zakonitoga zastupstva, i kao bivči profesor na sveučilištu Franje Josipa, kojega sveučilišta je meni uviek bilo do časti i bit će: ja **p r o s v j e d u j e m** javno i otvoreno proti **p r e d a v a n j u o n a k o v e z n a n o s t i** na hrvatskom sveučilištu od strane javnoga i redovitoga profesora, kakov je dr. Franjo Spevec.

U Senju na šestdesetnicu dne 13. veljače 1887.

Dr. Juraj Posilović m. p.
biskup.

Knjigotiskara Dragutina Albrechta u Zagrebu.

KATOLIČKI LIST.

Broj 11. U Zagrebu, 17. ožujka 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Našim čitateljem!

Posljednji broj „Kat. Lista" zaplienjen nam je sliedećim dopisom gradskoga poglavarstva:

Br. 6437. 1887. — IV.

Slavnomu uredničtvu povremenoga časopisa „Katolički List" u Zagrebu.

Povremeni politički časopis „Katolički List" od 10/3. 1887. br. 10., zaustavilo je kr. državno odvjetničtvo u Zagrebu na temelju §. 6. zakona od 15. svibnja 1875. o kaznenom postupku u poslovih tiskovnih, i to sbog članka: „O bezvjerju Dra. Franje Spevca" i to počam od „Ali profes. Spevec u svojih predavanjih i t. d." pa do kraja, dovršujuć: „Kakov je Dr. Franjo Spevec" (84 strana druga colona) pošto sadržaj i smjer istog tvori učin po §. 300. k. z.

Ujedno je odredjena zaustava sloga i ploče istog tiskopisa.

O čem se slavno to uredničtvo obavješćuje pozivom, da sve primjerke zapljenjenoga časopisa imade donositelju ovoga dopisa izručiti.

Gradsko poglavarstvo.

U Zagrebu 10. ožujka 1887.

Za načelnika:
Stanisavljević.

Mi smo za cienjene predplatnike svoje priredili drugo izdanje. Uredničtvo.

Prof. Dr. F. J. Spevec kao učenjak.

Kad je dr. F. Spevec u saborskoj sjednici od 10/12. 1886. pred sakupljenimi otci domovine i čitavim Hrvatskim narodom onako naprečac porekao bogosloviji ime znanosti, a sve što popovi propoviedaju proglasio bajkami i sve klerike bukvami: tad je trostruko o njemu u nas vladalo mnienje. Jedni ne poznavajući ga ni po stasu ni po glasu morali su misliti, da je to kakva častna starina, osiedila kod nauke, koja je nebrojene noći sprovela uz knjigu proučavajući najveće i najteže probleme, koja eto sada plod mnogogodišnje svoje naporne nauke objavlja svietu; drugi poznavajući ga po stasu a ne po glasu a ne mjereći mudrosti po bradi morali su se diviti tolikoj znanosti u toli ranoj mladosti te su osupnuti stali kimajući i šapćući: fina glavica; mi treći napokon poznavajući ga i po stasu i po glasu nismo mislili ni jedno ni drugo — već sasma nešto trećega. I mi se treći prevarili nismo. Dokazuje nam to članak, koji se nalazi u 12. broju Mjesečnika od god. 1886. pod naslovom: Ženitbeno imovinsko pravo.

Neka nam oprosti g. professor, što se tako kasno osvrćemo na njegov „umni" rad, ali nismo mi tomu krivi nego on: mi smo čekali na nastavak njegove radnje, a to smo i mogli punim pravom. On bo je svoj članak okrstio kao „Uvod", a u opazci, koju inače običaje Uredničtvo pridati, rekao je u poznatoj svojoj čednosti, è se nada, da će ugoditi čitateljem, ako li donese Mjesečnik sgodimice po koju razpravu s polja obće pravne povjesti. Ne bi li g. professor bolje ugodio čitateljem, da ih poštedi onakovimi razpravami, a o tom neka sudi čitatelj.[1])

Čim smo saznali za taj članak, pohrlismo umah, da se upoznamo s „vreli i najboljom literaturom", kojom veli učeni professor, da se običaje služiti, da vidimo „resultate prave kritike." Pa šta smo našli? Našli smo članak ni prepisan ni preradjen, već na prosto iz drugoga auktora — skrpan!

Budimo pravedni! Ako je u obće što originalna u spomenutom članku, to se čini, da bi mogao biti početak, ali je samo nevolja, što je taj original -- nesmisao. Sudite sami! „Povjest obiteljskoga prava u obće, a ženitbenoga napose, osobito nam jasno dokazuje, kako je pravni život dielom samo kulturnoga života u obće; kako faktori kulture *vazda* odlučuju i pravom a ovo

[1]) Ovaj je članak bio napisan prije nego li je Dr. Spevec nastavio pisanje u „Mjesečniku." Mi ga ipak niesmo u zadnjem broju mogli donieti radi obilja drugoga gradiva. Op. Ured.

se u svojih težnjah prilagodjuje kulturnim težnjam, što no živu u životu naroda.“ (p. 565.) Što je to? Ne znači li to jednim potezom pera uništiti svako pravo? Ako faktori kulture vazda odlučuju pravom; ako se pravo u svojih težnjah prilagodjuje kulturnim težnjam, onda je samo ono pravo, koje kao takovo priznadu faktori kulture i koje se u svojih težnjah prilagodjuje kulturnim težnjam, a svako je drugo pravo — uništeno. Ne tako g. professore! Varate se! Pravo ostaje pravo, ma ga i faktori kulture ne priznali, ma se ono u svojih težnjah i ne prilagodilo kulturnim težnjam; ono imade višu sankciju nego li su faktori kulture i kulturnje težnje!

Zanimivo je i skroz originalno, kako g. professor shvaća i definuje ženitbu. „Kolikimi je štadiji“, piše on, „morao proći kulturni i pravni razvoj, dok se od prvobitnog matrijarkata došlo do današnjega pojma ženitbe, kao spaja spolova u svrhu medjusobne popune! (p. 566.) Ženitba je dakle „spoj spolova u svrhu medjusobne popune.“ Nije li to originalno? nije li to učeno! Tako dakle dugo, dok tko nije oženjen, nije u njega podpun spol, jer se spolovi tek popunjuju ženitbom! Pa zašto se onda g. professor još ne ženi, zašto ne popuni ženitbom svoj spol, možebit bi se onda popunila i njegova logika — a to bi bila ne mala dobit za njega! Preporučamo budućemu uredniku diecesanskoga katekizma, neka za Boga ne zaboravi na ovu definiciju! Gle kako to samo liepo zvoni! Pitanje: što je ženitba? Odgovor: ženitba je spoj spolova u svrhu medjusobne popune! Može li se kraće, može li se preciznije pa još tako krasnom hrvaštinom definovati ženitba? Spoj spolova u svrhu medjusobne popune!

Dovle je bio g. professor po svoj prilici originalan, od sada dao se je na šegrtski posao — krpanja. Pol izreke uzmi ovdje, pol ondje; pol iz svršetka, pol iz sredine, pol iz početka ordine inverso i eto ti učene razprave! Da vidimo nije li tomu tako!

„Dočim tako mužkarac i ženska nestupaju u nikakvi trajni odnošaj, medjusobno spolno obćenje, osnivajuće se na samom primitivnom nagonu, neobvezuje ih na ništa do li na ono, što mu je prvom i jedinom svrhom: to usuprot medju majkom i djetetom nastaje trajan odnošaj.“ (l. c.)

Rieči „medjusobno spolno obćenje, osnivajuće se na samom primitivnom nagonu“ uzeo je g. professor iz početka jedne izreke u Lippertu[1]), koja ovako glasi: Der Geschlechtsverkehr beruht auf einem Antriebe des allerprimärsten Instinktes und steht der Gruppe der Reflexerscheinungen am nächsten; die Ehe als Grundlage der Familienorganisation welcher Art immer ist die Schöpfung gesellschaftlicher Fürsorge; beide stehen nach Entstehung und Zweck weit auseinander. Ono što dalje sliedi uzeo je opet iz svršetka druge izreke. Lippert nastavlja ovako: Auf Tahiti lernten die Entdecker noch vor hundert Jahren ein Volk kennen, das jene Uterscheidung ganz klar festhielt. Es herrschte daselbst ausserordentliche Wahlfreiheit in betreff der Liebesbündnisse, und obwohl solche, durch Neigungen begründet, nicht immer sofort wieder auseinander fielen, so verpflichteten sie doch zu nichts, als was eben ihren nächsten und einzigen Zweck ausmachte.“ Što g. professor tvrdi za sve narode, a Lippert veli da se je Auf Tahiti noch vor hundert Jahren opažalo, to je malenkost, na koju se učenjaci ne trebaju osvrtati.

A kako je tek divno skrpana sliedeća izreka koja glasi: „Majčina ljubav prvi je družtveni instinkt, majka i diete prva i najstarija obitelj, starija od instituta ženitbe.“ (p. 567.) Rieči „majčina ljubav prvi je družtveni instinkt“ uzete su iz prve polovine jedne izreke u Lippertu[2]) u zadnjoj alineji, koja u svojoj suvislosti ovako glasi: „Das Kind lehrt die Natur selbst als einen Teil der Mutter erkennen, auch wenn es sich dem Mutterschoss entwunden hat. Es bleibt im Urzustande in die Jahre hinein der Mutter zugehörig wie ein Glied ihres Leibes, durch den allein es lebt. Mutterliebe ist der erste gesellschaftliche Instinkt, ein Mutterrecht die erste gesellschaftliche Ordnung.“ Rieči: „majka i diete prva i najstarija obitelj“ uzeo je iz sredine na istoj strani, napokon rieči „starija od inštituta ženitbe“ iztrgao je iz suvislosti iz početka iste stranice. Evo kako glase te rieči u originalu: „Wir wollen in des damit nur zeigen, das vorgreifende Lebensfürsorge zur Shaffung mannigfaltiger Gesellschaftungen führen kann, deren Grundlage nicht das Eheverhältniss, weder im strengen noch im falschlichen Sinne des Wortes, zu sein braucht, und wie der Bund der Geschlechter, den überall der primäre Instinkt hervorruft, zu jenem in verschiedenartigen Verhältnisse treten kann. Ein Verbindungsglied ist dasjenige, was

---

[1]) Kulturgeschicte der Menscheit etc. p. 70.
[2]) l. c.

wir mit einem fremden Worte und im weitesten, noch unbestimmtesten Sinne desselben die „Familie“ nennen. In diesem Sinne ist ihr Begriff älter als der der Ehe.

Jesmo li se dakle ogriešili o istinu, kad smo rekli, da se je g. professor dao na šegrtski posao krpanja?

Još samo nekoliko primjera — jer čemu da prepisujemo čitav članak —, pri čemu svraćamo pozornost čitatelja na kinezko hrvatski jezik učenoga g. professora.

Spevec: „Sami prirodni pojavi prikazuju primitivnomu čovjeku majku kao izključivu darilju (!) nove krve i novog života, ter neoborivim drži on pravilom, da je diete od krvi materine, stoga u rodu samo s njom, a po njoj i s onimi osobami koje imadu istomu vrelu zahvaliti svoj život.“ (p. 567.)

Lippert[1]): „Die natürlichen Erscheinungen leiteten den einfachen Menchen so augenfällig und ausschlissend auf die Mutter als die Spenderin des jungen Blutes und jungen Lebens hin, das der kindlichen Volksphysiologie unumstösslich der Satz feststehen musste: das Kind ist vom Geblüte der Mutter und darum nur der Mutter allein und durch sie jenen Personen verwandt, die aus derselben Quelle des Lebens ihr Dasein schöpften.“

Spevec: „Dugotrajna ota hranitba imade opet posljedicom, da i diete dozrievajuć stane bivati sviestnim si veza, što ga veže s materom, ter se u njem radja ljubav napram majci, koja ga nepušta od nje, dok nenastanu tomu osobiti razlozi.“

Lippert: „In Bezug auf das Kind musste die lange Nährfrist — die Folge üben, dass sich dieses selbst mit schon erwachenden Sinnen auch des Bandes bewust wurde, das es an die Mutter knüpfte.“ (l. c. p. 23.)

Spevec: „Tako se kúpe oko majke djeca, sačinjavajuć dugo vremena s njom zajednicu, u kojoj ostaju kćeri i onda, kad je sinove ljubav ili glad odveo jur drugamo; nu što sliedi ljubav, priključuje se opet takovoj zajednici oko majke.“ (p. 568.)

Lippert: „All dem nach haben wir für die Urzeit zu erwarten, dass die Kinder derselben Mutter für längere Zeit eine der Art der Zusammengehörigkeit sich bewusste Gemeinheit um die Mutter bildeten und dass die Töchter an dieser Gemeinschaft noch festhielten, wenn die Söhne die Liebe oder der Hunger davon führte. Was aber die Liebe folgte, schloss sich wieder an eine solche Gemeinschaft um die Mutter an.“ (l. c. p. 24.)

Spevec: „Zavladav pripitomljenim stadom i silom podvrgnutimi si slugami, nebijahu više voljni polaziti za ženami u njihovu kuću i zauzimati tamo podredjeni položaj, težeć usuprot zatim, da svojemu gospodarsvu pridruže i podložnu si ženu.“ (l. c. p. 569.)

Lippert: „Fügt der Mann dem Besitzstande der Herden, deren Erwerb nun durch die Jagd zum Raube hinüberleiten konnte, noch mit Gewalt unterworfene dienende Menschen hinzu, beginnt er über diese zu herrschen, wie sollte er noch haben einer Frau dienen wollen? Sein Streben stand nun naturgemäss nach einer dienenden Frau.“ (l. c. p. 42.)

Spevec: „Ženitba imade svrhom za muža, da dobi djece, koja će biti njegovom vlastnosti, umnožati njegovu imovinu, ter pojačati tečevnu mu i obranbenu snagu.“ (p. 572.)

Lippert: „Die Ehe hat für ihn, wie wir das bei den Tahitiern kennen lernten, einen anderen Zweck; er will Kinder gewinnen und erziehen lassen, Kinder, die sein eigen wären, eine Vermehrung seiner Habe an sich und eine erhöhte Erwerbs- und Vertheidigungshilfe für ihn.“ (l. c. p. 118.) Itd. Itd.

Neka bude toga dosta! Štovani čitatelj bit će opazio, da se mi nismo upustili u stvarno oprovrgavanje bajka učenoga professora: to smo držali skroz suvišnim; jer je samo onaj vriedan da ga oprovrgavaš, koji zastupa svoje mnienje te ga podkrepljuje dokazi; onoga pak, koji na prosto iz drugoga auktora trga izreke, te iz njih misli skrpati učenu razpravu, sažaljuj a nikada ne oprovrgavaj!

Pa čemu ipak to napisasmo? Zar da škodimo ugledu učenoga g. professora? Nipošto: jer smo čvrsto osvjedočeni, da nitko ne može ničijemu ugledu naškoditi, ako si dotičnik nije sam prije škodio — a za to se je sam g. professor u obilnoj mjeri pobrinuo. Nego napisasmo ovo zato: da pokažemo duboku učenost onoga, koji se opetovano javno razbacuje svojom učenošću; napisasmo to zato; da pokažemo, kojim načinom dolazi taj učenjak do „resultata prave kritike“ koje on predaje svojim slušateljem; napisasmo to zato: da pokažemo ignoranciju onoga, koji se je javno drznuo predbaciti ignoranciju čitavomu stališu svećeničkomu. Imade

[1]) Die Geschicte der familie. p. 10.

*

nas medju svećenici, priznajem, i takovih, koji su bili slabiji djaci: ali to javno ovdje tvrdim, da nema ni jednoga kapelana, koji bi se dao na takav posao, da pod krinkom učenosti prosti krpež prodaje, i koji bi g. 1886. — petdeset godina iza našega kreporoda — pisao tako nakaznom hrvaštinom, kako piše sveučilištni professor Dr. F. J. Spevec!

Dr. F. Beloj.

Iz Rima o rimskih stvarih.

Isti onaj dobro upućeni dopisnik, kojega dopis o papinu posredovanju u Njemačkoj priobćismo u posljednjem broju ovoga lista, piše nadalje o rimskih stvarih i dogadjajih; a mi iz njegovih dopisa vadimo eto dvije crtice, kojimi mislimo ugoditi štiocem ovoga lista.

I. Ličnost i rad pokojnoga kardinala Jacobinia.

Kardinalu Jacobiniu pomože do časti, koju je do smrti obnašao, ono obćenito mnienje, da je u svemu gibak i neodlučan. Bio je više vjeran i dobar zvaničnik nego li čovjek inicijative. Od glave do pete bio je sama ugladjenost i duhovitost, nu volje i odlučnosti malo ili ništa. Kad je ono sbog belgijskih zapletaja imao odstupiti kardinal Nina, upita jednoga dana Papa nekoga kardinala: „Što sudite o Jacobiniu?“ Ovaj bijaše tada nuncijem u Beču. Njegovi prijatelji u Rimu stvoriše o njemu glas, da je nuždan muž, dapače spasitelj situacije.

Kardinal, poznavajući papinu slabost i znajuć da je Leon XIII. već na čistu, koga će imenovati, odvrati: „E un diplomatico della buona et vecchia scola, ma é un poco limfatico!“ Papa da je na to primjetio: „Tim bolje.“ I Leo XIII. bio je doista uvjeren, da je našao svoj ideal. Kako je sám u istinu odriešita i neodvisna značaja te čovjek, koji sám radi — ne mislim ni s daleka, da ga s toga prekoravam — volio je Leon XIII. imati tajnikom spremna i pasivna vršitelja svoje volje nego li muža odlučna i neodvisna duha, vlastitimi idejami i vlastitom politikom.

On vam je Richelieu kralj, koji odabire za ministra Ljudevita XIII.

Nu u toj točki nije se Jacobini pokazao čovjekom, kakvim ga Leon XIII. bješe shvatio. Pokojni državni tajnik bio je više nego li puko orudje. Izvanredno darovit, neprispodobivo popustljiv, čemu je naviknno za svoga dugotrajna službovanja u diplomaciji, do skora je stekao veliku vlast nad duhom Pape, svoga gospodara.

Kardinal Jacobini potekao je iz stare rimske škole. Njegova diplomacija, u bitnosti ne samo pasivna već i aktivna, bila je više udešena prem tomu, da dočekuje dogodjaje nego li da ih izazivlje, više da prima nego li da traži izlaz, više da obilazi težkoće nego li da se s njimi sudara. Nije se toliko odlikovao originalnošću duha i domišljajem, koliko vještinom, da stvar dokonča (mise en oeuvre) te nekim naravnim umienjem, da ju prihvati sa pravoga kraja.

Pokojni državni tajnik umio je izvrstno razplesti zamršaj i obustaviti pregovore. Znao je majstorski prikvačiti svoga protivnika. Riedka je u njega bila sila inercije — uztrajnost; — protiveć se pričinjao se da popušta; u isti mah uzmičuć i ne pouzdavajuć se, umio bi do očajnosti dražiti diplomatične poslanike.

„Da pričekamo“, to vam je bila sva politika pok. Jacobinia. U evoluciji, koja kano da je danas upravo na domaku Evropi, bio je uvjeren, da papinstvo ima samo čekati, i u ništa dirati dok vlade zarone u ponor radikalisma i prevrata. Kasnije poprimiti će silom dogadjaja papinstvo iznovice prvu ulogu. Tad će mu biti lahka pobjeda. Vlasti će se k njemu sáme povratiti.

Od tuda biva jasno, zašto se je za Jacobinia toliko dogovora razvrglo ili zastarjelo: s Englezkom, Rusijom, Portugalskom i Njemačkom. Mjesto da nastavi djelo svojih predšastnikah, volio je kard. Jacobini ostaviti ga in suspenso, jer je bio uvjeren, da papinstvu nije nužde primicati se vlastim, al ovim da treba primaći se njemu.

Navlastiti prema Njemačkoj pokazao je Jacobini neslomivi odpor.

Kardinal Jacobini nije vjerovao Bismarcku, što mu je u ostalom ovaj savršeno odvraćao. „Taj maleni Jacobini, reče jednoć Bismarck, taj maleni Jacobini — ublažujem njegovu njemačku rieč, koja je mnogo surovija — ne trpi me poslije Kisingena: dokle je on tu, dotle nam nema s Vatikanom nagodbe.“ Maleni Jacobini malo da nije odsedlao velikoga kancelara, a to se osobito medju diplomati lako ne zaboravlja.

Ipak to nije priečilo kardinala, da dokaže svoju nepristranost, ne smetajuć da se privede koncu posredovanje. Od velike česti njega ide uspjeh dogovorâ. Čini se, da je jedan prerevan i nesposoban posrednik pokvario nagadjanje u samom začetku iz prevelikih simpatija za Njemačku i g. Molinsa. (Ne misli li dopisnik kard. Hohenlohea? Op. prev.) Državni tajnik, kojega pozvaše u pomoć u zadnji čas, uspio je da sve izpravi i da nadoveže dogovore. U ovom delikatnom poslu dokaza divnu okretnost, s koje ga do neba uzvisivahu Rimljani. Njegova je zasluga i to, da je definitivni ugovor izmedju Njemačke i Španjolske podpisan u Rimu pred očima samoga sv. Otca. Leon XIII. smatrao je ovaj čin vele važnim, držeć ga nuždnim epilogom i krunom svoga posredovanja.

Diplomacija njegova tajničtva svladala je sve zaprieke te nju ide priznanje za taj novi triumph.

O poslanici pokojnikovoj u München ne ću da govorim; tada je bio odveć slab pa težko da je bitno učestvovao u toj zamašnoj episodi današnje papinske vlasti.

U svom privatnom životu bio je kardinal Jacobini strog iznad svake sjene i priekora. Njegova glasa nije nikada okaljala ni najmanja sumnja. I ovo je jedan od uzroka, s kojih ga je sv. Otac toliko obljubio, jer je Leon XIII. onaj muž, koji reče jednoć ambassadeuru portugalskomu: „Hoću da su moji pouzdanici čisti kao žena Cesarova." — O zadnjih časovih plemenitoga kardinala piše dopisnik, da je razgovjetno odgovarao na litanije, što ih je uz njegov krevet molio svećenik: „Ora pro me!" Tada dne 28. pr. mj. u tri četvrta na dvanaest otvori oči i povika tri puta: „Il Papa lo sapra — Papa će to znati." Poslje ovih rieči ne progovori više, već usnu nakon dvadeset časova Što je to ipak, što ima Papa znati?

II. Vatikan i Kvirinal.

Francezki listovi razpravljaju danas pitanje o pomirbi izmedju Vatikana i Kvirinala. Ima li ovo razpravljanje koju realnu podlogu? Nema. Ta nagadjanja potieču doista iz Rima, nu izvor im nije u Vatikanu; već su nastala s one uzrujanosti, što se je pojavila u talijanskih listovih, jer su se odviše uplašili nekih frasa u poslanici o septenatu.

U istinu, izmedju Rima i Berlina nema ni kakove obveze; niti je tko kakvo obećanje iskao niti ga primio. Ovako ne zapodieva dogovora političar, kakav je Leon XIII. pa ako se je službena Italija uplašila, to mu je bez dvojbe kriva njezina nečista savjest.

Važnost i dugotrajnost ministarske krize mogla je Consultu potaći na razmišljanje: znadu u njoj da je na zadnjem sastanku u Gasteinu bilo potaknuto pitanje o neodvisnosti sv. Stolice: znadu i to, da je Bismarck već odavna ponudio Vatikanu svoju uslugu, da se talijanski zakon o garancijah pretvori u medjunarodni ugovor, koji bi sv. Stolicu stavio pod zaštitu Evrope: uvidjeli su u njoj i to, da diplomacija Leona XIII., koja ide za tim, da osámi Talijansku, podpisujuć postupice ugovore sa svimi vladari, u zgodno vrieme prinuka Evropu, neka bi se opet pozabavila pitanjem o priestolnici Rimu.

Nu ako sve to Consulta znade, znadu i u Vatikanu; nu Leon XIII. toliko je mudar taktik, da ne će prenaglimi priegovori uštrbiti zadovoljštine, koju će budućnost za izvjestno donesti bilo njemu bilo njegovim nasljednikom.

Kvirinal budno prati svaki pokret u Vatikanu. Prošloga ljeta, kad je sv. Otac iznovice proglasio katolikom zabranu, da učestvuju kod političkih izbora u Italiji, nije kralj Humberto omalovažio važnosti ovoga papina čina: to je bio iznovični non possumus, koji je imao prekinuti dogovore o vremenitoj vlasti. Kralj bio je tada u Monzi; ojadjen i preneražen viknu: „Ta Papa će da obori moju dinastiju!" Poznata phrasa, što ju kaza Humberto (prigodom godišnjice kod Mentone; op. prev.) „Roma intagibile" ovako odjekuje od Kvirinala do Vatikana.

I treba li razlagati? — neobično silna protuklerikalna kretnja u Italiji tečajem drugoga polugodišta 1886., slabo prikrivani nasrtaji slobodnoga zidarstva na sv. Otca, dokazaše Evropi, da je Papa dobro pogodio i da je Consulta udarac osjetila.

Za takvih obstojnosti, u čas kad službena Italija biva u Evropi sve to slabijom, dok se snaga papinstva od dana do dana diže — ne će Leon XIII. pristati na polutansku (batârde conciliation) izmirbu, koja bi ga pretvorila kastelanom grada Leontinskoga.

Da bude neodvisan, ima Papa biti suverenom te Rim ostaje minimum njegove tražbine, Rim svezan s morem stanovitom prugom teritorija.

Onaj dan, kad Evropa zajamči Papi posjed ove papinske zemlje moći će Leon XIII. početi ugovarati s Italijom: do toga pako vremena on će čekati. Nije li slavnije za nj, nije li po crkvu koristnije, da ovo pitanje namre svojim nasliednikom nego li da ga rieši tekar toliko, da mu se za vrieme ukloni? *J.*

Vojnički stališ.

(Dalje.)

Naputak

za vodjenje i smještenje domobranskih (vojničkih) maticâ vrhu krštenih, vjenčanih i umrlih.

I. Odsjek.

Vodjenje i smještenje domobranskih matica (matrikulâ) vrhu krštenih, vjenčanih i umrlih u miru.

§. 1.

Vodjenje i smještenje na domobranske osobe odnosećih se duhovničkih maticâ (matrikulâ) vrhu krštenih, vjenčanih i umrlih, kao što i sastavljanje iz istih potrebitih dokaznih izvadakâ nadleži u miru onim osobam, koje su u smislu zakonitih propisâ pozvane gradjanske duhovničke matice voditi.

II. Odsjek.

Vodjenje i smještenje duhovničkih maticâ u ratu (u spremnostnom odnošaju).

§. 2.

U ratu i za vrieme spremnostnoga odnošaja imadu se duhovničke matice vrhu onih domobranskih četâ i osobâ, koje na temelju u tom pogledu postojećih naputakâ glede njihove podredjenosti ili neposredno ili pako putem ces. i kr. teritorijalnih oblasti dodju pod razpoložbu (vrhovnoga) zapovjedničtva vojske ili pako ces. i kr. teritorijalnih oblasti, dok ovaj odnošaj traje, voditi po onih domobranskih (vojničkih) duhovnicih, koji su u smislu dalje sljedećih ustanovâ na to pozvani, dočim usuprot duhovničke matice vrhu takovih domobranskih četa i osobâ, koje za vrieme rata i za spremnostnoga odnošaja domobranskim oblastim i zapovjedničtvom podredjene ostanu, imat će se voditi po načinu (§. 1.) ustanovljenom za mirovni odnošaj.

§. 3.

Za slučaj rata i spremnostnoga odnošaja upućuju se domobranske čete, kojih će se duhovničke matice po domobranskih (vojničkih) duhovnicih voditi imati, na vojničkoga župnika dotičnoga c. kr. vojno-teritolijalnoga zapovjedničtva.

S obzirom na to pripominje se, da se domobranski bataljuni, koji spadaju pod VII. hrvat.-slav. zagrebačko okružno zapovjedničtvo, naime br. 79, 80, 81, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 91, 92 i 10. domobranska konjanička pukovnija, u slučaju rata ili mobilizacije u pogledu vodjenja maticâ napućuju na c. kr. vojničkoga župnika u Zagrebu.

§. 5.

Pošto se namienjena ženitba onih domobranskih osobâ, koje su u pogledu vodjenja matice (§. 3.) napućene za vojničkoga župnika, po onom vojničkom župniku ima naviestati, u kojega uredovno poslovnom krugu dotičnici službuju, to se imadu i ženitbene izprave ovomu priposlati.

K ženitbenim izpravam spadaju:

a) ženitbena dozvola;

b) krstni list obih zaručnika;

c) kod malodobnog zaručnika: otčinska ili štitnička (tutorska) privolja, ili pako punodobnostna izprava;

d) kod udovâ: smrtovnica umrloga supruga;

e) u slučaju ženitbenih zaprekâ: zakonite oprostne izprave;

f) dogodični (eventualni) oprost od crkvenoga navještenja;

g) kod onih, koji su obvezani osjegurati nuzgredan dohodak: svjedočba ob osjeguranju nuzgrednoga dohodka;

h) kad se vjenčanje po vojničkom župniku obavi, još navještajnica vani boraveće zaručnice.

Ne obavi li sâm vojnički župnik vjenčanje, tada izdade navještajnu-odpustnu izpravu poslie navještenja prigodom vojničke službe božje, skupa sa primljenimi ženitbenimi izpravami.

Ženitbeni poslovi domobranskih osoba izraelitičkoga vjeroizpovjedanja spadaju pod vojničko-duhovnički upliv samo u toliko, u koliko se njihove ženitbene izprave po dotičnom četnom zapovjedničtvu, u smislu §. 3. nadležnomu vojnićk. župniku dalnjega uredovanja radi predadu.

§. 6.

Od ženitbenih izpravâ ima se svjedočba ob osjeguranju, podnesena po onih osobâ, koje su obvezane nuzgredan dohodak osjegurati, poslje ugledanja i obavljene predbilježbe, strankam povratiti. Krstni listovi zaručnikâ, mogu se na zamolbu stranakâ uz primku (koja se imade ostalim ženitbenim izpravam priložiti) poslje vjenčanja takodjer izručiti.

Ostale pako izprave imadu se kod dotičnih duhovnikah pohraniti i to:

a) spadaju li zaručnici pod razne duhovnike (dva domobranska — vojnička — duhovnika, ili jedan domobranski — vojnički — i jedan gradjanski duhovnik), tada se izprave smještaju kod onoga duhovnika, koj je vjenčanje obavio:

b) biva li vjenčanje (uslied naloga) pred duhovnikom, kojega uredu redovitim putem nijedan od zaručnikâ ne spada, tada se izprave smještaju kod onoga duhovnika, koj je nalog izdao. Ovaj je potonji medjutim dužan u dotičnom pismenom nalogu naznačiti sve one izprave, koje — kao za valjanu i dozvoljenu ženitbu potrebite — njemu priposlane bijahu u tu svrhu, da se ove izprave po vjenčajućem duhovniku u maticu unesu.

§. 7.

U pogledu očevidnosti slučajevâ rodjenja i krštenja, nadalje vjenčanja i umrća, predolazećih kod domobranskih (vojničkih) osobah, upućenih na vojničke duhovničke oblasti, ima se sliedećim načinom postupati:

a) u sjedištu vojničkoga župnika predolazeći takovi slučajevi imadu mu se pravodobno prijaviti.

Nu kad obavljanje obreda kojemu bolničkomu ili drugomu domobranskomu (vojničkomu) duhovniku nadleži, tada se ima slučaj po dotičnoj osobi, ovomu prijaviti.

b) Dogodi li se pako slučaj izvan sjedišta nadležnoga domobranskoga (vojničkoga) duhovnika, tada se učini prijava (u koliko se ne odnosi na takovo vjenčanje, glede, kojega §. 3. je mjerodajni) kod u mjestu nalazećega se domobranskoga (vojničkoga) ili pomoćnoga (subsidiarisch) gradjanskoga duhovnika, koji i matični izvadak izpostavlja. Ovaj izvadak ima se od strane dotične četne tjelesine ili zavoda vojske nadležnomu vojničkomu župniku (§. 3.) odnosno duhovniku dotičnoga zavoda priposlati, koj je dužan to u odgovarajući zapisnik primiti.

Pripominje se, da se svaki pojedini slučaj, gdje gradjanski duhovnik obavlja dotični obred, makar da vodjenje matice i nadleži vojničkomu duhovniku, imade ubilježiti i u maticu one župe, čiji duhovnik je obred obavio.

§. 8.

U pogledu vodjenja duhovničke matice na vojničkoga župnika upućene domobranske četne tjelesine, kao i pojedine osobe u svakom takvom slučaju, u kojem se radi ob izdavanju dokaznih odpravakâ (dokumentirte Ausfertigungen), glasećih o matičnih slučajevih dogodivših se za vrieme rata i odnošaja spremnosti, glede toga imadu na nadležnoga vojničkoga župnika (vojničkoga bolničkoga duhovnika) obratiti se.

§. 10.

U postajah s većom posadom, nalazećih se izvan sjedišta vojničkoga župnika, u kojih je:

a) za obavljanje duhovničtva koji domobranski (vojnički) duhovnik namješten, ili

b) u kojih redovito barem dva bataljuna, ili stalež od po prilici 1000 glavâ premašujući drugi četni odjeli, bud zajedno sa kojim zavodom vojske, budi i bez njega, stanuju, nu gdje ne ima domobranskoga (vojničkoga) du-

hovnika te je obavljanje vojno-duhovničkih obredâ kojemu gradjanskomu duhovniku povjereno — imadu se posadne duhovničke matice voditi, i to:

na *a*) po dotičnom domobranskom (vojničkom) duhovniku:

na *b*) po gradjanskom, za pomoćno (subsidiarisch) obavljanje duhovničtva odredjenom duhovniku.

Domobranski (vojnički) duhovnik, odnosno vojničko duhovničtvo pripomoćno obavljajući gradjanski duhovnik, izpostavlja nakon izvršenja obreda matični izvadak te ga odmah odpravi na domobransko (vojničko) postajno zapovjedničtvo ili u slučajevih umrća na upravitelja u mjestu se možebit nalazeće četne bolnice.

§. 11.

U manjih posadah unese mjestni župnik obavljene obrede u maticu svoje župe te izdade izvadke putem zapovjedničtva domobranske doknadne čete, dotičnoj domobranskoj četnoj tjelesini.

U Austro-Ugarskoj monarkiji podvržen je svaki vojnoj dužnosti, čim dostigne zakonom odredjenu dobu života, a nije nesposoban za oružje.

„Onaj vojnoj dužnosti podvrženi momak, koji se, prekršiv zabranu sadržanu u §. 44.[1]) oženi, gubi pogodovanje na stavljenje po dobnom razredu i dat će se ureda radi u vojsku; u slučaju nesposobnosti pak kaznit će se novčanom globom do 1000 for. za obćinsku ubožku zakladu; ako li platiti ne može, zatvorom do šest mjeseci. Proti onim, koji su pri zabranjenoj ženitbi kao krivci sudjelovali, ima se odrediti novčana globa do 500 for., i to na korist obćinskoj ubožkoj zakladi, ako nisu kadri toga platiti, zatvor do tri mjeseca dana, pri čem čeka ih jur i postupak po propisih karnostnih, ako su u službi državnoj."[2])

Ženitbena zabrana vojničkoga stališa traje do navršene trideset i šeste godine za one, koji ne služe aktivno, i u onom slučaju, ako su se uklonili dužnosti, da se stave pod vojničko zapovjedničtvo.[3])

Ovaj dakle, koji je navršio 36. godinu, može se bez svake zaprieke vjenčati, ako i nije udovoljio vojničkoj dužnosti.

Za one, koji služe aktivno u vojsci, ma i navršili 36. godinu, valjaju postojeći propisi za ženitbe vojnika.

Politička dozvola.

Pripadnici krunovine Kranjske, koji nisu u nas stekli zavičajnoga prava, da se uzmogne vjenčati, mora doprinieti *ženitbenu prijavnicu* (ženitevska oglasnica, Ehemeldzettel), izdanu po poglavarstvu nadležne njegove obćine.[1])

Ženitbenu dozvolu političke oblasti trebaju pripadnici Tirola i Voralberga.

Nijedan učitelj pučkih škola ne smije se vjenčati, dok se neizkaže izpravom izdanom po političkoj oblasti, da je položio prinos od 50 for. na korist učiteljske mirovinske zaklade.

Preljub.

Po gradjanskom zakonu[3]) tvori sam preljub bez onih prilika, koje zahtieva kanonsko pravo, ženitbenu zaprieku. Da pak preljub bude zaprieka ženitbena, zahtieva se: *a*) da je *dokazan sudbeno* t. j. da je dokazan *pravomoćnom* osudom nadležne oblasti. U slučajevih §§. 502. 503. 125. 127. 131. 132. 206. kaz. zak. nadležna oblast jest kazneni sud; u slučajevih §§. 107. 109. 132. 135. 215. 116. 135. 158. 163. 167. 540. 543. 768. 770. gradjan. zak. nadležna oblast jest gradjanski sud, i *b*) da je dokazan *prije* nego li bješe sklopljena ženitba.

„Ako bi savez, koji je sklopljen proti propisu §. 13. (gr. ž. z.), po crkvenom zakonu bio valjana ženitba, pogodbe ženitbene bit će beskrepostne, a suprugom ne pripadaju nasljedna prava, ustanovljena §§. 757—759. obćega gradjanskoga zakonika, žena i djeca nemaju prava na plemstvo ili na druga striška prava suprugova; djeca rodjena u takovoj ženitbi ili po njoj pozakonjena izključena su od one imovine, koja je obiteljskimi naredbami pridržana zakonitomu potomstvu, i nemaju prava, da nasliede imovinu bez oporuke umrvših rodjaka njihovih roditelja, ali i rodjaci ovi nemaju prava na zakonito nasliedstvo imovine onakove djece."[4])

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Sutra t. j. u petak 18. o. mj. posvetiti će presv. g. biskup Janko Pavlešić prekrasan novi žrtvenik sv. Josipa u našoj prvostolnoj crkvi.

— Umro je dne 8. o. mj. Antun Halla zač. prisjed. duh. stola i župnik u Pitomači. R. i. p.

— Postali su župnici: g. Mijo Žveglić dosadanji župnik Štivički u Petrovu selu; gosp. Stjepan Cifrek župnik jelenski u Tomašici.

— (K aferi profesora Lončara.) Obzor piše: Već smo javili da je proti profesoru na pečuhskoj pravoslovnoj akademiji, dru. Lončaru, usljed prijave jednoga slušatelja zavoda, radi bezvjerskoga preda-

[1]) §. 44. obn. zak. „Koga stavna komisija ne proglasi kao za uviek nesposobna za službu vojničku, ili koji u trećem dobnom razredu ne bude oprošten od dužnosti stavne, ne smije se ženiti, dok ne izstupi iz trećega dobnoga razreda."

[2]) §. 46. ugar., 45. austr. zak. o. obn. sili.

[3]) Odpis ces. kr. ministarstva za zemaljsku obranu od 9. travnja 1883. br. 1861. Odjel II/a.

[1]) Dopis ces. kr. zemalj. vlade u Ljubljani od 24. veljače 1874. br. 1639.

[2]) Naredba kr. zem. vlade od 23. listop. 1876. br. 4385.

[3]) § 13. gr. ž. z. „Dvie osobe o kojih je sudbeno dokazano, da su učinile preljub, ne smiju jedna s drugom sklopiti ženitbu."

[4]) §. 34. gradj. ženit. zak.

vanja, povedena disciplinarna iztraga. Disciplinarni senat presudio je na gubitak službe, a osuda je, kako javlja „Pest. Lloyd", po biskupu dru. Dulanskomu potvrdjena i 7. o. mj. dru. Lončaru proglašena.

— Najbolja literatura. Glasovitomu (dobar glas daleko se čuje, a zao još i dalje) našemu sveučilištnomu profesoru Dru. Franji Spevcu napisao je najbolju literaturu za poviest ženitbe i ženitbenoga prava osim J. Ungera i Gans. Ta Unger „sliedeć u bitnost Gansa jednako kritički i filosofski obradjuje svoj predmet." Tko je dakle ovaj Gans?

Eduard Gans rodio se u Berlinu 22. ožujka 1797. od otca Abrahama. Čitatelji će valjda iz toga odmah izvoditi, da je i Gans bio žid. Jest bio je žid i marljiv suradnik lista „Zeitschrift für die Wissenschaft des Judenthums." Bio je uzgojen pod neposrednim uplivom Hegelovim, s kojim je podržavao tiesno prijateljstvo. G. 1820. postao je docent na sveučilištu u Berlinu, te je odmah stupio u odlučnu oposiciju protiv historijske pravne škole, kojoj je bio glava glasoviti Savigny. Životopisac njegov u Brockhausovom leksiku veli: Sein eigentümlichstes Werk aber war „das Erbrecht in Weltgeschichtlicher Entwicklung. (Bd. 1—4. Studg. 1824—35.) Da kako sve po Hegelovoj filosofiji.

Dakle i opet ono, što je žid, hegelijanac napisao, još je i sad za Dra. Fr. Spevca najbolja literatura za poviest ženitbe. —

Rim. Drugoga ožujka o. g. navršio je sada slavno vladajući glavar crkve Leo XIII. devetu godinu svoga vladanja.

Sv. Otac je primio ovaj dan čestitke od sv. kolegija u Rimu prisutnih kardinala, te im sakupljenim odvratio znamenitim govorom. Papa govoraše o nepogodnoj sadašnjosti, koja još žalostniju budućnost u sebi krije, ter iztaknu kako bi za čovječanstvo i rod ljuoski mnogo bolje bilo, kad bi se vladari naroda u prieporni državničkih i narodnih pitanjih — kao što je to i onomadne učinjeno — opet obraćali na namjestnika Kristova ter od ovoga nepristranoga sudca tražili savjeta i primali odluke. Nastojanje za uzdržavanjem mira jest jedna od prvih zadaća papinih, i za to mora on i opeta dići svoj glas, za slobodu i neodvisnost sv. Stolice.

Da li Italija čuje rieči u Vatikanu zasužnjenoga starca, da li ih razumije i sliedi ili će nastaviti svoje opačine?

— (Tajni konsistorij) obdržavan je u Rimu običnim načinom. U njemu je sv. Otac imenovao njekoliko kardinala i biskupa. U govoru, kojim je sv. Otac izticao vrline novoimenovanih kardinala, nije se ovaj put ni dodirnuo politike. Medju novoimenovanimi kardinali je, kako je već poznato štovanim štiocem, i bečki nuncij nadbiskup Vannutelli. Kako doznaje „Vaterland" imao je jučer doći u Beč papin plemićki gardist grof Salimeti, da novoimenovanom kardinalu Vannutelliu preda „Zucchetto" (kard. kapu).

— Sv. Otac Leon XIII. poklonio je 20.000 franaka za nesretnike onih pokrajina, koje su nastradale od potresa.

Književna obznana.

Javili smo već velevriednim čitateljem „Katoličkoga Lista", da će izaći molitvenica za sv. korizmu pod naslovom: „Sv. Križni put"; sada pako opeta smatramo si čašću obavjestiti svu velečastnu gospodu dušobrižnike i katekete, da je djelce ovih dana izašlo, te da u ukusnom formatu obsiže 215 stranica a može se dobiti prosto vezana uz cienu od 28, a u zlatorezu uz cienu od 50 nč.

Knjižica sadržaje zlatna zrnca za svaku kršćansku dušu. U njoj će naći bogoljubni čitatelj jasnu sliku muke Gospodnje crtanu živimi bojami na različitih mjestih, kuda je morao u zadnje dneve Spasitelj svieta stupati na goru Kalvariju; naći će mnoga razmatranja i molitve gledom na prevsvetu žrtvu Kristovu, tumačenje i oproste skopčane s pobožnošću sv. Križnoga puta, svakovrstne druge molitve, litanije itd., što će sve vrlo moćno djelovati na srca vjernika, osobito pako u ovo naše tužno — razvratno doba.

Željeti bi bilo, da si knjižica pribavi pristup u sve obitelji kršćanske, da ju čita svako hrvatsko čeljade, te da si sadržinu njenu usadi duboko u srce svoje. Ako to bude, veselit će se „Sbor", da je postignuta svrha, koju je namienio knjižici ovoj. „Sbor" se pouzdano nada, da će ga u tom pomoći veleč. svećenstvo.

Sbor duhovne mladeži zagrebske.

Javna zahvala.

Presvietla obitelj grofa Aladara pl. Jankovića, vlastelina Čabune i Voćina itd., — poznata sa svoje kršćanske pobožnosti i darežljivosti prema bližnjemu — posebnim je načinom razveselila kao patron župe voćinske cjelokupnu rkt. župu i obogatila prekrasnim darom rimkt. župnu crkvu u Voćinu.

Presvietla na ime grofica Klotilda pl. Jankovich, rodjena grofica Bombelles — miroljubiva, ponizna i bogobojeća katolikinja te brižna prijateljica sirotčadi — vlastim je rukama na težkoj svili bogato zlatom izvezla milovidnu misnu kazulu biele boje sa pripadci i darorala rkt. župnoj crkvi voćinskoj. Vriednost kazule je za ovu župu neprocjeniva.

U ime svoje i župljana iskreno i srdačno se zahvaljujem visokoj darovatdljici. Blažena pak Gospa od Lourda, kojoj godimice tisuće pobožnih dušah hodočaste u Voćin, neka cjelokupnoj grofovskoj i plemen. obitelji Jankovich, kao i svim svojim iskrenim štovateljem izprosi blaženu vječnost.

U Voćinu, na dan sv. Matije apla. 1887.

Stjepan Kovač.
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 12. U Zagrebu, 24. ožujka 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Br. 2604./kaz.

U ime Njegova c. i kr. apoštolskoga Veličanstva!

Kr. sudbeni stol u Zagrebu zaključio je na predlog kr. državnog odvjetničtva u Zagrebu, da tiskopisi odtiskani u povriemenom časopisu „Kat. list" od 10. ožujka 1887. br. 10. pod naslovom: Iz okružnice presv. g. J. Posilovića, biskupa senjskoga, II. dio: „O bezvjerju Dr. Franje Spevca" i to počam od „Ali professor Spevec u svojih predavanjih itd. pa do konca završujuće „kakov je Dr. Franjo Spevec" (84. strana 2 colona) tvori učin prestupka §. 300 k. z.

Stoga se izriče zabrana dalnjega razpačavanja rečenoga tiskopisa, zapliena se potvrdjuje, zaplienjeni primjerci imadu se uništiti, a presuda ova ima se proglasiti na čelu prvog budućeg broja časopisa.

Razlozi:

Čitavim smjerom i sadržajem pomenut. tiskopisa, nastoji se razdražiti na mržnju i prezir proti organom vlade u pogledu njihova uredovanja, što pako tvori učin prestupka označena u §. 300 k. z.

Presuda osniva se na §§. 6, 8 i 12 t. z. i 32, 33 i 34. t. z.

Kralj. sudbeni stol.

U Zagrebu dne, 15. ožujka 1887.

V. Cuculić.

Plodovi bezvjerja.

(Konac.)

6. Sve što smo do sada napisali o samoubojstvih, napisali smo samo za to, da si utremo put sljedećem razmatranju, u kojem ćemo iztumačiti, kako se imadu ova učestala samoubojstva spram vjere. Liepa je ovo točka za apologiju kršćanstva. Mi u obće ne znademo, bi li moglo i koje dokazivanje moćnije djelovati na obično srce čovječje, nego li ako mu se pokaže, kako Kristova vjera sveta upliva na život koli pojedinca, toli cielih naroda, a kako bezvjerje. Ona spasiteljeva: A fructibus eorum cognoscetis eos. Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus. Po rodovih njihovih poznat ćete ih. Eda li se bere strnja groždje ili s čička smokve?[1]), ostati će za uviek ljudem neprevarljiv znak, da razpoznadu, što je istina, što li laž.

[1]) Mt. 7,16.

Statistika nam je nedvojbeno dokazala, da su samoubojstva u našem vieku silno učestala, i da se opaža, kako se širi njeko upravo zarazno teženje za samoubojstvom. Još godine 1860. mogao je njeki Salamon[1]) poricati ovu činjenicu, i svadjati na točnije statističke podatke, ali sada o tom zaisto ne dvoji ni jedan statistik. A zašto su učestala. Čujmo Morsellia: „Mi ni malo ne dvojimo, da se bolesti uma i samoubojstva umnažaju najviše kod civilisovanih naroda, kako to svjedoči statistika zadnjih 15 godina. ..Samoubojstva se množe kod naroda, koji su u civilisaciji najdalje pokročili.[2])

Ova nam je izpoviest vrlo dragocjena. Ako se samo ondje umnažaju samoubojstva, gdje se je razvila moderna civilisacija i kultura; ako su se ondje najviše umnožila, gdje je narod u civilisaciji najdalje pokročio; tko će tajati, da je moderna civilisacija skrivila ovu socijalnu nevolju? A čim? kako? Čujmo najprije socijalnog fisičara, darvinovca Morsellia, da se s prezirom odvratimo od bezbožne i grozne nauke materijalisma. On tumači razvoj čovječji borbom za bitak. Čudno! Borba za bitak, za život, da radja samoubojice! Sasvim naravski. Ovom borbom nastoji priroda izlučiti sve, što je slabo, nespretno, kržljavo, da se po zakonu naravnog obira presadi na potomstvo, što je jako, spretno. Ova se borba kod civilisovanih naroda vodi najpače moždanima, a oružje u ruci nevješta ili otupi ili se slomi: oštećeni moždani radjaju bolesti uma i samoubojice. Evo njegovih rieči:

[1]) Izp. Inhofer n. n. mj. str. 376.

[2]) Izp. Die Kath. Bewegung in unseren Tagen Würzburg 1881. Hft. 21. p. 402.

„Besonders sind es die höher gebildeten Individuen, welche am Lebenskampf den lebhaftesten Antheil nehmen und die zugleich dem Selbstmord und Irrsinn am meisten ausgesetzt sind, weil sie mehr als die anderen mit Gehirn den Kampf führen und es frühzeitig verbrauchen.“ [1])

Ako li bi se komu činilo, da je broj ludjaka i samoubojica ipak premalen prema broju nevoljnika i u najviše civilisovanom narodu, ovakve svjetuje Morselli, neka se za Boga ne smetu, jer da ne valja zaboraviti, da veći dio pobjedjenih plaća tribut svoj drugim načinom: ranom smrću, izseljenjem, zločini, prostitucijom, fisičkimi bolesti itd.

Samoubojstvom poginuti u borbi za bitak, znači dapače poginuti plemenitijim načinom, kojim pogibaju oni, koji se bore plemenitijim oružjem — moždanima —, a vodi ih osjećanje dužnosti. (!) Evo i opet rieči njegovih: „Wenn der Verbrecher seinen Wünschen keine andere Befriedigung verschaffen kann, so mordet oder beraubt er seinen Nebenmenschen — der Mensch aber, dem die Erziehung das Gefühl der Pflicht einflösste, wird, statt zu jener Vernichtung Anderer, zu der seiner eigenen Person sich entschliessen. . . So schliessen sich zwar Selbstmord und Verbrechen, wie wir sahen, einander aus, aber doch haben diese beiden socialen Erscheinungen analoge Bedeutung — die Niederlage des Schwächeren.“ [2]) (Ovdje je učeni statistik sasvim zaboravio na one statističke podatke, koji dokazuju, da se premnogi ubijaju, da izbjegnu kazni za počinjena nedjela. Dakle se samoubojstva i zločini baš ne izključuju.) Ovakvoj nauci, veli Lehmkuhl, moramo samo Pfui doviknuti! Sramota na knjigu, koja se usudjuje najgadniji zločin ovako uzvisivati! Prema ovakvoj nauci, kakav će biti liek? Treba se brinuti, da što manje, al spretnijih individua dodje na bojište. Evo evangjelja, kako ga naviešta materijalisam! Evo utjehe, koju materijalisam pruža nevoljnikom! Pak da nije ova nauka istinita, da nije uzvišenija od nauke Kristove, koji je rekao, da ga je poslao Duh sveti, da naviešta siromahom evangjelje, da izcjeljuje skrušene u srcu!

Ne zaisto! Ovakva se nauka opire cielomu biću čovječjemu. Što dakle? Čim je moderna civilisacija skrivila ovu socijalnu nevolju? Tim što je mnogim iz srca izčupala vjeru, svetu božansku vjeru. Neka govori statistika. Moramo se opeta pozvati na statističku tabelu u 3. br. „Kat. Lista.“ Ova nam i na pretek dokazuje, što je i sam materijalist Morselli morao priznati: „da sklonost na samoubojstvo pada u onoj mjeri, u kojoj katolicisam gospoduje.“

U zemljah, u kojih vlada katolička vjera, i u punoj mjeri vrši svoj blagotvorni upliv na život naroda, imade najmanje samoubojica, dočim je najveći broj samoubojica u onih zemljah, koje su stanovnici izključivo protestanti. U čisto katoličkih zemljah pokazuju se za milijun stanovnika ovi postotci: Za Portugalsku 13, Irsku 14, Španjolsku 17, Talijansku 32. U pojedinih je talijanskih pokrajinah, koje moderna civilisacija još nije toliko okužila, postotak još mnogo manji. N. pr. za Kalabriju samo 2,2. Naprotiv se pokazuje ovaj postotak u zemljah s čisto protestantskim stanovničtvom najniži 55 (u Frislandiji) a najviši preko 300 (Hamburg, Sachsen-Altenburg, kralj. Saska).

Kušali su statistici ovoj pojavi potražiti koje kakve uzroke, samo da ne moraju priznati upliva vjere. Pozivali su se na plemenske osebine, na socijalnu nevolju itd. Da im ne koristi pozivati se na socijalne nevolje, najljepši je dokaz Irska. Ne valja im izticati ni plemenskih osebina, niti i kojih vanjskih razloga, jer ih pobijaju statistički podatci iz istih zemalja i krajeva, gdje su dakle sve okolnosti jednako uplivale na katolike i protestante. N. pr. za jednaki broj stanovnika katolika i protestanta vriedi za samobojice katolike i protestante ovaj omjer: Srednja Franačka 59:134, gornja Franačka 75:146, Švabska 58:150, gornja Pfalačka 30:90, gornja Bavarska 56:237, dolnja Bavarska 28:148, Renska provincija 28:108, Vestfalska 24:80.[1]) Liep nam dokaz pruža i Švicarska. U katoličkih je kantonih postotak 65, u pomješanih pretežno katoličkih 172, pretežno protestantskih 239, čisto protestantskih 279.[2])

Istinita je dakle rieč Morsellijeva, kad kaže: da skolnost na samoubojstvo pada u onoj mjeri, u kojoj gospoduje katolicisam. Kako ćemo ovo protumačiti? Nema sumnje, da je protestantisam rodio daleko više bezvjeraca i bezbožnika, nego je sbroj svih odpadnika katolika, koji su se razvrgli s crkvom svojom. Iz toga sliedi, da protestantisam za to daje veći postotak samoubojica, što u njemu imade više bezvjeraca. Ali neka mjesto nas govori svjedok nad svaku sumnju, bečki pro-

[1]) N. n. mj. str. 324. Izp. Lehmkuhl n. mj. str. 526.
[2]) N. n. mj. str. 300. Lehmkuhl n. n. mj.

[1]) Morselli Tabela XVIII. Izp. Lehmkuhl n. n. mj. str. 530.
[2]) Lehmkuhl str. 528.

fesor Masaryk; „Njemačka, veli on, domovina Lutera, pokazuje žalostnu sliku religijosnog života. Jedva se je reformacija na polak ustalila, začela se na sve strane širiti prosvjeta (Aufklärung) A baš je teologija (na ime protestantska) širila bezvjerje a podkapala kršćanstvo. . . Tim pak, što su upravo teolozi positivnu vjeru puka svojim racionalisovanjem odstranili, na daleko se razširilo u puku bezvjerje, tako da se Straussova izpoviest može smatrati izpoviešću protestantske Njemačke.“ Za Dansku (koja imade sa Saskom skoro isti postotak samoubojica) veli isti pisac: „Danska je sad vrlo bezvjerska, kler bez zapta i stege, a trulež obćenit.“ [1])

Sad smo na čistu. Statistika nam nedvojbeno dokazuje, da se samoubojstva množe samo ondje, gdje nestaje vjere. Sad razumijemo i to, zašto su samoubojstva grozno učestala i u njekih katoličkih predjelih n. p. u njekih departementih francezkih, a napose u velikih gradovih. Kriva je tomu morderna civilisacija u koliko je bezvjerska te ljudem grabi i otimlje vjeru. A kako da i nije kriva? Umjetnost i znanost, najpače u koliko služi materijalnim interesom, silno je uznapredovala. Njihovi su obreti gorostasni, dà, rekao bih, promienili su lice zemlje. Ali sav napredak ovaj i svi obreti, sve preimućtvo našega realističnoga i materijalističnoga svieta, ne može uskoriti prave sreće ni pravog blagostanja za rod ljudski, ako ga neoplemenjuje vjera. Samo vjera i na nepokolebivoj vjeri osnovano ćudoredje može i pojedinca čovjeka i ciele narode privesti sreći, učiniti velikimi. Za to se i opaža, da u onoj mjeri raste u privatnom životu trulež, razsulo i razkoš, a u javnom životu s jedne strane despotisam pod krinkom lažnog liberalisma, s druge strane preziranje svakog auktoriteta, čim se više širi lažna znanost, koja pobija vjeru, laska strastim, potiče oholost i precienjivanje, izpričava opačine, draži pohotnost, te tako truje srca i uništava prave značaje.

Evo kako i opet Masaryk liepo i skoro posve istinito riše plodove, kojimi je urodila novovjeka bezvjerska znanost: „Od pol vieka i dulje hvale narodi Evrope ovaj sustav (na ime moderne znanosti i filosofije). Mi smo svi (?) izčekivali sretan uspjeh. Ali je ovaj dugotrajni pokus dospio do svoga konca. Što nam dokazuje? Ubožnice pune siromaha, kaznione tatova i razbojnika, zavodi za umobolne prepuni ludjaka, jedna polovica narodâ naoružana protiv druge polovice, smjela poduzeća, vanredno razvijeno čuvstvo vlastite osobnosti (t. j. oholost op. pr.) oslabljeni i razklimani obiteljski vezovi: za to ima toliko ludjaka i takvih, kojim je dodijao život. Samoubojstvo je posljedica ruševine jedinstvenoga shvaćanja svieta, kako ga je kršćanstvo kod svih civilisovanih naroda u samom puku dosljedno učvrstilo. Bezvjerje znači intelektualnu i moralnu anarhiju i smrt. Za to se baš u velikih gradovih ovaj proces razvija i grozne žrtve traži.[1]) —

Do sada je pokazivala statistika veoma malen postotak samoubojica medju Slaveni i Turci, malo veći naime nego u Španjolskoj. Kako je kod nas u ovoj stvari, spomenuli smo u 3. broju „Katolič. Lista.“ Nema li razloga, da nas zaboli pri srcu? A upravo smo ovih dana čitali u „Vaterlandu“ (br. 71. od 13. ov. mj.) da se po viestih muhamedanskih novina samoubojstvo množi u znamenitoj mjeri i medju muhamedanci. „Bosnische Post“ tumači ovaj žalostan pojav „napredovanjem kulture.“ Može li se pomisliti veća ironija na kulturu?

Ovdje treba da ocienimo još jednu misao, kojom bi htjeli oprati positivisam i materijalisam od ovoga priekora, ili ga bar prikazati u ljepšem svjetlu. Morselli na ime ne taji, da će samoubojstva još jače učestati. O tom ne dvojimo ni mi, ako se bude materijalisam i dalje širio, te ljudem otimao vjeru. Ali se Morselli ipak tješi, da će i tomu doći konac; tješi se po prilici onim mišljenjem, koje smo mi već ocienili, kad smo pisali o materijalističnom realismu, kakav je kod nas stao smjelo podizati glavu. Morselli na ime veli, da se mnogobrojna samoubojstva imadu tumačiti tim, što se duh ljudski u naše vrieme nalazi u prielazu iz metafisičke u positivističku kulturnu epohu. Kad dakle, veli on, bude jedan put ovaj prielaz svršen, kad načela positivisma zagospoduju u svietu, onda će, smijemo se nadati, i samoubojstva postati redja. Lude li obsjene!

Biti će jamačno dosta sjetiti se na prvi viek kršćanske ere, da odmah uvidimo, kako je lažna ova misao. Kad je kršćanska vjera začela boj s poganstvom, kad je krvlju svojih mučenika natapala tlo i prevodila sviet od bezbožtva k pravoj vjeri, od lažne kulture — a ova je onda sigurno bujno cvala — k pravoj kulturi, zar je ovaj prielaz povećao broj samoubojica? Nije; ovo i sam Morselli priznaje. „Valja priznati“, veli on, „da je odgoja naših

[1]) Masaryk, der Selbstmord als sociale Massenerscheinung der modernen Civilisation str. 181 sll.

[1]) Samo šteta, što je racijonalisam zaveo i ovoga čovjeka, te on sanja o njekakvoj novoj kršćanskoj religiji, koja da bi odgovarala zahtjevom naprednoga našega vremena. Kao da poslije Krista ima još koji Krist! Op. pis.

otaca, njihova iskrena vjera . . . u prijašnja vremena učinila, da su se srca kršćana odvraćala od samoubojstva. Kršćanstvu je uspjelo s poganstvom i stoicismom iskorjeniti i samoubojstva, koja su bila za Augusta i Tiberija zavladala kao manija, uspjelo mu izkorieniti tim, što je samoubojstvo ubrajalo medju opačine, koje lišavaju čovjeka plaće vječnog života, što je uvelo u svoje kanone i zakone stroge kazne za samoubojice. Ali slobodno iztraživanje, probudjena ljudska samosvjest (?), demokracija porušila je (?) zgradu kršćanstva, a da je nije nadomjestila drugim čim, što bi moglo jednako djelovati."

Nije dakle učestalim samoubojstvom kriv prielaz iz metafisičke u positivističku kulturnu epohu, već bezvjerje i bezbožtvo, koje positivisam u sebi krije. Mi i opet pitamo, što je istina? Je li ona nauka, koja družtvo ljudsko preporadja, spasava od propasti, ili ona nauka koja ga vodi propasti? Je li istina ondje, gdje je život, ili ondje, gdje je razsulo, smrt? A fructibus eorum cognoscetis eos.

Čovjek, koji imade kršćanske vjere, prave vjere iz osvjedočenja, a ne možda samo kakvo neizvjestno čuvstvo vjere, ne može sam sebe ubiti; jer je takav uvjeren, da bi tim odbacio svaku nadu spasenja. Tko bo mu jemči, i smije li se nadati, da će mu Bog u takvoj smrtnoj borbi dati milost savršena pokajanja? Za to je živa vjera u viek napunjala srca kršćana zgražanjem nad strašnom opačinom ovom. Johannes Laicus pripovieda ovo: „U kući moga kuma u Kölnu stanovaše njeki kralj. major, koji je o Bogu i vjeri jako malo znao, al za to tim više o razkalašenih ženah. Jednoga dana, kad smo upravo bili obavili obročnu molitvu, začuje se u gornjem spratu hitac, za kojim je sliedio mukao štropot od pada težkog priedmeta. Pohitismo gore i nadjemo majora razmrskane lubanje, krvlju oblivena, gdje leži na podu a u ruci mu samokres. Mi smo se zgrozili i drhtali po svem tielu, a kum moj tako je uzbjesnio, što se ovo baš u njegovoj kući dogodilo, da je hotio truplo samoubojice baciti kroz prozor na ulicu. Jedva smo ga od toga odvratili; no on je i pred glavarstvom kao vlastnik kuće branio svoje pravo veleći: „Neće truplo samoubojice preko posvećena praga kuće moje, već ga valja kroz prozor spustiti." Tako i bilo. U noći su došla mrtvačka kola, mrtvika spustili kroz prozor, a i ovaj su drugi dan zazidali.[1])

Sad se pak zanemaruju crkveni zakoni, te se samoubojicam izkazuje svaka počast kod pogreba, koja i najpoštenijemu čovjeku[1]) A da su crkveni zakoni mudri i koristni, smije li se dvojiti? Evo što je zabilježio Dorpatski profesor Dr. von Oettingen u svojoj knjizi „Über akuten und chronischen Selbstmord." U njekoj su regimenti u Saskoj bila tako zavladala samoubojstva, da je skoro svaki mjesec ugrabio koju žrtvu. Glavar je regimente tad zapoviedio, da se samoubojice više ne smiju svečano pokopati, kako je bio nastao običaj, već je zaprietio, da će svakog samoubojicu dati kao psa pogrebsti, — i jenjala je epidemija.[2]) Al da, sad se ovo čini okrutno. Odkad su se samoubojstva gotovo udomila u liepoj knjizi te se predstave u kazalištih svršavaju ili ženitbom ili samoubojstvom; odkad je i u životu ljudskom zavladalo načelo estetskih kritičara, da estetička savjest zahtjeva samoubojstvo, jer da bi inače junak daljnjim biednim životom okaljao idejalnu svoju vriednost i značaj[3]); odkad se romani i novele tako sastavljaju, da te pjesnik sili na izjavu: ako ovaj čovjek još koliko drži do svoga poštenja, mora se ubiti[4]); odkad se u novinah opisuju počinjena samoubojstva i u najmanjih sitnicah, a da se ni riečju ne odsude kao gadna zločinstva: od onda je izčeznula prije tako duboko ukorenjena mrzost ove opačine. Ovako se može dogoditi, da novinski izvjestitelj o mladoj samoubojici napiše: bila je naobražena gospodična; a dokaz tomu: pročitala je mnogo romana! Tako su jedne zagrebačke novine pisale prije njekoliko mjeseci.

Da svršimo. Socijalni se fisici pozivaju na konstantnost i redovitost, koja se opaža u počinjenih samoubojstvih i u drugih zločinih, pak i tim hoće da utvrde svoj materijalisam i u poviesti nuždu i fatalisam. Niesmo ni za raz-

---

[1]) Izp. Krohmann. Selbstmord. Die Kath. Bewegung von Dr. Rody Würzburg 1881. str. 400.

[1]) Sjećam se kako mi je bilo pri duši, kad sam prije više godina morao sprovoditi njekog samoubojicu cum assistentia uz pratnju glasbe.

[2]) Izp. Historisch-polit. Blätter. München 1882. str. 543.

[3]) Brenning der Selbstmord in der Litteratur str. 18. Izp. Inhofer n. n. mj. str. 197.

[4]) Tako smo n. pr. čitali u „Agramer Tagblattu" (br. 20 od 21. siečnja 1887.) feuilleton: „Die Waise" Julija je sirotče. Pritisla ju nevolja ljuta; zaslužbu je izgubila. Nema čime platiti dužne stanarine, nema čime utišati glada. Kriepost nevinosti sva joj je imovina. I ova dolazi u izkušavanje. Nevinost pobiedjuje, Julija se otruje. Ona umire s majčinom slikom u ruci, a na ustima joj molitva: Oprosti mi, Bože, oprosti, ja ne mogu drugačije.

Čemu izmišljati ovakve situacije, a imade li ih, čemu ih iznositi na javu? Zar da se prisili čitatelj ili čitateljica, da se divi njezinomu junačtvu i da u sličnih prilikah učini jednako? Nije li bilo načina sačuvati nevinost, a ne okaljati duše samoubojstvom?

pravljanja poricali redovitosti u samoubojstvih i drugih raznih manifestacijah socijalnoga života, a ne činimo ovoga ni sada. Ali sva ova redovitost i konstantnost nam sasvim drugu misao zove u pamet. Sve, što god je čovjek dobra učinio, njegova je svojina, ali ne samo njegova, već je svojina i družtva, kojega je član pojedinac čovjek. Upravo je tako i grieh i opačina svojina onoga, koji ga je učinio, ali i opet ne samo njegova, već i družtva. Dobro, koje ko čini, pospješuje dobro družtva; a zlo, koje ko čini, pospješuje zlo u družtvu. Religijosna i moralna atmosfera, nema sumnje, znamenito upliva na moralno djelovanje pojedinaca. Al opet, ko stvara ovu atmosferu? Čini pojedinaca. Ima i u nas ljudi opakih, koji hoće da okužc i zrak, koji udišemo; koji slobodno i bez zaprieke ruše i obružuju vjeru, ovo jedino sigurno uporište narodne sreće, jedinu utjehu biednog siromaha.

Ako je za isto spas naroda i pojedinca u vjeri, u svetoj kršćanskoj vjeri, kakvim si teretom tereti dušu onaj, koji smućuje druge i vjeru im grabi? Kako će odgovarati pred Bogom oni, koji bi ovakve zaštićivali?

Evo kakva nam je dužnost, nam čuvarom siona, da odbijamo grabljive vuke od stada Kristova, da čuvamo vjeru, koju nam je Krist donio a otci naši namrli, hoćemo li očuvati biedni naš narod od razsula i propasti! Ne smije nas u tom ništa smesti, od toga ništa odvratiti. Neustrašivo ćemo odkrivati zlobu i rugobu protivnika sv. vjere naše, pa ako su i dani zli. kako veli sv. pismo, jačati će nas onaj, koji je obećao, da bude uviek s nama.

Dr. Ante Bauer.

U pokojnoga patra Beckx-a.

Francezki pisac, knez Valeri priobćuje u jednom listu nekoliko utisaka i pokojnikovih nazora, što ih je zabilježio prije kojih 10 godina, udaljiv se iz mjesta, gdje je imao priliku sastajati se s glasovitim pokojnikom. Evo toga priobćaja. „Izagnaše ih iz Rima i po njekakoj ironiji sudbine, koja se tu poigrala imenom progonitelja, odstupi im svoju villu obitelj baruna Ricasolia. Tu je isusovcem dobro bilo; pod briegovi Fiesolskimi mogli su mirno razmišljati o ništetnosti svega onoga, što se radi bez Boga.

Tu sam imao priliku, da više puta posjetim otca Beckxa. Kad sam ga prvi put vidio, zakuca mi srce jače nego obično. Ne znam, da li me je svladala ličnost odličnoga svećenika ili je to bilo čuvstvo poštovanja prema jednoj od vjerozakonskih svetinja, što upravljaju mojim životom. Što znam jeste to, da je starac, koji je tada bio glavarom reda isusovaca, bio savršeni jezuita, kakova si bijah u duši stvorio.

Bilo mu je preko osamdeset godina; stasa bijaše osriednjega. Lice mu bilo fino i pravilno. U dobi života, kada narav prosvjeduje protiv strogosti redovničkoga života, vidjelo se na njem, da si taj častni starac ne prašta ni uzkrate ni pokore. Čelo mu bijaše prostrano i visoko, oči malene, nu blage i pronicave, orlov nos odugačak, podočnice jake, usta malena. S oblićja odsievala mu u isti mah velika blagost i suverenska odlučnost.

Zapala me čast, da sam se s njim razgovarao i taj sam razgovor kasnije u novinah priobćio. Danas ne ću iznieti pred sviet van njegovu izjavu o narodnosti, koja je već tada obćenito presenetila.

Natuknuh mu, kako isusovce s mnogo strana drže stvorenimi protivnici svake vlade, koje ne obastire nimbus teokratski itd., kako ih ne smatraju državljani i gradjani. Otac Beckx odvrati mi od prilike ovako:

„Mi doista ne pripadamo da bi kojoj narodnosti, pripadamo Isusu Kristu. Što ipak ne pači, da, treba li lievati krv za zemlju, koja nas je prigrlila, nismo zadnji u njezinu pomoć. Francezke isusovce kore, da nemaju patriotisma, jer su se zakleli, da će bit vjerni suverenomu Papi; nu ova zakletva učinjena je namjestniku Isusa Krista; ne papi kralju. „Papa može da nami vlada u svakom duhovnom poslu; on nas može poslati na kraj svieta, odlučivati o naših silah, o našem dobru, o našem životu u službi za Boga, crkvu i duše; nu tu i prestaje njegova vlast nad nami. Njoj je granicom naša saviest; izdajstvo domovine jeste velik grieh, kojega nam ni Papa ne bi bio vlastan zapovjediti. Ako otci naše družbe ne slušaju zatvorenih očiju, to biva, jer znadu, da se ja pokoravam Papi, tomu zakonitomu generalu svih redova.

U stvari politike pristajemo mi uz stalan nauk crkve, koja nalaže pokoravati se vlasti i štovati zakoniti ugled, izražavao se ovaj makar u kojem obliku.“

General isusovački umro je i drugi ga je nasliedio. Ništa se nije promienilo: iste krieposti, isti nauci, ista pravila. Taj divni ustav, koji je podao statutom mletačkoga naroda i fuerosom (pravu, povlasticam) navarskim onaj neprispodobivi mekanisam, ostaje. Isusovac nastaviti će, da moli, da uči, da naviešta evangjelje, da se pokorava i da trpi. Novinski piskari opet će iznieti glas, da isusovci nisu Leonu XIII. u volji. Ne bi li jošte rekli, da kralj ne voli svoje tjelesne straže, brodar svojih mornara i mjernik svojih pionira? Današnji liberalizam stvorio je u svojoj glavi svoga Papu i svoga generala. Papa se nije promienio poslije sv. Petra, general poslje sv. Ignacija. Duh rimske crkve jeste ona sagnuta Pascalova ruža, mekana i slaba nu ogromna. Njezino se drvo sagiblje, al ne puca.

---

6. Udovički rok.

„Ako je ženitba proglašena nevaljanom, ili ako je razriešena smrću muževom, ne može se žena, ako je noseća, prije nego li porodi, a ako je dvojba, da li je noseća, prije nego li prodje šest mjeseci, opet udati. Ako pak po prilikah, ili po svjedočanstvu vještaka nije vjerojatno, da je noseća, može joj se poslije tri mjeseca podieliti oprost, i to ako je ženitba proglašena nevaljanom, moći će dati oprost zemaljska vlada, a u mjestih, gdje nema zemaljske vlade, oblast okružna, u slučaju pak, ako je ženitba razkinuta smrću sugruga, može oprost dati jedino zemaljska vlada i to iz vrlo silnih razloga.

Bude li ovaj popis prekršen, gubi žena one koristi, koje joj je prvi muž dao po pogodbah ženitbenih, po nasljednom ugovoru ili po oporuci, i obje stranke treba kazniti primjerenom prilikam kaznom; muž pak gubi pravo, koje mu pripada po §. 73.

Ako se u takovoj ženitbi rodi diete, pak ako se barem dvoji, da li nije začeto s prvim mužem, odredjuje mu se skrbnik, da zastupa njegova prava." [1])

Ako je ženitba razriešena, ili ako je suprug umro, ne može se žena, koja je ostala iza muža noseća udati, dok ne porodi. Ako je dvojba, da li je noseća, može se opet udati poslije šest mjeseci, računajući od dana, kada je ženitba razriešena, ili kada je muž umro. Ako je napokon sigurno, da nije noseća, može se udati poslije tri mjeseca, ako dobije oprost od udovičkoga roka. Oprost taj podjeljuje u Zagrebu zemaljska vlada, a izvan Zagreba podžupanija. U zemljah zastupanih u carevinskom vieću, podjeljuju oprost pokrajinske oblasti.

Žena, koja se uda prije naznačenoga roka gubi *a*) sve koristi, koje bi imala po ženitbenom i nasljednom ugovoru i po oporuci, *b*) muž gubi pravo tražiti razstavu od stola i postelje, ako je žena bila noseća, i *c*) oba supruga kazne se primjerenom kaznom.

Djetetu, koje se rodi u toj ženitbi, postavlja se skrbnik, ako se barem sumnja, da je začeto od prvoga supruga. Skrbnika imenuje sud, kojemu je podčinjena mati.

7. Zločinac osudjeni.

„Zločinac, koji je osudjen na smrt ili na težku tamnicu ne može se ženiti od onoga časa, kad mu je proglašena osuda, dok ne bude morda pomilovan, ili odnosno dok teče vrieme njegove kazne." [2])

Svejedno je, da li je tko osudjen na smrt ili na tamnicu po redovitom ili po priekom sudu, da li je bio osobno prisutan, ili je osuda izrečena in contumaciam. Ova zabrana traje cielo vrieme odredjene mu kazni, osim ako bude pomilovan.

[1]) §. 76. 77. gradj. žen. zak.

[2]) §. 12. gr. žen. z. U zemljah zastupanih u carevinskom vieću, ukinut je §. 61. a. g. z. §. 5. zakona od 15. studena 1867. br. 131. d. z. l.

„Radi prekršaja ženitbenih zabrana, u ovom zakonu ustanovljenih, osim zabrane u §. 11. spomenute [1]), radi koje vriede posebni o tom obstojeći propisi, odredjuju se, kako proti glavnomu krivcu, tako i proti svakomu, koji je pri tom griešno sudjelovao, one iste kazne, koje su odredjene u kaznenih zakonih (§. 507. [2]) obć. kazn. zak. i §§. 780. i 781. vojničkoga kazn. zak.) proti sklapanju protuzakonite ženitbe, u koliko nije učinjeno takovo djelo, koje podpada pod težu kaznu.

Ako tko prekrši ovaj zakon u inozemstvu, nastaje za njega vrieme, koje je potrebno, da zastari prekršaj i kazna istom od onoga dana, kad se povrati u Austrijske države." [3])

Potrebite izprave.

§. 70.

Zaručnici mogu se samo onda vjenčati, ako njihovo sjedinjenje, u koliko se može znati, ne priečí nikakova zaprieka, i ako su sve učinili, što propisuju zakoni crkveni, da se izključe nevaljane i nedopuštene ženitbe. Naročito valja im se izkazati, da su naviešteni, neoženjeni, i ako se ne vidi iz župnih knjiga, koliko su stari i kakova su roda, moraju donesti krstni list. Ako je kojemu od zaručnika sasma nemoguće, da si pribavi krstni list, obratit će se radi toga župnik na biskupa. Što se tiče spomenutih propisa zakona Austrijskoga, valja savjestno nastajati oko toga, da ih zaručnici točno obdržavaju. Ako se dogodi, da su opomene župnikove uzaludne, valja stvar prijaviti biskupu. Isto valja učiniti i onda, ako bi s kojega mu godj razloga nastala kakova težkoća ili dvojba.

Župnik ne može vjenčati zaručnika, dok se nije osvjedočio, da njihovoj ženitbi ne ima nikakove zaprieke. Ako je koji od zaručnika iz druge župe, mora župniku, koji će ga vjenčati donesti:

a) svjedočbu, da je u svojoj župi propisanim načinom naviešten;

Formular:

Župni ured u potvrdjuje ovim:

Da zaručnik N. neoženjen (udovac) rimo-katolik, . . star stanujući u N. zakoniti sin N. (značaj) iz N. i supruge mu N. rodjene N. i zaručnica N. neoženjena (udova) rimo-katolikinja . . . stara, zakonita kći N. (značaj)

[1]) §. 11. g. ž. z. „Na koliko je onomu, koji se želi ženiti, potrebna ženitbena dozvola od političkoga poglavarstva ili od uredovnoga mu načelnika, to se vidi iz političkih naredaba i uredovnih propisa."

[2]) §. 507. kazn. zak. „Koji se da vjenčati, zašutivši poznanu sebi kojugod zapriеku ženitbenu, ne dobivši prije redovitoga oprosta; ili koji podje u tudju zemlju, da tamo sklopi ženitbu, koja po zakonu domaćem ne može imati mjesta: kriv je prekršaju i ima se kazniti strogim zatvorom od tri do šest mjeseci; a zavoditelj ima vazda biti kažnjen strože.

Kad kojoj stranki zatajena bude zaprieka, ter tim načinom bez svoje krivine bude navedena na ništetnu ženitbu: zatvor se još i pooštriti imade."

[3]) §. 35. gradj. ženit. zak.

iz N. i N. rodjene N. obojice još živih u ovoj župnoj crkvi tri put i to 1. 2. 3. nedjelje (N.) naviještena te da njihovu ženitbu ne prieči nikakova ni zaprieka ni zabrana.

Župni ured u N. dne.

(Pečat.) N. N.
župnik.

b) svedočbu, da je neoženjen. Župnik naime, u čijoj župi stanuje, mora potvrditi, da on nije kod kuće sklopio ni zaruka ni ženitbe. Ako je tko u djetinstvu otišao iz svoje rodne župe, te je do vremena, kad se misli oženiti prebivao u više župa, njegovo se neoženjeno stanje može dokazati 1) putnom knjižicom, 2) putnim listom, 3) dopustnom ili odpustnom knjigom iz vojske. Ako se u ovih spisih tvrdi, da je neoženjen, pa ako k tomu još prinese svjedočbu onoga župnika, u čijoj župi stanuje, može se smatrati kao dokazano, da nije oženjen. U dvojbenih slučajevih najbolje je stvar prijaviti ordinarijatu, koji će odrediti, da ili samo zaručnici, ili još i drugi svjedoci prisegnu, da je dotičnik neoženjen.

Formular:

Ego infrascriptus testor, N. N. natum, statu libero nullisque legitimis sponsalibus irretitum esse, neque in diligentissime cum cognatis atque vicinis ejus, fide dignissimis, instituto examine aliquod obstaculum, quominus alibi matrimonium contrahere possit, innotuisse. In quorum fidem praesentes literas sigillo parochiali munitas propria manu subscripsi.

N. die . . . N. N.
curatus.

c) krstni list. Ako koji od zaručnika ne bi mogao pribaviti krstni list, mora župnik stvar prijaviti biskupu, i počekati njegov naputak.

Osim toga mora se župnik osvjedočiti, da je zadovoljeno i gradjanskim zakonom, stoga ne smije nikoga vjenčati, dok mu za to potrebne izprave ne donese. *Sve ove izprave valja sahraniti u župnom arhivu.*

§. 71.

Valja paziti na to, da se inozemci drugčije nepuste k vjenčanju, nego ako izvrše sve ono, što je potrebno, da se mogu zakonito oženiti. U koliko će moći župnik o tom odlučiti, da toga ne prosudi biskup, odrediti će biskup prema prilikam.

Ministarska naredba od 22. stud. 1859. br. 17602. nalaže dušobrižnikom, da ne smiju prije vjenčati osoba, koje su pripadnici koje tudje države, nego li se osvjedoče, da je ona sposobna sklopiti brak po zakonih njezinoga zavičaja, ili da je dobila dozvolu ženitbenu.

§. 72.

Valja nastojati o tom, da se zaprieče ženitbe onih, koji su do doduše navršili četrnaestu, odnosno dvanaestu godinu, ali još nisu postigle one dobe, u kojoj nastaje prema razmjerju zemlje i naroda sposobnost, da mogu sklopiti ženitbu s dovoljnim razborom, i u kojoj su tjelesno zreli.

Gledaj obrazložbu §. 17.

§. 73.

Ne smiju se vjenčati one osobe, koje nemaju ni pravoga, ni nepravoga prebivališta, dok toga sam biskup ne dozvoli.

Izporedi rečeno k §. 38.

§. 74.

Budući da je ženitba sakramenat novoga zavjeta, i buduć da ona onim, koji se njezinim vezom sjedinjuju nalaže svete i velevažne dužnosti, zato se ne smiju vjenčati oni, koji ne znadu temeljne istine kršćanske vjere. Dapače dok o Bogu i njegovih zapovjedih ne znadu barem toliko, koliko je neobhodno nuždno, neka župnik ni ne naviešćuje njihove ženitbe.

Zaručnici ne smiju se vjenčati, dok ne nauče temeljne istine kršćanske vjere, jer će biti dužni svoju djecu u tome poučiti. Moraju dakle znati: *a*) poglavitija otajstva vjere, *b*) način kršćanskoga življenja, *c*) dužnosti ženitbene.

Ako su vrlo ograničeni umom, dosta je ako znadu: Otče naš, vjerovanje, zapovjedi Božje i crkvene, čin vjere, ufanja, ljubavi i pokajanja, a ostalo potrebno za spas da čvrsto vjeruju.[1])

Dakako, da može župnik i mora više zahtievati od onih, koji su polazili školu, nego li od onih, koji nisu nikada bili u školi. U ostalom valja se čuvati svake prećeranosti.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Žrtvenik sv. Josipa u stolnoj crkvi zagrebačkoj. U posljednjem smo broju javili posvetu žrtvenika, koja se imala obaviti sliedeći dan — u petak. Posveta je obavljena, a obavio ju presv. g. Gašparić (a ne presv. g. Pavlešić, kako je zadnji put pogrješno javljeno). Mislimo ugoditi štovanim štiocem ovim strukovnim opisom krasna žrtvenika, koji smo dobili iz gradjevnoga ureda stolne crkve dobrotom g. Bolleá.

[1]) „Qui vero iis tantum impedimentis gravati fuerint, ut copiosiorem cathechesim non admittant, doceantur demum pro suo modo praecipua fidei capita, scilicet unum esse Deum, omnium rerum auctorem, qui accedentes ad se vita aeterna remuneret, improbos et rebelles aeternis suppliciis in alio saeculo puniat: deinde hunc ipsum Deum esse Patrem, et Filium et Spiritum sanctum, tres quidem personas, sed unum Deum verum: praeterea Filium Dei propter reparandam salutem hominum factum hominem ex virgine Maria, pro nobis passum et mortuum ac tandem resurrexisse et regnare in aeternum: hunc esse Jesum Christum Dominum et Salvatorem nostrum: postremo neminem posse esse salvum, nisi credat in Jesum Christum, et poenitens de peccatis comissis, sacramenta ipsius suscipiat; baptismatis quidem, si infidelis est, confessionis autem, si lapsus post baptismum; ac denique statuat ea servare, quae Deus et ecclesia sancta praecipiunt, quorum summa est, ut Deum diligat super omnia, et proximum sicut se ipsum.“ Ben. XIV. De syn. l. 8. c. 14.

Žrtvenik sv. Josipa smješten je u trećem travó-u lieve ladje, tik do ulaza s te strane. Kao i svi ostali pokrajni žrtvenici u stolnoj crkvi, uzdignut je samo za jednu stubu nad tlom ladje. — Mensa mu počiva na masivnom podnožku, u kojem se nalazi grb njegove Uzoritosti stožernika J. Mihalovića uklesan u medaljon.

Na mensi, koja je 2 metra 40 cent. duga, 60 cent. široka a 6 cent. debela ploča od solnogradskog mramora, počiva stepenica za svjetiljke, takodjer od mramora, a na ovoj postamenat za križ od drveta, crn, sa medaljoni u emalju. — Gornji dio žrtvenika sastoji od tri udubka, obrubljena stupovi i pilastri a oblučena šiljastimi lukovi. U srednjem ovih udubaka širem i višem od postranih, kip je sv. Josipa 1 metar 65 cent. visok na posebnom podnožku. Lievo kip sv. Ivana Nepomuka a desno sv. Franje asiškog po 1 met. 50 cent. visoki. Sva tri udubka nadkrivena su zabati, kojih su središnja polja bogato ornamentom urešena, a rubovi gotičkimi listovi, koji se u vrhovih sastaju u dvostruke križice (Kreuzrosen). Vertikalne linije, označene stupovi i pilastri, svršuju bogatimi gotskimi fijalami, koje reć bi služe kano opornjaci kosinam zabatnim.

Osim mense, stepenice za svjetiljke i stupova uz srednji udubak, sav je oltar od viničkog kamena. — Da kraj bjeline tog materijala utisak bude ipak življi, pojedini su dielovi ornamenata zlatom naglašeni, dočim je zadak udubaka — kipovom za volju — obojadisan jednostavnim ornamentom, na tavno plavoj podlogi.

† *Passaglia.* Dne 12. o. mj. umro je u jutro u 7 sati u Turinu eksjesuita Passaglia. Germaniji pišu o njemu iz Turina: Kao jesuita i profesor teologije na Sapienzi u Rimu stekao je Passaglia uz bečkoga profesora P. Klemensa Schradera neumrlih zaslugah za proglašenje dogme o bezgrešnom začeću bl. djevice Marije. Njegova su mu djela o ovom priedmetu privriedila svjetski glas. Na žalost je skoro iza toga stao na čelo pokretu, koji je išao za tim, da skloni papu, neka bi se u interesu jedinstva Italije odrekao svjetskoga posjeda. Istodobno je izstupio iz reda jesuitskoga, koga je bio ures. Više razprava njegovih u spomenutom duhu pisanih bilo je u Rimu odsudjeno. On se nije podvrgao sudu crkve, već je odgovorio novimi razpravami, kojimi je ustao protiv ekskomunikacije. Talijanska se je vlada požurila, da ovoga muža za sebe predobije. God. 1860. podielila mu profesorsku stolicu za filosofiju na sveučilištu u Turinu, a g. 1863. priskrbila mu je saborski mandat. Ovaj je Passaglia izrabio samo na to, da vladu sve više potakne, da osvoji Rim. Ovako se o Passagli još njekoliko godina mnogo govorilo u svietu, al doskora se skoro posve zaboravilo na nj. Ali Bog je bdio nad njim, a sigurno i zagovor prečiste Djevice, koje je najljepši ures tako rječito zagovarao. On je dobio phtisin trachealem (Kehlkopfschwindsucht), i u bolesti ga nadje milosrdje božje. Od prvih dana bolesti oživila je o njemu vjera, od koje u ostalom nije bio nigda odpao. Uviek je visjela slika bezgrješno začete Djevice nad njegovim krevetom. Na skoro pozove župnika Karlove crkve, koji se odmah požurio k njemu. Dne 8. o. mj. opozvao je profesor Passaglia svoje bludnje i sablazni proseći Boga i papu za oproštenje. Tada se je izpoviedio i još istoga dana u jedan sat poslije podne primio je sv. popudbinu, koja mu je svečano donesena. I kardinal nadbiskup ga je pohodio. Pred njim je ponovio svoj opozov jakim glasom, samo da ga čuju ukućani, te govorio, da želi živiti i umrieti u jedinstvu s crkvom t. j. s papom. Ovo je ponavljao tako vatreno, da ga je kardinal morao opomenuti, neka se umiri. Zadnjih pet dana svoga života uztrajao je u tom mišljenju, i goruće je molio, da o tom izvieste sv. otca Leona XIII. U oporuci načinio je glavnim baštinikom radničku školu sv. Josipa u Turinu, a ostavio legate za uboge u Cottolengo i trih župa u Cumiani, gdje je običavao sprovoditi jesen. Napokon je odredio, da se svi njegovi rukopisi predadu nadbiskupu Turinskomu, da mu pruži dokaz velikog štovanja svoga, i da ovako završi svoj život činom podložnost spram crkvenog auktoriteta. Ovako je umro Passaglia.

Javna zahvala.

Slavno poglavarstvo, odnosno zastupstvo grada Zagreba poklonilo je velešušno za nutarnje uredjenje obnovljene župne crkve sv Marije u Zagrebu 500 for. — Zatim p. n. gg. Ferdo Winkler 10 for., — Ad. Pokupac 3 for. — i Urs. Kocian 1 for. — Za ove, kao i za sve ostale, jur prije oglašene obilne milodare zahvaljuje se još jednom što toplije u ime župne uprave Fr. Budicki, k. z. bivši stolni župnik.

Ujedno se sl. občinstvu obznanjuje, da će nova slika Marijina pohoda o Uskrsu biti namještena na vel. žrtveniku.

Ponovna književna molba.

Častnomu svećenstvu i učiteljstvu te ostalim rodoljubom u Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji, Bosni, Hercegovini, Srbiji i Crnojgori!

Zanimivo bilo bi po laika i jezikoslovca, kad bi se sva narječja (dialekti) našega jezika sakupila u knjigu, te izdala tiskom.

U tu svrhu umoljava podpisani opetovano svakoga rodoljuba, da mu do konca srpnja t. g. bilo pisano latinicom ili ćirilicom iz svoga kraja pošalje u čistu narječju onoga kraja kako ga puk govori, po mogućnosti koju pjesmicu, pripovjedčicu, bajku priču ili dialog; koju rečenicu (poslovicu) ili zagonetku. Svega ne treba da bude više od jedne ili dvie strane velike osmine; koliko će već moći i htjeti.

Neka se točno označi kraj (zemlja, okružje i mjesto) gdje se dotično narječje govori, a manje poznate rieči neka se protumače; po mogućnosti neka se označi naglasak bar dugih i kratkih slovaka odnosno vokala.

Imena saobćitelja gradiva neka se napišu razgovjetno, jer će se u knjizi štampati.

Prvoj našoj molbi odazvaše se žalibože samo ovi: gdja L. Bijelić iz Cavtata; — gg. P. Leber, podarc. u žup. u Glini; — M. Ostojić, učit. u Novomselu; — J. Devčić, učit. u Osieku kraj Gospića; — T. Dragičević c. kr. oruž. stražmeštar u Zabrdju u Bosni.

Nadamo se od ove druge molbe boljemu uspjehu.

Miroslav Cugšvert,
ravnajući učitelj obće pučke škole u Ilici, u Zagrebu.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 13. U Zagrebu, 31. ožujka 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu aiku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu Rukopisi se ne vraćaju

Odgovor prof. Dru. F. J. Spevcu.

Prof. Dr. F. J. Spevec odgovorio je na moj članak „Prof. Dr. F. J. Spevec kao učenjak“ u Narodnih Novinah od 22. t. mj. Da vide čitatelji, kako se temeljito odgovara na onako težke prigovore, i da ih ne prikratim za duševni užitak, te da mi napokon g. professor ne bi spočitnuo, da sam odgovarajući mu iztrgao izreke iz suvislosti evo priobćujem diljem njegov odgovor s mojimi opazkami.

„Jučer mi je poslao netko, valjda sam g. dr. Belaj, posliednji broj „Katol. lista“, u kom se nalazi uvodni članak: „Prof dr. F. J. Spevec kao učenjak.“ Članak podpisao je dr. F. Belaj, profesor teologije. Naperen je on proti uvodu razprave: „ženitbeno imovinsko pravo“ priobćenomu po meni u „Mjesečniku pravničnoga družtva“ br. 12. 1886.

Veli g. professor, da sam mu valjda ja poslao Kat. list. Ne, toga ja nisam učinio. Ali ako g. professor toga nije prije znao, neka znade sada: da uredničtvo običaje poslati dotični broj svoga časopisa onome, za koga misli, da bi ga mogao zanimati!

„Medju ostalim ne svidja se g. B. oznaka ženitbe kao: „spoj spolovah u svrhu medjusobne popune.“ Prije svega morao je g. B. znati, da rečenoj razpravi nije nakana, razpravljati o ženitbi kao takovoj, već samo ob imovinskih odnošajih medju mužem i ženom, nije prema tomu mogao opravdano očekivati potanjeg razglabanja o pojmu ženitbe. Što se pako tiče spomenute oznake, mislim, da se onaj, koji u istinu pozna pojam ženitbe, ne će toliko snebivati radi toga, koliko g Belaj. Jer izhodištem ženitbe jest diferencija, razlika spola. Difernecija ta nije samo tjelesna, već promiče ona savkolik život čovjeka, cielo mu biće.“

„Mužkarac i ženska razlikuju se medjusobno prirodjenimi si svojstvi, sposobnostmi i karakterom, po tom i životnom zadaćom i zvanjem. Kako bo se čovječanstvo u obće dieli u dva različita spola, ne manifestira se biće čovjeka u abstraktnom jedinstvu, već samo u jednostranoj odjeljenosti obajuh spolovah, nijedan spol sam za sebe ne representira čovječanstva, već oba spola u svom spoju. Svaki je spol prema tomu manjkav, jednostran, pak s'oga ćuti potrebu i zvanje, da otu manjkavost, jednostranost odstrani, da se popuni združiv se s drugim spolom. Spoj pako, komu je spomenuti razlog — diferencija spola — i koji ide za spomenutom svrhom, da se spolovi popune nemože biti samo tjelesnim ili se ograničiti samo na ovaj ili onaj odnošaj, već mora obuhvatiti svekoliko biće čovjeka, vanjski mu i nutarnji život. Podpuna takva životna zajednica spolovah, da si medjusobno popunjuju spolnu jednostranot (koja nije samo, kako rečeno, fizička već i psihička) jest ženitba.“

G. professor napustio je sve: i svoj krasan Hrvatski jezik, i vrela i najbolju literaturu, i resultate prave kritike, i šegrtsko krpanje. sve je on to žrtvovao pa je svu svoju oštroumnost napregnuo, samo da spase barem definiciju ženitbe, za koju smo definiciju rekli, da je valjda njegov duševni plod. Nije ni čudo! Ta znamo kolikom ljubavlju ljube majke svoju, ma i nakaznu čeljad; znamo: kako su pripravne žrtvovati sve, samo da im na životu ostane drago diete, jer bolje je i nakazno živo nego li i najljepše mrtvo. Tako je valjda umovao i g. professor!

No i sam g. professor osjećao je, da mu je novorodjenče nakazno, zato i moli milost za njega. „Prije svega“ piše on u svom odgovoru, „morao je g. B. (t. j. ja.) znati, da rečenoj razpravi nije nakana, razpravljati o ženitbi kao takovoj, već samo ob imovinskih odnošajih medju mužem i ženom, nije prema tomu mogao opravdano očekivati potanjeg razglabanja o pojmu ženitbe.“ Podpisujem sasma! Ali molim g. professora, neka mi i on dozvoli, što mi mora dozvoliti, da sam mogao „opravdano“ od njega očekivati dvoje: 1. da pišući učenu razpravu o imovinskih odnošajih medju mužem i ženom, bude barem u uvodu originalan a da ga ne krpa onako loše, kako je on skrpao svoj uvod iz drugoga auktora, ako kasnije i posudi koju misao ili izreku iz drugoga auktora; i 2. da ne bude u uvodu nesmisla. Ni jedno ni drugo nisam našao u uvodu k njegovoj razpravi; jednomu i drugomu prigovorio sam i to sasma opravdano!

Što dalje navodi, prepisao je iz kojega njemačkoga auktora, pa kako je tamo našao fraze, tako ih je na prosto prenio u Hrvatski jezik, a za smisao briga njega! G. professor povjerovao je i proti svomu osvjedočenju našim riečim i prvomu mišljenju našemu, da je oznaka ženitbe: „spoj (!) spolovah u svrhu (!) medjusobne (!) popune (!) u istinu njegov original, i tim se dao zavesti, da nju jedinu brani. Mi više toga ne vjerujemo, a i on bi nas bio valjda poštedio cielom ovomprepisanom obranom, da je razmislio, kakav je nesmisao napisao prevedavsi robski i ovu oznaku iz njemačkoga. Da vidimo! U ovoj je izreci jedina rieč prema duhu hrvat. jezika „spol", ali kako ju je nakazilo tudje ruho! Spol znači što i lat. rieč sexus: a) mužki spol u mužkarca, α i ženski u žene β; b) obćenit pojam ($\alpha + \beta$): c) tek u prenesenom značenju može označivati u obće — in genere — osobe jednoga ili drugoga spola. Uzmemo li rieč spol u ovom prenesenom značenju, možemo govoriti o različitih svojstvih, sposobnostih itd. mužkoga i ženskoga spola, i o preimućtvih jednoga spola prema drugomu, kako i o jednostranosti pojedinoga spola, jer se u družtvu ljudskom mužkarci i žene u mnogočem zbilja popunjaju. No ne može se u ni kojem slučaju jednoj konkretnoj osobi reći, da je ona spol, već da ima spol t. j. da je ovog ili onog spola. Za to se u hrvatskom jeziku, kad se označuje ženitba, ne može reći, da je ženitba „spoj spolovah u svrhu medjusobne popune". jer se uzimaju dvie konkretne osobe, a ne dva spola. (Nuzgredno budi samo spomenuto, da ženitba ne može obstajati nego samo medju dvie osobe raznoga spola, a da Hrvat ne govori nikada u množini (za dvoje) „spolovah već uviek „spola").

Što bi dakle barem mogla značiti nakazna izreka: „spoj spolovah u svrhu medjusobne popune?" U prvotnom značenju a) ne može značiti drugo, nego da je spol u mužkarca i žene bez medjusobnoga spoja fisički nepodpun, a ovo je absurd. U mužkarca je podpun mužki spol, a u žene je podpun ženski spol, a nije manjkav; niti se mužki spol popunja u mužkarca a ženski u žene, ako se oba spola združe. U slučaju b) je absurd još veći, jer ovaj abstrakt obuhvaća oba spola, i jer se abstrakti ne žene. Uzmemo li rieč „spol" u prenesenom znamenovanju c), onda „spoj spolova u svrhu medjusobne popune može značiti. da se mužkarci i žene u obće — in genere — medju sobom popunjaju. Da pak ni ovo ne označuje, a da i ne može označivati ženitbe, mora svakomu biti jasno, samo nije professoru Spevcu. Ovako se na ime može označiti samo ciela družtvena zajednica mužkaraca i žena t. j. ljudsko družtvo. Mislili smo, da je sasvim nedostojno o tom poučavati sveučilištnoga profesora. Za to u kritici i niesmo navodili razloga protiv Spevčeve oznake ženitbe, jer smo sudili, da će im se on sam domisliti.

No učeni g. professor se izpričava, da nije mogao u razpravi „ob imovinskih odnošajih medju mužem i ženom" potanje razglabati pojam ženitbe, čega, kako rekosmo niesmo ni očekivali, ali je ipak to učinio u svojem odgovoru. Pa kako je to učinio? Učinio je to tako, da je napisao novi nesmisao. Evo ga: „Podpuna takova životna zajednica spolovah, da si medjusobno popunjuju spolnu jednostranost (koja nije samo kako rečeno, fizička već i psihička) jest ženitba. O ovoj tobože popravljenoj definiciji vriedi upravo isto, što smo rekli za prvu. Ne, nije ženitba „podpuna životna zajednica spolovah, da si medjusobno popunjuju spolnu jednostranost", već je ženitba: podpuna životna zajednica dviju osoba raznoga spola, da se medjusobno pomažu, ili ako hoće g. professor, mea pace, da se medjusobno popunjuju. G. professor ne samo da ne zna Hrvatski pisati, on ne zna ni Hrvatski misliti.

„Ko to znade, toga neće kratka oznaka ženitbe kao spoja spolovah u svrhu medjusobne popune sablazniti onoliko, koliko g. B. koji čini se, da spominjuć spol uvažava samo fizički momenat. — Kad stoga porugljivo pita mene g. Belaj, zašto se neženim ter tako ne popunim svoga spola, tad veli implicite, da njemu ne treba takove popu..e, da je njegov spol podpun i bez ženitbe. Da li ta podpunost postoji u g. Belaja u fizičkom pogledu, da li je g. B. dvospolac, hermafrodit, toga neznam; ali kako se ne radi ovdje samo o fizičkoj jednostranosti to držim, da je misao g. Belaja o podpunosti njegova spola isto onako temeljita, kao što i utvara mu, da je podpuna njegova logika."

Nema dvojbe, da je moj spol podpun i bez ženitbe i to baš u fizičkom smislu, a da ga ne trebam tek ženitbom popuniti. No sve se čini, da u g. professora nije spol (uzev tu rieč u njegovom smislu) podpun, da mnogo toga manjka i to baš u — glavi. Ali tome ne će ni ženitba pomoći. Doskočicom o „hermafroditu" htio je g. professor nešta duhovita reći — ali digla žaba nogu!

Kad je tomu tako, to onda nije čudo, što g. B. ne razumije odnošaja prava napram ostalim elementom kulture, što ne shvaća, da je pravni život dielom samo kulturnoga života u obće. Veli g. B. u uvodu svoga članka, da sam ja nazvao sve klerike „bukvami." To izvodi sám g. Belaj iz moga saborskoga govora, česa ja nisam rekao. Nu ne bi li mogao sada uztvrditi to upravo za g. B., neka sude čitatelji.

Odakle zaključuje g. professor, da ja ne razumijem odnošaja prava napram ostalim elementom kulture, i da ne shvaćam, da je pravni život dielom (!) samo kulturnoga života u obće: Bog bi ga znao! Da nije i tome opet kriva nesretna nepodpunost njegovog spola!

Nijeće nadalje g. professor, da je nazvao sve klerike „bukvami." Istina, nije rabio te rieči, ali je to smisao njegovog govora, što bi i on morao priznati, da znade — misliti. Evo što je rekao g. Spevec u saborskoj sjednici od 10/12. 1886. „Sveučilištni professor imade pred sobom inteligentne ljude" „za koje misli, da bi ih uvriedio, kad bi im pripoviedao kakve bajke. On imade pred sobom zrele mlade ljude, osobito na juridičkom fakultetu, kamo ne može doći bez mature, kao na theologički fakultet. To su ljudi, koji mogu imati sami svoje osvjedočenje, koji znadu lučiti i jezgru od ljuske, istinu od bajke." Po tom klerici nisu intelligentni, zreli mladi ljudi, oni ne mogu imati sami svojega osvjedočenja, oni ne znadu lučiti jezgru od ljuske, istinu od bajke, za nje ne možeš misliti, da bi ih uvriedio, kad bi im pripoviedao kakve bajke. Mladi dakle ljudi koji nisu ni intelligentni ni zreli, koji ne znadu lučiti jezgru od ljuske, istinu od bajke, kojim možeš pripoviedati svakakve bajke — takovi mladi ljudi nisu po Spevčevom shvaćanju bukve, oni su — učenjaci! A sada neka sudi svaki, tko je „bukva", da li onaj, koji je konštatirao, što je Spevec rekao, ili onaj, koji ni ne zna, što govori!

„Što se tiče ostalih napadajah, da sam na ime pojedine izreke uzeo iz pojedinih autorah, napose Liperta, to bi mi tu okolnost mogao opravdano spočitovati g. B. samo onda, kad bi ja bio igdje uztvrdio, da je ono, što sam napisao, moja originalna nauka, ili kad ja nebi bio citirao pisacah, kojimi sam se služio."

Pardon! g. professore! Gdje sam ja ikada uztvrdio, da ste vi uzeli izreke iz pojedinih auktora? Ta ja opetovano jasno i glasno velim, da ste vi trgajući izreke iz drugoga auktora (ne drugih auktora) htio skrpati učenu razpravu, a to je ipak golema razlika. Pa i ne bi ja prigovarao vašemu „umnomu" radu, da ste pod naslovom: „Ženitbeno imovinsko pravo" napisao: **krpa** prof. Dr. F. J. Spevec; ali vi ste napisao: **piše** prof. Dr. F. J. Spevec, stoga sam mogao i morao punim pravom očekivati, da ću uz nauku drugih naći i koju tu vašu, a da ne ću naići na prosti krpež. Ali g. professor veli, da se on služi drugimi pisci. Evo kako se on služi:

Lippert: „Eine solche Volksphysiogie älterster Zeit ist es, nach welcher alle Verwanschaft in der Identität des Blutes bestehe (p. 8.). „wir müssten gleich ihm zu dem Schlusse kommen, (nije početak izreke) dass zwischen Vater und Kind eine Blutsverwandschaft gar nicht bestehe. (p. 10.) Die natürlichen Erscheinungen leiteten den einfachen Menschen so augenfällig und ausschliessend auf die Mutter als die Spenderin des jungen Blutes und jungen Lebens hin, *das der kindlichen Volksphysiologie* unumstässlich der Satz feststehen musste: das Kind ist vom Geblüte der Mutter und darum nur der Mutter allein und durch sie jenen Personen verwandt, die aus derselben Quelle des Lebens ihr Dasein schäpften." (p. 10. druga alineja.)	Spevec: „Svekoliko srodstvo sastoji u identičnosti krvi, ote pako identičnosti po shvaćanju primitivna čovjeka neima medju otcem i djetetom. Okolnost onu, što se prije spoznalo i uvažavalo srodstvo po materi, nego ono po otcu, podpuno razjašnjuju fiziološki odnošaji, veća očevidnost saveza medju materom i djetetom. Sami prirodni pojavi prikazuju primitivnomu čovjeku majku kao izključivu darilju nove krvi i novog života, ter neoborivim drži on pravilom, da je diete od krvi materine, stoga u rodu samo s njom, a po njoj i s onimi osobami, koje imadu istomu vrelu zahvaliti svoj život" (p. 567.).
Lippert: „Eine polyandrische Ehe ist unter Vaterrecht nicht denkbar. Dagegen erleidet rechtlich die Polygamie der Männer noch keine Beschränkg (p. 140.) Das Vermögen bestimmte auch hier die Zahl der Frauen. Könige hielten förmliche Harems, anderen genügten wenige, anderen eine (p. 132.). Izpustiv jednu izreku nastavlja Lippert: Wie der Durchschittsbrauch sie beschränkt, so folgt allmählich die gesetzliche Weihe nach, wenn nicht schon früher sociale Gründe eine Gewalt veranlast haben, ein Maximum festzustellen." (ibid.)	Spevec: „Poliandrija za gospodstva toga patrijarkata nije moguća; usuprot cvate u to doba poligamija kod svih naroda. Broj žena, što ih može steći muž, ovisi samo od njegovih materijalnih sredstava, ograničuju ga lih faktične okolnosti, a ne sam zakon; stoga kraljevi i bogataši imadu ciele hareme, siromašniji pako zadovoljavaju se s njekolikimi, a gdje koji i jednom ženom. Stegu, što ju nalaže u početku samo imovina, uvodi kasnije sam zakon opredieljujuć, koliko žena smije imati pojedinac, kako je to imenito kod njekih orijentalnih naroda" (p. 572. sq.).

I to krsti g. Spevec služiti se drugim auktorom! On nema ni pojma o tom, kako se čovjek može i smije poslužiti s onim, što su drugi napisali. Ali što ćeš ti njemu, kad on uzprkos tomu ipak dolazi tim načinom do „resultata prave kritike!" Ako g. professor kada svojimi „umnimi" radnjami steče plemstvo, barem ne će biti u neprilici za grb, već ga ima:

*

krpajući šegrt (ne mora baš biti „šoštar") uz geslo: krpež je znanost!

Ali g. B. u svom članku nigdje ne spominje, da ja sám navodim pise, na kojih nauci osnivam ono, što pišem, i da ja nisam toga učinio, ne bi bio ni g. B. mogao napisati svoga članka; ne navodeći pako toga, g. B. nije radio ni pošteno.

Zagreb 21. ožujka 1887.

Dr. F. J. Spevec.

Istina je, da ja nigdje ne spominjem pisaca, koje citira g. Spevec, ali toga i nisam bio dužan učiniti. Jer koja je bila moja svrha? Moja svrha bila je ta, da pokažem, kako je Spevec trgajući izreke iz jednoga auktora skrpao učenu razpravu — čemu onda spominjati, da on citira još i druge pisce? No ja ću se popraviti te priznati: g. professor Dr. Fr. J. Spevec citira kojih šest pisaca a razpravu svoju skrpao je samo iz jednoga pisca. Sad će valjda i g. professor biti sa mnom zadovoljan!?

Napokon veli g. professor, da ja radim nepošteno! Ta kako ne bi, kad on radi pošteno! Ta pošteno je tvrditi u obće o čovječanstvu, što Lippert spominje, da se je opažalo kod Tahićana; pošteno je napisati, da ja ne razumijem odnošaja prava napram ostalim elementom kulture i ne shvaćam, da je pravni život dielom (!) samo kulturnoga života u obće, a dokaza zato ne navesti; pošteno je prikazati cœlibat tako, „neka ljudi misle, da cœlibat sam sobom mora nositi samo smrad i kugu ljudskomu družtvu, a napose ženitbi"[1]), a napokon „kad professor mladac i neizkusan nemanje drzko kao i netemeljito, proti svomu zvanju i svojoj zakletvi, pred svojimi djaci, koji su mu u sasvim drugu svrhu od zemlje i roditelja povjereni, vjeru podkapa, napada i izvrće prve i glavne istine kršćanske vjere"[2]) to je još najpoštenije.

Dr. F. Beloj.

Iz korizmene okružnice presv. g. J. Posilovića.

O svetosti i nerazriešivosti ženitbe.

3. Napose moram vas opomenuti, da u svetosti i čistoći držite jednu uredbu, proti kojoj se danas u tudjem svietu mnogo diže putenost, i koja današnji viek silom hoće da osnesveti, a to je ženitba. I medju nama ima u njekih, hvala Bogu još sasvim riedkih mjesti, sablazni, gdje se njeki jedva svezani u ženitbu, već nastoje razvezati, ili barem razići, da slobodnije služe svojim putenim strastim; našao se takodjer jedan ili dva slučaja, gdje njeki sasvim bezbožno i vjerom okrenuše, da slobodnije vjernost jednoga braka pogaze, i nesramnije obećaju vjernost u drugom laži-braku. Što me pako najviše zabrinu, jest to: da se u našoj domovini podigao glas i sa jedne znanstvene stolice, i još otvorenije u samom saboru hrvatske kraljevine proti svetosti kršćanske ženitbe, i napose proti njezinoj nerazrešivoj trajnosti; a da taj jedan glas nije našao onakova uztuka kakova je zaslužio, od onih vlasti, koje su ga mogle uspješno dati. Tu je doista potreba, da vam dok je još vremena zaviknem sa svetim Pavlom: Nemojte se prilikovati ovomu vieku, nego pitajte i držte ono, što je božja volja.

Ja sam jur prijašnjih godina govorio o kršćanskoj ženitbi, te sam dospio do toga, da vam razložim koje su dužnosti muža i žene ujedno naprama Bogu. S razloga netom rečenih moram ipak ovo za sada ostaviti, te na novo govoriti o svetosti i nerazrešivosti kršćanske ženitbe.

Bog je stvorio čovjeka u dva spola, muža i ženu, blagoslovio ih i rekao: „Rastite i množite se i napunite zemlju i podvrzite si ju." (Gen. 1, 27—28). No nije to samo napisano u sv. pismu. Već se ondje čita i ovo: da je Bog najprije stvorio Adama muža, onda rekao: Nije dobro da je čovjek sám; stvorimo mu pomoć njemu sličnu. Onda spusti na Adama san, izvadi mu jedno rebro i od njega sagradi ženu, i sám ju dovede Adamu. Tada Adam od Boga nadahnut izreče: „Ovo je ovdje kost od mojih kosti, i pùt od moje pùti. Za to će čovjek ostaviti otca i mater, i priliepit će se k svojoj ženi, i biti će dvoje u jednoj pùti." (Gen. 2, 18—24). Ovo je ženitba. Ona je božje djelo, al ne kako stvorenje u obće, nego kako posebna božja uredba za čovjeka, koja ima trajati, dok je vieka i svieta. Ona ima stojati sveudilj pod onim zakonom, koji je dao sám Bog; ima se sklapati medju jednim mužem i jednom ženom u ime božje. Pače ženitba se sklapa božjim posredovanjem, t. j. kako je sám Bog Adamu doveo Evu, tako sám Bog nevidivo, al nedvojbeno, veže svaku ženitbu, koja se čini po njegovoj uredbi. Tako je pako bjelodano, da je svaka prava ženitba čin bitno religiozni. Tako su ju primili i čuvali svi narodi, tim čišće i jasnije, čim su bili bliže svojemu početku i uzčuvali poznanje pravoga Boga i njegova zakona. Napose to valja o židovskom narodu. Čujte samo, kako je mladi Tobija oženio se djevojkom Sarom. Otac djevojke kano službenik božji i u božje ime uze ruku svoje kćeri i metnu ju u ruku Tobijinu te reče: „Bog Abrahamov, Bog Izakov i Bog Jakobov neka je s vami, i on neka vas sdruži, i izpuni nad vama svoj blagoslov." (Tob. 7, 15.). Tako bilo u starom zakonu, a tako je i u novom. Isus Krst naš Gospodin i naš zakonodavac ne samo da nije u tom učinio promjene, nego je izrikom božju uredbu ženitbe onako potvrdio, kako je bila Bogom dana u zemaljskom raju. Reče bo Farizejem, koji

[1]) Posilović okružnica p. 33.
[2]) Beruta u saborskoj sjednici 22. ožujka 1887.

su ga pitali, da li smije čovjek odpustiti svoju ženu za svaki uzrok: „Niste li čitali, veli, da je stvoritelj od početka učinio ih mužko i žensko, i rekao: Ovoga radi ostavit će čovjek otca svoga i svoju mater, i priliepiti se k ženi svojoj, i bit će dvoje u jednu pût. Tako nisu više dvoje, nego jedna pût. Što je dakle Bog sdružio, čovjek da ne razstavlja." (Mat. 19, 3—6.). Evo čujte! Isus Krst, koji je drugi Adam, drugi početnik roda ljudskoga za život vječni, izriče o ženitbi iste one rieči, koje je u raju izrekao prvi Adam: Isus Krst, koji je slovo božje, kojim je sve stvoreno, koji je pravi Bog, javivši se u ljudskom tielu, — on riečmi ponavlja ono, što je vidivim činom učinio u raju, kad je stvorio Evu doveo ju k Adamu, da budu jedno; t. j. ovdje je sám sdružio muža i ženu u jedno, a ondje govori to isto veleć: Što je Bog sdružio, čovjek da ne razstavlja. U novom dakle zakonu svaku istinitu ženitbu veže sám Bog, i glede ovoga svojega veza ne daje nijednomu čovjeku, ni samim supruzim, ni njihovim kakovim gospodarom, ni kraljevom i carevom, ni nikakovu skupu ljudskomu, zvao se on država, ili kako mu drago, ni svemu ovomu svietu i vieku nikakve vlasti: što je Bog svezao, čovjek da ne razstavlja!

Kako je Gospodin Isus Krst izrekao, tako se je od onoga časa u njegovoj crkvi, koja je jedna, uviek obdržavalo. Ženitba se je smatrala kano čin bitno spadajući na vjeru, pri kojem odlučuje zakon božji; kano čin svet, koji se ima obaviti po savjetu, sudu, propisu one crkve, koju je Isus Krst ustanovio za posvećenje ljudskoga roda. Valjali su tada u rimskom carstvu glede ženitbe zakoni poganske države rimske; al kršćani iz velikoga i slavnoga grada Korinta glede ženitbe pitaju zakon u apostola Pavla, i on im ga daje. A daje im ga u ime Isusa Krsta, i zapovieda, da se svaki brak medju kršćani ima sklopiti „u Gospodinu" (1. Cor. 7, 39.). Tko će pako o tom suditi, da li se brak sklapa u Gospodinu, van oni, kojim je Gospodin ostavio svoj nauk, svoje zakone, svoja svetila, svoju vlast? Jest, kako sv. Pavao, tako i drugi apostoli, i njihovi nasljednici imaju jedini u tom odlučiti. Pa tako se je od početka sveudilj u apostolskoj crkvi i držalo. Navesti ću samo dva primjera iz najstarije dobe kršćanstva. Sv. Ignatij biskup antiokijski, učenik apostolski pišuć sv. Polykarpu, smyrnanskomu biskupu, i takodjer neposrednomu učeniku apostolskomu, veli: „Pristojno je, da oni koji se žene i udavaju, čine svoje sjedinjenje (u brak) s odobrenjem biskupovim, da bude ženitba po Gospodinu, a ne po pohoti." (ad Polyc. 5). Tertullian pako pisac početkom trećega vieka veli: „Kako da dosta izkažem sreću one ženitbe, koju crkva slaže, žrtva utvrdjuje, koju zapečaćenu angjeli navieštuju, i Otac (nebeski) odobrava" (ad uxorem II, 9.). Kršćani naime, kad su se hotjeli ženiti, najavili bi svoju nakanu biskupu ili mjesto njega drugomu crkvenomu poglavaru, i dobivši privolju, obično bi se proglasili u crkvi i sklopili ženitbu javno uz žrtvu sv. mise i blagoslov. A ženitbu tako sklopljenu, vjerovali su da je odobrio i potvrdio sám nebeski Otac.

4. Ako sám Bog veže zakonitu ženitbu, to je ona svet čin; ako ju on odobrava i blagosivlje, to se njom moraju dobivati božje milosti. Tako razum umuje i ne vara se: jest bo tako. To će našemu umu učiniti vjerojatnijim i sigurnijim još drugi razlog. Bog je naime jur u raju ustanovljujuć ženitbu učinio jedinstvu Isusa Krsta s njegovom crkvom. To bijaše tajna, koju nam odkri, nadahnut božjim Duhom, sv. Pavao. Reče bo u poslanici na Efežane: „Ostavit će čovjek otca svojega i mater svoju, i priliepit će se k ženi svojoj, i bit će to dvoje u jednu pût — (u tom je izrečena tajna, a) ta je tajna velika, ja pako govorim za Krista i za crkvu" (Ephes. 5, 31). No kako je u bračnom sjedinjenju muža sa ženom prilika sjedinjenju Krista s njegovom crkvom? Nastojat ću da vam to protumačim, koliko uzmognem, držeći se sv. Pavla. On reče, da je crkva, da smo mi udi tiela Kristova, iz njegove pûti i njegovih kosti. Kako je Eva iz rebra Adamova, tako da je crkva od Krista. Po tom dakle tumačim ovako: Sin božji je tim, što se je uputio, što je uzeo na sebe ljudsku narav i pût, postao čovjek i drugi Adam. On je na križu umro i treći dan uzkrsnuo, kako je Adam bio zaspao, i kašnje se probudio. Dok je Adam spavao, izvadi mu Bog jedno rebro, i od njega mu načini ženu: tako dok je Krist na križu mrtav visio, probode mu vojnik koljem rebra, i izkoči krv i voda. Ona krv odkup je božjoj pravdi za griehe svega čovječanstva; ova voda pako znamenuje krstnu vodu, za koju svi znate da se iz nje radjaju kršćani, koji svi skupa sačinjavaju Kristovu crkvu. Evo dakle Kristu kano drugomu Adamu crkva, kano druga Eva! Od Adama i Eve Bog je onda opet učinio jedinstvo, jednu pût, tako da je tielo Evino opet postalo nerazdruživim dielom tiela Adamova. To je ženitba. Slično je i medju Kristom i crkvom. Krist bo uskrsnuvši zadržao je svoje čovječje tielo, i duhom svojim spojio si je i priljubio nerazdruživo tielo svoje crkve. Crkva bo je skup krštenih tako medju sobom svezan, kako su kotrigi živa čovječjega tiela. Kako bo su u čovječjem tielu premnogi kotrigi, veći i manji, imajući medju sobom različnu čast i različnu službu; drugo bo je noga, a drugo oko, drugo nos; nit je ista ciena zubu koja oku, a ipak je tielu sve potrebno, i nokti i vlasi: tako i u crkvi nije svatko apostol i prorok, ili evangjelista, ili pastir i naučitelj; različni su članovi, i jedni častniji i mogućniji nego li drugi; ali su svi medju sobom uzko i živo spojeni, svi jedan drugomu potrebni. Jedni druge nose, drže, upravljaju, pomažu, nadopunjuju. Sve skupa pako oživljuje jedna vjera, zanosi jedna nada, veže jedna ljubav. To je doista jedno i pravo i živo tielo: a to tielo kako si je stvorio Isus Krst, i svojim ga duhom oživio: tako ga on sveudilj uzdržaje, goji, krasi, i njim vlada kano svojim vlastitim tielom. Ovo tielo nosi i njegovo ime: Kristova crkva danomice radja iz vode i Duha

svetoga Kristu djecu na njegov lik; i ta djeca nose njegovo ime, i bivaju dionici njegovih prava i dobara, njegova kraljestva i vječne baštine na nebesih. Vidite, kako je crkva sbilja prava vjerenica Isusa Krista. Krist joj je glava i izvor svega života: ona se od njega nikada razstaviti ni neće ni ne može; ali ni Krist nje ne ostavlja, reče bo apostolom: „Ja sam s vami sve dane do svršetka vieka.“ (Mat. 28, 20.).

(Dalje će sliediti.)

Isusovci godine 1887.

Namjerih se u političkom francezkom listu na članak, što ga je pod gornjim naslovom napisao čovjek svjetovnjak. Ne spominjem se, da sam i kada čitao u političkom dnevniku razpravu, pisanu s više duhovitosti i nepristranosti te sam uvjeren, da će, kao što je uznesla mene, isto toliko ugoditi i čitaocem „Katoličkoga Lista“, ako joj vriednosti ne naudi nevještina prevodioca. Medjutim upoznati će se štioci, makar iz manje izvrstna prevoda, ipak s načinom, kako pišu obrazovani ljudi u republikanskoj Francezkoj o uredbah katoličke crkve. Dopisnik obazire se doista u prvom redu na isusovcu francezke, no njegove refleksije razsvjetljuju ustroj čitavoga reda te su jednako zanimive Hrvatu kako Niemcu ili Francezu. Eto dopisa:

Smrt muža, što ga okrstiše crnim papom, vraća nas k isusovcem. O njih nije se više ni govorilo. Zar pomrše svi prije patra Beckxa?

Nisu bili nikada jače živi!

Francezki isusovci umnožiše se iza onoga zadnjega ljutoga udarca, pod kojim ih je imalo za uviek u Francezkoj nestati, za 425 redovnika, što otaca što braće. 29. ožujka 1880. bilo je francezkih isusovaca 610, medju ovimi 344 piesnik. Danas ima ih 1.039 svećenika i nesvećenika. Takav je redovito učinak proskripcija, kad ne uništuju jedinim udarcem. Ako vijor za oluje ne utrne čitava ognjišta naglo, u jedan mah kao što se svieća utrne, kad se u nju puhne, — tad biva s mjesta vatra jača.

Isusovci francezki samo se preseliše. Stari jedan pater reče mi: „Od vremena do vremena raznese nas vjetar, kao sjeme. .“

Najviše isusovaca ode po stranih misijah, po toj svojoj davnoj vlasti. Drugi su u Englezkoj ili u Francezkoj. Ovdje stanuju sve po dva u svojih kućah smjestiv se u manje, odieljene stanove. Budući bogatiji od dominikanaca oni ništa ne prodaše ni ne dadoše u zakup. Kapela u ulici Sevreskoj zatvorena je, nu ostaviše u njoj relikvije svojih svetih. Svojih penata ne odnesoše daleko. Odoše s nakanom, da se povrate („avec l' esprit de retour.“)

Red isusovački, kako je privikao, da ga od vremena do vremena progone kraljevi, dapače koji put papa, drugi put opet narodi, uredio se poput karavana. I sám otac general nema svoga odiela u ormaru, već u veliku kovčega od crna drva s bielim napisom. Ovakav ćete kovčeg naći u svakoj ćeliji otca isusovca.

Znamo, da kad izadje isusovac iz sobe, ima na vratima naznačiti, kamo je odišao. Njihova im pravila zabranjuju ključenicu, pod kojom može čovjek samotovati. Dapače i u otca Ravignana bilo je tako, da je mogao unići k njemu u svako doba glavar ili obični otac ili makar i zadnji brat.

Kako nekoć, izpoviedaju isusovci i danas; oni i propoviedaju; oni uče djecu, nu ne više kako nekoć.

Zavodi, što su njekoć njihovi bili, upravljaju danas svjetovni duhovnici i svjetovnjaci. Tu su oni ostavili doista svoj duh, al ne nastavljaju svoga rada.

Kao što su nekoć gradili u Francezkoj, tako grade danas u Englezkoj. U Kanterbury-u sagradiše ogromni zavod onom nečuvenom brzinom, kako to samo oni običavaju. Ta Isusovac imao bi se po pravu nazvati „franc — maçonom.“ Tu sam vidio, kako im se u zavod sa praznika vraćaju pitomci. Ta djeca slažu možda više nego li su to nekada činila, cvieće svoje domovine medju listove knjiga. Nu ne osjećaju ipak da su u izagnanstvu. U Englezkoj sa svojimi su učitelji i drugovi pod jedno u Francezkoj, kano da su na francezkom brodu, što se je za vrieme usidrio, u tudjem moru!

Domovina je prva, koja bi nastradala, da isusovci prestanu odgojivati i naučati. Meni je slobodno o tom govoriti, jer mene ne odgojiše isusovci. Ja sam rasao za vladavinâ, u kojih se je punu mienjao javni red te sam imao svake ruke učitelja. Obrazovatelj moje mladosti nije nosio crne haljine, već odielo sastavljeno od najrazličitijih komada — poput Arlequina! Isusovci umjeli su i umjedu i danas odgojiti od dječaka pravoga domoljuba. Pa je ipak bilo ljudi, koji ih okrstiše crnom internacionalkom, kao što ime crvena internacionalka. To je potvora, al kod svieta djeluje!

Ipak pošten čovjek ne može isusovcem zaniekati, da odgajaju dobre Franceze. Kad sam u ovom listu pohvalio isusovačko, sada zabranjeno pripravište u Parizu, njihov superior, čovjek odličan medju riedkimi obrazovanimi umovi današnjega vieka, pater du Lac prikaza mi u zahvalnost i spomen sbirku knjižica, gdje je opisan život svih bivših pitomaca njihovoga zavoda, što su pali u vojski god. 1870. Bila su petdeset i dva — pa sve sami junaci i hrabri zatočnici svoje domovine!

Oni imadu doista vlastiti barjak svoje pukovnije, kao što ga imadu i charetski zuavi — nu iznad ovoga im je veliki barjak Francezke!

Uslied moga posljednjega članka o isusovcih (u prošlom tečaju istoga lista; op. prev.) dobio sam mnogo brzojavka i pisama od najodličnijih patriota; jedan me uvjerava ovako: „da sam oženjen i da sam otac, ne bih oklievao da dadem u isusovaca uzgajati svoga sina za budućega vojnika Francezke!“ Ja bih im izručio svoga sina ne samo da stvore vojnika, već makar gradjanina, a ne bih ga nikada povjerio službenim današnjim odgojiteljem.

Isusovci su bez dvojbe shvatili, kako današnje gradjansko družtvo propada, dočim se novo uzdiže, kao što se u kazalištu izmienja jedna dekoracija drugom.

Bilo kako mu drago, ja bih im u svako doba predao svoga sina, za kojega želim, da bude od njega muž, zadahnut idealom!

U istinu, ja ni ne znam, gdje bih u svietu našao učenije obrazovatelje. Isusovac valja da se uči najmanje dvanaest godina, da može postati *professom*. U svećenika se ne redi prije trideset i druge godine; *juvenilia*, klasični nauci izpunjuju cielu mladost tih muževa, u kojoj ih ne odbija od knjige . . . žena!

Mlad isusovac ima se slomiti i satrti, da bude od njega kadaver, nu kadaver, mnogo umniji i u svakoj struci učeniji od onih živih učenjaka, što su nas odgojili.

Istina je, da mlad professus ne poznaje života. On ga ni ne će upoznati van na okno izpovjedaonice. Pa ipak ima li izkusnijega čovjeka i koji bi nam se činio, da je više živio od staroga otca isusovca!

Nekadanji ambassadeur u Rimu, pokojni, ovih dana preminuli baron Baude, dao mi je neštampani spis, koji izbraja načine, kakovimi se služi družba isusova u svoje svrhe. Gdje koji put joj se i pape uzprotiviše, nu uviek nerado. Siksto peti uzkliknu jednoć: „kakav li je ipak taj vjerski red, kojega samo ime sili čovjeka, da skine kapu“ . . . . ime Isusovo.

Baron Baude primjerice začudio se jednoć, listajuć po knjizi „o etiketi na rimskom dvoru“, kako da nema isusovački general ni kakva naslova. Nu izpitujuć stvar doznao je, da general ima jedini pravo u svako doba, čim uzište, biti primljen od pape u audienciju. I eto vam sve politike reda isusovačkoga!

Barun Baude vidio je s bliza pokojnoga otca Beckxa. Pripoviedao mi je o jednom od svojih posljednih posjeta u ovoga. Pater bio je stasa nižega od sriednjega, suh, proziran. Lice mu i tielo kano da su sjena Leona XIII. Tu se nije moglo reći, da je nož iztrošio korice — korica nije više ni bilo — duh osta gol, bez tiela! . .

. . . .

Težko isusovcu odpadniku; biva mu kao topniku, koji je za bitke pao, dok drugi trkimice lete preko bojišta; po njem gaze bez obzira. Takih mrtvaca nema medju isusovci — kano što nije naći mrtva orla ni druge velike ptice.

Isusovci dobivati će tim više novaka, čim ih bude preskripcija jače potiskavala na stranu. Jedino njim biti će u prilog razstava države od crkve.

Pa je ipak stadij novačtva u njih veoma tegotan. Nema tu poezije kao u Kartužana. Kuća novaka isusovačkih jeste mrzlija nego li je posried zime velika Chartreusa u Grenobli!

Danas ih ima, otaca i braće, jedanaest tisuća, koji su služili kao novaci reda. Kardinal Pallavicini reče, da valja naučiti se „raditi najprije tudjom glavom a vlastitim rukama, da se može kasnije raditi svojom glavom a tudjim rukama!“

Jedanaest tisuća ima danas tih ljudi, uviek gotovih na put — za deset sati — bilo u „novi sviet“ bilo „u drugi sviet.“ U njih nema individuuma. Rekao sam ovih dana, da sam, motreć kraj jednoga od mojih bolestnika sestru milosrdnicu, mislio da je to ona ista, koju sam ostavio prije deset godina uz krevet moga umirućega prijatelja.

Tako kad vidim isusovca, ma bilo gdje i kada, čini mi se, da je to uviek jedan te isti.

Ovih dana priobći mi ipak jedan otac isusovac nekoliko osebina, kojimi se luče svećenici isusovci od svih ostalih. Primjerice, da isusovac nikada ne pjeva mise već uviek služi tihu misu. On nikada ne ide s obhodom — ni sa sviećom u ruci. Ne nosi nikada pojasa od crne svile. Na cipelama nema puceta; ne nosi rukavica itd. Svršavam ovimi plastičkimi sitnicami članak, koji je tek malena sličica.

Tko misli, vidjeti će u današnjih isusovcih duhovnu snagu, koje ne može slomiti materijalna sila vremena. Njihova nepobjediva oporost dokazom nam je, da je ideal i danas jedna od vlasti na ovom svietu. I za to, hvala na tom isuvcem god. 1887!

Ignotus.

Viestnik.

Zagreb. Po nalogu preč. duhovne oblasti upozorujemo veleč. gg. svećenike, koji velikoga tjedna dolaze po sveto ulje, da se na veliku sriedu prijave u nadbiskupskoj pisarni, a na veliki četvrtak u 3/4 8 u jutro da svakako dodju u sakristiju stolne crkve, da assistuju kod obreda posvetbe ulja.

— Uzoriti g. nadbiskup kardinal Mihalović vratio se prekjučer u utorak iz Budimpešte.

— Ovogodišnje duh. vježbe za svećenstvo zagrebačko započele su jučer poslije podne u kapelici nadbisk. sjemeništa. Duhovne vježbe drži velečastni otac Isusovac Alojsij Willim iz samostana Požunskoga.

Petrov novčić. Družtvance sakupljeno kod Cvjetlinskog župnika Jos. Vurovića, da proslavi njegov imendan, sabralo je za sv. Otca Leona XIII. u znak velika štovanja spram Njega — 5 for. petrova novčića.

— **Za misiju u Danskoj** doprinesoše p. n. gospoda i gospodje: Ivan Pelipida 10 for., Katarina Straus 1 fr., više skupa 5 for., N. N. 60 novč., dr. Martin Stiglić 2 for., dr. Kosta knez Vojnović 1 for., dr. Josip Lang 1 f., Gertruda N. 1 f., J. Vuksan 50 nč., dr. Fr. Kucen 5 f., Ivana Brenk 1 f., Mar. Šalc 1 f., N. N. 30 nč., A., Čurilović sabra 2 f. 50 nč., N. N. 40 nč., dvie osobe 2 f., Kat. Stemberger 50 nč., Mat. Stipić 1 for.

Urednička dopisnica.

Onoj p. n. Gospodi, koja su tražila od uredničtva korizmenu poslanicu Preuzv. g. biskupa Strossmayera, pak je niesu dobili, javljamo da je više nemamo.

Prekjučer (dne 29. o. m.) poslao je njetko predplatninu za četvrt godine na Kat. List, koju je donositelj predao vrataru, a ovaj nije napisao za koga je. Molim dotičnoga gosp. da se javi uredničtvu, da mu se predplata upiše.

Prvi je četvrt iztekao. Molimo liepo štovane čitatelje, koji još duguju predplatu — a velik ih broj — da nas se sjete.

Hvaljen Isus! Hvaljena majka Božja!

Dobivši dozvolu i blagoslov Njeg. Uzoritosti, Gospodina Josipa Mihalovića, stožernika nadbiskupa zagrebačkoga, dolazimo pred milosrdne, na žrtve pripravne katolike i molimo za pomoć tolį nadobudnoj ali veoma biednoj misiji u Danskoj.

U doba tako zvane reformacije bude katolička vjera u Danskoj sasvim izkorenjena tako, da ondje nijedna katolička obitelj nije smjela izpoviedati vjeru svojih otaca niti ju presadjivati na djecu svoju, niti se do god. 1849. smio ikoji Danac pod kazan smrti povratit u krilo katoličke crkve.

Poput žeravice, što pod pepelom tinja, katolička se je vjera ipak od ono doba u Danskoj podržavala. A sada se svjetlo vjere, koje je ponajprije utrnulo na Sjeveru, iznova zasja upravo u Danskoj, za koju se činilo, da je za katoličku crkvu za uviek izgubljena, ter svoj divni sjaj razprostire po cielom Sjeveru. Čemu se nismo ni s daleka nadali, raste liepo broj obraćenikâ, i iz svih se stališa ne samo nižih nego i viših i naobraženih vraćaju zabludjeli u krilo svete crkve. Nijedna misija nije u novije vrieme tako krasno napredovala, kako baš misija danska. Kodanj (Kopenhagen), taj glavni grad i priestolnica, ta sjeverna Atena, u kojoj je do nedavna jedva bila koja stotina katolikâ, danas već ima tri tisuće katolikâ, a svi ovi nemaju osim jedne kapelice nikakove crkve.

Hoćemo li da se broj naših obraćenika uzdrži i umnoži, i ne ćemo li da u katoličkom životu nastane mrtvilo, prije svega nam je od prieke nužde katolička crkva u Kodanju, a zato nam treba brze pomoći. Dodje li nam u brzo pomoć, ufamo se, da će u kratko vrieme katolički sviet obradovati preugodne viesti, kako se na dalekom Sjeveru divno širi naša sveta crkva.

O da se nadje mnogo veledušnih dobrotvora i da nam se smiluju ter nam pomognu sada dok je još vrieme!

Nigdje možda ne će dobrotvorne ruke za širenje naše svete vjere moći svoje milodare ljepše i bolje upotriebiti, kako baš za dansku misiju, jer se je tada živo nadati, da će se luteranski sjever opet predobiti za našu svetu katoličku crkvu; a ne nadjemo li nuždne podpore, bojat se je jako, da će katolička religija u Danskoj opet nazadovati i možda za uviek!

Da se to zaprieči, sve ćemo sile svoje naprezati mi misionari do zadnjega časa života svoga; a Gospodin nam blagoslovio nastojanje!

Premda smo slabašni i neznatni, mi osamljeni misionari, ipak smo jaki i hrabri u jedinstvu s našom svetom majkom crkvom. Katoličko je srce bogato, bogato vjerom, bogato ljubavju. Katoličko će se srce i danas kao i u vrieme sv. Ansgarija, danskoga apostola, smilovati i krivovjernikom i braći si po vjeri na dalekom sjeveru (jer i Islandija i Groenlandija spadaju k našoj misiji).

Odkada obstoji danska misija, sada se evo prvi put usudjuje za pomoć moliti kršćansku ljubav i kršćansku darežljivost, što je doista očit znak, da je u velikoj potriebi! Ako nam se sada pomoć uzkrati, prieti velikomu našemu djelu, cvatućoj našoj misiji očita propast. S toga smjerno i najvećim pouzdanjem molim u ime katoličkoga svećenstva i katoličkoga puka u Danskoj, da nam se u velikoj nuždi našoj i milodari i preporukom pomogne i nastojanje naše oko ove liepo cvatuće misije podupre.

Priteci nam svatko bogat i siromah kojim milodarom u pomoć. Prinesi nam svatko po koji kamenčić za gradnju hrama Božjega, koji će se sagraditi u Kodanju na čast svetoj majci Božjoj, **kraljici svetoga čisla**.

Ovaj divni i častni spomen kraljici nebeskoj u gradu na sjeveru, što no ga zovu „kraljem iztočnoga mora“ zasvjedočit će sadanjemu svietu i potomkom našim, koli **nježno štuje Hrvat svoju nebesku Majku**, koli živo još bukti u njegovih grudih ljubav prama uzvišenoj „kraljici sv. čisla“.

Svaki ćemo darak primiti zahvalnim srcem, i svi mi misionari i svi katolici danskoga naroda obećajemo, da ćemo se molit za dobrostive darovnike naše i od Boga im prosit obilati blagoslov.

Dr. Josip Alberto Ferus,
svećenik danske misije, sada kod milosrdnih sestara u Zagrebu.

Katolička misija u Danskoj ovim se veleč. svećenstvu nadbiskupije zagrebačke što toplije preporuča.

Zagreb, 21. ožujka 1887.

J. Pavlešić,
posveć. biskup gener. Vikar.

Opazka. Milodare molim poslati veleč g. Miji Fileticu, duhovniku milosrdnih sestara u Zagrebu, a primaju ih čč. ss milosrdnice u svakom zavodu svojem. — Ovo će ih uredničtvo redovito saobćivati u »Kat. Listu.«

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 14. U Zagrebu, 7. travnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Uskrs.

U spasenju roda ljudskoga sve je trebalo da bude svrhunaravno. Odkupom smo preneseni iz smrti grieha u život milosti (I. Iv. 3, 14.), a pripravlja nas spasenje, da udjemo u vječni život slave. Bilo je umjestno, da se ovaj prienos i prielaz unapried označi kojom zgodom u poviesti starozavjetnoj, kad je ona puna ovakvih oznaka budućih novozavjetnih dogadjaja. A ovo je upravo i bila svrha pashe starozavjetne.

Gospodin je bio odlučio pustiti još jedno, zadnje zlo na Misir, da prisili faraona, neka pusti njegov narod odabrani iz robstva. Prije što će na Misir doći ovo zlo, zapoviedi Gospodin Israelcem, neka svaki domaćin deseti dan onoga mjeseca, u kojem su se nalazili, odabere za dom svoj janje ili jare mužko od godine. Četrnaestoga dana u večer neka janje zakolju a kosti da mu ne prelome, i neka uzmu krvi od njega i njome neka pokrope oba dovratka i gornji prag na kućah svojih, jer je pasha t. j. prolazak Gospodnji. Kad bude u pol noći Gospodin prolazio po zemlji Misirskoj i ubijao sve prvence, gdje god bude vidio krv na kućah, proći će i ne će biti u onih kućah pomora. Kako je Gospodin rekao, tako je i učinio. Oko pol noći poubijao je sve prvence Misirske, a prošao kuće Israelske krvlju janjeta označene. Faraona, sav dvor njegov, i sav narod Misirski spopade silan strah. Narod Israelski ode slobodan iz robstva, i opet čudom božjim prodje preko crvenoga mora, u komu se potopila vojska foraonova zajedno s njim. Po zapoviesti gospodnjoj svetkovali su Israelci ovaj dan od koljena do koljena, i bio je ovo najveći od blagdana starozavjetnih.

Svake se godine vraća i za kršćane godišnjica prave pashe, koju je starozavjetna napried označivala. Pasha je naša žrtvovana, Isus Krist (I. Kor. 5, 7.) Njegovo je slavno uskrsnuće bio za nj prielaz iz smrti, koju je dragovoljno podnio za nas, u život slave, koji će trajati u vieke; a za nas je uskrsnuće Kristovo uzor, ponuka i princip prielaza iz duševne smrti grieha u svrhunaravni život po milosti, princip i jemstvo uskrsnuća našega. Vremeniti naš život na zemlji naliči nevoljami svojimi smrti, ali Krist je uskrsnuo, a uskrsnućem je svojim i nam otvorio vrata blažene vječnosti; po uskrsnuću će svojem konačno nadvladati smrt na dan suda: *novissima autem inimica destruetur mors* (I. Kor. 15, 27.) I tjelesa naša podignuta iz grobova preći će iz sniženosti smrti u slavu novog života, i opet ujedinjena s dušom postati će bezsmrtna. A sve će nam ovo biti, jer je Isus Krist, naše vazmeno janje, sjedinivši u božanskoj osobi svojoj čovječju narav našu sa božanskom naravi svojom, postao novi Adam, da postavši u njemu i preko njega dielnici obnovljene i preporodjene naravi ljudske, budemo dielnici i božanskog života njegova i slave njegove.

Otajstvo je pashe novozavjetne za ista središte i vršetak svih tajna svega spasenja.

Blagdan, koji nas spominje svih tajna ovih neposredno je zamienio pashu starozavjetnu. Jer ako su židovi vanrednom svečanošću slavili spomendan oslobodjenja svojega iz robstva misirskoga, isto je tako kršćanska crkva morala posvetiti posebni blagdan uspomeni prieporoda, obnove i spasenja roda ljudskoga, na kojem se osniva sva vjera naša: „Ako Krist nije uskrsnuo, uzalud je propoviedanje naše, uzalud i vjera vaša. Ako Krist nije uskrsnuo uzalud je vjera vaša: još ste u griesih svojih. Dakle i koji pomrieše u Kristu izginuše. I ako se samo u ovom životu uzdamo u Krista, najnesretniji smo od svih ljudi. (I. Kor. 15,

14. 17.—19.) Za to već sv. Augustin potvrdjuje (Epist. LIV.), da su blagdan uskrsni apostoli ustanovili, a ovomu imade tragova i u „djelih apostolskih.“

Niesmo u ostalom naumili pisati poviesti ovoga blagdana, koji martirologij rimski zove „blagdan blagdana“, već smo namislili s njekolikim riečima nacrtati duboko znamenovanje njegovo.

Rekli smo da je kršćanska pasha dovršetak svega spasenja. U osobi uskrsnuloga Spasitelja pojavilo se opet čovječanstvo, koje je on spasio, obnovljeno novim rodjenjem, kojim je dobilo svrhunaravni duševni život milosti. Sv. krst, koji se njekoć svečano dielio na veliku subotu, i obavlja ovo prvo uskrsnuće duševno i spominje nas na nj. „Ili ne znate“, veli sv. Pavao (Rim. 6, 3—6.), da svi koji goder smo kršteni u Isusu Kristu, u smrti, smo njegovoj kršteni? Jer pokopani smo s njim krštenjem u smrt, da kao što je on uskrsnuo iz mrtvih slavom otčinom, tako i mi u novom životu da hodimo. Jer ako smo postali dionici njegove smrti po sličnosti, to ćemo biti i uskrsnuća. Znajući ovo, da je naš stari čovjek zajedno razapet, da se uništi tielo grieha, te više ne služimo griehu.“

Naravna posljedica ovog prvog prieporoda, i da bude obnova naše naravi podpuna, biti će ova: postati ćemo i tielom dionici slavnog uskrsnuća Spasiteljevog. „Ovo je ufanje bilo spravljeno u njedrih“ Jobovih, ovo ga je podržavalo u najtežih kušanjih njegovih; ovo nam je ufanje utvrdio Spasitelj naš Isus Krist pobjedom svojom nad smrću. Sv. Pavao, pokazavši da se sva naša vjera osniva na ovom velikom čudu, tvrdi, da iz uzkrsnuća Spasiteljeva nuždno sliedi i naše uskrsnuće. „A sad Isus Krist uskrse od mrtvih, prvenac onih, koji su usnuli, jer budući da kroz čovjeka bi smrt, kroz čovjeka i uzkrsnuće od mrtvih. Jer kako po Adamu svi umiru, tako će i po Kristu svi oživjeti. Ali svaki po svom redu: prvenac Krist; po tom oni koji su njegovi, koji su vjerovali u dolazak njegov. Njemu pak valja kraljevati dokle ne položi sve neprijatelje svoje pod noge svoje. A poljednji će se neprijatelj ukinuti smrt.“ (I. Kor. 15, 20—26.)

Kad se Isus na sam dan uskrsnuća razgovarao sa dva učenika svoja, koji su išli u Emaus, reče im: „Nije li to trebalo da Krist pretrpi i tako udje u slavu svoju?“ (Luk. 24. 25.) i opet javivši se učenikom bez Tome, reče im: „trebalo je da Krist pretrpi i da ustane iz mrtvih treći dan (Luk. 24, 46.) Mukom je dakle i uskrsnućem svojim mogao Krist uvesti rod ljudski u mjesto slave, u kojem po riečih sv. Ivana „više neće biti vremena“ (ap. 10, 6.); tamo treba da se s njime opet sjedinimo idući „putem novim i živim, koji nam je on otvorio“ (Heb. 10, 20.) Blažena je vječnost tek pravi vazam, blagdan bez svršetka, gdje ćemo duševno blagovati bez prestanka janje, koje imade knjigu života (Ap. 13, 8.). Za to je uskrs blagdan nad sve blagdane, svečanost nad sve svečanosti, jer je za nas sigurno jemstvo konačne pobjede, blaženstva bez svršetka. Sveta crkva želi, da se u ove dane osjećamo kao već uskrsnuli s Isusom, kao da već kušamo užitak vječnoga života. I u svetih se otaca nalazi misao, da je 50 dana od uskrsa do duhova slika blažene vječnosti; a ovu sliku treba da nam ciele godine u pamet dozivlje nedjelja, dan uskrsnuća gospodnjega. Ovoga bo je dana dovršeno novo stvaranje, od prvoga mnogo čudesnije. Kao što je poslije stvorenja i uredjenja svieta vidivoga odpočinuo Bog od djela svojih, tako je i utjelovljeni sin božji, obavivši veliko djelo prieporoda svieta duševnoga i moralnoga, po uskrsnuću svojem uljezao u vječni mir, a nedjelja — dan Gospodnji — postao je za nas šabbath — počinak — na zemlji, a slika vječnog počinka na nebu.

Ovakovo mišljenje pokazuje i sv. crkva, kad ciele uskrsne osmine toliko put pripieva: *„Haec dies quam fecit Dominus: exultemus et laetamur in ea.“* Jest ovo je dan, dan osobit, pred kojim bliedi slava svakoga dana. Premda je Bog i drugih dana izveo velika djela ali djelo je spasenja cilj i dovršetak, sjajna kruna svih djela božjih. Dan, u koji je zasjala slava Spasitelja našega i naš je dan; jer budući da je on za nas umro, za nas je i uzkrsnuo. S njim slavimo i mi pobjedu nad griehom, koji je smrt duše; nad smrću tiela, koja je plaća za grieh. Mi živimo u njemu; s njim ćemo i uz njega slaviti i mi u nebu veliku pashu, vječni blagdan. Pokora korizme i žalost dana muke Spasiteljeve treba da prestane; nije joj više vrieme. Ovog dana, koji je Gospod učinio, nije nam druge, nego se radovati i veseliti. Svega uskrsnoga vremena sv. crkva ne prestaje pjevati veseli alleluja: glas radosti, pjesmu pobjede, himan hvale. Ovo je prava radost, koja pristaje djeci božjoj, ali koja je zadržana za

one, koji znadu, da su uskrsli s Isusom. Pjevajmo dakle iz sveg srca ovaj alleluja, koji nećemo prestati pjevati, kad se združimo s pobjednikom — Spasiteljem naš.m —.

Ali da imademo pravo podati se ovoj nebeskoj radosti, treba da smo združeni s jaganjcem, koji je oduzeo grieh svieta, treba da su nam oprane haljine i ubieljene u krvi jagnjetovoj (Ap. 7, 14.). Samo oni, koji su dosta čisti, da ga sliede na zemlji, mogu uživati mir, koji je on donio svietu, okusiti radost, koju radja njegova prisutnost u duši. Treba dakle da ga molimo, da nas sve više i više učini dielnici svoga uskrsnuća čisteći nas svaki dan sve više od grieha, koji uviek umanjuje život duševni, ako i nije tako težak, da nas rine u smrt duševnu. A jer nam je živo i gorljivo nastojati, da se širi slava Spasiteljeva, koji nas je toliko ljubio, molimo ga goruće, da uskrisi one duše, koje je grieh usmrtio, a koje ne osjećaju nevolje svoje, ili su preslabe a da se odluče na korak, koji od njih očekuje Spasitelj, da ih digne iz groba, u kojem ih prikriva težak kamen, da ih sačuva za vječnu propast.

Sv. crkva, sliedeći izričnu zapovied božanskog vjerenika svoga, koji je rekao, da ne možemo imati života u sebi, ako ne budemo jeli tiela njegova i pili krvi njegove, strogo nalaže vjernikom svojim, da se pridruže slavi ovoga blagdana, blagujući vazmeno janje, kako su ga njekoć u slici i Židovi blagovali. Težko je pojmiti, što je trebalo formalne zapoviedi, da tražimo ovu hranu, koja je počelo obojega uskrsnuća, duševnoga i tjelesnoga. Putimo dakle duše sebi povjerene, uzpirujmo u njima duševni glad, da što češće pristupaju k nebeskoj gostbi ne bojeći se da će utruditi gospodina, koji ništa toliko ne želi, nego da nam se daje bez mjere: a tielo će ih jagnjetovo napuniti sile i života, krv će ih njegova označiti za nebo, gdje se slavi uskrs bez svršetka.

Iz korizmene okružnice presv. g. J. Posilovića.

O svetosti i nerazriešivosti ženitbe.

(Dalje.)

Ovomu dakle čudesnomu nerazdruživomu svezu Krista s crkvom sám je Bog učinio sliku: ženitbu. Slike stvorene od samoga Boga nitko nije vlastan mienjati. Zato kršćani nemogu dopustiti ni jednomu čovjeku, da ženitbu učini drugačiju, nego li ju učini Bog u raju. Nadalje slika učinjena od tolika majstora mora da svojemu praliku što ljepše odgovara; i zato ako je u jedinstvu Isusa Krsta i crkve njegove svaka svetost, svaka božja milost, život božanski: mora da je svega toga Bog metnuo i u ženitbu.

Ali što je Bog pri svojih djelih mislio, kakvu li je u njih kriepost uložio, o tom ne treba, da se sami svojim umom i domišljamo, kad nas o tom sigurno i nedvojbeno može obaviestiti sama rieč božja, koju položenu u sv. pismo i u predavanje čuva čitavu i nepogriešno naviešta Duhom svetim pomagana sv. katolička crkva. Ona je dakle izjavila proti novotarom šestnaestoga vieka u sv. sboru tridentskom, da je ženitba pravi sakramenat novoga zakona veleći: „Ako tko reče, da ženitba nije istinito i pravo jedan od sedam sakramenata zakona evangjeoskoga, naredjen od Krista Gospodina, nego da je od ljudi u crkvi izmišljena, i da milosti nepodaje: neka je izobćen.“ (can. 1. sess. 24. de matr.)

Tako je crkva primila i predavala od početka. Najjasniji je tomu dokaz, da ne samo iztočna, od katoličke razkolna, crkva tako uči, nego i herese, koje su jur u petom vieku odpale od katoličke crkve. U sv. pismu pako ima za to (neizravno) svjedočanstvo od istoga onoga apostola Pavla, koji nam je odkrio, da je ženitba slika jedinstvu Isusa Krsta s crkvom. Veli bo: Muž je glava ženi, kako je Krist glava crkvi. (Zato) kako je crkva podložna Kristu, tako i žene svojim muževom u svem. (Vi pako) muževi ljubite svoje žene, kako je Krist ljubio crkvu, i za nju se predao — — da je sveta i neporočna. (Ephes. 5, 23—27.) Zapovieda muževom da ljube svoje žene, i ženam da ljube svoje muževe onako, kako je Krist ljubio crkvu, i kako je crkva podložna Kristu. A za što zapovieda tako? da li morda za to samo, što je u Kristu i crkvi najsavršeniji uzor ljubavi, podložnosti i jedinstva? Ne, već on veli, za to se imate ugledati u jedinstvo Krista i crkve, jer ste mu vi Bogom učinjena živa slika i prilika. Sinu se obično kaže da je otčeva slika i prilika, pa mu se za to veli: ugledaj se u svojega otca! i nitko ne dvoji, da je to plemenitu sinu prava dužnost. No tu se predmnieva, da je sin sbilja nasliedio otčeve darove i kriepósti; jer ako to nije, — što se u ljudi često dogodi — badava se sinu govori: ugledaj se u otca. Tako bi badava govorio apostol mužu i ženi: ugledajte se u Krista i crkvu, kad nebi Bog mužu i ženi dao snage, t. j. dao potrebnih milosti, da u istinu nasljeduju Krista i crkvu. Al apostol ne govori badava, jer je ženitbu Bog sam s namjerom učinio slikom i prilikom jedinstvu Krista i crkve. Ženitbom dakle muž i žena dobivaju milosti, da uzmognu u svem nasljedovati jedinstvo Krista s crkvom: dobivaju kako veli crkva u sv. sboru tridentskom: „milost, koja usavršuje njihovu naravnu ljubav, učvršćuje nerazrešivo jedinstvo, i posvećuje supruge.“

Ženitba je dakle sakramenat Novoga zakona, i tim bjelodano vez svet, o kojem zakone daje sám Gospodin Isus Krst i oni, kojim je na zemlji svoju vlast predao,

t. j. apostoli i njihovi nasljednici papa i biskupi sv. katoličke crkve. Pravi dakle kršćani imaju, kako negda tako i danas, u tom pitati i slušati crkvene zakone i poglavare, i ovaj sakramenat u crkvi primati dostojno i pobožno.

5. Kršćanskoj ženitbi, koja je sakramenat, dvie su vlastitosti: jedna, da ženitba može biti samo medju jednim mužem i jednom ženom; a druga, da je njezin vez nerazvrživ, t. j. da traje do smrti. Prva ona vlastitost nije se mučno uvela u običaje i život naroda; al tim mučnije druga, jer su joj protivni bili ne samo običaji naroda, nego i zakoni država. Dan danas medju naobraženimi narodi onu prvu vlastitost ženitbe štite i kazneni zakoni, te se progoni kano zločin, ako bi tko već oženjen usudio se ženiti drugom ženom. No druga vlastitost ženitbe, t. j. nerazvrzivost njezina veza, ne nalazi svigdje onako, kako u našoj kraljevini, podpune zaštite od državnih zakona. Zato, jer je drugdje drugačije, ima i kod nas ljudi, koji bi radi proti zakonu božjem i k nama ono presadili, što ni drugdje ne rodi, nit može roditi mirom i blagoslovom. I zato mi je dužnost govoriti vam o nerazvrzivom vezu kršćanske ženitbe.

Bog je već u raju, kad je ženitbu naredio, hotio da je ona jedinstvo nerazvrzivo. Al kad je čovjek pao u grieh, i s množenjem ljudi grieh se umnožio; samo da bude manje grieha, trpio je Bog, da se s težkih razloga ženitba i razvrgne. Pače, jer je tako bivalo u drugih narodih, i jer je židovski narod, koji si je Bog bio odabrao, da se u njem uzčuva poznanje pravoga Boga i njegova zakona, i obećanje spasitelja za vas ljudski rod — jer je velim i taj narod bio tvrda srdca, i mučno se dao uzdržati u vjernosti naprama Bogu — morade zakonodavac Mojsija dopustiti, da muž odpusti ženu, u koje bi šta bezstidna našao; i da se takodjer može oženiti drugom, i žena poći za drugoga muža. Tim je bilo u njekih slučajevih i židovom dopušteno razkinuti veze prve ženitbe. Čim se je pako narod židovski više odvraćao od Boga, ili, kako je bilo za vrieme Isusovo, čim je više hinio s vana pobožnost i samo ustima Boga častio, a srdce mu od Boga daleko bilo: tim su bile razpuštenije i žene i muži; tim više se izmišljalo uzroka za razkidanje ženitbe; tim se više ženitbe razvrgavale. Ali Isus Gospodin, odmah u početku svojega javnoga naučanja, ovako im odsieče. Rečeno je nekada vašim starim: „Tko god odpusti ženu, neka joj dade razpustno pismo. Ja vam pako kažem, da svaki, koji pusti ženu svoju, osim za blud, čini da ona bude preljubnicom; i koji se puštenicom oženi, i on čini preljubu. Math. 5. 31. 32.) Zabrani dakle u obće razpust braka, te samo u jednom slučaju dozvoli da muž pusti ženu, ako bi ju naime zatekao u kakovu bludu. To isto ponovi, i još odlučnije, Krist prama kraju svojega javnoga naučanja, kad su ga Farizeji zapitali, da li je slobodno za svaki uzrok odpustiti ženu. Odgovori im naime: „Niste li čitali, da je stvoritelj od početka učinio ih mužko i žensko i rekao: Toga radi ostavit će čovjek otca svojega i mater, i prilepit će se k ženi svojoj, i bit će dvoje u jednu pût; tako nisu više dvoje, nego jedna pût. Što je dakle Bog svezao, čovjek da ne razstavlja.“ (Mat. 19, 3—6.) Ženitbom Bog je sám dvoje, muža i ženu, svezao u jedno tielo: toga veza da se ne usudi razkidati ni jedan čovjek. Tako je kršćanska ženitba, pošto muž i žena postanu jedno tielo, nerazvrziva. Samo smrću, kojom jedna strana ovoga ujedinjenoga tiela umire, razstavlja se ovo tielo.

Tako su apostoli od Isusa primili, tako su crkvi predali; tako je crkva naučala medju narodi, i izvodila, makar mučno i s dugimi borbami. Najmučnije pako bilo je riešiti jedno pitanje, a to: ako bi jedna strana učinila preljubu, i toga radi od druge bila puštena; da li se ova druga nedužna smije drugačije ženiti, dok je živa strana preljubnica. Jer da nedužna strana može preljubnu pustiti, neima dvojbe, pošto je to Gospodin izrikom dopustio; ali toga nije izrikom rekao, da se nedužna strana, pošto preljubnu odpusti, može drugačije ženiti. No to da se razumieva, kad je dozvoljeno puštenje: tako sudiše jedni; a drugi rekoše: ne, ne razumieva se, jer je i po Mojsijinu zakonu drugo pustiti ženu, a drugo uzeti drugu ženu: samim puštenjem nije još u bitnosti razkinut ženitbeni vez, nego se tek novom ženitbom razkine. Gospodin je dozvolio porad bluda pustiti ženu; al je glede ženitbenoga veza sáma bezuvjetno izrekao: što je Bog svezao, čovjek da ne razstavlja. Pazite samo dobro na ovu opreku, Bog: čovjek. Ova ovako svečano, ovako odlučno izrečena opreka ne bi stojala, kad bi u vlasti bilo čovjeku, porad bluda druge strane, s ovom razkinuti ženitbeni vez. Da u istinu Gospodin dozvoliv pustiti ženu, nije s tim dozvolio i drugu uzimati, jasno se vidi iz Markova evangjelja, gdje se Gospodnja izreka onako navodi, kako ju je on izrekao na pose pred svojimi učenici, kad su ga sámi u kući za to zapitali. Reče naime ovako: „Tko pusti ženu svoju, i oženi se drugom, čini s ovom preljubu; i ako žena pusti svojega muža, i uda se za drugoga, čini preljubu“ (Marc. 10, 11. 12.). Ovdje je Isus sám protumačio svojim učenikom, što bijaše izrekao javno pred narodom i pred svojimi protivnici. Nitko neima ni vlasti ni razloga drugačije tumačiti; a ovdje je izrečeno bezuvjetno i bistro: da ako jedna strana drugu pusti, ni jedna od njih ne može se drugačije ženiti. Tu se ne razlikuje s kojega su se razloga supruzi razišli, nit koja je strana kriva; bilo što mu drago: nijedna se strana za druge žive, ne smije drugačije ženiti; ako bi se ipak to usudila: ne bi bila zakonita ženitba, nego sramotna i griešna preljuba. Tako je ovdje Gospodin apostolom izjavio, tako, sasvim tako bezuvjetno i bistro, glasa i njegov apostol, sv. Pavao. Piše bo ovako Korinćanom: „Oženjenima zapoviedam, ne ja, nego Gospodin: da se žena od muža ne razstavi. Ako bi se razstavila, da ostane bez udaje, ili da se s mužem pomiri. I muž žene da ne odpušta“ (1. Cor. 7, 10. 11.). (Dalje sliedi.)

Iz „Pastirskoga lista svećenikom i vjernikom biskupije križevačke."

I presvietli križevački biskup Ilija Hranilović uložio je u ovogodišnjoj svojoj korizmenoj poslanici protest proti poznatom plagiatoru profesoru Franji Spevcu, koji iz „najbolje literature", kako veli, iznaša kao „rezultate znanstvene kritike" stare bljutave osvade i nove izmišljene osvade proti kršćanstvu. Hvala Bogu naš je episkopat sav o tom učenjaku i o njegovoj učenosti izrekao svoju; neka dakle niko na obranu ovoga dragocienoga mudraca složnu glasu cieloga episkopata više ne podmeće političkog strančarstva. — Presv. križevački biskup uzeo je kao tema svoje poslanice svetu izpovied. Pošto je razgovietno i temeljito za puk dokazao potrebu, korist i svojstva sv. izpoviedi, obrativ se k braći svećenikom, pri koncu svoje poslanice predstavlja im sliedeće preporuke i sliedeća zgodna razmatranja:

„Povodom ove moje poruke vjernomu našem puku obraćam se i k Vam braćo! da vas upozorim i da vam na srce stavim dužnosti preuzete gledom na izpoviedanje vjernika. Znam ja da se naš puk marljivo izpovieda i moja je vruća želja, da u dosta težkih okolnostih, u kojih živimo, stvari ne idu na gore. Ali naša je dužnost, da nastojimo koliko možemo, da se stanje poboljša. Mi složno žalimo nedostatke, pogrješke i neurednosti, kad jih u našem puku opazimo, pa smo voljni sa svoje strane doprinieti ono, čim se to lieči i izkorenjuje. Potrebiti pako liek stoji u našem djelovanju, kojim nam valja podučavati i nukati naš puk, da uvidi sâm potrebu poboljšanja i povratka sa zla puta, kojim je možda pošao. Sjetimo se savjeta i uporavljajmo preporuku, koju je sv. papa Pije V. često ponavljao: „dajte mi dobrih izpovjednika pa ću preobraziti cieli sviet." Ako nas ljubav Božja zadahnjuje i sili (2. Kor. 5, 14.) prihvatiti ćemo ovo sredstvo, od kojeg za proširenje carstva Božjega ne ima prikladnijega ni uspješnijega, za uzdržanje mira i sloge ne ima koristnijega ni izdašnijega; a ne ima ni za svećenika od ovoga posla svetijega i zahvalnijega, kojim bi se zvanju svomu odužiti i pred Bogom većih zasluga steći mogao.

Vlast samomu Bogu svojstvenu, jer „tko može opraštati griehe nego sam Bog?" (Mark. 2, 7.) podielio je Hristos svećenikom: „Što vi razriešite na zemlji, biti će razriešeno i na nebesih, a što svežete na zemlji, biti će svezano i na nebesih" (Mat. 18, 18.); „kojim griehe odpustite, odpušteni su im, a kojim ih pridržite, jesu pridržani" (Jov. 20, 21.). Punim pravom piše s toga sv. Jovan Zlatousti: „Koji na zemlji obitavaju i na njoj živu, primili su vlast, koje Bog nije dao Angjelom ni Arkangjelom...... Koji na zemlji jesu vladari imaju vlast vezivati, ali samo tielo, nu ova vlast tiče se duše i prelazi nebo; jer što svećenici ovdje dolje urade, to gore potvrdi Bog: osudu, koju sluge stvaraju i izriču, Gospodar odobrava. Kao da su jurve u nebo prenešeni, kano da su nad ljudsku narav uzvišeni, na toliku su vlast svećenici podignuti. Kad car kojem podaniku udieli vlast, da može svakoga u tamnicu baciti i odanle izbaviti, taj je podanik od svih štovan i čašćen; ali onaj, koj je od Boga dobio veću vlast, nego što je znamenitije nebo od zemlje i vriednija duša od tiela, njekojim se čini, da je tako malenu povlast primio, da se takav dar može i prezirati. Daleko budi takovo bezumje; a očito je bezumje takovu vlast prezirati, bez koje niti spasa nit obećanih dobara postići nemožemo" (o svećenstvu knjiga III.). Ovakav izvanredni dar i izvanrednu vlast povjerio je Bog rukam našim. Doista veliką vlast, velika čast i veliko pravo, nu težka dužnost i još teža odgovornost; jer primili smo Duha Svetoga i postavljeni smo za namjestnike Božje da sudimo, al ne da stvaramo odluke o pravih i prieporih medju ljudmi, nego da krojimo sud o pravih Božjih i odnošaja ljudi napram Bogu; postavljeni smo da liečimo bolesti, nu ne onakove, koje samo tielo ubijaju, neg onakve i one bolesti, koje tielo i dušu upropašćuju; ne da branimo tielo od smrti, neg da spašavamo dušu od prokletstva vječnoga. Kao što je zvanje izpoviednika uzvišeno, tako se iziskuju od njega i vanredna svojstva: zahtjeva se svestrano izkustvo, bogato znanje, osobita oštrina i bistrina uma i suda, velika strpljivost, da izpoviednik upozna vlast, koju ima, da pravo i svestrano prosuditi može nutarnje stanje griešnika.

Ta od Boga podieljena vlast imade se marljivo, točno i obzirno upotrebljavati, jer podjelitelj Bog je strog gospodar, koji podieljene talente s dobitkom zahtieva i nemarna slugu, kod kojeg dobitka ne nadje, oštro kazni; nu koj Mu s primljenimi talenti i dobitka donosi, onog tim obilnije nagradjuje (Mat. 25, 13-30.). A koj je to dobitak, koji će Bog zahtievati od podieljene vlasti opraštanja grieha? Čistoću duša i svetost života povjerene nam Svoje djece!

U svetoj izpoviedi dostavljaju se griešnim pokajanim dušam zasluge krvi Hristove, pa ako se blaženi nazivlju, koji haljine svoje peru u krvi jaganjca, u istinu nisu manje blaženi oni, koji vjernikom taj balzam presvete krvi, to jest zasluge krvlju Hristovom stečene dostavljaju; ovi rade ono, od čega se ništa svetijega ni pomisliti ne da, sudjeluju naime sa Isusom u spasavanju neumrlih duša. Pa kako da nije u ovako svetom poslu i najveća pazka dobro uložena? Najveća obzirnost, najveća pazka je doista nad sve najpotrebitija. U izpoviedi vrši svećenik službu sudca, liečnika, kao što je gore spomenuto, i službu učitelja; njemu je počinjena zla djela primjereno kazniti i kaznami zapriečiti opetovanje istih; njemu je duševne bolesti poput vješta liečnika liečiti i prikladnimi ljekovi druge bolesti predusretati, onemogle kriepiti, malodušne bodriti, mlitave pobudjivati; njemu je neuke podučavati, dvojeće učvršćivati, a sve i svakoga mu je uviek i svagdje nagovarati i upućivati na vršenje Božjega zakona pogledom na vječna dobra i to svakoga primjereno njegovom stališu, njegovoj dobi, njegovim okolnostim sad blago, sad strogo, sad znanstveno, sad

priprostim načinom, ali uviek očinski i ljubezno, da svakomu bude jasno, kako je svećenik u izpoviedi namjestnik Onoga, koj je „iz prevelike ljubavi spasio nas u jedinorodjenom svojem sinu" (Efež. 2, 4.). Pred tako težkim poslom tko se nebi stravio i pobojao se za svoj spas, da dok drugim želi koristiti, sebi ne naškodi, ako svim zahtjevom podpuno ne udovolji? Nu koj je nas u svojem milosrdju pozvao na svećeničku službu, taj nas, svoje odabranike, ne će u službi ostaviti same, nego će nas nadahnuti duhom razuma, duhom revnosti i strpljivosti i biti će s nami, da spasi nas i one, koje u izpoviedi slušamo. Koji čine što mogu, postati će po nebeskoj milosti vjerni službenici i odani pomoćnici Boga Otca, čija se slika i prilika ovim otajstvom obnavlja, Boga Sina, čije ovce tolikom cienom odkupljene vraćaju se od zablude i oslobadjaju se od propasti, Boga Duha Svetoga, čiji hramovi porušeni ili obezčašćeni se popravljaju i posvećuju.

Na vršenje tako težkoga posla pobuditi će svakoga svećenika razmatranje koristi i plodova, što jih taj rad donosi, koji su u svakom pogledu znameniti. Nije potrebno još napose govoriti o vrhunaravnih plodovih, koji se pred Bogom sabiru kroz svetu izpovied, jer o tom govori cielo ovo pismo; radje spomenuti ću štogod o plodovih za ovaj sviet gledom na pojedinca, na obitelj, na družtveni i državni život.

Obće je mnienje i svagdanje nas izkustvo uči, da zadovoljan i miran može biti samo pošten i pravedan čovjek; jer temelj pravoga zadovoljstva je pošten i pravedan način života Pošten čovjek se ne boji nikoga i ne plaši se nikakvih dogadjaja, dočim nepošten često pomišlja, da mu opačine ne bi kojim zgodom izašle na vidjelo. Ovo uči i sv. Pismo veleć: „Griešnikom ne ima mira. (Isaj. 48, 22.) Čim je tko zlo počinio, narušeno mu je zadovoljstvo, saviest mu je uzburkana, nutarnji mir izgubljen, ne ima više čiste radosti; jer dok mu se je stiditi sama sebe, dok mu se je bojati Boga sudca, ne ima pravoga mira; a nemiran čovjek je sam sobom nezadovoljan i sklon na svadju i neprijateljstvo. Sasvim drugčiji je čovjek čiste ili u izpoviedi očišćene savjesti. Nutrnji mir vidljiv mu je i u spoljašnjosti: on je sa svojim položajem i stališem zadovoljan, on tegote ovoga života strpljivo podnosi, a zadovoljstvo i med drugimi podržava. Odatle potiče ona razlika koja opažamo medju pojedinimi ljudmi i cielimi obćinami, gdje je siromaštvo jednako, al nejednako zadovoljstvo. Gdje je puk pobožniji i češće pristupa k svetoj izpoviedi, ljudi su blažje ćudi, mirniji i zadovoljniji. U obće što je po Božjoj milosti na svietu dobrote, pobožnosti i kriepostí, imade se ponajviše pripisati svetoj izpoviedi; pa za to se nije čuditi da neprijatelj ljudskoga roda i njegova spasenja sa svojimi pomoćnici tolikom žestinom na tu tvrdju kršćanske kriepos'i navaljuje.

U izpoviedi imade obitelj svoj najjači naslon. U nježne ali po cielo družtvo toli važne obiteljske sveze ne dopiru ljudski državni zakoni. Ovi mogu njekoje izgrede kazniti, mogu sjegurnost imetka i života u njekojih zgodah zajamčiti; ali svrhu ženitbe medju supruzi i medju djecom i roditelji ne mogu ni ravnati a kamo li polučiti. Božji zakon, koj u dušu siže, koj imade kazni ne samo za djela nego i za misli, koj ravna što je vidljivo i nevidljivo, taj jedini je kadar pomaljajuća se zla u korienu udušiti i nastala već zla izravnati. Što pak Božji zakon nalaže, to tumačiti uz potrebite temeljite pouke, opomene i ukore vrlo često nije drugdje ni moguće neg u svetoj izpoviedi. Mnoge su obitelji od razsula samo sv. izpoviedju sačuvane. Koliki imadu sv. izpoviedi zahvaliti, što su opaka nagnuća nadvladali, zlim prigodam izbjegli? Niti bi mnoga djeca uživala brižnu njegu svojih roditelja, niti bi se mnogi roditelji veselili dobro uzgojenoj si djeci, da jedni i drugi nisu pred Božjim namjestnikom u svetoj izpoviedi svoje griehe odkrivali i u shodnoj pouci i opomeni lieka nalazili. Dobra kršćanska obitelj mjerilo je i ujedno plod dobrih izpoviedi. Ljudsko zakonodarstvo se može napinjati kako hoće, boljega sredstva od sv. izpoviedi za podržavanje obiteljskoga života ne će nikad pronaći. Za dokaz tomu služi narod, koj se ne izpovieda. U njem se zgadjaju tolike svadje i nesloge u obitelji, tu je tužba za tužbom, razpit za razpitom. Najbolji pedagozi, najbrižljiviji i najnježniji roditelji smatraju uzgoj, ma kako točan bio, nepodpunim, ako jim izpoviednik ne dolazi u pomoć.

Koliko koristi imade država od sv. izpoviedi! Kao što svako družtvo tako i država uzdržaje se ne toliko silom koliko dobrovoljnim podvrgnućem svojih članova, koji se pokoravaju iz štovanja postavljenoj vlasti. Gdje toga štovanja ne ima, tuj se ne živi uredjeno, tuj se živorati i kuburi, tuj popuštaju državne sveze sve više i više dok napokon nepopucaju sasvim. Gledajmo sad čovjeka, koj u izpoviedi pred čovjekom kazuje svoja djela i odkriva tajne svojeg srca, pripravan se kaznam dragovoljno podvrći po sudu svoga izpoviednika. On sve to čini, jer u izpoviedniku štuje Bogom podieljeni mu auktoritet, jer vjeruje rieč Božju: „komu oprostite griehe, biti će mu oprošteni." Tko ovako štuje Božji auktoritet u crkvi, može li prezirati Božji auktoritet u državi? Tko je uvjeren, da su svećenici od Isusa primili svoju vlast po sv. Pismu, kako da ne vjeruje istomu sv. Pismu, iz kojega doznajemo nauku apostolovu; „svaka duša da se pokorava vlastim, koje vladaju, jer ne ima vlasti da nije od Boga, a koje su vlasti, od Boga jesu" (Rim. 13, 1.). Tko je naučio „Bogu davati što je Božje", taj je naučio „cesaru davati što je cesarovo." (Mat. 22, 21.), taj će sliediti nauku po apostolu u Božje ime danu: „Tko se protivi vlasti, protivi se i naredbi Božjoj; a koji se protive, primaju osudu na sebe, jer knezovi nisu strah dobrom djelu nego zlom. Hoćeš li pak da se ne bojiš vlasti, čini dobro i imati ćeš hvalu od nje; jer je sluga Božji tebi na dobro. Ako li zlo činiš, boj se; jer u zalud ne nosi mača, jer je Božji sluga, osvetnik na gnjev onomu

koj zlo čini. Tako se valja pokoravati ne samo od straha nego i po savjesti.“ (Rim. 13, 2—5.)

Progovorio sam Vam braćo svećenici o svetoj izpoviedi, jer je ona najbolje, najprikladnije i najuspješnije sredstvo, kojim se postizava vječni spas, i kojim se na ovom svietu podržava kršćanski život, ta poluga prave sreće i zadovoljstva, taj temelj mira i poredka. Progovorio sam u kratko i o posljedicah sv. izpoviedi, da bude jasno, kako bi svaka državna vlast u vlastitoj si koristi podupirati imala kršćansku vjeru, štititi položaj i ugled svećenika, koji svojim radom toliko kroz sv. izpovied uplivati mogu na mir i red, na ljubav i slogu državljana. Učinio sam pako to s toga, da Vas upozorim na pogibelji, koje žalibože već i kod nas počeše prietiti podržavanju kršćanskoga života a po tome miru i redu, slogi i ljubavi bratskoj, sreći i zadovoljstvu našega naroda: pa da vam podam najbolje sredstvo i najuspješniji način, kako ćete svaki od povjerenih svojoj brizi i pastvi ovaca odvratiti prieteću pogibelj i očuvati ih od smrtonosne zarazi, koja je u najnovije vrieme na našem za nju dosele neplodnom tlu poniknula.

Što je dojako kod nas nečuveno bilo, pojavili su se ljudi, koji su stali na visokih naših školah širiti razvratne misli proti svemu, što je kršćansko, što nas Božja objava i sveta mati crkva uči. Ti ljudi, niti po svojem zvanju pozvani, niti po komu izazvani, počeli su pod krinkom znanosti, pod plaštem slobodne nauke nabacivati pred sinovi kršćanskih roditelja pojedine ničim dokazane ni podkriepljene izreke, koje na to idu, da cielo kršćanstvo naprosto odpuhnu, da ga kao bajku, kao ljudsku izmišljotinu zabace. Božanstveni naš Spasitelj šalje se medju mitične osobe, sveti apostoli i njihovi nasljednici medju neznalice il fanatike, svećenici medju zavarane ili varalice. Istina je, ti su ljudi za takvom svojom mudrosti danas još osamljeni, ali kako njihov postupak ne nalazi sa nadležnih strana nikakva ili barem ne dovoljna prikora i uztuka, bojati se je, da će taj primjer pogubno djelovati, jer taštih i novotarija željnih ljudi nikad ne manjka. Za učitelji na višjih školah mogli bi se povesti i učitelji na nižjih učilištih; pa nezrela i neuvidjavna mladež na zlo više sklona nego li na dobro, sliediti će nauku, koja djelovanju ljudskom nestavlja nikakvih zaprieka, poriče svaku dužnost, niječe svaku naplatu. Iz ovako uzgojene mladeži kakvi će izaći ljudi, kakvi li otci, kakv i državljani, bez užasa se pomisliti neda. Proti ovakvoj nauci dužnost je naša prosvjedovati pred Bogom i pred ljudmi i raditi svako po svojih silah, svako na svom polju. Nas je svećenike zapala čast, da smo čuvari stada Božjega; jao si ga nam ako proti prietećim pogibeljim ne podignemo odlučno svog glasa; ako stado svoje ne odvratimo od zamamnih bajka i ako ga na putu istine ne pridržimo, (II. Timot. 4, 1—4.). To se pak dade postići temeljitim podučavanjem u vjerskih istinah, revnim nagovaranjem i nukanjam puka, kako te istine u životu obdržavati imade, kako može ukiepostan život voditi, kako sv. izpoviedju uztrajati može r pobožnosti, „koja je koristna za sve imajući obećanje života sadašnjega i budućega.“ (I. Tim. 4, 8.) Puk, koj uživa blagodati kršćanskoga života, koj ćuti slast i utjehu kršćanske pobožnosti, uviek će već sâm sobom, svojim zdravim naravskim razumom znati razlikovati učeni nerazbor od prave pameti, znanstvene bajke od životvornih istina. Takav puk ne će odstupiti od svoga Spasitelja, od svete njegove nauke, od kršćanskih uredba i običaja na glas kojekakvih mudraca, koji zasliepljeni ohološću i taštinom poput često u sv. Pismu spominjanih farizeja i knjižnika „traže prva mjesta u zbornicah da jim se ljudi klanjaju i da jih zovu ravi“ (Mat. 23.); ali kao što kaže sveti Pavao u drugoj poslanici Timoteju „neće dugo napredovati, jer će njihovo bezumje postati javno pred svima: jer su ponositi, naduveni, hvastavci izdajnici, nagli, koji više mare za slasti nego za Boga.“

Dajte dakle, braćo draga, da svojim djelovanjem odvratimo pogibelji, a svom narodu sačuvamo svetu vjeru, vjeru kroz toliko vjekova od tolikih veleuma tumačenu i obrazloženu, od toliko mučenika nevinom krvlju potvrdjenu. Biti će to Bogu na slavu, narodu na vječni spas i vremenitu sreću, a najveću korist donieti će uloženi trud i patnja nam samim: jer kako piše sv. Pavao „stradanja sadanjega vremena nisu ništa prema slavi, koja će nam se objaviti.“ (Rim. 8, 18.) Milost Božja da upravi tim smjerom misli i djela naša!

U Križevcih na nedjelju krestopoklonu 12. ož. 1887.

Ilija, biskup.

Interim u Vatikanu i poslanstvo kard. Galimbertia.

Puno uvažavani dopisnik rimski parižkoga „Figara“ nastavlja pod gornjim naslovom svoje zanimive priobćaje, iz kojih mi eto vadimo nekoliko znamenitijih crtica.

Smijem li se poslužiti riečju „interim“, piše dopisnik, govoreć o suradniku Pape, kakav je Leon XIII? Čitaocem ovoga lista ne ćemo kazati ništa nova, spominjuć, da slavni vatikanski sužanj ne traži odgovornoga ministra, koji bi imao snovati i izvoditi kakav program. Što Leon XIII. hoće, jeste, da nadje tumača svojim mislim i vršitelja svojim odlukam: i ništa više.

Mgr. Galimberti, tajnik sbora za crkvene poslove, drži već dvije godine u svojoj vještoj ruci upravu velikih političkih i vjerskih pitanja: on danas izpunjuje interim u poslovih državnoga tajničtva. Po tom nije tu ipak ništa promienjeno. U ostalom mene ne bi ni malo presenetilo, da se taj interim produži, jer neriešena pitanja tiču se veoma važnih poslova, koji, da se riese, ištu daleko sižuće kombinacije. Danas msgr. Galimberti veoma puno vriedi. Svuda se o njem govori: jedni mu zavide, drugi mu prigovaraju; nu nitko mu ne nieče takta, ni ugladjenosti ni sposobnosti. Jošte je mlad, nema mu više od četrdeset i pet godina, ima za sobom liepu carrieru i puno je zaslužan.

Posredovanje zbog Karolinskoga ostrovja, papin uticaj u Njemačkoj, konkordat s Portugalskom, nagodba s Rimom, (rekli bismo i konkordat s Crnom Gorom), sporazumak sa Španijom, pitanje rimsko iznovice potaknuto: svi ovi dogadjaji prvoga reda po svojoj važnosti digoše monsignora Galimberta na visinu znamenitosti tim višu, što je za bolesti pokojnoga Jacobinia u svih tih poslovih on najviše radio.

Poznato je, da su u Vatikanu dvije struje, po svom uticaju puno različite. Ima mnogo njih u svetom kolegiju, koji se prepadoše sa smiona rada Leona XIII. te požališe, što se je upleo u evropsku politiku. Ovi čine tako zvanu „staru školu.“ Mngr. Galimberti misli inače: on često naglašuje, da je sveta stolica „prva sila u svietu pa bi se to s mjesta očitovalo, čim bi njezini službenici imali toliko odvažnosti, da polože svoj uticaj na tezulju svjetskih dogodjaja.“ Po tom je on i do sada odobravao

svaki čin Leona XIII. i bio je sretan, što je mogao na njegovu djelovanju učestvovati.

Papa spaja s izvanrednom radenom snagom znamenitu živahnost duha. Jedan od njemu blizkih prelata reče mi ovih dana: „Leonu XIII. iznevjeruju se kad što fizične sile; nu zdravlje njegova uma uviek je isto: uviek je jednako radin, jednako pružan.“

Toga kova suverenu treba za ministra djelatna pomoćnike, pronicava duha, koji pogadja njegove misli, treba mu neposredna „applikatora“ njegovih ideja.

Poznato je, da Papa ne obći neposredno s diplomati i da osobno ne dopisuje s kabineti. Njemu treba posrednika. Već dvije godine mnsgr. Galimberti jeste takav posrednik. On si je umio u tom zvanju predobiti simpatije diplomatičkoga sbora, ostavši uz to Rimljanin i ništa nego Rimljanin. Dobro se pogadja s g. Schloezerom, a u poslaničtvu francezkom ima osobna prijatelja. Poslanici austrijski i španjolski željahu ga imati nuncijem kod svojih dvorova. Htjelo se prikazati ga svietu neprijateljem Francezke, jer je bio sklon sporazumku s Njemačkom; nu nije li bilo jednaka prikora Leona XIII. i njegovim ljudem?

Nu to i jeste što služi na čast msgru Galimbertiu: svi, koji navaljuju nanj, navaljivahu prije njega na papu.

Je li dosudjeno da služi papinstvu u Rimu ili u stranome svietu, msgr. Galimberti biti će uviek vele znamenita ličnost papinskoga dvora. Nitko nije od njega umio bolje shvatiti nakane Leona XIII., nitko nije umio kako on ostvarivati njegove zamisli: nitko nije bolje od njega umio poticati velika politička pitanja, nitko bolje mekšati ljude i stvari, uvažavati potanke razlikosti te pogadjati i skrovite mu osnove, koje imadu služiti podlogom njegovoj diplomaciji. Jedan njegov prijatelj sravni ga preda mnom s Consalviem: vanjske se obstojnosti sastaviše, da utvrde tu prispodobu, jer je msgr. Galimberti bio tako sretan, te je njegov javni rad zahvatio u najslavnije dogodjaje za pontifikata Leona XIII.

Ni dan s ne zna nitko, što je Papa odlučio o nasliedstvu pokojnoga Jacobinia, nu mi možemo tvrditi, da Galimberti ne će ostati u Rimu van ako „stara škola“ ne preuzme vlast. On je odviše slobodan umom i značajem, a da pristane uz drugu politiku van uz onu, kojoj služi dvije godine i što ju Europa poznaje pod imenom „osobne politike Leona XIII.“ Nu ne bi li bilo toliko, koliko zatajiti čuvstva i ideje sv. Otca, da možemo i povjerovat u takav okret?

Onaj isti dan, piše nadalje dopisnik, kad je mngr. Galimberti prispio u Berlin na svetkovinu devedesetgodišnjice, primi ga knez Bismarck u posebnoj audienciji te izmieni s njim nazore o dvima pitanjima: o posredovanju izmedju Njemačke i Francezke te ob uzpostavi svjetovne vlasti.

Ovo je odmah i dojavljeno ne samo u Vatikan već i rimskoj, kraljevskoj Consulti.

Ova najnovija phasa talijanskoga pitanja zadaje brige ne samo talijanskome kabinetu već i mnogim liberalnim zastupnikom. Gg. Tayani, Toscanelli, Odescalchi imal isu više dogovora i s g. Robilantom i s katoličkimi odličnjaci. Htjeli bi se, da ministar potakne inicijativu kojom prihvatljivom kombinacijom, da predloži temelje modusu vivendi ozbiljnije od onih, što ih podaje zakon o garanciji te da ne čeka, dok Europa iznese pred vlasti pitanje o poglavice crkve.

G. Robilant odvrati, da je gotov pružiti ruku sporazumku; nu u isto doba izjavi, da je, ima li se predobiti talijanski parlamenat za temelje sporazumka, bezavjetno nuždno, da katolici učestvuju na izborih te da stupe u parlamenat predstavnici elementa katoličkoga. Bez toga da nema nade da će se dobiti istinita, ozbiljna većina.

Po tom se vidi, u čem stoji najveća zaprieka sporazumku. Leon XIII. ne kani dozvoliti katolikom, da pristanu uz vladu van tekar onaj dan, kad bude rimsko pitanje riešeno. Da inače radi, bilo bi toliko, koliko da je odstupio od svoga zadatka te se predao u milost Consulti. G. Robilant može plemenito misliti: nu hoće li tako misliti i njegov nasliednik? I nije li upravo nuždno obazirati se na eventualnost odstupa Robilantova za sadanjega stanja parlamenta?[1])

Dokle se bore Consulte i liberalci dotle ne miruju skrštenih ruku katolici. Više prelata i odličnih biskupa stadoše se dogovarati s političari odanimi Kvirinalu, kako bi se dokučilo osovište sporazumku. Svetomu je otcu dojavljeno, da će budućega ljeta udesiti u gornjoj Italiji sastanak najugledniji predstavnici katoličke stranke, kojemu će predsiedati visoko uvažavani prelat, monsignor Bonomelli. Sastanku biti će zadatak, da prouči način, kako bi se poskorilo riešenje rimskoga pitanja.

Bilo je ljudi, koji su umah posumnjali, da osnovači toga sastanka ne kane drugo, već prisiliti Papu na stanovite konsesije. Stvar nestoji tako. Katolici, o kojih govorimo, drže da je danas prikladno vrieme za te ruke razprave s dva razloga: prvi jeste, što predpolažu, da je danas Evropa uvjerena, da je neodvisnost sv. otca doista pitanje medjunarodno; drugi pako, što bezuspješan trud talijanske vlade da sakupi oko sebe većinu, dokazuje jasno kralju i njegovoj okolini, da ili valja nagoditi se s katolici ili se do kraja predati prevratu.

Dogodjaji imadu odlučiti u tom pitanju oportunosti. Što mi možemo reći jeste to, da se Papa i njegova okolina ne pačaju u ta inače plemenita nastojanja i da do njih se dopiru nestalni pokreti stranačkih mnienja i nazora.

Ima u ovo nekoliko redaka puno i puno misli, kojim podavaju današnje javne obstojnosti odlično pravo, da se kod njih zaustavi ne samo katolik već u obće svaki uman član ljudskoga družtva. *J.*

Viestnik.

Zagreb. Danas obavio je u stolnoj crkvi posvetu ulja presv. g. biskup Gašparić i prao dvanaestorici staraca noge: iz župe sv. Marka: Ant. Martinčiću 72 g., Jakobu Matiaku 72 g., Miji Maloviću 64 g., iz župe sv. Marije: Fr. Gobecu 70 g., Miji Orelu 69 g., Gj. Glavaču 69 g.; iz župe sv. Petra: Nik. Zlataru 65 g., Miji Filipoviću 75 g, Tomi Ledinčić 75 g.; iz župe sv. Ivana u Novoj vesi: Nik. Škrinjariću 68 g., Lacku Lesniku 65 g., Antunu Fantinu 60 g. Ukupno 823 god.

— **Za misiju u Danskoj** doprinesoše nadalje p. n. gg. i gspje: Teresija Arko 30 f.; dvie gospodične 1 f.; Doroteja N. 1 f.; J Sočnić, žup. u Rovišću 3 f.; M. Lovadenić, kap. u Križevcu 1 f.; Genov. Drobljenak 1 f.; Gust. Barabaš, podj. i žup. u Moravču 2 f.; Mijo Mikić, kan. 1 križevaču; Karlo Pavčec zač. kan. i žup. 5 f.; N. Mikić, kap. 2 f.; dr. Stj. Mihinić žup. s drugimi u Zlataru 6 f.; F. Kraljević, kapelan 3 for.

[1]) Medjutim je Robilanta već zamienio drugi. (Op. ur.)

Urednik dr. Ante Bauer. · Tisak [illegible]

KATOLIČKI LIST.

Broj 15. U Zagrebu, 14. travnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlaz svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom. 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Subota in albis i nedjelja Quasimodo.

I. Nedjelja, kojom se završuje osmina velikog uskrsnog blagdana, zove se Quasimodo. Ovo joj ime od prvih rieči, kojima začinje sv. misa. Ovako — po prvoj rieči sv. mise običavale se njekoć nazivati i druge nedjelje. Još je i sad običaj nazivati nedjelje korizmene: Reminiscere, Oculi, Laetare Mnogi upotrebljavaju ove oznake, a da i ne znadu odakle i za što. Za nedjelju, kojom se završuje osmina pashe, bio je još poseban razlog, što se ovako nazivala. Rieči ulaza (introita) u sv. misu ove nedjelje sadržavaju u kratko svu duševnu i moralnu pouku, koju je sv. crkva davala novoj djeci svojoj. koja su krštena na veliku subotu, to su do ove nedjelje naposeb poučavana, a onda su se tek vraćala u sviet, da vode kršćansko življenje.

Subota, koja ide neposredno pred nedjeljom Quasimodo, zove se u misalu „Sabbatum in albis", a sama nedjelja Quasimodo „Dominica in albis." Znademo, da su novo-krštenici dobivali na krstu bielo odielo, koje su morali nositi osam dana. Svlačili su ovo bielo odielo sliedeće subote, koja se za to zvala subota „in albis deponendis" a nedjelja dosljedno „in albis depositis." Osmina je dakle pashe začinjala za novokrštene jedan dan prije nego li za druge kršćane; jer velike su se subote preporadjali na novi duševni vrhunaravni život i oblačili bielo ruho, znak čiste duše svoje, za to su i svlačili ovo ruho sljedeće subote poslije vespera.

Sv. misa subote „in albis" neprestano nas sjeća duševnog prieporoda. Ozbiljnu i ganutljivu pouku za novokrštenike sadržaje poslanica, koja je uzeta iz prve poslanice sv. Petra. Poglavica apostolski sjeća kršćane, što treba da je čovjek, koji je u krštenju pokopan s Kristom, te ustao iz ove kupelji obnovljen; koji je. svukavši njekim načinom staru narav griehom izkvarenu, postao novo stvorenje božje, te je tako povišen a red svrhunaravan: Treba da su strasti i pohote, koje su prije gospodovale u srcu čovjeka nepreporodjena, ako i ne uništene u klici. a ona bar svladane. podložene, zauzdane, da mjesto njih gospoduju kriepostі. Novokršteni treba da dječinjom prostodušnošću i poučljivošću primaju milost, kojom će dostići u čovjeka savršena „Ljubazni", veli sv. Petar „odbacite dakle svaku zloću i svaku prievaru i licemjerje i zavist i sva opadanja, i kao novorodjena djeca budite željni razumna i pravoga mlieka (po grč. tekstu), da o njemu uzrastete za spasenje, ako zaisto okusiste, da je sladak gospodin." (I. Pet. 2, 1—3.) Za tim im apostol pokazuje u drugoj slici život duhovni. Po krštenju su postali udovi crkve, koja je duševna zgrada. Ova veličanstvena gradjevina ima svoju stalnost od kamena ugalna, na kom je sazidana i na kom sva stoji. Ovaj je živi ugalni kamen Isus Krist, i na njemu treba da je svaki nazidan, koji hoće da pripada crkvi. Ljudi su ga mogli prezreti i odbaciti, ali ga je gospodin odabrao i uzvisio i postao je nuždan i nesvladiv ugalni kamen, na kojem se uzdiže duševna zgrada crkve. Oni, koji su vjerom nazidani na ovaj kamen, odlikovani su najvećom čašću, koju Bog može dati stvoru svomu, a ova je čast ujedinjenje sa Sinom njegovim. Nevjera pak onih, koji se protive rieči božjoj, ne može satrti ovog kamena, već je on za nje postao kamen spoticanja i stiena sablazni, o koju će se raztepsti. Liepe li prispodobe, kojom se jasno iztiče veličajna ideja o crkvi Kristovoj i tumači narav ujedinjenja pojedinca kršćana sa svojim Spasiteljem! Da se što jače uciepi u srce krštenim izvrstnost ovog ujedinjenja i čast, koju poradi

nje sami sebi duguju, evo kakvim se riečima služi sv. Petar: „A vi rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, narod svet, puk stečen (za preveliku cienu): da objavite moć onoga, koji vas je dozvao iz tame u čudno svjetlo svoje. (I. Petr. 2, 9.) Uzvišenije se i ne da izreći dostojanstvo kršćanskog života, niti bolje označiti njegov značaj a po tom i dužnosti jače urezati u dušu kršćana.

Sv. je Pavao označio ovo ujedinjenje, koje se stvara krštenjem izmedju kršćenika i Isusa Krista, već rek bi skrajnjim izrazom, a i ovaj je sv. crkva upotrebila kao antifonu kod pričesti: „Omnes qui in Christo baptizati estis, Christum induistis, alleluia“ (Gal. 3, 27.) Sam je dakle Isus Krist postao njekim nedokučivim načinom forma, lik, duše kršćene Za to i treba da je i naše življenje odsjev, vjerna slika njegova života. Pravo dakle veli sv. Leon: „o kršćanine, priznaj dostojanstvo svoje.“

Pošto su novokrštenici primili ovako ozbiljnu pouku, pošli su još jednoć do krstilnice. Od onuda su povedeni u posebnu sobu kraj crkve, u kojoj je bila velika posuda s vodom. Ovdje im je dozvao biskup još jednoć u pamet dostojanstvo, na koje su uzvišeni, i dužnosti, koje im je vršiti, da očuvaju čistoću duše, koju je naznačivalo bielo odielo što su ga nosili ove osmine svoga prieporoda, a sad će ga svući i povratiti se poslovom svojim. Onda im se svuklo bielo odielo, u koje ih je bila crkva obukla, da se opere u onoj pripravljenoj posudi s vodom i sačuva za sliedeći svečani krst. Napokon prije što će ih odpustiti dao im je biskup svojom rukom na spomen tajna, što su se na njima sbila, uskrsni simbol, sliku vazmenog jaganjca u vosku. Zadnji trag ovog obreda obstoji još i sad u Rimu; papa na ime dieli na uskrs prve i svake sedme godine svoga vladanja uskrsno janje (agnum Dei).

II. Što je crkva u sv. bogoslužju činila za novokrštenike u subotu in albis deponandis, ono čini za sve kršćane u nedjelju in albis depositis. Kao što je subota in albis bio osmi uskrsni dan za novokrštenike, jer su se na veliku subotu duševno preporodili; tako je za druge kršćene osmi dan uskrsa nedjelja in albis, jer oni na uskrsnu nedjelju s veseljem pozdravljaju slavnu pobjedu uskrsnulog janjeta, kojom je pobiedio dvoju smrt duševnu i tjelesnu, i ustavši iz groba svojom moći postao lav pobjednik od koljena Judina (Odkr. 5, 5.) Svi mi treba da se opominjemo, da smo krštenjem u Isusu Kristu začeli u njemu i po njemu novi život, koji ne smije biti život izkvarenosti i grieha. Ovaj duševni život treba da se razvija i da raste, ali da ne stari t. j. da ne oslabljuje, ne nazaduje, da se ne kvari. Treba da za uviek sačuva svježost prvih dana, a da ga svega proniče nevinost i prostodušnost djetinja; jer na sve idu rieči začetnika ovoga života: zaista vam kažem, ako se ne obratite i ne postanete kao djeca ne ćete ući u kraljestvo nebesko (Mat. 18, 3.). Ovo je djetinstvo razumno, sveto i božansko, sav naš život zemaljski ujedinjen s Isusom Kristom. Jer ovaj svrhunaravni život naš i nije drugo nego li začetak budućega života na nebu, gdje ćemo uživati punoću blaženstva vječnoga. Ovaj je život stvorio u nami više, svrhunaravne osjećaje, koji nas nukaju, da tražimo svrhunaravnu hranu, kao što malena djeca traže mlieko materinje. Za to sv. crkva i začinje sv. misu dovikujući vjernikom rieči iz poslanice sv. Petra, koje su dan prije čuli novokrštenici u poslanici sv. mise: „Quasi modo geniti infantes, alleluia, rationabiles, sine dolo lac concupiscite. Alleluia, alleluia, alleluia.“ Ovo je duhovno mlieko pouka vjere, prilagodjena slabomu razumu našemu; jer u ovom životu još ne možemo gledati Boga „koji stanuje u svjetlosti, kojoj se ne može pristupiti (I. Tim. 6, 16.).“ Ova je pouka vjere od Boga, a daje nam je crkva. Nama dolikuje, da se ovomu ugledu podvrgavamo onom pripravnošću, onom bezazlenošću, kojom djeca slušaju i vrše rieči i naloge roditelja svojih.

Sv. vjera, koja nam je na sv. krstu s milošću posvećujućom ulivena u dušu, a koju je Spasitelj naš uskrsnućem svojim najkrepčije zasvjedočio osobito se iztiče u svoj službi ovoga dana. A kako je to naravno! Sv. nas crkva sjeća prieporoda našega, dakle nas sasvim umjestno i zgodno spominje onoga, što je osnov i korjen opravdanja našega, što je hrana duševnoga života našega; a sv. Pavao svjedoči: „da pravednik živi od vjere.“ (Hebr. 10, 38.)

Poslanica je uzeta iz lista sv. Ivana Ona začinje: riečima „Ljubazni! Sve, što je rodjeno od Boga, pobjedjuje sviet; i to je pobjeda, koja pobjedjuje sviet, vjera naša Ko je, koji pobjedjuje sviet, osim onoga, koji vjeruje, da je Isus sin Božji?“ (I. Joa. 5, 4.) Za tim navodi ljubazni učenik Isusov, razna svjedočanstva, koja je Isus primio na nebu i na zemlji, a koja utvrdjuju božanstvo njegovo, u koje mi vjerujemo.

Sv. evangj. pripovieda po sv. Ivanu, kako se Isus javio apostolom skupa sa sv. Tomom, koga je Isus onako očito uvjerio o svom uskrsnuću. Nevjera Tomina utvrdjuje vjeru našu, i u viek treba da nas spominje rieči Spasiteljevih: „Blago onim, koji ne vidješe, a vjerovaše.“ Evo bezazlenosti vjere, koja je ovdje princip sreće naše, jer nam dušu čuva u postojanom miru, a dobavlja tim više milosti čim je poniznija; a na drugom ćemo svietu tim jasnije gledati Boga u slavi njegovoj, i sami biti tim blaženiji, čim je ovdje tvrdja bila i življa vjera naša.

U antifoni za „Magnificat“ nalazimo sladak pozdrav Spasiteljev, kojim je pozdravio apostole, kad im se je javio: „Mir vam.“ Ovo je sladak dovršetak uskrsnih blagdana; ovo ujedno plod vjere, koja nam se ovaj dan osobito preporuča. Sv. Pavao piše Rimljanom: „a Bog nade da vas napuni svake radosti i mira u vjerovanju, da obilujete nadom i silom Duha svetoga.“ Ovo su neprocjenive blagodati vjere: ovdje radost i mir u nadi osnovanoj na smrti i uskrsnuću Spasiteljevom, a ondje plaća naša nebo i u njemu Bog: mir bez kraja, radost bez mjere, počinak bez svršetka.

Iz korizmene okružnice presv. g. J. Posilovića.

O svetosti i nerazriešivosti ženitbe.

(Dalje.)

Ali makar je ovo jasno, nalazilo se je ipak i u crkvi učitelja i poglavara, koji su se hvatali za onu rieč Gospodnju, kojom je dozvolio odpustiti ženu bluda radi, i takovo puštenje htjeli razumievati onako, kako bijaše po zakonu Mojsijinu, t. j. s pravom na drugu ženitbu. Nemojte se tomu čuditi. Slaboći i nestašnosti pûti čini se onakov zakon pretvrd. Ako su sami apostoli, kad im je Gospodin taj zakon izjavio, rekli: Ako je tako stvar čovjeku sa ženom si nije koristi ženiti se (Mat. 19, 20.); ako su običaji i svjetovni zakoni ovomu Kristovu zakonu bili skroz protivni: nije velim, čudo, da su se i njeki učitelji i poglavari crkve onoliko hvatali za onu, recimo, neizvjestnu rieč Gospodnju o puštenju bluda radi. Sv. Augustin, veliki naučitelj i biskup sv. crkve, učio je bez dvojbe, da se vez ženitbeni ni porad preljube ne smije razkinuti; al izpovieda sasvim tim (De fide et operib. c. 19. n. 35.), „da je u samih božjih izrekah tako tamno ono, da li je i onaj, kojemu je bez dvojbe slobodno pustiti preljubnicu, ipak i sám preljubnik, ako se drugom oženi; da mu se čini oprostljivo, ako se u tom tko prevari.“ Tako je u iztočnoj crkvi preotelo mah mnienje i običaj, da je slobodno preljube radi razkinuti ženitbeni vez. Ali u zapadnoj crkvi, a naročito u prvoapostolskoj rimskoj crkvi, obdržavao se je odmah od početka u podpunoj čistoći i čitavosti onaj Kristov zakon: Što je sam Bog svezao u jednu pût, toga čovjek da ne razstavlja.

6. Navesti ću jedan primjer iz najstarijega doba. Ima knjiga pod imenom „Hermin pastir“, koja je postala u Rimu oko polovine drugoga vieka po Kristu (a ima učenjaka, koji tu knjigu drže za još stariju). U toj knjizi stoji ovako pisano. Ako bi muž zatekao ženu si u preljubi, i ako bi se ova iskreno pokajala i onakova grieha ostavila, da joj ima oprostiti. Al „što da učini muž, ako bi žena ostala u onakovoj strasti? Neka ju, veli odpusti, a muž neka ostane o sebi; ako pako pustiv ženu drugom se oženi, i sám je preljubnik.“ (Mand. IV. 1.) Eto vidite: pustiti smije, pače mora preljubnicu, koja se neće da popravi; al se za to ne smije drugom ženiti. Ako bi ipak tako učinio, bio bi preljubnik, to će reći: oskvrnio bi prvi ženitbeni vez, koji sveudilj traje, makar je žena puštena. Čujte još drugi primjer iz četvrtoga vieka! Fabiola, gospoja u svem Rimu poznata i štovana, od prastaroga i slavnoga roda Fabija, i vrlo bogata, odpusti svoga muža, koji je tako nesramno, tako se gadno vladao, da toga nebi ni bludnica ni kupljena robinjica podnositi htjela. Pravo ga je odpustila; ali budući mlada, osjeti da se neće moći za dugo održati u poštenju i čistoći: hvati se dakle za slobodu, koju joj je za onda davao državni zakon, te se uda za drugoga muža. Ali što je dopuštao za onda cesarski zakon, nije dopuštao zakon Kristov; te ju biskup rimski, t j. papa, izobči i izključi iz crkve. Kad joj drugi muž umre, ona zamoli u crkve proštenje, al ga ne dobi drugačije, nego da se podvrgne javnoj pokori, kakova je u ono vrieme još bila u običaju. Obuče se dakle u kostriet, i pospe pepelom, te pred uzkrsni dan u basilici Lateranskoj (to je stolna crkva papina), na očigled svemu Rimu, stade u redu javnih pokornika, razpletenih vlasi, omrljana lica i ruku, i prignu nekoć ponositi i sjajni, a sada skučeni i pepelom zaprljani vrat, moleći smjerno unilazeće u hram, da joj oproste sablazan, i da joj u Boga, i božjega namjestnika, pape, umole oproštenje. Bilo je to do suza ne samo svemu puku i svećenstvu, nego i papi. A za što se je toliko ponizila i poništila gospoja visokoga i slavnoga roda? što je toliko kriva, kad je ono učinila, što joj je dopuštao cesarski zakon? Al joj nije dopuštao Kristov zakon, koji zakon crkva, a naročito glava njezina, sv. Otac papa mora izvoditi, i kršitelje onoga zakona kazniti, makar mu je kano čovjeku žao ljudske slaboće. Da je pako tada u rimskoj crkvi dvojbeno bilo, nije li morda i po Kristovu zakonu dopušteno preljube radi razkinuti ženitbeni vez: ne bi jamačno ni papa Fabiole bio izobčio, nit bi se ona imala podvrći onako mučnoj javnoj pokori. Ženitbeni dakle vez vjerovali su i držali nerazvrzivim i u slučaju preljube.

*

Prije nego dalje nastavim, dopustite mi, da malo postanem kod pokornice Fabiole. Čuli ste za njezin visoki rod, gledali njekim načinom njezinu divnu pokornost, a sad da vidite njezinu plemenitu ljubav! Pošto dobi oproštenje i bi natrag primljena u občinu svetih. t. j. u crkvu, mogaše se opet udati. Apostol naročito veli: Žena je svezana za svekoliko vrieme dok živé njezin muž; ako pak umre muž njezin, slobodna je za koga hoće udati se, samo u Gospodinu. No ona, koja si bješe uzela slobodu onda, kad je po zakonu božjem nije imala, nehtjede se njom služiti, kad ju je sbilja dobila, nego voli slušati apostola, koji dalje reče: „Blaženija je pako, ako onako ostane po mojem savjetu“ (I. Cor. 7. 39. 40.), t. j. da se više ne udaje, nego da dušom i tielom služi jedino Gospodinu. I čujte kakovim je plemenitim plodom urodila sadanja njezina poslušnost! Imaše velika imanja; sva proda, i sav novac pripravi za siromahe. Što nitko prije nje ne učini u Rimu, svojim troškom sagradi i uredi u Rimu bolnicu, u koju sa ulica pobiraše bolestne, i njegovaše biednike iznemogle od bolesti i od gladi. Nosila ih kadšto sama na ledjih, i izpirala im iz rana gnoj, kojega drugi ni gledati ne mogahu, i hranila ih svojom rukom. Ni to joj nebijaše dosta. Podupirala je takodjer siromašne klerike i redovnike, a navlastito posvećene djevojke t. j. duvne. Putovala i u svetu zemlju, i ondje za nekoliko vremena slušala sv. Jeronima, gdje joj je tumačio sv. pismo. Vrativši se u Rim nastavi svoju darežljivost napram siromahom i redovnikom, i kad umre ne ostavi za sobom zemaljskoga blaga; al što ostavi? Ostavi to, da su siromasi za njom plakali, redovnici ju blagosivljali, kršćani se njom ponosili, sámi joj se pogani divili kano kakovu čudu. Sav Rim izadje joj na sprovod, i sv. Jeronim tja iz Betlehema učini joj nadgrobnicu (Ep. ad Oceanum, epitaphium Fabiolae) ljepšu i trajniju, nego da joj je prvi umjetnik od dragoga kamena sagradio veličanstven spomenik. Ona nam nadgrobnica i sada još poslie četrnaest stotina godina glasa, i glasat će dok bude svieta i vieka, njezina plemenita i divna djela. Vi pako, braćo moja, naučite se iz primjera Fabiolina, ne samo kako je sv. rimska crkva u četvrtom vieku čuvala nerazvrzivost ženitbenoga veza, nego i to: kako je gorko i nečastno uzraditi proti božjem zakonu; a usuprot kako je častno i slavno, kako spasonosno za čovječanstvo u obće: kad se ne samo vjerno uzdržaje čitav božji zakon, nego još nastoji, koliko komu Bog daje, poći za većom savršenosti, slieděć evangjeoske savjete.

Crkva rimska, kako tada, tako je i poslie, svom snagom i odlučnosti branila i izvodila nerazvrzivost ženitbenoga veza: i ne popuštajući ni strasti ni slaboći pûti, ni protivnim običajem ni zakonom ljudskim, izvojevala je napokon zakonu božjemu podpunu i jedinu kriepost po svem svietu, kud se je priznavala njezina Bogom joj dana vlast. Kad su u šestnaestom vieku tako zvani protestanti, pod izlikom tobože evangjeoske slobode, uvodili slobodu pûti glede ženitbe, izjavi svečano božja crkva, na tridentskom sveobćem saboru, izobćenje na svakoga, koji bi se usudio reći „da je crkva u bludnji, kad je učila i uči po evangjeoskom i apostolskom nauku, da se poradi preljube jednoga supruga ženitbeni vez ne može razvrći; i da ni jedan (suprug), ni nedužni, koji uzroka preljubi nije dao, nemože za živa drugoga supruga sklopiti druge ženitbe; te da preljubu čini onaj, koji odpustiv preljubnicu, drugom se oženi, i ona, koja odpustivši preljubnika, uda se za drugoga.“ (Can. 7. sess. 24. de sacr. matr.). Ovom svečanom izrekom sveobćega sabora riešeno je za sva vremena pitanje: da li se ženitbeni vez medju kršćani, pošto su njim dvoje postali jedno tielo, može i čim razvezati; ako ni čim drugim, a to morda preljubom jednoga supruga? Izrečeno je naime, da se ne može razvezati ni čim drugim, van smrću. Tko je god pravi kršćanin i katolik, ovaj božji zakon, od crkve Isusa Krsta ovako jasno i odlučno proglašen, ima štovati i držati i braniti proti svemu i svakomu: proti obsjenam i prevaram pûti, proti zlim običajem, proti lažnim naukom, makar se zaodievali častnim plaštem znanosti; napokon i proti zakonom ljudskim, gdje bi se takovi izdali. U tom bo slučaju valja ona slavna izjava apostolska: „Slušati treba više Boga, nego li ljude“ (Act. 5, 29.).

7. Nadje se, istina, i medju ljudmi krštenimi slučajeva ženitbe, gdje biš mislio, da bi bilo najbolje, da se takovi supruzi sasvim razkrste, i da se makar drugačije žene, samo da je mir. No, braćo moja, pravi mir u ruci je božjoj, u ruci je onoga Isusa Krsta, koji reče apostolom: „moj mir dajem vama; ne kako ovaj sviet daje, ja ga dajem vama“ (Joan. 14, 27.). Al on ovaj svoj mir daje onima, koji ga ljube i njegove zapoviedi obdržavaju. Gdje nadjete, da medju suprugima neima mira; kad biste mogli sve po istini doznati: našli biste i to, da oboje ili bar jedno ne mare za Boga, nit slušaju njegovih zapovjedi, nit traže njegovih milosti. Onda nije čudo, da im je ženitbeni jaram pretežak, i da ko biesni skaču i sve kušaju, ne bi li ga kako polomili. Jer doista razpuštenoj pûti i pokvarenom svietu nesnosan je onaj zakon — to pokazuje poviest prije Krista; a nije lagan u obće ljudskoj naravi, griehom oslabiloj i nakvarenoj. Al je za to Isus Krst, koji je došao da ono popravi, što je griehom pokvareno, pače da od griešnika učini sinove božje i baštinike kraljestva nebeskoga: On velim, kako je uzpostavio božji zakon o nerazvrzivosti ženitbe, tako je dao kršćanom suprugom i božju snagu, kojom će ženitbeni jaram tečajem svega života lahko nositi. „Moj je jaram blag, i moje breme lahko“ (Mat. 11, 30.) reče on u obće za svoje zapoviedi; a što se tiče ženitbe napose, sjetite se, da je sakramenat novoga zakona. Tko milost ovoga sakramenta u istinu dobije, i pomnjivo čuva, i dobrimi djeli množi: taj se jamačno neće potužiti na težinu, nekmo li na nesnosljivost ženitbenoga jarma.

Al ih ima danas, koji se kršćani pišu, al ni vjere ne imaju u Boga i njegova Krista. Takovi su nesposobni da primu sakramentalnu milost. Oni pače stupajuć u ženitbu — jer je medju kršćani svaka zakonita ženitba sakramenat — pogrdjuju sakramenat, te mjesto milosti navlače na sebe božju osvetu. Kako ćete očekivati, da bude takova ženitba sretna, i do konca tvrda? Onda k tomu uzmite na um: tko je najprije vjeru odrekao Bogu, zar će ju sigurno održati ženi?

(Konac će sliediti.)

Katekizam u provojedih

ili nacrti za katekctičke propovjedi obilati dokazim svetoga pisma, svetih otaca i svietske poviesti za sve nedjelje i glavnije blagdane u godini. Pobrao, preveo i pomjestio O. Jeronim Vladić iz Rame, franjevac bosanski. (S dozvolom preč. nadbiskupsk. ordinarijata i redodržavničkoga starješinstva). Svezak I. Ciena 1 for. 50 novč. Sarajevo 1887. Tiskara Spindler i Löschner." Iznosi u ovećem formatu str. VI. 248, a sadržaje trideset pet propovjedi, (počam od prve nedjelje adventa pa do šeste nedjelje poslie Uzkrsa uključno).

Prije nego navedem uz preporuku i neke primjetbe, za koje scienim da će častnoj braći svećenikom kod porabe ovoga djela biti koristne, čujmo uvod u rečeni „katekizam u propovjedih", kojim velečastni otac J. V. tumači naslov djelu te svoj naum kod ovoga rada. „Rieč uz knjigu. Evo ti brate svećeniče više jedne bogoslovne knjige na našemu hrvatskome jeziku, da se njome pomogneš u potrebi, kada ti uztreba razlagati glavnije istine naše svete i jedino spasonosne katoličke vjere; a karati zloće puka traga. — U njoj ćeš naći silu navoda iz svetoga pisma i svetih otaca, što će ti služiti za podlogu vjerske poduke. Ako ti je mnogo i trudno sve naučiti i sve reći, nitko te na to i negoni: uzmi ono, što ti se čini, da će bolje tvoj puk razumiti. Iz tolike množine lasno će ti biti uzeti koliko ti bude u volji; ali je muka, kada se nejma odkle, a ne kada ima previše — od suviška glava neboli."

„Ja sam ovoj mojoj knjizi nadio ime „Katekizam u propoviedih"; jer su u njoj raztumačene one iste glavne istine, koje se nalaze u običnom našem katekizmu, samo ne onim redom, nego obzirom na evangjelja preko godine iz kojih je izveden nauk kateketički. — Nazvao sam ju i „Nacrti" s toga, što je u propovjedih toli obilno gradivo, da umniji svećenik lasno može dokazati dotičnu istinu na svoj način, poslużivši se ovimi dokazi, da ih netraži po sv. pismu i sv. Otcih, što je skopčano sa ne malom nezgodom i gubitkom vriemena."

„Da mnogim neće po volji biti ovako udešene propovjedi, to mogu već unapried naslućivati; ali velju: nije se rodio, tko je svemu svietu ugodio, dosti će mi biti ako se tko njimi bude pomogao u nuždi, a to će moći mnogi. Koji zna više i bolje za ovoga nisam ni radio, nego take molim, neka svojimi djeli izadju na sriedu, da se njimi pomognu slabiji, medju kojimi sam i ja."

„Gledao sam da mi jezik bude što razumljiviji puku u kome živem; pa ako s toga nisam svagdje upotrebio pravoga oblika, neka mi se nezamjeri. — Da sam imao kada još jedanput sve preraditi, bolje bi izišlo u mnogomu pogledu, prem bi i onda gledao, da priprostiije raztumačim stvar, makar slovnička pravila i povriedjena bila, ili mnogom književniku što u oči palo; jer reče negdje sv. Augustin. „Malo corrigi a grammaticis, quam non intelligi a populis." — „Jesam li ovom knjigom doprinio što dobra, to nepripisujem sebi, nego neka bude Bogu slava i dika; a jesam li što pogriešio, to odmah iz te stope opozivam i podlažem se nepogriešivomu sudu sv. majke Crkve katoličke."

„Preporučujuć se braći svećenikom i svim pravovjernim kršćanom, kojim je stalo do obilnije i obširnije vjerske pouke, neka me pomognu, da uzmognem na skoro i drugi svezak objelodaniti." Tudier imade štovani čitaoc doslovno sve, što je veleč. O. J. V. u uvodu o svojem djelu rekao.

Zajedno s piscem u njegovoj „Rieči uz knjigu" preporuča i izvjestitelj ili, ako voliš, ocjenitelj častnoj braći svećenikom rečeno djelo putem „Katol. Li." Za čistinu nauke u pogledu vjere i morala jamči već i sam veleč. pisac, a osobito pako i čuvena dvojaka dozvola, da se djelo dade pod tisak i širi hrvatskim katoličkim svietom. No i to je nedvojbeno, da neće biti na uštrb ugledu nit onomu prečastnoga nadbiskupskoga ordinarijata vrhbosanskoga nit onomu velečastnoga redodržavničkoga starješinstva franjevačkoga, ako se ovdje uz književnu preporuku učine i neke književne primjetbe. Slične bo „dozvole" tako nepriečе, da se njimi providjenim djelom ovdje ondje što ma i prigovori, kako je svaki pisac, šiljući svoje djelo u sviet, uzeo na sebe, hoćeš nećeš obveznost, da bude pripravan i prigovore čuti, ako mu ih tko učini. Napokon, da tako bude, zahtieva i obće dobro kršćanskoga života. Onim pako, koji kane prigovarati, imade biti na pameti istina, ljubav napram Bogu i bližnjemu; osobito ih pako imade voditi dobra namjera. Toga ću se i ja nastojati držati. Za obstojnost naročito dobre nakane svjedoči mi i to, što ovo pišem zatražen od drugih, koji bi se željeli knjigom poslužiti. Neugodnost moga posla bit će mi nadam se nagradjena medju ostalim prvo tim, da će mnogi knjigu kupiti, koji inače nebi za nju ni znao; drugo tim, što će se njom moći svi koristnije poslužiti nego li bi to inače bilo; treće tim, što će morda veleč. pisac kod drugoga svezka, a i kod ovoga, ako dodje do novoga izdavanja, moći, a mislim i htjeti ove migove koristno upotrebiti.

Ponajprije dakle izjavljujem, da ja sigurno ništa nemam niti nesmijem imati proti tomu, što se propovjedi udešavaju prema katekizmu. Dapače moje mnienje jest,

da recimo za župske crkve nemože biti ništa koristnijega i milijega, nego li je pretakanje sadržine katekizmove u nedjeljne perikope evangjelja i epistola, a ovih opet u katekizam. Tim načinom nosi istina sadržana u katekizmu svojimi izrazi novo svjetlo u rečene odsjeke svetoga pisma, a opet istina ondje sadržana razsvietljuje svojim jezikom ili svojom prispodobom ili i činjenicom ono, što je u katekizmu na dotičnom mjestu. Tim se pako postigava, da se srdca vjernika posve psychologički utješenimi ćute; jer vide svoj katekizam u svetom evangjelju, a istim načinom evangjelje u katekizmu. Jest naime tudier rek bi dvojako svjetlo za um i dvojako poticalo za srdce, od čega prvo djeluje tako od prilike kako dva svjedoka na sudu, a drugo tako recimo kako dobar uzgoj domaći pomaže uzgoj školski, a dobar uzgoj školski dobro dolazi disciplini domaćoj. Djeluju takove propovjedi, zvale se inače kako tko hoće, osobito i radi toga, što ljubko i živo dozivaju u pamet ono, što već djeca uče u katekizmu, te što davaju život obrazcem, što ih vjernici obično svaki dan mole ili recituju; a „memorare“ je u pravilih kršćanskga života od ciene neprocjenive. Napokon na toj metodi propoviedanja počivao bi po mojem najdubljem osvjedočenju osobiti Božji blagoslov, jer ju je sveta apostolska Stolica u katekizmu „ad Parochos“ preporučila. (Præf. n. 13.) Propovjedniku se je ovakovih propovjedi podvrći ponajprije dvojakomu poslu: da naime uz kakav jezgrovit komentar prouči odsjek dotični svetoga pisma, da si ga dobro razmotri i u cielosti i u dielovih, onda da ga neprisiljenim načinom onamo u katekizam pameću metne, kamo u istinu spada; a radi toga imade s druge strane biti propovjedniku takovu razdioba i sadržina katekizma jasna. Koliko pak sadržine katekizmove da unese u odsjek svetoga evangjelja (ili epistole), opet koliko ili što da baš sada iz evangjelja (ili epistole) prenese u katekizam: to je propovjednikovoj slobodi i njegovih slušatelja potrebi ostavljeno; premda i jedan „Index“ u kat. rim. u tu svrhu može koristno služiti. Nego ako imade propovjednik za svoje vjernike propisan mali diecez. katekizam; bit će sigurno najbolje, da taj katekizam doslovno cituje i da kaže, gdje se to i kod kojega diela u tom katekizmu nalazi. Razlaganje pak valja ili sasma ili barem poglavito vaditi iz katekizma „ad Parochos.“ Želi dapače sveta Stolica (na navedenom mjestu u katekizmu), da se u obće sve, što god iz svetoga pisma i osim crkvenih perikopa župnik vjernikom tumači, uviek svadja na sadržinu katekizma. („Quare in omni docendi et interpretandi munere hanc consuetudinem tenebit dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera, ad quæ referri universam divinæ scripturæ vim atque doctrinam diximus.“) Nadalje množina stvari, o kojih katekizam sbori, dubljina i opet raznolikost sadržine evangjeljâ i epistola nedjelnih sjedne strane, s druge opet naša čovječja sporost u pojimanju u obće a priprostijih vjernika napose zahtievala bi više godišnjih tečaja (četiri, pet, šest), dok bi se razgovjetnim govorom protočio katekizam u perikope, a perikope u katekizam. U tom pako poslu da ništa neostane u katekizmu, što nebi bilo razjašnjeno i na sadržinu katekizmovu svedeno, u tom velju poslu zrcalila bi se župnikova il propovjednikova umnost i brižnost; a srdca kršćanska poskakivala bi od radosti, kad bi se hranila ovakimi propovjedmi. Svi tečaji takovih govora mogli bi se u pravom smislu nazvati „katekizam u propovjedih“ ili „evangjelja i epistole nedjeljne u katekizmu“; a moglo bi ime ići i na pojedini tečaj u smislu djelomičnom.

No propovjedi, o kojih nam je govor, nisu ni tumačenje perikopa ni tumačenjem katekizma. Pa sienim, da neću reći neistine, ako tvrdim, da će se svakoj sbirci propovjedi (boljih, lošijih) smjeti dati ime „katekizam u propovjedih“, ako se smije dati ovim od veleč. otca Ja. Va. „pobranim, prevedenim i pomještenim.“ Na tu misao čovjek lahko dodje, ako i nije ovih propovjedi čitao, kako ih je pisac ovoga neke od početka do kraja, druge barem u njihovih uvodih čitao, a u glavnijih dielovih barem razgledao. Jer je svakomu, koji se u ove stvari razumije, poznato, da propovjednici „in omni docendi et interpretandi munere hanc tenentes consuetudinem dirigendi omnia ad prima illa quatuor genera“, spadaju u ovo naše vrieme medju preriedke ptice; pa da je kano čudo, ako je velečastni otac J. V. bio tako sretan, da je mogao sabrati propovjedi takovih, da mu sbirka bude sbilja „Katekizam u propoviedih.“ Meni pako, kad sam pročitao ili razgledao, kako netom rekoh, ovu sbirku, bila je skoro nedvojbena stvar, da morda od svih tridešet pet propovjedi nije prvobitno niti jedna pisana i rečena obzirom na sadržinu katekizmovu; pa da je ono, što ondje dolazi iz katekizma „ad Parochos“, ili onako rečeno, kako se u obće može činiti u propovjedih, ili da je umetak velečastnoga otca Ja. Va, koji je htio od njih načiniti „katekizam u propovjedih“; a ovo mi se čini najvjerojatnije, jer su dodatci nekako bez veza ter slabo idu u organizam propovjedi, u kojih se nalaze. Vidimo za to dva tri primjera.

„Propovjed za prvu nedjelju Došaštja.“ U toj propovjedi evo ovaj naslov: „Sedmi članak: Od tuda ima doći suditi“, jest jedina stvar, koja sjeća na katekizam. Čujmo sav uvod, jer je kratak: „Današnje nam evangjelje govori o dvie vrsti onih, koji imaju biti sudjeni. Prvi su oni, koji će venuti i sahnuti od straha i očekivanja nastajućega suda, govoreći planinam i pećinam: panite na nas i sakrijte nas od onoga, koji sjedi na priestolju. Drugi su oni, štono će podignuti glave svoje, izčikajući odkup svoj i prikučujući se kraljestvo Božje. O obojih ću danas govoriti, i to prvo, koli će se strašiti zadnjega suda bezbožnici i griešnici, a drugo naprotiv koli će ga željeti pravednici i pokorni griešnici.“ Taj stavak razvija propovjednik na jedanaest strana ovećega formata; ali se niti riečicom nedodira katekizma. Tu nalazimo do sedamdeset (nabrojio sam sedamdeset tri, a moguće, da sam se prevario) navoda iz svetoga pisma st. i n. z. i

svetih otaca; no nit se katekizam cituje, nit se tumačenje iz njega vadi, što bi se imalo činiti, ako se smije svojatati za propovjed (dielomični) „katekizam u propoviedih.“ Pa ako još propovjednik u crkvi nekaže nit onoga: „Sedmi članak: Odtuda ima doći suditi“, kao što je vjerojatno da nije kazao: što je onda u čitavoj propovjedi, što vjernike sjeća na njihov katekizam? U ostalom ni to nestoji, da je: „Odtuda ima doći suditi“, sedmi članak, ako se nedoda: „žive i mrtve.“ — „Propovjed za drugu nedjelju Došašća.“ Naslov je propovjedi: „Dužnosti roditelja u odgajanju djece.“ Čujmo i ovdje kratki uvod u propovjed: „Sveti Ivan Krstitelj brižan o spasenju svojih učenika i nasliednika šaljući ih danas, kao što nam evangjelje kaže k Isusu, i hotiući ih poslie svoje smrti preporučiti Isusu, da nauče njegov nauk, pokazao nam je, koliko se imaju roditelji i skrbnici brinuti svojom djecom, da ih pošteno i kršćanski odgoje, da im jedanput budu liepa podpora, kršćanstvu dika, a crkvi i državi ponos. O toj ćemo brigi danas govoriti.“ Dosad nit sjeta na katekizam. No ipak malo niže u samom razlaganju čitamo ovo: „Pita se sada na što se najprije ima protezati briga roditelja? Katekizam rimski iziskuje dvoje 1. da ih poduče u svetom nauku i da im zapoviedaju, po čem će se priučiti dobro živiti“; 2. da ih poduče u vjeri tako, kako će Boga štovati sveto i brez prestanka.“ To onda propovjednik razširuje, no kako ne baš jako razgovjetno, tako osobito ne iz katekizma „ad Parochos.“ Ali ni gledom na ovaj stavak nekaže se narodu, a ni pisac necituje štiocu mjesta iliti diela u katekizmu, u kojem se to nalazi: a to je i za vjernike bitno, da se naime sjete, kad izgovaraju recimo četvrtu zapovjed, na tu dužnost. Stvar se dakle, reći će ocjenitelj mjesto propovjednika, nalazi u kat. rim. u razlaganju četvrte zapovjedi Božje, pa glasi: „. . sic parentum propria officia sunt atque munera, ut sanctissimis disciplinis ac moribus filios imbuant, iisque optima dent vivendi præcepta, ut ad religionem instructi et parati Deum sancte inviolateque venerentur“ (P. 3. c. 5. n 21.). U diecezanskom katekizmu nalazi se ista misao u razlaganju svetoga sakramenta ženitbe (a to na tom mjestu po mojem nemjerodavnom mnienju jako shodno) izrečena ovimi riečmi: „Muž i žena imaju . . 2) djecu si u strahu Božjem složno odhranjivati.“ Nego da nuzgredno rečem, naš propovjednik vrlo je zamršeno preveo misao ka. ra, učiniv od synonyma njegovih dvie točke i dvie rekši različite stvari. Pa ja mislim, da nema u svoj Bosni vjernika, koji bi razumio ovaj stavak, ako se u drugoj točki želi reći nešto posve drugoga nego je u prvoj rečeno. To je i propovjednik ćutio, pa s toga se, čini mi se, na tu razliku više i neobazire u toka govora. Meni pak dolazi na pamet misao, da ovoga nije prvobitno nit bilo u propovjedi, već da je to dodao izdavalac; jer neposredno iza čuvenoga stavka stoji: „Sveti otci ovom dvostrukom dužnošću roditelja hoće da kažu. . . .“ Ili zar je baš jako običan govor: „Katekizam rimski = sveti otci? Nego dolazi ipak još nešto iz ka. ra. u novoj propovjedi. „Otci sabora tridentskoga u svom katekizmu vele: ‚dužnosti su roditelja, da djecu svoju nauče, što im je potrebito, kako će Boga štovati“; neznam, je li ovo ono isto, što je u 2. točki stavka rečeno ili nešto drugoga; ako je drugo, nebih znao, odakle je iz ka. uzeto. Za sliedeće mjesto mislim da znam, odakle je, no opet neide ovamo: „Zašto su dužni roditelji djecu svoju podučavati, uzrok nam navode gore spomenuti otci, koji vele: „da um ljudski može sam neke stvari pronaći i razumiti, ali da imade stvari potrebitih za spasenje, do kojih čovjek svojim umom nebi mogao nigda doći, za to mu je potrebit učitelj, da ovo razumi i nauči.“ Ovo velim podnipošto neide u tumačenje dužnosti roditelja, pa se ni u ku. rim. dakako nenalazi u odsjeku, gdje se te dužnosti razlažu, već u Prooemiu, pod naslovom: „Prooemium, agens de Pastorum in ecclesia neccessitate, auctoritate, officio et de præcipuis doctrinæ christianæ capitibus“; i to ponešto drugimi riečmi. Da li je pak shodno navodne znakove metati, ako čovjek doslovno necituje, prepuštam; samo to kažem, da je ovo razlog, zašto je nuždna vrhunaravna objava i nepogrešiva nje čuvateljica i učiteljica; pa s toga da je silom nategnuto (valjda od izdavatelja propovjedi) onamo kamo nespada te gdje je bez smisla i veza. — Inače propovjed ide onim načinom, kako i prva: nalazimo razmjerno toliko navoda iz sv. pisma i sv. otaca, kako i u prvoj (nabrojio sam ih trideset i osam; a propovjed je skoro napola manja od prve). No nigdje spomena na četvrtu zapovjed, ili drugu čest katekizma, gdje se to od prilike nalazi. A kako liepih stvari imade k. r. u tumačenju četvrte zapovjedi Božje iza gore čuvenih stvari!

„Propovjed za treću nedjelju Došašća. O poniznosti protivne oholosti.“ I tudier nigdje, ako me nisu posve oči prevarile, nema ni spomena na katekizam; a opet mnogo i mnogo navoda iz sv. pisma i otaca (bit će ih oko petdeset po mojem broju, a propovjed imade jedva šest strana). „Propovjed za prvu nedjelju po Vodokrštju.“ — „Djeca su dužna štovati roditelje.“ O katekizmu ni rieči u čitavoj propovjedi; da se četvrta zapovjed kani tumačiti, o tom ni spomena. Dapače medju četrdeset od prilike navoda iz sv. pisma nema mjesta upravo onaj tekst, kojim se (Ex 20, 12.) izriče 4. zapovjed. Pa tim načinom idu manje više sve propovjedi. — Čujmo još rieč o zadnjoj u ovom svezku. „Propovjed za VI. nedjelju po uzkrsu. O zlu izgledu, sablazni.“ „. . Kazat ćemo prvo, što je zao izgled i pred kim se ga imamo najviše čuvati, a drugo, zašto se ga imamo čuvati i kloniti.“ Opet se razlaže bez obzira na katekizam. — Opetujem dakle, što sam rekao: da ćemo smjeti svaku sbirku propovjedi nazvati „katekizmom u propovjedih“, ako se pravom ove propovjedi tako zovu. Kad pak to tvrdim, neću da veleč. otca tjeram u laž. On imade poseban pojam o „katekizmu u propovjedih (usljed čega on u 4. br. „Glasnika

. . ." može ove propovjedi takodjer „katketičkimi" zvati); pa prema svomu pojmu je nazvao svoju sbirku.

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. Veleč. gosp. Andrija Košnjak župnik u Kloštru svećenik jubilarac postao je zač. prisjednikom nadbisk. duh. stola.

— G. Ferdo Kraljević kapelan u Oriovcu ide za upravitelja župe u Štivicu.

— Premješteni su duh. pomoćnici: gg. Milan Strahinšćak iz Vrbovca u Vel. Goricu; Franjo Jecman iz Oštrca u Vrbovec.

— G. Petar Agjić dosadanji upravit. župe petrovoselske ide za kapelana u Oriovac.

— Presvietli gosp. biskup Franjo Gašparić uputit će se početkom mjeseca svibnja u kotar Ivanički i Garešnički i dieliti će sv. potvrdu sliedećim redom:

3. svibnja dolazak u Lupoglavu, 4. svib. sv. potvrda; 4. svibnja dolazak u Brege, 5. svibnja sv. potvrda; 5. svibnja dolazak u Ivanić tvrdju, 6. svibnja sv. potvrda; 6. svib. dolazak u Ivanić klošter, 7. svibnja sv. potvrda; 7. svibnja dolazak u Dubravu, 8. svibnja sv. potvrda; 8. svib. dolaz. u Čazmu, 9. svibnja sv. potvrda; 9. svib. dol. u Draganec, 10. svibnja sv. potvrda; 10. svibnja u Miklouš, 11. svibnja sv. potvrda; 11. svibnja u Samaricu. 12. svibnja sv. potvrda; 12. svib. u Stefanje, 13. svib. sv. potvrda; 13. svib. u Ivansku, 14. svib. sv. potvrda; 14. svibnja u Plošćicu staru, 15. svibnja sv. potvrda; 15. svibnja u Trnoviticu, 16. svibnja sv. potvrda; 16. svibnja u Ladislav, 17. svibnja sv. potvrda; 17. svibnja u Hercegovac, 18. svibnja sv. potvrda; 18. svibnja u Grubišnopolje, 19. svibnja sv. potvrda; 19. svibnja u Tomašicu, 20. svibnja sv. potvrda; 20. svibnja u Garešnicu, 21. svibnja sv. potvrda; 21. svibnja u Kaniškuivu, 22. povratak u Zagreb.

Potvrdne bjelice dobivaju se u nadbiskup. pisarni 100 komada po 50 novč.

Zadnji poziv za Kačićev spomenik. „Odbor za podignuće Kačićevog spomenika" izdao je „zadnji poziv na sva slavna gradska poglavarstva i obćine u Dalmaciji, Hrvatskoj i Slavoniji, Istri, Bosni i Hercegovini, kao i rodoljuna družtva u domovini i tudjini, te sve patriote i zanajpače velečastne župnike, navlaš one, koji do danas ne doprinieše svoj darak, da se pregorno požure i tko kapom, a tko šakom, a za obraz svog naroda, da pruže izdašnu pomoć." Ovo uredničtvo, prem mu prostor lista ne dopušta donieti poziva u cielosti, najtoplije preporuča štovanim štiocem svojim ovaj tako dostojan i plemenit posao narodni. Odbor je, kako sam u pozivu spominje, za dvie godine „i ako je u obće narod oguljen te se bori za žitak", ipak primio od naroda oko 10.000 forinti. No ova svota nije dovoljna, da se „krasan trg u Makarskoj" okiti umjetničnom dlieta Rendićeva. Svečanost će biti u kolovozu ili rujnu god. 1889. Do onda misli odbor izdati i jeftino izdanje Kačićeve pjesmarice. Pozivajući dakle i sa svoje strane na prinos, rado ćemo prinose primati i odboru priposlati, i saobćivati ih u „Katol. Listu."

— **Za misiju u Danskoj** doprinesoše nadalje p. n. gg. i gospoje: Franjo Sladović, kanonik od svoje strane 5 f., a od strane uršul. samostana u Varaždinu 5 for.; Ant. Pemec, umirov. župnik 1 for.; N. N. 1 for.; dr. Lav. pl. Šram 1 for.; N. N. 20 novč.; Mar. Gjuraćić 40 nč.; M. St. 1 for.; Al. Manzoni, profesor 1 for.; Fr. Igrčić, kapelan 1 for.; fra Ilija Lacić, župnik 1 for.; Nin. Duić, trgovac 5 for.; Stj. Mrakužić, kapelan 1 for.

— **Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu** umoljava p. n. gospodu povjerenike, trgovce i razprodavatelje družtvenog koledara kao i ostalih knjiga neka izvole svoje račune o razprodaji knjigah zaključiti te pripadajuću još dužnu svotu predsjedničtvu družtva pripolati, pošto je vrlo dobro znano da i družtvo imade svojih velikih potreba koje namiriti mora.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupio u člane II. reda: Korenić Stj., kateketa u Zagrebu. Mihovilić Božo, uprav. župe u Stajnici. Bahorić Milan, Božo Anselmov, učenici u Dragi. Dobrila Margareta, kuće b. 105 u Dragi dolnjoj. Smokvina Marija, kuće br. 161 u dolnjoj Dragi. Šivak Juraj, seljak u Plaviću župe sv. Kate. Mrahunec Stjepan, iz Šimljika župe Samarica. Kostanjski Jakob i Strugar Franjo, djaci u Kraljevvrhu. Dogša Martin, kapelan u Taboru. Berc Ignjat Ignacov, učenik IV. razreda iz Huma k. br. 17. župe Taborske. Govedić Alojzia Martinova, djevojka iz Brezna gornjega kbr. 35. župe Prišlinske. Vražić Alojsij, Martinov, učenik II. razreda u Draškovcu župe Prišlinske. Br. Majdančić Franjo, mudroslovac u Assisi u Italiji. Kastner Eugen, Ritig Svetozar, Sarić Ivan, učenici u nadb. sjemeništu u Travniku. Milić Tomo, mladić u Kupčini. Rubinić Andrija Viskić, učenik u Kraju kuće br. 45. kod Moščenica u Istri.

Urednička dopisnica.

Prisiljeni smo opet opet ozbiljno zamoliti štovane predplatnike, koji duguju predplatninu, da nas se sjete. Mi ne možemo uz trud, koji drage volje listu posvećujemo, još i troškova iz svoga namirivati. Osobito pak opominjemo one štovane predplatnike, kojim smo na njihov zahtjev poslali misnih namjena, da nam bar potvrdnicu pošalju, da su ih primili.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 16. U Zagrebu, 21. travnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Slavenska liturgija u Crnoj gori.

Prije njekoliko je dana donio „Obzor“ vrlo znamenitu viest, da je na ime sv. Otac Leon XIII. na molbu crnogorskoga kneza i novoimenovanog nadb. barskoga za katolike Crne gore dozvolio za bogoslužje staroslovenski jezik, dosljedno i cirilicu. Mi iskreno priznajemo, da se niesmo nadali, da će se ova želja tolikih slavena katolika tako skoro izpuniti, ma da i jesmo znali, kako je sv. Otac bio sklon izpuniti je. Mi smo se bojali, da je viest Obzorova bila bar prerana. Viest se evo potvrdila, i mi joj se tim više radujemo.

Sv. je Otac Leon XIII. divnim svojim radom, što ga evo već jedan decenij izvodi na korist čovječanstva, zaslužio, da su mu se poklonili najveći umnici i najmogućniji državnici. Jedva imade naroda, koji već nije iz rada njegovoga crpao posebne blagodati. Nemamo li dakle razloga nadati se, da će i za slavene biti ovaj čin sv. Otca blagoslovan?

Razklopio se jaz izmedju rodjene braće, a ovaj čin sv. Otca hoće da ga premosti, hoće da utre put tomu, da se ujedini ono što je razdvojeno. Dostojna li čina za namjestnika onoga, koji je u velesvećeničkoj molitvi svojoj u čas, kad će se predati da položi za nas dušu svoju, molio: *„Otče sveti! Sačuvaj u ime moje one koje si mi dao, da budu jedno kao i mi. Ne molim pako samo za njih* (ondašnje učenike svoje) *nego i za one, koji uzvjeruju u me po rieči njihovoj, da svi jedno budu“ !*

Radio za ujedinjenje u vjeri i ljubavi ko mu drago, neka znade, da radi kršćanski; neka znade, da njekim načinom pomaže samom Spasitelju svomu, da se izpuni velesvećenička molitva njegova. A ko razdor utvrdjuje, ujedinjenje prieči, ljubav potiskuje a neslogu i mržnju razpiruje, taj ne može reći, da čini djelo božje, jer je Bog Bog jedinstva i ljubavi.

Mi katolici imademo u tom divnoga vodja, namjestnika Isusovog, sv. Otca Leona XIII. On evo uklanja zaprieke sporazumka. On pokazuje da katoličtvo nije neprijatelj ni koje narodnosti; On dokazuje, kako štuje baštinu sv. Cirila i Metoda — slavenski jezik u bogoslužju —. Kad bi to uvidila i nesjedinjena braća naša, ne bi li bliže bili? A da to bude, da sjeme, koje je posijao dobri naš Otac, urodi blagoslovom za Slavene, molimo se!

Ut omnes unum sint.

Isus Krist je utemeljio crkvu t. j. on je osnovao i uredio religiosno družtvo, koje ima voditi sve ljude k vječnomu spasenju. I to družtvo mora da traje dok bude svieta i vieka. Čitam na ime u sv. pismu, da je Krist reko apostolom svojim: „Idite dakle i naučajte sve narode . . . učeći ih da sve drže, što sam vam zapoviedio; i evo ja sam s vami u sve dane do svršetka vieka.“ „I ja ću moliti otca i dati će Vam drugoga tješitelja, da bude s vama na viek.“ „I biti ćete mi svjedoci i u Jerusolimu i po svoj Judeji i Samariji i tja do kraja zemlje.“ Djela apost. 1. 8. sr. Luka 24. 47. Pak se je zbilja, kako nam sv. pismo svjedoči, apostolsko djelovanje na skoro pokazalo. „A oni izidjoše i propoviedaše svuda i Gospodin ih podpomagao i rieč potvrdjivao znaci, koji su se po tom pokazivali.“ Marko 16, 20. A koji je bio uspjeh tomu djelovanju? Pavao, učitelj naroda, na to neka odgovori: „Po svoj zemlji, piše Rimljanom 10, 18., otide glas njihov i po krajevih vasiona svieta rieči njihove.“ I Kološanom 1, 6. piše: „evangjelje, koje došlo k vama, kao što je i u svemu svietu i plodno je i raste kao i u vas.“ I opet: 1, 23. evangjelje „koje je propoviedano svakomu stvoru, koji je pod nebom.“

Crkva je Kristova morala nuždno takova biti, jer je po namisli Kristovoj i prema svrsi, radi koje je Krist na ovaj sviet došao, imala biti crkvom cieloga roda ljudskoga.

Proti toj nauci grieše razkolnici i heretici. Mi o ovima ne ćemo da govorimo. Promatrat ćemo samo onu vrst ljudi, koji govore, da su kršćani, a kad tamo ne drže se Kristove nauke. Mislimo pako pod ovimi one, koji vele: „mi vjerujemo svi u jednoga Boga“, a za ostalo se ne brinu. Izpitujmo malo tu rečenicu, koja se u svagdanjem životu veoma često čuje.

Ponajprije ta rečenica u obće uzeta nije istinita. Zašto? Odmah ćemo vidjeti. Valja na ime razlikovati ovo troje: vjerujem u Boga, vjerujem Boga, vjerujem, da je Bog. Ono prvo više izriče od drugoga i trećega.

Vjerujem u Boga znači, kako kaže sv. Augustin Tract. 29. in Joh. 6.: credendo amare, credendo deligere, credendo in eum ire et ejus membris incorporari“, ili: „Ille credit in Christum, qui et sperat in Christum et deligit Christum, nam si fidem habet sine spe ac sine dilectione, Christum esse credit, non in Christum credit. Qui ergo Christum credit credendo in Christum, venit in eum Christus et quodam modo unitur in eum et membrum in corpore ejus efficitur. Quod fieri non potest, nisi et spes accedat et charitas.“ Sermo 144 (al. 61. de verbis dom.) c. 2. -- Ono opet: „Vjerujem, da je Bog, znači, da je Bog predmet vjere moje, a ono: vjerujem Boga, predpostavlja, da je Bog motiv vjere moje. —

Vjerujem u Boga dakle pokazuje vez sa Bogom po vjeri. A jer se ono što je mrtvo sa živim ne dade u jedinstvo spojiti, to mora vjera živa biti, ako želimo s Bogom, qui est vita, spojeni biti. Može li se dakle kazati, da mi svi ovim načinom u Boga vjerujemo? Za stalno ne. Dao dobri i svemogući Bog, da se to o nami uzmogne uztvrditi, da budemo živom vjerom proniknuti i tako sa Bogom vezom nerazrješivim spojeni. —

Nu uzmimo sada ono drugo, da se na ime želi kazati: vjerujemo svi, da je jedan Bog. Što ima značiti onaj jedan? Često čujemo, gdje se i oni tim izrazom služe, koji se inače diče, da su ateiste. Drugom smo sgodom vidjeli, (Kat. List 1886. broj 28.) što valja držati u obće o bezbožtvu. Vidjeli smo, da, hvala Bogu, nema postojanih bezbožaca. Imade važnih sgoda u životu ljudskom, kao: tuga, nevolja, gubitak, nesreća itd., kad i tobožnji bezbožac klekne pak se moli. Činjenica je, koja se nemože oprovrči, da, bar u posljednjem času života, i onaj koji je bio za života okorjeli nevjernik diže oči svoje k onom o kojem je smjelo tvrdio, da ga nema. Mnogi rade kao da su bezbožci, pak ipak vele: mi svi vjerujemo u jednoga Boga. Kad i ti ljudi to govore, pita se: što žele time kazati?

To može značiti ponajprije: mi svi vjerujemo u jednoga te istoga Boga. A je li je to istina? Da je gospodin Bog jedan te uviek isti (Ps. 101, 28.: Tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient), biće vječno i nepromjenljivo, to je istina ne pobitna. Nu Bog, kako ga ja u mojoj vjeri shvaćam, može biti veoma različit od Boga, kako ga drugi u svojoj vjeri shvaća.

Ako se dakle kaže: mi svi vjerujemo u jednoga te istoga Boga, to znači. da svi ljudi isti pojam o tom jednom Bogu imadu i da su jednako o tom najvišem biću osvjedočeni t. j. da priznavaju jednu te istu vjeru o neograničenom Gospodinu. A je li to istina? Nije nipošto. Mi znademo, da imade filosofa, koji se panteiste zovu. Oni se stide biti ateiste, te onaj naziv od sebe svom silom odbijaju; što više oni tvrde, da imadu najčišću ideju o Bogu. A je li je Bog taj panteista Bog kršćana? Doista nije.

Bog panteista nije biće osobno, biće savršeno, biće nematerijalno Zašto? jer je sa svietom istovjetan. Taj Bog je prema tomu kao i ovaj sviet, biće nenuždno, promjenljivo, ovisno, nije od sebe nego od drugoga, jest biće ograničeno i sastavljeno. Nu pojam takvog Boga razlikuje se sasvim od pojma, što no ga kršćani o Bogu imadu. Dosljedno panteiste ne vjeruju u Boga kako mi kršćani. -- A što naučavaju Muhamedovci o Bogu? Da sve po udesu ravna, da je čovjeku od vieka sudbina odredjena, kojoj se ne može ukloniti. [Nije li ovu nauku prisvojila i jedna sekta, koja se kršćanskom nazivlje]? Muhamed nauča, da će taj njegov Bog one, koji se za muhamedovu vjeru vjerno i junački bore, paradisom obdariti. Da li se taj pojam o Bogu slaže sa onim pojmom, što no ga kršćani imadu? Doista ne. Dakle opet nije istina, da svi u jednoga te istoga Boga vjerujemo. A kakav pojam imadu židovi o Bogu? Mislilo bi se da židovi sa kršćani jedan pojam o Bogu imadu. Pak ipak ga nemaju. Mi vjerujemo, kako je poznato u Trojstvo; mi vjerujemo, da je jedna narav a da su tri osobe: Otac, Sin i Duh sveti. Židovi toga ne vjeruju. Vjerujemo li dakle u jednoga te istoga Boga? Doista ne.

Što više, nije li medju kršćani nekih djelova — protestanti sa raznimi protesti — koji raznoliko o Bogu naučaju. Zar ne naučaju neki, da Bog nije čovjeka slobodno stvorio? A poznato je i ono što Luter, piše, da je čovjek tovar (magarac), koji ide za dobrim ili za zlim prema tomu, da li na njem Bog jaše ili djavao. Je li ovaj Bog onaj isti u koga mi vjerujemo? Nije. Odavle se vidi, što valja da držimo o rečenici: mi svi vjerujemo u jednoga te istoga Boga.

Možda znači ta rečenica: „mi svi vjerujemo u jednoga jedinoga Boga.“ Uzmimo, da je ovo sasma pravo i istinito, ipak ne bi takova vjera dostajala. Kad bi i bilo istina, da svi ljudi toga jedinoga Boga jednakim načinom priznavaju, da mu se jednakim načinom klanjaju te ga štuju, tad bi ta priznaja za pravu vjeru neobhodno nuždna bila, ali ne bi sasvim dostajala. Što je nuždno, to nije uviek i dostatno. Kršćanstvo osim te jedne izrieke još više toga traži i zahtieva. Inače su sveti apostoli uzalud dvanaest članaka napisali. Oni bi bili morali u školu ići onih ljudi, s kojimi se bavimo. Čemu su se apostoli toliko mučili, pak napokon i svoj život žrtvovali? Bili bi doista mogli kazati: jedan je samo Bog — a ostalo bi si bili mogli prištediti. — Vjera dakle u jednoga samo Boga ne dostaje. Vjera, koja dostaje, zahtieva, da i srdce svoje i volju svoju podvrgnemo tomu jednomu Bogu. — „Ex toto corde.“

Ako se dakle taj jedan Bog u kršćanstvu objavio, tad zahtieva vjera u njega, da se taj glas božji, u obće kako glasi, sasvim prime. Ta vjera zahtieva, da sve vjerujemo što je Bog u kršćanstvu u istinu objavio; dosljedno da svaka rieč, koja je izašla iz usta božjih, veže nas, te nam ima biti svjetlo u ovoj zemaljskoj tmini i kruh naš svagdanji. Mi ne smijemo ni zere od nauke vječnoga učitelja prezrieti i od nas odbiti, ne smijemo jedne nauke primiti, jer nam se svidja te nam godi, a druge neprimiti ili odbiti, jer nam se možda malo teža čini.

Krist gospodin ne čini u svojoj nauci nikakve razlike. On naprosto veli: naučajte sve što sam vam zapoviedio. I opet: propovjedajte evangjelje svakomu stvoru — koji uzvjeruje i pokrsti se, spasit će se; a tko ne uzvjeruje, osudit će se. Za to i govori sv. Pavao ovako o jedinstvu vjere u poslanicah Efescem, Filipljanom, Galaćanom, Rimljanom i Korinćanom. A je li se toga drže osobito oni, koji se spomenutom rečenicom služe? Naprosto ne. Da se to još bolje uvidi, razglobimo na kratko pojam vjere. (Dalje će sliediti.)

Iz korizmene okružnice presv. g. J. Posilovića.

O svetosti i nerazriešivosti ženitbe.

(Konac.)

Ima drugih mnogo više, koji se nisu baš odrekli vjere, ali ne mare, da u njoj živu, kako bi morali po nauku i primjeru sv. Pavla, koji za sebe govori: „Što ja sada živem u púti (t. j. tielu), u vjeri živem sina božjega, koji me je ljubio, i sama sebe za mene predao“ (Gal. 2, 20.). Ovakovim je skroz potrebito, da prije ženitbe probude vjeru svoju, okaju u sakramentu pokore svoje griehe, i tako samo primu sv. sakramenat ženitbe. A oni što obično čine? Dodju morda na izpovied, al bez pravoga pokajanja, lih za to, da na njih vjerni puk ne viče, ili da izpune volju pobožnih svojih roditelja ili dobre zaručnice. No koga tim hoće da prevare? Boga ne mogu, koji sve i najtajnije vidi, a baš Bogu je sve u ruci, hoće li ili ne biti sretna ova ženitba. Što ću reći tek za one, koji su se valjali u bludu, možda tja okaljali se preljubom, i onda stupaju u ženitbu bez okajanja svojih grieha? Da se takovi i pokaju što najvećma mogu, jošte moraju biti u strahu, ne samo od božje osvete, nego i od naravnih posljedica svojega grieha. Rekoh od božje osvete, — jer Bog ako griešniku, koji se iskreno kaje, i u sakramentu pokore dobije odriešenje, i oprosti sám grieh i vječnu kazan: ne oprašta namah i vremenite. A osobito onaj, koji je drznuo oskvrnuti svetost tudjega braka, kako se ne mora bojati, da će mu Bog to odmazditi u njegovu braku? No da ti Bog u tom i milostiv bude, još se moraš bojati od samih posljedica svojega grieha. Je li ćeš moći iskreno cieniti i vjerno ljubiti jednu ženu, koji si se bio sramotno pomiešao s drugom, ili morda više njih? Kako se pako ne moraš bojati za čistoću i vjernost u svojem braku ti, koji si oskvrnuo tudji brak? Griesi bluda, a osobito preljube prije braka, rado se osvećuju u braku.

I zato, ako brakovi bludnika, a osobito preljubnika, nisu sretni: zar se toga radi ima razkinuti vez, koji je vezao sám Bog? Ne, nego svatko ima držati svoje tielo u čistoći. Tako će biti ne samo ženitbe sretnije i čvršće, nego i češće. Kad bo nebi bilo bludnika i bludnica, preljubnika i preljubnica: tko god se nebi mogao uzdržati, taj bi se morao ženiti; a tko bi se tako ženio, uzdajuć se u božju zapovjed, u sakramentalnu milost, i u božju providnost: taj bi se mogao s razlogom nadati, da će mu ženitba sretna biti. — Što se pako onih tiče, koji stupajuć u ženitbu, nisu marili za sakramentalnu milost, ako im ženitbeni teret postane nepodnosljiv: što imaju činiti? Neka pravom pokorom steku si sakramentalnu milost; pa će im ovaj teret jamačno olakšati. — Napokon što se tiče takovih, koji u ženitbi preziru sakramenat, koji na crkvu, i njezine zakone i zapoviedi mrze, koji se našoj svetoj vjeri rugaju: zar ćete ovakovim dopustiti ono, čega Bog i Gospodin naš ne dopušta

*

nijednomu čovjeku, ni papi ni caru, koji božje mjesto na ovom svietu zastupaju govoreć: Što je Bog svezao, čovjek da ne razstavlja?! Ako su im ženitbe nesretne: što im je krivo van njihova nevjera? No nama kršćanom, i našoj ženitbi, neće oni za to zakona krojiti.

Ima, navlastito u ovo naše vrieme, i drugih uzroka, za što bi njeki rado razkidali ženitbeni vez. Ponajčešći uzrok je ovaj. Novac se ženi, a ne osoba. Traži mnogi muž novaca, a jer ih može dobiti samo s ovom ženom: za to ju uzimlje, i ne za drugo. Neka sada ne nadje u nje onaj novac, koji je očekivao, što će biti? Zamrzit će na takovu ženu, i nastojat će, ne bi li se je kako riešio, i potražio drugu, koja ima više. Ili traže roditelji kćeri si muža bogata, i ne pazeć dalje kakav je, samo neka je bogat, upućuju ili nagone si kćer, da zanj podje. No onaj bogatac morda je naprama mladoj si ženi previše star, ili razpuštenim životom iztrošen, ili je drugačije oduran: što može lasno sliediti? To, da joj kraj takova muža omrzne i njegovo blago, te da u svojem nezadovoljstvu, i svoj mržnji ono pokuša činiti, što zabranjuju zakoni i ljudski i božji. — Drugi se zanose opet za ljepotom tiela tako, da ništa ne pitaju za ljepotu duše. Ali je ljepota tiela sama sobom vrlo nestalna, i izvrgnuta mnogim napastim. Ako je pako u liepu tielu nerazborita i tašta glava, pustopašne oči, neljubezno, morda tja nevjerno srdce: kako će dugo trajati blaženstvo takove ženitbe? I kad je ne bi držalo ništa drugo, nego ljepota tiela: kako bi dugo trajala?

8. Nego da ne navadjam dalje posebnih uzroka, velim u obće: mnogi se žene tako nepromišljeno, i tako malo imaju na pameti svete i težke dužnosti, koje ženitbom preuzimlju: da ne bi valjda nijedan ugovor medju ljudmi bio manje tvrd i stalan, nego li ženitba: kad bi se onakovim dopuštalo, da ju po volji razkidavaju. Istinito i liepo govori veliki nadbiskup i naučitelj sv. crkve, sv. Ivan Zlatoustni: „Kad tko hoće da kuću kupi ili roba, obilazi i razpituje i sadanje prodavaoce i prijašnje gospodare, kako je kuća sagradjena, kakovo je robu zdravlje i jakost tiela, kakove li su mu duševne sposobnosti i misli: koliko više treba da onaj, koji se ženi, imade onoliku i još veću opreznost! Kuću bo, ako je nevaljala, slobodno je prodati, i nespretna roba takodjer, al ženu, koju si uzeo, nemožeš vratiti njezinim roditeljem, nego ju moraš pri sebi držati: Kada dakle hoćeš da se ženiš, ne čitaj samo svjetovne zakone, nego, i prije njih, čitaj naše kršćanske; po ovih bo, ne po onih, sudit će ti Bog na sudnjem danu. —— Nagovaram zato i svjetujem, da onaj, koji hoće da se ženi, otide do blaženoga Pavla, i da si pročita zakone od njega postavljene; i kad sazna, što on zapovieda, ako se dogodi žena opaka, himbena, pijanka, zločesta jezika, tašta i nerazumna ili kakovu joj drago drugu manu imajuća: onda istom neka misli na ženitbu. Ako naime vidiš, da ti on daje vlast, čim biš u žene onakova šta našao, izbaciti ju i uzeti drugu: neima za te pogibelji, uzmi ju. Ako ti pako toga ne dopušta, nego zapovieda, makar bile u nje, izuzam preljube, sve druge mane, da ju imaš ljubiti, i kod sebe držati: pripravi se i utvrdi se, da podneseš svaku njezinu zločestoću. Ako ti je pako to težko i preteretno: sve radi i trudi se, da uzmeš dobru i blagoćudnu i poslušnu ženu, znajući ako uzmeš zločestu, da ti je nužda učiniti jedno od dvojega: ili podnositi njezin mrzki teret, ili, ako ju izbaciš, kriv biti preljubi. — — Ako budeš to prije ženitbe liepo razgledao, znajući ove zakone dat ćeš si mnogo brige, da si uzmeš ženu, od početka već liepo i skladno udešenu, koja će se slagati s tvojom ćudi; i takovu uzamši ne samo da je nećeš nikada odtjerati, nego još ćeš ju s velikom žestinom ljubiti, onolikom kako Pavao zapovieda. Rekav bo: muži, ljubite svoje žene, ne stade pri tom, nego dade i mjeru ljubavi: kako no veli, Krist ljubi crkvu. A reci mi, kako ljubi crkvu Krist? Tako da se za nju predade. Dakle da ti je umrieti žene radi, nećeš se otimati. Ako je Gospodar robinjicu tako ljubio, da se je i sám za nju predao: mnogo većma treba da ju ti ljubiš, koji si njoj jednak rob."

Ali što? ako si se prevario, ili te drugi prevarili? Mislio si, da si našao ženu liepa tiela i liepe duše, a ona nije morda ni jedno. Što ćeš sada? Odtjerati je ne smiješ, ni mrziti. Nego što? Imaš ju ljubiti, strpljivo podnašati, ljubezno popravljati, sve činiti, da od neliepe učiniš krasnu. Nego i u tom čujmo Zlatoustnoga? „Da vidimo, veli, nije li morda ljepota zaručnice (crkve) privukla zaručnika (Krista), ili vrlina njezine duše? Ne može se to reći. Jer da je bila neliepa i nečišta, čuj što se dalje čita: da ju (Krist) posveti oprav u kupelji vodenoj. Rekav bo to, pokaza, da je bila prije nečista i prokleta, i ne kako god samo zaprljena, nego čadjom i dimom, i krvlju i tisućami takovih mrlja. A ipak ne ogadi mu se njezina mrzkoća, nego ju on preobrazi, pretvori, preudesi, i griehe joj oprosti. Ovoga (Krista) i ti (mužu) nasljeduj! Ako koliko joj drago sagrieši naprama tebi supruga, odpusti i oprosti. Ako uzmeš zloćudnu, preudesi ju blagošću i krotkošću, kako no Krist, crkvu."

Ali ako je svoje glave, i tvrdokorna, i ne da se ni kako popraviti? Odgovara ti Zlatoustnik, da je ne odbacuješ ni onda. Ona bo je dio tvojega tiela, jer je rečeno: bit će dvoje u jednu pùt. A kako čine ljudi, kad im je na tielu koji ud neizlječiv? Zar ga odmah odsiecaju? Ne, nego ga obično zadrže, makar je član bezkoristan i ružan. „Jer mnogi, koji imaju sasvim izkrivljenu nogu, ili hromu golenicu, ili suhu ruku i mrtvu, ili oko sliepo: niti oka ne izbadaju, nit golenice ne odkidaju, nit suhe ruke ne odsiecaju; nego premda od njih ne ima koristi te su više za grdobu ostalim udovom, ipak ih zadržavaju, jer im ih je milo kano članova istoga tiela." Mnogo je veći razlog zadržati ženu, makar je sve tvoje njegovanje ne izlieči i ne popravi. „Od Boga bo primit ćeš plaću za svoju strpljivost, što si ju poradi

straha od Boga toliko trpio, i njezinu zločeštoću krotko podnosio, i svoj ud zadržao. Žena ti je ud potreban, i toga radi valja ju najviše ljubiti.“ Napokon veli Zlatoustnik, to je zapovied božja, da muž i žena budu i ostanu jedno tielo. (Laus Maximi, et quales ducendae sint uxores. 1—3.)

Ovo je zadnji, ali i najjači razlog, da se vez ženitbeni ne razkidava. Jer makar je bjelodano, da i crkva i država i u obće čovječansko družtvo počiva jedino na nerazkidnoj čvrstoći ženitbenoga veza; i da bez toga nije osiguran ni mužu plod njegovih trudova, ni ženi njezina čast, nit djeci dobra odgoja: sa svim tim da je Bog ono prepustio sudu i volji ljudi, bilo bi svakojako. Jer u pitanjih, u kojih se znaju uzgibati silne i silovite strasti, a to je ženitbeno morda više nego li ijedno drugo, — nije dosta jak ni jasan razlog ni stečeno izkustvo. Vidi se to ne samo u svietu prije Krista Gospodina, nego i medju kršćani, gdje se god nije zakon Kristov uzčuvao u podpunoj čistoći i krieposti. Dan danas pako, gdje život u vjeri sve više gine, a na mjesto njega širi se život po pùti i po ovom svietu; gdje se sveti sakramenti redje ili nedostojnije primaju: nalazi se ih sve više, kojim je zakon o nerazvrzivosti ženitbenga veza nesnosan. Pa gdje im državni zakoni dopuštaju, ili bar kakov izbjeg ostavljaju, ne boje se razvrći, što je nerazvrzivo; gdje im je pako to još pod kakovom mu drago s vana tobože poštenom izlikom nemoguće, razilaze se na svoju ruku, ili traže da budu sudbeno razstavljeni od stola i postelje. Napokon gdje toga bude mnogo, eto odmah i javnih i pritajenih nevjernika i neprijatelja Kristu Gospodinu i njegovu zakonu, koji će vikati, da onakov za čovjeka tobože! nesnosni zakon valja drugim za ovaj viek narednijim zakonom zamieniti. Da ovakovi ovdje ondje uspiju, kriva je najviše mlitavost vjere u mnogih kršćana. Hoće bo i sami, da se pokore ne Duhu Gospodnjemu, koji je u njih, nego pùti: hoće da se prilagode ovomu svietu, a ne, da se i sámi preobraze na lik Isusa Krsta, i po njem nastoje i druge ljude okrenuti. Ali vi, braćo, sjetite se, što nam reče blaženi apostol: da nam tjelesa ne imaju služiti putenoj pokvarenosti, nego da su žrtva živa i sveta i Bogu ugodna; da se ne prilikujemo ovomu vieku, nego da se preobrazujemo novom pameti po Kristu; napokon da tražimo i odobravamo ne što je volja pùti i ovoga vieka, nego što je božja volja. Jest pako, kako ste čuli, nedvojbena božja volja, da je vez kršćanske ženitbe nerazvrziv.

Ne dajte dakle prilike, da vam se tko usudi nametnuti za zakonodavca proti Kristu. Živite po vjeri svojoj. Tražite svojoj slaboći pokrepu, svojim napastim protimbu onu, koju vam je Isus Gospodin ostavio za sva vremena u svojoj crkvi. Slušajte rieč božju, primajte sv. sakramente! Tko se ženi, neka dobro promisli, s kim se veže za sav viek; i kakvu dužnost preuzimlje. Ima naime biti medju supruzima onakova ljubav, kakova je medju Kristom i njegovom crkvom. Stidio biš se da nisi, kad se vjenčaš, pristojno odjeven i još k tomu nakićen: stidi se onda još više i boj, ako ti pri onom svetom činu nije tielo pošteno i čisto, ako ti duša nije dostojno urešena. Za so ne propusti iskrene izpoviedi i sv. pričesti. Napokon čuvaj pomnjivo onu milost, koju dobiješ sa svetim sakramentom ženitbe, i probudjaj ju, osobito u vrieme težih napasti, većih kušnja, koje bi ti morda dopale, znajući dobro, dok imaš one milosti, da ćeš sve podnesti. Ako je pako u tom, kršćanski supruzi, medju vama što do sada manjkalo, žurite se izpraviti i popuniti. Evo sgodna vremena, svete korizme, gdje vas majka crkva, ta vjerna Kristova zaručnica, zove, da se u nju ugledate. Kako je ona čista i sveta, tako da se i vi očistite i posvetite; kako je ona podložna i vjerna Kristu, tako da ste i vi podložni i vjerni Kristu; kako ona ljubi Krista, tako da se i vi ljubite medju sobom. A milost Gospodina našega Isusa Krsta da bude vazda sa svimi vami! Amen.

Katekizam u propovjedih

ili nacrti za katekektičke propovjedi obilati dokazim svetoga pisma, svetih otaca i svietske poviesti za sve nedjelje i glavnije blagdane u godini. Pobrao, preveo i pomjestio O. Jeronim Vladić iz Rame, franjevac bosanski. (S dozvolom preč. nadbiskupsk. ordinarijata i redodržavničkoga starješinstva). Svezak I. Ciena 1 for. 50 novč. Sarajevo 1887. Tiskara Spindler i Löschner.“ Iznosi u ovećem formatu str. VI. 248, a sadržaje trideset pet propovjedi, (počam od prve nedjelje adventa pa do šeste nedjelje poslie Uzkrsa uključno).

(Konac.)

Isto tako neide na ovu sbirku propovjedi naziv „Nacrti propovjedi“, u običnom smislu te po obćenitom shvaćanju. — Kad bi sve propovjedi bile tako kratke, kako ih je nekoliko samo, pa bi čitaoc još i to opazio, kao što se ovdje ondje u ovoj sbirci može opaziti, da je posljednja rieč propovjedi „itd.“; možda bi bio sklon držati ih za „nacrte propovjedi“; no to kod velike većine nestoji, te su druge usuprot tako duge, da će ih govornik onako izvedene, kako se nalaze u ovoj sbirci, jedva moći, razgovjetno i dostojno govoreći, u jedan čitav sat izgovoriti. — Ako već „a potiori fit denominatio“, ova sbirka bi se mogla po mojem mnienju najshodnije nazvati neki „repertorium“, neko skladište navoda iz svetoga pisma i svetih otaca; „stoga“, rieči su uvoda u knjigu, „što je u propovjedih toli obilno gradivo, da umniji svećenik lasno može dokazati dotičnu istinu na svoj način, poslužëvši se ovimi dokazi, da ih netraži po svetom pismu i svetih otcih, što je skopčano sa ne malenom nezgodom i gubitkom vriemena“; (premda se s ovim „da ih . .“ dašto neslažem, dapače držim, da je dosta neoprezno rečeno). Pa u tom smislu kano „repertorium“ naime imade po mojem nemjerodavnom sudu ovo djelo svoju najveću cienu, te ga baš u tom smislu najvećma preporučam častnomu svećenstvu.

Nego budi nam dopušteno i gledom na ovaj smjer sbirke učiniti nekoliko opazaka. Velečastni otac izdavatelj učinit će dakle, ni malo nedvojimo, uslugu i čitateljem svoje knjige i svomu ugledu i svetoj stvari, o kojoj se radi, ako se bude kod budućih izdanja na sliedeće stvari od prilike malo više osvrtao. Pazljiv čitaoc naime želi ponajprije u knjizi nalaziti neku dosljednost u načinu navadjanja tudjih rieči i u označivanju knjiga svetoga pisma i drugih pisaca. Ta dosljednost ovdje manjka. Tudier se tekst sv. pisma i svetih otaca obično navadja ponešto razriedjenimi pismeni (što je slabo pregledno, dokle da ide rečeni tekst); drugi put opet medju navodnici; tudier se označuju sad knjiga i glava i redak sv. pisma, sad opet ili samo knjiga i glava ili pak samo knjiga bez poglavja, ili pak ništa od svega toga. Slične stvari je opaziti i u navodih svetih otaca. Koliko sam mogao na brzu ruku opaziti, imade mjesta sv. pisma i krivo citovanih. Neka su pak mjesta tako citovana, da neznaš, je li glava ili redak. N. p. „(Lev. 20, 27.) Čovjek, oli žena, u kojih bi bilo vračarski oli gatarski duh, da se pogube, da se kamenuju. (6.) Duša koja. . .“ Što ovaj „(6.)“ znači, tko će znati, dok neide gledat u samo sv. pismo? Neka se dakle na te stvari u buduće više obzira uzme. Namjerio sam se takodjer na netočnost u prievodu, koja se lahko dade izbjeći; n. pr. „In conspectu omnis Israel et in conspectu solis“ lahko se prevede, da se nereče mjesto „sunca“ „svi drugi“, (str. 7.) a onda je rieč sv. pisma, inače nije. Nadalje preporučio bih veću brižnost u izboru navoda za neku stalnu materiu i u namieštanju teksta; kako n. pr. neugodno djeluje, kad (str. 6.) čujemo medju odsudjenici jadikovku sv. Augustina o sebi samom! Nam se čini, da bi se i „umnijim“ i manje uvježbanim svećenikom tim mnogo više poslužilo, kad bi se mnogo manje teksta navadjalo, ali kad bi navedeni sbilja išli na stvar te bili na pravom mjestu. Tvrdi istina velečastni pisac: „od suviška glava neboli“; no scienim, da je i protivno dosta često istina, odakle rieč: copia nos inopes facit. Štioc naime, koji je naučen na jezgrovitost u dokazivanju, jest nezadovoljan, kad mu se pruža mnogo toga, što na stvar neide. Za rabitelje pako knjige, slabije uvježbane, mnogo bi bilo bolje, da se mjesto množine navoda neki navodi liepo obrazlože i razšire; no u tom nema obilja u ovih propovjedih. Osobito kod navoda svetih otaca često i prečesto manjkaju oznake mjesta, odakle su uzeta. Na mene navodi ovakovi (nemislim sad izključivo na ove naše propovjedi), obično slabo djeluju, kad znam, da se često i često riečim svetih otaca i smislu, koji njihove rieči kod njih imadu, velika nepravda čini.

Prema tomu bi bilo željeti, da propovjednici a osobito izdavatelji propovjedi u mjesto da saberu mnogo citata svetih otaca, kako se već isti nalaze posuti ovud onud po tudjih djelih, idu u djela samih sv. otaca, pa odanle da umjereno uzimaju, ostavljajuć uvjek riečim onaj smisao, koji kod otaca imadu, ali da ga ipak popularno tumače i šire u propovjedih. To bi dalo radu i radnikom ugled, a takav postupak nosio bi i pravoga ploda. U ostalom u ovih naših propovjedih jest ipak toliko miesta točnom oznakom navedeno, da ih se riedko u kojih propovjedih razmjerno toliko uz tako točnu oznaku nalazi. Jako liepih stvari i potankom oznakom imade medju ostalim naročito iz sv. Jeronima n. p. u već čuvenoj propovjedi o dužnosti roditelja u odgajanju djece.

Prema naslovu knjige nalazimo i iz svjetskih spisatelja koješta u ovoj sbirci. Preporučamo i ovdje nešto više točnosti. „Mudri Diogen reče o nekom čovjeku (ad Elienum libr. 12.) da bi . .;“ (str. 18.) da li će koji čitatelj znati, gdje je to, ako ipak želi znati? U navodih starih prirodoslovaca neka bi se opazio dostojan obzir na korrekturu novijih iztraživanja, da morda nepade ljaga neznanja na propovjednika; a osim toga viestnik Božje istine valja da ima ljubav za istinu, gdjegod ju nadje. — Nadalje želimo, da bude nožić velečastnoga izdavatelja nešto oštriji kod ovakvih stvari: „Ipak je htjeo (Isus) biti podložan najprezrenijim ljudem“; (str. 63) a misli se na preslavnu mater i hranitelja Odkupiteljeva. Je li stoji: „najprezreniji“? a je li to i na aedifikaciju kršćanskomu narodu? van ako možda u Bosni narod nespaja s tom riečju onoga pojma, koji ona imade u knjigi hrvatskoj: „najprezreniji“ = „contemptissimus.“ Ne quid nimis! — „Nema vjere, tko nema poniznosti“; (str. 22.) no ipak može imati „fidem mortuam“ i uz smrtonosnu neponiznost, na što takodjer dolazi naš propovjednik u propovjedi „o vjeri u obće“ na uzkrsni ponedjeljak. (Str. 188 ss.). — „O dobroj i zloj duševnosti — savjesti.“ „Isus, kao što kaže današnje sv. evangjelje (4. nedj. po Vodokrš.). usred morskih valova mirno i sigurno spava, ništa se neboji, da će mu vjetrovi ladjicu prevrnuti, da će se utopiti. Ovo je znak, da je Isus imao mirnu i prostu dušu od grieha, pa se za to ništa i ne boji; jer se straši smrti samo oni, koji je pun grieha, koji zna, da je svojimi griesi zaslužio vječne kazne, a izgubio sve dobro. Apoštoli nisu imali mira, za to se brinuše za svoj život, koga im žao bi izgubiti, bûde Isusa, da ih spasi, da nepoginu, a to za to, jer im nije svim bila duša mirna, bilo ih, koji su i grieha osjećali na duši. I ovaj današnji dogadjaj pruža nam zgodu, da govorimo o dobroj savjesti ili duševnosti, koju tko ima siguran je u sred zala i opačina ovoga svieta.“ (Str. 79.) Rečeno nec philosophice recte nec theologice, contra experientiam, praeter veriratem pariter et pietatem. Zar nije Spasitelj svieta u Gethsemanu bio čist takodjer od svake sjene grieha? Da imam auktoritata kao što ga nemam, opomenuo bih propovjednike, da se kane plitke svjetske porabe „mira i nemira savjesti“; pa ako već sciene, da jim je o tom miru i nemiru u posebnom slovu govoriti, neka prije prostudiraju katoličkoga kakova auktora o vrstih savjesti. U ostalom sve to slabo svjedoči, da je propovjed „katekizam. . .“ — „Nesmotreni sud protivi se osmoj zapovjedi Božjoj.“ „Više put se dogodi medju

ljudmi, kada ili nisu dobro čuli, ili nisu kako valja razumili stvari, da oni tu stvar prosudjuju po svojoj pameti i prave zaključke, kako se to njima čini, da je baš onako i ne drugovačije, pa makar to i škodilo onomu koga se tiče. Na ovo se odnosi ona stara rieč: što gluh nečuje, to izmisli. Ovaki su po prilici bili i apoštoli Isusovi, kako nam kaže današnje sv, evangjelje. (Na blagdan sv. Ivana apoštola.) Isus je na pitanje Petrovo o Ivanu: Gospodine šta će ovaj? odgovorio: Ako ja hoću da on ostane, dok ja nedodjem, što ti je stalo? Onda oni nepromišljeno počeše govoriti, da onaj učenik neće umrieti, a Isus nije rekao, neće umrieti, nego ako hoću, da ostane, dok ja dodjem, što ti je stalo? Apoštoli nisu razumili Isusovih rieči, pa su nepromišljeno sudili, da Ivan neće umrieti, i ovaj njihov nepromišljeni sud pruža nam priliku, da i mi danas govorimo o nesmotrenom sudu ljudskomu." (Str. 41. s.) Govornik opetuje triput apoštolsku „nepromišljenost"; a tim izdaje, neka mi se oprosti, trojaki testimonium svoje lahkoumne nepromišljenosti. I ovim povodom bih, da imam auktoriteta, sjetio viestnike rieči Božje, neka neodlože nikada reverencije napram svetim apoštolom; Beza, Kalvin dakako najradje bacaju ljage na apoštole, no pietetu sinovâ katoličke crkve to nedolikuje. Ono, što Gospodin kad i kad ponešto kori svoje apoštole, nije nam dano za primjer, da ga u tom nasljedujemo: On je Bog i Gospodin apoštola, mi tek slabašni njihovi učenici. U veličanstvenih onih revelacijah Marije od Agrede (redovnice sv. Franje Ašišanina), čitamo, kolikom li je neizmjernom reverencijom i sama sveta Bogorodica susretala apoštole, još i prije svečanoga dolazka Duha svetoga, da vjernikom pokaže, kako li valja štovati prvake katoličke crkve. Napokon zar je ono: „Exiit ergo sermo iste inter fratres, quod discipulus ille non moritur", sbilja tako strahovita „nepromišljenost"? ili zar i ti „fratres" baš moraju biti „apoštoli"? Neka propovjednik čita n. p. sv. Augustina In Jo. tr. 124. vidit će, kolikom opreznošću on govori ob ovoj stvari, koja ni dan danas tako riešena nije, da nebi bilo nešto u njoj dvojbena. A Maldonat kaže: „De morte igitur Joannis quatuor apud graves auctores invenio sententias"; (In. Jo. 21.) prva je da nije umro. „Im johanneischen Jüngerkreise deutete man das obige Wort Jesu gerne dahin, dass der geliebte Apostel die Zusage habe, nicht sterben, sondern bis zur (schon nahe erwarteten . .) Ankunft des Herrn leben zu dürfen. . . ." Reischl u ovaj tekst.

I kod ovakih stvari neka izdavatelj upotrebi nožić: „Pa pred smrt svoju pomiri (Isus) Hiruda i Pilata." (Str. 37.). Smije li se reći, da je ona izmirba preljubnika i „lisice" Hiruda sa rimskim „conquisitorom toga vieka" plod milosti Krista Spasitelja svieta? Zar se nisu i saduceji i fariseji sbližavali ne za njega nego proti njemu? Zar nije baš taj: „Et facti sunt amici Herodes et Pilatus in ipsa die" (Luc. 23, 12.), postao steriotypan izraz neprijateljske sloge u navali na crkvu? — Na istom mjestu čitamo: „Tumači sv. pisma vele, da se je (Isus rodio godine poslie stvorenja svieta 4000", (četiri tisuće). No neznam, čemu bi se propovjednik, ako mu je već shodno napominjati godinu, protivio onomu, što je malo prije božićne njegove propovjedi pjevao lector Mortyrologii Romani: „Anno a creatione mundi, quando in principio Deus creavit cœlum et terram, quinque millesimo, centesimo nonagesimo nono. . . ." Ili zar sastavljači Martyrologija i sv. stolica nisu znali onoga, što znadu rečeni propovjednikovi tumačitelji. Prije napomenute revelacije, providjene takvimi crkvenimi i učenjačko-bogoslovnimi approbacijami, od kakovih većih crkva neobičaje davati spisom te vrsti, tvrdi velikom emfasom, da je oznaka Martyrologija ra. osnovana na istini. — Nadalje bit će neznatna stvar, no sjećam na neobičnost: veleč. izdavatelj dopušta, da se kaže: „otci sabora tridentskoga kažu u svom katekizmu"; dočim je ipak katekizam izdan kasnije nego je rečeni sabor svršen te stoga nikad nije došao na sud u saboru ni na odobrenje tridentskih otaca. Katekizam je izdan na želju koncila, ali auktoritet svoj imade od sv. apoštolske stolice. Sličnim načinom čitamo negdje u propovjedih (str. 115.): da sam Isus kaže kod proroka Malakije. Dogmatički se dade opravdati (V. ep. Iud. 5.); no jest skroz neobičan način govora. — Istim načinom znala bi se činiti neznatna stvar, što je u propovjedi na drugi dan Uzkrsa krivo rečeno: „Još i danas su zabrinuti apoštoli, što bi s Isusom, koga zakopaše prije četiri dana, a jučer im bi javljeno, da ga nestalo iz groba. . . Još se nebijahu ni sabrali svi zajedno, odkako su se razbjegli iz vrtla, nego se je moglo viditi, kako ih po nekoliko se sastaje i o dogodivšoj se stvari razgovaraju. Tako na dan današnji se sastadoše dvojica Isusovih učenika i zaputiše se u Emaus. . ." No ipak istini za volju sjećamo i na ovakove stvari. Sve bo, o čem sbori perikopa odredjena za drugi dan Uzkrsa dogodilo se je na prvi dan Uzkrsa; na taj isti dan je Gospodin podielio učenikom, koji su svi bili sabrani u kući osim Tome, vlast praštati griehe. Kad pak crkva opredieljuje ovaj odsjek evangjelja za drugi dan, tim ona jednostavno želi, da se vjernici sjete, kako se je Spasitelj poslie uzkrsnuća pokazivao i svoje uzkrsnuće dokazivao; no chronologije ona, učiteljica istine mienjati i kvariti nit hoće nit može. Tako n. pr. i sve ono, što nam povieda perikopa evangjelja opredieljena za utorak, za četvrtak, za bielu subotu i prvi dio za bielu nedjelju, dogodilo se je u nedjelju uzkrsnu; crkva je razredila na više dana dogodjaje od jednoga dana, da nam se po malo istine za pouku u pamet dozivaju: no ako propovjednik govori o vremenu, kad se je to dogodilo, nesmije reći, da se nije dogadjalo istoga dana; istina se bo nesmije nijekati nigdje, a najmanje na propovjedaonici.

Još sjećam samo na jednu netočnost. U propovjedi za drugu nedjelju po Uzkrsu govor je o crkvi („Deveti članak: Svetu crkvu katoličku"; opet bez onoga: „svetih občinstvo"). Tu čitamo: „Obći sabor Nicejski, držani godine po Isusu 336. zabilježi nam u svom vjerovanju ova četiri znamenja ili biljega: „Vjerujem u jednu svetu,

katoličku i apoštolsku crkvu.“ (Str. 210.) Nije mi nakana poseb izticati, da je rečeno 336. mjesto 325. Nego na to sjećam, da rimski katekizam napominje, da nije rečeno „vjerujem u crkvu.“ „Tres enim Trinitatis personas, Patrem et Filium et Spiritum sanctum ita credimus, ut in eis fidem nostram collocemus. Nunc autem mutata dicendi forma, sanctam et non „in“ sanctam ecclesiam credere profitemur, ut hac etiam diversa loquendi ratione Deus omnium effector acreatis rebus distinguatur, præclaraque illa omnia, quæ in ecclesiam collata sunt, beneficia divinæ bonitati accepta referamus.“ (C. ad P. p. 1. c. 10. n. 22.) Nuzgredno i ovo dokazuje, da se sastavljač pvopovjedi slabo obazira na katekizam i na njegovo razlaganje.

Na ove dakle i ovim slične stvari želio bih sjetiti rabitelje knjige, koju opet preporučam svim svećenikom, koji su čitali ove primjetbe, tim više ju preporučam, što je „čisti prihod namienjen gradnji katoličke župske crkve u Trieščanih“; a želio bih ovim takodjer velečastnoga izdavatelja upozoriti gledom na drugi svezak i buduća izdavanja ovoga. — Nego na moje vlastito opravdanje još jedna rieč, povodom čuvenih rieči velečastnoga otca Ja. Va. u uvodu: „Koji zna više i bolje, za onoga nisam ni radio, nego take molim, neka svojimi djeli izadju na sriedu, da se njimi pomognu slabiji, medju koje spadam i ja.“ Nemam sreće poznavati osobno veleč. otca. No rieči ove na mene tako djeluju, kao da je on već imao kojekakvih trpkih polemika. Meni od svega toga nije ništa poznato. Ali ove rieči njegove imale bi bile za mene toliko odbojne sile, da ja valjda nebih bio nikada umočio pera, da išta prigovaram ili preporučam u ovih propovjedih, da nisam bio od drugih zatražen. Jer iz rieči ovih u uvodu sliedi po običnom shvaćanju, da će svaki prigovornik dobiti za odgovor trpku rieč: „ti znaš više i bolje, pa ja za tebe nisam ni radio. No deder ti izadji svojimi djeli na sriedu.“ Takve pak zalogaje dašto negutamo rado, dok smo ljudi slabi i obični. Kad sam se dakle ipak htio izvrći pogibelji, da mi se dade zalogaj nesladak; bit će moj postupak znakom, i da želja drugih, iduća za kršćanskim napredkom, imade takodjer pristup do mene, i da je valjda i meni ponešto do toga napredka stalo. U ostalom nisam se ni toj misli mogao oteti, da će mi i sam veleč. o. J. V. biti zahvalan, kad pročita, što i kako prigovaram. Ja si mislim ovo: kao što bih ja rado, da znam i dospijem, izašao na sriedu solidnimi djeli, poseb propovjedmi, u koje bi bio pretočen katekizam i perikope; tako bit će i njemu drago, ako ga tko ma baš i slabiji sjeti na nedostatke, recimo i pogreške u tu svrhu, da mu rad bude solidniji u budućе. Nadalje: kaogod što bi bio znak lude arrogancije, da rečem: ja znam bolje nego veleč. J. V., za to što sam ovdje ondje nešto prigovorio; isto tako bi bio kod svakoga pisca u obće a kod propovjedničkoga napose znak velike nesavjestnosti, kad bi mu draže bilo, da se neistine od njega dakako nehotice tisku predane dalje šire i javno narodu kažu, nego da bude makar baš i od djece korrigovan. Toliko na moje opravdanje. **M. Stepinac.**

Viestnik.

Zagreb. Kako na prvom mjestu spominjemo, dozvolio je sv. Otac Leon XIII. katolikom Crne gore slavenski jezik u bogoslužju. Viest je ovu prvi donio „Obzor.“ Mnoge su ju novine smatrale izmišljenom. Sad već nema sumnje, da je istinita. Naknadno javlja „Obzor“, da je sastavak cirilskih misala za crnu goru povjeren preč. gospodi kanonikom sv. Jerolima u Rimu, Parčiću i Dru. Crnčiću.

— Poznato je štov. štiocem „Kat. L.“ (vidi br. 7.) da su ravnatelji raznih sjemeništa u Rimu pozvali duhovnu mladež svih kat. naroda, da i ona dostojno proslavi petdeset godišnji svećenički jubilej sv. Otca. Neka ovo pismo Brnskih bogoslova svjedoči, kako se slavenska duhovna mladež sprema na ovu slavu:

„Mi, bogoslovi brnski iz Moravske, u sjednici literarnoga našega družtva „Ruže Sušilove“ premišljavajući, kako bi najbolje izpunili 4. i 5. točku priposlanog nam — od ravnatelja rimskih — cirkulara, pronašli smo, da bi bilo najshodnije, kad bi se svi slavenski bogoslovi u stvari toj spojili i izdali zajednički almanak, kojeg bi sv. Otcu predali u ime svih slavenskih sjemeništa. Tim ćemo zaista sv. Otcu, tomu velikomu ljubitelju Slavena, prouzročiti veliku radost, kad će vidjeti, kako sva Njegova slavenska djeca zajedničkom ljubavlju grnu k Njemu; a s druge opet strane moći ćemo izdati djelo dostojno i častno slavenskih bogoslova, koje će se moći staviti o bok svim sličnim ostalih naroda i tako bit će nam lako snesti teret, koji je s izdanjem almanaka spojen.

Ljubezna braćo! Dolazimo s vrielom prošnjom k Vama i uzdajući se u bratsku ljubav Vašu molimo Vas, da se sjedinite s nami u gore navedenoj stvari, da nam pružite pomoćne desnice Svoje k djelu tako znamenitomu, te da dobrostivo učestvujete radnjami Svojimi u gore rečenom almanaku. Molimo Vas, da biste radnje Svoje, krasnim jezikom Vašim pisane, budi opet pjesme ili pripovjedke pripravili, ocienili i tako pronašav ih vriednimi za toli plemenit cilj izpravljene nam priposlali; mi ćemo ih pako uvrstiti u posebni odio almanaka opredieljen za bratski Vaš narod. Svaki slavenski narod imati će u almanaku svoj odio, koji će sadržavati radnje iz njegovih sjemeništa. U svih slavenskih sjemeništih oduševljeno primita je ta velebna zamisao; jedino ne imamo još nikakve viesti od Vas braćo Hrvati, kamo tek sada šiljamo svoj proglas.

Očekivajući što skorije mile viesti iz sjemeništa Vaših, kličemo već unapried zajedničkomu djelu našemu: „Pomoz Bog!“

Mi se nadamo da će se odazvati ovomu pozivu i hrvatska duhovna mladež svih sjemeništa. —

Ured. dop. Ljubljana K. Accepto cum gratia.

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 17. U Zagrebu, 28. travnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Josip

S. R. C. Stožernik i po Božjoj i apoštolske Stolice milosti Nadbiskup zagrebački.

Častnomu svećenstvu i svim vjernikom zagrebačke nadbiskupije

Pozdrav i blagoslov od Gospodina!

Kako ste častna braćo i bogoljubni kršćani iz diecezanskih naših glasilah i po javnih viestih već saznati mogli, slavit će se dne 31. prosinca 1887. po svem kršćansko-katoličkom svietu petdesetgodišnjica misnikovanja crkvom katoličkom danas upravljajućega Svetoga Otca pape Leona XIII., kojega je Božja providnost u najzamršenije ovo vrieme postavila vrhovnim pastirom crkve svoje, da ladju Isusovu sačuva od silnijih olujah i uvede u luku spasa.

Sav se katolički sviet, ma koje zemlje i naroda bio, sprema, da što sjajnije proslavi taj veliki dan, kako bi dokazao i protivnikom, da su svi katolici sa svojom dičnom glavom jedna duša. — Da će u tom i pobožni naš narod hrvatski sudjelovati, nismo ni za časak podvojiti mogli.

Sveti Otac Leon XIII. sjedi na onoj stolici, koja je hrvatskomu narodu izkazala nebrojenih dobročinstvah to uzgajajuć mu dugo vremena na svoje troškove svećenike, to braneći ga kroz više stoljećah što novcem što ugledom svojim od najljućega neprijatelja kršćanstva, to učinivši ga u novije vrieme u crkvenom pogledu samostalnim; a sám mu je Leon XIII. dao nebrojenih znakovah dobrohotnosti svoje, naročito kad je godine 1880. užasnim potresom postradalim znatnom novčanom podporom u pomoć pritekao, premda lišen baštine Sv. Petra, nerazpolaže uzvišenomu svomu zvanju odgovarajućimi novčanimi sredstvi.

Katolički su Hrvati vazda bili odani svojoj vjeri, branili ju na čudo svieta od svakoga neprijatelja, prolievajući na potoke svoju krvcu, koja jim je urodila slavnim imenom — bedema kršćanstva. Katolički su Hrvati neprekinuto gojili svezu s rimskom stolicom i vazda izkazivali neograničeno štovanje rimskim papam, kako to nepobitno dokazuje i sjajno poslanstvo, koje su u najnovije vrieme odpremili na prag Petrov, a pred drago lice blago u Gospodinu usnuloga Pia IX.

Zato i Vas častna braćo i pobožni kršćani s otčinskim pouzdanjem pozivam, da se pridružite nebrojenoj množini katolikah, raztresenih po svemkolikom svietu, te glasno i jasno prijateljem i neprijateljem imena kršćanskoga javno zasvjedočite, da ste dušom odani crkvi katoličkoj i da sinovsko počitanje i ljubav gojite napram velikomu onomu Svetomu Otcu, koj u najtežih okolnostih svete Stolice crkvom Božjom upravlja, te si je dubokim znanjem, mudrošću i neustrašivom postojanošću te revnošću upravo apoštolskom priznanje i štovanje stekao ne samo svojih sinovah nego i istih protivnikah crkve katoličke. —

Po primjeru gradovah Bolonje i Beča te ostalih gradovah, kao što i mnogih biskupijah, ustrojio se je mojom ponukom odbor, sastojeći od svećenikah i svjetovnjakah pod predsjedničtvom presv. g. biskupa i generalnoga vikara Janka Pavlešića, koj će prema obćenito prihvaćenomu programu Bolonjskomu o tom nastojati, da se svečanost petdesetgodišnjice misničtva Sv. Otca što dostojnije proslavi.

Taj program sastoji poglavito u tom:

1. da se svi pobožni vjernici vrućom molitvom za mir svete crkve katoličke i za dugi život i blagostanje Sv. Otca uzmole g. Bogu;

2. da se obilniji novčani darovi u ime Petrova novčića saberu, te Sv. Otcu za pokriće

mnogovrstnih troškovah s upravom Sv. Stolice spojenih, za podporu svetih poslanstvah, za siromašne crkve i škole cieloga katoličkoga svieta na razpoložbu stave;

4. da se svečanom ovom prigodom uputi oveće poslanstvo ka grobu Sv. Apostolah;

5. da to poduzeće što ljepše uspije, neka se u pojedinih župah — gdje to okolnosti dopuštaju — ustroje mjestna povjerenstva, koja će u doticaj stupiti s gore spomenutim centralnim povjerenstvom.

Novčani milodari i darovi umjetnosti i obrta neka se najdulje do 15. studenoga o. g. pošalju nadbiskupskoj pisarni, koja će ih u diecezanskom listu oglašivati.

Do toga roka imadu se takodjer priobćiti imena onih, koji se žele pridružiti izaslanstvu putujućemu u Rim.

Glede vremena i načina, kako će se ta svečanost u nadbiskupiji našoj proslaviti, izdat će se u svoje vrieme potanje odredbe.

Nastojte indi častna braćo, da svećenstvo i pobožni puk nadbiskupije naše zasvjedoči i ovom prigodom, u što obilnijoj mjeri čuvstvo neograničene svoje ljubavi, štovanja i zahvalnosti napram vidljivoj glavi svete crkve naše.

U Zagrebu 2. ožujka 1887.

Josip s. r.,
kardinal i nadbiskup.

Potrebite izprave.

(Dalje.)

§. 75.

Pristoji se, da si zaručnici prije, nego li će u crkvi sklopiti savez za sve dane svoga života, očiste savjest sakramentom pokore, i da primu tielo Gospodnje. Prije nego li ih svećenik blagoslovi u crkvi, neka ne stanuju zajedno u istoj kući. O ovom, kao i o svem ostalom, što može pripomoći, da se ženitba sklopi u strahu Božjem i s kršćanskom pristojnošću, neka se vjerno obdržavaju naredbe i hvale vriedni običaji svake biskupije.

Budući da je ženitba sakramenat novoga zavjeta, i to sakramenat *živih* t. j. koji se dostojno može primiti samo u milosti Božjoj, pristoji se, da se zaručnici prije vjenčanja izpoviede i pričeste. „Postremo s. synodus conjuges hortatur, ut antequam contrahant, vel saltem tri duo ante matrimonii consumationem sua peccata diligenter confiteantur, et ad sanctissimum eucharistiae sacramentum pie accedant.“ [1])

Župnik ipak ne bi mogao nikoga siliti, da se prije vjenčanja izpoviedi i pričesti, pošto sam sabor Tridentski rabi samo rieč „hortatur“, a diecezanski zakoni toga ne propisuju.

[1]) Trid. ss. XXIV. c. 1. de reform. matr.

§. 76.

Župnik, komu pripada pravo vjenčati, dužan je sklopljenu ženitbu vlastoručno upisati u knjigu vjenčanih svoje župe sa svimi onimi prilikami, koje su potrebne ili koristne, da se može dokazati, č je ženitba sklopljena. Razgovjetno dakle treba zabilježiti: ime i prezime, dobu, vjeroizpoviedanje, prebivalište i stališ mladenaca, i da li su već prije bili oženjeni ili ne; zatim ime, vjeroizpoviedanje i stališ njihovih roditelja i svjedoka, dan vjenčanja i ime svećenika, koji ih je vjenčao. Ako je bilo zaprieka, neka se naznači, kako su se uklonile.

§. 77.

Ako zaručnik dade punomoć kojemu svećeniku, da vjenča zaručnike u mjestu, gdje nijedan od njih nema prebivališta, neka to ubilježi u knjigu vjenčanih svoje župe. Župnik onoga mjesta, gdje se vjenčaju, mora to vlastoručno ubilježiti onako, ko što je rečeno, u knjigu vjenčanih svoje župe i primjetiti, koji je župnik dao punomoć. Ovaj će župnik ubilježiti u svojoj knjizi vjenčanih, da je vjenčanje obavljeno, o čemu ga treba za osam dana ubaviestiti.

§. 78.

Ako zamoli Austrijski podanik, da se njegova u inozemstvu sklopljena ženitba ubilježi u knjigu vjenčanih one župe, gdje sada prebiva, mora župnik njegovu prošnju s priloženimi dokazi, da je ženitba zakonito sklopljena, poslati biskupu i počekati njegov nalog.

Župnik mora svagda *vlastoručno* upisati u knjigu vjenčanih sklopljenu ženitbu, ma i ne vjenčao sam. Kod mješovitih ženitba kojim *passivno* prisustvuje, neka upiše: coram me N. parocho, et testibus N. N. consensum suum in matrimonium rite declararunt in domo parochiali.

Ako je biskup sam vjenčao, ili je neposredno dao punomoć kojemu svećeniku, da vjenča, svagda treba o tom ubaviestiti župnika, da uzmogne ženitbu unesti u knjigu vjenčanih.

Ako je sklopljenu ženitbu priečila kakova ženitbena zaprieka ili zabrana, od koje je podieljen oprost, valja i to ubilježiti. O tom govori Rimski ritual: „Quodsi ex denunciationibus compertum sit, conjuges aliquo consanguinitatis aut affinitatis gradu conjunctos esse, et nihilominus ad contrahendum fuerit cum ipsis Apostolica auctoritate dispensatum, adnotetur gradus consanguinitatis vel affinitatis dispensatae et compendium decreti super eo relati cum die anno ac Notarii de illo rogati nomine, hoc modo: Anno Domini — die — mensis — praemissis denuntiationibus ac comperto impedimento secundi vel tertii aut quarti gradus consanguinitatis vel alio quovis etc. inter N. et N., obtentoque per eos Apostolicae Sedis mandato de dispensando et cum eis per Reverendissimum Episcopum N. auctoritate dispensato sub die — anno — ut constat ex actis Notarii Officii praedicti Episcopi, eos matrimonio conjunxi etc.“

Oprost od ženitbenih zapriekah.

§. 79.

One ženitbene zapriekc, koje se temelje na propisih crkvenoga zakona, ne prieče ženitbe u pojedinih slučajevih, ako se zakonito dobije oprost od njih, i ako se izpune uvjeti možda pridani. Jedinoj svetoj stolici pripada pravo vlastitom moći opraštati zaprieke, radi kojih je ženitba nevaljana; njoj je takodjer pridržano podieljivati oprost od zavjeta vječne čistoće i od razlike vjere medju katolici i kršćani nekatolici.

§. 80.

Kad ne manjkaju zakoniti razlozi, neka se biskupi služe punomoći dobivenom od apostolske stolice, te neka bez težkoće opraštaju u sliedećih ženitbenih zapriekah:

1. *U trećem i četvrtom koljenu srodstva i tastbine iz dopuštenoga obćenja.*
2. *U duhovnom srodstvu.*
3. *U tastbini iz nedopuštenoga obćenja, osim ako bi se bilo bojati, da su zaručnici iz nedopuštenoga obćenja svojtni u izpravnoj lozi.*
4. U *trećem i četvrtom koljenu zahtjeva javne ćudorednosti, koji je nastao iz valjane, ali ne izvršene ženitbe.*
5. *U onom zahtjevu javne ćudorednosti, koji nastaje iz ženitbe nevaljane i ne izvršene ili iz zarukâ.*

§. 81.

Što se tiče ostalih zaprieka, radi kojih je ženitba nevaljana, valja jednodušno o tom nastojati, da im se sačuva ili povrati podpuna krepost. Gdje se često žene bliži rodjaci, truje se obiteljski život i potiču u njem putene požude ili sumnju o njima.

Ako župnik, kad mu se prijave zaručnici, pronadje, da naumljenu ženitbu prieči kakova ženitbena zaprieka, tad mu valja o tom nastojati, da ih odvrati od ženitbe; ako mu to nepodje za rukom, tad neka prosudi, da li se zaprieka može oprostiti ili ne, i imadu li zaručnici dovoljnih kanonskih razloga, da dobiju oprost. Njekoje bo su ženitbene zaprieke takove, od kojih se ne može podieliti oprost; drugih opet neobičaje crkva ili nikad oprostiti ili u vrlo riedkih slučajevih i tada iz osobito važnih razloga.

Neoprostljive zaprieke jesu sliedeće: ako je tko lud ili biesan, bludnja u osobi, nemogućtvo (impotentia) nedoraslost, sila, otmica, neizpunjeni uvjet. Amo spada nadalje: ženitbeni vez (ligamen) dok se zakonito ne razrieši, srodstvo u izpravnoj lozi.

Ženitbene zaprieke, koje crkva n i k a d ne oprašta jesu sliedeće: razlika vjere medju krštenim i nekrštenim, prvo koljeno srodstva u pobočnoj jednakoj lozi (brat i sestra), prvo koljeno svačtva u jednakoj pobočnoj lozi, ako je postalo svačtva iz dopuštenoga prilega, potaja (clandestinitas) u mjestu, gdje je sabor Trientski proglašen, umorstvo ženitbenoga druga, ako je zločin javan i ako je nedužni drug umro, ili mu oboje ili samo jedan radio o glavi.

Zaprieke koje crkva veoma riedko i to samo iz osobito važnih razloga oprašta: vez valjano sklopljene ali neizvršene ženitbe, viši redovi i redovnički zavjeti, duhovno srodstvo medju krstnim kumom i krštenim, umorstvo ženitbenoga druga, ako je potajno.

Ako koja od navedenih zaprieka brani ženitbu, neka dušobrižnik razloži stvar zaručnikom te ih odvrati, da ne traže uzalud oprosta.

Od ženitbenih zaprieka, koje crkveni zakon naredjuje, može se podieliti oprost, a podieliti ga može onaj, koji je naredio zaprieku t. j. papa. Redovito je papi pridržano pravo podieljivati oprost od svih ženitbenih zaprieka, a od ženitbenih zabrana pridržao si je papa opraštati *od zavjeta vječne čistoće* i od *razlike vjere u mješovitih ženitba.* (U nas mogu i biskupi oprostiti ovo posljednje) Od ostalih zabrana, mogu biskupi podieliti oprost; osim toga mogu ovi opraštati neke zaprieke vi facultatum triennalium i quinquennalium i u slučaju nužde ex præsumpta licentia.

Vi facultatum triennalium mogu:

1. Dispensare ad petendum debitum conjugale cum transgressore voti castitatis, qui matrimonium cum dicto voto contraxerit: hujusmodi pœnitentem movendo, ipsum ad idem votum servandum teneri, tam extra licitum matrimonii usum, quam si marito, respective uxori supervixerit.

2. Dispensare cum incestuoso, sive incestuosa, ad petendum debitum conjugale, cujus jus amisit ex superveniente occulta affinitate per copulam carnalem habitam cum consanguinea, vel consanguineo, sive in primo, sive in primo et secundo gradu suæ uxoris seu respective mariti: remota occasione peccandi, et injuncta gravi pœnitentia salutari, et confessione sacramentali quolibet mense, per tempus arbitrio dispensantis statuendum.

3. Dispensare super occulto impedimento primi, nec non primi et secundi, ac secundi tantum gradus affinitatis ex illicita carnali copula provenientis, quando agatur de matrimonio cum dicto impedimento jam contracto: et quatenus agatur de copula cum suæ putatæ uxoris matre, dummodo illa secuta fuerit post ejusdem putatæ uxoris nativitatem, et non aliter: monito pœnitente de necessaria secreta renovatione consensus cum sua putata uxore, aut suo putato marito, certiorato, seu certiorata de nullitate prioris consensus, sed ita caute, ut ipsius pœnitentis delictum nusquam detegatur: remota occasione peccandi, ac injuncta gravi pœnitentia salutari, et confessione sacramentali semel in mense per tempus dispensantis arbitrio statuendum.

Item dispensare super dicto occulto impedimento, seu impedimentis affinitatis ex copula illicta etiam in matrimoniis contrahendis, quando tamen omnia parata sint ad nuptias, nec matrimonium absque periculo gravis scandali differri possit usque dum ab Apostolica sede obtineri possit dispensatio; remota semper occasione peccandi, et firma manente conditione, quod copula habita

cum matre mulieris hujus nativitatem non antecedat; injuncta in quolibet casu pœnitentia salutari.

4. Dispensare super occulto criminis impedimento, dummodo sit absque ulla machinatione, et agatur de matrimonio jam contracto: monitis putatis conjugibus de necessaria consensus secreta renovatione: ac injuncta gravi pœnitentia salutari, et confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus dispensantis arbitrio statuendum.

5. Dispensare super impedimento tertii, seu tertii et quarti, vel quarti simplicis gradus, sive graduum consanguinitatis, vel affinitatis, super quo, seu quibus obtenta fuerit dispensatio ab Apostolica sede, et in litteris hujusmodi dispensationis reticita fuerit incestuosa copula, quæ tamen occulta remaneat. Ac etiam dispensandi, seu revalidandi ejusmodi litteras irritas, ac nullas redditas ex incestu, sive post petitam dispensationem, sive post illius expeditionem, et ante respectivam executionem, in casibus semper occultis, sive agatur de matrimonio contrahendo, sive jam contracto: monitis in matrimonio contracto putatis conjugibus de necessaria mutui consensus secreta renovatione; injuncta in singulis casibus congrua pœnitentia salutari.

Vi facultatum quinquennalium:

1. Dispensare in 3. et 4. simplici et mixto[1]) tantum nedum cum pauperibus, sed etiam cum nobilibus, et divitibus in contrahendis; in contractis vero cum hæreticis conversis, etiam in secundo simplici, et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

2. Dispensare super impedimento publicæ honestatis justis ex sponsalibus proveniente.

3. Dispensare super impedimento criminis, neutro tamen conjuge machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

4. Dispensare in impedimentis cognationis spiritualis, præterquam inter levantem et levatum.

Hæ vero dispensationes matrimoniales non concedantur nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat, et in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse, illas concedi tanquam a sedis Apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ; alias nullæ sint.

Napokon mogu biskupi ***u slučaju nužde*** ex licentia præsumpta podieliti oprost i od onih zaprieka, od kojih može inače samo Apostolska stolica dispensirati.

[1]) Congr. s. off. d. 15. junii 1670. declaravit, facultates, quæ conceduntur per formulam s. Congr. de propag. fide „dispensandi in 3. et 4. simplici et mixto tantum debere intelligi de 3. et 4. simplici, videlicet ab uno stipite futuris sponsis communi, ac insuper de 3. et 4. mixto ex altero stipite, cum quarto, nullatenus autem cum secundo.

Ali je potrebno, da u istinu obstoji nužda t. j. da se ženitba bez sablazni ne može odgoditi, i da je zaprieka tajna.

Zaprieke navedene u §. 80. opraštaju se bez težkoće, ako nemanjkaju dostatni razlozi.

Oprost od naviešćivanja.

§. 82.

Oprost od sve tri napoviedi neka se podjeljuje samo u slučajevih osobito silnih, a oprost od druge i treće napoviedi samo iz razloga dostatnih i dovoljno dokazanih.

§. 83.

Budući da se može slučiti, ë je nemoguće počekati radi smrtne pogibelji, stoga neka biskupi prema mjestnim prilikam u svakom kotaru dadu punomoć jednomu ili više svećenika, koji će u takovih slučajevih u njihovo ime odpustiti od napoviedi.

§. 84.

Ako se žele oženiti dvie osobe, koje o sebi krivo tvrde, da su oženjene, i ako ih u mjestu, gdje prebivaju obćenito smatraju mužem i ženom, neka im se bez vrlo važna uzroka ne uzkrati oprost od svih triju navještaja. Nego valja tačno iztražiti. je li istina, da ih obćenito smatraju kao muža i ženu.

§. 85.

Vjernici, kojim budu oproštene sva tri navještaja, dužni su uviek pred svećenikom, komu pripada pravo, da ih vjenča, prisegom potvrditi, da im nije poznana nikakova zaprieka, koja bi priečila njihovu ženitbu.

Sabor Trientski daje vlast biskupom[1]), da mogu sasma dispensirati od navještaja, ako se je bojati, da bi tko iz zlobe osujetio ženitbu. Naputak ipak opominje, neka toga ne čine, osim iz *razloga osobito silnih.* Takovi razlozi jesu:

1) ako se ženitba sklapa u smrtnoj pogibelji. U tom slučaju mogu u našoj nadbiskupiji oprostiti sva tri navještaja *vice-arhidjakoni*, ali pod uvjeti *a)* da župnik *službeno* zamoli oprost, *b)* oprost valja dati *bezplatno*, *c)* zaručnici *moraju priseći*, da im nije znana nikakova zaprieka, koja bi priečila medju njima ženitbu, *d)* vice-arhidjakoni *moraju izviestiti konsistorij* o pojedinih slučajevih, u kojih su se poslužili danom im vlašću, i *e)* moraju priposlati konsistoriju molbenicu dotičnoga župnika, koji je prosio za oprost.[2])

2) Ako se žele vjenčati dvie osobe, koje živu u konkubinatu, ali se obćenito o njima misli, da su oženjeni.

3) Ako se je bojati, da bi tko iz zlobe osujetio ženitbu, kad bi se tri put naviešćivala.

4) Napokon se daje oprost od svih navještaja i onda, kad se sklapa ženitba, uz dozvolu biskupovu, u sv. vrieme.

[1]) ss. XXIV. c. 1. de ref. matr.
[2]) circ. 18. travnja 1879.

Molbenica, kad se traži oprost od svih navještaja u vice-archidjakona, može glasiti:

Veleč. župni urede!

Pokorno podpisani moli oviem u ime zaručnika N. N. i N. N. oprost od svih triju navještaja. Molbu svoju podkrepljuje sliedećim:

a) Zaručnik N. nalazi se u smrtnoj pogibelji, kao što dokazuje prilezeća liečnička svjedočba.

b) Žele da ovom ženitbom pozakone diete, koje su prije rodili.

N. dne — N. N.
župnik.

Primjerak molbenice na ordinarijat:

Preč. ordinarijate!

U mojoj župi živu dvie osobe N. i N. već pet godina, o kojih se obćenito drži, da su oženjene, te su došle k podpisanomu želeći kraj učiniti griešnomu tomu stanju i moleći ga, da ih vjenča.

Kod zaručničkoga izpita pronašao sam, da im ženitbe ne brani nikakova ženitbena zaprieka te da su u kršćanskom nauku dobro podučeni.

Pošto bi pak dotičnici, da se njihova ženitba naviesti, bili osramoćeni, to moli podpisani, da im preč. ordinarijat podieli oprost od svijuh triju navještaja — uz propisanu prisegu — da ih uzmogne potajno vjenčati.

N. dne — N. N.
župnik.

Primjerak prisege:

Ja N. N. zaklinjem se Bogom sveznajućim, Bl. D. Marijom i svimi svetci, da mi nije znana nikakva ženitbena zaprieka, koja bi priečila moju ženitbu sa prisutnom zaručnicom N. Tako mi Bog pomogao, Bl. Dj. Maria i svi svetci Božji. Amen.

Primjerak prisege podpisan po zaručnicih i župniku valja čuvati uz ostale dokumente u archivu.

Primjerak molbenice, ako se traži oprost od jednog ili dviju navještaja:

Preč. nadb. duh. stole!

Zaručnici N. i N. žele se vjenčati te su podpisanomu donesli sve potrebne izprave. Pošto je pak do sv. vremena samo još jedna nedjelja, dosljedno se i njihova ženitba ne može tri put naviestiti, a zaručniku kao udovcu treba neobhodno majka za njegovo dvoje neodrasle djece, to podpisani moli preč. n. d. s. da im podieli oprost od drugog i trećeg navještaja.

N. dne . N. N.
župnik.

Da se jedan ili dva navještaja oproste, dostatni su razlozi:

a) Ako je zaručnica noseća, te će skoro roditi.

b) Ako je medju zaručnici velika razlika u dobi, stališu, imetku.

c) Ako se je bojati smutnje ili štete, kad bi se ženitba odgodila.

d) Ako je blizu vrieme sveto.

e) Svaki razborit razlog po biskupovom sudu.

Ako su zaručnici iz raznih biskupija, treba zamoliti oprost od navještaja od obadva biskupa, ili neka biskup druge biskupije posvjedoči, da nema nikakove zaprieke ženitbi. Ako li se ne može ni jedno ni drugo učiniti, dovoljan je oprost podieljen od jednoga samo biskupa.

Svojstva izpovjednika.[1])

Od svih svećeničkih dužnosti, kaže sv. Franjo Saleski, najveća je i najteža izpoviedati. Tu vriedi navlastito ono, što veli sv. Grgur Vel. „Ars artium regimen animarum" i Grgur Nazijanžki: „Scientia scientiarum mihi videtur hominem regere." Pa upravo s toga zahtievaju se od izpovjednika neka osobita svojstva, a ta jesu:

1. P o b o ž n o s t. Svećenik, koji u sv. sudištu Boga zastupa i njegovu vlast vrši, treba da se svetim i neporočnim životom uzdigne nad one, kojim će suditi; tko drugim milosti dieli, valja da bude sam u njoj. Ta kojim bi se obrazom usudio suditi drugim onaj, koji sam zaslužuje osudu? Kako bi smio druge riešiti okova grieha onaj, koji je njimi sam prikovan? O kako bi se morao zasramiti izpovjednik, kad opazi pokornika daleko boljim i kriepostnijim od sebe! Izpovjednika se tiču naročito one rieči: „Budite sveti, jer sam svet i ja."[2]) Nije dosta da izpovjednik dobivenom vlašću izvadja opus operatum, već i opus operantis svojom pobožnošću i svetošću. Čim pobožniji je izpovjednik, tim je i njegovo djelovanje jače: čim je veći prijatelj božji, tim će veće milosti izprositi pokornikom od njega poput Abrahama, Mojsije i Ilije; čim više sjaju u njega krieposti, tim jače će se drugi na nje njegovim primjerom poticati itd. Osobito valja da se u izpovjedniku zrcali iskrena p o n i z n o s t, koja je temelj svetosti i svim drugim kriepostim; onda l j u b a v Boga i bližnjega, kojom plamteć sv. Filip Neri tolike velike griešnike tako rekuć u angjele pretvori: zatim angjeoska kriepost t. j. č i s t o ć a, koja je tako nježna, da bi se i u samom sv. sudištu mogla povriediti, ako tko na nju osobito ne pazi; nadalje željezna s t r p l j i v o s t i k r o t k o s t, kojimi kriepostmi su sv. Franjo Saleski[3]) i sv. Alfonzo Liguori u izpovjedaonici upravo

[1]) Za koji će se dan doštampati drugi svezak djela „Kat. Pastirsko Bogoslovje" od prof. Dra. Martina Štiglića. Mi evo za preporuku već unapried donosimo ovaj §., a strukovna će ocjena do skoro sliediti. Djelo svakako već sad najtoplije preporučamo. Cienu ćemo naznačiti čim djelo izadje. Op. ured.

[2]) Lev. 11, 44.

[3]) Kad je jednom sv. Franji Salezkom neki veliki griešnik najgadnije griehe pripoviedao kano kakvu šalu, počeo je roniti suze, pa kad ga griešnik upita, što mu je i za što plače, odgovori mu biskup: Plačem jerbo ti ne plačeš. Ove otčinske suze tako se kosnuše srca griešnikova, da je skrušeno ponovio izpovied i od tada bio uzor pokornikom.

čudesa činili; napokon neustrašiva **jakost**, koja se ne smije ničim nedopuštenim slomiti, pa bilo napram komu drago, kao što znamo o sv. Ivanu krst., Zlatoustomu, Ambroziju itd.

2. **Znanje**. O kako je težko vladati dušami, pravedno im suditi u najznamenitijih stvarih, liečiti od najpogibeljnijih bolesti, učiti, savjetovati, u kriepostí ih usavršivati, te spasiti ih! Za to će se mnogo znanja. Sam Isus veli: „Ako sliepac sliepca vodi, oba će u jamu pasti" [1]); i opet: „Jao vama, vodje sliepi" ! [2]) A sv. Terezija savjetuje svakomu, da si odabere valjanoga i učenoga izpovjednika, jer da je bolji učen izpovjednik s običnimi kriepostmi, nego li neuk makar i veliki svetac.

Izpovjednik mora pod smrtni grieh znati sve ono što mu treba, da može valjano i dopušteno obavljati sakramenat pokore. Tko toga ne zna, taj će sigurno izvrći sakramenat obezčašćenju, a spas duša pogubljenju. Poimence treba da znade moralno bogoslovje, navlastito pak one dielove, koji više zaciecaju u ovaj sakramenat, kao što su oni, koji govore o savjesti, zakonih, griesih (osobito kako se isti razlikuju, broje itd.), o ugovorih, restituciji, pridržanih griesih, običnih crkvenih kaznah, ženitbenih zapriekah, postupku s raznimi pokornici (n. pr. prigodnici itd.), zadovoljštini itd. Ne zahtieva se izvrstno ili tako savršeno znanje, da naime svaki znade uviek sve i najteže i najzamršenije slučajeve odmah sam riešiti, jer to je nemoguće; već je dovoljno i takvo znanje, da znade obične slučajeve sam lahko riešavati, a o težih razborito dvojiti, te pomoći se knjigami, ili pitati učenije za savjet. Tko ovakva znanja ne ima, taj izvan nužde niti iz ljubavi ne smije izpoviedati, pa makar bio potvrdjen od biskupa, jer potvrda znanja nadomjestiti ne može. Grieši i pokornik, koji navlaš odabire izpovjednika, prama sebi neuka, jer ne će da ga drugi sposoban vodi kako treba po putu spasa, osim ako neznanje izpovjednikovo može i hoće sam nadomjestiti. Grieši takodjer i glavar, koji potvrdjuje neuka svećenika za izpoviedanje. Nego i njega može izpričati nužda, ako naime i manje učene potvrdi za sela, gdje je manje izpovjednika, jer je bolje, da ima i takvih nego nikakvih; nu u tom slučaju treba da im na srce stavi, da im se valja naukom bolje osposobiti.

3. **Duhovna revnost**. Svećenik a navlastito izpovjednik treba da sa svetim Pavlom gori za spas stada svoga, i da poput Isusa brižno traži i zove griešnike na pokoru. Tom revnošću uzplamćeni svetci nebrojene duše paklu oteše i nebu je povratiše. Te gorljivosti treba osobito dan danas, kad je neprijatelj duše razastro svoj barjak i mrežu na sve strane, da ih prikupi i pogubi. Ne bude li naša gorljivost veća od njegova nastojanja i napinjanja, povući će sa sobom u pakao nebrojene duše, a njihovu će krv Bog iz naših ruku tražiti.

Ta revnost zahtieva od izpovjednika, da rado, vrlo rado, sluša izpoviedi. Što hasni da vjernikom propovieda pokoru, da se ostave grieha, a kad dodju na izpovied zatvara im vrata milosrdja? S toga ne samo, kad je pozvan, neka rado i odmah ide izpoviedat, [1]) nego u neke dane kao nedjeljom, blagdanom, subotom poslje podne i u oči svetkovina, i nepozvan neka sjedne u izpovjedaonicu i čeka pokornike, kao što je čekao Isus samaritanku kod zdenca Jakovljeva i prolazeć mimo kupališta i neuprošen zapitao nemoćnika: Želiš li ozdraviti? Nečekaj, pastiru, veli naš Kačić, da ovčice tebe išću, nego ti poišći njih; ter ako doznaš, da je koja zabludila zanemariv sv. godišnju izpovied, pohiti za njom i prinesi ju na plećih svojih u crkvu u izpovjedaonicu po nauku evangjeoskom i primjeru vječnoga pastira. Neka se nitko ne uklanja izpovjedaonici u bojazni, da tobož ne sagrieši, već neka oboružav se molitvom srčano ide uzdajuć se u Onoga, koji slabe jači, da zastidi jake. Ta što bi bilo od bolestnika, kad ih liečnici ne bi htjeli liečiti, bojeć se da ne bi i oni oboljeli? Taj strah sigurno ne polazi od Boga. O kako veseo je izpovjednik, kad kojega velikoga griešnika Bogu obrati! Izkustvo nam jamči, da pobožnost i dobrota ondje i najbolje cvate i napreduje, gdje duhovnici marljivo prijanjaju uz izpovjedaonicu. To je najprikladnije mjesto, gdje će najbolje spoznati duševnu potrebu ovaca svojih i propisati im liek. O kako će težko odgovarati Bogu oni duhovni pastiri, koji hladno, sporo, nerado, težko idu u izpovjedaonicu, a morda kojega pokornika prije i obruže ili bezdušno odprave veleć, da sada nije vrieme za izpovied itd., te tako ovčicam svojim uzkraćuju najjači liek proti griehu, omrazuju im najpotrebitiju i najsladju duševnu hranu, neznajuć jadni, da je po nauku sv. Alfonza veliko zlo, pa ma samo jedan dan ostaviti koga bez razloga u smrtnom griehu!

4. **Razboritost**. Sv. Leonardo a Portu Mauritio veli, da je razboritost duša sakramentu pokore. Razboritost upućuje izpovjednika, kad mora a kad ne smije odriešiti. Razboritosti mu treba osobito onda, kad mora popuniti nepodpunu izpovied, da tako udje u trag i najotajnijim griehom i da pita samo kad je nužda, a i to nježno i oprezno, da spasonosni liek ne pretvori u otrov smutnje i napasti. Razboritu valja biti i u opominjanju, da iz materijalnoga griešnika ne učini formalnim, a navlastito u nalaganju pokore, da ju odmjeri ne samo kao sudac po zasluženoj krivici, nego i kao liečnik prema pokornikovoj sposobnosti tako, da mu ona bude na spas a ne na pogubljenje. Osobita sredstva, kojimi će si izpovjednik pribavit tu razboritost jesu molitva, izkustvo i zdrav sud (da li je n. pr. pokornik sagriešio nepromišljeno ili iz pakosti itd.), te čuvanje od strasti, naglosti i tvrdoglavosti.

---

[1]) Mat. 15, 14. — [2]) Mat. 23. 16.

[1]) „Sacerdos ad audiendam confessionem vocatus promptum facilemque se praebeat." Rit. rom. Ordo minist. sacr. poenit.

Viestnik.

Zagreb. Na prvom mjestu donosimo okružnicu uzoritoga nadpastira kard. Mihalovića, kojom nas pozivlje da se svi uhvatimo u kolo, da proslavimo petdesetgodišnji svećenički jubilej sv. Otca Leona XIII. Ovo je uredničtvo već dalo naposeb otisnuti pravila družtva za proslavu ove radostne svečanosti, i pravila za izložbu. Mi ćemo ih bezplatno poslati svakomu, ko ih bude zatražio. Vrieme je već, da se živo latimo posla, da ne zaostanemo za drugimi narodi.

— **Svibanjska pobožnost** obdržavati će se i ove godine i to: u samostanskoj crkvi milosrdnih sestara (hrvatski) u $7^1/_2$ sati na večer, u crkvi franjevačkoj (hrvatski) u 6 sati i u crkvi sv. Katarine (njemački) u 6 i $^1/_2$ sati poslije podne. U prve su dvie crkve preuzeli propoviedi izmjenice njeki mladji svećenici zagrebački, a u crkvi sv. Katarine preč. gosp. Dr. Feliks Suk.

Ugarska i jubilej sv. Otca. Ugarska se takodjer u veliko sprema, da sa svoje strani što sjajnije proslavi petdesetgodišnjica svećeničtva sv. Otca. Već u korizmi sastao se u Budimpešti u palači kardinala-primasa Simora sav skoro episkopat i glavniji od katoličke aristokracije, da viećaju, kako bi Ugarska i tom sgodom liepo, dostojno zasvjedečila svoju privrženost sv. stolici. —

U Kaloči izdavaju Isusovci u tu svrhu listić, koji dok magjarske katolike ubaviešćuje o tečaju priprema za proslavu po katoličkom svietu, ujedno ih upućuje, kako da se i sami pripravljaju. — Ovih dana bio je sveučilištni profesor Lubrich kod kneza-primasa u Ostrogonu, te ga zamolio, neka bi u Rimu izposlovao, da budu zastupnici magjarskog školstva u vrieme Božićnih praznika primljeni od sv. Otca, jer kašnje nebi mogli u Rim hodočastiti. Simor mu obećao, da će učiniti shodne korake. — Ustrojio se i gospojinski odbor pod predsjedničtvom grofice udove Cziráky iza pok. Ivana Czirákoga, koji će odbor nastojati, da se i magjarske katoličke gospoje dostojno izkažu prigodom svečanosti sv. Otca. — Za izložbu radi se u mnogobrojnih ženskih samostanih velikom revnošću; a nema dvojbe, da će Magjari, kako već znadu biti galantni, tom sgodom i Petrova novčića u obilnijoj mjeri sakupiti.

— Biskupom u Velikom Varadinu postao je do sada Satmarski biskup Dr. Lovro Schlauch.

Rim i Italija. (Pjesme sv. Otca. Katol. kongres.) Drugom prilikom spomenuo je „Katolički List" (1885., br. 10.) prvu sbirku lat. pjesama Leona XIII., izdanih do god. 1883. Sad će se naši štioci opet radovati viesti, da je nedavno u Rimu kao Appendix novissima izišla druga sbirka pod naslovom Inscriptiones et Carmina Leonis XIII. P. M., u kojoj ima 9 krasnih nadpisa i 8 novih pjesama s jednom uz male promjene pretiskanom iz prve sbirke. Sjajno izdana knjiga mogla bi uresom biti svakoj katol. knjižnici. Tko ju želi na 2 intencije, neka se prijavi uredničtvu Kat. Lista, pak će ju dobiti uz oznaku intencija.

— Grad Lucca, koji je bio već lani odredjen za VII. kat. kongres u Italiji, nije onda, što radi nastale kolere što radi zabrane vladine, vidio u svojoj sredini kongresista. Zato ih je tim prijaznije ljetos dočekao: 19. t. mj. otvori ondješnji bisk. Ghilardi burno pozdravljenim govorom rečeni kongres, komu je i ostao začastnim predsjednikom. Zatim se na veliku radost članova pravi predsjednik Venturoli, koji si je već toliko zasluga stekao za katol. znanost i posebnimi knjigami i kao glavni suradnik časopisa „La Scienza Italiana", osvrnuo na prijašnji rad kat. kongresa, držanih 6 puta u Italiji. Sv. Otac blagoslovi rad sadašnjega krasnim breve-om, u kojem Italiji želi po vjeri slavu i veličinu i koji je oduševljenim povladjivanjem uzet do ugodnoga znanja. Na to se kongres zahvali sv. Otcu, proseći Crkvi pobjedu, a mir domovini. Pristupiše već do sada kongresu mnogobrojni kardinali, biskupi, katol. družtva i glasovite ličnosti, med kojimi se ističu odlični katol. učenjaci: Cesare Cantù, historik i Augusto Conti, filosof (O potonjem sr. „Katol. List" 1884., br. 2.).

Njemačka. U njemačkoj je priestolnici opet 21. o. mj. hrlilo u sabornicu sve, što si je god znalo pribaviti pristup. Začela se razprava crkvenopolitičke zakonske osnove, kojom se opet zloglasni majski zakoni ublažuju, a proganjanje katolika prekida. Sam je Bismarck dva puta govorio za osnovu, a govorio tako odriešito da je stavio i kabinetsko pitanje.

Ponajprije je Gneist predložio, da se osnova povrati odboru od 21 člana, a tad je pročitao Windthorst očitovanje centruma, da će centrum na savjet sv. Otca Leona XIII. koji je očitovao u pismu na kolonjskog nadbiskupa, glasovati za cielu osnovu, kako ju je prihvatila gospodska kuća. Ako li bi sabor išto promienio na uštrb crkvene slobode, da će centrum glasovati protiv ciele osnove.

Tad je ustao Richter i govorio proti osnovi, a najviše radi utjecanja papina. Iza njega je onda Bismarck odlučno branio osnovu a i samoga papu — koji da za katolike Niemce nije ni kako vanjska, tudja institucija. Po drugi je put Bismarck govorio za osnovu iza Virchowa.

I zbilja je već 25. o. mj. prihvaćena ciela crkvenopolitička osnova, kako ju je bila gospodska kuća primila. Primjerice je članak, kojim se dopušta povratak redovom, prihvaćen sa 230 protiv 117 glasova.

Za misiju u Danskoj doprinesoše nadalje p. n. gg. i gospoje:

Ivan Bošnjak opat u Požegi 3 for.; Josip Banješ podjašprišt i župnik 3 for.; N. N. 1 for.; Franjo Virant ravnatelj gradske daće 2 for.; više njih skupa 3 for.; N. N. 1 for.; N. N. 25 novč.; M. Gašparlin, župnik

50 novč.; J. Zbierzchovwski, kapelan 1 for.; J. Kuril, podjašprišt i župnik 2 for.; M. Penić, kapelan 1 for.; J. Krapac, z. podjašprišt i župnik 2 for. — N. Horvat, kanonik 2 for.; Iv. Pavlešić, biskup 5 for.; P. Gugler, biskup 1 for.; M. Smetiško, kanonik 5 for.; M. Šnap, kanonik 60 novč.; J. Hafner, zubar 5 for.; N. N. 5 fr; Fr. Gašparić, biskup 5 for.; Dr. G. Baron 2 for.; Dr. A. Bauer 1 for.

— Za popravak franjevačke crkve u Zagrebu darovala su p. n. gospoda i gospodje: presv. g. biskup Juraj Posilović 25 for., N. N. 10 for., N. N. trećoredka 50 for., K. N. trećoredka 10 for., Fr. Peterca župnik 2 for., Pavao Tenčević, seljak iz Gračana 3 fr., prva hrv. štedionica 150 fr., M. Šefanec, žup. 1 fr., Teresija Arko 30 for., H. Prigles, trećoredka 1 for., J. Canjuga 5 for., M. Kašaj, umir. župnik 2 for.

Na ovih plemenitih darovih se svimkolikim veledušnim darovateljem najtoplije zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo, gvardijan.

Poziv.

Sinovi sv. Franje gotovo od utemeljenja sv. Reda to jest preko 600 godina diele sudbinu Hercegovine, i može se za stalno reći, da su njihovi doživljaji kroz to dugo vrieme, bili pravo more patnjâ i nevoljâ.

Ali kad sjaj zastava carske vojske zoru novih boljih vremena naviesti u katoličkom se narodu radostna nada porodi, da će se i u crkovnom životu podpunost milosti razviti na blagoslov zemlje. Ali je lahko shvatiti, da više stoljetne nepogode, preko načina nevoljne poviesti, bacaju svoje sjene čak i na naše dneve i da najbolja volja i najpobožnije natjecanje nedostaju za doskočiti mnogobrojnim potrebam, koje se danomice pokazuju.

Novi se dušobrižnički stanovi moraju podići, a obstojeći prema zahtjevu sadašnjosti zgodnije urediti; mimo sve ima Red težku zadaću, za odgoj potomaka prema većem zahtjevu novijeg vieka.

Odnošaji zemlje, siromaštvo i osobitost njezina naroda iziskuju, da dušobrižnici budu ovdje u sredini svoga kruga odgojeni, u kom će sprovesti svoj život i svoje zvanje, za to je neobhodno potrebito podignuti razprostranjen zavod, koji će sve grane prosvjete zauzimati.

Nestašica srednjih i većih učevnih zavoda u zemlji neizmjerno otegoćuje ovu zadaću, ali bi ipak bila izpunjiva, kad bi Red razpolagao s potrebnim materijalnim sredstvim.

U težkoj brigi za pribaviti Redu pomoć, s odobrenjem biskupovim obraća se podpisani odbor na katoličke suvjerenike i sve dobromisleće osobe Redu sv. Franje i Hercegovini s najsvesrdnijom molbom, da bi s pobožnim molitvam i s požrtvovnim milodarim poduprli odgoj potomaka hercegovačke Redo-države, odgovarajući ustanovam Reda i podpunosti naobrazbe prama sadašnjosti.

Za postignuti taj za budućnost toli važni cilj, potrebno je podignuti jur po novouredjenim zemlje odnošajim zajamčeni Samostan kao centralni učevni zavod sa sielom Državnika u Mostaru glavnom gradu zemlje, gdje je sielo presvietloga Biskupa kao i najvećih vladinih ureda, tim više što se ovdje nazrieva kroz nedaleko vrieme radostno razvijanje mladeži u obsežnoj naukovnoj naobrazbi.

Ali još mnoge ustanovljene i ustanoviti se imajuće dušobrižničke postaje iziskuju pripomoć za obskrbu, te umoljavamo za milostinju u paramentam i drugom svake vrste crkvenom ruhu.

Od naklonosti dobro mislećih časopisa pouzdano očekujemo, da će ovaj poziv razširiti u tuzemstvu i u inozemstvu; i da će pojedina uredničtva biti sklona milodare za *Franjevačku Redo-državu u Hercegovini* primati, objelodaniti i *na katolički župski Ured u Mostaru* Hercegovina *dostaviti*.

Poznato odpravničtvo Firma Rotter i Perschitz velikodušno prima paramente i ino crkovno ruho, ako se ti milodari dobro umotani predadu na centralni ured ovog poduzeća u Beču Schwarzenbergstrasse Nr. 8.

Svesrdne zahvalne molitve težko izkušanog siromašnog ali pobožnog i Bogu odanoga naroda zadobiti će obilni božji blagoslov svrhu svakog milodaritelja.

U Mostaru na dan sv. Franje 4. listopada 1886.

Šimun Ćorić r. v. trgov. u Mostaru.	O. Augustin Zubac r. v., tajnik biskupov.
Blaž Zelenika r. v. podnač. u Mostaru.	O. Ilija Skoko r. v. sen. drž- (od g. 1823. u redu.)
Henrik Himmel r. v. c. kr. kapetan.	O. Nikola Šimović r. v. vikar bisk. i žup. u Mostaru.

O Lujo Radoš r. v.
državnik hercegovačkih Franjevaca.

Mi ćemo drage volje saobćiti milodare, ako nam ih tko pošalje i dostaviti ih kat. županijsk. uredu u Mostaru.

Javna zahvala.

Veleč. g. Adalbert Kargačin umir. župnik i duh. stola prisjednik, živući u svom rodnom miestu Novom (Vinodolu) poslao je posredno po ovomjestnom občinsk. uredu, crkvi sv. Jurja u Jezerani, gdje bio više godina župnikom, liepu svoticu od 20 for. tom nakanom, da se za ovu raruči sveća i tamjana, što je po želji darovatelja već i učinjeno. Ovaj milodar proglašen je jučer javno u crkvi, na dan sbora sv. Jurja, i ujedno ovim veleč. g. umir. župniku javno u ime svoje i u ime puka zahvaljuje

Jezerana 24. travnja 1887.

L. Vidas, župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 18. U Zagrebu, 5. svibnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Ut omnes unum sint.

(Dalje.)

Vjerovati u obće znači držati za istinu ono, za što mi ko svojim ugledom jamči. Po vjeri dakle spoznajemo istinu, prem nemamo evidencije o njoj. Nu to nije ni potrebno s razloga, jer se sve povjestne istine osnivaju na vjeri, na svjedočanstvu vjerodostojnih svjedoka, a ne na evidenciji. Mi ne vidjesmo Pompeja, Cesara, Demostena i onoga, što se o njih pripovieda; al ipak sve to vjerujemo. Zašto? Jer imade toliko svjedoka, koju mi za to jamče, da im ne mogu ne vjerovati. I kad ne bi tomu vjerovao, kazalo bi se, da sam lud. A imadem li ja tudjer nutarnju evidenciju o tih istinah? Nemam. Ja vjerujem jedino radi svjedočanstva. Istina je, da um mora sa svoje strane nešto činiti. Um imade da izpita, jesu li svjedoci vjerodostojni, jer samo tada, ako su vjerodostojni. može on pristati uz ono, za što jamče. Vjerodostojnost opet uključuje, da jamac ono znade, zašto jamči i da onako kaže, kako znade. To izpitivati imade um pravo i dužnost, jer inače ne može uz nešto pristati, a da se o istinu ne ogrieši. Nu odtale ne sliedi, da imade um u sámu stvar prodrieti i njezinu nutarnjost iztraživati, jer bi tada ono, što mu je vjerovati sebi podvrgavao, te bi se držao nad onoga, koji mu tu istinu predaje. To predpostaviv velimo: ako je Bog, vječna istina, ovo ili ono objavio, pravo imadem, pače i dužnost mi je razgledati, da li je Bog i zbilja tako reko; (Za to i kaže Pijo IX. u okružnici 9/11. 1846.: „Humana quidem ratio, diligenter inquirat oportet, ut certo sibi constet, Deum esse locutum, ac eidem, quemadmodum sapientissime docet Apostolus, rationabile obsequium exhibeat (Rom. 13, 1.).“), da li su svjedoci zbilja takovi, da ne samo istinu znadu, nego da ju i meni kazati hoće i da li mi ju zbilja kazuju. I tim je dovršeno. Čim pako nastojim u stvar sámu prodrieti, da ju tada uzmognem po svoju ili priznati ili opadati, eo ipso obaram ugled božji te nad njega podižem um svoj; eo ipso imade Bog, vječna istina, odgovarati mojemu ograničenom umu. Ovaj imade Bogu suditi. Nu tada prestaje vjera. Ova je istina tim važnija, ako se gleda na otajstva. Da su otajstva možna, to može samo onaj čovjek ne priznavati, koji u obće do ničega ništa ne drži. Tà u naravi, koju gledamo i rukami pipamo, imade toliko tajna, da ih čovjek ne će nikad moći odkriti. Tko je proniknuo u nutarnjost zemlje? Tko znade što je misao i kako ona nastaje? Je li je tko dosada protumačio: što je u obće život, njegovo bivstvo i posljednji mu razlog? Nikad ne će fizik zakone i sile u fizikalno-kemičkom svietu, nikad ne će fiziolog zakone i sile organičkih bića, niti će psiholog zakone i sile duševne a metafizik pošljednji razlog svemu što bivuje sasviem proučiti niti odnosnih uplivnih učinaka sasvim shvatiti. Imade dakle i u naravi mnogo otajstva. A zar ih nema i u samom ateismu? Kad bi ja kazao: da je n. pr. stolna crkva slučajno nastala, da je vjetar kamenje sa svih strana u Zagreb nanio, da je Sava tako dobra bila pak je sáma žbuku okvasila, a onda da je opet vjetar pojedino kamenje onako razredio, kako ga sada vidimo: to bi mi svatko kazao, da sam lud. A što tvrdi ateizam? da je ovaj svemir jednakim načinom nastao. P. Kircher, glasoviti rimski astronom i fisik liepo je nekom zgodom nekom ateisti, inače, kako vele, čovjeku učenu odgovorio. Ovaj na ime posjeti njekog dana P. Kirchera, koga je kano učenjaka veoma cienio u njegovoj kući. P. Kircher pokaza mu divno izradjeni globus. Na to će taj bezbožnik sav uznesen: tko je taj globus učinio? Kircher

mu odgovori: nitko. Ovaj je globus sinoć od ništa u mojoj sobi nastao Što želite tim kazati odvrati srdito ateista? Zašto me držite za ludu pak ne ćete da mi kažete, tko da je taj globus načinio? Prijatelju, reče P. Kircher, vi mislite ovako: da je ovaj globus nastao od ništa, to može vjerovati samo luda; a vi držite, da ovaj svemir, što nam ga ovaj globus prikazuje, nema stvoritelja. Nije li ovakav čovjek još veća luda? (Katholicismus, Protestantismus und Unglaube. Weninger, Mainz 1885. p. 145.) — Ta spominje već Cicero: Ti ne vidiš kolibe u šumi a da ne pomisliš i ne veliš, da ju je netko načinio, zar možeš kazati, gledajuć ovaj svemir, njegovu veličinu, veličanstvo i harmoniju, da to nije nitko načinio? Slično se imade sa tvrdnjom panteista, da je ovaj sviet od vieka. Oni ne će da znadu: gdje je promjena, ondje da je govor o broju; a gdje je govor o broju, tamo nema bezkonačnosti; a gdje nema ovoga, tamo je početak; a gdje je početak, tamo nema vječnosti. Nu u svietu sve je promjenljivo i sve se giblje u brojevih, osobito vrieme, kao correlativ svietu. Danas je jedan dan više nego li ih je jučer bilo. A kako bi to moglo biti, kad bi sviet od vieka bio; tada bi od vieka morao biti neograničeni broj dana. Nu to je protuslovno; jer vrieme je u stvarnosti uviek ograničeno, u možnosti je samo neograničeno.

Razborit će dakle čovjek morati priznati, da imade otajstva u naravi božjoj. koja niti gledamo, niti ih pipamo, koja spoznajemo jedino po učincih, koji ali nisu jednolični nego su dvolični, koji nam dosljedno prikazuju božju narav nesavršenim načinom. Ako mi dakle Boga spoznajemo po učincih, a ovih odma ne shvaćamo, a osim toga nam božje naravi ne prikazuju kakva je u sebi, nego nam samo očituju nesavršenim načinom božje savršenosti: biti će mnogo toga u Boga, što nam je nepoznato, čega naš stvoreni um ne će nikad spoznati, jer ga nadilazi. Oštroumno opaža Aristotel (Met. l. 1. c. 1.): „Um naš imade se prema onomu, što je po naravi veoma poznato, kao oko šišmiša prema suncu.“ Kad bi čovjek svojim umom, koji je ograničen, mogao podpuno iztražiti, proniknuti i shvatiti Boga, tad ne bi bio Bog biće neograničeno, ili bi se imala neograničenost pripisati našemu umu, što je evidentno ne istina. „Veritas, veli Laktancije in praef. div. inst., i. e. arcanum summi Dei, qui fecit omnia, ingenio ac propriis non potest sensibus comprehendi; alioquin nihil inter Deum hominemque distaret, si consilia et dispositiones illius majestatis aeternae cogitatio assequeretur humana.“ I u knjizi 3. a 6. veli: „Neque te omnia scire putes, quod est Dei, neque omnia nescire, quod est pecudis. Est enim aliquod medium, quod sit hominis i. e. scientia cum ignoratione conjuncta et temperata.“

Biće na ime, koje mene neograničenim načinom nadilazi, ne mogu ja drugačije spoznati van analogično. Stoga, ako se Bog udostoji, da nam otajstva objavi, tad nam je dužnost, da se veličanstvu božjem klanjamo, i da mu vjerujemo. Jer kako kaže Cyprijan, de mortalitate c. 6.: „Si tibi vir gravis et laudabilis aliquid polliceretur, haberes utique pollicenti fidem, nec te falli aut decipi ab eo crederes, quem stare in sermonibus atque in actibus suis scires. Nunc Deus tecum loquitur, et tu mente incredula perfidus fluctuas? . . . Hoc est Deum omnino non nosse.“ Zar ne bi bila uvrieda i kolika, da nevjerujemo čovjeku trieznu, poštenu? Kolika mora da bude uvrieda, ako Gospodinu, qui est ipsa veritas, ne vjerujemo. Pak za to i pravom kaže Pij IX. u svojoj okružnici od 9/11. 1846.: „Quis enim ignorat vel ignorare potest, omnem Deo loquenti fidem esse habendam, nihilque rationi magis esse consentaneum, quam iis acquiescere firmiterque adhaerere, quae a Deo, qui nec falli nec fallere potest, revelata esse constiterit.“ Ovo pošljednje: „revelata esse constiterit“ pokazuje, da čovjek mora zbilja siguran biti o tom, da li je Bog nešto objavio ili ne; pak time se utvrdjenje ono, što smo prije kazali. Razum može takodjer nastojati, da otajstvo raznolikom analogijom razjasni. To se vidi najbolje po resultatih, do kojih su došli sveti otci i bogoslovi, kad su nastojali analogijami uzetimi od stvorova otajstva razjasniti. Razum može takodjer na temelju vjere doći do većega pojimanja otajstva, pak to će biti plod vjere „Nisi credideritis, non intelligetis“ Is. 7, 9. ps. LXX. Za to i je aksiom sv. Otaca i bogoslova: Credo ut intelligam. Vriedno je ovdje spomenuti jedno samo mjesto, što ga nalazimo u Proslog. c. 1. sv. Anselma: „Non tento Domine, penetrare altitudinem tuam; quia nullatenus comparo illi intellectum meum; sed desidero aliquatenus intelligere veritatem tuam, quam credit et amat cor meum. Neque enim quaero intelligere, ut credam, sed credo, ut intelligam; nam et hoc credo, quia nisi credidero, non intelligam.“

Ponizno nam je dakle pitati, a ne lahkoumno. Radi li razum protivnim načinom t. j. stavlja li se za sudca pojedinih otajstva, to stavlja sebe nad vječni razum, što je ne samo proti naravi vjere nego je i absurdno.

„Si minutissimae formicae naturam nondum cognitione apprehendisti, veli Basilij ad Eunom ep. 16. (al. 168.), quomodo incomprehensibilis Dei vim te imaginari gloriaris." A zašto smo ovo naveli? Za to ponajprije, da se vidi, kako otajstva ničesa ne uključuju, što bi nam dalo pravo, da u njih ne vjerujemo, a onda jer imade ljudi, koji ne misle na to „duplicem esse, kako kaže concil Vat. ss. 3. c. 4. de fide et ratione, ordinem cognitionis non solum principio, sed objecto etiam distinctum: principio quidem, quia in altero naturali ratione, in altero fide divina cognoscimus; objecto autem, quia praeter ea, ad quae naturalis ratio pertingere potest credenda nobis proponuntur mysteria in Deo abscondita, quae nisi revelata divinitus, innotescere non possunt." Odatle se vidi, što valja držati o vjeri racionalista, koji govore o „Vernunftglaube", u kojem nema otajstva, koji ne dopuštaju, da ima otajstva, kao da nije Bog po svojoj vječnoj, nedohitnoj naravi, najveće otajstvo.

(Konac će sliediti.)

Kanonski razlozi, radi kojih se daje oprost od ženitbenih zaprieka.

§. 87.

U molbenici, kojom se ište oprost, treba točno naznačiti zaprieku sa svimi prilikami, koje uplivaju na njezinu narav, a i razlozi, na koje se tko poziva, treba da su obrazloženi potrebnimi dokazi. Biskup će iztražiti, koliko mu se bude potrebno vidjelo, one čine, na kojih treba da se osniva njegova odluka ili njegovo mnienje, koje će podastrti svetoj stolici.

§. 88.

Ako je zaprieka tajna i ako se ne treba bojati, da će postati javna, može da bude savjest mirna, izpovjednik ili druga za to sposobna osoba zamoliti i dobiti oprost, zatajivši imena ženitbenih drugova. Nego takav oprost ne koristi na sudu vanjskom, ako se dakle proti očekivanju saznade zaprieka, treba zamoliti oprost za vanjski sud, da se ženitba ne izvrgne pogibelji pred ljudskim sudom.

Oprost od ženitbenih zaprieka daje se samo iz dostatnih uzroka. Razlozi, koje navadja kanonsko pravo kao dostatne, da se podieli oprost, jesu sliedeći:

1. *Angustia loci* t. j. ako je mjesto tako maleno, da zaručnica ne može naći supruga osim u rodbinstvu ili svačtvu, a težko bi joj bilo izseliti se.

2. *Ako je žena već vremešna* (aetas fœminæ superadulta), t. j. ako je navršila 24. godinu, pa se nije mogla udati prema svojemu stališu, osim za rodjaka. Udovice ipak ne mogu na tom temelju tražiti oprost od ženitbene zaprieke.

3. *Ako nema dostatna miraza* (deficientia aut incompetentia dotis), kad nema žena dostatna miraza, da ju tko drugi uzme, a rodjak je pripravan uzeti ju i bez toga. Ovaj razlog vriedi još više za onu ženu, koja nema upravo nikakva miraza, a rodjak ju hoće i bez njega oženiti.

4. *Ako se ženitbom koje osobe može zapriečiti, da ne nastane parnica radi baštine, ili se već nastala parnica može sleći.* (lites super successione bonorum jam exortæ vel earundem grave aut imminens periculum). Ako se je žena uplela u veliku parnicu radi baštine, a drugi ne će, da nosi troškove parnice osim rodjaka, koji je spreman uzeti ju, može žena na tom temelju dobiti oprost od ženitbene zaprieke; jer obće dobro zahtieva, da ne bude parnica. Sličan ovomu razlogu jest i onaj, *kad žena ne može dobiti miraz, koji joj pripada bez parnice* (dos litibus involuta), pa se nada, da će joj rodjak pomoći, da dodje do svoga prava, ako podje za nj.

Iz ovoga razloga daje se oprost samo medju daljnjimi rodjaci.

5. *Ako je udova siromašna te ne može hraniti djece, a suprug bi skrbio i za nju i za djecu* (paupertas viduæ). Ovaj razlog vriedi osobito onda, ako je udova još mlada, te se je bojati, da ne podje po zlu.

6. *Mir* (bonum pacis). Ako se ženitbom medju rodbinom može doskočiti razpram i neprijateljstvu, da se pomire, ili ako su se već pomirili, ako se ženitbom može učvrstiti mir medju njima.

7. *Odviše usrdno i pogibeljno obćenje ili boravak pod istim krovom, ako se tomu inače ne da pomoći.*

8. *Obavljeni prileg s rodjačom ili drugom osobom koja je zanosila, a ne može je uzeti radi ženitbene zaprieke.* Ovo je jedan od najvažnijih razloga, iz kojih se daje oprost, što valja u molbenici navesti.

9. *Ako je žena ozloglašena* (infamia mulieris), da je puteno sagriešila s rodjakom, ako to i nije istina; pa ako joj se ne dozvoli uzeti rodjaka, težko da će se udati.

10. *Da se učvrsti bona fide javno sklopljena ženitba;* ako je ženitba sklopljena mala fide, nisu vriedni oprosta. Trid. ss. XXIV. c. 5. de reform. matr.

11. *Ako se je bojati, da se ne sklopi mješovita ženitba, ili da će se vjenčati pred nekatoličkim svećenikom.*

12. *Da se zaprieči rodoskvrno priležničtvo* (periculum incestuosi concubinatus).

13. *Da se izbjegne težkoj sablazni* (remotio gravium scandalorum).

14. *Da se ukine javno priležničtvo* (cessatio publici concubinatus).

15. *Ako je molitelj stekao velike zasluge za crkvu* (excellentia meritorum).

Corrige.

Kad je već bio članak u posljednjem broju „Kat. List" štampan, dopao mi je ruku novi obrazac, po kojemu daje Ap. stolica biskupom vlast, da mogu opraštati

ženitbene zaprieke: stoga molim neka se na strani 135. izpravi ovako:

Vi facultatum quinquennalium concessarum a S. C. de Propaganda fide mogu:

1. Dispensare a 3. et 4. simplici, et mixto tantum, non tantum cum pauperibus, sed etiam cum nobilibus et divitibus in contrahendis et in contractis, cum hæreticis vero conversis etiam in 2. simplici et mixto, dummodo nullo modo attingat primum gradum, et in his casibus prolem susceptam declarandi legitimam.

2. Dispensare super impedimento publicæ honestatis et justitiæ ex sponsalibus proveniente.

3. Dispensare super impedimento criminis, neutro tamen conjugum machinante, ac restituendi jus petendi debitum amissum.

4. Dispensare in impedimento cognationis spiritualis, præterquam inter levantem et levatum.

NB. Hæ vero dispensationes matrimoniales non concedantur, nisi cum clausula, dummodo mulier rapta non fuerit, et si rapta fuerit, in potestate raptoris non existat; et in dispensationibus hujusmodi declaretur expresse, illas concedi tanquam a sedis apostolicæ delegato, ad quem effectum etiam tenor hujusmodi facultatum inseratur, cum expressione temporis, ad quod fuerint concessæ.

Vi facultatum a Sacra Pœnitentiaria concessarum mogu:

1. Dispensare ad petendum debitum conjugale cum transgressore voti castitatis, privatim emissi, qui matrimonium cum dicto voto contraxerit: hujusmodi pœnitentem monendo ipsum ad idem votum servandum teneri, tam extra licitum matrimonii usum, quam si marito seu uxori respective supervixerit.

2. Dispensare cum incestuoso, sive incestuosa, ad petendum debitum conjugale, cujus jus amisit ex superveniente occulta affinitate per copulam carnalem habitam cum consanguinea vel consanguineo, sive in primo, sive in primo et secundo gradu suæ uxoris, seu respectivi mariti: remota occasione peccandi: et injuncta gravi pœnitentia salutari et confesione sacramentali quolibet mense per tempus arbitrio dispensantis statuendum.

3. Dispensare super occulto impedimento primi, nec non primi et secundi, ac secundi tantum gradus affinitatis ex illicita carnali copula provenientis, quando agatur de matrimonio cum suæ putatæ uxoris matre, dummodo illa secuta fuerit post ejusdem putatæ uxoris nativitatem, et non aliter: monito pœnitente de necessaria secreta renovatione consensus cum sua putata uxore, aut suo putato marito, certiorato, seu certiorata, de nullitate prioris consensus, sed ita caute, ut ipsius pœnitentis delictum nusquam detegatur; et quatenus hæc certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu juxta regulas a probatis auctoribus traditas; remota occasione peccandi, ac injuncta gravi pœnitentia salutari, et confessione sacramentali semel in mense per tempus dispensantis arbitrio statuendum.

Item:

Dispensare super dicto occulto impedimento, seu impedimentis affinitatis ex copula illicita etiam in matrimoniis contrahendis, quando tamen omnia parata sint ad nuptias, nec matrimonium usque dum ab Apostolica sede obtineri possit dispensatio, absque periculo gravis scandali differi queat; remota semper occasione peccandi, et firma manente conditione, quod copula habita cum matre mulieris hujus nativitatem non antecedat; injuncta in quolibet casu pœnitentia salutari.

4. Dispensare super occulto criminis impedimento, dummodo sit absque ulla machinatione, et agatur de matrimonio jam contracto, monitis putatis conjugibus de necessaria consensus secreta renovatione ac injuncta gravi pœnitentia salutari, et confessione sacramentali semel quolibet mense per tempus dispensantis arbitrio statuendum.

F. B.

(Dalje će sliediti.)

Redovničko zvanje.

Putujuć zametnuh razgovor s veoma ugladjenim i prijaznim Belžaninom, po zanimanju tvorničarom, te izpitujuć ga neutrudivo o javnom životu njegove domovine, o borbi medju političkimi i vjerskimi strankami, o socialnih napremicah itd. upoznah u njem po nazorih, što mi ih je očitovao, odlučna protivnika klerikalaca; nu inače čovjeka triezna i pravedna. Skrenuv razgovor na djelovanje mnogobrojnih katoličkih redova u Belgiji, začudih se, kad je moj novi znanac uzeo vatreno zagovarati crkovne redove — osobito redove ženske, upamtih malo ne doslovce nekoliko izreka njegova umovanja a navlastito se sjećam, što mi reče o ženskih redovih.

„Redovi prava su blagodat, reče, mojoj liepoj, poput mravinjaka radinoj domovini. Nu preživahna kretnja u životu svih naših razreda, sve to veće pako pomanjkanje religioznoga čuvstva oduzima obiteljskoj sreći njezin sveti čar i stalno osovište. S toga nije čudo, da u nas kćeri gradjanske i bogataške mnogo puta ištu u samostanskih zidinah sreću stalniju i trajniju. Tu im duša težeći za radom intimnim saobćajem nalazi puno najplemenitijih zadataka, uz koje lako pregorievaju sreću materinstva. Naši su samostani jedino skrovište, u koje se je zaklonio idealizam, pošto ga je iz javnoga života iztisnula prekoredna borba za materijalnim užitkom i bogatstvom. Mi liberalci ne gledamo radi, da nam seljačtvo dolazi na izborišta u hrpah, što ih predvode župnici; nu svoje kćeri i sami šaljemo na odgoj u samostane!“

Ovoga se razgovora i nehotice sjetih čitajuć ovih dana, što u jednih političkih novinah o redovničkom zvanju piše francezki pisac i pjesnik Ernest Daudet. On je svoj članak napisao uslied one halabuke, što se je bila prošle jeseni digla u liberalnom novinstvu francezkom, a još više bečkom, gdje se redovito kršćanske stvari rešetaju s mnogo više zlobe nego li znanja. Povod toj halabuki dao je neznatan inače dogodjaj, da je u Aauxerre-i odišla u samostan djevojka bez dozvole svojih roditelja. Tada napisa pomenuti pisac ovaj članak:

„Koji su žešći, ištu, da se crkveni redovi jednostavno ukinu, dakako ženski, jer su ostali malne svi jur ukinuti; umjereni pako ljudi zahtievaju, neka bi budno zakonodavstvo stavilo jakih zaprieka na put širenju redovničkoga zvanja, Neka im je! — nu ja žalim, što moram uztvrditi naprama jednim i drugim, da se redovi ne daju ukinuti, a zakonska ustanova da ih ni kakova ne će moći zapriečiti.

Zakonarstvo (francezko) nije do sada našlo zakonita načina, da zabrani punoljetnu sinu ili kćeri ženitbu mimo privolje roditelja; ono se je dapače i okanilo rada

oko takova zakona, jer se je uvjerilo, da ima prilika, gdje otčinski ugled ima ustupiti volji djeteta. Ono scieni, da je obvezom na pristojnu sumaciju *) izcrplo pravo otčinsko prema pravu djetinjem te da može svatko, pošto je zadovoljio to formalno pravo, ženiti se ili udavati na svoju odgovornost.

Ovo bi se dakle moglo možda ustanoviti i za one, koji žele stupiti u koji red. Nu da im se i naloži, da prije svega obave taj čin poštovanja, time ne bi ni malo stradala odlučnost njihova zvanja niti bi u njihovoj duši glas toga zvanja oslabio. Djevojka, ugrijana božanskom vatrom, koja danas ostavlja roditeljski dom s uvjerenjem, da se pokorava nalogu od ozgor, te bježi iz kuće, da se ukloni plaču i tužnu opraštanju — ne bi oklievala, da prema zakonskoj ustanovi izjavi roditeljem svoju nakanu. Ona bi bol i tjeskobu tužnoga razstanka smatrala nuždnom žrtvom, kakovu joj nalaže zakonska odredba pa bi i tu žrtvu prikazala Bogu. Nu za to ne bi bilo redovnicâ ni za jednu manje.

Ne bi bilo više uspjeha ni s posvemašnjega ukinuća redovničkih družba. Broj novaka ni novačica ne bi se umanjio ni prestao. Svaki dan odilaze naši mladići u novicijate, što su ih ukinuti redovi udesili izvan Francezke. Što čine mladići, to bi činile djevojke s više odvažnosti i gorljivosti, nukane neodoljivom silom svoga zvanja. Dakle ima li tu kakva neprijatelja, taj nam je neprijatelj zvanje; nu toga neprijatelja, jamčim vam, ne ćete svladati; pa ako vam i podje za rukom izagnati ga, on će vam se opet vratiti.

Pa kako postaje to redovničko zvanje? Kako osvaja te slabe i nježne duše? Kojim ih načinom preinačuje, čineć ih neosjetnimi prema obmanam svieta prema navalam roda i prema suzam materinjim? Kako im priobćuje onu neustrašivost, kojom kasnije srtaju u grozovite pogibelji, koju pokazuju jednako redovnice i redovnici kraj bolestničkih postelja, kraj umirućih, u pošastih, na bojištih i u težkih dužnostih samostanskih?

Običaje se govoriti, da je to tobožnje zvanje plod prvoga uzgoja. Ovo može biti istina, nu nije bezuvjetna istina. Da je tomu tako, onda bismo imali vjerovati, da su svi redovnici i sve redovnice odgojeni u samostanih. Nu ja ih poznajem, kojih nije nitko priredio za stalež, koji odabraše: kojih nije na to sklonuo ni način života, niti primjeri, što su ih motrili, niti nauci, što su ih slušali. Dapače sve je to bilo tako udešeno, da ih je imalo od redovničkoga zvanja odvratiti.

Pod konac carstva, živjela je u Parizu ženska, koja je, premda nije zauzimala u galantnom svietu prvo mjesto, ljepotom, sjajnim životom i visokim dostojanstvom svojih ljubovnika stekla bila neku znamenitost. Ne ću je imenovati, da ne uznemirim samoće, u kojoj provodi svoje dane u kajanju i zaboravi. Nu ne imenujući je smijem spomenuti, da je iz mnogobrojnih ljubovnih sveza rodila kćerku, pravi cvjetak nevinosti, nikao na gnojištu parižkom. Dala ju odgojiti u Englezkoj te je nije uzela k sebi, van tek nekoliko nedjelja prije, nego li se je imala udati za jednoga stranca.

Za onih nekoliko tjedana, dok nije doputovao njezin zaručnik u Pariz, išla bi svake nedjelje službi božjoj, nu ne u župnu crkve, već u crkvicu karmelitskoga samostana, koji joj je bio sasvim blizu. Jedne večeri, vrativ se od pobožnosti, što je nešto duže potrajala, bila je neobično ozbiljna.

Poslje objeda, kad je bila s materom na samu, reče iznenada:

— Majko, ja sam stvar dobro razmislila te sam odlučila, da ne idem za muža.

— Što, da se ne udaš . . .?

— Ne, idem u samostan.

Mati kano da je s neba pala.

— Ti, pak u samostan!

— Dà, majko, u samostan, za što ne?

I nasmieši se blago, kano da ne sluti, da je odabrala život, pun zataje i trapljenja.

Nitko je nije prisilio na taj život; nitko joj nije pozlatio perspektive u tegotnu budućnost.

Nu u sumraku tihe crkvice, u koju je dolazila da se moli, kroz oblačiće tamjanova mirisa, preko jednozvučne psalmodije sestara, molećih se iza samostanskih rešetaka, dočula je božje zvanje pa mu se i odazvala. I ode u samostan, ne medju karmelićanke, već u jedan red, koji odgaja djecu i dvori bolestnike.

Pa koliko bi nam mogao analognih dogodjaja pripoviedati! Nije li to više zvanje, neodvisno od ma kojega izvanjskoga čina, što vodi u samostane bogate i liepe baštinice, za koje život u svietu nema privlačivosti ni čara? Ostavljaju imetak, čast, bogatstvo te odabiru vlastito žrtvovanje i neprestanu samozataju. Koga ćete ipak ukoriti, da ih je ovamo zaveo i na to obvezao? I mene je za nježne mladosti odgojivao svećenik, kojega je isto tako zvanje privelo svećenstvu. Uz aristokratsko ime, uz silno bogatstvo — odlikovao se je u svojoj dvadesetoj godini izvanrednom ljepotom. U svietu nije ga čekalo ništa van sama ugodnost i uživanje; da bude sretan bez muke, nije mu trebalo ništa, van da hoće i prihvati. Nu sve te pogodnosti, što mu ih je zajamčila sama koljevka, nisu ga mogle odvratiti od toga, da bude svećenik. Kad je izjavio nakanu roditeljem, nagnao ih u gotovo očajanje. Moliše ga, da se okani nakane; on osta stalan.

Bio je jedinac, zadnji potomak svoga imena. Toliko ga ipak sklonuše, da ide živjeti samo jednu godinu u Pariz, da prokuša ozbiljnost svoga zvanja mjereć mu snagu prema zamamam svieta. Nu već nakon nekoliko mjeseci, razdieli ubogim sav novac, što mu ga dadoše da se svega uživa te stupi u sjemenište. I bude divnim

*) U francezkom zakoniku ište se, da punoljetna djeca sklapaju ženitbu tekar pošto su to dostojno prijavila roditeljem (sommations respectuenses). Op. pr.

svećenikom. Zvao se marquis d' Alzon. To je onaj, koji je u Francezkoj obnovio red Augustinaca „de assumptione."

Što će nauditi takome zvanju zakoni, kakove neki preporučuju? Nije li očito, da ni kakove ustanove nisu podobne suprotnuti se toliku oduševljenju, koje je gotovo, da ga se hoće stegnuti, srnuti i u mučeničtvo?

Ne valja dakle redova koriti, da potiču zvanje i da ga podjaruju. Ono se rodi bez njih i izvan njih. Glavari redovničkih družba ne vabe ni ne osmjeluju onih, što u njih ištu savjet, bi li stupili u red ili ne, dapače oni ih rekao bi čovjek odvraćaju te ih odklanjaju ako nemaju iskrena zvanja.

Čega se ipak redovi najviše boje jeste to, da ne uvrste u svoj broj novaka, što ih je doveo romantičan zanos ili bolestna imaginacija. Oni ištu u snažnu tielu dobro prokušanu dušu. Došao k njima tko mu drago, prikazuju mu redovnički život u liku što neugodnijem, kojemu se valja primaći strogim novicijatom. I doista, tko sve to prihvati i podnese, ne klonuv pod teretom, može se smatrati doista odabranim.

I unatoč ovim težkim kušnjam, u prkos progonu, kojim se crkva progoni i jamačno radi tih progona nije se redovničko zvanje nikada jače pojavljalo nego li danas. Glavarica samostana od najuglednijih u Parizu, ženska odlična, kći nekadanjega slavnoga francezkoga „paira", kaza mi, da nema dana, kad ne mora koju to moljiteljicu što usrdno moli, da ju primi za redovnicu odbiti ili naputiti, da se donekle strpi. I u istinu, samostani puni su, jednako oni, gdje se žive u molitvah i pokori, kako oni gdje se odgajaju njegovatelji bolestnika i staraca ili učiteljice djece.

Bile te stvari kome ugodne ili neugodne, ludo je pripisivati ih ljudskim uticajem. One nastaju s uzroka, do kojih ne dosiže naša vlast, kojimi ne upravljaju naši čini: pa uprav za to ona važna pitanja, što s njih potieču ne riešavaju se našimi zakonskimi ustanovami. Njih niti je kada sviet riešio niti će ih riešiti.

Dok niste promienili tečaj ovoga života te ukinuli smrt; dok niste izvadili iz srca poezije te pretvoriti u led oduševljenje i ubili vjeru; dok niste imaginaciji zapriečili pogled onamo prieko u tajne i skrovišta, gdje jedni ne vide van tmicu a drugi samo svjetlo; dok bude čovječje biće trpilo, plakalo, mislilo i molilo; dok bude dušâ, koje su sposobne osjećati kajanje, i takih, što ih je svladala nužda, da se za druge prikazuju — dotle će biti redovničkoga zvanja; biti će ga unatoč uticajem i uzgoju. I ništa ga ne će moći izkorieniti, ništa razvrći.

I dok bude redovničkoga zvanja, biti će roditelja, koji će zbog njega trpjeti, koji će bud blagoslivati bud proklinjati tu nedokučivu silu, koja pomrsujuć njihove želje i osnove, otimlje s obiteljskoga ognjišta te prikazuje Bogu diete, kojemu su oni um i srce sklanjali prema inakoj budućnosti."

Dovle svjetovnjak pjesnik, učenjak. Dok ovako taki ljudi pišu, je li čudo, što je silni Bismarck pognuo glavu pred uredbami katoličke crkve?

J.

Viestnik.

Zagreb. Prekjučer (utorak) poslije podne odputovao je presvietli gosp. biskup Franjo Gašparić s tajnikom Karlom Kindleinom, da, kako je već oglašeno, dieli sv. potvrdu u kotaru Ivanićkom i Garešničkom.

— **Ivan** *vitez* **Trnski** slavio je prošle nedjelje petdesetgodišnjicu svoga književnoga rada. Uz mnogobrojne čestitke raznih družtva i zavoda predalo je svečaru i naše družtvo sv. Jeronima — marljivomu svomu suradniku — na pergameni izradjenu adresu; isto tako i sbor duhovne mladeži zagrebačke davnomu svomu prijatelju. I naš list imade obilno razloga čestitati dičnomu svečaru, ta i on se znao prigodice okititi pjesmom svečarevom. Medjutim u slavu Ivanu vitezu Trnskomu donosimo krasne rieči, kojimi je Preuzvišeni gospodin biskup Josip Juraj Strossmayer odlikovao svečara u sliedećem pismu:

„Mili moj prijatelju Ivane!

Vi svetkujete prvim majem 50-godišnjicu Vašega književnoga rada. Bog Vas blagoslovio! Vaše literarno djelovanje ostat će bez ikakve dvojbe u narodu našemu vjekovito, a uspomena slavnoga imena Vašega neumrla. Što se meni u Vaših divnih proizvodih osobito dopada, jest, da je svaka misao Vaša i svaka rieč, koju ste za vrieme od 50 godina izustili, čista, uzvišena i upravo sveta, kojom se srce i volja naroda u svakoj dobroti okriepiti, iz praha ovoga zemaljskoga uznieti i do idealnih božjih visina uzpeti može. To je najuzvišenija svrha svakoga na svietu književnika, to je osobita zadaća svakomu književniku napose u narodu našem. Može se reći, da ste Vi u književnom radu Vašem za vrieme od pol vieka iznieli na vidik čistu, plemenitu i uzvišenu dušu Vašu, kojoj se svatko u narodu klanja i divi. Ja želim iz svega srdca, da još dugo živite i posao Vaš književni nastavite sa utjehom, da ste plemenitu dušu i srce Vaše, u koliko je to čovjeku na ovom svietu samo moguće, prenieli u dušu i srce svih naših književnika i cieloga naroda našega. Hvala Vam, čestiti moj prijatelju u ime svega, što je narodu i njegovoj budućnosti častno i sveto. U ostalom sa osobitom ljubavlju i osobitim štovanjem ostajem Vam na uviek dušom i tielom privrženi prijatelj:

Strossmayer, biskup.

Beč. Kako piše „Pol. Corr." podielilo je Njeg. Veličanstvo apostolskomu pronunciju stožerniku Vannutelliju velekrst Stjepanova reda, tajniku nuncijature msgru. Amoniu komanderski krst reda Franje Josipa, a msgru. Straniero, koji je njeko vrieme službovao kao attache nuncijature, red željezne krune trećega razreda

— *Italija*. Kongres katolika Italije, koji je otvoren u gradu Lucci 19. pr. mj. zaključen je 23. i. mj. Tu se ozbiljno razpravljalo o važnih katoličkih stvarih: o organizaciji katolika, o školi i umjetnosti kršćanskoj, a najviše o katol. štampi i o gorućem pitanju našega vieka, o kršćanskom socijalnom gospodarstvu. U razpravi o kat. štampi preporučao je Crispolti, urednik lista „Osservatore Romano" neka bi se provincijalni katol. listovi što više zanimali domaćimi pitanji, da ovako pobude interese čitalačke publike, i da im nastoje udovoljiti. O tom je liepo govorio prof. Bottaro iz Genove te reče medju ostalim: Ima ljudi troje vrsti: radinih katolika i radinih protivnika, a medju njima je treća vrst ljudi, ljudi od običaja, najprotuslovnijih načela. Na ove treba najviše djelovati, jer oni su pristupni za svako načelo za svaki utisak. Na ove nastoji i protivnička štampa djelovati, treba dakle, da i katolička za njih piše, na njih da se što više obazire. Postavljeni su i dijecezanski i župni odbori, koji će nastojati katol. štampu podupirati i preporukom i stvarnimi dopisi. Koliko bi valjalo i nam od toga zapamtiti!

Kongres bio je dostojan, a osobito su svečane bile one sjednice, u kojih je nadbiskup grada Lucca sudjelovao a i biskupi gradova Pontremoli, Massa, Volterra, Arezzo. Osobito ganutljive su bile rieči nadbiskupove, kojimi se je oprāštao sa članovi kongresa. „Ako se", „reče, i razstajemo tielom, ostajemo ipak ujedinjeni u duhu i djelu. Neka vide naši protivnici, da smo jednog srca i jedne misli a da ne idemo za ničim, nego za tim, da sačuvamo Italiji vjeru i onu kulturu, koju joj je evangjelje donielo; da nećemo drugo nego li dobro domovine i dobro njihovo; ovo neka vide a moć istine neka ih prisili da priznadu ne samo: „gledajte **k a k o s e l j u b e**" već takodjer „gledajte **k a k o n a s l j u b e**." Ove su rieči primljene burnim pljeskom, a tad je kongres u crkvi zaključen blagoslovom.

— P a p i n n o v i d r ž a v n i t a j n i k i n o v i b e č k i n u n c i j. Nj. uzoritost, kardinal **M a r i n o R i m p o l l a d e l T i n d a r o** iztiče se obćenito kao nasljednik pok. Jacobinia u državnom tajničtvu papinom. Rodio se u Polizzi u Siciliji dne 17. augusta 1843., dakle su mu istom 44. godine. Učio je u zavodu Capranica i u kolegiju rimskom (collegium Romanum). Učitelji mu bili Isusovci, a medju njima i pokojni kardinal Franzelin, koji je učenika svoga često hvalio radi njegove pobožnosti, duha i talenta. Svršivši diplomatske nauke pratio je bivšega nuncija msgra. Simeonia u Madrid, gdje je iza njegova odlazka ostao kao upravitelj nuncijature. Godine 1877. pozvan je u Rim, te je bio najprije tajnik kongregacije za iztočne obrede, a onda tajnik za izvanredne crkvene poslove. Godine 1882. vratio se msgr. Rampolla kao nuncij u Madrid, gdje je u vrlo težkih okolnostih pokazao osobiti diplomatski talenat, mudrost i fin takt.

Vannutellia pak će u Beču zamieniti mnogo spominjani msgr. Galimberti. On je rodom Rimljanin, a imade mu od prilike 48 godinah. O njemu smo već nedavno donieli viesti, koje iztiču vanredne njegove sposobnosti. On se odlikovao i kao pisac, dà on je pred njekoliko godina osnovao znamenit list „Meniteur de Rome" te mu bio prvi glavni urednik.

— Š t o ć e r e ć i p i s a t i k n j i g e, k o j e u d o v o l j u j u n a p r e d k u v r e m e n a? Na ovo će pitanje biti svakako raznolik odgovor, prema tomu ko odgovara. Mi se spominjemu, da smo čitali i u naših dnevnicih za njekaku zakladu, kojom će se nagradjivati spisi u naprednom duhu pisani. Što se je kod nas mislilo pod ovim naprednim duhom mi nećemo da nagoviēštamo. Parižko n. pr. gradsko zastupstvo naložilo je takodjer nastavnoj oblasti sebi podčinjenoj, da odstrani iz škola sve knjige, koje ne odgovaraju napredku vremena; a pod ovimi je razumjelo sve knjige u kojima se predpostavlja bitisanje Boga, bezsmrtnost, drugi sviet itd., ili se u njima samo rabe rieči ove. I rieč „duša" zabranjena je. Uzalud je upravitelj nastave izticao, da su rečene nauke izdržale navale svih vjekovu, te da sačinjaju svetu baštinu svih uljudjenih naroda. Gradsko je zastupstvo ostalo kod svoje odluke, i napokon će se morati provesti.

Za misiju u Danskoj doprinesoše nadalje p. n. gg. i gospoje:

Stjepan Matković, prepošt i kanonik 2 for.; dr. Stjepan Vučetić, kanonik 2 for.; Ed. Tallián, kanonik 5 for.; dr. Martin Matunci, kanonik 2 for.; dr. Franjo Rački protonotar apost., i kanonik 3 for. dr. Ant. Kržan, prepošt i kanonik 2 fr.; Franjo Budicki, kanonik 2 for.; Blaž Švinderman, kanonik 1 for.; Stj. Pogledić, prepošt, župnik 1 for.; Josip Lehpamer, kanonik 1 for.; Jos. Švelić, umir. župnik 1 for.; dr. Matija Matina, tajnik Nj. Uz. stožernika nadbiskupa 1 for.; Bresztyensky sveuč. profesor 3 for.

Knjižtvo. Katoličko pastirsko bogoslovje. N a p i s a o D r. M a r t i n Š t i g l i ć, j. r. p r o f e s o r n a b o g o s l. f a k u l t e t u, p o č a s t n i k a n o n i k s v. J e r o n i m a u R i m u i p r i s j e d n i k b i s k u p s k o g a s t o l a S e n j s k o g a. Knjigotiskara Scholza i Kralja.

Ovih je dana doštampan 2. svezak ovoga djela i tim hrvatsko katol. svećenstvo dobilo podpuno kat. pastirsko bogoslovje u svojem hrvatskom jeziku. —

Knjigu su ovu odobrile naše duhovne oblasti crkvene, imenice duhovni stolovi nadbiskupije zagrebačke i vrhbosanske, i biskupije djakovačke i križevačke; a mi joj se od srca radujemo, te čestitamo g. piscu, što je toli zamašno djelo ovako častno dovršio. Mi za sad ne možemo donieti znanstvene ocjene, koja će poslije sliediti, ali smatramo duznošću svojom bar sadržaj joj naznačiti te time upozoriti štovane štioce na djelo.

Bila bi sramota za nas, kad ne bismo marili za svoje knjige u našem jeziku pisane.

U prvom svezku poslije uvoda (str. 1—26.) u kojem se govori o duhovnoj pastvi u obće, o zvanju i pripravi za isto, nadalje o poslanju (misiji) i napokon o pastirskom bogoslovju u obće, razpravlja se o pastirskoj didaktici (propovjedničtvu, kateketici i skromnoj obuci) (str. 27—316); za tim sliedi nauka o liturgici ili obredoslovici (str. 317—520.) i to: obća liturgika (str. 317—472) i iz posebne liturgike o časoslovu i javnih pučkih pobožnostih (473—520.) U drugom se svezku nastavlja posebna liturgika, te začinje sv. misom (st. 1—147.) a onda sliedi nauka o sv. sakramentih u obće i svakom napose (str. 147—367.) i sakramentalih (str. 367—376.).

Treći dio govori o crkvenoj stezi te u tri glave razpravlja o životu duhovnog pastira, o obćenju duhovnog pastira i budnosti njegovoj. (str. 377—419).

Iza svega ovoga sliede dva vrlo znamenita dodatka (str. 420—455.). U prvom se govori o upravi crkvenog imetka, razdiobi beneficijalnih dohodaka i tereta prigodom nasljedstva, župnom arkivu, župnih maticah napose i o izvadcih iz župnih matica. U drugom donosi pisac razne formulare.

Porabu knjige vrlo olakšava u pojedinih slučajevih stvarno abecedno kazalo. Cielo dakle djelo u dva svezka obuhvaća 63½ tiskana arka ili 1016 strana, te se prodaje za 6 for. 30 novč. Prvi svezak 33½ arka za 3 f. 30 n., a drugi 30 araka za 3 for. Dobiva se u knjižari Kuglia i Deutscha i kod samoga pisca.

Dodamo li svemu ovomu, da je knjiga i vrlo liepo opravljena, ne možemo, a da ne preporučimo svakomu svećeniku: pruži ruku za knjigom.

Mnogi će možda reći, šta će mi nov pastoral, kad već imadem np. Ambergerov ili Gassnerov ili koji drugi. Ali neka ovakav promisli, da imade za našu domovinu i posebnih propisa i naredaba, na koje se ne obaziru tudji pisci, nek se sjeti i toga, da smo dužni podupirati i svoju knjigu.

— **Kršćanski nauk** za puk, na uporabu crkvenu priredio Cvjetko Gruber ladjevačkio župnik. Na ocienu crkvenim faktorom. Prošnjom dobiti „imprimatur“. U Zagrebu knjigotiskara Grünhuta 1887. Knjižica 100 strana a stoji 60 novčića.

Ako za ikoju, a ono se jamačno za ovaku knjigu zahtjeva „imprimatur“ crkvene vlasti. Nu novo je, krivo je, tiskati ovakvu knjigu i prodavati je „prošnjom dobiti imprimatur“. Mi znademo, da se može nješto tiskati kao rukopis, ali se onda ovakav „tiskani rukopis“ ne prodaje već se razašilje onim, za koje pisac misli, da su zvani suditi o njemu. Sud o ovakvom tiskanom rukopisu onda ni ne ide u javnost, jer ni rukopis nije postao juris publici, već se saobći samom piscu. Ovo bi bilo umjestno baš kod knjige, kakva je ovaj „kršć. nauk“, koji hoće dobiti „imprimaturu“ više biskupa; jer da se posao uskori, treba za svakoga više primjeraka, na ime za one, kojim biskup povjeri knjigu na ocjenu. Ovako bi dakle stvar razumjeli; ali knjigu štampati i razposlati je na prodaj u Zagreb, Senj, Djakovo i Zadar, „prošnjom za imprimatur“ je nesmisao.

Pisac je doduše duboko uvjeren, da će „imprimatur“ dobiti. On veli u predgovoru: „Za puk na uporabu crkvenu dakle složih evo — ovaj „kršćauski nauk“ duboko uvjeren, da će mu nadležni crkveni faktori koristnost i praktičnost priznati i odobriti, te svoje uraditi na ime pučkoga kršćanskoga dobra i spasa, a na promaknuće istoga kršćanskoga nauka, da se propiše i uvede na crkvenu obću porabu za puk kao takozvani pučki katekizam za sve dieceze. Od rečenih faktora zdušno zauzetih za slavu Boga i spas puka — čvrsto se tomu nadam svesrdnom prošnjom.

Na kako se čvrstom osnovu osniva ovo duboko uvjerenje g. pisca i ova čvrsta nada pokazati će kritika, a na nju je osobito pozvan i ovaj list, kad je knjiga postala juris publici.

— **Ženitba i država** *pismo* **Luke prijatelju Marku.** Ovako se zove brošira, koja je ovih dana izašla iz tiskare G. Grünhuta. Pisac-kukavica nije se imenovao, al smo ga odmah prepoznali; jer ma da mu i je njeko izpravljao jezik, ostale su mu mnoge osebine, koje odavaju pisca. Mi ćemo učiniti ono, na što nas obvezuje dužnost.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Pučka škola u Luci šipanjskoj. Pučka učiona u Stocu. Pučka škola u Brgatu. Pučka škola u Mlinim. Pavlović Vinko, kovački naučnik u Drnju. Tompak Stjepan ml. trgovac u Snhompolju. Alfirevi Andro, težak, Alfirević Grgo, Jerčić Mijo, posjednici u Sučurcu, Bezić Lucijo, obrtnik u Grohoti na Šolti. Gradjanska učiona u Glini. Politička obćina Jasenovac. Stanisavljević Krešimir, učenik na Sušaku. Fragner A. Josip, sudbeni pisar u Iloku. Brdar Janko, trgovac u Samoboru. Učiona pučka u Divjakih p. Skrad. Nuber Franjo, gimnazijalac u Osjeku. Josip Eugen Tomić, tajnik, kralj. zemalj. vlade u Zagrebu.

Urednička dopisnica.

V. gg. Ž. F. u C.; D. F. u R.; J. Št. u G.; J. St. u V. Poslao sam Vam prije dulje vremena intencija. Jeste li ih primili? Onu pak gospodu, koja sveudilj ne mare sjetiti se dužnosti svoje, opet umoljavamo, da nas se sjete i namire dug.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 19. U Zagrebu, 12. svibnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list iz'azi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju

Ultramontanisam u Hrvatskoj.

U našem je prosvietljenom vieku i uz kosu svemu napredku, da upravo radi lažna napredka, tako silno zavladala beznačajnost i izkvarenost, da se obično već slabo i pita za načela. Ljudi sliede ponajviše prve utiske. Ko će dakle tajati, da su fraze u naše vrime prava pogibao? Ta ko ne misli svojom glavom, kako će se i otete ovoj pogibli?

A koli često ih sada slušamo!

Kako se samo mogu raznoliko odkrivati misli ljudske, tako nam se raznoliko i fraze dovikuju. Iz dnevnika i s govorničkih stolica, iz znanstvenih knjiga i pamfleta, odasvud nam dopiru do ušiju fraze: sad uz smješak, sad uz priezir, sad uz grožnju onoga, koji nam ih govori.

Tako nam se od svih strana dovikuje, da se poklonimo duhu vremena, da prigrlimo njegove stečevine a da se okanimo zastarjelih predsuda. U velike se hvali preimućtvo našega vremena, a moderna se načela rišu najljepšimi bojami. Vjeruješ li hvaliteljem ovoga duha, modrna je znanost sve očistila, sve oplemenila. Ona je samo odstranila mutež i talog staroga naučanja i njekadanjih uredaba, a ostavila čisto zlato napredka.

Ko sabere njekoliko ovakih fraza, te ih zgodno ili nezgodno splete u njekoliko rečenica, već misli da je učenjak, da je zvan prosvietliti okolinu svoju.

Nas je, možda radi vrlina otaca naših, mudra providnost dosta dugo čuvala ovakih modernih učenjaka, al u novije vrieme, možda radi krivina naših, šalje na nas kušanja. Njeke smo rieči do sada poznavali samo iz tudjine; sad se evo i našim prilikam udešavaju.

Mi smo već (u posljednjem broju) spomenuli broširu: **„Ženitba i država,** pismo **Luke** prijatelju **Marku.“** U njoj smo našli, u samom uvodu, naslov, koji smo nadpisali ovim redkom. „Kad si ono“, začinje pisac, „u listu od prosinca prošle godine risao ulramontanizam u Hrvatskoj, činilo mi se, da pretjeruješ. Nu najnovije poslanice dvaju hrvatskih biskupa, Posilovića i Strossmayera, — osvjedočiše me podpuno o opravdanosti Tvojih navoda.“ [1])

Što je dakle ultramontanisam, a što čini profesor Spevec, kad na nj navaljuje, kad mu naviešta boj?

Ultra montes, iza brda, u vječnom gradu zapalila je providnost božja sjajnu luč, koja već 19 vjekova razsvjetljuje sviet, a razpršuje tmine i zablude; namjestila čuvara dostojanstva ljudskoga i poredka družtvenoga; ustolila vrhovnoga sudca ljudi i naroda, postavila duševno središte svega roda ljudskoga namjestnika Spasitelja svieta — Krista Boga. — Ovaj je namjestnik božji na zemlji i zavod, koji je njegovoj upravi predan, uljudio sviet. Nećemo da sami dalje govorimo, neka nam posudi rieč nepristran svjedok i veliki protivnik crkve katoličke, Gneist. „Prve začetke pravne obrane,“ veli on, „protiv prodavanja i zlostavljanja žena, djece i robova vidimo u crkvi. Ona je prva izvojštila robu dan odmaranja, vlastitu privredu, oslobodjenje; ona je otvorila prve uzgojne zavode za više razrede, dočim su k svećenikom i monakom slobodno pristupali svi, da u njih

[1]) Pisac je mislio, da će dobro uraditi, ako zašuti ime svoje. On ga je zašutio, al se odao svojim pisanjem. „Obitelj na ime, imenito ženitba, *onim je*, kako znadeš, *područjem*, gdje je crkva i njezino pravo uplivalo najodlučnije. Sama ova izreka, kakvih u ostalom imade mnogo, a da i ne govorimo o duhu ciele radnje, te da niesmo i od drugud saznali, neda nam ni časa sumnjati, da pisac nije niko manji (!) nego sam sveučilištni profesor **Dr. Spevec**. Ovo će mišljenje tako dugo biti osnov našega pisanja, dok on toga javno ne poreče.

traže savjeta i upute u svakoj stvari; ona je prva uzgajala blaže običaje, obrtne vještine, mirno obćenje, ona je prva stvorila ubožku obskrbu. Njoj imade Englezka (jer o Englezkoj govori op. p.) zahvaliti što se je djelomice dokinulo nevoljničtvo, — njoj, što je ženitba postala ćudoredna, a odstranilo se rodoskvrnje."

„Organisacija je u ovom obsegu nastala sama sobom iz biti crkve kao obćeg uzgojnog zavoda. Jedina moguća uredba za učene i neuke jest uredjenje od zgora dolje. Bez središta inteligencije, kao Rim što je, bila bi crkva zakržljala u barbarstvu i razcjepkanih lenskih državah. Iz ovog nutarnjeg razloga nastao je rimski primat (?), te sačinja po uzoru rimskog carstva universalnu državu (?) Sustav, koji je njekoć u Rimu doveo do mlohavosti i nemoći, sad uzdiže narode do višega stepena života."[1])

Crkva, upravo kako sluša glas pastira svoga, bila je i ostati će majka ćudoredne odgoje naroda, ma to Seydel i Spevec i ne želili i stotinu puta poricali. K ovomu su središtu inteligencije upirali oči svi vjerni sinovi katoličke crkve, a i hrvatski narod u svako vrieme mučeničkog života svoga, tražeći u njega svjetlo za um svoj, zakone za život svoj. Ovo je ultramontanisam.

A zar ćemo se stiditi ovoga imena? Zar ćemo se stiditi sada, kad i najljući njekoć protivnici izpravljaju nepravdu, koju su nanieli onomu, koji ultra montes, ma baš i kao sužanj imade svoj priestol duhovni, s kojega ravna svom crkvom katoličkom? Zar ćemo se sada stiditi da sliedimo nauku i glas pastira svoga, kad se ovoj instituciji i slavnomu papi Leonu XIII. klanjaju i najveći umovi i najmoćniji državnici? —

Ali da vidimo, s čega Luka kori naše ultramontance? Kori ih radi toga, što su ustali protiv bezbožnog predavanja Spevčeva, a sasvim nepošteno tvrdi, da im je vjera samo izlika, pod kojom se bore.

Ovdje moramo ponajprije osobito naglasiti lukavstvo Spevčevo, jer kako rekosmo za nas je Luka = Spevec. Poznato je, da je Spevec u svojih predavanjih pogrdio i samu božansku osobu Spasiteljevu, a zatim javno u „Narodnih novinah" branio svoja predavanja, gledom na ovu točku tibinžkom školom. Ovo je valjda ipak bilo previše i prijateljem njegovim. Bilo kako mu drago, on je sad promienio taktiku. Evo što sad piše: „Srdiš se nadalje na okolnost onu, koja, kako dobro veliš, ne samo da ne osvjedočava nikoga, nego još uzbudjuje ogorčenost, na ime što se hrvatski ultramontanci skrivaju za religiju, hineć da brane religiju, a onoga koji se usudi naglasiti stečevine novije znanosti i modernih država, okrivljuju, da se bori proti religiji kao takovoj?" (str. 4)

Što je to „proti religiji kao takovoj?" Ultramontanci su hrvatski branili katoličku religiju", a zar Dr. Spevec nije ustao protiv ove religije „kao takove?" On i sad govori, kao da ne znade, da je upravo tako članak vjere katoličke kako ma što drugo, da je n. pr. ženitba sakramenat novoga zavjeta. Dr. Spevec hoće da se prikaže kao borioc protiv njekakvih pretensija ultramontanskih, kad vriedja dogme svoje svete majke crkve, kad o pravu i vlasti njezinoj govori kao odpadnik i najljući neprijatelj. On „naglašuje stečevine znanosti." Kako ih on stiče, znademo svi, ali je on i prije svoje tajanje same eksistencije Kristove naglašivao kao stečevinu znanosti, pak je ipak tako bezočan, te tvrdi, da sva ova borba njegova „nije borba proti religiji." Za hrvatski episkopat *„il faut l' ignorance ou la mauvaise foi pour le prétendre"*, treba neznanja ili himbe, da ovu borbu njegovu smatraju borbom protiv vjere.

Rekli smo „za hrvatski episkopat", nijesmo li previše rekli? Ta on navodi sama dva člana. Jest, Dr. Spevec navodi samo dva člana hrvatskog episkopata, a on znade i za što. Da ovaj njegov postupak označimo kako treba, ne trebamo posizati za Laurentovom *„l' ignorance"* dosta je „la mauvaise foi": ne čini on toga od neznanja, već čini od himbe. Ta prvi je ustao protiv njega uzoriti kard. nadb. Mihalović, što Dr. Spevec dobro znade; a ni presv. gosp. Hranilović nije šutio, što je i opet Dr. Spevec morao saznati. Hrvatski episkopat je dakle složan, a za njim je sve svećenstvo — za Dra. Spevca sve sami ultramontanci i reakcijonarci.

Luka! lukavstvo je na tvojoj strani! Sramotiš se kad ga drugomu predbacuješ!

Ali u svem je ovom najžalostnije nješto drugo.

Imade pojmova, koji ti, hoćeš nećeš, dozivlju u pamet drugi pojam, pojmova korelativnih. Isto vriedi obično i za fraze. Kad čuješ rieč ultramontanisam, klerikalisam, onda odmah pomišljaš i na drugu frazu: „kulturkampf"; a gdje se ultramontanisam osobito naglašuje, ondje je i kultur-

[1]) Gneist, das heutige englische Verfassungs und Verwaltungsrecht. I. 172. sbl.

kampf već bar pred vratima A ovo je baš najžalostnije, što se već i kod nas opažaju tragovi kulturkampfa. Sjetimo se samo njekih fakata, njekih saborskih sjednica, njekih zapliena, njekih zaštićivanja, pak što ćemo reći? Komu sve ovo nije dosta, neka pročita, službene „Narodne novine“ naše hrvatske kr. zemaljske vlade, kako su u br. 104. od prošle subote oglasile Spevčevu knjigu. Evo kako: „(Ženitba i država.) Pismo Luke prijatelju Marku. U Zagrebu, tiskom G. Grünhuta; vel. 8-ina, stranah 28. Ciena 20 nč. — U toj javnoj poslanici, datiranoj iz Beča, nepoznati pisac razpravlja s prijateljem najprije u kratko o ultramontanizmu, koji da se je osobito žestoko počeo u Hrvatskoj javljati povodom predavanjah i saborskih govorah prof. Spevca, a za tiem o ženitbi, te njenom odnosu prema državi. U prvoj polovini pisma riše pisac historijski razvoj bračne ustanove, te način, kako je crkva tu ustanovu, u bitnosti pravne naravi, sasvim skučila pod svoju vlast i svoju sudbenost, iz koje su ju pojedine države tiekom vremena opet otele. U drugoj polovini zagovara se civilni brak, i to obligatni, premda se za prvo vrieme ni fakultativnom nebi moglo puno prigovarati; a napokon se pretresaju razlozi proti nerazrješivosti braka i za nju, te se dolazi do zaključka, da razborito zakonodavstvo nebi smjelo sasvim izključiti razrješivost. — Čini se, da je tom brošurom otvorena i kod nas javna diskusija o jednom prevažnom predmetu, o kojem obstoji u zapadnom svietu velika literatura.“

Zar ovako? Biedni narode, kud te vode sliepi vodje tvoji! Al ne boj se, za te će u borbu, i ustrajati do pobjede hrvatski ultramontanci. —

Ovoliko smo po dužnosti svojoj naveli, jer bi inače pao na nas žig izdajstva najsvetije stvari naše — svete vjere katoličke. Potanje ćemo se baviti ovom broširom u pismih.

Dr. Bauer.

Ut omnes unum sint.

(Konac.)

Čim je kršćanstvo veće, uzvišenije i božanstvenije, mora mu sadržaj biti, koji se ne da izcrpsti, koji se ne da iztražiti, došljedno je tajinstven. Ako nauka kršćanstva doli..uje jedinorodjenu Sinu božjemu, ako je Sin božji morao k nama doći iz naručja očina, da nas u tu nauku uvede, ne možemo li tuj očekivati, da će nam Sin božji objaviti otajstva, koja su u naručju očinom, da će nas podučiti o višem, nevidjenom svietu, da će nam kazivati o onom, što je božansko i nebesko, „što oko ne vidje i uho ne ču, i u srdce čovjeku ne dodje“ (1. Kor. 2, 9)?

I ako nam je Bog poslao Duha svetoga, „koji sve izpituje i dubine božje“, da nas nauči svemu, da nas uputi na svaku istinu; zar nam nije mogao i morao taj duh ništa nova, velika i uzvišena objaviti, zar nas nije imao o nikakvih otajstvih podučiti?

Ne smijemo dakle kršćanstva radi otajstva zabacivati ili priezirnim okom razmatrati, što više baš ta otajstva pokazuju nam njegovu božansku uzvišenost. Kad na ime u kršćanstvu ne bi otajstva bilo, kad bi nas ono samo o takovih stvarih podučavalo, koje bi mi mogli u obće i po čovjeku naučiti ili svojim umom spoznati, pače i pojmiti, tad bi ono veoma zla preporuka bila za božanstvenost njegova utemeljitelja. Pa i sàm sadržaj kršćanstva ne bi nas poticao, privlačio, oduševljivao, niti bi uzanj bili drage volje i veselo, kad ne bi u njem otajstva bilo. I ako vidimo negdje neke kako se odvraćaju od otajstva kao od kaki nakaza, tada nije tomu razlog glas naravni, niti nutarnja snaga našega srdca, niti želja za svietlom i istinom, nego preuzetnost opakoga i ohologa srdca. Kada srdce žedja za istinom, ako drži, da mu je spoznaja istine najveća sreća, tada će ono, što je uzvišeno, veličanstveno, čudnovato, nedohitno, posebnim načinom srdce razdragati. Istina, koju si lahko pronašao, brzo shvatio, ne može te niti uzhititi niti zanieti. Da nas uzhiti i zanese, mora nas svojom novinom presenetiti, svojim veličanstvom svladati; mora svojim obiljem i svojom dubljinom oku, koje iztražuje, neprestance podavati nove krasote. Najveća dražest u spoznaji jest upravo zadivljenje, začudjenje. Čim smo manje o kojoj stvari znali, osobito, čim smo se manje nadali, da ćemo ju sami od sebe spoznati, čim se više čudimo njezinom bivovanju, tim se smatramo sretnijimi, ako ju spoznamo. Čim je predmet uzvišeniji, čim nas većma njegova krasota i veličina predobiva, čim više imade, čemu nam se je čuditi, tim nas većma veseli i najmanji trenutak, kad ga promatramo. U kratko, istina tim većma razdraguje, čim je tajinstvenija, čim je sakrivenija. Ne mora li nam dakle kršćanstvo drago biti, kad ima u njemu otajstva, i to tim draže, čim imade većih otajstva?

Zar se to imade možda pripisati tami, koja neki stanoviti predmet okružuje? Upravo ne. Duša naša od svjetla je stvorena i za svjetlo je rodjena, za to ona bježi pred tamom i hrli za svietlom; tama kao tama nema za dušu ni-

kakve dražesti. Kao što nam je zora jutarnja mila, što tamu tjera a svjetlo privadja, tako su nam otajstva dražest, jer odkrivaju svjetlost, koja nam je sakrivena bila.

Liepo o tom razpravlja Scheeben u svojih „Mysterien des Christenthums."

U kakovu pak vezu stoje pojedina otajstva, vidi se po tom, što se medjusobno popunjuju, jedno se dade po drugom bolje spoznati i utvrditi. Niječemo li jedno otajstvo, u pogibelji smo, da ne ćemo ostalih shvatiti, težko da ćemo ih vjerovati; dosljedno izpostavljamo se pasti u nevjeru. Kršćanstvu je, kako znademo, temeljem otajstvo upućenja Sina božjega. Ovo predpostavlja drugo otajstvo, na ime bivovanje presvetoga Trojstva: Boga Otca i Sina i Duha sv. Nema li ovoga otajstva, onda je kriva nauka Kristova, onda smo prevareni; jer toliko puta kaže Krist: ja sam Sin Boga života; za tu je istinu muku trpio i za nju je umro. Upućenje dakle Sina božjega vezano je sa otajstvom presv. Trojstva. Niječeš li jedno, moraš došljedno nijekati i drugo. Pa tako je i sa ostalimi otajstvi — u obće sa objavljenom istinom. Jedan te isti razlog vojuje za to, da se sve, što je objavljena jednakim načinom vjeruje — Auctoritas Dei revelantis. Pak za to i nema medju istinami, koje se imadu vjerovati, gledom na motiv formalni nikakve razlike. Ili koji se može razlog navesti, da se može pojedina istina premda objavljena ne vjerovati? Do kakvih se resultata došlo n. p. u protestantismu, koji gradi na subjektivnih, nesigurnih itd. razlozih, dokazuje nam njegova povjest, a u obće i našima očima gledamo, kako se sve većma razpada. Zato i nije čudo, što se i u protestantismu u najnovije vrieme neka reakcija opaža. (Sravni: Was zieht uns nach Rom? Beantwortet aus den Excerpten eines Convertiten p. 82. Leipzig 84.) Ko ne će da vjeruje svega, što je objavljeno, taj zaboravlja na to, da religija izriče nuždan vez, koji postoji medju čovjekom i Bogom, da religija nije neka sentimentalnost srdca. Religija iztiče dužnost; obuhvaća svega čovjeka, sve njegovo mišljenje i teženje, sav njegov život i rad. Prema tomu, ako nam Bog što objavi, a mi toga ne vjerujemo, tad povriedjujemo pietet i dužno štovanje, povredjujemo moralni odnošaj, koji postoji medju Bogom i čovjekom, vriedjamo veličanstvo božje. Ovomu je slično, što čitamo u poslanici Jakovljevoj II. 10. sl. o zakonu moralnomu: „Jer ko sav zakon održi, a sagrieši u jednom, kriv je za sve", jer je povriedio ugled zapoviedajućega Gospodara našega.

Nije dosta jedno činiti, a drugo propustiti: „Jer onaj, koji je rekao: ne čini preljuba, rekao je i: ne ubij. Ako dakle ne učiniš preljuba, a ubiješ, postao si prestupnik zakona." —

Sve se dakle imade vjerovati. Bog ništa ne koristna ne objavljuje. „De rebus nobilissimis, veli Thoma Contra Gent. l. 1. c. 5., quantumcunque imperfecta cognitio maximam perfectionem animae confert. Et ideo quamvis ea, quae supra rationem sunt, ratio humana plene capere non possit, tamen multum sibi perfectionis acquiritur, si saltem ea qualitercumque teneat fide." Cr. Aug. de gen. ad lit. l. 5. n. 34.

Imajmo na pameti i ono: Čovjek ne živi o samom hljebu, nego o svem što izlazi iz usta Gospodnjih.

Držimo se svih riečih Gospodnjih, odbijajmo od sebe svaki kompromis, što no nam ga nudja nevjera, budimo jedno, kao što je Krist, Gospodin i spasitelj naš, molio nebeskoga Otca: ut sint unum sicut et nos (Iv. 17, 11. 21. 22.) i na što nas sv. Pavao u poslanici Efescima 4, 5. nagovara: Unus Dominus, una fides, unum baptisma; pak će nam slava biti velika.

K.

Kako se sastavljaju molbenice za oprost.

Dva su Rimska sudišta, koja opraštaju ženitbene zaprieke.

Datarija i *Pœnitentiarija*. Ako je zaprieka *javna*, valja tražiti oprost u. Datarije, ako li je *tajna*, oprašta ju Pœnitentiarija; u prvom slučaju upravlja se molbenica na sv. otca (Beatissime Pater!), u drugom na V. Pokorničara (Eminentissime Domine). Na Pœnitentiariju upravlja se molbenica i onda, kad se traži oprost „in forma pauperum."

U molbenici treba navesti:

1. *Ime i prezime moliteljâ.* Ako se traži oprost od Pœnitentiarije (tajna zaprieka), metnu se kriva imena ili N. N.

2. *Ime biskupije*, u kojoj stanuju oni, koji mole oprost. Ako su ženici iz raznih biskupija, valja navesti obje biskupije.

3. *Da prositelji žele sklopiti ženitbu, ili neka im se dozvoli, da smiju u jur sklopljenoj ženitbi živjeti nadalje.* Ako se za uzrok molbi navadja prileg, valja naročito spomenuti, da li je to učinjeno u namjeri, da laglje dobiju oprost, ili nije.

4. *Vrst zaprieke.* Ako ih imade više, valja sve navesti i to ne samo onda, ako su razne vrsti n. pr. rodbinstvo i svaštvo, već i onda, kad su iste vrsti n. pr. dvostruko rodbinstvo.

5. *Sve zaprieke treba navesti u istoj molbenici, osim ako bi bila jedna javna, a druga tajna.*

Ako su dvie zaprieke, jedna javna a druga tajna, tad ne treba u molbenici, kojom se traži oprost od javne zapreke navesti i tajnu zapreku, ali u molbenici, kojom se traži oprost od tajne zapreke, valja napomenuti, da je oprost zatražen i od javne zapreke.

6. *Ako se poslije sklopljene ženitbe moli oprost od kakove godj zaprieke, valja navesti,* a) *da li je ženitba sklopljena bona ili mala fide:* b) *ako je sklopljena mala fide, da li su to učinili u namjeri, da laglje dobiju oprost ili ne, i da li su izvršili ženitbu,* c) *ako je sklopljena bona fide, da li je sklopljena bez navieščivanja ili poslije navieščivanja.* d) *Da li je ženitba sklopljena potajno ili u propisanoj formi od sabora Trientskoga.*

7. *Pri zaprieki rodbinstva treba navesti, da li su u izpravnoj ili pobočnoj lozi srodni, i u kojem koljenu. Ako su srodni u pobočnoj lozi nejednakoj, mora se spomenuti ne samo dalnje, već i bliže koljeno.*

8. Kod zaprieke svačtva u I. i II. koljenu treba spomenuti, da li proizlazi iz dopuštenoga ili griešnoga prilega.

9. Kod zaprieke zahtjeva javne ćudorednosti valja spomenuti, da li je zaprieka postala iz zarukâ, ili iz ženitbe, i skim su bile sklopljene zaruke ili ženitba. Ako je zaprieka nastala iz razriešenih zaruka, valja spomenuti, kako su zaruke razriešene, da li smrću ili medjusobnom privolom. Ako je nastala iz ženitbe, valja navesti i koljeno.

10. Kod duhovnoga srodstva treba navesti, da li se radi o ženitbi medju krštenim resp. potvrdjenim i kumovi, ili medju kumovi i roditelji krštenoga resp. potvrdjenoga. Isto tako mora se navesti, ako je dvostruko duhovno srodstvo n. pr. iz krsta i potvrde.

11. Ako se radi o zaprieki zločina, treba izrično navesti razlog, skoga je nastala zaprieka n. pr. preljub i obećanje ženitbe etc.

Sv. Poenitentiarija, kad podjeljuje oprost „in forma pauperum" radi rodoskvrnoga prilega ili sablažnjivoga občenja, običaje pridati: *interdicto prius oratoribus quocunque tractu per mensem, aut per duos menses, aut per tempus ordinario benevisum, et exhibita ab eis fide sacramentalis confessionis.*

Na pitanje: 1. „quid in præfata clausula intelligendum venit per vocem tractu; et 2. si interdicto per ordinarium quocunque tractu, oratores nihilominus tempore interdicti habeant in se tractum (in sensu responsionis ad præcedens dubium), an ideo opus sit nova dispensatione seu revalidatione" odgovorila je sv. Poenitentiarija:

Ad 1. Id vetari, quod opponitur fini, qui in interdicendo quocunque tractu, quæritur, nempe oratorum resipiscentia, aut dati scandali reparatio.

Ad II. Cum clausula apposita det jurisdictionem sub conditione, sed non respiciat ipsam dispensationem debere quidem conditionem appositam impleri, ut comissarius exequi valeat rescriptum, non vero novam petendam esse dispensationem, si oratores violata interdictione cujuscunque tractus, fideliter abstineant per tempus prescriptum, dummodo tamen violatio interdicti non fuerit per incestum 15. feb. 1854.

Consueta est s. Sedis praxis in re, de qua agimus, qua non comittit facultatem dispensandi, nisi adjecta de separatione aliqua clausula.

Hic autem tractus, seu familiaris usus et consuetudo inter oratores vetatur ob resipiscentiam et dati scandali reparationem.

Itaque si oratores iterum tempore interdicti, ita se tractent contra præstitutum interdicti finem, ut interdictum violatum censeatur, delegatus dispensare non potest, conditio enim, sub qua delegatus dispensare potest, impleta non est. Nihilominus per violationem hujus interdicti potestas delegato commissa non cessat. Quare renovato interdicti tempore, eoque executioni mandato, poterit delegatus dispensare, dummodo tamen interdicti violatio non fuerit per incestum. (Cf. Acta I. p. 445. sq.)

Primjerak molbenice na Poenitenciariju:

Eminentissimo ac Reverendissimo

Domino Domino

S. R. E. Cardinali majori Pœnitentiario.

Exponitur humillime Eminentiæ Vestræ pro parte oratorum N. et N. laicorum, quod matrimonium contrahere intendant, sed quod N. conjugatus N. vivente adhuc uxore sua N., carnaliter cognoverat copula perfecta, sibique invicem fidem dederint de matrimonio inter se contrahendo, si N. uxor N. præmoreretur, quæ etiam veneno per N. propinato præmortua est. Cum autem ex præmissis impedimentum criminis sit exortum, et exinde matrimonium nec licite nec valide contrahere possint, supplicant oratores pro gratia dispensationis super isto impedimento criminis, quo non obstante publice servata concilii Tridentini forma matrimonium inter se contrahere, et in eo postmodum licite ac libere remanere valeant prolemque legitimam decernendo, quia impedimentum omnino occultum et urgeat perseverantia in peccato, quin etiam scandalum grave, si matrimonio legitimo copulari nequeant. Quare pro conscientiæ suæ quiete, de præmissis summe dolentes, Eminentiæ Vestræ humiliter supplicant, ut super his de opportuno remedio auctoritate apostolica providere dignetur.

Dignetur Eminentia Vestra responsum dirigere Zagrabiam ad me infrascriptum.

N. die . . .

N. N.
confessarius.

Primjerak molbenice na konsistorij:

Od zaprieke srodstva:

Reverendissimum Consistorium!

Exponitur humiliter Reverendissimo Consistorio pro parte devotorum oratorum N. N. et N. N. de parochia N., diœcesis N., quod ipsis alias scientibus, se secundo (v. tertio v. quarto) consanguinitatis gradu a communi stipite aequaliter (v. inæqualiter tangente secundum) proveniente invicem esse conjunctos (vigore annexi schematis), non quidem sub spe facilius obtinendæ dispensationis, sed solum fragilitate carnis devieti, sese carnaliter cognoverint. Cum autem, nisi matrimonium inter eos contrahatur, dicta mulier diffamata et inupta remaneret graviaque exinde scandala possent verosimiliter exoriri, cupiunt matrimonialiter invicem copulari. Sed quia obstante prædicto impedimento desiderium suum hac in parte adimplere

non possunt absque speciali gratia dispensationis: ideirco humiliter supplicant oratores (qui, ut ex annexo testimonio patet, revera pauperes existunt) quatenus Reverendissimum Consistorium, ut publice servata forma concilii Tridentini matrimonium invicem contrahere, ac in eo postmodum remanere libere et licite valeant, dispensare dignetur.

Pro qua gratia maximas aget gratias, ea qua par est reverentia etc.

N. die . . N. N.
curatus.

Kod zaprieke svačtva poslije sklopljene ženitbe kad je zaprieka tajna:

Titus et Caja (ficta nomina) in tertio gradu aequali lineæ transversæ affines, ignari impedimenti matrimonium quatuor ante annos, in quo jam duos filios procrearunt, iniverunt. Nuper Caja impedimentum cognovit, ideoque a concubitu maritali abstinuit. Cum autem absque scandalo et gravissimo liberorum damno separari non possint, periculum incontinentiæ autem subsit, Caja humiliter pro remedio dispensationis super hujusmodi impedimento penitus occulto supplicat.

N. die . . N. N.
confesarius.

Ako je zaprieka javna:

Exponitur . . . . quod ipsi alias ignorantes, aliquod impedimentum existere, quominus possent invicem matrimonialiter copulari, matrimonium inter se per verba de præsenti publice, factis proclamationibus, juxta formam concilii Trid. nulloque detecto impedimento contraxerint, et carnali copula consummaverint. Postmodum vero ad eorum pervenit notitiam, eos tertio et quarto consanguinitatis gradu esse conjunctos (vigore schematis annexi); propter quod a carnali copula abstinuerunt (vel nihilominus in eadem perstiterunt). Cum autem oratores prædicti (qui revera pauperes existunt) in hujusmodi matrimonio remanere non possint absque speciali dispensationis gratia, et si divortium inter eos fieret, gravia exinde scandala possent verosimiliter exoriri: ideirco supplicant, quatenus Rev. Consistorium dispensationem hanc, ut illorum matrimonium revalidari queat, concedere dignetur.

N. die . . N. N.
curatus.

Utvrdjivanje ženitbe.

§. 88.

Ako je poradi kakove zaprieke na propisani način sklopljena ženitba bila nevaljana: mora se ukriepiti poslije dobivenoga oprosta.

§. 89.

Ako je oprost podieljen samo za nutarnji sud, dovoljno je, da bude ženitba valjana, ako obe stranke ponove svoje privoljenje bez župnika i svjedoka.

§. 90.

Ako bude oprost podieljen za vanjski sud, moraju oni, kojih je ženitba nevaljana, ponoviti privoljenje svoje pred župnikom, u čijoj župi prebivaju i dvojicom svjedoka. Župnik mora upisati u knjigu vjenčanih, da je ženitba ukrepljena, ako je pak nevaljani savez bio sklopljen u kojoj drugoj župi, neka osim toga obaviesti onoga župnika, u čijoj je župi bio sklopljen, da uzmogne on to upisati ondje, gdje je upisana nevaljana ženitba.

§. 91.

U tih slučajevih ne treba ponavljati navieščivanja. Neka se vjenčaju na tiho i pred uzdanimi svjedoci. Izuzima se slučaj, ako je zaprieka obćenito znana ondje gdje valja utvrditi ženitbu.

§. 92.

Ako je zaprieka bez oprosta uklonjena time, što je u istinu nastala promjena, neka se zapovjedi supruzom, da ponove privoljenje svoje pred župnikom i dvojicom svjedoka, osim ako je postajala zaprieka u vrieme ženitbe bila sasma tajna, te ne treba bojati, da će se dokazati: u tom bo slučaju može im se dozvoliti, da obnove privoljenje na samu.

§. 93.

Ženitba, koja je nevaljana stoga, što koji od ženitbenih drugova nije u istinu privolio, smatra se kao utvrdjena ako u istinu privoli onaj, koji je hinio. Isto vriedi i o ženitbi, koja je bila nevaljana radi pometnje, sile ili straha, čim onaj, koji je bio u bludnji ili mu je nanesena sila, spoznavši bludnju ili zadobivši podpunu slobodu, privoli činom ili riečju. Nego da se ukloni svaka dvojba o ponovljenom privoljenju, savjetuje se i u ovih slučajevih, da supruzi ponove privoljenje pred župnikom i dvojicom svjedoka; stoga valja nastojati, da se to učini, osim ako se je razložno bojati sablazni ili pogibelji po ženitbu.

Ako je koja ženitba nevaljano sklopljena, tad valja ili ženitbene drugove razstaviti, ili pak nastojati, da se ukloni zaprieka, radi koje je ženitba nevaljana. Stoga valja najprije prosuditi uzrok, s koga je ženitba nevaljana; ženitba bo može biti nevaljana ili stoga, što ženitbeni drugovi u nju nisu mogli privoliti radi ženitbene zaprieke javnoga prava, ili stoga, što nisu htjeli u nju privoliti radi zaprieke sukromnoga prava n. pr. bludnje, sile, ili napokon stoga, što nisu privolili u ženibu propisanim načinom.

Ženitbene zaprieke javnoga prava, ako se temelje na crkvenom zakonu, mogu se ukloniti oprostom n. pr. srodstvo, svačtvo, ili prestaju tečajem vremena same sobom n. pr. nedoraslost, ženitbeni vez; ženitbene zaprieke sukromnoga prava mogu se ukloniti jedino time, ako stranka, koja nije u ženitbu privolila, naknadno privoli. Dužnost je dušobrižnika u prvom slučaju nagovoriti ženitbene drugove, da zamole oprost od zaprieke, u drugom slučaju, da naknadno privole u ženitbu. Dotle dok se ženitba utvrdi, ženitbeni drugovi ne smiju puteno medju sobom obćiti, a ako je zaprieka javna, valjalo bi ih razstaviti.

Ženitbena zaprieka može se ukloniti ne samo oprostom i naknadnim privoljenjem u ženitbu, već može i sama sobom s vremenom prestati n. pr. ženitbeni vez smrću supruga.

Kad je uklonjena ženitbena zaprieka, radi koje je ženitba nevaljana, tad valja ženitbu utvrditi (konvalidirati).

Ako je zaprieka, radi koje je ženitba nevaljana, tajna, tad valja ženitbu utvrditi pro foro interno. U tom slučaju dovoljno je, da ženitbeni drugovi ponove privolu u ženitbu na samu bez župnika i svjedoka, ako je nevaljana ženitba sklopljena bila u formi propisanoj po saboru Trientskom. U protivnom slučaju valjalo bi da se to sbude pred župnikom i svjedoci.

Isto tako dovoljno je, da ženitbeni drugovi ponove privoljenje svoje u ženitbu bez župnika i svjedoka u onom slučaju, ako je zaprieka, radi koje bijaše ženitba nevaljana, sama sobom s vremenom prestala.

Kad se ženitba utvrdjuje pro foro interno, valja paziti na to, da li je zaprieka, dosljedno i ništetnost ženitbe, znana obojici ili samo jednomu. Ako je znana obojici: tad dobivši oprost od zaprieke, obojica obnove medjusobno privoljenje u ženitbu t. j. muž izjavi ženi, da ju uzima za suprugu, a žena mužu, da ga uzima za supruga.

Ako je ženitbena zaprieka, dosljedno i ništetnost ženitbe, znana samo jednomu od ženitbenih drugova, tad valja da i druga stranka sazna *za ništetnost ženitbeni* (ne za uzrok, skoga je ženitba nevaljana) prije, nego li obnovi privoljenje u ženitbu. To se vidi jasno iz reskripta Poenitenciarije, gdje se izrično veli: „dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata — sed ita caute, ut latoris delictum nunquam detegatur.“ Ako li se ovoj klausuli ne bi moglo skojega godj razloga udovoljiti, tad nepreostaje drugo, već ili moliti oprost od rečene klausule, ili tražiti u Apostolske stolice *sanationem matrimonii in radice.*

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. **Proslava petdesetgodišnjeg svećeničkog jubileja sv. otca Leona XIII.**

Prošle se nedjelje na poziv uzoritoga nadpastira kard. Mihalovića sastalo u nadbiskups. dvoru njekoliko uglednih katolika, da viećaju, kako bi Hrvatski katolici što dostojnije proslavili jubilej sv. otca. Za Nadbiskupiju zagrebačku pozvana su bila sliedeća p. n. gg.: Pavlešić Janko, Gašparić Franjo, Veber Adolf, Horvat Nikola, Rački Franjo, Kržan Antun, Rušnov Antun, Burgstaller Fr., Pogledić Drag., Špun-Strižić Napoleon, Bresztyenski Alex., Höpperger Fid., Pliverić Iv., Bauer Antun. Sakupljene je članove ponajprije pozdravio privremeni predsjednik presv. g. biskup J. Pavlešić i zahvalio im na pripravnosti, kojom su se odazvali pozivu uzoritoga kardinala i nadbiskupa. Za tim je izviestio prisutne o onom, što je bilo zaključeno na dogovoru držanom dne 13. ožujka. Bilo je onda jednoglasno prihvaćeno zamoliti uzoritoga nadpastira, da se u Zagrebu sastavi središnji odbor za sve četiri biskupije naše metropolije, jer da će samo cio narod moći dostojno proslaviti glavu crkve katoličke. Uzoriti je nadpastir pristao na ovaj priedlog, te je Msgr. Pliverić pročitao pismo, što ga je uzoriti pisao svojim sufraganom i njihove odgovore. Sufragani su drage volje pristali uz priedlog. Preuzvišeni gosp. Strossmayer imenovao je zastupnici svoje biskupije p. n. gg. profesora Antuna Dr. Frankoga, prof. Kostu Dra. conte Vojnovića, Dra. Frana Vrbanića i Ivana viteza Trnskoga; presv. g. J. Posilović, p. n. gg. prof. Msgra. Dra. Barona, prof. Dra. Štiglića, Ivana Kostrenčića i prof. Dra. Luku Marjanovića; a uzoriti kardinal Mihalović je pozvao p. n. gg. dvorskoga savjetnika i načelnika grada Zagreba N. Badovinca i Danu Rašića, da zastupaju biskupiju Križevačku. Na to je presv. g. Pavlešić pozvao Dra. Bauera, da pročita okružnicu uzor. nadb. Mihalovića, jer će se ovako najljepše saznati svrha sastanka.

Tad se je privremeni predsjednik zahvalio na časti te pozvao članove, da odaberu uži odbor. Svi se složili u tom, da bude predsjednik uzor. kard. i nadb. Josip Mihalović, a da se odaberu dva podpredsjednika, dva tajnika i blagajnik. Per acclamationem su izabrani za podpredsjednike presv. g. Dr. Fr. Rački i sveučilištni profesor Dr. conte Vojnović; za tajnike sveučilištni profesor Dr. Marjanović i urednik „Kat. Lista“ Dr. Bauer za blagajnika Msgr. prebendar Pliverić.

Ovaj će izvršujući odbor sastaviti potanji program, i rukovoditi sve pripreme.

Poslije toga uze rieč sveučilištni profesor Dr. pl. Bresztyenski, te je saobćio centralnomu odboru vrlo radostnu viest — pismo gospodjica.

Mi ga evo donosimo doslovce.

Slavni odbore!

Prigodom proslave Jubileja sv. Otca pape stvorio se djevojački odbor, koji odluči raditi dar, koji će prikazati Svetome Otcu u ime Hrvatica. Ovaj dar odabran po savjetu mil. sestara, će se u ovdješnjem samostanu izradjivati.

Da uzmogne djevojački odbor uspješno polučiti svoju svrhu, usudjuje se moliti sl. jubilejski odbor, da ga uzme pod svoje zakrilje i da ga podupire svojim ugledom i savjetom. A biti će dužnost djevojačkoga odbora, predstaviti se Nj Preuzvišenosti kardinalu nadbiskupu, te umoliti od Njega blagoslov za uspješno djelovanje.

Troškovi proračunani za namijenjeni dar, iznose svotu po prilici od hiljadu forinti, koje se odbor nada da će moći sakupiti; a u slučaju da nebi cijelo izmogo, moli, da bi slavni odbor iz svojih daljnjih prinesaka, koje će on sakupiti, manjak nadopunio.

Dočim umoljavamo velemožnog gospodina profesora Dra. Šandora pl. Bresztyenskoga, da bude našim zagovornikom kod slavnoga Odbora, dolje podpisanim je čast preporučiti se blagohotnosti Slav. Odbora, te bilježiti se:

Marija pl. Mihalovich, predsjed. Helena Schramm

Teresa baronessa Rast	Marija Wagner
Ana pl. Mihalovich	Jelka pl. Vranyczani
Cara baronessa Skerlecz	Darinka pl. Vranyczani
Marija baron. Skerlecz	Marija bar. Vranyczani
Katica cont. Vojnović	Gjene contese Vojnović,
	tajnica.

Odbor je oduševljeno prihvatio ponudu, te ovlastio velemožnoga Dr. Brestyenskoga, da gospodjicam izrazi hvalu i da ostane posrednikom izmedju centralnoga odbora i djevojačkoga.

Napokon se je cieli odbor predstavio uzoritomu nadpastiru Mihaloviću, te je bivši privremeni predsjednik presv. g. Janko Pavlešić Nj. uzoritosti saobćio zaključak dogovora, koji je Nj. uzoritost sa zadovoljstvom prihvatilo, te svaku podporu i pomoć obrekla. —

Uži će se odbor sastati u četvrtak u 10 sati, te začeti svoj posao. Dao dobri Bog svoj blagoslov — da što bolje uspije cielo nastojanje.

— Gosp. Kamilo Skrabal postavljen je za upravitelja župe u Jelenskoj.

Gosp. Juraj Ortner, kapelan na dol. Zelini postao je upraviteljem župe Sesvete (kraj Kloštra).

— Premješteni su gg. duhovni pomoćnici: g. Dragutin Težak iz Lobora u Šipak; g. Stjepan Mrakužić, iz Šipka u Čazmu.

— Primili smo ovo pismo.

Veleuč. gosp. Uredniče!

Umoljavam ovo njekoliko rieči na opravdanje izdanoga moga djelca „Kršćanski nauk“ u Kat. List uvrstiti.

Izdao sam ga „crkv. factorom na ocienu“, eo ipso dakle, da dobije imprimatur od nadležne vlasti, kad mu se ocienom ukaže popularnost i koristnost. Dao sam ga na obću prodaju „crkvenim factorom“ na ocienu, kako knjižica veli, a to zato, da rečeni crkveni factori mogu ju lakše na ruke dobiti „na ocienu“ širom domovine. Cienio sam i cienim, da su naposeb dušobrižnici pučki zvani o njemu svoj sud izreći, koji najbolje znadu, kako se s tom stvari imade. Zato sam na promaknuće popularnoga preduzimanja kršć. nauka za puk, kakvoga nam treba kao ozeblu sunca i ogladnielu hljeba proturio knjižicu u javnost, da postane, što rekoste, juris publici, jer je rečena potreba popularnoga preduzimanja kršć. nauka postala jurve zbilja, da rečem, juris publici. Zemljište je više manje valjano, sjeme je plemenito, sijači marljivi i radini, — nu orudje nam nije valjalo. Razumiemo se. Neka dakle sudi svaki savjestni svećenik i dušobrižnik pravo i zdravo, da li je moj postupak „ne smisao“, ili da li ne ima baš svjestnoga i pravoga smisla. Obća je to naša dušobrižnička potreba, pa neka bude i obća naša u tom pogledu briga i skrb, ociena i preporuka, na koju će onda preč. Ordinarijati naši tim voljnije pristati, kad vide, koliko se zajednički i složno za toli sv. stvar zauzimlje svjestno dušobrižno svećenstvo zauzeto vruće za spas povjerenoga si puka. Izdao sam djelce na ocienu crkv. factorom, dakle ociena ili kritika neka bude, ali posve stvarna i u duhu svećeničkoga bratinstva — Bogu u slavu, narodu na radost i korist. To mi je jedina i vruća nakana i želja, na koje ime radim, da uzajamno promaknemo svetu nam i zajedničku stvar, a stojim zato posve mirnom dušom na sve — pripravan.

S odličnim počitanjem

U Ladjevcu na Miholjice 1887. **Gruber.**

Na ovo primjećujemo: Mi ostajemo kod prvoga mišljenja svoga, da je n o v o, k r i v o i n e s m i s a o, tiskati knjigu *i prodavati* je „s p r o š n j o m d o b i t i i m p r i m a t u r.“ Novo je, jer toga niesmo još ni čuli ni vidjeli; krivo je i nesmisao je, jer imprimatur znači: može se tiskati, neka se tiska. Što je dakle, ako nije nesmisao, d a t i već t i s k a t i, s p r o š n j o m, d a s e t e k s m i j e d a t i t i s k a t i. Drugo je, kako sam već zadnji put rekao, ako se knjiga dade tiskati kao rukopis. Mi ćemo na dalje drage volje saobćiti koju kritiku, ako nam je pošalje dušobrižni svećenik koji, samo se čini, da vi gosp. župniče miešate, ili bar preuzko spajate stvarnu kritiku i preporuku. Ta pišete mi napose „a m o j e d j e l c e j e s i g u r n o k o r e k t n o i s v a k e p r e p o r u k e v r i e d n o.“ Ko unapried ovako misli o svojoj knjizi, znade ga kritika drugih gorko razočarati, a inače propuštaju pisci sud o svojem djelu drugim.

— Svećenikom i bogoslovom za mjesec posvećen Srcu Isusovom.

U nakladi Fel. Raucha u Insbrucku izašlo je djelce: **„Varia pietatis exercitia erga ss. Cor Jesu** cum idoneis instructionibus in usum juniorum clericorum ex libro de festis utriusque ss. Cordis exscripta a Nicolao Nilles S. J. 1886. Str. 104. u 8ni ciena 36 novč., kad se podjedno više iztisaka nabavlja i jeftinije. Za bogoslovna sjemeništa i svećenička družtva posvećena Presvet. Srcu Isusovom. —

Instructiones ili naputci uzeti su iz klasičnih djela starih bogoslova Emanuela Marques-a i Benedikta Tetamo-a, odobrenih po iztraženom sudištu („Inquisitionis tribunal“), te se izdaju sada kako se vidi po izkazu na str. 102. (te instructiones) u šestom izdanju. Messager du Coeur de Jésus pristaje uz sud najviše censuralne oblasti sliedećimi riečmi:

Mi preporučamo svećenikom ovu liepu i učenu razpravu, u kojoj će na nekoliko listova naći što točnije te teologijski što bolje upute — lès notions les plus exactes et les plus théologiques — o pobožnosti prama Božanskom srcu Isusovom. (Lipanj 1872.) Molitve su, malenom iznimkom, uzete iz II. svezka većega djela, koje je na listu naslovom naznačeno, te su tâko izabrane i podieljene, da se osobito sgodno mogu upotriebiti kod zajedničkih vježba u bogoslovnih zavodih i družtvih za svećenike.

Ovako piše „Sendbote. .

Mi se s ovim podpuno slažemo te preporučamo ovo liepo djelce već odavna poznatoga nam pisca toli s učenosti koli s bogoljubnosti, ali i s velike napram nam sklonosti.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 20. U Zagrebu, 19. svibnja 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

Izmirba roda ljudskoga s Bogom izvedena smrću Isusovom na križu jest djelo, nad koje većega i uzvišenijega ne vidje sviet. Neizmjerno je to djelo po svom uzročitelju, jer ga je izveo sam Sin Božji, Bog-čovjek Isus Krist. Neizmjerno je po svom učinku, jer je njime za neizmjernu uvriedu dana veličanstvu Božjemu neizmjerna zadovoljština, te svim ljudem otvoren neizcrpivi izvor spasenja. Neizmjerno te nad sve drugo uzvišeno je to djelo i u svojih posljedicah; jer osim vječnoga blaženstva, u koje ulaze ljudi opravdani milostmi na križu stečenimi, izveo je i izvodi propeti Isus Krist i za ovaj zemaljski život, kao što svjedoči povjest svieta od zadnjih devetnaest vjekova, posvemašnju intellectualnu i moralnu preobrazbu ne samo u pojedinih ljudih već i u cielih narodih i državah, postavši im jedini čisti izvor prave mudrosti i čestitosti, a time i jedini sigurni temelj prave sreće i blagostanja, i to svagdje tim više i tim blagosovnije, čim ga iskrenije i čim jače pojedinci i narodi presadiše u srce te sav život i rad svoj sa svom milošću i istinom, koja je u njem i po njem svietu dana.

Motreći ovu neizmjernu veličinu djela smrću Isusovom na križu izvedenoga i neizmjernu mudrost i ljubav Božju u tom djelu zasvjedočenu, lasno pojmimo crkvene učitelje, koji, hoteći nam predočiti u malo rieči nebesko blago, što no je u propetome Kristu svietu dano, vele, da je propeti Isus Krist: liber divinæ sapientiæ, pretium redemptionis nostræ, speculum omnis virtutis et perfectionis. Ali isto tako i s istoga razloga shvaćamo duboki smisao rieči sv. Pavla, koji govoreći o svom bivšem djelovanju medju Korinćani piše istim: „Non judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum et hunc crucifixum“ (I. Cor. 2, 2.).

A eto ovo isto djelo, koje je izveo Sin Božji na križu, izmirbu s Bogom sa svimi njezinimi posljedicami, nastavlja svećenstvo Kristove crkve, koje cielim svojim djelovanjem radi upravo na tom, da objektivna izmirba s Bogom, koja je na križu stečena, postane subjektivnom, t. j. da ljudi postanu dionici milosti na križu stečene i tako svih plodova od te milosti ovisnih i iz nje proiztičućih toli za vječnost koli za ovaj zemaljski život. Za to kao što nema djela odličnijega i ubarnijega, nego li je izmirba s Bogom na križu izvedena: isto tako nema po zadatku i zvanju, a da i ne govorimo o drugih uslovih, staleža odličnijega te po rod ljudski važnijega i koristnijega, nego li je svećenstvo Kristove crkve: rad česa se i ne ustručava veliki sv. Ivan Zlatoustnik uzvisiti svećenike nad iste vladare zemaljske.

Kako svjedoči zakonik novozavjetnoga kraljestva Božjega, koji nam je božanskimi riečmi predočen u Isusovoj oreodidaktičnoj besjedi (Matth. gl. 5. 6. 7.), postavio je Isus Krist apostole i njihove nasljednike i zamjenike, t. j. cielo svećenstvo i učiteljstvo crkve svoje, da bude s o l z e m l j e (Matth. 5. 13.). Kao što naime sol fizičkimi svojimi svojstvi daje jelu tek te ga čuva od gnjiloće, isto je tako i naš zadatak, da mi cielim svojim djelovanjem, a napose navješćujući vječne Bogom objavljene istine i vlastitim ih životom potvrdjujući, ulievamo u ljude pravu mudrost, koja jedina daje čovjeku pravu vriednost, i čuvamo ih od gnjiloće moralne, te tako budemo razsvietljujući i konservativni elemenat u družtvu ljudskom. Istu dužnost označio nam je Spasitelj naš postavivši nas, da budemo s v j e t l o s v i e t a (Matth. 5, 14 – 16.). Kao što naime fizičko svjetlo ostranjuje tminu, tako je i nam dužnost, da dieleći tajne vjere Kristove

te vršeći svoje učiteljsko zvanje i u svih kriepostih dobrim primjerom narodu prednjačeći odstranjujemo iz naroda tmine intellectualne i moralne. Gdje svećenstvo tu dužnost vrši i gdje se narod svim srcem odazivlje takovu svećeničkomu djelovanju, tu se nedvojbeno usadjuje u srdca ljudska mir s Bogom, a time jedini pravi izvor zadovoljstva i jamstvo za vječno spasenje. Ali se ujedno istim tim svećeničkim radom udaraju i jedini sigurni temelji i pravomu zemaljskomu blagostanju. Jer vječne istine Bogom objavljene i iz njih proiztičuća obvezna Bogom sankcionirana načela ćudorednosti i pravice, kojih vršenjem stiče se nebo, jesu takodjer i jedini uvjeti osobnoga i obiteljskoga poštenja, čestitosti i značajnosti, gradjanskih krieposti, sigurnosti osobe i imetka, poredka, vjernosti prema kralju i domovini te požrtvovnoga oduševljenja za prave ideale narodne i državne — a da i negovorimo o posebnih milostih i posebnoj zaštiti, kojom Bog kriepi i štiti narode, koji njemu služe; jer „justitia elevat gentem, miseres autem facit populos peccatum“ (Prov. 14, 34.).

Za to i pravi državnici, koji imadu čiste pojmove o vjeri Kristovoj, a stalo im je do istine i pravice te imadu srca za pravo dobro naroda, štite svom snagom položaja svoga vjeru Kristovu te podupiru ugled i rad svećenički; a kano najveće dušmane sreće narodnje progone silom državnih zakona sve napadače i hulitelje Krista i pomazanika njegovih — dobro znajući, da se i najsilniji državni auktoritet ruši ondje, gdje se drma auktoritet Božji, auktoritet crkve Kristove, te prve i glavne zamjenice Božje u ovome svietu.[1])

Postavivši nas Isus Krist, da budemo sol zemlje i svjetlo svieta učinio nas je tako važnim faktorom i digao toli visoko u družtvu ljudskome, da su oči sviju uprte u nas, u život i djelovanje naše. Poput grada na goru postavljena izloženi smo gledanju svega svieta, tako da položaja, značaja i zadatka svoga svećeničkoga niti poreći niti sakriti ne možemo; sve nas gledje, sve nas pozna, kao što nam reče sam Isus: „Non potest civitas abscondi supra montem posita“ (Matth. 5, 14.). A za to upravo savkoliki život i djelovanje naše, privatno i javno, ne može biti bez upliva na narod, u kojega sredinu nas je Bog postavio. Jer vršimo li svećeničke dužnosti, navještamo li narodu vječne istine i u njih izraženu volju Božju te potvrdjujemo li to svagda i svagdje vlastitim životom, nedvojbeno smo tada na spas i sreću naroda, dočim mu obratno sigurno služimo na propast i nesreću. Svaki je svećenik radi visine, na kojoj stoji, te radi zadatka, koji vrši ili ne vrši *positus in ruinam* ili *in resurrectionem multorum*. Za to i nema narodu većega prijatelja i dobrotvora, nego li mu je svećenik, koji odgovara idealu zvanja svoga; kao što opet nema narodu većega dušmanina nego li je svećenik, koji je odmetnik svetoga si zvanja bud životom bud nevršenjem svećeničkih dužnosti. Toj se alternativi ne može oteti svećenik, kao što se ne može nikad riešiti karaktera svećeničkoga svetim redom jednom zadobivenoga. Za to nam je i Spasitelj naš, postavivši nas za sol zemlje i svjetlo svieta, rekao: „Niti se užiže svietiljka i meće pod vagan, nego na svietnjak, da svietli svim, koji su u kući. Tako neka svietli svjetlo vaše pred ljudmi, da vide dobra djela vaša i da slave otca vašega, koji je na ne-

[1]) Kako sude pravi državnici o uplivu sv. vjere na sreću naroda te sigurnost i blagostanje države, neka kraj ostalih svjedoči list, što ga je ne davno protestanat Grover Cleveland, predsjednik sjevero-amerikanske republike, upravio na katolički kongres, koji bijaše pod predsjedničtvom nadbiskupa Byan'a u Filadelfiji držan, te na koji bijaše pozvan i pomenuti predsjednik republike, pošto se je tudjer radilo o tom, kako da se proslavi predstojeći jubilej sv. Ota Pape Leona XIII. Taj list glasi:

Učtivost, koju ste mi izkazali vašim pozivom, najugodnije me se dojmila, te mi je žao, da mi javni poslovi ne dopuštaju istoj prisustvovati. U velike bi me radovalo, da mogu sučestvovati u časti, koja se sprema za uzvišenga poglavicu katoličke crkve u Sjedinjenih državah. Ponosim se, što ga lično poznam, što poznam muža predostojna počitanja svojih sugradjana. Hvala vam na divnom listu, priloženom vašemu pozivu, u kojem nalazim liepi nauk, da dobar katolik mora biti dobar gradjanin, i da zakoni božanski i gradjanski sadržani u rieči „dužnost“, sačinjavaju najjači vez medju crkvom i državom, koj vlada gradjanska i religiozna može priznati. Budi mi dopušteno kano protestantu nadopuniti ovo plemenito čuvstvo izrazom svoga mnienja, da u svakoj vjeroizpovjesti, koja ima božanskoga utemeljitelja, ako se uzmu u razmatranje nauci dotične religije, pokazuje se isti upliv i iste posljedice. Prava vjera jako doprinaša sigurnosti i blagostanju naše republike, jer vjera nalaže izvršivanje civilnih zakona, uzdržavanje javnoga poredka i razložno poštovanje tudjih prava, te tako njezini privrženici izpuniti će bolje svoje gradjanske dužnosti, i biti će nepomični u svojem rodoljublju. Držim, da obveze napram državi, kada se smatraju utemeljenimi u vjerskih zapovjedih, probudjuju čuvstvo lične odgovornosti, koje dobiva veliku važnost za demokratičko vladanje. Biti će sretan za našu otačbinu onaj dan, kad svaki državljanin bude priznao, da ima napram državi take dužnosti, kojih nesmije zanemariti, a da ne krši svoje gradjanske i religijozne dužnosti. — Želim vašemu odboru najsretniji uspjeh i podpuno izpunjenje vaših težnja. Vaš Grover Cleveland.

besih“ (Matth. 5, 15. 16). A da znamo, što nas čeka već u ovom životu, ako se ne odazovemo zadatku svomu ili iznevjerimo visini položaja svoga, reče nam ista vječna istina: „Ako sol obljutavi, čim će se osoliti? Za ništa ne valja više, osim da se na polje izbaci i da je ljudi pogaze“ (Matth. 5, 13.). Vjekovi kršćanstva, a i svakdanje izkustvo, potvrdjuju ovu Spasiteljevu izreku zasvjedočujući na odpadnicih svećenicih, kako je zbilja *corruptio optimi pessima*. Kano što za sol, kad obljutavi, t. j. kad izgubi svojstva, kojimi daje jelu tek i čuva ga od gnjiloće, nema druge soli, kojim da se osoli: isto se tako vrlo težko a i dosta riedko popravlja svećenik, koji načelno i habitualno postane odmetnik svetoga si zvanja. Pa za to kao što pokvarena sol nije za ništa više, osim da se na polje izbaci i da je ljudi pogaze: isto tako i svećenik zvanja svoga odmetnik ostaje bez ciene u svakom kršćanskimi načeli proniknutom i na moralnoj visini stojećem ljudskom družtvu, koje se na nj ne osvrće, osim da izvrši onu Pavlovu: „Auferte malum ex vobis ipsis. Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit.“ (I. Cor. 5, 6. 13.)

Čudnih li, ali ipak istinitih skrajnosti: svećenik dorasao i vjeran svomu zvanju eto ti je i sam presretan, ali i u najodličnijem smislu usrećitelj naroda ne samo za vječnost već i za ovaj zemaljski život — a svećenik svoga zvanja odmetnik i sam je nesretnik ali i unesrećitelj drugih i za vječnost i za ovaj život!

A za što spominjemo to? Za to da se sjetimo, što smo; za to, da mi svećenici videći visinu položaja, na koji smo samim Bogom uzvišeni, i zamašnost zadatka, koji nam je povjeren, ne zaboravimo na težku odgovornost, koja leži na nami pred Bogom i povješću, ako se vlastitim životom i javnim radom ne odazovemo visokomu zvanju svomu.

(Dalje će sliediti.)

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

Moj Luka!

Pročitao sam odtisak pisma „Ženitba i država“, ma mi ga i niesi poslao, što bi bilo dolikovalo davnom prijateljstvu našem. Pisao si ga u Zagrebu, gdje udobno šećeš s velikom gospodom, a veliš da si ga pisao u Beču. Pisao si ga „*Marku*“, a sebe si podpisao „Luka.“ Marko mora da Ti je velik prijatelj, mora da je s Tobom jedna duša, kad je i bez dozvole Tvoje dao odtisnuti pismo Tvoje, a Tebi je pravo. Evo ovako je dopalo i mojih ruku.

Luka! što ću tajati! Brzo sam ga dočitao, a još Te prije prepoznao i začudio se promjeni imena Tvoga. Prije Te zvali drugačije, a sad hoćeš da si Luka. Reći pobro! kad si se junak preimenio? Dal već onda, kad si prešao u drugu političku stranku, il pak onda, kad si začeo brazdati na književnom polju? Jesi li se zastidio i imena svoga, kao prošlosti svoje što se stidiš: mlade, zanesene, a sad si se, premda još mlad, oteo dječinskom mišljenju. Tako si bar sam javno govorio. Bilo kako bilo, dobro! budi Luka.

Luka! U pismu što si ga junak odaslao a u krilo Marku prijatelju, boriš se kako veliš protiv pretensija hrvatskih ultramontanaca, a napose si zaoštrio oružje ubojito, ne bi li kako odbio poraz, kojim Te porazila poslanica biskupa Posilovića. Ali pobro! vidim, da Ti je lošo oružje, pak mi te žao mlatiš.

Evo za to sam odlučio da ti pišem. Nadam se, da Te knjige, koje nepromišljeno listaš, niesu posve zaludile, ma Te kako i zavodile; nadam se, koliko i jesi strastven, da si ipak sačuvao nješto zdrava razuma, te ćeš razumjeti savjet prijatelja, kad Ti kaže, da je pogibeljno ići u boj s lošim oružjem, a sramotno na trg s lošom robom. Čuj dakle, što ću Ti uvodu prigovoriti.

Bio sam Te ljuto požalio, kad Te ono Dr. Belaj pred čitalačkom publikom onako nemilice, a moram Ti na pol usta prišaptnuti i istinito, ožigosao kao plagiatora. Ti se popravljaš. Sada točnije navodiš djela, u kojih posudjuješ misli, al krpač si ostao i sad. Pazi Luka! Uvod, što si ga skrpio, zaprema dvie strane i pô. U njem navodiš tri mjesta „Laurentove“ knjige: „L' eglise et l' etat“ najprije nješto iz strane 26., zatim 17. i napokon 14. Navodiš i dva mjesta iz Seydela, al si i opet zaboravio kazati, gdje si ih uzeo. Vidiš Luka, kako se čovjek težko ostavlja zlih navika! No pustimo citate! Svoj si uvod razsjekao u četiri ulomka, a ne podielio po mislima, već Bog znao po čemu. U prvom i četvrtom ulomku dolazi ista misao, ondje francezki, ovdje hrvatski; u drugom i trećem opet ista misao, ondje njemački, ovdje hrvatski; a u prvoj polovini trećeg ulomka opet ista misao, najprije hrvatski, pak opet njemački. Vidiš Luka! tu zaista ne treba tek destruktivne moderne kritike, da se Tvoj uvod nazove „krpež.“ Kani se Luka krparije!

Al tek sadržaj Luka!

Što su biskupi ustali protiv predavanja Spevčevih, to Ti zoveš ultramontanisam, pak tumačiš ovaj korak njihov u 1. al. izrekom velikog „Laurent-a“; „Il suffit de voir ce qui se passe sous nos yeux, pour se convaincre que le salut est le prétexte, que la religion est devenue métier et marchandise, et que l' Église l' exploite dans un intérêt de domination et trop souvent de cupidité.“ Isto veliš u početku 4. alineje svojim riečma, samo si im prikrpio opet „Laurent-ove“ rieči „il faut l' ignorance ou la mauvaise foi pour le prétendre“, da se

na ime kaže, da borba Spevčeva nije borba protiv pretensija ultramontanaca, već borba protiva vjere.

Luka kud si se djeo! Ništa nije tako podobno uništiti sav uspjeh pisanja, kako to, kad si uhvatio pisca, da hotomično neistinu piše. A vjeruješ li Ti sam sebi, kad veliš, da je vjera Srossmayeru i Posiloviću samo „*métier*“ i „*marchandise*“ — trgovina i roba —; vjeruješ li Ti, da za njih treba „*l' ignorance ou la mauvaise foi*“ — neznanja ili himbe —, da u Spevčevoj borbi nadju borbu protiv vjere? Ne, Ti ovoga sam ne vjeruješ, a još će manje ovo drugi Tebi vjerovati. Mudar si Ti, pak spominješ samo dva biskupa, ne bi li uvjerio koga, da su oni ustali protiv Spevca samo radi toga, što se s njime ne slažu u politici. Vjeruješ li Ti i ovo? A zašto si onda zašutio kardinala Mihalovića i biskupa Hranilovića? Ti znadeš, da su i oni ustali protiv Spevca, a rečeš li da ne znaš, neće Ti i opet niko vjerovati. Vidiš Luka! ovako si sam podkopaš ugled, pak Ti se neće vjerovati ni onda, ako što istinita uzpišeš. Drugi put bolje misli na onu: Ko jedan put slaže, njemu se ne vjeruje ni kad istinu kaže.

Molim Te, što Te zavelo, te si išao pisat: „Vidi se iz samih poslanica, da njihovim piscima nije poznata nauka profesora Spevca, proti kojoj poglavito vojuju; . .“ Misliš li Ti u istinu, da su Strossmayer i Posilović lajici u nauci, a imenito u nauci o ženitbi? Misliš li Ti, da njima niesu poznata i mnienja protivnička? Ako Tebi treba sve na nas objesiti, nemoj, molim Te, sve po sebi suditi, niti misliti, da nema ljudi umnijih od Tebe, koji bi mogli razpoznati *ex ungve leonem*: iz njekoliko izreka sistem, u koji spadaju.

Veliš na dalje „vidi se i to, da protivnici kuju tvrdnje, kako im to prija za polemiku, podmeću ih protivniku ter onda pobijaju.“ Luka! što si napisao? Ako misliš, da je ovo istina, molim Te, pitaj Spevca, zašto on ne navede javno onih izreka, kojih on nije naučao, a protivnici vele, da su ih izvadili iz njegovih predavanja; svjetuj ga, neka ovo odmah učini, pak ćemo vidjeti, što će na to njegovi djaci. Vidiš Luka! ovako i opet ništiš ugled svoj, a izvrgavaš se smjehu protivnika, što vrlo škodi plemenitom (!) nastojanju Tvojem. —

Za tim iztičeš opet dva puta istu misao (u 2. polovini 2. al. riečma profesora Seydela i u 2. polovini 3. al. „svojim riečima“), koja hoće, da crkva svoj rad udešava stepenu naobrazbe i individualnim osebinam onih, koje uzgaja. „Svoje rieči“ završuješ izrekom, nema sumnje, lošo prevedenom, ako inače znadeš hrvatski misliti i pisati. Ti veliš: „Tako može i crkva doprinijeti ćudorednoj pokvarenosti naroda, ako se i na **višem stepenu razvoja** (Sic! čijega? crkve?) služi istim sredstvima, koja su primjerena samo nižemu stepenu.“

Luka, junački sine! Ovo je upravo najdivnije preimućtvo kršćanstva i crkve katoličke. Čuj kako ga je već sv. Augustin liepo orisao: „Tu pueriliter pueros, fortiter juvenes, quiete senes, prout cujusque non corporis tantum, sed et *animi aetas est* exerces et doces. . .“ (S. Aug. de moribus Eccl. cath. c. 30.) Ali Ti ovoga ne možeš razumjeti, jer ne ljubiš crkve, majke svoje „Lieben und verstehen sind die zwei Formen einer Sache. Das Verstehen ist das wahre Lieben, und nur die Liebe versteht innig.“ (Feuchtersleben. WW. Bd. III. St. 215.)

Ti bi rado, da crkva mienja i nepromjenljivu nauku svoju i temeljne istine kršćanstva; kao da je njoj slobodno mienjati sveti zaklad, što joj ga je Bog dao.

Kad bi ti razumio crkvu, kako bi bio mogao obranu biskupa zvati „ultramontanisam, reakcija“, a za Spevca tvrditi, „da se bori protiv pretensija ultramontanskih, a ne protiv religije i još manje protiv religije kao takve.“ Koje su to pretensije ultramontanske? Ti si ih zaboravio spomenuti, a ja ih ne mogu nikako razabrati. Tako Ti moram opet reći, da ih ni ti ne poznaješ, kao ni narod što ih ne poznaje. A kad pišeš, da se Spevec ne bori protiv religije, što ću Ti reći? Što drugo, nego da si se grdo našalio zdravim razumom čitalaca pisma Tvojega; a ovakva šala vriedja svakoga. Spevec niječe sve, što je kršćansko: božanstvo Isusovo, vjerodostojnost sv. pisma, po tom kršćansku vjeru upravo kao takvu. Njemu je kršćanstvo varka i bajka, kazao on ovo izriekom ili ne. Možda on koju drugu religiju brani „kao takvu.“ Da li Muhamedovu? Ne vjerujem osim možda u onom — no znaš u čem. Klanja li se olimpskim bogovom? Ja ne znam. On može imati njeko vjersko čuvstvo, njeke misli o vjeri, ali ove niti jesu, niti će igda biti religija.

Još si samo trebao napisati, da se Spevec ne samo ne bori protiv religije, već da se bori za nju, i bio bi se popeo smješnosti na vrhunac. No ne žali, što ovoga vrhunca niesi izravno dostigao, neizravno si se ipak uzpeo na nj. Pazi! Profesor Seydel, šteta što niesi rekao veliki Seydel, a valja da protestanat, ljuto se porezao, kad je dokazujući potrebu kulturkampfa za Njemačku, doviknuo vodjama crkve, da je njihova reakcija učinila „unser (njemački) Volk in grosser Ausdehnung religionslos.“ Porezao se, rekoh; a kako i nije! Ti da ne znaš, kakvim su triumfom Niemci katolici izašli iz ove borbe sa željeznim kancelarom; pak izašli upravo za to, što crkvena reakcija nije učinila narod „religionslos?“ Neću Ti nanieti tolike sramote, da Te u ovoj stvari obiedim Laurentovom „l' ignorance“, al Te pitam gdje si smogao toliko oštroumlja, te ovaj Seydelov sud, koji nije vriedio ni za Njemačku, sad prenosiš na Hrvatsku? Ne može li Ti se i ovdje punim pravom predbaciti „*la mauvaise foi*“ tvoga velikoga Laurenta? Pak kako si to učinio divnom retorikom, a još divnijom stilističkom osebinom svojom! Napuni najprije uši štioca svojih zvučnimi frazami: dva su hrvatska bi-

skupa ultramontanca, oni stvaraju crkvenu reakciju. Kod ovih rieči neka misli svako, što hoće, samo neka misli grozota i strahota. Kad si ovako uši i srca štioca napunio užasa, da im se kosa ježi, tad ćeš im zaintačiti: „u istinu ovakova, ovim načinom vodjena crkvena reakcija **pogibeljnom** (sic! ovo je i za sintaksu znamenito!) je prije svega za ugled crkve, a onda i za stvar, koju **zastupaju** (sic! tko? reakcija? i ovo vriedi za sintaksu!).

Hrvatski dakle ultramontanci i reakcijonarci škode ugledu crkve i stvari koju zastupaju, kad Spevca pobijaju. Ko bi onda imao koristiti ugledu crkve i vjeri? Na ovo Ti niesi odgovorio, al bi rado, da čitatelj Tvoga lista kaže: Bože, ko drugi nego Spevec! Moj Luka! lukavstvo Te tvoje ipak predaleko zavelo! Ko bi to podnesao!

Hoću napokon da Te još samo jedno pitam. Molim Te odkle Tebi smjelost, da govoriš o nauci Spevčevoj? Tako mi zdrav bio! Zar je Spevec do sele ma samo jednu svoju misao javnosti odkrio? Ako je on po kojekakvih protestantskih i židovskih knjigah pobrao njekoliko gromovitih izreka, pak od njih zgodno ili nezgodno njekaki krpež skrpio, to te još ne ovlašćuje govoriti o nauci Spevčevoj. Reci, da on pristaje uz ovaj ili onaj sustav naučni (u pitanju ženitbe čini se, da je eklektik), i imati ćeš pravo, ali Te molim, ne govori pri zdravoj pameti o nauci Spevčevoj. —

Dà imade i Spevec koješta svoga, ali ovu svojinu njegovu moraš tražiti sasvim drugdje. I ja bi Ti, moj Luka, znao koješta o tom reči. Za sad neka bude; možda bude poslije zgode i vremena. A sad mi se malko počini Luka! Da Ti neblieště oči od nauke, koju u pismu svojem razvijaš, i koja je po riečima Tvoga velika „Laurent-a“ *„claire comme la lumière du soleil“* — jasna kao svjetlo sunca —, zaklopi oči i snivaj o pobjedah Spevčevih nad hrvatskimi ultramontanci. —

(Dalje će sliediti.)

Okružnica presv. g. Ilije Hranilovića, biskupa križevačkog o petdesetgodišnjem svećeničkom jubileju sv. Otca.

Častna braćo svećenici i ljubezni viernici!

Sav kršćansko-katolički sviet pripravlja se, da dostojno proslavi posljednji dan tekuće godine naime 31. prosinca 1887., jer tim danom navršiti će se petdeset godina, što je danas crkvom Božjom vladajući sv. Otac Papa Lav XIII. primiv svete redove započeo zaslužno svoje djelovanje u svetištu Božjem. Taj dan će svemu svietu pružiti dokaz o iskrenoj ljubavi sinovskoj odanosti i djetinskoj privrženosti, koju goje milijuni katolika prema svomu otcu i vrhovnoj vidivoj glavi crkve svoje. Taj dan će napuniti srce svetoga Otca utjehom i radosti, jer će pokazati kako nehinjenim i ničim neprisiljenim veseljem svetkuju djeca slavu i svečanost petdesetgodišnjega svećenikovanja svoga ljubljenoga i po Isusu danoga jim otca.

Zar nije možda sveti otac Lav XIII. zaslužio, da mu se prigodom njegove petdesetgodišnjice svećenikovanja takvo svjedočanstvo sinovske ljubavi i odanosti pruži? Doista imade katolički sviet osim onoga razloga, što je sveti otac temeljna pećina na kojoj Isus uzdržaje crkvu svoju, i mnogo drugih prevažnih uzroka, da mu uviek svoju pokornost, svoju odanost i privrženost, svoje poštovanje i ljubav pokazuje, da mu svakom pruženom prigodom zasvjedočuje, da iskrenom sućuti dieli s Njim svaku radost i žalost.

Providnost Božja, kad si izabire Papu t. j. vidivu glavu crkve svoje, uzimlje vazda obzir na potriebe i odnošaje vremena, da jim bude Papa dorasao i da vješto upravljajuć ladjicu svetog Petra, to jest crkvu Božju, uviek brodi ravnim i sigurnim pravcem u luku spasenja, mira i svake sreće. Takav je obziran i vješt sadanji krmilar ladje Petrove Lav XIII. Život je njegov svet, radinost neutrudiva, um prosvietljen, obzirnost i mudrost izvanredna, učenost svestrana i duboka, značaj odlučan i nada sve uzvišen, djelatnost njegova i ljubav njegova obuhvaća sve krajeve i sve narode svieta, jer gotovo neima naroda na zemlji, koji nije iz njegova desetgodišnjeg rada kao namjestnika Hristova crpio koristi i blagodati. Vladanje njegovo sa crkvom Božjom brojiti će se medju najslavnija vremena papinstva i slavno ime Lava XIII spominjati će se sa strahopočitanjem i udivljenjem uviek, kadgod se bude govorilo ob onih namjestnicih Hristovih, koji su stolicu sv. Petra najviše proslavili i proslavili.

Kasnomu će potomstvu kazivati povjest, kakovom je odvažnošću, kakovom li postojanošću i kakvim uspjehom je Lav XIII. odbijao nasrtaje i navale na Hristovu vjeru i crkvu; kakvom upravo apoštolskom revnošću i brižljivošću odkrivao pogibelji prieteće duševnom spasu i vremenitoj sreći i blagostanju kršćanskoga roda i kako mu je podavao na ruku temeljitom poukom i uputom sredstva i način, da odkloni od sebe te pogibelji. Pripoviedati će povjest, kako je apoštolska stolica prem potištena i od svjetovnih mogućnika ostavljena, dobila na svojem vanjskom ugledu za njegova vladanja, jer se pravi učenjaci i umnici dive odvažnomu nastojanju Lava XIII., kojim proniče pravu znanost i umjetnost; klanjaju mu se najumniji i najmogućniji državnici gledajuci izvanrednu bistrinu uma, kojom pravo shvaća i najzamršenija pitanja državnička i pravedan vazda izriče u njima sud propoviedajuć svagdje mir, ljubav, slogu i pravu slobodu po primjeru Onoga, koga na ovom svietu zastupa.

Ako svi sinovi katoličke crkve, koje smo i mi po Božjoj milosti članovi, radi tih sjajnih krieposti i vrlina i velikih zasluga kane što svečanije i dostojnije proslaviti petdesetgodišnjicu misnikovanja svetoga otca Pape Lava XIII. imadu narodi slavenski, imenito njihov katolički dio, posebice uzroka pružiti svetomu otcu spomenutom prigodom dokaze svoje ljubavi i poštovanja; jer Lav XIII. je dojakošnjim svojim djelovanjem pokazao, da slavenski sviet zauzima odlično mjesto u srcu Nje-

govu i da mu je otčinska ljubav i blaga naklonost prvostolnika Rimskoga zajamčena. Pruža nam o tom sjajno svjedočanstvo Bogom nadahnuta poslanica svetoga otca od 30. rujna 1880 „Grande munus — velik dar", kojom je oglasio cielomu katoličkom svietu i proslavio djelovanje svetih naših apostola Cirila i Metoda načinom dostojnim tih naših zagovornika pred priestoljem Božjim. Da Slavenstvo potakne na čim veće štovanje i zazivanje svetih svojih apostola, sagradio je sveti otac vlastitim troškom u starodrevnoj basilici sv. Klimenta u Rimu krasnu kapelu i posvetio ju svetim Cirilu i Metodu. Da pruži još jasniji dokaz, kako štuje uspomenu i baštinu svetih Cirila i Metoda i kako ljubi slavenski rod podignuo je hierarhiju u Bosni-Hercegovini i Crnoj gori te u potonjoj zemlji uveo slovenski jezik u bogoslužje zapadnoga obreda, — blagodat, koje neimaju drugi veliki narodi.

Nisam ja ovo njekoliko rieči spomenuo, da uzbudim u Vami ljubav k današnjem prvostolniku Rimskom, jer znam da ste mu Vi u sinovskoj privrženosti podpuno odani, Vam bo je, kao i Vašim predjim prirodjena kriepost, da spouzdanjem upirete vazda oči na vječni grad Rim, u kojem stoji sveta Petrova stolica — središte katoličke crkve, znajući da jedino pod njezinim okriljem možete postići spas svoj i svu sreću svoju; nego sam pripomenio to zato, da uvidite, koli je naše ljubavi sveti otac vriedan i kako nesmijemo ni mi za drugom katoličkom braćom zaostati, da se prigodom njegove petdesetgodišnjice misnikovanja ukažemo zahvalni bar u našem srcu Njegovimi sinovi. —

Po svih katoličkih biskupijah skupljaju se milodari, da se sv. Otcu za podupiranje siromašnih crkva povodom njegova jubileja doprinesu kao znak sinovske privrženosti i ljubavi. Nabavljaju se za sv. Otca crkvena odiela i crkveno posudje za službu božju opredieljeno. Spremaju se ciela družtva da hodočaste u Rim, da ugledaju milo lice Otca svoga. A čim da mi zasvjedočimo našu ljubav prema sv. Otcu Papi? Kako po većem dielu naše biskupije vlada siromaštvo, ne može se očekivati da bi se sakupilo toliko sredstva, da bi se nabaviti mogao u ime naše kakov pristojan dar svetomu Otcu, ili da bi se moglo prirediti hodočašće. Kad neimamo ni srebra ni zlata, a mi obdarimo svetoga Otca k njegovoj slavi onim, čim možemo i što imamo. Doprinosimo mu i poklonimo čuvstva djetinske naše ljubavi i sinovske privrženosti; a ja, dade li Bog zdravlja, poći ću u ime Vaše i svoje ime u Rim, da budem tumač tih čuvstva pred uzvišenim licem sv. Otca i da izprosim od Njega za Vas i za sebe apoštolski blagoslov, Vi pako braćo svećenici i vjernici dajite oduška tim čuvstvom u molitvi k Svevišnjemu Tvorcu, da On, Gospodar života svetom našem Otcu dade doživiti sretno taj dan slave Njegove i naše i da ga još dugo poživi na slavu Svoju, na čast crkve Svoje i na boljak cieloga kršćanstva.

Da se budu takve molitve i javno u crkvi obavljale, Vi ćete braćo svećenici već počam od prve nedelje i praznike pod službom božjom u tu svrhu dodavati iz službe „за свякое прошеніи" tropare, apoštol, evangjelje i ekteniju poslje evangjelja. Ako bi ipak tkogod po mogućnosti htio i želio doprinieti kakav milodar u novcu, neka se to najdulje do konca studenoga t. g. ovamo pošalje.

Dočim Vas blagoslivljem u imenu Otca i Sina i svetoga Duha preporučam se Vašim molitvam i ljubavi.

U Križevcih 20. travnja 1887. Ilija biskup.

Dopis.

(Iz Ivaničkog kotara). Gospodine Uredniče! Javiste nam već prije mjesec dana, da će i kojim će redom presv. gosp. Gašparić dieliti sv. potvrdu u kotaru Ivaničkom. Vrieme je dospjelo i presv. gosp. biskup evo nalazi se u našoj sredini već njekoliko dana sa svojim tajnikom i obrednikom g. Kindleinom dieleći neutrudivo sv. potvrdu.

Sve se natječe, kako da što ljepše i dostojnije dočeka svoga pastira i namjestnika apoštolskoga; kako župnici i ostalo svećenstvo tako i polit. činovničtvo sa narodom i školskom mladeži željno izčekuje a još radostnije dočika i pozdravlja svoga crkv. poglavara.

U Sesvetah dočeka i pozdravi presv. g. biskupa svećenstvo kot. vugrovačkoga a na čelu mu njihov podarcidjakon Gust. Barabaš i preč. g. zač. kanonik Drag. Stražimir župnik Zelinski.

Na granici polit. kotara Dugoselskog dočeka i pozdravi ga u ime polit. činovničtva kot. predstojnik Pavao Huber koji oslovi presv. gosp. po prilici ovim govorom:

Presvietli i prečastni gospodine!

Kao glavar kotarske oblasti u Dugomuselu, a sa činovničtvom i zastupnici žiteljstva ovoga kraja čast mi je pokloniti se P. V. i pozdraviti Vas na teritoriju dugoselskoga kotara.

Tko knjigu čita, znano mu je, presv. gospodine, da se medju tradiconalne vrline naroda hrvatskoga ubraja privrženost i odanost vjeri i crkvi katoličkoj, — crkvi koja je neodoljivom silom veličajnih svojih uredaba u krilo si privela narode, da ih na temelju uzvišenih načela i kardinalnih zasada kršćanstva privede životu novomu, da razvitku njihovomu dade smjer i biljeg.

Odanost ta crkvi i vjeri od davnine je nerazdruživo skopčana bila sa bićem našega naroda, te je riekù krvi Hrvat prolievao, da uz otačbinu i slobodu obrani i krst sveti, — divnih nam bilježi povjest primjera, kako se u tom natječe duhovnik sa svjetovnjakom, da zajednički rodu svomu zasluže častni naziv „Antemurale christianitatis."

Minula su i prošla, hvala Bogu vremena, kojih se spomenuh, — pa kao što se prije krvlju pečatilo jedinstvo svećenstva i svjetovnjačka u obrani vjere i domovine, e da bi sada, gdje je doba mirnu i normalnu razvitku, duhovne i svjetovne oblasti u složno se uhvatile kolo i

narod upućivale, da mu valja mirnim, neumornim i poštenim radom težiti za onim stepenom kulturnoga i materijalnoga napredka na kom se nalaze narodi, koji su se mirno razvijali dok je Hrvat stražu stražio.

Duboko mi je uvjerenje presv. gospodine, da nam narod svetoj slozi uslove i uvjete pruža, a do nosioca je vlasti duhovne i svjetovne, da tu slogu, imajući pred očima uzvišenost zvanja i dobrobit naroda, učvrste i podržavaju. Nova uprava politička u zemlji našoj, kojoj je članom kotarska oblast dugoselska neće sigurno uzmanjkati svoju u tom pogledu svagda učiniti dužnost, a dočim Vam, presvietli gospodine, smierno činimo poklonstvo, izrazujemo želju, da bi sveti crkveni čin krizme, što će ga obljavljati Presvjetlosti Vaše posvećena ruka, utvrdio vjernike u posluhu napram zakonom i oblastim svjetovnim, te napram onim, koji na temelju tih zakona vlast u zemlji vrše.

Rekoh u svoje i žiteljstva ovog kraja ime, žiteljstva, koje iz dna duše kliče: „Živio presvietli gospodin biskup Franjo Gašparić.

Presvietli gosp. se srdačno zahvali na pozdravu i povorka krenu put Lupoglave, gdje ga narod sa svojim župnikom Milićem dočekao. Na večer odpjeva školska mladež ravnana svojim vriednim učiteljem pred župskim stanom u slavu visokoga gosta nekoje narodne pjesme. Potvrdjeno ih je ovdje do 510. Poslije podne u 5 sati krenu biskup praćen od mnogih kočijah preko Ivanića u Brege. Mnogobrojan narod u svom liepom narodnom odielu sa svećenstvom predvodjenim po vrloj starini preč. gosp. zač. kanon. i dekanu Samuelu dočeka oduševljeno onoga, sada biskupa, koji je prije više godina u ovih krajevih pratio blage uspomene pok. kard. Haulika kao njegov tajnik i obrednik a poslije kao „Canonicus a latere.“ Župnik brežki Bogović pozdravi odugim govorom presv. gosp. veseleći se što može on za župljani viditi i pozdraviti presv. gosp. biskupa, kojemu je narod ovoga kraja u velike zahvalan još od vremena segregacije nu sad mu dolazi kao duh. pastir dieleći mu sv. milosti.

Poslije običajnoga uvoda u crkvu ovršio je biskup visitaciju žrtvenika, krstionice i ciele crkve. Milota je vidjeti brežku crkvu posve obnovljenu i bogato oslikanu, i ta crkva je najljepša i najurednija u cieloj okolici, tu si je bivši njezin marljivi i revni župnik Krapac velike zasluge stekao, a uspomena će mu trajna ostati.

Kod večere pripovjedi nam biskup kako je prije više godina bio ovdje u istoj sobi za župnikovanja g. Turkovića sa još nekim gospodinom u poslu segregacije i kako je iznenada medj' nje stupio glasoviti razbojnik Udmanić tražeći novaca.

Sutra dan osvanu krasno vrieme a potvrdjeno bi do 450. Već u 5 satih ode presv. g. biskup s pratnjom u bližnju župu Ivanić grad. Trajna i nezaboravna će nami kao i narodu biti uspomena na presv. g. biskupa radi njegove revnosti i uztrajnosti kao i radi ljubežljivosti i prijateljskog susretanja prama svim Živili!

Na granici Ivanića dočeka i pozdravi župnik veleč. g. Stepić, gradsko poglavarstvo i množtvo žitelja presv. g. biskupa. U Ivanić Kloštru zapljaka starina kanonik i župnik preč. g. Samuel od veselja pozdravljajuć apoštola crkve u tom poslu već po četvrti put kod sebe. Iza dovršenoga uvoda posjeti biskup miestni veliki samostan Franjevački o kom stoji pisano: „Hunc a Patribus Eremitis s. Augustini erectum et inhabitatum fuisse patet ex insigni lapide supra portam Ecclesiae apposito cum inscriptione anni 1508. tandem sub persecutione Tartaro-Muhametica combustus et dirutus, a praedictis PP. Augustinianis totaliter derelictus est. Post plurium annorum desolationem Conventus hic devenerat in potestatem et jurisdictionem Dominorum Episcoporum Zagrabiensium, et sic 1635. per Franciscum Ergelium Antistitem Zagrabiensem Conventus hic Provinciae nostrae S. Ladislai donatus et consignatus est.“ Franjevačka je crkva velika i liepa samo je šteta, što je njegda čista gotička crkva krparijami i promjenami pokvarena. Svetište je još i danas posve gotičkog sloga nu ladja je izkvarena. Vidjesmo tu na žrtveniku kostur sv. Viktoriana vojnika i mučenika. Trebalo bi njekoliko tisuća for., da bi joj se povratio prvobitni njezin slog i ljepota, a presv. gosp. biskup stavio je na dušu sadanjemu predstojniku samostana, neka se barem ovo što je preostalo od gotike još sačuva, dok budu sredstva dopuštala posvemašnju restauraciju. Domaćina preč. g. Samuel svoje mnogobrojne štovatelje i goste prijateljski pogosti, a u pol 5 sati krenu dalje u Dubravu a mi se s njim najusrdnije oprostismo želeći njemu i njegovoj pratnji sretan apoštolski put.

z

Viestnik.

Zagreb. Sv. Otac Leon XIII. poslao je Uzoritomu nadpastiru našemu ovu zahvalnicu za čestitku k novoj godini i papinski svoj blagoslov.

Leo PP. XIII.

Dilecte Fili Noster salutem et Apostolicam Benedictionem.

Testis gratissima fidei et observantiæ Tuæ advenit ad Nos epistola, quam perscripsisti appetente sacra Dominicæ Nativitatis die. Hæc duplici quidem nomine Nostram sibi conciliabat benevolentiam: namque abs Te mittebatur, cujus dignitatem ac merita plurimi facimus, humanitatem et officia valde diligimus; ea porro Nobis legenda præbebat, quæ apte comparata erant, ut lenirent eas, quas patimur acerbitates, animumque Nostrum cogitatione et spe bonorum, quæ optamus, suaviter afficerent. Preces profecto, quas prout significas, fundere non desinis cum Clero et populo diœcesis Tuæ, spem confirmant, qua credimus non defuturam Ecclesiæ divini ejus Conditoris opem, quæ impendentes calamitates prohibeat, et eas quas sustinemus, in ampliorem ipsius gloriam et uberiorem fidelis populi utilitatem convertat. —

Hac spe freti studia et omnia Tua summa cum dilectione complectimur, optamusque, ut testimonium sinceræ caritatis Nostræ tantum Tibi jucunditatis afferat, quantum literæ Tuæ Nobis solatii attulere. Omnia interim Tibi a Deo fausta et salutaria adprecantes, Apostolicam Benedictionem, quam poscis, Tibi, Dilecte Fili Noster, universoque Clero et populo vigilantiae Tuae commissis, peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum die 1 Februarii Anno MDCCCLXXXVII. Pontificatus Nostri Nono.

Leo PP. XIII. m. p.

Italija. († Cecchi. † Margotti) Katol. znanost pretrpila je početkom ovoga mjeseca velik gubitak: 1. t. m. umre u Firenci Filippo Cecchi, Scolopio (tako se u Italiji zovu Piaristi), ravnatelj Ximenezova observatorija. Rodio se u Ponte Buggianese u Nievolskoj dolini 31. svibnja 1822. U 17. g. stupi u Piariste, gdje su mu učitelji bili glasoviti Antonelli, Giorgi i Tanzini. Usavršiv se pod njimi u fisikalnih znanostih, predavao ih je kašnje u raznih zavodih svoga reda, a kad je njegov prijašnji učitelj, odlični astronom Antonelli umro, nasliedi ga u ravnateljstvu fiorentinskoga Ximenezova observatorija. Njemu Fiorentinci duguju barometar s tezuljom i quadrantni termometar pod Orgagnevimi ložami, nov sustav magneto-munjila, regulator za elekt. svjetlost, elektromagnetični motor, elektr. stroj uvodom koji jakošću nadilazi sve druge i mnogo strojeva za školske pokuse. Osim toga on je uzpostavio gnomon, postavljen od Ximeneza u nor. stolnoj crkvi, opetovav tom prilikom glasovite Foucaultove pokuse. Znatno je usavršio ustroj i namještanje gromovoda: Firenca i njezina okolica nema gotovo gromovoda, koga nebi bili postavili pod njegovim nadzorom. Izumio je više strojeva za meteoroložka opažanja i razmišljavao, kako bi poznate preveć zapletene i skupocjene meteorografe zamienio novim podpunim regulatornim meteorografom. Zadnjih godina proučavaše marljivo potrese, te je u kratko postao jedno od najuglednijih zastupnika sismologije. G. 1884. na torinskoj izložbi izkazao se uz mnogo drugih svećenika i Cecchi svojimi strojevi, spisi i razpravami te dobio zlatnu kolajnu (sr. Biginelli. *Il Clero all' esposizione nazionale di Torino.* Napoli, 1884. 2. ed. pag. 82 ss. 88.), a g. 1885. odlikovao se opet na meteoroložkom kongresu u Firenci (sr. *Ateneo* 1885., br. 42). Cecchi je bio dašto ne samo velik učenjak, nego i revan učitelj u svom zavodu i uzoran redovnik.

— 6. t. m. umre u Torinu Giacomo Margotti, pravi Makabejac katol. novinarstva, kako ga je prozvao perusinski list *Il Paese* 14/5/87. Rodio se 11. svibnja 1823. u gradu San Remo, gdje je svršio prve i srednje nauke. U gradu Ventimiglia učio je teologiju, a 1845. na Genoveskom sveučilištu postao doktorom. Zatim ode u Superžku Akademiju, koju je bio utemeljio kralj Carlo Alberto, da se dublje i obsežnije bavi naukom. Ostade ondje 4 godine i sahrani u ondješnjoj grobnici kralja. Počam od g. 1848. stade pisati u listu *l' Armonia*, a od 1851. bio mu je glavnim suradnikom. Ali da bude slobodniji i neodvisniji u zastupanju prava sv. stolice, na saviet samoga Pija IX. osnova 1863. svoj vlastiti dnevnik pod naslovom *l' Unità Cattolica*, u kojem je sve do svoje smrti tako vješto i odlučno branio katol. interese, te su ga i protivnici štovali: što se je i sprovodom dokazalo, na kojem je bilo preko 25.000 ljudi. Osim članaka, pisanih u spomenuta 2 lista, i pomanjih spisah ima od njega i većih djela, poimence: o Nuytzu, prof. kan. prava na torinskom sveuč., — o razst. vi države od crkve u Piemontu, — o pobjedah crkve za pontificata Pija IX. — prinosi o hist. naše dobe od parižkoga kongresa 1856. do početka 1863., — o stogodišnjici trid. sabora, — o Piju IX. i njegovu biskupovanju u spoletskoj i imolskoj diecezi. —

— Od veleč. g. C. Grubera primamo ovo pismo, te ga bez svake opazke saobćujemo, jer cienimo, da je suvišna svaka opazka.

Veleučeni Gosp. Uredniče!

Osiećam se prinukanim i izazvanim još Vas ovjem jednom umoliti na svoje opravdanje u stvari moga dielca „Kršć. nauk" u Kat. List uvrstiti sljedeće.

Najprije žalim, što je došlo do ove male razmirice, a bez svake potrebe, jer stvar je sama sobom posve čista i jasna, samo kad se zdravo promisli i zrelo prosudi. Naglasujete, da je novo, krivo i ne smisao tiskati knjigu i prodavati ju s prošnjom dobiti imprimatur. Odgovaram: ako je novo, nije ne opravdano, a što niste toga vidjeli ni čuli do sada, ne odlučuje ništa u stvari, samo kad je ona u sebi opravdana. Opravdana je pako samo sobom ovako: „imprimatur" znači toliko, koliko odobrenje nadležne vlasti, što znade svaki inaće teolog, pa nebi trebalo ni spominjati, da je prave sreće. Izdao sam dakle knjižicu i proturio na razprodaju „crkvenim faktorom na ocienu", da ju ociene, a zatim za odobrenje ili imprimatur. Taj postupak i korak posve je čist, opravdan i pun zdravogą smisla. Do sada bila je navada, da se rukopis na ocienu dade tiskati više „tajno", a ja sam u našoj zajedničkoj i javnoj stvari „kršć. nauka" držao i držim, da je bolje i svrsi shodnije raditi i uraditi „javno." Zato većinom ispadaju djela navlaš za praktičnu uporabu dosti lošo, jer izdavaju se prije „javne" ili zajedničke ociene dotičnih kompetentnih faktora, a ja nisam hoćeo tako raditi, već neka se prije ispita i ocieni stvar, pa na ocienu crkvenih faktora — prosim za odobrenje ili imprimatur. Je li me sad shvaćate? Ili je li trebalo ovolikoga opravdanja — ljudem toli učenim? Što je tu kriva? Gdje li je tu ne s isla? Ruku na čelo i prsa, pa neka sudi svaki savjestan i pravedan, da li je tu samo zrnca krivine i ne smisla? — Ne stoji Vam opazka, da miešam ili preuzko spajam stvarnu kritiku i preporuku, jer ako iz mnogogodišnjega dušobrižnoga izkustva i rada toli dobru stvar preporučujem, to će mi svatko dopustiti, da čovjek iz svoga vlastitoga izkustva može nješto mirnom dušom preporučiti ubiedjen o valjanosti stvari same, — ali vjek bez uštrba na javnu ocienu. Ako ga pako ociena — što ne pravo rekoste — gorko razočara, to izkustvo njegove stvari nije tomu krivo i ništa ne trpi, već to bi samo „gorka" i žalostna istina bila, da se tako „gorko" i ne bratski s njim postupa, bilo to sad iz kojih mu drago uzroka. Držimo se samo rječenice: non quis sed quid. i neće biti nikad pomenute gorkosti. — Svaki pisac — dakako — pa i smierno podpisani, pušta sud o svojem radu drugim, što sama stvar sobom svjedoči, da sam izdao dielce na „ocienu." I opravdanom ovom stvari želio bi, da bude ova razmirica dokrajčena. S odličnim počitanjem.

Ladjevac 14. svibnja 1887.

Gruber.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 21. U Zagrebu, 26. svibnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Iz odgovornosti, što no ju kao svećenici imademo pred Bogom i svietom, proiztiču same sobom raznovrstne za nas dužnosti, koje nam nalažu ponajprije obziri na vječno spasenje ne samo naše već napose naroda duhovnoj pastvi našoj povjerenoga, a onda i obziri na zemaljsku sreću naroda, kojoj se samo tada udaraju sigurni temelji, ako se u srce, život i rad naroda usadjuju načela sv. vjere Kristove. Od tih su dužnosti jedne, koje ima svaki svećenik za sebe; druge, koje imadu poglavari svećenički, posebice biskupi i njihovi doglavnici, naprama svećenstvu njihovoj upravi i nadzoru povjerenomu; i treće, koje imadu solidarno svi svećenici.

U kategoriju prvih ili osobnih dužnosti svećeničkih ide ponajprije dužnost, da svećenik sam u privatnom i javnom životu zrcali toli onimi kršćanskimi kriepostmi, koje mora u narod usadjivati, koli napose t. zv. kriepostmi klerikalnimi, koje crkva zahtieva od svojih svećenika. Inače bo neće moći sa sv. Pavlom govoriti narodu: „*Rogo ego vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi*“ (I. Cor. 4, 16.); morati će dapače slušati onu za poštena čovjeka gorku: „*Medice, cura te ipsum*“ (Luc. 4, 23.), ili onu još gorčiju: „*Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui*“ (Matth. 7, 3.—5.). Kraj najljepše nauke i ma kako razgranjene djelatnosti, ne prati li ju uzoran život, ostaje svećenik „*velut aes sonans aut cymbalum tinniens*“ (I. Cor. 13, 1.). Ne može ćudoredno preporadjati naroda svećenik, nije li sam ćudoredan; ne može biti posrednik izmedj Boga i naroda, tko nije sam u milosti kod Boga i u dobru glasu kod naroda.

Kano što je u obće i najveća učenost bez kriepostna života uzaludna, dapače gdjekad tim štetnija, čim je dotičnik pakostniji: isto je tako obratno svećenik, ako je glup ili bez znanja svećeniku nuždnoga, od slabe ili nikakve koristi po narod, komu ne može radi neznanja potrebne pouke davati Za to je druga jednako važna dužnost za svakoga svećenika, da si revnim učenjem stiče što više znanja potrebitoga za vršenje svećeničkoga zadatka, napose što više znanja bogoslovnoga, bez koga nije kadar zadovoljavati svojoj učiteljskoj ili vjeroviestničkoj dužnosti. Jer ako već u starom zavjetu govori Bog na usta proroka Oseje (4, 6.): „*quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*“: u koliko li je onda većoj mjeri nevriedan dostojanstva svoga novozavjetni svećenik, ako je neznalica, napose neznalica u stvarih sv. vjere, koju mu valja naviešt ati i braniti. Jest, samo je onda na svom mjestu svećenik, ako ga uz uzoran život resi što bogatije ili barem nuždno znanje. Bez toga obojega ne može on biti sol i svjetlo naroda skrbi njegovoj povjerenoga. već se obratno izpunjuje tada poznata Isusova rieč: „*Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foveam cadunt*“ (Matth. 15, 14.).

Ako je uviek bila potrebna svećenstvu što veća znanstvena naobrazba, a to je napose u naše doba, kad se istu znanost, koja bi imala uviek biti zastupnica istine, ćudorednosti i pravice, nastoji zlorabiti, da se pod štitom njezinim izčupa iz sviesti i srca naroda Krist i s njime ne samo izvor vječnoga spasa već i jedini sigurni temelj one značajnosti, bez koje ne može ni jedan narod imati čestitih gradjana, savjestnih službenika, odrješitih te svim srcem domo-

vini odanih i na sve žrtve spremnih branitelja narodnih pravica. Jest, što više valja učiti svećenstvu u naše doba, kad mu se vrlo često namiće dužnost, da kraj strogo zvaničnoga posla priteče narodu u pomoć naukom i savjetom i u drugih ne strogo vjerskih stvarih, ili da stupi na branik njegovih ne samo vječnih već i zemaljskih dobara i pravica. A ako je uviek valjalo, da kruna naobrazbe i potvrda rada svećeničkoga budu krieposti vlastitoga života, a to valja jamačno osobito dan danas, kad se u pakostne svrhe nastoji ocrniti svećenstvo bud lažno ga klevečući bud mane pojedinaca na cieli stalež nabacujući.

Gdje se u svećenika pari kriepostan život sa što većim znanjem, tudjer leži i jamstvo, da će on svagda i svagdje po silah svojih zadovoljavati svim svojim strogo svećeničkim koli napose i otačbeničkim dužnostim. A gdje manjka svećeniku jedno i drugo ili samo prvo, tu ne očekuj od njega iskrena i uspješna rada niti u korist svetoj vjeri niti na uhar domovini; tudjer se dapače boj, da će odmetnik zvanja svoga postati u sebične svrhe i načelni izdajica i vjere i domovine svoje. Jer samo je naobražen svećenik dorasao, a samo ćudoredan ovlašten, da stupi na branik svetinja vjerskih i domovinskih; samo od svećenika, koji ideale svetoga si zvanja izrazuje vlastitim životom, možeš očekivati, da će biti spreman žrtvovati se i trpjeti za vjeru i domovinu; inače brzo će mu se začepiti usta, te kano što robuje zloći, robovati će i neprijateljem vjere i naroda svoga.

Pošto je od izvanredne važnosti i od nedoglednih posljedica, da li svaki svećenik na svom mjestu vrši svoje svećeničke dužnosti te da li posjeduje i množi u sebe potrebno si znanje i krieposti: za to i nije čudo, što u božanskom organismu sv. crkve ni jedan svećenik ne ostaje osamljen ili sebi prepušten, nego ima ne jednoga već više glavara, kojim je za rad i život svoj odgovoran, a kojim je dužnost nad njim bditi i sve sile ulagati, da što bolje radom i životom odgovori idealom svetoga si zvanja. Eto n. pr. kapelanu najbližega čuvara i glavara u župniku, obojici u podarhidjakonu njihova kotara, svećenikom od više kotara u njihovu arhidjakonu, a cielomu dioecesanskomu svećenstvu u biskupu i o bok mu stojećih savjetnicih i doglavnicih, a dakako svim biskupom i svemu svećenstvu, svoj višoj i nižoj hierarhiji cieloga svieta u sv. Otcu Papi, tomu vidivomu izhodištu sve vlasti i svega jedinstva u Kristovoj crkvi.

Nije moje, a niti mi je nakana, da ovdje navodim pojedince dužnosti svih ovih nižih i viših glavarstva. Opredielio ih je sam Isus Krist te ih opredjeljuje i njegova sv. crkva, taj nepogrješivi zamjenik Kristov te čuvar, tumačitelj i viestnik objave Božje i djelitelj božanskoga blaga i spasa u Kristu i po Kristu s neba na zemlju presadjenoga. Divnom legislacijom crkvenom, a vlašću od Boga potičućom, opredieljene su ne samo dužnosti pojedincem svećenikom, dužnosti nižih napram višim, već su odmjerene i dužnosti viših napram nižim, dužnosti hierarhije više napram nižoj, napose dužnosti biskupa stojećih na čelu biskupija te odgovornih kako za cielo povjereno si stado tako napose za naobrazbu, rad i život podčinjenoga si svećenstva.

Ako je već od izvanredne važnosti i nedoglednih posljedica te sa težkom odgovornošću pred Bogom i svietom skopčano to, da li pojedinac svećenik u svom ma i tjesnijem djelokrugu životom i djelovanjem odgovara svećeničkomu zadatku i visini svoga položaja: koliko li teža odgovornost mora da leži na onih crkvenjacih, kojim je povjerena skrb i nadzor ne samo nad običnimi vjernici već i nad njihovimi pastiri, nad većim ili manjim brojem svećenstva, komu imadu ne samo prednjačiti znanjem, svećeničkimi kriepostmi i savjestnim vršenjem dužnosti, već nad kojim imadu i sveudiljno bditi, da li ono svagda i svagdje izpunjuje svoje svećeničke dužnosti te da li usposobljenjem svojim i životom privatnim i javnim odgovara idealom svećeničkim a napose onim kanonom sv. crkve, koji rade de vita et honestate clericorum. Zaista težka bremena i još teže odgovornosti! Ali sretna li naroda, gdje više crkveno glavarstvo sve sile svoje ulaže, da svećenici, svaki pojedinac za sebe i svi skupa, budu u pravom smislu svimkolikim radom i životom svojim sol i svjetlo naroda. Nad takovo crkveno glavarstvo većih prijatelja, dobrotvora i otačbenika ne možeš zaželjeti niti naći ni jednomu narodu ovoga svieta. Ali upravo za to moraju da osjete osobito crkveni glavari težinu i zamašaj rieči sv. pisma: *„judicium durissimum his, qui praesunt, fiet“* (Sap. 6, 6.). Idu te rieči svakoga od nas; jer svaki službujući svećenik ima ma koga pod odgovornošću svojom. Ali su osobito osjetljive za one crkvene glavare, pod čijom vlašću i odgovornošću stoje ne samo obični vjernici već i svećenici; tim su osjetljivije, čim je broj dotičnih svećenika veći i čim zamašniji njihov djelokrug.

Već na običnu župniku leži ne malena odgovornost za život i rad kapelana, koji mu je u pomoć podieljen i pod njegovu vlast stavljen.

Ele koliki svećenici hvale osobito prvim svojim župnikom, što su u njih dobili bratske savjetnike i prave duhovne otce i vodje te što su, našavši im kuću, rad i život udešen po propisih svete crkve, ne samo bili prosti od sablazni već i svim okolišem svojim bili nukani i reć bi utješno siljeni, da svetim načelom zvanja svećeničkoga, kojimi ih je sjemenište zadojilo, i sami radom i životom vjerni ostanu. Nu grozno je samo i pomisliti, kako će se ne samo pred svietom već napose na sudu Božjem opravdati oni župnici, koji su, ne bivši im možda kuća rad i život udešen po kanonih sv crkve, već time drmali, koliko bijaše do njih, ideali i kriepostmi svećeničkimi u povjerena si mladjega brata, ili su poput Helia popustljivošću ili neumjestnom indulgencijom postali sukrivci stranputica svoga duhovnoj si ne samo pomoći već i brizi povjerenoga svećeničkoga druga. Pogrieši li, župniče, tvoj mladji svećenički brat, posluhni tada onu Isusovu zapovjed: „*Vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos testes, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum. Quod si non audierit eos, dic ecclesiae*“ (Matth. 18, 15—17)

Oko biskupovo u dioecesi jesu podarhidjakoni, kroz koje motri i nadzire biskup život i djelovanje svećeničko u pojedinih kotarih. Ako je to oko zdravo, naime u intellectualnom i moralnom smislu, vidjet će kroza nj i biskup toli vrline koli i nedostatke svoga svećenstva, te će tako moći prema jednomu i drugomu vršiti svoju dužnost Nu je li to oko bolestno, ili zatvara li se ono namjerice ondje, gdje bi motriti i gledati moralo: tko će tada biti pred Bogom kriv, ako radi manjka potrebna nadzora mora narod koje župe u svom svećeniku gledati ne kažiput krieposti već kamen smutnje; ako crkva zaručnica župnikova ima u njem ne brižna otca povjerene si djece već raspikuću najdragocjenijega krvlju Kristovom stečenoga blaga; ako narod gladujući kruh duševni nema tko da mu ga lomi? Nije potrebno, da ovdje izbrajam dužnosti podarhidjakonalne; jer ih svaki i sam znati mora. Ali i ova mala refleksija dovoljno dozivlje u pamet, kako je u izvanrednoj mjeri po sv. crkvu i čast staleža svećeničkoga koristan i po narod blagoslovan svaki podarhidjakon, koji dobrim primjerom te vršeći dužnosti nadzorničke nad svećenstvom svoga kotara uzrokuje, da škole njegova kotara ne ostaju bez vjeroučitelja, propovjedalnice bez propovjednika, izpovjedalnice bez izpovjednika riečju: narod bez pravih duhovnih vodja i djelitelja tajna Božjih. Takova podarhidjakona čeka zaista nagrada u Boga, a blagoslov od naroda — kano što opet obratno *judicium durissimum*.

(Dalje će sliediti.)

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

I.

Dajte caru, što je carovo, a Bogu, što je božje. Mat. 17, 21.

> **Ne docni obratiti se ka Gospodinu, i ne odgadjaj od dana do dana; jer će iz nenada doći gnjev njegov, i u vrieme osvete upropastit će te. Crkv. 5, 8. 9.**

1. Već naslov Tvoga pisma nagoviešta, a cielo pismo Tvoje svjedoči, da si naumio pokazati odnošaj ženitbe prama državi. Teza, koju si postavio, jest: „civilna ženitba i to obligatorna i razrješiva. Da ovu svoju tezu svestrano dokažeš, trebalo je dašto, da pokažeš što misliš o odnošaju crkve napram državi u obće. — Ovo se pitanje rješava raznoliko prema tomu, kako ko misli o državi, o državnoj vlasti, i o njezinom izvoru i granicah. Trudio sam se, da u ovom pitanju nadjem sustav, kojemu bi Te pribrojio, ali badava. Pobrao si iz ono njekoliko pisaca, koje navodiš, one izreke, koje odavaju najveću mržnju na crkvu, i ovako svario cicvaru, da se čovjeku grusti razčinjati je.

Znao sam, da pravnopovjestno znanje svoje crpaš iz najbolje literature, koju je za Tebe napisao židovski dječak Unger, i drugi žid Gans, a oba su Hegelijanca. Po ovom sam sudio, da ću Te još i danas naći medju Hegelijanci, kad su ih i Germani već preživjeli. Pak zaista, više puta govoriš u svojem pismu o tom, kako si je država postala svjestna svoje zadaće i svoga prava, a ovo nije li svemoć, najviša evolucija absolutnoga? Nije li i Tebi država, kao Hegelu što je, „göttlicher Wille als gegenwärtiger, sich zur wirklichen Gestalt und Organisation iner Welt entfaltender Geist?“ [1]) Po ovom je sustavu dakako državna vlast absolutna vlast i jedini izvor svakoga prava. Zakon i pravo je jedino volja državnoga boga. U ovom te nalazim složna s Hegelom i njegovimi načeli, kao i u onom, da religija, čim predje sferu savjesti te se iz vana očituje kao crkva, nema ni kakva prava. „Današnja država“, veliš, „ako hoće da izpuni podpuno svoju zadaću, imade uputiti crkvu na njezino pravo polje, ono vjere i sviesti, izpunjavanja religiozno-ćudorednih dužnosti.“ Dovle si Hegelijanac, al kad veliš: „država je najviša ona vlast, koja opredieljuje pravni red u svom području i koja je zvana

[1]) Hegel. ww. (Ausg. 1833.) Bd. 8. §. 270.

štiteći svekoliko privatno pravo", ostavila Te logika, jer se pred državnom vlasti po Hegelovom sustavu gubi svaka sloboda i svako pravo pojedinca.

Još nješto hoću da spomenem o Hegelu, a Ti ćeš razumjeti za što? Sasvim se slaže s Hegelovim mišljenjem o božanstvu i absolutnoj vlasti države, što je korio liberalce suvremenike radi njihovog „*Raisoniren, Kritisiren, Besserwissenwollen*" gledom na državu, i što mu je, kad je postao profesor na berlinžkom sveučilištu, postala upravo navada, da grmi na slobodoumne liberalce.[1]) On je zavriedio pred državnom vlasti svakako dragocjen pridjev „*der Zuchtmeister des staatlichen Denkens in Preussen.*" Primjer vriedan nasljedovanja, osobito ako je država svemožna — Bog —, koja dakle može pripraviti blaženstvo vjernom slugi svomu. Je sili me razumio?

Al Ti niesi Hegelijanac, kad nam dovikuješ rieč Spasiteljevu „Dajte caru, što je carevo, a Bogu, što je božje" i opet rieči sv. Pavla: „svaka duša da se pokorava vlastima, koje vladaju, jer nema vlasti da nije od Boga, a što su vlasti, od Boga su postavljene."

Možda si ovim prešao u S t a h l o v e (1802-1861.) sljedbenike, jer njegova je zasluga, što se i u akatoličkih krugovih raširilo uvjerenje, da državna vlast imade siguran osnov samo u volji Boga, stvoritelja i gospodara svega, a država da nije jedini izvor prava. Istina i iz S t a h l o v e se nauke logično izvodi absolutisam državne vlasti, kad čudnom logikom dolazi do toga, da je sve pravo samo positivno, te je i ono pravi zakon, kad zakonodavac zapoviedi nješto, što u sebi nije pravo, a opet da drugoga prava nema, nego što je od države kodificirano pravo. Ti ni ovomu valja da nećeš prigovoriti. Ali ja ipak neću reći, da si za to prešao u Stahlovu školu; jer prvo Stahl je velik protivnik Hegelijanisma, a Ti si mu prijatelj, a onda bi ti moglo škoditi, kad bi sa Stahlom naučao, da je svrha državne vlasti „usavršenje nacijonalne eksistencije i nacijonalnih zadaća." Ovo bo je pojam jako pruživ, pak bi zlobni ljudi pod ovim mogli razumjevati nacijonalne pretensije — veliko hrvatske sanjarije itd. kod nas sve same pogibeljne stvari.

Možda pristaješ uz teoriju tako zvane „nacijonalne kulturne države", kako ju je razvio Bluntschli ili zagovaraš „kultur- und humanitäts-Rechtsstaat" Ahrensov. Ali jedan i drugi pobija teorija državne svemoći, niti bi se tako lahko, sliedeći njihove nazore, ugnuo spomenutoj pogibli Stahlovog sustava, i napokon Bluntschli poriče odlučno božanski izvor državne vlasti a ističe ljudski značaj njezin[2]), a ti naglašuješ rieči sv. Pavla „n e m a v l a s t i, d a n i j e o d B o g a, a š t o s u v l a s t i, o d B o g a s u p o s t a v l j e n e." Ne mogu Te napokon ubrojiti ni u koji socijalistički sustav, jer mi ne da djelovanje Tvoje.

Što ću dakle? Kad se pita za odnošaj crkve i države u obće, ne mogu protiva Tebe pobijati ni kojim sistem; ne preostaje mi dakle drugo, nego da se latim jedva ugodna posla, da na ime sliedim pisanje Tvoje. —

2. Zapelo mi oko odmah za prvu izreku. „D o k p r a v o n i j e b i l o **odijeljeno** o d r e l i g i j e, b i l a j e **naravno** ž e n i t b a, k a o š t o i s v e d r u g o (što, sve drugo?). i n s t i t u c i j o m p r i j e s v e g a l e l i g i j o z n o m (sintaksa!)

Kad dakle zagovaraš, kako veliš, moderni državni princip koji je u tom, da si je država postala svjestna zadaće svoje, te naposeb glede ženitbe uzela sve pravo, zakonodavstvo i sudbenost, u svoje ruke, moraš n a r a v n o zagovarati i onaj princip, da se pravo, pravni red (die Rechtsordnung) imade odieliti od religije. A što to znači? Pod religijom se razumjeva skup svih istina i dužnosti, koje odredjuju moralni odnošaj izmedju Boga i ljudi. Ako se dakle pravo imade odieliti od religije, to znači, da država kao pravni institut ne stoji u ni njemu kakvu odnošaju sprem Boga, i da nije vezana ni kojimi obvezami. Što se izvodi logičnom dosliednošću iz ove nauke?

Iz ovoga principa sliedi logičnom nuždom, *a)* da d r ž a v n a v l a s t n i j e o d B o g a, a d r ž a v a s a m a da j e z a d n j i i j e d i n i i z v o r s v a k o g a p r a v a. Država sama stvara pravo, i ona ga jedina stvara. Samo u državi se i jedino po njoj realisira pojam prava. Jer da je državna vlast od Boga, da je zadnji izvor njezine vlasti Bog, začetnik svakoga reda u svietu, onda pravo niti bi se moglo niti smjelo odieliti od religije, tâ i državna bi vlast bila u njekom vezu s Bogom.

Ovako su zaista shvaćali izvor državne vlasti naturalistično deistični filosofi 17. i 18. stoljeća, a njihovo je mišljenje Kant presadio u Njemačku. Panteisam je Hegelov naravno prihvatio ovo načelo, a ono sasvim odgovara i materijalističnom shvaćanju, kao što su ga usvojili i svi moderni antikršćanski liberalci. Ne pitam sad, u koji sustav hoćeš, da Te ubrojim, niti Te pitam, kako se možeš pozivati na navedene rieči Spasiteljeve i sv. Pavla, jer tvoja logika ne traži sustava; ali te pitam što je državni zakon? tko u državi zakonodavac? i onda što je pravo? Bio državni ustroj kakav mu drago, stvaraju državne zakone ili pojedini ljudi ili njekolicina. Ako se ovaj zakonodavac, ili zakonodavci, dakle zakonodavna vlast, stidi svoju vlast izvoditi iz Boga, odkle će ju izvoditi? Iz pučkog suvereniteta? A što je ovaj pučki suverenitet? Najprije odbij sav ženski spol, dakle dobru polovinu stanovničtva. Za tim ne računaj mladeži do stalne dobe, u kojoj se postigavaju politička prava. Oduzmi još zločince, poročne; a da se slaboumni ne broje u pučki suverenitet samo je sobom jasno. A ne zaboravi odračunati ni one, koje još izborni zakoni od izbora izključuju: koji nemaju dovoljno posjeda, niesu državljani i t. d. Preostaju

---

[1]) Izp. Rosenkranz. Hegels Leben 1844. S. 337.

[2]) Der Gedanke an Gott ist dem religiösen Gefühle unentberlich und befriedigt den frommen Sinn, aber er greift über den begrenzten Bereich der Staatswissenschaft hinaus." Bluntschli. Deutsche Staatslehre für Gebildete 1874. §. 23.

ti izbornici — malen ulomak državljana. A sačinjaju li ovi pučki suverenitet? Ni pošto. Nema zemlje ni naroda, u kojem bi svi izbornici bili jedne misli. Ima li pače više stranaka u zemlji, moguće je, da velika manjina svih izbornika predstavlja pučki suverenitet. Ova manjina stvara zakone, t. j. nameće svoju volju cielomu narodu kao dužnost. A odle ovoj manjini suverenitet? Imadu li ga voljom naroda? Toga ne reci, ako nećeš da padneš u onu pogrešku, koju logika zove circulus vitiosus. Odkle dakle vlast državi, da obvezuje svoje državljane? Pravo ili je moralna moć, kojoj je Bog izvor, ili je sila.[1])

Ako je država jedini izvor svakoga prava sliedi *b*) da pravni život u ljudskom družtvu nema ni kakve nepromjenljive i vječne norme. Štogod bo državna vlast odredi, ono je upravo tim i samo tim, što je to državni zakon, pravo.

Volja zakonodavca stvara pravo, i njegova je volja, upravo za to, i jedino za to, što je volja zakonodavca pravo. Onda je bilo pravo (jus) kad je nečovjek Kaligula proglasio svoju sestru božicom, s kojom je počinio rodoskvrnje, a konja svoga učinio konsulom; bilo je pravo, kad je službenikom svojim predao vlast nad svim imetkom svakoga podanika svoga. Sve je on ovo činio na osnovu istoga načela; jer kad ga je opominjala stara majka njegova, Antonija, čuj! kako joj je odvratio: „*Memento, omnia mihi et in omnes licere.*“ (Suet. cp. 29.)

c) Ovaj je napokon princip grob svake slobode. Sloboda je samo plod prava. Samo tim što čovjek imade sferu svojih prava, koje mu ni ko ne smije povriediti, može se on slobodno kretati u ovoj sferi i ići za ciljevi, koje sam odabire ili koji su mu postavljeni. Ko dira u njegova prava dira i u slobodu njegovu. A po ovom je načelu državna vlast absolutna vlast, državno pravo absolutno pravo; pred njim se gubi svako osobno pravo, jer državna vlast može što hoće, i sve što hoće, je pravo.

Ovako se tumači, što sloboda tim više izčezava, čim je podpunije u život uveden ovaj moderni državni princip. „Da vindicirt sich“, veli Stöckl[2]), die Gewalt, resp. die Trägerin der Gewalt, die herrschende Partei, die Freihet; allen dagegen, die unter der Zwingherrschaft dieser Partei stehen, wird die Freiheit auf's Äusserste geschmälert und zuletzt ganz entzogen. Ihnen wird das Recht abgesprochen sich innerhalb des ihnen durch natürliche oder göttliche Ordnung zugewiesenen Rechtskreises frei zu bewegen, in den man diese ihre Rechte nicht anerkennt, und mit den Massregeln des Zwanges gegen sie einschreitet, wenn sie den Velleitäten der herrschenden Partei, die die Gewalt hat, sich nicht fügen wollen. So hört die Freiheit auf ein Gemeingut aller Glieder der Gesellschaft zu sein, und wird zum Monopol der Gewalt — der herrschenden Partei.

[1]) Izp. Cathrein. Die Aufgaben der Staatsgewalt. Freiburg 1882. str. 44.

[2]) Katholik 1878. Bnd. I. S. 28.

Lagali su, nema sumnje, zatočnici ovoga sustava, kad su ga u sviet uvodili pod liepim geslom slobode!

Neću pobijati ovoga sustava, jer bi pismo moje naraslo do knjige, ali hoću da samo dvoje spomenem.

Ovaj se moderni državni princip osniva na revoluciji. Osniva se na revoluciji tim grješnijoj, što se ona podiže ne samo protiv Boga i božjega prava već i protiv temelja družtva ljudskoga; na revoluciji tim sramotnijoj, što ju izvodi državna vlast, koja je od Boga postavljena upravo za to, da čuva red u družtvu; na revoluciji tim pogibeljnijoj, što ona radja revoluciju puka. Ovo potonje dokazuje povjest; a prvo dvoje ne treba dokazivati onomu, koji znade i vjeruje, da ima osobni Bog, stvoritelj i gospodar svega. Bili su pače i sami začetnici ovoga sustava dobro uvjereni o tom, a oni koji sliede njihov sustav pak to taje, ili ne misle ili varaju druge. Biti će svakako više onih, nego li ovih. —

Ovakav državni princip traži od uma ljudskoga ništa manje, nego da zaniječe sama sebe. Niko bo ne može poreći razumu ljudskomu pravo, da prosudjuje zakone državne, i da o njima sudi, e da li su pravedni ili ne. Ovo pak ne dvojbeno dokazuje, da država nije jedini izvor svega prava. Jer razum ljudski može samo tako suditi o pravednosti i nepravednosti kojega državnoga zakona, ako ga primjeri nekoj višoj pravnoj normi. Nadje li, da se slaže s njom, reći će zakon je pravedan. a u protivnom će slučaju reći, da zakon nije pravedan; Tim je pak jasno izrečeno, da je protiv razuma tvrditi, da je sve ono i zbilja pravo, i jedino ono pravo, i jedino za to pravo, što je u positivnih državnih zakonih kodificirano. Liepo je rekao Tertullian: Nulla lex sibi soli conscientiam justitiæ suæ debet, sed eis, a quibus obsequium expectat. Cæterum suspecta lex est, quæ probari se non vult. Improba autem, si non probata dominetur. (Apologeticus adv. Gentes. c. 4.)

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski nauk za puk.

Na uporabu crkvenu priredio Cvjetko Gruber, ladjevački župnik. Na ocienu crkvenim factorom. **Zagreb 1887. Grünhut.**

Kršćanski nauk, što ga je g. Cvj. Gruber pred nekoliko dana u sviet razturao, ne zaslužuje, da se pobliže i potanko o njem progovori, jer svatko, bio on „skolastik“ ili „praktikus“, kad ga je pročitao, mora se čudom čuditi, kako je čovjek inače pun dobre volje, usudio se š njim izaći na javu. Čovjek i lajik, ako samo površno prolista tu knjižicu, uvidit će, da se kršćanski nauk Gruberov neće održati ni pred najblažim sudcem. Pa i zbilja uz sve štovanje, koje sam pripravan svakom zgodom izkazati Gruberu kao svećeniku zauzetu „za spas puka“, ne mogu a da bezuvjetno ne odklonim dar, kojim dariva pučku našu bogoslovnu literaturu. G. M. Stepinac je u kat. listu još g. 1884. obširno i temeljito razglobio

„božanski sustav“, i „katekizmalnu tradiciju“ Gruberovog krš. nauka i pokazao, da je pisac preuzetan bio, kad je za one častne i blistave nazive sakrio svoj vlastiti sustav, pun nelogičnosti, nepreglednosti i konfuzije. Ili zar možebit nije preuzetnost, kad čovjek govoreć o nekoj katekizmalnoj tradiciji, napušća sustav, koga se crkva drži već od 300 godina i koji se ponositi može i odobrenjem apoštolske stolice i preporukom tolikih biskupa i hvalom tolikih strukovnjaka.

U predgovoru Gruberovog kršćanskoga nauka našao sam jednu samo izreku, s kojom se podpuno slažem, a to je ona, u kojoj veli, da je katekizam stvar vrlo težka i važna. Ali baš zato jako zamjeravam piscu, što je na sploh odsudio sve dosadanje u javnu porabu uvedene katekizme (naposeb onaj Deharbe-ov) i napustio njihov sustav. To je od pisca lahkoumno bilo, jer valjda i Gruber znade, da oni katekizmi potiču od ljudi i učenih i za spas stada Gospodnjega zauzetih; a znade i to, da crkva samo onim katekizmom daje svoj placet, koji su prošli najstrožiju strukovnjačku cenzuru. Zato su knjige, koje crkva propisuje i uvadja u obću porabu, djelo ne jednoga čovjeka, nego djelo sbora (većega ili manjega) učenih i prosvietljenih glava. To vriedi naposeb za rimski katekizam, koji je apoštolska stolica potvrdila, pošto su ga na odobrenje predložili najučeniji (a za Gruberovo umirenje nadodajemo) i najkompetentniji strukovnjaci. Isto vriedi i za Bellarminov, Deharbeov i Kanizijev katekizam, jer i pojedini biskupi običaju, kako to i treba, imprimatur davati samo onim knjigam, za koje jamče strukovnjaci.

Sad eto poslije svega toga Grubera pa veli: ta ljudi Božji manite se tih knjiga, ta to su „sušte ljudske stvari“, koje već zato ne mogu mnogo vriediti, evo vam knjige „božanskog sustava i crkvene tradicije“, samo u ovoj je knjigi osiguran „pučki spas.“ I zbilja kad čitaš predgovor Gruberovog kršć. nauka čini ti se, kao da je pisac uvjeren, da u svome katekizmu daje pravovjernikom „božanski sustav.“ Jer gle kako medju ostalim ondje glagolja: „Za puk na uporabu crkvenu dakle složih evo — ovaj kršćanski nauk duboko uvjeren, da će mu nadležni crkveni faktori koristnost i praktičnost priznati i odobrit, te svoje uraditi na ime pučkoga kršćanskoga dobra i spasa a na promaknuće istoga kršćansk. nauka, da se propiše i uvede na crkvenu obću porabu za puk — kao tako zvani pučki dioecezanski katekizam za sve dieceze. Od rečenih faktora sdušno zauzetih za slavu Boga i spas puka — čvrsto se tomu nadam svesrdnom prošnjom.“ Rieči te ne trebaju komentara! kako će se „nadležni crkveni faktori“ izpričati pred Gruberom, ako u zao po sebe čas ne pronadju shodnim priznati i odobriti „koristnost i praktičnost“ njegovog kršćanskog nauka i kako će se za taj slučaj opravdati pred njim i uvjerit ga, da su uzprkos tomu „sdušno zauzeti za slavu Boga i spas puka“ — to je njihova stvar. Ja ću u svoje ime i na svoj risiko otvoreno reći, ali u kratko, što državim do njegovog kršćanskog nauka. Ne plaši me, što je nas „školastike i theoretike“ Gruber u napred već izključio iz kompetencije, jer on nije hotio, ozbiljno poreći nam prava u tom pitanju svoju reći. Jer i on sam akoprem skroz i skroz „praktikus“ (i samo to) nije se žacao napisati u „katoličkoj Dalmaciji“ ocjenu Mojsijevog „hexaemerona“, knjige per excellentiam teoretičke, što ju je ovih dana tiskom objelodanio Dr. Dočkal. Valjda će g. Gruber toliko biti pravedan, ter će i meni priznati, da sam u ocjenivanju njegovog krš. nauka bar isto toliko kompetentan, koliko je on bio u ocjenivanju geologije i M. hexaemerona. Što se tiče najprije sustava, po kojem da se kršćanski nauk razpravlja i tumači, neću se o istinu ogriešiti ako uztvrdim, da se barem od 300 godina u crkvi samo jedan sustav provadja i to onaj rimskog katekizma, u kojem se iztine razpravljaju po ona poznata četiri formulara. S rimskim sustavom slažu se u bitnosti svi sada u porabi nalazeći se katekizmi, kako je to temeljito iztaknuo i dokazao i M. Stepinac (Kat. list 1884.) uvaživ i onaj prigovor, što ga je proti Deharbovoj razdielbi podigao strukovnjak Jungman. Uz taj rimski sustav, evo ti sada još jedan novi — Gruberov (na temelju vjerovanja apostolskog). Imamo daklem na izbor dva sustava. Tko hoće neka bira — ja ni časka ne mogu biti u dvojbi, kojemu da prednost dadem. A ni Gruber — kao pametan čovjek, ne može mi zamjeriti, ako se odlučno i bezuvjetno izjavim za sustav rimskog katekizma.

Ali Gruber je bezuvjetno odlučio napustiti sustav rimskoga katekizma, ili da se pobliže izrazimo, njega ne može nitko uputiti, da je Deharbe kršćanski svoj nauk razdielio prema shvatljivosti puka i on je „duboko uvjeren“ da je samo u njegovom popularnom kršćanskom nauku osiguran „pučki spas.“ Pa zato, kad je već tako se srasao sa svojim sustavom — zašto, da mu ga „ne priuštimo“ On i onako u svom predgovoru kršć. nauka i u priposlanom u Kat. listu (br. 19.) izrično veli, da ga neće nitko o protivnom osvjedočiti. Pa neka mu bude taj njegov sustav, a mi hajde da vidimo, kako ga je proveo. On je sigurno sav trud i umjeće svoje uložio, da mu to njegovo mezimče što pristalije odjeveno stupi u sviet.

(Dalje će sliediti.)

Gospodine uredniče!

Kad ste u br. 18. Katol. lista t. g. oglasili djelce „Kršćanski nauk za puk na uporabu (?!) crkvenu priredio Cvjetko Gruber“, napomenuli ste posve pravo, da je novo, krivo i nesmisao tiskati takvu knjigu i prodavati je „prošnjom dobiti imprimatur.“ No tko je barem nešto od svega onoga pročitao, što je već isti pisac, župnik Ladjevački, u različitim časopisima napisao, i vidio koliko ima u njegovim člancima nova, originalna, ali i kriva i bez smisla, taj će gospodinu župniku

Ladjevačkomu drage volje oprostiti, da je izdajući svoj „katekisam" udario putem novim i krivim, u kojem nema ni smisla ni razbora. Ali stvar je nešto ozbiljnija. Postupanje g. župnika Ladjevačkoga očito je protuzakonito pa se ne može u sklad dovesti ni sa slovom ni sa duhom crkvenih zakona Ti zakoni ištu, da se knjiga, u kojoj se razpravlja o vjerskih stvarih („de rebus sacris") tek onda tiska, pošto su crkveni poglavari rukopis pregledali i odobrili, a ne dopuštaju, da se takova knjiga tiskom izda i trgovcem na razpačavanje preda a zajedno pošalje i „crkvenim faktorom (sic!!) na ocienu prošnjom dobiti imprimatur."

Crkvene su odredbe jasne. Da ne napominjem, što je već papa Aleksandar VI odredio (izp. Philipps Kirchenrecht VI. Bd. strana 604 i sl.), evo što naredjuje sabor Trientski (sess. IV. decretum de editione et usu sacrorum librorum): „Sacrosancta Synodus . . . decernit et statuit, ut . . . nulli liceat imprimere vel imprimi facere *quosvis libros de rebus sacris* sine nomine auctoris neque illos in futurum *vendere* aut etiam apud se retinere, *nisi primum examinati probatique fuerint* ab *Ordinario* (dakle ne od kojih god „crkvenih faktora"), sub pœna anathematis . . . in canone Concilii novissimi Lateranensis apposita." Starija naredba „de impressione librorum", na koju se ovdje poziva sabor Trientski i koju je papa Leon X. izdao u saboru Lateranskom petom (sess. X.), glasi ovako: „Nos . . . . hoc sacro approbante Concilio . . . statuimus et ordinamus, quod de cætero perpetuis futuris temporibus nullus librum aliquem . . . . tam in Urbe nostra quam aliis quibusvis civitatibus et diœcesibus imprimere seu imprimi facere præsumat, nisi *prius* in Urbe per Vicarium nostrum et sacri Palatii magistrum, in aliis vero civitatibus et diœcesibus per *Episcopum* vel alium habentem peritiam scientiæ libri seu scripturæ hujusmodi *imprimendae* (dakle ne impressæ) ab eodem Episcopo ad id deputandum ac Inquisitorem hæreticæ pravitatis civitatis sive diœcesis, in quibus librorum impressio hujusmodi fieret, diligenter *examinentur* et per eorum manu propria subscriptionem . . . *approbentur.*" Tu naredbu malo ne rieč po rieč ponavlja i regula X. de libris prohibitis. (Ta su pravila sastavili „patres a Tridentina Synodo delecti" a potvrdio ih je papa Pije IV. konstitucijom „Domini" od 24. Marta 1564.). Pače u tom se pravilu naredjuje: „Ipsa vero hujusmodi librorum probatio *in scriptis* detur et *in fronte libri* vel scripti vel impressi authentice appareat."

Vrieme i druge prilike promienile su donekle te stare crkvene naredbe i ublažile mnogu njihovu oštrinu, ali u bitnosti svojoj valjaju ti zakoni i danas barem za one knjige, u kojih se razpravlja „de rebus sacris". Zato je i danas katolički pisac, koji želi takovu knjigu tiskom izdati, dužan predati rukopis ne kojim god „crkvenim faktorom na ocienu", nego ili svomu ordinariju ili ordinariju onoga mjesta, gdje će se knjiga štampati, pa je tek onda vlastan, takovu knjigu dati tiskati i razpačavati, pošto je biskup rukopis izpitao i odobrio, i piscu pismeno dozvolio, da može svoj spis i tiskom izdati. Tako stvar shvaćaju svi kanoniste, što ih poznajem. Evo što piše Permaneder: „Aus dem Gesagten — a naveo je prije napomenute naredbe sabora Lateranskoga i Trientskoga — erhellt, das die Pflicht der Schriftsteller alle in die Glaubens- und Sittenlehre, Liturgie und Disciplin der Kirche einschlägigen Bücher („quosvis libros de rebus sacris" nach dem Wortlaut des Tridentinums) der bischöflichen Censur zu unterstellen, sowie anderseits die Pflicht der geistlichen Behörde, die ihr vorgelelegten Manuscripte zu prüfen und hiernach entweder zu approbriren oder ad emendandum zurückzugeben, sowohl auf dem Princip der katholischen Kirchenverfassung überhaupt als auch auf positiven und allgemeinen Kirchengesetzen beruht, deren Herrschaft sich kein Bischof und kein Katholik entziehen kann." (Izp. Wetzer und Welte, Kirchenlexikon, prvo izdanje, art. Censuren). To shvaćanje potvrdjuje i praksa, koje se danas katolički pisci gotovo u cielom svietu drže; to shvaćanje utvrdjuje i preznamenita konstitucija pape Pija IX. od 12. Oktobra 1869. „*Apostolicae Sedis.*" U toj konstituciji naslov „excommunicationes latæ sententiæ nemini reservatæ" završuje ovako: „Præter hos hactenus recensitos, eos quoque quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis pœna in Decreto Sess. IV. de editione et usu sacrorum librorum constituta, cui *illos tantum subjacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes* **sine Ordinarii approbatione** *imprimunt aut imprimi faciunt.*" [1])

Gdje crkveni zakoni tako jasno govore, tu prestaje svako mudrovanje, tu ne može protivna postupanja opravdati nikakovo „zdravo (?) promišljanje „ni" zrelo (?) prosudjivanje."

Držim, da gospodin župnik Ladjevački za prije navedene crkvene zakone nije znao ili da na njih nije mislio, jer sam uvjeren, da je u njega tolika ljubav k crkvi i k crkvenim zakonom, da on ne bi hotio te zakone znajući i hotimice kršiti.

U Zagrebu 23. svibnja 1887. Dr. F. Suk.

Dopis.

Gospodine uredniče! Dozvolite mi nekoliko redaka u Svom cienjenom listu, da priobćim nešto iz Zagreba, za što mislim, da bi se imalo drugčije urediti za buduće.

[1]) Probabilno je tumačenje ove naredbe, po kojem se ovdje „libri de rebus sacris tractantes" razumievaju „sola impressio S. Scripturae aut ejus interpretationum vel adnotationum" (izp. Lehmkuhl, Theol. mor. vol. II. n. 980). Hoće li se tim utješiti g. Cvj. Gruber, ne znam. Ili zar se može napisati „kršćanski nauk", a da se ne navodi i ne tumači sv. pismo?

Već njekoliko nedjelja opažam, da radnici ovdješnje kr. povlaštene tvornice koža itd. u Novojvesi iz nje u podne izilaze i po nedjeljah, da dakle i po nedjeljah u njoj rade. Opazio sam to i jučer na Spasovo, što više, čuo sam, da su i poslije podne išli u tvornicu radit kao po običnih djelatnicih.

Koliko znam, i sada još kod nas postoji naredba c. kr. hrv. slavon. namjestničtva od 3. svibnja 1858. o spoljašnjem svetkovanju nedjelja i praznika po gradovih i trgovištih u Hrvatskoj i Slavoniji, publicirana u zem. vladnom listu za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, razdiel II. kom. VI. br. 18. U §. 14. ove naredbe odredjuje se sliedeće: „Svaki bučan, smetajući posao, koji se dakle vidi ili čuje s ulice, bilo tvorničarenja, obrtovanja ili gospodarenja radi, kao i obrtovanje s dietići, dielavci i šegerti zabranjuje se na nedielje i praznike od 5 satih u jutro do ponoći.“

A u §. 15. „izuzimaju se prešne radnje nužde ili potrebita potroška radi, za koje, ako nema pogibelji udružene s odvlakom, valja izhoditi u dotičnoga župnika dozvoljenje putem c. kr. redarstvenih oblastih, gdie obstoje takove. . .“

U savezu s time samo po sebi se svakomu pravomu katoličkomu Zagrebcu namiću pitanja: Jesu li radnje, koje se u spomenutoj tvornici izvadjaju tako prešne, da je s odvlakom skopčana pogibelj? Ako zbilja jesu, da li je uprava tvornice preko gradske redarstvene oblasti od dotičnoga župnika molila i dobila dozvolu za radnju po nedjeljah i blagdanih, da li za neizvjestno ili izvjestno vrieme? Ako uprava dozvolu nije dobila a morda ni molila za nju, kako smije redarstvena oblast i dotični župnik mirne duše dopušćati takovo kršenje propisa o svetkovanju nedjelja i blagdana, po komu se jedno tri do četiri stotine radnikah od polazka službe Božje odvraća, a time u moralnosti silno nazaduje?

Jedan katolički gradjanin iz Zagreba.

Viestnik.

Zagreb. **Za jubilej sv. otca pape Leona XIII.** Djevojački jubilejski odbor, koji se je sastavio u Zagrebu, kako smo u 19. broju ovoga lista priobćili, razašilje u svrhu sabiranja prinosâ ovaj poziv:

Veseljem i uzhitom sprema se cijeli svijet, da što dostojnije proslavi jubilej duhovnoga otca svijeh kršćana, sv. Otca pape Lava XIII.

Svi kršćanski narodi spremaju koju uspomenu, da mu koliko im je u moći dokažu, doduše darovima neznatnima prama Njegovim vrlinama, svoju sinovsku odanost i predanje.

I ženski spol, koji nalazi u Njega u svako doba pravednog sudca, i zaštitnika njihovog dostojanstva, radi već marljivo i zanosno u Austriji, Francezkoj, Belgiji, Italiji i drugim zemlj ma na poslovima, koje će prikazati sv. Otcu djetinjom ljubavi, odanosti i harnosti.

A Hrvatice, kćeri zemlje, kojoj sv. Otac svoju sklonost u svakoj zgodi pokazuje, ne će da zaostanu u sveobćem oduševljenju, te u glavnom gradu Hrvatske, u Zagrebu, pod zakriljem Nj. Uzoritosti Kardinala Nadbiskupa i centralnoga jubilejskoga odbora, odlučiše i započeše posao, koji će se prikazati sv. Otcu u ime Hrvatica.

Ovaj posao jest sag izvezen u narodnom stilu a odredjen za privatnu kapelu Nj. Svetosti. Da što obćenitiji bude ovaj dar, sabiru se prinosi sa svijuh strana Hrvatske, te se P. n. Vaše gospodstvo umoljava za prinosak, koji će djelo promaknuti a zahvalnošću se primiti od niže podpisanih članova „djevojačkoga jubilejskoga odbora.“

Sliede podpisi. —

Umoljava se, da se prinosi najkasnije do 30. lipnja pošalju predsjednici Mariji pl. Mihalovich, Zagreb, Demetrova ulica br. 5.

Priloženi arak mogu upotrijebiti p. n. gospodje za dalnje sabiranje, u kojem slučaju se one u „širi odbor“ uvrštuju.

Povrh toga obratit će se isti djevojački odbor na učiteljice u našoj domovini ovim pozivom:

K svečanosti petdesetgodišnjega svećeničkoga jubileja sv. Otca pape priredjuju ne samo odrasli medju svim narodima darove za vatikansku izložbu, nego i školska mladež, koja hoće da očituje svojom radnjom duhovnomu otcu svijeh kršćana svoju djetinju ljubav i štovanje.

S toga se niže podpisani „djevojački jubilejski odbor“ obraća i na učiteljice u našoj domovini, da bi rukovodile one od svojih učenica, koje hoće po želji roditelja da što priredе za izložbu u Rimu. Ne mogu se očekivati od školske mladeži u ovo kratko vrijeme do izložbe znatnije kakove radnje, već gdjekoji pomanji predmeti crkvenoga ruha. Te niže podpisani odbor moli p. n. gdje. i gdjice. učiteljice, da za one učenice, koje su voljne što prirediti za vatikansku izložbu, i čiji roditelji žele prikazati platna, prikroje koji od predmeta onako, kako su niže navedeni.

Predmeti opredieljeni za izložbu, imadu se svršiti početkom kolovoza i poslati ovome odboru, koji ujedno moli, da se odma kakvoća i množina predmeta prijavi.

Ovo su predmeti, koje bi mogla školska mladež za jubilej sv. Otca prigotoviti.

1. Korporal — mora da ima 50 cm. u duljini i širini, a čipke ne šire od 2—3 cm.

2. Palla — mora da ima 15 cm. u duljini i širini; čipke mogu biti $1^1/_2$ cm. široke.

3. Purifikatorij — mora da ima 50 cm. u duljini, 30 cm. u širini; čipke mogu biti 1—2 cm. široke.

4. Lavabo — rubac — mora da ima 45 cm. u širini; čipke nijesu nuždne.

Humeral — mora da ima 88 cm. u duljini, 60 cm. u širini, k tome 3 m. vrpce, $1^1/_2$ cm. široke.

6. Roketa — u duljini 90 cm. zajedno s čipkama; širina 3 met., duljina rukava 62 cm.

7. Alba — mora da ima u duljini zajedno s čipkama 1 met. 70 cm., u širini 3 met. 15 cm.

Nuždno je da označene stvari budu od platna.

predsjednica:	tajnica:
Marija pl. Mihalovich	**Gjene contessa Vojnović**

Molimo gospodu dušobrižnike što toplije, neka savjetom i preporukom podupre djevojački odbor, da se u našoj domovini što više učini za proslavu petdesetgodišnjice sv. Otca.

— Dne 19. o. mj. umro je Pavao Šlibar župnik u Nadkrižovljanih. R. i. p.

— G. Gavro Janković dosadanji upravitelj župe Jalžabetske postao je ondje župnikom.

— G. Toma Sataić postavljen je za privremenog uprav. župe u Nadkrižovljanih.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 22. U Zagrebu, 2. lipnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Kad je tako važan nadzor župnika nad kapelanom, a podarhidjakona nad svećenstvom njegova kotara. onda lasno shvaćamo, kako je mudra a i sa velikom odgovornošću združena institucija arhidjakona, kojim je povjeren nadzor nad svećenstvom od više kotara, koje im valja u ime biskupovo posjećivati, njihovo stanje religiosno i moralno razvidjati te biskupa izvješćivati: da li život i rad svećenički odgovara kanonom sv. crkve, da li narod znade istine vjerske i po njih živi, riečju da li duhovni pastiri izpunjuju onu Petrovu: „*Pascite qui in vobis est, gregem Dei, providentes non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia, sed voluntarie, neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.*“ (I. Petr. 5, 2. 3.). Čim je u arhidjakona više ljubavi za interesse sv. crkve i za spas naroda u njihovih kotarih živućega, tim će većom revnošću kotare svoje nadzirati, tim savjestnije biskupa izvješćivati o opaženih bud vrlinah bud nedostatcih, a i tim oduševljenije savjeti i predlozi svojimi uplivati na biskupa, da zasvjedočene krieposti i sposobnosti svećeničke steku zasluženo priznanje, a zanemarene dužnosti ili dane sablazni, ne dadu li se odstraniti otčinskimi opomenami, da osjete oštrinu crkvenih kanona.

Važan i prevažan je svaki nadzor u crkvi Božjoj, težka odgovornost na svakom crkvenom glavaru, komu je bditi i račun davati ne samo za obično stado Kristovo već i za njegove pastire. Vidjesmo to motreći u kratkih nacrtih odnošaj i dužnosti glavarske župnika napram kapelanu, podarhidjana nazpram svećenstvu jednoga kotara i arhidjakona napram svećenstvu od više kotara. Odgovornost je to i briga zaista velika; ali ipak samo za dielove biskupije. Snebivat se za to moraš, kad pomisliš na viši još položaj, na širi djelokrug, na važniji zadatak i dosljedno na težu odgovornost onih, koji stoje na čelu cielih biskupija, a za koje u osobitoj mjeri vriede Pavlove na Efežke presbytere upravljene rieči: *Atendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo*“ (Act. 20, 28.). Zaista kako je visok, tako je i izvanredno težak položaj biskupa, tim teži čim više vjernika i čim više svećenika sačinja stado krvlju Kristovom stečeno, a pod odlučnu vlast i posvemašnju odgovornost biskupovu stavljeno Ako je već svaki svećenik *civitas in monte posita. sal terrae, lux mundi*: koliko li su više oči svīju uprte u biskupa, u kamo li većoj mjeri očekuje i narod i svećenstvo iz ustiju i pera njegova samo temeljitu i zdravu nauku, a iz života i rada njegova samo uzore neporočna i Bogu posvećena života, savjestna vršenja dužnosti, neumorna rada za spas duša krvlju Kristovom odkupljenih, vatrene i na sve žrtve spremne ljubavi za Krista i njegovu sv. crkvu te na čelu joj stojeću vidivu glavu svetoga Otca Papu. A sadješ li samo u njeke pojedinosti te sudiš li nepristrano, još ćeš više osjetiti težinu bremena, što ga nosi svaki stadom Kristovom ravnajući biskup.

Želi li biskup, da odgovori visokom zadatku svomu, to će mu biti briga nad sve brige, da pastiri stada njemu povjerenoga, da svećenstvo biskupije njegove bude u pravom smislu po srcu Božjem, da posjeduje ono znanje i one krieposti, koje sv. crkva zahtjeva od svećenika svojih, da bude neporočno i što više učeno, umom i srcem doraslo visokom položaju i zadatku svomu. Iz ove za bis upa najvažnije a po dobro naroda najodličnije brige proiztiče sama sobom: 1. skrb i briga za što bolji uzgoj mladjega klera, te zenice oka biskupova i eva-

tuće nade budućnosti biskupije; i 2. skrb i briga za aktualno svećenstvo biskupije.

O prvoj točki, t. j. o uzgoju mladjega klera bit će kašnje rieč. Za sad nam je dosta samo sjetiti na onu veliku brigu, koja mora da proniče dušu biskupovu, kad mu valja iz mladjega klera birati redjenike, kojim će podieliti više redove, a medju timi konačno red svećeničtva. Jer u tom izboru i ovamo se odnosećoj odluci ne smiju odlučivati obziri i zagovori ljudski, već jedino zvanje Božje, interessi sv. vjere te intellectualno i moralno usposobljenje redjenika Zaista brige i skrbi izvanredno težke! Jer bude li s neopreznosti, neopravdane indulgencije, neumjestnih ljudskih obzira ili u obće ma s kakove biskupove krivnje za svećenika zaredjen, tko nije za to kriepostmi i znanjem usposobljen to postaje i biskup krivac pogriešaka i grieha, u koje će dotični redjenik u svom svećeničkom radu i životu padati. S toga i nalaže sv. Pavao Timoteju, a u njegovoj osobi svakomu biskupu, da se ne prenagli, kad koga redi: „*Manus cito nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis*" (I. Tim. 5, 22.).

Zadaje li biskupu mnogo brige a i duševne tieskobe čin, kojim množi svoje suradnike a stadu svomu daje nove duhovne pastire: kakova li je istom ona briga, koju mora imati za sve vjernike njemu povjerene, a napose za svećenike, koji u ime njegovo, vlašću od njega dobivenom i pod njegovom odgovornošću vrše duhovnu pastvu u stadu njegovome. Spomenimo samo gdjekoju od ovih dužnosti biskupovih, pa ćemo barem donjekle osjetiti težinu bremena njegova.

Biskup valja da poznaje duševne potrebe naroda i prema tim potrebam da daje pojedinim župam svećenike; treba da pozna intellectualne sposobnosti i moralne vrline svojih svećenika i prema tomu da doznačuje svakomu svećeniku njegov djelokrug; biskupovo je poznavati, priznavati i prigodom promocija uvažavati zasluge svakoga svećenika, koje si je stekao savjestnim vršenjem dužnosti ili povećao izvanrednijom požrtvovnošću za spas vjernika, za probitke sv. vjere, za čast staleža svećeničkoga, za sv. crkvu. Osobito gorka nastaje za biskupa dužnost, ako se dignu nepovoljni glasovi proti djelovanju ili životu koga svećenika; jer takovih glasova ne smije biskup prezreti, već mu se valja uvjeriti, da li su ti glasovi istiniti ili lažni, da li je svećenik krivac, biskupova je dužnost uzročiti, da dana sablazan dobije razmjernu zadovoljštinu, krivnja zasluženu kazan, a krivac svećenik da se popravi. Na tom popravku raditi je biskupu svimi sredstvi; a kad ne koriste otčinske opomene i duševni ljekovi, ne smije se tada žacati biskup, da se lati i nastrožih sredstava crkvenimi kanoni propisanih. A jeli dokazana nevinost svećenika, e tada je opet biskupova dužnost, da svom silom svoga crkvenoga i državnoga položaja uzme u obranu nevina i nepravedno ocrnjena svećenika. Svaki bo je svećenik pozvan, da štiti i brani dobar glas pomazanika Gospodnjih; ali u prvom je redu pozvan na to biskup, koji ima i vlast i dužnost sve uraditi, da mu svećenstvo zbilja zasluži i milosti u Boga i dobar glas u naroda; bez česa nisu kadri svećenici ni za narod u Boga posredovati niti radom svojim blagosovno za narod djelovati. (Dalje će sliediti.)

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

3. Luka! Ti na osnovu ovoga državnoga principa razmatraš odnošaj crkve napram državi! Kakvo onda čudo, što Ti poričeš crkvi svako pravo u obće, a napose glede ženitbe kao pravnoga instituta?

I opet iztičem, da neću pobijati protiv Tebe, kad se pita za odnošaj crkve i države, ni kakav sustav; jer, kako rekoh, Tvoja logika ne podnosi sustava. Da uvjeriš štioce o tom, da crkva u pravnom redu nema ni kakve vlasti, prešao si na pravo polje svoje, na povjest prava. Ti si profesor povjesti prava na sveučilištu, a ipak si, ako je moguće, još lošiji povjestnik, nego filosof što si. Da vidimo.

Ti pišeš (str. 7.): „Ta vlast (zakonodavna i sudbena u stvarih ženitbe? radi zaimena „ta") manjkala je crkvi u obće, ter sve važne ustanove uredjujuć (sic!) crkvene odnošaje potekoše od državnog zakonodavstva ili stekoše tek po ovom formalnu svoju valjanost. (Jasne li i divno gradjene izreke!) Odnošaj bo crkve napram državi bijaše u rimskom carstvu odnošajem (sic!) podložnosti... Starorimska praksa, po kojoj imade religija služiti lih interesima države vriedila je i sada... Car, komu pripada najviša vlast u državi, zakonodavcem (sic!) je i crkvi, volja careva mjerodavnom (sic!) je u pravnom pogledu i za crkvu: što car hoće, to ima vriediti kao kanon."

Ovako pišeš Ti, koji si profesor povjesti prava na sveučilištu! A dokazi? Evo ih. Neposredno iza navedenih rieči navodiš rieči svoga velikoga Laurenta: „Stoga (Konklusija, s česa? gdje su premise?) u istinu: *c' est une dérision que de parler du pouvoir de l' Eglise sous les Empreurs chrétiens*" — sprdnja je govoriti o vlasti crkve pod kršćanskimi carevi. Zaista, najveća je sprdnja i rugoba, kad sveučilištni profesor pravne povjesti ovako

piše. Zar Ti misliš, da si toliki auktoritet u povjesti, da Tvoja vriedi i bez svakoga dokaza? Da vidimo.

Luka! Ti si profesor pravne povjesti na sveučilištu, pak zar da niesi ni toliko naučio iz nauke svoje, da ni koje veće družtvo ne može obastati, a kamo li bi se tek moglo razviti bez zakona, bez pravnoga reda, bez vlasti u samom družtvu? Crkva je Kristova obstajala prva tri vieka, ona se i divno razvila, te je svladala sviet. Nema sumnje, neka je vlast, neki su zakoni morali u jedinstvu uzdržavati ovo ogromno družtvo, koje se razširilo po svem za onda poznatom svietu. Valja da nećeš reći, čega nije još ni najzasljepljeniji protivnik crkve rekao, da su i prva tri vieka „ustanove, koje su uredjivale crkvene odnošaje, potekle od državnoga zakonodavstva ili stekle tek po ovom formalnu svoju valjanost", kad moraš znati, da je državna vlast prva tri vieka svu silu svoju upotrebljavala, ne bi li u krvi kršćana ugušila crkve Kristove. Zar Ti misliš, da je crkva i ovu borbu izdržala, a da je niesu životu i radu vodili ni kakvi zakoni?

Za ovo su vrieme kršćani vršili gradjanske dužnosti svoje, a vršili ih tako savjestno i točno, da su kršćanski apologeti mogli ponosno pozivati državnu vlast, neka kazni krivce kršćane, ako ih imade, ali neka ih ne ubija radi samoga imena, što su kršćani. Kršćani su odlično vršili državne zakone, ali su oni vršili još i druge zakone. Crkva je živila svojim životom, i pravni je red vladao u njoj, a ovaj su odredjivali zakoni, ali ne zakoni državne vlasti, već zakoni, koji je sam Krist crkvi svojoj dao i oni, koje su glavari crkve stvarali. Evo samo nješto u potvrdu ovoga.

Bitne ustanove, kojimi se uredjuje ustroj crkve Kristove, dao je crkvi sam Spasitelj. On joj je dao formu obstanka i ulio joj princip života. Sve se ovo nalazi u sv. pismu. Druge je pravne norme sačinjala tradicija; običaji, koji su se po malo razvili u crkvi, a izvor im bio u ustanovah apostola i njihovih nasljednika. Evo kako o tom Tertullijan, svjedok na koga se i Ti rado pozivaš, valja da za to, što je poslije odpao od crkve. „*Si legem*", veli on, „*nusquam reperio, sequitur ut traditio consuetudini morem hunc dederit, habiturum quandoque apostoli auctoritatem ex interpretatione rationis.*"[1]) Najznamenitiji izvor prava crkvenoga jesu ustanove crkvenih sabora. Ovih pak je bilo i prije 313. god., kad je crkva prvi put dobila podpunu slobodu.

Iz ove je dobe, istina, došlo do nas malo pisanih svjedoka, ali ipak i previše, da osramote ovakva pisca kakav si Ti, Luka. Evo samo njekih primjera: Odabrao sam takve, koji prelaze sferu savjesti, pak preko savjesti djeluju i na sferu vanjskoga pravnoga reda.

Kao pravnoga povjestničara zanimati će Te ovaj primjer. Pavao iz Samosate, biskup u Antiohiji Sirskoj, bio čovjek ohol, opak i krivovjerac. U trećem sinodu Antiohijskom (g. 269.) bio je Pavao odsudjen kao krivovjerac. Pismo sinodsko (Epistolæ synodicæ) poslano je u Rim papi Dionisiju (259—269). Dionisije je medjutim umro, a pismo pošlo u ruke njegovu nasliedniku Feliksu I. (269—274). Pavao Samosatski imao ostaviti biskupiju, i dvor biskupski, al nije htio. Papa zamolio cesara Aurelijana (270—275.), da odluku, sud crkve, silom izvede. Što misliš Ti, profesor pravne povjesti, po kakvom je načelu postupao Aurelijan? U državnih zakonih nije našao ni kakva zakona o uredjenju crkve Kristove, niti je ona spadala medju priznate korporacije. Napni der um svoj i sudi! Ali ne napinji previše; ja ću Ti reći. Cesar je dosudio ovako: „Onomu neka je biskupski stan, koji je u svezi sitalskimi biskupi i s rimskom stolicom." I doista, Pavao je sramotno iztjeran, a namješten onaj biskup, kojega je papa potvrdio. Ovako piše, ne veliki Laurent, već Eusebije Pamphili († 338.) biskup u Cesareji u Palestini, i otac crkvene povjesti.[1]) Evo vidiš, crkvena vlast sudi, sudi po svojih zakonih, a poganin imperator izvodi sud crkve.

Sjećam te još samo znamenitog sinoda, koji je držan u Elviri, Illiberis u Hispaniji, g. 305. ili 306. p. J. U aktih ovoga sinoda ndlazi se izmedju 81 kanona i takvih, koji govore o ženitbi. Kanon 8 veli „Item fœminæ, quæ nulla præcedente causa reliquerint viros suos et alteris se copulaverint, nec in finem accipiant communionem." (Ovdje upozorujem, da ovaj kanon neće reći, da je ženi dopušteno s njekih razloga ostaviti muža i za drugoga poći, već se samo odredjuje oštrija kazan za onu, koja bi bez razloga ostavila muža svojega i pošla za drugoga, kako se vidi iz sliedećeg kan. Kanon na ime 9. glasi „Item fœmina fidelis, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem et alterum ducit, prohibeatur ne ducat; si duxerit non prius recipiat communionem, nisi quem reliquit de sæculo exierit, nisi forsitan necessitas infirmitatis dare compulerit." Ovdje Te upozorujem na tu okolnost, da je ovim kanonom utvrdjeno upravo novo (ne za crkvu!) pravo, koje se je razlikovalo od tada vladajućega gradjanskoga prava. Kanon 54. pak govori o zarukah. „Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennii tempore abstineantur; si autem idem sponsus vel sponsa in gravi crimine fuerint deprehensi, erunt excusati parentes: si in iisdem fuerit vitium et polluerint se, superior sententia servetur." Ovaj je kanon prešao i u corpus juris can. c. 1. Caus. XXXI. quest. 3.[2])

Ovo je crkveni sabor, na kojem je bilo 19 biskupa i 24 svećenika imenice navedenih, dijakona i puka; a zakone su stvarali samo biskupi, kako akta svjedoče veleći: Episcopi univrsi dixerunt.[3]) Pak što vidimo? Biskupi stvaraju zakone, i to zakone koji zasiecaju u vanjski

[1]) Trtullian. De corona militis cap. 4. Izp. k tomu tumač kod Phillipsa. Kirchenrecht. Regensburg. 1850. Bd. 3. S. 682—689.

[1]) Euseb. Hist. eccl. VII. 30.

[2]) Izp. Hefele. Conciliengeschichte. Freiburg. Herder. 1855. pag. 131 i 149.

[3]) Hefele. n. n. mj. str. 123.

pravni red, a stvaraju ih bez svakoga utjecanja državne vlasti.

Što ću dalje navoditi fakta, kad pametan čovjek ne može ni pomisliti, da je crkva 300 godina obstojala bez uredaba i zakona, bez pravnoga reda medju članovi. Isto bi tako bezumno bilo tvrditi, da je u ovo vrieme državna vlast stvarala crkvene uredbe ili da su tek po državnom zakonodavstvu dobili crkveni zakoni forma nu valjanost svoju.

Drugo je pitanje, kako se razvio odnošaj crkve prema državi za kršćanskih careva. Prije nego li o tom progovorim, pitam te Luka, gdje je literarno poštenje Tvoje? Za što? Evo za što!

Poslije kako si naveo gore spomenute rieči svoga velikoga Laurenta **iz 142 strane** njegove knjige, prosliedio si njegovim riečima: *„Que les ultramontains chicanent tant qu' ils voudront: une chose est certaine, c' est que l' Église n' a pas eu de pouvoir* **dans les premiers siècles**, *qu'elle n'en a réclamé aucun, qu'elle a prêché, au contraire, la soumission aux princes qui méconnaissaient la seule liberté que Jésus-Christ ait revendiqué: la liberté pour la conscience.“* Ovo znači: „Neka ultramontanci izvrću koliko ih volja: jedno je izvjestno, a to, da crkva nije imala **za prvih vjekova** ni kakve vlasti, i da nije ni kakve ni tražila: da je usuprot propoviedala podložnost vladarom, koji niesu htjeli priznati one jedine slobode, koju da je Isus Krist tražio: slobode savjesti.“ Ovako Laurent **na strani 107.** Same ove rieči pokazuju, da je Laurent njimi hotio izraziti, što misli (da li pravo, vidjeli smo) o odnošaju crkve napram državi pod poganskimi vladari, a vidi se to u ostalom i iz strane knjige (142-107). Ti pak navodiš ove rieči za potvrdu onoga, što si naveo o odnošaju crkve napram državi za kršćanskih careva. Učenjak, koji se je kadar ovako ogriešiti o literarno poštenje svoje, već je sudjen. Je li to dostojno sveučilištnog profesora?! O samih Laurentovih riečih spominjem samo ovo. Što su i mogli kršćani drugo tražiti i očekivati od poganskih rimskih careva, nego li slobodu savesti, slobodu da živu po zakonih crkve svoje? Ali deder dokaži Ti, da je car bio zakonodavac crkvi, da je njegova volja bila za crkvu kanon!

Recimo sad koju o odnošaju crkve i države za vrieme kršćanskih careva. Ti si rekao svoju, kako je gore. Da vidimo koliko vriedi Tvoja.

Kršćanska se je crkva odielila od židovske, te je ne obazirući se dalje na židovsku crkvu samostalno razvijala nauku svoju i uredjenje svoje na onih načelih, koja joj je sam Krist dao. U poganstvu ne samo da nije našla ni kakve podpore, već je našla samo progon, te je ovako bila prisiljena živiti samo svojim životom i razvijati se svojom snagom. Tristogodišnjom borbom razvila se crkva kao kraljestvo duhovno, slobodno i nezavisno od državne vlasti. Ovom je borbom prešlo za uviek u krv i život crkve od Krista postavljeno bitno i temeljno načelo, da crkva sama uredjuje svoj život i pravni red svoj. Ovo je načelo crkva u viek postavljala kao uvjet mirnoga života i zajedničkoga rada s državnom vlasti.

Ovakva, ovako uredjena crkva dobila je 313. god. milanskim ediktom list slobode. Nu ovo još nije bio zadnji korak. Religija je kršćanska skoro postala i državna religija. Ovim je crkva zadobila znamenit upliv na život i rad države; ali je i državna vlast mnogo utjecala na razvoj crkve.[1]) O ovom uplivu crkve ne mislim razpravljati, ma da bi i bilo vriedno poučiti Te, kolikim joj ga pravom Ti smjelo (i opet bez dokaza) umanjuješ, kad joj ga ne možeš sa svim zanijekati.

Izmedju nas stoji pitanje: a da li je car bio zakonodavac i crkvi, e da li je careva volja za crkvu bio kanon?

Tu nije dosta navesti koji primjer, gdje je car hotio crkvi nametnuti i u crkvenih stvarih svoju volju kao kanon, jer dobro znademo, da su rimski carevi iz poganstva baštinili zamamljivu ideju državne svemoći, koja je bila kao utjelovljena u rieči δεσπότης, a i moderni državopravni sustavi naglašuju svemoć državne vlasti. Tu se pita: e da li je crkva igda priznavala državnoj vlasti ovo pravo, i e da li je tek trebalo ultramontanisma, da joj ga poreče

Iz preobilne gradje odabirem samo onu iz 4. vieka, a i iz nje mogu samo nješto navesti.

Konstantin V. sazvao je prvi obćeniti crkveni sabor u Niceju 325. godine — ne bez privole papine —, a predsjedali su mu papini poslanici: Hosije biskup iz Kordube i Vito i Vincentije. U govoru, kojim je car pozdravio biskupe, pozivlje ih da ne oklevaju riešiti sporove (Arijanisam) zakoni mira, a zaključiv govor παραδίδωσι τὸν λόγον τοῖς τῆς συνόδου προέδροις — dade rieč predsjednikom sabora.[2]) U stvaranje zakona nije dirao, zaključaka saborskih nije podpisao. Njegova je rieč za biskupe: „Nepravo je da čovjek sudi biskupom.“ On je rekao za Donatovce: „Nepametnih li ljudi! Od suda papina mene prizivlju, koji sam izčekujem sudačku odluku Kristovu.“[3])

On je poštivao i izvodio zakone crkve, a sam se jednoć kod stola, kako svjedoči očevidac Eusebije[4]), nazvao τῶν ἐκτὸς ἐπίσκοπος, i ovako je u kršćanskomu smislu shvatio naslov poganskoga cara: Pontifex maximus. Ali, jer pravni odnošaj izmedju crkve i priestola nije bio ustanovljen, a cara ipak još zavodila iz poganstva baštinjena ideja svemoći, jedva se je moglo očekivati, da neće nigda prekoračiti granica svoga τῶν ἐκτὸς episk pata. Presizao je i on granice svoga prava, ali bi se jedva moglo dokazati, da on toga nije činio samo iz zlo shvaćene usluge crkvi. (Dalje će sliediti.)

[1]) Izp. Bernhard Niehues. Geschichte des Verhältnisses zwischen Kaiserthum und Papstthum. Münster Koppenrath 1877. str. 163—184.

[2]) Euseb. Vita Const. 3, 12. Izp. Hefele n. n. mj. str. 269.

[3]) Izp. Kosegarten, Gesch. des oström. Kaiserth. I. Th. S. 49.

[4]) N. n. mj. c. 24.

Kršćanski nauk za puk.

Na uporabu crkvenu priredio Cvjetko Gruber, ladjevački župnik. Na ocienu crkvenim factorom. Zagreb 1887. Grünhut.

(Konac.)

Što da kažemo o provedbi? Ta je prava nakaza, kojoj neznaš gdje je glava a gdje noge. Pravo govoreć ni nejma glave, jer gdje je glava, tud je i logika — o njoj pako u cieloj provedbi ni govora. Bez glave nejma ni tiela zdrava, mjesto tiela krpe su, koje kriju mršavu okostnicu. Gruberov kršćanski nauk nikakva cjelina, nego hrpa istina i to onih, koje su po njegovom mnienju po trebite puku za vjerovanje. Gruber je po svojoj miloj volji skrojio objam i obseg istina koje se imadu puku tumačiti; nekoje istine sasvim je izpustio (n. pr. potreba vjere i njezina svojstva, svojstva molitve, o milosti itd.) a nekoje samo nuzgredice spomenuo (n. pr. nauk o providnosti božjoj, o prvotnom stanju čovjeka, nauk o crkvi itd.). Pojmimo doduše težku situaciju u koju je došao pisac svojim sustavom. Dao se na posao komu ni iz daleka dorasao nije; radio je po sustavu u koji nije proniknuo, pa nije znao kamo da mnoge istine umetne i nadoveže, a mnoge mu vazda ni na pamet nisu došle, što nije ni čudo, kada si nije preduzeo dati cjelinu nego hrpu najpotrebitijih, dohvatu puka pristupnih istina.

Samo da nekoliko primjera navedemo, kako Gruber logičnom dosljednošću pitanja niže i veže. Za nedelju 51. propisao je Gruber ova pitanja: 383. kako glasi vjerovanje apoštolsko. 384. Zašto se zove vjerovanje. 385. Što će reći vjerovati. 386. Što imade svaki katolik vjerovati. 387. Zašto se ovo zove vjerovanje apoštolsko. 388. Kako se dieli vjerovanje apošt. 389. Što nas uče ovi 12. čl. vjerov. apošt. Upozorujem čitatelja, da je u pitanju 383. 384. govor o vjerovanju apostolskom, već u pitanju 385. govori se u obće o pojmu vjere; u 386. o vjeri kršćanina katolika; a 387. pitanje vraća se opet na vjerovanje apostolsko.

Još bolji primjer Gruberovog sustava nalazimo u pitanjih odredjenih za 52. nedjelju. Tud je rekapitulacija (opetovanje čega, zar cieloga kršćanskoga nauka?!) 390. pitanje: Tko te je stvorio. 391. Zašto te je Bog stvorio? 392. Kada kršćanin Bogu služi? 393. koja je poglavita volja božja? 394. Što će to reći spasiti se. 395. kad nam je grieh zatvorio vrata nebeska, koj nam jih otvorio? 396. Tko te je odkupio? 397. Tko te je posvetio? 398. Čim nas posvećuje Duh sv. 399. Koja je prva istina sv. vjere. 400. Koja je druga itd. 403. Koja je peta istina sv. vjere.

Kako je Gruber došao najedanput do toga da govori poslje Duha sv. o nekakvih 5 istina kršć. vjere — Bog neka ga pita; a nota bene u njih u kršć. nauku nejma nigdje ni spomena. Pa zato će se puk punim pravom morati pitati: kakve su to istine, zašto se ondje naposeb 5 istina samo nabraja i ističe, zar ih u obće više nejma, ili ne moramo više ih ni pamtiti, ni učiti ni vjerovati?! Tako bi barem mogao a i smio tkogod umovati; ali mi ne ćemo tako, mi ćemo samo reći, da je tim kršćanski nauk jako nepregledan, jer nisu istine naravnim redom poredane si na vojem mjestu istumačene. A jer je povrh toga Gruber hotio pod svaku cienu izbjeći sve definicije[1]) samo da ne bude tobože skolastičan, nego skroz popularan, više puta je, da se najblaže izrazim, i netočan. Da to samo na nekoliko primjerah pokažem, počet ćemo sa stranicom, kojom se Gruber u predgovoru najviše ponosi i koju zove „najpopularnijom i od koje ne zna da može popularnije i biti;" uvod je to u kršćanski nauk u kojem se govori o znamenju sv. križa. Pitanje 2. kamo stavljaš najprije ruku kad se križaš pa što veliš? Odg. Stavljam na čelo i velim: u ime Otca. 3. Zašto to? Zato jer glava je prvo i glavno udo našega tiela a Bog Otac je prva osoba sv. Trojstva. 4. Kamo zatim nosiš ruku i što govoriš? Nosim ruku na prsa (prema utrobi) govoreći: i Sina. 5. Zašto to? Zato jer se je Isus sin božji uputio u utrobu bl. Djevice Marije i postao za nas čovjekom. 6. Kamo onda nosiš ruku i što kažeš? Nosim ju na lievo rame te velim: i Duha; pa na desno govoreći: svetoga. 7. Zašto križajuć se stavljaš ruku prije na lievo, pa na desno rame? Zato jer nas je Isus po sv. križu prenjeo od strane lieve na desnu stran. 8. Što znamenuje ovdje strana lieva, a što desna? Strana lieva znamenuje stranu grieha i prokljestva, a strana desna stranu spasa i blaženstva. — Eto to je taj najpopularniji Gruberov nauk o znamenju sv. križa, od kojega nejma na svietu popularnijega. Tako on sudi o njem, a mi obični ljudi? Mi mislimo, da je negdje Gruber naišao na alegorično, mystično tumačenje križanja; za njega bilo to novo, svidilo mu se, pa kako da odoli živoj želji umetnuti tu alegoriju u svoje mezimče — u kršćanski nauk — ono će mu donjeti hvalu najpopularnijeg pisca kršćanskog nauka. Briga Grubera: da li je to i sbilja pravi stvarni i povjestnički razlog, zašto se kršćani tako križaju; briga njega: da li će njegov puk tu alegoriju pravo i koristonosno razumjeti. Gruber bi ipak morao znati, da kršćanski nauk (pa još tomu kratak kršć. nauk) po naravi i biću i svrsi svojoj izključuje svako mystično tumačenje, a dopušta samo stvarno. Zar ne uvidja Gruber onih razloga, radi kojih se u pučkom tumačenju kršćanskoga nauka treba klonuti svega što ne ide u obseg objave božje? Vjerujte mi gospodine, da bi i istini i dohvatu našega puka bolje poslužili, da ste rekli: križamo se zato, jer

---

[1]) Da ne budemo nepravedni, priznat ćemo, da je pisac valjda i proti svojoj volji upustio se i u definicije ili u skolastičko tumačenje — ne znam ni sam što je. Da imadu čitatelji barem pojam i o tomu, evo im primjera u pit. 139. Zašto se Isus zove rieč. Odg. Zato, jer čovjek pokaže s riečju što misli, a Bog je po Isusu pokazao, što je nakanio učiniti čovjekom. Zar nije to popularno?!

je na križu umro za nas sin Božji i jer križajuć se izpovjedamo dva glavna otajstva svoje vjere naime otajstvo sv. Trojstva i otajstvo svoga spasenja na križu; ili ako to ne valja (jer i Deharbe ima tako) a vi da ste rekli: križamo se zato da na sebi načinimo (sebe označimo) znak križa i tim da se osiguramo proti svim napastim i pogibeljim. Pa ako ste mislili, da je ugoditi i znatiželjnosti vašega puka, te mu valja reći, zašto se meće najprije ruka na lievo rame pa onda na desno, opet bi istini bolje poslužili da ste jednostavno (i to sasvim prema dohvatu puka) rekli: zato jer se svi kršćani od vremena apostola tako križaju. Tim bi postupkom bolje osvjedočili vaš puk, da je vrlo spasonosno se križati a podjedno ga uvjerili, da je križanje vrlo častno — jer u crkvi drevna stvar. Apropos! A zašto se, kad se nosi ruka od lievoga ramena na desno izgovara: i Duha sv.? To ste nam dužni ostali kazati. Ili vaš puk nije znatiželjan i to znati? Ako budete morali drugo izdanje objelodaniti svesrdnom prošnjom za imprimatur, onda liepo molim, barem nama „theoretikom" i to još kažite — da budemo glede križanja sasvim na čistu. Još nešto. Znam doduše da rieč „uputiti se" u običnom načinu govora znači = nekamo poći; nu u crkovnoj porabi rieč ta rabi, da se označi = primiti na se tielo, pût čovječju; u kršćanskomu nauku morali ste se onoga zadnjega značenja držati a ne onoga prvoga. U ostalom to je malenkost. Ne ću dirati u pravopis i gramatiku Gruberovu, ali jer su pitanja u katekizmu velike i didaktičke vriednosti, spomenut ću samo, da je pisac jako nejasan u mnogih pitanjih, ne znajuć razlikovati odnosnog zaimena od upitnog. N. pr. Pit. 17. koja je prva osoba sv. Trojstva? Pit. 76. Po kojem je Bog tješio narod kroz ovo dugo vrieme? Pit. 78. koje je narodu Bog dao obećanje? Pit. 126. koja je mati Isusova? Pit. 148. koji su se zatim poklonili Isusu? Pit. 180. kada molimo s kojim govorimo itd. itd.

U svih katekizmih (kao i svih vjeroučnih knjigah u obće) glavna je stvar vjera. To je i sasvim u redu, jer vjera je temelj, vrelo opravdanju, jer „bez vjere nije moguće dopasti se Bogu." Vriedno je daklem još barem pogledati, kako je Gruber u svom kršćanskom nauku to pitanje obradio. Gdje je u Gruberovom sustavu najzgodnije mjesto za vjeru? Nigdje! Za vjeru u Gruberovom sustavu u obće i nejma mjesta! Govori on doduše o vjeri i to tako popularno, da mu je za nju sasvim dosta jedino pitanje i na to dakako jedan jedini odgovor. O vjeri govori pitanje 385., koje (intra parenthesim sit dictum) nestoji u nikakvom logičnom savezu ni sa predidućim pitanjem 384. niti sa sljedećim 386. Ali da čitatelji sami sude logični taj vez evo im diljem tih pitanja sa odnosnimi odgovori. Gradivo za 50. nedjelju govori o očistilištu, nebu i paklu i naposeb zadnje pitanje 382. iz tog odsieka glasi: Što indi čeka svakoga čovjeka? Ogd. čeka ga: smrt, sud, pakao ili kraljestvo nebesko. Upozorujem čitatelje na konstrukciju i toga pitanja, po kojoj se dade izvesti, da svakoga čovjeka čeka: ili smrt ili sud ili pakao ili kraljestvo nebesko — jedno od ove četiri stvari. Nu to ćemo oprostiti Gruberu, jer je on dobro mislio, samo se zlo izrazio, htio je naime reći, da svakoga čovjeka čeka: smrt i sud a zatim pakao ili kraljestvo nebesko. Ele na taj će odgovor, kakav je takav je, Gruber nadovezati logično i stvarno najbližu istinu, pa zato sljedeće (383.) pitanje glasi: kako glasi vjerovanje apoštolsko? Odg. (vidi sprieda) 384. Zašto se zove vjerovanje? Zato jer se iz njega u kratko učimo, što imamo vjerovati. 385. Što će to reći vjerovati? (sada slušajte popularnu definiciju). Odgovor: Vjerovati će reći sve za istinu držati. 386. Što imade svaki katolik vjerovati? Imade vjerovati sve, što je Bog objavio i što nas crkva uči. 387. Zašto se ovo zove vjerovanje apoštolsko? (zar ovo sve što je Bog objavio i crkva uči?) Odgovor: Zato jer su ga apoštoli po nalogu Isusovi učili. 388. Kako se dieli vjerovanje apostolsko? Dieli se u 12. (?) članaka. 389. Što nas uče ovi (?) 12. (?) članaka vjerovanja apoštolskoga? Uče nas u kratko sve što imamo vjerovati o Bogu Otcu, o Bogu Sinu i o Bogu Duhu svetom.

Ne treba nikoga upozorivati na logični vez, po kojem je Gruber iza posljednih stvari došao na vjerovanje apoštolsko, jer će svatko i sam viditi, da to nije sustav, nego je to rhapsodija i to posebne vrsti; ne treba niti izticati logični poredak pitanja, koja se tiču apoštolskog vjerovanja, jer i to je logika posebne vrsti, kada se pitanjem 383. počima sa vjerovanjem apoštol. na poseb, pak onda u pitanju 385. prelazi na vjeru u obće, da se onda pitanjem 387. opet povrati k vjerovanju apošt. na poseb.

Vriedno je čuti kako Gruber tumači svomu puku, dakako popularno, što će to reći vjerovati? Na to pitanje neće on odgovoriti školastičkom definicijom, on će na to pitanje odgovoriti „najpopularnije, da već ne možeš željeti popularnije." Daklem što će to reći vjerovati? Vjerovati će reći: sve za istinu držati. Moraš daklem (tako će župljani ladjevački umovati) sve štogod si i gdjegod si što čuo, moraš sve to za istinu držati, ako želiš, da se o tebi uzmogne reći: ti vjeruješ. Sve od predja baštinjene predsude, bajke — sve moraš za istinu držati i onda istom možeš o sebi reći: ja vjerujem; jer vjerovati reći će: (to je g. župnik rekao) sve za istinu držati. Znam da nije ovako mislio g. župnik, ali ovako je eto napisao u svom kršć. nauku. Znam da je on htio u pitanju 385. puku etymoložki raztumačiti rieč: vjerovati, htio je reći svomu puku, što ta rieč u svakdanjem naravnom smislu znači. Ali njegova je definicija i za taj slučaj skroz pogrješna; jer ni u naravnom smislu i u svakdanjoj porabi vjerovati ne znači: sve za istinu držati, nego je za pojam vjere tad dosta i nešto samo za istinu držati, ali se za pojam vjere mora sada bezuvjetno nešto još nadodati, što bitno i suéno ide na pojam vjere, jer joj je to formalnim razlogom, a to je: ugled dotičnoga

rad kojega držim ono što sam čuo za istinu. U odgovoru daklem na pitanje 385. koji ne zaprema ni jedan redak, imade tri velike pogrješke. Prva je pogrješka, kada se iza pitanja 384. u kojem je govor o vjerovanju u vrhunaravnom smislu već u sljedećem pitanju tumači pojam vjere u naravnom, svakdanjem znamenovanju, a da se na tu razliku ničim nije upozorilo. Druga je pogrješka, što Gruber za pojam vjere i u tom naravnom znamenovanju traži: sve za istinu držati; a treća je pogrješka u tom, što pisac sasvim krivo tumači pojam vjere, izpustiv u definiciji upravo ono što vjeru čini vjerom: auctoritatem loquentis.

Tim jedinim pitanjem (i to još nakazni) svršio je pisac „tractat“ o vjeri, koja ipak imade i po njegovom osvjedočenju osigurati „pučki spas.“ Samo iz milosti nadodaje još jedno pitanje tičuće se vjere: što imade svaki katolik vjerovati? U ta dva pitanja izcrpio je on i pojam i predmet i potrebu i svojstva vjere. Na čast mu takav kršćanski nauk! Uz sve to mislim, da ćemo već ipak ostati kod — makar i školastika — Deharbe-a.

P. S. gospodine uredniče! Vi znate, da sam ovo nekoliko misli napisao jedino prinukan vašom prošnjom. Izpričajte me, ako nisam vašoj želji i očekivanju zadovoljio i redom sva pitanja i cielu provedbu Gruberovog sustava prošao. To bi bile prave pravcate Tantalove muke! Nu sudeć po predgovoru što ga je Gruber napisao za kršć. nauk i po ona dva priposlana njegova u Kat. Listu, izticati mane i nedostatke u kršćanskom njegovom nauku, znači vodu grabiti rešetom.

Pod konac vam mogu javiti i sitnu doduše viest, ali zato ipak pikantnu. Gruber je svoj kršćanski nauk, o kom je osvjedočen da je najpopularniji, i da je samo u njemu osiguran „pučki spas“ poslao knjižaru Moseru u Graz „svesrdnom prošnjom“ da ga dade na njemački prevesti i u svojoj nakladi da ga izda i njemačkim biskupom ponudi. Još nešto. Baš kad sam svršavao ove redke, čuo sam, da je Gruberovom kršć. nauku Vrhbosanska duhovna oblast uzkratila u svoje područje post debut. Malum omen — jer exempla trahunt.

Prof. Dr. J. Bujanović.

Dopisi.[1])

(Iz Ivanićkog kotara). U zadnjem broju Kat. Lista opisan je put presjetloga gosp. biskupa Gašparića sve dok je presv. g. biskup krenuo iz Kloštra Ivanića u Dubravu. Dozvolite gosp. uredniče, da nastavim opis putovanja presv. g. biskupa.

Krenuv presv. g. biskup iz Kloštra Ivanića u Dubravu, dočeka ga na medji obć. poglavarstvo i banderij od 13 naših seljaka i 10 Moravaca. U samoj Dubravi dočeka presv. g. biskupa svećenstvo, školska mladež i sila župljana. Pozdraviv mjestni župnik biskupa krenusmo u procesiji u crkvu, te iza obična uvoda obavi biskup vizitaciju žrtvenika i ciele crkve.

Pohvaliti mi je slavno obć. poglavarstvo, koje je dalo podići veliki i krasni slavoluk pred župnim dvorom i svu Dubravu drvećem izkititi, dočim su Moravci na ulazu u Dubravu podigli liepi slavoluk.

Drugog dana dielio je biskup sv. potvrdu, a potvrdjeno ih je 1103. Poslije sv. potvrde vrati se biskup u župni dvor, gdje mu se pokloni obć. poglavarstvo, zatim svećenstvo a napokon tri Moravca, kojih ima u ovoj župi do 1000 naseljenih. Tim naseljenjem Moravaca u župu dubravsku, a ima naseljenih i Čeha, Primoraca i nješto Njemaca i Taljana, postala je župna crkva premalena za toliki narod. To je i sám presvietli g. biskup uvidio. Nadamo se, kada dodje do toga, da se župna crkva razširi, da će darežljiva ruka Nj. Uzoritosti kao kolatora priskočiti nam u pomoć. Župna crkva dubravska jako je liepa, jer je postavljen novi pločnik i jer su za vrieme od 2 godina 3 žrtvenika skroz ponovljena, te je žrtvenik podignut na čast sv. Josipu biskup istoga dana blagoslovio. Pločnik i sva 3 žrtvenika ponovljena su dobrovoljnimi prinosi župljana.

U $^1/_2$5 sati krenu presv. g. biskup iz Dubrave u Čazmu i prem je silno daždilo, sabralo se ipak dosta naroda, da još jednom vidi biskupa i s njim se oprosti. Obć. poglavarstvo sa mjestnim župnikom pratilo je presv. gosp. do Čazme, gdje ga na medji opet dočeka i pozdravi obć. poglavarstvo čazmansko i banderij. Kako u Dubravi i Čazmi, tako je presv. g. biskup i po drugih župah našega kotara svečano i srdačno dočekan koli od svećenstva i poglavarstva toli i od naroda.

Spomenuti mi je još, da je presv. gosp. biskup u svakoj župi držao izpit iz kršć. nauka, te bolju mladež nagradio molitvenici, slikami i čisli. Poslije kršćanskoga nauka presv. gosp. svagdje je sam opominjao, da i stariji i mladji čim bolje polaze službu božju i kršć. nauk, pa da nastoje i u drugih koristnih stvarih napredovati, da tako postignu sreću i na ovom a osobito vječnu sreću na drugom svietu. Po svih župah ovršio je biskup kanonički pregled propisanom točnosti. I pošto je tako završio svoje od Nj. Uzoritosti povjereno si apostolsko poslanstvo u kotaru našem, započe presv. g. biskup na 15. o. mj. dieliti sv. potvrdu u kotaru garešničkom, dočim si je kod nas biskup vrlimi svojimi svojstvi ostavio uspomenu, koje ćemo se uviek živo sjećati. *Š.*

Braćo župnici pozor! Putuju po našoj domovini dva bradata i crnomanjasta mužkarca, koji su odieveni poput svećenikâ obreda iztočnoga te su kao „kaldejski“ svećenici označeni u pismih, koja pokazuju kao svjedočbe svoje; putuju pako u tu svrhu, da izprose milodarâ za gradnju i crkve svoje i škole.

Evo što pobudjuje sumnju protiva njim: 1) jednoga od njih prepoznavaju mnogi kao da su ga već minule godine vidili, gdje je sa drugim nekakovim licem hodao

[1]) Radi obilnog materijala niesmo mogli donieti u posljednjem broju ovoga dopisa i sliedećeg upozorenja gg. župnikom. Op. ur.

prosjačit za drugu svrhu; 2) opazilo se, da svaki od njih imade svoju knjigu za upisivanje milodarâ, pak da predlažu sad ovu sad onu knjigu — prema okolnostim kuće, u kojoj prosjače; 3) opazilo se i to, da oni sami svojom rukom upisuju veće brojke forintâ, samo da mogu laglje predobiti druge dobroćudnike, neka ne bi dali i upisali manje, — pak upravo zahtievaju i sile, neka im se daruje više, a očituju zlovolju svoju i osorimi riečmi, ako im se dade malo; — 4) kad ih se zapita: gdje im je svjedočba biskupa njihova? gdje signatura rimske „Propagande" (koja jamačno pozna biskupe i vikare iztočne)? gdje signatura austrijskoga konzulata za autentičnost osobâ njihovih? gdje signatura austrijskoga ministarstva vanjskih poslâ i „Apostol. Nunciature" u Beču, pošto su i ondje prosjačili? Na sva ova pitanja ne znadu ovi kaldejci (?) ništa odgovoriti, već pogledava začudjeno (!) jedan na drugoga. . . .

Iz svega ovoga dade se zaključiti, da ovi prosioci nisu katolici; a može se pitati: ne bi li oni bili onakovi ljudi, kakav bijaše onaj „biskup Mezopotamski", koj je god. 1873. kako drugdje tako i kod našega duh. stola znao izhoditi si preporučna pisma te vozeći se sa prevejanimi drugovi od župe do župe, izmamio silu novacâ ne samo od svećenstva, nego i iz blagajnâ" crkvenih, a napokon kao varalica bio uhićen u Trstu. *L.*

Čisti vosak u voštenicah. U br. 3. „Hratske pčele" t. god. stoji dopis veleč. g. Paje Kremplera iz Kutjeva ddto. 9. veljače t. g.

U tom dopisu veli veleč. g. dopisnik: „Kako u nas, tako i drugdje u nas mnogo pčela ima, a za crkve nemožete voštenih svieća dobiti! Nije li to čudnovato? Prodaje se doduše i u nas svieća, koje se zovu voštene svieće, ali svega u njih više ima i loja i stearina, samo voska najmanje. Stoga smo prinuždeni potriebu svieća podmirivati iz Ljubljane i iz Gorice. Tamo se dobivaju čiste voštane svieće pod istu cienu, kako ih mi u Hrvatskoj i Slavoniji za tako zvane voštane plaćamo."

Neka mi veleč. gosp. dobrostivo oprosti, ako na ove rieči velim, da naime pravo na sploh. Ima i u Hrvatskoj voštenar, koj za to jamči, da je u njegovih voštenicah čisti vosak, pak je pripravan pokloniti crkvi vriednost voštenica, ako mu se uzmogne dokazati da nije u voštenicah čisti vosak. Stoga nismo „prinuždeni potriebu svieća podmirivati iz Kjubljane i iz Gorice." Jer i u Hrvatskoj „se dobivaju čiste voštenice pod cienu, kako ih mi" izvan nas plaćamo. Ako bi možda razlike bilo za koj novčić, nevaži obzirom na to, što se podupire domaći obrt.

Spominje se u dopisu, da vošteničari iz Ljubljane i iz Gorice „povrh toga ni poštarine ne računaju, a u nekih slučajevih ni sandučiće, u kojih svieće odpremaju."

Ja sam svakiput, a posljednji put 27. siečnja t. g. dobio od domaćeg obrtnika pravih voštenica u sandučiću, a nije ga uzeo u račun, prem je bilo samo 4 kg. voštenica. Poštarinu sam platio istina ja, ali ni to nevaži. Obrtnici u Ljubljani i Gorici imadu veliku prodju, pak zato lahko prikazuju poštarinu. Kad budu Hrvati složno podupirali svoga sdušnoga obrtnika, tad će i on moći prikazivati poštarinu. U ostalom kad bismo u domaćega obrtnika naručivali, nebi poštarina tolika bila, da je nebi dotični župnik na korist svoje crkve iz svoga džepa platiti mogao ili htio.

Nu sad treba, da rečem, tko je taj sdušni domaći voštenar. Piši svatko g. Stjepanu Sučiću voštenaru u Križevcih, pak će dobiti vošten:ce nepotvorene, 1 kg. za 2 50 for. a. v.

U Cerju 16/5. 1887.

H. J. Wohlmuth.

Viestnik.

Zagreb. Na prvi dan Duhova služio je svečanu Pontifikalnu sv. misu Uzoriti gospodin kardinal nadbiskup a zatim dielio sv. sakramenat potvrde 614. Drugi dan potvrdjivao je presv. gosp. biskup Gašparić a potvrdjeno je 736.

— Dne 27. pr. mj. umro je svećenik jubilarac Franjo Horvat nadarbenik u Jaski. R. i. p.

Za misiju u Danskoj prikaza presvietli gosp. dr. Juraj Posilović biskup senjski 20 for.; zatim p. n. gg. Antun Vrček, župnik 1 for.; Fr. Stefan, kapelan 1 for.; A. Š 1 for.; Jos. Lach, župnik 1 for. 50 novč.; Josip Huzek 1 for.; Fr. Antun Marinović, franjevac 3 for.; Neimenovani 10 for.; N. N. 10 for.; Mat. Živko 1 for.; Baldo Miličić na Trsteniku 5 for.; N. Kamenar, kateketa 1 for.; Andrija Košnjak, prisjedaik duh. stola i župnik 2 for.; Andr. Kotlarski duh. pomoćnik 1 for.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Štefanović Marko, u Petrovaradinu. Mičetić Dionizij, iz Ponikava kuće br. 1. učenik pučke škole u Kukuljanovu. Stipčić Ivan Antunov, iz Malog-Dola kod Kraljevice. Trčak Janko i Munjko Blaž, u Maću. Pučka škola u sv. križu Začretje. Mužić Stipo, obć. blagajnik u Lipovljanih. Obća pučka škola u Prezidu.

Knjižtvo. Sveučilištna knjižara Franje Županа izdala je nedavnn Osmana Ivana Gundulića s pjevanjima XIV. i XV. Ivana Mažuranića. Izdanje je priredio profesor kr. vel. gimnasije, Ivan Broz. Izdanje je liepo opremljeno, a tumač i opazke Brozove dobro će poslužiti svakomu. Mi pzeporučamo svakomu ovo izdanje. Ciena je knjizi: školsko izdanje 1 f. 30 n. fino izdanje ukusno vezano 2 f.; isto sa zlatorezom 3 f. 10 n.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 23. U Zagrebu, 9. lipnja 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list iz'azi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.[1])

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Dok bude svieta ovoga, imati će i kraljestvo tmine svojih pristaša i zastupnika; bit će i tako pakostnih ljudi, koji će zlorabeći slobodu svoju poput grabežljivih vukova navaljivati na stado Kristovo te naučajući krivu nauku dizati se proti vječnim istinam, koje nauča sv. Kristova crkva. Takove kurjake i krive učitelje navieštaju već apostoli u svojih govorih i spisovih. Tako n. pr. sv. Pavao veli izrično u svom oprostnom govoru držanom Efeškim presbyterom: *„Ego scio, quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exsurgent viri loquentes perversa, ut abducant discipulos post se“* (Act. 20, 29. 30.). A povjest i svakdanje izkustvo potvrdjuje i odviše žalostnu istinu apostolskih navještaja. Za to je kano što svakomu svećeniku tako osobito biskupom dužnost, da bdiju nad stadom Kristovim budno pazeći, da im se pomenuti kurjaci i krivi učitelji u stado ne uvuku, ili, ako su se ušuljali, da se odstrane i neštetnimi učine. Kako je ta dužnost velika, dovoljno pokazuju i one nježne Pavlove rieči, kojimi je izza pomenutoga navještaja tu dužnost na srce stavio Efeškim presbyterom veleći: *„Propter quod vigilate, memoria retinentes, quoniam per triennium nocte et die non cessavi, cum lacrymis monens unumquemque vestrum“* (Act. 20, 31.). Nije uviek lagan posao izpuniti tu dužnost; jer treba često u vršenju te dužnosti mnogo znanja, velike opreznosti i one neustrašive apostolske odvažnosti, kojoj, kad se radi o obrani stvari Kristove, ni jedna žrtva nije prevelika, ni jedan obzir ljudski važniji, nego li je Krist i sv. vjera njegova. Ali čim je to teža dužnost, tim se u sjajnijem svjetlu prikazuje apostolska veličina biskupa, koji se, da tu dužnost izpuni, ne žaca upotrebiti svih sila svojih, sav crkveni i državni položaj svoj. Ako tko, a to jamačno biskup tu dužnost vršeći mora da u duši osjeća milinu onih Spasiteljevih rieči: „Qui confitebitur me coram hominibus, confitébor et ego eum coram Patre meo, qui in coelis est“ (Matth. 10, 32.). A ako ičim daje biskup vjernikom i svećenstvu uzoran primjer za nasljedovanje, a to ga jamačno daje, kad, neustrašivo i požrtvovno braneći sv. vjeru i prava sv. crkve, činom izpunjuje onu Spasiteljevu: *„Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; sed potius timete eum, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam“* (Matth. 10, 28.).

Poznato je, kako se vrlo često traže od biskupa, osobito uvaženijih, savjeti ne samo u crkvenih već i u državnih poslovih, te kako ne ried..o mora biskup glas svoj podići i pred državnimi faktori na obranu bud vjerskih bud domovinskih pravica ili probitaka. Dodaj k tomu sirotinju u obće, a napose dosta često oskudno stanje pojedinih svećenika ili pojedinih crkava, koje se u nevolji svojoj obično po najprije k biskupu utiču. Uvaži kraj tekućih svakdanjih posala i drugih ne spomenutih briga osobito tu brigu: da li svaki svećenik na svom mjestu izpunjuje dužnosti svoje; da li glavari, koji u ime biskupovo nadziru svećenstvo, i zbilja vjerno izpunjuju dužnosti svoje nadzorničke; napose da li svi svećenici dioecesanski, počam od najnižih pa sve do najviših, cielim životom svojim privatnim i javnim odgovaraju kanonom sv. crkve de vita et honestate clericorum, te da li tako vječnim istinam sv. vjere Kristove, koju

[1]) U zadnjem broju uvukla se u ovom članku na str. 174. u 1. stupcu u 4. redku odozdo pogrješka tiskarska, koju valja izpraviti ovako; „svećenik krivac ili nevin. Jeli svećenik krivac, biskupova je dužnost. . .“

naviestaju riečju, daju potvrdu i vlastitim životom. Pomisli na sve spomenute i ne spomenute brige i dužnosti biskupove; — na silesiju posala, koji reć bi svaki čas na nj navaljuju; — na težku odgovornost, koju svaki biskup tim teže osjeća, čim si je svjestniji zvanja svoga; pa se lje nećeš čuditi, kako su mnogi sveti muževi, videći da im se hoće namieniti čast biskupsku, bježali u šume i pustinje, samo da se otmu toli težkoj odgovornosti. Zaista može svaki zvanje svoje vršeći biskup sa sv. Pavlom govoriti, da se sveudilj nalazi *in labore et aerumna, in vigiliis multis;* po istini može zavapiti s istim velikim apostolom: „*praeter illa, quae extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?*" (II. Cor. 11, 27—29.). Da, sveudiljna borba i pravo ratovanje je život i djelovanje biskupovo. U tom ratu jedini sigurni štit je biskupu jaka živa vjera; a jedino sigurno sidro, koje ga neuzkolebivim čini, je dobra saviest ili samosviest, da mu rad i život odgovara svetim načelom zvanja njegova. S toga i piše sv. Pavao Efeškomu biskupu Timoteju, a time stavlja na srce svakomu biskupu: „*ut milites bonam militiam, habens fidem et bonam conscientiam, quam quidam repellentes circa fidem naufragaverunt* (I. Timoth. 1, 18 19.)

A za što iztaknusmo nješto na šire težko breme i veliku odgovornost biskupsku? — Za to, da mi svećenici, videći kako su mnogobrojne i težke dužnosti biskupske, a znajući kako blagosovni učinci za svećenstvo i narod proizteču iz vršenja tih dužnosti, nadjemo u težini i važnosti zadatka biskupova što silniju ponuku, da svaki svomu biskupu breme njegovo olahkotimo te ga podupremo u vršenju uzvišenoga zvanja njegova. Učinit će to svaki svećenik, pa ma bio i na najnižem stepenu, ako bude kriepošću, znanjem i savjestnim vršenjem dužnosti u svih prilikah dostojno zapremao svoje mjesto. Posebice će u velikoj mjeri poduprti biskupa u njegovu djelovanju oni svećenici, koji u ime biskupovo vrše nadzor nad većim ili manjim dielom svećenstva, ako prednjačeći sami kriepostmi svećeničkimi budu napose savjestno izpunjivali svoje nadzorničke dužnosti. Najveću pako pomoć mogu a i moraju biskupu pružati svi oni svećenici, koji su bud kao članovi duhovnoga stola bud kao bliži savjetnici i doglavnici biskupu o bok postavljeni te kao takovi najsvetijom dužnošću pozvani, da biskupa istinito i podpuno izvješćuju o pravom stanju naroda i svećenstva ciele biskupije te da mu predlozi i savjeti svojimi omoguće, kako će u svih pojedinih slučajevih onakove izdavati odluke i odredbe te u obće onako izpunjivati biskupsku vlast i dužnosti, kako to propisuju kanoni sv. crkve, a zahtievaju interessi sv. vjere i spas naroda. Ako i ide biskupa u svih njegovih činih zadnja rieč i odluka, ako i pada na nj konačna odgovornost, sasvim tim veliku odgovornost, gdjekad možda i veću od samoga biskupa, nose za njegove čine njegovi savjetnici i doglavnici. Jer biskup kraj najbolje volje ne može sam svuda dospjeti, ne može svega sam vidjeti i znati, a gdjekad možda, ne bude li na stanovite okolnosti posebice upozoren, niti uviditi dojma svakomu činu ili propustu. Istina, ponajviše visi od samoga biskupa, kakove ima savjetnike i doglavnike te kakove ljude diže na najviša mjesta u svojoj biskupiji. Ali kad je tko, bilo kriepostmi i sposobnostmi bilo ma kakovim uplivom, podignut tako visoko, da glasom svojim sudjeluje u upravi biskupije i upliva na čine biskupove: e tada neka ne zaboravi, da mu je, čim na višem mjestu stoji, tim svetija dužnost uzornim životom i savjestnim vršenjem dužnosti prednjačiti onim, koje mu valja ravnati i nadzirati, te da će, ako ne pred svietom, a to svakako pod Bogom polagati račun, da li je i kako je podupirao biskupa u vršenju težkoga zadatka njegova. Taj će račun biti tim teži, čim je više primio od Boga darova, čim više milosti od sv. crkve, čim više dobročinstva do biskupa. Ali ako je i težak taj račun, ako i težko to breme, nedvojbeno će ljubav za sv. crkvu, oduševljenje za čast staleža svećeničkoga i za spas naroda te pogled na sigurnu nagradu kod Boga učiniti, da svekoliko to breme bude jugum suave et onus leve (Dalje će sliediti.)

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

Prvi su se put čule carske rieči „moja volja imade vam biti kanon", kad ih je rekao Konstancije na sinodu Milanskom, 355. godine, a rekao ih, da prisili biskupe katoličke na arijanisam. Ali su mu biskupi odvratili: neka se boji Boga, koji mu je dao vlast, da mu je opet ne uzme; neka se boji dana sudnjega i neka ne mieša svjetovne vlasti s crkvenimi zakoni.[1])

Bili su ono žalostni dani za crkvu katoličku, koji su na usta sv. Jeronima izstisnuli bolni uzklik: „*ingemuit totus orbis et arianum se esse miratus est.*" Ali je i uza sve nasilje bilo jošte dosta boraca za slobodu crkve.

Biskup Lucifer kalaritanski (Cagliari na Sardiniji) u raznih spisih (Pro Athanasio ad Constantium Impe-

[1]) Athanas. hist. Arian. ad monachos c. 33. i 34.

ratorem, de rebus apostaticis, de non conveniendo cum hæreticis i osobito „moriendum est pro Dei filio.“[1]) upravo grmi protiv Konstancija. Neću navoditi oštrijih izraza njegovih, već čuj samo kako piše u pismu „Pro Athanasio.“ Pozivao se Konstancije na Deut. 17, 9. veleći da Mojsije uz svećenike spominje i sudce, a Lucifer mu veli: Dokaži da si nam za sudca postavljen; dokaži da si za to car postao, da nas siliš oružjem svojim... Kad ovoga ne možeš dokazati, jer ti je ne samo propisano, da ne vladaš nad biskupi (razumije se u stvarih crkvenih) već da slušaš njihove zapovjedi... itd.

A sv. Atanasije ovako je sudio o spomenutih djelih Luciferovih: „Primili smo pisma i knjige tvoje bogobojazne i svete duše, u kojih smo vidjeli sliku apostola.. učiteljsku stolicu istine ... nauk prave vjere ... neoskvrnutu predaju otaca naših, istinito pravilo svećeničkog staleža.“ A opet na drugom mjestu pita: „Kad se je čulo, da su crkvene odredbe od cara dobile svoj ugled, ili da su se carske odredbe smatrale crkvenimi zakoni?“[2]) Spomenuti pak Hosije piše Konstanciju: „Prestani jedan put s postupanjem svojim. Tebi je Bog dao carstvo; nam je povjerio crkvu. Kao što se onaj opire odredbi božjoj, koji dira u vlast tvoju: tako se i ti čuvaj, da ne učiniš sebe krivca velika zločina, ako sebi prisvojiš, što pripada crkvi (na ime vlast).

Ovakva je bila pravna sviest crkve za nasilja Konstancijeva. I pravo je pobiedilo.

Spominjem još samo rieči Grgura Nazijanskoga (328—390) (orat. 17. ad Theodos.): „I tebe, o care, podlaže kršćanski zakon mojoj vlasti i mojemu priestolu. Jer i mi biskupi imademo vlast, pak dodaj, vlast izvrstniju i savršeniju.“

Ovo su sami crkveni auktoriteti. Evo još njekoliko vladalačkih izjava. Za Konstantina V. znademo, što je mislio. Teodosije i Valentinijan pišu u poslanici saboru efeškom (431. g.), da su nakani brinuti se samo za vanjski poredak sabora i da šalju svoga poslanika Kandidijana „sed ea lege et conditione, ut cum quæstionibus et controversiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat, *nefas est enim, qui sanctissimorum episcoporum catalogo adscriptus non est, illum ecclesiasticis negotiis et consultationibus sese immiscere.*“[3]) Imperator je Marcijan sam bio prisutan u saboru kalcedonskom (451. god.). U govoru, kojim je pozdravio biskupe, veli medju ostalim: „Nos enim ad fidem confirmandam non ad potentiam aliquam exercendam, exemplo religiosi principis Constantini synodo interesse voluimus.“[4]) Da i sam se Justinijan, koji je sigurno mnogo jada zadavao crkvi, pozivlje na crkvene zakone. Npr. „Sancimus igitur sacras per omnia sequentes

[1]) Maxima biblIot. vet. patrum. T. 4. p. 181—249.
[2]) Opera Editio Froben. p. 456.
[3]) Mansi. Tom. IV. col. 1119.
[4]) Conc. Chalcedonense act. VI. Mansi T. VII. col. 130.

regulas“[1]); I opet „Nos sequentes sanctorum apostolorum et eorum, qui post eos in sanctis Dei ecclesiis conversati sunt, dogmata etc.“[2]) On je u obće priznavao crkvi vlast, kojoj je i on sam podložan.

Evo ovo su historijske činjenice, kojime se liepo objašnjuje odnošaj crkve i države u 4. i 5. vieku. Što je dakle tvrdjenje Tvoje?

Crkva je u prijateljskih odnošajih s državnom vlasti ovoj dopuštala znamenito sudjelovanje i utjecanje u svoj pravni red, kako je i država često ustupala crkvi i svojih prava. Ovako se dogodilo, što su i crkveni zakoni došli u državne kodekse te postali i državni zakoni; dakako na najveću korist države same.

Ti iz toga izvodiš, da su crkveni zakoni tek „sankcijom državnoga vladara dobili formalnu kriepost“ i za crkvu, jer odmah dodaješ „njemu (vladaru) pripadaše prema tomu vrhovna zakonodavna vlast i glede crkvenih pitanja, pa kao što *Codex Justinianeus* i *Novele* sadržavaju crkveno pravo rimskoga carstva, tako je crkveno pravo franačke države sadržano u kapitularima uza zaključke koncila, što ih sazivaše i potvrdjivaše vladar.“

Ovdje se i opet vidi, kako si Ti silan logik. Iz toga, što su crkveni zakoni došli u državne kodekse, možeš logički izvoditi, da su oni sankcijom državnoga vladara postali državni zakoni; ali da su oni tek sankcijom državnoga vladara postali zakoni crkve, to bi Ti morao istom dokazati. No toga nećeš ni kada dokazati. Ja Ti navodim samo ovo dvoje da razmisliš. *a*) Ili su vladari uvrstili u svoje kodekse nove zakone o crkvenih stvarih t. j. stvorili nove zakone, po dogovoru s crkvom ili niesu. Ako jesu, onda šuti. Ako niesu, bilo je nasilje; a nasilje nije pravo. *b*) Imade u istinu u ovo vrieme malo zakona uvrštenih u državne zakonike, koji ne bi već prije od crkve bili stvoreni. Sam protestanat Beveridge[3]) piše: „Što god je Justinijan uvrstio o crkvenih osobah ili stvarih u Kodeks ili Novele, bilo je već davno prije od duhovne koje vlasti utvrdjeno nego li ovamo uneseno, kako će to svaki poznavalac crkvenoga i svjetovnoga prava indukcijom iz dotičnih mjesta lahko uviditi.“ Ti ovoga ne uvidjaš? Zar niesi ovoga proučavao? Za što onda pišeš o tom?

A što da tek kažem o franačkim kapitularima! Ta za Boga! Bar se Karlo V. neprestano pozivlje na crkvene zakone, na apostolsku stolicu. On je istina sazivao tako zvane mješovite sabore, ali kako izriekom veli, vlašću, punomoćju sv. stolice.[4]) Za crkvene sabore veli u obće „da imade

[1]) Nov. VI. c. 1. Izporedi još Nov. III. V. XLII. Praef. Nov. LXXXIII.
[2]) Cod. l. I. t. I. n. 5. Izporedi i 6. 7.
[3]) Proleg. ad Synodicon sive Pandectas canonum n. 2. Izp. Schenkl Institutiones juris eccl. Ratisbonæ 1853. T. I. p. 408.
[4]) L. VI. c. 197. Capitul. Izp. Scheeben, Periodische Blätter. 1877. Bnd. 5. S. 451.

apostolska stolica po zapoviedi našega gospodina, radi zasluga sv. Petra, po ustanovah sv. kanona vlast sazivati crkvene sabore."[1]) A o načinu, kojim se razpravljalo u ovih mješovitih saborih piše Hinkmar (nadb. u Reimsu 844-882.): „Qui (tj. biskupi i lajici) quando separati a ceteris essent, in eorum manebat potestate, quando simul, vel quando separati residerent; *prout eos tractandae caussae qualitas docebat sive de spiritualibus, sive de saecularibus, seu etiam commixtis.*"[2]) Zar je Karlo V. i tim pokazao da se smatra zakonodavcem u crkvi i za crkvu, kad je i u sitnih disciplinarnih stvarih tražio upute i dozvole u rimske stolice; kad je n. pr. tražio dozvolu od pape ili biskupâ, da smije kod sebe zadržati kojega biskupa dulje nego li je to zakon dopuštao, ma da je to želio u poslu crkvenom? Istoga su duha i mišljenja bili i nasljednici Karla V., kako to povjest nesumnjivo svjedoči.

Pravo dakle imaš kad veliš: „Franački vladari iskreno su se trsili, da rade u duhu crkve", ali su oni ovaj duh crkve, duh kršćanstva, tako shvatili, da je crkvena vlast zakonodavac u crkvenih stvarih. U zapadno-rimskom carstvu, starom i obnovljenom, za ista je davno već vriedilo načelo, koje je tako liepo izrazio znameniti papa Gelasije (492-496.) pišući Anastasiju (491-518.): „*Duo sunt, imperator auguste, quibus principaliter hic mundus regitur; auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas.*"[3]) Dalje ne trebam dokazivati, jer ni Ti ne tajiš, „da je poslije razpada franačke države moć papinstva sve više rasla."

Iz ovo malo dokaza, što sam ih naveo, a sve bi jedva u čitavu knjigu strpao, jasno je, da je crkva uviek stajala na istom osnovu: da na ime ona imade vlast, neovisnu od državne vlasti, stvarati crkvene zakone a da nije nigda u crkvi bilo priznato načelo, da je volja careva za crkvu kanon. Povjest dokazuje i to, da je u crkvi Kristovoj, u crkvi katoličkoj bio u viek čuvar njezinih prava, čuvar nepredobiv, nesavladiv, koji je u viek doviknuo državnoj vlasti onaj svoj moćni „*non possumus*", kad god je državna vlast nastojala crkvu sputati u državne okove. Njegovu uzvišenu vlast nijekati danas, kad joj se je i željeni kancelar poklonio, za ista ne pokazuje osobito poznavanje suvremene povjesti. Evo! sve su ovo historijske činjenice, historijski utvrdjene istine, dakako jako neprilični za historika Hegelijanaca. A što je onda Tvoje tvrdjenje, da u rimskoj i franačkoj državi „odnošaj crkve napram državi bijaše odnošajem podložnosti", „da je car zakonodavcem i crkvi itd.?"

Ti veliš: „označeni odnošaj (na ime podložnosti) održao se čistim imenito u iztočno rimskom carsvu, ter podredjenost crkve državi ne izgubi se u iztočnoj crkvi nikada." Jest na istoku su carevi svoj episkopat circa sacra skoro tako shvaćali, da su se tim više miešali u stvari crkvene, čim su manje znali upravljati državom.[1]) Koliko su u ovom smjeru napredovali istočno rimski carevi samo od Basilika (476.) do Justinijana (527—65.), pak od ovoga do silnika Lava Isaurijskoga (717—771.)! Što je još crkva na istoku i bila sačuvala slobode, bilo je djelo papinstva. Kad je Lav Isaurijski pisao Grgur II. (715—731.): „Znaj, papa, da sam ja car i svećenik u jednoj osobi", odgovorio mu Grgur: „U crkvene se stvari ne smije ni jedan vladar miešati. Drugo je upravljanje crkve, a drugo svjetovna vlast."[2]) Tako su pape uviek radili.

Kakvim pak je bizantinisam urodio blagoslovom za crkvu, kakvim za rod ljudski u obće, ne mogu ni kako uviditi. Ja ne bi znao ni toga, za što se Ti oduševljavaš za bizantinisam, kad ne bi znao, kako je živu istinu napisao Pachtler, kad piše: „da postaju svi, koji su u srcu odpali od kršćanstva nesvjestno oružje cesarisma."[3]) A za ovakve je pisao protestant Böhmer: „svi oni koji teže za bezvjerskom državom, pak za to nogama gaze sve što je vjersko i crkveno a kod toga neprestano zanovetaju o slobodi i kulturi, ne zaslužuju drûgo, nego da ih željezna ruka militarne vladavine po ledjima bije po njih raztrganimi komadi pastirskog štapa u spodobi knuta. I do toga će doći. ."[4]) Do toga je već došlo, te narodi stenju i čekaju da im olakša. Sjetimo se samo zadnje borbe za izbora u Njemački sabor.

Na zapadu „već u 9. stoljeću stala se izticati težnja (crkve) za supremacijom." (Kako je crkva mogla odmah izticati svoju težnju za supremacijom, ako do onda nije imala nikakve vlasti!) Nu nemoć papinstva nalazećeg se u rukama rimskih plemićkih fakcijah (sic!) i rimskih bludnica i snažna državna vlast kao što ona za Otona I. ne dopuštahu postignuća žudjenog cilja. Tek od 11. stoljeća provodila se ideja crkvene supremacije svom energijom, ter bi ona napokon i postignuta."

Sviet je dakle postao biedan rob crkve.

Tko je pomogao ljudstvu iz ovoga robstva? „Poznati dogodjaji." Protestantizam. A što je učinio protestantisam u ovom pravcu? Proglasio je na državnom saboru u Augsburgu 1555. god. ovaj državni princip: „*cujus regio ejus religio.*" Kakvim pak je ovo načelo urodilo blagoslovom za crkvu i za rod ljudski? Na ovo nam pitanje odgovara monumentalna Janssenova knjiga „Geschichte des Deutschen Volkes."[5]) Po ovom su načelu

[1]) Libro IV. Addit. ad c. 12.
[2]) Navedeno kod Schenkla l. c. p. 163.
[3]) Izp. Stadler. Theologia fundamentalis, Zagr. 1880. p. 277.

[1]) Izp. Kraus, Lehrbuch de kirchengeschichte Trier 1872. (1. Aufl.) str. 108.
[2]) Vidi u „Cäsarismus und Kirche. Kath. Bewegung. Bnd. XII. Würzburg 1878. str. 271.
[3]) Laacher Stimmen. 3. 403.
[4]) Navedeno u Caesarismus etc. str. 272.
[5]) Freiburg. Do sad 5 svezaka u 14 izdanja.

Englezi imali sreću za vrieme od kojih 30 godina (1530.—1560.) četiri puta promieniti vjeru svoju, a svaki put uz pogibao, da će u protivnom slučaju biti kao veleizdajice na smrt sudjeni." Novi je sustav prava, kako su ga na ovom načelu razvili protestantski bogoslovci i juriste", piše Döllinger[1]), bio gori od bizantinske prakse, jer ondje se bar nije nikad pokušalo promieniti vjeru puka." Luter se sam ponosio, da je ovim povratio svjetovnim vladarom pravo, kojega su bili lišeni u crkvi katoličkoj i ovako da je glavare „*sonderlich herfürgezogen, erleuchtet und geziert.*" Ali baš ovo mu već protestanat Böhmer a i mnogi drugi protestanti najviše zamjeriše, „jer je posljedica toga bila, da je strašan despotizam pritisnuo velik dio Njemačke."[2])

Ali pustimo to. Samo neznalica može tvrditi, da je ovo bilo igda načelo priznato u crkvi katoličkoj. A katolička crkva zahtieva da živi po svojih zakonih. Niko nema prava, da joj sudi po tudjih načelih. Sam je Bismarck, kad se je već zasitio bezuspješnog kulturkampfa, rekao u njemačkom saboru „katolici ovo i ovo traže, e moramo im dati." Jest katolici traže, crkva katolička traži, da ima svoju vlast i svoje pravo, a ne će nigda dopustiti načelo „da joj svjetska vlast propisuje kanone." Ona je izdržala već mnogu borbu za ovo pravo svoje, i do sad je uviek pobiedila, i pobiedit će, jer je Krist s njom do konca svieta i jer je ni paklena vrata ne mogu pobiediti.

(Dalje će sliediti.)

„Kršćanski nauk za puk na uporabu crkvenu priredio Cvjetko Gruber, Ladjevački župnik, na ocienu crkvenim factorom."

Ocienjuje K. J. Wohlmuth.

Kad sam čuo, da je g. Gruber dao tiskati „Kršćanski nauk za puk na uporabu crkvenu" — „na ocienu crkvenim factorom — prošnjom dobiti imprimatur" — — a da taj katekizam u knjižarah prodaje, čudio sam postupku do sada nevidjenomu, da se ovakva knjiga prije dade u javnost, nego li to dozvoliše „crkveni factori."

Još većma sam se začudio, kad sam počeo čitati Gruberov list ddto. 8. svibnja Kat. List br. 19. Ta kako i nebi? Veli naime: „da crkveni factori mogu ju (t. j. knjižicu „Kršć. nauk") lakše na ruku dobiti „na ocienu" širom domovine." Bože dragi! što je to? Ta koliko li je crkvenih factora? jer meni su poznata u Hrvatskoj i Slavoniji samo četiri: u Zagrebu, Djakovu, Senju i Križevcih. —

Nu gle čuda nevidjena! Što dosada nisam niti slutio, sad me nauči izreka iz rečenoga lista: „da su naposeb dušobrižnici pučki zvani o njemu (t. j. Kršćansk. nauku) sud izreći, koji najbolje znadu, kako se s tom stvari imade." — Dakle ti „crkveni factori" po Gruberovom nazoru nisu biskupi nego „dušobrižnici pučki" !?! dakle „neka bude naša u tom pogledu briga i skrb, ociena i preporuka, na koju će onda preč. Ordinarijati naši tim voljnije pristati itd." — dakle: dušobrižnici pučki neka ociene i odmah preporuče! — — jer „ociena ili kritika neka bude, ali posve stvarna i u duhu svećeničkoga bratinstva" !! — Nu što znači to: „u duhu svećeničkoga bratinstva?" — O tom nas poduči Gruberov list ddto. 14/5. Katol. List br. 20.? „Ako ga (t. j. pisca) pako ociena — kako nepravo rekoste — gorko razočara, ... to bi samo „gorka" i žalostna istina bila, da se tako „gorko" i nebratski s njim postupa."

Sada dakle znademo, što će reći kritika „stvarna i u duhu svećeničkoga bratinstva." To je kritika, koja pisca nerazočara.

To me potaknu, da si nabavim tu knjižicu, jer sam držao, da mora dobra biti, kad sám pisac tvrdi, da bi razočaranje značilo nebratski postupak. Željno sam izčekivao poštu, sav uzrujan od veselja počeh čitati i čim sam više čitao, tim sam se više — razočarao.

Već predgovor dirnu me neugodno, jer odaje, da pisac nezna razlikovati što je „školski" katekizam, a što bi bio „školastični."

I još nješto. Čini mi se, da je Gr. pisao predgovor prije nego li „Kršćanski nauk" te je pišuć ovaj potonji zaboravio na ono, što je napisao u predgovoru: „Vjerovanje apoštolsko . . . . . . sadržava u sebi sav nauk kršćanski . . . . samo treba sve znati poredati na svoje mjesto, i jedno se iz drugoga posve liepo razvija, jedno iz drugoga onako divno teče itd.", jer n. pr. kako teče pit. 59. iz 58? — 72. iz 71? — 101. iz 100? — 187. iz 186? — 190. iz 189? — itd.

Dalje veli u predgovoru: „Ovaj sistem nauka kršćanskoga sadržava sav nauk, u koliko je puku dostatno znati", ali o tom kašnje.

Tako razočaran pomislim, da će se lahko izreći ociena, te odlučih ja svoju doprinieti, da udovoljim g. piscu, koj želi, da pučki dušobrižnik sud izreče. Ima istina med dušobrižnim svećenstvom daleko vrednijih i umnijih, nu scienim, da za Gruberov „Kršć. nauk" netreba, da na poprište stupaju stari bojovnici, već da bi dostatan bio novajlija; a znajući g. pisca, kako on nebi zašutio niti na težke lumbarde učenjačkih dokaza, bolje da po meni lupa, a učeniji neka pero svoje čuvaju za bolju stvar, za vriedniju, nego li je taj „Kršć. nauk" za puk", što ga je priredio g. Cv. Gruber, koji po mom dubokom uvjerenju nevalja ništa. Zašto?

1. Manjkav je u nauku, jer gdje je nauk: „o bezgriešnom začeću bl. dj. Marije", „o štovanju i zazivanju svetaca" — „o krieposti i kršć. savršenosti" — „o milosti" — „o blagoslovinah" — gdje je sve to? ili zar toga netreba da znade puk?! — A ima još toga, što manjka.

---

[1]) Kirche u. Kirchen. str. 50—58.

[2]) Döllinger n. n. mj.

2. Meće u tekst, što spada u tumačenje, te tim glavne stvari mješa s nuzgrednimi, tako n. pr. tumačeć znamenje sv. križa (pit. 2—8.) gdje je rekao i neistinu uvrjedljivu po sjedinjene iztočnjake. Zatim tumačeć važnost duše primjerom mrtvaca (pit. 53—56.) itd.

3. Nauk nije pregledno sastavljen. Razdielio je svoj „Nauk kršć." ovako: „uvod" (pit. 1—16.) — „O Bogu Otcu" (pit. 17—113.) — „O Bogu Sinu" (pit. 114—228.) — „O Bogu Duhu Svetom" (pit. 229—389).

a) U nauk „O Bogu Otcu" strpao je nauk o deset zapoviedih Božjih (pit. 82—89.), nauk o ljubavi Boga i bližnjega (pit. 90—100.), nauk o griehu (pit. 101—106, 110—111.).

b) U nauk „O Bogu Sinu" strpao je nauk o pozdravu angjeoskom (pit. 130—144.), nauk o molitvi Gospodnjoj (pit. 164—173.), nauk o molitvi (pit. 180—186.), nauk o crkvi (pit. 190—193.)

c) U nauk „O Bogu Duhu svetom" strpao je nauk o sakramentih u obće (pit. 255—265.), i o sakramentih pojedinih (pit. 266—335.), nauk o pet zapoviedih crkvenih (pit. 336—342.), nauk o posebnom sudu (pitanje 366—373.), nauk ob občinstvu svetih (pit. 374—377.)

„Opetovanje svega" imaju pitanja 390—403.

4. Nauk nije točno izražen. N. pr.

a) Pit. 35. „Zašto su angjeli stvoreni? — Stvoreni su, da služe Bogu i čovjeku.

Ovako izražena služba angjelâ nije točna, jer „angeli in suis actionibus exterioribus ministrant principaliter Deo, et *secundario* nobis" SS. Th. 1. q. 112. a. 1. ad 4.

b) Pit. 75. „Zašto tako kasno? (T. j. bje poslan Odkupitelj). — Da se narod što bolje spokori radi grieha."

Sv. Ivan Chrys. veli, da je pogibeljna stvar htjeti prodrieti u tajnu, za što je Bog poslao Sina svoga 4000 g. poslije postanka svieta, a ne prije, 4 Hom. 27. in Rom. Nu kad se ipak tko daje na to, da narodu iztakne razlog tomu odgadjanju, dobro će činit, da sliedi ne svoju maštu nego nauk otaca. A liepo protumačeno naći će u knjigi: Gründliche u. leichtfassliche Erklärung des kath. Katechismus. Von Deharbe II. Aufl. I. 128. Odgovor pako Gruberov ne znam da l' se nalazi u kog sv. Otca, barem se neće naći tako netočno izražen.

c) Pit. 81. „Kako se je zvao vodja onoga (t. j. izraelskoga) naroda? — Zvao se je Mojzija."

Ovako napisan odgovor zvoni, kao da je Mojsija bio jedini vodja, a to nestoji.

d) Pit. 91. „Zašto imamo ljubiti Boga nada sve? — Zato, jer je on naš sveviśnji i predobri otac." — To je dakle „crkveno popularno"! Zar je za dohvat puka previsoko, što ima Deharbe-ov katekizam: „Boga moramo osobito zato ljubiti, 1) jer je on najveće i najsavršenije dobro; 2) jer je on nas prije ljubio, ter nam je nebrojena dobročinstva podielio, i još svaki dan podjeljuje." — Ja držim, da je ovaj odgovor prema dohvatu puka, a k tomu mnogo točniji.

e) Pit. 95. „Zašto moramo ljubiti sve ljude, dà i neprijatelje svoje? — Zato, jer svi smo djeca jednoga otca nebeskoga, a medjusobna braća po Bogu."

Budué se ovo drugo uključuje u prvom, to je jedna ter iste stvar u jednoj izreci dvaput rečena, a Deharbe taj odgovor ovako ima: 1) jer nam je to Krist zapoviedio, i svojim primjerom potvrdio; 2) jer su svi ljudi djeca jednoga nebeskoga otca, svi su Kristovom krvlju odkupljeni, i na vječno blaženstvo pozvani." — Koj je ipak odgovor točnije? Al Gruber će reći, da nije prama dohvatu puka toliki odgovor. E! pa zašto nije za razlog naveo zapovied i primjer našega Spasitelja? Ta što je svrha svemu podučavanju crkvenom? Ta je svrha, da se u vjernicih „uspodobi Krist" „filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis" — Gal. 4. 19.

f) Pit. 182. „Kad molimo pobožno? — Onda, kad nam je srce i misao kod Boga, kad sklopimo ruke, . . . kliječimo . . . i t. d."

Odkad spada na pobožnost sklapanje rukû, klečanje itd.? Zar ne može biti molitva pobožna, ako i nesklapamo rukû, neklečimo itd.

g) Pitanje 196. „Zašto su bili (t. j. neprijatelji Isusovi) tako zlobni na Isusa? — Zato, jer jim je istinu kazivao, i zloće njihove odkrivao." — Zar je to sve? A „potestas tenebrarum?"

h) Pit. 202. „Koj dan umro je Isus? — U petak oko podne."

Netočno je to, jer kad znamo, da je Krist umro oko treće ure popodne, nemože se reći oko podne.

i) Pit. 298. „Kako imamo pristupiti k sv. pričesti dostojno pripravni sa strane tiela?"

U odgovoru se veli, da moramo biti na tašte, čisto odjeveni i — — — — ponizni (!)

k) Pit. 318. „Zašto nam izpovjednik naredjuje zadovoljštinu ili pokoru? — Zato da se spokorimo, i da se u napredak čuvamo grieha." — Deharbe: „Zato 1) da zadovoljimo za vremenite kazne, 2) da se poboljšamo." — Što je točnije?!

l) Pit. 329. „Kako ima bolestnik primiti ovaj sakramenat?" — (t. j. zadnju pomast).

Odgovor zahtieva izpovied, što nestoji, te zato nije točan, da nerečem valjan.

m) Pit. 354. „Koji nam se griesi opraštaju na sakramentu krsta, a koji na pokori? — U sakramentu krsta oprašta nam se navlastito grieh iztočni, i svi griesi, koje smo počinili prije krsta itd."

Jel' to točan odgovor?!

5. Njekoji su odgovori takovi, da su podobni krivo tumačiti vjersku nauku.

a) Pit. 235. „Tko je taj vrhovni poglavar Isusove crkve na zemlji? — U odgovoru veli Gruber, da je papa namjestnik sv. Petra, a to nestoji, jer papa je namjestnik **Kristov**, a sv. Petra **nasljednik**.

b) Pitanje 245. „Koji bio prvi poglavar katoličke crkve? — Prvi njezin poglavar bio je sâm Isus.“ — Isus je glava crkve, a razlika je u tom, biti glava crkve i biti poglavar crkve.

c) Pit. 253. „Tko nam dieli u crkvi milost spasa i plod odkupljenja Isusova? — Djeli nam po naredbi božjoj Duh sveti.“

Sudi svaki sâm.

d) Pit. 262. „Ako li smo u griehu, a želimo primiti koj od ovih sakramenta, što treba da uradimo? — U odgovoru veli Gruber, da treba primiti sakramenat pokore **ili sv. izpoviedi**. — Zar je izpovied sakramenat?

e) U I. dodatku pit. 38. „Kad si došao u crkvu, što ti je učiniti? — Moliti mi se je Bogu i Duhu svetomu za valjanu izpovied.“

Što je to?!

f) U III. dodatku pit. 4. „Tko može biti potvrdjen? — Potvrdjen može biti svaki, koj je kršten, kad dodje k razumu.“

Gdje to stoji u Rimskom katekizmu? Rimski katekizam veli samo, da je uputno, da je došao k razumu. 6. „Maxime convenit.“ (at. Rom. II. cap. 3. n. 18.) a zato i Deharbe-ov katekizam ima za odgovor „svatko tko je kršten.“ 7. Gl. gorespomenuto djelo Deharbe-ovo IV. str. 214.

6. U Gruberovom katekizmu nalazi se i nauka, koja može štetno djelovati na spas vjernikâ.

a) I. dodatak pit. 85. „Da bi tko taj dan (t. j. pričestni) oskvrnuo pijanstvom ili inom griešnosti, bili počinio veliki grieh? — Počinio bi strašno veliki grieh itd.“

b) II. dodatak pitanja 41. „Jeli je griehota u sebi tužit se, ako jih (t. j. roditelje) Bog obdari s više djece? — Jest velika griehota itd.“

c) III. dodatak pit. 30. „Bi li počinio velik grieh, koj bi onaj sv. dan, kad je primio sv. potvrdu, pogrdio pijanstvom ili kojim drugim griehom? — Počinio bi veliki grieh itd.“

Ove tri tvrdnje na čem se temelje? Pak ako neima temelja, kojim pravom Gruber namiće teret težki?! —

d) I. dodatak pit. 64. „Kad si gotov (t. j. u izpovjedaonici) što uradiš? — U zahvalnost poljubim izpovjednikovu ruku i pobožno se udaljim.“ — Ako izpovjednik bude morao uzkratiti odriešenje, pak će pokornik s toga propustiti poljubiti ruku, što će reći, koji to budu vidjeli?!

Nu ako misli Gruber, da i takav mora „u zahvalnost“ poljubiti ruku, to može biti njegov osobni nazor, koj će, uvjeren sam, osamljen ostat.

7. Formular za pokajanje i odluku (str. 77.) neodgovara svojoj svrsi. Nit se tu iztiče bitnost pokajanja nesavršenog — a svatko zna, da je ovo dostatno, kad se prima sakramenat pokore — nit se iztiče bitnost pokajanja savršenog. — Formular za pokajanje najbolji je, po mom skromnom sudu, onaj u diecezanskom katekizmu: „Bože kajem se od srca za sve svoje griehe, jer sam te razsrdio, i tvoju pravičnu kaznu zaslužio, — a osobito se kajem, jer sam uvriedio tebe svoga najboljega otca i najvećega dobročinitelja, najveće i najmilije dobro, koga sada nada nada sve ljubim.“ Diecezanski katekizam (po Deharbu) str. 103.

Iz svega toga, može svatko vidjeti, da nisam previše rekao, kad sam uztvrdio, da Gruberov katekizam nevalja ništa.

Nu da uvidi Gruber, da s njim nepostupam „gorko i nebratski“, to ću zamoliti „braću“ da ipak taj „Kršć. nauk“ kupe, a to zato

1. Osvjedočit će se na svoje oči, da je moja tvrdnja istinita,

2. učinit će dobro djelo, jer pisac neće toliko materijalne štete imati izdavajuć djelo, koje nevalja, nu u dobroj misli i nakani.

Viestnik.

† Dr. Franjo Kucen.

U nedjelju je crn barjak na sjemeništnoj zgradi naviestao, da je smrt ugrabila njekoga, koji je s ovim zavodom u savezu bio — ugrabila najmladjega profesora bogoslovnog fakulteta Dra. Franju Kucena. Bogoslovni fakultet izdao je za pokojnikom ovu posmrtnicu:

Sa žalostnim srcem javljamo tužnu viest, da je u bolnici Milosrdnih Sestarah danas u 4 sata jutrom, u 30. godini dobe svoje, poslije duge bolesti, svetimi otajstvi providjen u Gospodinu preminuo mili naš drug Dr. Franjo Kucen, svećenik nadbiskupije zagrebske, javni izvanredni profesor fundamentalnoga bogoslovja na sveučilištu Franje Josipa I.

Tielo pokojnikovo blagoslovit će se u ponedjeljak dne 6. lipnja poslije podne u 5 sati u spomenutoj bolnici i zatim prenieti u Gradec kraj Vrbovca.

Zadušnice služit će se u Akademičkoj crkvi sv. Katarine dne 8. lipnja u 9 sati; u crkvi sv. Cirila i Metoda dne 11. lipnja u 10 sati; u kapeli presv. Srca Isusova u nadb. sjemeništu dne 4. srpnja u 10 sati.

U Zagrebu dne 5. lipnja 1887.

Profesori bogoslovnoga fakulteta. R. i. p.

Petdesetgodišnjica obstanka „Sbora duhovne mladeži zagrebske.“

Ko ne zna, što Hrvatska duguje onomu pokretu, koji se pokrenuo u domovini našoj prije 50 po prilici godina! Duguje mu oživljelu narodnu sviest; a po njoj sve kulturne stečevine, kojima se danas ponosi. Domoljubna iskra bačena u narod zagrijala srce svakoga Hrvata, oduševila ga, na rad ga ponukala. Jesu li zaprie-

čile ovu iskru zidine sjemeništa — crne škole zagrebačke, da ne zahvati plemenitih srdaca klerika? Niesu; vječni dokaz, da niesu, živi još danas, živi evo pedeset godina, a za život mu znade, sve što u nas znade čitati. Jest, petdeset već godina živi „Sbor duhovne mladeži zagrebske" Godine 1836/7. rodilo se ovo družtvo. Otac mu bio mladić pun zanosa, oduševljen ljubavlju domovine Jakov Petek —, a ime družtvu „kolo mladih rodoljuba." U ovom se kolu plemenita mladež oduševljavala za jezik materinski, za knjigu hrvatsku. Što je „Sbor" učinio za života svoga, nećemo sad nabrajati; al sadašnji članovi „Sbora" smatraju svetom dužnošću svojom, da se sjete dičnih predšastnika svojih — da proslave petdesetgodišnji život sborov. Ovo će učiniti dne 14. ov. mj. uz sliedeći:

Program. I. Prije podne.

1. Svečana sv. misa u crkvi nadb. sjemeništa u 9 sati. 2. Svečana sjednica pod predsjedanjem nekadanjega „Sborova" predsjednika preč. gosp. *Julija Vrevca* kan. zagreb. i ravnatelja nadbisk. sjameništa u 9¾ sati. 3. Matiné u 11½ sati.

Iz naklonosti prema družtvu ravnati će cielim matinéom gosp. *Gjuro Eisenhut.*

Program matinéa:

1. *Pokorni Franjo*: Hrvatska ouvertura — orkestar. 2. *Zajc pl. Ivan:* Slavospiev — spjevao I. vitez Trnski. 3. *Trnski vitez I.* Proslov. 4. *Eisenhut Gj.*: San — sbor. 5. a) *Fiedl*: Nocturnes 5. — glasovir. b) *Mendelsohn*: Fantazija 4. — glasovir. 6. *Zajc pl. Ivan*: Domovina naša — sbor.

II. Poslije podne (u 7½ sati) predstavljati će se „**Sakriveni dragulj**" od kard. Wisemana.

Iz naklonosti prema družtvu ravna predstavom g. *V. Anton.* Izmedju promjene svira orkestar.

Osobe: Eufemijan, rimski patricij. Aleksij, pod imenom Ignotus, njegov sin. Karin, dječak, njegov posinak. Prokul, njegov oslobodjenik i kućni nadzornik. Eusebij: njegov rob, u drugom činu oslobodjenik. Bibul, Davo, Verna robovi. Ursulo. Ganino prosjak. Carski dvoranik. Podvornik kod suda. Robovi bieli i crni. Dva razbojnika. Čin se dogadja na Aventinskom brdu u Rimu, stranom pred kućom Eufemijanovom, stranom u dvoru ili atriju kućnom, za cara Honorija i pape Inocenta I.

„Sbor" je na ovu svečanost pozvao mnogobrojne uglednike, da budu svjedoci slave njegove, a mi se nadamo, da će im ju „Sbor" zasladiti uspjelim izvadjanjem programa.

Za jubilej sv. Otca dobili smo od veleč. g. Franje Pavlovića 5 for. i Stjepana Hudjeka 2 for., a prigodom svibanjske pobožnosti darovaše župljani kloštranske župe 3 for. 10 nč., a kapelan A. K. 1 for. Mi se nadamo, da ćemo moći skoro javiti obilnije prinose.

Danska misija. Iz Kodanja dobismo ugodan glas, da se protestanti sveudilj vraćaju u krilo svete crkve. Nedavno je jedan slušatelj medicine i jedan slušatelj pravâ primljen u katoličku crkvu, a povrh toga više osobâ, koje pripadaju višim stališem. Na Duhove je 60 odraslih konvertita samo u Kodanju primilo sv. potvrdu. To je povoljan napredak, kakov se sada jedva u kojoj drugoj misiji pokazuje.

Za istu misiju prikaza preč. g. dr. Franjo Iveković kanonik 3 for.; zatim p. n. gg. i gspje.: Fr. Pavlović, župnik 1 for.; M. Filetić, duhovnik 1 for.; dvie gospodične po g. dru. J. Langu 1 for.; Fr. Plavić, župnik 3 for. 52 nč.; Marko Jagatić 3 for.; St. Kozarić 50 nč.

Rim. Telegram javlja: Glasa se, da su *Španija, Prusija, Bavarska i Austrija* izjavile, *da su spremne sudjelovati kod medjunarodnoga kongresa, koji ima urediti pitanje papinstva.*

Javne zahvale.

Poglaviti gospodin Vladimir pl. Halper pokrovitelj župe u Zajezdi darovao je iz svoje gradske kapele jedno sasma cielo misno ruho oskudnoj kapeli sv. Križa. Na čem mu od župljanah i od mene hvala, a od Boga plaća.

U Zajezdi dne 24. svibnja 1887.

Petar Vindiš,
župnik.

Blagorodna gospoja Kristina Kiš, udova pokojnoga Gabriela Kiša podžupana, darovala je kapeli B. D. Marije Jeruzalemske na Tržkom vrhu ukusno vlastitom rukom izradjeni predoltarnik (antipendium), na čemu se podpisani za svoje župljane i za sebe zahvaljuje.

U Krapini 24. svibnja 1887.

Ljudevit Sartori,
podarcidiakon i župnik Krapinski.

Veleč. g. Josip Kolarić, podarcidjakon i župnik u Novoj Gradiški, poklonio je filijalnoj kapeli u Bačini krasno izradjenu kazulu sa pripadajućom opremom, na kojem se daru zahvaljuju župljani u Bačinu i podpisani

Dubica 5. lipnja 1887.

Dr. Aleksandar Šmit,
administrator.

Svim koji su milodari pritekli u pomoć samostanu u kloštru Ivaniću, da popravi samostansku crkvu, srdačno se zahvaljuje.

Otac Lovro Kavor.

Urednička dopisnica.

Veleč. g. Peczek, župnik u sv. Gjurgju Trnju (Medjimurje): Primili smo vaš listić, koji glasi: „Narodnih Novinah imam, i za to od 1ga lipnja „Katol. List" držati nemogu." Prestat ćemo Vam slati list, ali Vas molimo da nam Vi pošaljete dužnu predplatnuu od više godina, da ne moramo drugih koraka poduzeti.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 24. U Zagrebu, 16. lipnja 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Dva su osobito povoda, koji često uzrokuju, da ljudi na višem mjestu stojeći propuste vršiti po savjesti dužnost svoju: 1. neopravdani obziri ljudski, uslied kojih se nastoji ugoditi ne Bogu već ljudem; i 2. neopravdana bojazljivost napram višim. Ljaga je jedno i drugo za svakoga čovjeka, napose za kršćanina. Nu po gotovo je jedno i drugo nedostojno zastupnika vjere Kristove, te je tim grješnije, čim se više uslied toga ozledjuje istina, gazi pravica, štiti zloća, ne priznaje kriepost, te čim veće proizlaze odatle štete po sv. crkvu, po dobar glas svećenstva, po duševno dobro naroda. Kako se valja otimati jednoj i drugoj toj nevolji, za to nam pruža osobitu nauku i primjer veliki apostol naroda sv. Pavao, taj divni uzor apostolske odvažnosti, pastoralne razboritosti i one izvanredne požrtvovnosti, koja je spremna svim i svakomu na svaku uslugu, kad se time služi Kristu i spasu bližnjega.

Uči veliki apostol, da treba ljudem ugoditi, ali ne radi ljudi već radi Boga; ne radi osobne koristi već u tu svrhu, da se promakne kriepost i poluči spasenje bližnjega. Za to i piše on Rimljanom (15, 2.): *„Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum ad aedificationem.“* A u prvoj poslanici Korinćanom (10, 33.) stavlja upravo sebe za primjer, po kom valja ljudem ugadjati: *„Sicut et ego per omnia omnibus placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant.“* Tako, s takovih razloga i u takovu svrhu ugadjati ljudem i njihovu si ljubav osvajati jest kriepost kršćanske ljubavi, jest dužnost, na koju valja osobito paziti svećeniku, koji će moći tim blagosovnije svoje zvanje vršiti, čim si više znade srdca ljudska osvojiti. Za to i obrazložuje sv. Augustin zadnje apostolove rieči veleći: Homo hic non placet utiliter, nisi cum propter Deum placet; id est ut Deus placeat et glorificetur; cum dona ejus attenduntur in homine, aut per ministerium hominis accipiuntur: *cum autem sic placet homo, jam non homo, sed Deus placet.*

Ali kano što preporuča i nalaže apostol, da radi Boga i za spas bližnjega ugadjamo ljudem: isto tako odbija on od sebe te odsudjuje one obzire ljudske, radi kojih se ne pazi na to, što zahtieva Bog, već što žele ljudi, čim se stiče ljubav ljudska a ne Božja. Čujmo što piše Galaćanom (1, 10.): *„Modo enim hominibus suadeo? an Deo? An quaero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.“* Na ove potonje rieči ima paziti svatko; ali napose treba da ih u srce i savkoliki rad svoj presade oni ljudi, koji su biskupom o bok postavljeni te koji su za to dosta često u pogibelji, da za volju neopravdanih obzira ljudskih propuste po savjesti vršiti dužnosti, koje im nalaže Bog i sveto zvanje njihovo. Jer odlučuju li u radu njihovu, u savjetih i predlozih njihovih samo ljudski obziri a ne volja Božja i zakoni sv. crkve, tada neka znadu, da nisu Kristovi sluge po apostolovih riečih: *„Si enim hominibus placerem, Christi servus non essem.“*

Vrlo se lasno može dogoditi, da u pojedinih slučajevih i biskup pogrieši bud čineći, što činiti ne bi valjalo, bud propuštajući, što bi se učiniti moralo. Mogu dapače gdjekad iz takovih čina ili propusta proizticati i štetonosne posljedice bud po dobar glas samoga biskupa, bud po svetu stvar, koju ima biskup zastupati. U ovakovih slučajevih nastaje za biskupske savjetnike i doglavnike sveta dužnost, da biskupa, dakako u svojkolikoj čednosti, za vremena na pogrješku upozore te ga sjete na ona sveta načela ili crkvene zakone, po kojih mu valja

dotične čine udesiti. Nije uviek lasno tu dužnost vršiti; jer se gdjekad može dogoditi, da se za takovu opomenu gubi i milost biskupova, a s njom i mnogi zemaljski probitci. Pa ipak se toj dužnosti ne smiju otimati biskupski savjetnici; tim više ne, čim je važnija i svetija stvar, o kojoj se radi. Biskup, koji je muž načela te svim srcem odan pravim probitkom sv. vjere, neće korit već će hvalit odvažnost svoga svećenika, koji se iz ljubavi za sv. crkvu ne žaca reći mu i gorku istinu. Za to čitamo češće u životopisih velikih biskupa, kako su posebice nalagali pojedinim svećenikom, da ih sjete na svaku njihovu pogrješku. A savjetnik biskupski, koji si je svjestan, da je biskupu o bok postavljen ne za volju svojih osobnih zemaljskih probitaka, već za volju vječnih probitaka naroda krvlju Kristovom odkupljenoga i biskupu povjerenoga, prije će biti spreman napustiti ili izgubiti ma kakove koristi zemaljske, nego li, gdje to dužnost zahtieva, propustiti odvažnošću sv. Ivana Krstitelja reći svoj odlučni: „*Non licet tibi.*"

Divan primjer ovakove svete odvažnosti i slobode imademo zabilježen u poslanici Galaćanom 2. 11--21. Poznato je, kako su u početku kršćanstva gdjekoji židokršćani zahtievali, da pokršteni pogani preuzmu obrezanje i s njime obveznost Mojsijeva zakona, te kako je uslied toga sabor Jerusalimski (god. 52.) na rieč Petrovu stvorio zaključak, da Mojsijev zakon nema obveznosti u kršćanstvu (Act. 15.). Došavši poslije toga sabora sv. Petar u Antiokiju Sirsku potvrdi on i vlastitom praksom zaključak Jerusalimski; jer je ne samo obćio s obraćenimi pogani, već je i zajednički s njimi blagovao ne pazeći na razliku izmedj jela zakonom Mojsijevim dozvoljenih ili zabranjenih. Ali kad nadodjoše iz Jerusalima njeki židokršćani, tad se radi njih poče sv. Petar uklanjati poganom i ne jesti s njimi. Ovo vladanje Petrovo, kojim se je židovom za volju prilagodjivao narodnim osjećajem židovskim, bijaše po sebi čin objektivno indifferentan; a subjektivno je pošlo iz najbolje nakane, naime da si ne otudji i tako ne odvrati od evangjelja dotičnih židokršćana, koji su u vršenju Mojsijeva zakona nazirali i svoju narodnu svetinju te za to neugodno podnosili, kad bi koji rodjeni židov kršio propise Mojsijeve. Premda je sv. Petar tim vladanjem svojim počinio nješto, što ne bijaše ni objektivno ni subjektivno griešno, sasvim tim mu nije toga odobravao sv Pavao. Jer je iz vlastitoga izkustva imao razloga bojati se, da će prećerani zatočnici židovstva ovu Petrovu inače dopuštenu akomodaciju zlorabiti kao dokaz za obveznost Mojsijeva zakona; dapače taj primjer Petrov kao glave crkve mogaše i u gdjekojih poganokršćana, dakako radi krivoga shvaćanja, roditi i tu pomisao, nisu li i oni dužni vršiti propise Mojsijeva zakona. kad ih vrši glava crkve. Videći ovako štetne posljedice Petrova čina, pa ma po sebi dopuštena, nije okljevao sv. Pavao, da se odlučno opre sv. Petru te ga upozori, kako je u onih prilikah ponašanje njegovo neshodno i štetno. Taj svoj odpor spominje sam sv. Pavao veleći: „*in faciem ei restiti, quia reprehensibilis erat*" (Gal. 2, 11.). Kako je moći razabrati iz dotičnoga konteksta, primi sv. Petar, premda bijaše glava ciele crkve, umjestnu opomenu Pavlovu te dade tako vječni primjer one poniznosti, kojom valja da ljudi na visoku mjestu stojeći budu spremni primiti opravdane opomene od nižega. Za to i preporuča sv. Cyprian (ep. 71. ad Quint.) svim biskupom, da nasljeduju ovaj primjer Petrov. Ali isto tako odvažnost i odlučnost Pavlova, kojom u interessu svete stvari daje opomenu glavi crkve, ostaje vječna nauka za sve one, koji su o bok postavljeni ljudem na visoku mjestu stojećim; ostaje to uzoran primjer i za biskupske savjetnike, koji su najsvetijom dužnošću pozvani, da pred biskupom svojim samo istinu i pravicu zastupaju i savjetuju, a svakoj se povriedi istine i pravice u svoj čednosti ali i svom odlučnošću opru. „*Est laus itaque justae libertatis in Paulo et sanctae humilitatis in Petro*" — veli sv. Augustin (ep. 82. al. 19. n. 22.).

(Dalje će sliediti.)

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

Ali dà! Na zapadu „rano se stale izticati pretenzije za višim položajem, za vlasti, kakva je *en apposition avec l' Écriture et la tradition, sur lesquelles l' Églis a bâti sa domination*" — u protimbi sa sv. pismom i predajom, na kojih je crkva osnovala svoje gospodovanje. (Laurent. p. 47.)" Što je Laurent ovim riečima hotio kazati, ja ne znam. Ti si im dao smisao, da se vlast, za kojom je crkva težila, protivi predaji (tradiciji) i sv. pismu. Što odgovara, što li se protivi tradiciji, jasno pokazuju ona nedvojbena historijska fakta, koja sam naveo ponajviše iz 4. vieka. Sad još treba da razmotrimo, što odgovara, što li se protivi sv. pismu.

Ti si, rado priznajem, jasno izrekao što misliš. Ti veliš: „Podložnost državi odgovarala je i nauci utemeljitelja nove religije, po kojoj valja dati caru što je carevo, a bogu što je božje,

(*no ultramontanisam izkrivljuje ovo onamo, da valja dati crkvi što je crkveno*, **jer u obće**: *„c'est son habitude d' altérer l' Écriture, quand son ambition le demand. Laurent 35. 41. — običaj je crkve, da izvrće sv. pismo, kad to zahtieva ambicija njezina*) i po kojoj: svaka duša da se pokorava vlastima, koje vladaju, jer nema vlasti, da nije od boga, a što su vlasti od boga su postavljene.“

Da vidimo koga pogadja Laurentova objeda, da izvrće sv. pismo!

Sam božanski utemeljitelj crkve katoličke (a ne samo nove religije) naučao je bez svake dozvole državne vlasti vjeru svoju, ustanovio sv. sakramente i utemeljio svrhunaravno kraljestvo svoje. Upravo je ovo potonje bila izlika, pod kojom ga je rimska državna vlast odsudila na smrt. („Govori, da je on Krist kralj. Ako ovoga pustiš, niesi prijatelj cesaru.“) A ni apostolom svojim nije rekao: idite pred careve i kraljeve, i molite ih, da vam dadu vlast ustrojiti crkvu i da joj propišu zakone obstanka i života. Liepo li bi se bilo godilo crkvi, da je čekala pred vratima svakoga Nerona i molila ga, da joj milostivo odredi prava i dužnosti! Crkve ne bi ni bilo; a bi li se Ti usudio uztvrditi, da bi bilo današnje kulture? Nije Krist toga učinio, već je rekao apostolom svojim: „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Idite dakle i naučajte sve narode, krsteći ih u ime Otca i Sina i Duha svetoga; učeći ih da drže sve, što sam vam zapoviedao: i evo ja sam s vami u sve dane do svršetka vieka (Math. 28, 18-20.).“ Dao im je vlast zakonodavnu, sudbenu i kaznenu kad im je rekao: „Ako ti sagrieši brat tvoj, idi i pokaraj ga medju sobom i njim samim; ako te posluša, dobio si brata svojega; ako li te ne posluša, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, da sva stvar ostane na ustih dva ili tri svjedoka. Ako li njih ne posluša, kaži crkvi; ako pak crkve ne posluša neka ti bude kao poganin ili carinik. Zaisto vam kažem, što god svežete na zemlji, bit će svezano i na nebu; i što god razdriešite na zemlji, bit će razdriešeno i na nebu. (Math. 18, 15—18.) Ti o tom šutiš! Za što?

Sv. se Pavao grozi Korinćanom u prvoj poslanici (4, 21.): „Šta hoćete? da dodjem k vama sa šibom ili s ljubavi i duhom krotkosti?“ A prolazeći Sirijom i Cilicijom utvrdjivaše crkve (Dj. ap. 15, 41.) i kad prolažaše gradovima zapoviedaše im da drže uredbe, koje urediše apostoli i starješine u Jerusolimu (n. n. mj. 16, 4.) Ne bi li tu trebalo reći Pavlu, kao Fest., što mu je rekao: „Luduješ Pavle“ (Dj. ap. 26, 24.)? Ti ne znaš što odgovara nauci utemeljitelja nove religije. Odkle tebi vlast groziti se, da ćeš sa šibom doći? ko ti je dao pravo zapoviedati, da se drže zakoni, uredbe apostolske? Luka, gdje si bio, da ga o tom poučiš!

Kad je sv. Pavao doznao za rodoskvrnca u Korintu kojega državna vlast nije progonila, piše Korinćanom (I. Kor. 5, 3. sl.): „Ja, koji ako niesam kod vas tielom ali duhom tu živim, već odsudih kao da sam tamo, da se onaj koji je tako učinio, u ime Gospodina našega Isusa Krista . . . da se preda sotoni“ (t. j. da se izobći). Sv. Pavao sudi, ali ne u ime cara već u ime Isusa Krista. Opet u 2. poslanici grozi se Korinćanom (3, 10.): „Za to ne budući kod vas ovo pišem, da kad dodjem, oštrije ne učinim po vlasti, koju mi je dao Gospod.“ A za apostole u obće veli (n. n. mj. 10, 6.): „I u pripravnosti imamo osvetu za svaku nepokornost.“ A ima još dosta primjera u sv. pismu navedenih, koji pokazuju, da su apostoli i imali vlast i služili se njom. Sv. Petar odsudjuje Ananiju i Safiru (Dj. ap. 5.), sv. Pavao Elima vračara (Dj. ap. 13.), a sam Bog izvodi kazan. Sv. Pavao izobćuje Himeneja i Aleksandra (Tim. 1, 19.) itd. O svem ovom Ti šutiš, a navodiš sama dva mjesta (Math. 22, 21. i Rim. 13, 1.), za koja ili misliš ili hiniš, da ti prijaju. Ako ovo nije izvrtanje sv. pisma, što je?!

I opet za što ova dva mjesta navodiš, nego da izvrćeš sv. pismo? Prvomu mjestu (Mat. 22. 21.): „Dajte caru, što je carevo, a Bogu što je božje“ dodaješ „no ultramontanisam izkrivljuje ovo onamo, da valja dati crkvi što je crkveno, jer **u obće** *c' est son habitude, d' alterer l' Écriture, quand son ambition le damand* (dakako Laurent pag. 35. 41.) A što dokazuje ovo mjesto sv. pisma? Ti hoćeš da njime dokažeš, da odgovara nauci Isusovoj ona: „što car hoće, to ima vriediti crkvi kao kanon.“ Nije li to strašan logički salto mortale? Nije li to bezprimjerno izvrtanje! Spasitelj naš ovim riečima ni ne govori o odnošaju jedne i druge vlasti, već samo izriče načelo: dajte svakomu svoje. Dotiče se istina duhovnih stvari, kad rieči „dajte caru, što je carevo“ ograničuje riečima „a Bogu, što je božje.“ Dosljedno nije carevo, da stvara uredbe i zakone o stvarih božjih. Pak kao što car imade njekoga — instituciju njeku — koja bdije nad tim, da se caru dade što je carevo, biti će valja da njeko, ko imade bditi nad tim, da ljudi dadu i Bogu, što je božje. To je zadaća crkve. Ali dokaži Ti, da je Bog, Krist, svjetovnom vladaru dao pravo i vlast davati crkvi zakone u stvarih crkvenih. I opet: dokaži, a ne tvrdi bez dokaza, ako si pošten čovjek, da je **crkva jedino ili bar poglavito** na ovim riečima osnivala vlast svoju. Ko dakle izvrće sv. pismo?

Drugo mjesto glasi: „Svaka duša da se pokorava vlastima, koje vladaju, jer nema vlasti, da nije od Boga, a što su vlasti, od Boga su postavljene.“ Rim. 13, 1. Kad si pisao ove rieči sv. Pavla, valja da si zaboravio na ono, što si naumio dokazati i tako upao u jednu od najvećih logičkih pogrje-

šaka, koja se može učiniti, a u logici se zove *ignoratio elenchi*. Ti si postavio tezu: car, komu pripada najveća vlast u državi, zakonodavcem (sic!) je i crkvi, a sv. Pavao piše: (1) Svaka duša da se pokorava predpostavljenim vlastima, jer nema vlasti da nije od Boga; a što su vlasti od Boga su postavljene. (2) Dakle, koji se suproti vlasti, suproti se naredbi božjoj. A koji se suprote sami na sebe navaljuju prokletstvo; (3) jer knezovi niesu strah dobrim djelima, nego zlim. Hoćeš li pak da se ne bojiš vlasti? čini dobro, i imati ćeš hvalu od nje. (4) Jer je sluga božji tebi za dobro. Ako li zlo učiniš, boj se; jer uzalud ne nosi mača. Božji bo je sluga, osvetnik na gnjev onome, koji zlo čini. (5) Za to se od nužde pokoravajte ne samo radi straha, nego i radi savjesti. (6) Jer za to i poreze dajete; sluge bo su božji baš u tom služeći. (7) Podajte dakle svakomu šta ste dužni; kome porez, porez; kome carinu, carinu; kome strah, strah; kome čast, čast.[1]) Sv. Pavao opominje ovdje p o j e d i n e k r š ć a n e, da se pokoravaju zakonom državnim, vlasti državnoj, i to po savjesti, jer je i ona od Boga. A gdje je tu govor o crkvi? Svaki je pojedini katolik podložan svjetskoj vlasti u njezinoj sferi, u svjetskih stvarih; ali iz toga ne sliedi, da joj je i crkva kao crkva podčinjena, i to u stvarih crkvenih. Sve što je atribut, ma i naravan atribut pojedinca, ne može se ovdje pridati kao atribut cielomu (crkvi). Najmanje je ovo mogao učiniti sv. Pavao, koji je sigurno bolje od Tebe poznavao gore navedenu nauku Spasiteljevu. Što je dakle? Ako ne znaš logički misliti, onda Ti kao prijatelj svjetujem, prestani pisati; ako li Ti je mržnja na crkvu napunila srce tolikom zlobom, te ne mariš ni laž prezreti, samo da obiediš crkvu, onda piši i dalje, ali crkvi naškoditi nećeš.

Jedno je ipak jasno i nedvojbeno u navedenim riečima sv. pisma. Evo što: N a u c i s v. p i s m a n e d v o j b e n o i o č i t o o d g o v a r a i s t i n a, d a j e i z v o r d r ž a v n e v l a s t i B o g.

Evo radosti za plemenito srce Tvoje, Luka moj. Papinstvo (sic!), dakle ne samo jedan papa, papinstvo se odmetnulo od nedvojbene i očite nauke sv. pisma. A što je zavelo papinstvo? G l a s o v i t a f a l s i f i k a c i j a, p o z n a t i l a ž n i d e k r e t a l i t. z. p s e u d o i z i d o r o v e z b i r k e[1]) A kud ga zavelo? „P a p i n s t v o, k o j e u d u h u s p o m e n u t i h l a ž n i h d e k r e t a l a n a u č a š e, **da svakolika svjetovna državna vlast potiče od milosti vraga.** (*Epist. Greg. VII. Contra illos, qui stulte dicunt imperatorem excommunicari non posse a Romano pontifice.* (*Registr. Gregorii VII. lib. VIII. ep. 21. Monumenta Gregoriana ed. Jaffé.*) *izriče tu misao više puta*) p a p a u s u p r o t d a j e z a s t u p n i k p r a v o g a b o g a n a z e m l j i etc." Luka! ja bi se okladio, da si skakao od radosti, kad si možda kod Laurenta ili gdje drugdje našao ovu d i v n u m i s a o! Ali počekaj malo. Ja Te evo po drugi put pitam, kud si metnuo poštenje svoje, kad si ovo pisao? Književno šarlatanstvo upravo je tako nepošteno, kako i svaka druga sljeparija. Pa kako sljepari nemaju mjesta medju poštenim ljudima, tako ni književni sljepari medju poštenim piscima. O tom mogu s Tobom tim slobodnije govoriti, što i Ti preziréš, iz sve duše preziréš sljepare kakav je n. pr. pseudoizidor. Ali što je on spram Tebe! On je samo pod krivimi autoriteti (imeni) naveo istinite navode, a Ti lažeš i bjediš sv. stolicu s onoga, čega ona nije nigda naučala, a i nije mogla naučati. P a p a i t o G r g u r VII. i n e s a m o t o, v e ć p a p i n s t v o d a j e n a u č a l o, d a j e s v a k o l i k a s v j e t o v n a d r ž a v n a v l a s t o d m i l o s t i v r a g a!! A ma to je grozno. Grgur VII. da je ovo naučao, koji piše Henriku IV. *„quem Deus in summo culmine rerum posuit"*[2]) i opet istomu *„quem Deus in summo rerum posuit culmine"*[3]) koji piše Akonu kralju Danskomu: *„Te itaque specialiter, fili carissime, cui regni curam providentia divina commisit, paterno monemus affectu etc."*[4]); koji piše Vilhelmu kralju Englezkomu *„sicut, cooperante Deo, gemma principum esse meruistii"*[5]) i malo niže: *„sic et tu, quem ex servo peccati misero et pauperculo (ita quippe omnes nascimur) potentissimum regem Deus gratis fecit, honoratorem tuum, protectorem atque adjutorem tuum omnipotentem Jesum honorare semper studiose festina.* Ovaj papa da je naučao, da je svakolika svjetovna državna vlast od milosti vraga!?

Pročitao sam dakle cielo pismo 21. pape Grgura VII. iz VIII. knjige njegovih registara, kako se nalazi u Mansija: *„Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio. Editio novissima ad Ms. codices Valicanos, Lucenses, aliosque recensita et perfecta.* Venetiis MDCCLXXV. Tom. XX. kol. 331 do 337. Registara samih niesam vidio, a ni Ti jer se čuvaju u Rimu. Ti navodiš Jafféa, a ovaj navodi Mansija, dakle su nam vrela ista. A što sam našao u ovom pismu? Rado bih cielo priobćio, ali

[1]) (1) Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt. (2) Itaque, qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt; (3) nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa. (4) Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit. (5) Ideo necessitate subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. (6) Ideo enim et tributa præstat's; ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. (7) Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.

[1]) Kakva emfasa! Kad bi mogao i ovu točku strpati u okvir ovoga pisma, jako bih Ti lahko dokazao, da pseudoizidorova zbirka u g l a v n i h s t v a r i h s a d r ž a j e u i s t i n u s t a r o p r a v o i d i s c i p l i n u crkve. O ovom su u ostalom nepristrani sudci na čistu.

[2]) L. II. ep. 30. Mansi Tim. XX. kol. 149.

[3]) lib. III. ep. 7. n. n. mj. kol. 192.

[4]) l. VI. ep. 21. n. n. mj. kol. 304.

[5]) l. VII. ep. 23. n. n. mj. kol. 306.

je preveliko; ono zauzima skoro punih 7 kolumna na velikom foliju. Pismo je ovo zbilja isto, na koje se Ti pozivlješ, jer se u njemu (kol. 334.) za isto nalaze rieči, koje i Ti iz njega navodiš „aurum non tam pretiosius sit plumbo, quam regia potestate sit altior dignitas sacerdotalis"; samo što ove rieči niesu Grgurove, već ih Grgur i izriekom navodi kao rieči sv. Ambrosija, koji je živio u 4. vieku († 397.); dakle ni ovo nije pseudoizidorska misao. Ali za što Ti niesi naveo i onih mjesta ili bar jedno od njih, jer veliš, da ih je više, u kojima je sv. Grgur izrekao, da je svakolika svjetovna državna vlast od milosti vraga? Još Te jedanput pitam: za što? Za to, jer ih sv. Grgur VII. nije napisao ni jedan put, a kamo li da ih je napisao više puta. Našao sam u ovom pismu ovo: sv. Grgur VII. izporedjuje dostojanstvo, vlast pape sa vlašću svjetskom, pak veli: Papinstvo je sam Krist utemeljio, i nastavlja: „Quis nesciat reges et duces ab iis habuisse principium, qui Deum ignorantes, superbia, rapinis, perfidia, homicidiis postremo universis pene sceleribus, mundi principe diabolo videlicet agitante, super pares, scilicet homines dominari cæca cupiditate et intolerabili præsumptione affectaverunt." Za tim navodi primjer, kako je sotona i Isusa kušao pokazujući mu kraljestva svieta i govoreći mu: „Hæc omnia tibi dabo, si procidens adoraveris me." (Mat. 4, 9.)[1]) O izvoru svjetovne državne vlasti ovdje se ni jednom jedinom rieči ne govori. Papa veli, kako su to naučali i mnogi sv. otci (Ambrosije, Augustin, oba Gregorija) da se je u historiji razvilo robstvo s jedne strane, a tiranstvo s druge strane, što su se podizali ljudi, (prvoga spominje sv. pismo Nemroda Gen. 10, 8—10., i na ovoga ide početak navedenih rieči Grgurovih) neznajući za Boga, ohološću, grabežem, ubojstvom, a sotonom zavodjeni, te su tlačili sebi ravne — ljude. A koliko imade u povjesti primjera, da su zaista mnogi ovakim načinom postali carevi, kraljevi, knezovi! O izvoru pak vlasti naučao je i mislio sv. Grgur VII. upravo tako, kao i drugi spomenuti sv. otci što su naučali, isto, što i sv. Pavao: svaka je vlat od Boga. A Ti veliš da je Grgur VII., da je papinstvo **naučalo, da je svakolika svjetovna državna vlast od milosti vraga.** Odkle Tebi drzovitost s ovakovim tvrdjenjem stupiti pred hrvatsku čitalačku publiku? Da se čovjek svlada, kad Ti ovakvim načinom u katoličkoj zemlji pogrdjuješ Kristom postavljeno vrhovno glavarstvo crkve katoličke! Ne! nek se čuje pravo ime: to je perfidija. Ovako radiš Ti, koji u Hrvatskoj pod krinkom znanosti i kulturnoga napredka grdiš religiju otaca naših! (Dalje će sliediti.)

Odgovor g. Dru. Suku.

Veleuč. gosp. Uredniče!

U br. 21. Katol. Lista, koj sam slučajno nješto okasno dobio, ustaje proti meni i mojem djelu „Kršć. nauk" preč. g. dr. Suk. Na svoje opravdanje umoljavam kao odgovor mu ovo uvrstiti.

Dva krat jurve dokazao sam opravdanost svoga koraka, što sam izdao dielce „na ocienu" „ne" kojim god crkvenim faktorom, nego zbilja faktorom crkvenim, koji su strukovnjaci u tom pitanju. Nisam prezrjeo odobrenje Ordinarijata dobro znajuć duh crkvenih zakona, pače za tim odobrenjem išao sam i idem, jer i sama knjižica nosi prošnju za to odobrenje ili imprimatur — Ordinarijata. U tomu je samo njeka razlika od dosadanje prakse u tom pogledu, kod nas u Hrvatskoj, da nisam dao „rukopis" na ocienu, nego tiskanu knjižicu, a stvar je ista u sebi. Nisam izdao dielce na upotrebljivanje istoga, nego „na ocienu", da dobije imprimatur. Pustio sam ga razprodati, da „crkveni faktori" dodju s lakšega do njega, i da izreku svoj sud, a podastro sam ga svim Ordinarijom. Ja sam to smatrao i smatram za posve korektno, da samu stvar ociene „crkveni faktori" kao strukovnjaci t. j. u prvom redu ovdje u našem pitanju pučki dušobrižnici, kako da se doskoči zbilja vrućoj potrebi popularno udešenoga kršć. nauka za puk, što bi ga nazvao „catechismus ad populum." Mi pučki dušobrižnici pozvani smo u prvom redu pobrinuti se za tu svoju stvar i svoju struku, da medjusobno stvar uredimo, kako znamo, da nam je po povjereni „puk" zbilja koristno i spasonosno, a kad nas čuju naši Ordinarijati, kako se brinemo i kako smo se složili u istu svetu stvar, sigurno će radostno uraditi svoje, kako najbolje znadu. Nauk nam je vjek čisto katolički, samo manjkao nam je popularni sistem istoga nauka, a da je moj sistem zbilja popularan, mogao bi se ako ne prije — a to barem ove praznike osobno osvjedočiti i g. dr. Suk i tko god drugi hoće, da dodje u Ladjevac, i da se na vlastite oči i na vlastita uha ubiedi o stvari, pa onda neka reče i govori. Ja ću to takodjer i još bolje dokazati u svakoj točki na svaki ne opravdani i ne temeljiti prigovor i napadaj, kakvi je jedan počeo nadonašati kao tobožnju kritiku Kat. List, samo dok bude članak zaključen. — Bez kritike nema dakako zdravoga rada, nu ali budi ta kritika posve stvarna, ne strastvena i porugljiva, te njekim prezirajućim bagateliziranjem ne bratska i ne svećeničkoga duha. Ako ja radim u katoličkih naših časopisih, ne radim ništa zla, pače borim se za svetu nam zajedničku stvar. Nu eto! odkle bi me barem kao svećenika i pregaoca imalo grijati sunce, bije me i to još od strane svećenika — ne mili led. Hvala liepa! A kako da se taj postupak nazove? Ako mi nije možda rad u svemu originalan, što ću ja tomu, ta ne možemo svi biti originalni kao g. dr. Suk et comp. Razumiemo se. Što je pak u mojem radu kriva i bez smisla, a ako što ne valja, želim da se popravi, pa tko zna bolje, rodilo mu polje, nu što znadem, to je, da smo svi slabi ljudi pogrieški izloženi ne izuzam ni g. dr. Suka et comp. — Ergo — na što se porugivati, na što rad bagateliziranjem prezirati, gdje nam se je medjusobno podupirati u

[1]) n. n. mj. kol. 383.

isti sv. cilj — obćega naposeb religioznoga dobra? To je zbilja žalostni pojav kod nas, a odkriva, da se posve blago izrazim, ne plemenštinu srca. Svaki radi, kako znade i osvjedočen je, da je dobro, a zato ne valja se dobrim radom porugivati. I taj ne liepi postupak uništuje i gasi svaki mar i žar u naših svećenika za rad, mješte da bi se pobudjivala volja i želja za rad dobri. Tko bi imao na taj način volju i želju raditi,? — Dakako željeznoga značaja radnik osvjedočen, da radi dobro: raditi će i dalje uztrajno svomu osvjedočenju — pripravan na sve prigovore i napasti znajući, da bez borbe nema života i napredka, jer svaka dobra stvar imade prije proći kroz vatru, dok joj se ukaže vrlina i koristnost.

Opravdao sam svoju stvar, da u izdanju „kršć. nauka“ nisam udario krivim putem, a još manje da ima tu ne smisla i ne razbora. Ovimi izrazi nabaciva se danas tako s lahke ruke, kao da su njekoji te njekoji zbilja u zakup uzeli „smisao“ i „razbor.“ Nismo ni mi makar bili pučki dušobrižnici (hoćete li da nas nazovete doctores inferiorum gentium) bez svakoga smisla i razbora, pače imamo smisla i razbora više možda, nego što se misli. U ostalom dokle ja ne diram u smisao i razbor drugoga, neka svaki moj smirao i razbor pusti na miru. — Odbijam od sebe svečano, da mi je postupanje ne crkvenoga duha. Koliko me je živa, sav sam dušom i tielom kat. crkvenoga duha, i u tu mi se najvišju svetinju nesmije nitko dirati. Samo žalim, da me se ne razumje, da me se zlo shvaća i krivo prosudjuje.

Kako rekoh — i još jednom opetujem, nisam izdao dielce na jednostavno upotrebljivanje, jer za faktičnu uporabu treba odobrenje Ordinarijata u smislu crkvenih zakona, već sam izdao dielce na ocienu strukovnjakom odnosno crkvenim faktorom u gore rečenom smislu uprav zato, da dobije odobrenje — Ordinarijata. Kad bi ja bio izdao dielce na faktično upotrebljivanje, a bez odobrenja Ordinarijata, bio bi drugi razgovor, nu ovako nisam ni malo se ogriešio o duh crkveni, jer dielce isto nosi na čelu svojem prošnju za odobrenje. Pače moje postupanje nije ništa novoga u katol. crkvi, makar bilo novo kod nas u Hrvatskoj. Tako rade ini radnici i pregaoci po inih stranah katoličke crkve, pa nema tuj ni graje ni prigovora s ni jedne strane, jer rade dobro i svrsishodno. Tako izdao je poznati župnik biskupije Rottenburžke dielce iste naravi, kao što je moje, o kojem je ovdje govor, „Der neue Katechismus“ 1874. bez predhodnog odobrenja Ordinarijata ili imprimatur, jer je izdano ne na faktičnu uporabu, nego na ocienu — zur Recension allen etc. nakanom ili prošnjom dobiti naknadno imprimatur, kad se stvar temeljito izpita. Tako isto izdao je opet župnik Fröhlich dielce „der neue kleine Katechismus“ zum Entwurfe vorgelegt etc. 1877. bez predhodnog odobrenja u istu svrhu. Der kathol. Katechismus vom Schöberl 1885. izašao je takodjer bez predhodnoga imprimatur. A zašto nema tuj onda graje, vike i prigovora kao kod nas? Zato, jer Ordinariji imadu povjerenja u dotičnoga župnika svoga, o kojem se povjerenju takodjer i govori u članku „Büchercenzur“ riečnika Wetzer et Weltea, da kao takvi čvrst sigurno u čistom nauku kat. crkve a u svetu svrhu — neće jamačno zalutati i zaboraviti se, a da bi nješto napisao i uradio, što bi bilo contra fidem et mores, i da bi ga se ticale odluke odnosno kazne sv. sabora ili zakona. Kad toga povjerenja nebi Ordinariji imali u župnika svoga, ne budi ni more slano, a dotični pisac i radnik podložen je voljno svojoj sv. crkvi i Ordinariju.

Mislim, da ovoliko g. dr. Suku bude dostatno rečeno na obranu moje stvari, te mi je postupanje zbilja opravdano u crkvenom duhu — zdravim promišljanjem i zrelim prosudjivanjem bez uštrba na svetinju crkvenih zakona.

S odličnim počitanjem

Ladjevac 31. svibnja 1887.

Gruber.

Na ono, što je g. Cvj. Gruber ovdje napomenuo, odgovaram:

1. G. Cvjetko Gruber napominje župnika biskupije Rottenburžke J. Fröhlicha, koji je izdao katekisme „na ocienu“ bez predhodne dozvole svoga ordinarija, a da tomu nitko prigovarao nije. Pa zar odatle sliedi, da je župnik Fröhlich a za njim i župnik Gruber izpravno postupao? Zar g. Gruber ne zna što i kada vriedi takav dokaz „ex silentio?“ Tko poznaje radnje Fröhlichove (izašle god. 1874., 1876. i 1877.), taj se ne će čuditi, da su te radnje ostale jalove i da o njima danas i u Njemačkoj nitko već ne govori, no taj će žaliti gospodina Grubera, što se je ugledao u pisca, u kojega je bez sumnje bila najplemenitija volja, ali koji ni s daleka nije bio podoban, da sretno izvrši posao, na koji se je bio dao. Pa da je gosp. Gruber barem dosljedno onako uradio, kako je postupao župnik Fröhlich! G. Gruber tvrdi, da je župnik Fröhlich svoje djelce izdao „nakanom ili (?) prošnjom dobiti naknadno imprimatur.“ Ja ne razumijem, kako je g. Gruber mogao to uztvrditi, jer o takovoj nakani ili prošnji u djelcu Fröhlichovu (niti u onom od god. 1874, niti u onom od god. 1876.) nema gotovo ni traga. Župnik Fröhlich složio je nacrt katekisma za pučku školu i predložio taj nacrt „na ocienu“ svim „teologom, kateketom i pedagogom Njemačke“, želeći, da se na osnovu toga nacrta i na osnovu ocienâ toga nacrta „u biskupskim komisijama svih biskupijâ Njemačke“ složi katekizam, koji bi se propisao za sve pučke škole u Njemačkoj[1]). Možda je i gosp. Gruber mislio postupati na sličan način; no ja niesam

[1]) Izp. J. Fröhlich, Der neue Katechismus, im Entwurfe allen Theologen, Katecheten und Schulmännern Deutschlands zum Behufe des Zustandekommens eines allgemeinen Katechismus für die Volksschule Deutschlands vorgelegt. 1876. str. XI. i 1874. str. 4.

uzeo ocjenjivati njegovo mišljenje već njegovo postupanje. Pa kako je g. Gruber postupao? Druga strana naslovna lista njegova djelca nosi štampano krupnijimi slovima: „prošnjom dobiti imprimatur.“ Ta prošnja vriedi bez sumnje ponajprije za djelce izdano „na ocienu crkvenim faktorom“, a ne za ono, što bi tek trebalo, da od toga djelca postane. I to je upravo, što je u postupanju g. Grubera bez smisla i protuzakonito. Jer ili treba djelcu Gruberovu — takovu kakovo jest — imprimatur ili mu ne treba: ako ne treba, čemu onda one prošnje? ako treba, zašto ne ište g. Gruber imprimatur onako, kako je to crkvenimi kanoni jasno odredjeno?

2. G. Gruber napominje i drugo njemačko djelce „der kathol. Katechismus von Schöberl 1885.“ To mi djelce nije poznato, premda sa dosta velikom pomnjom pratim njemačku katoličku literaturu teologijsku i pedagogijsku. Možda misli g. Gruber djelce: „Schöberl, der der kath. Schulkatehismus in seiner Geschichte, in seiner Theorie und Praxis. No to djelce nije nikakov katekisam, nego „eine katechetische Abhandlung.“

3. G Gruber veli, da on svoj katekisam nije izdao „na faktičnu uporabu u crkvi“ nego samo „na ocienu“, pa da mu zato nije trebalo „predhodnog odobrenja Ordinarijata ili imprimatur.“ No tu se radi o positivnim naredbama crkvenih kanona; s toga tu sudi najprije slovo pa onda i duh tih kanona a nipošto subjektivno mišljenje, da je naše postupanje „dobro i svrsishodno.“ G. Gruber razlikuje dvie vrste spisova, koji se mogu tiskom izdavati i javno razpačavati: spisove „za faktičnu uporabu (u crkvi?)“ i spisove, koji se izdavaju tek „na ocienu.“ Spisovi prve vrste treba da imaju imprimatur“, a za spisove druge vrste posve je dovoljno, kad „nose na čelu svojem prošnju za imprimatur.“ Tako g. Gruber, a ja držim, da još vriedi staro pravilo kanonsko: „ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.“ Kad bi mi g. Gruber dokazao, da je ono njegovo razlikovanje spisova i po slovu i po duhu crkvenih zakona, ja bi mu bio veoma zahvalan i opozvao bi drage volje što sam mu prigovorio. Ali dok g. Gruber ne navodi drugo nego nesretan primjer župnika Fröhlicha i već ad nauseam ponovljena razmetanja, kako on samo dobro misli i dobro hoće i za svetu stvar revnuje (o čem nitko ne sumnja), i kako on sve zdravo promišlja i zrelo prosudjuje (o čem ipak mnogi sumnjaju), dotle ja ostajem kod svoje tvrdnje, da je g. Gruber radio protuzakonito, kad je svoj katekisam tiskom izdao i na razpačavanje predao trgovcem, nemajući za djelce „imprimatur“ od svoga ordinarija. G. Gruber izdao je svoje djelce „na ocienu crkvenim faktorom“, prošnjom dobiti „imprimatur.“ A tko ima ocjenjivati spis za tu svrhu, da spis dobije crkveni „imprimatur?“ Zar javna kritika? ili oni, koje pisac sam drži za „jedine“ strukovnjake i koje on poziva, da mu spis ociene? Po ustavu naše crkve i po jasnom slovu crkvenih zakona samo su biskup i oni muževi, kojim biskup (a ne pisac) taj posao povjeruje, oni „crkveni faktori“, kojim to ocjenivanje pripada.

4. G. Gruber veli, da samo knjiga izdana „na upotrebljivanje, za faktičnu uporabu treba odobrenje ordinarijata.“ Ni to nije sasvim izpravno rečeno kad se radi o katekismu „za crkvenu uporabu.“ Da može dušobrižnik u crkvi upotrebljavati katekisam i po tom katekismu naučavati narod, za to nije dosta, da ima taj katekisam „imprimatur“, za to treba od biskupa još i posebna naloga ili barem dozvole. S toga ako g. Gruber uvjeren o shodnosti svoga sistema želi, da se i u našim crkvama uči kršćanski nauk po njegovu sustavu, onda nije dosta, da za svoje djelce — budi kakovo je sada budi kakovo će kasnije biti — prosi samo „imprimatur“, već treba, da izprosi od naših biskupa i nalog ili bar dozvolu, da mogu dušobrižnici ostaviti dosadašnji „diecezanski“ katekizam i naučavati narod po Gruberovu sistemu i katekismu, kao što je takovu dozvolu bez sumnje i g. Gruber za svoju župu dobio od svoga ordinarija.

U Zagrebu 15. lipnja 1887.

Dr. Suk.

Dopis.

Ludbreg. (*Prva sv. pričest, svibanjska pobožnost, Tielovo.*) Koji dobro služe, oni dobivaju sebi dobar postup i veliku slobodu u vjeri Isusa Krista. I. Tim. 3, 13.

Ove utješljive rieči velikoga apoštola naroda, kojima svojeg ljubimca Timotea na gorljivost u službi gospodnjoj bodri i podtiče, mogu se vjerno protegnuti na revnog i u vinogradu gospodnjem gorljivog radnika, mnogočastnog gospodina M. K., duhov. pomoćnika ludbrežkoga, koji sa velikim psalmistom uzkliknuti može: Revnost moja u službi gospodnjoj izjede me. Vriedni i rievni župnik ludbrežki, veleč. gosp. Josip Binder nemoguć u svojoj obširnoj župi kraj napornog gospodarstva svoga, od kojega mu sad njegova eksistencija zavisi, u svojoj duhovnoj pastvi onim plodonosnim napredkom revnovati, kako on to vazda želi, čeznuo je uviek za onakovim duhovnim pomoćnikom, koji će mu u duhovnoj pastvi u podpunom smislu desnom rukom biti. Pa gle, to je zbilja našao u svom prerevnom Mihovilu.

Sa osobitom radošću spominje mirni motritelj sva ona krasna i riedka djela, koja rečeni gospodin svaki čas na vidjelo iznaša, nespominjuć ovdje njegovu revnost u svakdanjoj službi, okolo koje osobitom gorljivosti nastoji. Još se sveudilj sa radošću sjećamo one vrlo nježne svečanosti na bielu nedjelju, kojom se je pravo katoličko srce nasladjivalo, gledeć kako vriedni kateket M. K. svoje pitomke svečano odjevene i vienci izkićene pod barjakom u crkvu vodi, da im podieli prvu svetu pričest; kako je podučava, kako s njimi obnavlja krstni zavjet, kako jim pruža goruće svieće, a kako jih poslije sv. pričesti krasnimi sličicami dariva.

Nu jedva ova vrlo nježna svečanost prodje, eto ti ludbrežkomu puku druge i za kršćanski duhovni život vrlo okriepljive svečanosti, priredjene rečenim gospodinom, a to je svibanjska pobožnost. Već prije svibnja nekoliko nedjelja učinjene su za tu pobožnost shodne priprave, jer je ovdješnji organista vježbao puk u nekojih, toj svečanosti odgovarajućih crkvenih dvospjevih. Tko da opiše onaj nabožni utisak, koji je svako pravo katoličko srce ovog mjesta u prva dva tjedna mjeseca svibnja svake nedjelje, sriede i subote, a druga dva tjedna svakog dana osjećalo, gledeć kako se okolo 6 satih na večer ludbrežka crkva dubkom puni, kako se osim rečenog g. K., koj je tu pobožnost danomice rukovodio, još i domaći župnik i vriedni svećenici Liković i Hercezi natjeću, koji će bujnijim i zanosnijim govorom kraljicu svibnja uzveličati i svoje pitome slušaoce na pobožnost i kriepost obodriti! Tko da opiše ono nježno čuvstvo, koje je srce svakog pobožnog prisutnika mazilo, slušajući milozvučne dvo i četverospjeve i skladne zborove ovdješnjeg puka, gdje u raznih napjevih lauretanskimi litanijami kraljicu angjela slavi! A tko da izreče ganuće pravog katolika, gledeć kako nabožan puk za vrieme rečene pobožnosti pod večer ostavlja svoj težački posao, te svojim težačkim orudjem u ruci hrli u crkvu, da prisustvuje pobožnosti ovdje još nevidjenoj! Doista takova što mogu samo ovako revni katolički svećenici izvesti, kojima i najljući protivnik mora uzkliknuti: Živio!!

Iza svibanjske pobožnosti evo nam velebne svečanosti, koja se samo u katoličkomu svietu vidi, a to je Tielovo. I ta se je svečanost u ovom mjestu do sad ovdje još nevidjenim slavljem obavila; jer ne samo što je mnogobrojno činovničtvo svih ovomjestnih uredâ svojom prisutnošću kršćanskom svietu pokazalo, da štuje najsvetije inštitucije vjere, nego je rečeni gorljivi svećenik i prigodom te svečanosti svoju veliku revnost pokazao. On se je već kakovih 10 danâ unapried brinuo, da sva ženska mladež svakdanje i opetovne škole za tielovsku svečanost bielim odielom i vienci obskrbljena bude, a nekojoj siromašnjoj djeci nabavio je sam bielo odjelo. Velika hvala ide u tom i ovdješnju učiteljicu, gospodjicu Mariju Šomogji i vriednu gospoju Konovku, koje su rečene djevojčice kitili. Koli nježna pogleda motreć povorku školske mladeži: dječaci izkićeni narodnimi vrpcami i cviećem, a djevojčice sve u bjelini, gdje se kupe u svetištu, u kojem se uzdiže žrtvenik vàs u cvieću i svietilu! Koli uzvišena čuvstva prigodom velebne procesije uz redove tako izkićene mladeži, uz milozvučno zborno pjevanje i uz krasne četverospjeve, koje su ovomjestni pjevači kod svakog stajališta odpjevali! Nemogu mimoići, a da ne iztaknem i jednu tužaljku, koja nam je tu najuzvišeniju svečanost kat. crkve pomutila. Kada bijasmo naime kod trećeg stajališta, nadje se rulja ovomjestne mlade čifutarije, koja je svojom nepristojnošću uzvišen kršćanski obred profanizirala. Osobito si je osvjetlao lice njeki mladi poljski žid, rabinski pripravnik, nehtijući skinuti šešir s glave ni onda, kad je svećenstvo sa svetotajstvom u njegovoj blizini bilo. Nu ovomjestni učitelj očitao mu je poštenu lekciju, koja ga je, ako iole poštenja ima, pred onolikim občinstvom neugodno dirnuti mogla.

Uzalud je vika nadrimudracem, koji i u našoj katoličkoj Hrvatskoj žalibože odlična mjesta zauzimaju, i koji proti inštitucijam katoličke crkve rogobore, uzalud bezobraznoj i nesviestnoj čifutariji profanacija naše svetinje; dok je u nas ovako svjestnog i za svoje uzvišeno zvanje gorljivog svećenstva, ne nestaje u nas vjere, nit nabožnosti, nit čuvstva za sve, što je kršćansko, plemenito i uzvišeno. Gle, i talijanska fakinada tobožnjih veleumnih slobodnih zidara niesu njekoć pogrda nasmagali, s kojima bi se na papu, na katoličke inštitucije i na katolički puk nabacivali, pak ih je velebni duh velikog pape Leona XIII. ukrotiti i poniziti znao na toliko, da su u koncertu svakdanjeg evropskog pokreta osamljeni i pred svietom osramoćeni ostali.

—X.

Viestnik.

Zagreb. Proslava petdesetgodišnjice „Sbora duhovne mladeži zagrebske“ obavila se, kako smo posljednji put javili, dne 14. o. mj., a obavila se dostojno. Mi smo uvjereni, da su gostovi morali zadovoljni ostaviti zgradu sjemeništnu, jer je program svečanosti uspio u svakoj točki. U jutro kod sv. mise, koju je služio bivši njekoć predsjednik Sbora, a sada ravnatelj sjemeništa preč. g. J. Vrevc pjevali su klerici za ista skladno. Matinée poslije toga, pak na večer predstava liepo je uspjela. Nećemo potanje opisivati toga čim su sboraši pružili užitak svojim gostovom, već spominjemo sa zadovoljstvom, da se i sbor može ponositi priznanjem, koji je toga dana dobio. Odlični gostovi svojom prisutnošću, a onda mnogobrojna pisma i brzojavi iz Hrvatske, Slovenske i Česke, sve je to svjedočilo, da se priznaje rad Sbora. Povjest ovoga družtva sačinja liep list kulturne povjesti Hrvata za zadnjih 50 godina. Mi se nadamo, da će se hrvatska publika skoro upoznati sa životom ovoga. za Hrvatsku knjigu znamenitoga družtva — a Sborašem želimo: napried do stogodišnjice još ljepše, još slavnije!

— Tielovski obhod obavljen je najsvečanije. Svečanu službu božju i obhod obavio je sam uzoriti nadpastir kardinal Mihalović. Za nebnicom išao je preuzv. g. ban, grof Khuen Héderváry sa predstojnici i višim činovničtvom. Vojska je bila namještena na Zrinjskom trgu a pred njim stajala je njegova carska visost nadvojvoda maršal Albrecht okružen od generaliteta i častničtva. —

— **Papin jubilej.** Naš djevojački odbor za papin jubilej radi neumorno. Do sad je sabrao 416 for. 22 nč. i na sagu marljivo se radi. Pozivu djevojačkoga odbora, kojim je pozvao učiteljice, ne bi li i one što god priredila za izložbu odazvale su se do sad učiteljice djevojačke škole u Gjurgjevcu, te obećale načiniti roketu.

— Grof Gustav Norman-Ebrenfels poslao je petrova novčića 50 for.

— Premješteni duhovni pomoćnici: g. Tadić Franjo iz Lipovljana u Kutjevo; g. Teodor Kraljević iz Kutjeva u Lipovljane; g. Hitrec Stanko iz Sopja u Dubravu kod Čazme; g. Šašelj Jakob iz Dubrave u Sopje.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 25. U Zagrebu, 23. lipnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Budi dosta, što rekosmo o dužnostih crkvenoga glavarstva u pojedinih biskupijah. I ovo malo, što spomenusmo, pokazuje dovoljno, kako upravo od crkvenoga glavarstva, napose onoga koje stoji na čelu biskupije, ovisi ponajviše i malo ne posvema. da li je svećenstvo kriepostmi, znanjem i radom svojim u pravom smislu sol i svjetlo naroda, te da li mu vodeći ga u sretnu vječnost udara Bogom opredieljene temelje i pravoj zemaljskoj sreći i blagostanju. Za to sjetimo se, što smo: sjetimo se dužnosti i zadatka svoga svaki svećenik na svom mjestu; a napose neka se sjete crkveni glavari uz visinu položaja svoga i težke odgovornosti, koja leži na njih toli za stado Kristovo koli i za pastire njegove. Sjetimo se, što smo; pa nas neće čekati za život i rad naš *judicium durissimum*, već *immarcescibilis gloriae corona*, koju obriče sv. Petar svim zvanje svoje vršećim pastirom stada Kristova: „*Et quum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam*“ (I. Petr. 5, 4.).

O Rimskoj Stolici i tako o sv. Otcu Papi, vidivoj glavi ciele Kristove crkve, nije potrebno, da ovdje na šire govorimo. Jer bude li u svakoj pojedinoj biskupiji svaki svećenik na svom mjestu, a napose bude li crkveno glavarstvo u svakoj biskupiji vršilo zadatak svoj: jamačno će tada po svem svietu u vjernicih i svećenstvu rasti ljubav, počitanje i pokornost prema vidivoj glavi sv. crkve, Papi Rimskomu, te će pojedinci i narodi iz vlastitoga izkustva osjećati, kako im se i vječna i zemaljska sreća tim više osigurava, čim ih tjesniji i iskreniji vezovi odanosti i zahvalnosti vežu sa crkvom Rimskom, majkom svih crkava i svih vjernika. Za to nam budi dosta u ovoj točki samo ponoviti zanosni uzklik velikoga Bossueta, što no ga je izustio u svom govoru o jedinstvu crkve držanom prigodom otvorenja generalne skupštine francezkoga klera 9. studenoga 1681.: „Sveta Rimska crkvo, majko crkava i majko svih vjernika, crkvo Bogom odabrana, da ujedinjuješ djecu Božju u istoj vjeri i u istoj ljubavi, tvoga ćemo se jedinstva uvieke držati svimi silami snage svoje .... Neka mi se jezik osuši i ostane nepomičan u ustima mojima, ne budeš li ti vazda prva u mome spominjanju, ne stavim li tebe na početak svih mojih radostnih pjesama: *Adhaereat lingua mea faucibus meis, si non meminero tui, si non proposuero Jerusalem in principio laetitiae meae* (Psalm. 86, 6.).“

Pošto smo u kratkih nacrtih iztaknuli dužnosti, što no ih imade svaki svećenik za sebe, a napose crkveno glavarstvo napram vjernikom i podčinjenomu si svećenstvu, na redu je, da reknemo koju o dužnostih, što ih imadu solidarno svi svećenici. Ne smieramo ovdje izbrajati svih dužnosti, koje bi se mogle uvrstiti u ovu kategoriju, već želimo sjetiti samo na njekoje, koje više odgovaraju svrsi ovoga članka.

Po nauci apostola Pavla crkva je mystičko tielo Kristovo, komu je Isus Krist glava, a uda svi vjernici, koji su po sv. krstu postali članovi crkve. Govoreći naime o visokom dostojanstvu Isusa Krista Spasitelja našega piše sv. Pavao Efescem o osobi njegovoj kraj ostaloga i ovo: „*Et omnia subjecit* (sc. *Deus*) *sub pedibus ejus, et ipsum dedit caput supra omnem ecclesiam, quae est corpus ipsius et plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur*“ (Ephes. 1, 22. 23.). Tako sačinjaju svi vjernici kao članovi crkve sa Kristom glavom svojom živi organisam te dobivaju od Krista, glave svoje, i život svoj i pravilo radu svomu. Kano što u običnom tielu ljudskom napredak ili nazadak pojedinoga uda upliva i na

ostali organisam, sličnim načinom razvijaju i u mystičkom tielu Kristovom ili u crkvi pojedina uda ili članovi crkve svoj upliv i na ostale članove. Tako n. pr. zasluge jednih koriste pred Bogom i drugim članovom crkve, košto je to poznato iz katoličke nauke de thesauro meritorum sanctorum; a daje nam razumjeti i sv. Pavao pišući Kološanom: „*Qui nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea, quae desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore ejus, quod est ecclesia*“ (Coloss. 1, 24.). Sličnim načinom potiču pojedini članovi crkve vrlinami i kriepostmi svojimi na duševni napredak i druge članove, i to ne samo viši niže, jednaki sebi jednake, već i niži više, podčinjeni predpostavljene. Za to i piše sv. Pavao Rimljanom, da želi k njim doći ne samo za to, da on podieli njim koji duševni dar te ih u vjeri utvrdi, već i za to, da se i on boraveći medju njimi izmjenično utješi i okriepi vjerom njihovom: „*Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos, id est simul consolari in vobis, per eam, quae invicem est, fidem vestram atque meam.*“ (Rom. 1, 11. 12.)

Pošto je uslied toga tako tiesan i blagosovan vez medju članovi crkve, da se vjerom i kriepostmi podčinjenih vjernika jači vjera i kriepostí istih predpostavljenih crkvenih glavara, onda se samo sobom razumije, kako valja da bude tiesan vez izmedj svećenstva, a napose kako treba, da si svećenici medjusobno promiču svaki duševni napredak, a napose napredak u idealih zvanja svoga. A time dodjosmo do prve dužnosti, koju treba da svi svećenici solidarno izpunjujemo. Ljubav kršćanska, taj božanski s neba na zemlju presadjeni cviet nauke Kristove, treba da bude takodjer jasno i iskreno izražena u medjusobnoj našoj ljubavi i slogi svećeničkoj. Mnogo je toga, čim se dade zasvjedočiti svećenička medjusobna ljubav, sloga i prijateljstvo; ali jedno je napose, česa ne bismo smjeli nikada s vida pustiti, a što ipak ima biti konačno alpha i omega svoj ljubavi i prijateljstvu svećeničkom. A to je: solidarno revnovanje svakoga svećenika za sve i svih za svakoga, da svi, koliko se bolje može, usposobljenjem, životom i radom odgovorimo idealom svetoga zvanja našega. Ako igdje, a to tudjer valja poznata rieč sv. pisma: „Frater, qui adjuvatur a fratre, quasi civitas firma“ (Prov. 18, 19.). Treba li za to gdje bratu svećeniku pouke, savjeta, opomene, ozbiljne prietnje ili obodrenja, ne oklievajmo i neustručavajmo se zadovoljiti toj svetoj dužnosti correctionis fraternae, kad god se možemo nadati, da ćemo time brata svećenika ili sa stranputice odvratiti ili bliže primaknuti u životu i radu idealom svetoga nam zvanja. Dvie su osobito stvari, koje bismo si morali češće izmjenično na srce stavljati: češća sv. izpovied i duhovne vježbe. Jer gdje se to dvoje ozbiljno vrši, tu se je moći nadati, da će se izpunjivati u privatnom i javnom životu i ostale svećeničke dužnosti; a gdje se to dvoje napušta, a napose prvo, tu se možeš svačesa bojati. Za to i vidimo, da u mnogih biskupijah crkvena oblast vrlo revno oko toga nastoji, da svećenstvu pruži zgodu za duhovne vježbe, a napose, da ga prinuka na češće izpoviedanje. Tako n. pr. u poznatoj „Instructio Pastoralis Eystettensis“ preporučuju dotični biskupi svom vatrom duhovne vježbe veleći: „Vehementer quoque optamus, ut sacerdotes nostri singulis bienniis exercitiis spiritualibus vacent, quibus, quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur vel comprobatur. (Izp. izdanje od god. 1871. str. 388.) Za izpovjed pako izriču u istom djelu biskupi ne samo želju već i zapovjed, koje je izpunjenje stavljeno pod strogi nadzor. Govoreći naime „de dispositione sacrificantis“ vele doslovce: Ut autem pura conscientia ad sacra accedant mysteria, *bis saltem singulis mensibus* (nam ne gravius admissum scelus id citius exigat, non timemus) animo vere contrito peccata confiteantur, quo facilius et certius omnes malorum radices evellere atque vel levissimas abstergere valeant animae maculas. Hinc quolibet anno, uti jam pridem praescriptum esse cognovimus, singuli sacerdotes proprii animi moderatoris tetimonium de hujusmodi frequentia Vicario nostro generali per Decanos exhibeant, neque pro certa, quam de cujusvis sacerdotis cura in restituenda et conservanda singulari animi puritate fovemus persuasione, necessarium unquam fore arbitramur, ut quis seriis ad id adigatur mediis, ad quod suum quemque animi puritatis studium sponte sua impellit; quodsi vero hac super re inobsequentes deprehenderimus eos opportunis remediis in officio continebimus (Izp. isto dj. sh. 24.). Ovakove želje i zapovjedi biskupa za ideale svećeničke oduševljenih pokazuju same sobom, što valja da si kao svećenici oduševljeni ljubavju za Krista i zvanje naše najviše na srce stavljamo, *ne forte cum aliis praedicaverimus, ipsi reprobi efficiamur.* (Izp. I. Cor. 9, 27.).

(Dalje će sliediti.)

Sanatio matrimonii in radice.

Posebna vrst ukriepljenja ženitbe jest *sanatio matrimonii in radice*. Kad je naime ženitbena zaprieka, radi koje je ženitba nevaljana, tajna i obojici supruga nepoznata, ili ako je poznata samo jednomu a drugomu se ne može objaviti bez pogibelji za obstanak ženitbene zajednice a obstoje važni razlozi, da se ženitbena zajednica ne razrieši, tad se može ukriepiti ženitba per sanationem matrimonii in radice. Moli se naime od pape oprost, da se proglasi ženitba valjanom, kao da joj nije smetala nikakva ženitbena zaprieka, kad se je sklapala. Sanatio dakle matrimonii in radice čini ženitbu valjanom od njezina početka, dočim u drugih slučajevih postaje valjana tek iza dobivenoga oprosta.

Da se koja ženitba može ukriepiti per sanationem in radice, zahtieva se, da je ženitbena zaprieka, radi koje je ženitba nevaljana, uvedena crkvenim zakonom, jer samo takove zaprieke može papa oprostiti. Osim toga zahtieva se: *a*) da su oba supruga u nevaljanu ženitbu, kad se je sklapala, privolili; *b*) da privola u ženitbu nije opozvana; *c*) da je ženitba u prvom svom početku izgledala kao valjana, dakle da nije bila puko priležničtvo; *d*) vrlo važan razlog. Kao važan razlog smatra se, kad je množina sklopila nevaljane ženitbe, koje se ne mogu bez velike sablazni ukriepiti ponovnom privolom, ili kad samo jedna stranka znade za nevaljanost ženitbe a drugoj se to ne može odkriti, jer se je bojati, da bi razriešila ženitbenu zajednicu, ili kad obje stranke žele ostati u ženitbenoj zajednici, ali se jedna od njih nikako ne da na to sklonuti, da ponovi ženitbenu privolu, ili napokon ako važni razlozi savjetuju, da se supruzi ostave in bona fide.

Posljedice sanationis matrimonii in radice jesu: *a*) ženitba postaje od svoga početka valjana, *b*) a djeca u njoj rodjena u podpunom smislu zakonita.

Sanationem matrimonii in radice valja provesti ovako:

1. Ako je oprost podieljen pro foro externo, valja ukriepljenu ženitbu upisati u običnu knjigu i spomenuti zadobiven oprost in radice.

2. Ako je oprost podieljen pro foro interno i kad je ženitba već sklopljena bila u formi propisanoj od sabora Tridentskoga, ne smije se nigdje zabilježiti, već se provede u izpoviedi sliedećom formulom: „Ego insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata matrimonium a te nulliter contractum in radice sano et consolido prolemque susceptam et suscipiendam legitimam fore nuntio et declaro. In nomine Patris etc. Passio D. N. J. C. etc.

3. Ako je podieljen oprost pro foro interno, a ženitba nije bila sklopljena u formi Tridentskoj, tad se ima sklopljena ženitba upisati u posebnu knjigu (liber matrimoniorum secretorum), ali zadobiveni oprost se ne spominje.

Kad je ženitba nevaljana stoga, što koji od ženitbenih drugova nije u istinu privolio, može se ukriepiti, ako naknadno privoli riečju ili činom onaj, koji prije nije privolio. Isto valja i onda, kad je ženitba nevaljana radi bludnje, straha ili sile, samo što onaj, koji je privolio iz straha ili pod pritiskom sile, može naknadno privoliti tek onda, kad je posve slobodan. No i u onih slučajevih, kad nije potrebno da se privoljenje obnovi pred župnikom i svjedoci, bit će to probitačno učiniti sigurnosti radi, ako se nije bojati sablazni ili pogibelji po obstanak ženitbe.

* * *

Budući da može za svakoga izpovjednika nastati potreba, da potraži oprost od kakove tajne zaprieke u sv. Poenitencijarije, u kojemu će se slučaju njemu povjeriti provedba oprosta, stoga ne će biti suvišno, ako protumačimo neke rečenice, kojimi se služi Poenitencijarija u svojih rescriptih pro foro interno.

Sv. Poenitencijarija šalje odgovor izpovjedniku molitelja uz napis: „Discreto viro confessori magistro in theologia vel Decretorum doctori ex approbatis ab Ordinario per latorem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo“ ili „Discreto viro confessori ex approbatis ab Ordinario“, ili napokon ako je bila uprošena, da odgovor pošalje označenomu izpovjedniku: „Discreto viro N. confessario.“ Prema tomu valja da bude dotičnik, komu se povjerava provedba oprosta, ako se rabi prva formula 1) doktor bogoslovja ili kanonskoga prava ili da ima posebnu povlast od Apostolske stolice, da može provesti oprost. Doktor razumije se onaj, koji je graduiran na kojem sveučilištu. 2) Valja da bude izpovjednik molitelja (actu confessarius) odobren od onoga biskupa, u čijoj se biskupiji provadja oprost; ne može dakle provesti oprosta odobreni izpovjednik od biskupa druge koje biskupije, ili izpovjednik, komu je već izteklo vrieme, za koje je bio odobren, da može izpoviedati. 3) Napokon valja da ga izaberu za izpovjednika sami molitelji.

Kad se rabi druga ili treća formula, tad se samo zahtieva, da bude dotičnik odobren izpovjednik od biskupa i izabran za izpovjednika od molitelja. Ako bi tko, otvorivši rescripat Poenitencijarije vidio, da nema zahtievanih vlastitosti, ili ako ne bi htio provesti oprosta, mogu molitelji taj isti rescripat predati drugomu izpovjedniku. U rescriptu služi se Poenitencijarija sliedećima riečima:

1. *Si ita esse per diligentem oratoris examinationem ac post monita et consilia opportuna illi praestita inveneris*, ili *si ita est*. Značenje ove clausule tumači Benedikt XIV. ovako: „Quare qui litteras exequitur, omnem curam ac diligentiam impendere debet, ut cognoscat an verum sit quod Majori Poenitentiario fuit expositum, an res ipsa, circumstantiæ et causae ac rationes ad obtinendam dispensationem prolatae veritati prorsus consentaneae sint. Nam ejus modi executio committitur haud pro *mero* solum, sed pro *mixto* etiam foro conscientiae.

Quamobrem monere debet eum qui dispensationem petiit, ut nihil a veritate alienum proferat. Deinde opus est ut diligenter investiget, utrum revera probentur omnia quae ille testatus fuerit. Non tamen ulli testes inquirendi sunt, sed illum examinari solum fas est, qui dispensationem impetravit. Pontius censuit jusjurandum elici posse ut rei veritas magis comprobetur, hanc tamen sententiam reliqui omnes improbant. Quare, paucis jam superius dicta complectamur: adhibendam ab executore accuratum diligentiam, quam modo ostendimus; aliter irritam fieri dispensationem, nisi forte ipse aliunde rei veritatem justamque causam cognoverit. Quod si confessarius pro certo habeat falsum esse quod Summo Poenitentiario propositum fuit, ab exequendo dispensationem abstineat, licet qui ipsam postulavit rei falsitatem tueri contendat, modo tamen sacerdos id non perceperit cum Poenitentiae sacramentum dispensando administravit, non enim uti licet iis quae tunc deprehenduntur."

Kad se rabi clausula: *si ita esse — inveneris* tad se daje jurisdikcija u v j e t n o, dosljedno bit će ništetan oprost, ako se tomu uvjetu ne zadovolji t. j. ako se ne iztražuje, da li je istina, što je u molbenici navedeno, osim ako je javno poznato, da je istina, što se u molbi navadja; druga clausula; *si ita est* ili *si preces veritate nitantur* ne sadržaje ovoga uvjeta, dosljedno i nije potrebito, da onaj, koji provadja oprost iztražuje, da li je ono istina što je navedeno u molbenici.

2. *Audita prius ejus (vel eorum) sacramentali confessione.* A na koncu: *In (vel pro) foro conscientiae et in actu (vel in ipso actu) sacramentalis confessionis tantum et non aliter;* ili *In sacramentali confessione tantum.*

Prema tomu smije se oprost provesti tek poslije obavljene izpoviedi. Da se one clausule bolje razumiju, navesti ćemo tri odgovora sv. Poenitencijarije.

1. Pitalo se: „An poenitens qui voluntarie et malitiose facit confessionem nullam et sacrilegam, dum virtute dispensationis obtentae a s. Poenitentiaria rehabilitetur in beneficio simoniace obtento, aut dispensatur ab impedimento matrimonium dirimente, sit sufficienter dispensatus et an denuo sit recurrendum ad s. Poenitentiariam?" Sv. Poenitencijarija odgovorila je sliedeće: „Dummodo confessarius litterarum s. Poenitentiariæ executor servet quæ sibi in iisdem litteris præscribuntur, tunc datas vigore earundem litterarum dispensationes validas fore, etiamsi contingat pœnitentem invalide ac sacrilege confiteri et absolutionem a peccatis recipere. Quod si confessarius advertat pœnitentem ex sua indispositione a peccatis absolvi rite non posse, curare debet ut idem pœnitens recte disponatur vel si disponi nequeat in præsenti, differre debet una cum absolutione a peccatis prædictas dispensationes, nisi forte urgens aliqua necessitas suadeat dispensationes accelerare.

2. „Num dispensationes super impedimentis dirimentibus occultis in matrimoniis contractis significandæ sint statim post susceptam absolutionem, aut priusquam dispositiones præviæ ad absolutionem existant, atque absolutio suscipiatur, idque ut citius validitati matrimoniorum provideatur sicque commercii illiciti occasio arceatur?" Na što je odgovorila sv. Poenitencijarija 19. svibnja 1834. „Dispensationes, de quibus in casu, manifestandas esse ante absolutionem, quas tamen confessarius concedere potest etiamsi absolutionem a peccatis suspendendam censeat."

3. Napokon 4. siečnja 1839. odpisala je sv. Poenitencijarija: „In exequendis s. Pœnitentiariæ rescriptis cavendum quidem est ut pœnitens ad peccatorum absolutionem disponatur, nihilominus validas fore absolutiones a censuris, dummodo saltem præcesserit accusatio s. confessio peccatorum quæ sacramentalis sit."

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski nauk za puk.

Izdao sam „Kršćan. nauk" za puk na uporabu crkvenu crkvenim faktorom na ocienu, — ne da se — pa još svećenici — medjusobno ružimo, vriedjamo i napadamo, već da se sporazumiemo i složimo kao braća u Kristu za svetinju same stvari. Bez kritike dakako ne valja ni jedan rad, pa ja sam i izdao dielce na ocienu, da se na rečeno ime mi dušobrižnička braća sporazumiemo, kako da svoju stvar što valjanije udesimo. Ali kritika mora da bude vjek zdrava i bez svake strasti posve objektivna i strukovnjačka ni malo vriedjajuć osobu, već imajuć svedjer pred očima samu stvar. Moja je sada zadaća pratiti temeljito ocienu i nazore braće dušobrižnika, u ovom pitanju strukovnjačkih procienitelja, i gdje vidim. da je prigovor opravdan i temeljit, moram biti pripravan priznati i uraditi, što valja, da se preinači, preudesi ili popravi, kako bi se već bratski sporazumjeli bez i najmanje medjusobne osobne uvrjede. Ta ljudi smo, pogriešiti možemo, pa kad je erare humanum, bilo bi perseverare diabolicum, a više očiju jamačno bolje vidi. Takva kritika služila bi nam svimi na čast i dokaz, da se zbilja svojski i bratski brinemo za svetinju zajedničke nam stvari, a ne se ići medjusobno klati i vriedjati jedan drugoga vilipendirajuć kao ex tripode. Bože moj, ne možemo svi biti podpisom doctori, ali svi možemo i moramo biti radini i zauzeti svaki u svojem položaju, a puni duha bratstva u Gospodinu. Stvar kršć. nauka u puku prevažna je, a da ju dostojno ne bi cienili i uvaživali, i tko se — osobito danas u dosti crnom položaju same stvari — za njezino promaknuće zauzimlje, vriedan je svake hvale, a ni malo pogrde. Zato g. Bujanović pokazuje u prvi mah, koliko se razumje u ovu našu dušobrižničku i pučku svetinju, kad se čudi, kako sam mogao s tim dielcem na javu izaći. Tá zar nije skrajno vrieme pobrinuti se za pučki sistem kršć. nauka za puk? Mi to dušobrižnici, koji s pukom posla imamo, osiećamo najbolje tu potrebu, koji smo izkusili, da se s kršćan. naukom sistema Deharbeova kod puka neda polučiti

uspješno sama stvar, a da bi se puk zbilja već jednom naučio kršć. nauk, kako valja, a to zato ne, jer nije pučkoga sistema. Mi dakako dušobrižnici radimo i učimo, kako koj bolje znade i može, pače držimo i kateketičke propoviedi itd., što je sve dobro i liepo, pače mora da bude, ali uza sve to ostaje nam puk neuk u kršć. nauku, jer se isti ne poduzimlje s pukom, a da ga se zbilja nauči, i da ga zbilja znade. Ako ga pak i dušobrižnici preduzimlju, to uvidjaju svi u sploh, da nam treba za puk — pučkoga sistema kršć. nauka. Takvi pučki sistem dao sam eto na ruku — i ocienu, te sam iz svoga dušobrižnoga rada i izkustva dubokoga toga uvjerenja, da nam puk ne bude dotle faktično „znao" kršć. nauk, dok ne budemo počeli onako ga preduzimati, kako sam razložio u uputbi svoga dielca. S pukom se mora pučki postupati, i tko s njim posla imade više godina, pa bi rada polučiti isti sveti cilj, taj najbolje znade, kako stvar stoji. Preduzimati s pukom u crkvi uspješno kršć. nauk — nije predavati dogmatiku ili moralku sa sveučilištne katedre u strogo visokom i učenom sistemu, već s pukom treba pučki postupati, i pustiti se na najnižju nizinu dohvata mu, pa služiti se skroz i skroz pučkim sistemom, a za popularniji sistem ja ne znam, nego što je moj, — dakako razumieva se uvjek — bez uštrba na što boljega. Bujanović dakle u ovom pitanju posve ne izkusan odklanja bezuvjetno moje dielce, a ja mu odklanjam bezuvjetno onakovu kritiku u prvom redu, što nije pučki dušobrižnik, dakle strukovnjak u našoj stvari, a onda što nije stvaran. — Istina je, mnogomu moj sistem ne ide u glavu, nu tomu ja nisam krivac, pa nije se ni čuditi, jer je učinjen s njim prvi početak, a početak je svaki težak. Pričinja se mnogomu kao nješto novoga, ali o njekoj novosti nema tu ni govora, jer to je sistem najdavniji, najjednostavniji za puk ili najpopularniji. Dok se samo dušobrižnici uvjere o shodnosti mu i valjanosti, evo mene, ako se ne bude voljno prihvatio, i dobio s nadležne strane odobrenje. U ostalom ja sam samo svoje uradio, i dielce rečenim faktorom na ocjenu izdao, a oni sada neka rade, što i kako znadu. Jedino prosim sve i svakoga, da ako se lovi kritike, i hoće da reče svoju, neka me ne vriedja, jer to nisam zaslužio, već neka bude posve stvaran. Zauzimljem se za naše dobro, pa kako do toga dodjem, da me se još vriedja? Tko misli, da što ne valja i u koliko li ne valja, slobodno je svakomu kazati bez uvrjede na ma čiju osobu, a ujedno neka se kaže, što bi valjalo promieniti, nadopuniti, ili kako stvar udesiti, a da već jednom dodjemo do valjano i posve popularno uredjenoga kršć. nauka za puk, jer svaki praktičan dušobrižnik iz svoga izkustva priznati će i priznava, da sistem Deharbeov nije popularan, kao što je moj. Pa ako već ni kakve druge zasluge nisam stekao stim, to sam barem pobudio kod nas flagrantno pitanje istoga kršć. nauka, koje bi ležalo onako zakopano, kao što leže zakopane i ine mnoge stvari —, a to je već mnogo.

Nije istina, da sam izrično u sploh odsudio sve dosadanje katek. sisteme, već na umu i pred očima mi je samo na ruku dati pravo popularni sistem kršć. nauka za puk, a inače se u ine sisteme ne diram. Jedino što tvrdim i dokazujem jest, da je moj sistem zbilja i posve pučki i shodan u rečeni cilj. Deharbeov sistem može se svidjati Bujanoviću i komu mu drago, ja protiv toga neimam ništa, — ali za puk nije. Ne poričem ja stoga Deharbeu ili bilo ma komu drugomu učenost i revnost za spas puka, pače priznajem rad i zasluge svakomu, koj jih vriedi, ali iz prakse i uvjerenja govorim, da rečeni Deharbeov sistem nije za puk, nije pučki, a praksa (snašim pukom) u našoj stvari čini majstora. To ništa ne derogira ni Deharbeu, kao ni Kaniziju, ni Bellarminu i t. d.

Izdao sam dielce na ocienu baš u to ime, da ne bude djelo jednoga čovjeka, nego obćega skúpa dušobrižnika, ljudi učenih i praktičnih, svoje stvari svjestnih strukovnjaka. Svaka čast katekizmu rimskomu, komu se ja duboko klanjam, jer je potvrdjen od rimske stolice, nu neće valjda ni Bujanović uztvrditi, da je to kršćan. nauk za puk, ili što no rieč catechismus ad populum, već da je on, što mu i naslov nosi, catechismus ad parochos. Svaka čast katekizmu Bellarminijevu, Kanizijevu itd., nu ako tvrdim, da je moj sistem popularniji od svih tih sistema bez ikakova uštrba na dogmatičnu svetinju kršć. nauka, nisam drugo rekao, nego samo istinu, a bez ikoga uvrjediti. Kad bi ja bio izostavio koju mu drago stranu kršćan. nauka rečenih sistema, odsudio bi i sám svoj sistem, ali ja sam samo sveo cieli kršćan. nauk u jednu organičnu cjelinu na posve čvrstom crkvenom temelju kršć. nauka — za naš puk. Nazvao sam taj sistem božjim i crkvenim jer je zbilja takvi polazeć iz temeljnoga Gospodnjega i crkvenoga nauka: euntes docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti (Mat. 28.), gdje Gospodin spaja docete u imperativu s participijom baptizantes. Krstiti nam je narode u ime Otca i Sina i Duha sv. nu tako cienim, da nema za puk shodnijega i popularnijega sistema kršć. nauka, nego što je moj. Ovo budi dakako samo mimogredce napomenuto, a ja ću sve to bistrije opravdati svoju stvar — popularnosti naime moga sistema — a na čvrstom crkvenom temelju. Ako sam stoga izrekao svoje uvjerenje, kao što iz čvrstoga uvjerenja za dobro same stvari govorim, da se nadam, da će taj popularni kršć. nauk nadležni faktori prosuditi i odobriti, nisam rekao ništa zla, a da bi zaslužio poruge bilo od Bujanovića ili koga mu drago. Hoće li ili neće to uraditi oni, nije moja stvar, ali to ipak znadem, da ako neće to sada uraditi, doći će vrieme, da će se sjetiti moje rieči i moga sistema. Stoga ja ne držim, da je malum omen po kršć. nauk, što ga je nadb. Vrhbosanski Ordinarijat jednostavno zabranio za svoje područje, tim manje, jer mi nije dokazao, da je zbilja ne logičan itd., prem sam ga putem sl. Uredničtva „Vrhbosne" uprosio, da

mi to dokazati blagoizvoli, te ga isto prečastnoga evo i ovdje zato umoljavam. Zabraniti nješto, nije težko, ali uraditi nješto dobra i valjana, osobito danas, to je težko, pa žalibože na takvi postupak i kod nas svećenika. Nisam vikao davati ni komu lekcije, najmanje višjim crkvenim vlastim, kojim se već kao katolički svećenik duboko klanjam, ali ipak na svoju obranu osiećam se prinuždenim reći, da bi valjalo prije stvar temeljito proučiti i prosuditi, pa čekati na stvarnu ocjenu strukovnjaka — dušobrižnika, — i onda uraditi, što uraditi treba, jer prenaglost nigdje ne valja, a najmanje u toli svetoj i spasonosnoj stvari. — Kritika dakle neka se nastavlja o kršć. nauku, samo objektivno bez svake strasti i uvrjede, neka se stvar bistri, neka se nadopunjuju nazori, a na meni je — kako rekoh — sve čuti i uvažiti, te po tom se i vladati u svojih odgovorih a da sam dorasao stvari, neka sudi, tko me pozna. Na koncu konca neka budu blagostivi preč. Ordinarijati reasumirati sve — i uraditi svoje. Ja jim ne preporučujem stvar — kao stvar možda Cvjetka Grubera, jer do imena nije mi ležeće, nego preporučujem jim samu stvar, da dobijemo jednom valjano i popularno uredjen kršć. nauk — za puk —, što ga zbilja na ruku trebamo, kao ozebao sunca, ako želimo, da nam bude uspješan taj rad. Preč. Ordinarijati će me razumjeti, kako sam jim podastro svoje mnienje — a u toli svetu stvar.

Istina je, da sam njekoliko rieči u Kat. Dalm. iztaknuo glede „Mojzijeva hexaemerona" od Dr. Dočkala, nu navedite mi samo jednu rieč, s kojom da bi bio uvrjedio g. pisca, pa mi sjecite glavu. Napisao sam ono ne na porugu g. Dočkala, koj je zaslužio svaku pohvalu, već na liepu i zaslužnu mu preporuku djela. Nisam ja nikomu zloban ili jalan, pače podupirem svaku dobru stvar, u koliko me sile nose, ali mi se posve drugčije vraća, — evo pokažuje i ova kritika Bujanovića et comp., kao da si staviše lozinkom: crucifigatur Cvjetko Gruber — pa punctum.

(Konac će sliediti.)

Odluka Sbora „S. officii" o odriešenju od papinih reservata.

Quæsitum est ab hac s. Congregatione Romanæ et universalis Inquisitionis: I. Utrum tuto adhuc teneri possit sententia docens ad episcopum aut ad quemlibet sacerdotem approbatum devolvi absolutionem casuum et censurarum etiam speciali modo Papae reservatorem, quando pœnitens versatur in impossibilitate personaliter adeundi sanctam Sedem. II. Quatenus negative utrum recurrendum sit, saltem per literas, ad eminentissimum Cardinalem majorem pœnitentiarium pro omnibus casibus Papæ reservatis, nisi episcopus habeat speciale indultum, præterquam in articulo mortis, ad obtinendum absolvendi facultatem.

Fer. IV. die 23. Junii 1886.

Emi ac Rmi Patres Cardinales, in rebus fidei generales inquisitores, suprascriptis dubiis mature perpensis respondendum esse censuerunt:

Ad I. Attenta praxi s. Pœnitentiariæ præsertim ab edita Constitutione apostolica sac. mem. Pii PP. IX. quæ incipit Apostolicæ Sedis: *Negative.*

Ad II. *Affirmative*; at in casibus vere urgentioribus, in quibus absolutio differri nequeat absque periculo gravis scandali vel infamiæ, super quo confessariorum conscientia oneratur, dari posse absolutionem injunctis de jure injungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam, et per medium confessarii absolutus recurrat ad s. Sedem. Facto verbo cum Sanctissimo.

Fer. IV. die 30. Junii 1886.

SSmus resolutionem Emorum PP. approbavit et confirmavit. Josephus Mancini S. R. et U. Inquisit. Notarius.

Ova je odluka sv. sbora dosta znamenita, premda ne sadržaje baš sasvim novog prava, a imade i praktičnu vriednost. Po starijem je pravu mogao biskup devolucijom vlasti odriešiti od censura papi posebnim načinom pridržanih, ako onaj, koji je podpao pod censuru, nije mogao osobno u Rim ići; mogao ga je dapače odriešiti i svaki izpovjednik, ako krivac nije mogao ići ni k biskupu. Po malo se razvila praksa, da su krivci nemogući osobno u Rim poći tražili pismeno odriešenje. Nastala je dakle dvojba, vriedili još i rad ova devolucija? Odluka sv. sbora dokida ju, t. j. biskup i običan izpovjednik ne mogu više (izim slučajeva pod II.) odriešiti od censura papi posebnim načinom pridržanih, ako krivac ne može osobno u Rim ići, već on mora pismeno tražiti odriešenje.

Odluka sv. sbora na II. pitanje još je znamenitija.

1. Ne samo „in articulo mortis", već takodjer „in casibus vere urgentioribus" može i svaki izpovjednik odriešiti od reservata papi posebnim načinom pridržanih i to direkte, ali je krivac dužan u roku od jednog mjeseca pismeno zatražiti odriešenje. Da je ovo odriešenje direktno vidi se upravo iz rieči „sub pœna tamen reincidentiæ etc.; jer se samo u slučaju direktnog odriešenja može govoriti o reincidenciji. Indirektno odriešenje ne diže censure, već samo dopušta dostojno primiti presv. pričest u slučaju nužde.

2. Od tuda sliedi, da je ovako odriešen od censure tako dugo riešen i svih posljedica censure, dokle god zanemarenjem onoga: „nisi saltem infra mensem etc." opet ne podpadne pod censuru.

3. Za reincidenciju u cersuru traži se opet po sigurnoj nauci teologa težka krivnja. Uporabi li se ova nauka teologa na naš slučaj, sliedi, da ovako odriešen krivac opet pada u censuru samo onda, ako je težkom krivnjom zanemario u roku od mjesec dana pismeno za-

tražiti konačno odriešenje. Izriču ovo i rieči: „sub pœna tamen reincidentiæ in eandem censuram. Reincidencija je kazna; crkveno pak pravo ne pozna kazne, bar ne medicinalne, bez krivnje, a težke kazne ne bez težke krivnje. Dakle ako ko zaboravi, ili ne može ni pismeno u roku od mjesec dana pismeno tražiti odriešenje, još ne upada u prijašnju censuru.

4. Pisati u Rim za odriešenje može ili sam krivac ili izpovjednik. Izpovjedniku baš nije stroga dužnost, da piše mjesto krivca, ali će se revan i sdušan izpovjednik jedva otimati ovomu neznatnomu trudu, da pomogne svomu pokorniku.

5. Posebne povlasti biskupa ili drugih svećenika ostaju nepromjenjene. Ako dakle biskup imade pravo odriešiti od koje censure vi facultatum triennalium, moći je i od njega pismeno tražiti odriešenje.

6. Kad se veli „nisi saltem infra mensem recurrat ad s. Sedem“, jasno je, da se u roku od mjesec dana mora zamoliti, a ne i zadobiti odriešenje. Odriešenje može i kasnije stići.

7. „Casus vere urgentiores“, jesu sigurno oni, koje su moraliste po prijašnjoj praksi navodili za odriešenje neizravno. Sv. Alfons Ligori (Th. Mor. l. VI. n. 585.) ovako ih navodi: si nequeat adiri superior sine scandalo aut nota infamiæ vel sine magna difficultate, puta si habens facultatem longe distet; et ex alia parte urgeat necessitas communicandi vel implendi præceptum annuæ confessionis aut ne diu pœnitens maneat in peccato mortali, ut dicunt communiter omnes præfati auctores.

Viestnik.

Zagreb. (Izabran dekan.) Za buduću školsku godinu izabran je dekan na teoložkom fakultetu našega sveučilišta Dr. Ferdo Belaj.

— „*Saul medju proroci.*“ Prigodom imenovanja kard. Rampolle za državnoga tajnika Njeg. Svetosti izrekla je „Neue Freie Presse“ ovaj sud:

„Novi državni tajnik, koji kao pomoćnik stupa o bok Leonu XIII., prima niti vatikanske politike u svoje ruke u vrieme, u kojem se papinstvo na izvanrednu moralnu visinu popelo. Najmoćniji vladari natječu se, da steku pomoć i podporu od pape; povjeravaju mu važne odluke posredničtva; vide u njem vriednoga saveznika u obrani konservativnih interessa i odstranjenju socijalizma. A Leo XIII. izvrstno je razumio ove diplom. odnošaje u korist papinstva izcrpsti. Kardinal Rampolla ne može ništa boljega učiniti, nego da revno u smjeru Leona XIII. i u napredak djeluje.“

Ugarska. (Crkveno politička perspektiva u Uarskoj.) Budapeštanski dopisnik bečkoga „Vaterlanda“ saobćuje u broju 168 od prošlog ponedjeljka iz govora ministra Treforta pred njegovimi birači njeka mjesta, koja pokazuju, kakav crkveno-politički program misli ministar zastupati. Ministar veli „vjerojatno je, da će se opet razpravljati o slobodi vjeroizpoviesti; ja ću se držati starog stanovišta. Ja želim najveću slobodu savjesti i da se odstrani svaka sila u stvarih religije, ali ipak niesam za to, da se dozvoli utemeljivati nove religije, i crkve, koje se nebi slagale sa socijalnim poredkom i ugarskom državom. Ili ako bi stanovite fantastičke ekstravagancije uzele religijosnu formu, ne bih smatrao spasonosnim, da im se kao crkvenim družtvima dade zakonit osnov. Nasuprot držim nuždnim, da se urede ženitbena pitanja. Ako se je to moglo učiniti u Hispaniji i Italiji, katoličkih zemljah, i to da se ne uštrbi crkva, za što se ne bi moglo i kod nas? Mislim da je željeti, da se urede fondovi i zaklade rectius religiosni i školski fondovi, koji su namienjeni katoličkim svrham, a jesu državni. . . Upravu ovih fondova treba pod konstitucijonalnom formom zakonom urediti, jer kako stvar sada stoji — gdje upravu vodi korporacija stojeći izvan okvira ustava — ne može se dalje držati i u oprjeci je s pojmom ustavnosti.“ Daljnja točka programa jest „kontroliranje dobara crkve, kapitula i redova“; napokon „kongrua i lektikalne daće.“ Dopisnik „Vaterlanda“ nadovezuje, da se u ovim točkama vladina programa javljaju stari ali slabo željeni znanci. Mišljenje se ministrovo kreće na osnovu jedino spasavajuće državne svemoći. Obća religijosna sloboda nedopuštena je, jer bi mogla izazvati socijalno političke smutnje i policajne neprilike; ali za to je civilna ženitba, inkameracija crkvenih fondova i zaklada, državna ingerencija u upravu crkvenih dobara itd. prava nužda i postulat liberalne ustavnosti. Ovakva država hoće da monopolisira sve mišljenje, čuvstvovanje i htijenje svojih gradjana. Svaka samostalnost druge koje socijalne korporacije ili individua je grozota u njezinim očima, oprjeka s bistvom ustavne države. Mi katolici, veli dalje dopisnik, idemo u crkvenih pitanjih u susret žestokoj borbi, koja traži svu silu, jedinstvo i energiju svih vjernika, svećenika i lajika, da branimo prava i posjede crkve protiv novih aspiracija državne vlasti. Prečastni episkopat imade dovoljno razloga da bude na oprezu.

Da pravo kažemo i mi smo čuli upravo ovakvo zujanje i strujanje u zraku naše domovine; recimo, da šapat niesmo dobro razumjeli!

Italija. (Izmirenje sa sv. Stolicom.) O ovom se izmirenju sada piše više nego li i kada, a pišu o njemu novine svih boja. Mi niesmo mogli izviestiti o tom štovanih čitalaca, jer niesmo imali prostora. Ovo je pisanje nedvojben znak, da se svuda uvidja potreba njegova i priznaje. Fazzari, prvi politički pokretač izmirenja u Italiji, koji se je s ovim programom dao birati i u sabor Talijanski, položio je svoj mandat, a motivirao je ovaj svoj čin u pismu na predsjednika komore Biancheri-a tim, što ne drži logičnim i dalje ostati u skupštini, u

kojoj nema zastupnika onih izbornika, koji diele misli i želje njegove o izmirenju s papom. On će opet u sabor, kad on bude pravi i istiniti izraz naroda. I sam kralj Humberto da vruće želi ovo izmirenje. Svakakih je već bilo priedloga; mi znademo da će se samo onaj moći izvesti, koji će zadovoljiti sv. Otca. Tako je i novi parižki nuncij Ruffo Scilla kazao redaktoru „Gauloisa" znamenite rieči papine: „Velim vam, a vi to možete ponoviti, da sazna cieli sviet, da se sv. otac ne može nikad odreći Rima. Mi ćemo ga tako dugo tražiti, dok ga ne dobijemo." Svi su dakle priedlozi, koji su se do sada pojavili samo izmišljotine. Takav je sigurno i najnoviji priedlog senatora Jacinia, koji hoće, da se papa odreče teritorijalne suverenosti, a mjesto talijanskih zakona garancije da se se stvore internacijonalni zakoni. Izmirenje se dade samo tako izvesti, da se udovolji pravednim zahtjevom papinim Je li već blizu vrieme tomu, ili nije, ko bi prorekao?

Naputci

kod odašiljanja predmeta opredieljenih za vatikansku izložbu.

1. Priedmete opredieljene za vatikansku izložbu u Rimu treba pod sliedećom adresom poslati

Esposizione Vaticana
A Sua Santitá il Sommo Pontefice
Leone XIII.
Vaticano — **Roma**
Italia.

Priedmeti moraju biti vrlo pozorno spremljeni, svakomu dodana deklaracija sadržavajuća ove točke: *a*) Ime i prezime darovatelja; *b*) ime biskupije, kojoj darovatelj pripada; *c*) oznaka predmeta kao i tvari, iz koje se sastoji, *d*) natječe li se dotični darovatelj za kakvu nagradu, treba da budu predmetu priloženi po izložbenom povjerenstvu priloženi i točno izpunjeni formulari.

3. U tovarnima listovima željeznica i parobroda, mora se kakvoća predmetah i to čim točnije označiti.

Darovatelj treba da odmah iza kako je svoj poklon odpremio, o tom obaviesti rimski mjestni odbor i to frankiranim i sliedećom adresom providjenim pismom:

Al. sgr. Comm. Filippo Tolli
Via della Maddalena.
27 — p. 2.
Roma, Italia.

Ta pismena ubaviest treba da sadržaje: *a*) dan odpreme *b*) mjesto iz kog je stvar odpremljena uz dodatak dotične biskupije i narodnosti; *c*) popis u omotu ili u sanduku sadržanih predmeta uz zabilježbu predmeta, tvari iz koje se sastoji, iz koje je napravljen, ime i prezime darovatelja i za slučaj da se taj natječe za nagradu, treba tom pismu dodati prepis točno izpunjene deklaracije za natjecanje.

Ako se pošiljka sastoji iz više omotaka, treba ih brojevima označiti u listu poslanom u Rim; svaki tih popisa ima uz gornju spomenutu oznaku nositi oznaku odgovarajuću broju omota.

5. Pošiljke treba u Rim franko odpremiti, t. j. pošiljač treba da nosi poštarske ili odpremne troškove do Rima.

Za pošiljke Nj. Svetosti pod označenom adresom uz točno obdržavanje uputa neplaća se kod talijanskih oblastih carina.

7. Strogo je zabranjeno pošiljkam priložiti pisma ili pismom slične rukopise, samo je dozvoljen prilog pod dve spomenute deklaracije. Koji bi proti tomu radili, mogli bi se izložiti zakonitoj kazni, a i darovi bi im mogli biti zaplienjeni.

Uz spomenute odredbe odpremljeni predmeti uživaju u mjesecima rujnu, listopadu i studenu popustbinu od talijanskih željeznica.

9. Predmeti opredieljeni za vatikansku izložbu, trebaju najdulje do polovice listopada u Rim prispjeti.

10. Uputno je, da se predmeti iz jedne biskupije u isto doba pošalju, zato se darovatelji umoljavaju, da u dogovor stupe sa diecezanskim odborom za proslavu papinskog jubileja, ili gdje takvih odbora neima, da se sporazume sa dotičnima prečastnima ordinarijatima.

U Rimu, 20. svibnja 1887.

Za Commissione Prometrice:

G. Acquaderni, predsjednik.
G. Donini, generalni tajnik.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupiše nadalje u članove III. reda: Učiona djevojačka u Brodu na Savi, Adaković Stjepan, kovač u Novigradu kraj Koprivnice. Prpić Stjepan, gimnazijalac u Požegi. Učiona u Svibovu. Švrljuga Bartol, trgovački činovnik kod J. Bk. Giarazda na Rieci. Pavešić Josip Ladislavov, iz Zale drage k. br. 23. učenik pučke škole u kukuljanovu. Lovrić Mijo, u dolnjoj Tuzli u Bosnoj. Obitelj Marijana i Peje Ikića u dolnjoj Tuzli u Bosnoj.

Druga je četvrt na izmaku. Mi liepo molimo štovane predbrojnike, da pošalju predplatu; osobito molimo dužnike — a velik ih je broj — da se sjete svoje dužnosti. Ovo vriedi osobito za starije dužnike, jer ćemo inače napokon morati učiniti, čega ne bismo rado učinili.

Urednik dr. **Ante Bauer.** — Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 26. U Zagrebu, 30. lipnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Izpoviedi bivšega slobodnoga zidara.

J. Gjuranec.

Košto smrt Spasiteljeva, te znak sv. križa bijaše i jest poganom ludost a židovom sablazan, tako je i crkva kroz sve vjekove nevjernikom kamen smutnje i nišan, na koji nišane otrovne strijele svoje. Katolička crkva živi te iz vieka u viek prelazi poput božanskog meštra dobro čineći čovječanstvu, al joj stoje na putu iste zaprjeke. isti neprijatelji, koji obkoljivaše i njezinoga božanskoga utemeljitelja. Netreba se tomu ni čuditi; sviet mrzi svjetlo, jerbo su opaka djela njegova. Ivan 3, 19. Pače sudbina je crkve, Kristove zaručnice, da bude na zemlji progonjena — militans bo je — „jer ako su mene proganjali i Vas će proganjati. Ivan 15, 20. Proročanstvo Kristovo se i danas osobito izpunjava. Kao urotnici protiv crkve psuju je krivovjerci, nepriznavaju je i obezčašćuju samo zli katolici.

Nemoralne, izopačene, ireligiosne knjige, brošure te spisi svake ruke, koje štampa 19. vieka danomice u bezbrojnoj mjeri u sviet ovi tura; požuda, kojom se ta djela grabe i čitaju, protimba i antipatija proti svakom zanimanju i malo dubljem pronicanju vjerskih istina, svestrano kršenje ne samo božjih i crkvenih zapoviedi već i narav. zakona, hulenje crkvenih redova, otimačina crkvenih dobará, ona ravnodušnost, kojom se i najbezbožniji govori rado slušaju i najnemoralnije knjige sa nasladom čitaju, sve to očito pokazuje, kako su težke one rane s kojih krvarimo, sve to svjedoči temeljitost naše tužbe. Opačina upravo svoju masku snimlje; ona se ne žaca u javnost stupiti kao opačina. Javno se predavaju — a u samom kraljevstvu Kraljici nebeskoj posvećenom — na visokih školah takovi nauci, koji obaraju sam temelj Kristove crkve. Načela ova bezbožna i lažna zovu se znanošću, a njihovi izumitelji i patroni se kao naprednjaci ne samo brane, već i nagradjuju. Kršćanstvo postaje bajkom. „Pošto ovakovi sve, što je čovjeka najsvetije obaraju i nogama gaze, grabe nesretnikom posljednju utjehu u njihovoj nevolji, mogućnikom i razuzdanikom jedinu uzdu proti njihovim strastim; otimlju opakosti grižnju savjesti a kreposti nadu iz srdaca; diče se i slave uza sve to kao dobročinitelji čovječanstva.“ Rousseau, Emile. Jer kako si god u ostalom neprijatelji katoličke crkve bili medju sobom protivnici u narodnosti, znanosti, hypotezah, politici itd., u jednom su uviek složni: proti katoličkoj crkvi svima mogućima sredstvima raditi. U tu svrhu navode oni krive činjenice i fakta. izkrivljuju historiju — koju sam poganski filosof zove „magistram veritatis“ — izmišljaju fabule, govore proti izpoviednim tajnam, proti oprostu, redovom; po svih stranah i zakutcih traže i sabiraju, nebi li našli ili barem mogli što kao vjerojatno izmisliti proti crkvi. Veli se: mi živimo u vieku prosvjete, da duh čovječji napreduje, te je već udarila ura duševne emancipacije u kojoj se smije napisati, a dosljedno i čitati sve, što se komu mili i svidja, jer da vlada sloboda misli i tiska.

Vodja slobodoumnika, Voltaire, ovako je teoriju laži formulirao: „laž je samo onda opačina, ako ona zlim radja; radja li ona dobrim, tad je velika kriepost. Budimo dakle kriepostniji, no igda. Lažimo poput vraga, nu ne jedanput, nego uviek i bez straha.“ Nauke se Voltaira, otca bezbožtva, i bezbožna djeca rado drže. A pošto po mnienju i nauci neprijatelja crkve najveće dobro, koje se iole učiniti može, je sijanje bezvjerstva i podpun poraz Kristove crkve, to je i svaka laž, svaka ma i najfamoznija fabula proti crkvi i vjeri izmišljena, čin kriepostí, — dakle ne samo dopušćena, već

preporučivana, zapoviedana. Nu u vremenih, kada kršćanstvo ma i u većem broju od Boga i crkve se odklanja, a oni koji vjeri sv. vjerni ostati hoće, ili ne imadu sposobnosti, ili pako snage i srca, da javno perom, govori i čini proti neprijateljem crkve ustanu, tada sám Bog čudnovato djeluje. Providnost božja pred očima našima ponavlja čudesa, koja se sbiše u Damasku i Milanu, te poput onih Saula i Augustina, mnogoga Saula i 19. vjeka prekšćava u Pavla, iz očitoga neprijatelja čini prijatelja crkve i izpovjednika sv. vjere.

Leon Taxil, utemeljitelj slobodoumnih, (slobodozidarskih) družtava u Francezkoj, bivši izdavatelj zloglasnoga lista „L' Anticlerical", auktor mnogih bezbožnih spisa; onaj Taxil, koji je još god. 1885. sazvao i javno predsjedao ateističkomu kongresu u Rimu, jednom rieči jedan od najbjesnijih i najpogibeljnijih neprijatelja crkve, preobratio se pred malo vremena, došao do spoznanja svojih bludnja i postao dobar katolik.

Ali Taxil ne samo da se preobrati poput velikog Augustina, već on svoje nekrieposti, zlo djelovanje i izpovieda poput Augustina. I on piše svoje izpoviedi. Taxil si je preduzeo prem uz veliku pogibelj svoga života sramotne zamke, laži, famozne čine slobod. zidara proti crkvi na javu iznieti, te tmine odkriti i sva svoja bezdjela i zločine, koje je proti crkvi i vjeri počinio. Time misli on barem donjekle popraviti ono veliko zlo, koje do sada činjaše. Pravom: jer se ničim ne može veći žig sramote toj propagandi sotonskoj nanesti, nego kada joj se hinbena krinka sa obraza skine, te kada se njezina načela i svrha, za kojom teži, sredstva, kojima se služi u pravom svjetlu prikažu.

Svojimi odkrivenji o slobod. zidarstvu je L. Taxil već mnogo dobra učinio, a ne manje važna je njegova ne davno izašla knjiga pod naslovom: „izpoviedi bivšega slobodoumnika."

Pisac nam u tome djelu crta sa hvalevriednom iskrenošću uzroke svoga tako ranoga odmetničtva od kršćanstva te obsežnu svoju djelatnost u protivnom taboru. Uzprkor svoj pokvarenosti, u koju Taxil već za rane mladosti zabludi, znao si je on uviek sačuvati onu naivnost duše, koja njegovoj javnoj izpoviedi, t. j. knjizi, koja o tom govori, pruža biljeg podpune vjerodostojnosti.

Pisac ponajprije živimi bojami slika svoj mladenački život, crta godine svoje mladosti, kada još kao nedužno diete i kašnije kao dječarac pobožne dane u kući roditeljskoj sprovadjaše. Sada prelazi na uzroke svoga bezvjerstva, na početke svoga djelovanja kao bezvjerski agitator i književnik. Govori ob odnošajih za Napoleona III., o ratu sa Njemačkom i o vladah, koje se u Francezkoj izmjenjivahu.

(Dalje će sliediti.)

Sanatio matrimonii in radice.

(Dalje.)

3. *Sublata vel remota occasione peccandi*, ili *amplius peccandi*; ili *postquam omnem recidivae conversationis occasionem abstulerit.* Nekada se pridaje: *cavendo tamen ne hujusmodi delictum ipsi oratrici (vel oratori) forsan ignoranti detegatur.*

Ova clausula rabi, kad se daje oprost od zaprieke svačtva nastaloga iz griešnoga prilega. Bližnju griešnu prigodu valja svakako ukloniti, a ako je to nemoguće, tad valja iz bližnje griešne prigode učiniti dalnju. Ako bi se tko kratio to učiniti, ne može se provesti oprost.

4. Prema potrebi daje se vlast, da može odriešiti 1) *ab incestu et excessibus hujusmodi;* ili 2) *a quibusvis sententiis, censuris et pœnis ecclesiasticis, quas propter præmissa quomodolibet incurrerunt incestu et excessibus hujusmodi;* ili 3) *a quibusvis etc. incurrerunt adulterio, fide data (vel homicidio) et excessibus hujusmodi.*

Izpovjednik može dakle ovaj put odriešiti ab incestu ma i spadao u dotičnoj biskupiji inter casus reservatos, isto tako može odriešiti od censura, ma i ne imao inače vlasti absolvendi a reservatis. Forma absolutionis neka mu rabi ona, koja se nalazi u Rimskom obredniku pro foro pœnitentiæ. Ako ne bi mogao dotičnika odriešiti od grieha, a ne može se provedba oprosta odgoditi, neka ga odrieši od censure i kazní u koje je upao. Odriešiti ga valja in tribunali pœnitentiæ, a može ga odriešiti i onda, ako je i ponovio prileg poslije predane molbenice za oprost.

5. *Injuncta gravi pœnitentia salutari.*

Pokoru nalaže izpovjednik moliteljâ. Ako je označena pokora, koju valja naložiti pokorniku, tad ju ne smije izpovjednik ni umanjiti ni promjeniti; ako nije označena pokora, tad ju nalaže izpovjednik po svojoj uvidjavnosti. Ipak ne može izpovjednik provesti oprosta prije, nego li naloži pokoru.

6. *Et sacramentali confessione peccatorum suorum singulis scilicet mensibus ut minimum semel et quoties animae suae saluti expedire judicaveris:* ili *quoties tibi videbitur* ili što slična.

Ovomu valja svakako udovoljiti (s. Pœn. 4. jan. 1839.). Riečima „quoties tibi videbitur" ne izrazuje se, da može izpovjednik sasma slobodno raditi, već se valja obazirati na stališ, dobu, spol etc. pokornika.

7. *Quodque in pauperes faciant aliquam eleemosynam.*

Neka ih opomene, da udiele nešto sirotinji. O toj clausuli ipak ne ovisi valjanost oprosta.

8. *Et aliis quae de jure fuerint injungenda.*

Ako imadu pokornici druge kakove dužnosti, valja ih opomenuti, da im udovolje n. pr. naknaditi štetu etc.

9. *Dummodo impedimentum occultum* ili *omnino occultum sit.*

Zaprieka jest onda tajna (occultum), ako je samo nekolicini poznata n. pr. trojici ili četvorici u gradu, ili sedmorici ili osmorici u pokrajini, a nema pogibelji, da će se za nju saznati. Ako se dakle izpovjednik boji, da bi se zaprieka mogla saznati, ne može provesti oprosta.

Skroz tajna (omnino occultum) zove se ona zaprieka, koja ne samo da nije poznana, već se i nikako ne može dokazati n. pr. impedimentum criminis.

Ako krivnja (crimen) dodje pred sud prije nego li se provede oprost, bit će još uviek tajna ako tuženik nije osudjen ili je proglašen nevinim. Ako li je pak tuženik pušten na slobodu pod uvjetom, da će doći pred sud, kad ga pozovu, krivnja se smatra javnom.

Ako je zaprieka doduše javna ondje, gdje je nastala, ali je tajna ondje, gdje molitelji borave, moći će se provesti oprost, ako je to bilo spomenuto u molbenici, ako li nije bilo spomenuto u molbenici, valja se opet obratiti na Pœnitencijariju.

Ako je zaprieka nekoč bila javna, ali se je tekom vremena na nju zaboravilo, smatra se tajnom, ako je deset godina tomu. Ako je čin javan, ali nije kažnjiv, zaprieka se smatra tajnom. Ako je pak čin javan, ali se ne zna, kakovom se kaznom kazni ili koja zaprieka iz njega izlazi, ne smatra se tajnim, niti se može provesti oprost.

10. *Dummodo aliud non obstet canonicum impedimentum.*

Ako izpovjednik vidi, da imade još kakova druga ženitbena zaprieka osim navedene u molbenici, ne može provesti oprost, ma da jest molitelj propustio spomenuti tu zaprieku bona fide ili iz neznanja.

11. *Dispensandi* ili *dispenses.*

Oprost se može provesti pro foro interno ma da i nije još stigla ili provedena dispensacija pro foro externo. Kad ženitba nije bila sklopljena u propisanoj formi po saboru Trientskom, onda se rabi sliedeća clausula: *»tunc cum eisdem, dummodo mulier propter hoc rapta non fuerit, quod impedimento hujusmodi ac constitutionibus et ordinationibus apostolicis ceterisque contrariis quibuscunque non obstantibus, matrimonium inter se publice, servata forma concilii Tridentini contrahere — valeaut, auctoritate nostra dispenses.«* Ako li je ženitba sklopljena bila u formi propisanoj od sabora Trientskoga, tad rabi sliedeće: Dummodo seperatio inter latorem et dictam mulierem fieri non possit absque scandalo; ex cohabitatione vero de incontinentia probabiliter timendum esse tibi visum fuerit — cum eodem latore ut dicta muliere de nullitate prioris consensus certiorata, sed ita caute, ut latoris delictum nusquam detegatur, matrimonium cum eadem et uterque inter se de novo, secrete ad evitanda scandala — contrahere et in eo postmodum remanere licite valeant, misericorditer dispenses." Rieči 1) „separatio — timendum sit" sadržaju uzrok oprosta, stoga ako nije taj uzrok istinit, oprost je ništetan 2) „ut dicto viro de nullitate prioris consensus certiorato — detegatur" sadržaju uvjet, komu valja svakako udovoljiti. 3) Rieči napokon „matrimonium cum eadem — contrahere" označuju način, kako valja ukriepiti ženitbu t. j. neka ponove privolju u ženitbu na samo bez župnika i svjedoka.

12. *Ita quod hujusmodi absolutio et dispensatio latori in foro judiciario nullatenus sufragetur.*

Oprost dobiven od Poenitencijarije vriedi samo pro foro interno, ako bi dakle tajna zaprieka postala javna, valjalo bi oprost zatražiti još od Datarije, ili ako bi stvar došla pred sud, supruzi bi podpali kazni zakonom ustanovljenoj a djeca bi se smatrala nezakonitom, akoprem su im roditelji u savjesti pravi supruzi.

Nullis super his testibus adhibitis aut litteris datis seu processibus confectis.

Izpovjednik ne smije pitati svjedoke, da sazna istinu, niti smije suprugom uručiti listinu, kojom im se daje oprost ili zabilježiti dobiveni oprost u knjizi vjenčanih.

14. *Sed præsentibus laniatis, quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ laniare tenearis, ita ut nullum earum exemplum extet, neque eas latori restituas, quod si restitueris, nihil ipsi præsentes litteræ suffragentur;* ili *præsentibus post earum executionem sub excommunicatione latæ sententiæ per te combustis,* ili *laniatis.*

Izpovjednik mora reškripat Pœnitencijarije, kojim podjeljuje oprost uništiti.

Kad oni, koji živu u priležničtvu, a obćenito ih smatraju supruzi, traže od sv. Pœnitencijarije, da smiju sklopiti potajno ženitbu pred župnikom i svjedoci ali bez napoviedi, izpušta sv. Poenitencijarija u reškriptu rieč *laniatis,* da može župnik unesti obavljeno vjenčanje u knjigu vjenčanih.

Kad je javno poznato, da je sklopljena ženitba radi kakove ženitbene zaprieke nevaljana, tad ju valja, dobivši prije oprost od zaprieke, ukrepiti pro foro externo. U tom slučaju valja da ženitbeni drugovi izjave svoje privoljenje u ženitbu pred župnikom i dvojicom svjedoka. Napoviedi se ne ponavljaju, ako je prva ženitba bila naviještena; ako je prva ženitba bila sklopljena bez napoviedi, tad valja tražiti oprost od napoviedi, ili ženitbu tri put naviestiti. Župnik mora upisati u knjigu vjenčanih, da je ženitba ukrepljena i to ovako: Hoc matrimonium convalidatum est coram me — parocho loci et testibus N. N. die — mensis — anno — vigore instrumenti de dato — asservati in — et signati. U svakom slučaju savjetuje se, da se obavljeno ukrepljenje ženitbe upiše latinskim jezikom, da ne razumije svaki, komu bi knjiga vjenčanih slučajno do ruku došla.

Ako je prvo vjenčanje obavljeno u jednoj župi, a ženitba je ukrepljena u drugoj župi, valja o tom obaviestiti župnika prve župe, da uzmogne upisati u knjigu vjenčanih, da je ženitba ukrepljena.

§. 94.

Pošto je ženitba ukrepljena, smatra se gledom na gradjanske posljedice, kao da je umah s početka bila valjano sklopljena. Isto vriedi i o crkvenih poljedicah, ako je ma samo i jedna stranka u vrieme ženitbe bila u neznanju čina ili prava. Inače valja moliti oprost.

Pošto je ženitba ukrepljena, to se ona smatra valjanom od onoga časa, dà što se tiče gradjanskih posljedica, smatra se valjanom od svojega početka, kao da ne bješe nevaljano prvi put sklopljena. Isto vriedi i glede crkvenih posljedica ako je u ovo vrieme ma i jedna samo stranka bila u neznanju čina ili prava (ignorantia facti v. juris). Dakle su djeca rodjena prije ukrepljene ženitbe zakonita, što se i naročito veli u reškriptu, kojim se podieljuje oprost od zaprieke, a i onaj to izjavljuje, koji provadja oprost. Formula naime, kojom se provadja oprost glasi. Et insuper auctoritate Apostolica mihi specialiter delegata dispenso tecum super impedimento.... ut eo non obstante matrimonium (sc. post renovatum consensum matrimonialem) consummare et in eo remanere licite possis. In nomine Patris.... Et pariter eadem Apostolica auctoritate prolem, si quam suscepisti aut susceperis, legitimam fore decerno et declaro in nomine... Passio Dni...

(Dalje će sliediti.)

Samoubojstva u starom zavjetu.

K. J. Wohlmuth.

Ako su se kazne, kojimi je Bog kaznio narod Izraelski u pustinji, dogadjale u slici, ter su napisane nam za opomenu[1]), to se isto može reći i za druge kazne, kojimi je Bog kaznio u staromu zavjetu, budué je cieli stari zavjet slika novoga zavjeta i priprava.

Najveća kazna pako, kojom je Bog kaznio gdjekoje u starom zavjetu, svakako jest ona, kad je dopustio, da si gdjekoj silovitim načinom skrati život, a tim sam sebi uzme priliku za svoj grieh činiti dostojnu pokoru strovaljujuć sam sebe u vječni ponor pakla.

Nu svakako bih pogriešio, kad bih sva samoubojstva staroga zavjeta nasploh označio kaznami, jer tu oznaku zaslužuju samo ona, koja se nedadu niti opravdati niti bar izpričati.

[1]) Hæc autem omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines sæculorum deveniut." I. Cor. 10. 11.

Da predusretnem možebitnomu prigovaranju, izjavljam, da čin Eleazarov[1]) nesmatram samoubojstvom. Razlog je tomu, što je slobodno s pravednog razloga učinit nješto ili propustiti, ako se i znade, da će uslied toga nastupiti naša smrt, kako to biva u ratu i za pošastih, jer tu se služi obćemu boljku.[2])

Prema tomu prelazim na samoubojstva, koja se spominju u starom zavjetu, a dielim jih u tri kategorije: I. samoubojstvo opravdano; II. samoubojstvo izpričano; III samoubojstvo kao kazna.

Ad I. — Opravdano je samoubojstvo Samsonovo.[3])

„Samson unterschied sich sehr wesentlich von den vorausgehenden Richtern, indem er nicht wie diese als Heerführer an der Spitze Israels die Feinde schlug. Das Volk wahr wohl tief erniedrigt und bedrängt, aber es bekehrte sich nicht, und rief nicht zum Herrn wie früher, darum begnadigte wohl Gott einen Mann durch grosse Kraft als Vorbild für Israel, was es vermöge unter Gottes Beistand, aber weder das Volk noch Samson erfassten diesen hohen Beruf. Desshalb schädigte er wohl oft die Unterdrücker, aber er konnte nur beginnen, Israel zu befreien, aber er vermochte es nicht zu erretten, und erlag am Ende selber als Opfer seiner sinnlichen Lust."[4]) —

Samson je dakle bio odabran od Boga, da neprijatelje odabranoga naroda satre, narod pako k Bogu privede. Nu poput naroda, svoga nepojimajuć zvanje svoje, skrenu s pravoga puta kako i narod, te bude kako i narod sužanj neprijatelja. I za prvašnjih sudijah padao bi narod u robstvo odpadši od Boga, nu k Bogu se obrativ strah je bio tlačitelja. Kako narod tako sada Samson — predstavnik naroda svoga — obrativ se k Bogu, dobije prvanju jakost. Razlika je u tom, što Samson rad osobne pogrješke, koju počini, povjeriv se Dalili[5]), morade i sam pasti, kad padoše tlačitelji. Zato dobivši i opet od Boga izvanrednu jakost na zator neprijatelja, Duhom Božjim bude nadahnut, da uništi što veću množ na strah i užas u životu preostalih, a na pobudu vlastitog naroda, da se k Bogu obrati poput

[1]) „Et vidit Eleazar filius Saura unam de bestiis loricatam loricis regis, et erat eminens super cæteras bestias, et visum est ei, quod in ea esset rex: et dedit se, ut liberaret populum suum, et acquireret sibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens a dexteris et a sinistris, et cadebant ab eo huc atque illuc. Et ivit sub pedes Elephantis, et supposuit se ei, et occidit eum, et cecidit in terram super ipsum, et mortuus est illic." — I. Mach. 6. 43—46.

[2]) Cf. Reiffenstuel Theologia Moralis tract. 9. dist. 3. n. 11. s.

[3]) Samson — „apprehendens ambas columnas, quibus innitebatur domus, alteramque earum dextera et alteram læva tenens, ait: Moriatur anima mea cum Philisthim; concussisque fortiter columnis cecidit domus super omnes principes et cæteram multitudinem, quæ ibi erat; multoque plures interfecit moriens, quam ante vivus occiderat." — Judic. 16. 29. s.

[4]) Loch-Reischl ad l. c.

[5]) Cf. Judic. 16. 4—18.

predja. Toga je mnienja sv. Toma navadjajuć sv. Augustina: „Ad quartum dicendum, quod sicut Augustinus dicit (de civit. Dei l. I. cap. 21. a med.): nec Samson aliter excusatur, quod seipsum cum hostibus ruina domus oppressit, nisi quod latenter Spiritus sanctus hoc jusserat, qui per illum miracula faciebat[1]).“

Ad II. — 1) Proti istomu neprijatelju vodio je rat i Saul, nu nesretno, jer na brdu Gelboe bude Izraelska vojska potučena i u bieg natjerana. Na tom biegu, Saul da izbiegne sužanjstvu, ubije se sam, probodši se mačem.[2]) — Dok je Saul pokoran bio Bogu, pobiedjivao bi neprijatelje, nu uzkrativ Bogu pokornost[3]), bude od Boga ostavljen, kako mu to izjavi duh Samuelov kod Endorske vračarice.[4]) Ovako od Boga ostavljen, bude pobiedjen, — nu život si uze protupravno, jer bez zapoviedi ili nadahnuća Božjega, buduć ostavljen od Duha Božjega. Nu ako i nije ovo samoubojstvo opravdano, ipak se usudjujemo izpričati ga, a to s dvaju razloga: *a*) Tražeći da ga štitonoša ubije, reče: „ne forte veniant incircumcisi isti.“ Ovimi riečmi htjede označiti neprijatelje odabranoga naroda — dakle neprijatelje pravoga Boga, koji bi zarobiv kralja pohulili pomazanika Gospodnjega, a pohuliv pomazanika pohulili bi Onoga, koj ga je pomazao, prema onoj „Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.[5])“ Iztiče se dakle u Saulovih riečih oprieka izmedju Boga i Božjega protivnika.

b) Navieštajuć Saulu osudu reče duh Samuelov: „Cras autem tu et filii tui mecum eritis[6]).“ — Samuel je ovimi riečmi misliti mogao samo predpakao ne pako carstvo smrti u obće, t. j. stanje posle smrti, jer ako su pravednici staroga zavjeta i bili izključeni iz neba to je ipak velik jaz bio medju onimi, koji su u predpaklu čekali na odkupljenje i medju onimi, koji su bili odbačeni rad težke krivine. Jer „elevans (i. e. dives) oculos suos, cum esset in tormentis, vidit Abraham *a longe*, et Lazarum in sinu ejus....... Et dixit illi (i. e. diviti) Abraham: et in his omnibus inter nos et vos *chaos magnum* firmatum est.“[7]) — Iz riečih: *a longe*, *chaos magnum* zaključujem da se samoubojstvo Saulovo dade izpričati s težke krivine, jer bi inače *chaos magnum* priečilo ga, da bude sa Samuelom, koj je kao pravednik čekao u predpaklu odkup svoj.

2) Za vrieme Jude Makabejca, kad je u Jerusolimu stolovao Nikanor, vojskovodja Syrskoga kralja Demetrija, živio je u Jerusolimu Razija velik rodoljub a za vjeru

[1]) SS. Th. 2. 2. q. 64. a. 5. ad 4um.
[2]) „Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et percute me, ne forte veniant incircumcisi isti, et interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus, fuerat enim nimio terrore perterritus: arripuit itaque Saul gladium, et irruit super eum.“ I. Reg. 31. 4.
[3]) Cf. I. Reg. 15. 22. sq.
[4]) „Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, et transierit ad aemulum tuum.“ I. Reg. 28. 16.
[5]) Luc. 10. 16. — [6]) I. Reg. 28. 19.
[7]) Luc. 16. 23—26.

pripravan i život žrtvovati. Taj Razija bude Nikanoru opisan kao revnitelj za židovstvo.[1]) Nikanor, da pokaže mržnju svoju na židovstvo, htjede zasužnjiti toga Raziju, da pohuli njega a u njem i židovstvo. Razija uvidiv da uteći nemože, odluči slavno poginuti ter si rinu mač u tielo.[2]) —

Tu vidimo i opet borbu židovstva s poganstvom. Predstavnik židovstva jest Razija, a poganstva jest Nikanor. U toj borbi podleže, istina, predstavnik židovstva, ali uz to bude oduzeta prilika, da predstavnik poganstva pohuli židovstvo, a u židovstvu Onoga, koj je u židovstvu jedinom imao sveti hram i štovanje, kako ga je sam naredio po Mojsiju. I to će biti razlog, što nije sv. Augustin odsudio Raziju[3]), a i sv. Toma nastoji izpričati ga.[4])

Ad III. — Neda se nit opravdati nit izpričati samoubojstvo, što ga počini Zambri[5]), — Ptolomej[6]), — Abimelech [7])

Quae est mater mea, et qui sunt fratres mei?
Mat. 12. 48.

C. G. Naše će svećenstvo mnogo zanimati ovakove kratke eksegetične crtice, kao što bijaše ona o razgovoru izmedj Gospodina i matere mu Marije pri svatbi u Kani Galilejskoj, kojoj nadovezujem i ovu, jer se i opet tiče svetinje Marijine.

Imajući posla Gospodin s okorjelimi i licemjernimi farizeji, ljuto jim predbaci ne vjerje progovoriv otvoreno: progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, quum sitis mali..? (ib. 34.). I koreći jih tako ne milo, pravo ga zamrziše s odlukom uzraditi mu o glavi. Consilium

[1]) „Razias autem quidam de senioribus ab Jerusolymis delatus est Nicanori, vir amator civitatis et bene audiens, qui pro affectu pater Judaeorum appellabatur. Hic multis temporibus continentiæ propositum tenuit in Judaismo, corpusque et animam tradere contentus pro perseverantia.“ II. Mach, 14. 37. s.
[2]) „Turbis autem irruere in domum ejus et januam dirruere atque ignem admovere cupientibus, cum jam comprehenderetur, gladio se petiit, eligens nobiliter mori potius, quam subditus fieri peccatoribus, et contra natales suos indignis injuriis agi.“ — II. Mach. 14. 41. s.
[3]) Cf. Loch-Reischl ad l. c.
[4]) Cf. SS. Th. 2. 2. q. 64. a. 5. ad 5um.
[5]) „Videns autem Zambri, quod expugnanda esset civitas, ingressus est palatium, et succendit se cum domo regia et mortuus est in peccatis suis, quæ peccaverat faciens malum coram Domino, et vadens in via Jeroboam, et in peccato ejus, quo fecit peccare Israël.“ III. Reg. 16. 18. s.
[6]) Ptolomæus „cum frequenter proditor audiret eo, quod Cyprum creditam sibi a Phylometore deseruisset, et ad Antiochum nobilem translatus etiam ab eo recessisset, veneno vitam finivit.“ II. Mach. 10. 13.
[7]) „Et ecce una mulier fragmen molæ desuper jaciens, illisit capiti Abimelech, et confregit cerebrum ejus, qui vocavit ad eum: Evagina gladium tuum, et percute me ne forte dicatur, quod a femina interfectus sim. Qui jussa perficiens, interfecit eum.“ Judic. 9. 53. s.

faciebant adversus eum, quomodo perderent eum. (ib. 14.) Zabrinuti dakle za nj, da mu se nebi kakovo zlo pripetilo, i da nebi nastradao od te nevjerne i okorjele čeljadi farizejske, nadodjoše mati mu i učenici, nebi li ga krenuli i pogibelji lišili. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei (ib. 46.). Narod je navalio slušati ga stranom, a stranom opirati mu se — u sinagogi, u kojoj je učio i govorio. Radi te navale ne mogahu do njega dospjeti mati mu i učenici, da bi ga sobom poveli, stoga stahu vani čekajuć, kako bi mu se približili. Ali kad ni kako ne mogahu do njega, poručiše mu po njekomu, da ga čekaju. Dixit autem ei quidam: ecce mater tua et fratres tui foris stant quærentes te (ib. 47.). Marko otvoreno napominje: miserunt ad eum vocantes eum (3, 31.). Što Matej jednoga navadja, a Marko više njih, dade se lahko protumačiti, kao što navadno biva, da najprije jednoga poslaše kazati mu, da ga čekaju i da podje, a kad nije to koristilo, da poslaše više njih.

Morao je biti Gospodin u svojoj revnosti sveto razjaren radi okorjelosti i nevjere farizeja, kad planu u rieči: generatio mala et adultera . . (Mat. ib. 39.). Istu svetu revnost pokaza u još većoj mjeri, kada bičem potjera trgujuće iz crkve (Mat. 11. 15.), a da je takva revnost sveta i bezgriešna, pjeva već ovjenčani prorok: irascimini, et nolite peccare (ps. 4. 5.), koje rieči sv. Pavao ponavlja u svojoj poslanici na Efesce (4. 26.). Da je tomu tako, tvrdi Marko u istoj stvari (3. 21.): et cum audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim; quoniam in furorem versus est. Dodjoše dakle njegovi — (sr. ib. 31.) veniunt mater ejus et fratres —, da ga uzdrže t. j. da ga uzmu i krenu, jer bijaše se u svetoj revnosti uzrujan razsrdio. Grčki tekst: ὅτι ἐξέστη — prenosi dobro vulgata: quoniam in furorem versus est: ne: da je s uma sišao ili da je izvan sebe, kako njekoji zlo shvatiše i prevedoše, nego: jer se uzrujao ili veoma razsrdio. Zato su mu se bojali životu, da nebi od one uzpaljene rulje nastradao, i podjoše, da ga odstrane.

Bje mu dojavljeno, da ga traže mati i braća, i da bi hoćeli s njim govoriti. Ecce mater ejus et fratres stabant foris, quærentes loqui ei; dixit autem ei quidam: ecce mater tua et fratres tui foris stant quærentes te (ib. 46. 47.). A koja bijahu to braća Isusova? Bijahu braća ne po materi Isusovoj Djevici Mariji rodjena ili rodjena mu braća po krvi, jer znamo, da Marija osim Isusa ne imaše sina ni prije ni poslije njega. Već bijahu mu prvi rodjaci po materi, t. j. sinovi Marije Kleofine, koju Ivan nazivlje sestrom matere Gospodinove (19. 25.), a tu istu nazivlju Marijom Jakoba i Josipa materom Matej (27. 56.) i Marko (15. 40.). Kleofas bijaše rodjeni brat sv. Josipa muža Marijina i svojom ženom Marijom (dakle samo istoga imena s bl. Djevicom) imao je Salomu ženu Zebedeovu, od kojih su djeca Jakob stariji i Ivan ev. —, bližji rodjaci Gospodinovi. Isto tako imao je još četiri sina: Jakoba mladjega, Josipa, Judu Tadeja i Šimuna. Ovi se svi s toga nazivlju braćom Isusovom t. j. prvimi mu rodjaci (confer. Mat. 13. 55.). U sv. pismu obično se bliži rodjaci nazivlju braća, što u naravi židovskoga jezika leži: (sr. I. Moj. 13. 8, gdje Abram govori Lotu: fratres enim sumus. 29. 4.—29. 15. itd.). Pa i u našem jeziku običajemo se bliži rodjaci rado zvati braća. A Isus što odgovori na onu poruku? At ipse respondens dicenti sibi ait: quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? Odgovori Gospodin s upitom; a koja li je to moja mati, i koja li su to moja braća? Ne veli: nije istina, da mi je to mati, i da su mi to rodjaci, koji me čekaju, dakle ne nieče, da mu je Marija zbilja prava mati, i oni učenici pravi rodjaci ili po naravi jezika: braća. Nego hoće, da duhovnu vezu, koju je nadošao usavršiti, prodiči nad vezom tjelesnom, kako opaža sv. Ambroz u ovo mjesto: nec injuriose refutantur parentes, sed religiosiores copulæ mentium docentur esse, quam corporum. Tako reče Gospodin drugom zgodom onoj ženi, koja ga proglasi blaženim: (beatus venter, qui te portavit, et ubera quæ suxisti): — quinimo beati, qui audiunt verbum Dei, et custodiunt illud (Luc. 11. 27.). Istina je — kaže — da je blažena ona duša, koja sluša i sljedi „Verbum" Dei t. j. koja ga u srcu nosi i čuva. Mati me je nosila tjelesno, a ova duša nosi me duhovno, i ova mi je duhovna mati, kao što mi ona bijaše tjelovna, a moje je carstvo duhovno, imade ovdje prednost. Pa jer bl. Djevica mati Isusova i učenici mu bližji rodjaci zbilja bijahu pomnjivi i sdušni izvršitelji i čuvari Rieči Božje, zato jih Gospodin toliko uznaša i hvali. Extendens manum in discipulos suos dixit: ecce mater mea et fratres mei. Quicum que enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater et soror et mater est (ib. 49. 50.). A tako i je, kako na drugom mjestu utvrdi: qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum (ib. 7. 21.). Gospodin je došao, da nas uvede u svoje nebesko kraljestvo, a polučiti će ga svaki, koj bude izvršivao volju nebeskoga mu Otca. Svi svetci i blaženi na nebu jesu rod Isusov — rod bližji po krvi i milosti mu. Blaženi zato, jer čuvaše i obnašaše u životu Rieč Božju, kao što je na to ime blažena mu mati, učenici i svi sljeditelji. Pa punim pravom slaveć svu tu blaženu i vjernu čeljad reče: tkogodj izpunjuje volju Otca moga, koj je na nebesih, on mi je brat, sestra i mati. — Budimo mu samo ovakova braća i sestre, pa ćemo se sigurno naužiti i milosti majčine. Nosimo ga u srcu, kao što nam ga je bl. Djevica donosila u utrobi, i on će nas nositi na svojih rukuh — u blaženstvu svoga kraljestva.

D o p i s.

Iz Gospića. (*Blagdan sv. Alojzija i prva sveta pričest.*) Ako najteži, bez dvojbe najuzvišeniji posao u vinogradu Gospodnjem jest uzgajati mladež, oplemenji-

vati budući naraštaj i pripravljati ga, da bude Bogu ugodan i ljudem.

U najnovije doba, kad se čisti pojmovi istine nasilno pomućuju, kad se stožeri ćudoredja bezobzirno podkapaju, imale bi škole u ljudskom rodu piriti svetu vatru vjere i predaje, tog najvećeg blaga umnoga i ćudorednoga u čovječanstvu; pravi bo napredak stoji poglavito u tom, da se boljim i boljim naraštajem oplemeni ljudski rod. — Ni silni troškovi, ni strojevi, ni knjige ne osvjetlaše škole, ako tu nije razumnika i kriepostnika, koji u svom pitomcu štuje ljudski stvor i sliku božju, koji nastoji, da se u njem pobude sva dobra i plemenita svojstva, koji svoje zvanje nesmatra prostim zanatom, nego plemenitom i glavnom svrhom svoga života.

Naš gimnazijalni zavod može se ponositi, jer ima mlada al puna muževnih vrlina vjeroučitelja g. Martina **Mihelčića**, koji si je u ovo kratko vrieme samo svojim radom stekao privrženost mladeži i štovanje svojih kolega. Jedna izmedju najljepših uspomena na njegovo djelovanje, biti će ovogodišnja svečanost u dan sv. Alojzija, toga zaštitnika i ogledala mladeži. Službi božjoj, koju je služio preč. g. arcidjakon D. Božić uz asistenciju dvojice svećenika, prisustvovala je sva ovdašnja školska mladež sa svojimi ravnatelji, učitelji i učiteljicami, a osim njih bijaše tu još mnogo drugih pobožnih duša. Pod misom propovjedao je sam g. kateketa. Propovjed bijaše mu krasna i shodna za slušatelje. U početku naglasio je, kako su pogibeljne mreže ovoga svieta, u koje ponajviše nastoji zavući nedužnu mladež; a onda, iztaknuv nekoje crtice iz života sv. Alojzija, opominjao mladež, da sliedi svoga zaštitnika i budno pazi na stazu života svoga, da neupane u mrežu bud svoje strasti, bud svjetskih razkoši. Liep govor, koga je mladež napetošću slušala, dojmio se srca svih slušatelja.

Sve ovo okrunio je napokon čin prve sv. pričesti, koji je obavljen pod istom sv. misom. Oh, kako nabožno, kako pozorno slušahu djeca svoga kateketu kad im reče: „Djeco moja! onaj isti Isus koji se rodio u štalici u Betlehemu, — onaj isti Spasitelj, koji je za nas razpet na gori Kalvariji, — onaj isti Sin božji, koji je uzkrsnuo iz groba, koji je uzašao na nebo, — — nalazi se ovdje u presv. olt. sakramentu pod prilikom kruha za hranu dušah vaših. — —“ Zatim obnovi s njimi krstni zavjet i povede jih držeće u rukuh goruće svieće k oltaru, da primu prvu sv. pričest.

I poslije sv. pričesti reče im u kratko, po prilici ovo: „Nestrašite se, djeco moja, što ću vam sada reči. Ja bi želio da vi sad umrete, a zašto? — Zato, jer sam uvjeren da biste sad najlaglje došli u nebo k svomu milomu Spasitelju. Ali ipak promieniti ću želju moju sa riečmi dobroga Spasitelja koji veli: „**tko blaguje moje tielo, i pije moju krv, u meni ostaje i ja u njemu** (Iv. 6. 57.). Ostanite dakle, ali ostanite u Isusu, da bude i On vazda u vami, i tako ćete imati pravi život u sebi.“

Po dovršenoj službi božjoj podielio im je liepe sličice na uspomenu „**prve sv. pričesti**. Ovako je najdojstojnije sproveden blagdan sv. Alojzija, komu se sva mladež sa ostalim pukom vruće moli, da nas po svom zagovoru oslobodi od takovih bezbožnih nadrimudraca, koji istine božanskoga nauka bezobrazno nazivlju „**bajkami**.“ Pravo li kaže sv. pismo: Arenam, et salem, et massam ferri facilius *est ferre, quam hominem imprudentem, et fatuum, et impium.* (Eclus 22. 18.). *J—l.*

Viestnik.

Zagreb. Ravnateljstvo nadb. sjemeništa zagrebačkoga saobćuje učenikom VI. VII. i VIII. gimn. razreda, da će biti primanje u klerikat dne 3. kolovoza t. g. u 8 sati prije podne u sgradi nadb. sjemeništa na Kaptolu k. br. 29.

Učenici, koji bi željeli biti primljeni u mladji kler, imadu do navedenoga roka ravnateljstvu nadb. sjemeništa priposlati krstni list, školsku svjedočbu zadnjega poljeća sa molbenicom upravljenom na Uzoritoga gospodina kardinala nadbiskupa, te se *osobno* primajućemu odboru predstaviti; u protivnom bo se slučaju ne će molba uvažiti.

— † (O. M. **Vajdić**.) Jučer u 2 sata po polnoći, providjen svetotajstvima umirućih usnu u Gospodinu O. Metod Vajdić. Starac u 68 godini života, pao je žrtvom svećeničkog zvanja svojeg. Na 24. ov. mjes. propoviedao je u crkvi sv. Ivana u Novoj vesi — pa kako je bio vaviek vatren u svojem govoru tako i taj dan nešto dulje i živahnije propoviedajuć prehladio se. Na 25. večerom oćuti posliedice prehlade, te kako je legao već se ni oporavio nije, dok eto iza kratke stanke uza sve nastojanje braće redovnikâ i liečnika, preminu u Gospodinu. U čestitom starcu franjevačka zadruga gubi radina svećenika a okolni župnici vierna pomagača. R. i. p.

— Pišu nam iz Rima: Dne 22. o. m. položio je g. Dr. Josip Volović, svećenik nadb. zagrebske i pitomac ovdješnjega ugarsko-hrvatskoga zavoda svoj zadnji strogi izpit iz sv. bogoslovja na Grgurevu sveučilištu, ter će se isti mladi i učeni svećenik nakon sedamgodišnjih mudroslovnih i bogoslovnih nauka budućega mjeseca povratiti u domovinu.

Ugarska. (**Crkveno politička perspektiva u Ugarskoj.**) Izborni govor ugarskoga ministra nastave Treforta o kojem smo na ovom mjestu posljednji put nješto spomenuli, brzo je pokazao svoj plod. Nedavno je Kasovski biskup dobio biskupiju Vacovsku, Satmarski Velikovaradinsku. Ovo je protiv duha kanoničkoga prava, te je sv. stolica, kako novine istina nesuglasno javljaju, tomu prigovorila. Valjada će se skoro dotične depeše javnosti predati, za sad se novinske viesti razilaze o sadržaju njihovom.

Sasvim je druga stvar kakvimi članci liberalni židovski listovi pune svoje stupce. S podpunim nepoznavanjem stvari usudjuju se židovski piskari najvećom drzkosti pisati porugljivo i o samoj sv. stolici. Takvim je piskarom „samo sobom jasno, da izbor biskupa spada u neograničeno pravo krune“, „po konstitucijonalnom pravu postupa kralj kod imenovanja i izbora biskupa po slobodnom uvjerenju i neograničeno.“ Veto papin bio bi u ovom smjeru „nesumnjivo neopravdan utjecaj u prava krune.“ Dakako kralj je vezan samo „priedlogom odgovornoga ministra.“ Dakako naša „Agramer Zeitung“ nije mogla zaostati za svojimi magjarskimi drugovi.

Natječaj.

Prema zakladnici od 18. lipnja 1885. imadu se lietos kao i svake godine iz „zaklade opata i kanonika Franje Huszára za podupiranje siromašnih bolestnih svećenikâ nadbiskupije zagrebačke za liečenje u kupelji“ podieliti godišnje kamate od temeljne glavnice od 1000 forintih jednomu svećeniku nadbiskupije Zagrebačke.

Pravo na te kamate imadu samo oni aktivno službeći ili umirovljeni župnici i kapelani nadbiskupije zagrebačke, koji vjerodostojno dokažu:

a) da ne imadu privatnoga imetka, a beneficialni dohodak dotično mirovina jim da je malena;

b) da jim je za liečenje bolesti nuždno poći u koju kupelj, nalazeću se izvan njihovoga prebivališta.

Uz inače jednake uvjete imadu prednost kapelani pred župnici, umirovljeni pred aktivno službećimi.

Obložene molbe imadu se do 15. srpnja o. g. kr. državnomu nadodvjetničtvu u Zagrebu podnieti, jer po zakladnici državno nadodvjetničtvo podieljuje podporu.

Kr. hrv. slav. dalm. državno nadodvjetničtvo.

U Zagrebu dne 22. lipnja 1887.

Javne zahvale.

Gospodja Katarina Lauš-ovka, učiteljka u Gradcu, darovala je u ime svojega pokojnoga sina, dra. Franje Kucena, 100 for. a. vr. za novi oltar, koji će se ljetos podići u župnoj crkvi Gradačkoj, za koji joj dar hvali podpisani s najvećom željom, da dobri Bog pomiluju dušu njezinoga sina i utješi njezino, tolikim gubitkom razcviljeno materinsko srce!

U Gradcu na Ladislavovo 1887.

Gjuro pl. Šimunčić,
župnik.

Ovdašnja gradjanska obitelj Alois i Eliza Matzek poklonila je k tielovskoj processiji krasno u Beču izradjeno nebo u vriednosti od 350 for., a obitelj Josipa ml. Švarca dala je preobući i ponoviti svećenička sjedala u vriednosti od 40 for., na ovih plemenitih darovih zahvaljuje se najsmiernije župnik sa svojimi župljani uz želju, da im dobri Bog udjeli i na dalje svoj sveti blagoslov, pak da se u primjer ovih bogoljubnih darovatelja i mnogi drugi ugledniji i imućniji župljani na skoro ugledju. —

U Novoj Gradiški dana 15. lipnja 1887.

Josip Kolarić.
kot. podarcidj. i žup. Novo Gradiški.

Prva hrvatska štedionica poklonila je župnoj obćini u Hrcegovcu liepu svoticu od 25 for. za poljepšanje crkve. Na tom krasnom daru zahvaljuje se i bogoljubni župni puk i haran župnik.

U Hercegovcu 21. lipnja 1887.

Pavo Brantner,
župnik.

Sakupljeni narod kod kapele sv. Ivana Krstitelja u Smoljancu, župe Drežnik, oduševljenjem zahvaljuje milostivoj gospoji Ani Mesić, suprugi svoga zemljaka gosp. Dragana Mesića u Zagrebu — za krasan dar: Dva podpuna misna ruha.

Bog platio plemenitoj njezinoj duši svakom srećom na zemlji, a podpunom nagradom na nebesih.

Za župljane

U Drežniku 24. lipnja 1887.

pop Joso Vukelić,
župnik.

Velecienjena gospodja Jagoda Truhelka predstojnica višje djevojačke učione u Gospiću i gospodjica M. Grotić kćerka županijskoga škol. nadzornika Stjepka Grotića, izradiše vlastitom rukom prekrasan i ukusan antipendium za oltar, te ga pokloniše župnoj crkvi sv. Ante u Novom. Za taj plemeniti dar, budi im od Boga plaća a od mene i mojih župljana najsrdačnija hvala.

U Novom 24. lipnja 1887.

Juraj Ibel,
župnik.

Sliedećim brojem začinje drugo polugodište. Mi liepo molimo štovane predbrojnike, da pošalju predplatu; osobito molimo dužnike — a velik ih je broj — da se sjete svoje dužnosti. Ovo vriedi osobito za starije dužnike, jer ćemo inače napokon morati učiniti, čega ne bismo rado učinili.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 27. U Zagrebu, 7. srpnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Izpoviedi bivšega slobodnoga zidara.

J. Gjuranec.

(Dalje.)

Taxil uza sve to, što se je u katoličku crkvi povratio, ne prestaje biti štovatelj Garibaldijev, koga je upoznao god. 1870, kada stari taj revolucijonarac dodje sa četom brzih Talijana na pomoć suplemenikom svojim, Francezom. Neodobrava niti ne slavi Leon Taxil možda bezvjerska te nepravedna politička djela Garibaldijeva, već hvali onu iskrenost i dobroćudnost, kojom se stari general odlikovao u privatnome životu prema svojim istomišljenikom, te one u sebi dosta velike sposobnosti Garibaldijeve, kojim bi bili odgovarali drugačiji čini, da nije medju prvimi i drugimi ulogu posrjedničtva igrala njeka — da se tako izrazimo — ograničenost duše. Ako se na ikoga, veli Taxil, a to se može na junaka iz Caprere, uporabiti ona Spasiteljeva: „Bože oprosti jim, jer neznadu, što čine.“

U svojih izpoviedih odkriva nam L. Taxil prostodušno i otvoreno, sva ona sredstva mržnje i sve laži te izmišljotine, kojima se je u borbi protiv crkve služio, a koja je sredstva u svome sljepilu -- ko što njekoć Saul — dopuštenima držao. Vrhovno načelo — aksiom — svakoga, koji se bilo čini, bilo govori, bilo perom u ruci namjerava boriti protiv vjere i crkve, po Taxilu je ovo: „Svako orudje je dozvoljeno u boju protiv crkve i njezinih službenika. Klerikalisam je dušmanin, koga moramo nadvladati ma bilo kojim sredstvima. Bog je zlo. Upravo zato je sve, što ljudstvo od Boga odvratiti može, u sebi pristojno; ter u borbi protiv vjere nemože biti nikakve podlosti. Zato je i laž, samo ako ona donaša štetu i sramotu crkvi i sveštenstvu skroz dopuštena.“ Antiklerikalni dakle književnik i govornik dužan je sve izmisliti, sva moguća sredstva upotrebiti, koja su kadra po njegovome sudu crkvu osramotiti, a vjeru uništiti, te svako moralno i vjersko čuvstvo iz srdaca izčupati. Ocrnjivanje je njegova svakdanja zadaća.

Ovu teoriju danomice u praksi izvadjaju neprijatelji crkve ne samo drugdje, već i kod nas: u javnih i privatnih govorih, u knjigah, brošurah i novinah. Teorija ova u ložah se predaje, a izvan njih se izjavlja. Ne imade li i kod nas brošurâ i novina, koje jedva čekaju, da mogu iz zlobe donieti kakvu pikantnu, sramotnu viest proti sveštenstvu, redovom, redovnicam, obredom crkvenim etc. A znade se u kakovih rukuh i pod čijim uplivom stoje dotični dnevnici i brošure. A popita li se za jamstvo, da li dotična viest stoji: Ein Freund unseres Blattes erzählt uns so“, će glasiti odgovor i sve opravdanje.

Ako se dakle znade, da je kakva viest u sebi skroz lažna, nastavlja Taxil, samo ako je ona takove naravi, da može crkvenu nauku osramotiti, sveštenstvo omraziti, te se ona mora opetovati, razširiti medju obćinstvo. Takve su dakle stvari obična duševna hrana često i našoj inteligentnoj publici; po tom se izobrazuje um, a oplemjenjuje srce i čuvstvo. Odtuda ne samo indiferentizam u stvarih vjere i dužnostih kršćanskih, već i gotovo bezvjerstvo, nemoralnost. Jedan od najboljih protuliekova tomu u ovih okolnostih bio bi skroz katolički politički dnevnik, a mi ne dvojimo, da bi se našlo mnogo katoličkih obitelji u Hrvatskoj, koje bi ga ne samo rado čitale, već i podupirale i proširivale medju znance i prijatelje.

Nebi li se o izdavanju takovoga katol.-konzervativnoga dnevnika potaknulo pitanje? — „Da dakle koliko najviše mogu učinjeno zlo popravim, smatram si za dužnost, veli Taxil, na javu iznieti sve laži, kojima sam se poslužio,

pošto sam, držeći se načela Voltaira i lože, ja jadna sirota mislio, da dobro radim." Vjeran toj svojoj predpostavi izvješćuje nas auktor o mnogim potvorama, kod kojih je na štetu vjere i katoličke crkve on sudjelovao.

Osobito je zanimivo njegovo izpoviedanje, kako je jedan spis, u kojem se je kršć. vjera ružila i krivom proglašivala, podmetnuo njekomu nepoznatomu župniku Meslieru poslije smrti njegove, premda je znao, da ta brošura od Voltaira potiče. Nadalje L. Taxil pripovieda ovu važnu crticu: Godine 1881. utemeljio je on i postao urednik jednoga bezbožnoga lista. Istomu listu valjalo je pribaviti što veći broj predplatnika. Da to postigne nagovori Taxil jednoga od svojih suradnika, da napiše kakav ružni i zloglasni roman o Piju IX. A da isti dobije što više vjerodostojnosti izjavilo se u samom listu, da tu crticu o Piju IX. pripovieda jedan njegov bivši komornik, koji će i svoje tobožnje ime pod roman podpisati. Naravski da taj komornik bijaše skroz fingirana osoba. Na takav je dakako način L Taxil za vrieme postigao velik uspjeh: množina se na glasnik njegov predplatila; Pijo IX. se izmjehavao, zloglasnim romanom nasladjivali se čitatelji. Ali ni katolici niesu mogli ostati ravnodušni prama tolikoj drzkosti i surovosti. Oni se pobune radi ove uvrjede nanešene velikomu papi. Svako se je ćutio osobno uvriedjen, pošto je uvrjeda bila nanešena posvećenoj osobi pokojnoga pape. Za njekoliko dana gospodje dijecese Montpellierske ulože protest sa više od 2000 podpisa proti bezbožnomu tom feuilletonu. Izdavači lista se posvadiše sa odgovornim urednikom Taxilom, koji je svom silom hotio, da se taj roman i dalje tiska. Taxil razsrdjen ostavi uredničtvo lista.

„Nu dosta je o tim sramotama i štetama", završuje L. Taxil, pošto je izbrojio mnogo toga čime je vjeri i crkvi perom u brošurah i novinah škodio. te nastavlja: „prelazim na drugu vrst laži, od pisanih na govorene."

Slobodoumna i slobodozidarska družtva više puta me moliše, da sazivljem i predsjedam njihovim skupštinam, te da u njih držim javne, dakako protuvjerske govore. Ja sam po mogućnosti na to rado pristajao. Najdraži predmet moje razprave bio mi govoriti o sredovječnoj inkvisiciji. Ob ovom tematu znao bi si sastaviti dugi govor, koji bi mogao skratiti i produljiti prama vremenu i zanimanju slušateljstva. Kao materijal upotrebljavao sam sve protestantske pamflete posliednih stoljeća. koji sadržavahu mnogo toga sramotna i izmišljena na porugu crkve u obće, a napose reda dominikanskoga.

Nedvojbeno je poznato — da samo jedan slučaj spomenem — da se Galileja nikada nitko na kažnjivi način ni taknuo nije. Pa ipak su neprijatelji crkve izmislili iz toga, što je Galilejeva teorija o kretanju zemlje, poput svake zasade ma i najistinitije, u početku imala svojih protivnika, da je on od inkvisicije svakojakimi torturami mučen bio. S kolikom sam ja slašću tu izmišljotinu, kojoj sam se sàm u duši smijao, pripoviedao i pod izlikom najveće ogorčenosti proti tim sredovječnim vjerskim krvoločnikom tu laž — kao vjerodostojnu činjenicu — dalje širio.

(Dalje će sliediti.)

Glasovi o crkvenoj pomirbi u Italiji.

Poznato je, da se sada više i življe nego ikada razpravlja pitanje o pomirbi med Papinstvom i Italijom. K onomu, što su čitatelji o tom već našli u *Katol. Listu* i drugdje, budi barem u kratko pripomenuto što je prošli mjesec proizveo kao neposredan učinak papinske allocucije od 23. svibnja t. g. Ovu je sv. Otac završio vrlo znamenitimi riečmi: *„Pacificandi studium, quo sumus erga gentes omnes affecti, utinam possit, qua velle debemus ratione, prodesse Italiae, quam cum Romano Pontificatu tanta Deus necessitudine coniunxit, quaeque maxime Nobis cara est ipsius commendatione naturae. Nos quidem, quod non semel diximus, et diu et vehementer hoc expetimus, ut omnium Italorum animi secura tranquillitate potiantur et funestum illud cum Romano Pontificatu dissidium aliquando tollatur: verum incolumi iustitia et Sedis Apostolicae dignitate, quae sunt non tam populari iniuria, quam coniuratione praesertim* sectarum *violatae. Scilicet ad concordiam aditum esse oportet eam rerum conditionem, in qua Romanus Pontifex nullius sit potestati subiectus, et plena eaque veri nominis libertate, prout omnia iura postulant, fruatur. Quo facto, si vere iudicari velit, non modo nihil detrimenti res italica caperet, sed multum sibi adiumenti ad incolumitatem prosperitatemque adiungeret."*

Papinskomu se pozivu odmah na svoj način odazvao starac Tosti, koga je kao znamenita historika sv. Otac pod konac god. 1883. pozvao iz Montecassinskoga samostana u Rim za podarkivara sv. stolice. U djelcu pod naslovom *La Conciliazione*, pisanom u formi dialoga med župnikom i biskupom, riše on živimi bojami teške jade, što ih Italiji zadaje razdor med vladom i papinstvom, i pjesničkim zanosom oduševljuje čitatelja željom, da se napokon zaključi vjerski mir u toj godini papinskoga jubileja. Kako su novinari radi visoke službe i časti piščeve nagadjali, da je spis izdan, ako ne na ponuku, a to bar uz privolu papinu, — a kako su s druge

strane neoprezni čitatelji s dvoličnih i nejasnih rieči, kojimi se brošura završuje, mogli podvojiti o tom, koga pisac krivi ako se mir ne bi sklopio; dobio je Monsgr. Mocenni, zamjenik drž. tajnika sv. stolice od pisca list 3/6., priobćen u *Osservatore Romano*, u kojem veli da je on hotio samo pridružiti se želji papinoj: *Ut funestum illud cum Romano Pontificatu dissidium aliquando tollatur*; a odrediti način, da to ne spada na njega, nego na Papu, komu se on ponizno pokorava. Pretiskav ovo pismo uz njeke opazke izjaviše i drugi katol. listovi, n. pr. *Ateneo* 12/6. želju, da bi se Tosti u buduće jasnije i točnije izrazio, popraviv svoje djelce, koje je medjutim i sbilja već 4 puta izdano — dokaz, kako se javno mnienje u velike zanima rimskim pitanjem.

Dok bivši Garibaldinac Fazzari, položiv zastupnički mandat, kani, kako iz drugih novina javlja *Ateneo* 26/6., ustrojiti po svih stranah Italije narodnu ligu za vjersku pomirbu, a u Rimu pokrenuti u tu svrhu nov list; takmi se u tom nastojanju s njim drugi njekadanji Garibaldi-ev drug, gjeneral Türr. U brošuri *La Réconciliation avec le Pape* navodi on med ostalim i list, što su ga 12/10. 1847. Garibaldi i Anzani iz Montevidea pisali Monsignoru Bedini-u, koji se je onda kao papinski poslanik desio u uraguayskoj republici. Oduševljeni za Pija IX. nudjaju oni svoju i svojih bojnih drugova pomoć, da se suzbiju nepravedne navale njegovih neprijatelja, pak vele: „Mi znamo predobro, da stolica sv. Petra počiva na temelju, koga ne može ljudska moć ni oslabiti ni utvrditi." Nije dakle puki slučaj, da Fazzari i Türr, nemareći za prigovore svojih njekadanjih sudrugova, ustaju sad na obranu prvotnih načela svoga vodje, te se donjekle mogu smatrati za njegove nastavljače i za prave tumače onih njegovih želja.

Težnju za vjerskim mirom zastupaju uz starije drugove i 20/3. t. g. utemeljeni rimski dnevnik *La Squilla* i počam od travnja t. god. izlazeći bologneski tjednik *L' Opinione Conservatrice*. Od povećih pako časopisa, koji su već s početka išli tim pravcem ter ga uz više manje težke prilike odvažno zastupali i postojano čuvali, a sad ga dakako osobito ističu, odlikuje se fiorentinska *Rassegna Nazionale*, koja je od srpnja 1879. do travnja 1884. izlazila kao mjesečnik, a od onda je podvostručila svoje svezke. Kao što su znanstveni, književni i umjetnički članci, u njoj priobćeni, načelno zadahnuti kršć. duhom, tako je ona i u relig. — političkih pitanjih uvjek nastojala oko mira i sklada med crkvom i državom u obće, a napose med Papinstvom i Italijom. *M.*

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

II.

Kakav je u istinu odnošaj crkve i države, crkvene i svjetske vlasti, očituje se u premnogih stvarih. Ti si odabrao jednu, da ju napose razpraviš. Medju institute, koji po Tvojem mišljenju „po svojoj naravi spadaju **lih i jedino** u sferu svjetskoga zakonodavstva" „što jih je **tekom naglašenoga razvoja** povukla crkva u kompetenciju svoje zakonodavne i sudbene vlasti spada i ženitba."

1) Kad je dakle crkva „povukla ženitbu u kompetenciju svoje zakonodavne i sudbene vlasti?" „Za naglašenoga razvoja"; a ovaj se dogodio poslie 9. a najpače poslije 11. stoljeća. Je li ovo historijska istina?

Već t. z. „canones apostolici" ustanovljuju zapreku razkidajuću (imp. dirimens) **sv. reda**, kad u kan. 25. (al. 27.). vele: *„Innuptis autem, qui ad clerum provecti sunt, præcipimus, ut si voluerint uxores accipiant, sed lectores cantoresque tantummodo."* Recimo, da ovi „canones apostolici" potiču istom iz 4. vieka, kako misle najsmjeliji kritici, izriču oni u ovoj točki svakako staro pravo crkveno. Već Pafnucije, biskup iz gornje Tebaide, zove u znamenitom svom govoru u saboru Nicejskom (325. god.) ovo pravilo, ovaj zakon „stara predaja." Isto izriče i sinod u Anciri (g. 314.) kan. 10. s jednom modifikacijom. Ovaj je kanon prešao i u C. J. C. c. 8. D. 28.[1])

Prastara je u crkvenom ženitbenom pravu zapreka **zavjeta** (*imp. voti*). O njoj govori već veliki Basilije († 379.)[2]) Ambrosije († 397.), koji liepo dokazuje[3]), da je a fortiori preljub, ako se oskvrni zavjet, kad je preljub grieh sa tudjom ženom *„Causa illius* (Joannis Bapt.) *certe haec fuit. Non licet tibi eam uxorem habere. Si hoc de uxore hominis, quanto magis de virgine consecrata.* Isto uči sv. Jeronim († 420.), a Tertulijana neću ni navoditi. Potvrdio je ovu zapreku Papa Inocentije I. (402.—417.) u listu na sv. Viktricija biskupa Rotomažkoga[4]), i poslije Gelasije I. (492—496.)[5]) Ovu je napokon zapreku uvrstio medju kanone svoje kartažki sinod od god. 395.[6]), zatim sinod toledski I. od god. 400.[7]), orleanski (g. 549.) kan. 19. i turons i (567.) kan. 20.

Obie su ove zapreke nesumnjivo izvora čisto crkvenoga. U kodeksu Teodosijevom imade istina zakon (L. IX. t. 25. De raptu), koji smrtnu kazan odredjuje onim, koji bi nasilje nanieli ovakvoj djevici ili bi je zaveli (kako su to činili njeki za Julijana odmetnika); ali ovaj zakon ne govori o djevicah, koje bi same prekršile

---

[1]) Izp. Hefele n. n. mj. I. str. 198.

[2]) can. epistola ad Amphilochium can. 6. „Canonicarum fornicationes pro matrimonio non reputentur."

[3]) De virginitate c. 3.

[4]) Quæ Christo spiritualiter nupserunt et velari a sacerdote meruerunt, si postea vel publice nupserint, vel se clanculo corruperint, admittendas non esse ad pœnitentiam, nisi is, cui se junxerant de sæculo discesserit etc.

[5]) ep. ad Episcopos per Lucaniam Brutios et Sicilam ep. 20.

[6]) can. 104. Izp. Hefele n. n. mj. II. 64. Ovi su kanoni bar jako stari, ako i niesu autentični.

[7]) c. 6. „Devotam . . . . quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad pœnitentiam, nisi adhuc vivente ipso viro caste vivere ceperit aut postquam ipse decesserit."

zavjet, i napokon imade još starijih ustanova crkvenih od samog Konstantina. Spomenuti već sinod u Elviri (kan. 13.) i sv. Ciprijan (epist. 60. et 62.)[1])

Isto je tako nesumnjivo crkveno-pravnog izvora zapreka duhovnog srodstva, o kojoj govori n. pr. Zakarija papa. (773. g. u sinodu rimskom).

Ove su zapreke istina više crkvene naravi, jer govore o osobah posvećenih službi božjoj. Ali sinod u Elviri (305. ili 306.), can. 61. ima ovo: „Si quis post obitum uxoris suæ sororem ejus duxerit fidelis quinquennium placuit abstineri.“ Ovim su kanonom hispanski biskupi izrazili ono isto pravilo, za koje veli sv. Basilije, da je od pamtivieka vriedilo medju vjernici u Cesareji.[2]) Ovaj je zajedno kanon prvi, u kojem je crkva postavila **zapreku svačtva**, koje rimsko pravo nije poznavalo. Poslije je isti zakon utvrdio i sinod u Neocesareji (god. 314.) koji je dobio valjanost za cielu crkvu.[3]) Sinod epaonski (u Burgundiji g. 517.) u kan. 30. i onaj u Agdi (agathense god. 506.) u kan. 61. navodi zapreke rodbinstva i svačtva, (kod Gracijana c. 5. Causa XXXV. q. 2 et 3.) a medju njima i ove: ako ko uzme udovu brata svoga, ili sestru žene svoje, ili maćehu ili udovu ujaka. Ovdje je važno, što biskupi vele, da ovakve ženitbe zabranjuju za buduće, a one ne razrješuju koje su možda već sklopljene. Ovim biskupi jasno pokazuju, kako su uvjereni, da imadu pravo postavljati zapreke razkidajuće neovisno od državne vlasti[4]) I sinod III. orleanski, priznaje valjanom ženitbu s bratičnom i sestričnom, ako su ju sklopili još kao pogani, prem je prije po Teodosijovom zakonu ovakva ženitba bila nevaljana; a Gregor I. proglašuje ovakve ženitbe medju kršćani nevaljanimi, prem je Justinijan i Teodosij dokinuo ovu zapreku (Izp. Müller Lexikon des Eherechts. Würzburg 1842, II. 433.)

Za zapreku **otmice** nema sumnje, da je vriedila i u rimskom pravu i to absolutno; ali je opet isto tako nesumnjivo, da je crkva ovu zapreku ublažila. Već je Basilije[5]) hotio, da žena, koja je oteta, može poći za otmičara, ako se povrati svojim, te pristanu u ženitbu; ali je još dugo vriedilo rimsko pravo, a otmičarom su nametnute težke kazne crkvene. Gregorije II.[6]) iznimlje slučaj, ako se otme zaručnica; a poslije Inocenta III. valja ženitba, ako oteta, pošto je zadobila slobodu, pristane u nju.[7])

[1]) Izpor. Dominicus Palmieri. Tract. de Matrimonio Christiano. Romæ 1880. p. 241. sl.

[2]) Basil. ep. 160. opp. T. III. p. 249. ed. Ben. Izp. Hefele n. n. mj. I. 153.

[3]) kan. 2. „Γυνὴ ἐὰν γήμεται δύο ἀδελφοῖς, ἐξωθείσθω μέχρι θανάτου etc. Femina si duobus fratribus nupserit, extrudatur usque ad mortem.

[4]) Izp. Palmieri n. n. mj. str. 246. sl.

[5]) n. n. mj. c. 22.

[6]) Syn. Rom. c. 10. et 11.

[7]) c. 7. X. de raptoribus (5. 17.) i con. Trid. Sess. 24. c. 6. de refor. matr. Izp. Naputak § 1. a.

Mogao bih navesti još više primjera i o drugih ženitbenih zaprekah, ali je i ovo dosta, jer nedvojbeno dokazuje, da je crkva od početka, a najpače od četvrtoga vieka, uredjivala ženitbeno pravo za kršćane po svojih načelih i svojom vlasti.

Ovo su pravo priznavali crkvi i sami vladari. Evo njekoliko primjera.

Franački kralj Chilperich predbacuje na parižkom sinodu u basilici sv. Petra Pretekstatu biskupu Rouenskomu, što je njegova sina Merviga oženio sa Brunhildom, udovom pokojnoga Mervigova strica Siegeberta, pak veli: „*An ignarus eras, quae pro hac causa canonum statuta sanxissent?*[1]) E da li je mogao autentičnije priznati crkvi pravo, da ona svojimi zakoni uredjuje ženitbu?

Drugi klasičan primjer nalazimo u 9. vieku. Lotar II. imao zakonitu ženu Teutbergu, ali mu bila milija ljubovca Waldrada. Nastojao je riešiti se prve i oženiti s drugom. Za sudce zove biskupe, brani se razlozi kan. prava. Kad su biskupi za ista učinili po volji Lotaru, dodje stvar pred najvišega sudca, papu Nikolu I. (858—867.) i svetost ženitbenog veza našla je u njemu neslomiva braniča.[2])

U početku sljedećeg vieka (10.) opet nam pruža liep primjer bisantinski car Lav VI. filosof. Već je otac njegov Basilije, povodeći se valja da za oštrijimi nazori sv. Basilija[3]), zabranio pod težkimi kaznami četvrtu ženitbu. Lav VI. zabranio je i treću. Malo iza toga morao je sam svoje zakone kršiti. Kad mu umrla druga žena, on uzeo treću, a poslije ove i četvrtu, Zou. Ove ženitbe nije nikako hotio priznati patrijarah carigradski Nikola mistički. Znajući car, da crkvi pripada pravo suditi o valjanosti ženitbe, ne bori se protiv patrijarha svojim pravom, već prizivlje papu Sergija III. (904—911.) Papa je ženitbu priznao valjanom.[4])

Sve što sam naveo, dogodilo se prije, i davno prije nego li je „papinstvo u duhu spomenutih lažnih dekretala sebi vindiciralo vrhovnu kontrolu nad vladarima i njihovim vladama, i uplivalo na razvoj prava u onakvim odnošajima, *koji po svojoj naravi spadaju lih i jedino u sferu svjetovnoga zakonodavstva.*“ Što ću dakle dalje navoditi borbu papa za svetost ženitbe protiv Henrika IV. u Njemačkoj, Filipa Augusta u Francezkoj i Henrika VIII. u Englezkoj? Ovo što sam naveo dokazuje, da je crkva od početka ne samo imala njeku nauku o ženitbi, već da je imala i svoje ženitbeno pravo, da je sudila o valjanosti ženitbe i da su kršćanski vladari priznavali ovo pravo njezino. Što je dakle tvrdjenje tvoje, kad veliš,

[1]) Greg. Turon. l. 5. Hist. Francor. num. 19. kod Chardona. Historie des sacraments. Migne theologiæ Cursus completis Paris 1873. T. 20. str. 1061.

[2]) Izp. Jungmann. Disertationes selectae in Hist. Eccl. Ratisbonae 1882. Sv. III. str. 233—242.

[3]) Navedena Ep. can. ad Amphilochium.

[4]) Izp. Jungmann n. n. mj. Sv. IV. str. 135—142.

„da je crkva istom tekom naglašenog razvoja povukla ženitbu u kompetenciju svoje zakonodavne i sudbene vlasti?"

Isto toliko vriedi i ona Tvoja: „Istodobno (dakle tekom naglašenoga razvoja!) zabranjena je ženitba svećeničkomu staležu, uveden celibat." Ne ću sada o tom razpravljati, ali hoću da Te upozorim na dva pravno filosofička kurijosuma, u koji Te nerazbor zaveo. Tebi se prikazuje, dà Ti veliš, da se je „morala prikazati nenaravnom uredba, po kojoj je zakonodavna i sudbena vlast glede ženitbe povjerena bila staležu, koji se je sam za sebe odrekao ženitbe." A za što? jer „je ne može poznavati na temelju osobnoga izkustva." Vrlo dobro! Dakle oni, koji stvaraju zakone o kradji, razbojstvu, paležu itd. treba da sve ovo poznavaju na temelju osobnoga izkustva! Ne bi li razbojnik imao pravo zapitati sudca: poznaješ li sudče razbojstvo na temelju osobnoga izkustva, pak ga onda odkloniti, ako ga ne poznaje? Ti pišeš o ženitbi, Ti si član zakonodavnoga tiela, Ti bi rado, da što prije ženitbena zakonska osnova dodje pred sabor, da i Ti sudjeluješ kod stvaranja ženitbenih zakona: a na kojem temelju poznaješ Ti ženitbu, kad si još bećar?

Dalje veliš: „Ženitba postala je institucijom izključivo za lajke, pa ipak niesu lajci imali rieči kod stvaranja ženitbenih zakona **i proglašeni su nesposobnima**, da vrši sudbenost glede ženitbenih pitanja. Strašne li logike! znači li pridržati sudbenost glede kojih pitanja jednomu staležu isto, što proglasiti sve druge staleže nesposobnimi da sude o tih stvarih? Onda je i država Tebe proglasila nesposobnim, da budeš sudac, upravni činovnik itd., kad Te je postavila za profesora na sveučilištu. Onda je svaki čovjek eo ipso proglašen nesposobnim za sve drugo izim onoga, što mu je zvanje! Onda je dapače i sudac, komu su povjerene kriminalne parnice, proglašen nesposobnim, da bude sudac u parnicah druge vrsti. Pred ovakvom logikom treba da protivnik upravo strepi. Ti si pravni filosof svoje vrsti.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski nauk za puk.

(Dalje.)

Govorio sam do sada u obće o mojem sistemu kršć. nauka, te se je svaki svjestni i uvidjavni dušobrižnik mogao uvjeriti o korektnosti nam i popularnoj koristnosti, a sada prelazim u kratko na partikularne prigovore. Predbacuje mi se, da sam njekoje istine sasvim ispustio kao n. pr. potrebu vjere i njezina svojstva, svojstva molitve, milosti itd., a njekoje samo nuzgredice napomenuo. Nu pitam g. Bujanovića et comp. za koga sam udesio svoj sistem? Udesio sam ga za puk, za naš prosti puk, a ne za više klase naroda. Koliko sam dakle po svojem mnogogodišnjem izkustvu cienio, da je za prosti puk dostatno znati necessaria necessitate medii et præcepti, toliko sam uvrstio, a tko s našim prostim pukom posla imade, znati će iz svoga izkustva, da ako se samo malo pustiš u obširniji nauk, već za puk nije. Prostomu puku dostatno je znati posve kratki nauk o vjeri. Nu nisam protivan, da bi se k tomu na onom mjestu dodala pitanja: je li vjera potrebita za spasenje? Može li se tko bez vjere spasiti? Kako imamo vjerovati? Medjusobnim sporazumkom dade se sve liepo uraditi i usavršiti, i tko bi na taj bratski i liepi način doprinjeo samoj stvari, na koje sam ime i izdao dielce na ocienu, ne samo da bi mu bio ja zahvalan, već doprinjeli bi na taj način svi po mogućnosti i svojem izkustvu boljku zajedničkoga nam dobra, kako nam je to takodjer i zajednička dužnost. Nu sve bez svake uvrjede u najljepšem bratskom duhu.

Predbacuje mi g. Bujanović ne logičnost pitanja 383—387., da tu govorim najprije o vjerovanju ap., a onda o vjeri u obće. Ne logičnosti bilo bi samo onda tuj, kad nebi bilo logične veze izmedj pitanja, nu posve je popularno za puk, kad mu govorim o vjerovanju ap., na kojem zidam svoj sistem, da mu barem na koncu progovorim o pojmu vjere u obće — posve u kratko i popularno, pa da se opet iz toga povratim na symbol, kako da bude u svemu cjelina u podpunoj popularnosti. — Opetovanje za nedj. 54. posve je umjestno u kršć. nauku, čemu može samo onaj prigovoriti, tko ne ima s našim pukom posla, pa ne zna, koliko mu je opetovanje svedjer, a naposeb na koncu, dobro došlo. Da se pako puk još bolje učvrsti u glavnih istinah vjere, nanizao sam posve kratko pet pitanja na koncu o pet istine sv. vjere. Pa i mali školski katekizam nadonaša te istine tako poredane, i ne prigovara mu se, a meni se u sav mah i to predbacuje, što sam to uradio, prem je bio naš puk od prije naučan čuti u kršć. nauku govoriti o tako zvanih pet ili šest stvari. Ta i Deharbe pita u svojem katekizmu: što mora kršćanin prije svega vjerovati? Kršćanin mora prije svega pet istina vjerovati. I onda redom nabraja te istine. On na početku kao uvod, a ja na koncu kao posljedak ili kratko opetovanje. Što je koristnije i popularnije? Dakako da u tih pet istina nije izcrpljen sav nauk kršć., nu symbol je zato kratki ali podpuni nacrt nauka sv. vjere, pače na krstu ne pita svećenik kršćenika za ovih pet istina, nego pita ga — kako se osniva i moj sistem — trih božanstvenih osoba onako, kako se nalazi nauk razporedjen u symbolu. Vjeruješ li u Boga Otca . . . . Sina — — i Duha svetoga . . . .? itd. U jedno nisu bogoslovi složni, da li bi se imalo staviti pet, šest ili sedam tih istina. Iz svega toga sljedi, da po tih istinah razporediti nauk kršć. nije korektno a još manje popularno, te se je najbolje i najpopularnije držati symbola, kako se drži moj sistem, skojim se unaša organička cjelina u sistem kršć. nauka, a sve se mjeri na crkveno, valjano, čvrsto, solidno i potvrdjeno mjerilo.

Definicije školastične ili školske posve sam izbiegavao, kako mi djelo svjedoči, jer te definicije nisu ni izdaleka za prosti puk. Što mi pako predbacuje g. Bujanović pit. 139. „zašto se Isus zove rieč?“ nisam to uvrstio kao definiciju u strogom smislu, nego jer to puk svaki dan tri krat imade moliti, e pa dakle vruća je potreba, da razumije, što govori „Rieč je tielom postala.“ Dosti žalostno, da se je g. B. spotaknuo ob ovo pitanje, a tim dao sam sebi svjedočbu, kakva ga ide. Kori me dalje radi uvoda ili tumača o znamenju sv. križa. Svaki izkusan dušobrižnik pučki priznati će, da je onakovo razlaganje znamenja sv. križa za puk posve popularno, i da ga puk odma shvati i pamti. Križa se puk svako toliko, što mu je na njeki način, u krv i narav pošlo, e pa treba dosljedno da razumje znamenovanje toga čina, u koliko je po njegovom dohvatu. Protumačiti mu to znamenovanje, koje sam za uvod stavio posve opravdanim dokazom popularnosti kršćan. nauka, spada lje na nauk objave božje — in nucleo, i svako zdravo tumačenje imade ovdje svoje mjesto. Nisam uvrstio u svoj sistem pitanje: zašto se križamo, a da bi umjestna bila opazka ili opomena g. Bujanovića, jer da se svi kršćani od vremena apoštola tako križaju. Mnogo je toga još od vremena apoštolskih, a ne samo križanje. Zašto se govori noseći ruku sa lievoga ramena na desno: i Duha svetoga, razložio sam u svojem djelcu „znamenje sv. križa“, gdje isto razloženje teoretik g. B. može posve lahko naći, nu ovdje sam to izostavio, jer nisam smatrao popularnim istaknuti to. U ostalom, pristanu li dušobrižnici na to pitanje, lahko ga uvrstiti ovako: stavljajuć tako ruku — što govoriš? Govorim: i Duha svetoga. A zašto? Zar nas Duh sv. posvećuje svojom milosti na vječni spas.

Spotiče mi g. B., da ne znadem lučiti zaime odnosno od upitnoga, a zaboravlja jadnik, da puku nije toliko do slovnice, koliko do sv. nauka. Neglasi li korektnije: koja li je mati Isusova, ili: tko je mati Isusova? Pa zaime koj, koja, koje, može se često uzeti kao odnosno i kao upitno zaime. U ostalom to su takve malenkosti, da se nije vriedno na nje obazirati. — Posve je logičan vez nanizati na pitanje o vjerovanju apoštolskom pitanje: što će reći vjerovati? Tako isto logičan je vez pitati dalje: što imade katolik vjerovati? Odgovor na pitanje: što čeka svakoga čovjeka, — čeka ga: smrt, sud, pakao ili kraljestvo nebesko, posve je korektan, jer i zbilja čeka svakoga čovjeka: 1) smrt, 2) sud, 3) pakao ili kraljestvo nebesko. Črknja izmedj svake rieči, ne znači ili — ili, već absolutno ono, što se veli. — Nadalje krsti g. B. poredanje pitanja moga sistema 383—389. rhapsodijom posebne vrsti, a ne sustavom logičnim, a ja bi isto tako njegovu tu kritiku rhapsodijom osobite vrsti nazvao većim pravom, jer ne znade jadnik, da puku vjerovanje apoštolsko opetovati nije nikad dostatno, pošto ćeš imati uvjek nješto izpravljati. Posve je to logičan vez s pitanjem: što će reći vjerovati spojiti pitanje daluje i povratiti se opet na symbol. Nije mu pravo, što sam rekao: vjerovati će reći sve za istinu držati. Što ne držiš za istinu, da li to vjeruješ? Za istinu držati sve, reći će i zbilja vjerovati. Ako bajke za istinu držiš, vjeruješ u bajke, ako jih za istinu ne držiš, ne vjeruješ u nje. — Ono, što za istinu ne držim, ne vjerujem, dakle in genere vjerovati, reći će in genere za istinu t. j. sve za istinu držati, što za istinu držiš, dakle vjeruješ. Za istinu držati, što mi tko kaže, već po sebi razumieva se, da odlučuje ugled dotičnoga, rad kojega držim ono, što sam čuo, za istinu, inače mu nebi vjerovao. Paće nazire g. Bujanović u tomu tri pogrieške, što sam iz pojma vrhunaravnog prešao tumačiti pojam vjere u naravnom i svakdanjem znamenovanju. Po mojem nazoru ne ima tu ni kakve pogrješke, jer tumačenje i razlaganje kršć. nauka ne izključuje takvi postupak, a da se prostomu puku što popularnije doprinese stvar. Pojam pako vjere uključuje „sve“ za istinu držati, jer inače nije vjera podpuna. Ergo. Nije pako istina, da krivo tumačim pojam vjere izpustiv auctoritatem loquentis, što bi se samo onda dogodilo, kad bi ja taj auktoritet zaniekao bio, nu on se ovdje sam sobom razumieva, i tumačeć to dušobrižnik lahko može nadopuniti u svojem obsegu i dohvatu za prosti puk. U ostalom može se medjusobnim sporazumkom usavršiti stvar, kako se bolje dade. Vara se g. B., da ćemo imati ostati kod školastika Deharbea, jer izkusni i svjestni dušobrižnici pučki uvidjaju, da je moj sistem posve popularan, a vremenom i usavršenjem moga sistema izpostaviti će se i zbilja ova činjenica svimi na ugodnu radost, a na liepi i zamašni napredak same stvari u puku. Deharbeov pako sistem, da nije nikako za puk. Jedino u toliko je g. Bujanović ipak istinu kazao, kad je napomenuo pri koncu, da mu bijahu Tantalove muke — ta njegova kritika, koju da je napisao na ponuku sl. Uredničtva Katol. Lista. Ovo mu može biti slobodno zahvalno na Tantalovih mu mukah, nu svjestno i izkusno dušobrižno pučko svećenstvo neće mu biti lje na tom zahvalno. Izticati mane i nedostatke u mojem sistemu kršć. nauka neće g. Bujanoviću — reći vodu grabiti rešetom, jer što uvidjam, da je pravo i dobro, na to dragovoljno pristajem, ali zato istodobno nepravedno odsudjivanje i na njeki način sekaturno vilipendiranje dobroga rada — odsudjujem svečano: odbijam kao nedostojno — jednoga pametnoga čovjeka, nekmo li Kristova svećenika. Kritizirati moj rad s nakanom i odlukom već unapred: odsuditi sve, kako se povede i g. Wohlmuth reći: da nevalja ništa, ne valja i zbilja ništa, te je ispod svake kritike. U svakom dobrom radu, — a da je moj rad svrsishodan i koristan, dokazao sam bjelodano —, imade mnogo dobra, pa se stoga ne mogu prečuditi, kako se može reći, da mi moj kršć. nauk a baš ne valja ništa. Nu tko tako govori, odvraćam mu posve otvoreno, da je zbilja istina o njemu, da mu ne valja takvi površni i nepromišljeni sud — ništa. Još je g. Bujanoviću pikantno i to, što sam poslao

Mozeru dielce na prevod i njemačko izdanje. Ah toj i stanovitoj gospodi mnogo je toga pikantno, čemu jim mi nismo zavidni samo da jim ne otrnu zubi, pa neka jim bude a mi znademo, što radimo.

(Konac će sliediti.)

Dopis.

(Pučke misije u Klenovniku.) „Idite i vi u vinograd moj!“ Ove rieči Spasiteljeve izvršile se ovih dana u župi klenovničkoj, kotara bednjanskoga. Tamošnji župnik, Stjepan Vukovinski, odvažio se, te je narod župe svoje usrećio pučkimi misijami. On koj poznaje u srce i dušu narod svoj, te kojemu je otac i majka, poznaje uz mnoge i zamjerne vrline njegove, takodjer i mane te slabosti svoga puka. Vukovinskoga vodila je ideja, koju napisa sv. Alfonzo u listu nekomu biskupu i koja glasi: „Misijami se najviše griešnika obrati. Kad se puk i ne obrati kaznami božjimi: ratom, gladom, kugom, a niti državnimi zakoni proti kradji, ubojstvu, bludu, hulenju na Boga, a ono se ipak obrati svetimi misijami. Mnogi, pokle su prisustvovali misijam, ostave se zlih navada, ukradeno povrate, nanešenu štetu poprave, mržnju uguše, neprijatelju od svega srca oproste. Mnogi, koji se već više godina nisu izpoviedali, ili se zlo izpoviedali, prigodom misija izpoviedaju se najbolje pripravljeni. Nego najveća korist misija jeste ta, što se poprave mnoge svetogrdne izpovjedi. Mnogi . . . od kleta stida pred svećenikom, s kojim su previše poznati, zašute svoje griehe. Misije pako drže strani svećenici, većinom nepoznati redovnici, koji će za malo dana otići, a možda u nepovrat. Znajući to vjernici, a propovjedmi u duši uzdrmani, sasvim lahko rieše se otrova. . . . I najokorjeliji griešnici, prezrievši svaki ljudski obzir, prigodom misije iskreno se obrate.“

Župnik klenovnički pozva tri svećenika za misije družbe. sv. Vinka Paulskoga iz Celja, koji imadu tamo van grada na ubavom Josipovcu svoj dom, što ga je utemeljio blage uspomene apostol slavenskoga naroda, biskup Slomšek. Ovi svećenici i rade posvema u duhu Slomšekovom; pravi pučki govornici, ogrijani jednako ljubavju svete stvari kao i ljubavju naroda i plemena slovjenskoga.

U Klenovnik dodjoše starina superior Jakov Horvat i dva mladja svećenika, krepki Ivan Mazur i blagi Franjo Jalšovec. Dana 18. lipnja započeše sazivom Duha Svetoga sv. poslanje, nakon što se prije uvjeriše, da je župnik dobio dozvolu za misije od uzor. g. kardinala i nadbiskupa, koj im podieli na osam dana oblast izpoviedati te i od reservata odriešavati. Prvi dan izpoviediše mladež. Zatim svaki dan bile tri propovjedi, u 8 i u 10 sati, te u 5 poslije podne. Križni put bio držan svaki dan prije popoldašnje propovjedi a nakon propovjedi blagoslov. Od jutra do noći sjediše u izpovjedaonici svećenici za misije a pomagahu jim od vremena do vremena i neki naši susjedni dušobrižnici. Izpoviedilo se nešto preko 700 duša. Starina govorio ob istinah vjere naše, mladja dva brata tumačila i obradjivala većinom dekalog.

Dne 25. lipnja pod večer bila pred izloženim svetotajstvom professio fidei u crkvi sjajno razsvietljenoj, a dne 26. postavljen bi križ sa krasnim tielom Spasitelja na uspomenu sv. poslanja. U svečanom provodu nosili ponosito seljaci križ, ovjenčan cviećem i zelenilom. Nakon poldanjice mise bio „Te Deum“; dva sata zatim odlazak misijonara.

Pitat će čitatelj po svoj prilici dvoje. Prvo, kojim jezikom govorahu ova slovenska braća? Govorahu slovenski. Na pomoć bijaše jim naš diecezanski katekizam, što si ga oni hitro utuviše u pamet. A narod slušao ih požudno, i hvala Bogu, razumio ih. Kada smo to gledali, prenesosmo se duhom u vremena SS. prvoučitelja Cirila i Metodija, koji od Soluna do Velehrada i dalje jednim govorahu jezikom a svuda sjajnim djelovahu uspjehom. Svoj svoga razumije!

Drugo: je li pribivao narod ovim duhovnim vježbam? I ter kako! Akoprem u vrieme najobsežnijeg poljskog rada padoše ove pučke misije, ipak narod odloživ vile i motike, te je hrlio u crkvu udivljujućom upravo sbiljom. Svega naroda nije se niti dospjelo izpoviediti. Sada narod klenovnički ne odlazi od crkve, a da prije pred križem sv. poslanja nepoklekne, gdje se vruće i dugo moli, vjerujuć, da mu je samo u križu spas!

Klenovničani očevidno ganuti i uzdrmani misijami u mnogom će jamačno sliediti dobre naputke misijonara kao i odluke vlastite, stvorene prigodom misija. Samo će skrbnom župniku biti dužnost, da pripazi, kako se ne će izgubiti plodovi sv. poslanja. Propoviedanje, ponukavanje puka na sveta razmišljanja i na polazak presv. olt. otajstva ponukavanje na dostojno primanje sv. sakramenata, jesu sredstva, da se očuva ovaj plod.

Zanimat će možda čitatelje, ako ji u spomenem živovanje svakdanje misiionara u Klenovniku. Sva trojica spavahu u jednoj sobi. U 4 sata jutrom bilo ustajanje; zatim molitve i časoslov. Mise govorahu sva trojica u isto vrieme. Nakon mise kratko pojutarje kod stola. Točno u 12 sati objed, pod kojim longior ili brevior lectio spiritualis. Večera u 8 sati, u 9 počinak. Podnašahu zaista, breme i vručinu dana“, ali vedrim viek licem, jer pobožnim srcem. Bog jim platio! *M. Kk.*

Viestnik.

Zagreb. Na vanjštini naše stolne crkve se neprestano premda polagano radi.

Za koj dan biti će i južna strana do tornja posve dogotovljena, te tako preostaju još dolnje etage tornjeva sa sjev. i južne strane i cielo pročelje, za koje su skele već visoko podignute, da se sliedećega tjedna i tu započne.

Pročelje je tečajem vremena oštećeno i kroz razne popravke i krparije se nalazi u vrlo derutnom stanju,

tako, teće ga trebati posve srušiti i obnoviti glavne okružice (Hauptgesims) i cielo pročelje quadratnim kamenom obložiti i podignuti prema visini krova središnje ladje. Ovoga ljeta imala bi se dovršiti restauracija cieloga južnoga pročelja od glavne okružice prema dole do prve Cordon okružice, nu svakako biti će dogotovljeno visoko središnje pročelje pievnice, koje se mora radi prijašnje loše rekonstrukcije i krparije svakako posve obnoviti, a mjesto sadašnjeg šiljastog prozora nad glavnim ulazom biti će opet postavljen prvobitni okrugli rosetton prozor.

Kako je veći dio kamena klesanca za tu radnju zgotovljen i pripravljen, te uz veći broj radnih sila, moći će se radnja pospješiti. Za vrieme ovih radnjah na pročelju biti će kako čujemo stolna crkva na 8 tjedana zatvorena, a služba obavljati će se u župn. crkvi sv. Marije, jer će se i u nutarnjosti postavljati neki novi žrtvenici i sniziti dio Sanktuarija od velikog žrtvenika do glavne ladje gdje se nalaze kleričke klupe, da se barem donekle popravi učinjena pogreška i sa strana vidik do vel. žrtvenika otvori. Mi mislimo, da nebi proti slogu i umjetnosti bilo kad bi se veliki žrtvenik bolje natrag povukao a kleričke klupe poredale kraj kanoničkih i prevendarskih kao što su negda stajale, tim bi se onaj veliki prazni prostor sanktuaria izpunio te ljepši vidik velik. žrtveniku otvorio, a bilo bi s godnije i laglje osobito glede pjevanja. *K.*

Na Franjevačkoj crkvi se od ranoga proljeća nastavlja restauriranje kao iz vana tako i iz nutra. Apsida za sadanjim vel. žrtvenikom je u glavnom dovršena. Dosadanje liepe zidne izdubine u slici arkada na južnoj strani apside biti će premještene na sjevernu stranu pošto će se na njihovom dosadanjem mjestu otvoriti vrata u sakristiju.

Jer se radi na višjem dielu presbyterija izpod velikog žrtvenika to je taj dio do sjeverne ladje zagradjen. Sa sjeverne strane svetišta probijaju se i postavljaju opet prije obstojala vrata za ulaz. a i prozori ste strane biti će do prvobitne visine probijeni i prama slogu izradjeni. Dosadanji veliki žrtvenik koji je zaklanjao cielu absidu biti će uklonjen i zamienjen novim nu nižim.

— **Svečanost sv. Cirila i Metoda.** *Sljed će nedjelje u 11 sati prije podne proslaviti će se svečanost slavenskih apostola sv. Cirila i Metoda u crkvi sv. Katarine svečanom službom božjom. Svečanu će propovied reći prorektor sveučilištni Msgr. Dr. Gustav Baron.*

Ugarska. Povodom glasova, da je sv. Otac papa po bečkoj nunciaturi dao izjaviti svoje negodovanje nad načinom, kojim bi se u Ugarskoj htjelo popunjivati izpražnjene biskupske stolice — dignuše se magjarski liberalni listovi na sv. stolicu — dakako pod krinkom da obrane prava apostolskoga kralja, Nj. Veličanstva. — Medjutim se katolički dnevnik „Magyar Állam" usudi uztvrditi „da su magj. kraljevi apostolska i najviša patronatska prava dobili od papa, — ali ne bezuvjetno, te se ta prava mogu i uzkratiti." Sad udri spomenuti listovi po „Magy. Állam-u", predbacivajuć mu medju ostalim, da se njegove tvrdnje u tom predmetu — ne rodoljubne. „Magyar Állam" im baš jezgrovito odgovara, stojeći na stanovištu crkvenog prava — na pr. u 180 br. vrlo zanimivo piše: Svetčano moramo prosvjedovati proti denunciacijam poluslužb. P. Lloyda. Nadajući se da ga kao njemačko polusl. glasilo i u najviših krugovih čitaju, u svom uvodnom članku br. 177. već po drugiput denuncira „M. A." — a, kao da ovaj nastoji, kako bi se okrnjila apostolska prava magj. kralja. To je očevidno netemeljita denunciacija. Mnogo imademo sa P. Llyoidom obračunati, al najprije htjedosmo ovu grdnu denunciaciju svetčano odbiti. Mi najme želimo, da se apostolska i najviša patronatska prava magj. kralja u podpunoj cielosti sačuvaju; al ujedno opažamo, da neželimo njihovo razširenje, osobito u vrieme, kada se najviša patronatska osobna prava kraljeva — poslie prenaglene smušarije g. 1848. — prakticiraju po parlamentarnih ministrih, koji su od danas do sutra. — Nješto dalje opeta kaže: „Pak i iz Verböczya rado bi (najme P. Lloyd) izmudrovati, koli je velika smjelost od „M. Állama" uztvrditi, da Pape nisu bezuvjetno poklonili najviša patronatska prava, te se nebi opet mogla uzkratiti. A ova se naša tvrdnja upravo iz Verböczya dade dokazati, kao što i to, da medju svimi liepimi najvišimi patronatskimi pravi neima ni rieči o pravu „premještanja translacije" koje su pravo magjarski kraljevi mirno doduše prakticirali, ali tim nije izključeno, da papa na ljubezan način ne opomene apostolskoga kralja, ako njegovi doglavnici svetoj stolici zazornim načinom i prečesto upotrebe pravo premještanja." — Poslie toga sliedi dokazivanje.

Br. 5399. (2597)

Natječaj.

Na bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu izpražnjena je profesorska stolica za obći dio dogmatike (dogmatica fundamentalis), s obvezom predavanja (latinskim jezikom), s plaćom od 1800 for., petgodišnjimi doplatci od 200 for. i stanarinom od 350 for. na godinu.

Za popunu ove stolice eventualno i profesorom izvanrednim, koji bi ipak samo uživao stalnu plaću od 1400 for. i stanarinu od 300 for. na godinu, razpisuje se ovim natječaj do svršetka mjeseca srpnja 1887.

Natjecatelji imadu svoje redovito biljegovane molbenice putem predpostavljenih si oblasti najkašnje do rečenoga roka podnieti kr. zem. vladi, odjelu za bogoštovje i nastavu, ter izpravami, koje se molbenicam priložiti imaju, izkazati svoju dobu, rodno mjesto, postignuti doktorat bogoslovja, znanje jezika i dosadanje službovanje ili zanimanje svoje.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada,
odjel za bogoštovlje i nastavu.

U Zagrebu, 22. lipnja 1887.

Ovim brojem začinje treći četvrt. Mi liepo molimo štovane predbrojnike, da pošalju predplatu; osobito molimo dužnike — a velik ih je broj — da se sjete svoje dužnosti. Ovo vriedi osobito za starije dužnike, jer ćemo inače napokon morati učiniti, čega ne bismo rado učinili.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 28. U Zagrebu, 14. srpnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Izpoviedi bivšega slobodnoga zidara.

J. Gjurance.

(Dalje.)

Glavni junak predavanja te zlobnih dosjetaka L. Taxila bijaše Giordano Bruno, odpadnik monak iz 16. vieka.

„Ja sam po enciklopedičkih leksicih, veli Taxil, u jedno rek bi klupko savio sve vrsti mučenjâ u srednjem vieku rabljenih, te opisivajući progonstva Brunonova dokazivao, kako je on kroz sva ova mučilišta prošao i svakim pojedinim grozno bio mučen. Slušateljstvo moje se je sgražalo od užasa i sućuti. Imalo je i pravo. Ta jedna jedina muka, koju je tobože Bruno po mome pripoviedanju patio, bila bi dostatna deset puti ga ubiti, a kamo li sve one muke i jadi, koje sam u ime inkvisicije strpao na Brunonova ledja. Dakako, kako sam namjerice pretjerivao mnogo, tako nisam niti napomenuti hotio, da ako se je šta i okrutna dogadjalo njekada, da zato neodgovara vjera, već običaji, potrebe i okolnosti onog doba, te da krvnici srednjega vieka nebijahu u službi crkve već svjetovne vlasti.“ A da bude u svome pripoviedanju zanimiviji, običavaše Taxil sobom donašati kakvu god vrst historičkoga tobože oružja, koje bi sam dao preinačiti u obliku starom, te onda to oružje pokazivao kao ono, kojim je ovaj ili onaj slobodoumnjak srednjega vieka bio od inkvisicije mučen.

„Takodjer moralno bogoslovje, izvješćuje nas L. Taxil, upotrebljivao sam, da klevećem vjeru i crkvu. Ova djela napisana su dakako latinskim jezikom. Meni bijaše lahko za zlu moju namjeru prijevod skroz izvrnuti i izopačiti. Ništa nije kod takvih djela laglje nego tekst izkvariti, misli teologa pretjerivati, nježnja čuvstva kršćanskoga pučanstva namjerice nepristojnimi izrazi vriedjati, što se sve onda na račun crkve i svećenstva čini. Pavao Bert (koji se je kako se čuje, takodjer pred smrt kao konsul u Tonkinu obratio) mi je u tom primjer i ja sam ga rado sliedio, sretan što sam mogao ljudstvo uznemirivati i prievarom od vjere odvraćati.“ U tu svrhu držao je Taxil više konferencija ob izpoviedi. I ovdje je pretjerivao, psovao, lagao koliko je najviše mogao, samo da ju odurnom učini. Sam priznaje, da je više toga iz njegovih govora o izpoviedi za vrieme kultur. borbe došlo pred njemački državni sabor. Kako, to nama za sada nije poznato; jesu li protestanti to predbacivali katolikom kao žalostnu tobože istinu, čitajući ju u Taxilovih govorih, ili su pako sami katolici radi toga klevetanja napadali na njemačke materijaliste i slobodne zidare, što oni poput Taxila u Francezkoj, lažmi i klevetami svake ruke u Njemačkoj napadaju vjeru i crkvu katoličku.

„Pa ipak nitko od mene nije bolje znao kako se strogo čuva izpoviedna tajna“ veli Taxil, a tako ju je napadao. On ovdje misli na jedan žalostan sgodjaj iz svoje mladosti. Kao mladić bio je dan na odgojivanje u zavod Saint Louis. Ovdje drugovanjem i uplivom jednoga saučenika svoga, koji bijaše sin slobod. zidara, izgubi Taxil vjeru.

Izpovjednik njegov morao mu je uzkratiti absoluciju. Pa ipak drznuo se je mladić sa drugimi gojenci poći na sv. pričest već radi tobožnje kelegijalnosti, a njegov izpoviednik, koji je gledeći to grozno svetogrdje morao po svojoj službi šutiti od žalosti padne udaren od kapi na tla. Kako brzo nastaju lažne viesti i svake ruke izmišljotine proti inštitucijam crkve i njezinim službenikom, te koje onda liberalne novine kao apodiktičnu istinu u sviet turaju — što nebiva rijedko i kod nas — svjedoči nam opet druga izpoviest Taxilove. Njemu se na ime nije svidjalo pisanje i sadržaj po svoj prilici

boljega parižkoga lista „La bataille“ i odluči bilo pošto smanjiti mu ugled. Opako domišljeno bude i opako izvedeno. Taxil napiše list Lissagaray-u, uredniku napomenutoga lista, kako sliedi: „Gospodine! Ja sam jedan izmedju privatnih tajnika parižkoga nadbiskupa. S uzroka, koji Vam sada ne mogu priobćiti, zamrznuo sam na moje poglavare. Biste li Vi hotio meni dopustiti, da budem suradnikom Vašega lista? Ja ću Vam dojavljivati sve spletke i intrigue, koje se sgadjaju u nadbiskupskom dvoru, a netražim zato nikakva honorara. Ako me dakle hoćete imati suradnikom, izvolite mi to saobćiti u uredničkoj korešpondenciji vašega lista. Razumieva se samo sobom, da me ne ćete izdati, tko sam. Jean Pierre.“ Odmah sliedećega dana u uredničkoj korešpondenciji „bataille-a“ stajaše uvršćen medju ostale i ovaj stupac: Gospodine Jean Pierre-u! Vašu ponudu sa radošću primamo. Uredničtvo.“ Tako od Leona Taxila kroz noć postade Jean Pierre (ime dakako izmišljeno) i tajnik nadbiskupa parižkoga. Od sada pošiljaše Leon Taxil uredničtvu „la bataille-a“ grozne viesti, jednu za drugom i jednu goru od druge; tobože sve iz svoga izvora, nadbisk. dvora. Sve je to našlo mjesta u dnevniku, a iz njega isto pozajmiše kao sladki krušac i sve druge republikanske novine, osim nješto umjerenijega „Tempsa.“ Medju ostalim pisaše Jean Pierre u svoj dnevnik, kako se notredamski kanonici u Parizu uzdajući se i nastojeći ob uskrišenju legitimnoga carstva, ob noć sastaju u podzemnih notre-damskih prostorijah i da tamo čiste i bruse ono staro još od inkvizicije preostalo oružje, kojim da će se na skoro trebati opeta služiti u svom novom gospodstvu. Slušateljstvo je ovakova bezumlja požudno čitalo i u to vjerovalo, jer to pripovjeda autentična osoba. sam nadbisk. tajnik. „Nemože se slutiti, nastavlja Taxil, onaj sporazumak i ona dobra volja, koja u tom obziru vlada medju slobodoumnimi pisci te u obće medju neprijatelji crkve, ma bilo koje vrsti.“

Svaka laž kadra vjeru i crkvu osramotiti, ako je ona i u zadnjem kutiću najzadnjega glasila uvršćena, poput striele raznaša se Francezkom. Prava je to živa vatra,“ — „Quia filii hujus saeculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Lucae 16, 8., pravom je kazao Spasitelj svieta.

Jednu jedinu zadrugu katoličke crkve je Taxil poštedio od svojih kleveta i potvora. A to je kongregacija milosrdnih sestara. „Tko prolista sve moje ogavne brošure, dnevnike i govore moje, neće u njih naći nijednoga napadaja na sestre sv. Vinka Pavlova.“ On si sàm toga nemože protumačiti. „Ja sam, veli on, poput pljena podpunoma sašao s pravoga puta shvaćanja i savjestnosti. Ali ipak tajno ono udivljenje, koje mi je u dušu ulijala njihova požrtvovnost i kreposti, bijaše jače, nego li sve prezirne predsude fanatičnih slobodnih zidara.

(Dalje će sliediti.)

Augusto Conti o pomirbi

U zadnjem broju *Kat. Lista* spomenuta fiorentinska *Rassegna Nazionale* donosi u svezku od 16/6. o pomirbi ništa manje nego 5 članaka (str. 770—791.). Od ovih je svakako najvažniji list, što ga je dobio Marchese Alfonso Malvezzi od slavnoga pisca, kojega ime stoji ovim redkom na čelu. Iz toga članka, koji je pretiskan iz bologneske *Opinione Conservatrice*, pozorni čitatelj može najbolje razabrati kakve su sad prilike, a kakve na žalost još sveudilj neprilike pomirbi med Papinstvom i Italijom. Dao Bog, da one prve postanu čim prije sve to povoljnije, a ovih drugih da nestane! Tad je mir gotov. Medjutim evo pisma u prievodu. *M.*

Rim, 27. svibnja 1887.

Predragi gosp. Marchese!

Ovaj datum protumačit će Vam zašto Vam nisam mogao prije odgovoriti. Svakako Vi, komu su poznati moji nazori, zrelo promišljeni i duboko ukorenjeni, ne imate nikakva razloga podvojiti, da ja podpuno i najsrdačnije priznajem potrebu *moralnu, političku* a i *ekonomičku*, da se izmire sv. stolica i država. *Moralnu*, velim, jer se tiče saviesti; *političku*, jer jakost država stoji u slozi; a dodao sam *ekonomičku*, jer moralnost i sloga radjaju plodonosnom radinošću i vjeresijom. S političkoga gledišta imamo poseban razlog, a to je *nadnarodna* narav Papinstva, odakle, htjeli ili ne htjeli, polazi štovanje i ljubav drugih naroda k nam, a odtuda sigurnost mira i srdačnih saveza, ili obratno.

Slažem se s Vami i u tom, da bi zastupnici, koje god bili političke stranke i samo ako ljube domovinu našu onom ljubavlju, koja želi i traži dobro same domovine, a ne njihove samo stranke, morali promicati, pripravljati i nagovarati vladu, da učini kraj tako pogibeljnomu, tako žalostnomu i tako dugotrajnomu razdoru. Samo glupani ili zlobnici i strančari ne vide ili ne će da vide blagodati nagode, koja bi uklonila kojekakve prividne izlike himbenoj zlobi vanjskoj, ter bi prestale zapreke, koje stoje na putu sveobćemu radu nutarnjemu u obavljanju državnih poslova; a bez takvoga *sveobćega rada* svaka vlada jest vlada stranke, a ne svih i za dobro svih. Ova *blagodat* sveobćega rada u državnih poslovih čini se na žalost nesreća bezumnikom ili zlobnikom, ali baš njihovo nesuglasje imalo bi biti za sve pametne jasna opomena, kako je važno da čim prije dodje do zaključka.

Toga ne će dakako stvoriti samo jedna od najviših nesuglasnih oblasti; nit će se moći javno razpravljati o priegovorih; ali ipak očite izjave, da, bez povrede dostojanstva i slobode crkve i države, odabranici našega naroda i muževi, koji duboko i nepristrano štuju svako pravo, žele pomirbu te su spremni da ju podupru, jamačno bi promakle priegovore i obodrile na medjusobno povjerenje, da se dovrše.

Ele da Leo XIII., srcem svojim kao Papa i Talijan, umom svojim kao odličan učenjak i državnik, želi u istinu mir dati svojim sinovom i suplemenikom, kad ne bismo toga i znali dosele (a znalo se je), sad ne bi više bilo moguće to neznanje nakon tako svečanih i jasnih rieči, što ih je slavni Papa izrekao u zadnjoj allocuciji. A da dobri naš kralj mora osjećati najživlju želju, da udovolji velikoj većini Talijana, koje ljuto boli tako zlokobna nesloga, tko bi o tom smio i podvojiti? Da nije tko dosada bio uvjeren o tom, da većina Talijana zaista očekuje pomirbu kao veliku sreću, kao blagoslov božji, okanio bi se svake dvojbe, da je vidio kako je vanredan narod pohrlio sa svih strana Italije te se iskreno veselio, kad je fiorentinski nadbiskup pontificalno primio i blagoslovio talijanskoga kralja i kraljicu.[1]) A to se sbivalo u svakom gradu, dok je narod gledao iz vana ujedinjene, kako su u dnu srca ujedinjeni oni, koji zastupaju njegovu vjeru, i oni, koji zastupaju njegovu domovinu. Osim toga da cielomu svećenstvu isto srce bije s narodom, vidjesmo u dobrovoljnih zadušnicah za dogalske *junake* (velim *junake* radi *junačke* ljubavi k domovini), koje su se služile po svih crkvah u Italiji, kad su izvrstni svećenici a uz to odlični katolici izricali rieči žarkoga domoljublja, ističući ujedno želju pomirbe i nadu da će joj baš tu biti zametak. Napokon da bi nam mir med talijanskom vladom i sv. stolicom urodio srećom i jakošću, mogli bismo zaključiti od zlobne sumnje, koja radi toga spopada njeke Italiji neprijazne tudjince. Kad bi se dobro uredile razmirice, koje nas u nutri taru, dao bi se urediti i preважni posao, koji se tiče *misija*. Naši su vjeroviestnici na žalost ostavljeni na cjedilu. Slabo podupirani od *pobožne lyonske zadruge*, premda svote za nju sabrane u Italiji iznose malne $^1/_2$ miliona lira, u naknadu slabih podpora prisiljeni, da razviju francezki barjak i da uče francezki jezik, skoro zapušteni od talijanske vlade i u neprilikah od kojekakvih strančarskih consula; nedovoljno nagradjeni od rimske Propagande, koja je toliko štetovala zlokobnim zakonom; braneći najodlučnije talijanštinu, radje nego da se podlože tudjim narodnostim, prisiljeni su, da ostave misije i medju ostalimi baš sada namjeravaju okaniti se tako obljubljene i toli zaslužne misije Franjevaca u gornjem Egiptu. A onda će doista nestati svakoga upliva i svakoga ugleda Talijana i naših stvari u Africi i na Iztoku. Sliepih li umom, a tupih srcem! ne uvidjaju kako samo vjeroviestnici mogu sačuvati ondje talijansko ime; kako je samo po njih dosele sačuvano; kako bi ga bez dvojbe s njimi nestalo; pak dok tvrdoglavo uztraju u razdoru, s ludosti ili s mržnje, koja je najgora i za to najludja od svih strasti, uzkraćuju našim Missionarom, tim sinovom zajedničke domovine, svaku pomoć. Ali, kad bi se umirio gnjev, kad bi prestala zlokobna prepirka, tad bi vlada, propaganda i privatne zadruge[1]) pomagale, da cvatu talijanske missije u svrhu vjersku i narodnu.

Blažene oči, koje će vidjeti onaj dan! dragi moj Marchese; blago Leonu XIII., koji bi dovršio tako veliko djelo; blago Crkvi u Italiji, koja se ne bi više imala bojati tako ljute napasti, koja zasieda dušam mladeži, kad si utvara da se domovina ne da u sklad dovesti s vjerom; blago talijanskomu kralju, kad bi nestalo nesretnoga anatagonisma, koji se toliko protivi jedinstvu duhova, na kojem se osniva političko jedinstvo; blago narodnim skupštinam, koje ne bi u samih obiteljih talijanskih zastupnika i u narodu nazrievale Italiju tako različitu od one, koju si mnogi umjetnimi predsudami stvaraju, razpravljajući o zakonih u senatskoj i zastupničkoj kući. Tad bi starci poput mene mogli zavapiti: Živismo dosta!

Prof. AUGUSTO CONTI.

[1]) Pisac misli na svečano odkriće i blagoslov façade fiorentinske stolne crkve 12/5. t. g., za koju si je i sam stekao velike zasluge. Tom prilikom je on sa 2 fiorentinska gradjanina predao kralju Umbertu zlatnu medalju i po drugi put izdao uz njeke promjene krasnu knjigu o pročelju, koju je Kat. List (1884., br. 2) već oglasio, kad je u prosincu g. 1883. prvom izišla za pokusnu inauguraciju façade. *M.*

[1]) Bog naplatio piscu požrtvovnost i mudrost, kojom je nedavno osnovao i revnost, kojom ravna zadrugom za podporu kat. vjeroviestnika iz Italije, koja je već našla silna odjeka od uglednih katolika iz klerikata i laikata. *M.*

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

2) Po Tvojem je mišljenju bila prava sreća, što je u mnogih državah prestalo gospodstvo kanonskog prava za ženitbu, a uvela se civilna ženitba. Ja neću kontrolirati historijskih data, što ih navodiš u ovom priedmetu; svako bo ih može i sam naći u kojoj god knjizi kanonskog prava, koja mu dopadne šaka.

U jednom Te moram pohvaliti. Ti sasvim istinito navodiš, da su ovu promjenu proizvele „reformatorske borbe 16. stoljeća.“ Jest, Lutor, zanijekavši sakramentalnu narav ženitbe, nije ni mogao drugačije uraditi, nego da predade državi sve pravo ženitbeno, kako je u obće svu vlast crkvenu predao svjetovnoj vlasti. Ti, istina, veliš „da je reformacija priznala državi zakonodavnu i sudbenu vlast glede ženitbe, **ne dakako** svojevoljnu, već u duhu crkve.“ Evo što ću na ovu Tvoju izreku opaziti.

a) Lutor i reformacija slabo je izticala duh crkve; njima je tobože bilo sve: evangjelje i duh evangjelja. Lutor je dapače uništio i sam pojam crkve, kakav se nalazi razvijen već u prva 4 vieka. (O ovom ćeš se moći uvjeriti kasnije, ako Te bude volja čitati.) Zlo si dakle pogodio, kad iztičeš kod Lutora „duh crkve." Kako pak je shvaćao Lutor i reformacija „duh crkve" u pitanju ženitbe nesumnjivo nam svjedoči ženitba Filipa kneza (Landgraf) Hessenskoga s Margaretom van der Sale još za žive prve žene Kristine. Kakvom se je podlošću, hinbom, prievarom ovo Filipovo dvoženstvo izvelo, čitaj kod Janssena.[1]) Tu je dakako trebalo osobito dobro poznavati sv. pismo i duh njegov, da se dozvoli ovo dvoženstvo. Za to i veli Filip, da Margaretin ujak Ernest v. Miltiz ne smije prisustvovati vjenčanju, jer da u sv. pismu još nije dosta „gegründet", da shvati zakonitost dvoženstva pred Bogom. Kad su dakle korifeji reformacije dali svoj placet za ovu svetogrdnu ženitbu (Lutor je za to dobio od Filipa „ein Fuder Weins" za koji mu se dar zahvaljuje „ganz unterthäniglich"), obavio je vjenčanje 4. ožujka 1540. Filipov dvorski propovjednik Dionisije Melander, koji je i sam imao tri žive žene „quarum duæ primæ ab eo relictæ et nullo jure repudiatæ sunt."[2]) Butzer piše Filipu: „Dispensaciju jedva će koji kršćanin odobriti. Nada sve mora biti bolno za žene slušati ovakve rieči. . Izmedju tisuć žena, jedva će se koja naći „*der es nicht ein Mordstich sei, von solcher Dispensation zu hören. . . Den sie müssen die Folgen fürchten, besonders wenn diess in die obersten Ständen einrisse.*" Za to je i trebalo da ova ženitba ostane tajna. . Melander je imao šutiti o obavljenom vjenčanju; ali on toga nije učinio, već je javno s propovjedaonice naviestao: „*Es sei nicht Unrecht zwei Weiber zu nehmen.*" Ovako je ova ženitba postala prava sablazan za puk, a djelovala je tako moćno, da se čovjek sgraža, kad čita suvremene reformatorske svjedoke. „Mores omnium corruptissimi", piše spomenuti Walter g. 1540. Bullingeru.[3]) Evo ovako je reformacija shvaćala i štovala duh crkve glede ženitbe.

b) Kad već sam uvidjaš, „da je reformacija priznala državi zakonodavnu i sudbenu vlast glede ženitbe **ne dakako** svojevoljnu, već u duhu crkve, onda ćeš valja da uviditi, da i katolička crkva ne može **dakako** priznati državi druge vlasti glede ženitbe nego li u duhu crkve. Katolička će crkva valja da imati bar toliko prava zahtjevati od države, da za katoličke podanike svoje sliedi duh crkve katoličke, koliko je imao Lutor i reformacija. Ali za katolike je dogmat vjere, da je ženitba kršćanska pravi sakramenat. Što znači katoliku dogmat vjere, biti će da niesi zaboravio. I ti si sam osjećao težkoću ovu, za to si pokušao odstraniti je. Učinio si ovo tako površno, da je upravo grozota. Pišeš ponajprije tako, kao da je istom tridentinski koncil ženitbu proglasio sakramentom, te veliš, „da se je u tom u starije vrieme koje kako kolebalo." Veliš „da su već rano pojedini otci naglašivali sakramentalnu narav ženitbe, ali još kasniji skolastici srednjega vijeka ne izjednačuju ženitbe sostalimi sakramenti. Za potvrdu tomu navodiš rieči Durandove i Abelardove. Koliko vriede tvrdnje ove dvojice bogoslova znadu svi, kojim je malo poznata povjest bogoslovja. Možeš se o tom uputiti iz koje god dogmatičke knjige; onaj iz koga si Ti prepisao njihove navode, a ne naveo izvora svoga, sasvim naravno o tom šuti. Kad bi dakle ova dvojica upravo i nijekala sakramentalnu narav ženitbe, njihovo bi nijekanje izčezavalo u opreci sa svimi ostalimi velikani bogoslovskimi. Ali dà. Durando veli: Matrimonium non est sacramentum stricte et proprie dictum etc.", ali je ovom tvrdnjom svojom naišao na tako odlučan i obćenit odpor bogoslovaca, da ju je svečano opozvao.

A Abelardo, koji se u ostalom jamačno ne broji medju glasovite bogoslovske auktoritete, ma da si i je nječim ovjekovječio ime u povjesti, veli i sam za ženitbu: „*quod (sc. matrimonium) quidem sacramentum est*" te se je samo u pitanju o sakramentalnoj milosti ženitbe udaljio od obćenite nauke katoličke. O ovakvih domaćih doktrinarnih razlikah bogoslovaca Ti nemaš pojma; a nije Ti ni zamjeriti. Što si dakle postigao, hoteći navodi ove dvojice bogoslovaca oslabiti katoličku nauku, da je ženitba sakramenat? Jedan je opozvao nijekanje svoje, a drugi nije nikad ni nijekao, da je ženitba sakramenat. Što si timi navodi postigao, kad je sve do reformacije ciela crkva katolička, i crkva istočna u viek vjerovala, da je ženitba sakramenat[1]); kad su se u tomu slagale i i stare sljedbe: Kopti i Jakobiti, Sirci nestorijanci i monofisiti?" Kad se dakle pita: e da li je ženitba sakramenat, i e da li je ovo crkva u viek vjerovala i naučala, onda se historik — pravni historik — zaista neće onako samo zadovoljiti riečima Miltonovim, „da su popovi imitirajući poganske popove udarili na ženitbu biljeg sakramenta." Ovim si se mogao tim manje zadovoljiti, što si kao katolik mogao i morao znati, da je crkva u viek vjerovala i naučala, da je samo Krist mogao utemeljiti sakramente.

A kad tako pišeš, kao da je tek sabor Tridentski proglasio ženitbu pravim sakramentom, zaista slabo zasvjedočuješ, kako ljubiš istinu. Već Inocentije I. (402—417.) piše Probu: „Statuimus, fide catholica suffragante, illud esse conjugium, *quod erat primitus divina gratia fundatum* etc. A sv. Augustin:[2]) „In nostrarum nuptiis, plus valet *sanctitas sacramenti* quam fecunditas uteri."

---

[1]) n. n. mj. Sv. III. str. 419—427.

[2]) Rudolf Walter, djak u Marburgu, u pismu Bullingeru. Fuesslin, Epist. Helv. Reform. 205.

[3]) Janssen n. n. mj. str. 427.

[1]) Jeremija, Patrijarah Carigradski veli protiv Protestanata „ženitba je božanski sakramenat, i jedan od onih sedam, što su ih Krist i apostoli crkvi predali.

[2]) De bono conjugii cap. 18. n. 21. cfr. 24. n. 32. Vidi Schuppe, Elementa th. dog. ed. 17. pag. 341.

Ostalo gledaj, ako hoćeš, u kojoj god većoj bogoslovnoj knjizi. Kad je dakle ženitba sakramenat, i to tako, da je sakramenat sam ženitbeni vez, samo je sobom jasno, da se crkva niti hoće niti može igda odreći prava, da ona ženitbenimi zakoni uredjuje ženitbu i da sudi o valjanosti ženitbe.

Država može punim pravom i od svoje strane postaviti njeke uvjete za ženitbu; ona može zanijekati i samu valjanost ženitbi pred svojim forom, ako nije zadovoljeno njezinim zahtjevom; ona može i kazniti prestupnike i zanijekati takovoj ženitbi sve državne pravne posljedice; i crkva će ju u viek podupirati. Ali valjanost ženitbe pred Bogom i savješću, neće se mjeriti po njezinih zakonih, već po zakonih crkve, božje zastupnice na zemlji.

Država može prepisati svojim podanikom i formu sklapanja ženitbe, t. j. uvesti civilnu obligatornu ženitbu, ali je to svaki put znak nepouzdanja i nepovjerenja spram crkve. Država će ovo učiniti samo u burnih vremenih kulturne borbe, a takva kod nas valja da niesu. Crkva će pak samo težko i u borbi odstupiti od svoga stečenog prava, ali će ipak sve dotle zahtjevati od svojih vjernika, da se pokore državnoj vlasti, dokle god ova ne povriedi nauke crkve i savjesti vjernika.

Institut civilne ženitbe, kakva ga Ti zagovaraš, već je crkva davno odsudila, a neće ga nikad moći ne odsuditi.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski nauk za puk.

(Konac.)

Kako rekoh, poslje g. Bujanovića dade se na ocienu moga djelca g. župnik Wohlmuth, o kojem sam više držao barem kao od župnika, da će na to ići, kako da ocieni dielo na usavršenje i nadopunjenje, nu on u svojoj ne izkusnoj i mladenačkoj bahatosti jednostavno ga odsudi s izrekom: ne valja ništa. Taj gospodin još je posve početnik u dušobrižju, nekmo li u preduzimanju kršćan. nauka s pukom, jer inače nebi takvi lje izrekao sud. Reći: ne valja ništa, nije ni kakva umjetnost, ali umjetnost je kazati i pokazati, kako valja i kako bi valjalo uraditi. Kad g. Wohlmuth tako govori, predlažem ako se prima, da bi se izaslalo povjerenstvo, koje bi razpitalo, da li zbilja moj sistem ne valja ništa u praktičnoj uporabi. S jedne strane neka bi stajao g. Wohlmuth svojim pukom — razumieva se s naukom kršć. po propisanom diec. katekizmu zagrebačkom, a na drugoj strani ja s mojim pukom — s mojim naukom kršćanskim, — pa da vidimo, kako stojimo, da vidimo, koji sistem valja — za puk, i da li moj ne valja ništa, ili da li valja mnogo. — Uvjeravam g. Wohlmutha i svakoga mu možebitnoga jednomišljenika, da bi se zbilja razočarao, i posve drugčije govorio, nego što je onako u vjetar kazao, da ne valja ništa. —

Neka mi slavno čitateljstvo ne zamjeri, da moram ponavljati toliko krat iztaknuto svoje opravdano stanovište i postupanje, jer — eto — vidi svatko, sili me se. I g. Wohlmuth čudi se, kako sam mogao izdati djelce bez imprimatura na ocienu crkv. faktorom, jer on samo da pozna četiri ta crkv. faktora u našoj domovini, naime četiri kat. bisk. Ordinarija. Što se on tomu čudi, nije se čuditi, jer je početnik, a ja nisam izdao djelce na „odobrenje", već na ocienu, i to na ocienu crkv. faktorom, na ime pučkim dušobrižnikom, koji su zbilja u prvom redu ti faktori, a preč. Ordinariji jesu faktori za ocienu završnu i odobrenje odnosno dozvolu uporabe. Izreći svoj sud o praktičnosti, shodnosti i popularnosti moga sistema, odnosno nadopuniti i usavršiti ga, pozvani su lje u prvom redu ovdje pučki dušobrižnici, kao strukovnjaci u istoj stvari, a preč. Ordinariji bazirajuć se na ocienu i zajednički rad svoga kuratnoga klera, i videći, kako se medjusobnim sporazumkom zauzimlje za što valjanije uredjenje kršć. nauka za puk, uraditi će jurve svoje po visokoj svojoj uvidjavnosti, veseli nad ovim složnim i uzajamnim činom, bez da se imade tko bojati, a da neće biti uredjena stvar u smislu crkv. zakona. — Ne sviče se g. Wohlmuthu, što neprestance naglasujem, da se imade s piscem — odnosno ovdje s mojom malenkosti — bratski postupati. A dá, da kako drugčije? Zar nismo u Kristu braća? Zar da jedan drugoga preziremo, umalovažujemo itd.? Zar je to bratski postupak? Zar nije to naša zajednička stvar? Pa ako se brat — makar se taj zvao Gruber — zauzimlje toliko za zajedničko nam dobro, zar je zaslužio takovo postupanje? Ne, gospodine brate — to ne valja, to zbilja ne valja ništa, već ulovimo se kao složna braća oko zajedničke nam sv. stvari. Ja sam svoje uradio i dao sam stvari inicijativu, a vi braćo, usavršujte i nadopunjujte ju svojom ocienom kako iz svoga izkustva bolje znate. Ne valja reći: ne valja ništa, već valja kazati, u čemu bi se dala stvar usavršiti i kako ju nadopuniti, a ja kao brat — uvažiti ću svaku pravednu rieč i nastojati svakomu ugoditi. — G. Wohlmuth veli, da si je željno nabavio djelce, i da ga je sav uzrujan od veselja počeo čitati, nu konačno osta — razočaran. Gospodine moj, tu pogriešiste, jer tu uzrujanost ni malo ne valja. Non in commotione spiritus. Mirnim duhom i ozbiljnom trieznosti i revnosti za samu stvar treba se pustiti u to promišljanje i prosudjivanje, a ne planuti kao žigica u svojoj mladjahnoj lahkoumnosti i prpošnosti, te u posve ne bratskom duhu poprjeko odsuditi stvar i reći: ne valja ništa. Da se bavite s kršć. naukom za puk ili s pukom svojim u crkvi, kako rekoh i razjasnih jurve dostatno, jamačno biste rekli bili: valja mnogo stvar Gruberova sistema, a dočim rekoste onako u vjetar zanešeni tko zna kojim duhom: ne valja ništa, pokazaste, koliko se s tim predmetom bavite.

Da pitanja u mojem sistemu nisu logično poredana na svojem mjestu, kako jih već ide, može samo onaj uztvrditi, tko se u stvar ne razumje, i tko nije uvrježen

u kršć. nauk za puk. Pit. 59. posve logično zauzimlje svoje mjesto i teče iz predidućih u kontekstu pitanja o prvom čovjeku. Tako isto pit. 72. iz ne posrèdno predidućih. Sám g. Wohlmuth priznaje, da je novajlija, dakle ne izkusan u stvari, a zašto se onda ide mješati, kad je ne izkusan, već neka bi radje pustio izkusnim dušobrižnikom stvar bratske ocjene. Nu on ipak hoće, da radje po njemu lupam, nego da udaram na učenjake, koji neka pero svoje čuvaju za bolju i vriedniju stvar, nego što je moj „kršćan. nauk.“ Risum teneatis amici! Nisam naučan po ni komu lupati, najmanje po svojem svećeničkom bratu, nu kad jedan dušobrižnik veli, da imade vrjednije stvari, nego što je kršć. nauk, makar mu sistem priredio za puk Cvjetko Gruber župnik —, to je zbilja odviše bahato, ne promišljeno i lahkoumno kazano. Ali budi g. Wohlmuthu — kao ne izkusnomu novajliji oprošteno, nesciunt enim, quid faciunt.

Ali dá, navadja taj mladi gospodin razloge, zašto mi djelce ne valja ništa. Evo zašto:

1. Nauk da mi je manjkav. Ne ima tu nauka o bezgriešnom začeću bl. Marije, o štovanju i zazivanju svetaca itd. Gdje je sve to? Rekoh, da obširno uzimati kršć. nauk — nije za puk, a da bi se moglo računati na uspjeh, kako sam ga razložio. O bezgriešnom začeću bl. Djevice moglo bi se lahko umetnuti pitanje poslje pit. 68. komu od ljudih ipak nije naudio ovaj grieh? O štovanju i zazivanju svetaca može dušobrižnik tumačiti razlagajuć puku prvu zapovjed božju — posve kratko i popularno. O krieposti i savršenstvu obširno govoriti, — nije za prosti puk. Moje pit. 109. za taj puk je posve dostatno. Isto reci i o milosti, o kojoj se za puk govori dostatno kod sakramenata. Blagoslovine može dušobrižnik prigodom dotičnih svetkovina, kad se obavljaju, protumačiti u kratko i razložiti, kao n. pr. blagoslov vode prigodom blagdana sv. trih kralja — pit. 150. itd. —

2. Moj sistem je posve popularan, stoga i onaj način teksta i tumačenja. Da sam rekao u znamenju sv. križa ne istinu uvrjedljivu po sjedinjene istočnjake, ostao mi je g. Wohlmuth dužan dokazati. Isto valja i o nauku o duši. Nisu to stvari nuzgredne, nego za puk naš fundamentalne, osobito što se tiče nauka o ne umrlosti duše.

3. Nauk da mi je ne pregledno sastavljen. Popularnije preglednosti ja ne znadem, da može biti, nego što je razdielba moga sistema: Uvod, — o Bogu Otcu, o Bogu Sinu, i o Bogu Duhu sv. — *a*) Nauk o deset božjih zapovjedih spada baš ovamo, jer dao jih je Bog u starom zavjetu, i stoje tu po razvoju same stvari. Kad se govori pak o zapovjedih, valja koju reći o ljubavi Boga i bližnjega, kako to isti logični vez stvari zahtjeva, i koliko je za prosti puk dostatno, a onda tu je mjesto govoriti o griehu kao prestupku zapovjedi, čim o najlogičnijoj i najpopularnijoj formi biva prelaz na sliedeći nauk — ob Odkupitelju. *b*) Gdje se po razvitku i položaju historijskom, da rečem naravnom stvari govori o molitvi, tu spada i molitva o pozdravu angjeoskom, tim više, što se tiče upućenja božjega sina. Isus je utemeljio crkvu ovdje je punim pravom mjesto progovoriti o njoj. Ergo! *c*) sakramenti su sredstva, po kojih nam sv. Duh svoje milosti dieli. Crkva se je počela razviti na Duhove, i po redu apošt. vjerovanja tako je poredan ovaj članak vjere, a po tom umjestno je ovdje govoriti o zapovjedih, koje nam je crkva dala. Sve onako i na onom mjestu, kamo što pripada. Tako je lje popularnije i korektnije, nego u isti red spajati zapovjedi božje i crkvene, dok su one dane u starom, a ove u novom zakonu, a nauka čistoća i podpunost tim ni malo netrpi. Kako i symbol nanizuje članke vjere, spada ovamo u ovaj red nauk ob občinstvu svetih, ob uskrsnuću, dakle i o sudu te vječitom životu. Moga sistema glavna su tri diela. O svakoj božanstvenoj osobi poredan je odnosni nauk po redu symbola —, u podpuno popularnoj formi, a u spoj i vez jedne jedinstvene organične cjeline cieloga nauka. O prvoj i drugoj božanstvenoj osobi stvar je posve jasna, a o trećoj ovako se stvar ovdje u tom pogledu imade. Duh sveti je djelitelj milosti u sv. crkvi, koja se je razvila na Duhove, zato poslje sv. Duha govori se o crkvi i o crkv. zapovjedih, o sakramentih, a odnosno logičnim vezom o svetih občinstvu. Odpuštenje grieha jest osobito milost sv. Duha po zaslugah Isusovih. Duh sveti jest naš posvetitelj, a na dopunjenje spasa spada jamačno tiela uskrsnuće, kao i život vječiti blaženosti u nebu jest dogotovljenje posvećenja. Ovu osnovu kršć. nauka položiše — ne ja, već apoštoli i crkva — ergo —! stoji moj sistem kršćan. nauka na temelju apoštola i crkve. —

4. Nauk da mi nije čisto izražen. Zašto su angjeli stvoreni? Stvoreni su, da služe Bogu i čovjeku. Istina je, da angjeli principaliter služe Bogu, a secundario nami, nu zar ću to ja tako puku govoriti? Kad kažem, da angjeli služe Bogu, razumieva se po sebi, da mu služe principaliter, a da nami služe secundario. Moj odgovor je „za puk“ posve dakle čisto izražen. Govoreć ob Odkupitelju stavih pitanje: zašto ga Bog odma onaj čas ne posla, čim prvi ljudi sagriešiše, nego tako kasno? Odgovor mi glasi: da se narod što bolje spokori radi grieha. Ovo nije moja mašta, nego zdravi nauk, dočim znamo, da se je sviet sunovratio griehom posve duboko, i da ga nije mogao spasiti, nego jedini Odkupitelj — božji sin, kako to i od g. Wohlmutha pomenuto razlaganje govori. — Pit. 81.: kako se je zvao vodja onoga naroda. Zvao se je Mojzija. Ne znači to, da je bio on jedini vodja, već da je bio onaj vodja, po kojem je dao Bog onomu narodu svoje zapovjedi, radi kojih sam ovdje to i naveo. Pit. 91.: zašto imamo ljubiti Boga nada sve? Jer je on naš svevišnji i predobri otac. Za prosti puk su što kraći odgovori, a ni pošto odgovori razdieljeni u točke: prvo — drugo — itd. — Što je Deharbe u dva diela odgovorio, to sam ja spravio u jedan što kraći. Kad je Bog najveće i najsavršenije dobro, on je naš svevišnji i predobri otac, a to isto je on nami, jer nas je ljubio i ljubi itd. Ergo — prema dohvatu puka moj

odgovor je, posve točan. — Pit. 95. zašto moramo ljubiti sve ljude, da i ne prijatelje svoje? Zato, jer smo svi djeca nebeskoga otca i braća po Bogu. Tako sam mislio, da je posve popularno rečeno, nu s toga još ne sljedi, da se nebi moglo dodati i odgovor usavršiti; jer nam je to zapoviedio Isus. — Pit. 182. Kad molimo pobožno? Kad nam je srce i misao kod Boga, kad sklopimo ruke itd. — I na ovaj odgovor spotiče se g. Wohlmuth. Zar čovjek ne sastoji iz duše i tiela, zar Boga mora štovati dušom i tielom, ili što se veli, bogoštovje je nutrnje i vanjsko? Zar nije tako za prosti puk posve popularno kazano, da se moli i u srcu, a da to pokaže i s vana, te jedno s drugim spoji. Vanjska pobožnost goji nutarnju, a djeluje mnogo na naš prosti puk, i zato sam tako udesio odgovor bez svakoga uštrba na čistoću samoga nauka. — Pit. 296. dostatan je za prosti puk, a da bude skladni i logični prelaz na dalnji razvoj nauka — i bez da se imenuje potestas tenebrarum. Kad se reče, da je Isus umro oko podne ili oko treće ure po podne, nije tko zna koje razlike. U ostalom neka bude rečeno ne: oko podne, već: oko treće ure poslje podne, i tako izpravljena stvar. Pitanje 298. prigovara gosp. Wohlmuth navodu poniznosti, a ja ga pitam, zar ne mora kršćanin pristupiti k sv. pričesti u cieloj poniznosti tiela? Tu dakle ne stoji ni malo prigovor. Pit. 318. Puk bolje razumje, „da se spokorimo“, nego: da zadovoljimo za vremenite kazne“, a „da se u napredak čuvamo grieha“ isto je što „da se poboljšamo.“ Moj dakle odgovor je ovdje posve točan, a sigurno popularniji nego Deharbeov, jer ne dieli odgovor na točke. Pit. 329. Da se imade bolestnik prije zadnje pomasti redovito izpovjediti, biva navadno na selu, te je posve popularno i korektno odgovoreno: imade ga primiti u stanju milosti. — Odgovor na pit. 354. posve je tačan, jer zbilja se onako imade, da ako bi se krstio odrasli čovjek, opraštaju mu se na sakr. krsta svi griesi, istočni i koje je prije krsta počinio.

5. Pit. 235. Papa kad je namjestnik Kristov, onda je i namjestnik sv. Petra, koj bje namjestnik Isusov, ili nasljednik sv. Petra, — na isto dodje. Nu ne protivim se tomu, neka se reče nasljednik sv. Petra, a namjestnik Kristov. To nije ni malo podobno tumačiti krivo nauk. Pit. 245. Biti glava crkve znači isto što biti glavar joj ili vrhovni poglavar. Dakle tu je prigovor lud. U odgovoru na pit. 253. ono „po naredbi božjoj“ neka slobodno odpadne i ostane samo: dieli nam Duh sveti. Pit. 262. Ono „sv. ispovjedi“ dodao sam, da prosti puk bolje razumje, i pošto je ispovjed glavna točka sakramenta pokore, na kojem svećenik griehe oprašta. Nije dakle inkorektno rečeno, a još manje je to krivi nauk, jer sam u više popularnih knjigah tako čitao, pa se ipak piscem ne predbacuje ne korektnost nauka. — Pit. 38. I. dod rekao sam „Bogu i Duhu svetomu.“ Ono „Bogu“ znači Boga u obće, a „Duhu sv.“ naposeb sv. Duha. U ostalom ono „i Duhu svetomu“ neka odpadne, pa mirna Bosna. Pit. 4. III. dod. rekao sam, da može biti potvrdjen svaki, tko je kršten, kad dodje k razumu, nisam rekao ništa kriva, jer i rimski katekizam veli, da je uputno, da je došao k razumu. Ergo! a za prosti puk je to posve popularno. Nu ako vam je pravo, vi to slobodno izostavite, i ni komu ništa.

6. Veli g. Wohlmuth tjak, da ima u mojem kršć. nauku, što može djelovati štetno na spas viernika. Odviše je to u lahkoumnoj zanešenosti rečeno. Evo kako. Na pit. 85. I. dod. odgovorih da bi počinio strašno veliki grieh, tko bi dan pričestni oskvrnuo pijanstvom itd. Ili nije li tako? Ili zar bi spasonosnije po puk bilo reći da nebi počinio veliki grieh, i to grieh osobite vrsti? Poznamo naš prosti puk, kako pričestni dan znade oskvrnuti, pa mu nije nikad dosti u žive slike preporučivati što veće počitanje ovoga dana. A tko je izkusni dušobrižnik, koj će mi reći, da će ovaj odgovor štetno djelovati na spas viernika. Djelovati će spasonosno, a ne štetno. Isto tako znademo, kako stoji kod našega puka stvar s obdarenjem djece u sv. braku. Zato sam i odgovorio onako na pit. 41. dod. II. nu posve lahko može se ono „velika“ odbaciti, da ostane „griehota“, kako i samo pitanje glasi, ali zato ni izdaleka ne sljedi, da takvi odgovor štetno djeluje na spas. Isto je reći ob odgovoru na pit. 30. dod. III. što sam u odgovoru na pit. 64. I. dod. rekao, da u zahvalnost poljubi ruku svećeniku, ništa ne mienja stvar, makar ga izpovjednik i ne odriešio, jer što mu je dao otčinsku uputbu, možda mu je veću zahvalnost pokornik dužan, nego kad bi ga bio odriešio. A na nami je puk naš pričuvati da se uči i svakoj vanjskoj ugladjenosti — skupa sa ugladjenosti duševnom ili nutrnjom.

7. Formular pokajanja i odluke jest u mojem djelcu na str. 78., a odgovara skoro, doslovce formularu Deharbeovu kat. diec. str. 107. Ergo!

Iz svega dakle, što sam ovdje naveo na obranu svoje stvari, sljedi, da nisam previše rekao, kad sam uztvrdio, da posao i ovakova kritika g. Wohlmutha — ne valja ništa, pače manje, nego ništa.

Nu vrieme je da zaključim. Malko se je oduljila stvar, ali ne škodi, jer sama stvar „kršć. nauka“ za puk jest prevažno pitanje za nas dušobrižnike, a da ju onako izvedemo i upriličimo, kako treba, da se može punim pravom nazvati „kršć. naukom za puk.“ Ne govorim i ne radim Cicero pro domo sua, već pro domo nostra. Uradimo, kako valja, i kako toliko krat naglasih, a da nam se zbilja ni komu ne može reći, što evo na koncu na uzdarje g. Wohlmuthu kažem: da mu ovakovi posao — baš ne valja ništa.

Gruber.

Odgovor g. Cvjetku Gruberu.

Na ono nekoliko mislih što sam ih napisao gledom na kršćanski nauk Grubera župnika u Ladjevcu, odgovara on svojim načinom na dugo i široko. Kratki sadržaj one rotomontade jest: pa ipak je moj sustav najpopu-

larniji, to mi dušobrižnici, koji posla imademo s pukom najbolje znademo, a vi drugi koji ili niste nikada posla š njim imali, ili se š njim bavili 13 godina (kao velč. g. župnik Wohlmuth) imate šutiti. Njega ne smeta ni ona okolnost, da se sve do danas ni jedan jedini dušobrižnik nije izjavio za njegov katekizam. To ga se doduše bolno dojimlje, ali on ne uzmiče, nego u pravom mesijanskom tonu dovikuje; doći će vrieme, kada će svi popularnost moga kršć. nauka priznati i prihvatiti.

Po svom starom običaju tuži se i ovaj put g. Gruber, da sam se više bavio njegovom osobom nego predmetom, jer mi predbacuje, nekakve uvriede, koje da sam mu tobože nanio. Dakako čovjek koji uvjek samo na sebe misli, uvjek sebe iztiče, taj u svakoj rieči koju mu kažeš, vidi samo osobnu primjetbu, zato kažeš li mu, čovječe nevalju ti posao, odmah kobno jauče: eto svi se proti meni urotili vičuć: crucifigatur Cvjetko Gruber. Što se mene tiče, izkrena mi je želja, neka bude Gruber živ i zdrav, samo neka netraži od svega svieta, da u njemu pozdravlja i hvali usrećitelja i mesiju naroda hrvatskoga. Što se tiče stvarnih primjetaba, biti ću u odgovoru što kraći. Svi dušobrižnici, svi koji imadu s pukom posla, moraju se u pisanju kršćanskoga nauka za puk držati pravila od crkve postavljenoga, koji iz naravi same stvari iztiče, da se u katekizmu *smiju* samo one istine tumačiti, koje su predmetom objave božje. Po tom pravilu, koga ni g. Gruber poreći ne smije, izključene su iz pućkog (pa i najpopularnijeg) katekizma, sva osobna mnienja i tumačenja bogoslova, pa ma kako se ona komu svidjala i milila. Zato sam mislio, da ono alegorično tumačenje križanja nije u katekizmu umjestno. Gruberu se ono tumačenje svidja, nu stotini se ne svidja — pa što onda? Tud nema odlučivati osobni „gust", nego se imadu respektirati granice, koje postavlja objava Božja. Povrh toga ono tumačenje vrstno je stvar još više pomutiti. Ako je naime ono razlog križanja, pitat će se ljudi, a zašto se onda kod evangjelja drugčije križamo? zašto se onda svi kršćani ne križaju jednako? zašto se gotovo polovica kršćana (iztočnjaci) križaju vodeć ruku od desnog ramena na lievu? zar je nje Isus odveo sa desne strane (pravednika) na lievo stranu? (prokletih) Po Gruberovom famoznom tumačenju, mora se tako logičnom nuždom zaključivati. Pitam ja Grubera, jeli potrebno bilo uvršćavati u kršć. nauk za naš puk, koji odasvud okružen živi sa braćom grko-iztočnjaci onako tumačenje križanja, koje ih mora vriedjati? To je vaša mudrost koju ste si pribavili mnogogodišnjom praksom! Vidite daklem da ni tud ne odlučuju lih godine. Drugo, sasvim drugo se traži, da uzmogne čovjek napisati valjan kršć. nauk za puk — čega kod vas nema!

Isto se tako stvar imade i sa tumačenjem imena „Rieč." Gruberu se svidja ono mnienje, i ja proti tomu ne mogu imati ništa. Ali sigurno znade i g. Gruber, da su si tumačenjem toga imena glavu razbijali najprosvietljeniji i najveći umovi, a da se do danas nisu mogli učenjaci u tom složili, zašto sv. Ivan utjelovljenog Boga zove „Rieč." U školskih priručnih knjigah nabrajaju se u toj stvari mnoga i najrazličitija mnienja (n. p. Schvetz sam nabraja ni više ni manje nego osam). Što će daklem pametan pučki, pa bio on i najpopularniji pisac početi s tim košom subjektivnih sentencija? On će ih jednostavno ostaviti, neka se š njimi i dalje zabavljaju učene školastične glave, a on će samo neprieporne vjerske članke tumačiti i razpravljati. Gosp. Gruber drugačije i misli i radi — na čast mu — ali onda neka netraži, da mu katekizam držimo „kršćanskim naukom za puk."

Da se čitatelj osvjedoči o tvrdoglavosti g. Grubera, kojom brani i najočitiju neistinu, upozorujem, da i on i sada još tvrdi, da je njegova definicija: Što će reći vjerovati? Vjerovati reći će s v e za istinu držati, skroz korektna i pravilna, te stoga da se za p o j a m vjere u naravnom značenju te rieči tražiti: s v e vjerovati. Viditi je odatle, koliko kod Grubera razlozi vriede. Zar nisam imao pravo, kad sam rekao, da izticati Gruberu nedostatke i pogrješke u njegovom pisanju, znači, vodu rešetom grabiti. Zato sam ocjenivanje Gruberovog kršćan. nauka (a to vriedi i za sve njegove članke) nazvao Tantalovimi mukami, jer Tantalove ili Sisifove muke rabe u svakdanjem govoru: jalov posao, uzaludan trud. U ostalom ako hoće Gruber viditi, gdje je ocjenjivanje tudjih spisova za mene lagan posao i duševna naslada, upućujem ga na Katol. list od g. 1884. br. 51. i 52. i na Glasnik bisk. djakovačke od g. 1879. Onako pisane knjige i od onakvih ljudi, dade se i nasladom čitati i nasladom ocjenivati. Gruberov kršć. nauk i čitati i ocjenivati — prave su Tantalove muke — jer ondje imaš posla sa logikom i sa pametnimi ljudmi, a ovdje sa konfusijom i Gruberom. Gruber ne vidi ni sada još razlike izmedju odnosnoga i upitnoga zaimena, pa zato tvrdi, da ne samo da je korektno nego i najpopularnije pitanje: koja je mati Isusova? On se brani tim da zaime koj, koja, koje nije samo odnosno nego i upitno. Siroma Gruber nije opazio, da si je tim nož pod grlo stavio. Kad se zaime koj rabi u upitnom smislu, onda je to brojno upitno zaime i ima značenje: koji od više njih? ili koji po redu? U tom znamenovanju pravilno je upotrebio to upitno zaime u pitanju 80. „koj je narod za onda odabrao?" i n. pr. u pit. 202. koj dan umro je Isus. Takvo pako znamenovanje izključeno je u pitanju 76. Po k o j e m je Bog tješio narod kroz ovo dugo vrieme? 78. k o j e je narodu Bog dao obećaoje? 126. koja je mati Isusova? 180. kada molimo s **kojim** govorimo? itd.

☞ Ovomu broju priloženo je 1/4 arka priloga.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

Spočitnuo sam kršćanskomu nauku Gruberovu što ima u njem mnogo opetovanja, a na to mi on odvraća, da je to po puk vrlo koristno i da proti tomu može prigovarati samo čovjek neizkusan, koji sa pukom nije imao posla. Znam ja to g. župniče i kadgod mi je moguće ja to u praksi radim. Nu u knjizi opetovanje mora biti uvjek sustavno udešeno. To će reći, na koncu stanovitoga poglavja može se u kratko rekapitulirati sve što je u dotičnom poglavju obširnije rečeno; ili na koncu knjige zgodno se može nadodati u kratko opetovanje svega što je diljem knjige razpravljeno. Ali kad se u drugom dielu jednostavno dva tri pitanja iz prvoga diela prepišu, zatim u trećem dielu opet nekoliko pitanja preuzmu iz drugoga, ter napokon u trećem dielu opet napišu nekoja pitanja iz prva dva diela, onda to ne svjedoči pedagožku mudrost učiteljâ, nego nešto drugo.

Nisam vam prigovorio što ste u kršćanskom vašem nauku u obće napomenuli pet glavnih istina vjere, kako mi vi to podmićete, nego sam vam kazao, da niste smjeli na koncu kršć. nauka najedanput, kao da ste iz oblaka pali zapitati: koja je prva istina sv. vjere, koja druga itd. Vi ste valjda jadan zaboravili, da se u cielom kršć. nauku niste ni riečcom spomenuli, da imade takvih vjerskih istina, koje se moraju izrično vjerovati i takvih, koje je dosta s uklopnom vjerom za istinu držati.

U ostalom što hasni s vami se inatiti — vi ste uvjeren, da je vaš sistem najpopularniji i da nitko nema prava prigovarat Vam, tko nije u pastvi na dlaku toliko godina proživio kao vi. Pa zato o vašem kršć. nauku ni rieči više neću s vami gubiti. Ali na koncu, da braća svećenici upoznadu svu vašu preuzetnost i zasliepljenost jednu ću činjenicu iztaknuti. Vi niječete i meni koji sam nekoliko godina služio kao vjeroučitelj i na pučkoj školi i na gradjanskoj učioni i na realci, gdje sam imao posla s katekizmom, svaku kompetenciju i pravo govoriti o sbodnosti i sustavu krš. nauka, a poričete ju i župniku, koji je kroz 13 godina na ladanju u neprestanom obćenju sa pukom i poručujete nam obojici, da nismo dorasli u toj stvari suditi. To nam poručujete u isti čas, kada ste ústali suditi kršćanskomu nauku jednoga Decharbea, čovjeka, komu vaskoliki katolički sviet priznaje i znanje i dušobrižničku vještinu i mar. Vi ste tako eksaltiran, da sebi prisvajate pravo suditi u stvari katekizna kapacitetu prvoga reda. a odričete to isto pravo nama, da se izrazimo o vašem katekizmu i to samo zato, jer smo, po vašem mnienju tako nesretni, ter smo se nekoliko godina rodili kašnje nego li vi. Vi se u svih mogućih varijacijah neprestano derete, da čitatelja već uši bole: **m i** dušobrižnici, **m i** koji sa pukom posla imademo, **m i** jedini možemo suditi, što je prema njegovom dohvatu. Ali pitam vas „koga vi to mislite pod: **m i** dušobrižnici? Ta do danas barem, nije se ni jedan javio, da stupa u pobornike za vaš najpopularniji sustav. Tkogod je javno svoj sud o vašem katekizmu izreko, bila to crkvena oblast, bili to dušobrižnici, bili to nekompetentni skolastici, svi vam jednoglasno poručuju: katekizam vam je: nepodpun, nepregledan, nelogičan, netočan dapače i pogrješan, a vi uz sve to kao pomaman vičete: moj sistem je najpopularniji, popularnijega ne može ni biti, jer ovo je kršćanski sustav, to vičete sto put i u sto raznih varijacijah, pa mislite jadan, da uz vas i s vami viče sto dušobrižnika, koji se s vama složili na obranu težko vam napadnutoga katekizma. Nu dragi gospodine ne varajte sami sebe i ne budite kod očijuh sliep; do sada ste osamljen i do sada ste jedini dušobrižnik, koji drži i misli, da je kršć. nauk župnika ladjevaćkog najpopularniji. Vi niste pravedan, kada se pozivate na dušobrižnike kao vaše odvjetnike i nepravom ulažete ugled i kompetenciju dušobrižnog svećenstva, da obranite stvar skroz desparatnu i sasvim već propalu.

Da više nećete stranomu svietu nudjati vaše literarne proizvode gotovo sam siguran, jer vas je Moser u Gradcu u istinu ljuto uvriedio, kad je, nepovjerovav onako liepoj preporuci što ste ju vi sami vašemu katekizmu napisali, išao najprije pitati nekompetentne sudce u Zagreb, što bi učinio priposlanim mu paketom. To niste od jednoga Mosera zaslužili, da vas zapostavlja školnikom — ele ste se u njem prevarili i morate sada priznati, da niste znali što ste radili, kada ste mu tu ponudu učinili. U buduće valja vam stvar vještije udesiti, možebit da s vremenom ipak nadjete u tudjini nakladnika za vaš najpopularniji katekizam i mi vas uvjeravamo, da nam neće od toga, kako se vi to bojite, zubi utrnuti. To svakako pokušajte, jer kod kuće nam i onako ruže ne cvatu.

Prof. dr. Bujanović.

Dopis.

Karlovac 3. srpnja. — (*Prva sv. pričest. Gruberov katekizam.*) Budući se odavlje dosada nitko u vašem listu oglasio nije, to Vam sada, ma i kasno ovim javljam, da se i kod nas prva sv. pričest ovoškolske mladeži na dan sv. Alojzija svečano obavila. Sv. Misu služio je ovomjestni školski nadzornik o. Žibrat uz assistenciju častnih kateketa Paulinia i Mirka Gunjaka; te je toj prigodi shodno slovo rekao veleč. o. Žibrat, u kom je medju inim spomenuo, da su ova dječica mladi nasad, mlade rozgve u vinogradu gospodnjem, od kojega se očekuje dobar plod nabožnog kršćanskog života; pa kako je počela u naših vinogradih trsna uš — phyloxera vastatrix — nemilo harati, svako se je bojati, da i u vinograd gospodnji neuvali trsni ušenac, a to je grieh. Ovu pri-

spodobu veoma je shodno i poučno u moralnom pogledu razvio. —

G. župnik Gruber, kako čitamo, dao se je na to, da sruši sustav Dehrabeova katekizma, pak valjda neopaža, da je u tom poslu osamljen i da ga dosele ni jedan hrvatski svećenik nije podupro[1]). Nov sistem, to ti je apa drapa. Ako bi se već što promjeniti imalo, to se neka tiče forme, kao što imade sadanji naš dioecezanski katekizam na primjer 3. zapov. crkv. . . . Jedi . . . a stariji kaže: . . . Ne jedi . . . Ili u uvodu 4. pit. O čem govori katekizam? 1. O vjeri (moglo bi se dodati: kao kršćanskoj kriepostí); 2. o zapoviedih (moglo bi se dodati: božjih i crkvenih) itd. Poviest o katekizmu u Crkvi Katoličkoj u obće, a u našoj biskupiji na pose bila bi veoma poučna. Mi znamo, da se je u prvo doba kršćanstva za temelj stavilo vjerovanje, i da je symbolum bila lozinka, kojom su se kršćani poznavali. Poslije se dodao i „Oče naš" i tako je ostalo do 13. stoleća. Od to doba uzimalo se i 10 zapov. božjih i 7 sakram,, razne vrsti grieha i krieposti. Način, kojim se služio sveti Augustin, da se pouče katekumeni u svem, što treba znati za spasenje, bijaše na temelju biblijske povjesti, što i danas jošte vriedi. Crkva je rabila i sada jošte rabi zornu obuku za puk, o čem svjedoče slike iz povjesti i života svetaca, što no se vide na crkvenih stienah; ove bo slike mogu čitati oni, koji su nevješti pismu. Sama bo knjiga, katekizam, toliko vriedi, koliko je viešt kateketa. Izdavanje katekizma stoji na preč. Ordinarijatu, jer u čitavoj dijecezi ima biti u porabi samo jedan, dapače jedan bi se narod imao služiti samo jednim katekizmom, koji se nebi smio dugo i dugo mienjati, te po sadržaju, sustavu i razredjenju valjati za svu Crkvu.

Viestnik.

Zagreb. Veleč. gdin. Matija Stipić nadarbenik sv. Petra, postao je nadarbenikom sub titulo S. Spiritus u Jaski.

Za sv. otca sabrao g. M. Strahinšćak. — Po 5 for. dali: Stjepan pl. Josipović, Vinko Seitz. Po 4 fr.: Josip Kolarić. Po 3 for.: Gjuro Barabaš. Po 2 for.: Franjo Batić, Ljudevit Jellenčić, Milan Strahinšćak, Ana Šubarić. Po 1·50 for.: Dr. Radošević. Po 1 for.: Nikola Kovačević, Gabro Grandavec, Stjepan Terihaj, Ljudevit Knezić, Janko Poturić, Josip Čop, Dragutin Markovac, Dragutin Štulhofer, A. Trupković, Skender Unger, Ana Hribar, Aloizija Šubarić, Rozika Levak, Dr. Havliček, Josipa Opat, Josip Komes, Janko Hribar. Po 60 novč.: Alfred Šiffer, Mato März, Josip Majcen. Po 50 novč.: Marko Trdak, Janko Mačafat, J. Kramarić, Sladović, Jendrašić, Andrija Šoštarić, M. Srnec, Viktor Hepp, Mijo Maslak. Po 20 nvč.: Mato Štefanac, Gjuro pl. Ištvanić, Franjo Štuban, N. N. Ukupno 50 for. 60 nč.

Književno družtvo sv. Jeronima umoljava prigodom predstojećih izpita i zaključka školske godine slavna gradska i občinska poglavarstva, školska nadzorničtva, velečastne župne urede, kao i ostale prijatelje školske mladeži, neka izvole družtvu pružiti ruku pomoćnicu i za nagradu školske djece naručiti kod družtva knjiga, kojih imade mnogo na zalihi, te time i koristiti družtvu, da mu se zaliha po malo izcrpi i nagraditi marljivu školsku mladež.

Družtvo nudi sljedeće knjige uz naznačene ciene:

Životinje. Diel II. Napisao M. Kišpatić. (Sa 22 sl.). Str. 120. Meko vez. 20 nč.

Životinje. Diel III. Napisao prof. Šebišanović. Str. 96. Meko vez. 20 nč. (sa sl.).

Životinje. Diel IV. Napisao prof. Šebišanović. (Sa 31 slikom). Str. 84. Meko vez. 20 nč.

Život svetaca i svetica Božjih. Napisao dr. Fr. Iveković. Za mjesece travanj, svibanj, lipanj, srpanj, kolovoz, rujan i listopad. Meko vezano 20 novč. svaki svezak.

Život svetaca i svetica Božjih. Napisao dr. Fr. Iveković. Za mjesec studeni. Meko vezan 50 novč. Str. 144.

Prirodni zakonik za svakoga. III. knjiga. Svjetlarstvo. Napisao dr. B. Šulek. (Sa slik.). Str. 222. Meko vezan 50 nč.

Mijat Briguša, pripoviest za puk. Napisao Drag. Stražimir. Strana 229. Meko vezana 20 nč.

Pripoviesti iz povjesti hrvatske iz okolice križevačke. Napisao Drag. Ferkić. Strana 70. Meko vezano 10 nč.

Ratarstvo za puk. Napisao Dragut. Stražimir. Str. 276. Meko vezano 20 nč.

Večernji razgovori o sv. obredih katoličke crkve. I. dio. Obredi sv. mise. Napisao Gjuro Šimončić. Str. 121. Meko vezano 10 nč.

Govedarstvo. Napisao M. Kučenjak. Str. 144. Meko vezano 20 nč.

Opis zemalja u kojih obitavaju Hrvati. Napisao Vj. Klaić, I. svez. Strane 192. Meko vez. 20 nč. II. sv. Str. 264 20 nč. III. svezak. Strana 218. 20 nvč.

Domaća dvorba bolestnika, napisao prof. dr. Lobmayer. Strana 144. Meko vezana 40 nč. (sa sl.).

Prva pomoć kada tko nastrada, napisao prof. dr. A. Lobmayer. Strana 144. Meko vezano 40 nč. (sa slikami).

Voćarstvo za puk, napisao Fr. Kuralt. Str. 86. Meko vezano 20 nč. (sa slikami).

Domaća perad ili živad. Kratka uputa kako valja domaću perad (živad) gojiti. Priredio Andrija Hajdinjak. Str. 84. Meko vezano 15 nč.

Supruga (žena) prava kršćanka za puk napisao Isidor F. Paulić. Str. 96. Ciena 15 nč.

Nauk o domaćem uzgoju ili glavna pravila kršćanske gojitbe. Napisao za puk Ferdo Filipašić. Str. 214. Ciena 30 nč.

Krmadarstvo ili kako valja svinje gojiti. Napisao Nikola Vežić. Str. 32. Meko vezano 10 nč.

Kovačeva Barica. Seoska pripovjest. Napisao Dragutin Lihl. Str. 48. Meko vez. 20 nč.

Pripoviesti iz hrvatske poviesti. Napisao Vjek. Klaić. Prvi dio. Str. 200. Ciena 50 nvč.

Danica za godinu 1887. komad po 25 nč.

Stolna crkva u Djakovu. U Zagreb f. a. vr. U vel. 8-ni. Str. 53. Sa 3 slike. Meko vezana 10 1874.

Odkritje Amerike II. svezak. Meko vez. 10 n.

Odkritje Amerike III. svez. Meko vez. 10 n.

Naručbe neka se pošalju predsjedniku družtva preč. g. Fr. Budickomu.

---

[1]) Što na to g. Gruber? Ni mi do sad niesmo čuli ni za koga, da bi uza nj pristao, a on se toliko pozivlje na dušobrižnike. Op. ur.

KATOLIČKI LIST.

Broj 29. U Zagrebu, 21. srpnja 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

KATOLICI HRVATI!

Na staro ljeto godine 1837. bijaše Vinko Joakim grof Pecci u Rimu u crkvi sv. Stanislava Kostke po stožerniku knezu Odescalchiu redjen za svećenika. Taj svećenik, komu su pape Grgur XVI. i Pio IX. postupice najvažnije u crkvi zadatke povjeravali, sjedi od 20. veljače 1878. god. pod imenom pape Leona XIII. na stolici sv. Petra, te svetkuje dne 31. prosinca tekuće godine uspomenu svoga petdesetgodišnjega svećeničtva.

Sav se kolik katolički sviet sprema, da ovu petdesetgodišnju uspomenu čim svečanije proslavi, da se ovom sgodom oko svoga vrhovnoga pastira i Kristova namjestnika sakupi u duhu pred žrtvenikom, na kojem će on za sve kršćanske narode prikazati nebeskomu otcu nekrvnu žrtvu, koju je prije petdeset godina prvi put prikazao, i da njegovim pridruži svoje molitve, da se odanle, „iz onoga vrela razidje po cielom svietu mir vjere i katoličke družtvenosti, ni kakovimi maglami ne zastrt.“ *)

A imade i za što!

Naš viek, u pitanjih o konačnom zadatku čovječanstva raztrgan, u društvenih odnošajih stubokom uzdrman, u borbi svih proti svim izmučen, osjeća i nehotice nuždu, koja nalazi jasan izraz u tolikih očitovanjih najprosvjetljenijih umova, da se povrati k predajam kršćanskim, kojim imade sve velike stečevine prošlih stoljeća zahvaliti, te da u svojoj razciepkanosti tjesnije prione uz središte kršćanske zajednice.

Ovomu osjećaju dolazi u susret sretno crkvom vladajući vrhovni kormilar Leon XIII. ne samo po svojem položaju kano „cielokupne crkve glava i svih kršćana otac i učitelj“, nego i po svojih osobnih vrlinah i kriepostih. Ne ima rane na tielu sadašnjega ljudskoga društva, koje nije odkrio i za koju nije spasonosan liek propisao. Ne ima skoro ni zemlje ni naroda od Gangesa do Origona, na koje nije obratio svoje pažnje, ovdje uredjujući crkvenu oblast, ondje uzpostavljajući poremećeni poredak. U obrani stožernih prava crkvenih nepopustljiv, a naprama opravdanim zahtievom vremena susretljiv stekao si u vieću vlasti ugled davno ne vidjeni. Sam uma visoko prosvjećena otvara svemirskoj nauci bogate rudnike vatikanske, pokazuje na pravo vrelo kršćanskoga mudroslovja, potiče na obradjivanje svih grana ljudskoga znanja i umienja. U kratko; papa Leon XIII. prikazuje se svojim svestranim blagoslovnim djelovanjem kano odabranik božji, našemu vieku namienjen poslanik providnosti.

Ako mi katolički Hrvati uslied tisućgodišnje sveze sa stolicom sv. Petra jesmo dionici one blagodati, koja odanle pod Leonom XIII. prosieva na cielu kršćansku zajednicu: to smo osobitom blagodarnosti i odanosti naprama njegovoj posvećenoj osobi obvezani poradi one očinske ljubavi i skrbi, kojom je njegova uzvišena okružnica „Grande munus“ od 30. rujna 1880. godine naprama nam i rodnoj nam braći zadahnuta.

---

*) Iz pisma pape Zosima.

Nije li dakle više nego li opravdano, što se i mi Hrvati katolici pridružujemo ostalomu katoličkomu svietu, da papi Leonu XIII. prigodom njegove spomenute svetkovine izrazimo svoju sinovlju poklonstvenu odanost?

U tu se je svrhu na poziv kardinala nadbiskupa zagrebačkoga i uz privolju hrvatsko-slavonskoga episkopata sastavio u glavnom gradu Zagrebu osrednji odbor sa zadaćom, da priredi i rukovodi sudjelovanje katolika Hrvatske i Slavonije prigodom rečene petdesetgodišnjice. Obće poprimljeni program sastoji se glavno u tri točke: da se sakupi primjerna svota za misni stipendij, koji će se u ime katolika Hrvatske i Slavonije kano osobiti dar njihove ljubavi i odanosti pokloniti sv. otcu k njegovim sekundicijam; na dalje da se sastavi čim odličnije hodočašće u Rim; napokon da budemo i mi zastupani u vatikanskoj izložbi.

Što se prve točke tiče, naši su biskupi ustrojili diecezanske odbore i ustanovili način sabiranja za misni stipendij. Ali ne izključuje se, da onaj, kojemu je to sgodnije, svoj darak pošalje neposredno i izvršujućemu odboru u Zagreb na ruke njegova blagajnika monsignora Ivana Pliverića u nadbiskupsku kancelariju. Neka se uza to u gradovih sastave odbori za sabiranje, te imena odbornika prijave ovomu izvršujućemu odboru i sakupljen novac u svoje vrieme ovamo odpremi.

Glede hodočašća obielodanit će se obzirom na vrieme i druge okolnosti u svoje doba; za sada bi izvršujućemu odboru milo bilo, kada bi mu se čim prije prijavili oni, koji su voljni pridružiti se hrvatsko-slavonskim hodočastnikom.

Šta se napokon vatikanske izložbe tiče, glavne se ustanove njezine niže u prilogu priobćuju. Nije možebit neosnovana nada, da će se pojedini hrvatski imućniji obrtnici rado na tom svjetskom poprištu natjecati u privrženosti k svetomu otcu. Izlagatelji neka se prijave izvršujućemu odboru najkasnije do listopada. Ostalo oglasit će se u svoje vrieme.

Kako će se svečanost u glavnom gradu obaviti, biti će na vrieme oglašeno. Primjer glavnoga grada sliedit će za cielo i ostali gradovi zemlje.

Katolici Hrvati! Evo na taj jednostavan način možemo se s ostalim katoličkim svietom natjecati u izražaju svoje ljubavi i odanosti prama papi Leonu XIII. prigodom svećeničkoga mu jubileja. Istina je, naše natjecanje zaostati će u sjaju za onim velikih i bogatih naroda; ali neka ne zaostane u onom, što je glavno, u oduševljenju naprama uzvišenoj osobi jubilara, u izkazu one ljubavi naprama nasljedniku sv. Petra, koju smo od svojih otaca baštinili i koju smo radi na svoje potomke prenesti. Da ovo oduševljenje, ova ljubav bude i spoljašnjim gore spomenutim načinom zaodjenuta, radimo prema silam svojim.

U Zagrebu 5. Srpnja 1887.

Centralni odbor:

Josip Mihalović, kard. nadbiskup predsjednik.	Dr. **Kosta Conte Vojnović,** kr. prof. prava 2. podpred.
Dr. **Rački Franjo,** kanonik 1. podpredsjednik.	**Ivan Pliverić,** blagajnik.
Dr. **Luka Marjanović,** kr. sveuč. profesor.	Dr. **Ante Bauer,** urednik „Kat. Lista“ tajnik.

Nikola Badovinac, dvorski savjetnik. Dr. **Baron Gustav,** kr. sveuč. prof. Dr. **Bresztyensky Aleksander,** kr. sveuč. prof. **Burgstaller Franjo,** kr. septemvir. **Crnadak Gjuro,** gradski podnačelnik. **Deželić Gjuro,** gradski vječnik. Grof **Drašković Ivan.** Grof **Drašković Josip. Fiamin Ivan,** kanonik. Dr. **Franki Antun,** kr. sveuč. profesor. **Gašparić Franjo,** biskup. **Hondl Aleksander,** trgov. **Höpperger Fidelis,** zač. kanonik. **Horvat Nikola,** kanonik. **Huzek Josip,** gradjanin. **Irgolić Ante,** ravnaj. učitelj. Grof **Jellačić Gjuro,** c. kr. podmaršal. **Jurković Janko.** vladin savjetnik. **Katkić Ninko,** ljekarnik. **Kostrenčić Ivan,** kr. sveuč.knjižničar. Dr. **Kržan Antun,** kanonik. **Kućak Stjepan,** kr. profesor. Grof **Kulmer Miroslav.** Grof **Normann Gustav.** Barun **Ožegović Lujo.** Barun **Ožegović Metel. Pavlešić Janko,** biskup. Grof **Pejacsevich Ladislav. Pogledić Dragutin,** umir. vel. župan. **Rašić Dane. Rušnov Antun,** septemvir. **Ružić Gjuro,** veleposjednik. **Smičiklas Tade,** kr. sveuč. prof. **Sladović Ferdo,** veleposjednik. **Sollar Franjo,** trgovac. **Starè Josip,** prof. **Šipuš Nikola,** veletržac. Dr **Špun-Strižić Napoleon,** septemvir. Dr. **Štiglić Martin,** kr. sveučil. profesor. **Šubarić Žiga.** Vitez **Trnski Ivan. Türk,** veletržac. **Veber Adolfo,** kanonik. pl. **Vranyczany Emanuel.** Barun **Vranyczany Lujo.** Dr. **Vrbanić Franjo,** kr. sveuč. profesor. **Wagner Ivan,** trgovac.

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Dalje.)

„U viek sam se sablažnjavao“, veli neki protestantski pisac[1]), „kad sam slušao, kako se o ženitbi filosofski razpravlja. Kako različita shvaćanja, koliki sustavi, kolike se strasti tuj upuštaju u borbu! Veli se, da je dužnost državne vlasti brinuti se za ženitbu; ali zar zakonodavna vlast nije u rukama ljudi, kojih se ideje, nazori i načela neprestano mjenjaju i križaju? Pogledajte nuzgredne stvari ženitbene, koje su predane gradjanskom zakonodavstvu, proučavajte razne narode i promjene, čudnovitosti i zlorabe, koje su nastajale u raznih vjekovih, i razumjet ćete, kako bi bilo s mirom u obiteljih i s ljudskim družtvom, kad bi ljudski zakonodavci bili absolutni gospodari ženitbe.“

Ovakve se misli radjale i u mojoj glavi, kad sam čitao filosofsku stranu Tvoga pisanja o ženitbi. Zahtievajući civilnu ženitbu i sam veliš, „da ne sliedi nuždno, da mora država postaviti za ženitbu takove pravne norme, koje se bitno luče od religiozno ćudorednog shvaćanja crkve.“ To Tebe ipak ne smeta, da se postaviš na najradikalnije stanovište, što se do sad izmislilo. Ti istina priznaješ, „da ženitba imade i svoju ćudorednu stranu“, i „takvih dužnosti, koje se ne mogu opredieliti pravnim propisima, pače većina njih spada u područje ćudorednosti, neoživotvorive silom, već samo slobodnim posluhom ćudorednoj zapoviedi.“ Ovo si liepo i istinito napisao, ali odmah dodaješ: „Nu da bi ženitba radi toga, što je ona i moralnom svezom, kao pravni institut nuždno morala imati crkveni karakter, spadati u nadležnot crkvenoga zakonodavstva i sudbenosti, toga mi, prijatelju, ne možemo dopustiti.“ Malo je do toga, što si voljan Ti i Tvoj prijatelj crkvi dopustiti ili ne dopustiti, ali se i opet niesi najplemenitije ponio napisavši ovu izreku. Crkva ne osniva svoga prava, da uredjuje ženitbu svojimi zakoni na tom, što je ženitba ma baš i bitno moralna institucija; već na tom, što je ženitba sakramenat novoga zavjeta. Ti o tom šutiš, kao da si sasvim porušio ovaj dogmat vjere katoličke.

Odbivši ovako a limine vlast crkve na ženitbu, kao na pravni institut, i predavši je posvema u vlast države, evo kakva razvijaš načela, na kojih bi htio, da država posnuje svoje ženitbeno zakonarstvo. Država treba da se postavi na sasvim interkonfesijonalno stanovište. Ona „mora trpjeti kao što katolike, tako i nekatolike, židove i one, koji ne pripadaju nijednoj konfesiji. Država se mora obazirati i „na mnoge filosofijske stranke, što postoje u svietu“, za koje „ne ima konfesijonalni sistem u obće nikakva mjerila.“ „Velika većina religijosnih i filosofijskih opreka prikriva se doduše tim, što se, kako je već običaj priključuje po vanjštini ovoj ili onoj konfesiji.“ „Ali“, vapiš slavodobitno, „kako može država na pukoj vanjskoj formi osnivati sistem glede najvažnijega instituta obiteljskoga života, kad se osvjedoči, da je ona forma u mnogo tisuća slučajeva postala puka laž.“

Neću tajati, da ih ima, za koje je konfesijonalna forma postala puka laž, kao što si n. pr. Ti; ali je isto takva laž, da je tako u našoj domovini u mnogo tisuća slučajeva. Pustimo to. Ali ako se državna vlast imade toliko obazirati na bezvjerce, ako imade toliko poštivati slobodno uvjerenje svojih sugradjana, onda bi država morala upravo korjenito promjeniti svoje zakonodavstvo, onda bi jedva koji paragraf preostao u kaznenom zakoniku. Ta kolikim je puka laž, da je zlo ili grieh: kradja, ubojstvo, preljub itd. Otimaj, da onda možeš pošteno živjeti, za mnoge je pravno načelo. U kratko: preporučam Ti da proučiš Nordauovu „*Die conventionellen Lügen der Kulturmenschheit*“, pak prema tomu gledaj da se sve što su laži po mišljenju modernih velikana, a la Nordau iztriebi iz kaznenog zakonika.

Ti ćeš mi možda reći, da je ovaj poziv ciničan, radikalan ili što hoćeš; Ti ćeš reći, da je država vlastna tražiti od svojih gradjana ono, bez čega ne bi mogla obastati. Ali Ti moraš ipak i sam reći, da je to nemoralno; jer po Tvojem mišljenju mora državna vlast poštivati svačije uvjerenje i filosofsko mišljenje. Ako se dakle država postavi na absolutni princip slobodnog uvjerenja i mišljenja svojih gradjana, onda ja ne znam po kojem bi i kakvom pravu država morala poštivati recimo ovo ili ono osobno mišljenje, a ne bi morala štovati uvjerenje komunarda, nihilista itd. Ako pak se država, da može obastati, mora, kao što se u istinu mora držati u svojih zakonih nekih forama, koje su puka laž po uvjerenju gdjekih (vidiš, ja neću reći mnogih tisuća) njezinih gradjana, onda je svakako u prvom redu ovakva forma i religija.

Bez religije ne može obstati država ni družtvo ljudsko. Ili dà, može. Evo kako. Po amerikanskih viestih ima u državi „novoj Meksici“ od god. 1880. ateistički grad, Liberal po imenu. Grad bez crkve i kulta ne poznaje nedjelje ni crkvenih svečanosti. Nad vratima gradske viećnice stoji pisano: „Dvorana za slobodno izražanje misli.“ Ko bi mislio, da će nestati kavga i svadja kod ljudi, kod kojih je nestalo vjerskih opreka, kad su se u bezvjerstvu složili, ljuto bi se prevario. Od utemeljenja Liberala pak do danas ne samo da niesu prestale svadje i kavge, već se često dovršuje i prolićem krvi. Najveće ćudoredne opačine na dnevnom su redu. O odgoji i obuci mladeži svjedoči školska zgrada, gadna podrtina, u kojoj se djeca podučavaju poglavito u preziranju Boga i vjere

[1]) Retres sur l'. histoire de la terre et de l' homme. Tom. 1. p. 48. Izp. B. Rive. Die Ehe. Pustet 1876. str. 209 i sl.

i u uživanju slobode. Sjeme donosi rod. Amerikanski svjedoci jemče, da divlje i razuzdanije djece od Liberalske nema u svem svietu. Jao strancu, koji bi se usudio pokuditi prilike ateističkoga grada; zlostavi ne bi umakao. A ipak je sigurno, da velika većina gradjana uvidja neuspjeh ovog poduzeća. Uvjeravaju, da bi devet desetina gradjana rado prodala svoj posjed, da može naći kupca. Poslovi i poduzeća zapinju, ma da se i je začelo velikom pompom i obilnimi novčanimi sredstvi. Mnogi su već glavničari, koji su s početka sudjelovali, izgubili svoje glavnice, a i pojedina poduzeća idu u susret propasti. Kako je ateisam grob ćudorednosti i prava, tako nuždno vodi propasti svako poduzeće ljudsko[1])

Niesam navodio strahota, što ih je počinila francezka revolucija, kad je Boga skinula s oltara, jer je to bila revolucija, makar je i ona sama bila plod bezvjerstva; već sam naveo za primjer, da bez vjere ne može obastati družtvo ljudsko, ateistički grad Liberal, koji je u miru i bez revolucije stvoren. Ako je dakle ko sumnjao, e da li je u istinu vjera tako nuždna za obstanak družtva ljudskoga, da bez nje ne može obstajati družtvo, Liberal će mu razbiti sumnju.

Za to se pravom iztiče, da je prva dužnost države štititi vjeru; jer će samo ovako uspješno postizavati cilj svoj. Ali ovo štićenje ne imade zaista biti samo u tom, da državna vlast po stanovitih paragrafih kaznenoga zakonika progoni koga radi smetanja vjerozakona, već traži mnogo više. Svakako ište ovo štićenje religije od državne vlasti, da se čuva svojimi zakoni povrediti religiju gradjana svojih. S toga je država, osnovana na bezvjerstvu, ili kako bi Ti rekao, na principu absolutne slobode sviesti, koja se u svojih zakonih uzdigla nad „laž konfesijonalne forme“, neprijateljica obstanka svoga i sreće gradjana svojih.

Ti i sam uvidjaš, da „**moralnu stranu životnih odnošaja može i mora uvažavati i država, tá ona nije samo zavodom za oživotvorenje prava, već i za njegu ćudoredja.**“

Da država „mora uvažavati moralnu stranu životnih odnošaja“, stvar je jasna; ali Te pitam, kako i čim je država zavod za njegu ćudoredja? Zar će država tim gajiti ćudoredje u puku, ako stvori zakone, kojimi se vriedja crkvena nauka; ako dopusti svojim gradjanom ono činiti, što crkva u Božje ime mora odsuditi; ako kaže, da je ono dopušteno, dobro, za što crkva svim auktoritetom svojim mora reći, da je grieh pred Bogom i savješću?! A Tvoje naučanje o ženitbi mora crkva, ne radi ultramontanisma, već da ne zaniječe svoje biti i naravi, pobijati kao profanaciju i antikršćanstvo.

(Konac će sliediti.)

---

[1]) Izporedi: Stimmen aus Maria Laach 1877. März. Heft str. 377. i sl.

Pitanje o uredjenju svetišta u našoj prvostolnoj crkvi.

Gospodine uredniče! U predposljednjem ste broju (27.) svoga lista od 7. t. m. naveli viest, da će se za vrieme radnja na pročelju naše prvostolne crkve ujedno i u nutarnjosti „sniziti dio sanktuarija od velikoga žrtvenika do glavne ladje, gdje se nalaze kleričke klupe, da se barem donjekle popravi učinjena pogrješka i sa strana vidik do velikoga žrtvenika otvori.“ Uz tu viest dodao je izviestitelj K. svoje mnienje i želju, da se tom prigodom „veliki žrtvenik bolje natrag povuče a kleričke klupe poredaju kraj kanoničkih i prebendarskih, kano što su negda stajale; tim bi se onaj velik prazni prostor sanktuaria izpunio te ljepši vidik velikomu žrtveniku otvorio; a bilo bi sgodnije i laglje osobito glede pjevanja.“ A ova promjena nebi — kako misli K. bila „proti slogu i umjetnosti.“

Ima glasova, koji u pomicanju velikoga žrtvenika „bolje natrag“ idu dalje od gospodina K. koji na ime žele, da se veliki žrtvenik pomakne prema kraju apside onamo od prilike, gdje je njekada bio.

Pitanje o položaju velikoga žrtvenika pretresalo se je ozbiljno i dugo koli u gradjevnom odboru toli u povjerenstvu, koje je uzoriti g. stožernik nadbiskup u tu svrhu sazvao bio, i u prvostolnom kaptolu, a bavilo se s njim i naše novinarstvo; uzela su se u obzir različita mnienja — a sve to još prije nego li se odabralo za nj sadašnje mjesto. Nije se dakle postupalo neoprezno, kamo li lahkoumno; te je sadašnji položaj i sadašnje mjesto pronadjeno za najprikladnije. Evo za što!

Kada se odlučilo prvostolnu crkvu popraviti i obnoviti, nije se mislilo na samo krpanje njezine sgrade t. j. da se one česti, koje su tečajem stoljeća zubom vremena iztrošene i oštećene, zamiene novimi, truli kamen zamieni dobrim, slabi luk jačim, nevaljali svod čvrstim itd. već da se ciela crkva uzpostavi u prvobitno stanje, kako ju umjetnik graditelj zamislio, pak da se uslied toga rieši svih onih što nagrdnih što suvišnih dogradnja, dometaka i priliepaka, koji su kašnje nadošli; te ili ne spadaju k cielovitosti sgrade ili stoje s njom u protuslovju. A gdjekoja od ovih dogradnja i gdjekoji od ovih dometaka pokazao se pače prigodom velikoga potresa štetonosnim samoj jakosti i čvrstoći gradjevne cieline. Kada se nebi bilo kod restauracije pošlo s toga gledišta, popravak bio bi jednostavniji i mnogo jeftiniji; ali ne bismo imali u prvobitno stanje prema slogu povraćene, uzpostavljene crkve. Nu ovo drugo stanovište učinio je nadošli i nepredvidjeni veliki potres skoro nemogućim; jer poslije ove velike katastrofe nije nitko razborito mogao misliti, da se n. pr. dogradjeno u lievoj ladji pjevalište i suprotna mu biskupska bogomolja ostave ili poprave.

Ovi su arhitektonički obziri već na polak razriešili i pitanje o položaju i mjestu vel. žrtvenika u čisto restauriranoj crkvi.

Osnovni nacrt naše prvostolne crkve ne prikazuje nam sliku križa, krsta; jer ne ima ni traga popriečnoj ladji. Osnovni nacrt prikazuje četverokut, podieljen iznutra arkadami stupova u tri česti, tri ladje, kojih je srednja duža od dvie pobočne, te se završuje u višekut sa tri stranice ili polja. To je tako zvana apsis, concha. I obje pobočne ladje završuju jednakim višekutom, samo što je apsis glavne ili srednje ladje za dva polja duža. U romanskih crkvah apsis završava se polukrugom, kašnje ali riedko i polygonom; u gotičkih uviek ovim. Kašnje su u gotici apsidalne stiene gdješto predrte i nadozidane jim kapele tako, da se crkva u ovom dielu zaključuje kapelami.

Apsis služi u svih crkvah, kojega jim drago sloga, za presbiterij, za mjesto biskupskoj stolici i kano za lak glavnomu ili velikomu žrtveniku, koji se obično diže pod njezinim zaključnim lukom. To je svetište, sanctuarium, mjesto gdje se sveta tajna obavlja, s toga pristupno samo svećenstvu. Ali pošto u starih basilikah apsis nije bila dosta prostrana, da pruži dovoljno mjesto ne samo biskupu i svećenstvu nego i kleru i osobam sudjelujućim kod svete tajne: to se je apsidi pridodao još potrebiti prostor iz srednje ladje, koji se je rešetkami ogradio, te je tim bio sastavni dio presbiterija, sanctuaria, a zvao se je obično „chorus". jer je odredjen bio za kler pjevajući kod službe božje. U tom „choru" bijaše mjesto djakonu i subdjakonu za pjevanje evangjelja i epistole za tim pjevačem. Kašnje je „chorus", gdje je apsis dosta prostrana bila, ovamo prenesen tako, da je tada obuhvaćala apsis cielo svećenstvo i ostalo kod sv. tajne služeće osoblje. Chor dakle nije ništa drugo nego apsis produžena u srednju ladju te rešetkami i stubami od nje odieljena. Tim je i srednja ladja razdieljena u dvie česti, kojih je jedna (kor) kano sastavni dio apside služila za mjesto sv. tajna, druga kano što i obje pobočne ladje za vjernike.

Glavni ili veliki žrtvenik stojao je u bazilikah izmedju kora i biskupske stolice na ulazu u apsidu; pa kada i gdje je apsis služila podjedno i za presbiterij i za kor, veliki žrtvenik nije se nikada pomaknuo do kraja apside, već je ovdje uviek pridržano mjesto za stolicu biskupsku. Uviek se čuvalo netaknuto načelo, da veliki žrtvenik stoji slobodno a ne prislonjen na stienu ili tik nje.

Crkveno graditeljstvo dužno je držati se propisa crkve, koji se opet osnivaju na obredih i disciplini. Ako promjena discipline dopušta promjenu u gradjevini, ova promjena dozvoljena a tečajem vremena i provedena bila. Tako su u crkvenih sgradah atrium i narthex, kano posebni dielovi, izostavljeni, čim su postali suvišni, kada su propisi glede katekumena i javnih pokornika izvan krieposti postavljeni ili izvan običaja došli. Samo je u mnogih velikih crkvah pridržan „vestibulum, pronaos", spoljašnja prednja veža.

Ovo razlaganje, koje će čitatelju, tako se bar može predpostaviti, poznato biti, dati će mu na polak odgovor: gdje da je pravo mjesto velikomu žrtveniku u našoj prvostolnoj crkvi.

Kada bi apsis naše crkve tako prostrana bila, da bi u njoj dovoljno mjesta bilo za presbiterij i za kor, ili ako ćete i to: kada bi svećenstvo i kler naše prvostolne crkve stajao u povoljnom razmjeru s prostorom apside: onda bi pitanje, da li se veliki žrtvenik imade postaviti kod ulaza u apsidu t. j. ondje, gdje srednja ladja prelazi u apsidu, ili pako da li se imade potisnuti prema završetku apside t. j. blizu višekuta njezina, onda bi — velju — ovo pitanje prema crkvenoj arhitekturi i crkvenim propisom bilo podredjeno; samo u jednom i drugom slučaju nebi smio veliki žrtvenik stajati kod stiene, već slobodno, pravilno pred biskuskom stolicom. Kako je mnogobrojno bilo svećenstvo i kler zagrebačke biskupije, kada je crkva stolna gradjena, i za koliki je broj presbiterij gradjen bio, gdje li je uslied toga velik oltar stajao: ne marimo izpitati, pak nije to ni odlučno za naše pitanje. Za sada je to izviestno, da u apsidi naše crkve ne ima mjesta za stolicu biskupsku, veliki žrtvenik, 28 kanonika, 12 prebendara i 150 i više klerika. S toga se je i u predpotresnoj crkvi ovomu nedostatku apside pomoglo tim, što se je na kraju srednje ladje do apside podigao „chorus"; a pošto je velik žrtvenik postavljen bio na kraj apside u onom višekutu, stolica pako biskupska uz stienu na strani evangjelja, te su se i stolice kanoničke uz stiene pomakle prama ladjam, za nastavak ovih stolica upotrebljen je još prostor srednje ladje medju dva stupa naprama obima pobočnima kapelama, sv. Marije i sv. Ladislava. Naravna posliedica ovakove razredbe bijaše, da je taj prostor izmedju dva stupa pregradjen bio, i tim zastrt vidik u obe pobočne apside i zatvoren naravan prelaz iz apside glavne u pobočne. Jedva li se može pomisliti nespretniji i neukusniji način, kojim se je htjelo pomoći tesnoći apside. Vjernici stojeći u pobočnih apsidah sv. Marije i sv. Ladislava imali su pred sobom naprama presbiteriju ogradu od dasaka! A da bi velik žrtvenik vidjeli, tomu ni traga. Liepi onaj prostor izmedju dva krasna vitka stupa bijaše „plankami", kako bi se trivialno izrazilo, zatvoren!

Zar se dakle povodom „restauracije" imala ova nagrda uzpostaviti? To nebi restauracija već deturpacija bila! Šta dakle? Učinilo se ono, što nalazimo, kako razložismo, u starih bazilikah i svih sredoviečnih crkvah, koje su prema starodavnoj predaji sagradjene, apsis na ime razširila se chorom u srednjoj ladji, pak taj cielokupni prostor ogradio. U apsidi i koru priredilo se mjesto za svećestvo prvostolne crkve t. j. za kanonike i prebendare i za duhovnu mladež, za mladji kler, sudjelujući kod sv. tajna. Tako se postigao dovoljan prostor za presbiterij, sanktuarij. A takovoj razredbi bijaše naravna posljedica, da je biskupska stolica došla na svoje pravo mjesto, na kraj na ime apside u sredini višekuta, i da je veliki žrtvenik postavljen izmedju kora i biskupske stolice, na kraju srednje ladje, gdje ova prelazi u ap-

sidu, čim je postao vidljivim i sa obiju pobočnih apsida i sa staroga biskupskoga kora. Sada su se mogle smjestiti kanoničke i prebendarske stolice u apsidi bez svake pregrade, a stolice za mladji kler u koru pred velikim žrtvenikom, upravo kako nalazimo u bazilikah i drugih prema crkvenim propisom gradjenih crkvah.

Ovomu se razporedjaju našlo prigovora. Na onaj prigovor, da je u staroj crkvi ljepše bilo, nećemo se osvrnuti, jer se ne osniva na razlogu već samo na navici. Oko se ljudsko privikne i na ono što je nepravilnije i ružnije; pak će se tim lakše priviknuti na ono, što je pravilnije i ljepše. Temeljitiji se na prvi mah čini prigovor, da sada zauzima presbiterij previše mjesta, dočim si je prisvojio jedan dio srednje ladje. Ali taj je prigovor već gore oprovrgnut, da na ime prostor apside ne daje dosta mjesta za cielokupno prvostolne crkve svećenstvo i mladi kler, pak da se moralo apsidi pridodati za kor nješto iz srednje ladje, kano što se uradilo u starih bazilikah. Osim toga valja uzeti na um, da oko biskupske stolice mora biti dovoljno prostora za asistenciju u slučaju, kada bi biskup svečanu službu odanle obavljao te kod prvoga stola (mensa) velikoga žrtvenika, prama puku okrenut, služio, čega radi i je dvostruki stol učinjen. Na dalje ne možemo se potužiti, da ostatak srednje i obje pobočne ladje ne pružaju dosta prostora vjernikom, polazećim našu prvostolnu crkvu. Pitam: kada je ona dubkom puna? kada se osjeća potreba, da bi sgodnije bilo i sadašnji kor (t. j. gdje su kleričke klupe) učiniti pristupan vjernikom? Napokon ne pojmim, što gdjekoga zahvaća „horror vacui", te bi volio, da sav presbiterij viditi zatrpan klupami, kano da nije daleko ljepše, da poligon u apsidi ostane otvoren i zaokružen samo onimi prekrasnimi udubci, koji su priredjeni za sjedala kolumnata i arhidjakona. Ako se hoće onaj prostor suziti, u ime božje neka se najviše po jedan red klupa pred rečenimi kanoničkimi sjedali postavi, i to samo onda, ako je u koru za klerike pretiesno, da se za starije u onih klupah učini nješto mjesta. *)

I tim dobiva štovani pisac K. moj odgovor na njegovo mnienje, da se kleričke klupe poredaju kraj kanoničkih i prebendarskih, ne obazriev se ni na to, da se u sadašnjoj apsidi nebi ni mogli svi klerici smjestiti.

Temeljitiji čini se prigovor, osnivajući se na tom, da kleričke klupe zastiru vidik na veliki žrtvenik, osobito sa srednje ladje, tako da vjernici ne vide svećenika služećega na velikom žrtveniku. Ovaj je prigovor osnovan samo djelomice i uvjetno. Pogrješka je učinjena, ako je to sbilja pogrieška, što je kor nad podom srednje ladje odviše visoko a veliki žrtvenik premalo dignut. Kor je za punih šest skalina nad podom srednje ladje, dočim bi posvema dovoljno bilo, da bude za dva skalina viši. Tada bi se veliki žrtvenik, osobito kada bi za jedan skalin više stajao, znatno bolje sa srednje i pobočnih ladja izticao. Sada se upravo radi, da se ova pogreška (?) popravi, a taj popravak zagovaram i ja, ako se u obće što mienjati želi; prem kor i presbiterij, kako su sada, čine prekrasnu arhitektoničku cjelinu, koja će se, bojim se, sniženjem poremetiti. Ali umah valja mi pažnju obratiti na jednu veliku manu glede običaja, koji je u našoj prvostolnoj crkvi zavladao a kojemu nije arhitektura kriva. Neka se kor snizi koliko mu volja, glavni će žrtvenik ostati zastrt vjernikom u ladjah, ako se i na dalje dopustilo bude, da se svaki, kojemu se prohtije, popne na skaline i na balustradu kora, kano što sada po nedjeljah i blagdanih biva, te se sa strane crkvenoga nadzora dopušta. To je zloporaba, koje nisam vidio u nijednoj red ljubećoj crkvi. Neka se ne dopusti, da občinstvo zauzme skaline i balustradu kora, odmah će velik žrtvenik vidljiviji biti. Inače neće ni sniženje kora mnogo pomoći. Upravo je nepristojno za sveto mjesto, kako se ljudi, i to obično iz nižih razreda, penju, kano da su u kakovu cirku; pače ni ovdje ne bi jim to dozvoljeno bilo. Često je crkva u ladjah, osobito odtraga prazna; a ipak sve se napred tišti. Zar iz pobožnosti? Slobodno je dvojiti; više iz zla običaja ili iz zvedljivosti. Ovakovi bi se običaji mogli polagano dokinuti, kada bi i u našoj prvostolnoj crkvi, što biva drugdje, jedan od poslužnika crkvenih za vrieme službe božje i pobožnosti na red pazio. U svakoj skupštini imade redara, zar da jih sama skupština vjernika ne smije imati? U tom pogledu, kano i glede čistoće, mogla bi se naša prvostolna crkva koješta učiti. Naše je občinstvo slabo podučeno, kako se imade vladati u božjem hramu; gdje li mu je u njem mjesto. Kod nas će se svaki i sliednji bez zazora sjesti u koru i presbiteriju, uz kanonike i prebendare i klerike, uvući u izpoviedaonicu itd. a da ga nitko ne opomene, da mu ondje ne ima mjesta, ili da sam to osjeti. U crkvi sv. Marije vidilo se pače, kako su se posjeli na sjedala odredjena za pontifikanta i asistente; a tko zna, nebi li se to dopustilo i u restauriranoj prvostolnoj crkvi. . . Ovakav dakle nered neka se ne upiše u krivnju, što se tobož velik žrtvenik ne vidi, jer se neće on nigdje sa svih strana vidjeti, kamo se god premjesti, ako li ga občinstvo svojima ledjima zakrije.

Moj je indi izvod iz ovoga nješto obširnijega razlaganja taj, da je sadašnji razporedjaj u apsidi i produženom koru pravilan prema crkvenim propisom i crkvenoj arkitekturi, a da se ona jedina pogreška (ako se takovom, opetujem, zvati može) dade ukloniti sniženjem kora, čim će se veliki žrtvenik većma iztaknuti. Umjetne zaprieke, polazeće iz zle navike, neka se uklone dobrim redom.

F. R.

---

*) Budi uzgredno rečeno, da u koru ne ima mjesta svjetovnjakom, pa ni činovničtvu. U basilikah bilo je na kraju desne ladje uz kor mjesto za visoke državne činovnike, ili tako zvani „Senatorium."

U stvari Gruberovog katekizma.

Osvrće se *K. J. Wohlmuth.*

Moja ocjena dirnula je živo g. Grubera, kad je odgovarajuć na nju zaboravio, da treba ocjenjivat moju ocjenu, a ne moju osobu, jer rieči: „u svojoj ne izkusnoj i mladenačkoj bahatosti“ — „u svojoj lahkoumnosti i prpošnosti“ — „u lahkoumnoj zanešenosti“ — te rieči nisu sjegurno podobne oslabiti moje dokaze, kojimi sam podkriepio ocjenu ili bolje osudu Gruberovog „Kršćan. nauka.“ Ili zar g. Gruber drži, da se ovakovimi izrazi piše kritika „posve stvarna i u duhu svećeničkoga bratinstva“?! (Gruberov list ddto 8/5. 1887. — K. L. 19.)

U svom odgovoru piše Gruber: „Nesvidja se g. W što neprestano naglasujem, da se imade s piscem — odnosno s mojom malenkosti — bratski postupati.“ Kako se g. Gruber sâm drži toga, što „neprestance“ naglašuje, pokazao je u svom odgovoru, a štovani štioci imadu dokaz na početku ovoga osvrta na Gruberov odgovor. Nu da se vidi, kako g. Gruber znade izvraćati, evo rieči, na koje bi se njegov prigovor imao protegnuti: „Sada dakle znademo, što će reći kritika „stvarna i u duhu svećeničkoga bratinstva.“ To je kritika, koja pisca n e r a z o č a r a. — To me potaknu, da si nabavim tu knjižicu, jer sam držao, da mora dobra biti, kad sâm pisac tvrdi, da bi r a z o č a r a n j e značilo nebratski postupak“ (K. L. 23.). Gdje se tu iztiče, da sam protivnik bratskomu postupku?

Hvata me g. Gruber za rieč: „novajlija“, nu zaboravlja, da sam htio iztaknuti samo tu okolnost, da još nije bilo moga rada u K. L. — barem pod pravim imenom, buduć sam napisao pod krivim imenom svoje misli o „molitveniku za puk.“ (K. L. 1883.) A da nisam „novajlija“ kao dušobrižnik, dokazuje okolnost, što sam 13 godina u pastvi — — i to g. Gruberu! na selu!! Ne ima dakle temelja Gruberova tvrdnja: „taj gospodin još je posve početnik u dušobrižju.“ A nit ona Gruberova tvrdnja nestoji, da se ja ne bavim „s pukom“, što ja odbijam kao osvadu, jer baš potrebe puka jesu mi bile uviek na srcu, a i sada jesu, a bit će i u buduće.

Kako je g. Gruber vješt izvraćanju, evo i opet dokaza. Piše: „kad jedan dušobrižnik veli, da imade vriednije stvari, nego što je kršćan. nauk, makar mu sistem priredio za puk Cvjetko Gruber, župnik“ — a ja sam napisao u ocjeni: „nego li je t a j „K r š ć. n a u k“ za puk, što ga je priredio g. Cv. Gruber“ t. j. ne k r š ć. n a u k nego G r u b e r o v k a t e k i z a m nije vriedan učenjačkoga pera. — Što pako g. Gruber moju osudu nazivlje, da je „odviše bahato, ne promišljeno i lahkoumno“ izrečena, to neka g. Gruber napiše pod onu svoju, što ju upravi na Vrhbos. Ordinarijat: „Zabraniti nješto, nije težko, ali uraditi nješto dobra, pa žalibože na takvi postupak, i kod nas svećenika. Nisam vikao davati ni komu lekcije, najmanje višjim crkvenim vlastim, kojim se već kao katolički svećenik duboko klanjam, ali ipak na svoju obranu osjećam se prinuždenim reći, da b i v a l j a l o p r i j e s t v a r t e m e l j i t o p r o u č i t i i p r o s u d i t i“ (K. L. 25.) — Gruberov „Kršćan. nauk“ napisan je na s e d a m d e s e t i č e t i r i strane, — koliko tu treba vremena, da se t e m e l j i t o prouči?! a g. Gruber se usudjuje kraj svega toga v i š j o j c r k v e n o j o b l a s t i s p o č i t n u t i „prenaglost“! Nije li to b a h a t o, n e p r o m i š l j e n o i l a h k o u m n o?! jer rieči: „nisam vikao ...... klanjam“ oštrac zadnjih rieči ne tupe, paće oštre ga. G. Gruber pobija navode moje. Da vidimo kako!

Mojemu prigovoru, da mu je „Kršć. nauk“ m a n j k a v u n a u k u odvraća g. Gruber: „da obširno uzimati kršć. nauk — nije za puk, a da bi se moglo računati na uspjeh.“ Vidi se, da je g. Gruber zaboravio, da smo dužni učiti puk s v e š t o j e B o g o b j a v i o, a c r k v a p r e d l a ž e v j e r o v a t i, jer puk mora sve to v j e r o v a t i. Za uspjeh neka se nebi starao g. Gruber, pobrinut će se Onaj, koj je rekao apoštolom: „docentes eos servare *omnia quaecumque mandavi vobis.*“ (Matth. 28. 20.)

„O kreposti i savršenstvu obširno govoriti — nije za prosti puk.“ — Sbilja?! nu ta zaslužuje p a t e n t. „Moje pit. 109. za taj puk je posve dostatno.“ Dakle da vidimo. — „109. Što je kršćanska pravednost? — (V i d i s p r i e d a).“ Odgovor na to (109.) pitanje glasi doslovce k tomu u zaporci „(Vidi sprieda)“ i to je za prosti puk d o s t a t n o, jer s p r i e d a ne ima govora o kršć. pravednosti; — prije „uvoda“ naime stoje: „znamenje sv. križa“ — „Molitva Gospodnja. Otče naš“ — „Pozdrav angjeoski — zdravo Marijo“ — „Vjerovanje apoštolsko“ — „Deset božjih zapovjedi“ — „Pet zapovjedi crkvenih“ — „Sedam svetih sakramenta“ — „Sedam glavnih grieha“ — „Šest grieha naprot Duhu svetom“ — „Devet tudjih grieha“ — „Četiri grieha u nebo vapijuća“ — „Sedam tjelesnih djela milosrdja“ — „Sedam duhovnih djela milosrdja“ — Osam blaženstva“ — „Izpovjed“ — „Kršćanske dužnosti“ — „Četiri posljednje čovjeka“ „Bogoslovne krieposti“ — — Ipak g. Gruber priznaje, da bi se moglo umetnuti, što manjka — — — dakle priznaje, da mu je katekizam m a n j k a v.

G. Gruber mi spotiče, da sam dužan ostao dokazati, da je njegovo tumačenje sv. križa uvrjedljivo za iztočnjake. Mislio sam, da bi se g. Gruber mogao sam tomu domisliti, nu kad se nije, valjda je to našao u odgovoru prof. dr. Bujanovića (K. L. 28.).

Ja sam napisao: „Meće u tekst, što spada u tumačenje, te tim glavne stvari mješa s nuzgrednimi, tako n. pr. .... tumačeć važnost duše primjerom mrtvaca (pit. 53—56).“ Navest ću ta pitanja. „53. Jesi li vidio mrtvaca? — Jesam. — — 54. Jeli imao oči uha, ruke .....? — Jest imao. — — 55. A je li vidio, čuo i mogao raditi? — Nije. — — 56. Za što ne? — Zato, jer nije bilo već duše u njemu.“ — A kako oprovrgava g. Gruber moj prigovor? „Nisu to stvari nuzgredne, nego za puk naš f u n d a m e n t a l n e. . .!!!

G. Gruber tvrdi „popularnije preglednosti ja ne znadem, da može biti, nego što je razdielba moga sistema." — Na to ću reći: „de gustibus non est disputandum." G. Gruber: „Ovu osnovu kršć. nauka položiše ne ja, već apoštoli i crkva — ergo! — stoji moj sistem kršć. nauka na temelju apoštolâ i crkve." — Neka se g. Gruber slobodno tim tješi, nu ja ga uvjeravam, da nu toga, a ma baš nitko ne vjeruju na cielom svietu, kud božje sunce sja, izuzev možda pobožni puk Ladjevački.

G. Gruber brani se, da je njegov nauk čisto izražen, i da njegovi odgovori nisu podobni krivo tumačiti vjersku nauku. — Znao sam ja, da će g. Gruber braniti svoje, zato sam se ne malo začudio, da ipak nješto — generozno — dopušta, da se izpravi, a ja se dalje upuštati neću, jer s jedne strane bio bi to Sisifov posao, buduć bih g. Gruberu mogao dokazati jedino to, da je njegov „Kršć. nauk" — remek-djelo — nu toga dokazati nikako nemogu, ko što ni to, da je dan crn a noć biela, a s druge strane štovani štioci K. L. siti su već — ad nauseam — razpravljanja toga — remek — djela vriednog zaboravnosti vječne.

Rekao sam: „U Gruberovu katekizmu nalazi se i nauka, koja može štetno djelovati na spas vjernika." Na ovo mi g. Gruber odgovara: „Odviše je to u lahkoumnoj zanešenosti rečeno." — Ja sam tri točke naveo: pijanstvo na pričestni dan, tužbu rad mnogobrojne djece, i pijanstvo na dan sv. potvrde. Prvo osudjuje g. Gruber kao strašno veliki grieh, drugo kao veliku grjehotu, a treće kao veliki grieh. Na to sam nadovezao: „Ove tri tvrdnje na čem se temelje?" a g. Gruber nije u svom odgovoru naveo niti definicije crkve, niti mnienja kojeg sv. Otca ili barem kojeg bogoslova, pače niti kojeg „dušobrižnika", već mjesto dokaza veli da sam zanešenjak. Na čast mu!

Konačno je g. Gruber toga mnienja, da u „Kršć. nauk" spada i nauka ob ugladjenosti vanjskoj dakle ob „etiketi." Za taj novi obret na polju katekizmalnom ja g. Gruberu od srca čestitam i time zaključujem.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović odputovao je sinoć na mjesec dana u Wildbad Gastein.

— Presvietli gosp. biskup Gašparić dieliti će pod konac mjeseca kolovoza sv. potvrdu u kotarih Tuheljskom i Taborskom sliedećim redom:

23. kolov. oko 5 urah poslje podne dolazi u Rozgu, 24. kol. potvrda; 24. kol. dolazi u Kraljevec, 25. kol. potvrda; 25. kol. dolazi u Klanjec, 26. kol. potvrda; 26. kol. u Tuhelj, 27. kol. potvrda; 27. kol. dolazi u Sela, 28. kol. potvrda; 28. kol. dolazi u Poljane, 29. kol. potvrda; 29. kol. dolazi u Desinić, 30. kol. potvrda; 30. kol. dolazi u Vinagoru, 31. kol. potvrda; 31. kol. dolazi u Taborsko, 1. rujna potvrda; 1. rujna dolazi u Prišlin, 2. rujna potvrda; 2. dolazi u Kostel, 3. rujna potvrda; 3. rujna dolazi u Pregradu, 4. rujna potvrda; 4. rujna dolazi u Krap Toplice, 5. rujna potvrda; 5. rujna dolazi u Erpenje, 6. rujna potvrda; 6. rujna dolazi u Trgovište, 7. rujna potvrda; 7. rujna dolazi u Luku, 8. rujna potvrda i povratak u Zagreb.

— Umro dne 15. o. mj. Damjan Tušek duhovnik lepoglavske kaznione. R. i. p.

— „Bratovnice" za upis članova bratovštine prečistoga Srca Marijina dala je nadbiskup. kancelarija na novo štampati nekoliko tisuća komada, pa to priobćuje gg. župnikom itd. na znanje sa dodatkom, da svatko može te „bratovnice" u nadbisk. kancelariji dobiti bezplatno.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Revnim nastojanjem g. školskoga nadzornika Stjepana Grotića u Gospiću stupilo je niže navedenih 25 učiona u članove III. reda družtva sv. Jeronima: Učiona u Buniću, Korenici, Zavalju, Prieboju, Petrovuselu, Čanku, Skočaju, Gračacu, Štikadi, Udbini, Podlapaći, Boričevcu, Dolj. Pazarištu, Klancu, Gor. Kosinju, Dolj. Kosinju, Perušiću, Trnavcu, Jezerani, Kuli, Osieku, Ribniku, Novom, Krivomputu i Stajnici. — Elegović Marko Marijanov sin u Travniku iz Dolca u Bosnoj. Obitelj Tudor Dinko Ivanov, k. br. 60. u Malom grablju u Dalmaciji. Seperica Juraj pok. Nikole. Petrić Nikola Marinov, Jurić Marin pok. Dinka, u Grablju. Tudor Dupe Antunov, Tudor Marin Nikolin, Tudor Ivan Nikolin, Tudor Kuzma Dinkov, Tudor Juraj Ivanov, u Malom Grablju u Dalmaciji.

Javne zahvale.

Uzoriti g. kardinal-nadbiskup Zagrebački Josip pl. Mihalović blagoizvolio je uz sve svoje ogromne troškove za razne gradje poslie nesretnoga potresa *za razprostranjenje i poljepšanje župne crkve u Miholjcu 500 for. a. vr. milostivo podieliti.*

Na toj liepoj plemenitoj podpori zahvaljuje se što smjernije zahvalni župnik sa župljani sa vrućom molbom, da Višnji obilno naplati i ovo dobročinstvo!

U Miholjcu dne 12. srpnja 1887.

Ivan Lisac,
župnik.

Preuzvišeni g. ban doznačio je iz zemaljskih sriedstvah družtvu sv. Jeronima osim redovite podpore od 700 for. takodjer izvanrednu od 700 for., na kojem daru se u ime družtva njeg. Preuzvišenosti najusrdnije zahvaljuje družtveni prédsjednik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 30. U Zagrebu, 28. srpnja 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Izpoviedi bivšega slobodnoga zidara.

J. Gjuranec.

(Konac.)

Tečajem svojih izpoviedanja dotaknuo se je Taxil ovdje ondje pojedinih poznatih osobnosti iz republikanskih i crkvi neprijaznih krugova Francezke. Od njekih nam T. odkriva strašne stvari. Ali u obće se on dosta blago i sažaljivo ob ovih izrazuje. Kao „ublažujuće okolnosti“ navadja on ovo, što ti ljudi radi duboke svoje zaslijepljenosti misle, da krieposti i dobroj stvari služe, te radi toga za postignuće svoje svrhe svako sredstvo za dopušćeno drže. Kod njih je očevidno svrha destruktivna i bezkršćanska, a sredstva često najogavnija; pa ipak se baš oni drže onoga, što se često tako podlo i lažno podmiče slavnomu redu Isusovaca: finis sanctificat media.

Aktivne neprijatelje katoličke crkve pisac dieli na 3 diela; a ti su: *a)* apostate svećenici, koji su radi svoga bezbožnoga i razkalašenoga života na crkvu ogorčeni, *b)* skeptički šljepari (varalice i lakomice) za koje je bogohuljenje zabava, a potvore i laži proti vjeri i crkvi dobit i živež i *c)* fantiste, zanešenjaci, koji naposljedku proizvodom svoje vlastite mašte vjeruju.

Prve najme apostate svećenike, od kojih je Taxil mnoge osobno poznavao, drži on, da su najvećma sažaljenja vriedni, pošto očevidno i znatice proti osvjedočenju i priznatoj istini rade. On misli, da bi ljudem punim razboritosti i ljubavi bližnjega uspjelo ove opeta crkvi privesti. Za drugu vrst, skeptike i varalice nepokazuje T. one sućuti, koju za prve ćuti, niti ono prirodjeno te naravno štovanje, koje trećoj navedenoj kategoriji pokazuje.

Skeptici najme u svoje sebične svrhe varaju ljudstvo te hrane i zamamljuju publiku najsmjelijimi pripovijestmi i najogavnijimi romani tako o muževih po crkvu zaslužnih, kako o članovih dinastija, ako samo znadu, da je njihovoj svrsi shodno u sramotnoj i crnoj ih slici potomstvu prikazati.

Taxil opisuje način, kojim bi se znali u krugu njegovih istomišljenika skizirati zloglasni historički romani. Najludje i najsmjelije ideje bile su sa uzbitom primljene, ako su se činile shodne, da mogu čitateljstvo zavarati i predobiti. „Ja sam često — veli on — prisustvovao skiziranju tako zloglasnih i absurdnih romana, da su se auktori istih od smjeha za bokove držati morali, kada su osnove pravili.“ Opisujući u potankosti ove stvari morao je T. dati oduška svomu čuvstvu, povraćenomu od tame k svjetlu, uzkliknuvši: „čovječja ludost upravo je bez granica.“ Te i mi se tom zgodom nehotice sjećamo one oštre Ciceronove: „nihil est tam absurdum, quod non ab aliquo philosophorum dicatur“, premda ne ubrajamo svakoga od ovih medju filosofe.

Treća vrst, zanešenjaci, prećeranci su ljudi neprijatelji, koji često (iskreno) i podpuno vjeruju u istinitost svojih tlapnja, koji neznadu da krivo rade, te su raznimi obećanji i varkami zamamljeni u protivničko kolo. To su većinom ljudi, koji sdvojan i mukotrpan život za sobom imadu. Drže je za zlobne. To nisu nipošto. Obično spadaju po naravi i ljudskom družtvu medju bolje, dobroćudne i sentimentalne ljude.

„Danas kada su moje oči otvorene, veli nadalje bivši poglavica ateista, dužan sam katolikom kazati: ako Vas mnogi iz mržnje i osobnih interesa napadaju, to ipak imade i takovih, koji u borbi i mržnji proti vjeri i crkvi sami sebe žrtvuju, koji s požrtvovnošću i njekom samozatajom, misleći da dobro čine, crkvu i vjeru napadaju. Za ove zabludjele, koje na taj posao nikakovi osobni interesi ili možda

častohljeplje neće ra, moramo mnogo moliti. Krist je zapovjedio, da ljubimo naše neprijatelje. Ovi su prvi, nad kojima se mora zapovjed Spasiteljeva izpuniti." Taxil ovdje nabraja više nekoristoljubivih, dobromislećih, al sasma zaslijepljenih protivnika kršćanstva, i potiče narod na molitvu za ove nesretnike. Taxil sám pripisuje svoje konačno čudnovato obraćenje poniznoj i uztrajnoj molitvi svoje pobožne krstne kume. Kada je opakost i bezbožtvo Taxilovo upravo na svoj vrhunac dospjelo, pobožna ova gospodja čitavi svoj imetak razpokloni u tu svrhu u pobožne zaklade. Ona stupi u samostan, da se sasma Bogu za kumče svoje predade, pošto je razdielivši sve svoje tako osiromašila, da su joj prijatelji morali kupiti ono, što joj bijaše kao miraz i pod pogodbu njeku nuždno, da bude primita u samostan. Najbližnji i glavni pako povod, što je T. od tame k svjetlu, od zaslijepljenosti k spoznavanju istine došao i u krilo sv. crkve se povratio, je njegovo zanimanje sa procesom Jeanne D' Arc, djevice orleanske, te ozbiljno i kritično proučavanje života i djelovanja slavne ove spasiteljice plemenitoga francezkoga naroda. Pobožna ova djevica bude odsudjena kao vještica na lomaču i spaljena 30. travnja 1431. g. Okolnost, što je taj proces vodio rouenski nadbiskup, koji je za onda stao u milosti i pod uplivom Engleza — dakle službenik crkve, — potaknu Taxila, da ob ovom procesu sa djevicom orleanskom napiše opet kakav pasquil proti crkvi i svećenstvu. Nu dogodilo se obratno. Ta i Saul je putovao u Damask, da kršćane pohvata i svezane u Jeruzalem dovede. Taj studij o Jeanne D' Arc dovele T. k istini. Čim se je dulje i ozbiljnije ovim pitanjem bavio, tim većma raslo je u duši njegovoj uvjerenje, da ona nepobitno historička i velika djela ova jednostavna djevica svojima naravskima silama nije mogla proizvesti, već da je u djelovanju svojem pod osobitim uplivom nadnaravskim stajala, da ju je njeka viša sila i moć voditi i kriepiti morala.

Stroga logička posljedica ovih iztraživanja i proučavanja dovede sasma u naturalisam i materijalisam zaronuta Taxila najedanput k ideji, k poznanju vrhunaravnoga. Taxil dodje do osvjedočenja, da ima vrhunaravno i svemoguće providno biće — Bog — komu priprosta i skroz neizobražena seljakinjica iz Lorenske ima zahvaliti one nečuvene darove, onaj čudesni vojnički talenat, koji je pokazala, kao vodja vojke, osloboditeljica Orleansa i spasiteljica Francezke. Taxil došao je do uvjerenja, da ima vrhunaravno sveznajuće biće, komu djevica ona ima zahvaliti ono tajinstveno znanje i najtajnijih stvari i mislih kraljevih, te koje je jedino moglo prostu Ivanu obdariti onom dubokom mudrošću, koju je pokazala u razpri sa najučenijimi teolozi i juristi svoga naroda. Taxil dakle postade vjernim sinom crkve. Mnogo se je borio, razne časti, hvale i zasluge u neprijateljskom logoru stekao. Al čovjeka od Boga i vjere odvraćena ništa na svietu zasititi, ništa zadovoljiti nemože. Priznao je to veliki Augustin koj se je do svoga pokršćenja svega na svietu naužio bio, napisavši na početku svojih „confessiones:" „cor nostrum inquietum est, donec requiescat in Te Deus." Jeli je to Taxil postigao?

Pismo Luki o njegovu pismu Marku.

(Konac.)

4. Napokon je red, da i zadnju točku pisanja Tvoga, ono, što si napisao o razrješivoti ženitbe, razglobim. I sam si napisao, da „razrješivost ženitbe nije nuždnom posljedicom civilnoga braka." Veliš takodjer, da se „konfesije nalaze u opreci" medju sobom u ovom pitanju, i da je „zadaćom i ovdje moderne države, da sa stanovišta svoga državnoga zakonodavstva uredi to pitanje obćenito za svekolike državljane, katolike, grčko-iztočnjake, protestante, židove, kršćane i nekršćane." „Država može prema tomu uvesti razpust ženitbe, ako ga smatra koristnim, ona ga može zabraniti, ako ga smatra štetnim." Na ovo evo što ću Ti uzvratiti. Neka država sudi katoliku po načelih katoličke crkve, a nekatoliku po načelih njegove konfesije i mirna Bosna. Ali, da bi država mogla katoliku dozvoliti razpust ženitbe, toga neće crkva katolička nigda dopustiti, i dok bude jedne crkve katoličke u svietu i jednog katoličkog svećenika, neće prestati svećenička usta odsudjivati ovakvu navalu na katoličku sviest. Tako biva sad u Francezkoj, tako bi bilo u svem svietu, a i u našoj domovini, kad bi država ovako povriedila nauku katoličku. Bi li ovo bilo na uhar državi, drugo je pitanje.

Ti bi rado umirio i sviest katolika, pak si se za to dao na jalov posao, kad si išao dokazivat, da se razpust ženitbe ne protivi nauci sv. pisma. Ponajprije izporedjuješ rieči sv. pisma, u kojima je govor o nerazrešivosti ženitbe s onim riečima, u kojima se daje savjet. Ovim si samo pokazao, kako si nezrio suditi i razlikovati stvari od stvari; pak još predbacuješ drugim naklapanja.

Jedna Ti se ipak znamenita podkrala; gdje si ju našao ne znam. Ti veliš: „Kad dakle govore biblijski spisi o nerazrješivosti ženitbe, imadu pred očima ideal, a ne vele, da je svaka konkretna ženitba nerazrješiva." Drugi Ti dio izreke poklanjam, jer quod gratis asseritur, gratis negatur

a Ti si zaboravio ovo dokazati. Ali prvi je dio svakako znamenit. Nerazrešiva je ženitba idejal, dapače iz onoga, što si dvie strane više napisao, sliedi, da je ženitba po svojoj ideji vječna, „nerazrješiva." Ja sam pak do sad mislio, da napredak u pravoj kulturi čovječanstva imade za tim ići, da se u pojedinom čovjeku idejalni čovjek sve čišće, sve izrazitije sazda. A evo, pošto je stoljeća i stoljeća ženitba bila nerazrješiva, kultura 19. vieka ne može više ovoga izdržati; ona otvara putove strastim ljudskim, da se sve više udalje od idejala. Jest, kultura 19. vieka pokazuje i u mnogočem drugom ovaki rački hod.

Glavni razlog za razpust ženitbe, koji vadiš iz same biti ženitbe, biti će svakako taj, da je substancija ženitbe ljubav, i kad ljubav prestane, onda više nema ni ženitbe. Kad sam o tom razgovarao s prijateljem, postavio mi je kao težkoću, da se mora računati i sa fiziološkim momentom ljubavi. A po tom ženitba prestaje biti stalna institucija. Ljubav je čuvstvo vrlo nestalno, ako je neoplemenjuju motivi viši od fiziološkin učinaka i ne vežu zakoni, stalniji od pohote. Ovakvoj bi ženitbi, koja ne poznaje drugih zakona obstanka i trajnosti svoje nego li ljubav i njezine hire, zaista odgovarala samo ona forma sklapanja, kakva po državnom zakonodavstvu vriedi u Americi, ako je u ostalom istinit Tvoj navod: „*Dans une promenade, un jeune home* (sic!) *et une jeune fille se disent mari et femme, il y a mariage* — na šetalištu kažu si mladić i djevojka muž i žena — i evo ženitbe." Ženitba bez svjedoka, danas s jednom, sutra s drugom! Uz ovakvu je ženitbu d a k a k o a ne r e k b nemoguć konkubinat. Ja bi znao samo jedan razlog, koji Te je mogao skloniti, da ne zagovaraš ovakvu formu.

Ali pustimo sve ovo, da vidimo, koje i kakve Ti navodiš razloge, radi kojih bi imala država uvesti razpust ženitbe. Tu mi je lahak posao. Ponajprije Te evo opet pred čitalačkom publikom odkrivam kao plagiatora. Na 24. strani navodiš dug francezki citat, tobože rieči Freilard-a, koje da je rekao prigodom razprave o francezkom gradjanskom zakoniku. Ovo si ime — hotice ili nehotice, ne znam — krivo napisao. God. 1803. mjeseca ožujka branio je Code civil u ovoj točki J e a n B a p t i s t e T r e i l h a r d, a pišu ga i T r e l l i a r d, a ne Freilard. Ovo neka Ti je još oprošteno. Ali na 26. i 27. strani navodiš razloge za razpust ženitbe tobože kao svoj duševni proizvod — a prepisano je sve skoro od rieči do rieči iz — Treilharda. Ja neću reći, da si Ti ovo uzeo iz samoga Treilharda, pače je i vjerojatno da niesi, ali odkle god si uzeo, vrelo si morao navesti. Ako je Tebi družtvena forma, koja plagiat smatra nepoštenim djelom, p u k a l a ž, nam drugim Hrvatom jošte nije, mi jošte niesmo dotle doprli u kulturi.

Kad si dakle Ti naveo tudje razloge za razpust, a ne naveo auktora, onda ja neću pobijati ovih razloga, već Ti samo navodim, kako je C a r i o n - N i z a s pobio Treilhardove razloge. U prekrasnom govoru svom ovih je pet tesa postavio i divno dokazao:

1. „*Qu'en général les lois favorables au divorce sont mal combinées avec la connaissance du coeur humain et le bonheur de l' homme en société* — u obće se zakoni, koji prijaju razpustu ženitbe slabo slažu s poznavanjem srca čovječjega i sa srećom čovjeka u družtvu;"

2. *Qu'elles sont égalment mal combinées avec la prospérité et le bon ordre des Empires* — jednako se slabo slažu i sa srećom i poredkom država;

3. *Que tous les peuples qui ont admis le divorce dans leurs lois, l' ont flétri dans opinion et dans les moeurs; qu'il est donc essentiellement mauvais*: — da su svi narodi, koji su razpust ženitbe primili u svoje zakone, ožigosali ga u javnom mnienju i običajih, dakle je bitno zao;

4. *Qu'en particulier la loi proposée est en contradiction avec l' esprit et l' existence des lois les plus chères au peuple français* — da je naposeb predloženi zakon oprečan duhu i eksistenciji zakona najdražih narodu francezkomu;

5. „*Qu'elle est en contradiction avec elle-même et avec le but et les principes avoués de ceux qui la proposent* — da je protuslovan sam u sebi, i da je oprječan svrsi i načelom, koja priznavaju sami oni, koji ga predlažu." [1])

Ovim je vrlo znamenitim govorom Carrion-Nizas upravo raztepao i uništio razloge Treilhardove; tako da se je on u protuodgovoru zadovoljio njekimi izlišnimi opazkami, a da se nije ni upustio u samu stvar.

Da je razpust ženitbe u istinu štetan po moral, po ženitbu i po državu najbolje će nevjernikom dokazati statistika. Ja niesam dospio sakupiti data statistička u Francezkoj iz starije dobe, a god. 1884., kad je 27. jula opet uveden razpust ženitbe u Francezkoj, preblizu je, a da bi se moglo statistički što izvoditi. Njeke stvari mogu ipak spomenuti. Kad je francezka revolucija prvi put uvela razpust ženitbe zakonom od 29. rujna 1792. god., još je iste godine razvrgnuto u Francezkoj 20.000 brakova, a sliedeće je godine Paris postao pozorište još veće grozote. Jedna je trećina zakonitih žena protjerana od svoga ognjišta, a na njihovo su mjesto uvedene žene nezakonite.[2]) U Njemačkoj, gdje se s protestantismom udomio i razpust ženitbe, nalaziš strašnih primjera. U Saskoj, najčišćoj protestantskoj zemlji, koja je osam puta manja od Pruske, bilo je god. 1851. 1117 tužba na razpust ženitbe (po jedna na 297 brakova). Superintendant Stier iz Hamburga izriekom veli: „*Es kommt sehr häufig vor, dass die Leute nur darum geflissentlich ehebrechen, damit sie geschieden werdən können.*[3]) U sjedinjenih državah sjeverne Amerike računa se po prieko na godinu po 5000 razpusta ženitbenih. Ima tu i upravo groznih primjera. „Univers" od 4. travnja 1856. god. javlja da je ondje odsudjen mlad čovjek, 29 god. star, što je sklopio

[1]) Izporedi Hirschel. Geschichte der Civilehe in Frankreich. Katolik 1873. str. 513—546.

[2]) Besson, Évêque de Nimes. L' indissolubilité du Mariage.

[3]) Rive die Ehe. Regensburg 1876.

ženitbu uzastopce sa 14 žena, a sa dvjema od njih u vremenu od tri tjedna u Bostonu i Baltimoru. Drugi opet, David Beattyra, zatvoren je, što ga je tužilo u jedan mah 7 zakonitih žena, od kojih je sa svakom živio poprjeko četvrt godine.[1]) U ostalom se dade statistički dokazati, da je velika većina ljudi, koji razvrgavaju ženitbu, takva, da ju razvrgavaju po drugi ili treći put.

Nesumnjiva je istina, da onaj, koji razklimava ženitbeni zez, tim uzdrmava stožere družtva ljudskoga, pripravlja propast narodu i državi. Vječni je dokaz tomu povjest rimskoga carstva.

Vjekovi su prošli, a da se nije čulo u narodu rimskom, da bi ko razriešio ženitbe.[2]) Kad se pak jedanput začelo razkidati ženitbe, začela se pripravljati i propast rimskoga carstva. Zlo je ovo postalo tako obćenito, tako zarazno, da su se razrješavale ženitbe s kakva god razloga. Liepo, ali žalostno nam je ostavio svjedočanstvo Juvenal. On pjeva:

> Cur desiderio Bibulae Sertorius ardet?
> Si verum excutias, facies, non uxor amatur.
> Tres rugae subeant, et se cutis arida laxet.
> Fiant obscuri dentes, oculique minores;
> Collige sarcinulas, dicet libertus, et exi:
> Jam gravis es nobis et saepe emungeris, exi
> Ocius et propera: sicco venit altera naso.[3])

Ali je za to miljenac Mecenata, pjesnik Horac, čovjek sigurno ne stroga života, ali pronicava duha, proročkim rek bi duhom napried kazao propast naroda svoga. „*Foecunda culpae saecula nuptias primum inquinavere, et genus et domos.*“ Kako užasno *inquinavere nuptias et genus et domos*, kršćansko se srce upravo zgraža, kad čita npr. Juvenala (sat. 6.). Ovida, Horaca, Plutarcha i t. d. „*Hoc fonte*“, nastavlja Horac, „*derivata clades in patriam populumque fluxit.*“

Ove su rieči proroštvo i povjest, neumoljan sud providnosti, e da bi bile i uspješna opomena sliepim!

III.

Poznati francezki filosof Théodor Simon Jouffroy († 1842.) učinio je ovakvu izpoviest pod konac života svoga:

„Kad sam imao njekoliko sati vremena, da se predam razmišljanju, na prozoru u tihoj noći ili danju pod sjenom, njeka mi silovita uzrujanost, njeko naprasito ganuće dozvalo u pamet utrnulu vjeru izgubljene mladosti moje, te mi predočilo tamu i praznoću duše i u viek odgadjanu odluku, da je izpunim. Posjetio sam jednoć dobru svoju staru majku i nalazio se pod onim krovom, pod kojim su protekle godine mladosti moje, u krugu onih osoba, koje me nježnom ljubavlju uzgojile, okružen onim stvarima, koje su njekoć tako dirale dušu moju. Sve je bilo takvo, kakvo za djetinstva moga, samo ja, ja sam postao drugačiji. U onoj crkvi, u kojoj sam primio prvu sv. pričest, još se sveudilj prikazuje jednakom pobožnosti sv. žrtva; u onoj kući, u kojoj sam ugledao svjetlo svieta, još se u viek istom prostodušnošću kitilo božično drvce; na onom se groblju još i sad molilo istim pouzdanjem za pokojne prijatelje; sve što me je ljubilo, sve što me je okružavalo, imalo je još isto srce, istu misao, istu vjeru; ja, ja sam jedini izgubio vjeru, ja sam jedini probavio život i ostario, a da niesam znao za što živim; ja jedini, ovako učen, niesam znao; ja jedini, pun nutarnje pečali, bijah prazan, bez svjetla, bez mira, ja jedini bijah nesretan.“[1])

Luka, još si premlad, a da bi Te zaokupile ovakve misli. Mogle bi ove ipak i prekasno doći, jer „Bog se ne da rużiti“.[2]) Za to Te kumim uspomenom onih dana, koje smo zajedno sproveli pod jednim krovom — sjemeništnim —, ter Ti ponavljam: „Ne docni obratiti se ka Gospodinu, i ne odgadjaj od dana do dana; jer će iznenada doći gnjev njegov, i u vrieme osvete upropastit će Te“.[3])

Tvoj prijatelj

Ante.

Godišnjica redjenja.

Mjeseca srpnja običava se dieliti sakramenat sv. reda u većini biskupija. Taj mjesec dakle sieća većinu svećenika na dan redjenja. Taj dan, kad se vraća 25. i 50. put, običava se svečano proslaviti; nu zato ne smije se na nj zaboraviti ni običnih godina. Godišnjicu, redjenja morao bi proslaviti svaki svećenik sv. misom i pobožnim razmatranjem, koje svetosti i važnosti dana odgovara. Zgodne točke za razmatranje za dan redjenja pružaju rieči, koje se kao uvod u praefaciju kod svake sv. mise izgovaraju ili pjevaju. Često ne mislimo na duboki smisao tih rieči, ali na dan redjenja mislimo na nj.

1. Per omnia sæcula sæculorum. Amen. Te rieči su konac „Secreta“ kao i svršetak većine molitva. One nas opominju, da mislimo na vječnost. Mi svećenici izgovaramo rieč vječnost toli često u naših molitvah, kod sv. mise, na propovjedaonici, u školi. Mi obećajemo pobožnim i pokornikom blaženu vječnost u nebu, a griešnikom prokletu vječnost u paklu. Mi pripravljamo u duhovnoj pastvi u obće, a napose na smrtnoj postelji vjernike na sretnu smrt, na odlučni korak iz vremena u vječnost. Kraj svih posala, koje vršimo za tu blaženu vječnost vjernika i kraj svih briga za vremenite stvari,

---

[1]) Rive. n. n. mj. str. 134.

[2]) Repudium inter uxorem et virum a condita urbe usque vicesimum et quingentesimum annum nullum intercessit. Primus autem Sp. Carvilius uxorem sterilitatis causa dimisit, qui quamquam tolerabili ratione motus videatur, reprehensione non caruit, quia nec cupiditatem liberorum conjugali fidei præponi debuisse arbitrabantur Val. Max. lib. 2. a 4.

[3]) Sat. 6. v. 142. sl.

---

[1]) Izporedi Katolik, Mainz 1876. II. str. 287.

[2]) Gal. 6, 7. — [3]) Crkv. 5. 8, 9.

kojim izbjeći ne možemo, ne smijemo zaboraviti na vječnost našu. Dan redjenja sjeća nas na ozbiljno Memento mori! — 10, 25, 40, 50 godina života svećeničkog prodje. Svakim danom rok našega zemeljskoga života postaje kraćim, svakim danom bliže smo smrti, vječnosti. Koliko nam je godina još sudjeno? Moguće, da više ne dočekamo godišnjicu redjenja. Gdjegod suučenici slave 25 godišnjicu misničtva manjka ih više, jer ih je smrt ugrabila. Pa kada starac svećenik slavi 50 godišnjicu misničtva, te je siguran, da od njegovih suučenika tek koji živi. Ovo „per omnia sæcula sæculorum“ neka nam bude na godišnjicu redjenja opomenom na prolaznost života, ozbiljno Memento mori, a ujedno pobudom da umrloj braći reknemo: Requiescant in pace.

2. Dominus vobiscum — Et cum Spiritu tuo! Kako si taj bratski pozdrav kod sv. mise izmjenjuju svećenici i laici, tako si taj pozdrav neka izmjene na godišnjicu redjenja braća svećenici. Gospodin bio je s nami, a neka ostane s nami i nadalje. Gospodin je s nami od dana kad smo kršteni, a osobitim je načinom od dana, kad smo redjeni. Sve štogod smo činili u našem zvanju, sve je to činio Gospodin. Kako bijaše kod „divisio Apostolorum“, tako je svake godine kod novomisnika. Oni podju širom biskupije, oni dolaze u razne okolnosti. Služba svećenika često je različita. Jedan ostaje čitav svoj život u čednoj službi selskog dušobrižnika; drugi ostaje u gradu; treći posvećuje svoje sile učiteljskoj službi; četvrti bolestnikom itd. Neki rade i posluju, da za nje nije ni znati, dočim drugi zvani su na prva mjesta. Svećenici svagdje su nuždni. Svejedno je, jeli svećenik na ovom ili na onom mjestu, samo ako svaki reći može: Gospodin je bio do sada sa mnom i sa duhom mojim! sretan svećenik, komu saviest priznaje, da ga je u svem od dana redjenja vodilo pravo svećeničko čuvstvo. U riečih „Dominus vobiscum“ leži i prošnja za budućnost. Na dan redjenja timi riečmi rekli smo: Pomozi nam i nadalje, da uzčuvamo duh svetog katoličkog svećenstva i da u tom duhu djelujemo. Kod sv. mise izmjenjuju svećenici i puk pozdrav Dominus vobiscum. Ne propustimo, a da ne protumačimo vjernikom kojiput u godini taj pozdrav i da ih potaknemo, da se za nas mole.

3. Sursum corda! Gore srca! i Habemus ad Dominum! Mi smo ih uzdigli Gospodinu. Prirodjena sklonost k zlu, ljudska slabost, razne napasti, nevolje i križevi, duh vremena, okolnosti u kojih živimo, sve to privlači srce naše k ovom svietu. Nu ono ne smije naginjati k zlu, već se ima uzdići k Bogu. Zato: Sursum corda! uzdignimo gore srca i živo se ufajmo! Koli često govore usta naša na koncu „Te Deum“ liepe rieči: In te Domine speravi, non confundar in aeternum. Čitav rad i posao svećenikov mora kazati, da se on živo ufa biti jednom dionikom obećanja Isusovih. Sursum corda k ljubavi prama Bogu i bližnjemu. Tko ima više uzroka, da ljubi Boga iz svega srca, nego li svećenik, koj ne samo, da nauča ljubav božju prama ljudem, već koj sám najveće dokaze te ljubavi prima.

4. Gratias agamus Domino Deo nostro: Dignum et justum est. Uviek i svagdje vriedno je i pravo, da hvalimo Gospodinu, a osobito je godišnjica redjenja, koja nam nalaže dužnost zahvalnosti. Ako promotrimo, što je sve svećenik učinio; uspjehe, koje je u duhovnoj pastvi, u školi ili inače postigao; sve to ga ne smije uzoholiti, već potaknuti da se zahvali Bogu, bez čije milosti to izvršiti nebi mogao. Sa sv. Pavlom mora svaki kliknuti: „Gratia autem Dei sum id, quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboravi: non ego autem, sed gratia Dei mecum“; i upamtiti rieči „Non nobis, Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam.“ Vriedno je i pravo, da često hvalimo Bogu za milosti, koje je napose komu od nas dao, i za križ, koj nam je udielio. Rieči Spasiteljeve, gdje veli, da tko njega hoće sliediti, da se mora zatajiti i križ svoj uzeti na se — idu ponajprije nas svećenike te nas pozivlju, da nosimo križ i da Spasitelja sliedimo. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Odgovor je poznat: Calicem salutaris accipiam et nomen Domini invocabo. Sv. misa za svakog je svećenika najuzvišenija zahvala, pa ona neka nam bude na godišnjicu redjenja žrtva slave, hvale i pomirbe sa Bogom našim.

Preveo J. Šašel

Okružnica državnoga tajnika kardinala Rampolle.

Ovih dana prodrla je u javnost od 22. lipnja t. g. datirana depeša Njeg. Uzoritosti, državnoga tajnika Rampolle na sve nuntije, acreditirane kod vanjskih vlastih. Odmah čim je stožernik Rampolla nastupio svoje uzvišeno zvanje, pisao mu je vrhovni poglavar crkve važno pismo, gdje ga sjeća na pojedine težkoće, koje će imati svladati i gdje mu izriče svoje nazore i misli, koje goji on, te koje će i novi tajnik Njeg. Svetosti imati morati prema pojedinim narodom i vladam velikoga kršćanskoga svieta. Papa mu izjavljuje, da je primio misiju izmiriti crkvu sa vladami i narodi. Od Italije zahtjeva papa teritorijalno souverenstvo kao neodrecivi te neizbježivi uvjet za izmirenje. Dakle daje razumjeti novomu državnomu tajniku, česa se imade on držati u ovom za sada po crkvu i narode najozbilnijem pitanju. Baš iz toga uzroka, a drugo poglavito radi toga, što su razne vlade i razni listovi različito tumačili posljednu alocutiju sv. otca na sv. kardinalski sbor, držanu 23. svibnja t. g., pošilja kardinal Rampolla ovu okružnicu na nuntije kod pojedinih vlada i nalaže, da istu doslovce priobče vladam, kod kojih su ovjerovljeni kao zastupnici sv. otca. Ponajviše naperena je ova okružnica proti talijanskim koli novinarom toli parlamentarcem. Znade se, da su mnogi talijanski listovi koli službeni toli i neslužbeni papinu alocutiju sasma krivo tumačili, te iz mirnoga i blagoga papina govora počeli izvadjati, da se sv. otac sasma odriče

svjetovne svoje vlasti, a zadovoljava se, ako će se samo zakon o garanciji točno vršiti. Takova kriva tumačenja dementira sada službeno depeša kardinala Rampolle, koja u prvom redu nije bila javnosti namienjena. Nota naglasuje teritorijalni souverenitet sv. stolice kao jedini i najnuždniji uvjet njezine nezavisnosti te podpune slobode u vršenju uzvišene misije papinstva. Vatikan se ograničuje na to, da u ovoj noti i sada samo obća i elementarna načela ovoga souvereniteta iztakne, a ne namjerava da prije reda pojedine uvjete u detailu formulira. Izbrojiv nota razne krive komentare koli talijanske vlade i parlamenta, koli novinstva bilo talijanskoga bilo vanjskoga, nastavlja ista: „U prvi mah jedva je moguće shvatiti, da imade ljudih, koji o zbiljno misle, da je papa, izraziv želju da nestane zlokobnoga razdora sa rimskim papinstvom — pazeći dakako na pravednost kano i na dostojanstvo i nezavisnost apoštolske stolice — ujedno odao tajnu svoju nakanu, kao da se kani odreći svjetovne svoje vlasti, koje je lišen nasiljem i nastojanjem tajnih družtava; a to da se misli odreći zato, što taj zahtiev nije direkte spomenuo u onoj kratkoj stavci svoje alocutije, u kojoj o Italiji govori. Da se papine riječi mogu tako nesmisleno tumačiti, to se moraju zaboravljati ne samo prijašnji pače i novi čini pape, koji jasno i nedvojbeno traži pogažena prava apoštol. stolice na Rim i crkvenu državu, već se zaboravlja svetčani prosvijed čitavoga episkopata, koji je jednoglasno izrazio mnienje čitavoga katol. svieta, izjavivši da je svjetovna vlast papina najnuždniji uvjet za vršenje vrhovnog apostolskog zvanja. — — O pravednosti se nipošto nemože govorit, dok opeta papa ne bude uveden u neodreciva prava svoje svjetovne vlasti, u prava koja se temelje na najzakonitijih i najsvetijih naslonih. Nijedan bo vladar bo vladar nemože na svoj teritorijalni souverenitet pokazati veće pravo nego papa posjedom od preko 12 vjekova, utemeljenim dobrovoljnimi pokloni sasma slobodnih naroda, darovi pobožnih vladara, ugovori priznatimi na sveto i neprieporno pravo crkve, a s odobrenjem svih država i naroda, koje su svjetovnu papinsku vlast uvjek smatrale nuždnom za nezavisnost sv. apoštolske stolice, za slobodno proširenje njezinih nauka i za izvršivanje apoštol. službe proti nasilju i potlačivanju budi koje vrsti; posjedom utemeljenim konačno uslugami, učinjenimi ne samo Italiji već i drugim narodom, koji imadu u prvom redu zahvaliti papinstvu onaj stepen civilizatije, do kojega se uzvinuše, te svoje oslobodjenje od barbarskih provala. Ovi i drugi još naslovi, koji bi se mogli iztaći, da se dokaže da je u pravu, papa, što je izdao svoj proglas posljednoj u alocutiji na narode, tako su jasni, da jih ne može oboriti nijedan obični argumenat o narodnom pravu. — — —

Netreba velikoga oštroumlja, da se uvidi, koli je papa, dok je god lišen svoje prave i podpune svjetovne vlasti, na svojem sjedištu samo podanik i gost druge izključivo i u prvom redu souverene vlasti, i da se po tom ma kakovu tim sjenu slobode i nezavisnosti ta vlast i dala, može ta sloboda i nezavisnost vazda faktično vriedjati i dokinuti, ni ne gledeć na to, da ta vlast, koja mu je tu slobodu dala, može ju i svaki čas uzeti. Konačno nebi papa kraj velikoga dostojanstva, spojena s njegovim zvanjem, mogao uspješno izvršavati svoju duhovnu moć nad više od 200 milijona duša svakoga naroda i stališa, o kojih se njeki nalaze i u souverenom položaju, ako ga ne okružava onaj vanjski sjaj, koji mu je Providnost dosudila u vrieme, kada su na razvalinama rimskog carstva niknuli iz krila kršćanstva razni narodi i kraljevine. — — — — —

Dok se tvrdi, da u Italiji nigdje ne ćute potrebu izmirit se sa papom, protuslovi se očito obćemu čuvstvu svih Taljana, koje se u štampi raznijih stranaka i načela izražava tiem, da se je Italija, potlačiv crkvu i papu, sama lišila najjačeg moralnog oslona, pa da se mora učiniti jednom kraj toj nenaravnoj i zlobnoj borbi.

Svatko doista uvidja, da se je Italija, potlačiv papu i crkvu, lišila najjačeg moralnog oslona, koji je neobhodno nuždan svakoj vladi, naročito pako taljanskoj u njezinu žalostnu položaju, da se narod uzdrži na stazi dužnosti, da se uzdrže ona danas toli potresena načela auktoriteta i reda; štite od propasti temeljne institutije države, i konačno da nebude nad glavom naroda visilo vazda neriešeno jedno od najosbiljnijih pitanja, koje dira u vjerske i moralne interese čitavoga svieta, te dozvoljava svakom poslije primjerena riešenja pravo umješavanja i zahtievanja, budući da zakoni, što jih je dala Italija nemogu duhove umiriti. Ako polag svih ovih razloga taljanska vlada sudi, da se nemora odazvat otčinskome pozivu pape, tada bi sva odgovornost pala na tu vladu, te bi morala prestati spočitavati papi stranačko i neprijateljsko držanje proti Italiji, a blagohotno prema ostalim vlastim; taljanska vlada, kada bi htjela raditi otvoreno i pošteno, morala bi prestati prikazivati stranim vlastim apoštolsku stolicu kao poglaviti uzrok razdora, koji donaša toliko i tako ozbiljnoga zla. Vaša Preuzvišenost umoljava se, da ovu depešu pročita ministru vanjskih posala te mu na zahtiev ostavi prepis. Sa čuvstvi najdubljeg počitanja jesam Vaše Preuzvišenosti odani sluga

kardinal *Rampolla.*

Ova ozbiljna nota novoga državnoga tajnika jest bezdvojbe najbolja ilustracija onih okolnosti, u kojih se danas javno mnienje službene Europe nalazi. Ona nije ništa drugo nego kratki izlijev onih uzvišenih ideja i nazora, kojimi je zaodojen slavni nasljednik Grgura VII., Inocenta III. i Bonifaca VIII. Naše je skromno mnienje, koje hoćeš nećeš i nehotice prodire u javnost, da će danas ili sutra — dakle prije ili kašnje — potomci obologa Viktora Emanuela popustiti krotkim nasljednikom miroljubivoga Pija IX. Isti onaj „non possumus“ odjekuje i danas sa palača Vatikanskih.

Nadamo se, da glas vrhovnoga pastira nad Israelom, te uzvišenoga čuvara zemaljskoga Siona, koji bdije nad narodi i zakoni, neće biti glas vapijućega. Zdvojne su okolnosti, u kojih živimo; narod se tare sa narodom, brat se ljuti na brata, od nikuda nade, od nikuda spasa. Svjetlo uljudbe i ljubavi iskrenjega rodilo se u Betlehemu, a nastanilo u vječnom Rimu — gdje prvi apoštol Kristov za ljubav iskrenjega a za uljudbu i dobro čovječanstva izdahnuo na drvetu križa. — Ne bili se naš prosvijetljeni viek izvana, ali izrovan, otrovan iznutra: u srcu u duši, potrudio k izvoru toga svjetla, k vrutku uljudbe i civilizatije da zadobije onaj mir, koga taj sviet dati nemože, da zatraži onu pravdu, koja ima biti vjernim odsjevom vječne i nepromjenljive pravde božje. Insurget gens contra gentem. Audite hoc o populi et intelligite reges.

Gjuranec.

D o p i s i.

Iz Ludbrega. Svečanost sv. apoštola Cirila i Metoda.

Prije nekoliko godina bio sam mjeseca kolovoza u kiselici Rogatcu. Vrlo sam se začudio, vidiv u tom slovenskom liečištu sijaset magjarske inteligencije. Bijaše kraljevo, dne 20. kolovoza. Bio sam ugodno iznenadjen, videć kako se ti magjarski boljari okolo 10 satih u mjestnu kapelicu kupe, gdje su u slavu sv. Stjepana svečanu misu sa asistencijom služiti dali. Kolikim dakle oduševljenjem slavi Magjar uspomenu svoga sv. kralja i apoštola, koj je njegov narod iz barbarstva pridigao i priveo u kolo civiliziranih naroda! To isto čine i Njemci u slavu sv. Bonifacija, Vilibalda, Volfganga, Ruprechta i ostalih vjerovjestnika, koji su sjeme sv. vjere, a s njom i pravu uljudbu medju njimi sijali. A kako da ne slave i Slaveni, ta velika grana evropskog naroda, one muževe, koji su kano vjerovjestnici sjeme svete vjere medju njima sijali, koji su je priveli k pravoj uljudbi i udarili temelj njihovoj književnosti i svakom naobraženju!

Dne 5. o. mj. širila se je dalekim slavenskim svietom velebna svečanost u slavu tih sv. muževa, s kojima se svaki Slaven isto onako ponosi, i sa dubokim čuvstvom zahvalnosti i počitanja njihovo sveto ime spominje, kao što to i ostali narodi spram svojih vjerovjestnika čine. Čitamo iz novina, kako se je velebna svečanost slavenskih apoštola, sv. Cirila i Metoda rečenog dana na mnogih mjestih naše domovine upravo sjajno obavljala. Pošto je ta svetkovina i u našem mjestu dostojno obavljena bila, a nigdje ne čitam, da bi o tom u javnih glasilih ma koje slove spomenuto bilo, stoga me evo, da o toj svečanosti koju kažem.

Već prediduće nedjelje naviestio je ovomjestni župnik, veleč. g. Binder uzvišenost te svečanosti, pročitav puku pismo sv. otca Leona XIII., koje o toj svečanosti govori, i pozvao svoje župljane, da prisustvujuć toj svečanosti, i oni pokažu, koliko počituju i slave one muževe, koji su u naših slavenskih krajevih kršćanskoj vjeri prvi temelj udarili. To isto učinio je i prevriedni njegov duh. pomoćnik M. K. Koliko je nabožnosti i pregnuća u našeg puka za sve, što je sveto i uzvišeno, to se je vidilo dne 5. ovog mjeseca, jer je crkva u jutro kod prve sv. mise i u 10 satih kod druge svečane mise dubkom puna bila, kao što to samo u velike blagdane biva. Već ranom zorom javilo se je našemu puku gruvanjem mužarâ, da će se toga dana riedka svečanost slaviti. Ta se je pucnjava cielog poludneva često opetovala, a sviet je hrpimice hrlio, da prisustvuje svečanoj sv. misi, koju je domaći župnik uz asistenciju susjednih svećenika služio; da čuju krasnu dvopjesmu pučku misu, koju je ovomjestni mladi sviet u velikom zboru skladno odpjevao, i da slušaju krasan govor ovomjestnog duh. pomoćnika, rievnog g. M. K. gdje iztiče riedke krieposti i vrline tih ugodnikâ božjih, kako su Slavene ljubili, za nje sve žrtvovali, i za nje vrlo mnogo, dapače isto progonstvo trpili. Osobito nas je ugodno zatekla ona partija njegova govora, gdje spominje, da je slavenski jezik svet, jer je od živućih jezika jedini, kojim se služba božja obavlja, a tu prednost pribavili su našemu jeziku sv. braća, Ciril i Metod; — pa stoga poziva svoje slušatelje, da toga sv. jezika bogomrskimi psovkami, kletvami i inimi griesima ne pogane. Da ova riedka svečanost što većim utiskom na nabožna čuvstva djelovala bude, izkitio je rievni rečeni duh. pomoćnik našu crkvu, kako je samo najviše mogao. Veliki žrtvenik bijaše u jednom zelenilu, vas u svietlu i u sjaju od mnobrojnih voštanica.

Saobćujuć ove redke slavnom čitateljstvu „Katoličkog lista“ kličem slavu revnom našem svećenstvu. Živili!

X.

Veleučeni gospodine uredniče!

Molim sljedeće redke u Vaš list uvrstiti.

U 29. br. „Katol. Lista“ stoji u rubrici „književno družtvo sv. Jeronima“, da je revnim nastojanjem gosp. školskoga nadzornika Stjepana Grotića u Gospiću stupilo 25 učiona u članove III. reda družtva sv. Jeronima. U to čislo nanizana jest i učiona u Zavalju. Istini za volju mi je reći, da je učiona u Zavalju, čijim bilo da bilo nastojanjem nećemo ovdje izticati, stupila jošte godine 1885. u broj članova III. reda sv. jeronimskoga družtva, te obćina pod sadanjim načelnikom izplatila za istu, kao moralno tielo 10 for. koje sam ja pokojnomu predsjedniku, presvjetlomu g. Tomi Gajdeku odpravio. U Danici od god. 1887. dolazi učiona u Zavalju ubilježena medju članovi III. reda. — Što se tiče inih učiona u br. 29. navedenih, nije moj posao razglabati.

Primite, veleučeni gospodine doktore, izraz moga veleštovanja

Zavalje dne 24. srpnja 1887.

Povjerenik družtva
Krišković,
podacidjakon i župnik.

Viestnik.

Zagreb. Prošle nedjelje dne 24. srpnja zaredio je presv. gosp. posvećeni biskup, Franjo Gašparić sliedećih 19 djakona u svećenike zagrebačke nadbiskupije: Bočkaj Ivan, Boričević Stjepan, Cerovac Stjepan, Crnajšek Vatroslav, Čvek Gjuro, Glojnarić Franjo, Haberle Vatroslav, Jemeršić Ivan, Jurišić Nikola, Kempf Ljudevit, Kućas Rok, Lobe Isidor, Marinović Franjo, Matošić Franjo, Mrzljak Petar, Plivelić Stjepan, Seigerschmied Matija, Šalić Stjepan, Vojsk Vjekoslav.

Od svršenih 24 bogoslova 4. godine radi nedostignute propisane kanon. starosti, gg. Radovanić Desiderij i Živoder Ivan redjeni su u djakone; a g. Pavlović Josip samo u subdjakone.

Dvojica jošte preostale gospode neprimiše jedan radi mladosti, drugi radi bolesti nijednoga većega reda.

Kako se dakle vidi, ljetos je liepi broj mladih svećenika širom nam domovine razposlan, u vinograd Gospodnji, da uči, kori, savjetuje, tješi i opominje narod svoj. Bilo sretno i koristno koli njima toli narodu kršćanskomu!

— (*Pregled statistički europejskih škola.*) Pošto je školska godina na izmaku, biti će zanimivo vidjeti, koliko polag „Repertoriuma Pedagogik", koji je izdao najnoviju štatistiku školstva, imade u pojedinih država škola.

1. U Njemačkoj sa 43. milijona stanovnika, imade 60.000 škola sa 6. milijona djaka. Na pojedinoga državljana pada teret od 1·18½ for.

2. U Francezkoj sa 37 milijona stanovnika imade 71.000 škola sa 5 milijona djaka. Na žitelje pada trošak 59 novč.

3. U Španjolskoj na 17 milijona stanovnika dolazi 29.000 škola sa 2 milijona djaka. Na pojedinoga državljana trošak 56 novč.

4. U Austro-Ugarskoj monarkiji sa 37 milijona stanovnika imade 29.000 škola sa 3 milijona djaka. Trošak na glavu 67 novč.

5. U Englezkoj sa 34 milijona stanovnika imade 56.000 škola sa 3 milijona djaka. Trošak na pojedinca 74½ novč.

6. U Italiji sa 28 milijona duša imade 47.000 škola sa 2 milijona djaka. Teret na pojedinoga državljanina iznaša 33 novč.

7. U Ruskoj sa 74 milijona duša imade 32.000 škola sa 1 milijon djaka. Trošak na glavu 11 novč.

— Dne 24. o. mj. umro je Marijan Hemen župnik u Gor. Bogičevcih. R. i. p.

(*Republika Kolumbija i papin jubilej.*) Razni katolički narodi na razne načine natječu se, kako da što radostnije proslave pedesetgodišnji jubilej sv. otca. Mnogo se toga čini, al najviše je sve to privatne naravi. Država Kolumbija, mala republika velike Amerike odlučila je službeno kod ove rijedke svetčanosti sudjelovati i u tu svrhu je 10.000 pesova (kolumbijski novac) komora republikanska odlučila. Odluka vlade je po komori primita i potvrdjena u Bogoti 17. svibnja 1887. Podpisani su: predsjednik M. A. Caro, Jose M. Rubio, podpredsjednik, i Manuel Brigard i Robert knez Narvaec kao tajnici.

Veleč. gosp. Karlo Jambrečak, župnik brdovački darovao je 5 forinta za „Petrov novčić" Živio!

Javne zahvale.

Slavni upraviteljni odbor pedag. književnog Sbora Zagrebu, poslao je na dar liep broj knjiga izdanih od istog sbora, od svih, koje je našao u svojoj zalihi, po jedan iztisak, Franovačkom Sjemeništu u Sinju —, Države Presvetoga Odkupitelja. Na ime istoga podpisani od srca blagodari, i pred svim hrvatskim občinstvom zahvaljuje; priznajuć da je isto Sjemenište podužено na vjekovitu harnost.

U Sinju na 10. srpnja 1887.

O. Petar Krstitelj Bačić,
m. upravit. franov. Sjemen. Redo-države
Presvetoga Odknpitelja.

Presvietli i prečastni gospodin biskup Senjski Dr. Juraj Posilović prigodom dieljenja sv. potvrde u mjestu Prezid, kotara čabarskog, dne 3. t. mj. veledušno dostojao darovati župnoj crkvi sv. Vida za novi žrtvenik liepu svotu od 50 for.

Na tom plemenitom daru Njegovoj Presvietlosti, najmilostivijemu otcu i nadpastiru taj čas i za vazda, ovaj bogoljubni puk i harni župnik najusrdnije se zahvaljuje.

Prezid, 5. srpnja l. 1887.

Rade Vlašić,
župnik.

Presvjetli gosp. Dr. Juraj Posilović, biskup senjski i modruški darovao je dne 6. srpnja t. g. prigodom svoga kanoničkoga posjeta i dielenja sv. sakramenta potvrde u Brodu na Kupi: 50 for., kao podporu za nabavu novoga velikoga oltara u ovdješnjoj župnoj crkvi.

Za ovaj toli liepi dar usudjujem se ovim putem najsrdačnije pohvaliti se našemu milomu nadpastiru.

Dobri Bog neka obilno naplati toli liepu blagodarnost, a ja ću se s mojim dobrim pukom sve to većim žarom i oduševljenjem moliti Bogu: „za našega dičnoga biskupa Jurja."

U Brodu na Kupi 9. srpnja 1887.

Mate Cvetko,
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 31. U Zagrebu, 4. kolovoza 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.[1])

Piše Dr Gustav Baron.

(Dalje.)

Kao kršćani, a napose kao vjestnici i zastupnici nauke Kristove, nosimo mi svećenici u duši svojoj uvjerenje, da je Isus Krist i sv. vjera njegova najveće blago, što ga sviet ima, i jedini sigurni temelj vječnomu spasu i zemaljskomu blagostanju toli za svakoga čovjeka pojedinca koli i za svaki narod i državu, te da nema većega zla ni veće nesreće ni za ljude pojedince ni za narode, nego li je odpad od sv. vjere Kristove. Ovo uvjerenje, koje mora da proniče um i srce svega svećenstva, nalaže takodjer svemu svećenstvu solidarnu dužnost, da se diže kao jedan čovjek, kad se radi bud o tom, da se odbiju i neštetnimi učine napadaji proti svetinjam vjere Kristove. U vršenju ove solidarne dužnosti ima svaki svećenik prema svomu djelokrugu svoj diel; ali taj diel ima biti tim veći, čim je više mjesto, što ga zaprema u crkvi Božjoj, čim mu je znamenitiji u crkvi i državi upliv i čim veća leži na njem odgovornost za duše krvlju Kristovom odkupljene. Ova solidarnost svećenika u obrani sv. vjere valja da bude tako obćenita i u svih prilikah privatnoga i javnoga života tako izrazita, te će svatko, tko bi samo i pomislio dirnuti koje pravo ili kakovu svetinju vjere, već u napried znati i osjećati, da će se proti djelu njegovu podići složan glas i rad svega svećenstva dotičnoga budi kraja budi naroda. Izpunjenje ove dužnosti nije samo djelo svećeničko, već je to u najodličnijem smislu i djelo patriotičko, djelo, na koje je pozvan svaki zvanja si svoga svjestan kršćanin, ali u kom valja da prednjači svećenstvo. Jer pada li ili ruši li se u narodu sv. vjera, nuždno padaju s padom vjere i sve one gradjanske kriepost, na kojih počiva ugled, sigurnost, sreća i blagostanje toli vladara koli naroda. A obratno se posve zgadja, kad se napredkom vjere učvršćuje u narodu kraljestvo Božje; jer na učvršćenom kraljestvu Božjem i na pravici, koju ono daje, niču same sobom sve one vladarske i gradjanske kriepost, koje učvršćuju priestolje vladarom, a stiču pravicu i sreću narodom. Nije bo badava rekao naš Spasitelj: „Quaerite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus, et haec omnia (t. j. zemaljska dobra) adjicientur vobis“ (Matth. 6, 33.).

Budemo li mi svećenici savjestno, požrtvovno branili i učvršćivali u narodu sv. vjeru Kristovu, nedvojbeno nećemo ostati osamljeni u toj borbi i u tom radu svojem. Jer će se pod barjak Kristov, koji je i barjak sreće naroda našega, prikupljati svi oni plemeniti članovi staleža svjetskoga, koji u vječnih zakonih istine, ćudoredja i pravice nalaze i pravilo radu svomu i temelje sreći naroda svoga, t j. kojim je kršćansko ime ne samo zabilježeno u krstnoj knjizi, već i izraženo u cielokupnom im radu i životu. Na ovakove muževe valja da se osvrćemo osobito onda, kad nastaje pitanje, u čije ruke da se položi udes naroda budi cieloga budi pojedinoga mu diela. Jer budimo sigurni, da se neće iznevjeriti narodu, tko ostaje vjeran Kristu; a pod ni jedan uvjet ne očekujmo, da će u svakoj kušnji i pod svaku žrtvu braniti prava naroda i vršiti dužnosti naprama narodu, tko gazi prava Božja i ne vrši dužnosti religiosnih — ne očekujmo značajnih otačbenika, gdje ne vidimo značajnih kršćana.

Po svoj će prilici na ove rieči uzdahnuti mnogi svećenik i svjetovnjak: ele kako je malo ljudi, koji kraj potrebitoga znanja zasvjedočuju radom i životom svojim tako čist kršćanski i otačbenički značaj, te ih možeš smatrati vried-

---

[1]) Vidi br. 25.

nimi i doraslimi, da vode rieč u javnom životu i odlučuju udesom naroda! Zaista opravdan vapaj, ali i pojmljiv svakomu, tko samo malo promotri atmosferu, u kojoj živimo ne samo mi već i drugi narodi, a napose tko uvaži, kako veliki diel novinstva i dnevne literature reć bi truje zdravo mišljenje i osjećanje ne samo odraslih već i mladeži, te mjesto da utvrdjuje upravo siše i čupa iz srca i života čitatelja svojih vječna načela istine, ćudoredja i pravice. Motreći i uvidjajući to nevoljno stanje duboko mora da se zamisli svaki ozbiljni patriota, a napose svaki za vječne i zemaljske probitke naroda svoga oduševljeni svećenik, te da potraži toj nevolji lieka.

Mi smo sa svoje strane duboko uvjereni, da će toj nevolji i moralnoj bolesti najprije i najlaglje pružiti liek svećenstvo, ako bude 1. ponajprije ono samo izpunjivalo svagda i svagdje sve svoje učiteljske i svećeničke dužnosti, i 2. ako bude u zajednici sa čestitimi svjetovnjaci ulagalo sve sile i sav upliv svoj, da sv. vjera Kristova nadje svagdje sa državne strane zasluženu zaštitu te pronikne blagoslovnim uplivom svojim sav uzgoj mladeži i sve državne institucije. Prve nam točke ne treba dalje razpredati. pošto smo ju već iztaknuli u prediducih člancih. Glede druge točke pako valja da uvažimo, kako dan danas državne institucije ovise ponajglavnije od sabora, sabori od javnoga mnienja naroda, a javno mnienje od novinstva. Za to scienimo, da bi svećenstvo, a s njime i svi svetoj vjeri i domovini svojoj odani svjetovnjaci imali nastojati, da se podigne u Hrvatskoj takov politički dnevnik, koji bi uz vjernost prema kralju jednakom vještinom i odlučnošću zastupao i branio prava i interesse sv. crkve i naroda Hrvatskoga te učvršćivao u narodu tako ljubav za domovinu kako za sv. vjeru Kristovu. Urednici takovu listu imali bi biti muževi, koji su srcem, radom i životom i kršćani i Hrvati te koji poznadu u svih tančinah toli povjest i prava Hrvatske koli i povjest i prava crkve Kristove, tako da se pisanjem njihovim ne bi mogao smatrati povriedjen niti čestit Hrvat niti čestit kršćanin. Ovakov list razgranjen širom ciele Hrvatske odstranjivao bi malo po malo iz intelligencije naše mnoge krive pojmove o crkvi katoličkoj, te bi stojeći na vječnih načelih istine, ćudoredja i pravice čistio i brusio značaje i u narodu utvrdjivao uvjerenje, da mu je udes samo tada u sigurnih rukuh, ako ga povjerava muževom, koji su radom i životom zasvjedočili čist i hrvatski i kršćanski značaj te koji tako, jer su vjerni Bogu, davaju jamstvo, da će ostati i vjerni kralju i narodu svomu. Bečki „Vaterland“ mogao bi biti po prilici uzor ovakvu poličkomu dnevniku za Hrvatsku.

A kako da dodjemo do takova političkoga dnevnika? — Neka se sastane njekoliko svjetovnjaka i svećenika, koji se nješto više razumiju u politiku, a koji su svim srcem odani sv. vjeri i sreći naroda svoga. Predmet viećanja neka im u jezgri bude: 1. kakov program da se udari takovu dnevniku; 2. koji bi muževi bili dorasli toli znanjem koli vjerskim i hrvatskim osjećanjem svojim, da preuzmu uredničtvo; i 3. kako da se namakne novac. koji je u tu svrhu potreban. Uglave li se prve dvie točke, tad se valja glede treće točke obratiti na hrvatski episkopat, na hrvatsku aristokraciju i na druge hrvatske crkvene i svjetske mogućnike, da obilnijim materijalnim prinosom ustroje glavnicu za ovakov dnevnik potrebnu. Ta bi glavnica imala biti oveća; jer treba nastojati, da obstanak listine ne bude ovisan od predbrojnika, a ujedno da bude list što više razširen i za to što jeftiniji. Na djelo dakle! Odužit će se Bogu i narodu svom, tko udari prve temelje ovakovu hrvatskomu političkomu dnevniku. Važan i blagoslovan su missionar u naše vrieme dobre novine, tim važniji, čim više ima u svietu zlih novina. Za to na posao, i to čim prije, da ne bude prekasno!

Misleći na daljnje dužnosti, što ih imamo solidarno svi svećenici, dolazi nam na pamet „*domus sacerdotum emeritorum*“, dom za nemoćne svećenike, kojega nema nadbiskupija Zagrebačka, a koji bi ipak ovoj nadbiskupiji dolikovao i potreban bio. Razumievamo pod tim takovu kuću svećeničku, u kojoj bi svećenici, koji ne mogu više službovati, mogli imati za što manju novčanu odštetu pristojan te staležu svećeničkomu dolikujući stan, koštu i podvorbu uz sve uvjete, koji bi prijali i zdravlju fizičkomu i spasenju vječnomu dotičnih svećenika. Potrebu takova svećeničkoga doma lasno ćemo uviditi, ako samo nješto razmotrimo. Poznato je, kako je malena mirovina nemoćnih svećenika; a znamo i to, da mnogi svećenik doživi i stare dane, a da si nije ništa pričuvao. Mnogi si ne pričuva ništa, jer ne može radi slabih dohodaka; a mnogi si opet ne pričuva ništa i kraj dobrih dohodaka, jer viškom beneficijalnih dohodaka briše suze sirotinji i podupire dobre svrhe. Siromaštvo ovakova svećenika nije sramota, već dokaz čestitosti svećeničke: A za to upravo zaslužuju ovakovi svećenici, da im se u dane nemoći njihove, kad više službovati ne

mogu, olahkoti život te ih se ne prepusti tudjoj milosti ili nemilosti. A eto pomenuti dom svećenički bio bi u tu svrhu zgodno i dostojno utočište. Jer u uredjenom takovom domu mogao bi nemoćni svećenik imati stan i svu obskrbu za kakovih dvie ili tri sto forinti; a ostali višak mirovine ostao bi mu za odjeću i druge sitnice. Tako bi nemoćni svećenik i kraj malene mirovine bio oslobodjen materijalnih briga te bi u zajednici sa ostalom si braćom mogao dostojno sprovoditi staračke dane. A i duševna strana ili vječni spas dotičnih svećenika našao bi u ovakovu dobro uredjenome domu utješno utočište. Jer prelazom u takov dom prestale bi same sobom razne duševne pogibelji, kojim je možda pojedinac živući u svietu bio izložen; dapače upravi doma imala bi biti jedna od najsvetijih dužnosti, da skrbeći se za materijalnu stranu ne propusti skrbiti se i za duševnu stranu svojih ukućana. Što više, ovakov svećenički dom u gradu Zagrebu mogao bi biti tako uredjen, da bi svećenici dolazeći u Zagreb, mjesto da idu u gostione, mogli u njem za primjerenu odštetu dobiti stan i hranu. A svećenstvo zagrebačko moglo bi u ovakovu domu imati najzgodnije mjesto, gdje da se sastaje te bratskim razgovorom i dogovorom izmjenično bodri i kriepi u idealih svetoga si zvanja. Nu dosta o tom! Što rekosmo, rekosmo u tu svrhu, ne bi li koga potaknuli, da se iz ljubavi napram svećeničkoj braći svojoj digne i na tom radit počme, da se u Zagrebu sagradi dostojan dom svećenički: *domus emeritorum sacerdotum*. A dužnost svega svećenstva ove nadbiskupije biti će, da solidarno podupre ovakovo poduzeće. Dao Bog što prije!

(Dalje će sliediti.)

Bog u povijesti.

(*Priobćio kanonik Lehpamer.*)

Kako je u parcielnoj povijesti zabludio profesor Dr. Fr. Spevec, držeći se stranačkoga, bezvjerskoga principa: tako se može sgoditi i povjestnikom u obće koji studiraju ili predavaju ili predavaju povijest, naime da dodju u napast te subjektivno svoje ili koje stranačko stanovište uzmu za podlogu prosudjivanju i malenih i velikih sgodâ ovoga svieta, — da neće da vide i spoznadu niti u pojavih prirode, niti u sgodah roda čovječjega onu diljem provadjanu istinu kršćanske vjere: „Bog uzdržava i ravna s a v ovaj sviet prema bezmjernoj mudrosti, dobroti, svetosti i pravičnosti svojoj.“

Proti otoj bludnji i strančarstvu povjestničkomu napisao je glasoviti, sada već pokojni publicista D r. F r. S c h u s e l k a, kratku a veoma zanimivu razpravu, koja bje pod gornjim naslovom otisnuta u spisu: „Neue Weckstimmen“, Wien, St. Norbertus- Buch- und Kunstdruckerei, 1886.

Evo iste razprave u prevodu.

Nekomu svetcu činilo se za čudo, što se u bogoslovju nastoji, da se nadju dokazi za bitisanje Boga. Po svetčevu mnienju bilo bi to saavim suvišna stvar, kojom da se samo vrieme trati. Da živi Bog, to da se razumije samo po sebi, a ne treba tek dokazivati, još i manje, nego li, da ob dan sunce sjaje.

Učitelji bogoslovja nebi se za stalno ni baviti imali otim pitanjem, kada nebi bilo ljudî, koji niječu Boga. Ali na žalost svieta, broj takovih ljudî biva danomice sve veći. Njemački filosof „des Unbewuszten“, Hartmann, htjede takove ljude o r a z u m i t i, kako da si oni postanak i trajanje svieta misliti mogu — bez Boga. Tko rado pleše, njemu je i fućkanje dovoljna glasba; a komu je drago, da nebi bilo Boga, i to još takova, koj sve vidi, što čovjek čini ili propušta činiti, pak i hoće da čovjeka na račun pobere — takovu čovjeku lahko je nabajati, da ime i biće „Bog“ spada samo medju maštanja savladanih vremenâ.

Nu nije baš treba što o Hartmannu i predšastnicih njegovih znati i čitati, a da se čovjek kadkada pomete u pitanju o Božjem bitisanju i vladanju. Ono mnogo zla što je na svietu, to zavadja ljude u bludnju. Ne znadu si toga spojiti sa Božjom mudrošću, pravičnošću i ostalimi Božjimi savršenostmi. Ako bitiše Bog dobrostiv i svemoguć: zašto imade toliko nemoćnih i bolješljivih ljudî koji su se narodili takovi te nisu sami nevolji svojoj krivi? Nesreća progoni gdjekojega čovjeka, radio on ovako ili onako. Bitiše li razuman Bog: zašto da prirodni koj dogodjaj razori mnogo toga, što je Božja svemoć stvorila, te bi ljudem za uzdržavanje života njihova nuždno bilo? Ako jest pravičan Bog na nebesih: kako to, da njekoje ljude, premda su po običnom mnienju pošteni i radini, neprestana nesreća bije, dočim su drugi, kojim se svašta prigovoriti može, vazda srečni? Što se u povijesti narodâ doživilo toliko strahotâ od kobnih dogadjajâ, da je povijest svieta toli puna činâ krivice, okrutnosti, biesnih te krvavih razmiricâ: to zavadja mnoge do drzovitoga mnienja, da time biva ne moguće, vjerovati u vladanje Božje providnosti, vjerovati. da svietom upravlja biće, kojemu je ime Otac nebeski. — Ali prilike ove, na koje se često tuži, u istinu su takove, da su posljedci nesavršenosti prolaznih bićâ, posljedci suraza u faktičnih, socijalnih odnošajih, posljedci nerazbora i obijesti, pokvarenosti narave čovječje, napokon posljedci i kazna grieha. Kada se osbiljno i savjestno prosudjuje individuelni udes, uvidja se i to, da zlo na koje se tuži, upravo svjedoči za ljubežljivo i mudro vladanje svietom, — uvidja se, da je sva ona individuom i narodom zadana huda kob baš izvrstna škola, u kojoj

Bog individua i narode koji se u griješnoj obsjeni od njega udališe, proti njemu pobuniše, hoće da osviesti i poboljša, te k sebi opet privede, pak ovu svrhu da Otac nebeski i sbilja kod pojedinih individuâ i narodâ polučuje.

Jedan od glavnih razlogâ, što je u udesu pojedinih ljudî i narodâ naći toliko nevolje, sastoji se u tom, da su ona tri faktora djelovanja čovječjega: *znati, hotjeti* i *moći* ne samo riedko u primjerenoj harmoniji, nego su ponajviše u sukobu, kojim se postignuće dobra osujećuje i mnogo zla uzročuje. Mnogi neumiju spoznati, što bi im bilo spasonosno ili bez česa ne mogu uspieti, a ne znadu ni pravim putem okrenuti; drugim, koji što je pravo umiju i uvidjaju, manjka volje, raditi prema uvidjavnosti; još više je njih, kojimi ne manjka ni znanja ni volje, ali ne imadu moći da izvedu ono dobro što ga spoznavaju i hoće. Ovo valja, kako rekoh, jednako ob onih, koji samo za svoj i obitelji svoje udes skrbiti imadu, pak i ob onih, kojim je povjereno upravljati sudbinom čitavih narodâ; kod jednih i drugih uzročuje oprijeka medju „znati, hotjeti i moći", da im podhvati ne podju za rukom, da im uzmanjka sreće, a nesreća mah preuzme. To je činjenica, koju povijest posvjedočuje. Nu ova činjenica, mjesto da bi čovjeka imala odmaknuti od Boga, napućuje ga dapače, neka se uteče k njemu, u koga je znati, hotjeti i moći kao najsavršenije znanje, najveća svetost i moć u najpodpunijoj harmoniji sdruženo. Ovo na nauci crkvenoj osnovano uvjerenje potvrdjuju podatci iz životopisa pojedincâ, pak i povijest sveobća. U jednoj povjesti vidi se djelovanje ravnajuće ruke Otca nebeskoga; pak se vidi i to, da je do pojedincâ i narodâ, je li ona ruka blagosiva, ili kazni, — nu da je svakako ruka premudroga, svemogućega i ljubežljivoga Otca nebeskoga. Životopisci i historici obično ćavaju obzirom na to, kako se oti nesrećni doživljaji odnose naprama Božjoj providnosti, presudu svoju izreći navlastito po tom, kako ih se što momentano dojmilo, mjesto da prije svega uvaže, što se je prije sgodilo, a što poslije; pa s toga biva, da mnogi ovaj ili onaj dogadjaj bude osudjen kao zlo, koje da se sa Božjom providnošću ne slaže, dočim uzroci i učinci dokazuju baš protivno, koje je i kako liepo. Svaki čovjek doživi koješta, što mu se za onaj čas čini da je veliko i ubitačno zlo, jer mu zadaje ljutu bol: a razmatrajuć sve potanko, malo poslije uvidja, da mu je udieljeno dobročinstvo i milost; bol pako njegova obrati se u radostnu hvalu. Pak isto tako imade i u povijesti svieta dogadjajâ, koji ako se motre površno, prikazuju se kao pogubno zlo, dočim uzroci i učinci dokazuju, da je njimi Bog, premudri vladalac svieta, polučio ljubežljivo uzvišene, dobrotvorne ciljeve.

(Dalje će sliediti.)

Samoubojstva u starom Zavjetu*)

K. J. Wohlmuth.

(Konac.)

Razmotrimo ova samoubojstva.

a) — Zambri ubiv kralja Elu zakraljeva u Izraelu, nu od naroda izabrani kralj Amri zače ga obsjedati u Thersi[1]), gdjeno Zambri sedmodnevnomu svomu kraljevanju učini konac spaliv se s dvorom kraljevskim. — Sličan svršetak kraljevanju pripovieda priča o Sardanapalu, kralju assyrskom.[2]) Kakav je život vodio taj Sardanapal, odaje priča opisujuć ga kao ženskara, odanog putenosti.

Da nas sličan svršetak navede na zaključak, da je i život ovih kraljevah bio sličan, nebismo jamačno mnogo pogriešili. Kraljestvo Judino imalo je u Jerusolimu velebni hram pravoga Boga, a ipak se je zakorjenilo štovanje kananejske božice Ašere.[3]) Toj bi se božici izkazivalo štovanje bludnošću, jer je bila Kananejcem ono, što Grkom Aphrodita, a Rimljanom Venera.[4]) Ako je takov grieh mogao vladati u Jerusolimu, zar da je u kraljestvu Izraelskom vladalo veće ćudoredje, gdje su se i podpunom kumirstvu podali za Jeroboama?[5]) Nu stoji pisano, da po čem tko grieši, po tom biva i kažnjen[6]) — a za blud, — da je oganj.[7])

Ako bismo dopustiti smjeli pohotnost kod Zambrija, to nas okolnost, što si je Ptolomej život uzeo zato, jer su ga nazivali izdajicom, dovadja, da mu pripišemo lakomost. A i punim pravom, buduć je obće znano, da se izdajice kupuju, a da su na izdajstvo pripravni, kojim sjaj zlata može zabliestiti oči. Tá, glava svih izdajica, jer izdajica Boga svoga, zahtievao je novac i primio pogodjenih 30 srebernikah.[8])

Slavno je vladao narodom židovskim sudija Gedeon[9]) pak zato narod njega htjede učiniti kraljem, nu on to odbije za se i za svoje potomke, želeći, da bude jedinim Gospodarom narodu Gospodin Bog.[10]) Po smrti Gedeonovoj svih sedamdeset sinovah Gedeonovih osta

*) Vidi broj 26. „Katol. Lista."

[1]) Cf. III. Reg. 16. 16. s

[2]) Cf. Maspero. Poviest iztočnih narodah u starom vieku, preveo s francezkoga Gavro Manojlović. str. 271.

[3]) Cf. III. Reg. 14. 24—15. 12. s.

[4]) Cf. Zschokke. Historia sacra A. T. p. 140.

[5]) Cf. III. Reg. 12. 28.

[6]) „Per quae peccat quis, per haec et torquetur." — Sap. 11. 17.

[7]) „Ignis est usque ad perditionem devorans, et omnia eradicans genimina." Job. 31. 12.

[8]) „Abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad principes sacerdotum, et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quaerebat opportunitatem, ut eum traderet" i. e. Jesum. — Matth. 26. 14—16.

[9]) „Quievit terra per quadraginta annos, quibus Gedeon praefuit." — Judic. 8. 28.

[10]) „Non dominabor vestri, nec dominabitur in vobis filius meus, sed dominabitur vobis Dominus." — Judic. 8. 23.

vjerno rieči otčevoj, nu što se usudi sin slobodne, usudi se sin robinje bez ikakvog prava, jer sin priležnice[1]) nemože imati jednakog prava sa sinovi žene iliti suprugе. Diže se Abimelech, ter htijuć postati otcem kraljeva prema značenju svog imena, predobi pomoćju roda svoga Liehemite, a dobiv od njih novaca skupi klatež u vojsku, i zavlada narodom kao samovladaoc, pošto si vlast oskvrnu još i rodoskvrnim umorstvom braće, koju na jednom kamenu poubija.[2])

Što neučini Gedeon, koj bje odlikovan tim, što zagleda licem u lice Rieč nebeskoga Otca[3]), to učini Abimelech, — Gedeon hoće, da gospoduje nad narodom Bog, — Abimelech sbacuje to gospodstvo, pak ga sebi zasvaja.[4]) — Nu osveta sliedi[5]), jer Gospod revnuje za slavu svoju.[6]) — Dá, nezvan htjede, da zamieniš gospodstvom Svevišnjega, evo „carstvo smrti razbuči se tebi u susret, budi pred tobom orijaše. Svi knezovi zemlje dižu se sa prestolja svojih, svi knezovi naroda, svi odvraćaju i govore tebi: i ti si pogodjen kako i mi, nam si postao sličan, povaljena je u carstvo smrti oholost tvoja, srušila se je tvoja lješina, prostire se pod tebe pljeva, i pokrivalo tvoje su crvi[7]); — da pogodjen si kamenom ti, koj si na kamenu začeo svoje gospodstvo[8]) — pogodjen si u glavu, koj si glavu dizao, da gospoduješ na narodom odabranim, povaljena je tvoja lješina, kojom si htio, da zamieniš Gospodstvo Božje, jer tko se uzdiže, bit će ponižen.[9])

b) — Achitophel bio je savjetnik kralja Davida, savjetnik uvažavan.[10]) Kad se je Absolom pobunio proti svomu otcu, da mu otme kraljestvo, odpade Achitophel od Davida, te posta savjetnikom Absolonovim. Kao takav dade savjet, kako bi Davida i njegove pristaše najlaglje uništio, i da je Absalom savjet posluhnuo, zlo bi bilo izpalo po Davida. Ali Bog neda da se savjet opakih uvažava.[1]) Videći dakle Achitophel, da mu savjet Absalom neprima, pobieže u svoj dom, ter se obiesi, da tako na se strovali prokletstvo[2]) postav pralik Jude[3]) radeći o propasti onoga, koj je bio pralik Krista Gospodina.

Ovo se je sgodilo u slici, nam za opomenu. — —

Pojedinca stiže udes prema tomu, kakova je njegova vjera u Boga — (*b*) — i njegov život — (*a*). Nu i ciele narode stiže udes prema tomu, kakova je njegova vjera i život u većini njegovoj. Propast i procvast narodah nesgadja se poglavito s okolnostih vanjskih, — Bog je, koj ravna.[4]) — On je, koj narode diže do blagostanja ako u njih cvate vjera u kriepostnom životu. Nasuprot, gdje nevlada ljubav k Bogu i vršenje njegovih zapoviedih, samo vlada ljubav k svietu, ali vlada i gospoduje: pohota tiela, pohota očijuh i oholost života.[5]) A s tom ljubavlju skopčana je, nevjera prama Bogu, jer ljubav k svietu neslaže se s ljubavlju k Bogu kida. Onaj sveti vez, kojim se narodi u svojih članovih zavezuju Bogu svomu[6]) taj se vez razkida, i zato jim se pravom predbacuje duhovni preljub[7]) koj se izražava u buni proti Bogu i njegovoj volji, a sadržava se u rieči: „Neću, da služim — Bogu svomu, neću da se pokoravam njegovim zapoviedim.“ Poput bludnice podaje se strastim, a nasladu nalazi u opačinah[8]) To čini odpad od Boga, da prije Bogu odani i vjerni, postaju zločinci — ubojice[9]), — ubojice svoga tiela, ubojice svoje duše. Ili, zar čine taj zločin, koji nisu raztrgali veza, kojim se u sv. krstu Bogu zavezaše? — koji najljepšu zadaću života svoga nalaze u tom, da tielo u spasonosnoj stegi drže a strastim nedadu, da zagospoduju? Ne, sjegurno ne. Već razlog je samoubojstvu gospodstvo strasti.

Zaprieka se nadje u užitku srdca — eto samoubojstvom kida nit života; imutak nedosiže svim željam

---

[1]) „Concubina autem illius (i. e. Gedeonis) quam habebat in Sichem genuit ei filium Abimelech.“ — Judic. 8. 31.

[2]) Sichemitae „dederuntque illi (i. e. Abimelech) septuaginta pondo argenti de fano Baalberith. Qui conduxit sibi ex eo viros inopes et vagos, secutique sunt eum; — et venit in domum patris tui in Ephra, et occidit fratres suos, filios Jeroboal, septuaginta viros super lapidem unum; remansitque Joahtam, filius Jerobael minimus et absconditus est.“ — Judic. 9. 4. s.

[3]) „Heu, mi Domine Deus, qua vidi Angelum Domini facie ad faciem.“ — Judic. 6. 22.

[4]) Cf. — „Dixit autem Dominus ad Samuelem: Audi vocem populi in omnibus, quae loquntur tibi: non enim te abjecerunt sed me, ne regnem super eos.“ — I. Reg. 8. 7.

[5]) „Mea est ultis, et ego retribuam in tempore.“ Deut. 32. 35.

[6]) „Zelus Domini exercituum faciet istud.“ Isa. 37. 32.

[7]) „Infernus subter conturbatus est in occursum adventos tui, cuscitavit tibi gigantes. Omnes principes terrae surrexerunt de soliis suis, omnes princ pes nationum. Universi respondebunt et dicunt tibi: Et tu vulneratus es, sicut et nos, nostri similis effectus es. Detracta est ad inferos tuos superbia tua, concidit cadaver tuum: subter te sternetur tinea, et operimentum erunt vermes.“ — Isa. 14. 9—11.

[8]) Cf. supra n. 33.

[9]) „Qui se exaltat, humiliabitur.“ — Luc. 14. 14.

[10]) „Consilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quasi si quis consuleret Deum, sic erat omne consilium Achitophel, et cum esset cum David, ab cum esset cum Absalom.“ — II. Reg. 26. 23.

[1]) Deus „consilium pravorum dissipat.“ — Job. 5. 13.

[2]) „Maledictus a Deo est, qui pendet in ligno.“ — Deut. 21. 23.

[3]) Judas „Laqueo se suspendit“ — Matth. 27. 5.

[4]) Cf. supra n. 1.

[5]) „Si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo: quoniam omne, quod est in mundo concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitae, quae non est ex Patre.“ — I. Joa. 2. 15. 3.

[6]) Cf. „Despondi (enim) vos uni viro virginem castam exhibere Christo.“ — II. Cor. 11. 12.

[7]) „Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Deo? Quicumque ergo voluerit amicus esse saeculi hujus, inimicus Dei constituitur.“ — Jac. 4. 4.

[8]) „Rupisti vincula mea et dixisti: Non serviam. In omni enim colle sublimi et in omni loco frondoso te prosternebaris, meretrix.“ — Jer. 2. 2.

[9]) „Quomodo facta est meritrix civitas fidelis, plena judicii? justitia habitavit in ea, nunc autem homicidæ.“ Isa. 1. 22.

— eto samoubojstvo —; treba da si prigne glavu pod zasluženu kaznu — samoubojstvom joj hoće da izbiegne. — Bolest, oskudica, nesreća, smrt milih povodom su samoubojstvu; a tko bi i mogao izbrojiti sve te razne i prerazne povode?! — Da vjera gospoduje, nebi sa zločinom nitko si kaljao dušu, — k tomu još sa zločinom, kojim si ujedno za uviek uzima sgodu, okajati ga; da kriepost vlada, nebi strasti zasliepiti mogle nikoga, da za umišljeno zlo upotriebi kao liek zlo istinito, — da zlu vremenitomu kraj učini strovaljujuć se u zlo vjekovito. Ali to i jest kob bezbožnosti, da se neboji onoga, čega bi se moralo bojati a drkće tamo, gdje nije razloga[1]) — jer što su stradanja ovoga života prama onoj plaći[2]) — koja čeka onoga, koj pretrpi napast — jer će primit krunu života?[3])

Nisu li i stradanja u ratu dosta težka? — a ipak vojnik podnosi jih, i nemari za njih, jer mu pred očima lebdi slava pobjede. Nu ni život čovječji nije drugo, no vojnovanje[4]): da u podpunoj odanosti Bogu i vjernosti podnosi stradanja ovoga svieta. — Ali kolika razlika! Vojnik sve podnosi za slavu vremenitu, — kršćanin za slavu vjekovitu.[5]) A što čeka vojnika, koj nemari za slavu pobjede, ter pobjegne s bojišta? — Čeka smrt. — A kršćanina, koj samoubojstvom pobjegne s bojišta ovog života? — I njega čeka smrt, nu buduć je s duhovnog bojišta pobjegao, to ga čeka duhovna smrt prokletih, a što je najžalostnije, on sam, postao ubojica svoga tiela, ovršuje duhovnu kaznu sam na sebi, — postaje sam krvnikom svoje duše, ter je pravom rieči: samokrvnik.

---

[1]) „Dominum non invocaverunt: illic trepidaverunt timore, ubi non erat timor." — Ps. 13. 5.

[2]) „Existimo (enim), quod non sunt condignæ pasiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis." — Rom. 8. 18.

[3]) „Beatus homo, qui suffert tentationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se." -- Jac. 1. 12.

[4]) Militia est vita hominis super terram." Job. 7. 1.

[5]) „Illi quidem, ut corruptibilem coronam accipiant: nos autem incorreptam." — I. Cor. 9. 25.

Kršćanski nauk za puk.

Uzrok, zašto puk u moralnom življenju ne napreduje, medju ostalimi je takodjer preobširno predavanje kršć. nauka. Razum neuka čovjeka težko i malo shvaća; preobširna ili nepodpuna nastava samo ga smete. — Kršćanski nauk sa svojimi propisi i obećanji, izpustiv nepotrebito, — naravnim redom, kratko i razgovijetno predočen tako, da se može na jedanput dobiti pregled čitavoga nauka, više pruža koristi za pučku prosvjetu i poboljšanje života, nego li sve teorije, i dieljuje koncentrovanom silom na razum i srdce čovjeka.

Neuk čovjek najlaglje shvaća vjeru s one strane koja ga čini mirnim i mudrim, sretnim i zadovoljnim. Ako mu se kršćanska vjera predstavlja s težje strane, on ju smatra težkim jarmom; dočim ako on uvidi, da je ona sladak jaram, kojim može sretan postati, voljnije će njezine zakone vršiti.

Što je kraći put k postignuću kojega cilja, tim radje čovjek takov put nastupi. — To isto valja za svaki, a navlastito za kršćanski nauk. — Što pomaže dugo razpredanje nauka u onoj znanosti, kod koje znanje nije svrha, već samo sredstvo? — Kod vjere sve zavisi od vršenja. — Izvršivanje je cilj; a znanje je sredstvo i putokaz k cilju. Veliko učenje ne samo da ništa nekoristi; ono dapače, obterećujuć razum, škodi. — Čim je više dokaza; tim je veća dvojba. Znanost, koja poput religije ima biti putokazom i učiteljicom života, koju svaki dan trebamo, i koje nauci nam moraju uvjek u pameti lebditi, — takov nauk mora biti kratak, te se ima na najbitnije istine ograničiti. Duljenjem, nepodpunim i netočnim tumačenjem, postaje kršćanski nauk nesnosljivim teretom za čovjeka, koji se ga želi prije ili kašnje riešiti.

Vjera Isusova ima nas poboljšati, našu volju na dobro poticati, moralne sile ravnati, kriepiti i plemeniti. — Nu koli ne psihologično se kršćanski nauk gdjekad predaje! — Uzrok, zašto savršeni nauk Kristov djelotvornije ne upliva na pobolšanje puka je takodjer sam način predavanja.

Medju raznimi nedostatci kod predavanja kršćanskoga nauka, koje svaki nepristrani i uvidjavni dušobrižnik dopustiti hoće, jesu sliedeći:

1. Nauk kršćanski nerazlaže se razumljivim jezikom, niti postupno prama shvaćanju puka. 2. Ne iztiče se, što je napokon čovjeku za svoje poboljšanje činiti, koja sredstva su bitno za to potrebita. 3. Opomenami upućuje se većinom samo na nebo i pakao: a ne takodjer na veliku sreću, koja bogoljuba već ovdje na zemlji prati; pak na biedu, koja opakoga već po samom redu naravi snadje.

Uvjek će biti i jest glavna svrha kršć. nauka, da svojim sistemom i izborom istinâ, što je moguće više interesa za čovječansko srce i za njegove pravedne potrebe probudi, te nastojeć ga obiediti, da samo vjera životom potvrdjena može njegovim moralnim potrebam doskočiti, te mu onaj mir i zadovoljstvo pružiti, kojega ovaj sviet dati ne može.

Istina, da naš zemaljski život sa budućim u potrebi toj i najbližoj svezi stoji tako, da se onaj život ima samo nastavkom sadanjega smatrati, morala bi se puku duboko u srdce usaditi, te zorno i ćutljivo predstaviti.

Naša vjera kršćanska ovu istinu jasno i svagdje iztiče; pak s toga se nikad ne može dosta naglasiti, da čovjeku, sustala na putu strastih, nije moguće nego naravnim redom kriepostnoga življenja blaženim postati. — Promatrajuć vjeru kao put k blaženstvu već na zemlji, kako da srce čovječansko ne osvoji vjera Kristova, vriednošću kriepostih proniknuta?!

K dielotvornomu kršćanskomu življenju mnogo doprinose nekoje glavne ideje, koje bi u duši čovjeka morale biti najdublje utisnute. Pod ovimi idejami mislim na prvom mjestu božja svojstva. — Bog, kako nam ga narav i objava predstavlja, je svemoguć, najpravedniji i najmudriji. Koliko samo ova misao ne dieljuje na srce ljudsko! — Providnost, ili uvjerenje, da je Bog pravedan; zorno promatranje zla, kao posljedka grieha, a dobrinje kao posljedice krieposti; vječnost, o kojoj odlučuje naše sadanje prem kratko življenje, gdje ovakove istine dušu osvajaju, njezine misli, želje i težnje ravnaju, ter čitavim načinom života odlučuju, ovdje se kršćanski nauk predaje u duhu i u istini.

Kako dakle ima biti udešen kršćanski nauk za puk? On bi se imao po mnienju mnogih vjeroučitelja po prilici ovako zaokružiti.

„Puk se najprije ima upoznati naravnom vjerom, to jest, on se neka poznavanjem naravi i s vjerom upoznava. — Sama sebe i svoju narav upoznati, najveća je mudrost i dužnost; jer prvi razlozi religije i čudorednosti leže u samom čovjeku. Glavno pitanje, koje svakoga najviše zanima jest: T k o s i t i? Z a š t o s i n a s v i e t u? Š t o i m a o d t e b e b i t i? — Uprav tako potrebito je za čovjeka, da se upozna i sa nedostatci, koji su u njemu. On se ne ima upoznavati samo glede toga što mu je svrha, već takodjer glede onoga, što on sbilja jest: slab stvor. — Samo po tom znati će čovjek vriednost vjere cieniti, kad uvidi, da jedino ona može njegovoj pokvarenoj naravi pomoći, kao što bolestnik cieni liek, što no mu ga blagotvorna ruka liečnika pruža.

Kršćanski nauk ima puk upoznati sa dobrotom i mudrošću božjom, koja se u svih dielih prirode odrazûje, on ga ima osvjedočiti ne samo o posvudnosti Boga, koju sv. pismo predpostavlja, već ujedno ga potaknuti na zahvalnost, (u molitvi zahvaljnoj) poniznost, pobožnost, pokornost i ine krieposti (4 stožerne krieposti).

Kod kršćanskoga nauka za puk ima se izključiti dosietljivo mudrovanje, nagadjanje, mistično tumačenje i izticanje istinâ, (koje nisu u objavi božjoj) i koje su podobne puk prije smesti negoli podučiti.

Što koristi u kršćanskom nauku za puk mnogo filozofirati? Što ne možemo pojmiti i što ne zasjeca bitno k uvjetom našega blaženstva, te što ne upliva na naše sazidanje i kriepost, na utjehu i zadovoljstvo, to spada u broj onih istina, koja će nam se odgonetnuti licem u lice kao u zrcalu poslje smrti.

Kršćanski nauk za puk ne ima sadržavat više, nego li unj' spada. — A što je kršćanski nauk za puk? Pučki kršć. nauk je skûp teoretičnih i praktičnih istina, koje nas čine moralno boljimi i sretnijimi, naše srce i ukus plemene, naš duh proti svim napastim putenosti i na postojanost u krieposti kriepe, ter pouzdanjem u božju providnost u svakoj nas nesreći tieše.

Kada bi kršćanski nauk za puk, izključiv svaku spekulaciju i suvišno razglabanje ovako bio udešen, manje bi bilo jadikovka radi pučkoga neznanja vjerskoga, a i sami neprijatelji upiruć, da je kršć. nauk kratak, jezgrovit i jedino prema potrebam puka udešen, nebi se o nj' spoticali. — Sve nije za sve; sve nije za svakoga čovjeka, niti za svako vrieme. — Ako bude kršćanski nauk za puk ovako kratak i stegnut na najbitnije istine sv. vjere, svaki će moći iz njega toliko naučiti, koliko mu je, kao što veli sv. Pavao, dovoljno za život i na moralno usavršivanje. — Ovo valja o samom predavanju, a što da rečemo tekar o tiskanju kršć. nauka za puk? — —

Ne mora li ne tiskani kršć. nauk za puk glede kratkoće, jedrine, postupnosti u razlaganju, točnosti definicijâ, podpunosti u razlaganju najbitnijih istinâ sv. vjere i shodnosti glede sustava biti uzorom u bogoslovnoj literaturi?

Da li je pako ovo stanovište zauzeo kršćanski nauk Grubera; da li su u njem obradjene sve istine i zapovjedi koje se puku b e z u v j e t n o n a v i e š t a t i m o r a j u; da li se istine u tom kršć. nauku razlažu p o s t u p n o p r a m a s h v a ć a n j u i potrebam puka; da li su pitanja i odgovori u d j e š e n i p r e m a p o k u š a n i m p r a v i l o m k a t e k e t i č k i m koli glede forme toli glede sadržaja; da li su u tom kršć. nauku s v e i s t i n e t o č n o i p o d p u n o d e f i n o v a n e; na sva ova pitanja mora uvidjavan i praktičan dušobrižnik, uvažavajuć gore iztaknuta pravila, niječno odgovoriti.

Antun J a g a t i ć, župnik.

D o p i s.

Dozvolite mi gosp. uredniče, da putem cienjenoga „Katol. Lista" objelodanim radost i zadovoljstvo svih novo-čićkih župljana stoga; što je revnošću i trudom župnika, veleč. g. Luje Knezića posve obnovljena i preuredjena župna crkva sv. Ivana Krstitelja u Novih-Čićah. Vrlo često čuo sam rečenicu: „Zaviri u crkvu, znati ćeš, kakav je župnik." A da je tako ondje, može se osviedočiti svatko.

Tko god dodje onamo, divi se krasoti i ukusu crkve, pa tako i ja.

Proboraviv više godina u toj okolici, dodjoh nakon toliko godina u taj meni mili kraj, da posjetim svoje prijatelje.

Stupiv u crkvu, stojah zapanjen pod zvonikom, ustručavah se pristupiti k svetohraništu; njeko osobito ćuvstvo me obuze, koje je i uzrok, što ovo javnosti podajem, prem se bojim povriediti čednost samoga g. župnika. Došavši nješto prije dvie godine veleč. g. Lujo Knezić onamo za župnika iz Mahična, prva mu bijaše briga, da svoju majku crkvu sv. Ivana Krstitelja, ljubimče svoje, popravi i posve obnovi, kao što je bio popravio i obnovio posve zapuštenu svoju bivšu crkvu u Mahičnu kao i kapelu sv. Ivana Krstitelja u Hrašću. Pa kao što dobar pastir daje život za svoje ovce, tako

svjestan svećenik daje sve za svoju crkvu. Njegova plemenita duša nikada ne miruje. Došav onamo, zamisli se, odakle bi namaknuo sredstva, da svoju crkvu u romanskom stylu obnovi. Dozna, da se kod občine orlenske nalazi poveća svota župnih novaca, umoli župljane prigodom svojih crkvenih propovjedi, da iz rečene svote opredjele štogod za obnovu svoje crkve, što mu i neumornim nagovorom i shodnom podukom podje i za rukom.

Postignuv privolu župljana, a dozvolu višje nadležne političke oblasti, dopelja k sebi iz Zagreba g. Posilovića, koj je sa svojih šest radnika radio punih šest mjeseci, dok mu se ne izpuni želja na radost sviuh njegovih župljana. — Crkva je bojodisana narodnimi ornamenti, prilagodjenimi duhu crkve, a napose dolnji dio uljem, koje djelo stoji 2.300 for. Stupiš li indi u crkvu, ne znaš, kamo li bi prije pogledao, čemu li bi se više divio. Tako je sve krasno izvedeno i svako na svojem mjestu. U Svetištu opaziš 4 slike sv. otaca, i to: sv. Augustina, Ambroza, Jerolima i Grgura.

U sriednjem svodištu opazit ćeš 4 oveće slike iz života sv. Ivana Krstitelja.

U zadnjem svodištu naći ćeš 3 slike, predstavljajuće kor angjeoski, pod korom sliku sv. Cecilije, zaštitnice glasbe, i sv. Davida s harfom, oko svodišta pako 4 proroka. Na dvajuh lukovih, koji drže svodište, nalazi se po više slika svetaca, koje naš narod rado časti i spominje.

Osim glavnog žrtvenika sv. Ivana Krstitelja, kojega je krasna nova slika nabavljena iz Beča po originalu Renija, nalaze se dva pobočna, i to desno Majke božje, lievo sv. Antuna Paduanskoga. Prodikaonica, koja prije zauzimaše oveći prostor i onako malene crkvice, smještena je na stupu uz stienu, a okružena slikami svetih evangjelista. Nad vratima oratoriuma nalazi se slika Isusa, kako se moli svomu otcu nebeskomu na gori Golgoti. (valjda ste mislio Maslinskoj. Uredničtvo.)

Da bude pako crkva podpuno obnovljena, dade g. župnik i sve prozore preudesiti. Svi su skroz novi — urešeni upravo krasnom našom ornamentikom (na etzanom staklu), dogotovljenom u Beču. Netreba spomenuti, da su i orgulje posve preuredjene i obnovljene.

I tako se punim pravom razveseliše župljani, kad na blagdan svoga zavjetnika pribivahu svečanoj inštalaciji župnika svoga, komu od g. Boga plaća, a njegovi župljani, koji ga znadu cieniti, znati će ma i zahvalni biti! F. G . . . ć.

Viestnik.

Zagreb. (Od 51 molitelja) primljeno je u zagreb. nadb. sjemenište sliedeće 32 mlade gospode. I to u I. tečaj bogoslovja: Ferdo Heffler, Josip Horvat, Valent Canjko, Franjo Žnidaršić (4), u VIII. razred: Viktor Novak (1). VII. razred: Stjepan Antolković, Josip Devunić, Antun Gladki, Blaž Kovačić, Janko Krsnik, Juraj Milković, Franjo Mlinarić, Miroslav Klobučar, Stjepan Butura, Antun Zmajlović, Stjepan Smrček, Stjepan Kunc, Martin Halaček, Ivan Šarić, Josip Capar, Josip Gjurišević, Vilim Giorgis, Stjepan Cipriš, Stjepan Gjanić, Mato Juranović, Petar Mihinić, Stjepan Maričević, Cvjetko Vugić, Stjepan Kolak, Josip Šikutrić, Vladimir Vrbanić, Antun Vuković (27).

— (O. Daniel Ban), vrli bosanski franjevac, promoviran je 22. pr. mjeseca u Beču na čast doktora bogoslovja. Čestitamo!

— (Dne 21. srpnja umro je) u Zagrebu, prelat, jubilarni svećenik senjske biskupije, te vojnički župnik u miru, Gjuro Rožić u 79. godini dobe. Počivao u miru božjem!

— (G. Matija Rihtarić) naš zemljak, vojnički kapelan u Celovcu izvoljio je za „dječačko sjemenište“ priposlati 5 for. Od Boga mu plaća!

Isto tako župljani klošterski darovaše „Petrova novčića“ 1 for. 2 novč.

— (Sv. otac papa, Lav XIII.) odposlat će učenjake, glasovitoga astronoma o. Ferrarija S. J. i oratorijanca o. Laisa, učenike slavnoga o. Secchija u Moskvu k opažanju totalne pomrčine sunca, koji riedki prirodni pojav će se sbiti 19. o. mj. Tu će se dakako sastati najučeniji ljudi, poimence astronomi glasovitiji svih naroda.

— (Konac robije.) Poslije 23 godine, tužne godine, koje je biskup kat. Pavao Rzevuski kao zatočnik i prognanik proživio u skrajnoj daljini velikoga ruskoga carstva, sada se je povratio na slobodu i nastanio u Krakovu. Kada bijaše nadbiskup Felinski sa Varšave pročeran, preuze biskup Rzevuski upravu varšavske nadbiskupije. Ali pošto se nije hotio pokoriti bezbožnim zahtjevom ruskih činovnika, bude poslan u Astrahan u robiju, gdje je dosada boravio. Sjedi biskup broji 84 godine.

— (Knez Crnogorski i barski nadbiskup fra Šime Milinović.) Pišu zadar. „Narod. listu“ iz Bara: „Dne 16. srpnja sa velikom pratnjom prispije onamo knez Nikola i odsjeo se u novoj prekrasnoj palači Karagjorgjevića, gdje će kroz cieli mjesec dana ostati. Na 17. primao je poklone svojih vjernih podanika, a katoličk. prabiskupa monsign Milinovića primio je ovoga puta na izvanredno odličan način, htijući pred svim svietom zasvjedočiti, koliko ga časti i koliko ga u srcu nosi. Posla mu najprije na susrijet svoga pobočnika; pred avlijom ga dočekala poredana počastna četa sa zastavom i častnikom, koja mu je vojničke počasti prikazala.

Pred vratima palače dočekali ga svi dvorski i visoki državni činovnici, a na čelu jim sam knez nasljednik Danilo i knez Karagjorgjević, koji ga dopratiše do velike dvorane, gdje ga je Nj. Visočanstvo, knez svečano primio, te se sa istim na dugo i dugo na samo razgovarao. Pri primanju ostalih vlasti i mješćana, sjedio je nadbiskup na desnu kneževu a tako i pri objedu. Svakomu je preugodno gledati, kako vitežki pravoslavni knez odlikuje rimokatol. prabiskupa. Dao Bog da slična snosljivost i medjusobna sloga zavlada i kod inih Slavena, kao što nam najplemenitiji primjer pruža junačka Crnagora sa vitežkim svojim knjazom.“

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 32. U Zagrebu, 11. kolovoza 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr. Gustav Baron.

(Dalje.)

Mnogo bi se toga dalo jošte spomenuti, u čem bi valjalo, da svećenici solidarno vrše dužnosti svoje. Nu da nam se članci odviše ne protegnu, spomenut ćemo jošte samo jednu solidarnu dužnost našu i time završiti ovu razpravicu. Poznata je ona narodna: „Na mladjih sviet ostaje.“ Pa tako kano što u obće budućnost naroda u velike ovisi ob uzgoju mladjega naraštaja, posebice se može reći, da se tim sigurniji temelji udaraju sretnoj budućnosti naroda, čim se veća skrb ulaže u uzgoj budućega svećenstva. A odatle proiztiče napose za svećenstvo sveta dužnost, da ne žali ni jedne žrtve, kojom se ima promaknuti uzgoj kandidata svećeničkih.

Kako i gdje se imadu uzgajati budući svećenici, to je opredielila sv. crkva u raznih zgodah, a napose u saboru Tridenstkom odredivši (sess. XXIII. cap. XVIII.), da se imadu u pojedinih biskupijah podići sjemeništa za uzgoj kandidata svećeničkih. I u Hrvatskoj imadu pojedine biskupije svoja sjemeništa; napose pako ima nadbiskupija Zagrebačka krasno sjemenište, iz koga oko 100 klerika polazi predavanja na sveučilištu Zagrebačkom, a oko 60 klerika 7. i 8. gymnasijski razred na nadbisk. lyceju. Mi se nadamo, da se u svakoj našoj biskupiji nastoji, kako da ovi zavodi odgovore što bolje svomu zadatku. Napose pako znademo iz vlastitoga izkustva, da klerici nadb. sjemeništa Zagrebačkoga zasvjedočuju veliku marljivost u učenju, a prigodom semestralnih izpita pokazuju takov napredak u naucih, komu bi se radovali profesori na svakom sveučilištnom fakultetu. Tako je n. pr. ljetos u drugom poljeću od 242 izpita, koji su položeni na fakultetu bogoslovnom, bilo 103 s uspjehom izvrstnim, 101 s uspjehom dobrim, 34 s uspjehom dovoljnim, a samo 4 s uspjehom nedovoljnim. A što se tiče uzgojne strane, to vidimo u nadb. sjemeništu Zagrebačkom već kroz 15 godina takova spirituala, a kroz 8—9 godina takove prefekte, kojimi bi se radi učenosti njihove te radi požrtvovnosti i savjestnosti, kojom vrše težku službu svoju, mogla ponositi svaka biskupija. Čednost dotične vriedne gospode neka nam ne zamjeri, što se uslobodismo javno spomenuti vrline njihove. Činimo to, jer ne poznamo važnije a ni teže službe u biskupiji, nego li je služba sjemeništnih uzgojitelja. Vrieme toj službi posvećeno zaista je u svom smislu pravo ratno vrieme, komu bi se za to i godine imale barem dvostruko uračunati i nagradjivati. Čast za to i priznanje svakomu, tko požrtvovno i savjestno posvećuje veliki diel života svoga uzgoju duhovne mladeži, toj zenici biskupskoj te najslađjoj nadi biskupije i naroda.

Premda imademo uslied toga u Hrvatskoj više tako zvanih velikih sjemeništa, a napose krasno sjemenište u Zagrebu, sasvim tim scienimo, da time nije učinjeno dosta, a još manje sve, što bi se učiniti moralo za uzgoj svećeničkih kandidata. Naše je smjerno uvjerenje, da bi se u pojedinih biskupijah, a napose u nadbiskupiji Zagrebačkoj, kraj velikoga sjemeništa imalo podići i tako zvano dječačko sjemenište, t. j. internat sa cielim gymnasijem, na kome bi profesorovali svećenici, providjeni propisanimi državnimi izpiti, a u kome bi mladići, koji žele postati svećenici, počam od prvoga pa sve do osmoga gymnasijskoga razreda kraj posvemašnje obskrbe imali sav uzgoj i svu gymnasijsku naobrazbu.

Reći će možda tko, da je dječačko sjemenište suvišno sada, pošto se već njekoliko godina toliko mladića javlja za klerikat, da ih se

veliki diel odbiti mora. Na to nam je dovoljno odvratiti, da se dječačka sjemeništa ne dižu samo u tu svrhu, da bude dovoljan broj svećenika, već i to ponajglavnije za to, da mladići, koji imaju biti svećenici, dobe u njih počam od nježne mladosti takov moralni uzgoj i takovu intellectualnu naobrazbu, kako to zahtjeva svetost i važnost zvanja svećeničkoga, komu će cieli život posvetiti. Nu tko razmotri prilike, u kojih se s najvećeg diela nalazi mladež tekom gymnasijskih nauka, taj lje neće moći tvrditi, da joj je religiosnost tako duboko u srce usadjena, napose da je učvršćena u onih kriepostih, koje zahtjeva sv. crkva od kandidata svećeničkih. Da ostalo ne spominjemo, sjetimo se samo, kako su vrlo riedke obitelji, u kojih bi sav kućni život prijao religiosnom uzgoju učenika, koji su kod njih na stanu. A tko ne zna, kako je veliki diel mladeži tekom nauka svojih bez dovoljnoga nadzora te za to vrlo često u pogibelji, da podje stranputicami, koje su ubitačne i po fizičko i po duševno zdravlje. Dodajmo k tomu zle knjige, koje vrlo često dolaze u ruke mladeži; uvažimo, kako je atmosfera, u kojoj živimo, napose u gradovih protivna kršćanskomu životu; ne zaboravimo na naravnu mladenačku lahkoumnost i sklonost na zlo: pa lje nećemo očekivati od mladeži, koja u takovih prilikah živi, one religiosnosti i onih krieposti, koje bi imale biti prvi i glavni ures mladića stupajućih u sjemenište. Za iznimke hvalimo Bogu i iznimnim prilikam pojedinih mladića; nu po iznimkah ne stvarajmo obćenitoga pravila. Prilike, u kojih živi s največega diela mladež, koja nauke polazi, zaista su takove, da bi valjani internati dobro došli ne samo budućim kandidatom svećeničkim već i onim mladićem, koji imadu u svietu ostati. Pogledjimo na tako zvanu intelligenciju, osvrnimo se napose na mladež sveučilištnu, pa ćemo dobiti novi dokaz, kako mladež svršava srednja učilišta, a da nije, kako bi valjalo, proniknuta religiosno-moralnim kršćanskim uzgojem. Jer se i u t. zv. intelligenciji i u mladeži sveučilištnoj prikazuju samo kao riedke iznimke oni muževi i mladići, koji bi u svih prilikah vršili svoje kršćanske dužnosti te tako zasvjedočavali, da im je kršćanski uzgoj proniknuo i srce i život.

Možda će tko kraj svega toga jošte reći, da ne treba dječačkoga sjemeništa, jer da je 4 ili 6 godina, što ih klerici sprovode u velikom sjemeništu, dovoljno, da se odstrane nepovoljni utisci prijašnjega uzgoja, te tako kandidati svećenički učvrste u onih kriepostih, koje crkva zahtieva od svojih svećenika. Dopuštamo, da uzgoj sjemeništni mnogo toga izpravlja i da posebna milost Božja radja gdjekad izvanredne promjene u životu ljudskom. Ali znamo i to, da čovječje srce nije vosak, kojemu možeš po volji davati razne likove, te da se za to usvojene zle navade i ukorenjene strasti vrlo težko odlažu, a još teže u protivne krieposti pretvaraju; jer ne veli badava sv. pismo: *„Adolescens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.“* (Prov. 22, 6.) Bio uzgoj sjemeništni kako mu drago valjan, svakako mu prijašnji nevaljali uzgoj izvanredno otegoćuje a vrlo često osujećuje žudjene uspjehe. Na izvanredne pako milosti Božje ne smijemo računati upravo za to, jer su izvanredne. Nu kanimo se u tom predmetu ljudskoga umovanja i prepiranja; poslušajmo, što govori sv. crkva, pa je pitanje riešeno i prigovori odstranjeni.

Spomenutoj već odredbi sabora Tridentskoga glede sjemeništa nije udovoljeno posve samo tako zvanimi velikimi sjemeništi već zavodi ili internati, u kojih se uzgaja mladež za stalež svećenički počam od djetinstva svoga. Jer u obrazloženju dotične odredbe veli sabor Tridentski: „Cum adolescentium aetas, nisi recte instituatur, prona sit ad mundi voluptates sequendas; et, *nisi a teneris annis ad pietatem et religionem informetur*, antequam vitiorum habitus toots homines possideat, *nunquam perfecte, ac sine maximo, ac singulari propemodum Dei Omnipotentis auxilio in disciplina ecclesiastica perseveret;* sancta synodus statuit. . . . . A kad se govori o svojstvih mladića, koji se u takova sjemeništa primaju, veli se kraj ostaloga: „In hoc vero collegio recipiantur, qui ad minimum *duodecim annos* et ex legitimo matrimonio nati sint. . .

Pri ruci nam je spis: Friedman's Vorschläge in Betreff der Bildung und Erziehung der Geistlichen, beleuchtet von Irenaeus Themistor. Trier 1884. — Na str. 6. toga spisa navodi se iz diplomatske note Pape Pija VII. od 10. kolovoza 1819., da je upravo zloraba, ako se samo odrasli mladići primaju u sjemeništa. A tomu za dokaz veli isti sv. Otac: „Mann muss die Natur des Menschen nicht kennen, wen man sich einreden will, dass in den Zeiten so grosser Verderbniss, in denen wir unglücklicher Weise leben, schon gereifte Jünglinge in kürzerer Zeit in jenen starken Tugenden sich bilden können, welche dem geistlichen Stande eigen sind, o h n e v o n i h r e r e r s t e n J u g e n d a n dieselben fleissig geübt und in denselben sich gestärkt zu haben, oder dass sie sogar zu den richtigen Grundsätzen wieder zu-

rückkehren, nachdem sie vorher Maximen eingesogen haben, welche mit jenen, nach denen das Betragen eines Geistlichen sich richten soll, nicht übereinstimmen."

Ove rieči Pape Pija VII. kao i navedene rieči sabora Tridentskoga, a da drugamo ne sižemo, pobijaju i odviše jasno prigovore onih, koji vele, da su za uzgoj svećenički dovoljna tako zvana velika sjemeništa, te očito svjedoče, da je želja i zahtjev sv. crkve, da se za uzgoj svećenstva dižu internati, u kojih će se kandidati svećenički uzgajati od mlade si dobe, t. j. da se dižu dječačka sjemeništa, gdje postoje samo tako zvana velika sjemeništa.

Rekosmo, da bi trebalo podići dječačko sjemenište sa cielim gymnasijem, na kom bi profesorovali svećenici. Scienimo, da nam toga zahtjeva ne treba na široko dokazivati. Jer će svatko znati, da svakdanje obćenje mladih kandidata svećeničkih sa drugom mladeži ne bi prijalo uzgojnim ciljevom zavoda; a jamačno se ne bismo mogli nadati, da bi svaki svjetski profesor te ciljeve podupirao. Osim toga zahtieva i strana naobrazbena, da imade dječačko sjemenište vlastiti gymnasij. Jer iz njekih predmeta, napose iz latinskoga jezika, željeli bismo daleko više znanja, nego li ga donose u bogoslovje absolvirani gymnasijalci. Takav manjak otegoćuje napredak u bogoslovnih naucih, a dalo bi mu se pomoći na vlastitom od biskupa ovisnom gymnasiju.

Spomenusmo takodjer, da bi svećenici, koji bi profesorovali na gymnasiju dječačkoga sjemeništa, morali imati propisane profesorske državne izpite. To želimo za to, jer nam je do toga, da gymnasij dječačkoga sjemeništa dobije pravo javnosti te da si znanstvenom kvalifikacijom svojih profesora osvoji potrebni ugled pred svietom.

(Konac će sliediti.)

Bog u povijesti.

(*Priobćio kanonik Lehpamer.*)

(Dalje.)

Ovakov dogadjaj u staroj povijesti jest *uzrast Rima:* što je svietom zavladao, sve narode one dobe samosvojnosti njihove lišio, pak ih ne samo politički pokorio, nego ih i pod jaram rimske kulture i mode skučio. Na ovo tuže se gdjekoji historici, koji se ne stide, nazvati to nepravdom providnosti, koja svietom upravlja, zato što je mogao jedan narod zavladati nad svimi drugimi. Ali pravi smisao onoga dogodjaja je taj, da je Bog svietovladjem Rimljanâ prokrčio put mudroj i dobrostivoj onoj svojoj osnovi, da kraljestvo Božje na svietu po Kristu utemelji. Time, što je rimsko-latinski jezik, rimska obrazovanost, sudbenost i uprava u svih zemljah zavladala, bijaše obćenje medju narodi svih zaprieká riešeno. Tim bje djelovanje vjerovjestnikom kršćanskim olahkoćeno, a ujedno stvoren i uvjet za principijelnu prednost crkve katoličke, da se uzdrži jedinstvo ovoga svesvietskoga kraljestva Božjega.

U savezu s ovim imade još i drugi jedan dogodjaj stare dobe, a to je **provala barbarskih narodâ u Rimsku državu.** Što su oti narodi kulturu rimsku i gradove blagostanjem cvatuće uništili: i na to se tuže historici kao na veliko zlo, koje da Božja providnost nije imala propustiti. Ali i u tom dogodjaju očituje se premudar i dobrostiv osnov Božje providnosti. Rimski sviet bješe se na vršku kulture svoje već tako izopačio, da postade fizički i duševno ne sposobnim i ne vriednim za onaj novi sviet, kako si ga htjede Bog po svom Jedinorodjencu urediti: rimski sviet trebalo je zdravom krvi preporoditi, okriepiti i zajedno duševno pročistiti, da bude tako sposoban stanovnik u Božjem kraljestvu na zemlji. A baš za otu svrhu bijahu tako nazvani barbarski narodi odredjeni. Oni prigrliše medjutim dosta od rimske kulture, da ju goje dalje, — a uz nju ostadoše ipak dušom i srcem tako čisti i kao djeca sposobni, da se kršćanska spasonosna nauka u njihovih srcih plodonosno udomi. I tako iz smjese ovih po prirodi čilih narodâ i onoga rimskoga svieta oživi nov naraštaj za novi duševni sviet, kakova je Bog po Kristu stvorio. Pak ovako očituje se u otih obadvih dogadjajih, na koje se kratkovidi historici tuže kao da su oni dogadjaji pogubni i da Božjoj providnosti protuslove, baš čudesnim načinom najveća mudrost i ljubežljiva dobrota Božjega vladanja.

U sriedovječnoj povijesti spominju se **križarske vojne.** Pak i ovaj dogodjaj spominju lahkoumni historici kao takav, koji da se ne slaže sa Božjom providnošću. A to govore, ne tobože zato, što one vojne nisu napokon uspjele, i što Muhamedovo carstvo u „svetoj zemlji" gospoduje; — jerbo je otaj žalostni resultat mnogim liberalnim historikom po volji, pak se raduju, ako proti onomu pozivu svetoga propovjednika za križarske vojne: „Bog to hoće:" mogu staviti svoju: „Bog toga nehtjede!" Istina je, Bog nehtjede, ali zašto ne? Jerbo su križari volju Božju naskoro ostavili, a djelotvor što ga bješe Bog svomu Sinu na slavu i na spas narodâ kršćanskih namjenio, obezčastili skoro taštim koristoljubjem, iz pohljepe za slavom, za imetkom i gospodstvom; pak je s toga neuspjeh križarskih vojnâ dakako njeka nevolja, ali nevolja krivnje i kazne. A to valja i o žalostnoj istini, da još i dan danas Muhamedanci nad svetom zemljom gospoduju; uzrok tomu zlu, jest u zavisti medju kršćanskimi vladami, koje se ni glede protektorata u svetoj zemlji mirnim putem ne slažu, nego na grobu Spasiteljevu zlovoljom i zavišću

prepiru, dapače ne riedko krvavi boj biju, a time Muhamedancem povod davaju, da o božanstvu vjere kršćanske dvoje, pak se i rugaju.

I ono zlo, koje se nikada dosta požaliti ne može, da je na iztoku Muhamedanstvo oživilo, razširilo se i dapače prevladalo — i ovo zlo, ako se valjano razmotri, ukazuje se kao zlo krivnje i kazne. Iztok bješe već rano od Božanske izreke: „Jedno stado i jedan pastir" odpao, iz jedinstva crkve izstupio; na iztoku zametnuše se prve sablažnjive učenjačke prepirke o svetih vjerskih tajnah, iz kojih se prepirakâ pohlepni za čašću te oholi krivovjerci radjahu, kojih djelovanje bijaše tim pogubnije, čim više ih je svjetovna vlast zaštićivala. Na iztoku se na dalje najprije i najčešće sbivalo, da su pitanja vjerska i liturgična zlorabili za političko strančarstvo, za svrhe dvora carskoga i obsjenu naroda, — da se je prividno i tobože za svetinje borilo, dočim se u istinu išlo za svjetovnim dobitkom, hlepilo za častmi i političkim gospodstvom. Svemu tomu bijaše posljedak, da je iztočna crkva izgubila dalnju privrženost naroda, ugled i simpatije na zapadu, pak i zaštitu Božju. Tako se sgodi, da je trgovac Muhamed mogao samovoljnu komposiciju kršćanskih i mosajičkih teoremâ za najnoviju objavu Božju proglasiti, sebe samoga pako za posljednjega i največega proroka objaviti, te velik broj privrženikâ steći; a pošto bje iste još i vojnički fanatizirao, to je Islam nad mehkopatnim, duhovno lienim, diljem nesložnim iztočnim kršćanstvom zavladao i do tolike vlasti došao, da su se Turci osmjeliti mogli, da si podjarme i zapad te i ovdje naukom svoga proroka spasonosnu nauku Sina Božjega iztisnu. To im nepodje medjutim za rukom, ali bijahu ipak orudje providnosti Božje u vladanju s ovim svietom. Strahotami turske moći Bog je zapadne narode iz fizičke izopačenosti i duhovne lienosti uzdrmao; tako n. pr. na križarske vojne, po kojih doprieše na zapad zraci liepih znanosti, te u obće mnoga koristna umiječa, mnogo toga čim se zapad na dobrotvorno i duševno djelovanje pobudio.

Katolička je crkva u svome čudesnom jedinstvu nadvladala iztočno razkolničtvo i unatoč njemu postala svesvietskom crkvom. Isto su tako razna krivovjerstva ovoj crkvi za vrieme, istina, u njezinu razvoju smetala, nikada ju ipak nisu trajno priječila ili u biti njenoj preinačila. Gdjekoji historici ne umiju ova u krilu crkve nikla krivovjerstva sa vladanjem Božje providnosti spojiti, mniju dapače, da ih smjedu kao argumenat protiv takova vladanja navesti; ali ova su krivovjerstva baš sjajno svjedočanstvo, da svietom upravlja i vlada Bog, neizmjerno mudrom i dobrom providnošću; ona dokazuju istinu obećanja Kristova, da on ostaje sa crkvom svojom do svršetka svieta. Ako je Rimska-katolička crkva štetovala iz vana time, što su od nje odpali krivovjerci, pak je n. pr. lutorstvom izgubila mnogo djece: a ono joj je otaj vanjski gubitak preobilno naknadjen time, što se je uzdigla iz nutra, naime: razjasnjivanjem vjeroučnoga sustava, usavršivanjem liturgije, učvršćivanjem vjere, uzhićivanjem i oplemenjivanjem religijozne ćudi u obće, pak uništavanjem zlorabâ, koje su se bile ušuljale. Krist bo je Gospodin najme upravu kraljestva svoga povjerio ljudem, koji su pošto obćenitim čovječjim slaboćam, zato i bludnjam i strastim podvrženi. A ma baš s toga i jest čudesan dokaz Božanskoga vladanja, da se je crkva u biti svojoj uzdržala čista; ona je u mnogih borbâ sa krivovjerci i progonitelji izašla uviek pobjediteljica; trpnjom i borbom postade ona uviek crkva pobjedonosna; vazda se je na njoj obistinivala ona Božanskoga njezinoga utemeljitelja, da ju „moć paklena neće savladati." Upravo u naše doba može se očima zrieti, da se ovo obećanje izpunjuje. Objestni kršćani i okrutni despote naviestivali su već Rimskoj crkvi gotovu propast, a gdjekoji su slabi katolici to vjerovali, d. čim ova crkva postoji u podpunoj krieposti i veličanstvu. Što je ona u Evropi u Njemačkoj, Francezkoj i Italiji možebit izgubila, to joj se obilno naknadjuje u Englezkoj i prieko Oceana. Crkva će preživjeti sve neprijatelje svoje i u njoj će se izpuniti Božja rieč: „Jedno stado i jedan pastir."

(Konac će sliediti.)

Prilog.

De divortiis.

Naputak veli o ženitbi: „ženitba je savez muža i žene, uredjen po volji Božjoj, da se razplodi rod čovječji i da se supruzi uzajamno pomažu[1])", „ženitbu sklopljenu medju kršćani i izvršenu, može samo smrt razriešiti."[2])

Da se ženitbom postigne svrha, o kojoj govori Naputak („da se razplodi rod čovječji i da se supruzi uzajamno pomažu") neobhodno je potrebito, da supruzi zajedno živu. Često se dogadja, da se ta zajednica prekine a da vez ženitbeni i nadalje obstoji, i to se zove: razstava od stola i postelje *(separatio a thoro et mensa)*.

Božje i crkveno pravo zahtieva, da supruzi zajedno živu, stoga se i ta zajednica ne može samovoljno prekinuti, već jedino iz vrlo važnih, od crkve ustanovljenih uzroka. A da li obstoji takov uzrok: o tome sudi crkva. Sabor bo Trientski odredjuje: „si quis dixerit, ecclesiam errare, cum ob multas causas separationem inter conjuges quoad thorum seu quoad habitationem ad certum in certumne tempus fieri posse decernit: anathema sit";[3]) slično govori i Np. „ženitbene dužnosti ne mogu se izpunjati bez zajedničkoga života; stoga i nije slobodno zajednicu prekinuti osim u slučajevih, koje odredjuje zakon crkveni i na način, koje propisuju crkveni zakoni",[4]) a gr. ž. z. veli: „suprugom nije dozvoljeno, ma bili u tom i složni, da samovoljno prekinu

[1]) §. 1. — [2]) §. 21.
[3]) ss. 24. c. 8. de matr. — [4]) §. 205.

ženitbenu svezu, ili oni tvrdili, da ženitba nije valjana, ili se htjeli samo razstati od stola i postelje." [1])

Crkva dopušta razstavu od stola i postelje ili doživotno n. pr radi preljuba, ili samo na neizvjestno vrieme t. j. tako dugo, dok obstoji uzrok, radi koga im bješe dozvoljeno razstati se.

I. Doživotna razstava od stola i postelje radi preljuba.
(Separatio perpetua.)

Jedini uzrok, radi kojega dopušta crkva doživotnu razstavu od stola i postelje, jest preljub. O tom govori Np. kako sliedi:

„Ako je koji od supruga učinio preljub, imade drugi pravo tražiti doživotnu razstavu od stola i postelje, osim ako je preljub odobrio, dopustio ili svojom krivnjom prouzročio, ili ako je i sam učinio preljub To pravo gubi, ako je drugoj stranki oprostio krivnju naročito ili šuteći." [2])

Per adulterium intelligitur omnis species luxuriae, in qua conjux vere dividit carnem suam cum alio vel alia, et libere quidem ac voluntarie, sive exerceatur copula ordine naturali (copula naturalis), sive contra naturam (copula sodomitica vel bestialis).

Ali da bude preljub dostatan razlog razstavi od stola i postelje, valja da je pravi u materijalnom i formalnom smislu i da se može preljubniku u grieh upisati. Materijalan samo preljub nije dostatan razlog za razstavu:

a) ako je jedan od ženitbenih drugova već dulje vremena odsutan, pa je drugi misleći da je on umro, *bona fide* sklopio novu ženitbu;

b) ako je supruga silovana;

c) ako je za vrieme preljuba bio *in ignorantia facti* t. j. ako je mislio, da je osoba, s kojom puteno obći, njezin suprug (a).

U ovih slučajevih ne može se preljub dotičniku u grieh upisati, dosljedno i nije dostatan uzrok razstavi prema načelu: ubi non est culpa, non debet esse pœna.

Ako je koji od supruga učinio preljub, tada ima drugi pravo tražiti doživotnu razstavu od stola i postelje. Prema tome može muž radi preljuba žene, a žena radi preljuba muža tražiti doživotnu razstavu, sagriešio on (ona) s udanom (oženjenom) ili ne udanom (ne oženjenom) osobom, ili bio preljub već prije sudbeno dokazan, ili se tek sada u parnici dokazao.

Preljub valja dokazati. Dokazati se pak može: *a*) svjedoci[3]), *b*) ako obtuženik priznade krivnju[4]), *c*) prisegom dopunitbenom, *d*) odlučnom prisegom[5]), ili *e*) ako tužitelj donese sudbenu izpravu, iz koje se vidi, da je preljub već prije sudbeno dokazan. O tom govori Naputak ovako:

„Da se preljub za razstavu od stola i postelje smatra dokazanim, dostatne su takove predmnieve, koje su vrlo vjerojatne (praesumptiones violentae). Čine pak, na kojih se temelje ove predmnieve, valja dokazati po propisih postupka valjanih za prekršaje." [1])

Pravo tražiti razstavu od stola i postelje gubi nevina stranka:

1. Ako je preljub odobrila, dopustila ili svojom krivnjom prouzročila[2]) prema načelu: scienti et volenti non fit injuria. Ako je dakle tko naročito ili šuteći privolio u preljub svoga ženitbenoga druga, ne može tražiti razstavu od stola i postelje. Šuteći pak privoljuje onaj u preljub svoga ženitbenoga druga, koji bi ga bio mogao lasno, bez svake pogibelji za sebe zapriečiti, pa toga nije učinio, nipošto pak onaj, koji samo sumnja ili je o tom moralno osvjedočen, pa se pričinja kao da ništa ne zna, a medjutim sakuplja dokaze, da ga može dokazati *in foro externo*. Ne može se reći, da je tko svojom krivnjom prouzročio preljub, ako je preljubu dao samo daljnji povod v. g. denegando debitum conjugale ili uzkrativši mu živež, osim ako je imao nakanu time ženitbenoga svoga druga prisiliti, da padne. Riedko će se moći predmnievati, da je žena šuteći odobrila preljub suprugov, jer ga nije zapriečila: to bo može težko ikada učiniti.

2. Ako je sama učinila preljub[3]) U tom slučaju nastaje compensatio delicti, dapače i onda, ako su sudbeno razstavljeni. Ako je dakle nevina stranka poslije izrečene razstave od stola i postelje, učinila preljub, imade se uzpostaviti ženitbena zajednica, što vriedi osobito u ovom slučaju, ako se je sudac osvjedočio, da se dotičnik (ica) nalazi u sveudiljnoj pogibelji incontinentiae. Ako se je jedan od preljubnika popravio, a drugi uztraje u griehu popravljeni može tražiti razstavu od stola i postelje i u onom slučaju, ako i nisu već prije uzpostavili zajednice. Napokon gubi nevina stranka pravo tražiti razstavu od stola i postelje:

3. Ako je drugoj stranci oprostila krivnju naročito ili šuteći, jer nevina stranka ne mora nego može tražiti razstavu, a može i oprostiti krivcu: ako je dakle oprostila, gubi pravo tražiti razstavu, a može i oprostiti krivcu: ako je dakle oprostila, gubi pravo tražiti razstavu. Iznimno ipak može nastati moralna dužnost za nevinu stranku, da se razstane od preljubnika n. pr. poradi sablazni ili da spasi svoju čast, no vrlo će riedko biti žena dužna to učiniti, jer ako i ostane u preljubnika supruga, nitko ne će toga smatrati, kao da ona odobrava njegov grieh ili da pri njem sudjeluje.

Naročito oprašta krivnju onaj, koji izjavi, da se odriče svoga prava i da neće tražiti radi preljuba raz-

---

[1]) §. 41. — [2]) §. 207. — [3]) Naputak §. 228.
[4]) Np. §. 232. — [5]) Np. §. 233.

[1]) §. 229. — [2]) Np. §. 207.
[3]) Np. ibidem.

stavu od stola i postelje. Razumije se samo sobom, da to čini pod uvjet, da preljubnik u buduće ne grieši više. Ako je krivac iza pomirenja opet učinio preljub, tad može nevina stranka radi novoga preljuba tražiti razstavu. Ako je nevina stranka samo djelomice oprostila krivnju t. j. ako je samo izjavila, da ne će tražiti zadovoljštine za nanesenu mu uvriedu in foro civili, time ne gubi prava tražiti razstavu.

Šuteći oprošta krivnju onaj, koji pošto je saznao za preljub svoga ženitbenoga druga, svojevoljno ostaje u ženitbenoj zajednici.

(Dalje će sliediti.)

---

†

Dr. Kažimir Forlani, boko-kotorski biskup.

Posestrima Dalmatija izgubila je ovih dana opet jednoga svoga revnoga nadpastira, obljubljenoga i plemenitoga biskupa Dra. Kažimira Forlanija. Pokojnik bijaše vrlo učen svećenik i u svoje vrieme profesor na centralnom sjemeništu u Zadru. Godine 1872. bude imenovan coadjutorom spljetskoga biskupa i posvećen kao takav 6. svibnja iste godine. Za biskupa u Kotoru bude imenovan 14. svibnja 1879. godine. „Katol. Dalmatija", kojoj on bijaše osnovatelj ovako žali smrt njegovu: „Jučer (3. o. mj.) nas iznenadi brzojavna kobna viest, da evo u kratko vrieme preminuo i drugi ures našeg biskupstva, presv. i preč. obljubljeni boko-kotorski biskup, Dr. Kaž. Forlani.

Brižljiv i uman pastir, revan i neumoran biskup, pravi otac svojih podložnika, angeo mira i uzor dobrote, to je bio pokojnik. Takav gubitak u biskupiji, gdje se takove kreposti na osobit način iziskuju, gubitak je nenaknadiv. Težko će se zajazit praznina, koju za sobom ostavlja biskup Forlani, miljenko katolika, štovanik inovjernika, dična osoba, jer iz njegovih riječi i diela tekla kô med iz ulišta topla kršćanska ljubav, temeljena na čistoj istini i neodoljivoj pravici. Boka se zavija u crno, al kuka i cio naš narod, komu su ovakovi biskupi zenica u oku. Kuka narod, jer mu se iztrgla iz krila vrla osoba golubinje ćudi (rod. 1834. god.), kriepka, baš u čas, kad se je živim marom i nastojanjem počelo izvadjat osnovu, radi koje će Forlanijevo ime ostati u uspomeni do vieka, najme biskupsko sjemenište toli nuždno tužnoj i malenoj Boki, ondje na udarcu zalutale braće. (Tamo imade mnogo grčko-iztočnih. Uredničtvo.) Nije bilo dugo Forlanijevo biskupovanje, al je bilo plodonosno i ostaje blagoslovljeno u ustim i srcu svećenstva i naroda. Bog nadario svoga vjernoga slugu vječnim pokojem, a dao katoličkoj Boki čim prije odaslanika, koji će sliediti pokojnikove svete stope!"

Pokoj vječni njegovoj plemenitoj duši!

Od Pape i o Papi.

Nove pjesme sv. Otca. Ovih dana je u Rimu tipografia Befani izdala drugi prilog k poznatoj sbirci i k prvomu dodatku papinih pjesama. Iz ovoga su u novu sbirku uz njeke promjene prešle *Precationes ad B. Virg. Mariam* s parafrastičkim talijanskim prievodom od samoga sv. Otca; zatim ima 2 epigrammata o sv. Ivanu Krstitelju, što ih je Papa dao uklesati u veoma elegantnu škrinjicu, u kojoj se čuva glava sv. Predteče u privatnoj papinoj kapeli. Sliedi elegia *in Jesum Christum a S. Joanne Praecursore baptizatum*, a napokon 2 epigrammata, od kojih se u prvom opisuje nemir griešnika, a u drugom mir pravednika. Suvišno bi bilo dodati, da su i ove najnovije radnje sv. Otca posve dostojne bujnoga i zanosnoga pjesničkoga dara, iz kojega su potekle uzvišene hymne za sv. Herculana i za sv. Constantija, zaštitnike perusinske i elegia o autobiografiji papinoj.

Životopis sv. Otca. Željno očekivani O' Reilly-ev život Leona XIII. izišao je napokon, i to istodobno u 6 jezika. Pred sobom imam talijanski prievod, kojim je na podpuno zadovoljstvo piščevo ravnao slavni historik Cesare Cantù (sr. na nj upravljeni O' Reilly-ev list, priobćen u časopisu *Ateneo*, br. 21.). Naslov krasnoj knjizi jest: *Vita di Leone XIII.* scritta con approvazione, incoraggiamento e benedizione del Sommo Pontefice, dietro le memorie autentiche ricevute d' ordine di S. Santità, da Bernardo O' Reilly, Dottore in Teologia e Leggi. — Torino, 1887., Unione tipografico editrice. To je djelo jamačno u dobru horu došlo, jer će ova godina ostati u viečnoj uspomeni u slavnih annalih kat. crkve, te se pravom može nazvati godina velikih dokaza ljubavi, odanosti i dubokoga štovanja, koje cieli sviet sprema sv. Otcu Leonu XIII. svečanom sgodom svećeničkoga mu jubileja. Ovi pako veličanstveni dokazi doprinieti će, da bude što trajnija i neizbrisiva uspomena na orijašku ličnost sadanjega Pape. U istinu Leo XIII. prikazuje nam se kao jedan od najslavnijih učenjaka ne samo ovoga vieka, nego svih vremena. Njegove Encyklike, i ne gledeć na znamenitost predmeta njihovih i na prilike, kojim su namienjene, prava su remek-djela najčišće i najsavršenije latinštine. On je k tomu čelikznačaj, muž bez ljage. Svetost njegova življenja postostručuje ugled uzvišene mu službe i sposobnosti, koje u obće dosudjuju vladaru katol. crkve. Njega postavi Bog na spas modernomu družtvu, podrovanu zlokobnim crvom antireligiosnih i antisocijalnih načela, koja se silom namiću vladajućim krugovom i prostoj svjetini. Divnoj Encyklici *Immortale Dei* čudom se začudiše i muževi protivnici Leona XIII. i Crkve, kojoj je on vrhovna glava. Riečju, Leo XIII. je najveličajnija ličnost, koja je u našem vieku proslavila Crkvu i ljudski rod. Da se ta istina dokaže — to je svrha piscu djela, ovdje oglašenoga; vjekopisac je sretno uspio, radeći u samih Vaticanskih dvoranah, pouzdano obćeći sa sv. Otcem i slu-

žeći se autentičnimi izpravami, što ih je dobio od visokih osoba. Izdavatelj, uvidivši važnost samoga djela, uložio je svu pomnju, da ga opremi ukusno, ma baš sjajno, te bude dostojno onoga velikana, koji je opisan i one ljubavi, koju mu sada više nego ikada izkazuje cieli sviet. Ciena je knjizi 10 lira (= 5 for.).

Vaticanska izložba. Od službenoga organa rimskoga odbora, koji ima promicati vaticansku izložbu, dobismo u franc. izdanju — a izlazi k tomu i posebno ital. izdanje — prva 2 broja pod naslovom: *L' Exposition Vaticane illustrée.* Dok se bude otvorila izložba, izlazit će po jedan broj u 8 strana in 8. svaki mjesec, zatim svaki tjedan; a donosit će i opisivati najznamenitije, najljepše i najredje predmete, koji budu izložbi na čast. Med dojakošnjimi veoma finimi slikami iztiče se osobito sveti Otac u prvom, a uzoriti Schiaffino, začastni predsjednik rečenoga odbora, u drugom broju. Kako nam budu sliedeći brojevi dolazili, izviestit ćemo o njih svoje čitatelje; a tko ih želi sam dobivati, neka pošalje 20 lira (= 10 f.) na adresu: Eredi Vercellini, via Venti Settembre. Nr. 32—B., Roma.

Prof Manzoni.

Dopis.

Nova Gradiška 28. srpnja. († *Marin Hemen župnik Bogičevački.*) Dana 24. srpnja oko 6. satih poslje podne preminuo je naglom i nenadanom smrću župnik Bogičevački, Marin Hemen. Pokojnik rodio se u Medjurini, navršiv 65 godina života, 41. godinu svećeničtva, a probavio na oskudnoj i siromašnoj župi Bogičevačkoj 26 godina kao župnik. Vrijedni starina bijaše osobiti talenat učen muž, kao čovjek svoje ćudi i vrlo nervozan, te se je riedko s kime družio. Od subote na nedelju došla rula objestnih mladića pod njegove prozore, te stadoše urlikati i gadne pjesme pjevati, što starca veoma razljuti. U nedelju obavi po običaju službu božju, a u propovjedi oštro ukori roditelje i razuzdanu mladež, pri čemu se još više razljuti, a došav kući nemogaše ništa govoriti niti jesti.

U istinu skradnje je vrieme, da svjetovne oblasti ovom bezputu i noćnom klatežu kraj učine. Čemu se imademo nadati od mladeži, koja u Slavoniji od subote na večer pak do zore u nedelju neprestano igra i urliče? Kako će nedeljom od noćnoga skitanja iznemogla mladež doći u crkvu, kako li će biti pozorna kod kršćanskoga nauka?! —

Kod sprovoda pokojnikova bijaše nas 6. svećenika, a sprovod je vodio v. č. g. kot. podarcidjakon Josip Kolarić, te rekao nadgrobno slovo, u kojem oriše sudbinu u samoći na ladanju živućega svećenika, ali ujedno ukori i župljane, koji ni na sprovod pokojnika nehtjedoše doći, prem da bijaše svetak sv. Ane; te da nedodje više uglednih osoba iz Okučanah, bio bi to dosta tužan sprovod, kakov samo može u Bogićevcih biti.

Pučanstvo u Bogićevcih je surovo, odurno i sve sami svadljivice, i da se ovaj narod što iz svoje nemoralnosti podigne, trebalo bi ovdje vrstne, mladje, stroge ali pravedne i razborite sile, te se nadamo, da će preč. nadbisk. duhovni stol uvažiti ovdje postojeće tužne okolnosti, te takodjer imenovati pastirom, osobu, koja će ove pakostnike ponješto upokoriti.

— r. —

Viestnik.

Zagreb. Promjene u nadbiskupiji: Premješteni su gg. duhovni pomoćnici:

Nikola Milčić iz Sv. Ivan-Zelina u Remetinec; Stjepan Kalamari iz Požege u Vidovec kod Varaždina; Josip Platnar iz Topolovca u Kloštar; Stjepan Rožman iz Remetinca u Obrež sv. Ilija. Ivan Pavčec iz Macinca u Nedelišće; Stjepan Sušnik iz Virja u Maruševac; Ivan Horvatić iz Tuhlja u Taborsko; Martin Dogša iz Taborskog u Macinec; August Srečec iz Kapele u Staru Gradišku; Josip Kovačiček iz Maruševca u Tuhelj; Stjepan Ključarić iz Brdovca u Sv. Ivan Zelina; Ivan Nagel iz sv. Nedelje u Lipnik; Antun Kotlarski iz Kloštra u sv. Nedelju; Franjo Štefan iz Kašine pod Belu.

Novomisnici poslani su za duhov. pomoćnike: g. Ivan Bočkaj u Turnašicu; g. Stjepan Boričević u Ozalj; g. Stjepan Cerovac u Prozorje; g. Ignjat Crnajšek u Kapelu; g. Gjuro Čvek u Požegu; g. Franjo Glojnarić u Zelinu dolnju; g. Ignjat Haberle u Varaždinske Toplice; g. Ivan Jemeršić u Grubišnopolje; g. Nikola Jurišić u Topolovac; g. Ljudevit Kempf u Bistru; g. Rok Kučas u Novu Gradišku; g. Isidor Lobe u Stražeman; g. Franjo Marinović u Bebrinu; g. Franjo Matošić u Sv. Janu; g. Petar Mrzljak u Kašinu; g. Stjepan Plivelić u Virje; g. Matija Seigerschmied u Brdovac; g. Stjepan Šalić u Pleternicu; g. Aloysio Vojsk u Sv. Mariju Medjumurje.

— G. Petar Agjić, kapelan Novogradiški postavljen je za upravitelja župe u Gor. Bogićevcih.

— (Plemeniti maršal, nadvojvoda Albreht) slavio je ovih dana svoj 70. rodjendan. Tom prigodom visokomu svečaru je čestitao i sv. Otac papa vlastoručnim pismom i podjelio mu najviši papinski red — Kristov red. Bečki nuntij, nadbisk. Galimberti je sjedomu nadvojvodi to visoko odlikovanje sa strane vrhovne glave crkve, uručio.

Narodom Austrije dobro je poznata pobožnost i plemenito srce nadvojvode Albrehta. „Kärntener Volksblatt", javlja o nadvojvodi, koji je zadnjih dana mjeseca srp. u Koruškoj boravio, ovo: 25. pr. mj. dodje Nj. car. Visost u Tarvis. Sliedećega dana, 26/7. odputi se, jašuć do 2 sata na konju sa svojim adjutantom i tjelesnim liečnikom na visoko brdo, gdje se nalazi prošteništna crkvica majke Božje, poznata pod imenom: Maria Lušari.

Na Lušari-brdo upravo se je slučajno tada nalazio i svcjelovački biskup dr. Kahn, koji dočuv to, dočeka svečano pri crkvenom portalu visokoga marijansk. putnika. Biskup čitaše svetu misu, kojoj je nadvojvoda velikom pobožnošću i na sazidjenje svih prisutnih, prisustvovao. Prejasni maršal tom zgodom spomenu; „pred 25 godina u ovo doba bio sam jako bolestan i tada su došli moji vojnici ovamo, k majci Božjoj za mene molit; danas pako sam ja ovdje za moje dobre vojnike molio.“ U 11 uri bijaše njegova carska Visost već natrag u Tarvisu.

— (Grof mladomisnik.) Dana 31. srpnja ov. g. odslužio je u Gracu u kapelici častnih „Sacrè coeur“ damâ grof Sigmundo Ledohovski, nećak slavnoga kardinala Ledohovskoga, svoju prvu sv. misu. U 8. uri bijaše primicijant u svečanoj procesiji uveden u crkvicu. Kano assistirajući svećenici posluživahu mu gg. Baron Irany Oer, knezo-biskup. dvorski kapelan, P. Saurma S. I. i dr. Macherl. Službu pako ministrantâ vršili su tri alumna iz insbruškoga konvikta, gdje i mladi Ledohovski svoje nauke vršio i to: Karlo princ Hohenlohe-Langenburg, rodjak novomisnikov, Alfons pl. Riccabona i grof Colloredo. Čuvstven bijaše onaj prizor, kada je poslje kommunije mladomisnika, njegova udova kneginja majka i 13 braće i sestara i više drugih rodjaka stupilo k stolu Gospodnjemu i iz ruku sina dotično rodjaka prvi put primalo sv. pričest i poslije svete mise prvo-svećenički blagoslov.

— (Mr. Charles Wellesley Jowell) pastor englezke državne crkve i nadžupnik od Cortona, odstupio je iz svoje službe i zajedno sa čitavom obitelju povratio se u naručaj katol. crkve.

— (Njemački cesar Vilchem) kako je poznato darovao je lani iza dokinuća svibanskih zakona sv. otcu papi zlatni pectorale sa krasnim u renasanci izradjenim prsnim križem. Ovih dana pako kao jubil. dar poslao je sv. otcu prekrasnu zlatnu i sa dragulji obloženu mitru zajedno sa vlastoručnim pismom. Sjedi cesar čestita takodjer sjedom već svečaru, te izrazuje svoje veliko zadovoljstvo i veselje, što su on glavar svjetski a papa glavar crkveni u visokoj svojoj starosti uglavili toli žudjeni vjerski mir i poredak crkveno-politički. Skupocjeni dar i pismo cesarsko Leonu XIII. imao je čast uručiti državni njemački poslanik kod sv. stolice, g. Slözer.

— (Sv. otac Lav XIII.) će prigodom svoga 50. godišnjega svećeničkoga jubileja i raznih darova iz Beča dobiti. Medju ostalima mnogima darovima, kojima će carska austro-ugarska priestolnica Njeg. Svetost obdariti, spominje „Magyar Allam“ i jedan massivni zlatni i sa dragim kamenjem obloženi križ, koji će 100.000 for. vriediti. K ovoj svoti doprinjeo je sàm car Austrije 20.000 for., a ostalih 80.000 da se je medju bečkom aristokratijom sakupilo. Njeg. Veličanstvo da je samo izbiralo model, po kojem će se križ izraditi morati.

Malo je bilo papa, koji bi na vrhov. pontifikatu slavili svoju petdesetgodišnjicu misništva. Historija crkvena nam od 262 papa 15 spominjo, koji su slavili svoj svećenički jubilej. Lav XIII., poživi li nam ga dobri Bog, biti će 16.

— Poljepšanje crkve u Kraljevcu. Dobismo dopis iz Kraljevca u našem kršnom Zagorju, kojeg cijelog radi pomanjkanja prostora priobčiti nemožemo. Javlja nam se najme, kako je trudom veleč. gosp. župnika, Ognjana Pavlička, obnovljena i ukrašena mjestna župna crkva. Tako župljane osobito razveseli milozvučan glas novoga zvona, koji nadomješta stari potrti zvon. Nabavljeni su novi crkveni barjaci u stylu i ljepoti, koja odgovara dostojanstvu i svetosti mjesta, komu su posvećeni. Popravljeni su žrtvenici a obnovljene stare slike i kipovi, koji su se u sadanjoj svojoj formi jedva razpozaavali. Svakomu pako pada u oči nova propovjedaonica, koja je takodjer ures crkvi. Vesele se tomu župljani i obnova te i posveta svega toga obavljena je posebnom svečanošću — veli naš dopisnik — „č.“ —. Mi pako velimo, neka se veseli i svaki takav duh. pastir, ravnatelj svoje župne crkve, koji se brine za čistoću i ljepotu sv. mjesta, jer će ga u dan smrti i božjega suda sigurno tješiti i pred Bogom zagovarati ona misao, koju je svaki dan kod sv. mise recitovao, a kojoj je zadovoljio kao svećenik i ravnatelj crkvene obćine: „Domine dilexi decorem domus tuæ et locum habitationis gloriæ Tuæ.“

Natječaj.

Smrću Damjana Tušeka izpražnjeno je mjesto kućnoga katoličkoga duhovnika u kr. zem. kaznioni u Lepoglavi.

S ovim je mjestom skopčana plaća od 800 for. na godinu, stan u naravi i 12 hvati drva; te se za popunjenje njegovo razpisuje natječaj do *konca kolovoza* o. g.

Tko se dakle od čast. svećenstva želi za to mjesto natjecati, neka svoju molbenicu do naznačenoga roka podnese preč. nadb. duhovnomu stolu, po čijem se nalogu ovo ovdje i priobćuje.

Nadb. duh. stol u Zagrebu 10. kolov. 1887.

Javna zahvala.

Visoka kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada blagoizvoljela je odpisom svojim od dne 14. lipnja t. g. br. 1086. za popravak župne crkve u Kanižkojivi milostivo doznačiti novčanu od 2000 forinta iz zemaljskih prihodâ. Na toj veleizdašnoj podpori najsmjernije se Visokoj Vladi u ime svojih župljanâ i u svoje ime zahvaljuje

U Kanižkojivi dne 2. kolovoza 1887.

Dragutin Kabaković,
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 33. U Zagrebu, 18. kolovoza 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sjetimo se, što smo.

Piše Dr Gustav Baron.

(Konac.)

Osim valjanoga uzgoja i temeljite znanstvene naobrazbe svećeničkih kandidata, koje je prvi i glavni cilj dječačkoga sjemeništa, radjalo bi valjano uredjeno dječačko sjemenište uzgredce i druge po sv. vjeru i sreću naroda znamenite probitke. Spomenut ćemo samo jedan takov probitak.

Svećenici, koji bi profesorovali na gymnasiju dječačkoga sjemeništa, morali bi, kako već spomenusmo, imati državne izpite iz onih znanosti, koje bi predavali. Dosljedno bismo u profesorih dječačkoga sjemeništa imali priznane stru..ovne zastupnike svih onih svjetskih znanosti, koje se predavaju na gymnasijih. A time bi nam dječačko sjemenište davalo ono, česa dan danas nemamo dovoljno: muževe, koji bi i oružjem svjetskih znanosti znali braniti svetu vjeru proti napadajem, koji se češće dižu proti njoj pod krivim plaštom znanosti. Svećenici profesori dječačkoga sjemeništa bili bi tako ovlašteni i ugledni čuvari hrvatske knjige, od koje bi odbijali svaki otrov nevjere i razvratne nazovi-znanosti.

I taj obzir, a da ostalih ne uvažujemo, neka nas kraj glavne svrhe dječačkoga sjemeništa osokoli, da počmemo ozbiljno i požrtvovno na tom raditi, kako da nam nadbiskupija Zagrebačka dobije što prije dobro uredjeno dječačko sjemenište, u kom će uzgojem i znanstvenom naobrazbom ravnati svećenici, koji su dorasli tomu zvanju zajamčenimi kriepostmi i dokazanom učenošću. Ugledjimo se u uzoran primjer velikih biskupa i drugih znamenitih muževa, koji u naše vrieme takove zavode dižu ili glavnice stvaraju, da se što prije podignu. U Francezkoj i Italiji n. pr. mnogobrojni su takovi zavodi; a već ih imamo i to vrlo liepih i u našoj državi, n. pr. u Brixenu, Lincu, Dubrovniku, Spljetu, Zadru itd. Pokojni kardinal i nadbiskup Bečki slavne uspomene Rauscher tako je bio oduševljen za dječačko sjemenište, da je u oporuci svojoj označio Bečko dječačko sjemenište universalnim baštinikom svoje ostavštine. I slavni biskup Djakovački, koji je već silne žrtve doprinesao na prosvjetni oltar narodu Hrvatskomu, ozbiljno se bavi tom mišlju, da usreći biskupiju Djakovačku dječačkim sjemeništem. Koliko se sjećamo. dotična glavnica iznosi već preko 150.000 for. Dao dobri Bog velikomu mecenatu Hrvatskomu i tu milost, da uzmogne u liepom Djakovu uz divni stolni hram sv. Petra još prije konca svoga crkvi i narodu žrtvovanoga zaslužnoga života vidjeti i dovršen prosvjetni hram posvećen uzgoju svećenstva. — A braća naša u Bosnoj imadu već u Travniku krasno dječačko sjemenište sa vlastitim javnim gymnasijem. Ne davno upravo čitasmo u Vrhbosnoj, da se buduće školske godine otvara već šesti gymn. razred na tom zavodu, te će tako nadbiskupija Vrhbosanska imati za tri godine posve dovršeno dječačko sjemenište sa podpunim vlastitim gymnasijem. O krasnom napredku mladeži Travničkoga dječačkoga sjemeništa dolaze nam već sada utješni glasovi; a od milinja raztapa nam se duša, kad pomišljamo, kako će poslje tri godine mladi Bosanci i Hercegovci iz ruku prokušanih uzgojitelja i profesora Travničkih, svjestni si zvanja komu se posvećuju, a čestitim uzgojem i naobrazbom pripravljeni prelaziti na bogoslovne nauke. Od srca za to čestitamo Nadbiskupu Vrhbosanskomu radi blagoslova, kojim Bog prati i ovo veliko njegovo djelo, koje je rodila njegova vatrena ljubav za sv. crkvu i apoštolsko oduševljenje za vječno i zemaljsko dobro naroda skrbi njegovoj biskupskoj povjerenoga.

Radujemo se, što možemo reći, da je i u našoj nadbiskupiji Zagrebačkoj bilo muževa, koji su pojmili ideale dječačkoga sjemeništa te za to začeli na tom raditi, da se sabere glavnica, koja je za osnutak takova zavoda potrebna. Poznato je naime, kako je prije desetak godina tadanji sveučilištni profesor, a sada nadbiskup vrhbosanski, dr. Josip Stadler bio začetnik i duša nastojanju, da se ostvari glavnica, kojom će se u našoj nadbiskupiji za uzgoj svećeničkih kandidata osnovati dječačko sjemenište sa vlastitim gymnasijem. Još nam je i sada u svežoj pameti ona vatra i revnost, kojom je ideal svoj zagovarao i izvadjao; a napose se dubokim počitanjem sjećamo one plemenštine tadanjega profesora, kojom je on, neimajući inače reć bi nikakova imetka, sam poklonio za osnutak dječačkoga sjemeništa jednu hiljadu forinti, koju je baš u ono vrieme nenadano baštinio. Stadler ne osta osamljen; plemenita zamisao njegova dobi namah vatrenih pristaša. Sa posebnom pako zahvalnošću i sinovljom odanošću spominjemo uzoritoga kardinala i nadbiskupa našega Josipa pl. Mihalovića, koji je zamisao Stadlerovu odobrio, pod svoje milostivo okrilje uzeo, svećenstvu preporučio i znatnim prinosom namah u početku podkriepio. Milošću Božjom i plemenitošću ljudskom započeto djelo nastavlja se već desetak godina. Dojakošnji uspjeh tomu nastojanju doznajemo iz izvještaja dra. Juraja Dočkala, koji nam u br. 5. Katol. Lista o. g. kao blagajnik dječačkoga sjemeništa saobćuje, da je glavnica za osnutak dječačkoga sjemeništa dne 26. siečnja 1887. iznosila: 66.269 for. 49½ n.

Za čim je profesor Stadler u našoj nadbiskupiji težio, to je on kao nadbiskup vrhbosanski, kako već spomenusmo, u svojoj nadbiskupiji i izveo: Nadbiskupija Vrhbosanska ima već u Travniku pravo u duhu crkvenom podignuto dječačko sjemenište sa vlastitim javnim gymnasijem. A mi? Ako nam je suditi po gore označenoj glavnici, onda imamo razloga bojati se, da je jošte u dalekoj budućnosti čas, kad će nadbiskupija Zagrebačka biti usrećena dječačkim sjemeništem. A zar zbilja tako? Ne, toga nedopuštamo, toga nevjerujemo Jer držimo, da je u svećenstvu nadbiskupije Zagrebačke daleko jača vjera i kud i kamo vatrenija ljubav spram sv. crkve i spram drage domovine, nego li da bismo smjeli i slutiti, da će sadašnja generacija svećenička istom dalekoj budućnosti prepustiti osnutak zavoda, koji je crkvi i narodu već u sadanjosti toli krvavo nuždan. Za to budi nam dopušteno, da ovdje u kratko predočimo, što bi valjalo učiniti, da nadbiskupija Zagrebačka dobije što prije toli žudjeno i toli potrebno dječačko sjemenište.

Po skromnom mnienju našem trebalo bi, da svećenstvo nadbiskupije Zagrebačke, a napose na čelu mu stojeća crkvena oblast, uloži u našem predmetu revnovanje svoje u dvie stvari: 1. Valja svom ozbiljnošću na tom raditi, da se glavnica dječačkoga sjemeništa, koja je već prilično liepa, što prije tako visoko podigne, da bude dovoljna za valjan posvemašnji osnutak dječačkoga sjemeništa. 2. Treba odmah nješto učiniti, što će biti dostojna, pa ma samo djelomična, privremena zamjena dječačkoga sjemeništa. Za jednu i drugu točku evo naših konkretnih predloga:

1. Glavnica dječačkoga sjemeništa

Da se glavnica dječačkoga sjemeništa što prije podigne do potrebne visine, u tu svrhu preporučamo na uvaženje sliedeće točke:

a) Sabrana već glavnica neka ostane i nadalje koristonosno uložena te se tako neka množi godišnjimi kamati, dok ne dodje vrieme, da se upotrebi za onu svrhu, kojoj su ju darovatelji namienili.

b) Svećenici, koji su obećali stanoviti godišnji prinos za dječačko sjemenište, neka ostanu i na dalje vjerni obećanju svomu. Tko nije niti utemeljiteljne glavnice (najmanje 100 for.) položio, a niti ne daje godišnjega prinosa, tomu stavljamo na srce, da barem od sada učini jedno ili drugo, ako ne oboje. Barem polovica od one svote, kojom svaki svećenik doprinosi za deficienciju, mogla bi biti minimum godišnjega prinosa za dječačko sjemenište. Tko može više i obilnije, neka se ne otimlje doprinesti i veći dar na uzgojni i prosvjetni oltar budućih pomazanika Gospodnjih u narodu Hrvatskome. Ta to će biti nasljednici naši u vinogradu Gospodnjem, koji će možda i naše zaostatke izpravljati te nam tako, budući i našimi žrtvami uzgojeni, ublažiti strogi sud vječnoga sudca.

c) Veli se, da su tri osobito zgode ili čina u životu ljudskome, u kojih odkriva, čovjek, kakov je, posebice da li je pametan i čestit. Jedna od tih zgoda ili čina jest pravljenje oporuke. Ako tko, a to jamačno svećenik mora da osobito pazi te pred Bogom i savješću svaku stvarcu važe, kada pravi oporuku, najpače ako mu je imetak nastao iz beneficijalnih dohodaka Žalostno je, sablazan vjernomu puku a težka grjehota pred Bogom, ako imetak iz crkvenih beneficija dobiven posljednjom voljom svećenika

prelazi u ruke, u koje po kanonih crkvenih ne bi smio dospijeti. Nije naše, da ovdje pobliže govorimo o svećeničkih oporukah; učinio je to sveučilištni profesor dr. Ferdo Belaj u krasnoj razpravi: „Oporuka svećenikâ po crkvenih i gradjanskih zakonih“ tiskano u Katoličkom Listu g. 1883. u br. 26. 27. i 28. Mi se taknusmo oporuka svećeničkih samo zato, da upozorimo braću svećenike, napose one koji su crkvenim imetkom obilnije nadareni, neka bi se praveći oporuku sjetili i našega dječačkoga sjemeništa. Učinili to većina svećenstva, napose usreće li imućniji svećenici obilnijim zapisom dječačko sjemenište, to će jamačno nadbiskupija naša dosta brzo doći do glavnice potrebne za posvemašnji osnutak žudjenoga dječačkoga sjemeništa. Sirotinji je darovano i svrsi u najodličnijem smislu crkvenoj, što je zapisano dječačkomu sjemeništu. Jer će sinovi siromašnih roditelja imati u dječačkom sjemeništu badava svu obskrbu; a crkvenije svrhe ne možeš si pomisliti, nego li je crkveni uzgoj onih, koji će jednoč u srdcih Hrvatskoga naroda graditi hramove Duha svetoga, koji je kapara vječne baštine naše (Eph. 1, 14.). Posvetimo za to zadnje časove života svećeničkoga sjećajući se u oporuci svojoj sirotinje, koja će se u dječačkom sjemeništu za svećenike uzgajati.

d) Radi zadatka svoga ima dječačko sjemenište biti na srcu ne samo svećenikom već i svjetovnjakom, koji su odani sv. vjeri katoličkoj te koji pojme, od kolike je važnosti po narod valjan uzgoj svećenstva. Za to bi bilo posve opravdano, da župnici ili kapelani sa propovjedalnice ili u drugih zgodnih prilikah predoče vjernikom zadatak dječačkoga sjemeništa te ih zgodnim načinom potaknu, da i oni doprinesu koju žrtvu za naše dječačko sjemenište. Zgodno uredjenim sabiranjem nedjeljnih, mjesečnih ili godišnjih prinosa sa strane vjernika dali bi se postići izvanredno liepi resultati. Liep primjer tomu daje nam Brixensko dječačko sjemenište, komu je veliki diel glavnice nastao upravo sabiranjem novčića. Poslužimo se za to i mi ovim vrlo uspješnim sredstvom. Trud i požrtvovnost našu nagradit će Bog.

Ovo bi bili glavniji načini, kojimi bi se dala glavnica dječačkoga sjemeništa množati i do potrebne visine dići. Ljubav je domišljata; pa tako će ljubav prema sv. crkvi i prema dragomu narodu našemu u pojedih prilikah naći jošte i drugih puteva k istomu cilju. Radimo za to svi i svaki, što više i što bolje možemo, da što prije do cilja dodjemo.

2. Privremeni zamjenik dječačkoga sjemeništa.

Pošto ne možemo očekivati, da ćemo skorih dana doći do podpunoga dječačkoga sjemeništa, zato valja misliti na to, kako bi se mladež, koja se smjera svećeničkomu staležu posvetiti, u najpogibeljnijoj svojoj dobi dala već sada oteti pogibeljnim prilikam, u kojih se obično nalazi, a koje su učinci svojimi vrlo neprijatne zvanju svećeničkomu. Drugimi riečmi: čim bi se dalo nadoknaditi dječačko sjemenište u ovo vrieme, dok se još ima sabirati glavnica za osnutak pravoga i podpunoga dječačkoga sjemeništa? Promišljajući o tom predmetu i izmjenivši misli svoje sa drugimi prijatelji duhovne mladeži dodjosmo do uvjerenja, da bi dostojan privremeni surogat dječačkoga sjemeništa bio nadbiskupski lycej sa gimnasijem od petoga do osmoga razreda, po prilici ovakov kako ga sada imademo za 7. i 8. gimnasijski razred u nadb. sjemeništu. Mi smo sa svoje strane uvjereni, da bi se ovakov lycej bez osobitih potežkoća dao u brzo otvoriti i dostojno urediti. Evo naših predloga:

a) Njekoliko mladih svećenika, kojim su svećeničke krieposti zajamčene te koji su izvrstnim napredkom u bogoslovnih naucih zasvjedočili umne sposobnosti, neka se buduće školske godine pošalje na naše Zagrebačko sveučilište, da se tudjer slušajući dotična predavanja i polažući propisane izpite uzposobe za gymnasijske profesore. Mi se nadamo, da bi se u našoj nadbiskupiji našlo svećenika, koji bi se rado posvetili tomu idealnomu zadatku, najpače kad bi im se sa nadležne strane zajamčilo, da će im eksistencija profesorska biti tako uredjena, da će rado profesorovati, bude li od potrebe i do konca života, te da će im u svoje vrieme crkvena oblast dostojno uvažavati zasluge stečene pri uzgoju duhovne mladeži. Po prilici 4 svećenika bilo bi dovoljno, da se pošalje u pomenutu svrhu na sveučilište, pošto imademo već njekoliko vrstnih profesora na sadanjem nadb. lyceju. Defectus cleri ne smije da bude zaprieka, kad se radi o tom, ut multiplicetur bonus clerus.

b) Da se nadbiskupiji olahkote troškovi, mogli bi se dotični kandidati profesorski dok polaze sveučilište, postavljati za prefekte u kr. plemićkom konviktu. Takovi bi prefecti bili osobito zgodni po uzgojne ciljeve kr. konvikta, a opet bi oni uz službu svoju prefekatsku vrlo lasno zadovoljavali zadatku svomu na sveučilištu.

c) Poslje 4 ili najviše 5 godina moći će dotični svećenici imati profesorske izpite te će

e tako onda moći otvoriti nadb. licej sa cielim gornjim gymnasijem. Mi bi željeli, da se taj lycej ne otvara bez izpitanih profesora; jer bi ugledu zavoda bolje odgovaralo, da dobije pravo javnosti te da svi absolvirani lycealni gymnasijalci, ili barem većina izmedju njih, prave na lycealnom gymnasiju pred svojimi profesori izpit zrelosti, koji je za sada nuždan, da tko bude redoviti slušatelj na sveučilištu. Nu jedno i drugo dalo bi se težko od državne vlasti polučiti, ako ne bi lycealni profesori imali propisanih profesorskih izpita.

d) Materijalno uzdržavanje pitomaca i profesora nadb. lyceja dalo bi se namiriti po prilici ovako. Na račun 7. i 8. gimnaz razreda upotrebili bi se i nadalje oni dohodci, kojimi se i sada uzdržaje 7. i 8. razred postojećega nadb. lyceja. Za 5. i 6. razed pako moglo bi se upotrebiti nadb. sirotište Zagrebačko sa svojimi dohodci. Ovo potonje dalo bi se izvesti time, da bi se pitomci sirotišta Zagrebačkoga i Požežkoga tako podielili, da u Požežko sirotište dolaze samo učenici doljnjega gymnasija, a u Zagrebačko sirotište samo učenici 5. i 6. gym. razreda, koji bi polazili nadb. licej. Tako bi se sadanji lycealni 7. i 8. razred i nadb. sirotište Zagrebačko pretvorili u jedan internat sa vlastitim gornjim gymnasijem, na kome bi profesorovali svećenici providjeni profesorskimi izpiti. Scienimo, da se k spomenutim dohodkom ne bi moralo mnogo dodavati za uzdržavanje toga novoga zavoda, koji bi bio dostojan privremeni zamjenik ili surogat dječačkoga sjemeništa.

Osim neposredne koristi, koju bi ovakov internat pružao po uzgoj i naobrazbu budućih kandidata bogoslovja i svećeničtva, proizticao bi iz toga zavoda i taj probitak, što bi nam on držao u pripravi gotove uzgojitelje i profesore za onaj čas, kad će se moći podići podpuno dječačko sjemenište.

Pod visokim okriljem uzoritoga nadpastira našega pokrenuto je u nadbiskupiji našoj nastojanje, da dobijemo dječačko sjemenište. Za to želimo i od Boga prosimo Uzoritosti Njegovoj tu milost, da uzmogne nadbiskupiji ovoj što prije otvoriti internat sa gornjim gymnasijem, a onda još prije konca života svoga taj internat pretvoriti u podpuno dječačko sjemenište. Svećenstvu pako ove nadbiskupije biti će solidarna dužnost, da sjedinjenimi silami pomogne uzoritomu svomu nadpastiru podići taj *monumentum aere perennius*. Velika je nadbiskupija naša i liepimi preimućtvi nadarena od Boga, od crkve, kralja i naroda. Velike su za to i dužnosti i velika odgovornost toli za svakoga pojedinca koli za sve nas skupa. Za to još jednoč: sjetimo se, što smo.

Bog u povijesti.

(*Priobćio kanonik Lehpamer.*)

(Konac.)

U povijesti novije dobe francezka velika revolucija takav je dogadjaj, o kojem kada historici sud svoj naprama Božjoj svietovladi izriču, težko se do jasna pojma dovinju. Oni su prema političkim strankam, koje zastupaju, u dvije vrste razdieljeni. Oni od njih, koji se sastoje iz monarhičkih konservativacâ, ne znadu kako bi otaj dogadjaj dosta pokudili i osudili, — oni pako od republikanskih liberalacâ ne mogu se ga dovoljno nahvaliti i nadiviti; a radostan je pojav to, što se obadvije stranke u tom slažu, da priznavaju u njem prst Božji. Razlikuju se ipak u tom tako, da se konservativci, akoprem u obće na crkveno-vjerskom stanovištu vierni, dok one revolucionarne grozote razmatraju, dadu zavesti na prigovaranje protiv Božje providnosti s toga razloga, što je Bog dopustio takav grozni dogadjaj, kojim je Francezkoj, dapače cielomu svietu toliko nevoljâ i zadano, i posljedcî se njegovimi još uviek zadaje, pak će se valjda jošte dugo zadavati. To da je, vele oni, makar i za kaznu bilo, nepravedno, jerbo je zadesilo veoma mnoge sasvim nedužne, a bijaše i za krivce odviše strogo i tegotno. U suprot smatraju liberalci u tom prepuštenju njeku Božju sankciju njihovih nazorâ i težnjâ te hvale onu revoluciju kao Božje dobročinstvo, kao spas čovječanstva. U jednom i drugom ovome sudu ima jedna istina; bez dvojbe bijaše ona revolucija jedna od onih naredabâ, kojimi hoće Bog da pojedince i narode pale u pogubnu bludnju i opaku sliepoću osviesti i poboljša.

Bog hotijaše da se Francezi i njihova pritucala, koji su se u fizičkoj i duševnoj razkalašenosti od njega bili odmetnuli, osvieste i poboljšaju, pak je ova svrha njegove pravičnosti, mudrosti i dobrohotnosti, doista i polučena. Francezi i narodi ostali, koji su ih kao majmuni oponašali, dakle savkolik civilizovani sviet one dobe, bješe se veličanom, bezvjerskom, atheističkom filosofijom osamnaestoga vieka opojio, a pijanstvo oto rodilo je u Parizu tolik delirij, da su revolucionarni zakonotvorci dragoga Boga dekretalno skinuli, njega razumom čovječjim nadomiestiti hotjeli, a kao personifikaciju toga razuma vodilo se baš karakteristično javnu bludnicu svečanim načinom po zaludjelom gradu. No udilj imadjoše Francezi i njihovi majmuni izkusit, kamo dospieva narod, čovječji rod, pod zastavom razuma i po volji skrojene razumo-religije. Francezi, onda najnaobraženiji narod, pošto su bili proglasili bratimstvo i jednakost, razmrcvariše se divljačkom biesnoćom, liepa Francezka bijaše pozorištem užasnih grdilâ, u Parizu vidila se baruština od krvi onih, koje su pomarali štovatelji razuma.

Otimi strahotami osviestiše se Francezi i njihovi krivi učitelji te obratiše opet k Bogu; filosofički zakonotvorci raztriezniše se dotle, da su ipak bivstvovanje jednoga najvećega bića zakonom priznali; a savkolik narod uze to kao dobročinstvo, kada je pobjedonosni gjeneral Boanaparte filosofičkoj vladavini učinio kraj i konac, katoličku tradiciju Francezke uzkrisio i oltare crkve Božje opet podigao. Filosofički republikanci staviše si za zadaću još napose i to, da su radi svijuh zala, koje su Francezku zaista ili prividno tištila, krivili kraljeve, kojom naukom dovedoše narod do obmane, da je trebalo svu družtvenu sgradu s temelja srušiti, a po utopičkoj mašti bezbožne filosofije novu sgradu podići, u kojoj bi rod čovječji savršeno blaženstvo uživao. Ali Francezi i sav sviet izkusiše odmah, da su filosofički demagozi bili baš pravi strahovnici, nemilošću i okrutnošću daleko nadmašili sve ono, što pristrani historici o najgorih okrunjenih despota pretjerano pripoviedaju. Ovako bješe Francezi i ostali sviet revolucijom barem za vrieme od pogubne zamame oslobodjeni, pročišćeni i poboljšani. Čovječanstvo bi izbavljeno iz političkih i socijalnih odnošajâ, u kojih sviet Božansku zapovied o ljubavi iskrnjoj, kršćansku nauku o jednakosti svih ljudih kao djece jednoga Boga nije obdržavao, nego objestno kršio. Pak i mogućnike ovoga svieta, kraljeve, knezove i ministre htjede Bog strahotami revolucije osviestiti i opametiti, neka izkuse, da zabranjene i progonjene ideje novotaracâ često iznenada po Božjem prepuštenju ne samo u pojedinih ljudih, nego čitavih narodih, u svem rodu čovječjem ožive i onda neodoljivom silom nove odnošaje stvaraju, koje onda njihovi propovjednici, kada se do moći pridignu, mogu ne krivo istim načinom označiti kao „po Božjoj milosti"; i tako su uslijed ove velikanske, ako i strahovite miene, doista zavladala kod vladarâ i narodâ valjanija poznavanja i bolji odnošaji stvoreni. Jest dakle i francezka revolucija, unatoč poganih činâ, uz koje se je sbivala, nov i očit dokaz mudrosti, dobrote i svemoći, kojom Bog i iz zla tvori, što je dobro te spasonosno.

Ovo isto vidi se i na sgodah **života prirode, ljudih i svieta.** U životu materijalne prirode, ako se i opažaju pojedine nesavršenosti, biva ipak sve po vjekovitih, mudrih i dobrotvornih zakonih, kako ih je Bog stvoritelj ustanovio; a tako podaje priroda u cielosti trajnu, na strahopočitanje i ganuće pobudjujuću sliku ljepote i dobrotvornosti. Priroda je u istinu hram Božji u kojem milijoni stvorovâ naviešťaju mudrost, dobrotu i svemoć Božju. A isto tako podaje život svakoga čovjeka, unatoč pojedinim za čas štetnim neprilikam, u cielosti i obćenitosti veličajnu sliku napredka k boljemu, do čega vodi otčinska ruka Božja. Ovako može i ima biti poviest života prirode, ljudih i svieta u istinu nauka, koja nas usposobljuje, da Boga spoznamo, da ga štujemo i njegovu premudru, predobru te svemožnu volju vršimo. Poviest fizičkoga i duševnoga života dokazuje ujedno istinitost Božje riječi: „Onim koji Boga ljube, ide sve k njihovu boljku." Ovoj istini rugaju se bezsramno nevjerci, jer zaboravljaju, da je ovo samo onim obećano, koji ljube Boga, ne pako onim, koji niti Boga, niti iskrnjega, već jedino sebe i požude ovoga svieta ljube. Oni pokazuju kao prstom rado na one prirodne dogadjaje, kojima se čitave okolice opustoše, i pitaju onda porugljivo, kako da se to sa Božjom providnošću slaže. Nu i negledeć na to, da se ovakovimi posebnimi prirodnimi dogodjaji ne poremećuje cjelokupna slika mudrosti i dobrote Božje, kakovu nam prirodni život u obće podaje, svjedoči nam jošte i izkustvo, da su takovimi kobnimi dogodjaji čitave obćine i narodi, koji bješe u svadju, mržnju i zavist, lienost, raztrošnost, gizdelinstvo, mode i razkalašenost propali a službu Božju zanemaril, osviešteni i poboljšani, dočim su ujedno oni, kojih zlo nije snašlo, bili ponukovani i dobili priliku, da djela ljubavi iskrnje vrše i time si blago nebesko za vječnost zasluže. Bilo bi veoma spasonosno, kad bi ljudi razmišljali život prirode i svieta sa revnom željom, da time mudrost i dobrotu Božje providnosti spoznadu. Ovakovim razmišljanjem oslobodio bi se čovjek o tjeskobnih dvojbâ, mnogih skrbî i tugâ, pak bi ne stalo i obćenite pečali, koja život veleumnih muževah pomračuje i često ih do toga dovede, da sdvajaju o Bogu i čovječanstvu.

II. Razstava od stola i postelje na neizvjestno vrieme.

(Dalje.)

Uzroke, s kojih crkva dozvoljava razstavu od stola i postelje na neizvjestno vrieme, nabraja Naputak:

„Supruzi dužni su živjeti u zajednici samo dotle, dok to mogu bez pogibelji za svoju dušu, svoje zdravlje i svoj život. Ako se koji od ženitbenh drugova odmetne od kršćanstva, ako nastoji drugoga ženitbenoga druga zavesti, da se odmetne od katoličke vjere, ili na opačine i zločinstva, ako prieti zlostavljanjem ili zasiedami njegovom zdravlju ili životu, ako mu dulje vremena ljute jade zadaje, i ako boluje na tjelesnoj dugotrajnoj priljepljivoj bolesti, valja dozvoliti drugoj stranki, ako moli razstavu od stola i postelje dotle, dok uzmogne uzpostaviti ženitbenu zajednicu bez pogibelji po svoj vječni i vremeniti spas."[1])

I opet:

„Ženitbeni drug, koga je drugi zlobno ostavio, može tražiti razstavu od stola i postelje, dok krivac ne bude dovoljno dokazao, da je voljan opet ženitbene dužnosti izpunjati."[2])

„I radi takovih povreda dužnosti, kojima se pravu na imetak i gradjansko poštenje

---

[1]) §. 208. — [2]) §. 209.

drugoga ženitbenoga druga velika šteta čini, ili silna pogibelj nanosi, može se izreći razstavu od stola i postelje na neizvjestno vrieme."[1])

Uzrok dakle razstavi od stola i postelje na neizvjestno vrieme jest:

1. Ako se jedan od ženitbenih drugova odmetne od kršćanstva. U tom slučaju opravdava razstavu pogibelj, u kojoj se drug neprestano nalazi. Dapače, ako je pogibelj velika ili propter scandalum, dužan je vjernik razstati se od nevjernika, niti je potrebno, da čeka na crkvenu odluku. Ako se nevjernik obrati, tad valja uzpostaviti ženitbenu zajednicu, osim ako je sudac iznimno izrekao doživotnu razstavu.

2. Ako nastoji zavesti ženitbenoga druga, da se odmetne od katoličke vjere, ili na opačine i zločinstva. Razstavu opravdava pogibelj, da ga ne zavede na zle čine prema ovoj Spasiteljevoj: „ako te smućuje ruka ili noga, odsieci ju i odbaci" etc. No nije svaki zao čin već dovoljan uzrok za rastavu n. pr. kradja, već samo ako prieti pogibelj, da se odmetne od vjere ili da ga zavede na opačine i zločinstvo.

3. Ako prieti zlostavljanjem ili zasiedami njegovom zdravlju ili životu, ako mu dulje vremena ljute jade zadaje. Knopp navadja ovaj uzrok riječima: „ako medju supruzi obstoji neprijateljstvo i neugasiva mržnja." Bez dvojbe obstoji neugasiva mržnja medju supruzi, ako je jedan od njih radio o životu drugoga, ili imade temeljit povod, da se toga boji. Osim ovoga slučaja tvrde kanonisti, da se mogu supruzi razstati:

a) ako je neprijateljstvu uzrok težko tjelesno zlostavljanje ili velika uvrieda poštenja;

b) ili je ono posljedica nastale razpre o znatnom imetku.

„Znatan imetak" valja uzeti relativno s obzirom na osobe, jer je kod sirotinje „znatan imetak" što je kod bogatuna neznatan. Isto tako valja shvatiti i izraz „težko tjelesno zlostavljanje", i tu valja imati pred očima rod, naobrazbu, prilike etc. Težko zlostavljanje uzima se:

a) ako muž ženi uzkraćuje živež tako, da oskudieva, *b*) ako nedostojno s njom postupa. No u oba ova slučaja opomenut će sudac najprije krivca na njegovu dužnost, pa ako opomena ne bude koristila, tad će istom moći izreći razstavu. *c*) Dovoljan uzrok za razstavu jest takodjer uvrieda poštenja, ako n. pr. jedan ženitbeni drug traži razstavu a za uzrok navede preljub, ako ne uzmogne ga dokazati.

Zlostavljanje nije dovoljan razlog razstavi, ako se je to samo jedan put u srditosti dogodilo a nema straha, da li se opetovalo.

Ljute jade napokon zadaje onaj, koji steže osobnu slobodu ženitbenoga druga n. pr. ako mu iz ljubomornosti brani izlaziti, ruglu ga pred drugima izvrgava, ili traži što od njega, česa pošten čovjek ne može učiniti (ut pro quaestu se adulterandum praebeat) etc.

4. Ako boluje na tjelesnoj, dugotrajnoj priljepljivoj bolesti, koja u drugoga grozu probudjuje. Okružnica Bečkoga ordinarijata od 21. prosinca 1856. razlaže taj uzrok ovako: „Der Gatte ist nicht schuldig in der Gemeinschaft des Lebens zu beharren, wenn durch dasselbe sein ewiges oder auch sein zeitliches Heil dringend gefährdert wird. Dieser Grundsatz muss unter gewissen Umständen auch auf den Fall einer *ansteckenden Krankheit* angewendet werden. Die bedeutendsten Lehrer des Kirchenrechtes und der Moraltheologie sind darin einig, dass eine ansteckende Krankheit, durch welche die Gesunheit des anderen Theiles dringend bedroht wird, einer rechtmässigen Grund der Scheidung darbieten könne. — Damit man nicht glaube, dass die vorübergehende Gefahr der Ansteckung wie sie mit vielen Krankheitsfällen verbunden ist, einen Grund der Sheidung darbiete, wird in §. 208. nur von einen *langwierigen und ansteckenden körperlichen Uebel gesprochen.* Auch wenn die Gefahr als dauernd und dringend bewiesen ist, bleit der Seelsorger verpflichtet, auf den um Scheidung nachsuchenden Ehegaten im Sinne des §. 211. zu wirken. Er hat ihm vorzustellen, dass wir Jünger des Heilandes sind, welcher sein Leben für seine Heerde gegeben hat, und uns durch eine Gefahr, welche unsere Gesundheit, ja auch unser Leben bedroht, in der Erfüllung heiliger Pflchten nicht sollen beirren lassen. — In dessen kann es nach Beschaffenheit der Umstände auf ein Werk der Aufopferung ankommen, welches sich anempfehlen, aber nicht vorschreiben lässt. Auch muss auf die Natur des ansteckenden Uebels Rücksicht genommen werden. Bei jener Krankheit, welche die böse Lust als eine verschuldete Geissel begleitet, sind Fälle möglich, in welchen man zu Fortsetzung der ehelichen Gemeinschaft schwer oder gar nicht rathen kann."

Ako je koji od ženitbenih drugova šenuo umom tako, da drugi ne može s njim bez pogibelji stanovati: može se od njega razstati.

Amo ubrajaju napokon neki i onaj slučaj, ako se je ženitbeni drug podao pijanstvu.

5. Ako je jedan ženitbeni drug drugoga zlobno ostavio. Pod time se razumieva, ako se jedan ženitbeni drug izseli iz zajedničkoga prebivališta u nakani, da prekine ženitbenu zajednicu. Zlobno je onda, ako je time hotomce povriedio pravo ženitbenoga druga. Isto se tako može reći, da je jedan ženitbeni drug drugoga zlobno ostavio, ako istina stanuje u istom mjestu, ali se je izselio iz zajedničkoga stana, niti se hoće vratiti u stan, da nastavi ženitbenu zajednicu, ili ako žena ne će da sliedi muža na ono mjesto, kamo je on službeno premiešten, jer je ženina dužnost sliediti muža u njegovo prebivalište. No svagda je potrebito, da je to učinjeno u namjeri prekinuti time ženitbenu zajednicu, inače

[1]) §. 210.

se ne može reći, da ga je zlobno ostavio. Kako valja postupati, kad se traži razstava radi ovoga uzroka, propisuje naputak u §. 235. „Kad se traži razstava razloga, što je jedan ženitbeni drug druga zlobno ostavio, valja odsutnome umah prigodom prvoga poziva odrediti rok, pri čemu imade se pravedan obzir uzeti na udaljenost i na način putovanja. Ako je njegovo boravište nepoznato, valja ga putem novina pozvati, da dodje na rok, koji je ženitbeni sud odredio uvaživši sve prilike.“

6. Takova povreda dužnosti, kojom se pravu na imetak i gradjansko poštenje druga ženitbenoga druga velika šteta čini, ili silna pogibelj nanosi. Knopp razlaže ovaj uzrok na sliedeći način: „ako se žena pravom boji, da ne bude osumnjičena kao da je i ona dionica zločinâ suprugovih, čime bi mogla izgubiti svoj glas i svoj imetak, dapače i svoj život izvrći pogibelji.“ To valja naročito za one zločine, koje sud progoni n. pr. ubojstvo, veleizdaju etc.

Navedeni uzroci nisu taksativno nabrojeni, stoga se može više puta izreći razstava i s takovih uzroka, koji nisu u navedenima uključeni n. pr. ako iza sklopljene ženitbe jedan ženitbeni drug bude nemoćan (impotens), constans denegatio debiti conjugalis absque sufficiente causa. Amo spada napokon i slučaj, koji spominje g. ž. z. u 73. Muž naime, koji nadje, da je njegova žena od drugoga noseća, i koji umah obustavi s polno obćenje, ima pravo — osim slučaja u §. 121. a. g. z. spomenutoga (§. 77. g. ž. z.) — u ruku od mjesec dana tražiti razstavu; isto pravo pripada i nevinomu drugu, koji je sklopio ženitbu sa zločincem osudjenim na smrt ili težku tamnicu. (§. 12. g. ž. z.)

Pokus pomirenja.

Kad dodje k dušobrižniku koji od ženitbenih drugova tražeći razstavu, neka dušobrižnik voljno sasluša njegove tegobe te prosudi, da li je navedeno dostatan razlog za razstavu ili ne. Ako navede preljub kao razlog, neka se dušobrižnik s hodnimi pitanji osvjedoči, je li preljub već dokazan, ili ako nije, bi li se mogao dokazati, kao što i o tom, nije li možebiti tužitelj izgubio pravo tražiti razstavu radi preljuba. Ako navadja druge razloge n. pr. pogibelj života ili zdravlja etc. valja isto učiniti t. j. mora se osvjedočiti, može li se na tom temelju dozvoliti, razstava. U ostalom imao tužitelj dovoljan razlog tražiti razstavu ili ne, neka ga dušobrižnik svakako nastoji primiriti obečavši mu, da će i drugu stranku pozvati preda se i saslušati, pak ako je u istinu kriva opomenuti ju, neka se popravi.

Dušobrišnik ne će umah zvati druge stranke, nego će njeko vrieme počekati, dok se strasti slegnu. I nju će blagohotno saslušati te prosuditi, da li je razlog, koji navadja tužitelj istinit ili ne; ili nije li morda sam tužitelj kriv ponašanja druge stranke, zatim će ju opomenuti, neka se kloni svega, što bi drugomu moglo dati temeljiti povod tužbi i odpustit ju.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. (Danas, na rodjendan Njeg. Veličanstva) cara i kralja našega služio je u prvostolnoj crkvi uz sjajnu asistentiju svečanu sv. misu presvietli gospodin posvećeni biskup i gener. vikar Janko Pavlešić. Svečanosti prisustvovao je preč. prvostolni kaptol, visoka kr. vlada i sve civilne i vojničke oblasti.

— (Preč. g. Dr. Ivan Košćak) kanonik vrhbosanski na putu svome u pohode baronom Ožegovićem boravi već više dana u našem glavnome gradu. Isto tako posjetio je naš grad te njegove znamenitosti razgledao i zadarski kanonik, vitez Nakić.

— (U Lepoglavi) proslavila se je predprošlje nedelje, kako iz privatnog izvora doznajemo, liepa svečanost. Dozvolom preč. duh. stola kupio je veleč. g. podarcidjakon i župnik lepoglav., Ivan Ivko u Beču krasne slike sv. slavjanskih apostola, Ćirila i Metoda, u vrijednosti od 180 for. Toga su dana slike svečano blagoslovljene i na opredjeljeno mjesto namješćene. Prigodno slovo o sv. apoštolih rekao je narodu veleč. g. podarcidjakon Kučenjak. Sva gg. susjedni župnici na radost naroda su svečanost uzveličala svojom prisutnošću, osim jednoga, koji se je od njekoga vremena od braće si po sv. zvanju i stališu, počeo po strani držati. A zašto? Zar radi; „noli me tangere? Toliko doznasmo.

— (Svečanost u samostanu milosrdnica.) Prošlog ponedjelka, na dan Velike Gospe bili smo dionici preriedke svečanosti u crkvi sv. Vinka u Zagrebu. Taj dan stupilo je u družtvo kćeri sv. Vinka liepi broj kršćanskih djevica, koje ostaviše sviet i sva njegova dobra, te se posvetiše ljubavi Boga i bližnjega svoga. Ganutljiv bijaše prizor kada pod sv. misom kod sjajno nakičenog oltara pred superiora milosrdnicâ, preč. gosp. opata Fidel. Höeperggera — okružena mnogobrojnom veličanstvenom svećeničkom asistentijom — pristupi velik i do sada nevidjen broj od 31 djevice, moleći da budu primite kao „siromašne milosrdne sestre“ u red sv. Vinka Paul. Osim ovih 31, koje su ovaj dan obučene i u red primite, drugih opet 17 na broju položilo je u ruke svoga preč. superiora redovničke zavjete: čistoće, siromaštva i pokornosti. Pobožnoj svečanosti osim roditelja, braće i rodjaka novo obućenih i zavjete položivših čč. sestara, prisustvovalo je svečanosti odličnih prijatelja reda iz Bosne, Dalmatije, te mnogo uglednog i pobožnog obćinstva, od kojih se je mnogomu vidjela suza u oku.

Istina plakali su mnogi i plaču majke i sestre; al pitanje je, za koga valja više da plaču: za sebe ili za one mile i drage svoje, koje se Bogu posvetiše. Punim

pravom bi ovim imali rodjaci zavidjati, a ne za njimi već nad sobom plakati: „Filiæ Jerusalem nolite flere super me, sed super vos et filios vestros.“ Doista današnjim danom, pošto se obitelj njihova ostavši u svietu brine i muči za koješta, to si kćerke njihove — a sada nove milosrdne sestre — odabraše ono, što je „jedino potrebito“, odabraše si onaj diel, koj jim se neće oduzeti. Krasni prigodni govor kod ove svečanosti, koja je trajala blizu 3 sata, rekao je veleč. o. Augustin, provincijal kapucinski iz Rieke.

Djelovale nam častne nove milosrdne sestre uz priznatu i posvemašnju svoju požrtvovnost na slavu Boga i ljubav bližnjega po čitavom slavjanskom jugu, kuda će ih god Providnost božja bilo kao učiteljice i odgojiteljice djece‘ bilo kano dvorkinje bolestnika itd. poslati!

— Dne 14. o. mj. umro Andrija Košnjak, svećenik jubilarac, zač. prisj. duh. stola i župnik u Kloštru. R. i p.

— Andrija Einšpieler.) Dojduće nedelje 21. kolovoza slavi vrli slovenski rodoljub, profesor u miru Andrija Einspieler petdesetgodišnjicu svoga misničtva.

Sama svečanost ovršit će se u Svečah u Rožni dolini blizu Celovca.

Sa svečanosti u crkvi biti će sdružena i narodna svečanost. A da se jedno i drugo što sjajnije i dostojnije po narod i vriednoga svečara proslavi, ustrojio se je u tu svrhu posebni slovenski „slavnostni odbor“ u Celovcu. Gostove će primati i pozdravljati obćin. zastupstvo i vatrogasno družtvo u Svečah. Sv. zlata misa će se služiti „pri ugodnem vremenu pod milim nebom, u slučaju neugodnega vremena u crkvi.“ Svečanu propovjed u crkvi u ½10 ura govori vel. o. Oto Einspieler, franjevac iz Gorice, a slavnostni govor u čast slavnoga svečara govori Julij pl. Kleinmayr, c. kr. profesor u Gorici. Pod svečanom zlatom misom će iz blagonaklonosti i štovanja spram svečara pjevati pjevači ljubljanske čitavnice. Svečanost dakle, kako se vidi biti će narodna. Tu oduševljeno sudjeluje i ne prisiljeno čitav slovenski narod, da pokaže. kako štuje i slavi jednoga od svojih prvih i najboljih sinova, jednoga od najboljih svećenika naroda svoga, koji je sve svoje sile umne i materijalne žrtvovao vječnoj i vremenitoj sreći braće svoje. Poznato je, da je Einspieler bio jedan od glavnih osnovatelja „Mohorovoga družtva“ i dugo ljeta njegov predsjednik. Vriednomu svečaru najljepše je čestitao sv. otac papa time, što ga je imenevao svojim tajnim komornikom; čestitao mu je pismeno i njegov knezo-biskup dr. Kahn, gdje nabraja sve njegove zasluge po crkvu i dom. K čestitci vriedne braće Slovenaca pridružujemo se i mi željom, da Bog dragi vriednoga starca poživi na svoju slavu još mnoge godine!

Želili tko brzojavno čestitat, neka u subotu odpravi čestitku (20. augusta) pod naslovom: Župnik Vieser, Celovac.

— (Princ Ferdinand Koburžki) novoizabrani knez Bugarske otišao je putem svoje nove domovine i već došao u priestolnu Sofiju. Kakov ga tude udes čeka, neznamo. Neće li mu velevlasti zapriјeke praviti možda i stoga što je katolik? Nadamo se, da stoga samo uzroka ne. Jer prem bi po zakonu knez imao biti pravoslavne vjere, ipak se ni prijašnji knez, Alexander Battenberg protestantizma nije odrekao; ta poznat nam je njegov protest. propovjednik, njeki dr. Koch.

Svuda kuda je princ prolazio, bio je oduševljeno od naroda primljen i pozdravljan. Knez se je već zavjerio na bugarski ustav bugar. jezikom i u to ime se je držao u katedrali u Sofiji po mitropolitu Klementu svečani „Te Deum“, komu su uz mnogobrojni narod sve civilne i vojne oblasti prisustvovale.

Pošto bi pročitana proklamatija princa Koburga za kneza Bugarske, držao je mitropolit na prisutne govor, u kojem iztaknu kako se moraju sve političke stranke priključiti princu, koga je domovina imala čast za svoga kneza i vladara proglasiti. Mitropolit izrazi ujedno nadu, da će novi knez razumjeti zemlju iz sadanje krize izvući i da će mu poći za rukom uzpostaviti opet dobre odnošaje medju narodom bugarskim i osloboditeljicom istoga, velikom Rusijom. Na to da je sigurno knez već onda mislio, kad je svoju proklamatiju dočuo.

Odsada se, zaključi mitropolit, nebojmo zatvora ako slobodno govorimo i mislimo.

— **Za Dansku misiju** doprinesoše p. n. gg. i gspje: Stip. Dolenc 1 for.; Ida Ibišić, izp. učiteljica 5 for.; više njih 95 nč.; Jelena Kovač 1 fr.; Tereza Vrbanec 1 fr.; N. N. 40 nč.; N. N. 20 nč.; N. N. 50 nč.

Javna zahvala.

Najzahvalnije podpisanio bio je toli sretan, te mu je najsmjerniju molbu uslišalo Njegovo Veličanstvo, naš premilostivi car i kralj, Franjo Josip I., veledušno darovavši za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom selu 100 for. Isto je tako darovala Nj. Uzoritost, preuzvišeni gospodin kardinal i nadbiskup naš Josip Mihalović u tu svrhu 100 for. Isto je tako presvietli gospodin biskup Senjski, Juraj Posilović na čast svomu zaštitniku darovao u istu svrhu 20 for. I više p. n. gg. svećenika kotara požežkoga preuzeše u tu svetu svrhu priličan broj misnih namiena gratis, a jamačno će preuzeti ili doprinesti i druga p. n. gospoda i braća, koja će s pouzdanjem za oto biti zamoljena (imenito pako gg. bivši kapelani požežki) kako bi se ipak jednom kršćanskomu vitezu sv. Gjurgju u Novom selu dostojna podigla crkvica na slavu Bogu Velikomu.

Veledušnim darovnikom obilato Bog platio sada i u nebu!

U Požegi 13/8. 1887.

Ivan Bošnjak,
opat i župn.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 34. U Zagrebu, 25. kolovoza 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Antimaterijalistička studija.

Medju pojavi našega vremena probudjuje svu pozornost kod onoga, koj istinu traži, bez dvojbe ono, što obično zovemo materijalisam novijeg prirodoznanstva.

S onim, što materijalisam uči, upoznali su se mnogi i u našoj domovini, dà i pisci su se pojavili kod nas, koji su pisali onako, da se nemože podvojiti, da se oni sa mnogimi materijalističkimi nazori slažu.

Materijalisam duboko zasieca u najvažnija i najsvetija ljudska osvjedočenja i drma temelji ćudorednog i vjerskog života, te je s toga jasno, zašto i svećenici iztražuju i moraju iztraživati: na kakovih se temeljih osnivaju materijalističke tvrdnje i do kojih su došli resultata oni prirodoznanci, koji osudjuju materijalisam.

Ako bi materijalisam kod nas našao tla, na kojem bi se mogao širiti, podkopao bi ćudoredje i vjeru, te bi se mogla odonud izleći socijalna pogibelj velika domašaja.

Čini nam se zato, da se ne moramo izpričati, što smo odabrali materijalisam za predmet ozbiljna iztraživanja.

U kratko se može nauka materijalisma stegnuti u sliedeće dvije stavke: „Duh nije samostalna substancija“ i „Bog nije duševna osobnost, koja bi bila izvan ovog svieta.“

Mi ćemo se više baviti prvom tvrdnjom, jer mislimo da nije u redu, da Boga učinimo predmetom ovog iztraživanja našeg, kad to nije nuždno, sjećajući se onoga: „Neizusti imena Gospodina Boga svoga uzalud i „*Scherza coi fanti e lascia star' i santi.*“

Samo toliko napominjemo ovdje, da razborito iztraživanje prirode, nije moglo ino, nego potvrditi veliku onu misao: da je u prirodi različita od tvari najinteligentnija sobstvenost, i zato je razborito prirodoznanstvo neprekinuto bogoslužje i umno veličanje nedokučljive najviše mudrosti, koja se javlja u prirodi.

Materijalisam nije nova nauka, ako je slobodno ovako ga nazivat. On se javlja od Epikura do Locke-a.

Često je bio oprovrgnut, nu pojavljuje se sve na novo.

Materijalisam sadašnjosti razlikuje se od onog starije dobe u tom, što je on bio u sustav sastavljen, a u današnje doba jedva se nadje djelo, koje bi o materijalismu podpuno i sistematično razpravljalo. Samo mimogredno pojavljuju se materijalistički nazori u spisih, kojim je sasvim druga zadaća, nego da bi se dotični spisatelji trudili, da tvrdnje svoje dokažu. Jedni skrivaju svoje nazore pod poetičkimi frazami i pod prirodoznanstveno kao i psihologično konfuznimi razpravami; drugi doduše otvoreno izjavljaju materijalistička načela, ali prosvjeduju protiv predbacivanja materijalisma. Zato je ipak materijalisam pogibeljna moć, jer on živi često sakrito u duši tako zvanih filozofâ, koji sa prirodoznanstvom koketiraju i koji ipak niesu svi dosta naobraženi, da bi mogli samostalno suditi. Osim toga se opaža da duhovi opozicijonalne težnje više ciene takve nauke, koje neobzirajuć se na u oči padajuće posljedke, mirno i tiho nastavlja učena svoja iztraživanja.

Više je učenih prirodoznanaca osudilo a osudjuje i sada materijalizam.

Ovako je Dr. Hyrtl, koj je još živ, te se slavi kao jedan izmedju prvih znanstvenih autoriteta, u svom inauguralnom govoru od godine 1869. kao rector magnificus na bečkom sveučilištu, kad je spomenuo odnošaj djelatnosti moždjanâ pram dušoslovju rekao: da je znanje o štrukturi moždjana, pletežu živaca i živčanom čvoru nepodpuno i da nemože biti podpora materijalizmu; te onda nastavlja taj

učeni anatom na veliku glasu: „da on neshvaća, koji bi mogli biti znanstveni razlozi zato, da se uzpostave stari materijalistički nazori. Niti motrenje, niti izkustvo uči o tom danas više nego li prije, i ona koja se punim pravom slavi kao eksaktna metoda prirodoznanstva, nije ništa navela, čim bi se mogli materijalistički nazori braniti. Materijalisam je danas ono, što je njegda bio, naime samo mnienje sa samovoljnimi početci, a niti najmanje nije *cognitio certa ex principiis certis*. Njegove dedukcije niti su jasne, niti oslonjene o razloge, koji se nebi mogli uzdrmati i počivaju jedino na smjelosti, kojom se pojavljuju i na pravcu sadanjega duha vremena, kojemu se mili nauke te vrsti popularizovati i širiti."

Zastupnici materijalisma na sva usta viču: da duša nije različita od tvari; da ona nije samostalna sobstvenost, i da su duše i moždjani nerazdruživo medju sobom spojeni. „Gdje ima moždjana" tako vele „ondje je i misao i inteligencija, a gdje nema moždjana, ondje nema ni misli ni inteligencije. Po veličini i ustroju moždjana ravna se duh i talenat." „Sa moždjani raste u djetetu", tako tvrde, „duša, i kad snaga moždjana u starca gine, ginu i njegove duševne sile." „Veleumi imaju velike i savršeno razvite moždjane; tupoglavi imaju nesavršene, a mahniti bolestne i kržljave moždjane." „Duša je reče Vogt, „proizvod razvitka moždjana, a nije duša netvaran, od tiela razdruživ princip, nego samo kolektiv princip, nego samo kolektivno ime za različite funkcije. koje izključivo moždjani obavljaju" (Vogt, Bilder aus dem Thierleben, str. 419. Phisiologische Briefe. Drugo izdanje str. 326.) „Bez fosfora u moždjanih" reče Feuerbach, „nema misli." „Misao je premetanje u moždjanih, reče Moleschott, „i sviest nije drugo, nego svojstvo tvari"! (Kreislauf des Lebens, str. 64. 84. 436.) „Vrstimice je anatom Flourens" reče Büchner „gornje česti moždjanâ, jednu za drugom odielio." Büchner opažava: da nije odviše rečeno, kad se tvrdi, da su tim i duševne sile susljedice nastale. „Da li je potreban jači dokaz za to, da su duša i moždjani jedno te isto" pita Büchner, „nego li nož anatoma, koj dušu na komade dieli?" „Ono, što filozofički psiholozi govore o samostalnosti čovječjega duha i njegovoj nezavisnosti od svoje tvarne podloge" reče isti Büchner, „gubiva svu vriednost obzirom na silu činjenicâ" (Kraft und Stoff, 10o izdaúje str. 123. 134.). Zastupnici materijalisma dakle nedopuštaju dualizam tiela i duše, te tvrde: da su moždjani sa svojimi različitimi modifikacijami ona sobstvenost, koja u čovjeku osieća, misli i koja si je samosviestna, te nedopuštaju samostalnost duše, kao bitno različite od substancije naših moždjana. Tu svoju tvrdnju hoće da podkriepe time, što navadjaju, da med razvojem moždjana i med duševnim životom postoji uzporedni razvoj kod svih životinja, uključivo do čovjeka. „One životinje" reče Büchner, „glede kojih se ne može u istinu reći, da imaju moždjane, nego samo njeki živčani čvor, su na najnižjem stupnju duševne sposobnosti i čini se, da više živucaju nego li živu. Naprotiv ima čovjek, koj je na najvišjem stupnju duševnoga razvoja, absolutno i relativno najveće moždjane. One životinje, koje imaju najjače razvite moždjane, poznate su kao najumnije. Kod svake je životinje duševan razvoj u suglasju sa razvojem moždjana po veličini i obliku" (Büchner, Kraft und Stoff, str. 117.).

Nu sve ovo, što Büchner tvrdi, u svrhu, da pokaže, da su moždjani i duša jedno te isto, nije konštatovano. Barem nije obćenito dokazano.

Napose nije dokazano, da med razvojem moždjanâ i med duševnim životom postoji uviek paralelni razvoj. Jer obazrimo se samo na mekušce, (Weichthiere) i na insekte.

Nemože se reći, vele anatomi, da bi insekti imali savršenije razvite moždjane, nego li mekušci, a ipak su insekti u psihičkom pogledu na mnogo višem stupnju; dà, čini se na još višem, nego li ribe i vodozemci, prem se ovi glede razvoja svojih moždjana približavaju čovjeku. Majmun se najviše približava razvojem svojih moždjanâ čovjeku, a ipak ne stoji mnogo niže od majmuna, svojimi duševnimi sposobnosti i slon, pas, konj. Veoma razvite moždjane ima pliskavica, (delfin, dupin) a ipak se nemože reći, da se pliskavica odlikuje umnimi sposobnostmi. Dabar (Biber, castor) pako ima slabo razvite moždjane, pak se odlikuje umjetnim svojim nagonom te svojom pitomošću. I ako uzporedimo razvoj moždjana dvaju debelokožaca (pachidermata), kao što su n. pr. slon i svinja, nebi znali reći, vele anatomi, komu bi valjalo dati prednost gledom na razvoj moždjana, prem je kod slona psihična prednost golema. Već se iz ovih navedenih primjera vidi, da se nemože obćenito reći: da med razvojem moždjana i med duševnim životom postoji paralelizam. (Vidi glede navedenih A. W. Volkmann, in Wagners Handwörterbuch der Phisiologie I. str. 569.).

Niti ono nestoji, što Büchner tvrdi (Kraft und Stoff, str. 119.) da čovjek ima absolutno

i reratiwno, naime u razmjerju pram težini svog tiela, najveće moždjane; jer sadanje prirodoznanstvo uči, da kit i slon imaju mnogo veću kolikoću moždjana nego li čovjek, a pretežniji broj prirodoznanaca uči, da sjenica i čižak te još njekoje druge malene ptice, imaju relativno veće moždjane od čovjeka.

Pristaše materijalisma takodjer tvrde: da je u moždjanih više stojećih životinja, poprieko računajuć, više fosfora, nego li u moždjanih nižjih životinja i da med tjelesnimi organi imaju moždjani najveći kvantum fosfora. Ali i tomu prigovara znanost, jer i Liebig je dokazao, da naše kosti imaju 400 puta više fosfora, nego li naši moždjani. Napokon tvrdnju pristaša materijalisma, da bi čovjek kao na najvišjem stupnju duševnog razvitka stojeći, morao imati najveći sadržaj fosfora u svojih moždjanih, obara jur spomenuti glasoviti anatom Hyrtl, koj je svojimi znanstvenimi iztraživanji dokazao, da guske i ovce imaju u svojih moždjanih više fosfora, nego li čovjek.

Zastupnici materijalisma hoteći dokazati, da med organičkim razvojem moždjana i med duševnim životom postoji paralelisam i da je tim očita identičnost duše i moždjana, vele: vidi se to medju ostalimi iz nazadovanja duševne djelatnosti kod staracâ, kad kod istih postaju moždjani sve slabiji.

Mi na to odgovaramo, da se neuztežemo priznati uzajamni utjecaj duše i tiela, ali proti razumu bi bilo odtuda izvadjati, da su zato moždjani i duša jedno te isto. (Sravni Holland, Reflex. philos. à Neuchatel 1775. nouv. edit. chap. VII. p. 49. n. 3.)

(Dalje će sliediti.)

Pokus pomirenja.

(Dalje.)

Ako tužitelj i drugi put dodje tražeći razstavu, valja dušobrižniku i bez naloga ženitbenoga suda pozvati preda se obje stranke i pokušati navadjajući razloge, koje mu pruža zakon Božji i čast sakramenta, da ih pomiri. Ako mu to prvi put ne podje za rukom, valja isto još dva put pokušati svaki put u razdoblju najmanje od osam dâna. Treći pokus može izostaviti u onom slučaju, ako ne ima nade, da bi se pomirili ili ako je jasno, da se ne može ženitbena zajednica nastaviti bez pogibelji za vječnu ili vremenitu sreću kojega od ženitbenih drugova. Sve ovo propisuje Naputak: „Ženitbeni drug, koji se želi razstati, ima se najprije obratiti na svoga župnika. Ovaj će pozvati obje stranke, te će ozbiljno i prijazno upotrebiti sve razloge, koje mu daje zakon Božji i čast sakramenta, da se ženitbena zajednica netaknuta sačuva. Ako ih ne uzmogne pomiriti, pokušat će isto drugi i treći put, svaki put u razdobju barem od osam dana. No treći pokušaj može i izostati, ako se radi razdraženosti duhova nije nadati uspjehu ili je jasno, da tužitelj ne može bez pogibelji za svoju vječnu ili vremenitu sreću nastaviti ženitbene zajednice.“[1])

Kod mješovitih ženitba imade se svaka stranka obratiti na svoga župnika t. j. katolička na katoličkoga, a akatolička na akatoličkoga, jer akatolička stranka nije dužna priznati katoličkoga župnika za svoga župnika. Katolički župnik može pokušati, da ih pomiri, ako na to pri voli akatolička stranka, u protivnom slučaju učinit će to svaki župnik na pose, te će si službeno dojaviti uspjeh.

Ako je jedna stranka podčinjena vojnom a druga civilnom dušobrižniku (što može biti kod vojnika, koji se žene na „drugi način“) tad odlučuje načelo: muž je glava obitelji.

Ako je koji od ženitbenih drugova u zatvoru, tad može posredovati samo dušobrižnik tamo namješten. Ako je jedan ženitbeni drug drugoga zlobno ostavio. ostavljeni valja da se obrati na svoga dojakošnjega župnika.

Ženitbenoga druga, koji ne bi htio na župnikov poziv doći, može župnik na to prisiliti pomoćju svjetovne vlasti. §. bo 212. Naputka glasi:

„Ako tuženik ne će da dodje pred župnika, može ga župnik pomoćju svjetovne vlasti prisiliti na poslušnost. Hoće li se prisiljenim dolazkom svrha postići, imade se prosuditi prema prilikam.“

Dušobrižnik valja da uputi tužitelja, kad mu je nastojanje, da pomiri supruge ostalo bezuspješno, ili ako se ne može ženitbena zajednica nastaviti bez pogibelji za vječnu i vremenitu sreću jednoga od ženitbenih drugova, neka tužbu podnese ili ženitbenomu sudu ili biskupovom povjereniku. Ujedno mora i on podnesti izvješće ženitbenomu sudu ili biskupovom povjereniku — komu je već predana tužba — o uspjehu pokušanoga pomirenja, a ako je treći pokušaj izostavio, valja navesti uzrok, zašto je to učinio, te izraziti svoje mnienje, da li mu se čini tužba osnovana ili ne. Naputak to jasno propisuje riečima:

„Ako je nastojanje župnikovo otalo bezuspješno, valja da o tom ubaviesti predsjednika ženitbenoga suda, a u slučaju, da je ženitbene drugove samo dva put preda se pozvao, valja da točno označi uzrok, zašto je treći pokušaj izostavio. Osim toga neka na-

---

[1]) Naputak §. 211.

vede, da li mu se i u koliko čine navedene pritužbe temeljite."[1])

Primjerak župnikovoga izvješća.

Preč. nadb. duh. sude!

N. N. podnesla je kod podpisanoga, kao svoga župnika, tužbu za razstavu od stola i postelje proti svome suprugu N. N. radi (navede se uzrok.). Pošto je sve moje nagovaranje dne 10. o. m. da ih pomirim, ostalo bezuspješno, pokušao sam opet to postići drugi put 20. o. m. a treći put 30. o. m. (Ili pošto sam to po drugi put 20. o. m. uzalud pokušao, odustao sam od trećega pokušaja, jer se duhovi ne samo, da nisu primirili, već još jače razdražili tako, da nema nikakove nade, da bi se mogli pomiriti, a osim toga ne može tužitelj nastaviti ženitbene zajednice bez pogibelji za svoju vječnu ili vremenitu sreću). Pošto je i ovaj treći pokušaj ostao bezuzspješan, javljam to preč. nadb. duh. sudu s opazkom, da mi se navedene pritužbe čine (ne) ili temeljite.

N. dne . . .

N. N.
župnik.

(Dalje će sliediti.)

Kršćanski nauk za puk.

I. g. Jagatić župnik zagorski obazrjeo se je u svojem zadnjem člančiću na koncu na moj kršćanski nauk, kako proizviruje iz cieloga člančića, ut aliquid et ipse dixisse videatur. Razlaže on tuj u duž i šir, da bi morao biti kršćanski nauk za puk udešen kratko, podpuno i popularno. I ja se u tomu s njim posve slažem, pa stoga sam i udesio tako moj kršćanski nauk[2]), nu kako to on misli, lasno je reći, pače dade se teoretično razvijati i dokazivati, kako te volja u više manje birane i kićene rieči, ali provesti sve te teorije i puke rieči u praksu i život, u faktični čin (sic! op. ur.), a da se može reći, da djelo odgovara teoriji i teoretičkoj namisli, kako se tuj razvija, te da se zbilja upriliči kršćanski nauk za puk, kako treba da bude, to je težko[3]), nu hic Rhodus, hic salta moj Ante. Govoriti i razpravljati, kako bi trebalo ovo i ono da bude uredjeno, lasno je[4]), ali zasuči ded rukave, pa udesi to u djelo, da vidimo i sudimo, onda ti čast. —

Posve je naravno, da k djelotvornom kršćanskom življenju mnogo doprinose na prvom mjestu božja svojstva i. t. d., nu uvrsti sve to na svojem mjestu, a da ipak ostane kršćanski nauk kratak i ne preobširan za puk, pak da ti se poklonim. U tom pogledu mislim, da je za puk u gore pomenutom nazoru gosp. Jagatića dostatno uvršćeno toga u pit. 25—33. moga kršćanskoga nauka, a hoćeš li što u tomu obširnijega, nadoknaditi bi moglo tumačenje i predavanje u crkvi, jer taj kršćanski nauk tiskan mora da bude posve kratak, što no rieč in nucleo, ili škelet kršćan. nauka — onako, kako sam ga za puk na porabu crkvenu podieljenoga u 52. godišnje nedjelje — u posve popularnom sistemu apoštolskoga symbola razporedio, a tumačenje, istoga u crkvi dade ga lakše poobširiti po okolnosti već i po potrebi. Ovdje sám sistem mnogo odlučuje, da li je popularan, t. j. za puk, ili ne, a nije ni pošto, što ne promišljeno i lahkoumno reče dopisnik karlovački njeka apa drapa. Kad se dušobrižnik svojim pukom u ovom predmetu sdušno bavi i stvar svojski i savjestno preduzimlje, a da mu puk zbilja bude „znao" kršćanski nauk, kako valja, i ne samo slušao učećega svoga dušobrižnika, pa onda u jedno uho unutar, a kroz drugo van, nego da kad ga se pita, onako odgovoriti znade, kako treba i valja, te bude čvrst u kršć. nauku: onda mu sámo izkustvo i živa praksa diktira ovaj sistem, kakvi je moj[1]), s kojim će sigurno uspieti i plod pocrpsti žudjeni.

Veli g. Jagatić, da bi se imao po mnienju mnogih vjeroučitelja kršćanski nauk po prilici ovako zaokružiti: „puk se najprije upoznati naravnom vjerom, t. j. on se neka poznavanjem naravi i s vjerom upoznava." To je liepo i lahko kazano, ali ded izvedi to prirediv kršćan. nauk za puk, a da ti se ne prigovori, da filosofiraš i da se u učene špekulacije upuštaš, što nije za puk. Veli dalje: „sama sebe i svoju narav upoznati, najveća je mudrost i dužnost, jer prvi razlozi religije i ćudorednosti leže u samom čovjeku." I to stoji, nu tomu odgovaraju posve dostatno za puk moga kršćanskoga nauka pitanje 45—58. itd. Isto je reći i o drugih navodih g. Jagatića sravniv teoretične mu zahtjeve sa mojim djelcem. Na glavna ona pitanja, što ih stavlja g. Jagatić, ne poboravlja (!) ni malo moj kršćanski nauk, pače jih svojski usvaja, i na nje podpuno odgovara. Vidi navedena pitanja u mojem kršćanskom nauku itd. Ako se nebi uvrstiro u isti kršćanski nauk, što ne možemo pojmiti, odpala bi sva otajstva kršćanskoga nauka, a onda kamo smo dospjeli, kako bi izgledao taj nauk, dok znamo, da su otajstva mu temeljni nauk svega nauka? Nastavlja dakle Jagatić, da kršćanski nauk za puk ne ima sadržavati više, nego li u nj spada. Ništa lakše, nego to reći, ali izvedi to de — junački sine, da ti ne bude s ni jedne strane na glavu. Lahko je kazati: „pučki kršćanski nauk je skup teoretičnih i praktičnih istina, koje nas čine moralno boljimi i sretnijimi, naše srce i ukus plemene, naš duh proti svim napastim putenosti i

---

[1]) Naputak §. 213.

[2]) Quod esset demonstrandum! Op. ured.

[3]) Dakako da je težko, o čemu ni ko ne sumnja, kako ni o tom, da ni Vi nieste ove težkoće svladali.

[4]) Stvarno i temeljito razpravljati i govoriti, kako bi trebalo ovo i ono da bude uredjeno, nije baš tako lahka stvar.

[1]) Ergo: Do Grubera nije još bilo u katol. crkvi dušobrižnika, koji bi se bio „sdušno bavio sa svojim pukom i stvar svojski i savjestno preduzimao", kad još nikomu „sámo izkustvo i živa praksa" nije diktirala sistem kakav je Vaš. To je ipak previše!

na postojanost u krieposti kriepe, te pouzdanjem u božju providnost u svakoj nas nesreći tješe." Ali daj tim pukim riečim život, kosti, krv i kožu, t. j. oživotvori te misli, da jih vidimo u činu — u djelu pa evala ti. I fatti sono maschi, le parole femine. Ovako govoriti i misli razvijati, te ostavljati na kršćanski nauk takove zahtjeve, a onda odma zatim izključivati svaku špekulaciju i suvišno razglabanje, ne slaže se, jer jedno pobija drugo. Moj kršćanski nauk zbilja je kratko udešen i stegnut na najbitnije istine sv. vjere na temelju symbola a u posve popularnoj formi, te svatko od puka mora iz njega toliko naučiti, koliko mu je dovoljno za život i moralno usavršivanje. Isti moj kršćanski nauk odgovara glede na kratkoću mu i jedrinu, postupnost u razlaganju, točnost u definicija (koliko odgovara za puk!), podpunost u razlaganju najbitnijih istina sv. vjere i shodnosti glede sustava — posvema svojoj svrsi, te se može i mora reći, da je zbilja kršćanski nauk za puk, kako sam svestrano jurve dokazao i razvio u svojih odgovorih i razpravah.[1]) To sam stanovište imao svedjer pred očima, i zauzeo ga, što sam bolje mogao po svojem dubokom i živom dušobrižničkom radu i izkustvu, a da priredim za puk kršćanski nauk, kako nam ga treba kao ozebu sunca. Tu su obradjene sve istine i zapovjedi, koje se puku bezuvjetno naviеštati moraju, a da netrpi pravedni zahtjev kratkoće i umjetnoga položaja same stvari. Istine se tuj razlažu posve postupno prema shvaćanju i potrebi puka, što će mi svaki ne pristrani, zbilja uvidjavni i praktični dušobrižnik priznati[2]), samo ako svojski stvar mozga i knjižicom u ruci zdravo stvar razgledava i izpituje. Pitanja i odgovori udešeni su sigurno prema prokušanim pravilom kateketičnim i metodičnim, kolik glede forme tolik glede sadržaja, koliko se je više dalo, a da ipak ne izgube svoj pučki značaj, da je ciela stvar priuredjena za puk — i najniže pučke slojeve, na što ne smiemo nikad poboraviti. (!) Ako pak koje pitanje i odgovor ne odgovara nazoru ovoga il onoga, te bi se dalo kraće ili bolje urediti, to se dade — kako već toliko krat naglasih — izvesti medjusobnim našim dušobrižničkim sporazumkom, na koje ime sam i dielce izdao — na ocjenu. Istine kršćanskoga nauka točno su i podpuno definovane, koliko se dalo više i koliko odgovara shvaćanju i potrebam puka, a u koliko nije možda tomu zadovoljeno, dade se isto našim uzajamnim radom usavršiti. Sljedi dakle iz svega toga, da uvažujuć sve ovo zbilja uvidjavni i praktični dušobrižnik mora posve jestno odgovoriti, da moj kršćanski nauk odgovara svojoj svrsi — u načelu, u sistemu i razvijanju same stvari, ako se u kojekakvih malenkostih i dade nadopuniti i usavršiti, kako sam to na pojedine prigovore voljno i uradio, gdje sam uvidio, da je prigovor umjestan i pravedan, a tako ću svedjer i dalje uraditi, jer više očiju više vidi, i više glava više znade, a da se upriliči kršć. nauk što valjanije za puk, i da tako uredjeni kršćanski nauk ne bude moj, već cjelokupnoga nam klera dušobrižnoga zajednički rad — Bogom blagoslovljen. — Smatram si jošte prinuždenim i ovo istaknuti, da žalim, što mi nije moj odgovor g. dr. Bujanoviću u cjelosti obielodanjen u Kat. Listu, već ponajglavniji dio toga odgovora ostao je ne uvršćen. Sl. Uredničtvo mi javlja, da se je poštom morao taj dio izgubiti, jer da ga nije primilo.[1]) Nadalje žalim, da mi nije isto Uredničtvo uvrstilo završni odgovor g. dr. Suku.[2]) Pismeno mi odgovara, da je s mojimi odgovori zaključena i dovršena stvar moga kršćanskoga nauka, a onamo primaju se voljno članci i dopisi protivnim duhom dišući proti mojem djelu. Takvi postupak lje nije pravedan, i svaki pravedan mora ga odsuditi, a ja i oviem izjavljujem svoju posve opravdanu želju i interes same prevažne po nas stvari kršćanskoga nauka za puk; neka se slobodno primaju i uvršćuju članci i dopisi, bili oni kojega mu drago duha, samo da se stvar bistri i samomu predmetu koristi, ali neka se pravedno uvršćuju i moji obranbeni odgovori na probit i napredak same stvari, da se čuju razlozi pro et contra, inače ne budemo nikada na čistu, a toliko krat istaknuh, da se Gruber ne bori za se ili možda za svoj vlastiti interes, nego bori se za obću našu t. j. klera i puka dobru stvar kršćanskoga nauka! Kad tako radim, ne činim drugo, nego samo svoju dužnost, a hoće li se moj kršćanski nauk usavršen i dopunjen medjusobnim sporazumkom naše dušobrižničke kritike — konačno odobriti ili ne, nije moja stvar. Po svojem dubokom izkustvu baveći se u teoriji i praksi upitnom stvari kršćanskoga nauka, učinio sam pokus izdanjem svoga djelca, kako sam bio uvjeren, da je priredjeno onako, kako odgovara potrebam našega prostoga puka, te se zbilja može nazvati Catechismus ad populum, a za ostalo ne odgovaram. G. Jagatiću i svoj braći u Gospodu srdačni pozdrav i preporuka usrdna — u budući sporazumak i medjusobni rad — za zajedničku nam toli svetu i važnu stvar kršćanskoga nauka.

U Ladjevcu 7. kolovoza 1887.

Gruber.

Opet Italija i Vatikan.

Tako zvani „permanentni komité" u Bologniji, koji se ustrojio u svrhu, da sazivlje i aranžira katoličke kongrese u Italiji, preuzeo si je u najnovije doba

---

[1]) Samo šteta, što o tom, osim sebe, nieste baš ni koga osvjedočili. Op. ur.

[2]) Koji je ovo do sad učinio? Ili zar u nas nema takva „uvidjavna i praktična dušobrižnika"? Op. ur.

[1]) Zar sumnjate, da li je ovo istina? Op. ur.

[2]) Ovo me je najviše ponukalo, da uvrstim ovaj Vaš odgovor. Zaključnog odgovora g. Dru. Suku niesam uvrstio za to, što u njemu niesam našao da bi samo jednu novu misao, ili kakav stvarni razlog, koji bi bio u prilog Vama. Jeste li pak i ovim uzvratom i što koristili svomu najpopularnijemu pučkomu sistemu, ja sumnjam. Op. ur.

i drugu još veliku zadaću. Isti najme komité namjerava pitanje o izmirenju medju Italijom i Vatikanom u samom parlamentu taljanskom potaknuti, te u tu svrhu pozivlje korporacije i narod, da uprave o tom pitanju na komoru deputiracâ shodne peticije. Komitè preporuča sliedeću formu, koja bi imala biti jezgrom peticijâ:

„Gospodo zastupnici! Vaša mudrost i ljubav prema domovini nemože, a da ne uvidja, kako nesretni razdor medju papinstvom i Italijom — izazvan i podržavan od neprijatelja jedne i druge stranke — nemože na dalje uztrajati, a da nebi narodu još većih šteta nego li crkvi nanesao. Stoga razloga mi kao kršćani katolici i kao Taljani, priobćujemo Vam svoju živu želju da se, po sv. otcu Lavu XIII. s ljubavlju Otca i Taljana na sinove ove naše domovine, — koju on osobitom ljubavlju već iz naravskih motiva zagrljiva — iztaknutoj velikodušnoj želji sa jednakim veledušjem i pripravnošću tako u susrjet podje, da uzvišeni glavar nad 300 milijona savjesti i srdacâ, te prvi i najčastniji sin Italije, zadobije opet onaj svoj prirodjeni položaj, po kojem neće biti nijedne vlasti podložnik već uživati podpunu i pravu slobodu, kako to pravednost sa svakog gledišta traži i kako no to skroz i skroz odgovara državnim i socijalnim probitkom Italije. Mi ne smijemo ni pomisliti, da bi toli žudjeni mir medju papinstvom i Italijom baš oni priečili, koji sada srećom i udesom našega ljubljenoga naroda upravljaju. Mi smo nasuprot osvjedočeni, da će se oni, čuvstvi plemenite domovinske ljubavi potaknuti, rimskome papi izkazat pravedni a taljanskom svome narodu najbolji dobročinitelji." Takva dakle peticija — vrst plebiscita — imala bi se mnogobrojnimi podpisi gradjana Italije providjena, u parlamenat otcem naroda poslat.

Vriednost djetinstva božjega.

Sin božji postao je čovjekom, da nas ljude učini djecom. Tako govore sveti otci. Krist sám je po naravi sin božji, dočim ljudi po naravi nisu nego samo sluge božji. Božanski Spasitelj zaslužio nam je posvećujuću milost, po kojoj postajemo djecom božjom. Što je Isus po naravi, to smo mi po milosti božjoj; mi smo adoptivna djeca božja, On je pravi Sin božji.

Židovi bijahu odabrani i od svih drugih naroda odlikovani, s kojimi je Bog sklopio savez na brdu Sinaj. Nu zato ipak ostaše još Židovi, što su po naravi bili, — sluge božji. Stari Zavjet nije imao moći, a ni svrhe, da ljude učini djecom božjom, već je bio opredieljen, da ljude pripravi na ovu milost: præcepta legis disponebant homines ad gratiam Christi justificantem, quam etiam significabant, veli sv. Toma (Summa Theol. 1. 2. qu. 100. a. 12.) Zato i veli sv. Pavao: „At ubi venit plenitudo temporis, misit Deus Filius suum, — ut eos qui sub lege erant, redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus." Gal. IV. 4—5. A djecom božjom postali smo novim zakonom, koga je Krist s neba donio i koj je božanski posrednik medju Bogom i nami sklopio. Novom zakonu, kršćanstvu bitno pripada milost opravdajuća i djetinstva božjega. U starom zakonu bili su ljudi sluge božji, a u novom su djeca božja. Kršćani nisu sluge, kao Židovi, već su adoptivna djeca božja. Zato piše Apostol Rom. VIII. 15. „Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater)." Židovi bijahu sluge božji, mislili su samo tjelesno, zemaljski, morali su zato osobito strahom biti ćerani, da vrše zakon božji. Kršćani postali su djecom božjom po preporodu u sv. Krstu, te imadu Duha sv., koj u njih stanuje po posvećujućoj milosti, i u njih pobudjuje djetinsko čuvstvo, po kom oni bez straha i krzmanja, u ljubavi i pouzdanju zovu Boga svojim Otcem, osobito u molitvi, jer se u molitvi, koja je razgovor s Bogom, to djetinsko čuvstvo pokazuje. Pa zato i sv. Pavao na spomenutom mjestu stavlja rieč Abba (Otac), koja tako ljubko i posve djetinski glasi.

Prem su židovi po svom zakonu, koj je izvrstan i krasan u svojoj vrsti bio, bili samo sluge božji, kao i drugi ljudi, to ih je ipak Bog prve pozvao, da budu djecom božjom, kao što ih je upravo po zakonu na to pripravio osobitim i milostivim načinom. Non fecit taliter omni nationi, veli se u ps. 147. Žali bože Židovi ne odazvaše se glasu božjem, sui eum non receperunt Iva. I. 11.

A kako to? Ako kršćanstvu pripada milost, karakter djetinstva božjega, zar nisu po tom mogli dobiti ljudi, koji su živili prije dolazka Kristova, ovu veliku, neizrecivu milost. Dá, po vjeri u Krista i po drugih uvjetih, koji su nuždni za opravdanje; jer primiv tu posvećujuću milost, tim su baš postali djecom božjom. Posvećujuću milost primili su po savršenom pokajanju, koje predstavlja vjeru i ljubav. Tim su pripadali već k novom zakonu, crkvi Kristovoj. „Fuerunt etiam aliqui in statu veteris testamenti habentes charitatem et gratiam Spiritus sancti; et secundum hoc pertinebant ad legem novam", uči sv. Thoma (Summa Theol. 1. 2. qu. 107. a. 1. ad 2.), koj u tom posve sliedi sv. Augustina, koj često o tom govori: „Nondum nomine, sed reipsa fuerunt Christiani." (Lib. 3. ad Bonifacium n. 11.)

Istina, i ljudi prije Krista mogli su radi predvidjenih zasluga Kristovih postići milost djetinstva; — nu koli težko bijaše im to, jer oni nisu dobili milost po kojem sakramentu eć opere operato, već po vjeri i ljubavi i pokajanju ex opere operantis. A nebesku baštinu tek nisu mogli dobiti, jer je nebo bilo zatvoreno, dok ga nije Krist otvorio po dovršenom djelu odkupa. Koli smo mi sretniji!

(Konac će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. (Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup) povratio se je utorak, 23. ov. mj. iz kupelji Gastein sretno kući.

— (Presvietli gospodin, posvećeni biskup Granjo Gašparić,) uputio se je u utorak, poslje podne, u pratnji veleč. g. Nikole Kamenara, vjeroučitelja, u naznačene već kotare zagorske dielit sv. sakramenat potvrde.

— (Presvietli gospodin Dr. Josip Stadler) neumorni nadbiskup vrhbosanski i metropolita Bosne i Hercegovine, odlikovan je od Njeg. Veličanstva cara i kralja našega velikim križem reda Franje Josipa I. Presvietlomu i visokočastnomu Gospodinu srdačno čestitamo na visokom odlikovanju!

— (Monsignor Ivan Pliverić), začastni komornik sv. otca pape i nadarbenik prvostolne crkve, izabran je ponovno za dekana veleč. prebendarskoga sbora.

— G. Joso Platnar postao je upraviteljem župe u Kloštru.

— (Za našu prvostolnu crkvu) bijaše prošli čedan od osobite važnosti. U znak toga već blizu 14 dana vije se sa visokog njezinog zvonika ponosno trobojnica. Na dan najme Velike Gospoje, 15. ov. mjeseca, slavila je katedrala svoj blagdan prvoga reda, glavnu svoju zaštitnicu, kojoj je posvećena, Bl. Dj. Mariju u Nebo uzetu. Pet dana poslje toga, 20. kolovoza na Kraljevo, slavila je opet drugotnoga svoga zaštitnika, pod čije okrilje i zaštitu je stavljena, sv. Stjepana kralja, po kom se i zove crkva sv. Kralja. Premda je dakle potom Bl. Dj. Marija u Nebo uzeta glavna i prvotna zaštitnica naše katedrale, ali jerbo je na taj dan veliki blagdan po čitavom katol. svietu, to se niti neopažava niti nezna u narodu, da je taj dan za prvostolnu crkvu osobite svečanosti dan, te se reć bi sa većom svečanosti i slavljem slavi Kraljevo, kao titulare naše prvst. crkve, barem u narodu i gradjanstvu. To se može suditi i po tom, što je na Kraljevo i u 6 sati i u 9 sati pod sv. misom bila velika katedrala dubkom puna pobožnog obćinstva, a osobito susjed. seljačkog naroda. Svečanu pontifikalnu svetu misu u 9 sati služio je presvietli gospodin posvećeni biskup, Franjo Gašparić.

Sliedećega pako dana u nedelju, 21. ov. mjeseca slavila je napokon prvostolna crkva opet blagdan prvoga reda naime godišnjicu svoga posvetila — anniversarium dedicationis —. Stoga smo ovih dana imali svaki dan prilike ćuti veličanstveno veliko zvono, koje nam uz čarobni svoj glas i srca naša u visine nebeske uzdizaše.

— (Bečki knez nadbiskup, kardinal Ganglbauer) slavio je 20. ov. mj. u svojem ljetnom dvorcu Sv. Vid kod Beča svoj 70 godišnji rodnjendan. Obljubljen nadpastir primio je tom zgodom za dokaz ljubavi i štovanja mnogobrojnih ustmenih, brzojavnih i pismenih čestitaka od prejasnih članova carske kuće, od članova diplomat. sbora, visokoga ministarstva, aristokratije, svećenstva, generaliteta itd.

Nuntij, nadbiskup Galimberti sa svojim tajnikom, Monsig. Tarnassijem došao je već u vigiliju visokom svečaru osobno čestitat; a što je nadbiskupa najvećma razveselilo je to, što mu je nuntij imao čast izjaviti najsrdačniju čestitku i posebni blagoslov od sv. otca pape. U ime zastupstva i gradjanstva bečkoga došao je vriednomu nadpastiru čestitat, načelnik grada Uhl.

— (Novi znak previšnjega odlikovanja.) Novim previšnjim ručnim pismom od 18. kolovoza ove g. na vrhovnoga dvorskoga nadkomornika, grofa Trauttmansdorffa i ministra vanjskih posala grofa Kalnokya i ministra predsjednika grofa Taffea, osnovalo je Njegovo Veličanstvo novo odlikovanje za „znanosti i umjetnosti“ mjesto dosadanje zlatne kolajne. Po osnovi samoga cara i kralja to počastno odlikovanje sastoji se u zlatnoj kolajni sa prsnom slikom Njegova apoštolskoga Veličanstva na prednjoj strani; a na drugoj strani utisnuta su pismena: „litteris et artibus.“ To odličje se nosi na vratu pričvršćeno o crvenu vrpcu, dočim dosada se zlatna kolajna tako nije mogla nositi. Sada se nosi i smatra poput posebnoga reda. Službeni list „Wiener Zeutung“ odmah donaša imenovanja njekih priznatih kapacitetâ i slavnih učenjakâ, koji su radi znanja i učenosti tim novim odlikovanjem zadobili previšnje priznanje. Medju ostalimi spominju se: Alfred vitez Arneth, predsjednik car. akademije znanosti u Beču; veliko-varadinski kanonik i naslovni opat, dr. Vilhelm Fraknoi, tajnik ugarske akademije; sveučilištni bečki profesor u miru, dvorski savjetnik, dr. Hyrtl (isti baš odlični strukovnjak, koga danas u našem uvodnom članku naš vriedni pisac češće spominje); direktor krakovske akademije umjetnosti, slavni slikar Ivan Matejko; dvorski savjetnik i sveučilištni profesor u miru, dr. vitez Franjo Miklošić i još njeki.

— (Slavna družba Isusovaca) broji ove godine po „Katol. Dalmaciji“, oko 12.000 članova. Kako ona raste i napreduje vidi se već iz toga, što je pred 50 godina družba brojila samo 2684 člana. U 50 godina se je dakle početverostručila.

— (Katolicizam u Englezkoj.) Katolici Englezi mogu se punim pravom ponositi pravednom i prijaznom vladom plemenite Englezke kraljice, a Indijske carice, Viktorije. Ljetos, kako je poznato, slavila je kraljica petdesetgodišnjicu svoga vladanja. Velik napredak od onog doba doživjela je katolička crkva u Englezkoj. God. 1837., kada je Viktorija nastupila vladu, bilo je u Englezkoj tek 6 apošt. vikara sa 500 od prilike svećenika i 400 kapelica; tri ili četiri neznatna zavoda bavila se uzgojem mladeži. Danas uzpostavljena hierarchija u Englezkoj ima 1 nadbiskupa (u Venstminsteru) i 14 biskupa-suffra-

gana, 2473 svećenika što svjetovnih što redovnih, 1280 crkava i kapelica. Ženskih samostana ima velik broj, a svaka biskupija ima svoje sjemenište za uzgoj duhov. mladeži. U naselbinâ englezkih napredak je još veći i bržji, u istih ima oko 10 milijona katolika. God. 1837. su se katolici prvi put počeli pripuštat u javne državne službe, dakako niže, a danas su jim otvorena sva mjesta, u vojsci, u marini (najglavniji admiral je katolik), u parlamentu, na vladi (najvaljaniji podkralj indijski, Nordfolk bijaše katolik.) Kardinal Manning, nadbiskup vestminsterski u javnih državnih sastancih ima neposredno mjesto iza nasljednika priestolja.

— (Za proslavu petdesetgodišnjice misničtva sv. otca) doprinjela su sliedeća gospoda: Halady Armin, župnik u Gjurgjicu 2 for., Sočnić Ivan, župnik u Rovišću 2 for., Kristić Ivan, župnik u Čvrstecu 2 for., Vlašić Petar, župnik u Cirkveni 2 for., i Dolenec Juraj, kapelan u Cirkveni 2 for. = 10 for.

Knjižtvo. Književno družtvo „sv. Jeronima" javlja, da je „Danica" koledar i ljetopis književnoga družtva „sv. Jeronima" za godinu 1888. dogotovljena, te da ju je u svako doba na razprodaju dobiti. „Danice" netreba hvaliti, jer se sama sobom hvali, te će biti svakomu prodavaocu lahko izticati njezine prednosti pred svakim drugim koledarom. Zato odbor družtveni moli, da kao svake tako i ove godine neka prijatelji družtva pruže mu ruku pomoćnicu, da se što više „Danice" medju narod razproda. Uvjeti glede prodaje „Danice" su isti kao i prošlih godina, to jest: družtvo nudi svakomu prodavaocu od svake stotine 20 postotaka, i sámo će platiti poštarinu od knjiga. Samo pojedine pošiljke imadu sadržavati najmanje 25 komada. Prodavaoc dužan je družtvu novce za razprodane knjige poslati najdulje do konca siečnja 1888. Oni pako razprodavatelji, koji još od lanjske godine svoj dug za „Danicu" nenamiriše, ako žele da i u buduće istu prodavaju, umoljavaju se, da dug namire, jer će im se u ovom samo slučaju predati prodaja „Danice."

Odgovore i naručbe umoljava se poslati na predsjednika družtva.

— **Hrvatska enciklopedija.** Priručni rječnik sveobćega zvanja Obradjuje dr. Ivan Zoch. O tom, ko što i mi sami na njekih mjestih opazismo, piše Vrhbosna ovako: „Ovo poduzeće obćenito je s veseljem prihvaćeno, jer bi doista moglo doskočiti mnogoj potrebi. Ni mi načelno ne bismo mogli što da mu zabavimo, ali treba ipak da slavno uredničtvo upozorimo, neka bi članke, koji se tiču vjere i crkve katol. uzimalo iz pouzdane ruke, iz pera učenih svećenika katoličkih, koji će mu se za ljubav dobroj stvari, rado odazvati. Na ovu opazku potaknuo nas je svežčić 16. (3. knjige II.) gdje nadjosmo njeke vrlo važne predmete, površno izradjene, n. pr. cœlibat, tako da će čitaoci na temelju ovoga opisa nepovoljno suditi o toj divnoj ustanovi naše sv. crkve; a drugi su opet, n. pr. crkva, puni krivih nazora. Mi ćemo daljni rad pozorno pratiti i upozorivati štovane štioce na takove nedostatke, koji se tiču vjere i crkve."

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupio medju članove Utemeljitelje: Deutsch Albert, knjižar u Zagrebu, u člane II. reda: Potumajević Ivan Ivanov, u Bribiru. Stupiše u člane III. reda: Muss Hedviga, gradjanka u Karlovcu. Bačić Benedikt, poštar u Frančićih u Istri. Družba reda Isusovaca u kraljevici. Stipković Pavao Antun, u Dragi k. br. 50 gornji Brig. Lončarić Mikula Mikulin ml., Antić Luka Lukin, trgovac u Selcih u Vinodolu. Hervoj Josip, mlinar, Cvetak Andro, učenik, Car Jana, učenica, Gjurasin Tereza, učenica, Benko Mato, učenik, Magjarec Mara, Šljivar Mara, učenica svi iz Vrbovca. Smerić Valent, Forgač Ivan, Forgač Stjepan, Lisičak Andro, Kirin Šimun, Borko Franjo, Goričaj Pavao. Porkulabić Imbro, Papeš Blaž. svi župljani iz Rakovca. Obća pučka učiona u Bogdanovcih. Vranešić Franjo, učenik u Sišincu. Velčić Marija, supruga pomorskog kapetana u Mošćenicah. Radman Antun Maslinica, Part Oliveto otok Šolte Dalmacija. Učiona pučka u Hreljinu. Kaljić Koloman, kr. sudb. pristav u Belovaru, Novak Stjepan, zidar u Bácsu. Prašak Vjenceslav, učenik IV. razreda, i Šebimović Vilma, učenica IV. razreda u Virovitici. Strižić Antun Ivanov, učenik III. razreda u Bribiru selo Kičeri. Pupča učiona u Supetru na Hvaru, Pučka učiona u Bogomolju na Hvaru, Jurić Ljubomir, učenik pučke učione u Bogomolju. Rudan Nikola, posjednik u Bogomolju. Župa Dželilovac-Kneževo u Travniku u Bosnoj. Dr. Ivan Kosirnik, liečnik u Zagrebu. Jurišić Luka iz Kostrene sv. Lucije kuće br. 22. sad u Čikagu u Americi. Bezetzky Ante, obćinski blagajnik, Kusturić Ivan, učenik u Sljivoševcih. Vidaković Jozo, u Beničancih. Takalić Dragutin, učenik u Marjancih. Bilan Petar Nikolin Petrov, posjednik u Vodicah u Dalmaciji. Smaljan Stjepan, učenik u dječačkom sjemeništu u Travniku. Kukavec Mato, gimnaz. u Zagrebu.

Godišnji članovi. Dr. Celestin, prof. u Zagrebu, Okrajna učiteljska knjižnica u Krškome. — po 2 god. čl.

Javna zahvala.

Veleštovani i veleučeni gosp. Dr. Milan Bišćan, kr. kotarski (podžupanijski) liečnik iz Jaske i velevriedna njegova supruga Katarina darovaše mojoj župnoj crkvi sv. Gjurgja dva krasna sviećnjaka.

Na tom plemenitom daru budi jim ovime izrečena kako od strane moje tako i mojih župljana najsrdačnija i najtoplija hvala.

U Stojdragi dne 18. kolovoza 1887.

Janko Višošević,
uprav. g. k. župe.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 35. U Zagrebu, 1. rujna 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za preiplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Antimaterijalistička studija.

(Dalje.)

Premda priznajemo zamjenito utjecanje medju dušom i tielom, ne priznajemo da bi se smjelo obćenito tvrditi, da je duševna djelatnost kod starih ljudi sve slabija, čim su im moždjani stariji i slabiji. Ima na ime mnogo iznimaka, a upravo ovim iznimkam pripisujemo veliku znamenitost. Jer ako se može dokazati, da ima samo dva primjera, iz kojih se vidi, da se je djelatnost duševna i kod starih ljudi sa starimi i slabimi moždjani u podpunoj snazi i ljepoti sačuvala; tim je već dovoljno dokazano, da duša i moždjani nisu jedno te isto. A ima takovih primjera mnogo.

Izvan svake je sumnje, da se ne može obćenito tvrditi, da snaga duševna u velikoj starosti izčezava. Sjećajmo se samo što su Isokrates, (1. o ovom čitamo: „Isocrates, Atheniensis orator svavissimus. Nunquam discipulos erudire intermisit, etiam nonaginta et octo annos natus“) Platon, A. Humboldt, Kepler, Newton, Kant, Goete i drugi, u velikoj starosti, za znanost radili. Mogli bi navesti primjera iz broja sinovâ našega naroda. I nam su poznati, koji su se u velikoj svojoj starosti duhovitošću odlikovali ili još odlikuju. Ili nismo li vidjeli, kako se više puta, kod najstarijih ljudi, na smrtnom krevetu, duševna njihova snaga, u podpunoj jasnosti, neodvisno od organizma pojavlja?

Zastupnici materijalizma vele, da je obćenito priznato: da je ženski spol duševnimi sposobnostmi svojimi na nižem stupnju, nego li mužki spol, te razlog tomu navadjaju jedino taj, što su moždjani kod žena manji, nego li kod mužkaraca. (Sravni Büchner, Kraft und Stoff, str. 112.)

Istina je, da se prirodoznanci u tom slažu, da su moždjani kod žena manji, nego li kod mužkaraca. Peacock, London journal of medic. 1851.) veli: da su za 6 uncija laglji, nego li moždjani kod mužkaraca; nu protiv onoga, što se tvrdi: da je poradi toga kod žena slabija duševna djelatnost jest to, što ima mnogo iznimakâ. Ovako su se Ersilia Cortese u Rimu; Vittoria Colona u Napulju; Lucia Bertana u Bolonji odlikovale u pjesničtvu, Olympia Morata je na Heidelberžkom sveučilištu, učiteljsku stolicu dično zauzela bila. U 14. stoljeću bila je Dota d' Accorso, učiteljica prava u Bolonji; Maria Gaetana Agnesi, rodjena 1718. je u 16. godini dobe svoje 11 jezika razumjela i tako je u filozofiji i matematici napredovala, da je pozvana bila u Bolonju, da zasjedne učiteljsku stolicu. Malo za njom je isto tako na glasu Laura Bassi, u istom gradu sjedila na učiteljskoj katedri, a Helena Cornaro Piscopia, je u Padovi predavala filozofiju, matematiku i astronomiju. (Sravni „die Frauen der lateinischen und germanischen Racen“, von Dora d' Istria.) I druge su se još odlikovale gospoje neobičnom svojom učenošću, kao Staël, Swetschin, Hahn-Hahn, Droste Hülshoff. Kad bi se bio i naš narod u sretnijih odnošajih nalazio, mogli bi bilježiti med učene gospoje, koje su se odlikovale na znanstvenom polju, još više Hrvaticà, medju onimi koje poviest hrvatska spominje. Onimi gore napomenutimi primjeri, gube činjenice, na koje se pozivlje materijalizam, svoju obćenitu dokaznu silu.

Zastupnici materijalizma rado prispodabljaju čovječje moždjane med sobom po mjerilu duševne visine u zdravom i bolestnom stanju, te vele da je rezultat takovih sravnjivanja taj: da veleumi i veliki učenjaci imaju velike moždjane i da je ovim oblik liep; tupi pako i

umobolni imaju nenaravno malene, anormalne i desorgonizirane moždjane. Istina je doduše, da se je često pronašlo kod razudbe lješina velikih učenjaka, da su im moždjani bili liepo razvijeni i krasna oblika, kako to svjedoči anatom Wagner, koj je iztražio bio moždjane Beethovenove, ali i to je istina, da su i kod umobolnih nadjeni bili veliki moždjani sa liepom strukturom. Anatom Neumann veli: „Obično se tvrdi, da muževi velika talenta imaju finiji zasuk moždjana i veći objam polutaka, nego li drugi slaba talenta; ali ja nemogu to bezuvjetno potvrditi. Težko, da sam ikada vidio moždjane finijeg oblika i savršenijeg razvoja, nego li one plemića, koj je postao umobolan, te je kao takav i umro."

Istina je, profesor Broca je mjerio lubanju Schillerovu, te je pronašao, da prostor iste spada med najveće, koje je mjerio bio, nu time nije se ništa dobilo za materijalističku hipotezu, budući da stoje činjenice proti činjenicam; jer pronašlo se je bilo opet, da su moždjani tupoglavih i bluna ljepši bili i teži, te savršeniji, nego li oni njekojih glasovitih matematikâ. (Waitz, Grundlegung der psychologie, str. 22.) a kad je Rudolf Wagner, moždjane njekojih muževa, koji su bili na glasu poradi učenosti svoje, vagao, veliku probudi pozornost, kad su jednomu, koj je za života svoga uživao veliki ugled, moždjani bili pronadjeni poslije smrti prelahki; te se je počelo sumnjati, teoriji za volju, da li je isti zbilja zaslužio ono počitanje, koje mu bje izkazano za života („Sammlung wissenschaft. Vorträge." Izdao Virchow, u Berlinu 1870. serija, suez. 98. str. 27.)

Zastupnici materijalisma su takodjer prispodabljali različita ljudska plemena, te tvrde, da su ona plemena, kod kojih je duševna djelatnost najslabija, zato na tako nizkom stupnju kulture, jer su im moždjani manji i glede oblika nesavršeniji, nego li moždjani drugih plemena, koja su inteligentnija. Nu Tiedemann je veoma marljivo veliki broj lubanja različitih plemena mjerio i iztraživao, te došao do rezultata, da mnoga i najdivlja plemena imaju isto tako razvite moždjane, kako i oni europejski narodi, koji su na čelu civilizacije. (Fr. Tiedemann, das Gehirn des Negers. Heidelberg 1837.)

Ako se je opazilo bilo, da su crnci na nizkom stupnju duševne djelatnosti; to nebiva zato, kao da bi jim manjkale duševne sposobnosti, nego više zato, što isti ove zanemaruju. Barbarski običaji med istimi, pomanjkanje valjane odgoje, često i okrutno robstvo je većinom krivo, da se ona plemena nalaze na tako nizkom duševnom razvoju. Ondje, gdje su crnci slobodni, nemože se reći, da bi isti bili bez svake kulture. Ima crnaca, koji se dosta vješto bave poljodjeljstvom i nisu bez kulture. Takodjer je dokazano i to jur od davna, da se oni crnci, koji su se odgojivali med europejci, mogu isto tako, kao ovi, duševno naobraziti, ali i europejci, koji su od svog djetinstva duže vremena med divljimi onimi plemeni prisiljeni bili živiti, niti su mogli obćiti sa izobraženimi ljudmi, pokazuju se surovi u svojih činih i načinu svog mišljenja isto tako, kao ona plemena, med kojimi živu.

Osim toga su Blumenbach i Tiedemann, u svrhu da dokažu, da su crnci sposobni za kulturu, imenom naveli u dosta velikom broju one crnce, koji su došli bili do naobrazbe i učenosti.

Tko ne zna, da je crnac Toussaint-Louverture, — koj je stajao na čelu republici crnaca na otoku S Domingo, kad je god 1802. prvi konzul francezke republike Bonaparte, veliku vojnu ekspediciju pod zapovjedničtvom generala Leclerc, tamo poslao u svrhu da crnce podvrgne vrhovnomu gospodstvu francezke — tko ne zna da je Toussaint-Louverture, pokazivao veliku odvažnost, zatajenje samoga sebe, izvanredno domoljublje, te je umno branio dok mu je to moguće bilo, neodvisnost sebi povjerene republike proti Francezom?

Tko nije čuo ili čitao, kako se je crnac Ira Aldridge, godine 1830. prvi put u Baltimoru kao glumac predstavio bio s tolikim uspjehom, da mu se ime širilo i po Europi, gdje je u svih skoro glavnih gradovih od god. 1852—1867. na većih kazalištih glumio. I kod nas u Zagrebu, davao je u narodnom našem kazalištu predstave, (govorio je englezki) i ima nas još dosta živih, koji se ga sjećamo, te nismo zaboravili na veliki onaj utisak, koji je on učinio na nas svojom igrom. Druge je primjere naveo Scherzer, u „Augsburger Allgemeine Zeitung. Beilage, str. 342 od g. 1805.

Pott je u svojoj knjizi, (die Ungleichheit der menschlichen Racen 1856. str. 100) bio dokazao, kako barbarski i sebični vlastnici robova, isto tako ne naobraženi trgovci i neizkusni putnici veoma pristrano govore o duševnih sposobnostih crnacâ, koji da su tobož na veoma nizkom stupnju duševnog razvoja. Svi se takovi izvještaji moraju veoma oprezno priznati. (Sravni Hettingers Apologie des Christenthums. 1866. II. str. 237.) (Dalje sliedi.)

Predaja tužbe.

Pošto je župnik pokušao pomiriti supruge i u slučaju, ako nije uspio o tom ubaviestio predsjednika ženitbenoga suda ili biskupovoga povjerenika, valja da tužitelj preda tužbu za razstavu ili predsjedniku ženitbenoga suda ili biskupovom povjereniku onoga kotara, u kojem prebiva, a to može učiniti ili pismeno ili ustmeno. Tako bo propisuje Naputak:

„Tužitelj može svoju prošnju ili kod ženitbenoga suda ili kod povjerenika onoga kotara, u kojem prebiva, ili pismeno podnesti, ili ustmeno dati u zapisnik. Točno ima navesti razlog, radi kojega misli, da mu pripada pravo razstati se, kao što i način, kojim to može dokazati. Osim toga valja navesti, kako je dugo oženjen, a ako su imali djece, koliko i kako su stara. Da li i u koliko se mogu ili moraju supruzi, koji se žele razstati, obratiti na biskupsku kuriju, stoji do odredbe biskupove.“ [1])

Prva dužnost biskupovoga povjerenika sastoji u tom, da primi tužbu (koja valja da je uviek upravljena na ženitbeni sud), ili da s tužiteljem sastavi zapisnik, ako ustmeno tuži. Pri tome valja da pazi:

1. Da li je župnik pokušao supruge pomiriti prema §. 211. Naputka, i da li je priklopljeno izvješće župnikovo, da je to uzalud pokušao.

2. Je li ovlašten primiti tužbu. Povjerenik je ovlašten primiti tužbu, *a*) kod svih ženitba medju katolici, *b*) kod mješovitih ženitba, ako je barem jedna stranka bila katolička u vrieme, kad se je sklapala ženitba[2]), *c*) kod onih mješovitih ženitba, koje su sklopile dvie nekatoličke osobe, pa je kasnije koja od njih prešla na katoličku vjeru, samo onda, ako traži razstavu katolička stranka[3]); *d*) ako u njegovom kotaru prebiva muž, jer žena sliedi prebivalište muža.[4]) Izuzimlje se samo onaj slučaj, kad muš zlobno ostavi svoju ženu, u tom bo slučaju može žena predati tužbu biskupu resp. njegovom povjereniku onoga kotara, u komjem stanuje.[5]) Za vojničke osobe vriedi sliedeća naredba: „O ženitbenih stvarih one momčadi, koja je na dopustu dok ne bude pozvana ili odpuštena i to počamši od stražmeštra niže, kao što i ne aktivnih pričuvnika, akoprem spadaju na „militia vaga“ te su u pravilu podčinjeni vojnoj duhovnoj jurisdikciji, sudi civilni ženitbeni sud (dakle i biskupov povjerenik) njihovoga prebivališta; isto vriedi i o ženitbenih stvarih onih vojničkih osoba, koje su oženjene na „drugi način“, ako je tužba podignuta proti supruzi, koja spada civilnom stališu.“ [1])

3. Da li je tužitelj vlastan tužiti, s toga treba izpitati uzrok, radi kojega traži razstavu i paziti, nije li tužitelj možebiti izgubio pravo tužiti, o čemu bi trebalo tužitelja poučiti.

Ako tužitelj iznade pravni razlog tražiti razstavu, a povjerenik je vlastan primiti tužbu, tad valja još povjereniku paziti na to, da tužitelj osobno preda tužbu. Povjerenik zatim pregleda tužbu, da se osvjedoči, e da li su navedeni svi potrebiti podatci kao: ime i stališ, rodno mjesto, starost, vjera, prebivalište tužiteljevo i obtuženika, (ako im je po §. 60. g. ž. z. dozvoljeno, da mogu na pose stanovati) vrieme i mjesto vjenčanja, broj i doba djece, ako ih imadu, nadalje uzrok, radi koga traži razstavu, svjedočba o pokušanom pomirenju, napokon dokazi, kojima podkriepljuje svoje navode. Ako nije tužba dobro sastavljena, imade ju vratiti tužitelju, da ju popuni, jer samo pravilno sastavljene tužbe smiju se odpraviti ženitbenomu sudu.

Ako tužitelj dodje k povjereniku tražeći ustmeno razstavu od svoga ženitbenoga druga, tad valja s njim sastaviti zapisnik.

Primjerak zapisnika:

Zapisnik | 36 novč. |

sastavljen kod (nad) biskupskoga iztražnoga povjereničtva u N. dne . . 188 .

Prisutni:

N. N. iztražni povjerenik.

N. N. perovodja. N. N. tužitelj(ica).

Predmet:

tužba proti N. N. na doživotnu razstavu od stola i postelje radi krivnje obtuženikove (i molba, da se tužitelju dozvoli stanovati na odieljenom mjestu te mu se doznači pristojno uzdržavanje na trošak obtuženikov.)

Prije svega bude tužiteljica pozvana da kaže: ime i prezime svoje i svoga supruga, vjeru, prebivalište, stališ i dobu, vrieme, kad su sklopili ženitbu, broj, dobu i spol djece. da li se može izkazati svjedočbom župnikovom o pokušanom pomirenju. Na stavljena pitanja odgovara tužiteljica sliedeće: (piše se na prepolovljenom arku) Ja N. N. rimokatolikinja, 30. g. stara, stanujem

[1]) Naputak §. 215.

[2]) „Kod svih ženitba medju katolici, zatim kod ženitba medju osobom katoličkom i nekatoličkom, ako je u vrieme, kad su se uzele, barem jedna od njih bila vjere katoličke, valja da suprug tužbu svoju preda katoličkomu sudu ženitbenomu, ako misli, da ima pravnih razloga tražiti razstavu od stola i postelje.“ §. 59. g. ž. z.

[3]) „Ako od dvie osobe, koje su se uzele kao kršćani nekatolički, jedna predje na katoličku vjeru, sad valja da svaka stranka svoju tužbu na razstavu, ako ju podići želi, preda onom ženitbenom sudu, kojemu je podčinjena po svojem vjeroizpoviedanju.“ §. 66. g. ž. z.

[4]) Naputak §. 41.

[5]) „Ženitbeni drugovi podčinjeni su u stvarih ženitbenih onom biskupu, u čijoj biskupiji ima muž svoje prebivalište. Izuzimlje se, ako je ženitbena zajednica ukinuta ili razstavom od stola i postelje ili time, što je muž zlobno ostavio svoju ženu. — U posljednjem slučaju može žena podignuti tužbu pred onim biskupom, u čijoj biskupiji prebiva.“ Naputak §. 96.

[1]) Naredba vrh. zapovjed. od 19. kol 1858

kod svoje majke u N. br. Moj otac N. N. umro je. Moj suprug zove se N. rimokatolik, 35. g. star, trgovac u N. br. . . Vjenčali smo se dne 20. kol. g. 188 . Iz te ženitbe rodilo se je četvero djece, od kojih dvoje živi i to: N. 3. g. star i N. 1. star. Da smo bili kod župnika, koji nas je pokušao pomiriti, pokazuje svjedočba od 20. o. m. priložena pod ./·

Pošto se je uzalud pokušalo nagovoriti tužiteljicu, da uzpostavi ženitbenu zajednicu, uvrštena je u zapisnik njezina tužba. Pošto bješe tužiteljica ozbiljno opomenuta, da govori istinu, izjavlja sliedeće: (piše se na prepolovljenom arku) *a*) „Odmah prve godine sa žalošću sam opazila, da moj suprug usrdno obći sa N., s kojom je živio još prije našega vjenčanja. *b*) Mojimi prošnjami ganut, prekinuo je s njom svaki javni odnošaj, ali ga je podržavao potajno. *c*) Tim više bila sam razočarana, kad sam saznala, da spomenuta N. moga supruga prati na njegovih putovanjih. *d*) Kad je ne davno N. rodila nezakonito diete, označila je opetovano moga supruga otcem svoga djeteta. Tako n. pr. . . . . . *e*) Osim toga zlostavljao me je moj suprug i to *f*) kad sam dne . . . došla kući počeo me je bez svakoga uzroka tući, za vlasi čupati etc. tako, da sam bila prinukana od njega otići i vratiti se svojoj materi. *g*) Na Moje pismeno uvjeravanje, da ću mu oprostiti nanesene uvriede, ako se popravi, nije ni odgovarao, s toga se punim pravom bojim, da će on sve to opetovati, ako se k njemu vratim. *h*) . . . *i*) . . . etc. S ovih razloga mnijem, da imadem pravo tražiti doživotnu razstavu od stola i postelje (te ujedno molim, da mi se službenim putem dozvoli stanovati u kući moje majke i da mi svjetski sud dosudi pristojno uzdržavanje na račun obtuženikov.)“

Upitana, može li dokazati svoje navode, odvraća (piše se na prepolovljenom arku):

„Ja mogu i pred sudom dokazati svoje navode ad *a*) pozivljem se na svjedoke N. N. ad *b*) na svjedoke N. N. ukućane dotične osobe ad *c*) etc.“

Ova tužba bude tužiteljici pročitana i ona upitana (piše se na prepolovljenom arku):

„Je li vjerno napisana vaša tužba? imadete li što promieniti ili primjetiti.

N. N. tužiteljica

Actum ut supra coram vobis.

N. N. iztražni povjerenik. N. N. perovodja.

NB. Ako se je bojati, da se ne bi mogao jasno dokazati uzrok, radi kojega se traži doživotna razstava, a jasni su uzroci za vremenitu razstavu, bit će umjestno dodati: u slučaju, ako se ne bi mogla dozvoliti doživotna razstava, moli tužitelj(ica), da mu se dozvoli barem vremenita razstava od stola i postelje.

Ustmeno ili pismeno predana tužba na razstavu ima se dostaviti ženitbenomu sudu, koji će daljnje odrediti. Ženitbeni će naime sud, ako razlozi u tužbi navedeni nisu očevidno nedostatni, odrediti iztragu i povjeriti ju jednomu od prisjednika ženitbenoga suda kao povjereniku, ako se iztraga vodi u sielu ženitbenoga suda.[1]) Ako se tužitelj poziva na takove čine, koji su pravni razlog razstavi a obtuženik ih priznaje, tad valja da župnik tri put pokuša supruge pomiriti. Ne uspije li, valja pred iztražnim povjerenikom sastaviti zapisnik o obtužbi i o priznanju i stvar predati ženitbenomu sudu[2]) da ju rieši, jer se priznanje ženitbenoga druga, proti komu je podnešena tužba na razstavu, smatra kao podpun dokaz.[3])

(Dalje će sliediti.)

Vriednost djetinstva božjega.

(Konac.)

Da uzmognemo osobito cieniti vriednost djetinstva božjega, to moramo promotriti, kakovi su ljudi bili, koje je Krist podigao do te časti i odlikovanja. Oni, koji su po svojoj naravi bili sluge božji, nisu se ponašali prama Bogu ni kao sluge, nisu bili dobri, već zli sluge, bijahu nevjerni i oporni, drugovi vražji, neprijatelji božji; pa ipak Sin vječnog Otca, dao je svim, koji su ga primili, moć, da postanu djecom božjom, onim naime, koji u nj vjeruju. „O čuda!“ kliče sv. Krizostom, „što sve nije učinila ljubav božja! Neprijatelji, odmetnici postali su najednom svetci, djeca.“ Taj dokaz ljubavi božje još ćemo točnije razglobiti.

Izgubljeni sin u svojoj zasluženoj biedi bio bi veseo, da je mogao biti slugom u kući svog otca. Zar nebismo morali biti i mi veseli u onom žalostnom stanju, u koje smo po vlastitoj krivnji pali, da nas je Bog ljubezno primio i da je s nami postupao onako dobrostivo i brižno, kako postupa dobar gospodar sa svojim slugom? Nu On je neizmjerno više učinio, On nas je posinio, On nas je učinio svojimi baštinici.

Ako kralj komu oprosti njegov zločin i zasluženu kaznu, to ga ipak zato ne posinjuje, a još mu manje daje pravo, da bude baštinikom njegovog kraljestva. On je dosta milosti izkazao krivcu, kad mu je oprostio i dozvolio, da mirno dalje živi. Zar nije mogao na slični način učiniti tako i s nami naš Gospodin i Bog? Mi smo se digli proti njemu i zaslužili vječnu smrt. Zar nebi bilo dosta ljubavi i smilovanja, da nam je oprostio grieh i kaznu, i onda nas ostavio u našem naravnom stanju kao sluge? Zaista, mi bismo imali uzroka, Bogu hvaliti i sretnimi se cieniti. Nu velika ljubav božja je neizmjerno više učinila; ona nas je uzdigla nad naše naravno stanje, ona nas je neizmjerno odlikovala i oplemenila, ona nas je iz najnižeg stanja podigla do neizrecivo velike časti, ona nas je učinila djecom božjom i postavila uz angjele! Ps. 112. 8. Takova šta može samo ljubav božja.

---

[1]) Naputak §. 216. — [2]) Np. §. 242.
[3]) Naputak §. 232.

Veliku vriednost djetinstva božjega upoznajemo iz ciene, za koju nam je božanski Spasitelj to djetinstvo stekao. Više svetaca kaže, da je Isus symbol one tajinstvene knjige, koju je sv. Ivan vidio Apoc. V. 1. scriptum intus et foris. Izvana vidimo na Spasitelju čavle i trnje, rane i krv; a unutra u njegovom presvetom Srcu neizmjernu ljubav prama ljudem. Hoćemo li sadržaj te mystičke knjige u kratko izreći, to velimo sa Apostolom: „Christus dilexit me." Gal. II. 20. Isus u svojoj muci mislio je na svakoga čovjeka, svakoga je ljubio, za svakoga je umro. Svaki može rieči sv. Pavla na se protegnuti. A zašto je Isus trpio za nas neizrecive boli i najsramotniju smrt? Da nas odkupi od propasti i učini djecom božjom. Zločestog slugu neće nitko ni badava; a Krist je ipak odkupio zle i nezahvalne sluge; dà, On im je pribavio milost, sreću, čast djetinstva božjega, i to za cienu, koja više vriedi nego li nebo, zemlja i sve, što je stvoreno, za cienu svoje časti, svog života, svoje krvi. On nas je htio učiniti sretnimi, i zato je učinio više, nego li je bilo nuždno. Što se s tom ljubavi prispodobiti može? Ili što se može s tom cienom sravniti? Jest, u onoj tajinstvenoj knjizi, koja je Isus, označena je neizmjerna ljubav našeg božanskog Spasitelja, ali ujedno i neizmjerna ciena našeg spasa i kao djece božje. O kad bismo razumjeli čitati tu knjigu! Koliko blago djetinstva božjega bi vidili! Inaestimabilis thesaurus. Sap. VII. 14.

To blago moramo točno promatrati, i to srcem punim vjere, ako hoćemo dostojno shvatiti njegovu cienu. To blago ima trostruko dostojanstvo: prvo je milost božja, kojom postajemo djeca božja; drugo, plemstvo, koje posjedujemo kao djeca božja, i treće baština, na koju kao djeca imademo pravo. O tom dostojanstvu govori sv. Pavao, kad nauča, da je Bog odlučio po Isusu Kristu učiniti nas djecom svojom, in laudem gloriæ gratiæ suæ. Eph. 1. 5. Uzvišenost milosti posvećujuće sastoji u tom, da se po njoj duševno preporodimo, posvetimo, u duši našoj preobrazimo. Posini li koga tjelesni otac, to se dotičnik tek izvana promjeni; primu ga u obitelj, dobije sva prava pravoga sina; nu nepostaje drugim čovjekom, on se ne preporadja. Ali čovjek, koga nebeski Otac posini, taj dobiva novi život, duševni, nadnaravni, on se duševno preporadja, postaje nova creatura (II. Cor. V. 17.) Divne promjene! Čujmo, kako o tom liepo veli sv. Krizostom: „Kao da tko stara, od gladi i siromaštva iztrošena čovjeka učini mladićem, koj bi svojom naobrazbom i ljepotom sve druge nadkrilio, pa da tog mladića u skrlet zaodjene i dade mu kraljevsku moć: tako je Bog dušu našu izkitio i učinio ju liepom i dražestnom. Jer takovu dušu žele angjeli i arkangjeli i sve nebeske vlasti gledati." Ali sv. otac spominje još ozbiljno: „Promislimo mi to dobro, koji smo krstnu milost oskvrnuli, i težimo, da si ju opet steknemo." (Hom. I. in ep. ad Eph.)

Drugo dostojanstvo djece božje sastoji u plemenštini, koju posjeduju. Već je po naravi čovjek uzvišen nad sve stvorove vidivog svieta i oplemenjen svojom neumrlom, razumom i slobodnom voljom nadarenom dušom, nobilis Dei creatura, veli sv. Bernardo. Pa ako čovjek po naravi svojoj i stoji prama Bogu kao sluga prama gospodaru, to taj odnošaj nije po čovjeka nečastan. Dapače, ako čovjek u običnom životu smatra si srećom i odlikovanjem da služi zemaljskom kralju: kolika je čast, kolika sreća služiti tako velikom i dobrom Gospodinu, kakvi je Bog? Tko je kao Gospodin, naš Bog? Ps. 112. Magna gloria, sequi Dominum. Eccli XXIII. 38. Ali k plemenštini svoje naravi dobiva čovjek kao diete božje drugu vrhunaravnu plemenštinu, kojom se razlikuje i odlikuje od drugih ljudi, jer postaje dionikom božje naravi (2. Petr. I. 4.) ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ et dii estis, et filii Excelsi omnes (Ps. 81. 6.) i Christum induistis (Gal. III. 27.). Tu plemenštinu čovjek ima, koj je po sv. krstu postao djetetom božjim po neizbrisivom biljegu, koj je duši njegovoj u tom sakramentu utisnut, kako učeni kardinal Lugo veli: „Character sacramentalis est quasi Bulla aurea seu diploma divinum, quo Deus testificatur potestatem quam homo per sacramentum acquisivit. (De sacramentis Disp. 6. n. 46.)

Treće je baština, o kojoj veli sv. Pavao: divitiæ gloriæ hæreditatis suæ (Eph. I. 18.) Jer ništa manje nego nebo, sám Bog, najveće dobro biti će naša baština. Što se dade prispodobiti s tom srećom djece božje?

Napokon da uvidimo od kolike je ciene vriednost djetinstva božjega, u kratko budi rečeno, da je to baš bila svrha, što je Sin božji postao čovjekom, to je bio cilj njegovog života, njegove muke i smrti, svrha novog zakona, katoličke crkve. Za tim ide sve, da ljudi postaju djeca božja, i da kao takova živu i uztraju, da postanu baštinici kraljestva nebeskoga.

Preveo J. Šašel.

Opet Italija i Vatikan.

Zadnji put pod ovim naslovom donjeli smo u „Kat. listu" utješnu vjest, kako se djelovanjem tako zvanoga „permanentnoga komite-a" i narod pozivlje pa i sprema, da se i u parlamentu taljanskom povede ozbiljna rieč o izmirenju medju Vatikanom i Italijom.

Da zbilja treba izmirenja i to ozbiljnoga, da se sv. otac uzprkos i najtačnijega vršenja zakona garancije nalazi u težkom, upravo nesnosnom položaju, da se na sve strane proti njemu slobodno i nekažnjivo viče i piskara — da drugoga i nebi bilo, — dovoljno nam posvjedočava slobodnozidarski talijanski list „Diritto" u svojem 23. broju prijašnjega mj.

Poznato bo je, da je prigodom dolazka novo izabranoga kneza bugarskoga u Filippopel, tamošnji nadbiskup i apoštolski vikar za Filippopel i Sofiju, Mnsign. Menini hotio izvjesiti na svojoj palači francezku zastavu. Na nagovor i mig konsulata francezke republike, koja

vrši nad katoličkimi misijami u iztoku začastnu protekciju, nadbiskup odustade od toga te izvjesi papinsku zastavu. Dali i kakvo slovo medjunarodnoga prava je tim samim izvešenjem tobože povriedjeno, zato „Diritto“ nepita; već se „Diritto“ čudi, pače užasno ljuti ne toliko, što je samo papinska zastava izvješena bila — to je njemu mala stvar — već što papin. zastava koju zove „krpa“, još na svietu obstoji. „Diritto“ se dakle bori i proti samoj existentiji papin. zastave. On misli, da je njoj mrtvoj već opielo izpjevala taljanska vlada i njezino novinstvo, al se prevariše, ona bijaše živa i još žive.

„Papinski vikar Menini, piše ovo slobodno zidarsko glasilo, dopustio je, da se na vikarijatu izvjesi zastava, koja po medjunarodnom pravu više ne obstoji, koja se sama okaljaše, kada je kod Kastelfidarda i Mentane jedinstvo Italije slomiti nastojala, koje sramotne ljage se još nije oslobodila uzprkos pakostnoj protimbi kod Villa Bonaparte i na Porta Pia.“ Tako „Diritto.“

Nu nije ostao dužan odgovora, dostojno i pravedna, „Osservatore Romano“, službeno glasilo Vatikana. Isti list na ove surove i upravo lude poruge „Diritto-ve“ opaža, da nije niti vriedno istih pobijati, već neka svatko a i „Diritto“ samo ovo uvaži i zapamti, što je svakomu bjelodano očito i poznato: papinska zastava obstoji jošte z a k o n i t o i d i p l o m a t i č k i sa više uzroka: što 1. okupacija Rima i papinske države nije nikada ma da bi od jedne vlasti priznata bila, i 2. što crkvena država, premda za sada faktično ograničena na Vatikan, ipak obstoji i dapače obstoji priznanjem i samih nekatoličkih vlasti. Obstoji li dakle sama souverena država, to imadu i simboli i atributi njezine souverenosti i nezavisnosti svoju opravdanu eksistenčiju. 3. Ne smije se nadalje zaboraviti, nastavlja „Osservatore Romano“, da vlasti svoje zastupnike (poklisare) kod papinske stolice sveudilj i uzastopce pridržavaju i s druge strane, da su p a p i n i z a s t u p n i c i — n u n c i j i — n a č e l u č i t a v o m u d i p l o m a t i č k o m u s b o r u (m e d j u k o j i m i s e n a l a z i i t a l j a n s k i z a s t u p n i k) u r a z n i h m e t r o p o l a h u i i z v a n E u r o p e. 4. Napokon „Diritto“ zaboravlja zakon garancijalni, čijim se točnim tobože vršenjem Italija toliko hvali, koji premda tako jednostran i manjkav ipak g a r a n t i r a i s a n k c i o n i r a papinsko souverenstvo i dapače daje prednost istomu; zakon garancijalni osobu pape izjavlja „s v e t o m i n e p o v r i e d i v o m“; uvriedu nanešenu papi proganja (dakako na papiru) i kazni onimi kaznami, kojimi se kazni uvrieda Veličanstva i izrično kaže, da se u kraljevini papi kraljevska počast izkazivat imade. K tomu 5. zakon daje ovjerovljenim diplomatom kod sv. stolice kano i nuncijem sv. stolice kod izvanjskih vlastih podpuni i m u n i t e t i privilegija, koja i diplomati kod taljanske vlade ovjerovljeni imadu. Ili dakle, zaključuje „Osservatore Romano“ ima to sve još svoju vriednost i valjanost ili ne. Ima li, kako se slažu nazori „Diritt-a“ sa mišljenjem taljanske vlade. Neimade li to više vriednosti (košto de facto ne, jer Taljani sve to očito krše) Kojim nas pravom napadate, kada govorimo i pišemo, da nam zakon o garanciji negarantira ne daje baš ništa i da bi sv. otac u očitu pogibao srtao, kada bi se na te zakone oslanjao.

U ostalom „Osservatore Romano“, nabrojivši njeke ove točke napisanoga garancionalnoga zakona poziva sve pravedne, nepristrane i zdravim razumom od Boga nadarene ljude, da si o piskaranju „Diritto-a“ sami svoj sud stvore.

Gjuranec.

Viestnik.

Zagreb. Danas je svečanim načinom otvoren hrvatski sabor. Otvorenju je prisustvovao i uzoriti kardinal-nadbiskup Josip Mihalović. Bog blagoslovio rad na dobro crkve i domovine, a izjalovili se sva kobna nagovieštanja.

— (Njegovo Veličanstvo, kralj naš Franjo Josip I.), blagoizvolio je upravitelja pravosudnoga odjela kr. zemaljske vlade, presvietl. gospodina Vjekoslava Kleina imenovati pravim predstojnikom istoga vladnoga odjela.

— Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup primio je sliedeće pitomce:

A) U Zagrebačko nadbisk. sirotište u V. razred: Predragovića Josipa i Tomaškovića Ivana. U IV. razred: Butkovića Matu, Kolesarića Eduarda i Severa Stjepana. U III. razred: Jurkovića Mirka i Žmara Vilima. U II. razred: Babića Josipa i Paika Zvonimira.

Premješten iz Požežkoga u Zagrebačko sirotište: Špoljar Antun.

B) U Požežko: u V. razred: Heppa Viktora. U IV. razred: Bosanca Miroslava i Manjkasa Matu. U III. razred: Gazca Mirka, Hercega Viktora i Klemena Ivana. U II. razred: Golubića Matu, Kaviaka Josipa, Lončarevića Josipa, Pavlovića Antuna, Rittiga Kolomana, Schmidta Viktora i Šarčevića Marka.

— („B o l j e p o š t e n j e, n e g o ž i v l j e n j e.“) Malo imademo prilike putovati, al prošloga ćedna ipak si toliko vremena mogosmo pribaviti, da smo pohodili jedan kralj. slobodni grad naše kraljevine. Upravo bijaše blagdan grčko iztočni: Velika maša. Al što rekosmo: Velika maša, to nevalja, mora se kazati Velika Gospojina, tako i nikako drugčije. Zašto? Evo razloga. U liepoj grčko-iztočnoj crkvi toga grada obavljala se sv. liturgija. Idući mimo, pohodismo i crkvu. Upravo se svršavala liturgija. Na ambon pope se preč. prota B., da narodu ne kršćanskome, već „srpskome“ besjedi. Govor trajaše 7—8 časaka. Gogovoru bijaše tema: „bolje poštenje nego življenje“; tako se govor započe, a tako se i svrši. To se je valjda imalo dokazati i to je po svoj prilici imao biti i plod govora. Dokazivalo se pako u besjedi: da valja

kazat: „Velika Gospoja“, ko što Srb i Srbkinja kaže, a ne možda: Velika maša, košto „naša bratija kažu, ka se inače krste.“ „Bolje poštenje, nego življenje.“ Amin. Govor bi gotov. G. prota B. bio bi pjesnik za ritam, al govornik podnipošto. Nesretna naroda, koji se takvom duhovnom hranom hrani. Bilo bi od potrebe da se ipak jednom naša braća grko-iztočne vjeroizpovjesti počmu ozbiljnije podučavati u istinah uzvišene kršćanske vjere, da se najprije nauče, da su kršćani i da jim se dublje u srce najprije uciepe dužnosti kršćanske vjere i morala, a ne sa sv. mjesta, gdje ne imade razlike „niti med barbarom, niti med Grkom“, narodnost razlikovat i propovjedat. Stoga se nečudimo, ako se medju narodom grko-iztočnim nadje i takovih, koji nepoznadu ni Krista ni Krsta, košto se je to pred 3 ili 4 godine u Zagrebu kod sudben. stola vidjeti moglo na sramotu kršćanskom imenu. *G.*

— (Sv. otac Lav XIII.,) na dan sv. Joakima, svoga krstnog zagovornika primao je čestitke sv. kardinalskoga sbora i drugih visokih dostojanstvenika u Vatikanu. Poslije toga držao je cercle sa prisutnimi i pripoviedao, kako se je veliki broj obćina u kalcedoniji obratio na apoštol. delegata u Carigradu, monsign. Bonettia s molbom, da budu primiti u katoličku crkvu. Ujedno su ga molili, da jim pošalje svećenika, koji će ih podučiti u katoličkoj vjeri.

— (Australija i propaganda.) Istom prilikom priobćio je sv. otac kardinalskomu sboru, da je posredovanjem nadbiskupa u Sidneyu, kardinala Korana, propaganda dobila vjest, da je južno-australij. vlada, onim misionarom, koji bi hotjeli preuzeti civiliziranje tamošnjih urodjenikâ, pripravna podieliti na razpolaganje 300.000 jutara zemlje. Sv. otac da je odmah naložio propagandi, da se nuždni broj izkusnih, te jeziku urodjenikâ vieštih misionara čim prije tamo odašalje. Ujedno pohvali sv. otac propagandu, koja da izvrstno razvija svoje apoštolsko djelovanje po svih stranah svieta.

— (Družtva slobodo-zidarska.) U Francezkoj obstoji više tako zvanih „slobodoumnih družtava“, koja si staviše tu djavolsku upravo zadaću i svrhu, da si članove medjusobno odbijaju od kršćanske smrti i pokopa. Poznato je, da je takovim družtvom u svoje vrieme bio duša, Taxil, o kom smo u našem listu pred njekoliko tjedana nješta pisali. Uzprkos toga — jer čovjek je od Boga i za Boga stvoren — našlo se je članova, koji su si na smrtnoj postelji zaželjeli i pozvali svećenika, kršćanski umrli i pokopani bili. Da se takvi slučajevi ili barem kršćanski pokop zaprieči, odredilo je družtvo slobodoumnika (t. j. slobodni zidari,) da članovi njegovi imadu pred smrt podpisati testamenat, u kojem se prestojničtvu družtva 10.000 franaka testira u slučaju, ako bi član bio crkvenim obredom pokopan. Slobodni zidari hoće dakle barem crkveni pogreb preprie čiti, ako nemogu izmirenje sa Bogom i crkvom.

— (Broj prekršaja mladenačkih je u Parizu) u njekoliko godina od 5000 narasao na 20.000 godišnjih. Dakako da su tomu krive bezbožne škole državne, u kojih se imena: Bog, providnost, vječnost, duša, neumrlost itd. ni čuti ne smiju. (Dobri katolici pošiljaju svoja djecu u konfesijonalne škole i pretežnije su iste) Iztražni sudac izrično taj fakat pripisuje bezvjerskim parižkim školam. Uzprkos tomu je sirotinsko upraviteljstvo zaključilo, da se na zatvor i kaznu odsudjene mlade djevojke ne smiju više pošiljati u popravilnicu k milosrdnim sestram. Boje bo se, da bi se iste mogle tamo popravit i dobre kršćanske postat. „Verkehrte Welt“ kazao bi Njemac.

— (U olomučkom nadbiskups. sjemeništu) na prijamnom izpitu 19. kolovoza ov. g., komu je predsjedao sam kardinal nadbiskup, grof Fürstenberg, primito je u bogoslovlje 68 abiturienta, medju njimi 25 alumna knezo-nadb. dječačkoga sjemeništa.

— (Svećenička duhovna vježbanja) za nadbiskupiju olomučku započela su 22. kolovoza po podne. Preko 130 svećenika iz raznih pokrajina i susjednih njekih biskupija je duhovnim vježbam prisustvovalo. Na liep primjer svomu kleru duhovnim vježbam je marljivo prebivao i sam kardinal-nadbiskup. Vježbe je otvorio 22. kolovoza u 5 sati po podne sam kardinal sazovom Duha sv., a drugi dan u jutro sam služio sv. misu u prisutnosti svih sudionika kod duhovnih vježbanja.

— (Kardinal, knez-primas Simor) kako javlja „Pester-Lloyd“ na 23. prij. mjeseca slavio je svoj 71. rodjendan. Ranim jutrom počeli su već topovi sa ostrogonske tvrdje gruvati na čast toli odličnome narodjeniku. U primacijalnoj crkvi obdržavala se je svečana služba božja, kojoj je prisustvovalo mnogo pobožnog naroda i velika svita odličnih čestitara. Gratulanti su samo svoja imena mogli u primacijalnoj palači na pripravljeni arak napisat, jer do primasa nisu mogli, koji je slavio svoj rodjendan na trodnevnih duhovnih vježbah, u kojih je sudjelovalo 300 svećenika razgranjene ostrogonske nadbiskupije.

— 34. generalna Skupština katolika u Trieru. Prošle nedjelje, 28. ov. mj., otvorena je ove godine 34. generalna skupština Njemaca katolika u Trieru. Sav se grad zaodjeo u svečano ruho, po svih se ulicah opažao bujan život i njeki svečani uzhit. Sakupili se odlični katolički vodje iz svih strana. Liepo izkićena sala, u kojoj se drži skupština, obuhvaća 4-5000 osoba, te se napunila do zadnjega mjesta. Mi ćemo sliedeći put potanje izviestiti o radu skupštine kojoj je svrha, da vieća kako da se brane i čuvaju prava crkve.

— Skupština katolika u Lincu. Dijecezanski je odbor za proslavu jubileja sv. Otca u Lincu zaključio osobitom svečanom manifestacijom izkazati počitanje

svoje sv. Otcu Leonu XIII. Ovih je na ime dana razposlao poziv na sve katolike Austrije, da se na dan 28. rujna saberu u Lincu na skupštinu. Linački je biskup Dr. Ernest Maria Müller otvorenim srcem potvrdio ovu odluku, pak se je tako nadati, da će i austrijski katolici javnom svečanošću dostojno proslaviti ljubljenu glavu crkve sv. Otca Leona XIII.

— Amerikanska odlučnost. Katolička družtva saveznih država sjeverne Amerike stavljaju sad medju svoja pravila odredbu, da se svaki otac, koji nebi slao djece svoje u katoličkú školu, imade izbrisati iz broja članova.

Knjižtvo. Die Wunder von Lourdes. Mjeseca lipnja počelo je pod ovim naslovom u Stuttgartu izlaziti krasno i elegantno djelo u svezčićih. Cielo djelo izaći će u 18 svezaka u osmini, svezak po 40 feniga, 20 nč.; dakle ciela knjiga kad će biti gotova, stajati će 3 for. 60 novč. Vrstno ovo djelo, koje obradjuje pero učenoga Njemca, Artura Schotta, odobrio je i preporučio biskupski ordinarijat u Rottenburgu. Djelo će riesiti mnoge krasne slike i ilustracije.

Liepo i veliko ovo djelo (53 araka u octavformatu) će u jednoj cjelini sve ono sadržavati, što znanost bilo bogoslovna, bilo medicinska ili juridička na temelju nepobitnih činjenica o tom velikom čudovištu i prošteništu, izreći i iztražiti može.

Prikaza preč. djeve Marije kod Lourda, ovaj uzvišeni nebeski pojav, je u prvom dielu ove knjige sa osobitom marljivošću i temeljitim poučavanjem skroz vjerno, točno i zorno opisana.

Drugi diel knjige sadržavat će povjest Lourda i njegovih čudesâ do najnovijega vremena. Sve će to biti kritički i skroz temeljito dokazano sa svjedočanstvi i drugih službenih osoba i samih onih ljudi, na kojih se je ovaj ili onaj vrhunaravan pojav, čudesno ozdravljenje zbilo. Konačno će djelo sadržavat razne pobožnosti, razmišljavanja, razne pjesmice, koje se na slavu djeve Marije od Lourda rado pjevaju, vjesti o proštenjih, poduku za putnike, ilustracije itd.

Djelo će se moći po svezčićih dobivati u knjižari (Albrecht i Fiedler) sveučilištnoj Franje Župana.

Toplo se preporuča svakomu ozbiljnomu štiocu, a osobito će dobro doći i propovjednikom marijanskim i mnogoput kao „lectio spiritualis“ za duševnu okriepu i utjehu. —

Fra Grga Martić, diční naš pjesnik jedva se je oporavio od svoje duge bolesti, zamislio je već misao, liepu, kako će izdavati u svezcima sva svoja sakupljena pjesnička djela. Svezak pojedini će stajati 30 novč. Pjesme našega vrloga pjesnika su dovoljno poznate hrvatskome narodu i čitajućoj publici, te se već same sobom preporučaju.

„Filoksera Vastatrix ili trsni ušenac“, je najnovija brošura, koju je napisao vještak u gospodarstvenih pitanjih g. župnik Ivan Jagić. Nije naše to djelo ocjenjivat, već ga preporuča samo ime piščevo svoj gospodi koja se bave gospodarstvu i kojim je zaprietila pogibelj od grozne ove trsne pošasti.

Javna zahvala.

Velecienjene gospodične Marija Bošnjakovićeva i Katarina Plečkova iz Siska, iznenadiše dne 14. kolovoza t. g. župnu crkvu sv. Nikole u Gušću, donesav i darovav joj jedan antipendium i dva jastuka za veliki oltar.

Koli antipendium toli jastuci vrlo su liepo, fino, ukusno te vlastitom rukom pravljeno i izvezeno djelo, koje crkvi zaista na liep ures služi.

Na tom krasnom daru podpisani se ovime u ime svojih župljana i u ime svoje velevriednim darovateljicam najusrdnije zahvaljuje.

Bog im naplatio!

U Gušću dne 26. kolovoza 1887.

Franjo Jemeršić,
župnik.

U stvari „kršćanskoga nauka.“

Primili smo opet odgovor g. **Ante Jagatića** na primjetbe g. **Cvjetka Grubera**. Ovim evo javljamo, da niesmo voljni dulje razpravljati o stvari, koju je već kritika toliko razbistrila, da za konačni sud o tom, kako je g. Cvjetko Gruber uspio svojim katekismom, za ista ne treba više umovanja, ni razpravljanja. Mi smo uvjereni, da to uvidjaju svi, a već nas s više strana i molili, da dokrajčimo.

Izpravak. Sliedeće su se pogrješke, uvukle zadnji put u članak „Antimaterijalistička studija“ i, to: str. 269. stup. II. red. 13. odozdo poslije „nauke“ uvrsti: koji do negativnih resultata vode, nego li spekulaciju, koja.“ Str. 270. stup. I. red. 6. odozgor, poslije „slavi“ briši „kao.“

Na istoj str. stup. I. redak 32 odozgor, poslije „samo“ briši „kolektiv princip, nego „samo.“ Na istoj str. red. 11. odozdo čitaj „nestale“ mjesto „nastale.“ Na istoj str. red. 19. odozdo, stup. II. čitaj: „slon, pas i konj“ mjesto: „i slon, pas, konj.“

Urednik dr. **Ante Bauer**. Tiskom **C. Albrechta**.

KATOLIČKI LIST.

Broj 36. U Zagrebu, 8. rujna 1887. **Tečaj XXXVIII.**

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Antimaterijalistička studija.

(Dalje.)

Iz ovoga se dovoljno vidi, da je ono, što pristaše materijalisma tvrde, većinom neistinito, a činjenice, na koje osnivaju tvrdnje svoje, da nisu dovoljno dokazane, te im je tako oduzeta dokazna moć. Samo nedovoljno naobražene mogu zavesti zastupnici materijalisma, kad vele: da je crnac ili amerikanski indijanac nesposoban za kulturu, jer da su im tobož moždjani manji i obzirom na oblik nesavršeniji, nego li oni civiliziranih naroda. Ali istina je i činjenica je znanosti, da se moždjani crnaca, usljed marljivih i temeljitih iztraživanja, kao što su ih učinili Tiedemann, Rudolf Wagner, i drugi, nerazlikuju od moždjana naobraženih europejaca i pravo je imao A. Humboldt, kad je rekao (Kosmos I. str. 385.) „Protivi nam se priznavati razlikost viših i nižih čovječjih plemenâ.“

Zastupnikom su materijalisma, kad žele dokazati identičnost duše i moždjana, od osobite vriednosti tako zvane vivisekcije. Ovim pripisuju toliku dokaznu moć, da vele pobjedonosno: Svako je protuslovje izključeno. Nije potreban, vele, jači dokaz, da su duša i moždjani jedno te isto, nego li nož anatoma, koj dušu dieli na komade? (Büchner, Kraft und Stoff.)

Na ovo opazujemo, da i mi priznajemo: da su duša i moždjani u medjusobnoj uzajamnosti i da je medjusobna ovisnost medju istimi; nu da se iz vivisekcijâ može i mora izvoditi, da su duša i moždjani identični, to niječemo. One dokazuju samo uzajamnost izmedju duše i moždjana, i to samo nepodpuno.

Jer oni, koji prirodu iztražuju, niesu vivisekcijom ništa izvjestna i pozitivna glede djelatnosti moždjana mogli navesti, niti su došli do rezultata, kojimi bi bili sve dvojbe odstranili. Iz onih pojavá, što su ih anatomi prigodom vivisekcija kod životinja opazili, ne može se apodiktičkom sjegurnošću zaključiti na moždjane čovječje, i to tim manje, što glasoviti prirodoznanci tvrde: da je bitna razlika medju čovječjimi moždjani i medju moždjani životinja. Ovako glasoviti fiziolog Bischoff veli: „Po mom se osvjedočenju ne može reći, da moždjani životinja i moždjani čovječji imaju jedan te isti razvoj, i nisam tog osvjedočenja: da su moždjani čovječji i moždjani orangutana, u svom razvoju jednaki, i da bi se moralo reći, da su moždjani ovoga na stanovitom stupnju zaostali bili; nego sam osvjedočen, da moždjani obaju u svojem razvoju idu svojim posebnim pravcem, i da se medjusobom ne slažu. Moždjani odrasla oranga, slažu se n. pr. glede veličine svoje, sa onimi novorodjena zrela djeteta, ali kod ovoga su vijuganja moždjanâ već toliko razvita, da ne može biti više govor o tom, da bi se moždjani obojice medju sobom slagali“ (Bischoff, die Grosshirenwindungen des Menschen. Separatabdruck, München 1868. str. 1.) Fiziolog pako J. M. Schiff, iz Züriha veli: „Način djelatnosti čovječjih moždjana, razlikuje se tako znatno od one kod životinja, da se ne može podvojiti, da kod čovjeka i kod životinja postoji različita organizacija. (Schiff, Lehrbuch der physiol. I. str. 363. Sravni Ulrici, Gott und Mensch I. 71.) Bitna dakle postoji razlika medju moždjani čovječjimi i medju onimi životinja, i ne može se reći: da su moždjani čovječji samo na većem stupnju razvoja.

Težko će nam tko protusloviti, kad rečemo: da se opažanja kod životinja, koje su uslied vivisekcije postale bolestne i osakaćene, takodjer pojavljaju, kao bolestna i osakaćena i da se iz velikih abnormiteta neda razvijati pravilo.

Iz vivisekcije neda se na silu pogledom na čovječju dušu zaključa narinuti. Anatom niti nema posla sa dušom i kad u moždjane zareže, niti je dušu, niti život razrezao, jer se jedno i drugo ne prestaje pojavljivat kao cielo, dok to dopušta napredujuće razrerivanje organa.

Zastupnici materijalisma tvrde, da su tielo i duša, te moždjani i duša jedno te isto, i to zato, jer je čovjek odvisan od svog različitog tjelesnog stanja i od različitih tjelesnih poticaja; nu oni ne mogu to kao obćenitu činjenicu dokazati. Nitko ne nijeće, kao što smo jur opazili bili, da je tielo i duša u uzajamnom obćenju i da je uslied toga čovjek mnogostrano ovisan od tjelesnog organizma, ali čovjek nije absolutno ovisan.

Obćenito je ljudsko osvjedočenje, da si duša negledeć na mnogobrojnu zavisnost od tjelesnog organizma, ipak sačuva samostalnost svoju. Duša postupa s tielom kao vladarica i nepodvrgava se tielu kao robkinja bez volje. Duša može doduše tjelesnom poticaju popuštati, ali i može, kad hoće, protivit se. Upravo odovud se vidi, da tvrdnje pristaša materijalisma nemaju temelja. Jer ako bi tielo i duša, te moždjani i duša bili jedno te isto, morao bi utisak na tielo, svaki put biti neobhodno i utisak na dušu i utisci morali bi neposredno sliediti.

Mi običajemo čovjeka kao valjana cieniti, koji znade sebe zatajiti i nadvladati te dušu si izmaći nižjemu krugu tjelesne pohotnosti tako, da duša odmaknuta zemaljštini, za onim teži, što je duševno. Onoga čovjeka pako preziremo, koj se svim odurnim nagonom putenosti kao životinja podlaže. I najodurnija hrdja i najveći rob strasti svojih sviestan si je, da može protivit se nagonom svojim i da je slobodan u tom, hoće li ili neće podvrgavat se tjelesnomu poticanju. Psihologična je dakle činjenica, potvrdjena obćenitim osvjedočenjem svih ljudi, da čovjek nije absolutno ovisan od svog tjelesnog stanja i tjelesnih poticanjâ. A kad zastupnici materijalisma tvrde: da duša sliedi uviek tjelesna poticanja, oprovrgava ih kršćanska poviest iz dobe one, kad su se kršćani proganjali; koja pripovjeda: da su djeca, djevojke i starci, neobzirajuć se na bol organizma, pjevajuć svete pjesme, radostno za vjeru Kristovu okrutnu smrt podnieli.

I ako je duša i tielo jedno te isto, kako je to, da mi svi osjećamo dva zakona u nami, jedan u naših udih a drugi u našoj duši? i kako je to, da se oba zakona medjusobno opiru?

Zastupnici materijalisma takodjer tvrde, da im patologija pruža nebrojene činjenice za identičnost duše i moždjanâ. Osobito se pozivaju na pojave u duhobolji, te vele: da je od davna rezultat anatomičkih i patologičkih iztraživanjâ, da su mahniti uviek na moždjanih bolestni i da su temelj mahnitosti svigdar poremećeni moždjani. No mnogi su glasoviti anatomi učili bili i još uče, da nijedne činjenice nisu manje dokazane, nego one, koje materijalisam vadi iz patologije i da se na nijednom znanstvenom polju ne pojavljaju tolike instancije protiv materijalisma, kolike upravo u patologiji.

Upravo je nauka o ludilu onaj dio ljekarstva, o kojem vještaci sude najrazličitije i koj se nalazi na najnesjegurnijem temelju. (Vidi Schroeder, van der Kolk, die pathologie der Geisteskrankheit. Deutsche Ausgabe 1863.) Odlikovao se je isti na polju fiziologije kao profesor fiziologije na univerzi u Utrechtu

Prepiru se na polju patologije somatici i psihici. Somatici su pristaše somatologije (tieloslovja) te vele: da je temelj poremećenja uma svigdar bolest moždjana ili tjelesnog organizma; psihici pako sude, da se uzrok mahnitosti u samoj duši tražiti mora.

Izmedju ovih dviju stranaka, pojavili su se, osobito u novije doba, opet drugi, koji idu sredinom, uvažajući razloge jedne i druge stranke. Med somatici odlikovali su se u novije doba J. B. Friedrich, spisom: „Allgemeine diagnostik der psychischen Krankheiten“ zatim Bozzorini, knjigom: „Untersuchung über die körperliche Bedingung der verschiedenen Formen von Geisteskrankheiten“ onda Pinel, Georget i drugi. Osobitu pozornost probudjuje, da najodvažniji somatici često dolaze u protuslovje sa vlaštitom svojom teorijom i da pokoravajući se sili činjenica, odobravaju psihičnu metodu u psihiatriji. Zadavaju time ćutljiv udarac materijalismu, prem su sami pristaše istoga. Ovako je Bozzorini, prem somatik, učio u svom djelu: „Beiträge zu einer Pathologie und Therapie der psychischen Krankheiten“, da je liečenje umobolnih bilo najpovoljnije u onih zavodih, gdje se nisu davali mnogi ljekovi iz liekarne, nego gdje su se umobolni više liečili psihičkom metodom.

Georget, somatik i pristaša materijalizma, je rekao, da se je svojimi opažanji osvjedočio: da izmedju 100 mahnitih, ima ih barem 95 koji dolaze na račun psihičkih afektacija.

(Dalje će sliediti.)

Zar zbilja „Culturkampf“ u Hrvatskoj i Slavoniji?

Po prilici od mjesec dana imali smo već njekoliko puta prilike čitati u političkih dnevnicih kobna nagovieštanja, dà grožnje, da se na katoličku crkvu sprema buru i oluja.

Tako n. pr. „Obzor“, u br. 183. od 12. o. m. naviešta: da će se tečajem zasjedanja sabora našega, koj je previšnjim rješenjem Nj. Veličanstva na dan 1. rujna otvoren, medju ostalimi priedlozi razpravljati i priedlozi: neka se dokinu: postojeći kod nas konkordat sa Rimskom stolicom, pak i postojeći za katolike duhovni ženitbeni sudovi, — a povrh toga neka se uzakoni t. zv. civilna ženitba. Sve ovo po osječkoj „Dravi.“

Poluslužbeni pak njemački list zagrebački od 27. pr. mj. br. 194. kao da sve ovo potvrdjuje. On nagoviešta kat. crkvi *„eine Niederlage, wie sie die katholische Kirche hierzulande schmählicher nicht erlitten.“* Ovaj pak poraz ima biti *„zuverlässlich nur der Anfang einer Reihe von Schlappen.“* Te su šlape valja da gore spomenuti priedlozi.

„Katol. List“, kako naš sviet znade, ne ima zadaće, da se bavi de industria politikom, t. j. svjetovnimi uredbami. Zadaća mu je ipak, da zastupa interese crkve katoličke i vjernikâ njenih u svakom pitanju, gdje se stiču, crkva kao duhovna oblast, i država kao svjetovna oblast. Pak u takovih prilikah ne ide „Katol. List“ za tim, kao da kani oponirati svjetovnoj oblasti iz prkosa, nego zastupa crkvu Kristovu baš u zaštitu onoga ugleda, što ga i crkvena i svjetovna oblast imade iz jednoga te istoga izvora izvadjati te u svom životu uzdržavati, na ime: Bog je vrhovno, jerbo od stvorovâ svojih neovisno veličanstvo. Gospodar vrhovni i crkve svoje i svake oblasti svjetovne; Njegova Božanska volja, kako je u crkvi Kristovoj svemu svietu objavljena, temeljem jest i crkvenoj i svjetovnoj oblasti, temeljem i ugledu jedne i druge oblasti.

Ovoga načela, i crkvi katoličkoj i svjetovnoj svakoj oblasti jednako propisanoga, pak i jedino spasonosnoga, imadu se po Božjoj volji držati i jedna i druga oblast na zemlji; a dok „Katol. List“ ovo načelo zastupa, drži se nauke Božje i onoga tumačenja iste nauke, kako ju je sadanji veliki papa, sv. Otac Leon XIII. u poslanici svojoj „Immortale Dei“ pod 1. stud. 1885. vladarom i narodom ovoga svieta na dušu položio i obrazložio.

Ako se dakle sgodi igdje, da svjetovna oblast poduzme čine, koji su onomu načelu i onoj nauci protivni: nije prkos, nego je dužnost svakoga svjestnoga katolika, da se zakonitim načinom takovu poduzeću protivi. Šutjeti, značilo bi ogrešiti si dušu s indiferentisma religioznoga, dapače s izdajstva sv. vjere i crkve Kristove, a to najpače za one, koji su napose pozvani, da svetu vjeru i crkvu Kristovu brane.

Medju ove pozvanike spada i „Katol. List“, kao glasilo crkveno za nadbiskupiju zagrebačku. I s toga vrši „Katol. List“ samo dužnost svoju, dok naslovom ovoga članka i modernom riečju „Kulturkampf“ hoće da označi razlog, cilj i domašaj same stvari, koju razpravlja, a koju spomenuti eventualni saborski priedlozi sadržavaju.

Istina, tekst, kojim „Obzor“ ove priedloge naviešta, više je humorističan nego li ozbiljan; ali se poluslužbena agramerica baš ozbiljno prieti, a izkustvo od godine dana, i više, opravdava našu bojazan. Pokusi su učinjeni, ne bi nas dakle iznenadilo, da se koraći i dalje, na spomenute na ime priedloge.

Najprije samo nješto na adresu „Agramer Zeitunga.“ Mi niti imamo volje niti razloga, da razčinjamo spomenuti članak pun netočnosti i konfusija; već dotičnoga pisca a i samo uredničtvo tek na nješto sjećamo. Bura, kojom se prieti crkvi katoličkoj, imala bi biti samo osveta radi političkog ponašanja svećenstva. Zar je poštovani pisac i slav. uredničtvo zaboravilo na uvodni članak službenih „Narodnih Novina“ u br. 142. od 24. lipnja o. g. pod naslovom „Svećenstvo za izborah?“ Ili zar je ono tek za šalu napisano? Ako pak „Agramer Zeitung“ misli, da istinu piše, kad veli da je svećenstvo u obće oposicijonalno, zar će ga „Kulturkampf“ — šlape — približiti vladi?

Nije medjutim naša nakana, upustiti se već sada stvarno u razpravljanje spomenutih priedlogâ, nego hoćemo da samo upozorimo na prilike, s kojih nam se čini, da bi svjetovna oblast svaki od otih priedlogâ imala odbijati i pobijati, a to i onda, kad bi inicijativom zastupstva došao pred sabor.

Od kada se je na ime i jedan željezni kancelar, premda ohrabren pretežnom većinom antikatolikâ, insceniranoga proti crkvi katoličkoj „Kulturkampfa“ naužio te volens nolens mač u korice stavio i mir sa Rimskom stolicom sklopio: mogli bi uviditi i u Hrvatskoj ratoborni ljudi, da igrati se „Kulturkampfa“, nije više moderno, kamo li pikantno . . . ., da bi dapače moglo postati i smiešnim.

Upravo u interesu same svjetovne oblasti i katoličkoga naroda našega imademo pravo, pitati eventualne hrvatsko-slavonske „Kulturkämpfere“: jesu li i sbilja osvjedočeni, da je „konkordat“ kriv svemu onomu, o čem se prije dvadeset godinâ prohtjelo bilo u židovskih novinah te u Bečkom Reichsrathu onako ostentativno bučiti? . . . Pitamo ih: Zašto ista republikanska vlada Francezka krzma Rimskoj stolici odkazati „konkordat?“ . . . Za što je željezni kancelar odustao od Kulturkampfa? Zašto Švicarska i Englezka, zašto Amerikanske republike, dapače Turska, Persija, Kina i Japan nastoje, da prijateljske odnošaje sa Rimskom stolicom uzdrže, ili uzpostave? . . . .

A da predjemo na naše odnošaje, pitamo: što je konkordat skrivio našoj domovini, našemu narodu? što je Rimska stolica skrivila nam? Možda to, što je god. 1853. za Hrvatsku i Slavoniju uzakonila osebnu i samostalnu crkvenu pokrajinu, uzvisiv biskup

piju zagrebačku na nadbiskupiju te zagrebačkoga nadbiskupa na metropolitu katoličkih biskupijâ Hrvatske i Slavonije?.. Je li nam Hrvatom i Slavoncem neprijazan sadanji papa Leon XIII. možda time, što je enciklikom „Grande munus“ od g. 1880. proslavio apostole slavenske, sv. Cirila i Metoda, a po njih i u njih i nas? ... Ili što je u Rimskoj bazilici sv. Klementa, na slavu sv. Cirilu i Metodu, a nam slavenom na utiehu, podigao o svom trošku veleliepu kapelu? ... Ili se je nam pokazao neprijaznim možda time, što je našim suplemenikom u Crnojgori dozvolio porabu slavenskoga, od Rimske stolice već u davnoj starini priznanoga za javnu službu Božju jezika? ... Ili je Rimka stolica skrivila možda nam time, što je odlikovala za crkvu i domovinu zaslužne muževe naše, Trnskoga, Bresztyenskoga, Vojnovića, Vrbanića, Barona? ...

U istinu, mi ne možemo pojmiti, koji bi to razlozi i motivi mogli biti, na kojih bi se osnivao priedlog: da se kod nas dokine konkordat i Rimskoj stolici, dotično svim katolikom u Hrvatskoj i Slavoniji naviesti „Kulturkampf.“ A ne bismo toga pojmiti mogli tim manje, što su konkordatom uredjeni samo odnošaji medju crkvom katoličkom i svjetovnom oblasti glede pravâ i dužnostî uzajamnih naprama nam katolikom. Jer dočim je zakoni već postojećimi kod nas zajamčeno pravo javnosti, samouprave i ravnopravnosti svim vjeroizpoviestim, naime vjernikom grčko-iztočne ne sjedinjene crkve protestantom i izraelićanom: zar da bi se samo nam katolikom, t. j. najvećemu broju naroda, hotjelo zanovietati te proti pravom crkvi našoj pripadajućim boj zapodjenuti? ...

Nekatolikom priznaje se pravo, da živu u pogledu religioznom po člancih vjeroizpoviesti svoje: zar da se samo katolikom ne bi imalo priznati isto pravo? — Nekatolici po članku sadanje vjeroizpoviesti svoje ne imadu pape, nego priznavaju za vrhovnu glavu i u religioznih uredbah svojih svjetovnoga vrhovnoga nosioca državne vlasti. Ako se prema tomu vrhovna državna oblast upliče u religiozne uredbe nekatolikâ, ovi ne imadu prava, potužiti se na to; država bo uživa se samo onoga prava, što joj ga sama dotična vjeroizpoviest podaje.

Drugačija je u tom pogledu vjeroizpoviest katolička. Katolici po članku vjeroizpoviesti svoje imadu za vrhovnoga glavara u pogledu religioznom Rimskoga biskupa papu. Prema tomu, čim koja država prizna katolikom pravo javne vjeroizpoviesti, istim činom priznaje im i pravo, da se u pogledu religioznom uredjuju i živu po člancih vjeroizpoviesti katoličke, dakle i pravo: da smatraju i drže za vrhovnoga glavara religioznih uredabâ svojih — ne državnu vrhovnu glavu, nego Rimskoga papu; država pako, ako i kada pronadje za shodno, da sa crkvom katoličkom ugovori odnošaj svoj glede onih poslovâ, u kojih se crkva i država stiču — sklapa ugovor sa vrhovnim glavarom iste crkve, sa Rimskim papom, i taj ugovor nosi ime konkordat. Tako nastade i Austrijski konkordat od 18 kolovoza 1855., koj kod nas još i sada u krieposti postoji.

Hotjeti dakle otaj konkordat u saboru našem dokinuti, značilo bi, sve od god. 1855. ovamo u životu postojeće uredbe odnošajâ medju katoličkom crkvom i svjetovnom oblasti ugovorenih jednostrano dokinuti, a time borbu (Kulturkampf) u Hrvatskoj i Slavoniji zapodjenuti — sa svimi onimi za narod katolički, njegove biskupe i svećenike, najviše pako za svjetovnu oblast žalostnimi posljedicami, koje se — po svjedočanstvu staroga, novijega i najnovijega izkustva — iz takova trvenja radjaju. —

Nego nije to jedini predlog, o kome bi sabor naš imao razpravljati. Naviešta se, kako spomenusmo, povrh toga još i dokinuće duhovnih ženitbenih sudovâ, pak jošte i povrh toga — civilna ženitba.

Ubogi katolički narode u Hrvatskoj i Slavonskoj — kakove i kolike kušnje za tebe! — Ali srce neka se za čas primiri: um i razum neka govori!

Ako protestantom i Israelićanom, u Hrvatskoj i Slavoniji obitavajućim, ženitba nije sakramenat: to je *njihova vjeroizpoviest*. Protestanti i Izraelićani neka se žene — svaki prema svojoj vjeroizpoviesti! To im je naše zakonodavstvo i do sada dopuštalo te njihove ženitbe priznavalo zakonitimi.

Ali nam katolikom (pak i crkvi grčko - iztočnoj) ženitba **jest** sakramenat. A buduć da je ženitba po našoj katoličkoj vjeroizpoviesti za svakoga katolika i katolikinju sakramenat: imade svaki katolik i katolikinja pravo, a po saviesti svojoj i dužnost, od svjetovne oblasti zahtievati: neka se i oni (katolici) žene po svojoj, ne pako po tudjoj vjeroizpoviesti.

Ali ako ipak svjetovna oblast katolikom prizna zakonitost ženitbe i onda, kada im se prohtije ženiti se — ne sakramentalno, nego civilno: tada oblast svjetovna radi naprama katolikom ne samo pristrano, jerbo im naime daje pravo, da se mogu zakonito ženiti drugačije, t. j. proti svojoj vjeroizpoviesti — ne sakrakramentalno, — nego ih jošte moralno zavadja, dozvoljujuć im zakonom zaštićenu priliku, da grieše proti saviesti svojoj, po kojoj na temelju vjeroizpoviesti svoje imadu dužnost, ženiti se sakramentalno.

Katolička vjeroizpoviest sadržaje članak, da je crkva katolička svakome katoliku i katolikinji majka duhovna, oni pako da su joj djeca duhovna. Sreća i blagostanje svake obitelji temelji se na pravih i dužnostih medju roditelji i djecom uzajemnih. Pitamo zdrav razum i ćudoredno čuvstvo: što bi se sudilo i reklo o čovjeku, koj bi zastićivao diete, koje s lahkoumnosti ili strasti hoće da sramoti kuću i obitelj kojoj pripada, hoće da prkosi dobroj si majci i krši volju njezinu? Ne bi li to bilo njeka vrst moralnoga nasilja na svetinju obitelji i prava obiteljskoga? ..

Očito je dakle, da bi pokus, uzakoniti civilnu ženitbu, uznemirio i kod nas, kako svuda, savjest svim vjernikom crkve katoličke (pak i onim grčko-iztočne crkve), a najpače njihovim duhovnim pastirom, koji su pozvani, da čuvaju i brane svetinju sakramenta ženitbe i obitelji kršćanske, — očito je, da bi takav pokus izazvao osbiljnih oprjekâ i oporbâ medju duhovnom i svjetovnom oblasti, medju štovatelji i štovateljicami sv. vjere i crkve i medju protivnici i neprijatelji vjere i crkve. Krutom moćju zakona svjetovnoga štititi povrjedu zakona Božjega i crkvenoga u ženitbi: nebi li to bilo s jedne ruke licemjerstvo naprama onoj istoj vjeroizpoviesti, kojoj se s druge ruke priznaje tobož podpuna sloboda? Ne znači li to, hotjeti s a v i e s t katoličkoga naroda tiranizovati?!

Hotjelo bi se dakle zametnuti kod nas borbu religiozno-crkvenu: kao da nam nije već do sada i odviše nevoljâ od borbe i strančarstva na polju političkom i socijalnom! Hotjelo bi se dirnuti drzovito u temelj svetinje ženitbene — u temelj one moralne čilosti naroda našega, koja se jedino iz kršćanske katoličke vjere radjala i uzdržavala kroz vjekove, da je narod naš m o g a o prevladati sve borbe i nutarnje i spoljašne! Dra. Fr. Spevca sa njegovom već toliko po svietu žvakanom civilnom ženitbom i njegovim ženitbenim sudstvom hotjeti priznati i sbilja za apoštola, dapače — ne za „bajnoga“ — za pravoga spasitelja obitelji i svega naroda našega: ne bi li Hrvate i Slavonce žalili svi narodi kršćanski i dapače — izsmiehivali?! Tek po nauci Spevčevoj da bi otci i matere postali pravi odgojitelji uzorsinovâ i uzor-kćeri, sinovi pako i kćeri uzor-djeca, t. j. takova, koja će znati i hotjeti roditelje, poglavare, rod svoj i domovinu ljubiti i štovati, za nje se žrtvovati i umirati kud i kamo savršenije, nego li ih uči katolički katekizam, nego li ih usposobljuje i kriepi crkva katolička svojimi istinami, svojimi uzori, svojim bogoslužjem, svojimi sakramenti!! . . .

U ostalom, ako dodju i kada dodju upitni priedlozi pred sabor naš: mi se pouzdajemo, da će na obranu svetinjâ vjere i crkve katoličke svimi zakonitimi sredstvi i načini uz biskupe i svećenstvo naše ustati umom i srcem svaki čestit te imena svoga vriedan katolik i katolikinja.

J. K. Č.

Pred iztraga.

Iztražni povjerenik, kojemu ženitbeni sud pošalje tužbu za razstavu s nalogom, da povede prediztragu, imade se strogo držati primljenih naputaka. Najprije će pozvati stranke pred sebe. Ako obtuženik ne će da dodje pred povjerenika s kojega drugoga uzroka a ne stoga, što ga smatra nenadležnim (u ovom slučaju valja da za deset dana, pošto je primio poziv, prizove)[1]), tad o tom sudi ženitbeni sud, imade li se uzrok uvažiti ili zabaciti. Rok se može i produljiti, ako ne manjkaju dostatni razlozi. Ako je navedeni uzrok nedostatan, ili ako obtuženik ne dodje na opredieljeni rok, a da se ne opravda, imade mu se s obzirom na udaljenost odrediti drugi rok. Ako ni ovaj put ne dodje, valja se obratiti na svjetski sud, neka ga prisili, da se pozivu odazove. Ako ni to ne pomogne, tad se i bez njega povede prediztraga.[1])

[1]) Naputak §. 103.

Primjerak pozivnice:

Br. 8. Biskupski iztražni povjerenik u N. gospodinu N. N. (stališ) u N.

Ovim se pozivate, da dodjete osobno pred podpisanoga dne 5. ov. mj. u 9 sati u jutro radi tužbe na razstavu od stola i postelje, koju je vaša supruga Barbara podigla proti vama dne 30. pr. mj. a nadbiskupski ženitb. sud dopisom svojim od . . br. . . naložio je podpisanomu, da u toj stvari povede prediztragu.

N. dne . .

Biskupski iztražni povjerenik:
N. N.

Primjerak pozivnice, ako obtuženik na prvi poziv nije došao:

Br. 10. Biskupski iztražni etc. kao gore..

Pošto ste neopravdano propustili doći na prvi rok dne 5. ov. mj. odredjen, to se ovim pozivate, da dne 15. ov. mj. dodjete (kao gore) tim sigurnije, jer će se u protivnom slučaju prema §§. 145. i 234. Naputka za duhovne sudove u carevini Austrijskoj zatražiti pomoć svjetskoga suda.

N. dne . . B. iz. povj. (kao gore.)

Primjerak molbenice na svjetski sud.

NB. Svjetski sud, u koga valja tražiti pomoći, kad pozvanik ne će da dodje, jest u gradovih redarstvena oblast, a gdje ove nema občinsko poglavarstvo.

N. N.

Podpisanomu biskupskomu povjereniku naloženo je dopisom nadb. ženitb. suda od . . br. . . da vodi prediztragu u tužbi na razstavu od stola i postelje, koju je podigao N. proti N. Pošto obtuženik ne htjede doći pred podpisanoga na dvostruki poziv, koji mu bješe priposlan pod br. 8. i 10. dne . . . i . . . stoga se slavni sud službouljudno umoljava, da dotičnika prema §§. 145. i 234. Naputka za duhovne sudove u carevini Austrijskoj prisili, da dne . . . pred podpisanoga osobno dodje. Ujedno umoljavam, da me sl. sud o preduzetih mjerah obaviestiti blagoizvoli.

N. dne . Biskupski povjerenik:
N. N.

Na prediztragu valja da oba supruga dodju g l a v o m pred povjerenika, ma i bio koji od njih maloljetan: jer se tuj ne radi o imovini, već o osobnih pravih i dužnostih, koja proiztiču iz ženitbe. No dobro će biti sa

[1]) Naputak.

maloljetnikom pozvati ujedno njegove roditelje, odnosno štitnika (tutora), stranom stoga, jer su njima najbolje znane prilike tužbe, a stranom i stoga, jer oni mogu najbolje posredovati pri pokusu pomirenja medju supruzi. Supruzi mogu, istina, sa sobom povesti na prediztragu i odvjetnika, i s njim se prije posavjetovati, nego li što izjave, ali se u zapisnik uvršćuje samo ono očitovanje, koje oni sami izreknu.[1]) Povjerenik imade nastojati, ne bi li nesložne supruge pomirio, a ako mu to ne podje za rukom, ne bi li se ciela stvar mogla svršiti bez pravoga postupka dokaznoga. „Najprije valja pokušati" veli Naputak, „ne bi li se stvar mogla svršiti bez pravoga postupka dokaznoga."[2])

Povjerenik ne će oba supruga zajedno preda se pustiti i jednoga pred drugim saslušati, već će ih saslušati svakoga na pose, a to stoga, da upozna njihovu ćud i da se točnije o tužbi uputi. Najprije će saslušati **tužitelja** a zatim **obtuženika**. Pitat će obtuženika, priznaje li navode u tužbi kao temeljite, ili imade li što prigovoriti i kako će svoje prigovore opravdati. Ako obtuženik zahtieva, da mu se priobći, prije nego li će se izjaviti, tužba ili zapisnik, ako je tužitelj ustmeno zahtievao razstavu, imade mu se zahtievano dati u prepisu i ujedno odrediti rok, do kojega ima ili ustmeno ili pismeno odgovoriti. U protivnom slučaju imade mu se tužba na razstavu pročitati, i ono u zapisnik uvrstiti, što on navede za obranu ženitbene zajednice.[3]) Opazi li povjerenik, da supruzi krivo shvaćaju svoja prava i dužnosti, valja da ih pouči.

Pošto je povjerenik, saslušavši svakoga supruga na pose, saznao uzrok nesloge i što jedan suprug drugome prigovara, valja najprije nastojati, da ih pomiri. Ne podje li mu to za rukom, tad istom valja pristupiti samoj stvari. Pri tom valja paziti: *a*) da s početka umah svaku navalu strasti u supruga zaprieči, inače će se supruzi svadjati, jedan drugomu predbacivati, te će nepristupni biti svakomu savjetu i ne će moći, kako valja, svoje pravo braniti. *b*) Da se stranke pristojno vladaju, ako bi se koji nepristojno ponašao, neka ga umah ozbiljno i strogo opomene, a ako to ne pomogne neka iztragu prekine i drugi rok odredi. *c*) Povjerenik sam neka obzirno s njima postupa u ne surovo, neka im ništa ne predbacuje već neka ih uztrpljivo sluša i ako je potrebno, neka ih poduči.

Prva i glavna dužnost povjerenikova jest nastojati, da supruge pomiri. Ako je to postigao, time je i podnešena tužba na razstavu riešena. Razumije se samo sobom, da nije povjereniku slobodno **zlorabiti svoj ugled**, da **stranke prisili na pomirenje**, dapače, ako bi opazio, da supruzi njegovo nagovaranje smatraju kao zapovied, imade im naročito izjaviti, da stoji do njihove slobodne volje, hoće li se pomiriti ili ne. U iztražnom zapisniku valja naročito spomenuti pokušaj i uspjeh pomirenja, a ako su se supruzi pod nekimi uvjeti pomirili, i te uvjete valja uvrstiti u zapisnik.

Primjerak zapisnika, kad su se supruzi na prediztragi pomirili.

Zapisnik

sastavljen pred biskupskim iztražnim povjerenikom u N. dne . . . . 188 .

Prisutni:

N. N. biskup povjerenik.	N. N. trgovac u N.
N. N. perovodja.	N. N. njegova supruga.

Predmet:

N. N. odustaje od tužbe, koju je podigla na razstavu proti svomu suprugu N. pod br. . . dne . . . . . te se snjim pomiruje pod navedenimi uvjeti.

Prema nalogu nadb. ženitb. suda od . . . . br. . . da se u spomenutoj tužbi na razstavu povede prediztragu, bješe podpisani povjerenik pozvao preda se oba supruga N. i N. te je prema Naputku najprije pokušao, da ih s dobra pomiri i tužiteljicu nagovori, da odustane od tužbe. Tužiteljica izjavila se je pripravnom odustati od tužbe pod sliedećimi uvjeti: 1. . . . . 2. . . . . etc. Obtuženik pristaje na ove uvjete i obećaje, da će ih savjestno vršiti. Tužiteljica u suprot obećaje, da ne će svomu suprugu iz prošlosti ništa predbacivati, i da će se još danas k njemu povratiti. Pošto su se obje stranke navedenimi uvjeti dragovoljno nagodile, to izjavlja tužiteljica, da odustaje od svoje tužbe ne razstavu podnešene dne . . . br. . . Pročitano, odobreno, zaključeno i podpisano.

N. N. biskupski povjerenik.	N. N.
N. N. perovodja.	N. N.

Ako povjerenik ne uzmogne pomiriti supruga, tada počme pravu iztragu. Svakoj stranki imade se priobćiti sve, što druga stranka tvrdi, jedno za drugim, onim redom, što ga označenje vrieme ili savez medju uzrokom i posljedicom, i valja nastojati, da stranka odlučno odgovori. Ako se koja stranka poziva na privatne izprave, valja upitati drugu stranku, da li priznaje istinitost tih izprava.[1])

Pitanja, koja će povjerenik stavljati suprugom, razabrat će iz podnesene tužbe. Ako si supruzi u bitnom protuslove, ili ako koji od njih jasne stvari niječe, valja supruge suočiti. Ostane li svaki pri svojoj izjavi, prediztraga se zaključi i zapisnik pošalje ženitbenomu sudu.

Povjerenik će u prediztragi saslušati i svjedoke, na koje se supruzi pozivaju. O tom odredjuje Naputak sliedeće: „Svjedoke, koje stranke imenuju, ako je moguće, valja saslušati, i ako se čini potrebno suočiti ih medju sobom i sa ženitbenimi drugovi. Pri predhodnoj ovoj iztragi pripuštaju se kao svjedoci i takove osobe, čije izjave ne podkrepljuju sudbenoga dokaza, ali o kojih se predmnieva, da su potanko obaviešteni o činih, o kojih se nada razjašnjenju učina, ako ih i nijedna stranka nije

[1]) Naputak §. 143. — [2]) Np. §. 218.
[3]) Naputak §. 222.

[1]) Naputak §. 218.

navela kao svjedoke. Da li se imadu suočiti sa ženitbenimi drugovi, stoji do suda povjerenikova." [1])

I svjedoke valja pismeno pozvati na prediztragu, a ako bi se kratili doći, može se zatražiti pripomoć političke vlasti. Što će ih pitati, vidi povjerenik iz podnesene tužbe.

Svakoga svjedoka valja na pose saslušati. Svjedoci se istina ne zaprisižu, ali ih valja opomenuti, da po savjesti istinu govore. Izjava svjedoka ima se onoj stranki proti kojoj svjedoči, priobćiti i ona upitati, imade li što na nju opaziti ili ostaje li i nadalje kod svoje tvrdnje. U prvom slučaju uvrsti se u zapisnik njezin odgovor; u drugom suoči se sa svjedokom. Ako se obje stranke za protuslovne svoje izjave pozivlju na svjedoke, bit će nuždno svjedoke suočiti, da se saznade istina.

Ženitbeni drug će se samo onda suočiti sa svjedokom, ako se njihove izjave u bitnosti razilaze a povjerenik se nada, da će se tim stvar razjasniti, ili ako to ženitbeni drug za svoju obranu zahtieva. Povjerenik ipak će se prije o tom osvjedočiti, da li je svjedok valjan obtuženiku u oči ponoviti svoju izjavu, pa ako se krati to učiniti, izpitat će tomu uzrok. Ako se navedeni uzrok ne da odstraniti, ne će ih suočiti. Kad ih suoči, valja to nenadano učiniti, da se tim sigurnije postigne uspjeh.

O suočivanju svjedoka popisuje gradjanski parbeni postupnik sliedeće: „Ako se izjave svjedoka u bitnosti razilaze, valja ih suočiti i o svakoj priliki, o kojoj se njihove izjave razilaze, na pose jednoga pred drugim saslušati, te njihove izjave u zapisnik uvrstiti. Više nego li dvie osobe neka sudac samo onda u isto vrieme suoči, ako mu se to neobhodno nuždno čini, da se stvar razjasni." Samo onda dakle valja svjedoke suočiti, ako se njihove izjave u bitnosti razilaze. To valja učiniti tek onda, pošto su svi svjedoci saslušani te nema drugoga načina, kojim da se protuslovje razjasni.

Svaki svjedok, kad ih povjerenik suočuje, neka potanko pripoviedi onu zgodu, o kojoj se njihove izjave bitno razlikuju. Ako jedan svjedok prilagodi svoju izjavu izjavi drugoga svjedoka, postignuta je svrha suočivanja, samo još valja u zapisniku razjasniti, zašto je svjedok prije drugčije izjavio. Ako i sada svjedoci isto izjave, što i prvi put, valja da najprije prvi svjedok podkrepi svoju izjavu, zatim se pita drugi svjedok, čime može on podkrepiti svoju izjavu i što misli, kako se može protumačiti obstojeće protuslovje. O ovoj izjavi valja opet saslušati prvoga svjedoka. Pri tom neka povjerenik pazi, da ničim ne oda, čija mu se izjava čini vjerojatnija.

Primjerak zapisnika, kad se suočuju svjedoci.

Zapisnik

sastavljen dne . . . pred N. iztražnim povjerenikom prigodom suočivanja svjedoka A. i B. u ženitbenoj parnici N.

Prisutni

Iztražni povjerenik: N. — A.: svjedok.
Perovodja: N. — B.: svjedok.

Povjerenik opomene svjedoke, da mu na stavljena pitanja jasno, odlučno i istinito odgovore.

A. 1) Poznajete li vi prisutnoga svjedoka? Poznajem, to je svjedok B. — B. 1) Poznajete li vi prisutnoga svjedoka? Poznajem, to je svjedok A. — A. 2) Vi ste u ženitbenoj parnici . . . svjedočio, izvolite svoju izjavu u koliko se tiče . . . . ponoviti. Ponavlja izjavu. — B. 2) Čuli ste sami iz ustiju svjedoka A. da . . . . Što velite vi na to? Izjava svjedoka B. — A. 3) Što vi na to? Pošto neimam povoda, da podvojim o istinoljubiju svjodoka B. bit će, da sam se ja prevario, što može biti tim laglje, jer . . . . . B. m. p. — B. 3) Imadete li vi što primjetiti? Neimam ništa. B. m. p.

Pročitano, odobreno i podpisano. Oba svjedoka izjavila su svoje mnienje mirno, a B. osim toga sasma odlučno.

N. iztražni povjerenik. N. perovodja.

(Dalje će sliediti.)

[1]) § 218—220.

Viestnik.

Zagreb. Uzoriti gospodin kardinal-nadbiskup Josip Mihalović odputovao jučer u Čakovac, da se danas na teritoriju svoje nadbiskupije pokloni Nj. Veličanstvu caru i kralju, koji će sutra onamo prispjeti k vojničkim vježbam.

— (Promjene u nadbiskupiji.) G. Stepan Kljunčarić ostaje duhovni pomoćnik u Brdovcu. G. Matija Seigerschmied ide za duhovnoga pomoćnika u sv. Ivan Zelinu. G. Gjuro Baranašić za drugoga kapelana u Pakrac.

— Dok se kod nas groze njeki ratoborni ljudi hajkom na crkvu katoličku, pak misle tim koristiti domovini (?) evo kako nevjerci sude o crkvi katol. i njezinoj glavi, Leonu XIII. Kat. Dalmacija na ime piše:

Atenske novine „Palingenesia" donose dopis, koji izriče nazore kakovih se je slabo nalazilo do sada u grčkom novinstvu. Povodom puta kralja grčkoga u Englezku dopisnik sumnja, hoće li odatle biti kakove koristi za Grčku; pa onda kaže, kako je nuždno približit se Bismarcku, koji ima u politici premoć kako na zapadu, tako i na iztoku. Ocrtav u kratko način, kako bi to mogla postići malena Grčka, prelazi da ocrta, u kakvu odnošaju trebala bi da bude Grčka *prema Papi*. „Sadanji papa", veli dopisnik, „vrši na duh kneza Bismarcka vanredan upliv, a odatle potiče, da se svaki dan to više poboljšava medjunarodni položaj Lava XIII. Neka se g. Damalas (profesor bogoslovja na sveučilištu atenskom, koji je vrlo uznemiren, što se u Macedoniji katoličtvo širi) zato ne ljuti, jer ja prosudjujem stvari s gledišta političkoga. — Činjenica je, da sav sviet traži pomoć i prijateljstvo papino. Njemačka diplomacija podala nam je prva za to primjer. Knez Bismarck tražio je pomoć papinu, da slomi odpor klerikalnoga središta, a sada ga

traži, da pribavi naklonost Elsasa i Lothringije, kao što se je okoristio njim, da mirno rieši spor sa Španjolskom. Englezka opet dogovara se s papom i želi, da joj pomogne u Irskoj. Italija, hoćeš nećeš, traži, da se izmiri s papom. A nije potrebno, da ovdje govorimo o Austriji, o Belgiji i o drugim državam, gdje je stranka katolička u većini. Ne bi li dakle bilo jako koristno za nas, da nastojimo približit se k papi, pronašav srednju kakovu stazu, koja bi se na osjetljivost dviju crkava obazirala. Što se tiče Lava XIII., ja mislim, da mogu temeljito reći, da je on višeput izrazio želju za sbliženjem. Sad je do crkve i vlade grčke, da odgovore na tu želju, te zapredu o tom priegovore po osobam dobro biranim. Ti priegovori, prem bi im temelj bile prilike vjerske, morali bi takodjer imati značaj politički, dočim bi papa preuzeo obvezu, da podupire probitke i prava Grčke, načinom uspješnim naročito kod kneza Bismarcka.“ Na ovo primjećuju katoličke novine „Anatole:“ „Mi smo pisali i pokazivali hiljadu puta, kako bi za naš narod približenje k sv. stolici bilo koristno i spasonosno, s političkoga takodjer gledišta, jer bi na taj način stekli dragocienu njegovu pomoć na zapadu, osobito u čas krize za naš narod. Za to se mi s dopisnikom „Palingenesie“ uzdamo u diplomatsku i političku uvidjavnost onih, kojim je u rukuh sudbina hellenisma, te se nadamo, da neće, kao drugda, dopustiti, da izmaknu povoljne okolnosti, nego će nastojati, da se njima okoriste i tako se odazovu živoj želji Lava XIII., koju je on višeputa izrazio o sbliženju s Grčkom.“

— (Graja na Dr. Kahna, biskupa Cjelovačkoga.) Kad se je ljetos imala popuniti cjelovačka biskupska stolica, niesu se koruški slovenci mogli nadati, da će dobiti za biskupa svoga čovjeka, al su u osobi Dra. Kahna dobili pravedna pastira, koji jednako ljubi svoje Slovence kako i Njemce, kako je to pokazao i kod Einšpielerove svečanosti. Njemački su se liberalci valja da drugomu nadali, te su sad, kad su im se nade izjalovile, digli silnu graju na biskupa. A za što? Za to što je uzgoj svojih klerika povjerio vrstnim i prokušanim uzgojiteljem otcem Isusovcem, i što tobože prima češke abituriente u svoje sjemenište. Jedno je grozota u očima liberalisma, a drugo strahota u očima njemačkog šovinisma; a jednim i drugim biskup hoće samo da doskoči velikoj nestašici svećenstva u svojoj biskupiji. Ustali dakle protiv biskupa najprije gradski otci cjelovački, a njihovo opiranje brzo prešlo u bečko židovsko-njemačko novinstvo; najviše se iztiče „Deutsche Ztg.“ Biskupa ipak sva ova graja neće smesti.

— (E da li je shodno kod prve sv. pričesti dati spomen dar?) Odgovor na ovo pitanje neka dadu ova dva primjera, koja navode „Katol. Blätter.“ Njeki je umirovljeni kapetan običavao voditi svoje prijatelje, koji bi ga posjetili, pred razpelo, što je visjelo medju dvie slike, „Ovo je“, običavaše tada govoriti, „moj častni patent, zalog vjernosti, koju dugujem vladaru svojemu. Onaj je iztrošeni, od dima pocrnjeli, od znoja zamrljani listić uspomena na prvu svetu pričest. Svuda me je pratio, na srcu mi je počivao u logoru, u vojari danju i noćju, i pred neprijateljem. Neriedko sam imao izdržati borbu protiv napasti. U takvih sam se časovih mašao rukam k srcu i ondje osjećao blagotvornu sličicu, koja me je sjećala najljepšega dana u životu. I opet sam bio na dobrom putu s ovim zaštitnim naprsnikom, s ovim putnim listom u zemlju blažene bezsmrtnosti.“

U jednih kupkah pozovu svećenika k bolestniku, koga je dvorila pobožna sestra. Svećenik morao ostaviti bolestnika bez nade, da će se obratiti. Jednoga je dana bolestnik pregledavao svoje knjige i medju njima našao molitvenicu, koju mu je dala majka na dan prve svete pričesti, i napisala njekoliko rieči, kojima je sina preporučila zaštiti Majke Božje. Bezbožnik moljaše tad prvi put poslije duga vremena „Zdravo Marijo“, te pošalje sam po svećenika da ga izpoviedi. Konac života mu se približio, i on umrie s povikom: Majko, majko! Zdravo Marijo.“

— (Priča o opaticah.) Po liberalnih je novinah nedavno kolala liepa pričica, sladak začin za bezvjerske želudce. Opatice, koje su polazile iz Freiwaldaua te kod Ziegenhalsa prešle prusku granicu uhvaćene su, što su kriomčarenjem htjele prevariti za porez. Židovski su liberalni listovi sve potanko opisali, tako te si morao misliti, da je prevara upravo izpravami zajamčena i utvrdjena. Al evo pouzdanik „Vaterlandov“ piše, da se je kod kr. Obergrenzcontroleura u Ziegenhalsu popitao, koji ga je uvjeravao da je ciela pripoviest izmišljena, „da bi naime domaće ili tudje opatice bile prikratile daću ili bile radi toga prijavljene.“ Dakako da liberalno židovsko novinstvo neće laži opozvati, a ja kriv, ako budu viest opozvale i one naše novine, u kojih sam je čitao.

— (Ljubav k presvet. oltarskom sakramentu.) Biskup Thomas Grant iz Southwarka, jedan od onih muževa, koji su oko polovice ovoga našega stoljeća podigli katolički život u Englezkoj, smatrao je uviek štovanje presv. oltarskog sakramenta nesumnjivim znakom toga, kako je duševni život grada ili zemlje. Jednu je svoju pastirsku poslanicu, u kojoj spominje, što li su sve katolici Englezi za vrieme progona pretrpili za svetu misu, te kako je ljubav k presv. oltarskom otajstvu postala znak vjernosti u vjeri, svršuje ovim riečima: „Gorljive mise stvaraju jako svećenstvo, hladne mise obustavljaju tok milosti, a nemarne mise kažnjivaju narod neplodnimi obitelji i svakojakimi brigami.“

— Za proslavu 50 godišnjice misničtva svetoga Otac Leona doprinesoše:

Veleč. g. Mijo Milković, podarcidjakon i župnik u Stenjevcu 10 for.

Veleč. g. Ivan Matijević ravnatelj sirotišta požežkoga sa svojimi pitomci 5 for.

Veleč. g. Ognjan Pavliček sabrao na prijateljskom sastanku u Kraljevcu 9 for. Darovaše po 1 for. gg. Ivan Bešteljak, Kumpf, Martinčić, Cekuš, Vajdić, Babić, Dolinar, Pavliček i Fabijančić.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 37. U Zagrebu, 15. rujna 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Antimaterijalistička studija.

(Dalje.)

Psihici neće da čuju, dabi desorganizacije moždjanâ bile uzrok duhobolji. Dr. Th Palagge veli u svom djelu: „der Mensch und seine psichische Erhaltung", da je glavni uzrok duhobolji nevaljana odgoja, i da je najbolja obrana protiv umobolje prava vjera.

Groos, dvorski savjetnik, koj je 22 godine predstajao većemu zemaljskomu zavodu za umobolne, obzirao se je kod prosudjivanja psihičkih bolesti jedino na faktički život duše, te je zabacivao somatičku metodu. (Groos, „Untersuchungen über Seelen — und organ. Leben 1836. str. 34.

Anatom Neumann, veli: „Mahnitost može se jedino psihičkim postupkom liečiti, a tjelesni mora se zabaciti, koj je okrutan, suvišan i bezuspješan."

Ono, što smo spomenuli, naveli smo zato, da dokažemo: da pristaše materijalisma nemaju razloga tvrditi, da im patologija pruža sjegurne činjenice glede toga, da je temelj mahnitosti uviek bolest moždjana, čim namjeravaju dokazati identičnost moždjana i duše.

Ono, što pristaše materijalisma tvrde: da je sjeguran posljedak anatomije: da su mahniti uviek bolestni na moždjanih, nije još nedvojbeno dokazano, jer mnogi anatomi na glasu, a med ovimi francez Leuret, jedan izmedju autoritetâ u psihiatriji veli: da se u prvom stadiju duhobolje neopazuje nikakvo poremećenje moždjana i da se ovo opazuje tekar kasnije, većinom onda, kad duhobolja stoji u savezu sa tjelesnom kojom, osobito nervoznom bolešću. Opazilo se takodjer, da mnogi mahniti na koncu svog života dodju do podpune porabe svojih duševnih silâ. Ovo se nebi moglo dogoditi, kad bi moždjani i duša bili identični; jer ako zbilja ovo stoji, onda nebi mogla duša kod poremećenih moždjanâ, normalne funkcije obavljati.

Zastupnici materijalisma, da dokažu da su duša i moždjani identični, služe se sliedećim umovanjem:

Nadstavak: Dvie stvari, koje su nuždno jedna od druge ovisne, su identične;

Podriek: Duša je u svojih funkcijah nuždno ovisna od moždjana;

Zaključak: Dakle su duša i moždjani identični.

Ovaj je način dokazivanja kriv, a zaključivanje nevaljano.

Ako bi i priznali da je duša u svojih funkcijah nuždno ovisna od moždjana, t. j. ako bi i priznali podriek, nije nadstavak dokazan i zato se ne može zaključivanje kao valjano priznati. Ako se i trsi sadanji materijalisam, da ovaj svoj način zaključivanja svakojakimi učenimi frazami sakrije; istina ipak ostaje, da se nerazlikuje od Lukrecijeva materijalisma, koj se je jur prije dvie hiljade godina sličnim izvodkom poslužio bio. (Lucretius poeta, paulo antiquior Terentio, Varrone et M. Tullio. Scripsit libros sex de rerum natura.)

Lukrecije reče u svojoj pjesmi „de rerum natura lib. III. vers 435 et seq. po prilici, što mi ondje u prozi navadjamo: „Duša je postala zajedno sa tielom, te zajedno sa istim raste i ostari. Nježno je diete i gibke su mu tjelesne sile te u savezu s ovim tanka mu je ćut. Na to dozrieva zajedno sa jačom dobom razbor i moć mišljenja. A kad je vremenom tielo oslabilo i kad uda i sile tjelesne otupe; onda pada i duh; misao i govor zaluta. Sve sile malakšu te se napokon sruši sve. Isto tako raztvori se i biće duše.

Materijalisam stoji sa svojom gori spomenutim umovanjem na stanovištu prokšenoga i

plitkoga Helvecija (bio je francezki enciklopedista), koji u knjizi „le vrai sens du système de la nature“ Lond. 1774. chap. VII. reče: „kad se tielo moje podiže po ljestvah, nezaostaje niti moja duša; ona je učestnica, u kojem se godер stanju nalazi tielo, dakle ona je tvar.“

Materijalisam u tom grieši, što dvie stvari, izmedju kojih je jedna od druge ovisna, i izmedju kojih je jedna drugoj uvjet, smatra kao identične.

Tko bi htio osjećaj i misao duše, kao djelatnost moždjana proglasiti stoga, što je duša u svojih osjećajih i mislih zavisna od moždjana, i tko bi htio iz te zavisnosti izvadjati: da su duša i moždjani identični, taj bi morao istim pravom igru glasbenika na glasbilu smatrati kao djelatnost samoga glasbila, i horribile dictu, morao bi reći: da je glasbenik i glasbilo jedno te isto. A stvar se ima ovako: organisam tiela a osobito organisam moždjana, je ovdje uvjet za djelatnost duha čovječjega i ovaj je odvisan od spomenutog organisma, na koliko je zadaća tjelesnih organâ i cieloga živčanog sustava, da posreduju duši predmet za njezinu djelatnost. Cieli naš tjelesni organisam nije drugo, nego pomagalo: da se uticaj vanjskoga svieta koncentruje u duši i obratno, da duša može djelovati na vanjski sviet. Ako su organi tjelesni pravilno razviti i radini, biti će i duševna funkcija normalna, ako se pako u tjelesnom organismu protivno dogadja, neće se duševne funkcije običnim načinom po zakonu obavljati, kao što niti Mozart na neudešenom glasoviru, niti Paganini na violini, gdje su žice stranom pukle, stranom nesložene, neće moći savršeno igrati. Isto su tako, kad je organisam poremećen, i funkcije duševne uslied uzajamnog odnošaja med tielom i dušom poremećene.

Ali tko bi htio tvrditi, da duša može bitisati samo na temelju organizma, ili da je sva duševna djelatnost bez iznimke spojena sa primjerenom promjenom i gibanjem u organismu tako: da bi bilo nemoguće razlikovat djelatnost duše od djelatnosti organâ, protivila bi se takova tvrdnja rezultatom i stečevinam moderne eksaktne znanosti; jer se današnjim izpitivanjem prirode, odnosno dušoslovja, nije došlo dalje, nego do otvorene izjave, i to i od strane pristaša materijalisma (Virchof, Gesichichtliche Abhandlungen zur wissenschaftlichen Medizin 1865. str. 14—16) da se pojavi sviesti, mašte ne dadu protumačiti iz tvari i da se isti ne mogu shvaćati, ako nije u čovjeku nematerijalni princip; isto tako da je nemoguće dokazati, da su sve duševne djelatnosti uviek spojene sa primjerenim organičkim djelovanjem. Ovo je doduše, kao što prirodoznanci sude, vjerojatno, (Waitz, Die Grundlage der Psychologie, Hamburg und Gotha 1846.) ali dokazano još nije.

Zastupnici materijalisma tvrde, da je sviest i samosviest, premetanje moždjanâ, djelovanje živaca i molekularno gibanje.

Mi smo protivnoga mnienja. Nam je sviest luč duše, kojom se ono razsvjetluje što duša prima iz vana, i sviest je djelatnost duše upravljena na predmet vanjski, to jest na predmet vanjskoga svieta. Sviest postaje uslied uzajamnoga djelovanja med vanskim svietom i med dušom. Vanjski sviet je u sviesti osobiti predmet duše. Kod samosviesti pako je osobiti i pretežniji predmet promatrajuće duše, duša sama sa svojimi promjenami. U samosviesti je sama duša predmet promatranja, to jest duša učini sebe samu predmetom svog promatranja. Sviest i samosviest pripada čovjeku kao izključivo njegovo svojstvo. Nije ipak samosviest biće duše, kao što su mnogi mislili, jer onda bi morali kod čovjeka, koj je poludio, ili koj spava ili pao u nesviest, dok mu traje ovakovo stanje, u kojem mu je obustavljena samosviest, dušu nijekati.

Sviest i samosviest je glavno vrelo ukupnih psihologičkih iztraživanja i središte je duševne djelatnosti. Uslied samosviesti je čovjek kadar promatrati ukupno duševno djelovanje i samosviest je i subjektivni temelj duševne djelatnosti. Osim toga je samosviest učin duševnoga života, koj se neda tajiti; učin, koj nam naviešta glasno, da nismo tvar, jer smo sposobni, da možemo sebe razlikovati od svega što je stvarno i sebe postaviti u opreku s onim, što je tvarno.

(Konac će sliediti.)

Kako se sastavlja zapisnik kod prediztrage.

O svakoj ustmeno povedenoj razpravi, dakle i o razpravi o razstavi od stola i postelje, valja sastaviti zapisnik. „*Statuimus, ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex semper adhibeat aut publicam (si potest habere) personam, aut duos viros idoneos, qui fideliter universa judicii acta conscribant, videlicet citationes, dilationes, recusationes, exceptiones, petitiones, responsiones, interrogationes, confessiones, testium depositiones, instrumentorum productiones, interlocutiones, renuntiationes, conclusiones, et caetera, quae occurrerint, competenti ordine conscribenda, loca designanda, tempora et personas.*“[1])

[1]) c. 11. X. de probat. (2. 19.)

Na početku zapisnika, koji se sastavlja sa strankami, valja spomenuti uzrok, s kojega je povedena iztraga, zatim dan, sat i mjesto, kada i gdje je sastavljen zapisnik, ime oblasti, pred kojom je sastavljen, isto tako valja poimence navesti sve prisutne osobe. Nadalje spominje se: ime i prezime, stališ, prebivalište, doba i vjerozakon ženitbenih drugova, koji se kane razstaviti, vrieme, kad je ženitba sklopljena, doba i spol u toj ženitbi rodjene djece.

Zapisnik valja, da sve prisutne osobe (povjerenik, perovodja i svi drugi) vlastoručno podpišu; ili ako ne znaju pisati, podkrižaju. Ime, stališ, dobu i prebivalište ženitbenih drugova, valja stoga navesti, da bude izključena mogućnost pomutnje u osobama. Prebivalište i stališ navadja se i stoga, da se vidi, je li ženitbeni sud, dosljedno iztražni povjerenik vlastan povesti iztragu. Doba: da se znade, mogu li se ženitbeni drugovi sami zastupati u imovinskih odnošajih, ili treba da ih tko drugi zastupa; vrieme, kad je ženitba sklopljena: da se olahkoti potraživanje u župnoj matici. Zapisnik se piše na prepolovljenom arku neprekidno, ma i stranke u više sjednica bile saslušane. Na početku zapisnika kao što i na početku svake sjednice valja točno označiti sat i dan, kad je sjednica počela kao što i prisutne osobe; na svršetku sjednice upiše se opet sat, kad je preslušavanje svršeno ili prekinuto, ako bješe prekinuto, valja označiti uzrok, zašto je to učinjeno. S lieva se doslovce napiše stavljeno pitanje, a s desna dobiveni odgovor. Ako obtuženik nije vješt jeziku suda, u kojem se razprava vodi, ima se upotrebiti tumač; bez tumača može se samo onda voditi razprava, ako je toli povjerenik, koli perovodja jeziku obtuženikovu dostatno vješt. Ako se rabi zakleti tumač, valja pitanje u zapisnik upisati najprije u onom jeziku, kojim govori sud, a pod njim doslovni prievod; isto se tako i odgovor obtuženikov upiše najprije u njegovom jeziku, a pod njim doslovni prievod. I perovodja može biti tumač.

Kad je onaj, koji se saslušava niem, a znade pisati, stavlja mu se pitanje ustmeno. Ako je gluh a znade čitati i pisati, pitanje mu se stavlja pismeno, da ga pročita i na nj odgovori.

Svako pitanje valja označiti brojem, koji ne prekidno teku tečajem ciele razprave, isto se tako označuje i odgovor brojem dotičnoga pitanja, na koje se proteže. Svaki arak zapisnika valja da preslušani podpiše dotično podkriža, na svršetku zapisnika imade povjerenik i perovodja ovjeroviti podpis preslušanoga.

Preslušani može povjereniku odgovor u pero kazivati. Kod zakučastih pitanja može dapače i vlastoručno odgovor u zapisnik upisati. U svih ostalih slučajevih valja da povjerenik perovodji u pero kazuje dobiveni odgovor i to tako polagano, da saslušani može svaku rieč razumjeti, pri tom neka gleda povjerenik, da rabi, u koliko je to moguće, iste izraze, kojima se je služio preslušani.

Kad se svrši preslušavanje, imade se preslušanomu još jedan put svaka njegova izjava, koja je u zapisnik upisana, pročitati i to: polagano, razgovjetno i poslije svakoga pitanja i odgovora valja malo počekati, da se preslušani uzmogne izjaviti, da li je njegov odgovor pravo ubilježen, dapače, ako zahtieva valja mu dozvoliti, da sam pročita zapisnik. Ako je u odgovoru koja rieč izpuštena, ima se sa strane dodati, koji dodatak svi prisutni podpišu. Prekrižiti se ne smije ništa. Ako preslušani zahtieva, da se što promieni, ima se njegovom zahtievu u zapisniku udovoljiti, ali ono, što je napisano, ne smije se brisati.

Pošto je sve pročitano, valja još preslušanika upitati: imade li što u svojih izjava izpraviti ili dodati? (Pošto bješe ciela izjava N. N. pročitana, bude dotičnik još upitan etc.) Odgovor na ovo pitanje, protezao se on na jednu ili više točaka, ili sadržavao što nova, imade se na svršetku uvrstiti, a nipošto u dotične točke kao izpravak umetnuti.

Ako zapisnik sastoji iz više araka, svaki arak valja da je biljegovan biljegom od 36 novč. i podpisan od svih prisutnih. Arke valja vrpcom sašiti i okrajak vrpce pričvrstiti uredovnim pečatom.

Primjerak zapisnika:

Zapisnik | 36 nč. |

sastavljen dne . . . . pred iztražnim povjerenikom N. prigodom . . . .

Prisutni:

Iztražni povjerenik: N.

Perovodja: N.

Početak u 9 sati u jutro.

Iztražni povjerenik opomenu obtuženika, da mu na stavljena pitanja razgovjetno, odlučno i istinito odgovara:

1) Kako se zovete? 2) Koliko vam je godina? 3) Koje ste vjere? 4) Gdje ste rodjeni? 5) Što ste? 6) Gdje stanujete? 7) Živu li vaši roditelji? 8) Imadete li braće koliko i gdje stanuju? 9) Posjedujete li imetka i u čemu sastoji? 10) Gdje ste boravili od svoje mladosti, čim ste se bavili i od česa ste živjeli? 11) Jeste li već bili pod iztragom? 12) Znadete li, zašto se danas ovamo pozvani? 13) Vi ste obtuženi, da ste . . . . . što odgovarate na to?

Sada će nam se doslovno pročitati vaša izjava; je li pravo ubilježena, imadete li što pridati ili promieniti?

N. N.

Pročitano, odobreno i od obtuženika podpisano. Svršetak u 11. sati.

N. Iztražni povjerenik.
N. perovodja.

(Konac će sliediti.)

XXXIV. obća skupština njemačkih katolika u Treviru.

Nema za kriepost moćnijega poticala, niti za kršćansko srce dražega prizora, nego što je pogled na

na junačku braću, njihovu odlučnu borbu, uztrajan i spasonosan rad.

Njemački su katolici svojom borbom, svojim radom za ista zavriedili, da ciela crkva katolička na nje s ponosom upire oči svoje, da od njih, u dugotrajnoj borbi za prava crkve i za spas družtva ljudskoga izvježbanih uči.

Za to se nadamo, da ćemo ugoditi štovanim štiocem „Katol. Lista", ako im u kratko pripovjedimo tečaj XXXIV. obće skupštine njemačkih katolika, koja se bila sastala ove godine u Treviru, a trajala je od 29. kolovoza do 1. rujna.

Mi ćemo samo letimice nabrojiti sjednice i pitanja, o kojima se razpravljalo, da vidimo kako vjerni sinovi crkve katoličke ne zanemaruju ni kojega pitanja, s kojega trpi današnje družtvo ljudsko, već svakoj rani pripravljaju ljekove, svakomu zlu traže pomoć u neizcrpivom blagu kršćanskih načela, bogatoj riznici crkve katoličke. Zaustaviti ćemo se samo kod njekih stvari, za koje mislimo, da i za nas imadu aktualnu vriednost.

Sjednice su bile dvovrstne, javne i sukromne. U sukromnih su se sjednicah čitali razni podnesci, i pojedini su odbori viećali i riešavali razne priedmete. Za širu su publiku da kako znamenitije javne sjednice, i samo o ovih mislimo pisati. Prvu je javnu sjednicu otvorio 29. kolovoza u večer predsjednik grof B a l l e s t r e m prekrasnim govorom. Ma da i bi rado saobćili cio ovaj govor, ne činimo toga, da previše ne zategnemo, ali nječega ipak ne možemo zašutiti. Naš zagrebački židovski list prieteći se šlapama i uckajući svjetsku vlast na nepravdu protiv crkve, — na žalost mu, što svjetska vlast imade i drugih savjetnika! — semitskim izvrtanjem, a nepoznavanjem crkve katoličke ni njemačkih prilika, spominje ove prilike, da lažnim pisanjem o njemačkih katolicih zavede čitalačku publiku svoju.

Poslije majstorskog uvoda veli grof Ballestrem: „Sve su generalne skupštine u viek očitovale jedinstvo katol. puka u sebi, sa svojim političkim družtvom, sa svojimi dušobrižnici, s papom, s Kristom. Tako će biti i u buduće. No ako vjerujemo našim p r o t i v n i k o m, trebalo bi da je ova skupština posljednja. A što navode za razlog? Vele: Papa uredjuje crkvenu politiku po svojih diplomatih te ne odobrava utjecanja lajika. Kad bi ovo bila istina, ja bi sad zaključio skupštinu, jer svi mi hoćemo da živimo i umremo kao vjerni i pokorni sinovi crkve i njezine glave. (Burno odobravanje) No trebam li tek da vas sjetim na veličanstveno pismo od jutra, kojim nam se daje apostolski blagoslov. . . . . Mi ćemo i u buduće nastojati, da se odstrane z a k o n i b o r b e (Kampfgesetze), paziti ćemo da se pravo vrše z a k o n i i z m i r e n j a (Ausgleichsgesetze) i tražiti, da se u buduće čuvaju prava crkve. Veli se nadalje, pošto je utanačen m i r izmedju crkve i države, da su suvišne posebne skupštine katolika. Ja bih mjesto r i e č i m i r r a d j e r e k a o p r e l i m i n a r n i u g o v o r s p r i m i r j e m i d e m a r c a c i j o n a l n o m l i n i j o m (pograničnom crtom). Ali upravo kad se poluči pravi mir, biti će istom potrebita čvrsta organizacija katol. naroda. . . Treba li dakle da generalne skupštine napustimo? Toga nećemo učiniti niti sada, niti ikada. Ako se pastiri i puk ujedine u žrtvah i molitvi, tad će Bog u svojem milosrdju skratiti dane nevolje. . . ."

Ovako shvaćaju njemački katolici svoj položaj, a kako naš zagrebački semitski list piše, onako misle ne katolici, već po riečima Ballestrema njihovi p r o t i v n i c i.

Poslije ovoga govora zaori dvoranom veselo klicanje, jer je na govornicu stupio Trevirski biskup Korum, da slavi vatrenim govorom veličanstvenu skupštinu kao sliku jedinstva katoličkoga; a da joj rad bude blagoslovan, daje joj svoj biskupski blagoslov.

Razprave je začeo odličan katolički socijolog Dr. F r a n z H i t z e, generalni tajnik družtva „A r b e i t e r w o h l" i zastupnik na Reichstagu. Za temu svomu govoru, valja da najznamenitijem od svih govora što su rečeni, odabrao je r a d n i č k o p i t a n j e, najteže socijoložko pitanje, koje vlastim zadaje toliko brige i jada, a ne znadu ga riešiti. U ovom govoru imade koješta vrlo poučna i za nas, a osobito bi mudro uradili baš oni, koji i kod nas podkapaju vjeru, ugled i upliv crkve, da ga promozgaju. Evo glavnijih stvari.

„Meni je zamoliti pozornost vašu za vrlo triezno pitanje: radničko pitanje. Socijalno je pitanje zavladalo u naše vrieme; a najpače gori pitanje radničko. Ono prieti priestolom vladara, ono unosi bune i rat u radionice i tvornice, mržnju i zdvojnost u kolibe siromaka, strah u palače bogatih. Njegov se glas razliega s govornica i iz štampe! nove si misli krče put, nove se stranke stvaraju, stare mjenjaju. Što će se roditi iz ovog meteža? Koje će mišljenje nadvladati? Hoće li pravica i ljubav ravnati žezlo, ili pak će zdvojnost i oholost donieti prevrat? Preko pol milijuna njemačkih muževa odlučilo se sliediti prevratnike. Broj njihov raste, a obično su glave obitelji. Što će biti od mladeži? A ova bude jednoć sačinjala dio vojske njemačke. Hoće li nas tad vojska štititi, kako mnogi misle? Pak što može i dobro uredjena vojska protiv oružja našega vremena. Zaista nije nikad imala mržnja i zdvojnost boljega oružja, nego što ga danas imade. Što nas čeka?

Poznajem ozbiljnih i mudrih ljudi, koji misle, da se ne može odkloniti socijalni prevrat. Po njihovom je mišljenju samo do toga, da se posije sjeme za novu budućnost, da se pripravi kamenje za novu tvorbu na ruševinah. Ja mislim, da ne smijemo dopustiti da nam ovakav pesimisam, ovakva politika pomuti veselje za život i rad. Pak zar da imademo uzroka, da zdvajamo? Imademo li pravo, da pretičemo promisao božji i milost njegovu? Zar da je monarhičko čuvstvo, zakon i vjera tako izumrla, da se ugnemo prorokom prevrata? . . . ."

„Ako su i u koliko su naši njemački radnici socijalni demokrati: zlo dolazi odozgo, druga je ruka posijala sjeme.

Ako su naši radnici socijalni demokrati, bezvjerci, — ko se je prvi razkrstio s vjerom, ko je prvi ružio crkvu i svećenstvo, ko je prvi očijukao s bezvjerstvom, ko je unosio bezvjerje u niže slojeve? Bila je naša njemačka nazovi-znanost; bilo je tako zvano „naobraženo gradjanstvo.“

Pitam dalje: ko je prvi dirnuo svetost obitelji, ženitbu snizio do gradjanskog ugovora? Ko je prvi porušio pravo roditelja, da uzgajaju djecu svoju, državnom školom pod silu (Zwangschule). Sigurno priznajem i ja, da država imade pravo i dužnost prisiliti roditelje, da zadovolje dužnosti svojoj gledom na uzgoj djece — i uzgojem pod moraš; ali država nema nigda prava, da sili djecu u svoje škole, možda protiv savjesti i uvjerenja njihovih roditelja.

Ko je prvi propoviedao ideje i „sloboda“ i „jednakost“, kojih se sad socijalna demokracija živo prihvatila, ko je pozivao puk u borbu za ove ideje, ako nije naše liberalno gradjanstvo? Ko je podkapao prava priestola revolucijonarnim nacijonalnim principom? Ko je veselo klicao, kad je razbojnička četa polazila protiv najstarijeg priestola kršćanstva, protiv sv. stolice? Ko je začimao „ekspropriјacijom“ u „interesu obćem“, i povladjivao, da se otme posjed crkvam i samostanom? Zar je ovaj posjed bio manje svet, nego što je svet posjed tvorničara i dioničkih zadruga? . . . .

Ko je radnike bezćutno rinuo u boj za bitak? Zlo dolazi odozgo; odozgo mora i spas doći.“

Ovako je liepo i istinito razvio Hitze glavni uzrok i prvo vrelo socijalne nevolje u sadanjem družtvu ljudskom kod najnaprednijih naroda. A njeki bi sliepci kod nas tek rado začeli boj protiv crkve katoličke. Zar je u tom njihovo domoljubje? Zar niti vide, niti pomišljaju, što bi tek postalo od biednoga našega seljaka, da mu oslabi vjera ili da je izgubi? Ili zar bi se t. zv. kulturnom borbom, civilnom ženitbom ojačala vjera u puku?

Kako je Hitze dalje razvio program katolika i kršćanska načela socijalna u pitanju radničkom, ne trebam navoditi, jer hvala Bogu, kod nas, ma da i imade svakojakih nevolja, ove jošte nema. Jedno samo spominjem. Temeljna je misao njegova razlaganja u ovim riečima: „Ko hoće da štiti priestol, neka prije svega štiti oltar i domaće ognjište; ovo bo su čvrsti bedemi o koje će se razbiti valovi socijalne demokracije.“ Jest ko hoće da štiti ugled svjetske vlasti, mora štititi vjeru i ugled crkve.

Za ove je sjednice govorio još konsistorijalni savjetnik Dr. Porsch iz Breslave o položaju sv. otaca i o njegovom svećeničkom jubileju. Medju ostalim je rekao po prilici: „Sv. otac mora imati svjetsku vlast, da bude neovisan u vršenju duhovne vlasti. On mora biti slobodan iz političkih i religijosnih razloga. Sad je, istina, papstvo mogućnije i sjajnije nego li je što bilo na početku ovoga vieka. Tad ga je revolucija i korsički osvojitelj vršljao, pogazio, a sad se države u Rim obraćaju, da ih spase od prieteće revolucije. Tako je udesila providnost božja, da baš sada na smrt bolestna Europa u pomladjenom i ojačanom papstvu traži lieka protiv socijalnog prevrata i možemo se nadati, da će se razbiti revolucija o brid Petrovu.“

Na drugoj sjednici u večer 30. kolovoza bila su prisutna tri biskupa: Dr. Korum, Dr. Koppes iz Luksenburga i Dr. Vaughan iz Salforda u Englezkoj.

Razpravljao je o zadaći i svrsi kršćanske umjetnosti Frhr v. Heereman. Liepo je označio odnošaj kršćanske umjetnosti sprem Boga i religiosne ćudi ljudske, kako je već sv. Gergur V. rekao za slikarstvo: „Za to resimo slikami crkve naše, da oni, koji ne umiju pisma čitati, bar na zidovih gledaju ono, čega ne mogu iz knjiga razumjeti.“

Tad je generalni direktor Hilt iz Aachena govorio o dužnostih i odnošaju gospodara prema radnikom.

Napokon je govorio Dr. Hülskamp iz Münstera. o zabavnoj literaturi našega vremena i Dr. Hammer, koji je satiričkim tonom orisao modernu odgoju ženske mladeži. — Medju ostalim je rekao: „Moderni liberalisam ide tako daleko, da religiju označuje ne samo kao priedmet nuzgredan, već sa svim suvišan. Ali brojevi kriminalne statistike dovele su pače i „Nordd. Alg. Ztg.“ do uvjerenja, da je kod uzgajanja potrebito, da se više brine za ćudoredne elemente. To su katolici u viek znali i govorili. Čeljadi u popravilnicah ne fali u glavi, već u srcu; ne u volji, već u savjesti. Osobito je radin liberalisam na polju uzgoja ženske mladeži. Moderna odgoja da ide, kako mi je jednoć rekao prijatelj, za tim, da pripravi djevojke, kako će položiti tri izpita, izpit kulturne dame, koja znade koješta iz modernih znanosti, kemije, filosofije i t. d., izpit salonske dame, koja poznaje modu i fine manire, i napokon izpit savršene svjetske dame, koja voli bezvjerje i ćudoredje Muhamedova raja. U „naobraženoj“ su gospodji u istinu sve tri; sve su ista dama samo kao positiv, komparativ i superlativ (Veselost). Kršćanska odgoja ide nasuprot za tim, da djevojku tako odgoji, da položi izpit za valjanu kućanicu, dobru suprugu i pobožnu kršćansku majku. Liberalisam hoće pod svaku cienu, da ženu znanstveno odgoji. U njekom n. pr. zavodu za kućanstvo opredjeljeno je osam sati za organičku i anorganičku kemiju, četiri sata za fisiku. Istim pravom, kojim se veli za njemačku filosofiju, da je u njoj najbolje, da se od nje ništa ne razumije, može se i za ovu znanost reći, najbolje je što djevojke od nje ni šta ne razumiju, jer bi inače moglo nastati mnogo jada u svietu. (Veselost.) Što bi bilo, kad bi žena svome mužu doniela na stol naravoslovni zajutrak ugotovljen po njezinom kemijsko-fisičkom znanju. (Veselost) Tim ne mislimo reći, da želimo ženi zatvoriti vrata k višim znanostim. Mi samo nećemo znanosti bez vjere. Druga vrst odgoje ide samo za tim, da djevojke izvješti u finom ponašanju, da se može i

znade izticati na plesovih i koncertih. One ne uče ništa, samo se uče umjetnosti, kako će se moći što bolje zabaviti na račun savjesti. Al kamo to vodi, ako ženi pustolovje postane sveto, a ono što je sveto, trice i kučine? Takva žena tjera muža u krčme, tura ga u dug. (Odobranje). Treći bi metod ženu rado uzgojio mužkarački. A što od tog postaje? Najnedužnije bi još bile ženske djačke pijanke. (Kneipen) Vrlo mi je sumnjiva rieč „emancipacija žena.“ Od čega da se emancipiraju? Zvanje je žene ipak brak. A baš brak kao sakramenat najbolje štiti čast žene. Za to treba, da kod uzgoja žene vriedi rieč: Ime Isusovo bio vam pozdrav. Bez Isusa nema mira u svietu, u državi, kod narodâ niti u obitelji (Živahno odobravanje).

Napokon je predsjednik saobćio skupštini da je prispjela depeša od državnog tajnika sv. Otca, kardinala Rampolle, koju je skupština burnim odobravanjem primila, a glasi: „Sv. otac, čvrsto se uzdajući u Gospoda, da će u Treviru sakupljeni katolički muževi svojim svečanim kongresom vrlo blagoslovno djelovati na polju crkvenom i socijalnom, od srca šalje zaprošeni blagoslov.“

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Zagorja 8. rujna.

„Miserunt ad eos Petrum et Joanem.“ „Tunc imponebant manus super illos et accipiebant spiritum sanctum.“ Act. c. 8. V. 14, 15.

Trih netom dana boravio je u sriedini našoj presvietli gospodin biskup Franjo Gašparić, djeleći u starom vrbovačkom arhidjakonatu, kotaru tuheljskom i taborskom otajstvo sv. potvrde, koje se je u otih kotarih g. 1871. zadnji put dielilo. Presvietli djelitelj, komu bi pobok g. kateketa Kamenar, odpočme na Rozgi, zareda diljem duž Sutle, obadje sve župe i dočme upravo danas na Luki. Kako je to svet a riedak čin i doživljaj, pučanstvo se na nj svečano pripravlja, a biskupa velikom radosti i slavljem dočekuje, kud je biskup prolazio, tud mu slava vience plela. Glas zvonova sa vitieh zvonika bielih crkvica, rika mužara sa ubavieh brežuljaka, što se po zagorskom kraju izviše poput izprekidanih grimiznih oblačića na lazurnom večernjem nebu: razliega se dolom, odmnieva sa susjednih slovenskih gora. Sjenice se udaraju, slavoluci se podižu, vienci se savijaju, hladovito stienje i kameni se pilovi, zelenilom zaodievaju, barjaci se viju, narod se sgrtava, govori se drže, slava se ori, provodi se vode, kuda biskup prolazi. Dobri se biskup liepo dočekuje. Poslije svečanoga ulaza u crkvu, gdje biskup narod blagosljivljaše, odpočimlje kanonička visita umah u crkvi, koja se po tom na župničkom domu nastavljaše i dočimaše. Ranim jutrom sutra dan počimlje služba božja sv. misom, koju biskup sam služi, po misi katekizacija, gdje biskup mnogo i sam vrlo vješto i praktično izpisuje i napram potrebi nauke i opomene dieli. Iza toga sliedi sam obred sv. potvrde. Taj posao stajaše biskupa mnogo truda i puno vremena, kako su župe napučene, a potvrde jur odavno nije bilo.

Evo broja potvrdjenih u pojedinih župah:

U Rozgi 522; u Kraljevcu 576; u Klanjcu 1170; u Tuhlju 1106; na Selih 386; u Poljani 126; u Desiniću 1171; na Vinagori 850; na Taborskom 488; u Prišlinu 276; u Kostelu 574; u Pregradi 2797; u krap. Toplicah 1691; na Erpenji 706; u Trgovištu 1199; na Luki 676. Ukupno 14.314.

Poslije dovršena sveta čina, pribirali župnici k stolu okolo biskupa liepu kitu uglednih gosti, gdje se je vodila srdačna i otvorena konverzacija. Suzom na oku odpušćasmo dragoga biskupa uz riku mužara i romor zvonova iz svoga doma, te praćasmo do susjedne župe. Svačija usta puna biskupove hvale, svačije srce puno za nj ljubavi. Apoštolski muž, na apostolskom svom putu, opasao bok svoj mačem apoštolske ljubavi. Bio napram svakom pun ljubavi, blagosti i susretljivosti: on bijaše dražestan. Dragi se kamen dragim kamenjem gladi, ljubav ljubavlju radja. Tako je bilo s presvietlim g. Franjom Gašparićem. Njekim čarom dragosti osvojila si Njegova presvietlost svačije srce. Iz punoće srca neka bude ovime presvietlom gosp. biskupu na ime svećenstva, koje je susretao i pazio kakono mladju braću svoju, ko što i na ime pučanstva, komu je bio djeliteljem nebeskih dobara, topla i svesrdna hvala. Jer Vi ne potvrdiste samo mladež našu, već potvrdiste u vjeri uhvanju i ljubavi i nas. Biskupov obrednik je razborit muž i ljubezan gost. Hvalimo i kotarskim podjašprištom i kotar. predstojnikom, koji su presvietloga gosp. biskupa liepo pazili i svuda pratili.

J. K.

Viestnik.

Zagreb. (Dvadeset i petgodišnjica svećeničtva). Prošle nedjelje, dne 11. o. mj. proslavio je veleč. g. Iv. Kr. Tkalčić liepu svečanost, uspomenu onoga dana, kad je prije 25 godina zaredjen za svećenika. U 9 sati odslužio je sv. misu u crkvi sv. Ivana u Novoj Vesi, a poslije sakupio u svom domu najintimnije prijatelje svoje. Vriedni je svečar svojim znanstvenim radom na polju narodne povjesti, kojoj je sigurno mnogo privriedio, zaista zaslužio da se radujemo, što ga Gospodin ovako krepka drži. Svojim je znanstvenim radom postigao najviše priznanje, kad ga je naša akademija izabrala svojim članom; a i uzoriti nadpastir odlikovao ga imenovav ga prisjednikom duhovnoga stola.

I „Katol. List“ imade i previše razloga da mu od srca čestita, jer mu je najstariji prijatelj, koji kiti već 25 godina njegove stupce svojimi članci. Ostao mu i nadalje vjeran, a Gospodin ga još dugo uzdržao na korist knjige naše!

— Trstenjakova svečanost. Još je svim u ugodnoj uspomeni, kako su koruški Slovenci proslavili svoga Einspielera, ali i Štajerski Slovenci imadu svoga pregaoca, takodjer svećenika, župnika Davorina Trstenjaka, koji je 4. ov. mj. proslavio petdesetgodišnji jubilej svoga rada na književnom polju. Rodio se g. 1817. u župi sv. Gjurgja kod Ljutomera, 1840. stupio je u gradačko sjemenište a 1844. bio je redjen za svećenika. Od godine 1850—67. bio je učitelj vjere, povjesti, zemljopisa i slavenskog jezika u kr. gimnaziji u Mariboru. Poslije je bio župnik na raznih župah sad je u Starom trgu kod Slovenskog Graca. On je začeo raditi na literarnom polju još kao djak u Gracu. Ciene ga kao najboljega poznavaoca slovenskoga naroda i njegovih običaja; a literarne radnje njegove pohvalili su Grimm i Šafařik. Ljubav i priznanje svoje izkazali su mu mnogobrojni gostovi, a isto tako svedoče i ono 146 brzojavka i 102 pisma što ih je toga dana primio, da narod cieni svoga pregaoca. Medju ostalimi liepo mu je čestitao i biskup Strossmayer i Ljubljanski biskup Dr. Missija.

Rim. Dne 6. o. mj. prije podne bila je pod predsjedničtvom sv. otca Leona XIII. zadnja plenarna sjednica sv. sbora za obrede, da konačno odluči o čudesih, koja da su se dogodila na zagovor poznatog askete, blagopokojnog Rodrigueza iz družbe Isusovaca.

(Krštenje pogana.) Iz Mariascheina pišu Warndorfskom listu „Oesterr. Volksztg“ Bivši vojnički ataše japanskoga poslaničtva u Berlinu, Gospodin Yo Kasiwa Murn primljen je 29. pr. mj. u hodočastnoj crkvi u Mariascheinu obredom sv. krsta u krilo sv. crkve katoličke. Kršteniku teče 38. godina vieka njegova. Za dvoikratnoga boravka svoga u Europi proputovao je Francezku, Švicarsku, Belgiju, Englezku i Njemačku, a u potonjih je dvih zemljah stekao svoju vojničku naobrazbu. Češće se sastajao s katoličkimi svećenici, a plod ovoga občenja bio je taj, da se je odrekao religije Buddhine i prigrlio kršćansku objavu i religiju. O protestantismu, koji je mogao upoznati u Japanu i Evropi, nije hotio ništa čuti. Na dan sv. Ivana Krstitelja se rodio, a na dan glavosjeka sv. Ivana primio je sv. krst, pak tako nije na krstu hotio primiti drugo ime, nego ime sv. Ivana Krstitelja.

Pariz. (Učiteljska skupštna) koja se u Parizu sastala, imade služben značaj, jer joj predsjeda činovnik ministarstva za prosvjetu. Kakav pak duh u njoj vlada, neka svjedoči ovaj ulomak iz govora njekoga gospodina Dubois-a, gradskoga pisara: „Kad se gojencem pokazuje čudestven lanac naravi, kod životinja, biljaka i ruda, uče se, da životinja crpa svoj život iz bilja, ove opet svoj život iz ruda, pak tako mi imademo ovim potonjim (rudam) zahvaliti, što imademo gibanje, misao i svjetlo. Tim je zabačena svaka lažna mudrost! Tim uništuje fisijologija sve dogme, svako praznovjerje, sve laži! Pak ove nauke hoće da označe kao pogibeljne, akoprem se crpaju iz znanosti.“ Znanost gradjana Dubois-a, nadovezuje dopisnik „Vaterlanda“, zaista na površini pliva. Ali ona pokazuje i označuje, kakva li je zakonom zajamčena neutralnost prisilnih državnih škola.

(Osvećena sablazan.) U Antverpenu u velike štuju Bl. Dj. Mariju kao zaštitnicu grada. Za to imade na mnogih kućah kip Majke Božje. U jednu se ovakvu kuću doselio nedavno njeki socijalist i otvorio u njoj krčmu. Njegova socijalistička sviest nije mogla trpjeti kipa Majke Božje, za to ga dao, da mu se naruga, omastiti crvenom masti na sablazan puka. Kad su susjedi u noći opet vratili kipu prvašnju boju, dao ga on drugi dan crno omastiti. To je razpalilo gradjane, a osobito žene, te su se prošloga petka u velikom broju sakupile pred tom kućom i osjetlivo dale oduška svojem uvriedjenom vjerskom osjećanju. Strka je bivala sve veća, ponom lupali se prozori na kući, a sam je pogrdnik ranjen. Napokon je straža morala pozvati u pomoć više momčadi, te moraju stražiti kuću. Kako je ogorčenost u gradjanstvu velika, bojati se je i novih antisocijalističkih izgreda. Pogrdnik pak će se valja da opametiti te neće vriedjati vjerskih osjećaja svojih sugradjana.

— Za sv. otca poslao je preč. g. začastni kanonik i župnik u Šišincu Harabajsa Stjepan u ime svoje i svojih župljana 10 for.; veleč. g. Benko Gjuro župnik u Vivodini 25 for.; mnog. g. Franjo Štefan kapelan u Kašini 9 for. 40 novč.

Osim toga darovao je g. Benko za prvostolnu crkvu 25 for., a za misije u Danskoj 2 for.

Knjižtvo. Ephemeris parochorum. Pod ovim je naslovom počeo 1. ožujka izlaziti mjesečno list u Rimu u latinskom jeziku, o kojem se mora reći, da je klasičan. Ne samo oblik nego i sadržina ovoga lista je izvrstna. Ciena mu je na godinu 3 franka za one zemlje, koje se u poštanskom savezu, a 4 franka za ostale. (Novac se šalje u napried pod naslovom: Libreria Aureliana Roma. Tko skupi deset predplatnika dobit će badava list.) Svrhu ovoga lista označiti ćemo najbolje tim, da navedemo ovdje poziv koji se nalazi u prvom broju, a glasi u prievodu ovako:

Župnikom i svećenikom vasionoga svieta.

Ob onom, što se dogadja pod suncem, vlada ponajviše kod umnijih ono mnienje, koje imade svoji izvor u proučavanju znanosti i umjetnosti, u množini pako ono, koje nastaje iz pripoviedanja izmišljenih bajka, a osobito iz svakdanjega čitanja novina. O tom su svi osvjedočeni, da na onom temelju dobri i umni ljudi, na ovom pako pakostni zavoditelji puka — svaki na svojoj strani i prema svojim silam kano iz izvora — oni šire istinu, ovi smrtonosni otvor. Zato je ono veliko svjetlo crkve, Lav XIII., kojega se blagodati radujemo, svojom izvanrednom brižnosti, koju imade za promicanje spasonosnih znanosti, potaknuo bolje pisce u kršćanskoj državi, da upotriebe svoj bistar um u svrhu pučkoga naučavanja.

Razmatrajuć ovo dodjosmo do zaključka, da bi bila sramota, ako bi tko odustao od borbe, gdje se bori istina s bludnjom, i gdje se u tolikoj pogibelji nalazi sreća narodâ i spas dušâ. Potaknuti od duboko učenoga sv. otca i pod njegovim nadzorom i u ime nebeskoga zaštitnika crkve sv. Josipa, laćamo se ovoga mjesečnoga djela, kojemu je svrha sliedeća:

U Rimu, odakle svjetlo izlazi, pišemo i izdajemo, a pišemo latinski da se što dalje razšire skromni plodovi rada medju sve narode. Da što veću korist postignemo, smatrali smo shodnim, da se obazremo na duhovne pastire i svećenike, kojim je povjereno, da poučavaju stado, da njim govorimo, njim dajemo hranu, dolazeću od apostolske stolice, da njom podvore narode. Posljedice tomu biti će, da će mnogo punije i jače predati pastiri pripravljene tvari znanosti, nego bi mi to učiniti uzmogli.

Djela sv. otca, njegove okružnice, govori, odluke sv. sborova i riešenja dodana sadržini prieporních stvari biti će temelj našemu djelu, što preduzimljemo. Svakomu je jasna korist zadaće. U veliko se cieni proučavanje papinskoga prava i crkvene discipline. Nu slovo zakona traži tumačenje, pa ako ovo nije jednodušno i sjegurno bude različitimi mnienji ljudi malo po malo tako poremećeno i izkvareno, da se izgubi duh i duša zakona. Pretežki ovaj posao obavljaju osobito sv. zborovi prema potrebočam vremena i stvari: košto potamne polagano oni, koji hodaju na suncu, tako će se moći nazvati oni, koji će pozorno pratiti ove primjere i neprestanom brigom ih promatrati ne samo vještaci u pravu, već pravi tumačitelji, pa će imati jasne pojmove o crkvenih običajih, redovih, dostojanstvih i dužnostih.

Neće manjkati ni vježba u ćudorednom bogoslovju glede izpoviedi, pitanja obredoslovja, onda viesti o osobitih stvarih, koje se tiču papinskoga Rima ili znamenitijih biskupa u svietu, niti svega onoga, što spada prije svega na bogoštovje i ures crkve. Pošto je pako, kako rekosmo svrha ovoga djela ponajprije za župnike udešena, te će mnogi od onih, koji podupiru predplativši se naš podhvat, zahtievati obuku o župnicih, njihovih pravih, dužnostih, to ćemo što prije započeti razglabanjem ovih stvari.

Preostaje još te, da ne odreku župnici, oko kojih koristi prema silam nastojimo, ovomu djelu pomoći. Premda je žalostno reći, ali neka se ugledaju glede sloge i medjusobne pomoći u primjer zlih, koji se bore ne samo složnim savjetom, već i podupiranjem i troškovi, da pobjede najgore nauke. Neka se dakle blagoizvole i sami predplatiti i potaknuti drugove svoje svećenike i one, koji se bave tim znanjem, da se i oni predplate. Ciena je tako malena, da ju može svak smoći.

Poduprimo i mi Hrvati prema svojim silam ovaj list, koji se nam sam svojom zadaćom tako preporuča. Najveća korist bit će po nas same, jer ćemo tako crpeći iz pravoga vrela katoličku nauku, osviestiti i usposobiti se, da ju branimo proti napadajem neprijatelja. S.

Misec Listopad na čast **Prisvetog Ruzarija Slavne Divice i Bogorodice Marije.** Priredio o. Jerko Vlahović Dominikanac. Zadar. Ciena 45 nov.

Vriedni nam je pisac poslao krasno ovo djece da ga oglasimo. Mi ovo evo činimo, te krasno djelce najtoplije preporučamo. Da se pak štovani štioci uvjere, kakvim ga pravom preporučamo, evo im kratka nacrta solidno i krasno obradjene sadržine.

U predgovoru crta pisac kratak historijski priegled ove pobožnosti (str. 3—8.) Od 11—19. daje uputu kako se moli sv. krunica. Za tim (str. 20—142.) imade za svaki dan mjeseca listopada pobožno razmatranje tajna sv. krunice po jedan primjer za izgled, molitvu i cvitak t. j. kratku nauku i uzdah.

Od str. 143—165 imade: Poglavita proštenja petnaest Marijinih obećanja bogoljubcima sv. Ružarija, 5 pjesmica na čast Mariji, litanije Lauretske, devetnica (novena) na čast bl. Dj. prisvetog Ruzarija, i molitva sv. Dominiku.

Mi niesmo dospjeli, da djelce na sitnije proučimo, ali iz onoga što smo čitali, se nadamo, da će svaku pobožnu dušu zadovoljiti, a naposeb nam svećenikom dati i za propoviedi liepa materijala. Djelce se dobije kod pisca, koji stanuje u Starom gradu na Hvaru. No javi li se više njih kod ovog urêdničtva, rado ćemo za sve naručiti.

Dobili smo ovo: „Priposlano:"

„Osa" — humoristički tobož listić — počeo je donašanjem nemoralnih i senzualnih slika njekakvi humor širiti i gojiti. Toj se misiji u Hrvatskoj ne možemo prečuditi, da je ikada u nemoralu bilo zdrava humora. Stanoviti ljudi kod nas čine se da su humoriste, a ono pod tom kabanicom širitelji su korupcije i zla moralnoga. Nu onda — otvoreno kažemo —, bolje je poštediti Hrvats'u od takova otrova, nego da nam se dosta raztrovani život još više raztače — nemoralnimi slikami.

Zgodovina svete katoličke crkve za slovensko ljudstvo, spisal Dr. Ivan Križanić kanonik u Mariboru. Medju knjigami, koje je ljetos izdalo toli znamenito družtvo sv. Mohora, nalazi se i II. svezak spomenute knjige. Kritik, kanonik Dr. Valentin Nemec, hvali djelo u Lincer Quartschr. te izrazuje želju, da što prije izadje i 3., zadnji svezak. — U ovomu je svezku obradje srednji viek.

Urednička dopisnica.

G. Št. ubilježili smo odmah priposlanu svotu za sv. Otca, a samo zaboravili javiti.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 38. U Zagrebu, 22. rujna 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Antimaterijalistička studija.

(Konac.)

Zastupnici materijalisma tvrde, no niesu dokazali, da je sviest i samosviest samo premetanje moždjana, djelovanje živaca i molekularno gibanje. Cabanis tvrdi sans gêne, da su moždjani opredjeljeni kao poseban organ, da duševne pojave, n. pr. misao, onako proizvedu, kao što želudac proizvodi probavu. Hrana dodje u želudac, tako veli, i izlazi iz njega s novimi svojstvi. Želudac ju je probavio. Ovako dodju, tvrdi isti Cabanis, i utisci putem živaca do moždjana. Ovi premeću utiske, te ove, pretvorene u ideje, odlučuju od sebe. Može se dakle reći: da se u moždjanih dovršuje probava utisaka, i da se organičkim odlučivanjem proizvedu misli. (Cabanis, Rapport du phys. e du moral etc. tom. I. p. 152.) Nu isti Cabanis je u listu, koji je poslije njegove smrti došao u javnost, izjavio: da je duša netvarna, jer je rekao: „Duša nije posljedak djelatnosti naših nižjih sila, nego je ona sobstvenost i pravo biće, koje utiče na organe, da ovi ono proizvedu, na što su opredieljeni. (Lettre à M. F. cf. Revue Française. Decembre 1838. Sravni J. B. Meyer, Kant's Psychologie 1870., str. 260. i Zeitschrift für Philosophie und philos." Kritik. 1857.).

Vogtova cinička izjava: da moždjani odlučuju misli, kao bubrezi mokraću i jetra žuć, nije drugo, nego opetovanje Cabanisove stavke, a nije ni najmanje znanstveno dokazivanje u prilog materijalismu.

Kad promatramo, da je sviest od velike važnosti za ukupni duševni život i za psihologiju, mogli bi bili predpostaviti, da će zastupnici materijalisma barem u ovoj stožernoj točki psihologičkih iztraživanja nastojati, da dokažu: da se u ovoj glavnoj stvari fisiologičko iztraživanje povoljno izjavljuje za materijalisam Ali toga učinili nisu, jer nisu bili kadri učiniti. Oni dobro znadu, da se vještaci u fisiologiji, počamši od Ivana Müllera, i Rudolfa Wagnera, do Bischoffa, Volkmanna, i istoga Ludwiga, jednoglasno izjavljaju: da fisiologija još ne može razjasniti mogućnost duševnih funkcijâ uslied djelatnosti živaca.

Samo jedan jedini izmedju pristaša materijalisma, naime H. Czolbe, je pokušao dokazati: da se sviest i samosviest na fisiologičke pojave u organizmu osniva, i to u svojoj knjizi: „Neue Darstellung des Sensualismus 1855. „Die Enstehung" des Selbstbewustseins 1856. str. 71. Ali isti Czolbe ostavio je kasnije svoje materijalističko stanovište, te se je izjavio, da uvidja: da se iz tvari nedaju izvadjati osjećanja i ćućenja. („die Grenzen und der Ursprung der menschlichen Erkenntniss im Gegensatz zu Kant und Hegel" 1865.).

Iz samosviesti navodimo protiv materijalisma osobito ovo: da je svaki pojedini čovjek, koji ima samosviest, osvjedočen, da nije u njem drugo biće sada, koje si je samosviestno, nego li prije 5. ili 8. godina.

Onaj čovjek, koj je sada u zreloj muževnoj dobi, zna da je gledom na svoj Ego onaj isti, koj je bio, kad se je kao veselo diete s drugimi natrkivao. Nu naši moždjani kao i cieli naš organisam podvrgnuti su trajnoj promjeni i obnovi. Flourens je to evidentno na kostih dokazao. Kosti, koža, meso i živci te moždjani, što ih sada imamo, su sasvim drugo, nego li ono, što je bilo prije njekoliko godina naša svojina; a na pose je gledom na moždjane, fisiologično dokazano, da su po izminuću svake sedme godine podpuno obnovljeni. Ali kad se stvar tako ima, pitamo: kako si materijalisam tumači identičnost naše samosviesti, i naše osobe, obzirom na trajnu promjenu i obnovu u na-

šem organizmu i na pose u naših moždjanih? Kako se može tvrditi, da su moždjani duša, kad je ova uviek jedna te ista, (kako nas uči samosviest), moždjani pako su podvrgnuti trajnoj promjeni i obnovi?

Na ovo pitanje odgovara, istina je, materijalisam, kad tvrdi, da se ne promjeni sve u živućem tiela; da je naime u moždjanih nješto, što je nepromjenljivo, odkuda se tumači identičnost naše samosviesti i naša osobna identičnost. Nu mi na ovo opazujemo, da budući materijalisam jedino zato neće da prizna dušu, jer veli: da se ona ne može njušiti, kušati, vidjeti, mjeriti i vagati, možemo i mi istim pravom, ako ne većim, ne priznavati **o n o n j e š t o**, glede česa zastupnici materijalisma tvrde: da se u moždjanih ne promjeni, i što **M a y e r** nazivlje **f a c u l t a s o c c u l t a**; jer nitko nije „**o n o n j e š t o**“ vidio, njušio i kušao.

Osim toga opazujemo na „ono nješto“ što ostaje uslied tvrdnje materijalisma u moždjanih nepromjenljivo, da je ono ili tvar, ili nije tvar. Ako je tvar, morao bi materijalisam dopustiti nepromjenljivost tvari; nu on uviek govori o trajnoj promjeni i obnovi materije i o „Kreislauf des Lebens.“ I zbilja nepromjenljive tvari nema i glede toga se slažu jur od davna eksaktni iztražitelji prirode.

Kad bi pak i dopustili: da je „**o n o n j e š t o**“ tvar, morali bi onda priznavati, da je ista ili organička ili neorganička tvar. Ako je organička tvar, pitamo: kako bi se ista mogla izmaknuti zakonu hranjenja i zamjeni svojih čestí, dakle gibanja? i kako bi ona mogla biti, budući podvrgnuta gibanju, nepromjenljiva? Ako bi pako dopustili, da je „**o n o n j e š t o**“ neorganička tvar; dopustili bi onda ono, što niti materijalisam ne dopušta, jer on naročito uči: da su duševne funkcije jedino sa organičkom materijom spojene. Morali bi dakle doći do zaključka, da „**o n o n j e š t o**“ što ostaje uslied tvrdnje materijalisma u moždjanih nepromjenljivo, nepripada niti organičkoj, niti neorganičkoj tvari, da je dakle nješto, što se izmaknulo iskustvu, i čemu je moći prigovarati onako, kao što materijalisam prigovara duši. Nu izvan svake je sumnje, da oni razborito sude, koji kao zastupnici prave filosofije netvarni princip primaju za samosviest i njezinu identičnost.

Jur iz dosada rečenog se dovoljno vidi, da u materijalismu ima mnogo samovoljnih, smjelih tvrdnja, ali nedovoljnih ili nikakovih dokaza.

Materijalisam niječe bitnost duha, ali time nam uzima vjeru u Boga. Jer sa osvjedočenjem o bitnosti duha stoji jedino ta vjera. Bez vjere pak u Boga smo nesretni, jer onda „nemamo izvan ove tvrde zemlje (kako liepo opazuje uzoriti g. kardinal naš nadpastir u svojoj korizmenoj okružnici od godine tekuće 1887.) koju nogom gazimo, ništa, kamo bi svoje suzne oči svratili, komu svoje žalostno srdce odkrili, gdje bi utjehu našli i svoje rane iziečili.“ „Stranom zlobna kleveta, stranom neznanje i predsudie su krive“ nastavlja isti naš uzoriti gospodin nadbiskup, „da nas kršćane, našu svetu vjeru i njezine božanske istine proglasuju glavnim neprijateljem napredka. Ali pravomu napredku ima biti temelj i izhodište Bog stvoritelj svieta, koji ravna svojom neizmjernom mudrostju i dobrotom sve stvorove, te je čovjeku nadahnuo neumrlu dušu.

O žalostna napredka, kad čovjek na putu izgubi isto ime božje te mu utrne ista sviest neumrle duše. U čem će napredovati? kakve će uzore sliediti? koje ciljeve iztaknuti? Sve želje, sve nade, sva sreća i blaženstvo stegnuto je na ovu tvrdu zemlju, koja se čovječjim znojem i krvlju natapa i koja čovjeka podpuno zadovoljiti, ni usrećiti ga nikako ne može.“

. . . a.

Kako se sastavlja zapisnik kod prediztrage.

(Konac.)

O zapisniku, koji se sastavlja nakon saslušanja svjedoka, daje gradjanski parbeni postupnik ovaj naputak. O svakom saslušanju svjedoka ima se sastaviti zapisnik, (u kojemu se upišu u kratko stavljena pitanja i to u koliko je moguće istimi izrazi, koji su se rabili; preslušani imade pravo odgovor kazivati u pero perovodji, ako se ne služi tim pravom, imade sudac glasno, da prisutni čuju, odgovor u pero kazivati) i saslušanomu svjedoku izjava, kako je uvrštena u zapisnik razgovjetno pročitati (ili na zahtjev dati mu, da ju pročita, u zapisniku valja iztaknuti, da je svjedoku njegova izjava pročitana ili mu je dano, da ju pročita te da ju odobrava). Učinjene tom prigodom opazke valja naknadno u zapisnik uvrstiti, ali ne smije se ništa mienjati na onom, što je u zapisniku upisano, zapisnik neka svi prisutni podpišu na kraju (iztražni povjerenik i perovodja), a saslušani neka svaki arak podpiše resp. podkriža. Ako saslušani ne umije pisati, neka u prisutnosti dvojice svjedoka postavi svoj križ, što imadu oba svjedoka svojim podpisom potvrditi.

O preslušivanju svjedoka sastavlja se zapisnik tako, da iztražni sudac navode svjedokove perovodji kazuje u pero. Iztražni sudac neka koliko može, rabi rieči i izraze svjedokove dapače i onda, ako svjedok rabi provincijalisme, jer se njima često mnienje svjedokovo bolje

izražuje nego li književnim jezikom. Usuprot dozvoljeno je sudcu iztražitelju, da nesuvislo pripoviedanje svjedokovo diktira onako, kako je u savezu. Pri tom neka rabi jednostavan, jasan štil, neka se kloni dugih perijoda i čestih umetaka (Zwischensatz), da i manje naobražen svjedok uzmogne razumjeti, kad mu se zapisnik pročita, te da ne odobri česa, što se protivi njegovoj izjavi. U zapisnik ne imadu se uvrstiti samo izjave svjedokove, već sve, što se je na njegovom ponašanju neobična opazilo; takove opazke velike su vriednosti kod suočivanja svjedokâ.

Zapisnik valja polagano i razgovjetno čitati, da svjedok uzmogne razumjeti, što se čita, a kod odlučujućih izjava valja ga naročito još pitati, da li je njegova izjava dobro shvaćena. Zahtieva li svjedok, da mu se koje mjesto još jedan put pročita, valja njegovom zahtjevu udovoljiti i dotično mjesto čim razgovjetnije pročitati. dok ga svjedok podpuno shvati i odobri. Sudac iztražitelj ne smije biti neuztrpljiv ili osoran, da ne zastraši svjedoka, pa da on ne odobri onoga, što bi inače zanijekao.

Kad preslušanik ne će da podpiše zapisnik, valja to spomenuti i navesti uzrok, zašto se krati to učiniti. Na onom, što je upisano, ne smije se ništa bitna izbrisati, promieniti ili što dodati. Prekrižano mjesto valja da bude čitljivo. Bitne promjene ili izpravci, koje preslušani naknadno dodaje, imadu se u zapisnik uvrstiti, ali sa strane ili na svršetku, i one imadu biti odobrene i podpisane dotično podkrižane. Ako zapisnik zaprema više araka, imadu se arci vrpcom sašiti a okrajak vrpce pričvrstiti uredovnim pečatom tako, da se nijedan arak ne može izvaditi a da se ne ozliedi uredovni pečat.

Primjerak zapisnika sastavljenoga prigodom preslušivanja svjedokâ:

Zapisnik

sastavljen kod . . . . povodom . . . .

Prisutni:

Iztražni povjerenik: N.

Perovodja: N.

Početak u 10 sati jutrom.

Svjedok bude opomenut, da na stavljena pitanja po savjesti odgovori tako, da uzmogne odgovor, ako bude potrebno i prisegom potvrditi.

1) Kako se zovete? — N. 2) Koliko vam je godina? — 25. 3) Gdje ste rodjeni? — U N. 4) Koje ste vjere? — Rimokat. 5) Jeste li oženjeni ili neoženjeni? — (Ne) oženjeni. 6) Što ste? — trgovac. 7) Gdje stanujete? — Stanujem u N. br. itd.

Zatim sliede posebna pitanja, a na kraju. Iza pročitanoga zapisnika bude svjedok upitan: Je li vaša izjava pravo ubilježena? Imadete li što promieniti ili dodati? Moja je izjava dobro ubilježena, niti imadem što promieniti ili dodati (ili imadem još dodati). N. N.

Odobreno od svjedoka i podpisano.

N. N. Iztražni povjerenik.

N. N. porovodja.

„Uspjeh prediztrage valja podnesti ženitbenomu sudu, koji će izdati naloge o onom, što će mu se možda još činiti potrebno.“ [1]) Ako je ženitbeni sud naložio povjereniku, da naknadno još što izpita, imade povjerenik prijaviti ženitbenomu sudu uspjeh.

Posljedica razstave od stola i postelje.

Supruzi, kojim je ženitbeni sud dozvolio razstavu od stola i postelje, ne moraju više zajedno stanovati, ta bo je dužnost ukinuta dozvoljenom razstavom, ali ženitbeni vez ostaje nerazrješen, stoga valja da jedan drugomu čuva bračnu vjernost, i nije im slobodno sklopiti nove ženitbe, jer „*licet separentur, semper tamen conjuges erunt.*“ [2])

Ako je u mješovitih ženitbah ženitbeni sud nekatoličke stranke izrekao, da se ženitbeni vez razkida, tad ova osuda imade za katoličku stranku, što se tiče zajedničkoga življenja, moć doživotne razstave od stola i postelje; u protivnom slučaju, ako je katolički ženitbeni sud izrekao doživotnu razstavu od stola i postelje, može nekatolička stranka na temelju ove osude tražiti u svoga ženitbenoga suda, da se razkine ženitbeni vez. No ne može sklopiti prije nove ženitbe, dok njezin ženitbeni sud ne izrekne, da se ženitbeni vez razkida. [3]) Razstavljena supruga gubi pravo na pristojno izdržavanje, ako je radi njezine krivnje izrečena razstava. Pravo na pristojno uzdržavanje ima samo onda, ako nije razstava izrečena radi njezine krivnje, ili ako je izrečena radi krivnje obojice, pa joj sud uvaživ sve prilike dosudi pravo na pristojno uzdržavanje. Ako je razstava izrečena radi njezine krivnje, tad može tražiti samo toliko, koliko joj je potrebno za uzdržavanje. Muž može tražiti od žene samo toliko, koliko mu je neobhodno nuždno za uzdržavanje, i to samo onda, ako je žena bogata a on je nesposoban, da si što privriedi.

Ako nije nijedan od ženitbenih drugova dao povod razstavi, ili ako su oba dala povod, tad može svaki od njih tražiti, da se ukinu ženitbeni ugovori. Ako je samo jedna stranka dala povod razstavi, tad može nevina stranka zahtievati, da ženitbeni ugovor ili nadalje ostane u kreposti ili da se ukine. „Pošto bude osuda na razstavu izrečena, neka sudac pokuša, da nagodom izravna razpre, koje nastanu o razlučivanju imovine i inih tražbinah. Ako se stranke ne dadu sklonuti na nagodu, ima ih sudac uputiti na uredni postupak, supruzi i djeci imade se medjutim odmjeriti pristojno uzdržavanje, ili produljiti odredjena ustanova, dok parnica ne bude dovršena.“ [4]) — „Zakoniti drug, razstavljen po svojoj krivini, ne ima prava ni na na-

[1]) Naputak §. 142.

[2]) c. 2. de divort. (4. 19.)

[3]) §§. 66—68. gradj. žen. zak.

[4]) §. 63. gradj. ženitb. zak.

sljedstvo, ni na ikakav dio nasljedstva druga svojega"[1]), a činovnička udova, ako je radi njezine krivnje izrečena razstava, gubi pravo na mirovinu.[2])

Sve ove navedene posljedice zakonite razstave od stola i postelje, prestaju, ako se razstavljeni supruzi opet sjedine, što mogu učiniti u svako doba, samo valja, da o tom duhovni sud obaviesti nadležni sud ženitbenih drugova.[3]) O mješovitih ženitbah odredjuje zakon sliedeće; „Ako se žele ženitbeni drugovi, pošto je ženitbeni sud nekatoličke stranke izrekao razpust, opet sjediniti, valja da svoju odluku prijave ženitbenomu sudu katoličke stranke, i da izhode od ženitbenoga suda, koji je bio izrekao razpust, da ukine svoju osudu. Čim to bude učinjeno, vriede opet sve gradjanske posljedice ženitbe; samo ženitbeni ugovori ne vriede više. O sjedinjenju valja obaviestiti redovitoga sudca."[4])

Nevina stranka može uviek, akprem bješe razstava sudbeno izrečena, zahtievati, da se uzpostavi ženitbena zajednica[5]), ali u slučaju, ako je razstava izrečena radi preljuba samo onda, ako je krivac činio pokoru;[6]) onaj pak, koji je dao povod razstavi preljubom, može samo onda zahtievati, da se uzpostavi ženitbena zajednica, ako je nevina stranka kasnije isti grieh učinila.

Dr. F. Belaj.

XXXIV. obća skupština njemačkih katolika u Treviru.

(Konac.)

Treću je javnu sjednicu otvorio Frhr. Dr. v. Gruben iz Regensburga, te je razpravljao o tom, kako država hoće da sa svim u svoje ruke uzme njegu bolestnika i siromaka. Odkako se država ponima onako, kako su ju filosofi konstruirali po staropoganskih načelih, imade država biti jedini skrbnik za sve svoje gradjane, koji za sve misli i radi, tako da pojedincem ne preostaje drugo, već da na zapovied otvaraju kese i pušku bacaju na ramena. Ako na ovom stanovištu država hoće da i njegu bolestnih i siromašnih uzme sa svim u svoje ruke, onda će to ona moći samo tako izvesti, da ustroji bolnice i ubožnice, u kojih će policajni vojnici i plaćene služkinje obavljati dvorbu. Kamo to vodi pokazalo se u Parizu prošle godine. Za to njemački katolici toga neće dopustiti.

Poslanik Dr. Lieber liepo je razpravljao o zadaći i djelovanju redova katoličkih. Samo kat. redovi, ovaj cviet kršćanstva, mogu ogorčena srca proletaraca orositi balsamom umirenja. Svi priznavaju znamenitost redova za civilizaciju u prošlih vjekovih, ali na žalost ne za sadašnjost. . . Hoćemo li izliečiti socijalne rane našega vremena, moraju se povratiti svi redovi, svi bez iznimke i Jesuite. (Burno odobravanje).

Glavni redaktor „kol. Volksztg." Dr. Cardanus slavio je uspomenu 50 godišnjice kako je zatvoren nadbiskup kolonjski, Clemens August Droste v. Vischering (20. stud. 1837.) Ime je njegovo program, program borbe za prava crkve katoličke. Zadnji je govorio župnik Lehnen o školi t. j. pobijao je podpuno i jedino gospodstvo države u školi.

Sliedećega je dana (1. o. mj) u 11 sati prije podne držana 4. i zadnja javna sjednica. Najprije je javio predsjednik, da je njeki dobrotvor darovao 1000 maraka za družtva radnička i sv. Vinka. Za tim je govorio Nacke o dužnostih čovjeka katolika, a biskup Dr. Koppes zahvalio se skupštini. Napokon se uz gromorno odobravanje skupštine popeo na govornicu sjedi vodja katolika Windthorst. On je u svojem govoru podao podpunu sliku nastojanja i rada njemačkih katolika, te ćemo iz njegova govora nješto više spomenuti. Najprije zahvalivši se na odlikovanju, koje mu je skupština opetovano izkazala, konstatuje, koliko ga radnje, što ovaj sastanak katolika tako izrazito odgovara na pitanje protivnika: e da li centrumska frakcija još živi, e da li još imade korjena u narodu, e da li je stari Windhorst već odklonjen?

Iza toga zahvaljuje toplim riečima nazočnim biskupom. „Njihov primjer", reče, „donieti će ploda, i ja mislim, da će njihova prisutnost pomoći razbiti ilusije njekih ljudi, koji misle, da je sad vrieme, kad se može svakim kopljem u grm, kad nemamo drugoga posla, nego da se radujemo onomu što smo izvojštili." Ilusija je misliti da je već sve uredjeno." Za tim odobrava izraz, kojim je predsjednik grof Ballestrem označio prilike njemačkih katolika, kad ih je nazvao preliminarni ugovor s primirjem i demarkacijonalnom linijom. Spominje on i ono, što su Niemci katolici već izvojštili, te hvali svim koji su tomu pripomogli. „U prvom redu", veli, treba da zahvalimo njegovoj svetosti papi Leonu XIII, koji je neumorno nastojao, da se polući mir, koji nije prestao od početka svoga pontifikata stavljati novih priedloga. Trebam samo spomenuti dogovaranja, koja je vodio Mazella, onda ona, koja je u novije vrieme vodio Jacobini iz Beča i Rima; ona mnoga dopisivanja, koja je sv. Otac vlastoručno u Berlin upravljao; a mislim da neću biti nečedan, ako spomenem i molitve, u kojih se je on toli revno i srdačno sjećao njemačkih katolika. Uvjeravalo me, da su našli sv. otca za znamenitog časa dogovaranja još u ponoći na koljenima u njegovoj ložnici, pak kad se je trudila okolina, da sazna, koji li je bio priedmet njegove molitve, odvrati: Bili su njemački katolici za koje sam molio. Moja gospodo, prevelika je utjeha znati, da ovakav otac sjedi na Petrovoj stolici."

Za tim spominje jednodušnu borbu i nastojanje njemačkog episkopata, svećenstva i puka. Ovu točku za-

---

[1]) §. 759. a. gradj. zak.
[2]) Dvorski dekret od 5. listop. 1830.
[3]) §. 65. gradj. ženitb. zak.
[4]) §. 72. gradj. ženitb. zak.
[5]) R. J. 61. in VI.
[6]) c. 4—8. C. 32. q. 1.

vršuje riečima: „Meni se čini, da će episkopat, svećenstvo i puk, podpuno i u svem ujedinjeni, pod vodstvom sv. Otca, biti nesavladivi, kao do sad što su bili. Moja gospodo, izrično sam napomenuo, da smo učinili znamenit korak miru, ali samog mira jošte nema. Jer se pak smije nadati, da još traje dobra volja, kojom se je ovo postiglo, i kod vlade i kod sv. otca, mislim da će se još i drugo postići.“

Od onih stvari, za koje se još valja boriti, spominje na prvom mjestu pitanja o pravu prigovora sa strane države kod namještenja svećenstva. „Štogod još obstoji od majskih zakona na uštrb crkve, treba da se dokine. Status quo ante je cilj borbe. U pitanju prigovora još se vode dogovori, i kako se čini, možemo se nadati, da se vode s uspjehom. Ovaj bi uspjeh imao biti u tom, da država ne bi smjela prigovorati namještenju svećenika radi ni kojega čina, koji izvodi svećenik vršeći ili svoju duhovnu službu ili gradjansko koje pravo. Vi ćete shvatiti, kako bi znamenita bila ova koncesija, kad bi ona bila u život uvedena. Onda bi nestalo mnogih neprilika, koje su se dogadjale poslije kako je proglašen crkveni zakon, onda ne bismo više doživili iztraga, kako je ovaj ili onaj svećenik glasovao kod zadnjih izbora.“

Kako je brzojav ovih dana javio, imalo bi se ovo zaista skoro i izpuniti. (Op. ur.)

U velike je hvalio zasluge katoličke štampe. „Više puta, govoraša, morao sam čuti tužbe i prigovaranja radi ovog ili onog članka novinskoga. Ali oni, koji prigovaraju, ne pomišljaju, težkoće ni brzinu kojom se često mora raditi, pak bi za to valjalo biti jako na oprezu s prigovori. Dalje je govorio, o tom kako se je bujno razvila periodička štampa i kako uspjeva, da bi skoro valjalo na to pomišljati, da se broj listova stegne, kako bi se sile što više koncentrovale.„

Mislim, da mi se neće zamjeriti, što ne mogu ovdje zašutiti naših prilika. U velikoj našoj biskupiji jedini je ovaj list, kojemu je svrha i zadaća, da zastupa interese crkve. Tu ne treba tek pomišljati, kako da se koncentruju sile, pak što biva? Samo urednik i najbliži prijatelju njegovi znadu borbu i neprilike uredničke. Pak se još govori i piše, kako bi valjalo kat. dnevnik ustrojiti. Jest valjalo bi, i koristno bi bilo, ali se neka najprije pokaže, da se ovaj maleni list može bez težkoća izdavati. Medjutim o tom drugom zgodom i na drugom mjestu.

Osobito je pohvalio vanredno nastojanje druge literature za obranu interesa crkvenih. Imenice nastojanje Görresova družtva, i osobito historijska iztraživanja i djela Janssena i Ono Kloppa. Za Janssenovu poviest veli: Janssenovo je djelo po mojem osvjedočenju, najzaslužnija knjiga od svih, što su ovoga stoljeća tiskane, a naklada u 21 tisuća iztisaka dokazuje, da se to i priznaje.

Medju najznamenitija pitanja, za koja se još valja boriti, da se rieše u duhu kat. crkve, ubraja Dr. Windthorst pitanje školsko. „Tako dugo“ veli, „dok se u našoj Njemačkoj ne promjene školske prilike, u napried velim, biti će nemoguće uzčuvati pravu crkvenu misao, pravu religiju. To priznavaju očito i protivnici naši; i za crkveno-političkih razprava, koje se u Berlinu vode, naglašuje se na utjehu protivnika naših: „Imadete jošte školu, škola je stvar države, ovim pak će se državnim zavodom moći sve polučiti, što god se bude htjelo polučiti“ a ko će posumnjati, da oni, koji ovako govore, zaista ovako i misle? . . . oni rade po svom uvjerenju. Ali ovo je baš glavna stvar: mi ne možemo dopustiti, da jedino protivnici naši u školi gospodare, kako sada biva. Čitajte njihove razprave: gdje se tri ovakva visoka školnika sastanu, možemo biti uvjereni, da se nješto protiv nas snuje. Status quo ante je i u ovoj stvari cilj nastojanja našega. . . Sad je crkva iz škole izključena, a djelovanje u školi, koje joj se jošte dopušta, smatra se sa strane države puka koncesija, milost: ovo je protiv svakoga prava, jer školu je crkva uzgojila, a sad, kad je ponarasla, bacaju je iz škole. Škola pripada crkvi, i prije svega roditeljem, pak ipak roditelji nemaju kod postavljanja i nadziranja učitelja ni kakva upliva. Ovo je provedeno oko 70tih godina zakonom o nadziranju škole, i ovaj je zakon plod kulturnog boja. Ovaj zakon o nadziranju škole mora se prije svega dokinuti. Znadem, da će nas radi toga mnogo napadati, jer je od svih učitelja bar 70 po sto mojih protivnika. Ali i u crkvenom je pitanju bilo zlo, pak smo ipak nješto polučili, a i ovo ćemo polučiti, ako ostanemo strpljivi i uztrajni u borbi, jer pravo roditelja mora pobjediti i ja mislim, da još niesu mrtvi nesvrzivi školski nadzornici — kako sam jednoć nazvao žene naše — pak da će one svom eneržijom tražiti od svojih muževa, da uznastoje oko toga, da škola postane crkvena, kao što je bila prije.

Ovo je cilj, borba će biti duga, ali prvo što moramo tražiti jest to, da se nauka vjere opet preda izključivo crkvi. Završujući govor o emancipaciji škole reče: „Ali neka ne misle ljudi, da hoteći ovo postići kanimo manje učiti nego li drugi sugradjani naši. Ne, gospodo moja, niko nije jače osvjedočen, nego li ja što sam osvjedočen, da mora svaki katolik na svom mjestu mnogo više tvoriti i raditi od svojih bližnjih, koji su članovi druge crkve, jer katolici ne nalaze u gradjanskom životu onoga pomaganja, promicanja, koje nalaze članovi drugih crkava u svakoj struci, na svakom mjestu.“

Na ovo je odmah nadovezao opomenu djakon katoličkim na rad i na molitvu, jer bez molitve ni rad ne pomaže ništa.

Za tim je toplim riečima preporučivao družtva za misije, i ona koja se brinu za izseljenike, te napokon ono družtvo, koje si je postavilo za zadaću, da spasonosno upliva na razvoj socijalnoga, radničkoga pitanja, družtvo „Arbeiterwohl.“

Svršio je svoj govor zanosno spominjući sv. otca Leona XIII. i njegovo robstvo, koje da mora zamjeniti teritorijalna neovisnost, ali za to treba da katolici svega svieta podižu svoje glasove; za tim uznositu svečanost, svećenički na ime jubilej sv. otca, kojim hoće katolici svih naroda, da svemu svietu zasvjedoče svoju nepokolebivu vjernost sv. stolici.

Ova ma i mršava slika rada i nastojanja njemačkih katolika, pokazuje nam bar sjenu njihove vrline, njihova osvjedočenja i mučeničtva. Ako sebe omjerimo o ovu mršavu sliku, kako smo maleni i u onom, u čem bi mogli a i morali s njimi se natjecati. Njeke smo prilike imenice iztakli, a mnogim će se čitatelji i sami domisliti. Crpajmo snage i odlučnosti iz njihova primjera, a naša je želja, da se do godine nadje ko god, koji će iz bliza promatrati rad XXXV. generalne skupštine, koja se imade sastati u Deggendorfu u Bavarskoj.

Dogadjaj iz misionarskoga života.

Pripoviedao mi misionar ovaj zanimivi dogadjaj. Bile misije u N. Puk vrvio u velikom broju miriti se s Bogom i spasiti svoju dušu, samo jedan bogati posjednik ne htjede ni kako u crkvu ili na propoviedi. Duboko ranilo to župnika onoga mjesta, pa će se izjadati misionaru: Gospodine, svaka vam čast, a dragomu Bogu na misionarskoj milosti i narodnomu obraćenju svaka hvala. Puk se — kako vidite — velebrojno i hvale vriedno odazivlje pozivu misije, samo mi jedna duša moje župe ostaje okorjela, i neće k Bogu na pomirenje. Jest to jedan bogati posjednik, koj je inače bio nabožan kršćanin, dok mu življaše žena, ali odkad obudovi — pusti se u svaku pakost, i neće nikako k Bogu. Ne samo to, već psuje prieko crkve i svećenika, te truje svojim bezvjerjem bezazleni moj ostali puk, koj je više manje od njega odvisan, jer trguje u velike s blagom. — Slušao župnika misionar, pa primjeti: žalostno, al istinito, nu ništa nova. Pustite stvar meni u ruke, pomoći božjom ja ću ga privesti Bogu. — Nije nade — nastavi župnik — jer mi smo okolišni svećenici pokusili jurve sve moguće, ali uzalud nam sav trud i napor. Pače što više uperismo, da ga k Bogu okrenemo, on sve to gori i tvrdji, a danas neda ni blizu svećeniku u svoj stan.

Uzdajmo se u Gospodina —, i viditi ćete, da ću ga predobiti. Odzvonilo pô dne, doručala u župnom stanu gospoda, a moj misionar se digne i da nikomu neprogovori rieči, ode tobož na svoj posao. Da ga nitko ne opazi, preodjene se u proste seljačke oprave — i ravno udari put kuće rečenoga posjednika. Nazvav mu Boga, posjedne se i razpre govor, da bi želio kupiti par dobrih volova. Stala se ona dva pogadjati, i kako su pregledali volove, te pogadjali se sjedeć pred kućnimi vrati, narod je velebrojno polazio u crkvu mimo iste kuće, jer već je bilo prvi put odzvonilo k popoldašnjoj misionarskoj propoviedi. Kao da on o tomu ništa ne zna, upita posjednika, što li je to, da narod u tolikom broju mimo polazi. — Ne pitajte me — odgovori mu posjednik — njekakve su kod nas ovdje misije, njekakvi ježuvani varaju tužni narod i straše ga s vragom i paklom, a narod sliep i neuk vrvi kao mrav na te njihove propoviedi. — Toga ja jošte u mojem životu ne čuh — pridoda naš čovjek u seljačkoj opravi — pa bi želio, da bi pošli i mi dva tamo, da vidimo i čujemo, što tu biva, a onda da budemo znali dalje se ravnati. Uz put pako nastaviti ćemo svoju pogodbu. Posjednik ne bijaše dakako tomu voljan, nu da ne odbije od sebe kupca, privoli mu izpuniti želju i podjoše. Ako nam ne bude s volje ostati dugo u crkvi — nastavi naš kupac —, možemo i tako iz crkve otići, kad nas je volja, a u to zazvoni drugo zvono — na pobožnost. Stupiše u crkvu i sjedoše se u jednu klupu čekajući, da propovjed započme. Naroda se u crkvi sve to više skupljalo, što ova dva njekim začudjenjem motriše. Na jednom uzvrpolji se naš tobožnji kupac, pa kao da mu nješto dunu u glava — prišapne posjedniku: dragi gospodine, zaboravio sam nješto kod kuće, ostanite ovdje, evo mene odmah, a znate, da volovi moraju biti moji. Dobro — reče mu posjednik, — samo se paštite. Ne prodje ni deset časaka, posjednik sjedaše zadubljen u svoju trgovinu, ali zazvoni zvonce, te misionar pristupi k žrtveniku, a zatim pope se na propovjedaonicu. Posjednik ga gleda, i ne vjeruje svojima očima. Zar nije taj — moj kupac? — Ta za ime božje — jest — on —, ali nije moguće, da nije onomu samo sličan? Ovako razpravljajuć u sebi motrijaše ne prestano misionara, a ovaj opet naperio svoje oči u njega sipajući svete rieči kao striele na posjednika. Do brza kosnuše mu se srca rieči propovjednikove, i poćuti u sebi griz savjesti. Upozna, da je na krivom putu, i odluči popraviti se i obrátiti. K tomu se još misionar posluži cielom njegovom volovnom trgovinom kao slikom pogubnoga i griešnoga života, a ujedno osviesti posjednika o spasonosnosti misija. Opadoše mu konačno i zadnje ljuske sa očiju, a zamjeti bezpogriešno, da je misionar uprav njegov — onaj kupac. — Svršila se propovjed, a naš posjednik upravi ravno korake u sakristiju k misionaru, pa ogrliv ga reče: dobro je ispala naša trgovina. Dobiste me. Evo me — obraćena željom, da se ispovjedim i s Bogom pomirim. Vrativ še kući, — uvede s nova u svoju kuću kršćanski duh i život, a za sva vremena osta osobiti prijatelj s istim misionarom bez kraja zahvaljujuć Bogu na milosti i blagosti, kojom je prosvjetlio misionara na njegovo duševno obraćenje. Isto tako mjestni župnik sa svojim svećenstvom hvalijaše Gospodina, koj tolika radi svomu puku — na spas, da mu vjerni sluga misionar mogaše ponoviti rieči apoštolove: omnia omnibus factus sum, ut omnes facerem salvos. (I. Kor. 9. 22.)

Gruber.

Mjesec listopad.

I ove godine imade mjesec listopad biti osobitim načinom posvećen štovanju bl. dj. M., kao što već nekoliko godina. Dà još i više. Sv. je Otac odredio, da se blagdan sv. čisla u buduće slavi kao blagdan II. classis. Evo dotičnoga dekreta:

DECRETUM

URBIS ET ORBIS

Inter densas errorum et scelerum tenebras tamquam spes certa orituræ salutis jam fulget excitata ac reviviscens in christianis gentibus per sacri Rosarii frequentiam erga magnam Dei Parentem pietas et fiducia, quæ omni aevo Ecclesiæ ac societati præsidium fuit potentissimum ad terrenorum infernorumque hostium vires conterendas Verbum Sanctissimi Domini Nostri Leonis Papæ XIII. per Ejus Apostolicas Litteras, præsertim *Supremi Apostolatus officio* 1. Septembris MDCCCLXXXIII., ad cunctas mundi regiones prolatum, divini seminis instar cadens in terram bonam, ubique *fecit fructum centuplum*, quamvis alibi, prae nimia cordium duritie, cadens *super petrosa* et *in spinis*, hactenus conculcatum fuerit et suffocatum. Ubique terrarum fideles suis coadunati pastoribus Rosarii festa mensemque in lætitia et fervore celebrantes, a solis ortu ad occasum, pro errantium salute, pro Ecclesiæ et societatis prementibus calamitatibus, Mariam invocarunt, quæ „sicut lumen indeficiens radios evibrans misericordiæ suæ, omnibus indifferenter sese exorabilem, omnibus clementissimam præbere consuevit, omnium necessitates amplissimo quodam miseratur affectu (*S. Thomas Episcopus Valentin.*). „Neque spes confundit obtinendi victoriam ex eo maxime, quod per admirabilem Marialis Rosarii orandi ritum splendidissimus Deo exhibetur religionis cultus et plena fidei christianæ confessio. Rosarium enim cum omnia Christi Virginisque Matris mysteria suo circuitu involvat, fidem totam complectitur. Jamvero *hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra* (1. Jo. v.).

Beatissimus Pater, de his vehementer lætatus, eo enixius omnes Ecclesiæ Pastores et universos Christifideles hortatur ferventiori pietate et fiducia perseverare in inceptis, ab augustissima Regina pacis postulantes, ut qua gratia apud Deum pollet, præsentium malorum horrendam tempestatem, everso satanæ imperio, depellat, triumphatisque regionis hostibus, exagitatam Petri mysticam navem optatæ tranquillitati restituat. Ad haec, quæcumque superioribus annis, ac postremo per decretum Sacrorum Rituum Congregationis 26. Augusti 1886. de mense Octobri cælesti Reginæ a Rosario dicando, decrevit, indulsit et jussit, iterum decernit, praecipit et concedit.

Cum vero festus dies solemnitatis sacratissimi Rosarii singulari jam populorum honore et cultu agatur, qui cultus refertur ad mysteria cuncta vitæ passionis et gloriæ Jesu Christi redemptoris nostri, ejusque intemeratæ Matris; ad hanc succrescentem pietatem magis fovendam, et ad publicæ venerationis incrementum, quod jam pluribus particularibus Ecclesiis concessit, solemnitatem prædictam et officium Deiparæ a Rosario primæ Octobris Dominicæ adsignatum, ecclesiastico ritu duplici secundæ classis in universa Ecclesia in posterum celebrari mandavit, ita ut non possit transferri ad alium diem, nisi occurrente officio potioris ritus: servatis Rubricis. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

De hisce autem præsens præfatæ Sacrorum Rituum Congregationis Decretum expediri jussit. Die 11. Septembris anni MDCCCLXXXVII, Sanctissimo Mariæ Nomini sacra.

D. CARDINALIS BARTOLINIUS
S. R. C. Præfectus.

L. ✠ S.

LAURENTIUS SALVATI
S. R. C. Secretarius.

Viestnik.

(Zaklada za nagradu teoložkih radnja.) Dr. Ivan pl. Zalka, biskup u Gjuru hoteći ponukati svoje svećenstvo na što revnije proučavanje bogoslovnih nauka, predao je svomu kaptolu zakladnu glavnicu od 5400 fr., da se godišnjimi kamati nagrade dvie radnje bogoslovskih struka. Uvjeti su ovi:

1. Radnje, jednu teoretičku a drugu praktičnu, označuje teoložki profesorski kolegij. Pošto je biskupski ordinarijat tese odobrio, oglasiti će se u dijecesanskom listu.

2. Natjecati se mogu svi župnici i oni duhovni pomoćnici Gjurske biskupije, koji su već bili bar jednu godinu u duhovnoj pastvi.

3. Radnje imadu obsizati 2—3 tiskana tabaka; treba da ih ko drugi prepiše, da im prida motto i ime pisca, i tako opremljene valja da se predadu prodirektoru biskupskoga liceja.

4. Sbor teoložkih profesora odabrati će 2 censora, koji će plenarnu sjednicu izviestiti o radnjah, te će nagradu dobiti onaj, za koga bude glasovala većina profesora.

5. Nagrada iznosi za svaku radnju 100 for.; a osim toga dobiva svaki censor 25 for.

(Marija Teresija i red Isusovački.) Kad su ono židovski liberalni listovi bili digli hajku na cjelovačkoga biskupa Dra. Kahna radi toga, što kani pozvati jesuite za uzgojitelje svoga klera, pozivalo se protiv jesuita i na pobožnu caricu Mariju Teresiju, kao da je i ona željela taj red izsvoje carevine iztriebiti. „Vaterland“ je istonoljublje tih židovskih liberalac ovako popratio:

Istina je baš protivna, a to nam dokazuje pismo tadašnjega apoštolskoga nuncija na carskom dvoru u

Beču upravljeno na kardinala-tajnika u Rimu. Pismo, datirano od 24. kolovoza 1770. sliedećega je sadržaja:

„Nastojao sam medju ostalim, da vještim načinom okrenem razgovor i na važne stvari sadašnjosti, pak čujte što mi je Njezino cesarsko Veličanstvo očitovalo:“ Od kada sam ponudu, koja mi je od Bourbonaca učinjena, da s njimi sporazumno i zajednički radim odbila, nisu mi više ništa o stanju razmirice sa sv. Stolicom priobćivali, te neznam sada ništa. Nu za stvari u pogledu Isusovaca, pitali su me po mojem poslaniku u Parizu, što ja o njima mislim, a da bi rado, da im i pismeno svoje nakane saobćim.

Moj odgovor bijaše kratak na ime, da se ja pod nikakav način u sudbinu Isusovaca umiešati neću, pošto se članovi te družbe u mojih državah tako ponašaju, da se na nje nemogu potužiti, premda se Bourbonci silno u svojih državah na nje tuže.

Ovaj moj odgovor bio je od Francuza tako izkrivljen, te su zaključivali i odmah u javnosti raztrubili, kao da je i moja želja da se taj red ukine; ja sam se stoga dužnom smatrala, da kod raznih dvorova, a poglavito sardinskog, tu neistinu pobijem, i da svaku dvojbu odstranim, izjavila sam izrično, da ja bez ikakovog prigovora i smetnje izčekujem odluku sv. Otca glede sudbine Isusovaca, i ako Nj. Svetost razsudivši okolnosti crkvene odluči bud reformirati bud ukinuti taj red biti će mi svejedno, niti bi ih u slučaju reforme niti ukinuća iz moje carevine progonila.“ [1])

Godinu dana prije, 15. srpnja 1769., pisao je isti apoštolski nuncij, kardinalu Pallaviciniu, da je carica P. rektoru Teresianuma u Beču sliedeće rekla:

„Da me zapita sv. Otac, da li sam zadovoljna sa Isusovci, to bih mu isto odgovorila, što sam odgovorila i pokojnomu Papi, na ime, da ne imam nikakova uzroka potužiti se na Isusovce, koji se nalaze u mojem carstvu. Ako bi joj sv. Otac medjutim izjavio, da ga okolnosti sile te da će taj red ukinuti, odgovorila bi mu neka učini i odluči kako nuždnim smatra, a ona da je pripravna vazda odlukam vrhovne glave crkve pokoriti se.[2])

Kako je pobožna carica ovdje očitovala tako je kašnje i radila, kada je papinskim Breveom od 21. srpnja 1773. red Isusovački i sbilja ukinut; bez prigovora pokorila se je odluki Papinskoj, breve bude u cieloj carevini razglašen, nu zato ipak nije dopustila, da se Isusovci progone, dapače nalazimo uskoro ovelik broj austrijskih Ex-Jesuita na odličnih crkvenih i svjetovnih mjestih i častih, sedam njih dapače na biskupskih stolicah. Spomenik velike ove carice u Cjelovcu dakle neće se trebati srditi ako bi opet Isusovac mimo njega prošao.

[1]) Dr. Aug. Theiner, poviest Pontifikata Clementa XIV. Sv. I. str. 541.

[2]) Ibidem str. 341.

(Brošura o Rimskom pitanju.)

Prije njekoliko dana izašla je od listova Vatikanu blizih već davno oglašena brošura: „O rimskom pitanju.“ Spomenuta brošura imade deset poglavja. Drugomu poglavju je naslov: „Sloboda svete stolice i jedinstvo Italije“, a sadržaj u kratko ovaj: Da uzmogne crkva, koja imade svojih interesa u katoličkih kano i akatoličkih državah, dužnostim svojim zadovoljavati, potrebno je, da uživa papa vanjsku vidivu slobodu t. j. on mora biti ne samo slobodan, već se mora i slobodnim prikazivati. Sveti otac premda imade — iz milosti — prerogative suverena, dokle god stoluje na zemljištu drugoga suverena, ne samo da se ne prikazuje slobodnim, već u istinu i nije slobodan. Da je tomu zbilja tako, dokazuju nam opetovne izjave one stranke, kojoj je vodja na čelu kabineta, izjave na ime, da vlast policajnih agenta u interesu javne sigurnosti siže sve do odaja svetoga otca Nedavno izjavio je list Crispijev, govoreć o pismu Leona XIII. kardinalu Rampolli, da je pisac toga pisma po zakonih talijanskih kažnjiv, pa ako i zakoni garantije brane dirati u osobu vrhovne glave crkve, to ipak da list papin, koj je objavio spomenuto pismo, podpada tiskovnomu zakonu. Ne mora li se ovdje pitati: Što bi bilo s papom i njegovom vlasti, da se Italija zaplete u evropski rat? Kako bi on tada mogao biti neovisan u obćenju s katoličkim svietom? Kakvu bi slobodu uživali njegovi nunciji, i na njegovu dvoru ovjerovljeni poslanici? Izpravak dodan zakonom garancije, koj uvažuje spomenuti slučaj, bio je zabačen, te rečeno, da u tom slučaju vriede samo probitci države. Ne radi se o tom, da se svetoj stolici osjegura moralna sloboda, ovu joj ne može nitko niti dati niti uzeti. Isus je bio slobodan, kada je stojao pred sudištem pilatovim; Pio VII. bio je slobodan u zatvoru u Savoni. Sloboda, koju traži papa i koja je conditio sine qua non za normalnu upravu jest sloboda vanjska. Ta sloboda treba materijalnih garancija. Ove garancije u razno vreme razne kano i svi politički pojavi, nazivlje se generički: svjetovna vlast papina. Izključuje se obnova forme svjetovne te vlasti prošlih 3 stoljeća. Jedinstvo je Italije od sada uvjet nutarnjega mira, neovisnosti i narodnoga razvitka. Nu Italija, kad je i postigla željeno jedinstvo, nije mogla i ne može nikako zatajiti narav stvari, zahtjeve kršćanske civilisacije i zakone providnosti Italija jest i ostaje kao sjedište papinstva svietu odgovorna. Papinstvo daje Italiji iznimni ugled i neprispodobivu veličinu. Što Italija u svietu vriedi, to imade vahvaliti uzvišenomu stanovniku Vatikana, tako da je nepobitna tvrdnja: Italija je s papom velika i štovana, bez pape lišena je svoje najljepše slave, a Italija protivna papi izvrgnuta je svakoj pogibelji. Italija ne može se otresti dužnosti, da ne dade papi sigurna jamstva prave neovisnosti. Nu Italija ne može sama stvoriti novu formu suvereniteta papinoga, već su za to tri faktora potrebna: Italija, koja predlaže jamstva; papa, koj ih prima, modificira ili zabacuje; kršćanski i politički sviet, koj kano svjedok pomirbe medju vrhovnom glavom crkve i Italijom ovu diplomatičkim putem konstatuje i ratificira. Svaku jednostranu bez crkve ili proti crkvi poduzetu izpravu ove garancije nebi niti papa niti narodi mogli primiti.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 39. U Zagrebu, 29. rujna 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Adam Baričević, učeni svećenik biskupije zagrebačke.

(Životopisna crta.)

Biva kadkada, ali samo u narodu, koji je u duševnom snu, da zasluge čovjeka umnika domaći suvremenici niti umiju dostojno pojmiti niti ocjeniti, te se njegov duševni rad više cieni u inozemstvu, nego li u vlastitoj mu domovini. I Adama Baričevića, koji je početkom ovoga vieka umro, snašla je takva sudbina! Po njegovoj smrti, i to istom poslije četrdeset godina, napisao je njekoliko crta o Baričeviću njegov nećak kanonik zagrebački Adam Mravinec, koje se u rukopisu medju ostalimi njegovimi „Erudita adversaria" čuvaju u biblioteci jugoslavenske akademije. U najnovije je doba priobćio „Priučni rječnik sveobćega znanja" takodjer kratak vjekopis Baričevićev; a ni s ovo njekoliko crta, što ću ih ja o Baričeviću donieti, neće biti podpuno orisan njegov život i djelovanje: to se bude samo tada moglo učiniti, kada se budu točno proučile silne njegove corespondencije, koje se u pet svezaka, i to darom presv. gosp. naslovnoga biskupa-lektora Pavla Guglera čuvaju medju rukopisi jugoslavenske akademije. Ovo budi samo u toliko spomenuto, da slavno svećenstvo ove nadbiskupije dozna nješto ob učenom pokojniku, koj bijaše njekoć biser ove dijeceze.

Gdje je danas na Kaptolu zidana kuća izraelite Hochstädtera, tu je njekoć bila drvena kuća roditelja Adamovih, na ime: Mihalja Baričevića i žene mu Ane Blažinčić. U toj kući na 12. septembra god. 1756. rodio se Adam Alojsij Baričević. Svršiv odlično početne škole zauzeo se za nj rodjak mu učeni domaći historik Jezuita Josip Mikoci, te bijaše upisan u gimnasij zagrebački, gdje tada podučavahu mladež sami Jezuite. Opazivši oni u mladića i vanredan talenat i uzornu ćudorednost, to ga, kad je god. 1773. svršio šest gimnasijalnih razreda, snubljahu, a osobito rodjak mu Mikoci, da stupi u red Isusovaca. Mladi Adam, komu bijaše tada 17. godina, od malih je već noguh želio jedino to, da postane svećenikom, no uvidiv kako se isusovački red odlikuje u svakoj struci znanja, odluči stupiti u nj. Toj njegovoj želji bje i zadovoljeno. Ali jedva je stupio u red, a to ga baš ukinu car Josip II., i tako u brzo moradijaše svući redovničko ruho i obući opet svjetovno odjelo. Ukinućem isusovačkoga reda vrlo je jenjala obuka na zagrebačkoj akademiji, koju bi morao polaziti mladi Baričević, akoprem bijaše namješteno za bogoslovni fakultet 5 profesora, za pravni fakultet 4 profesora i za filosofički fakultet 4 prof.; nu te sile nebijahu ni iz daleka tako vrstne, da bi mogle udovoljiti zahtjevom Baričevićevoga uma, pa toga radi savjetova ga Mikoci, da podje u Beč slušati filosofiju. Godine već 1774. nalazimo Baričevića u carskoj priestolnici, gdje dvie godine marljivo uči filosofiju, a svršiv s odlikom dvogodišnji tečaj, povrati se u Zagreb, da zamoli u biskupa i u kaptola, da ga primu u klerikat. Toli umnomu mladiću ne samo, da nije molba odbita bila, već ga odmah kao klerika pošalju u bečki bogoslovni kolegij, (koji je god. 1766. kupio za 32.000 for. kaptol zagrebački), da uči teologiju. Bogoslovne nauke svršio je Baričević god. 1779., pa se vratio u Zagreb, gdje na 18. septembra primi red poddjakona, a sljedeći odmah dan zaredjen bude u djakona. Po svoj prilici, da se je kao djakon vratio opet u Beč, da se što većma usavrši u znanostih, gdje je i pod svršetak rečene godine, primio i svećenički čin, nenalazimo bo u zagrebačkom zapisniku „Ordinatorum" nigdje njegova imena; jedino se spominje u knjizi „Juramentorum", da je na 14. sieč. 1780. položio tridentinsku vjero-

izpovied i prisegu vjernosti svomu ordinariju. Kao mladomisnik bijaše Baričević poslan za kapelana k župniku Modrušanu u Pakrac, gdje je jednu samo godinu kapelanovao, providnost bo oprediela mu drugo šire polje. Godine na ime 1779., kada se najniži razred gimnasijalni ili tako zvana „parva classis“ odielio iz archigimnasije te postao narodna škola sa četiri klase, to archigimnasij osta samo sa pet razreda i 7. učitelja t. j. za svaki razred po 1. redoviti, pak onda 1 exhortator i kateheta i 1. suplenat za svu gimnasiju; trebalo ju dakle obskrbiti i vrstnimi profesori. Da se doskoči nestašici umnih sila, to poslaše Baričevića iz Pakraca u Peštu, da tečajem jedne godine iznovice prouči tako zvana „Humaniora.“ Niti podpune godine nije trebalo Baričeviću, da se pripravi, da dostojno zasjedne profesorsku stolicu, jer već pod svršetak god. 1783. bude imenovan najprije izvanrednim, a ne dugo zatim i pravim profesorom na archigimnasiju zagrebačkom; gdje je uza to obavljao i službu akademijskoga bibliotekara i historika. Baričevićevo naobraživanje u Beču i u Pešti, pak i njegovo profesorsko djelovanje i nezasitnu težnju za višimi nauci učeni suvremenik budimski pijarista Horany ovako spominje: „Et quamvis praeclara in his (severioribus disciplinis) versatus industria uberrimas fecisset progressiones; ad illas tamen excolendas indole miti ac liberali praeditus propendebat, et occulta quadam vi allectus trahebatur. Hinc illarum pulchritudine atque amœnitate mirifice delectatus, maioris eruditionis parandae gratia eo ingenii vires retulit, ut, quos priscam linguae Romanae integritatem consectari, atque ad illius splendorem ac maiestatem adspirare comperit, in eorum amicitiam nullo umquam tempore dissuendam per frequens litterarum commercium svaviter ultro se insinuaret. E quorum cohortationibus, exemplis, familarique consvetudine tantum profecit, ut ad professionem benedicendi et latinae eloquentiae in Academia patria communi consensione invitaretur, illudque munus octo annorum spatio cum dignitate tueretur. quo etiam tempore nihil antiquius habuit, quam susceptam cum illis, quos similitudo studiorum iam ante coniunxerat, missis crebro epistolis alere et confirmare.“

I prije jošte, i za svoga profesorovanja, a i poslije dopisivao je Baričević sa učenimi muževi i članovi sveučilišta i akademija: u Beču, Pešti, Pragu, pa i izvan carevine u Petrogradu, Halmštadtu, Rimu, Napulju, Pisi, Turinu, Padui, Ferrari, Dubrovniku, Tičinu, Sgorelicah itd. Povrh toga bijaše on i pravi član Napuljske i Turinske akademije, osobito ga pako odlikovala Petrogradska akademija, koja ga po samom nalogu carice Katarine II. počastila posebnom zlatnom spomenicom medaljom, te mu i priposlala god. 1789. mnoga i skupocjena djela izdana na staroslovjenskom i ruskom jeziku.

(Konac će sliediti.)

Zašto i kako treba, da se duhovni pastir brine za bolestnike i što mu o tom nalažu positivne naredbe crkvene?

(Odgovorio: Stj. J. Stümer, kapelan.)

Svrha radu svećenikovu i liečnikovu jest, da bude čovjek zdrav na duši i tielu. Čovječja narav sastoji od duše i tiela, te ova sastavina nuždno zahtjeva izmjenično djelovanje tiela na dušu i obratno. Ovo izmjenično djelovanje traži, da skrb za tielo i skrb za dušu ne bude odvojena.

Kod većine naroda staroga vieka, kod Egipćana, Grkâ i sprvine kod Rimljana bio je svećenik zajedno i liečnik, dobročinstvo za tielo i dušu bilo je jednako smatrano darom bogovâ.

Kršćanstvo, da točno vrši te izvede zapovied o ljubavi bližnjega, svojski je opominjalo svoje službenike, da se brinu za tjelesno dobro ljudi. Kaošto su se Isus i apostoli brinuli na siromake a zajedno i za bolestnike; tako se je u istinu kršćanska crkva osobitim marom zauzimala za bolestnike i osobito preporučivala njegovanje tih nevoljnikâ. Pak i liečenje bilo je dugo vremena monopol kršćanskih svećenikâ, napose samostanaca.

U 12. stoljeću, bilo je svećenikom zabranjeno liečiti bez osobite crkvene dozvole. Izprva nije se tako strogo na to pazilo, dok se u 18. vieku posvema neodluči ta znanost od svećenika, te pravo liečenja prošlo lih na liečnike.

Premda sada ne liečimo, to se ipak svećenici, imenito mi dušobrižnici, imademo osobito brinuti za nevoljne bolestnike.

Na to nas nuka primjer Kristov, koji je osobito bolestnike posjećivao i čudom ozdravljao i sakramenat posljedne pomasti uredio za pokrjepu i utjehu bolestnikom. Na to nas nuka ljubav, koja želi, da bližnjemu u nevolji pomognemo. „Tko treba tudje pomoći — kaže Dr. M. Stiglić[1]) — tomu je svatko dužan pomoći i čim je tudja nevolja veća, tim je veća ova dužnost. Tko je pak nevoljniji od nemoćnika, koji trpi velike muke na duši i na tielu, izložen mnogim napastim nečistoga duha, te u pogibelji, da za vieke propane. Stoga se bolestnici kod svih izobraženih naroda osobito njeguju, ćuteć se na to vezani nagonom naravi. Nikoga pak ne veže toliki vez ljubavi k nemoćnikom kano duhovnoga pastira, koji

---

[1]) Duhovna skrb za bolestnike str. 5.

ima biti u svojoj obćini svim, dakle i bolnikom prvi i najmiliji otac. Na to nas nuka ona: „Što hoćeš, da drugi tebi čine, čini i ti njima.“ Kad nas bolest baci u krevet, na kom se od boli svijamo i amo tamo obraćamo, želimo kakve pomoći ili bar utjehe; tako isto i onaj biednik naše župe, koji u bolih stenje, želi, da mu pomognemo. Kad se ljudi brinu za nieme životinje, kako li se nećemo, napose dušobrižnici, za čovjeka, kršćansku dušu, povjerenu ovcu stada našega? Zgodno bi mogli ovdje navesti Ivana Zlatoustoga[1]): „Propterea et sapiens quispiam dixit: Justus miseretur animarum jumentorum suorum. Si jumentorum, multo magis hominum. Verum quoniam pecorum mentionem feci, perpendamus et ovium pastores illos, qui in Cappadocum regione sunt, qualia et quanta pro pecorum custodia patiantur. Illi sæpenumero universum triduum nive obruti perdurant. Dicuntur autem et qui in Lybia sunt non minora mala ferre, dum integros menses difficilem illam solitudinem, pessimarum bestiarum plenam, vagando circumeunt. Si tantum erga pecora diligentiæ impendunt pastores illi, quam quaeso recusationem habebimus, quibus rationales animæ concreditæ sunt, quod profundum hunc somnum dormimus.“

Kad se dakle već toliko ljudi brinu za životinje, a dandanas dapače ustanovljuju družtva „za zaštitu životinja“; tad, kud kamo više brinuti će se dušobrižnici za ljude, napose bolestnike. Rado ćemo, dakle, žrtvovati nešto od svoga mira i pokoja, od svoje dokolice samo da biedniku pomognemo. Ne će nas smetati bura nit oluja, nit kiša nit debeli snieg i sklizak led, da ne bi spremno nevoljniku pošli.

U kratko da rečem: Dalnja svrha, zašto se svećenik imade brinuti za bolestnike, sastoji u tom, da se bolestnik bolešću — po promislu božjem — okoristi, te mu bolest bude sredstvo, kojim će bolje upoznati Gospodina Boga, njega većma ljubiti i vjernije mu služiti. Bližnja svrha jest: bolestnika utješiti, podučiti i pripraviti ga, da prime sv. sakramente.

Dušobrižnik će se prema tomu brinuti za bolestnike, kao dobar otac za svoju djecu. Kad saznade za kojega bolestnika radostno i spremno poći će do njega makar i nepozvan. Stupiti će u kuću bolestnikovu tako, da bolestnik i njegovi ukućani vide, kako je i on dionikom njihove žalosti, kako i njegovo srdce goji sućut prama biedniku. Hrdjavo bi bilo, kad bi na pogled skrajne nužde, gorke boli, straha i bojazni, na pogled smrtne borbe ostao svećenik hladan i nepomićan ili možda ne našao mile rieči u svom srdcu za bolestnika. Sa sućuti spojiti će i prijaznost, koja imade biti svećeniku pravi ures.

Ako li je bolest zbilja vrlo svoj korjen uhvatila i vidi li dušobrižnik, da će bolestnik težko ozdraviti, tada neka mu ozbiljno ali milo i sa sućuti kaže, kakovo je njegovo stanje. Kazat će mu, neka se ne dade varati možda varkom istoga djavla, koj bi ga rado nepripravna umrieti vidio; neka se ne dade varati uvjeravanjem liečnikovim, utjehom svojih ukućana — kojim je težko reći u kakovoj se pogibelji nalazi — već neka nastoji za vremena, dok je kod sviesti, primiti svete sakramente.

(Konac će sliediti.)

[1]) Sermo S. Joannis Chrysostomi In Cap. 15. Ep. ad Rom. serm. 29. Infra octavam fest. SS. Cyrilli et Meth. Ep. C. in II. noct. Prop. dioec. 257.

Ritual za Bosnu i Hercegovinu i naša potreba.

Davno se već osjeća, više se je puta već izticalo — i na koronah — da nam treba ritual. Bilo je već i priprema, da se uredi ritual za našu nadbiskupiju; slučaj je zaustavio posao. Kad ćemo dobiti svoj ritual, ko bi znao! Evo za to mislimo, da bilo zgodno, da duhovni pastiri zamole prečastni nadb. duhovni stol, da im dozvoli rabiti ritual, koji je presv. gosp. nadb. Sarajevski izdao za Bosnu i Hercegovinu.

Da se i oni dušobrižnici s ovim ritualom upoznadu, koji ne primaju „Vrhbosne“, donosimo opis rituala, kako ga opisuje „Vrhbosna.“

Ponajprije se navodi, da je ritual odobren od sva 4 biskupa bosansko-hercegovačka, da ga je propisao presv. g. Matej Vodopić za biskupiju Dubrovačku, a dozvolili porabu nadb. zadarski i biskup šibenički. — Dalje se nastavlja:

2. Rekosmo, da Ritualu za crkvenu pokrajinu bosanskohercegovačkomu i to podiže ugled, što se malo ne u svem podudara sa rimskim Ritualom. Rimski Ritual ravnilo je za sve Rituale svega svieta. Pojedine pokrajine mogu ipak imati svoje posebne Rituale, jer je upravo nuždno mnoge obrede i molitve navesti jezikom pojedinih pokrajina, odakle se preporučuje jedinstvo i u tom za sav narod, koji govori isti jezik, premda može i zakonit običaj u kojoj biskupiji nastati, koji se razlikuje od običaja drugih biskupija kod istoga naroda. Primjer su za to obredi kod sakramenta sv. ženitbe, koje sama rimska crkva odobrava, makar imali i nješto više, nego ima Ritual rimski.

3. Ritual za crkvenu pokrajinu bosansko-hercegovačku dieli se na dvanaest titula, od kojih svaki sadržava više glava, osim titula prvoga i jedanaestoga, koji imaju jednu jedinu glavu. Evo o čem je govor u pojedinih titulih: Titulus I. De iis quæ in administratione sacramentorum generaliter servanda sunt. — Tit. II. de sacramento baptismi. — Tit. III. de sacramento confirmationis. — Tit. IV. de sacramento poenitentiæ. — Tit. V. de ss. eucharistiæ sacramento. — Tit. VI. de sacramento extremæ unctionis. — Tit. VII. de exequiis. — Tit. VIII. de sacramento matrimonii. — Tit. IX. de benedictionibus. — Tit. X. de processionibus. — Tit. XI. de exorcizandis obsessis a dæmonio. — Tit. XII. de installatione neoparochi.

4. Da se Ritual za crkvenu pokrajinu bosansko-hercegovačku malo ne skroz podudara sa Ritualom rimskim, dosta ih je prispodobiti.

U prvom titulu na str. 9. (Bos. R.) u točki 17. promienjen je tekst s njekoliko rieči, koje naznačuju, da će se u Ritualu nješto navesti i o sakramentu sv. krizme. Sve ostalo je kao u rimskom Ritualu.

U drugom titulu sve glave, kojih je sedam, podudaraju se skroz s Ritualom rimskim; samo u drugoj glavi odmah s početka (str. 17. Bos. R.) umetnuto je prvo pitanje: Kako će se zvati diete? A to odgovara skroz 55. točki (str. 17. B. R.) rimskoga Rit., gdje se paroku nalaže, neka pita za ime kršćenika.

Trećega titula o sakramentu sv. krizme nema u Ritualu rimskom s razloga, što dieljenje toga sakramenta ne spada na župnika, nego na biskupa. Dobro je ipak, što su se glavne točke o tom sakramentu navele, da svećenici znadu, kako se taj sakramenat dieli, što mu bez dvojbe puno služi u svrhu, da laglje red uzdrži. A samo se preporuča, što se je u drugoj glavi (str. 66.) navelo: Ordo ad recipiendum episcopum in canonica visitatione. Već samo jedinstvo iziskuje, da svećenici biskupa posvuda jednako primu, a ne da se u jednoj crkvi ovo, a u drugoj crkvi ono moli, kad biskup u koju crkvu stupi, što je ne riedko uzrok neredu.

Što se tiče same stvari, to je sva prva glava uzeta iz instrukcije dane misionarom od sv. kongregacije za razširenje vjere od 23. tr. 1774.; samo je 9. točka 12. pridometnuta, što se samo po sebi opravdava. Treća glava (str. 71.) uzeta je takodjer iz te instrukcije, što je medjutim isto sa načinom podieljivanja sv. krizme u Pontifikalu. Njeke rubrike (str. 76., točka 11. i 12.), što su u toj 3. glavi, kao i sva 2. glava uzeta je iz Rituala ljubljanskoga, koji je od sv. stolice odobren. Ostale sve rubrike, kojih u Pontifikalu rimskom ne ima, a nalaze se u toj 3. glavi, uzete su iz gore navedene instrukcije.

U četvrtom titulu prvih pet glava podudara se skroz sa rimskim Ritualom. Da je umetnuta kao šesta glava: „Professio orthodoxæ fidei", kako ju nalažu koncil tridentski i vatikanski, i kao sedma: „Modus excipiendi professionem fidei catholicæ a neo-conversis", kako ga je sv. Stolica u novije vrieme propisala, bit će bez dvojbe drago svakomu svećeniku u pastvi.

Peti titul slaže se skroz sa rimskim Ritualom osim što je na str. 111. (Bos. R.) kao četvrta glava umetnuto: De prima communione parvulorum, što jer odgovara duhu i želji crkve ne samo ništa ne smeta, nego pače veoma koristi svakomu svećeniku u pastvi, da zna, kako će obaviti taj za mladež upravo odlučujući sveti čin. Sve ostalo je jednako kao i u rimskom Ritualu, samo što su se u glavi: De communione infirmorum umetnute neke hrvatske molitve, što skroz odgovara rubrikam, tim više, što ove služe kao poticalo, quo infirmi animus disponatur ad devote et fructuose suscipiendum ss. Viaticum (str. 118. i 121.)

Šesti titul podudara se sav sa rimskim Ritualom što se same stvari tiče. Promienjen je samo red i to jedino u tom, da je: „Ritus benedictionis Apostolicæ in articulo mortis" stavljen odmah iza glave: „Ordo ministrandi sacramentum extremæ unctionis." To je opravdano jer praktično. Kod zadnje pomasti kao i u glavi: Modus juvandi morientes umetnuto je veoma liepih hrvatskih molitava. To je prema rubrikam, a ne moraju se moliti; dobro je ipak, da ih svećenik ima pri ruci, kad uztreba. Te su sve molitve uzete stranom iz Rituala ljubljanskoga, odobrena od sv. Stolice, a stranom iz prekrasne knjižice Schneiderove: Manuale sacerdotum. Glava 7.: Ordo comendationis animæ sva je u hrvatski jezik prevedena, kao i glava 8: In exspiratione. Pošto je sv. crkva sama te molitve sastavila, bez dvojbe su najbolje uredjene prema bolestnikom i prema vječnomu životu, koji se od Boga prosi za njih. Držim za to, da je veoma shodno, što su te molitve prevedene. Pridodana je u tom titulu još jedna glava: „Modus subveniendi iis, qui ob delicta comprehensi sunt." Uzeto je to iz briksenskoga Rituala, a s pohvalom o tom govori glasoviti Riegler, koji je umro in fama sanctitatis, prenievši malo ne sve te točke u svoj pastoral. Kako svaki dušobrižnik često dolazi u priliku, da s timi nesretnici ima posla, bit će mu taj u istinu praktični naputak od velike koristi.

Rečeno je već više puta, da je prema rubrikam, što su umetnute njeke molitve. Da je tomu tako, vidi se iz samoga Rituala rimskoga, u kojem se n. pr. na str. 120. (Pustetova izdanja od g. 1884.) u točki 3. veli: Deinde hortetur infirmum, et excitet, ut dum mente viget, eliciat actus fidei, spei et caritatis, aliarumque virtutum; a na str. 121. u točki 5. veli rubrika: Hæc et his similia poterit prudens sacerdos vulgari, vel latino sermone, pro personæ captu, morienti suggerere. Dobro je dakle i za svećenika i za bolestnika, da u Ritualu diecezanskom ima takovih molitva u hrvatskom jeziku.

U sedmom titulu ametnuta je glava 4.: Quindecim psalmi graduales. To je za to učinjeno, jer rubrika propisuje, da se recituju ili pjevaju ti psalmi, ako je put do groblja dalek. Bilo je dakle od potrebe, dat ih otisnuti. Rubrika istina još pridodaje, da se mogu pjevati psalmi gradualni ili koji psalam ex officio mortuorum; no ova druga čest rubrike za to je u našem Ritualu izpuštena, premda je sav Officium mortuorum s notami otisnut, što se je u ručnom izdanju istina moglo dati otisnuti petnaest malih gradualnih psalama, dočim se sav Officium mortuorum nije mogao u najmanjem formatu otisnuti; sbog jedinstva dakle u ručnom i u srednjem izdanju bje učinjeno tako.

Umetnuta je još i glava 7.: „Ordo, quo episcopus visitat cœmeterium" iz Pontificala za to, da župnici znadu, kako to biva, kada biskup processionaliter za vrieme vizitacije pohodi groblje, a i za to, da župnici znadu, kako će i sami slično učiniti, kad se, gdje je običaj iz župne crkve processionaliter ide na groblje n. pr. na dušni dan. Buduć da je malo ne svagdje običaj, da se na molbu vjernika opjevaju grobovi, za to je umetnuta takodjer glava 9.: „Ordo visitandi singula sepulchra."

Sve ostalo u tom titulu slaže se sa rimskim Ritualom, s tom jedinom iznimkom, da se je gledalo, shodno razdieliti molitve prema običaju u naših stranah, gdje nije moguće mrtvaca nositi u crkvu. Da se ipak i to točno provede prema Ritualu rimskom, navelo se je, kako se ima postupati, kad se mrtvo tielo nosi u crkvu, a kako onda kad se ne nosi. Mi mislimo, da je to skroz dobro provedeno prama našim okolnostim, a držim, da će se svakomu dopasti, pošto bez muke može saznati, što mu je gdje moliti.

U titulu osmom prva i zadnja strana skroz se slažu sa Rimskim Ritualom osim jedine preinake u prvoj glavi i u prvoj točki (str. 381. B. R.). gdje se je stavilo: „ut vir saltem octodecim, mulier quindecim annos expleverit." Ta promjena morala se je u diecezanskom Ritualu učiniti, jer rimski Ritual je ravnilo za sav katolički sviet, u kom ima krajeva, gdje ljudi puno ranije dolaze do muževne jakosti, pa za to je i propisao dobu za ženitbu nižu, u kojoj kod nas ni mužkarci ni ženske nisu za ženitbu.

Buduć da je u Bosni običaj, sklapati svečane zaruke, za to je u drugoj glavi naveden za to obred. U istoj glavi navedena je prisega, kojom zaručeni drugovi dokazuju, da nisu još vjenčani s nijednom drugom osobom, u slučaju, ako se ne mogu dobiti potrebiti spisi, koji to dokazuju, ili ako ne ima svjedoka, koji bi to mogli posvjedočiti. Sve to ne zaprema ni pune dvie strane; mislimo, da je kratko i jezgrovito izrečeno što se je htjelo.

Dobro će doći mnogomu župniku glava 4.: „Ordo celebrandi nuptias jubilæas." Uzet je taj obred iz ljubljanskoga Rituala, odobrena od sv. Stolice, osim uvoda, gdje je u našem Ritualu: Adjutorium nostrum itd. sa molitvom: Actiones nos-

tras itd., dočim je u ljubljanskom uvod alokucija, koja se nebi mogla kod svakoga ni upotrebiti.

Glava 3.: Ritus celebrandi matrimonii sacramentum ima više pitanja, nego li ih je u rimskom Ritualu, u kom se, kako je poznato, nalazi jedno jedino bitno pitanje, stavljeno najprije na zaručnika, a onda na zaručnicu, i jedan jedini odgovor. Ostali obred slaže se s rimskim, samo što je u molitvi kod blagoslova, prstena upotrebljen višebroj, pošto se dva prstena običavaju posvetiti. A da je ono jedino pitanje razjašnjeno drugimi pitanji, sama važnost čina kano da iziskuje, tim više, što je i kod seljaka već na žalost sveta ženitba dosta izgubila od svoje svetosti, te je od potrebe, da se svakomu taj doista ozbiljni i za družtvo ljudsko i za crkvu odlučni čin duboko u srce usadi. Za to nam se čini, da su u našem Ritualu pitanja s odgovori veoma dobro i prema naravi same stvari i prema današnjim okolnostim odabrana.

Titul deveti sav se podudara sa rimskim Ritualom s ovom opazkom, da su najprije metnute sve benedictiones non reservatae, kako su u rimskom Ritualu, a onda sve benedictiones non reservatae, kako se nalaze u dodatku Rituala rimskoga, izdana s dozvolom S. R. C. od Pusteta; iza toga dolaze benedictiones reservatae, kako su u rimskom Ritualu, a onda opet benedictiones reservatae, kako se u navedenom dodatku. Prema tomu ima benedikcija u našem Ritualu za sve moguće sgode; ima ih 87.

Samo je jedna benedikcija medju timi, koje ne ima ni u Ritualu rimskom, ni u dodatku spomenutom, a to je svečana benedikcija in vigilia vel in festo epiphaniae, kako se gotovo na svem jugu slavenskom obavlja, dà kako je u običaju i kod istih Niemaca u mnogih biskupijah. Ja imam pred sobom Ritual rimski od g. 1817., u kojem se ta benedikcija nalazi. Kvar da izdavatelji Bos. Rituala nisu u svoje vrieme to izdanje imali pri ruci; mogli bi bili pridodati i note, gdje treba, kao što se u tom rimskom Ritualu nalaze. Sv. Stolica u kašnjih izdanjih izpustila je tu benedikciju, premda i u istom Rimu imaju dvie crkve, gdje se ta benedikcija i sada obavlja. Gdje toga običaja ne ima, ne treba ga uvoditi, a gdje obstoji, valja ga pridržati. U Bosni napose obstoji taj običaj, blagoslivati vodu na bogojavljenje kroz bar dvie stotine godine. To najbolje potvrdjuje evangjelistar nadjen u Olovu, koji je upravo dvie stotine godina star, a u kom se rečena benedikcija nalazi. Nije se dakle smjela ta benedikcija izpustiti, no pročistila se je od njekih pogriešaka i bludnja, koje se tekom vremena u nju uvukoše.

Deseti titul ima 17 glava, od kojih se veća strana skroz podudara s rimskim Ritualom. Mnoge glave: 8. de processione ad petendam pluviam, 9. Processio ad postulandam serenitatem, 10. Preces ad repellendam tempestatem, 11. Preces dicendae tempore penuriae et famis, 12. Processio tempore mortalitatis et pestis, 13. Preces dicendae in litaniis tempore belli, 14. Processio in quacumque tribulatione, dielomice i 15. Preces dicendae in processione pro gratiarum actione, imaju pokraj latinskoga teksta i prievod hrvatski.

Nuždno je bilo primjetiti glavu 17. Preces dicendae pro invocatione S. Spiritus, te je to svećenikom nuždno za razne sgode.

Isto tako bilo je nuždno pridodati: Glavu 4.: Quidam ritus in ultimo majoris hebdomadae triduo observandi: i glavu 5.: Ordo servandus in sacratissima nocte resurrectionis Christi. Tih obreda ne će da prizna rimska crkva, pa za to nema u tu svrhu ni propisanih obreda; ali ona ih de facto ni ne zabranjuje, jer su se odviše razprostranili ne samo po svoj austro-ugarskoj monarkiji, nego i po Njemačkoj tako te o tih obredih n. pr. Ritual eystettski govori kao o prastarom dobrom običaju. To valja naročito o grobu i o procesiji na veliku subotu. Piscu ovih redaka pripoviedao je svećenik iz bečke nadbiskupije, da se je u Beču održala tradicija, kako je Pij VI., koji je upravo u uzkrsno vrieme g. 1782. boravio u Beču[1]) te uzkrsnoj procesiji prisustvovao, s velikom pohvalom govorio o toj procesiji. To drže ondješnji svećenici za njeku vrst aprobacije. Poznatiji je ipak za nas stari običaj, do kojega sama crkva uviek puno drži.

Što se samoga obreda tiče, to je skroz korektan u onih stvarih, koje se ne tiču groba i procesije na veliku subotu, jer je uzet ponajviše iz samoga misala. A obred za procesiju čini se da skroz odgovara samoj stvari, jer antifone i molitve i psalam 15. skroz odgovaraju Isusu u grobu, kao što opet antifona Surrexit pastor bonus (Uzkrsnu dobri pastir) kao i Canticum Isaiae: Confitebor tibi domine, skroz odgovaraju slavno uzkrsnulu spasitelju. Da svećenik, obrnuvši se k narodu sa presvetim kod groba, prije nego podje procesija, sam zapjeva „Uzkrsnu dobri pastir", ne protivi se rubrikam, nego je pače prema njim, jer isti rimski Ritual na tielovo propisuje: „Dum vero sacerdos discedit ab altari, clerus, vel sacerdos cantare incipit sequentem hymnum: Pange lingua gloriosi. (p. 324.)

Još preostaju dvie procesije, Markova (za prosne dane) i tjelovska. Obadvie se podudaraju sa rimskim Ritualom u bitnosti; razilaze se u tom, što ima naš Ritual, kao i ostali Rituali po svoj austro-ugarskoj monarkiji, četiri evangjelja, što uzdiže samu svečanost već svojom sadržinom, koja odgovara prosnim danom ili presv. oltarskomu sakramentu na tielovo. Sva evangjelja pokraj latinskoga teksta imadu i hrvatski prievod. Za tjelovsku procesiju ima dostatan broj na note stavljenih himna: 1) Sacris solemnis, 2) Verbum supernum prodiens, 3) Salutis humanae sator, 4) Aeterne Rex altissime, 5) Lauda Sion Salvatorem, 6) Cor arca legem continens, 7) Jesu dulcis memoria, 8) Jesu rex admirabilis, 9) Adoro te devote, latens deitas. Osim toga ima četiri moteta na note stavljena: I. O quam suavis est Domine, Spiritus tuus; II. O sacrum convivium, in quo Christus sumitur; III. O salutaris hostia, quae coeli pandis ostium; IV. Ave verum corpus, natum ex Maria Virgine.

Titul jedanaesti: De exorcisandis obsessis a daemonio, skroz se slaže sa Ritualom rimskim.

Titul dvanaeti: De ingressu neoparochi in parochiam et de installatione parochi, uzet je po eystettskom Ritualu, a dobro će doći novo naimenovanim župnikom.

Kako se vode župske knjige, nije uzeto u Ritual, pošto u svakoj diecezi postoje točnije upute i posebni propisi o njih.

5. Iz svega se vidi, da se većim dielom naš Ritual podudara sa rimskim Ritualom, dà da se ovaj sav nalazi u našem Ritualu, tako te onomu, koji naš Ritual ima, nije od potrebe kupovati Ritual rimski, a povrh toga ima još premnogih i za pastvu prevažnih stvari, koje su nam od potrebe, a kojih ne treba u Ritualu rimskom. Za to se ovaj Ritual za porabu u mnogih stvarih preporuča i onim bisbupijam, koje ga još nisu usvojile.

6. Ritual bosansko-hercegovački sastavili su nadbiskup vrhbosanski Stadler i vrhbosanski kanonik Dr. Andrija Jagatić; oni su vodili i korekturu. Glasbeni dio uredio je dr. Franjo Fraidl, sveučilištni profesor u Grazu. Poslie toga pregledaše ga biskupi: Presv. gg. Marijan Marković, Pascal Buconjić i Matej Vodopić, i odobriše ga. Napokon bje Ritual poslan Velemožnomu g. Dru. Srećku Suku, sveučilištnom profesoru u Zagrebu, koji ga je temeljito pregledao i važne primjetbe stavio, koje su većim dielom i uvažene. Prošavši tako svaku moguću cenzuru, koja je kod ljudi običajna, predan je naš Ritual u tisak. Prema tomu naš Ritual ako i nije savršeno

[1]) Da je u uskrsno vrieme Pij VI. bio je u Beču, vidi Hergenrötherovu crkvenu poviest II. svezak str. 600. (II. izd.)

djelo, ono je ipak djelo, kojim može svaki svećenik biti zadovoljan, pošto se većom pomnjom ne običaje ništa izraditi, nego se je izradio naš Rital. Koliko je muke taj posao stajao, znaju oni bez dvojbe pripoviedati, koji su se njekoliko godina s njim bavili. Gledat će se vremenom izposlovati aprobacija od sv. stolice, što će našemu Ritualu u veliko podići ugled.

7. Ritual bosansko-hercegovački tiskan je u tri formata: u najmanjem kao knjižica „Najljepši dan u životu"; u srednjem kao rimski Ritual; u najvećem kao Misal. Dva prva formata su već gotova, a treći je još u poslu. Knjige u najmanjem formatu veoma su liepo vezane u chagrin ko u sa zlatorezom (stranâ 368), stoji svaki primjerak 1.70 kr. (70 kr. stoji sam vez). U najmanjem formatu su najnuždnije stvari o sakramentih krsta, zadnje pomasti i ženitbi te o pokopu, o molitvah za umiruće, o raznih najnuždnijih blagoslovih. Ima ujedno i dodatak najpotrebitijih molitava u pastvi: litanije lauretske, svih svet h, o imenu Isusovu, križni put itd. Knjige najmanjega formata imaju uz hrvatski i njemački tekst, gdje je od potrebe, dočim u srednjem formatu ima latinski i hrvatski tekst.

Knjige srednjega formata takodjer su slično vezane u chagrin kožu sa zlatorezom; svaki primjerak stoji 3 for. (str. 784.) Ciena je to veoma nizka, jer Ritual rimski vezan stoji 3 for. 60 kr., premda ima za 100 strana manje, nego naš Ritual.

Sve, što god je u ovom razlaganju rečeno, proteže se neposredno na Ritual naš srednjega formata, koji sve rečeno u sebi sadržava.

Knjige najmanjega i srednjega formata već se razašiljaju onim, koji su naručili kao i svim našim crkvam. Novac neka dekani saberu iz crkvene kase od župni a svoje dekanije, i neka ga pošalju na ordinarijat vrhbosanski. Isto neka izvole i drugi naručitelji učiniti. Umoljavaju se i druga braća svećenici drugih biskupija, neka naruče Ritual bosaosko-hercegovački ako ne iz drugoga razloga, a ono da pripomognu dobroj stvari, pošto će izdanje toga Rituala u rečenom trostrukom formatu stojati preko 4000 for.

Naredba o matičnih knjigah.

Kralj. zemalj. vladni odjel za bogoštovje i nastavu umolio je dopisom od 12. travnja r. g. br. 731. ovaj nadbiskupski duhovni stol, da podčinjene si župne urede uputi, neka občinskim poglavarstvom u svrhu sastavka i vodjenja izkaza občinskih zavičajnikah dozvoli uvid u matične knjige, ako bi ovi to zatražili.

Povodom predstavke ovoga nadbisk. duhov. stola, da se pobliže ustanove modaliteti, kako se taj uvid u matice ima obaviti, da se izbjegne razmiricam, koje bi izmedju občinskih poglavarstva i župnika nastati mogle — kr. je zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, u sporazumku sa kr. vlad. odjelom za unutarnje poslove naredbom ddto. 23. kolovoza ov. g. br. 7767. odredila sliedeće:

1. Uvid u matične knjige dozvoljen je občinskim poglavarstvom jedino u svrhu sastavljanja i vodjenja točnoga izkaza občinskih zavičajnika.

2. Občinska poglavarstva imaju za dobe župnomu uredu prijaviti, da žele uvid u matične knjige. Taj uvid obavit će ipak tek tada, kada od dotičnoga župnoga ureda stigne odgovor, da župnik, ili zamjenik mu, imade od svoje službe dosta prosta vremena, da im zahtjevu udovolji.

3. Občinski organ, ako nije načelnik občinski ima se uredovnom svjedočbom izkazati, da je na uvid matičnih knjiga ovlašten.

Viestnik.

Zagreb. Jubilej sv. Otca Leona XIII. Centralni je odbor za proslavu svečanosti papine razposlao njekim odličnijim katolikom proglas na Hrvatski narod s upisnimi arci za darove, a isto tako i župnim uredom većih mjesta s molbom, da povjere sabiranje takvim katolikom, koji bi bili voljni taj posao obaviti. Mi ne možemo dosta na srce staviti svim, da se što toplije zauzmu za ovu toli svetu stvar. Revnovanje katolika drugih zemalja nadmašilo je svako očekivanje. Belgija, Francezka i druge njeke zemlje najavile su za izložbu toliko priedmeta, da je odredjen za nje prostor premalen. Sam je n. pr. Milanski lokalni odbor najavio 1300 priedmeta u vriednosti 250.000 franaka. Po ovom je jasno, da će cio naš hrvatski narod daleko zaostati i za pojedinimi gradovi, nastojmo dakle bar još u zadnji čas, da ne bude podpune sramote. Do sada, koliko nam je poznato, znade centralni odbor samo za njeke priedmete, a gotov smo do sada vidili samo krasan antipendij, koji je darovao grad Zagreb a načinile ga učenice gradske ženske obrtne škole i krasan jastuk za oltar, što je poslan iz Senja; neka dakle što prije prijave i pošalju centralnomu odboru svi plemeniti darovatelji, što su namjenili darovati sv. Otcu. A glede sabiranja misnoga stipendija osobito iztičemo, da želja i namjera ciele svečanosti ide za tim, da se što občenitije izrazi sv. Otca Leonu XIII. privrženost i ljubav, pak da je tako i najmanji darak jednako mio i dobro došao. Dakle na posao!

— *Darovi* za proslavu jubileja sv. Otca: Preuzv. g. barun Metel Ožegović 40 for.; Presv. g. barun Ljudevit Ožegović 10 for.; Veleč. g. Gjuro Benko, župnik Vivodinski 25 for. Župnici kotara Ivanićkoga 10 for. Bošnjak Ivan, opat i župnik u Požegi 20 lira u zlatu; Matijević Ivan, ravnatelj sirotišta u Požegi 10 franaka u zlatu.

Gabro Domjan, župnik stražemanački 3 for.; Mato Kovačević, župnik pleternički 3 for.; Gjuro Mikić, župn. ruševački 2 fr.; Toma Novaković, žup. kaptolski 2 fr.; Stjepan Ožeg, župnik brestovački 2 for.

Rim. (Demonsratia kod „Porta Pia." Moralna sredstva. Rodomontada Crispijeva. Talijanski slobodni zidari i neprijatelji crkve opet su imali liepu priliku, da pokažu svoju mržnju na papu, a i sama talijanska vlada, da pokaže svietu, koliko vriede za sv. Otca zakoni garancije. Priliku je pružio 20. septembar,

kojega su na ime dana god. 1870. talijanske čete unišle u Rim. To treba proslaviti narodnom svečanosti. Začetak je bio krasan! Dan prije u 8 sati u večer bačene su 4 petarde pred crkvom sv. Petra i vatikanskom palačom, koje su svojom detonacijom uzrokovale velik strah. Straža je — naravski — brzo doletila, i kako obično, nije ulovila ni jednoga krivca. Kod same je svečanosti, koje sav trud i sve poticanje slobodnih zidara nije moglo uzvisiti do prave narodne svečanosti, ljetos prvi put i vlada bila zastupana; zastupao ju brigadir Racagni. Glava demonstracije je da kako već radi imena Garibaldi. Na trgu pred vratima „Porta Pia“ pokazao je Menotti Garibaldi brzojavku kraljevu, ali je nije pročitao, sigurno radi sadržaja. Najjunačnije se je ponio exdeputirac Giovagnoli, koji je bezprimjernim prostačtvom, kojim je napadao sv. Otca, crkvu, i vjeru katoličku, najljepše pokazao, što li vriede zakoni garancije. Vatikan, Syllab, izmirenje, papina nepogrešivost, bezgrešno začeće bl. dj. Marije — sve same rugobe i stvari, koje je slobodno javno ružiti. No i ovo spada medju „moralna sredstva“, kojima valja nadvladati papinstvo. —

Rimski dopisnik „Vaterlanda“ piše o tih moralnih sredstvih ovako: U parlamentu u Turinu rekao je jednom Cavour, da ne valja uzeti Rim silom oružja već „moralnimi sredstvi.“ Što je pako razumjevao piemonteski državnik pod „moralnimi sredstvi“, uči nas poviest postanka kraljevine Italije. U zajedini sa Garibaldijem i najgorjimi prevratnici napadao je neprestano svetu stolicu i on sam i njegovi nasljednici urotami, lažmi, izdajstvi i ubojstvi. Napokon su zaboravili ministri Viktora Emanuela opomenu pokojnoga Cavoura, te su topovi prokrčili put revolucionarnomu kralju u priestolnicu katoličkoga svieta. Nadali su se, da će ovim nasiljem srušiti ne samo svjetovnu vlast papinu, već i samo papinstvo; nu kada su se uvjerili, da mu ugled nije pao, već protivno svakim se danom dizao, sjetiše se sada savjeta Cavourovoga, te segnuše opet za „moralnimi sredstvi.“

Od ovih najmilije im je širenje krivih ili izkrivljenih viesti o papi i osobah papi blizih. U tom se osobito odlikuju njeki od države plaćeni listovi. Tako je Florentinska „Gazeta d' Italia“ donašala redovito „listove (lažne dakako) iz Vatikana“, za koje su doprinašali gradivo njeki prije suradnici katoličkih novina, a poslije odpadnici i prebjeglice. Kada je ljevica stupila na kormilo, izgubio je spomenuti list državnu podporu, te nije od sada mogao plaćati pisce spomenutih „listova.“ Nu dva nova službena lista „Rassegna“ i „Stampa“ nastavila su taj posao. Osobiti je glas stekao njeki suradnik „Rassegne“ kao vješt kovač tendencijosnih viesti, te je svojimi članci, koje je podpisivao pseudonimnom „Simaco“ mnoge zasliepio. Isti je početkom ove godine sabrao svoje članke pridav im nove izmišljotine i njeke stare već poznate, te ih izdao u knjizi: „Il Conclave di Leone XIII.“ Silnom se je reclamom postiglo, da su njeki pripisivali toj knjizi historičku vriednost

„Rassegna“ i „Stampa“ prestale su izlaziti koncem prošle godine, te je sada „Italie“, koja u francezkom jeziku izlazi, počela donašati svaki tjedan iz Vatikana viesti podpisom: „Urbain des Chatillon.“ Vjerojatno krije se za tim pseudonimom njekadanji suradnik često spomenutoga Henri-a des Houx alias Morimbau. Isti je vjeran nasljednik „Simaca“ nu od ovoga manje vješt i manje upućen u crkvene stvari, te su s toga njegova odkrića često smiešna. Kad nema dostatnih viesti iz Vatikana, tad običaje iznašati stare i obširno ih razpravljati. Tako u listu od 14. Augusta govori o tobožnih bursovnih poslovih visokih crkvenih dostojanstvenika, a berlinska „Börseztg“ dobila je od svoga parižkoga dopisnika izvadak iz toga članka te ga doniela u broju od 30. pr. mj.

Tu se medju ostalim veli, da je papa Leo XIII. imao posla sa družtvom: „Union Générals“ (družtvo je ovo utemeljio francezki financier Bontoux, te je već propalo). Sadanji papa da nije nesklon novčanim poslovom, kao što je bio Pijo IX., koji je „svakoga podpomagao, izim roditelja (!) svojih, koje je ostavio u nevolji i siromaštvu.“ Zatim sliede odkrića ob uporabi godišnjega suviška papinskoga budgeta. Za prijašnjega pape da se je ulagao novac u inozemne banke uz umjerene kamate, sada pako da se kupuju dionice zavoda „Banco di Roma“ a u inozemstvu dionice talijanske rente.

Očita je nakana ovakimi članci uvjeriti sviet, da papa ne treba milostinje katoličkoga svieta, kad posjeduje tolike svote u državnih rentah i dionicah. Pokušali su isto i drugi talijanski listovi, nu nije im pošlo za rukom umanjiti darove revnih katolika. Darežljivost ovih omogućila je Piju IX., koj je, kako to pravo veli suradnik „Italie“ svakoga podpomagao, uložiti glavnicu na korist svih činovnika papinske vlade, koji nisu primili službe kod usurpatora. Što se dalje veli o Piju IX. nije hotio obogatiti svoje rodjake, već je hotio, da ostanu u onih povoljnih okolnostih, u kojih su bili već prije, nego što je on zasjeo papinsku stolicu. Da odkloni svaki nepotisam, nije im dozvolio, da se stalne nastane u Rimu, nu kada bi ga pohodili, primao bi ih srdačno i darivao prema svojoj visokoj časti. Što se veli o roditeljih Pia IX. valja znati, da su davno već bili u grobu, kad je Pio izabran za papu.

Što govori „Italie“ o novčanih poslovih Leona XIII. puka je izmišljotina. Mogućnici kraljestva prisilili su u tu svrhu izdanim zakonom conversiju crkvenih dobara u italsku državnu rentu, te su nasilno prodali crkvena dobra, a novac uložili u državnu rentu na ime dotičnoga vlastnika. Nu da je sveta stolica ili da su drugi visoki crkveni dostojanstvenici ulagali tako glavnice, ne može nitko dokazati, a to je i tim manje vjerojatno, što bi crkveni novac u slučaju koje katastrofe silno štetovao. Istina može biti, da propaganda, ili drugi koj crkveni

zavod, pa i sama sveta stolica imade kadšto glavnicu, koju želi imati pri ruci za nepredvidjene potrebe, te se tada taj novac ulaže posredovanjem pouzdanja vrednih banka u vrednostne papire. Iontoux-ova „Union Générale, uživala je u početku povjerenje crkvenih krugova, nu izgubila je isto već više godina prije svoje propasti. Tada je utemeljen novčani zavod „Banco di Roma" nastojanjem visokoga plemstva papi odanoga, koj se zavod ne upušta principijelno u dvojbene poslove, te i sada uživa podpuno povjerenje. Nu papa nije bio nikada utemeljitelj niti dioničar toga zavoda.

Medju ovakova „moralna sredstva" valja ubrojiti i najnoviju rodomontadu Crispijevu. Da 20. septembar ostane nezaboravan piše Crispi načelniku grada Rima list, u kojem potiče, da se osnuje zavod za zapuštenu djecu. Misao vriedna svake hvale, ali je pismo tako sastavljeno, da je očita namjera poniziti papinstvo, a glorificirati „novu eru." „Bilo bi", veli se u pismu, zaista civilisatorno djelo, kad bi se i u ovom gradu, koji se zove svetim, ustrojio zavod za uzgoj nesretne zapuštene djece, kako se je to drugdje već uradilo." Ovim se riečima hoće očito kazati, kao da papin Rim nije za ovakvu sirotinju upravo ništa činio. Nu na sreću znade svako, koji poznaje papin Rim, da se je tadanja vlada u viek brinula za uzgoj zapuštene djece, pak da se papa i sad, kad su mu oteli posjed, čudesnom darežljivošću brine za ove nevoljnike. Ta pape su utemeljili — da se bar nješto spomene — asyl za zapuštenu djecu, koji je spojen sa zavodom Duha sv.; veliki apostolski hospic sv. Mihalja za naučnike; hospic za sirote kod Marije angjelske, Tata Giovanni i St. Maria in Aquiro; učilište za poljodjelstvo u Vigna Pia; hospice za sliepe i njeme; za tim mnogobrojne zavode za zapuštene djevojke a da i ne spominjemo mnoge papinske zaklade, kojim je svrha, da se dade miraz siromašnim djevojkam i ovako da se sačuvaju od propasti. K tomu dolaze još mnoge pučke škole, i za siromašnu djecu, koja moraju kroz dan raditi večernje škole itd. Sad dolazi Crispi svojom rodomontadom, kao da na ovom polju treba tekar začeti, pak za ovu ciel naznačuje smješnu svotu od 10.000 lira!

Književo. **Tumač k Naputku za duhovne sudove** u carevini Austrijskoj o stvarih ženitbenih. Odsiek prvi. Napisao Dr. Ferdinando Belaj, profesor crkvenoga prava na bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu.

Pod ovim je naslovom izdao revni naš suradnik članke o ženitbenom pravu, koji su izlazili tečajem ove godine u ovom listu. Vriedni pisac veli i sam u predgovoru, da je „pišući ovaj Tumač imao pred očima lih praksu", a mi sudimo, da je ovoj svojoj namisli sasvim zadovoljio. Kratkoća, a uz to ipak jezgrovitost i točnost, prednosti su ovoga tumača, koji nukaju svakoga dušobrižnika, da si knjižicu nabavi. Mislimo, da možemo knjižicu svojim čitateljem tim laglje preporučiti, što joj je ciena sasvim neznatna, prem obsiže 11 i pol arka — stoji na ime samo 40 novč.; s poštarinom 45 novč. Dobiva se kod samoga pisca, a i kod ovoga uredničtva.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Stupila medju članove utemeljitelje, četverorazredna pučka učiona u Udbini. Pomako se iz III. u II. red: Tomić Franjo, u Bribiru selo Kosovin kuće br. 36. Na mjesto učiona u Zavalju, Klancu i Osieku, koje su od prije bile upisane medju članove družtva, a ove su godine ponovno upisane po g. školskomu nadzorniku Grotiću, stupiše u članove III. reda: sljedeće učione: u Vagancu, Krišpolju i Ostrvici. — Stupiše nadalje u članove III. reda: Abibović Ivo, učenik IV. razreda u Sesvetah rodjen u Grabarju. Stojčević Mato, učenik IV. razreda u Sesvetah rodjen u Zarilcu. Lončar Andrija, c. kr. oružnik u Biogradu u Dalmaciji. Orbanić Josip, prošt, župnik, dekan u Pazinu u Istri. Bosak August, iz Brda, župa Jesenje. Lovadenić Mato, kapelan u Križevcih. Gladki Ivan, učenik u Gradcu. Vincijanović Stjepan, učenik VI. gim. razreda u Zagrebu. Mavretić Ivan, u Vivodini. Zvekić Nikola, u Velikoj-Slavonija. Muvrin Susana Marija, kćerka financ. nadstražara u Gerovu. Pučka učiona u Remetincu i Ljubešćici. Tadić Ivo Franjin, u Livnu u Bosni, Berek Nikola, Berletić Mijo, učenik u Prelršćici. Učiona u Novih Banovcih, Kalina Joso, carinar, Crljenko Josip, klerik bogoslov, Budak Franjo, Kožul Franjo, učenik pučke škole u Pagu u Dalmaciji. Višja djev. škola u Osjeku. Mandić Antun, Koharić Ivan, u Tovarniku, Dolić Dujam, ravnajući učitelj u Kninu. Andreković Antun, Andreković Jakob, Bikić Stjepan, posjednik, Bošnjaković Kata, posjednica, Bošnjaković Jakob, učitelj, Bogišić Ivan, Dević Andrija, Dević Antun, Daničić Antun, Klajo Dragutin, Križanović Joso, Lubik Antun, Nepis Ivan, Palhazi Antun, Slosar Joso, Školtely Antun, posjednici. Toth Todor, minist. perovodja. Unger Dragutin, minist. officijal. Rovnay Gjuro, Vuković Sime, posjednik; svih 20 iz Budima. Firinger Josip, duhovnik u zemaljskoj bolnici Huttle-Kohlhofer-Monspergovoj u dolnjem gradu Osieku.

Štovanim predplatnikom! I treća je evo četvrt iztekla, a jedva je polovica predplatnika zadovoljila dužnosti svojoj. Ovo nas sili, da opet svom ozbiljnosti sjetimo dužnike na njihovu dužnost, te ih liepo molimo, da nam pošalju dužnu predplatninu. I mi moramo tražbine tiskare namiriti. Ujedno liepo molimo i stare dužnike — imade ih koji duguju 5—6 godina — da bar koju svotu pošalju za odplatu duga. Liepo molimo neka nas poštede, da ne moramo učiniti nemilih koraka, koje bi inače bili prisiljeni poduzeti. —

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 40. U Zagrebu, 6. listopada 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju

Adam Baričević, učeni svećenik biskupije zagrebačke.

(Životopisna crta.)

(Konac.)

Baričević bijaše profesor na archigimnasiju zagrebačkom deset podpunih godina; da ipak zadovolji i svomu svećeničkomu zvanju, težio je vaviek za duševnom pastvom, ali tako, da bi mu moguće bilo ostati u Zagrebu. Dobri je slučaj htio, te je god. 1793. župnik sv. Marije na Kaptolu, Matija Ašperger postao kanonikom zagrebačkim i vicerektorom generalnoga sjemeništa u Pešti. Ovu prigodu upotrebi Baričević te zamoli u kaptola, da mu udieli izpražnjenu ovu župu, što je i postigao.

Župa sv. Marije, koja posta g. 1511. kada se na ime radi utvrdjivanja stolne crkve zagrebačke morala srušiti stojeća pred njom župna crkva sv. Emerika, te se župni njezin naslov prenesao na zapuštenu tada cistercitsku crkvu sv. Marije, za uzdržavanje pako njezinih župnika, koji su nosili naslov prepozita, bijahu dopitana ona zemljišta, koja su njekoć uživali Cistercite. Nu tečajem vremena, a osobito početkom XVII. vieka, kada je biskup zagrebački ta župna a nekoć cistercitska zemljišta doznačio zagrebačkomu sjemeništu, posta ova župa tako siromašna, da nije dugo vremena mogla uzdržavati vlastitoga župnika, već je njezinu župnu pastvu morao obavljati jedan prebendar prvostolne crkve. U ono upravo doba, kad je Baričević postao njezinim župnikom, nalazila se i sama crkva u vrlo žalostnom stanju. Današnja na ime crkva sv. Marije, koju je oko g. 1740. na temeljih stare cistercitke crkve svojim troškom podigao tadanji prepozit zagrebački barun Sigismund Sinesperg, bijaše sasvim izgorjela u velikom onom požaru, koj se sbio u Zagrebu g. 1786., te je tako nepopravljena za vrieme austrijsko-turskoga rata služila za carski magazin.

Baričević i onako siromašan, premda pomagao i svoju ubogu sestru sa šestero neobskrbljene djece, i premda mu dohodci samo štolarni bili, ipak mu prva skrb bila, da popravi i poljepša župnu si crkvu. Podporom što kaptola zagrebačkoga i pojedinih kanonika te dobrovoljnimi prinosi mjesto izgorjeloga krova postavi joj Baričević novi krov i nadkri ga criepom, kupulu na zvoniku, koja je takodjer u požaru propala, podignu novu i obuće ju bakrom, a njezine bakrene urese tako pozlati, da se iz daleka pričinjala, da je svakolika od zlata Do tada bio je na toj crkvi jedan samo ulaz i to sa Kaptola, no Baričević, da ju i bogoljubnim gradjanom s one strane Medvešćaka pristupnom učini, kupi dobrovoljnimi prinosi dvie kuće na Potoku, koje sruši, te na njihovom mjestu postavi kamene skaline, kojimi se i to novim ulazom s one strane polazilo u nju. Osim vanjskih popravaka obnovi ju on liepo i ukusno i iz nutra.[1])

Da ubogi Baričević ove toli silne popravke slabimi prinosi izvesti uzmogne, uzpaljivaše revnost bogoljubnih duša tim, što je za mise zornice i za svetkovine božične skladao na hrvatskom jeziku il nove prigodne pjesme, il postojeće stare latinske pohrvaćivao te ih pjevao uz zvučan glas prebendara Siarta i kathedralnoga organiste Langera.

Kraj svega toga napora nije Baričević zanemario ni toli si obljubljene knjige. Svoja je

[1]) Baričević kao župnik sv. Marije stekao si za tu župu i drugih zasluga, a osobito kad je god. 1799. biskup Vrhovac namislio dokinuti ovu župu, te spojiti ju sa župom sv. Petra, to se Baričević opro odvažno proti toj nakani, te raznimi predstavkami pisanimi latinskim i hrvatskim jezikom na biskupa, na kaptol i na visoki dvor, uspio je napokon, da je župa sv. Marije ostala i na dalje. Obširnije o tom spomenuti ću onom sgodom, kada ću progovoriti o župnoj crkvi sv. Marije.

Dušobrižnik imade se brinuti za bolestnike, jer mu to nalažu *positivne naredbe crkvene*. — Na to ga vežu odluke obćenitih i posebnih sabora, kao i naredbe pojedinih biskupija. Tako n. pr. Rituale Rom.: „Parochus cum primum noverit, quemquam ex fidelibus suae curae comissis aegrotare non expectabit, ut ad eum vocetur, sed ultro ad eum accedat." Nadalje navedeni rituale tit. 5. c. 2. kaže: „Parochi ejusque Vicarii, ad visitationem et curam infirmorum sub gravi tenentur obligatione, resultante ex praecepto Ecclesiae, uti omnia Ritualia id praecipiunt tanquam principalem muneris pastoralis partem, atque ex sustentationis stipendio, quod non tantum pro cura in vita parochianorum, sed etiam amplius pro cura in eorundem morte recipiunt." — Isto tako Ritual. Rom. (Rit. Sal. p. 118.) preporuča: „Consoletur infirmum dicens, se pro eo in Missae Sacrificio, et aliis precibus oraturum, curaturumque ut alii itidem pro eo faciant; idque reipsa praestabit. Takove naredbe imadu i „Constitutiones ecclesiae zagrabiensis" pag. 161.

Iz svega rečenoga vidimo, da ne ima Bogu ugodnijega, a čovjeku spasonosnijega djela nego li biednike, bolestnike podpomagati i u njihovoj ih nesreći tješiti. — Osim oltarnoga sakramenta — koji si odabrao za stan svoj — nije Isus Krist nigdje tako nazočan kako u nevoljnicih, bolestnicih. Štujmo i častimo ga u siromaku, u bolestniku, tà Spasitelj sàm uvjerava nas, da je on tako kod njih nazočan, da štogod mi njima učinimo jest upravo tako, kao da njemu samomu činimo. — I crkva, koja — razsvjetljivana Duhom Svetim — sve po svojoj pravoj vrjednosti cijeni, stavlja takovu važnost tim djelom milosrdja, da ih stavlja pred sva ostala djela, dapače i pred takova, kojim je cilj božja čast i slava. Crkva se nekim načinom klanja kršćanskoj ljubavi, te dozvoljava, da se njezine naredbe — dapače takove, do kojih mnogo drži — mimoidju kad to zahtjeva ljubav bližnjega. Evo bolestnika, kršćanina, priteći mu u pomoć, Ali baš toga dana imadeš izvršiti koju zapovied crkvenu, te ti prieči, da vršiš djelo ljubavi prama bližnjemu; kad eto, vidiš, crkva sàma riešava te svoje zapoviedi, jer dobro znade, da ne ima savršenije službe, koju Bogu izkazuješ do one, kojom ti Gospodina Boga u biednicih, bolestnicih častiš i slaviš. — U svakom bolestniku časti i slavi Krista. Stupaj u tu nizku kolibicu, gdje taj nevoljnik uzdiše, kao u svetište u kom Bog stanuje; i približi se tako krevetu, na kojem on trpi, kao da je taj njegov ležaj razpelo na kom je odkupitelj svieta umro. Nikada ne možeš dovoljno ponizan biti, nikada odviše počitanja prama bolniku izkazati; jer u njem živi Isus Krist, Isus Krist na njegova usta govori tebi. Jesi li bolestnikom pružio pomoći kako se kršćaninu dolikuje, to ti od tih biednika dobivaš mnogo više, nego li im daješ; jer za onaj napitak vode, koj od tebe primiše, daju ti za izmjenu sàmo nebo.

Sveti vjeroučitelji.

Ljubav k božanskom srcu potaknuti će u nami i ljubav k mladeži i revnost u katekatičkoj obuci; jer ako Krista istinski ljubimo, to moramo kao namjestnici njegove ljubavi na zemlji osobito ljubiti mladež i djecu, jer ih je On najviše ljubio kao najnedužnije ovce svoga stada. Ako Krist hoće, da maleni k njemu dodju, to nam je dužnost njo k njemu privesti. Kako se ne može pomisliti ljubav prama Bogu bez ljubavi prama bližnjemu, tako nije moguća ljubav u svećeničkom srcu prama Spasitelju, ako svećeničko srce ne tinja najčistijom ljubavi prama mladeži i djeci. Zato i bijahu svi sveti, Boga u istinu ljubeći svećenici, ujedno i veliki prijatelji mladeži, revni vjeroučitelji. Zanimati će svakoga ovu tvrdnju primjeri iz života svetih, pobožnih i osobito revnih duhovnih pastira potvrditi. Mi razumjevamo naš naslov „sveti vjeroučitelji" u širjem smislu.

I.

Sv. Augustin uz sav svoj silni posao, ipak je napisao knjigu, de catechizandis rudibus", u kojoj tumači red, svrhu, izvor i način kateketičkog djelovanja, a osobito (n. 14. 22.) kako mora kateketa veseljem taj svoj posao obavljati.

Sv. Jeronim pod stare svoje dneve kao da se je pomladio, jer je malenu kćerku Laete podučavao, dá, učio ju i govoriti. On piše (epist. ad Laetum): „Ipse, si Paulam miseris, et magistrum et nutritium spondeo. Gestabo humeris, balbutientia senex verba formabo."

Sv. papa Grgur Veliki sam je polazio rimske škole, podučavao djecu i poticao ju, da marljivo uče.

Sv. Vinko Fer. sjeo je medju djecu i podučavao ju u početcih vjerskih istina.

Sv. Ignacij Loyola sam je katekizirao. Pripovieda se, da je, dok je boravio u Azpeitiji u Španiji, sakupljao djecu oko sebe, i da su k njemu djeca sama iz najotmenijih obiteljih dolazila, da slušaju njegov nauk, a ujedno da su i odrasli crpili veliku korist iz njegovog kateketičkog obučavanja. U pravilih po njem utemeljene družbe nalazi se pravilo, po kojem se svaki svećenik njegovog reda poslie redjenja ima baviti bar njeko vrieme vjerskom podukom malenih.

I duhovni veliki sin sv. Ignacija, sv. Franjo Žaver osobitom se ljubavi bavio podučavanjem mladeži i djece. Zvoncem sakupljao je djecu na raznih mjestih Indije i tumačio im vjerske istine.

Blaženi Petar Kanizij stao je odmah poslije redjenja kršćansku mladež podučavati u vjerskih istinah. On je smatrao poduku i odgojivanje mladeži, kao i sv. Ignacij, najkraćim putem i najshodnijim sredstvom da se svi stališi posvete. U njegovih listovih imade mjesta, koja pokazuju koli je on mladež ljubio. Ta ljubav potakla ga je da sastavi svoj glasoviti katekizam. Sastavio ga je, dok je boravio u Beču. I na saboru u Augsburgu pokazao se je Kanizij prijateljem mladeži tim, što je

biskupe nagovorio, da uzpostave škole, a tamo, gdje ih dosada nije bilo, da podignu nove. Zadnje godine svog života posvetio je odgojivanju mladeži u Freiburgu u Švicarskoj, gdje je i umro.

Ljubav k mladeži potakla je i sv. Josipa Kalasankcija da je podigao pobožne škole. Kao svećenik mnogo je radio u vinogradu Gospodnjem i tekom godina osvjedočio se je, od kolike je važnosti, da se mladež za rana podučava u vjerskih istinah. Zato je otvorio u Rimu god. 1597. dozvolom ,ape Klementa VIII. sa tri pomoćnika javne škole od sv. Doroteje, gdje je sakupljao najsiromašniju i najzapuštenija djecu, te nije nikada propustio, da sam ne katekizira i da djecu kući ne odvede. Veći dio noći sproveo je tako, da je rezao pera, pisao latinske zadaće, koje su onda učitelji djakom diktovati morali. Sadržaj tih zadaća bio je vjerski. Dá, on je sam i školu i stube čistio. Njegovo ponašanje potaklo je i druge na ljubav pramâ mladeži i sklonulo ih, da stupiše u red Piarista. Zanimiv je dogodjaj, koj je jedini svoje vrsti, da je neki starac od 95 godina, imenom Gašpar Dragonetti, pošao k svetcu, da pod njegovim nadzorom nauča djecu, što je kroz 25 godina i činio, dok nije u 120. godini na glasu kao svetac umro.

Sv. Karlo Bor. nastojao je, da podigne svagdje obuku, te je zato i utemeljio posebnu kongregaciju svećenika. On sam pošao je na polja i livade k pastirom, te ih je podučavao.

Prvo, što je sv. Franjo-Saleski poduzeo, kad je postao biskupom, jest, da je uredio u svojoj biskupiji kateketičku obuku. On sam je opomenuo s propovjedaonice vjernike, da djecu marljivo šalju k toj obuci, a i da ju sami polaze. U Annecyu dao je njekog mladića obući u neku vrst ljubičaste dalmatike, koj je imao zvoncem proći ulice i vikati: „Dodjite na kršćanski nauk, tamo vam se pokazuje put u raj." On je kršćanski nauk primjeri i pripovjedkami iz života svetaca osladio i kršćanski nauk učinio na neki način razgovorom medju djecom. A koliko su pouzdanje imala djeca u njega, pokazuje nam ona poznata izjava, koju je njeki dječak svetcu učinio, kad im je ovaj govorio o radosti naših praroditelja u zemaljskom raju, kako su oni obćili sa dragim Bogom i s njim kao svojim dobrim Otcem razgovarali. „Šteta", rekao je taj dječak, „da nije sada više ovako. Kako bi se ja rado s dragim Bogom razgovarao!" Sv. biskup nasmješi se pa rekne, da je i nam ostala ta sreća razgovarati se sa Bogom — u molitvi.

A kako je vruće ljubio mladež sv. Filip Neri! Poznato je, da nije toliko sistematičkom, koliko zabavnom podukom jako uplivao na mužku rimsku mladež. Sve do njegove visoke starosti bilo ga je viditi, gdje okružen hrpom mladića prolazi vječnim gradom, te se sa svakim zabavljao, kako je dolikovalo njegovom stališu. Često prekinuo je svoju molitvu, te pošao na ulicu, da se pošali sa mladežju, te je svojom prijaznošću osvojio njihova srca. Često ih je odveo na svježi zrak i dozvolio im igrati se. U početku igrao se je sám s njimi, a iza toga pošao je moliti se. A koliku uztrpljivost imao je s timi svojimi mladimi prijatelji! Dopustio im je vikati i igrati se, kako su htjeli, dapače i blizu svoje sobe. Bilo je ljudi, koji su to svetcu zamjerali, pa kad su mu to jednom sami mladići rekli, odgovorio im je: „Neka ljudi govore, što hoće, a vi se igrajte i veselite. Sve, što od vas tražim, jest, da ne griešite." Drugom jednom zgodom rekao je, braneći te mlade svoje prijatelje: „Dok ne grieše, mogu makar i na mojih ledjih drva ciepati." Toliku važnost stavljao je na pravo pedagogijsko načelo, da je rekao, da je neprisiljeno veselje srca od koristi, a turobno od štete po ljudski značaj. Da izazove pravo veselje, nastojao je, da mladež češće prima sv. sakramente, da im tako pribavi čistoću srca i mir duševni. Pazio je na to, da mladež ne bude bezposlena, već da uviek nešto radi, makar i u igri.

Petar Fourier poskrbio se je za obuku mladeži, pa je kadkada, da probudi ljubav k vjerskim istinam, dozvolio, da se darovitiji mladići prepiru o kojoj istini, ili je on sám zloću grieha i sredstva od istoga se uzčuvati tako u srce dirajućim načinom predstavio i primjeri iz sv. pisma potvrdio, da se je mladež očevidno poboljšala.

O sv. Alfonzu pripovieda nam njegov životopisac Jeancard: Dirnulo je čovjeka, kad je vidio, gdje biskup svake nedjelje u crkvah katekizira i djecu podučava u dužnostih kršćanskog života. Najmarljivijoj djeci dielio je malene darove, te gledao, da ih prijaznošću i dobrotom predobije. I kroz tjedan zvao ih je k sebi, te ih je podučavao. I mladež i odrasli veseljem hrlili su u crkvu, da slušaju svog revnoga pastira. Neuke podučavao je ne samo u crkvi, već i u svojoj palači.

II.

U ovom drugom dielu navesti ćemo njekoliko primjera kateketičke revnosti iz života odličnih, ako i ne svetimi proglašenih svećenika i duhovnih pastira.

Učeni Gerzon, onaj glasoviti bogoslov i kancelar parižkog sveučilišta, koj je svojim znanjem osobiti upliv imao na kostničkom saboru, zadnje dneve svog života podučavao je u Lyonu djecu u katekizmu, jer se je osvjedočio, da je ta apoštolska poduka važnija, nego li najuzvišenije bogoslovne prepirke, te je u svom djelu „de parvulis trahendis ad Christum" sliedeću krasnu izreku napisao: „Nescio prorsus, si quidquam majus esse potest, quam tales parvulorum animas quasi plantare aut rigare, ut eis incrementum det Christus."

Olier, glasoviti utemeljitelj sv. Sulpica u Parizu, počeo je u svojoj župi župnikovati tim, da je podigao obuku za mladež i djecu. U župnoj crkvi sam je tumačio katekizam. A da nitko ne ostane bez kateketičke obuke, uredio je u svojoj župi 12 mjesta za katekizaciju. Oni, kojim je povjerio tu kateketičku poduku, morali su u roketi i zvoncem u ruci poći ulicami i pozivati

roditelje, da djecu šalju na kršćanski nauk. Pun utjehe o tom piše; „Spoznajem nakanu božju, koj moju župu preporoditi hoće. On hoće, da se duhovna pomoć pruži najprije mladeži, dočim joj se početci kršćanskog nauka tumače i najpotrebnije istine razjašnjuju." I nada Olierova izpuni se. Njegovo poduzeće urodilo je najljepšim plodom, ne samo kod malenih, već i kod odraslih.

O sličnom uspjehu, kako kateketička revnost oživljuje vjersku revnost i kod odraslih, pripovieda nam Weisbacher u svojoj „Legende heiliger Petriner", u kojoj nam povieda o Stjepanu Hundtu, koj je kao vikar umro god. 1714. u Untervintschgau, dok je kapelanovao u Hüttau, gdje je bilo dosta protestanata, a koji još nisu bili heretici, da bijahu mlaki katolici. Ponajprije je nastojao, da djecu predobije; ali kako se je začudio, kad je na prvu kateketičku poduku došlo samo troje djece. Tu mu je sada pomogla njegova darežljivost. Kupio je kojekakve stvari i darovao djeci, da ih razveseli. Tako je privukao k sebi svu djecu, počeo ih učiti Otčenaš, Zdravo Marijo i Vjerovanje, kasnije krunicu. Svaki dan pošao je s djecom u crkvu i bližnje kapele, gdje je s njimi molio krunicu. Kada su djeca svojimi slikami, knjižicami i drugimi darovi došla kući i pripovjedala o dobrom kapelanu, te su ga obljubili i roditelji, videć, kako njihovu djecu ljubi. Dobar primjer djece, koja su kod kuće molila, potaknuo je i roditelji na molitvu, te su tako u kratko vrieme iz mlakih, ravnodušnih katolika, postali dobri i pobožni katolici.

Kako kateketičku revnost i ljubav k mladeži i sama djeca ćute i ciene, vidi se iz ovoga, što čitamo u životu abbéa Plumiera, duhovnika u sirotištu u Marseillu. Pošto je Abbé Plumier primio djakonat, došao je k župniku Salonu u Provencu, kojemu je pomogao djecu pripravljati za prvu svetu pričest. Koliku radost ćutio je kriepostni djakon kod ove poduke! Tá valjalo je Isukrstu pripraviti žive hramove, mladim srcem jasno pokazati, koliko vriedi, sdružiti i sjediniti se s Bogom! Jedan od njegovih djaka pripovieda nam ovo: „Ako koj od nas nije naučio svoj zadatak, Abbé Plumier nije ga kaznio, već mu je ozbiljno i žalostno rekao, da se takav sám kazni, kad propušta, da se o svojoj vjeri dobro ne poduči; da gubi milosti, koje Bog onim daje, koji dobro uče katekizam; takvi način uplivao je jako na nas, te se je riedko dogodilo, da bi koj zanemario i propustio naučiti katekizam. Velika ozbiljnost njegovoga tumačenja dozivala nam je u pamet vriednost i znamenitost istina sv. vjere; razjasnjivao nam je iste prispodobami, pripovjedao nam je malene primjere, koji su pobudjivali našu pozornost, te smo tako i lahko zapamtili tumačene istine. Polovicu sata tumačio je i pitao katekizam, a drugu polovicu rekao nam je kratku propovjed ili o blagdanih crkvene godine ili kako se moramo ostaviti naših grieha, da se dostojno pripravimo za sv. pričest. Tiho smo uviek izlazili iz kapelice, gdje nas je podučavao, pod uplivom milosti; a kada smo medjusobno razgovarali, rekli smo: Abbé Plumier je svetac, tako nam liepo govori!"

O Wittmannu, biskupu u Regensburgu, znademo, da je sám, kroz tjedan i nedjelom, držao kršćanski nauk u svih svojih župnih školah u Regensburgu, i da je kroz više godina na tjedan 37 sati djecu podučavao. A kako je savjestno obdržavao vrieme opredieljeno za kršćanski nauk, pripovieda nam Eduardo pl. Schenk, onda ministar nutarnjih posala: „Kad sam godine 1829. bio kod biskupa Sailera u Barblingu, želio sam, da razgovaram sa Wittmannom. Za taj posjet preostao mi je jedan sat poslie podne. Javih mu, da ću u to vrieme doći u grad i posjetiti ga. Bijah tada ministar nutarnjih posala, te bi svaki drugi ostao kod kuće, da me primi. Nu on mi u kratko javi, da baš u to vrieme ima kršćanski nauk u jednoj školi, te da ne može taj veleважni posao odgoditi, pa me zato moli, da dodjem u drugo vrieme. Ja nisam imao vremena, i odputovah, a da ga nisam vidio. Taj uzrok, da me nije čekao, učinio mi ga je još častnijim, nego da je ostao kod kuće.

Overberg, valjani odgojitelj klera i učiteljstva u Münsteru, kroz 27 godina podučavao je u Münsteru u samostanskoj školi triputa na ćedan kroz više sati mladež u vjeronauku. Prijazno stupio je medju djecu, koja su u polukrugu oko njega stajala, te počeo govoriti o kojem predmetu, koj, kao da nije bio u savezu sa vjeronaukom, i tako ih potaknuo na razmišljanje Tada je s tim predmetom spojio nauku, kolu je htio tumačiti. Jedna nauka proizticala iz druge, i sve bijahu u skladu i jasne.

Pokojni tridentinski knez-biskup Tschiderer, dok je bio župnikom u Sarntheimu, bijaše marljiv kateketa. U nižjih razredih sám je skoro svaki dan katekizirao, dočim je obuku u višjih razredih pomno nadzirao. U svojoj župi podigao je 5 škola, te je svaku bar jednom na tjedan posjetio. Tako je pohadjao školu u Windlahnu ($2^1/_2$ sata daleko) i školu u Vormeswaldu ($2^1/_2$ sata daleko). Za objed nije mnogo mario; ponesao je sobom komad kruha, i to mu bijaše ručak, pa je uz to još i nješto kruha ostavio na putu za putnike.

Glasoviti njemački Prior Rigler, prijatelj Tschidererov, bijaše veliki prijatelj mladeži. Koli su krasne rieči, koje je izustio kao starac: „O da mogu još katekizirati!"

O velezaslužnom biskupu u Filadelfiji, Ivanu Neumannu, pripovieda nam njegov životopisac, dok je Neumann bio svjetski svećenik u Americi sliedeće: Malene smatrao je kao prijatelje svoga Gospodina; prva misao uz skrb za crkvu bijaše mu, da čim bolje školu uredi. Zato je i skoro podigao više škola, a gdje ih nije bilo, tamo je sám podučavao. On je umio s djecom djetinski obćiti, te je bio prama njim uviek ljubezan. Kad je došao u koju školu, mladež, pozdraviv ga veselo, okruži ga; manji došli su k njemu i segnuli u džep, gdje je imao za nje kakvi dar. Darivao ih je slikami, šećerom

itd. Djeca su marljivo polazila školu, i učila su rado i s uspjehom katekizam. Još sada sjećaju se svog otčinskog učitelja iz mladosti pa vele: „Bio je pravi svetac.“ Kao uspomenu čuvaju slike, što im je darovao. Njeka mati običavala je svojoj djeci kazivati: „Naš gospodin župnik zavriedio je, da ga stave u zlatan okvir.“ Kada je postao biskupom, skrbio se je, da umnoži katoličke župne škole, koje su osobito u Americi od vanredne važnosti. Kada je došao u Filadelfiju godine 1852. obstajahu samo dvie takove škole, a kada je umro, bijaše ih sto.

Dosadi li komu katehetička obuka, neka se sjeti ovih svetih i velikih muževa, kolikom su revnosti i ljubavi katekizirali. Ako je propoviedanje i skopčano sa više časti i ugleda, to je skromno djelovanje i rad u školi plodonosniji i zaslužniji.

Preveo **J. Šašel.**

Viestnik.

Zagreb. (Previšnji imendan). Prošli utorak obslužavana je u slavu previšnjega imendana Njegovog Veličanstva cesara i kralja u prvostolnoj crkvi svečana pontifikalna misa, koju je služila Nj. Uzoritost kardinal-nadbiskup uz veliku asistenciju. Bana zastupao je odjelni predstojnik Dane Stanković, a prisustvovale su civilne i vojničke zemaljske te gradske oblasti, sveučilištni rektor i ostali predstojnici školskih zavoda uz mnogobrojno pobožno obćinstvo.

— Za misni stipendij sv. Otca darovli su: Dr. Baron 50 franaka u zlatu, Dr. Bauer 20 franaka u zlatu, Leskovar Gjuro kateketa carski dukat, Hartman Stjepan škudu.

Vrlo revni gosp. Milan Strahinšćak, koji je već prije sabrao 50 for. 60 novč., sabrao je opet 11 for. 50 novč., a darovali su: Stjepan Kranjec 5 for. Gjuro Barabaš 2 for. Ante Mijač 1 for. O. Fr. Rengjeo 1 for. Mara Novosel 40 novč. Stjepan i Bara Stepanić 40 nč. Antun Pinterović 60 nč. Stjepan Stiperski 50 nč. Andro Vujnović 30 nč. Bara Brigljević 30 nč.

Svećenstvo kotara Gradiškoga: Josip Kolarić kot. podarcidjakon i župnik Novo-Gradiški 2 for. Ferdo Domanković nam. podarcidjakon i župnik u Lipovljanih 1 fr. Franjo Tustanić, župnik u Vrbju 1 for. Josip Mikulić, župnik u Lonji 1 for. Karlo Mračić, župnik u Orubici 1 for. Stjepan Bešlić, župnik u St. Gradiški 2 for. Petar Mikoević, župnik u Mačkovcu 1 for. Mato Ilijašević, žup. Raički 1 for. Vinko Kurjaković, župnik Novski 1 for. Petar Adžić, upravitelj u Bogićevcih 1 for. Marian Gluić, subsidiar u Orubici 10 for. August Srečec, kapelan u St. Gradiški 1 for. Stjepan Jaić, kapelan u Vrbju 1 for. Tošo Kraljević, kapelan u Lipovljanih 1 for. Rok Kućas, kapelan Novo-Grad. 1 for. Ukupno 26 for.

Kotar Gjurgjevački. Cvjetko Kutnjak, župnik Ferdinandovcu dao 1 for. 10 nov. Josip Banješ, župnik gjurgjevački 3 for. Alojzijo Boroša, župnik u Kalinovcu 1 for. Stjepan Kramarić, žup. u Miholjancu 1 fr. Antun Režek, župnik u Mostih 1 for. Marko Horvat, župnik u Novigradu 1 for. Kozma Telebar, župnik u Peterancu 1 for. Martin Mihinić, župnik u Sigetcu 1 for. Josip Hiter, župnik u Virju 3 for. Josip Platnar, upravitelj župe u Kloštru 1 for. Juraj Forko, upravitelj župe u Pitomači 2 for. Juraj Ortner, upravitelj župe u Sesvetah 1 for. Ignjat Horat, kapelan u Gjurjevcu 1 for. Stjepan Mihinić, kapelan u Goli 1 for. Stjepan Plivelić, kapelan u Virju 1 for.

— (Restauracija stolne crkve.) Preduzete radnje za ovo ljeto na zapadnoj fasadi naše stolne crkve prilično napreduju. Najviše se je uradilo na južno zapadnoj strani dolnjega diela tornja, koja je od prve Cordon-okružice gotovo do glavne okružice obnovljena i quadratnim-tesancem kamenom obložena. Srednji dio pročelja medju tornjevi do nad glavnim ulazom je posve porušen i otvoren, uslied čega je i glavni ulaz u stolnu crkvu zatvoren, te se sa strane ulazi.

Kod rušenja toga diela nadjeni su za zabatom sadanjega glavnoga ulaza njeki dosta oštećeni ostanci još prije obstojavšeg gotičkog portala što potvrdjuje mnenje i tvrdnju vještakâ graditeljâ stolne crkve, da je sadanji portal kašnje nadozidan k crkvi. Vrlo liepa profilacija od staroga portala je vjerno snimljena te će se po toj osnovi prigodom restauracije opet ponoviti i staviti u prvobitno stanje.

Kako je tesanac kamen sav izradjen to će se taj porušeni dio nad portalom brzo dograditi, a obloženje tornjeva će se opet nastaviti, čim se srednji zid pročelja do stanovite visine dogotovi, te će tako istovremeno cielo pročelje sa priključnimi dielovi tornjeva do glavne okružice dogradjeno biti još tečajem ove jeseni.

U nutarnjosti crkve upravo je postavljen u sjevernoj pokrajnoj ladji dole u prostoru kraj tornja žrtvenik sv. Apoštola Petra i Pavla. Žrtvenik je taj iz kamena i sličan obim jur postavljenim žrtvenikom, mensa je od finoga mramora na koju se postavlja i diže nov gotički oltar. Tečajem zime sgotoviti će se i drveni žrtvenici u pobočnih ladjah kapele sv. Ladislava i sv. Marije, koji su jur izrezani i izradjeni te se sada polychromiraju. Sve ove radnje izvedene su i zgotovljene u Zagrebu; stolarske po Budickiu i Häckeru, drvo-rezbarije po Pescheku, kipovi po kiparu Moraku, slikarije na žrtveniku Majke Božje po slikaru Budževskom a one na žrtveniku sv. Ladislava od profesora obrtne škole Bauera.

Sniženje prednjega diela Presbiterija medju triumfalnim lukom i velikim žrtvenikom neće se ove godine već u svibnju buduće godine preduzeti, dočim će glavni žrtvenik ostati, kako je, na svom mjestu.

(**Skupština gornjoaustrijskih katolika u proslavu jubileja svetoga Otca Leona XIII. u Lincu.**) Kako smo već bili naviestili, bila se sastala 28. pr. mj. skupština katolika gornje Austrije u Lincu, da se svečano proslavi svećenički jubilej sv. Otca Leona XIII. Sama je skupština izpala sjajno. Sjajno nakićena dvorana obuhvatila je ovaj put do 7000 katolika, a na galeriji smjestilo do 1000 katolikinja. Predsjedao je skupštini zemaljski kapetan prelat i kremsmünsterski opat Leonard Achleutner, koji je ujedno otvorio skupštinu naznačiv s malo vatrenih rieči svrhu skupštine.

Prvi je govorio linački biskup Dr. Ernest Maria Müller. Iztaknuvši u uvodu, kako je kršćanstvo, crkva katolička svojom vrhunaravnom objavom kraljestvo svjetla, pak kako liepo pristaje sadanjoj glavi crkve katoličke naziv lumen de coelo.

Za tim je slavio sv. Otca, koji cielim svojim apostolskim radom pokazuje pravu kršćansku mudrost, koja je čista, pravedna, miroljubiva, popustljiva, svakom dobru sklona, kako je to sv. Jakov apostol napisao. Ocrtavši ovako visoku mudrost sv. otca, reče: „Borimo se pod mudrim vodstvom njegovim za kraljestvo svjetla, oružjem svjetla protiv vlasti tmine. U drugoj se knjizi Makabejskoj veli: „**rukom su se borili, a u srcu moli se Bogu** i pobiedili su neprijatelja. Ovako hoće sv. Otac da i mi radimo; da se ne samo borimo već i da molimo.

Mi ćemo u viek čuvati u srcu i gajiti i djelima zasvjedočavati osjećaje djetinje ljubavi, uztrajne privrženosti i odanosti, spremne pokornosti prema slavno vladajućemu papi, otcu i nepogrešljivomu učitelju svih kršćana. Bezkrajno dobrostivi Bog neka štiti sv. Otca, neka ga još puno godina poživi na slavu i sreću sv. crkve, neka svaki njegov podhvat okruni najljepšim uspjehom, neka ga obilno nadari milošću svojom. Ja mislim, da sam izrazivši ove želje govorio iz srdaca svih vas, za to vas pozivljem, da se s menom složite u uzkliku: Naš slavno vladajući papa, Leon XIII. nasljednik sv. Petra a namjestnik Krista na zemlji neka živi! Skupština zagrmi oduševljenim živo, a kad se sleglo klicanje bude pročitana ova resolucija:

„U Lincu sakupljeni katolici gornje Austrije izriču i ovom prilikom, kako su i drugda izricali, svoje uvjerenje, da uspostavu svjetske vlasti papine zahtjeva pravica i da je neobhodno nuždna za podpunu slobodu i neovisnost sv. stolice u upravljanju crkve; oni goje živu želju, da nastojanje sv. otca, da opet dobije svjetski posjed, nadje svagdje podporu i da ga okruni željeni uspjeh."

Skupština je ovu resoluciju primila burnim klicanjem, a tad je kor zapjevao papinsku hymnu.

Poslije toga nastavio je govornik, da se sjeti „našega vruće ljubljenog cara, kojega je odličnu pobožnost i iskrenu odanost spram sv. stolice tek nedavno pohvalio najviše auktoritet na svietu, sam sv. Otac." Dvoranom je opet odjeknuo oduševljeni trokratni „Hoch!" a iza toga pučka hymna, koju su članovi stojeć s pravom pobožnosti odpjevali.

Iza biskupa govorio je grof Brandis, koji je lahko shvatljivim načinom iztumačio sadržaj papinih enciklika, i hvalio nastojanje njegovo za razširenje sv. vjere. (Podignuto je 96 biskupija, medju njima nadb. u Sarajevu i biskupije u Mostaru, Trebinju i Banjaluki).

Najviše je oduševio slušatelje treći govovrnik, redaktor Msgr. Hauser, koji je velikim zanosom i brižnom točnošću razpravio temu: Papinstvo i socijalno pitanje. Povratak kršćanstvu jedini je spas, a na ovom putu radi neumorno slavno vladajući sv. Otac Leon XIII.

Napokon je papinski prelat Dr. Doppelbauer u zaključnoj rieči govorio o samom jubileju sv. Otca, koji da imade dokazati svietu jedinstvo kat. crkve.

Poslije toga pročitana je druga resolucija koja glasi: „U proslavu svećeničkog jubileja Nj. Svetosti slavno vladajućega pape i otca kršćanstva, Leona XIII. u Lincu sakupljeni katolici gornje Austrije osjećaju se prinukani podastrieti Nj. Svetosti k svećeničkom jubileju najsrdačnije i najbolje želje i zasvjedočiti mu djetinju svoju ljubav vjernost, odanost i podložnost iz punog srca.

Skupština je zaključena pjesmom, te su se učestnici razilazili oduševljeni za sv. otca.

Katolici se raduju ovakovoj slavi, a ne mare za to, što se na to ljute židovske novine (N. Fr. Presse.)

Rim. († Kardinal Dominik Bartolini) umro je 3. o. mj. u Firenci. Rodio se 6. svibnja 1813., a kardinal je od 15. ožujka 1875. Bio je predsjednik kongregacije za obrede, a u viek velik prijatelj Slavena. R. i. p.

Tko želi „**Katoličko Pastirsko Bogoslovje**" (odnosno samo drugi svezak) na intencije, neka se javi podpisanomu.

Dr. Martin Štiglić.

Štovanim predplatnikom! I treća je evo četvrt iztekla, a jedva je polovica predplatnika zadovoljila dužnosti svojoj. Ovo nas sili, da opet svom ozbiljnosti sjetimo dužnike na njihovu dužnost, te ih liepo molimo, da nam pošalju dužnu predplatninu. I mi moramo tražbine tiskare namiriti. Ujedno liepo molimo i stare dužnike — imade ih koji duguju 5—6 godina — da bar koju svotu pošalju za odplatu duga. Liepo molimo neka nas poštede, da ne moramo učiniti nemilih koraka, koje bi inače bili prisiljeni poduzeti. —

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 41. U Zagrebu, 13. listopada 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sancta sanctis.

Život svakoga kršćanina ima biti bogoljuban, da tim jednom postigne cilj, za koji je stvoren. Ako se traži od kršćanina u obće, da živi bogoljubno i pobožno, zar se ne traži takav život tim više od svećenika, koj je već po svom stališu i po svojoj časti posvećen Bogu? „Tam sanctum est nomen sacerdotii“, veli sv. Izidor Hisp. „ut nulla vitiorum nota maculari se sinat.“ Sv. Ambrozij veli: „Nihil est in hoc saeculo excellentius sacerdotibus.“ Sv. Izidor Pelus: „Divina quaedam res est sacerdotium ac rerum omnium praestantissima.“ Sv. Makarij: „Perpende dignitatem tuam, sacerdos, quam sis pretiosus, nam angelis te fecit Deus praestantiorem.“ Zato veli sv. Thoma, da moraju u svećenika biti osobito ove četiri krieposti: sanctitas, innocentia, puritas et bonorum conversatio.

Odatle se vidi, koliko mora svećenik nastojati, da bude čim savršeniji, da tako njegov život bude primjer, po kojem će se ravnati drugi. Zato i veli sv. Euzebio Caes. „In sacerdote tanquam in speculo relucere debet perfectio.“ Ovu dužnost nalaže i sv. Ivan Krizostom ovimi riečmi: „Necesse est sacerdotem sic esse purum, ut in ipsis coelis collocatus, inter coelestes illas virtutes medius staret“, i opet „Sacerdotis animum solaribus radiis puriorem esse oportet, ut dicere illi liceat: vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus.“

Sv. Franji Ser. ukazao se jednom angjeo i pokazav mu kristalnu posudu punu najčistije tekućine, rekne: „Francisce, tam puram, sicut hic est liquor, decet animam esse sacerdotis.“

Zato i sv. Franjo u svojih djelcih ovako opominje svećenike: „Videte dignitatem vestram, fratres sacerdotes, et estote sancti; quia ipse sanctus est, quem sumitis.“

Kakav mora biti svećenik, veli nam sv. Thoma Kemp.: „Sacerdos omnibus virtutibus debet esse ornatus et aliis bonae vitae exemplum praebere; ejusque conversatio non cum popularibus et communibus hominum viis, sed cum angelis in coelo, aut cum perfectis viris in terra.“

Da život svećenikov ima biti vrhunaravan, svet, najbolje nam svjedoči sv. misa, koju svećenik danomice Bogu prikazuje i s njom spojena sv. pričest. Ništa na svietu ne može život svećenikov usavršiti i posvetiti, koliko prikazivanje ove uzvišene žrtve, ako se dostojno obavlja. O dostojnom služenju sv. mise ovisi svetost, ovisi vječni spas svećenikov.

Sv. misa mora se služiti tako, da se u njoj ne krše ceremonije i obredi, jer svaka pogrješka, koja se kod sv. mise počinja, po Suarezu je de genere suo smrtan grieh; lahak radi malenkosti materije ili drugog uzroka. Svaka dakle pogrješka kod sv. mise učinjena najmanje je lahak grieh; pa ako bude jednom svaki morao dati Bogu račun o svakoj izuštenoj rieči, koliko će više svećenik odgovarati Bogu za svaku pogrješku, koju počinja osobito u sv. misi, toj najsvetijoj žrtvi, u kojoj se ništa ne smije smatrati malenkošću. Čini li se to komu odveć strogo, rigorozno, neka vidi, što o dostojnom služenju sv. mise odredjuju i nalažu pape i crkveni sabori.

Sv. Pio V. u buli, koja se nalazi na početku Missala veli: „Mandantes ac districte omnibus et singulis — in virtute s. Obedientiae praesipientes, ut — Missam juxta ritum, modum ac normam, quae per Missale hoc a nobis traditur, decantent ac legant: neque in Missae celebratione alias caeremonias, vel preces, quam quae hoc Missali continentur, addere vel recitare praesumant“ etc. Benedikt XIV. u svojoj poslanici biskupom od 19. veljače 1749. navadja

medju inim pobožnog i učenog kardinala Bellarmina, koj se tuži: „quod ob nonnullorum incuriam aut impietatem sacrosancta Mysteria tam indecore tractentur; ut qui illa tractant, videantur non credere, majestatem Domini esse praesentem, sic enim aliqui *sine spiritu, sine affectu, sine timore et tremore, festinatione incredibili Sacrum perficiunt*, quasi fide Christum non viderent, aut ab eo se videri non crederent etc."

Sabor trid. sess. XXII. de observandis et evitandis in celebratione Missae veli: „Quanta cura adhibenda sit, ut sacrosanctum Missae Sacrificium omni religionis cultu ac veneratione celebretur, quivis facile existimare poterit, si cogitarit, *maledictum in sacris litteris eum vocari, qui facit opus Dei negligenter.* Quod si necessario fatemur, nullum aliud opus adeo sanctum ac divinum a Christi fidelibus tractari posse, quam hoc ipsum tremendum Mysterium, quo vivifica illa Hostia, qua Deo Patri reconciliati sumus, in Altari per sacerdotes immolatur; satis etiam apparet, omnem operam et diligentiam in eo ponendam esse, ut quanta maxime fieri potest, interiori cordis munditia et puritate, atque exteriori devotionis ac pietatis specie peragatur.

Tko sv. misu služi audacter, inverecunde et cum magna festinatione, onoga zove njeki pobožni auktor bratom Judinim, jer zlorabi najveće svećeničko dostojanstvo proti Isusu, koj kao da i njemu veli, što je rekao Judi na zadnjoj večeri: „quod facis, fac citius" Joa. XIII. 27. Rafael ab Herissonio u svojoj „manuductio sacerdotis, Lugduni anno 1690." izdanoj, veli: „Timendum est valde, ne magna pars sacerdotum hujusmodi, qui Missam praecipitant, in infernum praecipitentur."

Njeki je pobožan i izkusan Isusovac rekao, da je opazio, da je kazna za brzo služenje sv. mise, što mnogi svećenik neprovidjen umire. To isto dogadja se i mnogim katolikom, osobito danas, koji vlastitom krivnjom zanemaruju uzkrsnu sv. pričest. I pravo je, jer tko nije godine i godine mario za Isusa, tomu On uzkraćuje ovu zadnju i najveću milost, pošto se je tako dugo milosti božjoj protivio. Chaignon u knjižici der Priester am Altar str. 45. veli: „Kako da se ne zastidi svećenik, kad znade, da mu je pamet utopljena u neurednih sanjarijah, za koga drže vjernici, da je skroz u Boga zadubljen. Nebesko blago mu je otvoreno, cienu spasa svieta ima u ruci, svi stvorovi jedva čekaju čas, kada će pretvoriti kruh u tielo a vino u krv Isusovu, a on sam negibiv i bez čuvstva kao kamen, hladan kao mramor, dopušta da njegova mlohava usta nepozorno i nepobožno brbljaju najuzvišenije liturgičke rieči. Prisutnost živoga i za vieke prikazanoga Jaganjca ni najmanje ga se ne dojima; on jadan na to ni ne misli. Gleda, dotiče se, uzima u ruke, stavlja na žrtvenik kao kakvu stvar Onoga, koj na tri prsta sviet nosi. A kamo napokon vodi ova sljepoća? Od prebrza postupka sa najsvetijim ne ima nego jedan malen korak do svetogrdja."

Tko ima tu veliku pogrješku, da brzo, raztreseno služi sv. misu, neka je ostavi i neka se nastoji dopasti Bogu po riečih Apostolovih Gal. I 10. „si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem." Napokon evo što još veli sv. Thoma Kemp.: „Sacerdos sacris vestibus indutus, Christi vices gerit, ut Deum pro se et pro omni populo *suppliciter* et *humiliter* roget."

Da svaki svećenik uzmogne dostojno služiti sv. misu treba mu priprave za taj sv. čin; Ova je priprava dvostruka: obćenita i posebna. Glavna i nuždnija priprava je obćenita, a sastoji u tom, da čitav život svećenički bude priprava za dostojno služenje. Posebna priprava sastoji u čistoći i molitvi. Čistoća ima biti trostruka: čistoća vjere, čistoća nakane i čistoća savjesti. O čistoj vjeri nije potrebno ovdje govoriti, prem njeki služe sv. misu, kao da ne vjeruju; „confitentur se nosse Deum, factis autem negant." Tit. I. 16.

Čista nakana nuždna je za dostojno služenje sv. mise, jer se ljudska djela po nakani sude. A kakva ima biti ova nakana? Njeki služe sv. misu iz običaja u stanovito vrieme, kao što idu i u stanovito doba k ručku; drugi služi radi stipendija; prem je slobodno isti primiti za misu, nu stipendij ne smije biti nakana principalna. O takovih veli sv. Bonaventura: „Cum divina mysteria accipiunt, non coelestem panem, sed terrenum quaerunt: non spiritum, sed lucrum: non Dei honorem, sed quaestum pecuniarum et ita Corpus Domini non tam accipiunt quam rapiunt, quia accedunt non vocati a Deo, sed impulsi a sua cupiditate et avaritia." Nakana mora biti svakomu, da sv. misu služi na slavu božju, uspomenu svetih i t. d. (Vidi Schneider Manuale sacerdotum editio nona pag. 74. s.).

Za dostojno služenje sv. mise nuždna je čista savjest. Ako je svećenik u težkom griehu, razumjeva se, da je dužan izpovjediti se, pa nije dostatno pokajanje, ako ima priliku izpovjediti se. A ko bi se i usudio u smrtnom griehu pristupiti k žrtveniku? Pa ipak mnogi mrtvi na duši pristupaju, kako se sveti Bernardo serm. I. in coena Domini tuži: „Cruenta

conscientia ad divina accedunt sacrificia; commedunt sine timore et sine reverentia carnes Agni, qui praesidet in coelo, sicut carnes, quae venduntur in foro: non sicut sacerdotes assistunt in Altari, sed sicut carnifices in macello.“ Kolik je grieh služiti sv. misu nečiste savjesti, dosta je sjetiti se Isusa u rukuh židovskih, koji su pred njim klečali, padali na koljena i klanjali mu se, a ujedno ga ipak ružili, psovali i ćuskali. Oni, koji u smrtnom grielu pristupaju k žrtveniku, da prikažu nekrvnu žrtvu teže grieše nego li oni židovi, jer su sigurno primili više milosti od njih, i jer vjeruju, da je onaj Isus, koga oni žrtvuju pravi Bog.

(Konac će sliediti.)

Naredba o matičnih knjigah.

(P. Leber.)

U predposljednjem (39.) broju Katoličkoga lista imade naredba kralj. zemaljske vlade br. 7767. od 23. kolovoza ov. god., kojom se naredjuje, da je obćinskim poglavarstvom dozvoljen uvid u matične knjige u svrhu sastavljanja i vodjenja točnoga izkaza obćinskih zavičajnika. Taj uvid obaviti će se tek onda, kako naredba veli, kad od župnoga ureda stigne odgovor, da župnik imade vremena zahtjevu udovoljiti.

Svaki čestiti svećenik rado vrši naredbe, koje mu stignu od njegova poglavarstva, tako će i ovu naredbu vršiti. Ali biti će svećenika, koji će podvojiti, je li ova odredba bila shodna, a medju takove i ja spadam, te ću svoje mnienje otvoreno kazati. Ako tko inače misli, neka me izvoli o protivnom osvjedočiti ili moje navode pobiti.

Ponajprije pitam svakoga, kojgod u kojem uredu uredjuje, bi li mu bilo drago, da u njegov ured dolazi tko iz drugoga ureda da mu po knjigah i spisih razgleda? Sigurno će svaki na to pitanje odgovoriti niječno. Što drugim uredom nije drago, to nije ni župnim uredom milo. Obćinski činovnik kada dodje u župni ured da uvidi potrebne stvari glede zavičajnika, imati će puno posla, dok ono nadje, što traži, jer nema dvojbe, da će svećenik puno brže naći što u toj stvari treba. Bilo bi zato shodnije i po službu uspješnije, kad bi obćinski uredi pismeno zatražili od župnika potrebite izkaze glede zavičajnika. Župni uredi dragovoljno i bezplatno šalju izvadke iz matica za uškolivanje i novačenje kao i obiteljske izvjestnice u diobenih poslovih, što sve puno truda stoji: te bi i za zavičajnike radje potrebite izkaze šiljali, nego da jim drugi po knjigah premeću, koji se u to gdjekad i ne razumiju. Mogao bi tko reći, da njeki župnici neće u tih stvarih da točne izkaze šalju. Recimo da je to bilo, ali dotični zašto nisu prijavljeni svomu poglavarstvu, koje bi jih na dužnost opomenulo, a zbog njekih nije shodno odmah naredbu na sve protegnuti. Takovi župnici (ako jih ima) neće ni izaslanikom na ruku ići, pak će posao svakako spor a morda i netočan biti. Izaslaniku obćinskoga ureda može se i neprilika dogoditi. Na primjer: Župnik označio dan, kada može izaslanik doći u župni ured, da se služi matičnimi knjigami. Izaslanik dodje u župni ured i stane raditi, kad al eto dodje po župnika prilika neka bi išao k bolestniku u dalnje selo, da ga providi sa svetotajstvi. Župnik će reći izaslaniku, neka za sada ide kući a da će mu javiti, kada može drugi put doći. A nebi li se moglo i taj drugi put dogoditi, da župnik mora ići svojim poslom nenadanim? Reći će tko, da je ta naredba zato izašla, jer se tim gledalo župnikom posao olahkotiti. Ali ja mislim, da posao nije olahkoćen, jer župnik i onako mora biti uz ovakva izaslanika dok nesvrši posla, da mu na upite odgovori, u traženju da ga uputi, što sve više neugodnosti i posla zadaje, nego kada bi župnik sam tražio. Spomenuti mi je i to, da se dvogubke matica od godine 1878. nalaze kod kralj. kotarskih oblasti, te od te godine počamši, kad bi trebali obćinski ured za zavičajnike tražiti, da bi ondje svaki dan mogli doći i naći; jer je kod kotarskih ureda uviek barem jedan činovnik.

S toga je moje mnienje, da bi bilo shodnije, kada bi župni uredi na zahtjev obćinskih ureda potrebite izvadke iz matica glede zavičajnika pošiljali. Dužno štovanje medju uredi nebi na taj način ništa trpilo, a i puno brže rješavale bi se stvari, jer skoro svaki župnik, čim dobije kakav spis, on ga odmah i rieši, a kada će imati vremena s izaslanikom sjediti, to mu nije tako lahko znati niti odrediti.

Dvoblagdan žalosti bl. Djevice.

Dva puta u crkvenoj godini slavi se festum septem dolorum B. V. M. sub ritu dupl. maj., i to u petak nedjelje glušne, i treće nedjelje mjeseca rujna. Na onaj petak slaveć rečenu spomen, ukazuje nam se bl. Djevica trpeći sa svojim božanstvenim sinom na opomenu nam i nauk, kako da i mi s njim trpjeti imademo, ako želimo biti s njim proslavljeni. Sada pako u treću nedjelju rujna

spominjemo se bl. Djevice više kao kraljice mučenika proslavljene u nebesih i uzvišene nad sve redove angjeoske i svetačke.

U ni jednom vieku nije uzmanjkalo duhovitih slavitelja i pobožnih štovatelja bl. Djevice, prozvane mater dolorosa, ali sama pobožnost razvila se osobito polovicom trinaestoga vieka po redu servita ili sluga Marijinih. Istu je družbu posvećenu na osobiti način promatranju i proslavi žalostne Djevice potvrdio papa Aleksander IV. god. 1255., i ustanovio žalosti Marijine na broj sedam· Starac Šimun proreče, da će joj mač proći dušu (Luk. 2. 35.), mač na ime duševne žalosti sedmerostručne, kamo se običajno broji: proročtvo Šimunovo, bjeg u Misir, kako je Marija izgubila dvanaestgodišnjega Isusa, sastanak Marije s Isusom križ nosećim, stajanje pod križem, mrtvo tielo Spasa na krilu majčinom i pokop Gospodinov. O sv. Julijani Falconieri († 1341.), koja je osnovala pogranak servitskoga reda za ženski spol prozvani „mantellate", — pjeva rimski brevijar: sponsumque suffixum cruci noctes diesque dum gemis, doloris icta cuspide, sponsi refers imaginem. Quin septiformi vulnere fles ad genu Deiparae, sed crescit infusa fletu, flammasque tollit caritas. Papa Benedikt XIV. sankcionirao je ovu sedmerostručnu razdiobu uzpisav: Ordinis servorum B. V. M. fundatores B. M. dolorum contemplationi vacantes, eos in septem divisere, quorum aliqui habentur in Evangelio, ceteri probabili ratione et auctoritate verisimiles fiunt.

Onu prvu spomen, na petak nedjelje glušne, uveo je i propisao Benedikt XIII. — 23. kolovoza 1725., a ovu drugu, za treću nedjelju rujna, Pio VII. — 18. rujna 1814. za cielu crkvu, jednu i drugu u težkoj tjeskobi sv. apoštolske stolice, a u živom pouzdanju u pomoć žalostne majke. I prije su obe svetkovine obstojale zajedno, nu ne bijahu još de praecepto propisane i posvuda slavljene. Po svoj prilici starija je svetkovina na petak nedjelje glušne, pa se navadno označuje kao festum primarium, dočim se ova druga u jesensko doba nazivlje kao festum secundarium.

Zašto se ista svatkovina ponovično slavi — iterato idem festum solemniter peragitur — tumači papinska bulla od god. 1814. Pija VII. uzvišući svetkovinu servita na obći crkveni blagdan. Naglasuje ona, da crkva u onoj crnoj nedjelji glušnoj „ob sublimia redemptionis mysteria, qaæ eo tempore celebrantur, in tristitia versatur et luctu", dakle da nije za nikakvu veselost i proslavu pripravna, jer su dani po nju crne žalosti. Isti se može reći da je slučaj, kao i za svetkovinu Tielova, koja se ne može obaviti svečano u velikom, žalostnom tjednu, već se mora prenieti na četvrtak poslije blagdana presv. Trojstva. Tako se prenaša i svetkovina sedam žalosti bl. Djevice, koja se punim pravom obavlja u petak nedjelje glušne, u svojoj slavnosti na treću nedjelju rujna. Nedjelju zato, da se puku pruži zgoda, svetkovinu u što većem broju proslaviti moći, jer mu u djelatne dane ini životni posao prieči. A zašto bude to upravo u nedjelju rujna? Prve dvie nedjelje posvećene su stranom slavnosti narodjenja, a stranom Imena Marijina, i tako i ovaj mjesec bude posvećen bl. Djevici, kao što onaj slavni mjesec svibanj u proljeću, tako i ovaj u jeseni. Moguće je, da se u obzir uzeo i onaj broj — sedam. Po starom načinu brojenja jest rujan sedmi mjesec godine počev godinu brojiti prvim ožujkom ili blagdanom Uzkrsa. A broji li se opet od rujna do ožujka, opet je sedam mjeseci odgovarajućih broju sedam žalosti bl. Djevice, kako je već Pio IX. 1857., obdario cieli ovaj mjesec blagdanovanja sedam žalosti majke božje velikimi oprosti.

Tko bi pako hotio prodrieti u nutrnju i jezgvovitu razliku ovih dviju svetkovina, to mu ista liturgija pruža na ruku pravac. Obično se za petak nedjelje glušne upotrebljuje naziv „compassio B. M. V., jer se sva pažnja posvećuje Gospodinu visećemu i umirajućemu na križu, pod kojim stoji razcviljena majka dieleći s njim mukotrpne žalosti za obći spas naroda, kako to ona ovoj nebeskoj i zemnoj junakinji na slavu po franjevcu Jakobu de Benedictis ili Jakopomu iz Todija Spoletskoga († 1306.) izpjevana pjesma „Stabat mater" pjeva: quis non posset contristari, Christi matrem contemplari, dolentem cum filio — tko je da se nerazvili, videć kako gorko cvili, majka sa sinom tugujuć. — Svetkovina pako u rujnu bavi se više spomenom „Passio B. V. M., pak u odgovorih nokturna dolaze u officiju imenice navedene žalosti po broju sedam, a u versikulih predstavlja nam se kao „regina martyrum", do koje se je slave dovinula, da ju i mi posljedimo kao u trpljenju, tako i u proslavi. Maria Virgo, per virtutem tot dolorum, fac nos gaudere in regno coelorum, glasi jedan versikul oficija, a velebna ona pomenuta pjesma zaključuje:

Christe, cum sit hinc exire
Da per Matrem me venire
Ad palmam victoriae;
Quando corpus morietur
Fac ut animae donetur
Paradisi gloria.

pr. **Gruber.**

Pobožnost križnoga puka.

Hvale vriedni su oni revni duhovni pastiri, koji da ukriepe i pomnože vjeru i pobožnost svojega stada nastoje u svojih župah uvadjati razna pobožna družtva, bratovštine i pobožnosti.

Kod uvadjanja i ustrajanja takvih družtva bratovština i pobožnosti, dakako da se valja držati stanovitih propisa i uvjeta postavljenih po crkvenih poglavarih.

Takovih propisâ i uvjeta valja se osobito držati kod namještenja Križnoga puta, te će mo ovdje na kratko, nu vjerno označiti, što se sve zahtjeva kod uvadjanja i namještenja pobožnosti Križnoga puta, da vjernici postanu dionici ovih milosti i proštenja koja su po-

dieljena ovoj pobo žnosti. Ovim ćemo jamačno tim više ugoditi dušobrižnikom, što se ovi propisi ne nalaze u svakoj knjizi.[1])

U velikom broju običavahu osobito prvi kršćani pohadjati ona mjesta u Jerusolimu, koja su mukom i smrću Gospodina posvećena.

S timi pohodi skopčali su sv. otci pape osobita oproštenja. Otci Franjevci, ovi vjerni čuvari sv. groba, od god. 1342. počeli su uvadjati u svojih provincijah pobožnost križnoga puta s velikim uspjehom, tako da se je ova pobožnost brzo razprostranila po čitavom kat. svietu. Sv. su otci Pape ovu pobožnost ne samo odobrili i preporučili nego i sva ona proštenja s njom spojili, koja su oni tekom vremena dali onim, koji su u tu svrhu osobno u Jerusolim putovali. To su jedna od najvećih proštenja u katoličkoj crkvi, koja se mogu namjeniti i dušam u čistilištu.

Tajnik Generala Franjevaca P. Sleutjes izdao je godine 1884. knjigu[2]) auktoritetom generala redovničkog ukriepljenu a po congregaciji odobrenu.

I. Conditiones quoad erectorem s. viae crucis.

1. Auctoritatem ordinariam imaju od sv. Stolice poglavari franjevačkoga reda. Svaki drugi svećenik treba indultum speciale ili od sv. Stolice ili od Generala franciskanskog.

2. Biskupom, apoštolskim Vikarom i Praefektom izvanjskih misija daje se često vlast, da mogu druge delegovati za namještenje križnoga puta nu „ejusdem autem subdelegatio scripto est concedenda sub poena nullitatis."

3. Svećenik koji je dobio „facultatem erigendi s. viam crucis" ima točno paziti na uvjete. Obično se ova facultas ograničuje „ad ecclesias seu publica vel privata oratoria." Ako je dana facultas sa ovakovom clausulom, onda nebi mogao svećenik valjano postavljati križni put „extra ecclesias seu oratoria", n. pr. na groblju, u samostanih itd.

4. „Necesse est, ut facultas viam crucis erigendi a s. Sede vel a Ministro Generali obtenta, exhibeatur Ordinario; et haec obligatio est distincta ab obligatione obtinendi licentiam Ordinarii pro erigenda via crucis." Samo su iznimljeni članovi reda franciskanskog.

II. De locis, ubi Stationes erigi possunt.

1. Križni put se može na svakom mjestu postaviti u koliko je mjesto „locus vere decens et irreverentiis minime obnoxius."

[1]) Liepa i jezgrovita poduka Križnoga puta nalazi se u nedavno izašloj knjizi „Pastirsko bogoslovje" od Dra. Martina Štiglića I. sv. str. 517. koja se sama najbolje preporuča svim, ali osobito dušobrižnom svećenstvu kojemu će dobro služiti i vrlo dobrim vodjom u pastvi biti.

[2]) Instructio de Stationibus s. viae crucis erigendis visitandisque, cui accedit appendix de Crucifixis viae crucis vulgo nuncupatis. In lucem edita auctoritate Rmi. P. Bernardini a Portu Romatino, totius ordinis fratrum minorum ministri generalis etc. Claras Aquas, ex typ. Collegii S. Bonaventurae 1884. 8[0]. 112. str.

2. Hinc erigi non possunt Stationes in cubiculis, dormitoriis, vel locis alteri cuipiam usui domestico aut profano destinatis.

3. U istom mjestu, imenito u konventih i samostanih može se i više križnih puteva ustrojiti.

III. Conditiones requisitae ad legitimam Stationum erectionem.

A) Ante erectionem.

1. „Licentia Episcopi" i to za svaki pojedini slučaj; izuzimlju se „ecclesiae et loca Ordinis s. Francisci jurisdictioni P. Ministri Generalis jure ordinario subjecta."

2. „Consensus Parochi vel Superioris ecclesiae aut loci, ubi Stationes erigendae sunt." Izuzimlju se hospitali, crkve, kapele i redovničke kuće, u kojih su po biskupu postavljeni posebni svećenici; ova bo su mjesta, ako de jure i podpadaju pod jurisdikciju župnika, „de facto ad ministrirana independenter a parocho per sacerdotem nominatum ab Episcopo."

3. „Licentia Episcopi, consensus Parochi aut Superioris localis kako i deputatio erigentis sacerdotis" treba da bude pismeno podieljena a ne ustmeno „sub poena nullitatis."

Nu ipak ne treba da su ota documenta explicita in scriptis; dovoljno je imati ih implicite; na ime tko je od biskupa već in scriptis dobio punomoć, da može na stanovitom mjestu podignuti križni put, nije mu potrebita posebna „dozvola biskupova", jer je ona već u dozvoli izražena. Isto tako ako je župnik pismenu zamolnicu za ustrojenje križnoga puta podnio, to je s njom već i svoj consensus izrazio.

B. In ipsa erectione.

1. Quoad materiam: „Quatuordecim cruces ex ligno exclusa alia materia quacunque, sub poena nullitatis." Križići moraju da budu drveni i vidljivi, a mogu biti pozlaćeni, posrebrnjeni ili pobojadisani. „Ex usu saltem universali" treba da budu bez Propetoga. Postajne slike nisu baš de essentia, nego ako već jesu slike, imadu, bilo to u slikah ili kipovih, predstavljati muku Isusovu onako, kako to predstavljaju slike u Jerusolimu u tako zvanoj „via dolorosa" i u crkvi sv. groba Isusova.[1])

Nego budući da su slike sredstvo, kojim se može laglje promatrati muka i smrt Spasiteljeva, a po tom i sama pobožnost laglje obaviti, osobito kod prostoga puka, to se ove jako preporučuju. Ktomu su ove slike liep ures crkve, a najljepše slike križnoga puta jesu od Führicha.

(Konac će sliediti.)

[1]) Bened. XIV. „Cum tanta."

Viestnik.

Zagreb. Prošle je nedjelje presv. g. biskup Franjo Gašparić zaredio u svećenike dva djakona: Željka Radovanića i Ivana Živodera.

— Za sv. su Otca darovali:

Klerici nadbiskupskoga sjemeništa sakupili su počam od prosinca prošle godine do sada 121 forintu kao maleni sinovski prinos za misni stipendij svetomu Otcu prigodom Njegove zlatne mise. Pojedini prinosi bivali su, kako i oni prošle godine, mjesečno. Ljetošnja svotica jest od one, u prošloj godini nješto veća (ona je iznosila 107 for., u „Katol. Listu" se je bila u izvještaju podkrala pogreška), premda je, da nebi bilo zakašnjeno, za dva mjeseca, studeni naime i prosinac, prineseno anticipando. Lanjska je svota poslana bila na „središnje mjesto" u Beč; ljetošnja je predana u nadbiskupsku kancelariju. U onoj lanjskoj i ovoj sadanjoj uključeni su takodjer mjesečni prinosci po jednu forintu, što ju davao duhovnik u sjemeništu kolektoru.

Prof. L. Manzoni 10 franaka u zlatu, veleč. g. Juraj Duh sabrao na koroni u Krapju 6 for. a darovali su: Juraj Duh 2 for., Vilim Meyer 2 for., Martin Kovačić 1 for., Josip Vagner 1 for.

— Veleč. g. Janko Batušić poslao po veleč. g. P. Leberu za dječačko sjemenište 5 for. i za veliki oltar Sarajevski 3 for.

— (Restauracija Franjevačke crkve.) U crkvi Franjevačkoj se neprestano radi, veliki kup kamenja, opeka i šuta pred samostanom svakomu kazuje, da se je moralo mnogo toga nevaljala ukloniti porušiti i novim zamieniti. Onomadne javismo, da je apsida sanctuarija u glavnom dogotovljena, a sada je i ostali dio presbyterija obnovljen i u prvobitno stanje postavljen. Na sjevernoj strani svetišta probijena su i postavljena prije obstojala vrata za ulaz, nad istim ovelik gotički prozor, a na obiuh stranah opet po jedan omanji uzki gotički prozor. Dosadanji je veliki žrtvenik, koji je zaklanjao cielu absidu, uklonjen te će se na istom mjestu kašnje novi niži postaviti, urešen drvo-rezbarijami, slikami i kipovi. Dosadanje tri liepe izdubine u slici arkada sa južne strane apside premještene su i uzidane na sjevernoj strani, te preostaju još klesarske radnje oko glavica stupova i namještenje križnica na zabatih. Kod radnja oko presbyterija nadjeni su na lukovih vrlo liepo izradjeni zaglavni kameni i osobiti pojedini dielovi na slavolucih, koji su mnogim bielenjem posve sakriveni bili.

Po sličnosti oblikâ i pazljivom izradjivanju tih oblika skoro je nedvojbeno, da je ovaj dio Franjevačke crkve od istoga graditelja izveden, koji je gradjevinu svetišta naše stolne crkve rukovodio. Zubom vremena oštećeni njezini uresi su prama prvašnjoj formi popravljeni, a sada rade slikari oko svoda svetišta. Dosadanji ulaz sa Kaptola je zazidan, isto tako je odstranjena dosadanja neukusna i proti slogu crkve na apsidu prislonjena kapelica sv. Križa, te se postavlja nova u klesaoni već izradjena, koja ima biti još ove jeseni zgotovljena.

Kako je samostan Franjevaca siromašan, upućen je da samo od milodara pobožnih vjernikâ i milosti vis. kr. zem. vlade namiruje znatne troškove restauracije a uztrajnost i nastojanje reda, odnosno sadanjega revnoga predstojnika samostana i crkve, zaslužuje i u buduće svako priznanje i djelotvornu podporu od strane občinstva.

Rim. (Odluka svete Penitencijarije o zakonu, koji dokida desetinu.) Sveta apostolska Penitencijarija razaslala je na talijanske biskupe sliedeći dokumenat:

Presvietli i prečastni gospodine.

Kada se je nedavno u Italiji proglasio gradjanski zakon, kojim se obćenito dokidaju crkvene desetine, mnogi nadbiskupi i biskupi zaprosiše od sv. Otca naputak u toj stvari. Nj. Svetosti svidjelo se predati njihove molbe ovoj sv. Penitencijariji s naredbom, da ih izpita i da ustanovi potrebita pravila polag kojih će moći pastiri vjernike podučiti i posvuda na jednaki način ravnati njihove savjesti. Sv. je Penitnncijarija morala pripoznati, da spomenuti zakon ne samo obćenito dokida desetine i druge slične daće, nego još i više osiromašuje kler i to veoma znatno u gdjekojih biskupijah.

Nasliednikom onih, koji danas posjeduju beneficije, i koji aktualno vrše duhovnu pastvu obećaje se nekakova naknada, nu samo takova koja će doseći svotu od 800 lira (400 for.) za župnike, i od 6000 lira (3000 fr.) za biskupe, ako uslied dokinutih desetina budu njihovi dohodci smanjeni izpod tih svota. Drugim beneficijatom, crkvam i pobožnim zavodom, bili koje mu drago vrsti, nije ništa dopitano, niti im država priznaje ikakovo pravo. To osiromašivanje klera stavlja ga uviek sve to više na niži stepen nego li bi ga išlo u narodu katoličkom, i lišavajuć ga onih vremenitih sredstava, koja mu po pravu pripadaju, sve više mu otegoćuje da zadovolji svomu zadatku, da uzdržava veličanstvo službe Božje i da pritekne u pomoć premnogim potrebоćam sirotinje. Ali, što je više, rečeni gradjanski zakon povriedjuje u točkah od najveće važnosti zakon Božji, zakone crkvene i temeljna družtvena načela. Članak bo je vjere, da je Crkva od svoga božanskoga Utjemeljitelja primila narav pravoga družtva izvanjskoga i savršenoga, sa svimi pravi, s kojimi ju je On htio obdariti neovisno od vlasti državne, koja nasuprot imade dužnost braniti ju i štititi. Htjeti razlučiti državu od Crkve, tako da država ne bude dužna poštivati njenu vrhunaravnu eksistenciju, njene božanske povlastice i njene zakone, znači ograničavati previšnju vlast Božju, prevraćati njegova djela i nijekati Mu moć, da s positivnimi zakoni obvezuje državu i javne oblasti. Ta bludnja bila je opetovno po crkvi odsudjena kao protivna božanskoj objavi.

Nu medju pravi, koje je Bog dao crkvi, jest takodjer to, da ona, neovisno od privolje budi koje vlasti, može postići i upravljati dobra i druge dohodke vreme-

nite. To je pravo podielio Bog Crkvi, da ona uzmogne sigurno i stalno skrbiti se za dužno mu štovanje, za uzdržavanje svojih službenika i za djela ljubavi. Pače u tu svrhu može ona svojom vlastitom moćju i naložiti vjernikom one prinoske koje bi scienila nuždnimi. S toga gradjanski zakon koji se drzne da razpolaže u svoje ime dobri i dohodci crkvenimi, i da oslobadja vjernike od ustanovljenih daća, protivi se božanskomu pravu, i prisvaja si moć koje nema. Povrh toga, vriedjajuć vlastničtvo crkveno, ubija u puku svako poštivanje prava, i drma jednim od najstalnijih temelja družtvenih, jerbo vlastničtvo se pojedinaca ne može nikako činiti vriedno većega štovanja od onoga, koje je sve to s više razloga. Sv. Crkva uvažujuć preveliku zamašnost kojoj služe njena vlastničtva: njeni dohodci, od predavnih vremena uviek ih je branila proti svakoj otimačini. I sv. sabor Tridentinski, sasvim suglasno sa čitavim prijašnjim zakonodavstvom crkvenim, u 22. sjed. gl. 9. de reform., odsudjuje svaku osobu koja bi otimala rečena dobra i dohodke ili priečila, da ih Crkva pobire; i u 25. sjed. gl. 12. de reform., na posebni način nalaže plaćanje desetina.

S tih razloga spomenuti gradjanski zakon, proglašen u Italiji, nema nikakove vriednosti, i saviest vjernika ostaje obvezana na plaćanje desetina tako kao i prije. Jednaku je izjavu s ovim učinila sv. Stolica već god. 1853., kada je vlada pijemontezka dokinula desetine na otoku Sardiniji (Acta Pii IX. vol. 2. pag. 335.), kao što je i papa Aleksandar III., pišući biskupu Vercellskomu, proglasio ništetnim carsko pismo, koje je dopuštalo izuzimanja od desetina (Tit. De decimis, etc., cap. 25). Pa za to kad bi bio gradjanski zakon i doznačio jednaku naknadu, i tako ne nanio Crkvi nikakve materijalne štete, ipak bi joj bio učinio krivicu, gospodareć njenimi stvari i pravi neovisno od vrhovne vlasti dane joj od Boga.

Vaše Gospodstvo neka imade brigu, da bude puk dobro poučen o toj stvari i u obće o božanskom poriеklu prava crkvenih i o njenoj neovisnosti od svjetovne vlasti. Da budete pak mogli čim uspješnije priteći u pomoć savjesti vjernika u pojedinih slučajevih, biti će Vam što prije priposlan praktičan naputak s potrebom apostolskom pomoćju. Sada Vam želim od Boga svako dobro, ljubeći Vas najponiznije u ruke.

Rim 25. kolovoza 1887.

Najponizniji, najsmierniji istinski sluga
Rafael kardinal Monaco,
veliki penitencijar.

— (Tri jubileja u Italiji.) Nedavno u roku od jednoga mjeseca proslavljene su u svietu katoličkom, a na posebni baš način u Italiji, tri stogodišnje slave, naime stogodišnjica sv. Alfonsa Ligorija, sv. Augustina i sv. Aleksandra mučenika.

Navršio se je jedan viek od kako je sv. Alfons Ligorij zamienio zemlju s nebom. On, rodjen od patricijske obitelji, mislio je na siromake; i gradjanin velike metropole mislio je na kukavne stanovnike poljana, na zapuštene, na neuke, na nesretnike svake vrsti, posvećujuć njim najbolji dio svoga dugoga i radena života. Da razširi i ovjekovječi započeto dobro djelo utemeljio je velezaslužnu kongregaciju sv. Spasitelja, odrediv joj da naviešta evangjelje i s njim svako dobro ponajpače medju pukom i medju sirotinjom. Samo to bilo bi dosta, da učini bezsmrtnom uspomenu njegova života, kad i ne bi bio napisao toliko knjiga ascetičnih, dogmatičnih i moralnih. Doista njegova je teologija moralna vjekoviti monumenat lahke i zdrave nauke, uma bistra, iskrena žara za spas duša. Tko je dakle vriedniji od toga velikoga Učitelja sv. Crkve i Utjemeljitelja duhovnoga reda, onih časti. koji su mu prigodom njegove prve stogodišnjice izkazane u Rimu, u njegovom rodnom mjestu Napulju, u sv. Agati dei Goti gdje je bio biskup, u Noceri dei Pagani gdje je umro i gdje je sahranjen, u Catanzaru, u Palermu, u Turinu, u Beču, i posvuda gdje njegovi sinci radenim svojim životom uviek dozivlju u pamet kriepošti velikoga si Otca. S izvanrednim upravo sjajem proslavljena je stogodišnjica sv. Alfonsa u Sv. Agati dei Goti. Sv. Augustinu je o njegovoj već to petnaestoj stogodišnjici Rim izkazao osobite časti, a i mnoga druga mjesta u svietu kršćanskom. Uspomenu pako na sv. Aleksandra najljepše je proslavio Milan. Stogodišnjica velikoga toga pobornika kršćanstva bila je završena u crkvi njemu posvećenoj, kamo se je bilo sabralo silno množtvo puka. Na trgu sv. Aleksandra bile su sve kuće preliepo izkićene.

(Katolici u Macedoniji.) C. G. Sv. Otac papa Leon XIII. izrazio je u nedavnoj svojoj alokuciji kardinalom, da se mnogobrojna sela Macedonije žele povratiti u krilo katoličke crkve, i da prose da im se pošalju svećenici katolički. Kako dakle stoji katolička stvar u toj zemlji? Turska zemlja Macedonija na južnom prikrajku Balkana slovi na glasu radi klasičkih i kršćanskih uspomena. Na medji prema Tessaliji leži joj glasovita bajoslovna gora — Olymp, sjedište njekadanjih najvišjih bogova grčke mitologije. Glavni joj grad Solun sjeća još i danas svojim gospodujućim položajem na slavno ime kćeri Aleksandra velikoga — Tessalonike, po kojoj se mjesto prozvalo, i na koje čast bje osnovano. I kršćanom je ovo mjesto vele važno. Sv. Pavao utemeljio je ovdje na drugom svojem putovanju kršćansku obćinu i upravio je na nju dva svoja pisma. Patrijarka Carigradski upleo je i Macedoniju u iztočni razkol, te pobjedom Turaka pade i ta zemlja u turske ruke, u kojih još i danas čami. — Pred njekoliko sto godina počeše ovamo polaziti misionari kongregacije lazarista, ne bi li raztrešene ostanke katolika opet sakupili u jednu obćinu crkvenu i povratili jedinstvenosti crkvenoj. U najnovije vrieme nastalo je zamierno gibanje u Macedoniji za povratak u krilo katoličke crkve, gdje se od god. 1884. nalazi apoštolski vikarijat podpadajući pod carigradski vikarijat patrijarkalni.

O stanju tamošnjem katoličke crkve izviešćuje ap. vikar msgr. Mladenov — rodjeni Bugar, biskup u Satali, kongregacije Lazarista, u jednom pismu na svoga druga, kojega sadržaj veoma će nas zanimati. Piše on: povjerena mi je pastva nad 100.000 novoobraćenika, žetva je zrela tlo pripravno, broj katolika raste, a narod želi dobiti svećenstva, ali siromasi smo, treba podpore i sredstva našim misijam. U Solunu — mojem biskupskom sielu, ne imam ni kapele, prem bi se mnogo više umnožio broj bugarskih katolika, kad bi imali ovdje kakvu takvu katoličku dostojnu crkvu. Šizmatici imadu velebne hramove, e pa možete suditi, kolika u tomu leži napast za naše katolike. Nabavili smo si zemljište za gradnju novoga katedrala, što sam ga naumio posvetiti sv. Pavlu apoštolu Macedonije, te zato molim za podporu barem sve, koji ime sv. Pavla nose. Osobito bi nam potrebito bilo osnovati i sagraditi dječačko sjemenište, pa i školu za žensku mladež, koja ne dobiva ovdje ni kakve nauke, kao što su u obće žene ovdje ponižene, potištene i zapostavljene. Tako isto manjkaju nam crkvice — po ostaloj zemlji, a onda si možete misliti, kako stvari naše mogu stati."

Ovako govori biskup Macedonije, iz čega se vidi, da istoku i Macedoniji samo od katoličke crkve životna svjetlost može prosinuti. Proširenju misionarstva Lazarista stavljaju se velike zaprieke od strane fanatističkih sizmatika, kojimi je trn u oku sve, što je katoličko. Grčko-iztočne a i protestantske sljedbe čine dosta velikih zaprieka, prem se ugodno ne love grčko iztočnjaka. Nu uzdati se je u pomoć božju, i zagovor sv. Pavla, da će oni koj je posijao ondje sjeme kršćansko, učiniti da proklije i procvate.

Književno družtvo sv. Jeronima u Zagrebu umoljava p. n. g. družtvene članove, koji svoje boravište od razašiljanja knjiga lanjske godine promjeniše, neka tu promjenu boravišta što skorije družtvu priobčiti izvole, da se još za vremena mogu sbivše se promjene provesti, te da se tako na put stane silnim reklamacijam, i poteškoćam kod razpošiljanja knjiga.

Stupiše u člane III. reda: Maleković Mato, sluga u Belovaru. Peštel Salih, fin. nadstražar u Posušju. Selek Stjepan, učenik iz dolj. Kučanah. Pocedulić Petar, iz gornjih kućanah, župa Biškupec. Bruić Mato, u Nevincu. Kovačević Nikola, učenik II. razreda u Rakovcu. Olijan Bara i Ružić Mara, snahe u Trojstvu. Učiona u Orbanji. Ordulj Bernardin franjevac u Perugii u Talijanskoj. O. Jurić Filip, franjevac u Pagu u Dalmaciji. Jurman Antun, Maršanić Joka, u Trsatu.

„Danica" koledar i ljetopis književnoga družtva sv. Jeronima za godinu 1888. Odbor družtveni razaslao je na p. n. g. trgovce i razpačatelje oglas glede prodaje „Danice" za godinu 1888. ali dosele prispjele naručbe pošto su vrlo malene, zato ovim moli ponovno odbor družtveni prečastno svećenstvo, gospodu trgovce, povjerenike i ostale prijatelje družtva, neka pruže ruku pomoćnicu družtvu te nastoje, da se što više „Danice" još za vremena medju narod razproda.

Ciena je „Danici po komadu 25 novč. Tko naruči najmanje 25 komada, daje mu družtvo 20% popust i plaća samo poštarinu.

Naručbe neka se izvole poslati na predsjedniku družtva preč g. kanonika Franju Budickoga.

Javna zahvala.

Za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom Selu kraj Požege darovao je presvietli gospodin posvećeni biskup Janko Pavlešić 15 for.

Darovaše dalje ili u gotovom ili odsluživši misne namjene gratis p. n. gg. † Franjo Živoder 2 for. 50 nč., Gjuro Mikić 10 for., Stjepan Novak 10 for., Petar Galić 17 for. 50 nč., Stjepan Kos 15 fr., Ivan Matijević 7 fr. 50 nč., Antun Kožić 5 for., Teodor pl. Kraljević 4 for., Stjepan Sušnik 2 for., Stjepan Ožeg 5 for., Pajo Krempler 5 for., Franjo Tadić 5 for., Antun Mikulić 5 for., Ivo Valetić 10 fr., Toma Novaković 5 fr., Karla König 2 for., Mato Kovačević 2 for., Mijo Vukovac 1 for.

Veledušnim darovnikom platio Bog sada i u nebu.

U Požegi 10/10. 1887.

najzahvalniji
Ivan Bošnjak,
opat.

Urednička dopisnica.

Veleč. g. F. B. u Selih. Priposlana 3 for. su za I. a ne za II. polječe, jer što ste poslali 15. siečnja ubilježeno je za prošlu godinu.

Veleč. g. A. H. Gjurgjic, sve što ste poslali (10/1. 3 for. i 4/10. 3 for. ide za prošlu godinu.

Štovanim predplatnikom! I treća je evo četvrt iztekla, a jedva je polovica predplatnika zadovoljila dužnosti svojoj. Ovo nas sili, da opet svom ozbiljnosti sjetimo dužnike na njihovu dužnost, te ih liepo molimo, da nam pošalju dužnu predplatninu I mi moramo tražbine tiskare namiriti. Ujedno liepo molimo i stare dužnike — imade ih koji duguju 5—6 godina — da bar koju svotu pošalju za odplatu duga. Liepo molimo neka nas poštede, da ne moramo učiniti nemilih koraka, koje bi inače bili prisiljeni poduzeti. —

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 42. U Zagrebu, 20. listopada 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se počilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Sancta sanctis.

(Konac.)

Sv. Thoma a Villanova tumačeć rieči Apostolove „reus erit Corporis et Sanguinis Domini itd. veli: „Ac si Christum occidisset et effudisset ejus Sanguinem; quascumque enim blasphemias, quascunque irrisiones, quaecumque opprobria impiissimi Judaei corporaliter in Christum exercuerunt, has omnes spiritualiter repetit impius comestor, filium Dei rursum in semetipso crucifigens et ostentui habens.“

To je isto već davno prije rekao i sveti Ciprijan: „Plus modo in Dominum manibus atque ore delinquunt, quam cum ipsum Dominum negaverunt; quia ante expiata delicta, ante confessionem factam criminis, ante purgatam conscientiam, Sacrificio et muneri sacerdotis se ingerere non verentur — persecutio haec alia est, et alia tentatio gravior — faucibus adhuc exhalantibus scelus suum et contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt, spretis salutaribus monitis atque contemptis vis infertur Corpori et Sanguini Domini.“ Koli težko grieši onaj, koj nečiste savjesti, u težkom griehu služi, pokazuju rieči sv. Augustina: „Gravius peccant indigne offerentes Christum regnantem in coelis, quam qui eum crucifixerunt in terris.“

Nije dosta, da je svećenik prost od težkih grieha, već mora nastojati, da bude prost i od lahkih. Sv. Bonaventura tumačeć rieči Apostolove „probet autem seipsum homo“ itd. komentira ih ovako: „Proba teipsum (sacerdos) ex quanta charitate et quali fervore accedis: non enim solum mortalia vitanda sunt, sed etiam venialia peccata, quae per negligentiam vel otium multiplicata et etiam per considerationem ac per distractionem dissolutae vitae et malae consuetudinis: licet enim non occidant animam: tamen reddunt hominem tepidum, gravem et obnubilatum, indispositum et ineptum ad celebrandum; nisi dicti pulveres et stipulae venialium per afflatum spiritus et flammam charitatis ventilentur et consumentur, excadescente igne cordis in consideratione. Ideo cave, ne nimis tepidus et inordinatus atque inconsideratus accedas; quia indigne sumis, si non accedis reverenter, circumspecte et considerate, de quibus Apostolus ait: judicium sibi manducat et bibit.“

Uplašiti bi morale svakoga rieči, koje je rekao Krist Petru na zadnjoj večeri: „si non lavero te, non habebis partem mecum“ Joan. XIII. 8. sv. Petar bio je čist, kao i ostali apostoli, izuzev Judu; nu manjkala im je čistoća na noguh, bez koje nisu mogli biti dionici tajna. Sv. Bernardo tumači ove rieči Gospodinove ovako: „Scimus, quia ablutio ista pedum discipulorum ad diluenda peccata, quae non sunt ad mortem, a quibus plene cavere non possumus in hac vita, pertineat; quod ex eo plane constat, quod offerenti manus et caput pariter ad abluendum, responsum est: lotus enim est, qui gravia peccata non habet, cujus caput, id est intentio et manus, id est operatio et conversatio munda est; sed pedes, qui sunt animae affectiones, dum in hoc pulvere gradimur, ex toto mundi esse non possunt, quin aliquando vanitati, aliquando voluptati aut curiositati, plus quam oportet, cedat animus, vel ad horam; in multis enim offendimus omnes. Verum tamen nemo haec, quae videntur modica, contemnat aut parvipendat; nemo perniciosa securitate dormitet; quoniam (sicut audivit Petrus) nisi ea laverit Christus, non habemus partem cum eo.“

Svećenik mora nastojati, da bude prost i od lahkih grieha; na to ga sjeća ono pranje rukuh prije sv. mise. Žali bože u premnogih sakristijah ne ima onog malog lavatorija za

pranje ruku, prem je ono pranje ruku prije sv. mise de praecepto. Čistu savjest i od lahkih grieha znamenuje i ono pranje prsti kod sv. mise, o kom sv. Dioniz Areopagita veli: „Ablutio illa non fit ad delendas corporis sordes, quia jam lotae fuerunt; sed in symbolum, quod oporteat nos a peccatis omnibus mundari et ad designandam animi puritatem: atque ideo abluuntur non manus, sed solae extremitates digitorum, ad designandum non solum gravia, sed etiam levissima peccata tolenda." To tvrde i sveti Klement papa, sveti Ciril alexan. i sveti Thoma.

Svećenik, komu je potrebna izpovied, neka se izpovieda prije nego li se obuče u misno odielo, jer se nepristoji, da se izpovieda u misnom odielu, a osim toga on mora biti pripravan prije nego li se obuče u misno odielo.

Druga priprava za dostojno služenje sv. mise sastoji u molitvi. O tom nalažu rubrike: „Orationi aliquantulum vacet et orationes inferius positas pro temporis opportunitate dicat." Po „orationi vacet" razumjeva se meditacija, a po „orationes dicat" ustmena molitva.

Prije nego li svećenik moli Matutinum, moli molitvu „Aperi — ut digne, attente ac devote Officium recitare valeam"; zar ne mora tim više moliti pripravne molitve prije sv. mise?

„Ante orationem praepara animam tuam et nolli esse quasi homo qui tentat Deum", veli Duh sv. Eccli XVIII. 23. Ako nas sv. pismo, opominje, da se već prije obične molitve saberemo i pripravimo, što se tek onda traži prije sv. mise? Svećenik, koj bi posve propuštao ovu pripravu prije sv. mise, pokazao bi, da u njem ne ima žive vjere, strahopočitanja i ljubavi prama tom svetom sakramentu.

Stanovita i stalna priprava prije sv. mise nije propisana. Nu u Misalu i časoslovu preporučaju se njeke molitve, te imadu prednost pred drugimi.

Da je svećenik dužan zahvaliti se poslije sv. mise g. Bogu, t. j. moliti gratiarum actionem, jasno je. Stvar je poznata, pa ću navesti samo sv. Krizostoma, koj veli: „Judam imitantur, qui ante gratiarum actionem discedunt." Apostoli pričestiv se na zadnjoj večeri *hymno dicto* exierunt in montem Oliveti, Mat. XXVI. 30. dočim je Juda odmah otišao, i zato opet veli Krizostom: „Si mansisset in gratiarum actione, tantum malum non perpetrasset: nisi enim ille exisset, proditor factus non esset." A koliko milosti gubi svećenik ne obaviv gratiarum actionem poslije sv. mise, dokazom su nam, rieči sv. Bernarda, koj veli, da je zahvala novi put k novom daru.

Iz svega rečenoga jasno je, kolika se i kakva priprava izziskuje za dostojno služenje sv. mise, i kako težko grieši onaj, koj nedostojno služi; tim više, jer misa je vanredno **sveta** po svom bivstvu. (Vidi Quartal Schrift 1882. god. str. 733. ss.) Vjera nas uči, da je sveta misa po svom bivstvu identična sa žrtvom na križu, samo je način žrtvovanja različit. Misa je vanredno sveta po svojoj svrhi, jer joj je svrha, da odkupljeni rod ljudski usposobi, da dužnosti svoje prama g. Bogu izpuni. Misa je vanredno sveta po svojih plodovih i učinih. Izvor milosti, koj se na Golgoti otvorio, nastavlja se na svih mjestih i u svako doba, gdje se ta žrtva prikazuje. Misa je neizrecivo sveta obzirom na čine, koje kod svete mise vršimo. Svećenik je kao alter Ego samoga Spasitelja, jer on zastupa njegovo mjesto, svećenik kao da mu posudjuje ruke i jezik, svećenik govori i služi u Njegovoj osobi. Zato je naš naslov — Sancta sanctis — opravdan, jer svećenik, koj danomice služi svetu misu i hrani dušu svoju tielom Isusovim, mora biti u posvećujućoj milosti, mora pun svetog straha pristupiti k žrtveniku i dostojnim načinom najuzvišeniju i najsvetiju žrtvu prikazati. Dakle — Sancta sanctis —.

Spominjem na koncu rieči Bl. Dj. Marije, koje je rekla častnoj službenici božjoj Mariji od Isusa (Vidi die geistliche Stadt Gottes III. n. 1202.) i koje se tiču svakog svećenika, te su ne samo poučne, već i svakoga pobudjuju na dostojno služenje svete mise. Te rieči glase ovako: „O nepobožnosti, kojom njeki svećenici diele i primaju oltarski sakramenat, sablaznili su se katolici, te i oni malo drže do tog sakramenta. Kada bi ljudi vidili, da se svećenici svetim tajnam pobožno i svetim strahom približuju, tada bi i oni shvatili, da i oni moraju svoga Bogu u svetom sakramentu pobožno primati. Oni, koji tako čine, sjati će na nebu kao sunce medju zviezdami, jer od preobraženosti tiela mog božanskoga Sina, koji Ga primaju dostojno i pobožno, preći će na nje osobiti sjaj slave. Osim toga će njihova preobražena tjelesa imati na prsijuh sjajna i vanredno liepa znamenja u znak, da su bili dostojno svetohranište svetog sakramenta. To će im biti neizreciva radost, koja će angjele pobuditi na pjevanje a sve čudom obuzeti. Osim toga dobiti će osobitu nagradu, na ime njeko vanredno shvaćanje, kako je moj božanski Sin u Euharistiji prisutan, kao i sva čudesa, koja ona uključuje. Njihova radost biti će tolika, da bi

već samo po toj radosti bili za vieke sretni, kad i nebi bilo druge radosti na nebu.“

I. Šašel.

Pobožnost križnoga puta.

(Konac.)

2. Quoad formam: „Formam s. Viae crucis constitutivam constituunt crucium benedictio et affixio; benedictio tabularum nije baš de necessitate.“

3. „Benedictio crucium“ se može obaviti — u koliko se valjanosti tiče — „vel ante vel post earum affixionem.“ Križevi se mogu postaviti ili objesiti; obično se stavljaju na vrh slika, a mogu se staviti i odozdol, pače mogu biti sasvim odieljeni od slikâ, i onda kod žrtvenika blagoslovljeni. Blagoslov se taj ne smije prije privatno obavljati, n. p. kod kuće, nego erector mora kod blagoslova tih križeva na istom mjestu moraliter prisutan biti, gdje se ima križni put podignuti.

4. „Affixio“ može biti „vel in actu erectionis ab ipso erectore vel ab alio nomine erectoris praesentis, vel etiam alio tempore ab altero quocunque, privatim sine caeremonis, sive post, sive ante factam benedictionem.“

5. Medju pojedinimi postajami se zahtieva — aliqualis distantia.

Svečani obred blagoslova križnoga puta propisuje Ritual. Rom. Appendice — Romae typis S. C. de propag. fide 1872. ovako: Ovlašteni svećenik pristupi u rocheti i ljubičastoj štoli k žrtveniku, ovdje drži govor, o koristi, i vriednosti pobožnosti križnoga puta kao i o uvjetih za postignuće oprosta, klekne zatim na podnožju žrtvenika ter zapjeva himan „Veni Creator“; po izpjevanom himnu pjeva versikul sa oracijami „Deus, qui corda fidelium etc. „Defende quaesumus“ etc. i „Actiones nostras“ etc., — kao što stoji u rimskom benedictionalu. Svećenik ustane i podje na stranu epistole, gdje su postaje postavljene te blagoslovi ponajprije 14 postajnih slika po formuli „Benedictio imaginum“, poškropi ih sv. vodom i incensira. Zatim blagoslovi 14 drvenih križića po formularu „Benedictio crucis.“ Po dovršenom blagoslovu drži (ako se može) obhod oko crkve pjevajuć himan „Vexilla regis prodeunt“ za obhoda se mogu nositi 14 postaja po djeci ili članovih koje bratovštine. Po dovršenom obhodu moli svećenik na podnožju žrtvenika čin pokajanja, a zatim se uputi uz pjevanje prigodne pjesme „Staše plačuć“ ili druge koje do prve postaje, poljubi križ i sliku, koju dade objesiti te obavi molitve prve postaje i tako dalje obreda svih 14. Na koncu se izpjeva „Te Deum“ i dade pacifikalom blagoslov, a može se i ciborijem.

C. Post erectionem.

Erector mora zatim „testimonium erectionis in duplo“ izdati i naznačiti u njem datum podjeljenih triju dozvola — deputatio erigentis — licentia Episcopi i consensus Parochi aut Superioris loci. Izprava ova ima se „quam citius“ sastaviti i podpisana po ovlaštenom svećeniku i mjestnom župniku ili poglavaru dotične crkve ili bolnice ima se poslati biskupskoj kancelariji na ovjerovljenje. Jedna se od ovih izprava pohrani u biskup. kancelariji a druga u župnom arhivu.

Svećeniku koji je od svojega biskupa pismeno delegiran, da može u stanovitom mjestu podići križni put je stim dokumentom deputacije eo ipso i licientia podieljena.

IV. Quaedam de via crucis licite erecta.

1. Pošto su proštenja s križići spojena, to se mogu slikovne predstave pojedince i sve obnoviti, ili križiće sa starih na nove prenašati, a da se proštenja ne gube.

2. Isto se tako ne gubi proštenje, ako se manje od polovine n. pr. do 6. križića drugimi novimi križići zamjeni, dočim se gubi, ako ih se polovica ili više promjeni, sive simultanee sive etiam successive, te je nova erectio i benedictio nuždna.

3. Jesu li se križići morali „pro tempore“ n. pr. prigodom popravka crkve maknuti, proštenje time nije izgubljeno, samo ako se u istoj crkvi opet postave, kao ni „translocatio Stationum in eodem loco ad meliorem dispositionem“, nu gubi se proštenje ako je „translocatio Stationum a loco primitivo erectionis in locum diversum.“

V. Conditiones ad lucrandas indulgentias viae crucis.

Tri su uvjeta:

1. „Meditari, quantumvis breviter Passionem Domini.“ Treba da svaki razmišlja, koliko može „secundum capacitatem“, muku i smrt Isusovu. Prostomu puku dosta je, da na nju ma kako misli. Najbolje je razmišljati muku i smrt Isusovu, kod svake postaje onako, kao što to dotične slike predstavljaju, a promatranje može biti kratko.

2. „Motus localis de una statione ad alteram“ t. j. da se ide redom od postaje do postaje, što je uviek nuždno kad pojedini obavlja. Ali ako je tko bolešću, ili množinom puka ili tjesnoćom mjestâ itd. zapriečen, te ne može ići od postaje do postaje, može ovu pobožnost obaviti i na jednom mjestu n. pr. u klupi, samo ako se prema svakoj pojedinoj postaji okrene, ili pogleda, ustane i opet poklekne itd. Ovo prem malo gibanje tiela jest conditio, sine qua non, da tko dobije proštenje.[1])

Nebi dakle dovoljno bilo kada bi svećenik sa propovjedaonice predmolio postajne molitve.

---

[1]) „Observetur methodus a P. Leonardo a Portu mauritio proposita, ut videlicet, unoquoque de populo suum locum tenente, sacerdos cum duobus clericis sive cantoribus circumeat, ac sistens in qualibet statione ibique recitans peculiares consuetas preces, ceteris alternatim respondentibus.“ In hoc casu saltem suadendum videtur, ut populus vertat se ad singulas stationes, necnon ad easdem genuflectat ac erigat se cum sacerdote.

3. „Quatuordecim stationes visitari debent uno tractu", t. j. da sve postaje podjedno bez prekidanja obadje; ako je „notabilis interruptio" n. pr. da bi tko njekiliko postaja obišao u jutro, a ostale poslije podne, ne bi dobio proštenja. Dobio bi pak, ako bi poslije njekoliko postaja slušao sv. misu, propovied, izpoviedio se, pričestio, molio čislo itd. pa onda nastavio pobožnost križnoga puta.

4. Da li se mogu ota proštenja preko dana više puta obavljajuć pobožnost zadobiti očituje S. Congr. Indulgent. 10. rujna 1883. „Ex documentis non constat, indulgentias pro pio exercitio Viae crucis concessas toties lucrari quoties praefatum pium exercitium iteratur." Po tom se čini da se podpuna proštenja samo jedan put u danu mogu dobiti. Sveobće još valjani dekret od 7. ožujka 1678. veli: „semel dumtaxat in die plenariam indulgentiam in certos dies ecclesiam visitantibus concessam, vel aliud opus pium peragentibus, lucrifieri"; čemu Raccolta pridodaje da se samo „sola indulgentia de Portiuncula" od toga izuzimlje.

Nepodpuna se proštenja dobivaju toliko puta, koliko se puta križni put obavlja. Jer se po obćem pravilu nepodpuno proštenje skopčano dobrim djelom toliko puta stiče, koliko se puta isto učini, ako nije izričnimi riečmi drugačije odredjeno. —n.

Za praksu.

Kako valja na temelju najnovijih odluka svete Penitencijarije postupati u izpovjedaonici sa Onanisti.

Strašna kuga, koja zatire družtvo ljudsko po drugih zemljah zavukla se je već i u naš narod. Ta kuga jest Onanizam, koji prieti propašću obiteljim, zadrugam a i čitavim selima. Da braća svećenici toj kugi što veću pažnju posvete, i njoj doskoče, donašamo im evo u prievodu članak, kojeg je napisao profesor Josip Weiss u Linačkom bogoslovnom časopisu, u kojem se na temelju najnovijih odluka svete Stolice daje naputak izpovjednikom u toj stvari.

U njekih krajevih Francezke biesni strašna kuga Onanisma. Zavladao je naime tamo običaj, da roditelji rode samo po dvoje djece. Taj običaj obrazložuju time što tamo obstoji zakon, koga je francezka revolucija stvorila a Napoleon I. u svom zakonu (Code Napoleon) pridržao, po kojem se dieli baština na jednake dielove. Ova opačina sigurno nevlada jedino tamo već je imade više manje svigdje. Bez dvojbe je ono što je činio Onan (Gen. 38. 9.) smrtan grieh i to intrinsece, absolute, tako, da to u nijednom slučaju dopušteno biti nemože. To je sv. Sbor za Inkviziciju posve odrešito rekao 21. maja 1851. Pitalo se je onda ovo: „Quaeritur a Sede Apostolica, qua nota theologica dignae sint tres propositiones sequentes: I. Ob rationes honestas conjugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan; II. Probabile est istum matrimonii usum, non esse prohibitum de jure naturali; III. Nunquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus conjuges, etiamsi prudenter timeatur ne conjuges sive vir sive uxor, abutantur matrimonio."

Odgovor glasio je ovako:

Ad I. Propositionem esse scandalosam, erroneam et jure naturali matrimonio contrariam. — Ad II. Propositionem esse scandalosam, erroneam, et alias implicite damnatam ab Innocentio XI. prop. 49. — Ad III. Propositionem, prout jacet, esse falsam, nimis laxam et in praxi periculosam

Gore spomenuta 49. proposicija zabačena Innocentom XI. glasi: Molities jure naturae prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, saepe esset bona et aliquando obligatoria sub mortali.

Premda dakle nema dvojbe, da je čin o kom govorimo objektivno smrtno grješan ipak je raznovrstan postupak izpovjednika sa takovimi grješnici. Godine 1876. upitao je njeki župnik biskupije Angerske u Francezkoj svetu Penitencijariju, koji postupak od sliedećih odobrava sv. Stolica: 1. Jedni izpovjednici misle, da je iz riečih mnogih pokornika moći zaključiti, da Onanisti mogu lahko biti u takovoj bludnji, da su radi nje izpričani od velikog grieha; premda se to neznanje baš nemože uzeti kao ignorantia invincibilis. Ako ove pokornike upozoriš na veličinu grieha, više ćeš im škoditi nego koristiti. Oni se popraviti neće, a u buduće — uzevši stvar subjektivno —, mjesto malih grieha činiti će velike, pa će možda prije ostaviti izpovied nego svoje griehe. Zar nije u tom slučaju bolje ostaviti ih in bona fide? Ovi izpovjednici idu dapače tako daleko, da nastoje svoje pokornike u umišljenoj njihovoj nekrivnji (in bona fide) utvrditi. Ako ih pokornik upita jeli to velik grieh, odgovore mu izbjegavajuć istinu ili ga sami upitaju, što on o tom misli. Ako pokornik reče, da u tom ništa osobito zla ne nalazi, i pozove se na prava ženitbenih drugova, ili na koji drugi sličan razlog, onda će ih taj izpovjednik drage volje ostaviti u njihovoj pravoj vjeri (in bona fide).

2. Drugi izpovjednici, neće doduše, da taje, već izrično kažu, da je Onanisam smrtan grieh, ali to vele samo onda k a d a b u d u o t o m p i t a n i. Ako li ih pokornik toga ne upita, oni će mudro, — kako oni misle — šutiti, pa ma pokornik i izpovjedio grieh Onanije. Oni će ga opomenuti obćenitimi riečmi neka se kaje za sve svoje velike griehe, neka ih bježi, a za tim će ga odriešiti. I ovi izpovjednici misle, da bi pokornik, glede ovog grieha, mogao biti u takovoj bludnji, koja bi činila ovaj u sebi velik grieh subjektivno malenim, pa zato, da je bolje pokorniku niti ne reći težine grieha.

3. Treći pako izpovjednici, upozoruju svakog pokornika, koji se tuži, da je taj grieh počinio, ili koga oni oprezno ga izpitujuć takovim pronadju, na veličinu toga grieha; traže od njega dokaze pravog pokajanja, za griehe počinjene i da im obeća toga više nečiniti; u protivnom slučaju uzkraćuju mu sakramentalnu odrješbu.

Pitanja dakle, koja je gorespomenuti župnik stavio svetoj Penitencijariji jesu:

1. An liceat favere illi bonae fidei, de qua relatum est in primo loco, atque illam creare?

2. An confessarii, de quibus in secundo, satis faciunt suo muneri?

3. An confessarii, de quibus in tertio, debeant redargui quasi seipsos et poenitentem plus aequo torquentes, aut potius eorum praxis sit omnimode bona?

Na ova pitanja odgovorila je sveta Penitencijarija dne 14. Decembra 1876. ovako:

Ad I. Negative.

Ad II. Negative.

Ad III. Quatenus confessarii de quibus in precibus, circa interrogationes de usu matrimonii conjugibus aliquando faciendas, intra limites a Rituali romano et probatis auctoribus se contineant, eorum praxim omni reprehensione carere.

Nedavno je pako njeki francezki biskup sliedeća pitanja predložio svetoj stolici, da sazna za dužnost izpitivanja pokornika gledom na isti grieh.

I. Quando adest fundata suspicio, poenitentem, qui de Onanismo omnino silet, huic crimini esse addictum, num confessario l i c e a t a prudenti et discreta interrogatione abstinere, eo quod praevideat plures a bona fide exturbandos, multosque sacramenta deserturos esse? Annon potius *teneatur* confessarius prudenter ac discrete interrogare?

II. An confessarius, qui, sive ex spontanea confessione sive ex prudenti interrogatione, cognoscit poenitentem esse onanistam, *teneatur* illum de hujus peccati gravitate, aeque ac de aliorum peccatorum mortalium, monere, eumque (uti ait Rituale romanum) paterna charitate reprehendere, eique absolutionem tunc solum impertiri, cum sufficientibus signis constet, eumdem dolere de praeterito, et habere propositum non amplius onanistice agendi:

Na to je sv. Penitencijarija odgovorila dne 10. Marta 1886. ovo:

Ad I. Regulariter negative ad primam partem; affirmative ad secundam.

Ad II. Affirmative, juxta doctrinas probatorum Auctorum.

Gledom na ove odluke svete stolice promotrimo si ovaj slučaj:

Suprug stanovite žene, tuži se da čini taj grieh. Razlog izpričavajući navadja sliedeći:

Žena mi je boležljiva; a liečnici mi rekoše, da će ona u prvom porodu po svoj prilici morati umrieti. Ja mislim, da je bolje zapriečiti porod, nego li izložiti ženu sigurnoj smrtnoj pogibelji ili učiniti abort.

Što će mu izpovjednik reći nato?

Iz navedenih odluka svete stolice jasno je, i nema mjesta nikakovoj dvojbi o tom, da je taj postupak intrinsece et absolute zao; a sjetimo li se na princip: Nunquam sunt facienda mala ut eveniant bona (Rom. 3. 8.) lahak će nam biti odgovor. Dobra bo nakana ne može posvetiti zlog djela.

Imade još jedno sredstvo, da se ista dobra nakana ovrši t. j. da život onih žena nebude u pogibelji, a to sredstvo jest, da takovi drugovi ženitbeno ne obće.

Ako li pokornik ne bi nato pristati hotio, ili bi u tom slučaju bio izvržen pogibelji incontentiae, možda bi mu se moglo savjetovati, neka najmanje prvih 14. dana iza ženina mjesečnoga cvieta s njom ne obći; a ostalih 14. dana može debito modo bez straha za život žene s njom obćiti; jer je na temelju točnih fizioložkih iztraživanja malne posve sigurno — da žene u ovih dnevih nezačimlju. Ova tvrdnja navedena je u časopisu „Il buon pastore“ iz Scavinia, Ballerinia i D' Annibala a mi ju spominjemo, nescieneć se mogućimi suditi o istinitosti njezinoj.

Iz svega je jasno, da se u nijednom slučaju (nikada) niti može, niti smije odriešiti pokornik, koji se neće čuvati grieha Onanije. **H.**

Smetanje vjerozakona počinja se i nepristojnim ponašanjem kod sprovoda.

Bečki „Landesgericht“ odsudio je njekoga Franju M. po §. 303. D. Z. s toga, što je kod sprovoda svoga otca, koji je svećenik pratio, začeo prepirku sa svojim bratom, te ga glasno opsovao. Odsudjeni je Franjo M. prizvao protiv ove odsude navodeći, da samo crkveni blagoslov mrtvika imade značaj religijosnoga čina, a ne i sam sprovod. C. kr. ukidno sudište (Cassationshof) zabacilo je svojom odlukom od 15. listopada 1886. br. 8980. ovaj razlog priziva. Značaj javnoga vjerozakonskoga čina imade i crkveni pogreb i to tim, što se crkven pogreb obavlja funkcijom svećenika, i što se vrše crkveni obredi. Mjesto, na kojem se obavlja crkven čin, ne odlučuje ni kako o dostojanstvu samog čina, kako se to vidi i iz Rituala Rimskog u cap. „de exequiis.“ Franjo M. je dakle krivac smetanja javnog vjerozakonskog čina, što se je za obavljanja ovakva čina sablažnjivo ponio. — (L. Q.)

Praksa obćinskih organa gledom na naredbu o matičnih knjigah.

Punim pravom izjavio se je gosp. Leber u br. 41. „Katol. Lista“ na naredbu o matičnih knjigah, da je neshodna. Ovaj „uvid“ obćinskih organa u župnom uredu, pa prije sa dogovornimi pismenimi „Complimenti“, težko će unapriediti strogo službovnu povjerljivost, koja mora, da obstoji u savjestnom obćenju službenomu. Nu meni je iztaknuti, kakva je praksa obćinskih organa gledom na spomenutu naredbu.

Kotarska oblast traži od občine evidenciju zavičajnikâ, traži podpuni popis občinskih pripadnika. Odkuda će i kako će občinski organ u roku od mjesec dana tome nalogu zadovoljiti? Možda iz posljednjega pučkoga popisa? Taj je odposlan štatistickom uredu, občini nije bilo „vremena“ prepisati ga. Kako si onda pomoći? Načelnik deleguje „desnu ruku“ bilježnika sa uredovnom svjedočbom, po kojoj bi na uvid matičnih knjiga ovlašten. Bilježnik dodje u župni ured. Zar na uvid? Ne. Traži „status animarum“ (župnik si ga svojim trudom uredjuje), da će ga liepo prepisati i pohraniti u občinskom uredu, možda i na „kontrolisanje“ župnika? Je li župnik obvezan dati občinskom organu „Status animarum“ na jednostavni priepis u svrhu sastavka i vodjenja izkaza občinskih zavičajnika? Moje je mnienje, da nije obvezan, jer to nije uvid u matične knjige. Neka se bistri. **Vukovinski.**

Viestnik.

Zagreb. Na bogoslovnom fakultetu kr. sveučilišta u Zagrebu imenovani su za suplente Dr. Ante Bauer za temeljno bogoslovje i metafisiku a Dr. Josip Volović za starozavjetni biblijski nauk i hebrejski jezik.

— Na jesenski prosinodalni izpit došao je jedan administrator i jedan kapelan a 4 podvrgla se izpitu iz jurisdikcije.

— Darovi za svećenički jubilej sv. Otca Leona XIII.:

Prva hrv. štedionica 100 for., Gpdja Josipa Vancaš 5 for., g. Dragutin Pogledić 6 for., g. Julijo Šenoa 2 for., g. Dr. Andrijević 2 for., g. Kožarić iz Blinskogkuta 50 novč.

Svećenstvo kotara Glinskoga 10 for. Gospodje Ana Rohrer i Rozalija Polak sabrale u Našicah 36 for. Učiteljski sbor gimnazije Požežke 7 for. 30 nov. Katolička mladež iste gimnazije 6 for. 94 nov. Obća pučka i višja djevojačka učiona u Požegi 7 for. 54 nov. Obća pučka djevojačka učiona u Požegi 4 fr. O. Martin Novak 1 fr. G. Imbro Krapac 1 for. Gpdja Ivka Krapac 1 for. G. Ivan Jaroš i Marica 1 for. Andrija Ivčetić 22 nov. M. Kašaj 2 for. 50 nov.

Rim i Italija. (Rendu pohvaljen od svete Stolice. Novi listovi za pomirbu. Drugi Don Bosco.) Eugène Rendu, njekadanji Lacordaire-ov i Ozanam-ov pouzdanik, koji se je već prije toliko bavio rimskim pitanjem te o njem dopisivao sa znamenitimi talijanskimi pisci i državnici, kakovi su bili Balbo, Gioberti, Tommaseo, Gino Capponi, Massimo D'Azeglio, Cavour i Bonghi, izdao je nedavno o istom predmetu novu brošuru, iz koje ima po obećanju, zadanom u br. 19., priobćiti njeke ulomke *Vrhbosna.* Ovdje dodajemo samo zanimivu viest, koju donosi *Observateur Français* Kardinal Rampolla, državni tajnik sv. stolice upravio je, u ime sv. Otca, dne 16. rujna vrlo laskavo pismo na gosp. E. Rendu-a u pogledu njegova djela: *La lettre du Pape et l' Italie officielle,* čestitajuć piscu, što je ustao na obranu pravednosti i papine nezavisnosti.

— K prijašnjim novinam, koje su u Italiji zastupale pomirbu sa sv. Stolicom (sr. Katol. List u ljetošnjem broju 27., str. 215), pridružiše se ovaj mjesec 2 nove: dojakošnji dnevnik *Corriere di Torino* izlazit će odsele pod naslovom *Corriere Nazionale,* a program će mu biti pomirba u skladu s nazori i željami, izraženimi od sv. Otca u najnovijih izpravah. Sličnim bi pravcem imao ići i *Monitore Italiano,* koji je prošli tjedan počeo izlaziti u Rimu.

— Ako se za ikoga, to se jamačno za otca Ljudevita iz Casorije može reći, da je bio drugi Don Bosco toli radi apostolske revnosti, kojom se je cieli svoj viek odlikovao, koli radi velikih zasluga, koje si je tako stekao za crkvu božju i za rod ljudski. Prestavio se s ovoga u bolji sviet prije 2 godine (30/3/85) i povela se već razprava, da se proglasi blaženim, a sada nas slavni pisac Capecelatro usrećuje obširnim i prekrasnim životopisom svoga štovanoga prijatelja: *La vita del P. Lodovico da Casoria, scritta dal Cardinale Alfonso Capecelatro, Arcivescovo di Capua.* Napoli, tipografia editrice degli Accattoncelli. Drugi put izviestit ćemo potanje o tom djelu, komu je ciena 6 lira (3 for.).

Jubilej Sv. Otca. Pred njekoliko dana (14. o. mj.) došli prvi hodočastnici u Rim da se poklone sv. Otcu. Bili su ovo članovi katoličkih radničkih družtva (Cercles ouvriers) iz Francezke. Tri su posebna vlaka dovezla oko 1700 osoba, od kojih se većina smjestila po gostionah, a oko 500 siromašnijih nastanio je sv. otac Leon XIII. u prostorijah uz crkvu sv. Petra, koje je bio odredio za slučaj kolere. Vodili su hodočastnike kardinal nadbiskup Laugénieux iz Reimsa i glasoviti parlamentarac grof de Mun. Ovi su bili već njekoliko dana prije pohitili u vječni grad, da pripravе sve za dolazak svojih domorodaca, koji su došli sa 52 barjaka.

Ministar predsjednik Crispi opominje u Riformi talijanske liberalce, da se uzdrže od svake demonstracije, koja bi mogla sv. Otcu dati, povoda da se tuži. Isto tako odvraća Riforma od predloga Florentinskoga lista „Fieramosca“, da se sabiru prilozi u svrhu, da se kuje spomen-medalja sa slikom kralja Humberta i nadpisom: „Roma conquista intangibile“, kao i od toga, da se priredi 9. siečnja buduće godine kao protudemonstracija papine svečanosti liberalno hodočašće na grob Viktora Emanuela. Ali svi ovi savjeti, čini se, da ne idu iz srca ministru predsjedniku, koji je 10. lipnja o. g., dok još nije bio na čelu vlade, o alokuciji Leona XIII. o izmirenju izjavio u saboru na interpelaciju radikalca Bovio: „Izmirenje! Što je to? Mi ne znademo ništa, niti hoćemo da znademo išta o tom, što se u Vatikanu misli i govori.“

— *Francezka.* (Odlikovani Trapisti.) Trapistički je samostan u Roybonu na ratarskoj izložbi francezkog departementa Isère dobio veliku zlatnu medalju i osobito laskavo pismo. U ovom se poimence navode njihovi uspjesi i djela, te se veli, da su njima zemlji veliku uslugu učinili.

— *Amerika.* (Katoličko sveučilište u Washingtonu.) Prve polovice mjeseca rujna bili se sastali u Baltimoru svi nadbiskupi i biskupi sjeverne Amerike, kojim je posljednji plenarni koncil bio povjerio predradnje za ustrojenje katoličkog sveučilišta u Washingtonu. Bili se sastali: kardinal Gibbons, nadbiskupi Corrigan iz Newyorka, Williams iz Bostona i Ryan iz Philadelphije, za tim biskupi: Spalding iz Peorije, Marty iz Dacote, Mans iz Coovingtona, Kean iz Richmonda i Ireland iz St. Paula. Prvoga rujna 1889. imao bi se otvoriti teoložki fakultet. Tomu treba milijun dolara, pak kako je već sabrano 700.000 dolara, imade nade, da će se ova svota sabrati do spomenutog roka. Cielo sveučilište, kako je zasnovano, stojati će 8 milijuna dolara, pak se misli, da će se za 20 godina moći sveučilište podpuno urediti. Poslije nove godine zaputiti će se biskupi Kean i Ireland državami Pennsylvanijom i Marylandom, da sabiru milodare i prinose.

Već je prvi rektor i predsjednik sveučilišta izabran i potvrdjen, biskup Kean, koji se je već odlikovao kao pisac u starozavjetnom biblijskom studiju. On će se ujedno odreći svoje biskupske stolice da se može podpunoma posvetiti sveučilištu. Kako „Baltimorer Volksztg." pišu povjeriti će se uprava sveučilišta i s njime spojenih zavoda i seminara Sulpicijancem, ali ne profesure, jer će se na ove pozvati učenjaci iz svih krajeva. Biskupi su se već složili u tom, da je najsgodnije mjesto za sveučilište priestolnica saveznih država, Washington, a glede samog mjesta, na kojem da se sagradi, odlučiti će graditeljski odbor po svojoj uvidjavnosti.

— Katolicizam u istočnoj Indiji. Zaisto nije jedan od neznatnijih čina našega slavno vladajućeg pape Leona XIII. taj čin, što je u Indiji uzpostavio katoličku hierarhiju. Tà Indija spada medju najstarije zemlje kršćanske. Kako svjedoči neprestana tradicija, kao što i stari pisci, uveo je sv. Toma kršćanstvo u Indiju. To izriekom spominje sv. Jerolim u svome popisu kršćanskih pisaca, a sv. Ophronij, koji je ovo djelo prevodio na grčki jezik, potvrdjuje ovu viest i dodaje, da je sv. Toma, iza kako je propoviedao evangjelje Mèdijancem, Perzijancem, Karamanijcem, Hirancem, Baktrijancem i njihovim magom, mučeničkom smrću umro u indijskome gradu Kalamini, kako se misli, u današnjemu Meliapuru. Tielo njegovo preneseno bi u četvrtom vieku iz Indije u Edessu, a od petoga vieka štuju ga ondje veoma svečano. I pučanstvo malabarsko tvrdi, da mu je sv. Toma propoviedao evangjelje, dapače po njihovu uvjeravanju, da je ondje podnesao i mučeničku smrt. Kad su Portugalci u petnaestom vieku dobrodili u Indiju, našli su ovo mnienje obćenito razšireno medju ondješnjimi kršćani. Kraljevi portugalski smatrali su svojom dužnošću, da neznabožce i krivovjerce dobe u katoličku crkvu, pak su tako nastale one kršćanske obćine, koje su još danas ondje, za kojih su organisaciju tako velikih zasluga stekli jesuite, a najviše sv. Franjo Xaverski. Kako su pape vidjeli u osvajanjih portugalskih povoljnu priliku razširenju katoličke vjere, rado su podupirali nastojanja portugalskih vladara, pošiljali su misijonare u Indiju i podizali su ondje biskupske stolice. Osobito su radini u tome poslu bili pape Nikola V., Callixt III., Sixto IV., Leo X. i Adrian VI.

Prvu biskupsku stolicu podigao je Pavao III. godine 1534. u gradu Goa, a njezina je jurisdikcija išla od Rta dobre nade do granica kineskih; Portugalci učinili su Gou glavnim gradom svojih indijskih posjedovanja. Prvi misijonari bili su Franjevci, koji su Portugalce dopratili u Indiju. Gorljivi portugalski častnik Antonio Calvan podiže na molučkih otocih sjemenište, koje je kao uzorak bilo sjemeništu, što je kasnije god. 1540. podignuto u Goi. Oko to su doba kršćani indijski s onimi kršćani malabarskimi gotovo svi pali u sektu nestorijansku; pokoravali su se kaldejskome ili babylonskome patrijarhu i služili su svoju liturgiju po sirskom obredu. Ovi kršćani stanovali su u 140 sela, a imali su 127 crkava. Franjevcu Vincentiju Gonvei, koji je došao u Indiju s Ivanom Albuquerque-om, koji je takodjer bio Franjevac, a kasnije, 1537., prvi biskup u Goi, podje za rukom, te je dio Nestorijanaca ganuo na prielaz k zajednici s katoličkom crkvom; ali većina još je ostala trvda u bludnji. Kad je kralj Ivan III. portugalski doznao, s kolikim su uspjehom radili učenici sv. Ignacija u Rimu, poticao ih je da idu u Indiju obraćati heretike; ali — kako nije ni Rim mogao biti bez njih — jedva je dvojicu dobio za istočnu Indiju: Portugalca Simona Rodrigueza i Navarca Franju Ksaverskoga. S blagoslovom pape Pavla III. započeše 1541. svoje djelo obraćenja, započeše apostolat, koji je do skora trebao, da nosi tako bogate plodove.

Papinskim brevom od 4. februara 1557. podignute su biskupije malačka i kokinska, da podupiru biskupiju u Goi, koja je istog dana podignuta na čast nadbiskupije, ali je za jednoga pastira bila prevelika. Samo je biskupija kokinska jošte imala malo veću protegu, jer je obuhvatala osim otoka Ceylona cieli predio od Rta komorina do država Ava i Pegu.

Da olakoti težku službu tih triju dijecesa podiže Clemens VIII. pastirskim listom „In supremo" od 4. augusta 1600. nadbiskupiju Angamalsku, koju je kasnije Pavao V. konstitucijom „Alias postquam" prenio u Kranganor u Malabar. 9. januara 1606. podiže Pavao V. već medju tim u Meliapuru četvrtu biskupiju, neodvisnu od kokinske biskupije, koja se prostirala od Koromandelske obale do države Pegu.

Filip III., kralj španjolski i portugalski, kojemu su na želju podignute ove dvie zadnje biskupije, obskrbio ih je sredstvi i privilegiji, a imenovao je i vlastnike crkvenih dobara. Kad su Portugalci izgubili svoja posjedovanja u istočnoj Indiji, pridržali su si pape pravo imenovanja. Aleksandar je VII. u sporazumku s kardinali propagandinimi utemeljio osobitu kongregaciju, da se bavi samo s crkvenimi prilikami u istočnoj Indiji i u Kini. Pod papami Aleksandrom VII., Clementom X., Innocentom XI., Aleksandrom XIII. i Innocentom XII. započeše apostolski vikari zastupati biskupe. Innocenat XII. upravi 6. augusta 1636. breve na nadbiskupa u Goi i na biskupe u Makao — ta je biskupija podignuta 1590. — i u Malaku, gdje ih je uputio, da u buduće prepuste duhovno upravljanje u državah: Siamu, Kokinkini, Kambodži i u drugih provincijah na to imenovanim apostolskim vikarom.

Ovi su se vikarijati umnožili malo po malo tečajem vremena, hvala brižljivosti papa Pija VII., Leona XII., Grgura XII. i Pija IX. Leo je XIII. napokon, da upodpuni i sagradi katoličku hierarhiju u Indiji, pretvorio vikarijate, u kojima su se kršćani veoma umnožili, u biskupije i nadbiskupije, podignuvši pastirskim pismom sedam nadbiskupija i trinaest biskupija, kojima je brevom u decembru 1886. imenovao biskupe (resp. nadbiskupe). Evo sedam nadbiskupija: Agra, Bombay, Kalkuta, Kolombo, Madras, Pondichery i Verapoly ili Malabar. Evo trinaest biskupija: Srednji Bengal, Istočni Bengal, Coimbatour, Hyderabad, Jaffna, Madura, Kandy, Mangalore, Moyssour, Patna, Pendžab, Quilon i Vizapapatam.

Tako je iz gorušična zrna, što ga sv. Toma usijao u tlo indijsko, niklo gorostasno drvo, koje na široko narodima indijskim čini hlada. (Germania.)

Kako najnovije viesti javljaju, poslao je ukupni indijski episkopat malo poslije papina pisma „Humanae salutis auctor", kojim je podignuta u Indiji hierarhija, zahvalno pismo sv. Otcu. Sv. je otac biskupom odgovorio vrlo ljubaznim pismom, u kom ih tješi i bodri u težkoj službi pastirskoj te im osobito preporuča, da podignu što više sjemeništa na uzgoj svećenički, da uzmognu što prije urodjenici obavljati pastirsku i katehetsku službu kod svojih suplemenika.

(*Broj katolika u Macedoniji i Traciji.*) C. G. Poslao sam makar i slabu sliku o stanju katoličke stvari u Macedoniji u Katol. Listu uvrštenu, a sad ću se u kratkoj crtici obazrieti na broj katolika u tih zemljah, da si što bolje isto stanje možemo predstaviti. Katolici su dakako u Macedoniji i Traciji izvrženi ne milomu progonstvu od strane Turaka i Grka, pa zato i razkolnici žude za obraćenjem odnosno povratkom u katoličku crkvu, jer ova nije krvoločna, nego posve mila i blaga mati svojih vjernika, a najnovije doba zauzimlje se za te zemlje kat eksohen katolička država uzimajuć katolike u otčinsku zaštitu — na ime naša monarkija. Daj Bože samo dobru sreću.

Središte je katolicisma za ove provincije još uviek do sada Drinopolje. Tu se nalazi vrlo uredjeni gimnazij poljske kongregacije resurekcionista, u kojem se svi nauci preduzimlju na bugarskom jeziku, a uza nj obstoji konvikt za bugarske učenike, kojih imade sada do 50, nu do brza je izgleda, da će se taj broj u velike pomnožiti, i da će konvikat skupa sa gimnazijem premješten biti u Solun, gdje je u ovu svrhu već i zgrada podignuta. U Solunu će dakle obstojati dva gimnasija, bugarsko-katolički i bugarsko-šizmatički, koj obstoji tu jurve mnogo godina uzdržavan od Eksarhata. Na tom bug. kat. gimnaziju podučavaju posve vrstni profesori, i napredak je vele liep, te Bugari vole svoju djecu na taj gimnazij šiljati, nego na onaj slabiji bug. šizmatički. Obstoji takodjer u Solunu katolička preparandija za usposobljenje učitelja katol. obćina Macedonije, te na taj način imadu tamo kat. Bugari sve skoro domaće svećenike i učitelje.

U Drinopolju djeluju milosrdne sestre sv. Vinka provincije hrvatske, a u Solunu nalazi se za žensku mladež gospojinski samostan. — U Vilajetu Solunskom imade katolika s unijati: u kot. Aivrat: 29. sela sa 21 svećenika, 17. crkava i 18. škola. U kotaru Karadagh 14. kat. sela, 10 svećenika i 12 škola. U kot. Gerogeli 17 sela, 11 svećenika, 10 crkava i 12 škola. U cielom dakle vilajetu Solunskom imade 60 kat sela, 45 sveć. 14 crk. i 38 škola. Kako stvar u samom Solunu stoji, ne mogu točno navesti, jer se u Turskoj ne vodi se točna statistika.

Katolicizam počeo je u drinopoljskom vilajetu pred kojih 30. godina loviti klice. Bugari, da se oslobode grčkih svećenika i njihova progonstva turske knute, postaše rado katolici, odnosno unijati povrativ se u krilo katoličke crkve, a onda i za to, da mogu čuti u svojem materinjem bugarskom jeziku božju rieč, a ne kao što jim grčki svećenici propoviedaju na jeziku tudjem. Tako jih je najprije prešlo na katolicizam u Drinopolju do 3000 Bugara, a primjer jim posljediše mnogobrojna sela na okolo. Kad se ono stvorila samostalna Bugarska prije njekoliko godina, posla bugarski eksarha šizmatičkoga vladiku u Drinopolje, da na njeki način paralizira djelovanje katoličkih misija, nu nije se do danas mogao pravo udomiti, a još manje steći si simpatiju bugarskoga tamošnjega svieta. Narod je progledao, i vidi, na kojoj li je strani živa istina, a na kojoj varka. U okolini Drinopolja imade 6 kat. sela sa 8 svećen. i toliko škola i crkava, a u istom gradu jest sielo kat. biskupa. Što se tiče grada Plovdiva, broji on do 3000 katolika, imade 1. kat. nižji gimnazij, 1. katol. žensku i 2. mužke škole, liepu bolnicu, 2. crkve, nadbiskupa i 10 svećenika. A u okolini istoga grada broji se do 7000 katolika, više crkava i dobro uredjenih škola.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 43. U Zagrebu, 27. listopada 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, paće i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Rim pripada Papi.[1])

(Po Danteu Alighieriu.)

I.

Tu proverai sì, come sa di sale
Lo pane altrui, e com' è duro calle
Lo scendere e il salir per l'altrui scale.[2])

U ovih riečih jedan od pradjedova velikoga Fiorentinca, Cacciaguida, proriče mu njegovu nestalnu sudbinu. Ova se proročka rieč izpunila u dubljem smislu, nego je sám pjesnik slutio. Jedva se koje djelo za vrieme ovih pet vjekova, odkada ga sviet čita i tumači, tako razno tumačilo, jedva se je drugo koje pjesničko djelo u žiću i biću tako nagrdilo, kao što se nagrdilo djelo Danteovo. Kada se je liberalizam u drugom deceniju ovoga stoljeća stao gibati u Italiji i zemlju poplavio rek bi nevidivom mrežom tajnih družtva (Carbonari), počeše tražiti kakav u čitavoj zemlji i u svem naobraženom svietu u velike štovani auktoritet, čiji bi ugled pokrio njihove opake nakane. Rossetti, Vecchioni, Aroux i dr. poduzeše, da „božansku komediju“ predstave kao E v a n g j e l j e s v o j e „I t a l i j e b u d u ć n o s t i“, a poema sacro,
Al quale ha posto mane e cielo e terra[1]),
d a s n i z e d o političkoga strančarskoga djela. Sve se više nastojalo, da se te ideje uvaže a kad se je slavila Danteova stogodišnjica god. 1865., tad su ga muževi od „Italia una, libera, indipendente“ slavili svagdje u govoru i pismu kao proroka kraljestva, koje danas vidimo preko Alpa, koje da je on u proročkom duhu gledao, uz žrtve i borbe za njim težio i pripravljao ga.

Nije ovdje mjesto, da pojedince dokažemo, kako takovo tumačenje posve izopačuje smisao i duh velikoga pjesničkoga djela, nakanu i karakter istoga nakazuje, a pjesnika čovječanstva i kršćanstva snizuje do predborioca neznatnih strančarskih težnja i do junaka modernoga, narodnoga ludila. O jednoj samo točki govoriti ćemo ovdje u kratko, na ime o tvrdnji, da je D a n t e p r o t i v n i k s v j e t o v n e p a p i n s k e v l a s t i.

II

Prije nego se upustimo u pojedine dokaze i protu razloge, treba da pobliže promotrimo odlučujuću misao Danteove politike. Dante se često označuje kao Ghibellinac; taj izraz nije posve točan, jer se on sam označuje kao takva, koj n e p r i p a d a n i j e d n o j s t r a n c i, niti Welfom, niti Ghibellinom, koj je „parte per sè stesso.“[2]) Welfi i Ghibellini po njem su jednako krivi nesretnomu stanju Italije; Welfi bore se pod liljanim barjakom proti carskomu orlu, a Ghibellini, pod izlikom da brane stvar carevu, traže samo svoju vlastitu korist.[3]) Svoj politički ideal ocrtao je u tri knjige „De Mo-

---

[1]) „Vrhbosna“ je u 20. broju javila, kako je na priedlog zastupnika i filosofa Bovia sabor odlučio, da se u Rimu utemelji posebna stolica za proučavanje Dantea, te bi profesor imao izticati osobito političku i liberalnu stranu njegovu, t. j. Dantea bi imao prikazati kao protivnika papinstva i svjetovnog posjeda njegova. Profesor je imao postati M. C a r d u c c i. Da čitatelji vide, kolik je to bio atentat na istinu, a kako je pravo odgovorio Carducci, kad je odbio poziv veleći „da bi bilo nepošteno siliti auktora ‚della divina comedia‘ nješto kazati na što nikada niti pomislio nije“ evo donosimo u prievodu članak, koji je napisao za „Linzer Quatschrft.“ izvrstan poznavalac Danteov glasoviti katolički apologet H e t t i n g e r.

[2]) Parad. XVII. 58. Ti ćeš izkusiti, koli je gorak tudji kruh, i koli je težak put, kojim se uzlazi i silazi po tudjih stubah.

[1]) Parad. XXV. 1. sveta pjesma, koju je stvorilo i nebo i zemlja.

[2]) Parad. XVII. 69.

[3]) Parad. VI. 100. L' uno al publico segno i gigli gialli
Oppone, e l' altro appropria quello a parte,
Sì che forte a veder è chi più si falli.

narchia.“ Ovdje dokazuje najprije, da se čovječanstvo jedino u stanju obćega mira može razvijati po odredbi, koja mu je od Boga dana. Borba pak medju narodi i narodi, knezovi i knezovi, koji se bore jedan protiv drugoga radi zemalja, ne dopušta obći mir. Zato mora biti, koj je nad svimi i koj sve sudi, car. On jedini to može; ništa bo ne pomućuje u njem pravu volju, jer on ne poznaje pohlepe, da svoju moć razširi, pošto su svi njegovi podanici. U njem je i čuvstvo pravednosti najjače, jer on ljude više ljubi, nego li svi ostali knezovi; jer knezovi dolaze u doticaj samo sa stanovnici pojedinih zemalja, a ne sa svimi, a ljudi su po caru knezovom obvezani; zato im je car bliži. On je najveći i prvi uzrok, po kojem nestaje svih razmirica a ljudi se primiruju, dočim ostali knezovi preko njega vladaju.[1])

Odavle se jasno vidi, da sveobća monarkija, kakovu pjesnik svomu carskomu idealu podjeljuje, nije takva, da bi ona po načinu moderne centralizacije izključila sve ostale autonomne obćine, gradove, knezove, republike itd. Auktoritet carev je najviši u kršćanstvu, ali nije jedini, te uključuje razne države i vlade. To je bitno u slici carstva, kako ju Dante ovdje prikazuje; ako se to pregleda ili propusti, onda se pjesniku podmiće posve tudja misao, koja se protivi njegovomu temeljnomu načelu i njegovomu nutarnjemu bivstvu, te izvraća njegov uzvišeni idejal u nakazu orientalskoga despota, dočim njemu nije ništa draže, nego li sloboda[2]), čuvar koje imao bi biti baš car.

Nu on se o tom još točnije izrazuje. „De Monarchia I. 14.“ veli: „Ako velimo, da čovječim rodom vlada jedan najviši knez, to se ne smije ovo razumjeti, kao da bi on sám neposredno svagdje pravdu krojio.... jer razni narodi, države, gradovi jesu raznoga kalupa, te zato iziskuju razno zakonodavstvo kao pravilo njihovog života. Druge moraju biti političke okolnosti u Skyta . . . a druge opet u Garamanta. Mi razumjevamo ovo dakle ovako, da s obzirom na najviše principe, koji su svim zajednički, čovječanstvom vlada jedan i da ga tako k miru vodi. Ove najviše principe imaju primati knezovi od cara...“ To je dakle zadaća careva, o kojoj drugdje u kratko ovo veli: „Da borba i njihovih povoda nestane, mora svom zemljom ravnati jedan vladar, koji, jer sve posjeduje, ne želi, da još više posjeduje, tako, da se zato kraljevi zadovoljuju granicami svojih kraljestva, a gradovi mir uživaju.“ [1])

Jasnije se Dante nije mogao izraziti. Njegov carski idejal ne izključuje zato svjetovnu vlast papinsku, kao što ne izključuje ni vlast ostalih knezova i gospodara.

Pa i onda, ako Dantea držimo za vodju Ghibellina, nije se mogao po svojih načelih protiviti svjetovnoj papinskoj vlasti. Tà koja bijaše prava jezgra borbe izmedju Welfa i Ghibellinaca, koje su razdrmale kroz stoljeća Njemačku i Italiju i kojim se priključiše tekom vremena još mnoge druge prepirke? Dosta je čitati djela Augustina Triumpha, Hinka od Segovije, kardinala i biskupa Ostijskoga, koga sám Dante spominje u svom pismu talijanskim kardinalom, Alvara Pelagija, Ivana Salysburijskoga, Egidija Colonne i dr. da upoznamo temeljni princip Welfa i Ghibellina. Welfi pripisivahu Papi neposrednu vlast nad vremenitim, po tom i nad carem; Papa, jer je namjestnik Kristov, je najveći gospodar nad svimi narodi i kraljestvi, kojega su namjestnici u vremenitih stvarih opet svjetovni knezovi. Duhovnu vlast, koju mu je Krist podielio, vrši on neposredno sam po se bi, a svjetovnu posredno po knezovih, koji od njega primaju svoju vlast, njemu su odgovorni te u slučaju zlorabe te vlasti mogu se od njega svrgnuti.[2]) Ghibellini pako proglasiše knezove, a osobito cara u svjetovnih stvarih neovisnim od Pape, i samo u duhovnih njemu podvrgnutim. Nu u kakovom je savezu borba ovih principa sa svjetovnim papinskim posjedom? (Dalje će sliediti.)

[1]) Dante je sigurno mislio na ovo mjesto sv. Thome (De Potent. qu. 3. a. 7.): Quanto una causa est altior, tanto est communior et efficacior, et quanto est efficacior, tanto profundior ingreditur in effectum et de remotiori potentia ipsum reducit in actum. Virtus superioris causæ est immediatior effectui, quam inferioris; nam virtus inferior non conjungitur suo effectui nisi per virtutem superioris, unde dicitur in libro de causis prop. 1., quod virtus primæ causæ prius agit in causatum et vehementius ingreditur in ipsum.

[2]) Parad. V. 19. De Monarchia I. 12. Manifestum est, quod hæc libertas . . . est maximum donum humanæ naturæ a Deo collatum.

[1]) Conv. IV. 4. Il perchè, a queste guerre e alle loro cagioni torre via, conviene di necessità tutta la terra, e quanto all' umana generazione a possedere è dato, esser a Monarchia, cioè uno solo Principato e uno Principe avere, il quale, tutto possidendo e più desiderare non possendo li Re tenga contenti nelli termini delli Regni, sicchè pace intra loro sia, nelle quale si posino le Cittadi.

[2]) Thoma i Bellarmin pobijahu taj nazor.

Bjelovarske pučke škole i §. 6. školskog zakona od 14. listopada 1874.[3])

Spomenuti §. zakona glasi doslovce ovako: „U pučkoj školi učitelj mora biti one vjere, kojoj pripada mladež školu polazeća.

[3]) Prvi dio ovoga članka izišao je god. 1884. u br. 6.

U konfesionalno-mješovitih školah učitelj, ako je jedan, mora biti vjere, kojoj pripada većina učenika; nastane li pako potreba, da se namjeste dva ili više učitelja (§. 20.), tada se ima obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroizpoviesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće obćine."

Prva alineja toga §. posve je jasna. Gdje katolička mladež polazi pučku školu, mora biti učitelj katolik, a gdje je mladež grčko-istočne vjere, mora biti i učitelj grčko-istočne vjere itd. I prvi dio druge alineje istoga §. posve je jasan; naredjuje bo, da u mješovito konfesionalnim školama, ako je jedan učitelj, mora biti one vjere, kojoj pripada većina učenika. Nu drugi dio iste alineje nije toliko jasan. I to ću evo namah pokazati.

U prva dva slučaja odlučuje školska mladež, koje vjere mora biti učitelj. Naročito bo veli zakon, učitelj mora biti one vjere, kojoj pripada mladež školu polazeća i opet, — kojoj pripada većina učenika. Ali u trećemu slučaju, što ga naspominje isti §., nije tako. Tuj odlučuje stanovničtvo dotične školu uzdržavajuće obćine. Ne ravna se dakle učitelj prema četvrtini djece u školi, nego prema četvrtini stanovničtva, koje uzdržaje školu, kako se to jasno razabire iz samoga §. — Dugo razmišljah, ne bih li se domislio, što je potaknulo zakonodavca, pa je na jednom promienio stilizaciju paragrafa. Nu ne mogoh se nikako dosjetiti pravomu razlogu. Ta bio učitelj jedan ili njih više, sudim — a o tome ne će niko posumnjati — da ga vlada vazda namješta za školsku djecu, a ne za obćinu. Dakle imade se vazda gledati, koje su vjere djeca, a ne obćina, koja uzdržaje školu.

Ma to je isto, reć će kogodj. Ili ja kazao — bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće općine — ili rekao — četvrti dio školu polazeće djece — smisao ostaje vazda isti.

Prenaglio si se, prijane, ako tako sudiš. Riječi istina nekako jednako zvone, ali stvar ipak nije ista. — Eto vidi.

Ima krajeva, gdje živu pomješano katolici i grčkoistočnjaci. U mnogim takim krajevima vlada, — ne znam, kojim bih ga imenom okrstio, — abort. Čim bude više u kojoj vjeroizpoviesti haralo to zlo, tim će naravno biti i manje školske djece, jer ju zlobne majke tamane. Ukupna stanovničtva bit će možda za koje vrijeme četvrti dio, ali mladeži u školi ne će lje biti ni šesti ili deseti dio. U nekim djelovima naše županije bjelovarsko-križevačke — stvar je opće poznata — propada sve većma

„Tumača", školsk. lista, koji je izlazio u Bjelovaru žalibože tek kratko vrijeme, a bio mu je naslov: „recimo koju o §§. 6. i 10. škol. zak. od 14. list. 1874." Članak je taj pročitao baš u Bjelovaru sâm presv. g. † Iv. Vončina i rekao da je posve dobro napisan.

Iznosim pak opet to ovdje za to, jer je potrebno za razumijevanje cieloga članka, a i onako je poznat prvi dio članka tek nekolicini štovanih čitalaca.

domaće žiteljstvo, a na njegovo mjesto seli se Moravac, Čeh ili Ugrin sprijeko Drave. Žalostno je to doista za svakoga rodoljuba. Većinom nestaje stanovnika grčkoistočne vjere, koji svoj posjed prodavaju doseljenicima, a ti su najvećom većinom vjere katoličke. Baš u takvim slučajevima najlaglje će se krivo primijeniti zadnja alineja našega paragrafa. Evo primjera.

Na nekoj školi u ovoj županiji dvije su učiteljske sile — učitelj i učiteljica. Učitelj vjere grčkoistočne, a učiteljica je katolikinja. Na koncu školske godine 1883/4. bijaše razmjer školske djece po vjeri ovaj: — od 120 djece bijaše 105 katolika a 15 grč. istoč. vjere.[1])

Evo školu polazeće djece niti 1/7 nije grč. istočne vjere, pa je ipak na početku školske godine 1884/5. namješten učitelj grč. istoč. vjere. Dopuštam rado, da je bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće općine i zbilja vjere grč. istočne, ali školske djece nije ni sedmi dio. I tako je u spomenutome slučaju možda udovoljeno zakonu, ali nije lje samoj stvari; jer se učitelj postavlja za školsku mladež, a ne za općinu, koja školu uzdržaje.

Da još bolje razjasnim tu stvar, navest ću još jedan slučaj. Pučke škole uzdržaju kod nas upravne općine, a namiruju troškove potrošarinom ili nametom. U takvoj upravnoj općini tri su škole. U dvije škole idu djeca iz dva sela. Jedno selo sve su sami katolici, drugo selo sve sami grčkoistočnjaci. Treba namjestiti u toj školi drugu učiteljsku silu. Po zakonu mora biti i drugi učitelj katolik, jer bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće obćine, — a ta je općina ovdje upravna, koja uzdržaje tri škole, — nije vjere grčkoistočne. Ta grčkoistočnjaci čine u toj upravnoj općini tek osmi dio, nu u spomenutoj školi imade ipak malne polovina djece grč. istočne vjere. Ne će li se tuj učiniti nepravda toj vjeroispovijesti, ako se bude radilo strogo po zakonu? A nikakve nikada valjda ne bi bilo nepravde, da je u zakonu rečeno: tada se ima obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroizpovijesti pripada bar četvrti dio djece, koja dotičnu školu polazi, mjesto što se veli: — četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće općine. A na taki način udovoljilo bi se i stvari, jer se učitelj — i opet to ističem, — namiješta za mladež, koja školu polazi, a ne za stanovničtvo, koje školu uzdržaje.

Kada već govorim o tom paragrafu, spomenut ću još nešto.

U novije vrijeme zavladao je običaj, gdje su potrebne dvije učiteljske sile razne vjere, da se namjesti učitelj jedne vjere, a podučiteljica ili učiteljica druge vjere. Da pokažem, kako ta praksa nije dobra, ni valjana, navest ću evo dva istinita primjera iz našijeh krajeva.

[1]) Te sam podatke dobio od sasvim pouzdane osobe.

U nekoj školi bijaše učitelj vjere grčkoistočne, a učiteljica katolikinja. Mlada čeljad, e pa zavoli jedno drugo i vjenčaše se. Nastade tako zvana mješovita ženitba. Komu je ikoliko znano pravo katoličke crkve, — a to vrijedi još uvijek u ženitbenim stvarima u Hrvatskoj, — znat će, da crkva mješovite ženitbe baš ne voli, a dopušta ju s osobito znamenitih razloga samo onda, ako nekatolička stranka dade pismenu izjavu — reversal —, da će se vjenčati u crkvi katoličkoj, djeca da će uzgajati u katol. vjeri, a da svoga ženitbenoga druga ne će priječiti u vršenju vjerskih si dužnosti. — Nu svega toga ne bijaše u spomenutome slučaju. Katolikinja učiteljica vjenčala se u crkvi grčkoistočnoj i pristala na to, da sva djeca mužka i ženska budu kršcena i odgojena u vjeri grč. ist. Jasno je, da je sve to protuzakonito i da privola za djecu pred zakonom ne vrijedi ništa. Ma ako učiteljka, koja bi i u tome morala prednjačiti dobrim primjerom, tako radi, a što će tek druge? Kako li će to djelovati na čestita katolika? Neki gospodin, u visokoj časti, a ima baš vlast nad školama, koji je pribivao tomu vjenčanju, reče mi, da ga je to vrlo bolilo, kada je vidio, gdje katolikinja toli malo mari za za svetu vjeru svoju. Ama na taj su način katolici u dotičnoj školi izgubili svoju zastupnicu u školi. Pa kako li će ta učiteljka moći religiozno odgajati djecu u školi, — a to mora po §. 1. škol. zak. — kada sama malo ili ništa ne drži do vjere svoje katoličke?! Dapače ja sudim, da je tijem djelom ta učiteljka postala nesposobna za daljnju službu.

— „Ma da, reć će kogodj, — ti si se tuj toliko razvikao na tu ubogu učiteljicu, a da je grčkoistočna stranka to učinila, što bi onda bilo? Onda bi opet grčkoistočnjaci na nju graknuli — i tako nikada pravo.“ —

Taj sam prigovor, prijane dragi, baš i sâm želio. Ta tijem mi i sâm najbolje posvjedočuješ, da ti nije pravo. A da se taj slučaj zbio, kriva je tomu spomenuta praksa kod namještivanja. Dakle da u buduće sama viša vlast ne da prilike toli teškim povredama vjere svoje, neka se namjeste ili dva učitelja ili dvije učiteljke, razne vjere, — bud već ljudi vjenčani. Tada bo ne može biti ni govora o vjenčanju, a ni o teškoj povriedi vjere svoje.

Dotle u „Tumaču“ g. 1884. A sada prije nego li podjem dalje, nadovezujem na predjašnje samo ovo.

Ma u naše braće grčkoistočnjaka ni reversal u tome slučaju bar kod učitelja ne vrijedi ništa. Kakvi je ono predjašnji slučaj mješovite ženitbe, koji je bio bez reversala u P., nedaleko od Bjelovara, takovi se je dogodio još bliže Bjelovaru u selu B. Mlad učitelj grč. ist. vjere uze za ženu g. 1885. učiteljicu u istome mjestu rimokatolikinju. Nu tu bijaše mnogo povoljnije po katoličku stranku. Učiteljka ne htjede pristati k ženitbi, dok joj učitelj ne dade reversal. Vjenčaše se. I rodi se dijete. Dakako valja ga krstiti u katol. crkvi. Da ali braća hrišćani, ili kako oni vole, Srbi, ne pitaju niti za reversal, niti za zakon, niti za jauk i plač majčin. Uzeše na silu prvorodjenče i pokrstiše ga u svojoj crkvi, — a sve suze majčine ne pomogoše ma baš ništa. Ja znam, da bi dotični rkat. župski ured mogao i morao tražiti, da se po reversalu dijete, ma je i okršteno u crkvi grčkoistočnoj, imade odhranjivati u vjeri rimokatoličkoj; ja sam dapače i siguran, da bi visoka Vlada namah tako i odlučila, kako je to učinila na dvije isto takove prijave rkat. župskoga ureda u Požegi; ali što će tada učiniti otac, koji je i sâm tome kriv? hoće li moći nesretna majka ostati uz svoga muža? Čujem, da je htjela zatražiti rastavu. Ne ću da izvodim daljnjih posljedica, jer se sáme sobom nudjaju. Evo svim tim nepogodnostima kriva je najviše gore spomenuta praksa. Ta da su dva učitelja razne vjere u B., ne bi lje svega toga bilo.

Da se danas eto opeta svraćam k §. 6. škol. zak. od 14. list. 1874., te sam i primio o njem i pisati, tomu je razlog odpis visoke kr. zem. vlade odjela za bogoštovje i nastavu od 8. listopada 1887. br. 9569. kr. županijskoj oblasti u Bjelovaru i gradskomu poglavarstvu bjelovarskomu: „s kojim se odobrava na **predlog** crkvene općine pravoslavne u Bjelovaru, da se namjesto umirovljenoga učitelja Sime Antolića, namjesti učitelj iste vjere (t. j. pravoslavne), da se o tom obavjesti grad. poglavarstvo bjelov., i da se u tom smislu razpiše natječaj do 15. prosinca t. g. itd.“

Ovaj toli kratak otpis bez svake pobliže obrazložbe, — a takov je i u izvorniku, — skroz i skroz se protivi posljednjoj alineji §. 6. škol. zak. od 14. list. 1874., to ću bjelodano ovdje dokazati, pa sam za to posvema siguran, da će visoka Vlada na predstavku bjelovarskoga župnika i podarcidjakona, g. Juraja Štengla, ovu odluku opozvati, a odrediti, kako je to već prije dva puta učinila, da se namjesti učitelj rimokatoličke vjere, jer to jedino odgovara i okolnostima grada Bjelovara i jasnome zakonu po Nj. Veličanstvu potvrdjenome, i jasnome tumačenju same Visoke Vlade i vjerskome osjećanju katoličkome.

Prije svega spomenut mi je, da se ovoga puta nije po prvi put obratila crkvena općina pravoslavna u Bjelovaru na Visoku Vladu, da dobije učitelje i učiteljice svoje vjere u pučkim školama bjelovarskim. Ta kadgodj bijaše ma kakva promjena medj učiteljstvom u ovdješnjim školama, svaki put eto ti žurno općine, ili pravije da reknem, njezina predstojnika, paroha i prote, veleč. g. Jovana Stekovića, s molbom na Visoku Vladu, a prosvjedom na školski odbor, da se namjesti učitelj ili učiteljica ne katoličke vjere, nego pravoslavne vjere. Tako bijaše i g. 1882., tako g. 1885. Visoka Vlada je svaki put tu molbu poslala gradskomu poglavarstvu bjelovarskomu, da ju izvjesti o tome, priposlav joj sve predstavke, koji su nuždni, da se uzmogne pravedno ta stvar riješiti. Gradsko je poglav. svaki puta točno izvršilo svoju dužnost. Osobito točne podatke posla g. 1885. 9. veljače br. 405. — ti se svi danas još nalaze kod Visoke Vlade, odjela

za bogošt. i nastavu, — a iz njih kao sunce jasno proizlazi, da je zahtjev pravoslavne općine skrozimice nepravedan. I zato je Visoka Vlada, odjel za bog. i nast. 23. svibnja 1882. br. 4890. i 10. ožujka 1885. br. 1741. odbila molbu pravosl. općine. Osobito je posljednji put g. 1885. — kako ću to niže pokazati, — Vis. Vlada toli opširno i očevidno dokazala pravosl. općini, da je njezin zahtjev skroz nezakonit, da bi svako, ko skroz dobro ne pozna prigodâ bjelovarskijeh, gotovo povjerovao, da općina pravoslavna ne će za cijelo više nikada takijem zahtjevima da dosadjuje Vis. Vladi. No kako se vidi, svaki bi se takav bio prevario; jer je evo pravoslavna općina obavila svoj protuzakonit zahtjev i po treći put, a ovoga joj puta bar za prvi čas učinjeno po volji, doista ne znam ni sâm na koji i kakav to način, ali za cijelo ne na pravi i pravedan. Ovoga puta nije Visoka Vlada ništa pitala gradskoga poglavarstva, premda pravo za pravo nije to baš ni trebalo; jer imade sve potrebite podatke pri sebi, ali se po svoj prilici nije obazirala na predjašnji tečaj stvari, jer inače bar ja nikako ne pojimam, kako li bi mogla ta treća odluka iste Visoke Vlade biti skroz, što no riječ, — a diametro opposita — dvjema prijašnjima. A meni se sva ta stvar pričinja tijem čudnijom baš s toga, što su o tome malne u isto vrijeme — kako ću to niže pokazati, — tri odluke ne baš skrozimice istovjetne.

Rekoh prije, da se otpis Visoke Vlade od 8. list. 1887. br. 9569. skroz i skroz protivi posljednjoj alineji §. 6. škol. zak. od 14. list. 1874. g., a sada ću evo da to dokažem skroz jasnim dokazima i nepobitnim faktima.

U posljednjoj alineji §. 6. veli se ovo: „nastane li pako potreba, da se namjeste dva ili više učitelja (§. 20.), tada se ima obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroispovijesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu u z d r ž a v a j u ć e o b ć i n e. — Ta alineja ima se primijeniti ovdje u našemu slučaju.[1]) Ajde da dokažem, kako li se baš tomu protivi gore spomenuti otpis Vis. Vlade od 8. list. 1887. Dokazat ću to i razmjerjem žiteljstva rkat. i grč. ist. vjere u gradu Bjelovaru i selima, uškolovanim u pučke škole bjelovarske i dokazima što jačim.

U pučke škole bjelovarske uškolovana su osim grada Bjelovara jošte i sela: Mlinovac, Hrgovljani, Ivanovčani, Markovac i Plavnice Nove, Stare, (i Gornje) i Sredice. Po službenim podatcima razmjer je vjerski ovaj:

grad Bjelovar	—	2755 rkat.	—	250 grč. ist.	
selo Hrgovljani	—	190 rkat.	—	224 grč. ist.	
„ Ivanovčani	—	250 „	—	— „ „	
„ Markovac	—	271 „	—	80 „ „	
„ Mlinovac	—	93 „	—	— „ „	
„ Plavnice N. i St.	—	290 „	—	385 „ „	
„ Plavnice Gornje	—	424 „	—	105[1]) „ „	
„ Sredice	—	170 „	—	396 „ „	
	—	4443 „	—	1440 „ „	

Taki je razmjer po službenim podacima, nu moram mahom primjetiti ovo. Broj je rkat. žiteljstvu bar za kojů stotinu veći u selima, jer nijesu tu uračunani seoski stanari, ni novodoseljenici svi, a tijeh je lijep broj. Ma uza sve naredbe Visoke Vlade ne prijavljuju se novodoseljenici ipak svomu župskomu uredu prije, dok ih kakva nužda baš ne pritjera amo. Ta evo već u izvještaju kr. podžupanije bjelovarske Visokoj Vladi baš u toj stvari g. 1884. pod konac broji selo Sredice 173 duše, dok ih je u stalešu dušâ rkt. župe bjelovarske još i danas ubilježeno tek 170, a znam i sâm posve sigurno, kako ću mahom spomenuti, da se je živalj katolički za dosta umnožao baš i u tom selu. Nu broj žiteljstva grč. ist. vjere bit će za cijelo prevelik. Da rečem samo nešto. Selo Sredice već evo osmu godinu, što ja pamtim ovdje u Bjelovaru, vazda broje preko 390 dušâ tj. 399—396 a znam da je u to vrijeme do 20 kuća i gruntova prešlo u ruke katoličke Moravaca, Čeha itd. a grč. ist. je žiteljâ nestalo sa tijeh posjeda.

Prema prije navedenomu iskazu bila bi grčkoistočnjaka jedna četvrtina od ukupnoga stanovničtva, kojega djeca polaze pučke škole bjelovarske.[2]) Nu treba vazda na umu držati, da stanovničtvo grčkoistočne vjere baš rapidno propada u ovim krajevima, a stanovničtvo rkat. vjere množi se upravo začudno. S toga ako danas grčkoistočnjaci i čine četvrtinu, za pet do deset godina ne će ih za cijelo biti više od jedne šestine ili sedmine, a učitelj se u Bjelovaru ne bi namjestio za godinu ili dvije, nego doživotno, pa ga ni brige ne bi bilo, kakav li će razmjer jedne i druge vjere biti poslije 15 ili 20 godina. Nijesu sve to tek pusta nagadjanja moja ili zloguko proricanje kakvo; nego je sve to živa istina, osnovana na nepobitnim faktima statističkim. Evo u potvrdu toga samo nešto. Broj duša u filijalima župe bjelovarske u ovo sedam godina, što ja boravim u Bjelovaru, upravo se podvostručio. Ma da istaknem samo nešto. Selo Gudovac brojaše g. 1880. jedva nešto oko sto duša, a na koncu srpnja 1886. broji 331 dušu; selo Korenovo brojaše g. 1880. 46 dušâ, a g. 1886. broji 212 dušâ itd.

[1]) Kad bih htio, da se malo našalim, mogao bih reći, da se ta alineja ne može primijeniti našemu slučaju. U toj bo se alineji §. 6., ako se uzmu riječi strogo kako glase, govori o tome, kada je n a s t a l a potreba, da se namjeste dva ili više učitelja, dakle govorio o nečem posve novome, čega dosele nije bilo, a kod nas je već stara stvar, da su u djevojačkoj školi četiri učitelja i to sva četiri rkat. vjere; dakle taj §. 6. ne vrijedi za taj slučaj sadanje, nego imade ostati sve kako je i bilo do sada. Rekoh, da je to od šale.

[1]) U županijskome se popisu nalaze u gradskome ih nema.

[2]) Ne valja s metnuti s uma, da bi jedna četvrtina, kada bi popis žiteljstva bio posvema točan, a zakon traži bar četvrtinu, dakle želi, da bude svakako više od j e d v a č e t v r t i n a.

(Konac će slijediti.)

Žene ne smiju „orguljati“ kod službe Božje u crkvah katoličkih.

„Hrvatski učitelj“ ima u br. 20. od 15. ov. na strani 336. viest, da se jedna učiteljica podvrgla izpitu „iz orguljanja“, i da je to prva učiteljica, koja je na kr. mužkoj preparandiji našoj polagala izpit iz orguljanja.

Kako je poznato, rabe orgulje za službu Božju ne samo u crkvah katoličkih, nego i u hramovih izraelitskih, pak za zabavu i u koncertnih dvoranah i u kazalištih.

Za koju je svrhu ona učiteljica položila spomenuti izpit, o tom se neda ništa razabrati iz one viesti. U koliko je ipak nauka za orguljanje po sustavu preparandije naše propisana, a to s razloga, što pučki učitelji imadu dužnost da vrše i crkvenu službu orguljašku: moglo bi se zaključiti, da se je i ona učiteljica podvrgla tomu izpitu u istu svrhu, na ime da poluči uredovnu sposobnost za crkvenu orguljašku službu.

Ako bi ovo imala biti svrha onomu izpitu, to bismo mi žalili istu učiteljicu, pak i svaku drugu, koja bi se za njom povela; lica bo ženska (izim redovnicâ u samostanskih crkvah) ne mogu biti „orguljašice“ u nijednoj katoličkoj župi, — a to s razloga, što takova šta propisi crkveni zabranjuju.

Evo samo njekojih takvih propisâ.

a) „Caeremoniale Episcoporum“ Lib. I. c. 28. n. 12. — Lib. II. c. 3. n. 7. 8.

b) „Instr. past. Eichst.“ p. 452. veli:

„Pulsare organum, aut administrare organistæ pulsanti, nulla ex causa foeminæ cuique permittatur.“

c) Conc. prov. strigon. (1858.) „Nullo modo scenicas cantarices in choro tolerabunt.“

d) Conc. prov. Colon. (1860.) cap. 20. „Cum enim chorus, qui sacerdoti operanti respondet, liturgicæ actionis partem constituat, mulieribus, quæ ab altaris servitio excluduntur, locus in choro esse non potest. . . . . Unde volumus ac mandamus, ut in posterum a choro ecclesiastico mulierum voces omnino excludantur. Ne tamen cantus harmonicus, vocibus necessariis, quas sopranas dicunt, careat, ... pueri erudiantur et instituantur symphoniaci, quemadmedum supra jam de capitulis cathedralibus et collegiatis et parochis statuentes diximus.“

e) T. zv. „Cecilijino družtvo“ (po svih njemačkih biskupijah osnovano), koje je sv. Otac Pijo IX. Breveom od 16. prosinca 1870. odobrio, govori u pravilih svojih samo o dječacih i o mužkom pjevačkom sboru kao o članovih družtva, koji na koru kod službe Božje pjevaju, — pak isto tako spominje samo orguljaše i muzikaše: o pjevačicah, orguljašicah i muzikašicah neima ni govora.

f) Ova ista ustanova nalazi se u naredbi, koju je veleučeni biskup u Lincu, Dr. Ernest Marija Müller, ove godine o „**crkvenoj glasbi**“ za svoju biskupiju izdao, a koju je naredbu poznati crkveni list „Theologisch-praktische Quartal-Schrift“ u IV. sv. 1887. str. 769. iz ondješnjega „Diöcesanblatta“ doslovce pretisnuo, — koju naredbu mi za studij preporučamo ne samo svećenstvu i mladomu kleru našemu, nego i napose sl. ravnateljstvu, dotično g. učitelju glasbe u preparandiji našoj.

Pak time je dovoljno dokazano, što smo u naslovu ovoga članka rekli; a nema dvojbe, da i biskupije hrvatsko-slavonske metropolije spadaju u red ostalih katoličkih biskupijâ. —

No razpravljajući ovo pitanje, dužni smo po naravi crkvenoga glasila jošte njekoje misli svoje nadovezati.

Naš viek, koliko se god ponosi vanjskim sjajem „napredka“, bolestan je na nutarnjem, duševnom životu; a to sbog mnogih krivih načelâ, kojih se drži.

Jedno od otih načelâ jest i ono o tako zvanoj „borbi za obstanak.“ Skoro sve što umuje, tvori i râdi, hoće da se natječe; ali ne po prirodnih zakonih prema naravi bića i zvanja svoga, — još i manje po kršćanskih zakonih, na ime da bude sav život i sve djelovanje upravljeno prema konačnomu cilju, kako ga crkveni katekizam u 1. pitanju „Čemu smo na svietu?“ jezgrovito izriče.

Ovim ne naravskim „natjecanjem“ gube malo po malo i razredi i staleži družtva čovječjega i značaj svoj i zadovoljstvo i dražest života zemaljskoga.

Takvom, reć bi, vrućicom uzavrjelo je družtvo na toliko, da prieti već i skromnosti i zvanju ženskoga spola. Prodiče se „emancipacija ženâ“, — one uzeše natjecati se sa mužkarci, — ne u kriepostih obiteljskih i kućanskih, koje po prirodi i kršćanskoj nauci njim dolikuju, nego baš u socialnom životu. One se podlažu izpitom za činovničtvo pošte i brzojava, za trgovačko knjigovodstvo, dapače za odvjetničtvo i medicinu, pak u Italiji („Obzor“ od 18. o.) za konjaničku (!) legiju u vojni protiv Abisinije — te evo jošte i za orgulanje. . . . Doista, medju ostalimi znakovi jest ovo očit znak obiteljske i socialne bolesti našega vieka.

Što se napose učiteljicâ tiče, imadu one u istinu toli uzvišeno koli mučno zvanje, da im jamačno i silâ i vremena jedva dospieva za redovite poslove i za napredak u užem zvanju njihovu: „orguljanje“ — barem u katoličkih župah — nije za nje, a to tim manje, što im je to crkvenimi propisi zabranjeno. J. K. Č.

„Uvid u matice.“

Povodom dopisa župnika Vukovinskoga u br. 42. „Katol. lista“ o pravu obćinskih organa na „uvid u matice“ piše nam prijatelj jedan sliedeće:

Naredba kr. zemaljske vlade ddto. 23. kolovoza o. g. br. 7767 izrično ustanovljuje, da se u svrhu sastavka i vodjenja izkaza obćinskih zavičajnika dozvoljava uvid u matične knjige, dakle u

matice krštenih, vjenčanih i umrlih, a ne u priručnu knjigu „status animarum", jer je ova knjiga župniku samo priručna, da mu kod potraživanja u odnosnih maticah posao olahkoti, a nipošto nije vjerodostojna izprava, na koje temelju bi se moglo izdavati n. pr. rodoslovja, obiteljske izvjestnice itd.

Zato je i kr. zem. vladni odjel naredbom od 31. prosinca 1882. br. 45.376, proglašenom u okružnici nadbiskupskog duh. stola našega ddto. 12. siečnja 1883. br. 121, izrično opomenuo svećenstvo, neka obiteljske izvjestnice, bilo na zahtjev javnih oblastih, bilo privatnih stranaka, izdaje uviek izključivo na temelju **izvornih matica**, a ne na temelju knjige „status animarum."

Dopis.

Iz kotara stubičkoga. Malo ima župnika, koji bi u tako kratko vrieme doživjeli toliku duhovnu radost, kao što mladi župnik bistranski, g. Kamilo Kumpf. Istom su tri godine, što je svomu stadu duhovnim pastirom, pak već može po gotovo zapjevati s pjesnikom glasovite crkvene pjesme: recesserunt vetera — omnia sunt nova! Obnovio dvie kapele, obnovio i župnu crkvu sv. Nikole, koju je tako umjetnički ukrasio, da ćeš joj u cieloj prostranoj nadbiskupiji jedva igdje na selu premca naći.

Jur je predšastnik njegov, preč. g. opat Cerovski, bio na liepu glasu kao osobiti marnik oko hrama božjega (što je u svoje vrieme i bilo iztaknuto u tom listu), a što je njegov nasljednik u toli kratko vrieme uradio, može ga uglaviti, da nije mogao izabrati boljega si zamjenika.

G. Kumpf, i sâm vješt risar, pun ukusa pa oštra oka za noviji napredak u crkvenoj graditeljskoj umjeći, zamjetio je jur kao kapelan manjke na slikariji i inom u župnoj crkvi i kapelah. To je on živo želio izpuniti, pak mu je i pošlo za rukom riedkom srećom. Bio sretan izabrati poštenjaka graditelja g. Gaglijardija, zdušna strukovnika i nabožna kršćanina, pa hitra, okretna slikara g. Marka Antoninija, koji su svojom žličicom i kistom ostvarili u duši mu dugo plivajući uzor.

Da mu se prenizka crkva uzvisi, dade odkopati tlo za 75 ctm., premjestiti sakristiju, u koju se prije kroz crkvu nezgodno ulazilo, kamenom podzidati i uzravnati temeljište crkveno, uz novu sakristiju izdjelati od hrastovine krasnu propovjedaonicu (za 150 for.), presbiterij odieliti gvozdenom ogradom, crkvu razsvietliti krasnim mjedenim svjetionikom, stari pretrpani glavni žrtvenik, zamieniti novim gotičkoga sloga, od zagreb. umjetnika g. Ed. Wagmeistera prekrasno izradjenim (za 700 for.), a nada sve to podiže skupocjeni bojadisani prozor sa slikom sv. Nikole, dobavljen iz Insbrucka (za 500 for.). Stara slikarija bi sastrugana a nova na ljepu (a fresco) izvedena spomenutim jur umjetnikom Antoninijem. Po naputku župnika okitio je slikarov kist svod i stiene crkvene svim, što može dušu buditi na pobožnost. Nekoje su slike upravo majstorske. U te se mogu uvrstiti nad glavnim oltarom Isus — božić, dižući se nad tminom zemaljskom; sv. Nikola stišavajući buru i spasavajući utopljenike; nasried svoda „Regina angelorum" po Deschwandenu; nad pjevnicom sv. Cecilija na odru, kojoj angjeli izvode nebesku glasbu; dva ovelika angjela s napisom: „Od groma — od potresa oslobodi nas Gospodine"; na pročelju svoda krasna kopija Coreggiove slike, kako vrag Isusa navrh gore napastuje, a na obluku presbiterija krasan vienac, što ga podržava 7 angjela pjevajućih: Slava Bogu na visini.

Buduć da su dva žrtvenika iznova sazidana, bila je potrebita njihova posvedba. Župnik se obrati molbom na presv. g. biskupa Gašparića, koj mu se svom pripravnošću odazove, te bude 16. o. m. odredjen za ovaj sveti čin. Premda je taj dan burom, sniegom i kišom vijao i pljuskao, te se već i sumnjalo, hoće li se presv. gosp. smjeti dati na toli tegotan put, ipak je točno održao svoje obećanje. Od svjetskih oblasti, obreklih doći presv. g. biskupu na susret, s velike nepogode nebješe drugoga do gospode činovnikâ obć. ureda, a od susjednih župnika mogoše tek dvojica doći.

Župljana puna crkva, a bila bi i pretrpana, da nisu mnogi podvojili o dolazku biskupovu. Gledali su vrlo pozorno sv. obrede kod posvetbe žrtvenikâ, koje je presv. g. posvetitelj neumornom točnošću obavljao uz asistenciju svoje pratnje: gg. Košćeca, Rihtarića dr. Dočkala i dr. Nakon posvete odpjeva presv. g. biskup svečanu pontifikalnu misu.

Kad se biskup vratio u župni dvor, pozdravi ga jedan učenik u ime šk. mladeži, a djevojka Mara Severova zahvaliv presv. g. biskupu u ime župe za njegov duhovni trud uručiv mu kitu milovidna cvieća, koje je biskup očevidnim zadovoljstvom primio.

Pri ručku bjehu nazdravljena Njeg. svetost papa Leon XIII., koj ljetos slavi svoju 50godišnjicu, nj. uzor. g. nadbiskupa, presv. g. posvetitelj i dr., te je cielu gostoljubnu zabavu pr. g. biskup velikom svojom ljubežljivošću i prijaznošću zasladio.

Tko želi vidjeti krasnu seosku crkvu i kapele, uredjene prema današnjim naprednim zahtjevom crkvene umjetnosti, neka dodje razgledati sv. Nikolu i Roka u Bistru. Neće doista požaliti puta. A župniku njihovu želimo, da se dugo uživa što većih plodova svoje duhovne trudbe i gorljivosti, pa da se doskora nadje, tko će mu s neizvjestnosti kadšto nabrano čelo razvedriti. Tomu bi mužu svaki poznavalac župnikovih vrlina (s Ekleziastikom 31) iskrenom radošću kliknuo: Quis est hic, et laudabimus eum!

Viestnik.

Zagreb. Promjene u nadbiskupiji. G. Premuš **Dominik** aktuar nadb. pisarne imenovan je vjeroučiteljem

na kr. nižjoj gimnaziji u Zagrebu i nadstojnikom u kr. plemićkom konviktu. G. Kamenar Nikola vjeroučitelj na dolnjo gradskoj pučkoj školi premješten je kao takav na višu djevojačku školu u Varaždin.

Premješteni duh. pomoćnici: G. Jecman Franjo iz iz Vrbovca u Kapelu kod Belovara. G. Crnajšek Ignacij iz Kapele u Vrbovac. G. Mikić Nikola iz Kutine u Feričance. G. Stojaković Franjo iz Feričanaca u Kutinu. G. Štefan Franjo ostaje kapelanom u Kašini.

Novo misnici: G. Desiderij Radovanić imenovan je aktuarom u nadb. pisarni. G. Mrzljak Petar ide za kapelana pod Belu. G. Živoder Ivan u Petrovoselo.

— Dne 22. o. mj. umro je u Zagrebu kapelan Vinički Iv. Krst. Telebar. R. i. p.

— Dne 19. o. mj. obavila se svečana instalacija sveučilištnoga rektora. Nastupajući rektor velem. g. Tade Smičiklas čitao je liepu razpravu o Gundulićevom osmanu. Mi s veseljem donosimo iz izvještaja odstupajućega rektora Dr. Vrbanića ovo:

Svoje djelovanje završio je akademički senat pro šle naukovne godine jednodušnim zaključkom, kojim izriče, da se vrhovnoj glavi katoličke crkve velikome papi Leonu XIII. prigodom njegovoga svećeničkoga jubileja odašalje adresa sinovske odanosti. Nastojeć akademički senat, da u toj adresi izjavi čuvstva hrvatskoga sveučilišta napram svetoj stolici, pridružio se je izjavam cieloga izobraženoga svieta, koji se divi papi Leonu XIII. tome uskrisitelju kršćanske filozofije, izvrstnomu gojitelju klasičnih jezika, njemu, koji je učenomu svietu otvorio bogatu vatikansku riznicu, koji svom snagom podupire historička iztraživanja i u zavodih svećeničkih promiče nauke prirodoslovne.

Ovom izjavom poštovanja i ljubavi odužio se je akademički senat onomu religioznomu katoličkomu čuvstvu kojim diše ogromna većina hrvatskoga naroda, kojega je svećenstvo, a na čelu mu veliki biskup Mecena, toliko doprinielo k utemeljenju našega još mladoga sveučilišta. Akademički senat nije smio ni toga zaboraviti, da se je veliki Leo svojom encyklikom „*Grande Munus*“ dotaknuo najosjetljivije religiozne žice slavenskih plemenah, a po tom i hrvatskoga naroda. Napokon ima naše sveučilište još i poseban razlog zahvalnosti napram Nj. Svetosti, jer je on trojicu od naših rektorah odlikovao visokim komanderskim redom sv. Grgura, a prorektora prošle školske godine uvrstio u red svojih komornikah, i tim dokazao koliko cieni naž najviši učevni zavod.

— Dar sv. Otcu. Po 100 for. presv. gosp. biskup Janko Pavlešić i preč. gosp. kanonik Julij Vrevc. Po 50 for. presv. g. biskup Pavao Gugler, presv. g. Franjo Gašparić, preč. g. kanonik Adolfo Veber, preč. g. opat Nikola Horvat, preč. g. kan. Eduard Tallian, preč. g. kan. Dr. M. Matunci, preč. g. opat Dr. Fr. Rački, preč. g. kan. Dr. A. Kržan, preč. g. kan. Konrad Šnap, preč. g. kan. Fr. Budicki, preč. g. kan. M. Smetiško, preč. g. kan. Blaž Švinderman, preč. g. kan. Dr. Iveković, preč. g. kan. L. Barabaš, preč. g. kan. M. Mikić. 50 franaka u zlatu Dr. Luka Rumpler.

Braćo i Gospodo!

Još milijuni poganske djetce očekuju sv. krst, da postanu baštinici kraljestva nebeskoga. Sv. Otac u Rimu sam tražeć milostinju, ne može u sadanjih okolnostih uzdržavati toliko blagoviestnika (missionara), koliko bi ih nuždno bilo. A k tomu i oni blagoviestnici, koji rado o pokrštenju neznabožaca, stenju u najvećem siromaštvu, što im je na uštrb blagoviestničkog djelovanja.

Braćo Svećenici! Mi možemo onim biednikom pomoći, bez velikih žrtava, i to: sakupljanjem izrabljenih poštarskih biljega (maraka). Izrabljene poštarske biljege prodavaju se za albume (sbirke) raznovrstnih poštarskih biljega izrabljenih. Takvi albumi stoje do 10.000 fr. i više.

Mnogomu leže silesija takvih izrabljenih maraka medju papiri već od više godina, a mogle bi se unovčiti na slavu Božju i ljubav bližnjega. Krist Gospodin kaže: „Štogod učinite najmanjemu od moje braće meni ste učinili.“ (Mat. 25. 40.)

Ove rieči poznate polažem na srdce osobito svećenikom, naučiteljem ljubavi Kristove. Ako su mnoga bezvjerska družtva toli žurna na rušenje kraljestva Kristova, to je nama istim žarom širiti Kristovo kraljestvo. Pa evo nam liepe sgode ljubavi bez velike žrtve! Tko je voljan toj ljubavi što doprinjeti, neka sabire izrabljene poštarske biljege, a ono što ih imade neka ih prikaže, da se pomogne blagoviestnikom.

Izrabljene takve poštarske biljege neka se šalju ili podpisanomu, koji će ih na opredieljeno mjesto odposlati, ili pako izravno u Beč pod ovim naslovom: *An Ehrw. Herrn Fr. Beatus, Secretär in k. k. Waisenhause in Wien, Waisenhausgasse 5.*

Glede biljega da budu koristne u podporu blagoviestnikom, valja pamtiti ovo:

1. Sve su vrsti izrabljenih poštarskih biljega dobre, takodjer i one na dopisnicah i kouvertah natisnute.

2. — Biljege imaju biti što više moguće podpune i ciele.

3. — Biljege utisnute na dopisnicah i kouvertah ne treba izrezivati. No ako se već moraju izrezati, tada neka se što više prostora ostavi oko biljege.

4. — Tko može neka biljege odliepi, ali tako, da se biljega u ničem ne ošteti na okrajcih, jer bi onda vriednost izgubila.

5. — Biljege se odliepljuju i čiste, ako se prije njeko vrieme metnu u mlaku vodu.

6. — Ako bi tko želio kakvu pismenu obaviest, ima priklopiti za odgovor neizrabljenu biljegu.

7. — Pošiljke se moraju frankirati, t. j. poštarinu platiti, inače se pošiljke ne primaju.

8. — Ako ne bi tko imao biljega, a želi što doprinjeti, neka pošalje drugi milodar.

Eugen M. Strižić,
župnik.

U Širokojkuli, u županiji Ličko-Krbavskoj, pošta: Gospić-Osik u Hrvatskoj dne 17. listopada 1887.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 44. U Zagrebu, 3. studenoga 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Rim pripada Papi.

(Po Danteu Alighieriu.)

III.

(Dalje.)

Nu, odgovoriti će nam tko, pjesnik sám se izrično tuži, da je car Konstantin Papi dao Patrimonium Petri (kako se je onda obćenito mislilo).

Ahi Costantin, di quanto mal fu matre,
Non la tua conversion, ma quella dote,
Che da te prese il primo ricco patre![1])

Ovu svoju jadikovku opetuje, kada vidi cara Konstantina u raju:

L' altro che segue, con le leggi e meco
Sotto buona intenzion che fe' mal frutto,
Per cedere al pastor, si fece Greco.
Ora conosce, come il mal, dedutto
Dal suo bene operar, non gli è nocivo,
Avvegna che sia il mondo indi distrutto.[2])

I drugu knjigu „Monarchiæ“ završuje takodjer tužbom: O felicem populum, o Ausoniam te gloriosam, si vel numquam infirmator ille imperii tui (car Konstantin) natus fuisset, vel numquam sua pia intentio ipsum fefellisset!

Nu baš iz ovih zadnjih rieči doznajemo pravu misao pjesnikovu. Zašto bi bio dar razmjerno tako malenoga predjela, kakav bijaše Patrimonium Petri, poniženje carske časti i vlasti? Čujmo što o tom veli glasoviti učitelj i prijatelj pjesnikov Brunetto Latini (Tesor. II. 25.): „Da uzvisi ime Isusovo dao je Konstantin crkvi sva carska prava, koja posjeduje, i od tog časa podje u Grčku u bogat grad, koj se zove Byzant, te ga je učinio i većim i boljim nego li je bio, te je zadržao ono kraljestvo i nije ga podvrgao nasliedniku Apostola, kako je učinio sa Rimom.“ Dante dakle ne predbacuje caru Konstantinu, što je darovao Papi Patrimonium Petri, svjetovni posjed pod okriljem njegovim, već što je Konstantin prenio tim na Papu carska prava, koja mu je car prepustio, preseliv se u Byzant. Zato veli Dante:

Poscia, per indi ond'era pria venuta,
L' aquila vidi scender giù nell' arca
Del carro, e lasciar lei di sè pennuta.[1])

Dante govori ovdje o zaplieni carskoga orla, koj u crkvi pod symbolom mystičnih kola ostavlja svoje perje t. j. on ima na pameti tvrdnju extremnih Welfovaca, koji su Papi oba dva mača, svjetovni i duhovni, predali i tako cara i na njegovu vlastitom polju papinstvu podvrgli. Zato pjesnik nazivlje cara Konstantina „infirmator ille imperii.“

Dar Konstantinov ne bijaše sam po sebi djelo, koje bi valjalo kuditi, pače bijaše „bene operar“, s toga mu se ni ne može u grieh upisati, jer nije predvidio posliedica, oslabljenje carstva. Zato ga pjesnik vidi u rajskoj slavi.

Pobismo u napred ovaj prigovor, što ga navode tako često i preuzetno svi protivnici papinske svjetovne vlasti, da si prokrčimo put k pobližemu pretresivanju Dante-ovih nazora o tom pitanju.

IV.

Pita se najprije: Može li po Danteu crkva dobiti darom svjetovni posjed? Dante odgovara na to bezuvjetno „da.“ Što caru pripada, to mu istina ne može ni car oduzeti[2]), niti može

[1]) Infern. XIX. 115. O Konstantine, od kolikoga zla bijaše, ne tvoje obraćenje, već onaj dar, koga si dao prvomu bogatomu otcu.

[2]) Parad. XX. 55. Drugi, koj sliedi, u dobroj nakani koja zlim urodi plodom, sa zakoni i sa mnom, da pred pastirom uzmakne postade Grkom. Sada uvidja, kako ono zlo, koje je izteklo iz njegvoa dobroga djela, ne škodi njeimu, ma da je uz to propao sviet.

[1]) Purgat. XXXII. 124.

[2]) De Monarch. III. 10. Aliquam particulam ab Imperii jurisdictione discindere.

svoju vlast na drugoga prenijeti; ali car može za obranu crkve njoj podieliti Patrimonij ili drugo, uz neprestano čuvanje svoje vrhovne vlasti, jedinstvo koje je nerazdielivo.[1]) Isto tako je mogao namjestnik Kristov primiti dar, doduše ne kao posjednik, već kao upravitelj dobara na korist crkve i siromaka Kristovih, što su, kako je poznato, i Apostoli učinili.[2])

Dante izriče ovdje obćenito načelo kanoničkoga prava, da se dobra crkvena, pošto se namire sve bogoslužne potrebe, imadu upotrebiti za uzdržavanje klera, za podupiranje siromaka, udova, sirota i za gostoljubivost.[3]) Zato kori one, koji su crkvena dobra radi razkošnosti i nepotizma odtudjivali odredbi, koja im je bila prvobitno i od Boga namienjena.

Le mura, che soleano esser badia,
Fatte sono spelonche, e le cocolle
Sacca son piene di farina ria.
Ma grave usura tanto non si tolle
Contra il piacer di Dio, quanto quel frutto
Che fa il cor dei monaci sì folle.
Chè, quantunque la chiesa guarda, tutto
È della gente, che per Dio domanda,
Non di parenti, nè d'altro più brutto.[4])

Dà i samostan može imati, kako ovdje Dante veli, zakoniti posjed (guarda); on kudi samo griešnu porabu istoga.

Iz istoga razloga kori one pape, za koje misli, da su bili škrti i da su težili da neuredno obogate svoje rodjake. Tako govori u paklu papi Nikoli III.:

E se non fosse, che ancor mi vieta
La riverenza delle somme chiavi,
Che tu tenesti nella vita lieta,
I' userei parole ancor più gravi;
Chè la vostra avarizia il mondo attrista,
Calcando i buoni e sollevando i pravi.[5])
. . . .
Fatto v' avete Dio d' oro e d' argento:
E che altro è da voi all' idolatre,
Se non ch' egli uno, e voi n' orate cento?[1])

Tvrde su to rieči, koje Dante dobacuje svećenikom i kleru, opatom i monakom, biskupom i kardinalom, osobito nevriednim papam, i takovim, koje za ovakove drži, poimence Nikoli III., Ivanu XXII., a najpače Bonifaciju VIII. Za Bonifacija je morao poći u progonstvo; te je njega držao za glavnoga početnika svoje nesreće, koje je najveća, najgroznija; nikada ne jenjava bol bila ta, što je morao boraviti daleko od svoga rodnoga mjesta:

la crudeltà, che fuor mi serra
Del bello ovil dov' io dormii agnello:[2])

svoj zavičaj opet viditi, bio je predmet svih njegovih želja i nada. Kako je Ahill vukao lješinu Hektorovu oko zidina Troje, tako se mora sjena ovoga pape prikazati devetputa u paklenih krugovih i rajskih zviezdah, da čuje iz ustiju prokletnika i blaženika izljeve Danteove osvete! Nije ovdje mjesto, da branimo ovoga u istinu velikoga, u burnoj borbi stranaka krivo sudjenog papu. Pjesnik drži ga krivim, te ga zato sudi, kao i knezove i narode, kraljeve i careve. Zato se i sám najbolje brani od svojih često toli težkih obtužba:

Coscienza fusca,
O della propria o dell' altrui vergogna,
Pur sentirà la tua parola brusca.
Ma nondimen, rimossa ogni menzogna,
Tutta tua visïon fa manifesta;
E lascia pur grattar dov' è la rogna.
Chè se la voce tua sarà molesta
Nel primo gusto, vital nutrimento
Lascerà poi, quando sarà digesta.
Questo tuo grido farà come il vento,
Che le più alte cime più percuote;
E ciò non fia d' onor poco argomento.[3])

(Dalje će sliediti.)

Je li „anomalija“, ili je dvoženstvo?

Agramer Zeitung od 24. listopada t. g. u br. 242. ima ovu viest: Neki član hrvatske aristokracije, koji je

---

[1]) L. c. Poterat tamen Imperator, in patrimonium Ecclesiæ patrimonium et alia deputare.

[2]) L. c. Poterat et vicarius Dei recipere, non tamquam possessor, sed tamquam fructuum pro Ecclesia et pro Christi pauperibus dispensator; quod apostolos fecisse non ignoratur.

[3]) Gregor. M. Ep. IV. 11. V. 12. VIII. 7. XI. 64. XIII. 44.

[4]) Parad. XXXII. 576. Zidovi, koji bijahu pred opatijami, postali su špiljami, a habiti jesu vreće pokvarena brašna. Nu težka lihva ne diže se toli proti dopadnosti božjoj, koliko onaj užitak koj srce monaka čini ludim. Sve bo, što crkva ima, pripada narodu, koj vapi za pomoć u božje ime, a ne rodjakom, niti drugomu gorjemu.

[5]) Inf. XIX. 100. I da mi još ne brani počitanje pred uzvišenimi ključevi, koje si nosio u veselom životu, rabio bi još gorčije rieči; vaša škrtost raztužuje sviet, gazeć dobre a uzvisujuć zle.

[1]) Inf. XIX. 112. Vi ste si učinili zlato i srebro Bogom: te vas od krivobožaca ne dieli ništa, van da se oni jednomu, a vi stotini molite.

[2]) Parad. XXV. 4. Okrutnost, koja me izključuje od liepog stada, gdje spavah ja kao jaganjac.

[3]) Parad. XVII. 124. Savjest nečista, ili vlastitom ili tudjom sramotom, ipak oćutiti će tvoju oštru rieč. Ali uza sve to, okaniv se svake laži, odkrij sav svoj obraz i dopusti da se počeše, gdje svrbi. Jer dosadi li i tvoja rieč kod prvog pokusa, ostaviti će životnu hranu, kad se prokuha. Ovaj tvoj krik biti će kao bura, koja najviši vrhunci drma; a to će ti donieti ne malo slave.

od svoje supruge razstavljen od stola i postelje, prešao je u Ugarskoj u evangeličku crkvu i oženio ondje protestantkinju, pridržavši svoje prebivalište u Hrvatskoj. Ženitbeni sud podnio je proti njemu državnomu odvjetničtvu prijavu radi zločina dvoženstva, ali je državno odvjetničtvo odustalo od obtužbe radi zločina dvoženstva. „Ovakovim anomalijam", nastavlja doslovce Agramerica, „u kojih se pravo ugarsko-hrvatskoga državljanina protivi državnom pravu Hrvatske, moglo bi se samo tim doskočiti, da se ženitbeno pravo Hrvatske izjednači sa ženitbenim pravom Ugarske."

Tako Agramer Zeitung.

O ovom slučaju govorilo se je u svoje vrieme mnogo po Zagrebu, ali mi niesmo htjeli o njemu javno razpravljati, jer niesmo vikli mane današnjega obiteljskoga života bez potrebe na javu iznašati, što smo mogli tim više propusiti, jer smo znali, da je naš ženitbeni sud potrebne korake jur poprimio. Ali sada, kad je već Agramerica tu viest u našu publiku razturila, koja je i u strane novine prešla (n. pr. P. Lloyd, Fremdenblatt); sada, kad divnom harmonijom i P. Lloyd i Agramerica vape, neka se ženitbeno pravo Hrvatske izjednači sa ženitbenim pravom Ugarske; sada kad zamjernim skladom i P. Lloyd i Agramerica zovu ne samo crkvene već i državne zakone — „anomalijom;" sada ne samo da možemo, već nam je i upravo sveta dužnost, da o tom javno progovorimo!

Može li dakle Hrvat kat., koji imade živu suprugu i s kojom je doživotno razstavljen od stola i postelje, ma i prešao u „evangeličku crkvu" i u Ugarskoj po crkvenih i gradjanskih zakonih sklopiti novu ženitbu? Mi na to pitanje odlučno odgovaramo sa ne!

§. bo 4. a. g. z. glasi: „*Zakoni gradjanski obvezuju sve državljane onih zemalja, za koje su oglašeni. Državljani ostaju podložni tim zakonom i u djelanjih i poslovih, koje čine izvan države, u koliko je ograničena po istih zakonih osobna njihova sposobnost preduzimati ih, i u koliko rečena djelanja i poslovi imadu izvesti pravne posljedice i u ovih zemljah.*" Slično se odredjuje i u §. 34. a. g. z. „*Sposobnost osobna tudjinaca preduzimati pravne poslove prosudjuje se u obće* **polag zakona mjesta, pod kojimi tudjinac po svojem prebivalištu,** *ili ako neima pravoga prebivališta, po svojem rodjenju kao podanik* **stoji:** samo ako za pojedine slučajeve u zakonu nije drugo što naredjeno." Prema tim dakle §§.om vezani su podanici Hrvatske na zakone valjane u nas, kad u inozemstvu sklapajù koji posao, koji imade u nas proizvesti pravne posljedice. A ženitba spada medju „one poslove", koji u nas radjaju pravne posljedice, dosljedno i sposobnost podanika Hrvatske, da sklope u inozemstvu novu ženitbu, valja prosuditi po zakonih valjanih u nas, dakle i u onom slučaju vriedi odredba §. 111. a g. z., koji ćemo niže navesti, ako je koji od njih, ili obojica prestupila u evangeličku crkvu.

Da je pak ne samo po zakonih u nas valjanih već i po Austrijskom gradjanskom zakoniku takova druga ženitba zabranjena, mora biti svakomu jasno iz ustanove §. 62. a. g. z., koji odredjuje: „*Čovjek može biti u isto vrieme oženjen samo s jednom ženom, a žena udata samo za jednoga čovjeka. Tko je bio jur oženjen, te bi hotio, da se opet oženi, mora zakonito dokazati razpust, to jest, da je prvi savez ženitbeni* **podpuno** *razkinut;*" i §. 22. g. ž. z. koji glasi: „*Osoba, koja je bila oženjena ili udata,* **ne smije** *se iz nova udati, dok ne bude dokazano,* **da je razvrgnut vez ženitbeni.**" Da se dakle osoba, koja je bila već oženjena ili udana, može opet oženiti ili udati, valja da dokaže, da je vez prve ženitbe zakonito razriešen, *jer zakon dozvoljuje bez razlike vjeroizpoviesti samo monogamičke ženitbe.* Odredbu toga §. ne niječe nijedna od priznanih vjeroizpoviesti, jer nije u nikakvom savezu sa nerazrješivošću ženitbe, a razumije se samo sobom, da se udata ili oženjena može samo onda po drugi put udati ili oženiti, kad se vez prve ženitbe *zakonito razrieši.*

Osim toga §. 111. a. g. z. veli naročito: „*Savez tvrde ženitbe, koja je sklopljena medju osobami katoličkimi,* **razkida se samo smrću muža i žene. Isto tako je nerazrješiv savez ženitbeni, ako je i samo jedna strana u vrieme sklopljene ženitbe bila vjerozakona katoličkoga**", i §. 57. g. ž. z. „*Vez ženitbeni, pri kojega sklapanju bila je barem jedna stranka član crkve katoličke, ne može se razkinuti ni onda, ako obje stranke, promienivo vjeroizpoviedanje, postanu članovi nekatoličke koje crkve ili družbe vjerozakonske.*"

Prema tim opet §§. vez ženitbe izvršene razkida se samo smrću, a nerazrješiv je vez ženitbeni, ako je samo i jedna strana u vrieme sklopljene ženitbe bila katolička. U našem slučaju bile su obje stranke u vrieme sklopljene ženitbe katoličke, a vez ženitbeni nije razriješen smrću, *već je samo dozvoljena doživotna razstava od stola i postelje, koja ne razrješuje veza ženitbenoga, već samo dozvoljava, da mogu supruzi razstavljeno živjeti.* Može li se dakle reći, da je u našem slučaju udovoljeno onom uvjetu, pod kojim se kao sub conditione sine qua non u §§. 62. a. g. z. i 22. g. ž. z. dozvoljuje sklopiti drugu ženitbu t. j. da se dokaže, da je vez prve ženitbe *zakonito i podpuno razkinut?*

Na temelju razloga ovdje navedenih proglasili su u sličnom slučaju drugu ženitbu nevaljanom i sudovi u Cislajtaniji i to: k. k. Landesgericht u Beču osudom od 26. studenoga 1874. br. 86.222. koju su osudu potvrdili i k. k. Oberlandesgericht 26. lipnja 1876. br. 5016. i k. k. Oberster Gerichtshof 8. svibnja 1877. br. 3376. Stoga je i ministar Taafe odredio naredbom od 22. listopada 1879. br. 9428. da se svaki takav slučaj imade prema §. 94. a. g. z. prijaviti kompetentnomu sudu, da ex officio izrekne nevaljanost takove druge ženitbe.

Ovako se shvaća zakon u Cislajtaniji, a kod nas glasi zakon upravo tako.

Hoće li i u Cislajtaniji uvažiti savjet naše Agramerice i P. Lloyda, da svoje ženitbeno pravo izjednače sa ženitbenim pravom u Ugarskoj, dosljedno da preinače Austrijski gradjanski zakonik, da se u buduće ne budu ni kod nas ni kod njih dogadjale takove „anomalije", — mi barem vrlo dvojimo.

Dr. Fr. Belaj.

Bjelovarske pučke škole i §. 6. školskog zakona od 14. listopada 1874.

(Konac.)

Nu, pak dopustimo za čas, da i jeste od stanovničtva uškolovana u bjelovarske pučke škole i zbilja grčkoistočnjaka bar jedna četvrtina i da će se ta četvrtina održati koje vrijeme, sa svim tim ne odlučuje ni to ama baš ništa u našoj stvari.

U zakonu bo se veli — — „ima se obzir uzeti i na one manjine, kojih vjeroizpovijesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične školu uzdržavajuće občine."[1]) A pučke škole uzdržavajuća općina je u gradu Bjelovaru sâm slobod. i kralj. grad Bjelovar t. j. gradska općina bjelovarska. U gradu pak je Bjelovaru prema prije navedenome ovo vjersko rarmjerje: 2755 rkat. a 250 grčkoistočne vjere, dakle nema grčkoistočnjaka potpuno ma baš ni jedna jedanaestina. Ko će dakle i pomisliti, da za pučke škole u gradu Bjelovaru traži učitelja grčkoistočne vjere pored takova razmjerrja?!

Da i zbilja sáma općina gradska uzdržaje svoje pučke škole, to je bjelodana stvar, a ne može je niko zanijekati. U proračunu grada Bjelovara za god. 1885. uvrštena je za uzdržavanje pučkijeh školâ ukupna svota 8591 for. Od toga plaćaju spomenuta sela kano paušalan prilog godimice **400 for.** (četiri stotine forinti). Svako namah uvidja i sâm, da tu nema razmjera nikakova; jer 400 prema 8591 nije lje nikada kano 1 prema 4, nego kano 1 prema 21 i nešto preko, malne kano 1 prema 22. Dakle matematskom dosljednošću imala bi pravoslavna crkvena općina bjelovarska u tome tek 1/21, prâva. Ali manimo se matematike, pa popitajmo radje ovako. Zar za volju onijeh 400 for. priloga vanjskijeh općina da se mijenja vjerski značaj pučkim školama bjelovarskim? Bili to bilo i koliko pravedno?! Ama seoska djeca i onako tek od milosti polaze gradske škole. Kada bo nijesu htjele općine prije ovo četiri pet godina uredno da plaćaju ni te paušalne svote, nije htio ni grad primiti njihove djece u svoje škole, ter se jedino nastojanju Visoke Vlade imade zahvaliti, što je gradsko poglavarstvo od milosti primilo seosku djecu opet u svoje škole, a tijem oslobodilo ona sela nesnosna upravo tereta, da si ne moraju graditi posebnu školu. I za to dakle jer je grad selima udijelio milost, sada neka radi njih gubi svoja jasna i sveta prava. Za to bi i mogao grad danas, kada Visoka Vlada ne bi izvoljela promijeniti svoje odluke od 8. listop. t. g. br. 9569. — što će za cijelo učiniti, — najkraće riješiti to pitanje tako, da spomenuta sela, kako ih je od milosti primio u svoje škole, tako ih isto lijepo opet ispusti — pa Bog i mir.[1])

A kako je tek razmjer djece u školi?!

Na početku ove školske godine upisana su ukupno 274 učenika u dječ. pučku školu bjelovarsku, od tih je

rimokatolika — 232,
grčko istoč. — 32,
israelita — 10,

dakle nema učenika grčkoistočne vjere ma baš ni jedna sedmina ili popriječno na 58 učenika rkt. u pojedinome razredu zapada 8 grčkoistoč.; dakle zaradi osam grčkoistočnjaka, neka njih 58 katolika imadu učitelja grčkoistočne vjere; jer bi taj učitelj dakako bio samo u jednome razredu. Pa to da se zove pravda?! Nu od ovo 32 učenika grčkoist. vjere nije ih ni deset iz grada Bjelovara. Uz to taj bi učitelj preuzeo prvi razred, a u tome razredu imade do 70 učenika, ali su samo dva grčkoistočne vjere.

Napokon čemu da se protuzakonito namjesti učitelj grčkoistočne vjere u dječačkoj pučkoj školi bjelovarskoj? Čemu to i traži crkvena općina bjelovarska, ili pravije da kažem, njezin paroh i proto veleč. g. Jovan Steković? Ta ova imade svoju zasebnu „srpsku pravoslavnu narodnu školu u Bjelovaru." Kako da se pravo okrste takvi protuzakoniti zahtjevi pravoslavne općine crkvene tijem više, što je te zahtjeve kano skroz nepravedne veće do dva puta odbila Visoka Vlada.

S toga i ne ću više ništa da dokazujem, nego ću samo da diljem navedem te dvije odluke Visoke Vlade, kojima se stvar ta meritorno rešava, pa će biti kao sunce jasno, da ja branim sàmo čistu pravdu i zakon od Nj. Veličanstva potvrdjen, a od same Visoke Vlade autentično protumačen, dok se najnovija odluka Visoke Vlade od 8. listopada t. g. br. 9569., popuštajuć prekorednim zahtjevima pravoslavne crkvene općine bjelovarske, baš protivi zakonu.

Evo tih dviju odluka.

Br. 4890. kr. zem. Vlada odjel za bogošt. i nastavu gradskomu poglavarstvu

u Bjelovaru.

Uvažujuć razloge navedene u tamošnjem izvješću od 8. svibnja t. g. br. 923., naročito pako obzirom na način i razmjer, kojim za uzdržavanje obćih pučkih školâ bjelovarskih doprinose uškolovana sela, obnašao je ovaj kr. zem. vladni odjel

---

[1]) Baš te posljednje riječi — školu uzdržavajuće občine tj. uzdržavanje škole, — glavan su i odlučan baš momenat u toj alineji, kako ću to malo niže dokazati autentičnim upravo tumačenjem toga mjesta po Vis. Vladi.

[1]) A to će valjda i radje učiniti, nego da gradi nove škole, jer mu ove postaju pretijesne.

odlučiti, da se na tamošnjoj djevojačkoj obćoj pučkoj školi poglavitim i posve opravdanim obzirom na konfesionalni razmjer stanovničtva samoga grada Bjelovara ima postaviti podučiteljica rkatol. vjeroizpovjesti, i da se za popunu toga mjesta bez svake dalje zaprieke može u tom smislu razpisati natječaj.

U Zagrebu 23. svibnja 1882.

za bana:

Vončina v. r.

Br. 1741. Kr. zem. Vlada, odjel za bošt. i nastavu gradskomu poglavarstvu

u Bjelovaru.

U riešenju tamošnjega izvješća od 9. veljače t. g. br. 405. odpisuje se gradskomu poglavarstvu, da ovaj kr. zem. vladni odjel nije obnašao uvažiti molbu grčkoistočnoga crkvenoga odbora u Bjelovaru od 14. listop. 1884. br. 149., da se naime na tamošnjoj pučkoj školi namjesti učiteljica grčkoistočne vjeroizpoviesti, a to s razloga, što broj stanovničtva grčkoistočne vjeroizpoviesti iznosi jedva sedminu sveukupnoga broja stanovničtva grada Bjelovara i što u Bjelovaru postoji posebna grčkoistočna konfesionalna škola za djecu te vjeroizpoviesti iz grada Bjelovara i uškolovanih mjesta.

Što se tiče tih uškolovanih mjesta valja prosećemu crkvenomu odboru na umu imati, da §. 6. škol. zakona odredjuje, da se pri namještanju učitelja ima obzir uzeti i na one konfesionalne manjine, kojih vjeroizpoviesti pripada bar četvrti dio ukupnoga stanovničtva dotične škola uzdržavajuće obćine, odakle se vidi, da je odlučujući momenat pri tom uzdržavanje škole, odnosno razmjer, kojim manjina učestvuje kod podmirivanja školskih potreba. Pošto pako u gradsku školu bjelovarsku uškolovana sela za troškove školske doprinose jedva četvrtinu onoga, što bi po poreznom ključu doprinašati imala, nemogu ona za neznatnu paušalnu svotu 400 for. zahtievati ova, iz naslova uzdržavanja škole izviruća prava, dakle ni to, da se radi njih alterira vjeroizpovjedni značaj gradskik škola bjelovarskih.

Još rečenomu crkvenomu odboru valja prizvati u pamet i to, kako se je već radilo o tom, da se pomenuta uškolovana sela iz gradskih škola bjelovarskih izluče i na ustrojenje posebne škole upute, te kako je samo posredovanju ove kr. zem. vlade pošlo za rukom sklonuti gradsko zastupstvo, da ih uz gore pomenuti godišnji paušalni prinesak i nadalje pridrže. . .

U Zagrebu 16. ožujka 1885.

Za bana:

Vončina, v. r.

Ko te dvije odluke Visoke Vlade jednu jasniju od druge omjeri o najnoviju odluku od 8. listopada t. g. br. 9569. mora stati, pak se čudom čuditi i pitati — otkada to protuslovje?! Ne marim sve to pobliže izpitati, a ne bi mi ni dolikovalo. Nu nešto ću jošte da spomenem. I prva odluka od 23. svib. g. 1882. br. 4890. navodi razloge, zašto ne može da usliša molbu grčkoist. crkvene općine bjelovarske, a druga od 16. ožuj. 1885. br. 1741. tako stvar iscrpljuje, s tolikom točnošću tumači zakon i primjenjuje ga prigodama bjelovarskim, da je za cijelo svakome ko bijeli dan jasno, da su zahtjevi pravoslavne crkvene općine bjelovarske nepravedni, protuzakoniti, a jedino pravo zakonito stanovište da je katoličkoj tj. da u bjelovarskim pučkim školama budu učitelji i učiteljice jedino katolici. Zato i može i g. župnik, I. Štengel u svojoj predstavci i gradsko poglavarstvo ili zastupstvo, pa i ja ovdje javno sa svom smjernosti uprositi Visoku Vladu, da taj priepor riješi kako ga je riješila i god. 1882. i 1885.

Scijenim, da se neću nikako ogriješiti o dužno počitanje spram Visoke Vlade, spomenem li ovdje i ovo. Meni se sve čini, — ma mogu se i varati, — da je to toliko protuslovje moglo nastati jedino tako, jer dotični g. referenat kod Visoke Vlade možda nije razgledao i dovoljno se uputio, kako su te stvari prije tekle, te samo onako naprečac stvar riješio, gledajuć valjda jedino na-tobožnji razmjer žiteljstva.[1]) U mojem me mnienju ukrepljuje osobito ovo:

1. i u visokome otpisu svome od 23. svibnja 1882. br. 4890. i u otpisu od 16. ožujka 1885., br. 1741. navodi Visoka Vlada što točnije i na široko, zašto odbija zahtjeve pravoslavne crkvene općine bjelovarske, u otpisu od 8. listopada 1887. br. 9569. nema ma baš ni spomena o kakvim razlozima, nego se samo na prosto veli: „odobrava se na **predlog** crkvene općine pravoslavne u Bjelovaru itd.;

[1]) Da bi tome mogao biti provod možda to, što bi u „predlogu" pravoslavne crkvene općine bjelovarske bio netočno naveden broj žiteljstva ili školske djece, — premda to u našoj stvari ni onako ne odlučuje baš ništa, — ne mogu ni časka pomišljati. Ili da bi taj učitelj pravos. vjere bio za to, na dovodi djecu iz opće pučke škole u crkvu, da pazi na red u crkvi i kod crkvenih svečanosti, jer se učiteljice da njihovoj školi djeca tobože ne boje, i da taj učitelj bude možda i pojac u njihovoj crkvi; sve to pogotovo ne može biti razlog, da se imenuje učitelj pravosl. vjere. Nijednoga bo od svih tih razloga ne pozna zakon, a k tomu nije ma baš nijedan razlog toliko jak, da bi se radi njega morao kršiti jasan zakon.

Djeca mogu i sáma doći u crkvu, kako je to i do sada bivalo, a ako baš ustreba, može po nju doći i g. kateheta, ta nije baš toliko daleko. Ne može li učiteljica uzdržati reda, neka si namjeste na svojoj školi učitelja, koji će biti i vrstan pojac u crkvi, kako je to i bilo sve do prije četiri godine. A napokon da katolici plaćaju učitelja, a taj da bude pojac u grčkoistočnoj crkvi, za cijelo ne može niko zahtijevati. Ama to nemaju ni katoiici. Ta rkt. župa bjelovarska plaća 500 for. svake godine avomu posebnomu orguljašu, koji podučaje u pjevanju i školsku djecu dječačke i djevojačke pučke škole, makar i jesu u dječačkoj početnoj školi četiri učitelja rimokatol. vjere

2. nigdje se ma baš ni riječcom ne spominje, da je Visoka Vlada već kada tu stvar riješila, pa prem je onda odlučila skroz protivno sovih i onih razloga, danas ipak odlučuje ovako. Istina možda i nije Visoka Vlada kano viša oblast dužna, da razloge navodi nama nižima, ali bi svakako bilo veoma dobro za nas većinu, za nas sve katolike, kad bi nam se reklo, zašto li je ovoga puta dobila manjina za pravo, premda se nijesu stvari baš ni u čem od g. 1885. promijenile povoljno po manjinu.

3. Čudno mi se čini i ovo i još više me utvrdjuje u mome mnienju. Dne 30. kolovoza g. 1887. br. 4937. vraća Visoka Vlada odjel za bogoštovje i nastavu sve potrebne spise gradskomu poglavarstvu u Bjelovaru i javlja, da je umirovljen učitelj, g. Šime Antolić, pa dodaje, — a potpisao je otpis sâm Preuzvišeni g. ban, — da se to šalje gradskom poglavarstvu: „znanja i daljnjega uredovanja radi sdodatkom, da za popunu izpražnjenoga iza Šime Antolića učiteljskoga mjesta **treba razpisati natječaj.**[1])

Istu stvar javlja par dana kašnje gradskomu poglavarstvu bjelovarskomu i kr. županijska oblast u Bjelovaru, a na koncu veli ovo: „za popunjenje izpažnjenoga po Šimi Antoliću učiteljskoga mjesta razpisati će ova kr. županijska oblast u svoje vrijeme natječaj.[2])

Napokon javlja ista županijska oblast dto 14. listopada 1887. gradskomu poglavarstvu bjelovarskomu spomenuti otpis Visoke Vlade odjela za bogošt. i nastavu od 8. listopada 1887. br. 9569.: „kojim se odobrava na predlog pravoslovne itd."

I time se primakoh koncu. Podpuno sam siguran, da je svaki čitalac, koji je ikoliko pozornije čitao svu tu stvar, jamačno duboko uvjeren, da je jedino katoličko stanovište u toj stvari opravdano, te se sa mnom skupa čvrsto nada, da će Visoka Vlada opozvati svoju protuzakonitu odluku od 8. listopada 1887. br. 9569., a odlučiti će onako, kako je to izvolila učiniti g. 1882. 23. svibnja br. 4890. i g. 1885. 16. ožujka br. 1741.; jerbo po jasnome zakonu od Nj. Veličanstva potvrdjenome §. 6. škol. zak. od god. 1874. 14. list. i po isto toli jasnome autentičnome tumačenju sáme Visoke Vlade i po razmjeru stanovničtva grada Bjelovara obiju vjeroispovjesti, može jedino učitelj rimokatoličke vjere biti namješten u dječačkoj pučkoj školi bjelovarskoj.

Treba da naspomenem još nješto, da se već unapred opravdam; znadem bo za sigurno, kako će taj moj članak uzbuditi svakojakijeh riječi.

Reć će se, da nijesam mario to iznositi na javu, a da ni nedolikuje možda meni tako pisati o odlukama Visoke Vlade.

Ja tu navodim samo gola fakta, istinite dogadjaje, a o tome se može uvjeriti svako lako i sâm. Nadalje navodim jasan zakon i još jasnije odluke Visoke Vlade, a to za cijelo nije grehota, niti me može za to ma iko prekoriti. Što sam pak sve to izneo na javu baš ovdje, a to je za to, jer je sve to već stvar javna, koja već evo po treći put prodire u javnost osobito ovdje kod nas u Bjelovaru, a tiče se crkve katoličke i njenih pravâ, pa stoga i najbolje pristaje u „Kat. List." Kako pak imade slučajeva sličnih ovima, koje ja ovdje navodim, dosti u našim ovdje krajevima, mislim time upozoriti gg. svećenike, ne bi li što bolje pripazili, da se prava i povlastice rimokatoličke crkve ne krnje, nego što točnije vrše u svakoj prigodi. A ako ikome to doista nama svećenicima najbolje pristaje, dapače nama je i sveta baš dužnost, da svakom zgodom branimo prava svoje svete crkve. Tu dužnost osjećam i ja duboko u svome srcu, a evo je ovdje i vršim. A nijesam ni časka posumnjao, da ne će i prečastni nadb. duh. stol naš svojim moćnim uplivom uzraditi, da se ne okrni nepobitno naše pravo katoličko u ovoj stvari bjelovarskoj.

Znam ja, da će mi se opet reći i to: da ne ću nikako da živem u „slozi i miru" s braćom pravoslavnima, da nijesam tolerantan, da svigdje samo smetnje pravim, da sam hiperkatolik, i što ti ja sve znadem. Nu otvoreno priznajem, da me svi ti prigovori ni malo ne smetaju.

Što je vjerska tolerancija i kako kano katolički svećenik treba da sam tolerantan, znadem i sâm jako dobro i ne treba mi u tome, mislim, od nikoga poduke.

Da ne ljubim sloge, to na prosto nije istina. Ta ja nijesam nikada narušio sloge, pa ni ovoga puta. Ama nijesam ja tražio nikada ništa nepravedna, nego evo pravoslavna crkvena općina traži stvar nepravednu već po treći put. A kada smije pravoslavni svećenik tražiti proti nama katolicima ono, što nije pravo ni zakonito, e valja da imadem i ja pravo tada braniti ono, što je pravedno i zakonito, a da ne mutim tijem tobožnje sloge i mira. Nu prava je sloga moguća samo ondje, gdje se kano sveto poštuje ono „suum cuique"; ta stari je već Latin mudro rekao: clara pacta boni amici. I jedino gdje bude toga, gdje bude pravednosti, prave iskrenosti, bit će i sloge, a ja ću joj za cijelo biti vazda prvim iskrenim braniteljem. Ako li pak braniti zakone, braniti prava svoje crkve znamenuje za svećenika, da „čini smetnje

---

[1]) Samo se sobom razumije, da treba razpisati natječaj onako, kako je bilo i prije, t. j. da bude učitelj rkat. vjere. O tome ne može biti nikakve sumnje. Vidi se dakle jasno, da Visoka Vlada ovoga puta ne zna jošte ništa o molbi ili predlogu pravoslavne općine ili o odluci, koja bi bila toj crkvenoj općini povoljna.

[2]) Meni se čini, da to baš nije istovjetno s onim od Visoke Vlade, ma ne ću se u to pačati, da mi pak kaki mladi gospodičić neprikriči — da nemam ni pojma o pravu i tumačenju zakona. Nu jedno ipak smijem spomenuti, a to je ovo. Posljednje riječi žup. oblasti jasno pokazuju, da ova već znade za molbu tj. predlog prav. crkvene općine, te očekuje odluku Visoke Vlade.

mnoge u Bjelovaru", e onda sam ja smetao i smetam i smetat ću i u Bjelovaru i svigdje, — ali dakako samo onima, koji hoće krivo. A da sam možda hiperkatolik, za cije mi nije kano svećeniku katoličkome na sramotu, nego na čast.

Znam ja i sâm, da istina boli, ako se iskreno u lice kaže; ali kada je tome potreba, ne može to lje biti grehota, gotovo ne svećeniku katoličkomu. Ma znam i onu: „ko istinu gudi, gudalom ga po prstima", — ali se ne bojim ni toga. Ta ja perom u prstima istinu gudim, neka me dakle ko mojim gudalom po prstima, — neka me ko perom pobije, — pa evala.

U Bjelovaru dne 22. listopada 1887.

Vjekoslav Homotarić.

Kada i kako je slobodno više djece zajedno krstiti?

Dogodi se češće, da donesu na krst dvojke, trojke ili više djece. Pita se, što bi se moglo u takovom slučaju nad svimi zajedno moliti i koje od ceremonija ujedno obaviti. Na to pitanje odgovara nam obrednik rimski §. XXVII.: „Si fuerint plures baptizandi sive masculi sive foeminae, in catechismo masculi statuantur ad dexteram, foeminae vero ad sinistram et omnia pariter dicantur ut supra in proprio genere et numero plurali. Verum prima nominis interrogatio, exsufflatio, crucis impressio seu signatio, tactus aurium et narium cum saliva, abrenunciationis interrogatio, unctio olei catechumenorum, interrogatio de Fide seu symbolo et ipse Baptismus, inunctio chrismatis, candidae vestis impositio, atque accensae candelae traditiosingulariter singulis et primum masculis, deinde foeminis fieri debent."

Odlučan u pitanju ob ovoj rubrici obrednika rimskoga „si fuerint plures baptizandi etc." jest običaj rimske crkve. Martinucci, nadstojnik papinskih obreda izdao je godine 1869. „Manuale sacrarum Caeremoniarum in libros octo digestum", pak je u knjizi IV. c. 2. točno naveo obred „de baptismo plurium infantium administrato a parocho vel ab alio sacerdote ex ejus mandato." Po tom naputku krste u Rimu, kada je više djece zajedno za krstiti. Pošto naš diecezanski obrednik ne ima molitve i obrede sv. krsta onim redom, kako rimski, to ću navesti redom po našem obredniku, što se može nad svimi zajedno obaviti.

Kum sa mužkim djetetom imade se staviti ob desno, a kuma sa ženskim djetetom ob lievo svećeniku. Svećenik okrene se najprije prama mužkom djetetu i pita za ime, kojim se ima diete krstiti itd. sve do uključivo Accipe signum. Ako je još koje mužko diete, onda pita ovo, a onda tek okrene se prama ženskomu djetetu istimi pitanji. Sliedeće molitve „Oremus: Preces nostras" i „Oremus: Omnipotens sempiterne Deus" moli svećenik u višebroju. Kod dielenja blagoslovljene soli ima sol najprije metnuti u usta mužkoj, a onda ženskoj djeci, i svakomu djetetu napose reći: „N. accipe salem" i svakomu „Pax tecum." Molitva „Oremus: Deus Patrum" i „Exorcismus" mole se u višebroju; znak križa kod rieči „in nomine Patris" čini svećenik zajedno nad svimi, a kod rieči „Et hoc signum sanctae crucis, quod nos fronti eorum damus" stane i učini znak križa svakomu djetetu posebice na čelu, najprije mužkomu a onda ženskomu djetetu; kad je svim načinio znak križa, veli dalje „tu maledicte itd."

Poslije exorcisma položi svećenik svoju desnu ruku na glavu svakomu djetetu posebice, a zatim držeć desnu ruku nad svimi moli „Oremus: Aeternam itd." Exorcizam, koj sliedi iza Otče naša i Vjerovanja, koje kumovi klečeć i glasno mole, govori se u višebroju. „Epheta itd." govori svakomu posebice, tičuć se prstom uha i nosa djeteta najprije mužkoga a onda ženskoga. Poslije toga položi desni kraj štole na mužko, a lievi kraj na žensko diete, i tako ulazeć u crkvu, govori: „N. N. ingredimini etc." Pitanja: je li diete kod kuće kršteno? i N. odgovaraš li se vragu itd. sve do kraja i molitve i mazanje sv. uljem, sv. krizmom, zatim predaja biele odjeće i upaljene svieće ima se obaviti kod svakoga posebice. I blagoslov: „N. Vade in pace" ima se svakomu reći posebice.

Ovo je bitno o obredu in baptismo plurium infantium po naputku Martinuccievom.

J. Šašel.

Viestnik.

Zagreb. Za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke darovali su za godinu 1887. presv. i preč. gg. Janko Pavlešić 200 for., po 100 for. Pavao Gugler, Stjepan Matković, Franjo Gašparić, Nikola Horvat, Dr. Luka Rumpler, Eduardo pl. Tallián, Dr. Martin Matunci, Dr. Fr. Rački, Dr. Antun Kržan, Franjo Budicki, Mijo Smetiško, Blaž Švinderman, Dr. Franjo Iveković, Julij Vrevc, Ladislav Barabaš, Mijo Mikić.

Darovi za jubilejsku misu sv. Otca Leona XIII. Preč. g. Dr. Stjepan Pogledić gradski župnik i prepozit 50 for. Veleč. g. umirovljeni župnik Švelić Gjuro za sebe 1 for. a za X. 2 dukata. F. K. 3 for. Veleč. g. Josip Šafran sabrao u župi Kozarevačkoj 7 for. 90 nč. Veleč. g. Josip Banješ u župi Gjugjevačkoj 23 f. 74 n. i Dr. Mihinić u župi Zlatarskoj 14 for.

Ovom zgodom umoljavamo svu onu p. n. gg., kojim je centralni odbor poslao sabirne arke, da ih skoro vrate. Osobito pak se umoljavaju svi oni, koji su sv. Otcu namienili kakav dar za vatikansku izložbu, da sve odmah pošalju centralnomu odboru u Zagreb, koji će ih morati skorih dana poslati u Rim. Centralni odbor želi, da sve darove bar za koji dan izloži u Zagrebu, da ih uz neznatnu ulazninu može svako pogledati. Mi ćemo svojim štovanim štiocem u svoje vrieme saobćiti kratak opis darovanih priedmeta.

Rim i Italija. (Adresa napuljskoga episkopata na sv. Otca za pomirbu. Peticija katolika. Conti, Cantù i Rendu.) Pokret za pomirbu s Papinstvom biva u Italiji sve jači i silniji. Sjajan nam e za to dakaz krasna adresa, koju je u to ime dne 14/10. na sv. Otca upravilo 107 biskupa napuljske provincije, na čelu im 2 kardinala: nap. nadb. Guglielmo Sanfelice i capuanski nadbisk. Alfonso Capecelatro. Najprije iztiču oni, kako je sv. Otac Leo XIII. tu miroljubivu želju ljetos već u 3 svečane sgode glasno i jasno izrazio; zatim navode silne razloge, koji traže da se kraj učini dugotrajnomu i zlokobnomu razdoru; napokon se i oni pridružuju ostalomu kršćansk. svietu, moleći se Bogu, da zajednička želja i nada sv. Otca, njihovih vjernika i svih katolika postane čim prije gotovim činom.

— Poznata peticija (sr. ljetošnji 34. br. *Kat. Lista)*, koju će katolici predati talijanskomu parlamentu za pomirbu sa sv. Stolicom, dobila je već po viesti, koju iz drugih novina donosi 29/10. perusinski list *Il Paese*, preko 2 miliona podpisa.

— Kao što je prvi članak, u kojem je Augusto Conti tako rječito i temeljito zagovarao pomirbu, bio više puta tiskan (*Katolički List* priobćio ga je u prievodu u ljetošnjem br. 28.); tako biva sada i s drugim njegovim mnogo obširnijim spisom ob istom predmetu. Doniela ga je najprije (u *Katol. Listu*, br. 27. i sl. spomenuta) *Rassegna Nazionale* u svezku od 1/8. (str. 555—570) kao odgovor na prijašnji članak istoga časopisa od 16/7. (str. 335—55). U prvom dielu toga spisa pobija Conti njeke neshodne i prividno barem pristrane primjetbe onoga članka, a u drugom dielu, osvrćući se osobito na poznatu okružnicu kardinala Rampolle, ne taji doduše potežkoća, koje stoje na putu pomirbi, ali, predlažuć kako bi se ove mogle već sada barem smanjiti, izrazuje opetovano svoje želje s nadom, da se izpune. Da je Conti i tim člankom ugodio mnogim prijateljem pomirbe, vidi se odatle, što su razne katoličke novine i ovaj njegov članak podpuno ili djelomice pretiskale, a sad je tipografia della pia casa di Patronato dei Minorenni Corrigendi priredila novo izdanje s predgovorom.

— *Ateneo* od 22. list. javlja, da je Cesare Cantù upravio u formi lista na Rendu-a, povodom njegove zadnje brošure (sr. *Katol. List*, br. 42. i *Vrhbosnu*, br. 19. i sl.), njekoliko misli, koje se dadu svesti na to, da bi se rimsko pitanje imalo riešiti u parlamentu. Uvaživši važnost toga predloga, podastro je Rendu Cantù-ovo pismo sv. Otcu, koji je jedini pozvan i vlastan da sudi o tako zamašnom pitanju. *M.*

Kod ovoga se uredničtva jošte dobiva „Tumač k Naputku za duhovne sudove“ od Dr. Ferdinanda Belaja skupa sa poštarinom za 45 novč. a i otisak članaka „Pismo Luki o Njegovu Pismu Marku“ (str. 64) za 20 novč. s poštarinom 25 novč.

Književno družtvo sv. Jeronima.

Pomako se iz III. u II. red: Horvatić Ivan, kapelan u Taborskom, stupiše u člane III. reda: Učiona u Cvetkovićn. Gjurović Cesar, duhovni pomoćnik u Prčanju Boka Kotorska. Gaspić Franjo, kuće br. 22, Belan Stjepan, kuće br. 14, Zemljak Mijo, kuće br. 3. Gaspić Pavao, k. br. 23. Igrčić Josip, kuće br. 25. Benetić Stjepan, kuće br. 2. Lulić Tinka, svi iz Draganića. Šigat Marija u Karlovcu. Mancstar Franjo Stjepan, kuće br. 19. u Manestri sv. Jelena. Domian Antun Josipov, kbr. 30. iz Dramlja sv. Jelena. Jelušić Mirko Ljudevitov, Župan Gašpar Ivanov, Ivančić Augustin, trgovac, Ivančić Stanko Lukin, Podravski Vjekoslav, krojač, Župan Angjelika Petrova. Brujac Eduardo Josipov, svi iz Cirkvenice. Jelačić Juraj Bužinski, Kalay Milan Velikokaljski. Kovačić Florijan, Beljak Pavao, Kukolj Ivan, Kralj Ljubomir, Januš Mato, Vajzer Vjenceslav, Pešelj Petar, Skolibrić Zoriaa, Crnički Ivana, Husinčić Mara Kralj, Bara Kuk, Jaga, seljanka, Kralj Marko, seljak, svi iz Marije Bistrice. Bujan Jakov Lovrin, u Praputniku. Drinković Juraj Nikolin, Salamunič Proper Andrijin, Peronja Stjepan Jurjer, u Jelši na Hvaru. Krvarić Makso, djak, Marković Josip, djak, Majpono Ljubica, učenica, Šušković Medved Gjuro, učenik svi iz Čučerja.

Godišnji članovi. Šimončić Gjuro, župnik u Gradcu 6 g. č. Turković Josip, župnik u Čučerju 4 g. č. Bradna Nikola, obć- bilježnik u Gerovu.

Svih dosada g. članova za g. 1888. 15.

Članovi družtveni, koji svoje boravište od razašiljanja knjigah lanjske godine promjeniše, neka tu promjenu što skorije predsjedničtvu družtva sv. Jeronima dojaviti izvole.

Izpravi u članku: Bjelovarske pučke škole i §. 6. školskoga zakona od 14. listopada 1874.

Str. 344. 2. stupac 5. redak odozdola predstavke u podatke. Str. 345. 1. stupac 13. redak odozgora obavila u obnovila i isti stupac 4. red. odozdola djevojačkoj u dječačkoj. Str. 345 2. stupac u drugoj napomeni ima glasiti: Ne valja smetnuti s uma, da bi jedva bila četvrtina.

Štovanim predplatnikom! I treća je evo četvrt iztekla, a jedva je polovica predplatnika zadovoljila dužnosti svojoj. Ovo nas sili, da opet svom ozbiljnosti sjetimo dužnike na njihovu dužnost, te ih liepo molimo, da nam pošalju dužnu predplatninu. I mi moramo tražbine tiskare namiriti. Ujedno liepo molimo i stare dužnike — imade ih koji duguju 5-6 godina — da bar koju svotu pošalju za odplatu duga. Liepo molimo neka nas poštede, da nemoramo učiniti nemilih koraka, koje bi inače bili prisiljeni poduzeti.

Urednik dr. Ante Bauer.

Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 45. U Zagrebu, 10. studenoga 1887. Tečaj XXXVIII

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Rim pripada Papi.

(Po Danteu Alighieriu.)

(Konac.)

Pred svoj sud zove i onoga, koji nosi tijaru, nu da umije dobro razlučivati ono što je čovječansko, zemaljsko, i prolazno od onoga, što je vječno, trajno i božansko u papinstvu, dokazuju one značajne rieči, kojimi žigoše francuzkoga kralja Filipa radi nedjela, koja je počinio Bonifaciju VIII.

Perchè men paia il mal futuro e il fatto,
Veggio in Anagna entrar lo fiordaliso,
E nel Vicario suo Cristo esser catto.
Veggiolo un' altra volta esser deriso;
Veggio rinnovellar l' aceto e il fele,
E tra vivi ladroni essere anciso.
Veggio il nuovo Pilato sì crudele,
Che ciò nol sazia, ma, senza decreto,
Porta nel tempio le cupide vele.
O Signor mio, quando sarò io lieto
A veder la vendetta, che, nascosa,
Fa dolce l' ira tua nel tuo segreto?[1])

V.

Ponovimo: zloraba dobara, koja su crkvi poklonili carevi, knezovi i narodi, jest ono, što izazivlje srdjbu pjesnikovu. U samoj stvari ne bijaše zlorabe, jer izrično veli: „Nikako ne stoji, da crkva zlorabi svoje dobro po naravi stvari"[2]), dá, kako smo čuli, takav dar je dobro djelo (bene operar), zato i hvali Karla Velikoga, koji je branio papin posjed, kada su na nj navalili Longobardi.

E quando il dente longobardo morse
La santa Chiesa, sotto alle sue ali
Carlo Magno, vincendo, la soccorse.[1])

Ovdje nazivlje Dante Patrimonium Petri baš: „sveta crkva"; on vidi papinsko duhovno dostojanstvo tako tiesno i pravomoćno skopčano sa svjetovnim posjedom; jer je na ovo samo navalio kralj Desiderij, a ne na njegovo crkveno dostojanstvo. Da je Dante bio uvjeren, da posjed crkvene države ne odgovara ili da se protivi ideji crkve i papinstva, tada Karlo ne bi tim učinio po njegovu uvjerenju dobro djelo.

Na raznih mjestih očistilišta (Purgat. XXVIII. 40. XXXI. 92. XXX. 119.) prikazuje se njeka žena imenom „Matelda", kao symbol radinoga života usuprot pobožnomu životu, što ga prikazuje Beatrica. Svi stariji i većina novijih tumača (Philalethes, Blanc, Tommaséo i dr.) upoznavaju u njoj markgrofinju Matildu Toscansku († 1115.); to bijaše ona, koja je papi Grguru VII. pružila pomoć i veći dio svojih dobara crkvi poklonila. Ako je ovo tumačenje, o kojem su u novije doba Scartazzini[2]) i Witte podvojili, pravo, tada ovo tumačenje pruža nov i nepobitan dokaz, da je Dante bio uvjeren o zakonitosti papinskoga posjeda.

VI.

Pjesnik ne samo da je uvjeren o zakonitosti papinskoga posjeda, on dapače u njem vidi djelo božje providnosti. Drugo pjevanje pakla sadržaje nacrt za filozofiju povjesti;

[1]) Purg. XX. 85. Da se buduće zlo i prošlo manjim čini, vidih liljan u Anagnu prodrieti, i samoga Krista u Namjestniku uhvaćena. Po drugi put ga vidih izružena; vidih ponoviti ocat i žuč, i izmedju živih razbojnika ubijena. Vidih novoga Pilata tako okrutnoga te mu nije dosta, nego bez naredbe uvadja u hram pohlepna jedra. O Gospodine moj, kad ću se radovati videći osvetu, koja, sakrivena, ublažuje srdjbu tvoju u tajni tvojoj?

[2]) Monarch. III. 13. Dicere, quod Ecclesia sic abutatur patrimonio sibi deputato, est valde inconveniens.

[1]) Parad. VI. 94. I kada je zub longobardski glodao na svetoj crkvi, dodje na svojih krilih Karlo Veliki pobjedonosno u pomoć.

[2]) Dante = Jahrbuch IV. svezak str. 441. ss. On dolazi samo do negativnoga zaključka, a da ga ničim ne potvrdjuje.

pogled mu se svraća u tamnu prošlost, u bajne početke rimske države, koja je ujedno sa crkvenom državom od vieka odredjena u osnovi božje providnosti, da izvede zadnje ciljeve čovječanstva. Čujmo njegove rieči:

Tu dici, che di Silvio lo parente
Corruttibile ancora, ad immortale
Secolo andò, e fu sensibilmente.
Però se l' avversario l' ogni male
Cortese i fu, pensando l' alto effetto
Che uscir dovea di lui, e il chi, e il quale,
Non pare indegno ad uomo d' intelletto:
Ch' ei fu dell' alma Roma e di suo impero
Nell' empireo ciel per padre eletto:
La quale, e il quale (a voler dir lo vero)
Fur stabiliti per lo loco santo,
U' siede il successor del maggior Piero.
Per questa andata, onde gli dai tu vanto,
Intese cose, che furon cagione
Di sua vittoria e del papale ammanto.[1])

Razmotrimo to pobliže. Kako su papa Lav Veliki, Orozij, Augustin, Prudencij[2]) upoznali božju providnost, koja je prvoga papu vodila u Rim, da se iz sredine svjetske države i kršćanstvo razširi na sve strane svieta, tako i Dante vidi u Rimu pripravljeno mjesto za carstvo i papinstvo, prije nego li je položen prvi temeljni kamen za njegove zidine. Rim i rimska država, ponajprije odlučeni, da vode čovječanstvo njegovu zemaljskomu cilju, jesu opet samo orudje za najviši, zadnji, vječni cilj istoga, blaženstvo drugoga života, kojemu ga vodi crkva sa svojom glavom, papom.

Soleva Roma, che il buon mondo feo,
Due soli aver, che l' una e l' altra strada
Facean vedere, e del mondo e di Deo.[3])

Da se ovo odnosi na crkvu i zadnji cilj utemeljenja Rima i države (la quale e il quale), nije mogao pjesnik jasnije izreći, nego li je to ovdje učinio. Rim je utemeljen

per lo loco santo
U' siede il successor del maggior Piero.

Rim, to sveto mjesto, je najprije neposredno predmet božje odluke od početka; čuvarom ovoga grada i svetoga mjesta imala bi biti država sa carem na čelu. Dante ne veli, da Rim ima biti stalnim sjedištem cara, njegova država je svagdje, njegov je cio sviet. A l i p a p a i m a s v o j e s j e d i š t e u R i m u, z a t o j e R i m o d p o č e t k a o d l u č e n, z a t o j e R i m „s v e t o m j e s t o“, s v e t i g r a d.

Nu, moglo bi se prigovoriti, odavle sliedi samo, da papa kao duhovna glava crkve ima svoje sjedište u Rimu, a ne kao svjetovni vladar. Taj se prigovor riešava odmah, ako rieči pjesnikove pobliže promotrimo O kakovom papinstvu govori on? Sigurno ob onom, koje su narodi već hiljadu godina poznavali, ob onom papinstvu, komu je Rim više ili manje strogo podvržen bio, tako da sám Karlo Veliki nije prije unišao u grad, dok mu nije papa dozvolio, ob onom papinstvu, koje je on očuvao od „zuba longobardskoga.“ Danteove se rieči dakle ne mogu inače razumjeti, nego označuju papu, kako u istinu već više od hiljadu godina imade svoje sjedište u Rimu. Da je on htio naznačiti samo duhovni primat njegov, tada bi, da izbjegne svaki nesporazumak — kako je dosada običavao — morao to izrično iztaknuti.

K tomu dolazi još ovo. Ako je Dante u istinu, kako se veli, učio, da je svjetovni posjed pape nedozvoljen i štetan, kako je onda moguće, da je Dante u posjedu svjetovne vlasti vidio p r o v i d n o s t b o ž j u, a ne nesreću? Dokaz ovih rieči prisilio je njeke protivnike svjetovne vlasti, da stave na koncu gornjih rieči znak pitanja.[1]) Nu odmah sliedeće rieči pobijaju ih:

Per questa andata, onde gli dai tu vanto,
Intese cose, che furon cagione
D i s u a v i t t o r i a e d e l p a p a l e a m m a n t o.

Završujemo; samo nješto ćemo još spomenuti. Iz našega prikazanja političkih nazora pjesnikovih razjasnjuje nam se mnogo, što bi se težko dalo razjasniti po onom, što naši protivnici preopostavljaju. Dante oplakuje svom žalosti kao katolik i rodoljub zapuštenje Rima iza kako su pape prešli u Avignon (Purgat. XXXII. 157.); sjedište dakle pape u Rimu nije bilo samo sjedište njegovo kao glave sveukupne crkve, jer je on glava crkve svagdje, te može

[1]) Infern. II. 13. Ti veliš, da je roditelj Silvija, prem smrtan još, pošao u neumrli viek, i to kao sjetilno biće. Zato prem protivnik svakom zlu sklon ovdje bijaše, misleć na veliki uspjeh koj je morao od njega proizteći, i koj, i kakav razboritomu ne čini se nevriedno, da je slavnom Rimu i svom kraljestvu u najvišem nebu izabran za otca: Koj, i koje (da istinu kažem) odredjeni bijahu za sveto mjesto, gdje sjedi nasliednik velikoga Petra. Na ovom putu, radi kojega ti ga hvališ, čuo je stvari, koje bijahu uzrokom njegove pobjede i papinske tijare.

[2]) Leo M. In nativ. B. Petri Serm. I. Oros. Hist. V. 1. Augustin. Civ. Dei. VII. per tot. Prudent. C. Symmach. II. 582.

[3]) Purgat. XVI. 106. Običavaše njekoč Rim, koj je sviet uredio, dva sunca imati, koja su pokazivala jedan i drugi put svieta i Boga.

[1]) per lo loco santo U' siede il successor del maggior Piero? Tako ima Orlandini u Giornale del Centenario di Dante Alighieri num. 1. p. 6. Firenze 1865. Cf. Berardinelli, Il Dominio de' Papi Modena 1881, p. 289.

njom ravnati na svakom mjestu. To nam razjasnjuje njegovo pismo knezovom i gospodarom u Italiji, u kojem ih pozivlje, da s počitanjem podju u susret caru, da u zajednici s njim vladaju, kao slobodni, kojim njihovu vlast nije smjeti oduzeti. Da ih skloni na pokornost caru, pozivlje se na ugled pape Klementa V.; koj je blagoslovio Henrika VII. da sretno ovrši svoje poduzeće. (Purg. L. c. 10.)

A koli vruće moli kardinale, poslije smrti ovoga pape, da izaberu vriednoga papu, koj bi se opet vratio u zapušteni grad!

O tom, da bi se njegova politička misao ostvariti mogla tek onda, kada bi bio papa lišen svjetovne vlasti, ne čitamo ni rieči.

Pr. J. Šašel.

Tri nova dekreta o skapularima.

Sv. kongregacija oprosta izdala je 27. aprila 1887. tri dekreta, koji imadu o skapularima dielom novih odredaba, a dielom osobite dodatke k dvojbenim pitanjima. Dekreti nalaze se u Acta S. Sedis, a u 19. svezci str. 554—560.

Prvi dekret iz početka odmah spominje, da se u zadnje vrieme, kad se već po običaju blagosiva i podjeljuje pet skapulara zajedno (skapular presv. Trojstva, karmelitski, skapular neoskvrnutog začeća, sedam žalosti i muke Kristove) karmelitski skapular potiskuje, kojemu baš radi njegova uzvišena postanka, radi častne starine i radi slavne povjesti, blagoslova pune, pripada osobita prednost; jer sad se ovaj skapular nalazi tek medju više skapulara zajedno, dočim bi vriedno bilo, da se u buduće osobito cieni, kao što ga je uviek cienio i štovao kršćanski narod. Za to je kongregacija pretresivala to pitanje, ne bi li zgodnije bilo, kad bi karmelitski skapular bio u buduće razstavljen od drugih i tako za sebe bio blagosivan i podjeljivan, te je na to pitanje odgovorila, neka je ovaj skapular razstavljen. Kongregacija preporučila je svetomu Otcu, da dozvolu (indultum) za podjeljivanje zajedničkog skapulara, koja je kod mnogih redova i kongregacija bila podieljena bez ograničenja (in perpetuum), ograniči na opredieljeno vrieme, a u buduće da je više ni ne dieli. Sv. Otac odobri mnienje kongregacijino i odredi, da se onaka dozvola ne dieli više; one pak osobe ili religiosni redovi i kongregacije, kojima je već dozvola podieljena, bilo u kakoj godj formi, imadu tu dozvolu uživati samo deset godina (računajući od 27. aprila 1887.). Ako su za taku dozvolu molili pojedini svećenici, to su je obično dobili na opredieljeni broj godina; kad to vrieme prodje i dozvola izmine, onda je ne mogu dobiti više.

Drugi dekret izišao je u povodu molbe upravljene na sv. stolicu, neka bi se od Grgura XVI. 1838. bratovštini Naše drage Gospe s karmelskog brda podieljeni „speciale indultum", po kojemu je bratovština bila riešena upisivanja članova, protegne i na druge skapularske bratovštine. Kongregacija ne samo da je držala ovako protegnuće za stvar bez svrhe, nego je dapače podnesla predlog sv. Otcu, da Grgurovu dozvolu odazove. Sveti je Otac odmah odobrio to mnienje kongregacijino, pak je Grgurovu dozvolu odazvao. (Kako dekreti sv. kongregacija, da stupe u život, ne trebaju daljnje oficijelne publikacije, ako li sami ne odrede točnijeg roka, to je ova odluka odmah bez dvojbe stupila u život, ako se ne radi o razstavljenih skapularih „distincta scapularia.")

Treći dekret odgovara na niz različitih pitanja, koja su došla od kapucinskoga konventa u Münsteru u Westfalu. Sadržaj je tomu dekretu u kratko ovaj: 1. Za valjano posvećenje skapulara nije dovoljan samo znak križa bez rieči, nego valja upotrebiti propisanu formulu. (Ova odluka dodaje medju tim: „ad normam Decreti 18. augusta 1868." (N. 421. ad 2.) Ondje se pitalo: Da li je kod podjeljivanja skapulara formula glavno, da se dobe oprosti ili se može formula izostaviti u slučajevih bolesti ili kake sile, a da se tim ne gube oprosti. Na to bješe odlučeno: tam ad 1. quam ad 2. partem proferenda esse verba, quae sunt substantialia (t. j. kako veli jedan od dotičnih vota consultorum: verba quae proprie benedictionem scapul. et susceptionem ejusdem exprimunt); ad formam decreti 24. Aug. 1844. Ovaj pošljednji izjavio je: karmelitski skapular može valjano podielit na to ovlašteni svećenik, ako i ne pazi na način karmelitskog rituala; dummodo non deficiant in substantialibus, nempe in benedictione et impositione habitus, ac in receptione ad confraternitatem.") 2. Jednostavna intencija, da se ko primi u bratovštinu bez uporabe rieči ne čini valjanog primanja. 3. Izjava kongregacija, na što glavno treba paziti kod primanja u bratovštinu N. d. G. karmelitske, valja takodjer i u istome smislu o ostalih skapularih. 4. Kod podjeljivanja pet skapulara potrebno je isto toliko posvećivanja, davanja i primanja; samo koji ima osobitu dozvolu od sv. stolice, može upotrebiti jednu formulu, koja je za to odredjena u dozvoli. Ipak se upozoruje, da onaj, koji ima tu dozvolu, ne smije blagosivljati skapulara, ako niesu razlučeni (distincta) ti j. ako nije pet pravih skapulara, tako da jedan dio vis. na prsima, a drugi na ledjima, a oba diela valja da su s isto toliko vrpca svezana ili barem sa dvije zajedničke vrpce; a nevalja tako, da svih pet skapulara sačinjavaju samo jedan skapular, na kojemu su samo komadići razne boje prišiveni. Nije s toga valjano reći peterostruki skapular, dočim kongregacija uviek upotrebljava riječ: „quinque scapularia." 5. Nosioci plavoga skapulara neoskvrnutog začeća i nosioci crvenoga skapulara muke Kristove ne čine nikakve bratovštine. 6. U bratovštinskih crkvah presvetoga Trojstva, Naše drage Gospe s brda karmelskoga i sedam žalosti, ne mogu se dobiti svi oprosti, koje vjernici dobe, ako pohode naročito redovničku crkvu. 7. Dozola, koju su uživale bratovštine presvetoga Trojstva i N. d. G. s brda karmelskoga, da su na ime

članovi, koji niesu imali u svojemu mjestu take redovničke ili bratovštinske crkve, dobivali oproste, koji su spojeni s pohadjanjem rečenih crkava, ako su pohodili svoju župnu crkvu, ta se dozvola dopuštenjem sv. Otca proteže sad i na članove u bratovštini sedam žalosti. Za to i ovi članovi mogu dobiti oproste, koje bi dobili pohadjanjem odredjenih crkava redovničkih, ako pohode župnu crkvu, kad onake crkve nema na blizu. 8. Svećenik, koji je dobio vlast, da smije primati u bratovštinu presvetoga Trojstva, od obutih trinitaraca, te ima pravo podjeljivati oproste, koji stoje u odobrenome popisu kod bratovština, što su ih podigli obuti trinitarci, može na mjestima, gdje nema trinitarske crkve, podjeljivati oproste i različite, koji samo pripadaju bratovštinam, što su ih podigli bosi trinitarci, kako se nalaze u odobrenome popisu — a može podjeljivati oproste, koji su odredjeni za obute trinitarce, ako je vlast dobio od bosih trinitaraca. 9. To isto vriedi o miloštah i oprostih, koji su podieljeni bratovštinam, što su ih podigli obuti i bosi karmelićani. 10. Glede podpunog oprosta, koji se daje u jednom tjednu za pohod crkve karmelitskog reda, može se iz navedenih dokumenata dokazati podpuni oprost u jednom tjednu svakoga mjeseca. Modaliteti su izraženi u brevu Benedikta XIII. „Alias pro parte" od 4. Martija 1727. 11. Oprost, što su ga podielili pape Honorij III. i Nikola IV., da dobije podpun oprost onaj, koji u godini jedan put pohodi crkvu karmelitskog reda, može se samo jedan put dobiti u godini. 12. Svaki izpovjednik, kojega je biskup odobrio, može, kad nema svećenika, koji je opunovlašten da ravna karmelitsku bratovštinu, podieliti članovom t. zv. generalni oprost (na smrtnoj postelji). L. Q. Schr.

Adresa napuljskoga episkopata na sv. Otca za pomirbu u Italiji.

U br. 42. Katol. Lista oglašeni *Corriere Nazionale* pretiskao je dne 23/10. iz napuljske *Discussione* sliedeću adresu, koju je Kat. List u zadnjem broju spomenuo, a sad ju evo u prievodu donosi. *M.*

Sveti Otče!

Prije nego li nadodje za nas preugodni dan svećeničkog jubileja Vaše Svetosti, svi mi smatramo se dužnimi zahvaliti Vam se osobitim načinom na velikoj ljubavi, što ju izkazujete vjernomu narodu, koji nam je od Duha svetoga i od rimskoga Pape povjeren. Vaša Svetost, koja otčinskom i istinskom ljubavi ljubi sve narode, pa i one, koji još nisu razsvietljeni svjetlom vjere, pokazuje punim pravom osobitu ljubav k ovoj Italiji, u kojoj ste ugledali svjetlo božje i koja rad prvenstva rimske stolice, dok je bliža središtu kršćanstva, dobiva od njega bujniji život te osjeća potrebu, da Papi uzvrati veću ljubav. Sad pako, kad zlokobna nesloga izmedju države i crkve slabi jednu i drugu te je uzrokom, da često prevlada rat ondje, gdje se željno očekuje probitačan mir; Vaša se Svetost nikad ne umara u nastojanju, da i nam osvane pomirna zora, kao što smo već vidjeli, da je upravo Vašim trudom osvanula udaljenijim krajevom. U papinskoj allocuciji od 23. svibnja t. g. Vaša Svetost riečmi najblaže ljubavi, sliedeći primjer dobrog Pastira, ide u susret uvrediteljem i nudja im mir. U pismu od 15. lipnja na cardinala državnog tajnika Vaša Svetost ne samo da pobliže označuje svoju misao; već uzvisiv se govorom do načela i prava crkvenih, razlaže ih velikom jasnoćom i dubokom ih dialektikom dokazuje. Napokon i u zadnjem listu na talijanske biskupe, koji odiše čistom ljubavlju i najnježnijom pobožnosti prama Blaženoj Djevici sv. Krunice, V. S. opetovano izriče svoju živu želju za mir. U njem nas dapače Vaša Svetost potiče, da poniznimi i vrućimi molitvami tražimo pomirbu Italije od onoga Gospodina Isusa Krista, koga su proroci nazvali Kraljem mira, a Angjeli već od Njegove koljevke veličali premilom pjesmom, koja je puna slave božje i mira.

Mi dakle, sveti Otče, dok budemo cieli ovaj mjesec sa svojimi vjernici molili za tako željnu pomirbu, obraćamo se sad na Svetost Vašu, da Vam otvoreno izjavimo želje srca svoga i da Vam očitujemo kakva su čuvstva, koja nas obuzimlju, kad razmišljamo o tom preważnom predmetu.

Mi se posve slažemo s papinskimi izjavami, što smo ih malo prije spomenuli; i to tvrdimo javno u ovom listu, ne za to, jer je to morda nuždno, ili jer morda V. S. toga ne zna, već samo za to, da, pošto ima toliko raznih i nestalnih mnienja i toliko slobodnih nazora, koji se po novinah očituju, da Talijani znadu, da se u tom predmetu, kao što u svem što se proteže na duhovnu pastvu, ne samo naša načela s Vašimi slažu, nego da mi gojimo i iste želje i iste nade, koje i Vi. Stoga mi namjeravamo i u toj stvari biti mišlju, srcem i činom sjedinjeni s rimskom stolicom, nepogrešivom učiteljicom, i s Vašom Svetošću, koja s nje tako slavno vlada.

Ova žudnja za mirom u Italiji, koja tako dolikuje našemu pastirskomu poslanstvu, živi jamačno u srcu cielog katoličkoga episkopata; u nas pako, koji smo talijanski biskupi, valja da bude pa i jest još moćnija i krepča. Premda sve posebne crkve, od kojih sastoji katolička crkva, žive jednim životom i premda se raduju i trpe, vjeruju, nadaju se i ljube zajedno; ipak život sveobće crkve ne uništuje, već jači i kriepi život svake pojedine crkve. Pa zar da ne želimo mi osobitim načinom pomirbu Italije, kad su oni, koji najviše stradaju s razdora, upravo naši sinovi?

Zar duše, koje vidimo svaki dan napastovane, oslabljene i umorene nenaravnom borbom, koja se već toliko godina bije, nisu baš one duše, što nam ih je Gospodin povjerio? Zar da nas tuga i žalost ne spopadne, kad znademo, da ih mnogo ima, koji radi potežkoća gradjanskoga i političkoga života gube luč vjersku te se brane samo ljudskimi i nizkimi požudami? Zar da ne hajemo,

gledajući kako se mladići, osobito oni, koji se posvećuju naukom, odmiču od staze spasa, a primiču izvorom bludnja, ponajviše iz želje ili potrebe da postignu gradjansku ili političku službu? Napokon zar nije taj žalostan radzor osobitim povodom tomu, da se mnogi vjernici odvraćaju od svećenika, osobito od biskupa, koje malo poznavaju te ih malo ili ništa ne ljube?

Sveti Otče, mi sliedeći Vaš primjer, želimo mir ponajprije za to, jer su nam mile duše; duše, za koje je živio i umro prvak pastira Isus Krist. Za to se ne ćemo nikad umoriti, zahvaljujući se Vašoj Svetosti na tom, što težite za mirom ter ga svojim ugledom tako uspješno promičete. Mi ćemo zajedno s Vami nastojati, da ga postignemo svimi sredstvi, koja nam budete naznačili. Medjutim nam naša pastirska služba pokazuje njeka posebna sredstva, koja smo upotrebili te se nadamo upotrebiti ih sve to većom snagom. Mi ćemo se trsiti, da vjernikom svojim udahnemo u srca onu ljubav k vjeri, ka krieposti i k pravici, koja je uvjek najbolje i najspasonosnije vrelo mira. Mi ćemo sve moguće učiniti, da pokažemo svim svojim sinovom, a i nevjernikom, da ih mi, pravi sljedbenici Isusa Krista, ljubimo i da smo spremni žrtvovati za njih sva svoja dobra pa, kad bi potrebno bilo, i život svoj. Nastojat ćemo, da se svi približe nam kao svojim Otcem, i da se uvjere, da nam je stalo do svjetskih dobara samo u toliko, u koliko su potrebna ili koristna, da se promiču dobra nebeska, da se promiče predraga nam sloboda Crkve i rimskoga Papinstva. Mi ne ćemo ništa propustiti, da djelotvornom ljubavlju i evangjelskom riečju uklonimo one razne posebne razmirice, koje često podupiru i povećavaju glavni razdor, koji odmiče državu od crkve. Mi ćemo dakle, nastojeći da budemo dobri pastiri i da nasljedujemo Isusa Krista, pripravljati puteve tajinstvenim, ali uvjek blagodatnim osnovam božje Providnosti za ovu Italiju, u kojoj je slavno sielo Papinstva.

Primite dakle, sveti Otče, izraze naše zahvalnosti i dubokog našega počitanja. Primite takodjer iskrena očitovanja naše odanosti prama rimskoj Stolici, učiteljici mudrosti za cielu Crkvu.

Medjutim, ljubeći ponizno svetu nogu, molimo apostolski blagoslov za sebe i za sve vjernike, koji su našoj brizi povjereni.

U Napulju 12. listopada 1887.

† Guglielmo Card. Sanfelice nadb. napuljski.

† Alfonso Card. Capecelatro nadb. capuanski.

(Sliede podpisi 107 nadbiskupa i biskupa).

Dopisi.

Gušće. Neima dvojbe, da se je danas — žalibože — na mnogih mjestih mile nam domovine vjerski indiferentisam pojavljivati počeo. Da je pako to ne samo po vjeru već i po dobrobit i duševni razvitak pojedinih ljudskih zadruga a i po državu veliko i pogibeljno zlo, tko bi o tom podvojio! Pa stoga ako ikada to sigurno danas mora svakomu dušobrižniku medju ostalimi velikimi dužnostmi i brigami jedna od najvećih biti tá, da svom pozornošću nastoji, da mu se ta vjerska rak-rana u župu ne samo ne uvuče, već ako je gdje imade, da se smjesta uguši. Najbolje pako sredstvo proti tomu zlu jesu bez dvojbe česte, jezgrovite, dokazujuće te proti toj pošasti udešene i naperene propoviedi.

Čuvši bo bezvjernik po jedan po dva puta ovakovu propovjed, bez dvojbe će o svom bezvjerju početi sumnjati, čuje li ju po više puta, ima nade, da će se cooperante gratia Dei k Bogu obratiti i pokajati.

Nu drugo je pitanje na koji da se način ovakvi vjerski indiferentisti u crkvu domame, da čuju proti vjerskomu indiferentismu i bezvjerju udešenu i naperenu propovied. Ja mislim a i u svojoj kratkoj praksi sam se osvjedočio i izkusio, da k tomu — da se naime i vjerski indiferentisti u crkvu domame i dodju — osim ljubeznivog i prijateljskog susretanja s njimi puno i puno doprinaša i unutarnji ures, čistoća i nakit crkve.

U crkvu bo onu, koja je, kao što to stanu božjemu dolikuje, liepa, čista i urešena, rado ne samo vjernici već i nevjernici dolaze, i to prvi radi pobožnosti na prama Bogu, a drugi radi njezine ljepote da si oku ugode. Pa došavši oni po jedan po dva a i po više puta u nju te slušajuć tom zgodom možda slučajno a možda i hotice proti bezvjerju udešenu propovied, ima nade, da će se božjom pomoći bezvjerja ostaviti i k Bogu obratiti. —.

Neima dakle dvojbe, da smo mi svećenici — dušobrižnici uz ostali naš duhovni posao koli iz gore rečenog razloga toli sa svakog drugoga gledišta crkve svoje dužni držati u najvećoj čistoći, riesiti je i kititi.

Jer ako već riesimo i kitimo svoje stanove kud i kamo moramo većma riesiti, kititi i u čistoći držati stan Boga živoga, stan Onoga, koji je Svet i Presvet, stan Boga i Stvoritelja svoga!

Nu prem se, kao što uvieke tako i danas, po dotičnih dušobrižnicih oko poljepšanja crkava u pojedinih župah puno radi, to ipak, hoćemo nećemo, moramo priznati da imade širom naše prostrane nadbiskupije još puno crkava, koje se glede unutarnjosti svoje u najprimitivnijem stanju nalaze; osobito što se tiče oltara te drvenih svetaca i angjela po njih namještenih, svječnjaka, propovjedaonice itd., čiju je boju i pozlatu kao što u obće cielu figuru zub vremena iztrošio, te danas ne samo za nikakav ures već niti za najmanje poticanje na pobožnost u crkvi ne služe.

To se pako sve malim troškom popraviti dade. Tà naš narod, ako i jest siromašan, ipak je za takovu svrhu i zadnju krajcaru pripravan dati. Treba samo htjeti početi.

Tom pako zgodom upućujem veleč. gg. i braću dušobrižnike na vrlo vješta u toj struci i vrlo jeftina majstora.

Stanuje naime stalno u Sisku njeki Andrija Winkler. On je pozlatar, ličilac a i u rezbariju se dobro razumije. On sve stare oltare, svetce, angjele, svječnjake, propovjedaonice itd., koji su zubom vremena svoju prvobitnu pozlatu i boju izgubili, tako vješto, precizno i ukusno renovirati znade, da mu se čovjek mora diviti. Osim toga pravi nove drvene svječnjake, lustere itd.

Da je pako vrlo jeftin, evo primjera.

Za župnu je crkvu u Gušću ovih dana dogotovio od tvrdoga drva sa željeznimi šibkami propleten 2 metra visok i $1^1/_2$ metra širok vrlo fino izrezuckan, sa staklenimi prizmami providjen elegantno pozlaćen i vrlo impozantan lustar — za 24 svieće — i to za svotu od 140 for. dočim, kao što se to iz raznih cienika vidi, kod drugih trgovaca, koji se tom strukom bave, ovakav luster stoji *200 for.* a i više.

Nadalje je načinio za istu crkvu od tvrdog drva 6. vrlo liepo i fino izrezuckanih $^3/_4$ metra visokih i ukusno pozlaćenih svječnjaka i to komad po *5 for.*, dočim kod drugih trgovaca jedan ovakov svječnjak stoji do 8 for. a i više forinti.

Osim toga je i razne popravke zasiecajuće u pozlatarsku i ličilačku struku na oltarih, orguljah i propovjedaonici u crkvi guščanskoj izveo, i to skoro, da tako baš moram reći, badava.

Kao što je pako on to u crkvi guščanskoj učinio, tako isto je učinio i u župnih crkvah u Preloščici i ponješto u Sisku uz najveće zadovoljstvo dotične gg. župnikâ.

Ja dakle g. Andriju Winklera, toga vrlo jeftinoga i u toj struci vrlo vještoga majstora veleč. gg. i braći dušobrižnikom za gore rečenu svrhu što toplije preporučam, uvjeravajuć svakoga, da mu neće žao biti, ako njemu posao povjeri. Osobito ga pako preporučam onim koji su bliže Siska, prem je on i u najdaljnije krajeve naše nadbiskupije na poziv pripravan ići. Bili koji od gg. i braće dušobrižnika glede njega kakovu pobližju viest hotio znati i imati, neka se izvoli na mene obratiti, te ću ga ja drage volje izviestiti.

U Gušću dne 28. listopada 1887.

Franjo Jemeršić,
župnik.

Ladjevac 6. studenoga. — Imadem ovaj put javiti prežalostnu viest užasnoga svetogrdja počinjenoga u mojoj župnoj crkvi na noć od 2. o. m. — Dne 3. o. m. oko podne dotrča k meni zvonar zapuhan smeteno govoreći: g. župniče, podjite viditi, kako nam crkva izgleda, ja ne mogu od straha da govorim. Hvala Bogu i na tom daru — uzdahnuh i podjoh, — jer župna mi je crkva odaljena od župnoga stana do kojih 10. časaka i na brdu osamljena. Stoga i dogadjaju se ovakove nesreće, kao što u obće nije dobro, da se župne crkve odaleko od župnoga stana i posvema izolirane zidaju. — Dodjoh k crkvi, — i moradoh se od čuda prekrižiti, jer takva što još ne vidjeh. Sakristije vrata vanjska bijahu željezom razkrečena i otvorena, a po sakristiji sva crkvena roba širom razbacana; ležaše popricko paramenti, svieće, svietnjaci, rubi i kaležno sprave, kaleži i propela itd. Sva vrata crkv. ormara porazkidana, a bravice iščupane i odnešene. Na sredini sakristije stajao crkveni svietnjak s njekoliko žigica, na kojem valjda posadiše zlikovci svieću, da jim svieti svetogrdnom činu. Nova kadionica ležaše potrgana na zemlji i sva razpršena, a lančići od nje odnešeni. — Podjoh dalje, kad al i vrata sakristije nutrnja razkrečena su posvema, i brava jim odbijena, te širom stajahu otvorena. Sav u strahu stupih u sanktuarij, pogledah na veliki oltar, al na njemu sve prevrnuto kao na veliki petak i još gore. Rubi prebačeni, ružice porazbacane, svietnjaci prevrnuti, sa a sa stepenica nema, zvončići zahićeni, portalite maknut sa svoga mjesta, a — što najžalostnije, tabernakul otvoren, vrata mu razkrečena, bravica sa vratih odkinuta i odnešena, monstranca otvorena, nu — sv. tielo ne taknuto, od ciborija velum odkinut, nu zatvoren i ne taknut, tjelesnici jim razbacani. — Padoh na koljena, — da ću se moliti, al obliše me suze i uzdahnuh: Oh Gospode, je li to moguće? Digoh se, podjoh dalje po crkvi vidjeti, al isto uradjeno i po ostalih oltarih. Brže bolje sa zvonarom sve pospremih — kako tako, da bi vidio koliko imade kvara, i pronadjoh počinjenu štetu ovako: odnešena je jedna kaležna plitica, novi škropionik, nova kadionica sva potrgana, sag oltarni veliki odnešen, mnogo velikih svieća i svieća vazmena, kupice od božjega groba, dvie nove albe, dva nova oltarna ruba, tolike brave i ključi, svega skupa kvara do prieko 100 for. — I opet sklopih ruke i uzdahnuh: a hvala Bogu, samo kad nije odnešeno sveto tielo s pokaznicom, za drugo pomoći će dragi Bog, pa ćemo svojim nastojanjem nabaviti malo po malo.

Stvar odma prijavih sudu, a oružnici mi prišaptnuše, da oni već imadu sumnju na njekoje — nekatolike ispod Mašvine, koji da su nedavno njeku ženu zlostavljali, neka jim kaže, imade li u ladjevačkoj crkvi novaca. U sriedu dne 2. o. m. idjahu po noći iz Slunja, i putom kroz Ladjevac počiniše rečeno grdno svdtogrdje. Mislište da je ono sve samo zlato i srebro, i odnesoše, al slabo se lje okoristiše.

Kad sam danas to puku pri župnoj misi kazao, proplaka sav puk, a i meni briznuše suze na oči, pa da volj kako u prvi mah popravimo počinjeno svetogrdje na sv. tabernakulu i olt. sakramentu, te zadovoljimo težkoj uvrjedi božjoj, izložih poslije po dne presv. olt. sakramenat na poklon i molitvu, a zatim obavismo s njim svečanu procesiju oko crkve. Pri cieloj toj svečanosti bijaše puk duboko tronut, a kako da ne bude, kad se eto toliko svetogrdje dogodi, o kojem nije ni izdaleka ni sanjati bilo, te isti Gospodin Isus nema mira od prokljete čeljadi — neprijatelja sv. katoličke mu crkve. — Stvar je u sudbenih rukuh, a pronadje li se što, javiti ću opet na umirenje ražalošćenih duhova. Nu

moram reći, da su to sigurno žalostni znaci — zvjerske ćudi — takovih ljudi, čemu bi se imalo jamačno doskočiti. U obće preotimlju ovdje mah silne kradje, otimačine, i dogajaju se užasna zla po ovoj okolici, te eto iste crkve budu napadnute. Tu bi se imale dotične vlasti duboko zamisliti, i shodna odrediti, da se tomu užasnomu bezdjelu na kraj stane. Patrole imale bi se sdušno obavljati, a serežanske postaje pojačati i uvadjati jih, gdje jih nema, kao što bi od prieke potrebe bilo, uvesti postaju i ovdje u Ladjevcu. Na koncu molim Boga, da se ovakovi crni glasi niti od ovuda niti od nikuda ni kada nebi čuli, već da se svuda svetinja božje slave nepovrjedljivo širi. Gruber, župnik.

Viestnik.

Zagreb. Promjene u nadbiskupiji: Gosp. Dr. Stjepan Boroša do sada vjeroučitelj na višoj djevojačkoj učioni u Varaždinu dolazi za kapelana sv. Marku u Zagreb.

G. Nikola Kovačić premješten je iz Zagreba u Dubravu kod Čazme.

— Godišnji prinosi i posebni darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke. Visoka kr. zomaljska vlada 5000 for. Občina grada Zagreba 1000 for. Preuzv. gg. K. Bedeković 100 for. D. L. Radivojević 6 for. D. Stanković 4 for. Preč. gg. Adolfo Veber 100 for. K. Šnap 80 for. Pavao Friš 16 for. 29 novč. Fr. Pavlović 5 for. Kolarić Josip 5 for. Gjuro Štengel 5 for. Slav. Tarbuk 5 for. Josip Hohnjec 4 for. Vjekoslav Homotarić 3 for. M. Rojc 2 for. K. Šubert 1 for. Gjuro Šimončić 1 for. Kotar doljno-Medjumurski 18 for. — Gjuro Benko 25 f. Zapis pokojnoga Otona Geislera 100 for.

— Presvietli gospodin nadbiskup Sarajevski Dr. Josip Stadler prispio je, kako piše Vaterland, dne 6. o. m. u Beč, te je sliedećega dana primljen u audienciju od preuzvišenoga papinskoga nuncija nadb. Galimbertija; a od njekoliko dana boravi ovdje kanonik vrhbosanski, bivši urednik ovoga lista, Dr. Andrija Jagatić.

— *(Darovi za sv. Otca.)* Svećenstvo kotara Jaskanskoga, darovalo je prigodom korone za: „Misni stipendij sv. Otca", i to kako sliedi:

Preč. g. Jakob Jambrečak, zač. kanonik i umirov. župnik Slavetički 5 for. Veleč. g. Juraj Koljevina, podarcidjakon i župnik na Kalju 5 for. Veleč. g. Stjepan Niemčić, sur. podarcidjakon i župnik u Jaski 5 for. Veleč. g. Mirko Ivanić, župnik na Plešivici 3 for. Veleč. g. Antun Obad, župnik na Šipku 3 for. Veleč. g. Josip Kovačić, župnik kod sv. Jane 2 for. Veleč. g. Dragutin Jaugcer, župnik u Petrovini 1 for. Veleč. g. Nikola Repar, župnik na Oštrcu 1 for. Veleč. g. Adam Blažević, župnik u Pribiću 1 for. Veleč. g. Blaž Štembov, župnik u Krašiću 1 for. Veleč. g. Martin Peroković, župnik na Prekrižju 1 for. Veleč. g. Levin Kolaj, župnik u Slavetiću 1 for. Veleč. g. Antun Vidović, župnik u Žumberku 1 for. Veleč. g. Matija Stipić, nadarbenik u Jaski 1 for. Veleč. g. Emil Pleše, duh. pomoćnik u Petrovini 1 for.

— Mijo Kovačić, duh. pomoćnik, kod župljana Ludbrežkih sabrao 66 for. 22 nč.

G. Dragutin König, podarhidjakon sabrao u Sisku 15 for. G. Antun Irgolić, ravnatelj kaptolske škole, sabrao 4 for. 50 nč. G. Albrecht stariji dao tiskanica za 5 for. G. Krapac Ivan, zač. podarh. i župnik sv. Petra 5 for. G. Dominko, duh. pomoćnik u Kostajnici sabrao 15 for. 30 nč. G. Lovadenić, duh. pomonik, u Križevcih sabrao 45 for. 17 nč. G. kanonik Haukovec poslao iz Varaždina 70 for., (medju timi 50 for. od čazmanskog kaptola). G. Šultajs župnik u Velikoj od svojih župljana 4 for. 39 nč. G. Žiga Šubarić sabrao u Zagrebu 51 for. G. Josip Kolar organista u Gjurgjevcu 1 for.

Rim. (Svečana promulgacija. Govor sv. Otca.) Na blagdan svih svetih svečano je u Rimu proglašen dekret, kojim se za kanonizaciju potvrdjuju čudesa, koja je Bog učinio na zagovor blaženih sedam utemeljitelja servitskoga reda, zatim blaženoga Petra Clavera, Ivana Berchmansa i Alfonsa Rodrigueza, članova reda Jesuitskoga. Osim toga je oglašen dekret, kojim se izriče, da se može začeti proces beatifikacije č. sluge božjega Feliksa od Nicosie, lajika kapucinskoga, i napokon dekret, kojim se potvrdjuju čudesa učinjena na zagovor Ivana de la Sale utemeljitelja kongregacije školske braće.

U velikom broju prisutnih dostojanstvenika crkvenih nalazili se postulatori pojedinih priedmeta, za tim general Servita i školske braće. Kad je sv. Otac praćen svojom dvorskom pratnjom došao u dvoranu i sjeo na priestol, pročitao je tajnik sbora za obrede navedene dekrete, a tad su postulatori i spomenuti generali držali zahvalne govore sv. Otcu. Sv. im je Otac odgovorio na latinskom jeziku ovo:

Danas ćutimo u srcu osobito radost, jer se po sretno dovršenih radnjah približaje čas, kad će kršćanski junaci zadobiti čast, koja im se u sad pročitanih dekretih priznaje. Za ista je pravo, da se njihove vanredne kriepostí, o kojih nema sumnje a i sam ih je Bog čudesima potvrdio, zaodjenu i časte većim štovanjem; osim toga će svaka od ovih kriepostí baš tim, što će se o uzvišenog mjesta prikazivati, srca jače poticati na nasljedovanje. Tà moć je crkve katoličke, i jedino njezina je moć, da s božjom pomoćju najveće kriepostí radja, majčinom ih brigom njeguje i po malo do najv ćega savršenstva dovodi; pak da im onda udari pečat neumrlosti i uzvisi ih do časti, kakva se veća ovdje na zemlji ne može ni pomisliti. Zajedno mislimo, da se ne dogadja bez osobite promisli providnosti božje, što se baš sada toliki utemeljitelji i članovi religiosnih redova zajedno ovako odlikuju. Ta iz ovoga bi moga uviditi naš viek, koji tako često zanemaruje svoju probit, za kojimi ciljevi

idu religijosni redovi, koje, kako vidimo, kojekuda lahkoumno odsudjuju ili zavidno progone.

Mi pak s pouzdanjem podižemo svoje oči spram neba k onim slavnim lučima i uresima crkve i preporučamo im toplo njihovu zagovoru katoličko kršćanstvo, a napose rimsku stolicu i Nas same, koji neprekidno težak boj snosimo.

Po svršenom govoru dao je sv. Otac svim prisutnim apostolski svoj blagoslov. Kanonizacija sama obaviti će se kod jubilejske svečanosti papine.

— (Adrese na sv. Otca za pomirbu) redaju biskupijami po svoj Italiji. Na drugom mjestu današnjega broja naći će čitatelji adresu napulj. episkopata; perusinski list *Il Paese* od 5. t. mj. donosi opet sličnu adresu, koju je dne 21/10. na sv. Otca podastro umbrijski episkopat: 3 nadbisk. i 14 biskupa. *Ateneo* pako priobćuje 30/10. sliedeći odlomak adrese, koju je podnio sv. Otcu subalpinski ili piemonteski episkopat, komu je glava rječiti turinski nadb. card. Alimonda: „Znamo, da bi se Vaša Svetost svećeničkomu svomu jubileju najživlje veselila i mnogo svečanije ga slavila, kad bi se ta neuslužna i ljutita službena Italija, koja nije uz Vas, ljubezno obratila na Vatican, proseći Vas za mir. Premile rieči, što ste ih izrekli u zadnjem consistoriju od 23. svibnja, ganule su srca svih pravih i vjernih Talijana; list, što ste ga upravili na svoga državnog tajnika card. Marijana Rampollu, razjasnio nam je visoke namjere Vaše i dao nam pravila, kojih se imamo držati, da obljubimo i postignemo obći mir. Mi se posve iskreno i podpuno slažemo s Vašimi riečmi, s Vašim preljubkim pozivom i sa zahtjevom, da se priznadu Vaša prava na svjetovnu nezavisnost i na podpunu slobodu. Sjedinjeni s Vami i vodjeni od Vas, izčekujemo sa svoje strane i tražimo mir med Italijom i Papinstvom. Na to napućujemo vjernike svoje, na to ih otčinskimi savjeti i živim nastojanjem bodrimo. Mi im kažemo: Tražite mir; ali ga onako tražite, kako ga najviši urednik moralke, kako ga veliki otac talijanske domovine traži. Slavite svećenički jubilej Kristova namjestnika, idite u što većem broju k svetčanostim u sveti grad; pokleknite do apostolske stolice, očitujte sveobće pokajanje; povjerite se Onomu, koji vas ljubi; molite i uzdajte se.“ *M.*

— († *Kard. Pellegrini.*) Ovih je dana umro u Rimu kard. Antonio Pellegrini. Rodio se u Rimu 11. augusta 1812., a već u maju 1842. postao je rimski prelat. Bio je izvrstan pravnik. Blagopokojni papa Pije IX. učinio ga kardinalom dijakonom 18. decembra 1877.

Knjižtvo. Past Leo XIII. Sein Leben, Wirken, seine bevorstehende goldene Messe, nebst einigen nützlichen Bemerkungen. Von Anton Schöpfleutner, fürsterzbischöflicher geistlicher Rath. Wien. „St. Norbertus“-Buch-Kunstdruckerei.

Ljetos na 31. decembra ima svanuti radostan dan cielomu kršćanstvu, budući će na taj dan sv. otac Leo XIII. slaviti petdesetgodišnjicu svoga svećeničtva, a sliedećega će dana (1. siečnja 1888.) služiti svoju zlatnu misu. Nu stara je već rieč: „Ignoti nulla cupido.“ Za onim, što je nepoznato srce ne čezne, ne teži, niti se porad onoga raduje. — Ima li taj dan sbilja biti dan sveobće radosti i veselja, to mora onda svim znano biti: tko je i što je onaj, koj taj jubilej slavi. Rečena nam pako knjižica pripovieda: što je svećenik, što je biskup, što papa u obće; a onda što je Leo XIII. bio kao svećenik, što kao biskup — i što je on kao papa; razjašnjuje što je to misa, što je zlatna misa pape. Sve nam to, a i mnogo drugih interesantnih stvarih pripovjeda spomenuta knjižica, koja je tako jeftina — samo 25 nč. — da bi si ju svatko mogao, dapače morao kupiti. Mora se priznati, da je malo ovakih knjižica, iz kojih bi čovjek uzprkos malom im obsegu mogao štošta lahko naučiti. To stoji, da će svi, koji budu ovo djelce pročitali, spoznati i dostojno cieniti 31. decembar 1887. (odnosno 1. siečanj 888.) — a tim će biti i radost poradi jubileja veća. — Preporučamo dakle svim i svakomu ovo djelce, a to tim usrdnije, jer je čist dohodak namienjen dielom za „Petrov novčić“ a dielom „katol. družtvu za sirote.“

Javna zahvala.

Za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom Selu kraj Požege darovaše:

Prečastna gospoda: dr. Franjo Iveković 10 fr., Mijo Mikić 5 for., Karla Dojković 5 for., dr. Martin Štiglić 4 for.; zatim veleč. gg. Josip Kršnjavi 5 for., Ivan Krapac 5 for., Mijo Filetić 3 for., Josip Pažur 2 for., Ignjat Canjuga 1 for., N. N. 2 for., M. S. 2 for., Stjepan Kalamari 10.

Svim veledušnim darovnikom platio Bog sada i u nebu.

U Požegi 6/11. 1887.

najzahvalniji

Ivan N. Bošnjak, opat i župnik.

Za popravak franjevačke crkve u Zagrebu darovala su nadalje p. n. gospoda: N. N. svećenik 20 sv. misa, Pavao Kušter, župnik 5 for. i 10 sv. misa, Ivan Banek iz Gračana 1 for., Antun Kotlarski, kat. 1 for. 33 nč., Josefina Crnadak 2 for., Stjepan Kožarić 50 nč., Josip Wohlmuth župnik 50 novč., Josip Šafar župnik 30 sv. misa, M. Županić 1 fr., Josip Gjurak 1 fr., Kosto conte Vojnović sveučilištni prof. 2 for., Franjo Štefan 50 nč., Ivan Tkalčić nadarbenik 10 for., Lacko Šaban 1 for., kaptolsko pogrebno družtvo 10 for., N. N. 2 for., Lucija Čadeš 2 fr., M. Štefanec župnik 1 fr., O. Jerko Vladić 10 for., V. Kolander 1 for., Stjepan Kos prof. 3 for., Antun Šenk 5 for., M. Bestić kat. 2 for., M. St. 3 for., trećoredci 56 for. 75 novč.

Na ovih se plemenitih darovih svimkolikim velodušnim darovateljem najtoplije zahvaljuje

O. Franjo Rengjeo, gvardijan.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 46. U Zagrebu, 17. studenoga 1887. Tečaj XXXVIII

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogibli za vjeru.

Čudan je, ali ujedno i žalostan pojav, što se tako malo bojimo pogibli, koje priete svetoj vjeri. Bojimo se, da nas ko ne zavede na kakvo ludo, nepromišljeno ili nepravedno djelo; — ali ko se boji za vjeru svoju? Pa je ipak i u ovoj točki potrebna budnost i velika opreznost.

Ako se sv. Pavao pred smrt hvali, da je sačuvao vjeru: cursum consummavi, fidem servavi II. Tim. IV. 7., to sigurno nije malenkost, da i mi sačuvamo vjeru uviek čistu i neokaljanu. Svoga učenika Timoteja, dakle biskupa, opominje Apostol u svojih poslanicah: sectare fidem, certa bonum certamen fidei I. Tim. VI. 11.; II. Tim. II. 22. Svoga učenika Tita, dakle biskupa, opominje takodjer, da si sačuva vjeru, a da se ne upušta u lude prepirke. Tit. III. 9. Sv. Franje Ser. kako čitamo u časoslovu (die 4. Oct. Lect. 6.) opomenuo je braću svoju na smrtnoj postelji, da sačuvaju vjeru sv. rimske crkve. Sv. Thoma Villanovski, kako u bulli njegovog proglašenja svetcem 1658. papa Alexandar VII. veli, da je, prije nego li je umro, sazvao svećenike te im kao oporuku ostavio osobito pokornost prama Apostolskoj Stolici. Kad je sv. Pavao od Križa, utemeljitelj reda Pasijonista, vidio da će skoro umrieti, opomenuo je braću svoju medju ostalim, da crkvu božju, kao svoju majku djetinski štuju, a da se uviek pokoravaju Apostolskoj Stolici. Čemu takve opomene svetaca božjih svećenikom, ako ne ima pogibli za vjeru?

Sveti Apostol veli: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus, imademo ovo blago u krhkih posudah II. Cor. IV. 7. Znadem, da se ove rieči razumjevaju i odnose na sv. čistoću, ali one se protežu i na svjetlo sv. vjere, kako se vidi iz saveza prijašnjih i sliedećih rieči. Mi dakle ovo dragocjeno blago, vjeru, nosimo u krhkih posudah, moramo zato biti oprezni Vjera i čistoća, ove dvie kreposti srodne su. Koli je nježna ova angjeoska kriepost! Imade stvari, veli sv. Franjo Saleski, koje u nekom smislu čistoću ne povrjedjuju, ali ju ipak slabe, čine bolestnom, te sjaj njezin potamnjuju; amo ubraja stanovite nečedne, lahkoumne slobode. Ne manje nježna kriepost je sv. vjera. Imade i tuj stvari, koje u nekom smislu sv. vjeru ne nepovrjedjuju, ali ju ipak slabe, životnu snagu njenu i „hilaritatem fidei“ umanjuju i božansko svjetlo vjere potamnjuju; amo spadaju stanovita liberalna mnienja. Možemo imati vjeru uz takva mnienja, nu ta je vjera bolestna i slaba. — Srodstvo, koje obstoji izmedju vjere i čistoće, vidi se odatle, što se napastim protiv vjere, kao što i napastim protiv čistoće moramo opirati ne direktno, već indirektno, i da kod vjere i čistoće valja načelo: in fuga salus. Još jedna točka pokazuje srodstvo ovih kriepostі. Sveti otci i učitelji duhovnoga života nazivlju poniznost čuvaricom sv. čistoće; a baš poniznost je ona kriepost, koja je neobhodno nuždna, da si sačuvamo sv. vjeru.

Pogibli, koje priete sv. vjeri, jesu dvostruke, vanjske i nutarnje.

Izvana prieti pogibao vjeri po zlih načelih, koje nalazimo u rieči, pismu i primjeru. Zar nije tako zvano „javno mnienje“ onaj krivi bog, kojemu se većina svakdanjih, ništa nemislećih ljudi klanja i pred njim plazi? A zar da ne spomenem onu užasnu izkvarenost, koju mogu zle novine i knjige počiniti i u istinu je počinjaju? Nu pogibao ne obstoji samo u javnih napadajih na nauku i uredjenje katoličke crkve, ne samo u porugah na stvari vjere i vjerozakona, ne samo u psovanju i ruženju službenika Kristovih i njegove sv. vjere. Pogibao obstoji osobito — prem se na to malo pazi — u duhu, kojim diše zlo novinstvo; mislim duh negacije,

oholosti, razuzdane lahkoumnosti, bornirane protimbe protiv svakoga crkvenoga auktoriteta, i one frivolne lahkoće, kojom se najozbilnije i najsvetije stvari preziru. Kao što u čitanju sv. pisma ćutimo duh božji i slično u djelih sv. otaca i drugih svetaca božjih duh svetosti, koj djela njihova nadahnjuje; tako obratno u zlih novinah i knjigah ćutimo duh nesvetosti, kadkada pravi demonski duh, koj uništuje načela od Boga dane vjere, a napokon i samu vjeru. Često se čuje: Meni ne škode zločeste knjige i novine. Kad bi ovo samo bila istina; kako mnogi sama sebe ne poznaje! Neću se ovdje upuštati u samouzdaju njekih, već ću samo spomenuti, kako je sv. Franjo Saleski posve inače mislio o čitanju zlih knjiga i novina. On je morao čitati knjige heretika, da uzmogne uspješno braniti vjeru protiv njih. Pak je ipak smatrao osobitom milosti božjom i ćutio se obvezanim zahvaliti gosp. Bogu, da mu je uz to vjera ostala čista. O tom piše sv. Ivani Chantal sliedeće: „Koliku hvalu dugujem g. Bogu, što mi je vjera ostala uviek čista iza tako dugog boravka medju heretici i čitanja njihovih okuženih djela.“

(Dalje će sliediti.)

Najnovija votivna officia.

Pojedini tjedovni dani bijahu od prastarih vremena kršćanstva posvećivani stanovitim otajstvom, a u zapadnoj crkvi polazi poredjeni ovaj običaj votivnih officia i misa od Alkuina, znamenitoga učenjaka i liturgiste na dvoru Karla Velikoga. Po njemu imala se čitati misa u nedjelju de SS. Trinitate, u ponedjeljak de Sapientia, u utorak de Spiritu Sancto, u sriedu de Charitate, u četvrtak de Angelis, u petak de Cruce, a u subotu de s. Maria. U rimskom misalu odpale su od ovih misâ misa de Sapientia i de Charitate, a slažu se s Alkuinovim redom fer. VI. de Cruce vel de Passione Domini, i sabbato de s. Maria. U ostalom podieljene su mise pro fer. II. de ss. Trinitate, fer. III. de Angelis, fer. IV. de Apostolis, fer. V. de Spiritu sancto vel de ss. Eucharistiæ Sacramento.

Najnovijim dekretom kongregacije rituum pod sv. Otcem Leonom XIII. od 5. srpnja 1883. učinjena je donekle u tom poredanju promjena. U skladu obće prakse od najstarije dobe zadržana je za subotu votivna spomen prebl. Djevi Mariji, samo što se k tomu specijalno ističe neporočno Začeće njezino. Liturgista Durandus navadja ovomu običaju tri uzroka: 1) jer je subota na njeki način kao uvod k danu Gospodnjem, koj je početnik vječitoga života, a Marija je, što su vrata u nebo i uvod k svjetosti; 2) da slavje sina pri nedjeljnoj svečanosti bude ujedno i slavje matere; 3) da se onaj dan svečanije slavi, na koj Gospodin odpočinu od stvaranja, a u Mariji je odpočinuo kao u svojem šatoru osobite miline. Što je u petak zadržana votivna pobožnost gorke muke Isusove, a u četvrtak presv. oltarnoga sakramenta, biti će svakomu jasno. Utorak nije više votivno posvećen sv. Duhu, a to zato, jer ova božanska osoba pripada k presv. Trojstvu, komu je votivno bio opredieljen do sada ponedjeljak, nu od sada je to izpušteno, jer je i tako svaka nedjelja presv. Trojstvu principalno posvećena, pošto su sve tri božanske osobe na prvi dan tjedna svoje djelo: Otac stvorenja, Sin uskrsa ili odkupa, a Duh sv. svoga silaza ili posvećenja izvele.

Po tom je votivna pobožnost Angjela od utorka na ponedjeljak prenešena, a apoštola od sriede na utorak. Da je to svrsishodno i temeljito uradjeno, dokazuje pomenuti Gavantus ovim riečima: quia angeli sunt natura proximiores Trinitati. Oni su prvenci stvorenja, te stoga stoje svojom bitnosti i savršenosti Bogu najbliže, a tiem je onda umjestno, da im i štovanje odma poslije poklonstva božjega sliedi. A kad crkva poslije Boga najprije angjele nebeske kao poslanike božje časti, koji su „administratorii spiritus in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis“, — pravo je i umjestno opet, da se neposredno poslije njih časte — votivno — angjeli zemaljski, poslanici Kristovi u djelu ljudskoga spasa, naime sv. apoštoli. I tako osta ne popunjena samo srieda. A komu da se ona posveti? Pobožnost puka išla je ovoga dana od vajkada sv. Josipu. Srieda pada u polovicu tjedna, a na to ime takodjer dolazi umjestno votivna spomen sv. Josipa na taj dan, jer on stoji na sredini staroga i novoga zavjeta. Pripada staromu zavjetu, jer je umro prije nadovršenog odkupljenja, te je sa starozavjetnimi ugodnici božjimi u predpaklu na uzašašće Isusovo na nebo čekao. Nu on je i svetac novoga zavjeta, jer je bio svjedok vidok narodjenja Isusova, pače odhranitelj novozavjetnoga početnika, svietu spasa. Tim više se je obzir uzeo na ovoga velikoga svetca, što je po vrhovnom crkvenom poglavaru svečano i slavno proglašen zaštitnikom ciele crkve.

Ovo bi mogli po prilici biti uzroci, koji su kongregaciju rituum pri izboru i razporedanju votivnih officija za cieli tjedan vodili. Jedan pako prijatelj sredovječne mistike potražuje još uži vez izmedj pojedinih dana tjedna i dotičnih jim votivnih officija. On izvadja to ovako: nedjelja je dan Gospodnji, jer na ovaj dan u stvaranju proizadje svjetlost iz Gospodnjih ruku. Posvećen je pako ovaj dan presv. Trojici, jer se je na ovaj dan početkom stvaranja počela s vanjske strane obavljati. — U ponedjeljak — drugi dan stvaranja — stvori Bog svod nebeski i zračne prostorije, zato častimo votivno na ovaj dan svete angjele kao nebesnike i stanovnike u nebeskoj zračnosti. — U utorak slavimo apoštole, jer na ovaj dan poče zemlja zeleniti se, cvasti i ploditi, a apoštoli preobraziše naviešćenjem evangjelja lice zemlje, te nepreglednim cviećem i plodom svetosti

uplodi posijano sjeme božje rieči. — U sriedu upazilo se za prvi krat na zemlji sunce, mjesec, i zviezde, oblaci se razpukli, a sunce pomolilo svoje presjajno i zlatno lice danju, a mjesec bacio svoju srebrnu svjetlinu po sred zviezdatoga neba noću. Takovo jedno svjetlo sunce za crkvu božju jest sv. Josip, zaštitnik joj, obrana i štit, kao što bijaše čuvar kućanstva u Nazaretu. On je takodjer zaštitnik umirujućih, kojimi se jurve hvata mrak, u kojem već nitko raditi ne može. I kao što dražestni mjesec u zviezdatom svojem viencu noćnoga putnika tješi, tako je i sv. Josip tješitelj zemnih putnika selećih se — u vječitost. S toga se može reći, da je srieda liepim i skladnim ovim svojim znamenovanjem sveta svetomu Josipu — velikomu zaštitniku katoličke crkve i pomoćniku umirućih. — U četvrtak častimo na osobiti način presv. oltarni sakramenat, jer na ovaj dan stvorene su sve živine na tjelesnu nam hranu i službu čovjeku, a sv. pričest jest duhovna hrana našoj duši, po kojoj se jačimo odoljeti svakomu griehu. A onda daje se u ovom sakramentu Gospodin na njeki način u službu čovjeku — puštajuć se posvema volji — svećenika. — U petak svetkuje crkva muku i smrt Kristovu, kojom je čovjek nadnaravnim načinom na novo stvoren i preporodjen, kao što je u prvi petak u naravnom redu stvaranja iz ruke božje proizišao. — Najposlije je subota posvećena majci božjoj, jer na ovaj dan odpočinu Bog u svojim carstvu i proslavi sa svojimi angjeli neba slavje dovršenja svoga stvorenja, osnovanja na ime carstva božjega u srcu prvih ljudi na zemlji. Tako počivaše Bog — veli gore pomenuti Durandus — u Mariji, sicut in tabernaculo suo, u Mariji, s čijim začećem s nova na zemlji odpoče izgubljeno carstvo božje. Odista slavio je Gospodin sa svojimi angjeli veliko slavje, kao njekad na prvi dan svoga odpočinka, kad je duša Marijina u cieloj svojoj neporočnosti iz njegove ruke čista i sveta proizašla — čovječjemu rodu i narodu — na veliko milosrdje i još veće spasenje.

Po „Ambroziu“ Gruber.

„Katoličko pastirsko bogoslovje.

Napisao dr. *Martin Štiglić*, jav. red. profesor pastirskoga bogoslovja, pedagogike i kateketike na kr. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu, počastni kanonik sv. Jeronima u Rimu i prisjednik biskupskoga stola senjskoga. — Odobrile nadbiskupske oblasti zagrebačka i vrhbosanska te biskupske djakovačka i križevačka. Svezak prvi. U Zagrebu. U knjižari Mučnjak-Senftlebenovoj na prodaju. 1886.‘ — Ovoga djela izašao je ljetos i drugi dio u „Zagrebu u knjigotiskari Scholza i Kralja“, praćen svimi navedenimi odobrenji; no ova književna ocjena i preporuka osvrnut će se potanje samo na prvi svezak, jer njezin pisac nije do sada dospio da pročita čitav i drugi svezak.

1. Da štovani čitatelj odmah znade, s kako li liepim bogoslovnim djelom imademo obaviti ovaj posao, navesti ću doslovno odobrenja čuvenih duhovnih oblasti o upitnom pastirskom bogoslovju.

Approbacija nadbiskupskoga stola zagrebačk. glasi: „Br. 3066. ex. 1886. Uvjeriv se o tom, da djelo, komu je naslov: ‚Katoličko pastirsko bogoslovje‘ od dra. Martina Štiglića ne sadržaje ništa, što bi se protivilo nauci i duhu sv. katoličke crkve, već protivno, da se u njem pokazuje gorljivost piščeva, kojom naredbe i obrede crkvene nastoji prikazati u njihovoj pravoj znamenitosti i važnosti; uvidiv nadalje, da će obilje koristne nauke, sadržane u toj knjizi, i duhovnoj mladeži i domaćemu kuratnomu svećenstvu biti vrelo, iz kojega će crpsti i theoretične i praktične istine pastirskog bogoslovja: nalazimo navedeno djelo ne samo odobriti, nego ga povrh toga nadbiskupskomu svećenstvu toplo preporučiti. Dano iz sjednice duhovnoga stola nadbiskupije zagrebačke držane u Zagrebu dne 27. kolovoza godine Spasa 1886. — J. Pavlešić, posv. bisk. Gen. Vikar.“

Preuzvišeni gosp. biskup Josip Juraj Strossmayer, ovako govori o rečenoj knjizi, bivši ona još u litografiji: „Br. 960. — 1886. Prečatnomu gospodinu dr. Martinu Stigliću, zač. kanoniku, kao sveučilištnomu profesoru itd. u Zagrebu. — Pozivno na cienjenu Vašu zamolnicu od 28. kolov. t. g. čast mi je oviem odvratiti Prečastnosti Vašoj, da sam se o litografiranoj pastoralci Vašoj po rektoru moga sjemeništa ubaviestiti dao, pak je ta ubaviest tako liepa i pohvalna, da ne samo drage volje svoju privolu u štampanje Vašega djela dajem, nego ću isto djelo, netom doštampano bude i netom mu za cienu obaznao budem, što toplije preporučiti kao učevnu knjigu za moje sjemenište i kao ručnu uputnu knjigu za moje svećenstvo. — U ostalom mogu Vam, Prečastni Gospodine, reći, da mene vrlo veseli, kada vidim, da naši bogoslovni sveučilištni profesori sa svojim znanjem, radom i trudom svemu našemu svietu na javnost stupaju. To od njih očekiva narod, pa uz narod i oni, koji naše sveučilište osobito na srdcu nose. — U ostalom sa odličnim poštovanjem i bratskom ljubavju Vaš (U Djakovu 13. rujna 1886.) Josip Juraj biskup.“

Nadalje o duševnom ovom plodu svoga nekoć na sveučilištu kollege ovako sbori presv. gospodin nadbiskup vrhbosanski: „Još kao profesor na kr. sveučilištu u Zagrebu pročitao sam rukopis dr. Martina Štiglića pod naslovom: ‚Katoličko pastirsko Bogoslovje‘, te rado svjedočim, da je vele možni gosp. dr. Martin Štiglić, profesor pastirskoga bogoslovja na istom sveučilištu, nastojao čim čišće prikazati nauku crkvenu, zbog čega i preporučam njegovo djelo svim dušobrižnikom, koji će se bezdvojbe s menom veseliti, što je time udovoljeno obćenitoj želji, da se pastirsko bogoslovje u hrvatskom jeziku na svjetlo izdade. U Sarajevu dne 26. prosinca 1885. Josip Stadler, nadbiskup vrhbosanski.“

Napokon preporuča presv. gospodin Ilija Hranilović grčko-katol. biskup križevački ovimi toplimi riečmi pastoralku Štiglićevu: „Br. 601. — 1886. Profesor pastirskoga bogoslovja na našem sveučilištu u Zagrebu velemožni gospodin dr. Martin Štiglić izdaje u hrvatskom jeziku ‚Katoličko pastirsko bogoslovje.‘ Tim vrstnim svojim djelom, pisanim posvema prema nauku katoličke nam crkve, obogaćuje pisac hrvatsku našu knjigu, koja je i onako u bogoslovnoj struci oskudna, pa podaje učećoj mladeži naučnu knjigu, a dušobrižnomu svećenstvu obsežan i vrlo zgodan naputak za spasonosnu pastvu stada Hristova. — S toga toplo preporučam svojemu svećenstvu to djelo i dozvoljujem, da se za župske knjižnice nabavi iz crkvenih blagajna, gdje to sredstva dopuštaju. U Križevcih 4. rujna 1886. Ilija Hranilović grčko-katol. biskup križevački.“ — Na koncu ove literarne ocjene navesti ću još i neke druge preporuke ovoga djela, što no su ih duhovne oblasti (a osobito nježno senjska) putem svojih glasila učinile.

2. Iz ovakovih odobrenja od strane duhovnih oblasti možemo nedvojbeno zaključiti, da će čitanje ovoga pastoralnoga djela uroditi za duhovne pastire, a po njih i za kršćanski narod te njegovu duhovnu njegu veoma liepim plodom. Da i mi k tomu štogod doprinesemo, preporučamo čitavomu č. svećenstvu ovo solidno djelo za čitanje i proučavanje putem ovoga crkvenoga glasila, želeći, da nebude nikoga medju nami, koji ga nebi imao; te da se takodjer ne zadovolje bivši učenici pisca ove pastoralke scripti, dobivenimi prije tiskane knjige, pošto su uzporediv ih s tiskanom knjigom, njoj na čast, manjkava.

3. Kako li je pak naročito istinita rieč, koju smo čitali u prvoj rečenih crkvenih approbacija, da se naime u knjizi nalazi „obilje koristne nauke“ te da će ovo djelo „vrelo biti, iz kojega će duhovna mladež i kuratno svećenstvo crpsti theoretične i praktične istine pastirskoga bogoslovja“, i pravila naime i primjere; uvidit će svatko, tko si točno razgleda, o čem sve knjiga radi, ali osobito, kad pazljivo sve to pročita. — Čitavo djelo obuzima, kako je već natuknuto, dva svezka, prvi iznosi str. XVI. 520; drugi VIII. 472. jedno i drugo u vel. 8i. Svu materiju od oba svezka razdielio je g. pisac na tri glavna diela (osim uvoda, koji se takodjer naslovi i paragrafi luči i spaja). Prvi dio je „Pastirska didaktika“; drugi „Liturgika ili obredoslovica“; treći „Crkvena stega.“ Paragrafi se u svakom svezku bez posebnoga obzira na diel, glavu, odsjek, članak, od početka do konca continualno nižu, te ih imade prvi svezak 245; drugi 180. S toga i počima drugi svezak prvim paragrafom u liturgici, premda trećim odsjekom; pa tako su paragrafi continualni u uvodu, didaktici i jednom dielu liturgike; a isto tako paragrafi u jednom dielu liturgike i onom stege; jer se one tri prve stvari nalaze u posebnom (prvom), ove dvie opet u posebnom (drugom) svezku; usuprot prekinuti su paragrafi u liturgici samoj, jer se nje (velik) kvantum prenesao u drugi svezak. — O skladanju g. pisca reći ćemo kasnije koju rieč; sad možebit da ćemo ugoditi, ako se najprije „obilje koristne nauke“ navede barem u nekih najglavnijih crtah.

4. Uvod dakle imade 25 §§. pa govori o pojmu katoličkoga pastirskoga bogoslovja; utemeljenju, znamenitosti, tegobah, pogibeljih, ugodnostih, prednostih i koristih duhovne pastve: pripomoćih duhovnomu pastiru; neobhodnoj potrebi duhovne pastve; zvanju za duhovnu pastvu i njegovoj potrebi; znakovih zvanja; dužnostih prema zvanju; tjelesnih i duševnih svojstvih duhovnoga pastira; pripravi za i poslanju u duhovnu pastvu; poslanju i premještaju duhovnoga pomoćnika; poslanju upravitelja župe i župnika; početku i nastavku župnikovanja i mienjanju župe; znamenitosti i potrebi pastirskoga bogoslovja; vrelih i pomoćnih naucih; poviesti; te napokon razdjelbi pastirskoga bogoslovja.

5. Dio prvi. Pastirska didaktika obuzima §§. 26. — 173; a imade tri poddiela: „A. Propovjedničtvo; B. Kateketiku; C. Skromnu obuku.“ Svaki poddiel imade svoje glave, glave svoje odsjeke, neki odsjeci članke. Čujmo obilje prvoga diela. Pojam i razdjelbe pastirske didaktike. A. Propovjedničtvo. Znamenitost, potreba i težkoća propovjedničtva; korist i udobnost za propovjednika te njegova svojstva; tko smije, a tko je dužan te kada i gdje se ima propoviedati; poviest i razdjelba propovjedničtva. (Glava prva). Obća homiletika. (Odsjek prvi). Homiletička gradja i to u obće i napose; izbor, poredjivanje i spajanje te vrela gradje. (Odsjek drugi). Lik (forma) homiletičke obuke. (Članak prvi) Nutarnji lik homiletičke obuke. A'. Posebna svrha propovjednikova. I. Prosvjetljivanje uma. *a*) Razjašnjivanje, i to pojam, vrsti i sredstva razjašnjivanja, što treba razjasniti te kakovo mora biti razjašnjivanje. *b*) Predstave, i to njihov pojam i sredstva. *c*) Dokazi i to pojam, vrela izbor i navadjanje dokaza te obća pravila dokazivanja. *d*) Oprovrgavanje i i to njegov pojam i vrsti. II. Pobudjivanje čustava, i to pojam i potreba pobudjivanja i različite vrsti čuvstava te način, kako i kada ih valja pobudjivati. III. Gibanje volje, i to pojam, potreba, sredstva i razlozi gibanja volje. B'. Izbor i razporedba pojedinih predmeta, i to izbor i razporedba predmeta; tekst pred uvodom; uvod, oznana (propositio) razdjelba (partitio), razložba te zaglavak. (Članak drugi). Vanjski lik homiletičke obuke. A'. Slog homiletički, i to pojam, važnost, vlastitosti, osobite vrsti tropa i figura homiletičkoga sloga te sredstva, kako si ga valja prisvojiti. B'. Propovjednikova priprava i njezina čast i potreba. C'. Besjedovanje (declamatio), i to pojam i važnost besjedovanja u obće, uvjeti dobroga besjedovanja te obća pravila za to: I. Izgovaranje, i to kakvoća i vlastitosti njegove. II. Kretnja, i to važnost, obća i posebna pravila kretnje. III. Dodatak, radeći o obredu propovjedi, o tom, kako se vladati propovjedniku za propoviedanja; kako će propovjednik najbolje u slušaocih uzbuditi želju, da rado i pozorno slušaju propovjedi te što je raditi propovjedniku poslije

propovjedi. (Glava druga). Posebna homiletika. (Odsjek prvi). Različiti govori po predmetu, i to dogmatički, moralni, liturgički, historijski, te juridički govori. (Odsjek drugi). Različiti govori po vanjskom liku, i to homilije, kateketički govori, propovjedi u užem smislu te pareneze. (Odsjek treći). Različiti govori po vremenu, i to nedjeljni, blagdanji te korizmeni govori. (Odsjek četvrti). Različiti govori po slušateljstvu, i to govori za gradjane, seljake, vojnike, učenike, te uznike. (Odsjek peti). Različiti govori po posebnoj svojoj svrsi, ukorni naime i utješni govori. (Odsjek šesti). Različiti govori po vanrednih prigodah, prigodom naime veselih i žalostnih zgoda, prigodom jubileja te važnijih crkveni blagoslova, s ‚dodatkom‘ o pučkih misijah i nabožnih sastancih.“

(Dalje će sliedíti.)

Dopis.

Izpod gore zagrebačke na Martinje. Bila je to riedka, ganutljiva i liepa svetkovina, što smo ju obavili na 9. o. m. u Granešini.

Od potresa g. 1880. bili župnik granešinski i njegovi župljani bez crkve: služilo se i propoviedalo i izpoviedalo u tiesnoj drvenjari, u koju se moglo stisnuti tek 200—300 ljudi, a župa broji blizu 2000 duša. Prvostolni kaptol zagrebački stradao je potresom na sve strane: sva šteta nije se mogla s mjesta izpraviti; al išlo se redom i to obavljala se brzo i dosljedno dužnost za dužnosti. Granešinska crkva sa župnim dvorom stoji na izvanredno liepoj točki: kano da je stvorena, da se s nje prostre pogled liepom savskom dolinom na jednu stranu sve do ivanićkoga briega a na drugu do Okića. Te se točke nehotice hvata oko putnika, što putuje državnom željeznicom iz Ugarske u Zagreb; i dolikovalo joj, da se ukrasi neobično liepom zgradom Bogu u slavu a cieloj okolici i domovini na čast. Patron učini svoju dužnost, kako ju može i hoće činiti ovakav u ledan i moguć zbor. Za gradnju hrama, za koji sastavi majstorski nacrt poznati vještak H. Bollé, dade prvostolni kaptol 16000 for.

Za patronom u požrtvovanju ne zaosta narod župe granešinske, koji plati u ime odkupa voznih i ručnih težaka u gotovu 7000 for. Samoga župnika zapade od te dužnosti preko 150 for.; jer se nije otimao teretu, na koji se jednako obvezaše svi granešinski župljani.

Od ovih prinosa sagradjena je ciela nova crkva od temelja do križa na zvoniku. Zaboravio sam, da ju izmjerin te ne mogu reći van od prilike, kolika je. Biti će u njoj prostora za 1200 ljudi, uz to je dakako primjerno visoka. Gradjena je u čistom gotskom slogu, svetište od ladje odieljeno je liepom gvozdenom rešetkom. Prostranost, visina, uredjaj, prozori — sve to dojimlje se čovjeka veoma ugodno; jedino se ne svidja drven kor, koji se tek zadnjom stranom drži crkvene stiene, a sa oba kraja ne dopire do stiena ladje, već stoji upravo kano da je na nutrašnju stranu crkvina pročelja priliepljena ogromna zidna košara (Wandkorb). To izjavljuju jednako svi povjestnici crkve, i učeni i neuki i domaći i strani. Nutrašnju opremu crkve priskrbio je župnik iz blagajne župne crkve i područne kapele, a sam je „e voto“ dodao za oltar sv. Josipa preko 300 for. žrtvenici i propovjedaonice te orgulje stoje blizu 5000 for.; nu sve je to tako liepo i ukusno, da čovjek gotovo ne bi vjerovao, da se tim novcem da u Zagrebu nabaviti toli ukusno, skladno i koliko se da na prvi razgled prosuditi, tako valjano djelo. U crkvi četiri su žrtvenika: veliki u čast Majci Božjoj, kraljici nebeskoj; tri pobočna: presv. Trojici, sv. Josipu i sv. Antunu. Veliki žrtvenik sastoji sav od rezbarske radnje, a isto tako malo ne i sva tri ostala. Kip Majke Božje presenećuje čovjeka, koliko prikazuje blagosti i miline na licu prečiste djevice. Sám taj kip vriedi, da se posjeti ova liepa kuća Božja.

Vaš dopisnik najmanje je sposoban opisivati umjetnost bilo koje vrsti, pak ovim, što je napisao ni ne misli da je podao gotov opis nove crkve granešinske, već je to učinio jedino, da po svojoj dopisničkoj dužnosti, donekle upozna obćinstvo „Katol. lista“ s novim djelom crkvene umjetnosti u našoj nadbiskupiji.

Ne zna se, tko je većom nestrpljivošću čekao otvor nove crkve, da li njezin župnik g. Stjepan Mikec, da li njegov dobri, marljivi i bogoljubni narod, da li napokon mi njegovi susjedi, koji svi smatramo ovaj liepi hram ponosom cieloga okoliša. I u istinu zaplivalo je u suzah radostnicah na 9. o. m. oko domaćega župnika jednako kako oči njegovih župljana i susjeda. Taj dan bio je granešinskoj župi praznikom, narod sakupio se sav u čistu, svečanu odielu; pa i pobožni posjetnici iz župa: čučerske, svetošimunske, resničke dodjoše svi kao na svaki crkveni praznik.

Budué da je jesensko vrieme neprijatno za veće obrede, što se s velike česti izvan crkve obavljaju, odredio je Uzoriti gospodin Stožernik, da se za sada crkva samo blagoslovi, a za taj čin ovlastio je kotarskoga podarhidjakona g. kanonika Miju Mikića. Preč. pako kaptol posla, da svetom činu u ime patronata prisustvuje, arhidjakona zagrebačkoga g. opata Nikolu Horvata. Izborom upravo ove prečastne gospode za te dvije funkcije, ostaje svemu okolišnomu svećenstvu, što se je u Granešini sastalo, taj dan u dvostruko ugodnoj uspomeni; jer je učestvovalo na radostnoj svetkovini i jer je sprovelo dan u crkvi i kod domaćine župnika u družtvu s muževi bezkrajno štovanimi i iskreno ljubljenimi.

Službu božju uzveličao je vještačkim orguljanjem g. Kindlein, aktuar preč. duh. stola, a propovied rekao je Vaš današnji dopisnik. On se je trsio uzbuditi u narodu čuvstva poniznosti i zahvalnosti prema Bogu, predočivši mu razliku izmedju 9. studenoga 1880. i 1887. Opisao je onaj grozni čas, kad je na ovom istom mjestu

pod ruševinami zvonika živ u vlastiti grob zatrpan čestit mladić, koji je jedini pribivao službi božjoj, kako je župnik pod svodom pobočnih vrata sa svojim podvornikom visio izmedju života i smrti te se taj čas zavjetom obvezao, da će dići nov žrtvenik sv. Josipa, koji eto sada jur krasi ovu crkvu. Odobrio je ono uvjerenje pobožnoga naroda, da valja u ovakih strahotah nazrievati kazan božju te s crkvom priznavati, da je Bog, „qui facit eam tremere“ i da smo vidjeli „terram nostris iniquitatibus trementem“; nu ovaj put da se je u našoj domovini, a imenito i u ovoj župi zgodilo ono, što kazuje evangjelje (Joan. 9.) pa da su potresom uplašeni i oni, o kojih valja, što reče Isus o sliepom od porodjaja: „niti je sagriešio on niti njegovi roditelji, već da se objave djela božja.“ (Joan. 9. 3.) I u istinu objavilo se djelo božje te pomoćju Njegovom rane su izcieljene, stradanje naroda nagradjeno je i ovom divnom novom župnom crkvom. Razumije se, da je propovjednik ponukao narod na zahvalnost, da ga je pohvalio za toliku požrtvovnost i da mu je nastojao usaditi u srce ljubav prema kući božjoj i vjernost nauku, koji se u njoj uči.

Bi li Vam dodao, što je bilo poslje službe božje? Malo se i bojim; jer nas seoske svećenike i onako osudjuju često, da i odveć vremena provodimo za punim stolom. Tko nas poznaje, on je pravedniji, te zna, da gostu za ljubav kad što i obteretimo stol nešto obilatije, a go li upravo nalaže apoštolska frugalnost; nu to činimo riedko pa i tada samo bud gostu u čast (a pretiosum hospitem uvažavaju i kanonička statuta), bud da i u kući proslavimo radostnu koju zgodu. Tako je i naš gostoljubivi domaćina, stranom „propter pretiosos hospites“, stranom, da okriepi radnike i suradnike, stranom da ugodi abundantiae crdis, nagomilao na stol, ne samo, kako Vergilijev sretnik:

Quos rami fructus, quos ipsa volentia rura
Sponte tulere sua . . . .

već je bilo toga, da:

Sed neque, quam multae species, nec nomina quæ
sint Est numerus. . . .

Pak uza sve to, što je granešinska kapljica poznata kao: „Tentatura pedes olim, vincturaque linguam“; nije nam jezika pomutila, već nas pod rukovodstvom vještaka Mate razigrala, da smo od srca izkazali čast i Pontifici i Regi te pastoribus i gregi i hvalu odličnim prisutnikom, a župniku domaćini poželjeli: da se sretan i Bogu ugodan uživao dugo plodova svoga truda i revnovanja! I. J.

Viestnik.

Zagreb. (Ovakova što ne bi škodilo ni kod nas u Zagrebu.) U gradskoj župnoj crkvi „*am Peter*“ u Beču držati će se za vrieme došašća svakog ponedjeljka i četvrtka apologetički govori (konferencije) za naobraženu mužku publiku. Govore će držati P. Viktor Kolb S. J., a začinje u ponedjeljak 28. ov. mj. Znani je govornik odabrao za priedmet svojih govora natučak (Schlagwort) koji u naše vrieme toliko smućuje državе, občine, školu i obitelj — znana je to rieč „*confessionslos.*“

Niesmo li premalo kazali, kad smo kazali, da ovakva što ne bi škodilo ni kod nas u Zagrebu? Ne samo da ne bi škodilo, već cienimo, da je i od nužde; jer će inače napokon inteligencija zagrebačka ostati bez svakoga kapitala religijosnih istina. Što li se sve ne čita po svakojakih židovskih novinah, a koliko ih ima, koji bi zatim tražili u katoličkih novinah i knjigah!

— Daljnji prinosi godišnji i darovi za dogradnju prvostolne crkve zagrebačke. Ferdo Domanković 5 for. Mat. Ilijašević 2 for. M. Jakopović 1 for. Marko Lucić 1 for. V. Kurjaković 1 for. Fr. Podel 1 for. Župna crkva u Kapeli za 4 godine 4 for. Po 1 for.: M. Kučenjak, Lj. Ivanuš, M. Bešvir, Fr. Tompić, F. Martinković, M. Belavić, Drag. König. Vj. Serkulj, M. Gažić, M. Pavčec. Fr. Jemeršić, Al. Kogaušek, Fr. Požeg, M. Šnap, V. Jakševac, M. Vrbec, J. Pudjak.

— Darovi za misni stipendij sv. Otca. U prijateljskom krugu u Martinskoj Vesi sabrano 6 for. Veleč. g. Franjo Madjerek podarcidjakon i župnik u Pregradi poslao je 24 for., a darovali su p. gg. Franjo Madjerek 10 for., Lj. Vitković, župnik 2 for., S. Haraminčić, župnik 2 for., J. Jakovina, župnik 2 for., S. Hručić, upravitelj župe 1 for. 50 nč., J. Horvatić, kapelan 1 for., S. Hudjek, kapelan 1 for., Pajo Bradić, kapelan 1 for., A. Salopek, umirov. župnik 50 nč., F. Tepeš, učitelj 50 nč. Župljani Poljanski 2 for. 50 nč.

Veleč. g. Vjek. Homotarić, kateketa u Bjelovaru poslao 17 for., a darovali učenici male real. gimn. 6 for. 46 novč., učenici i učenice pučkih škola 2 for. Nikola Medvedec, kateketa 2 for., Juraj Šengel 3 for. 27 nč. i Vj. Homotarić 3 for. 27 nč.

Rim. 8. Novem. objavio je list „Moniteur de Rome“ program svečanosti prigodom svećeničkoga jubileja Leona XIII. Mnogi će talijanski i izvanjski crkveni dostojanstvenici posjetiti u doba ovih svečanosti Rim, medju inimi kardinal nadbiskup Bečki, nadbiskup mehlinski i mnogi iz onih zemalja, kojim pripadaju noviji svetci koji će se tada kanonisovati i blaženici, koji će se tada proglasiti. Knez-biskup Kopp Breslavski posjetiti će „limina Apostolorum“ jer radi silnih poslova, koji ga u Njemačkoj zadržaše, nije mogao toga prije učiniti. Kako se čuje sveti će otac, za vrieme svečanosti držati konsistorij, u kom će imenovati kardinale, pošto će u objavljenom već konsistoriju za drugu polovicu ovoga mjeseca biti samo biskupi prekonizovani. Ovaj put će naročito izvanjski prelati biti počašćeni grimizom, te se u visokih crkvenih krugovih spominju kao takovi nadbiskup

Goossens Mehlinski i nadbiskup Krementz Kolinski a i jedan austrijski prelat.

Na izložbi darova prinesenih sv. otcu povodom njegova svećeničkoga jubileja, koja će se 6. siečnja u Vatikanu otvoriti, biti će zastupano novo do sada jošte malo poznato iznašašće na polju umjetne industrije, naime, „chromo photographia.“ Izumilac Gabriel Carloforte iz Assisa napravio za dar Leonu XIII. Tryptihon iz drva, na kojem je tako vjerno izveo freske iz glasovite grobne crkve sv. Franciska, kako to nije vrstan nijedan slikar načiniti. Na izložbi nedavno u Fiorenci držanoj bio je gosp. Carloforte odlikovanu zlatnom medaljom, a njegove radnje na drvu i bakru pobudjuju koli u rimskih toli u stranih umjetničkih krugovih veliko začudjenje. *P.*

— Oeuvre de l' Adoration — ime je crkvenomu družtvu, koje je utemeljio francezki svećenik Antun Brugidou; svrha mu je da 40 satnom molitvom (adoracijom), koja traje danju i noćju a uobičajena je u Rimu već kroz 300 godina (le quarant' ore) sjedini katolike svih narodnosti u molitvah okajanja poradi uvrieda nanešenih Božjemu veličanstvu, a osobito poradi nepodobština počinjenih napram presv. oltarskom sakramentu. Ovo je družtvo razšireno već u 358 biskupijah, a nedavno odlikovao ga je sv. Otac papa pismom, koja je upravio na začetnika mu. Sv. otac nazivlje ovo družtvo u svom pismu hvalevriednim, te iztiče kako baš dánašnjim okolnostim odgovara, a porad toga je i bogato od crkve nadareno. On da se veseli nad razprostranjem, kojim se svuda širi te hvali biskupe i svećenike, koji se za to zauzimlju. Na koncu izriče sv. otac želju, neka bi se mnoga druga družtva s ovim sjedinila, da nepreostane nijedan dio katoličkog svieta, kuda nebi ovo družtvo doprlo, budué možemo očekivati, da ćemo jednodušnom molitvom dobrih ljudi zadobiti od Boga mnogo milosti.

— (Jubilej i pomirba.) *Corriere Nazionale* spominje 2 nove adrese na sv. Otca te vadi iz njih one stavke, gdje se govori o pomirbi; a to su adrese modeneskoga episkopata od 24/10. i venecijanskoga od 30/10. Ovu potonju podpisaše ven. patriarha card. Agostini, veroneski nadbiskup cardinal Di Canossa i drugih 9 nadbiskupa i biskupa venecijanske pokrajine. *Osservatore Romano* opet priobćuje sličnu adresu toscanskoga episkopata. — Kako su najodličnija lica s jedne i s druge strane, bez obzira na kojekakve zajedničke protivnike jednoga i drugoga tabora, spremne na pomirbu, može se naslućivati po onom, što javlja *Corriere Nazionale* od 14. t. mj.: prvo da su se — sad za prvi put — 2 člana katol. večine rimskoga gradskoga vieća, uz privolu viših krugova, poklonila talijanskomu kralju, kad je 10. t. mj. došao u Rim; a drugo, da i kralj sam i svi članovi njegove kuće namjeravaju pokloniti sv. Otcu prigodom jubileja zlatni kalež. — U ostalom novine koješta nagadjaju već sada o budućem priestolnom govoru, kojim se 16. t. mjes. otvara talijanski parlamenat, i ob allocuciji, koju će sv. Otac držati u consistoriju 25. t. mj.; ali mi ćemo radje o tom izviestiti, pošto budemo dobili viesti o jednom i drugom dogodjaju. — Žao nam je, što nam prostor ne dopušta, da priobćimo u današnjem broju okružnicu sv. Otca, kojom podjeljuj podpuni oprost svim onim, koji budu uz ostale uvjete tielom ili duhom hodočastili u Rim prigadom njegova jubileja. S istoga razloga morat ćemo i program jubilejskih svečanosti donieti tek u sliedećem broju. *M.*

(Nova ironija u preokretaj pruskog „kulturkampfa.“

Berlinski dopisnik Vaterlanda ima pod gornjim nadpisom dopis, koji je vrstan osobitim načinom razsvietliti onu: „portae inferi non praevalebunt adversus eam“, a ujedno utješiti raztužene s političkih progona. Dopisnik na ime piše: Biskupske stolice u Pruskoj sada su sve popunjene. Pošto je prije nekoliko dana biskup Fuldski svoju novu stolicu u Breslavi zasio, sborni kaptol u Fuldi izabra mu odmah za nasljednika gradskoga župnika u Viesbadenu prelata Veylanda. Ovaj spada k onima, kojih ime nije vlada izbrisala sa listine, koju su pruski sborni kaptoli imali vladi predati. Sborni ga je kaptol izabrao, a papina potvrda je nedvojbena.

Prelat Veyland imao je prije u Viesbadenu sa vladom težak boj, u kojem je ipak napokon on pobjedio. „Kulturkampf“ nije samo njegovo djelovanje u školi slomio, već mu i prekrasnu župnu crkvu, koju je vlada starokatolikom za suporabu odlučila a katolici zato odbjegli, oteo. Više od 10 godina morao je pastir svoje stado sabirati u crkvi drvenjari od nužde sazdanoj, dok se prošle godine njemu, pravomu dušobrižniku, vrata crkve njegove i škole opet neotvoriše.

Nadbiskup Dinder Poznanjski, koji je kao predstavnik u Königsbergu isto tako pred starokatolici bježati morao u crkvu drvenjaru, nije se mogao u svojoj župnoj crkvi oprostiti sa obćinom, jer je crkva još i danas u posjedu dvojice i pol „sektiraca.“

Dr. Kopp kao generalni vikar u Hildesheimu, (koju je čast obnašao, prije no što je zasio biskupsku stolicu u Fuldi) nije bio radi „starokatolika“ — jer ih u biskupiji Hildeshnimskoj nije bilo niti dva — kažnjen, već radi raznih prekršaja svibanjskih zakona novčanom globom od 1000 preko maraka.

Napokon u cvietu „kulturkampfa“ sva tri spomenuta gospodina Veyland, Dinder i Kopp bijahu vatreni suradnici katoličke štampe.

A sada evo su ures episkopata Pruskoga a ujedno i personae gratissimae kod vlade. Još je divnija ironija gledom na preokretaj „Kulturkampfa“ u tom, što je vlada podupirala imenovanje Dr. Krementza za nadbiskupa kolonjskoga. Ovaj je prelat imao sa g. Falkom najraniji

i najteži konflikat, tako da je njemu obtuženomu, toga radi bilo sve zaplienjeno do golih zidina u palači i dvoru.

Ali ipak god. 1882. bude msgr. Krementz sa msgr. Koppom pozvan u državno vieće, da napokon i on postane persona gratissima.

Radi takva osobita razvoja stvari, dodaje dopisnik, mi vladi ništa ne predbacujemo, već se usuprot radujemo, da državni kancelar i ovdje potvrdjuje, što je toliko puta rekao, da nastoji uviek „učiti"; mi se veselimo, da je crkva u Pruskoj imala u pravo vrieme muževa, koji su njemu eneržijom i obzirnošću „učenje" neobhodnim i ujedno uspješnim učinili. *P.*

(Katolička crkva u Englezkoj.) Da katolička crkva u Englezkoj dolazi do sve većega priznanja i ugleda dokaz je tomu, što se je katolik, prvi put poslije vjekova, voljom svojih sugradjana mogao popeti do visoke časti Lord-Mayora londonskoga. Ova je na ime čast zapala ljetos katolika Polydora Keysera. Ali još ljepše svjedočanstvo za bujan život katoličke crkve u Englezkoj pružaju mnogobrojni redovi i kongregacije, koje su se raširile po Velikoj Brijaniji i Irskoj. Knjiga, koja je nedavno u Londonu izašla (The Religious Houses of the United Kingdom) pokazuje, da u Velikoj Britaniji i Irskoj imade 29 religijosnih redova i kongregacija za svećenike, 14 za lajike a 85 za ženske, dakle ukupno 128 religijosnih zadruga, koje se bave molitvom, duhovnom pastvom, uzgojem mladeži, njegom bolestnika i obavljanjem drugih djela kršćanskog milosrdja. Ove religijosne zadruge imadu opeta više kuća, a pojedine zadruge imadu ih i po više u jednom mjestu ili gradu. Uzmemo li sve kuće istoga reda ili kongregacije, što ih imadu u jednom mjestu, kao jednu zadrugu, to imade u cielom ujedinjenom kraljestvu 1203 nastava što mužkih što ženskih kongregacija i redova, i to za svećenike- 274, za lajike 109 i zi ženske 640.

Mi nećemo nabrajati svih ovih raznih redova i kongregacija, jer kod nas niesu sve ni po imenu poznate. Najviše nastana imadu Benediktinci (kongregacija englezkih Benediktinaca u dvie provincije Canterbury i York 63 nastana, a drugi ogranci benediktinskoga reda 5.) za njimi dolaze odmah Isusovci (nastana 51.), onda Dominikanci (23) Franciskani (observanti 16, rekolekti 3), Augustinci eremite i Oblati bezgrešnog začeća (po 13). Za žene je daleko najviše razprostranjena kongregacija milosrdnih sestara (utemeljiteljica: Catharina Mc. Auley) sa 163 nastana; one se bave svimi djeli kršć. milosrdja, duševnimi i tjelesnimi.

Gdje redovničtvo, ovaj cviet kršćanstva, ovako bujno cvate i blagosovno djeluje, tu ima nade, da će i crkva katolička sve više napredovati.

(Anglikanci i Starokatolici). „Neue Freie Presse" doniela je nedavno iz Švicarske ovu viest: „Kao što je sada poznato, nije bio pohod anglikanskih prelata lorda-biskupa Wordswortha od Salisburya i Maclegana od Leihfelda, kojim počastiše prvake starokatolika u Njemačkoj i Švicarskoj puki samo akt uljudnosti, nego se tuj radilo i o tom, da se njemačka, austrijska i švicarska starokatolička crkva pozove u užu zajednicu sa anglikanskom crkvom. Visoki crkveni dostojanstvenici, koje provadjahu tri svećenika, donieše biskupu Herzogu vrlo laskavo sastavljenu pozdravnicu primasa crkve englezke, nadbiskupa Canterburyskoga; a bilo im je naloženo, da iztraže da li i kakova bi se našla zajednička podloga u dogmatici, liturgici i t. d. na temelju koje bi se švicarska mogla priključiti kao posestrima crkvi anglikanskoj. Englezki se poslanici uzradovaše nad nenadanim skladom. Posljedica konferencije biti će po svoj prilici ta, da će se na sveobćem concilu anglikanskih biskupa cieloga svieta pretresivati i pitanje o pripojenju starokatolikah njem. austrijskih i švicarskih crkvi anglikanskoj, a valjda će se i povoljno riešiti." Medjutim bijahu oba anglikanska biskupa i u Beču, te su i ovdje razpravljali sa „prvaci" šačice starokatolika; nu o resultatu ovih razpravljanja do sada nije jošte ništa poznato. Sjegurni smo u ostalom, da „Neue Fr. Presse", sudeć barem po blagonaklonom pisanju tog židovskog lista, svoga blagoslova uzkratiti neće. (Vtrld.)

Javne zahvale.

Visoka kr. hrvat.-slavon.-dalmat. zemaljska vlada, odjel za bogoštovje i nastavu, dala je milostivo 500 for. za popravak gimnazijalne crkve u Varaždinu. Na tom velikodušnom daru zahvaljuje se najsmjernije

Varaždin 13/11. 1887.

Prof. Ivan Hangi,
kurator gim. crkve.

Za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom Selu kraj Požege darovaše:

Preč. gg. Adolfo Veber 10 for., Blaž Švinderman 5 for.; veleč. gg. Franjo Pavlović 5 for., Mijo Košćec 2 for., Josip Novaković 3 for.

Veledušnim darovnikom obilato Bog platio sada i u nebu.

U Požegi 15/11. 1887.

najzahvalniji
Ivan N. Bošnjak,
opat i župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 47. U Zagrebu, 24. studenoga 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Pogibli za vjeru.

(Konac.)

Pogibli, koje priete vjeri iz nutra, dolaze od strasti i zloća. Sv. Ivan Krizostom dobro veli: „Jedno radja drugo, zloća radja se iz nevjere, a nevjera iz zloće.“ Nutarnji razlog lahko je naći. „Tko neće, ne vjeruje“, veli sv. Augustin; jer vjerovati reći će držati za istinu objavljene nauke na temelju ugleda božjega i njegove svete crkve; a na ovo „držati za istinu objavljene nauke“ niko nikoga ne sili, inače bo vjera nebi bila zaslužna. Ali ako je čovjek podan strastim i ravnodušno trpa grieh na grieh, tada će sklonost, da vjeruje objavljene istine, koje se ozbiljno protive njegovom griešnom životu malaksati i nastati pogibelj, nastavi li takvi čovjek svoj griešni život, da objavljene istine posve zabaci, da može tim slobodnije griešiti.

Pisac pisma Diognetu, Theophil Antiohenski, traži kao prvi uvjet, da dobro shvatimo kršćanske istine, srce čisto i prosto od strasti. To isto zahtieva i sv. Krizostom, jer veli (Hom. 8. in I. ep. ad Cor.) „Ko želi naći istinu, mora biti prost od svih strasti. Ko je od njih prost, biti će prost i od krivih načela i prihvatiti će istinu.“ Što je potrebno kao subjektivni preduvjet za postignuće vjere, to je potrebno i za to, da se vjera sačuva čista i neokaljana. Sv. Franjo Saleski u jednom listu piše svetoj Ivani Chantal ove krasne rieči: „O Bože! ljepota naše svete vjere tako me očarala, da umirem od ljubavi, pa mi se čini, da moram taj dragocjeni dar, koj mi je Bog darovao, čuvati u srcu punom pobožnosti.“ Barem moramo nastojati, da sačuvamo tajnu vjere u čistoj savjesti, „habentes mysterium fidei in conscientia pura“ I. Tim. III. 9. Ovo su krasne, značajne rieči Apostolove! A koli je nuždna čista i neokaljana savjest za uzčuvanje vjere, pokazuje i primjerom, kad veli: „quam (bonam conscientiam) quidam repellentes circa fidem naufragaverunt, ex quibus est Hymenaeus et Alexander.“ I. Tim. I. 19—20.

Poniznošću i čistoćom srca mora se osobito vjera čuvati. Poniznošću podvrgavamo se auktoritetu crkvenom, dočim čistoća bistri oko duševno, da svrhunaravne spasonosne istine točno spoznamo i dostojno cienimo. Obratno oholost i nečistoća najveći su neprijatelji vjere: jer oholost prieči, da se podvrgnemo auktoritetu katoličke crkve, a nečistoća zasliepi tako pamet, da ona više ne shvaća, što je duševno. Coecitas mentis po nauku sv. Tome prva je posliedica nečistoće.

Koliko svećenika, veli sv. Alfonzo, (govoreć o poniznosti svećeničkoj) palo je, jer nisu bili ponizni. Montan činio je već skoro čudesa, pak je iz slavohlepja postao heretikom. Tacian pisao već izvrstno proti heretikom, iz oholosti postao i sam takav. I Tertulijan (kako Baronij misli) odpao je od katoličke crkve, jer nije postao biskupom kartažkim. Zato jer Aërij nije postao biskupom (veli sveti Augustin lib. de haeres.), tvrdio je, da su svećenici ravni biskupom glede časti i dostojanstva. Sv. Franjo Saleski pripoviedajuć o nekom svećeniku, koj je otišao u Englezku, da postane heretikom, dodaje: „Koli su oholi ljudi, kada sami sebi vjeruju! Sablazan mora doći, ali jao onomu, po kom dodje! Taj se mladić nikada nije dao ravnati po mojoj volji, nije mario za sladki jaram Gospodinov.“ Koliko primjera, primjera novijeg doba dalo bi se navesti! A nečistoća tek, kolike je ona dovela do hereze i apostazije! Sjetimo se Zwinglia, Beze itd. Zloglasni Eulogij Schneider, koj je sablazno živio u Bonnu, prije nego li je pristao u francezki razkol, i koj je tiranskom bjesnoćom proganjao

u Elzasu svećenike i lajike, koji su ostali vjerni katoličkoj crkvi, dok napokon i njega ne smaknuše u Štrasburgu 1793. kad je pošao, da se oženi. Bez pretjerivanja moći je reći, da su sve hereze nastale od oholosti i nečistoće.

Griesi i strasti, osobito oholost i nečistoća pogibeljnije su vjeri, nego li vanjske pobude i napasti nevjere, kako se je i u obće više bojati nutarnjih neprijatelja, nego li vanjskih. Ta istina neka se dobro uvaži. „Qui stat, videat, ne cadat." I. Cor. X. 12. Često je govorio častni Klement M. Hofbauer svojoj braći ljubavlju i ozbiljnošću zabrinuta otca: „Ne budete li ponizni, činiti će vam se Evangjelje bajkom."

Preveo **J. Š.**

Cigani i dušobrižnik.

Košto u svakoj zemlji tako i u našoj domovini imade dovoljno cigana. Imade ih, koji su već dulje vremena stalno naseljeni na kom mjestu, a ponajviše ih imade putujućih.

Iza tomu tri godine, što je došla moliti „malo brašna" mlada neka ciganica, da sebi i mužu si umjesi „kolača."

— Pa zar si već udata? zapitam ju.

— Mà jesam već četiri godine, gospodine dragi, smijući mi odvrati ona.

— Ta koliko ti godina?

— Osamnaest.

Računam: Osamnaest godina, a četiri već udata, dakle morao ju negdje župnik u njenoj četrnaestoj godini povjenčati. Da saznam, koji to župnik učinio, upitam ju.

— A koji te župnik vjenčao?

— Nikoji, odvrati mi.

— E, pa kako si onda žena?

— Mà liepo; došo cigan po mene, odveo me u svoju kolibu, malko se, dakako, pogostismo i tako ja njegova žena.

— Ej, drago moje, to ti ne valja, moraš se s njime vjenčati, opomenuh ju.

— Pa dà, ja bi rada moj gospodine mladi, ali ne će on.

— Pak zašto ne?

— Boji se, da bi ga onda gospoda reče i umukne.

— Šta bi ga gospoda?

— He, mà saznala bi onda gospoda za njega, tà uzeli bi ga u vojnike, pak zato ne će, da se vjenčamo.

— Koliko je njemu godina?

— Dvadeset i dvie, a ja sam mu već treća žena.

— A je li s prijašnjimi bio vjenčan? opet ju zapitam.

— A jok! mladi gospodine, za koje vrieme iztuko, pa protjerao jednu, a tako bi isto i s drugom za kratko vrieme, te se one za drugoga poudale.

— Pak će i tebe, treću, nadovežem.

— Ne će ne, gospodine, jok valaj, nisam ja luda! Kad on hoće mene da kara ili bije, ja se tada njemu zagrozim, da ću ga prijaviti gospodi, neka ga uzmu u vojnike; toga se on boji te onda miruje neko vrieme. Ja ću mu još jednoć reći, da se vjenčamo; ako nebude htio, ja ću ga prijaviti gospodi i gospoda će ga uzeti u vojnike.

— Šta ćeš onda ti?

— Ej, mene će uzeti jedan mladi ciganin, reče posve veselo, rado me gledje i ja njega, pak je i mladji od njega, njemu je sedamnaest godina.

Eto na, pomislih, taj će i nečekajući osamnaeste godine bez ikakvog ministarstva i bez tridentinuma biti po svojem muž, a ona opet žena drugoga. To je već u naravi ciganskoj da rado mjenja.

Prije godinu dana donesoše malo ciganče, da ga krstim. Bio sam u neprilici, bi li diete upisao zakonitim ili nezakonitim; jer su mi glede toga kojekako prtljali, baš po ciganski.

Često sam razmišljavao o jednom i drugom dogodjaju; kad eto namjerih se srećom na člančić m o n s i g n o r a Dra. J o s i p a S c h e i c h e r a, pod naslovom: **„Zigeuner und Seelsorger"**, te ga niže priobćujem u nadi, da će se tim nama mnogim u buduće olahkotiti posao s timi prevrtljivci. Člančić glasi:

Piše nam svećenik iz Kranjske:

1. Kod nas imade mnogo ciganskih obitelji, koje istina, nisu posve stalno nastanjene, ali ipak stekoše u raznih obćinah političku zavičajnost. Rodi li im se diete, donesu ga na krst katoličkomu svećeniku. Bi li ih čovjek krstio ili dapače morao krstiti, kad je iz izkustva znano, da djeca neće biti katolički odgojena?

2. Nadalje, nisu ti cigani po crkvi vjenčani. Neveže li i nje tridentinski zakon? Ili se imade diete na majčino ime nezakonitim upisati? Kotarsko predstojničtvo označuje u svojih spisih majku zakonskom ženom na temelju izjave muževlje.

3. Kako valja postupati sa cigani na smrtnoj postelji, kad od vjere ništa neznadu, osim jedino da Bog jest?

1. Premda si na mnogih mjestih nije stekao zavičajnosti taj nomadski narod ipak i na takovih mjestih može tražiti, da mu se mlado ciganče okrsti. — Želimo na nešto upozoriti, što se u praksi mimoići nesmije, tim više, što se je takova šta već dogodilo. Slučilo se na ime, da su jedno te isto cigansko diete na više mjestih donašali na krst; jer je to podhvatnomu otcu koristilo, znajući si time od kumova nabaviti novaca. Tuj se s toga ima oštro paziti na zakone crkvene, kao i — u koliko imadu prava — na zakone državne. Uzrok posljednje restrikcije jest encyklika Leona XIII. na ugarske biskupe od 22. kolovoza 1886. u kojoj se izrično naglasuje, da imade svećenik one, koji već k razumu dodjoše na njihov izrični zahtjev u crkvu primiti, makar se tomu protivili politički zakoni, koji možda u takvu slučaju sve-

čeniku i kaznom prieto. U našem slučaju radi se o krštenju djece, a ne o ljudih k razumu prispjelih. Donesu li cigani diete na krst, to bi želili, da saznamo, ne kane li oni opetovati krst. Svjedoče li nam svjedoci, da se je diete istom narodilo, tada prestaje svaka sumnja; istotako i onda, ako se roditelji ne nadaju nikakovu probitku. Ako nit jedno nit drugo ne možemo iz njih izpipati, tada nema druge već zadovoljiti se onom: *quilibet praesumitur bonus donec malus probetur.* Od male će nam koristi biti iztraživanja, ali da ih malko prerešetamo neće škoditi.

Pita se dakle, da li je u obće smjeti cigansku dj cu krstiti. Kod toga valja paziti na to, da li su roditelji katolici ili nisu. Tvrdi li otac — koj obično na krštenje dodje — da je katolik, te zato možda imade i dokazala, to se tada samo po sebi razumije, da se diete mora krstiti. To valja i po crkvenih i državnih zakonih.

Ako otac tvrdi, da je katolik, ali za oto nema dokazala, to se i tada mora diete krstiti. Što se tiče upisa u knjigu maticu, biti će nešto teže, ako otac nema izprava o vjeroizpoviesti, o svom imenu kao i o svom podrietlu i t. d. U opazku neka uvrsti: „po izjavi nepoznatoga putujućega otca.“ U nijednom slučaju neka dušobrižnik ne propusti, da ne bi cigane prijateljski izpitivao šta o vjeri, da vidi, znadu li barem „necessaria necessitate medii et praecepti.“ Ovi naime ljudi ponajviše nit ne obće s crkvom, te je posve lahko, da su u ćudoredno-vjerskom pogledu posve divlji. Valja stoga svaku zgodu upotrebiti, da ih čovjek mà najnuždnijim načinom poduči.

Saznademo li iz dokazala ili po izjavah, da je cigan i sva mu obitelj zaista krštena, ali da pripada akatoličkoj izpoviesti, to možemo diete po crkvenih zakonih samo tada krstiti, ako roditelji osjeguraju katolički odgoj. (Cong. Rit. Inquis. 19. siečnja 1886.) Iznimki bi tada mjesta bilo, kada bi diete u smrtnoj pogibelji bilo, jer se u tom slučaju može krstiti. Pri tom se ipak dolazi u sukob sa cis- i transleithanskimi zakoni, koji propisuju, da se djeca imadu odgajati u onoj vjeri, koji izpoviedaju roditelji po tom ne bi mogli, sve kad bi i htjeli, obećanja održati. Reći nam je stoga, da osjeguranja katoličkoga odgoja u tom slučaju ne ima, te će se po tom krstiti samo *in periculo mortis.*

Napomenuti nam je jošte nešta, šta na ime da nit isti roditelji cigančeta nisu kršteni? što se takodjer slučiti može. Po crkvenih zakonih m o ž e s e diete nekrštenih roditelja na njihov zahtjev krstiti, a d o z v o l j e n o je tada, ako bude katolički odgoj osjeguran. Jasno je ko na dlanu, da neće biti kršćanskoga odgoja, ako diete ostane kod roditelja, koji sami nisu skloni, da prime sv. krst. Jasno je dakle kako ćemo pri tom postupati.

2. Nisu li cigani po crkvi vjenčani, tad nam je razlikovati, da li su onda kršteni bili, kad su se po običaju svoga plemena vjenčali, ili nisu. U prvom slučaju moramo ženitbu — koja u drugom slučaju, ako nije bilo zapreka naravnoga i božjega zakona, jest valjana — pobliže izpitati. Jesu li oba roditelja katolici i jesu li po svom plemenskom običaju sklopili ženitbu gdje je proglašen zakon tridentinski, tada je ženitba nevaljana. Ako roditelji nisu iste vjeroizpoviesti n. pr. katolik i protestant, a ženitba bi sklopljena u Ugarskoj, Sedmogradskoj ili Hrvatskoj pred akatoličkim vjerskim službenikom, tad im je ženitba valjana. Kod nevaljane ženitbe neka bez oklevanja nastoji dušobrižnik, da se ženitba konvalidira. Ne ostanu li ili ne mogu li dovoljno vremena ostati na jednom te istom mjestu, tad bi se moguće moglo uputiti ih na dušobrižnika u čijoj župi kane na skoro obitavati, komu bi takodjer bilo shodno odaslati nuždne izprave.

3. Na smrtnoj postelji treba svakako cigana podučiti bar toliko, da znade *necesaria medii,* te probuditi u njem vjeru i pokajanje te ga onda odriešiti od grieha, ako je kršten; nije li kršten, a tada mu valja podieliti sakramenat krsta. (Müller. Theol. mor. lib. II. tit. I. p. 6.) Ne treba zaboraviti prijaviti to predstojničtvu. ako je umirući državom priznanoj izpoviesti pripadao. U tu svrhu ima se sa bolestnikom učiniti pred svjedoci zapisnik, da je isti zahtjevao da bude pripadao toj izpoviesti. Ne pripada li ni jednoj izpoviesti t. j. ako je poganin, te mora istom biti kršten, tada nije toga treba. — Toliko od monsig. Scheichera.

Budi mi dozvoljeno nešta jošte napomenuti. Kod nas se naime ne treba bojati, da će ciganin na više mjestih donjeti diete na krst s namjerom, da šta od kuma dobije. — Riedko tko se naime nadje, da bi htio ciganu kumovati, te ciganin sam rado plati do 5 forinti onomu, koj hoće da bude kumovao njegovu djetetu. Uz to, ako je ponešto imućnija, dade ciganica kumi veliki svileni ogrtač za nagradu. — Al cigan ostane cigan, te je htio — da se rieši dieteta, koje mu je i onako mnogobrojnu obitelj pomnožalo svojim dolazkom na sviet — prevariti kuma. Platio naime seljaku 5 forinti, da mu bude kumom. Seljak pošo s dietetom na krst, te vrativši se na ono mjesto gdje je bio čadjavi šator kumov, nadje, da šatoru nit spomena. Trebalo potjere, da dostigne dragoga kuma Jozu.

Što se tiče izpoviedi, tuj mora dušobrižnik biti jošte veći prevrtljivac nego li cigan, ako želi — kako i mora — da bude izpovied iskrena. — O tom mi nije dakako dozvoljeno govoriti buduć ih samo nekolicinu izpoviedih. Želim zato ipak opomenuti moje vršnjake kao i mladju si braću, da valja imati dosta uztrpljivosti, kad čovjek dodje bolestnomu ciganu u njegovu kolibicu ili šator. — Tuj ti ne ima nit govora da ćeš moći upravno stajati već ili sjedi na pod ili pogledji zdrava cigana i od njeg se nauči kako on liepo čuči, da si je sve glavu o koljeno podupro. Ako nema maloga stolčića, na koj bi sv. poputbinu metnuo, a to ti onda mora cielo vrieme na vratu visjeti. Ako si pako nahladjen, pak te već više dana muči hunjavica, to će ti tada onaj dim u šatoru posve koristiti i tvojoj hunjavici nestati će traga. Ovi

su ljudi sažaljenja vriedni, te ih kako možemo bar u kratko podučimo.

Stj. J. Stümer, kapelan.

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Dalje.)

6. Drugi poddiel prvoga diela. B. Kateketika. Pojam katekeze i kateketike; znamenitost i potreba kateketičke obuke; tko ima dužnost i pravo obučavati djecu u vjeri; tegobe katekizovanja, odatle ipak i za kateketu korist; nuždna svojstva u katekete; vrela, poviest te razdjelba kateketike. (Glava prva). Kateketička obuka. (Odsjek prvi.) Kateketička gradja, što naime da se predaje. (Odsjek drugi). Lik kateketičke obuke. (Članak prvi). Nutarnji lik kateketičke obuke i to I. prosvjetljivanje uma, razjašnjenjem naime pojmova, dokazivanjem, pobijanjem dvojba, bludnja i predsuda; II. pobudjivanje čuvstva i to potreba i način za to pobudjivanje; III. gibanje volje i to znamenitost i pravila za to gibanje. (Članak drugi). Vanjski oblik kateketičke obuke, i to metoda obučavanja; kateketički slog; vjeroučiteljeva priprava te predavanje, s „dodatkom", kako imadu djeca učiti katekizam.

(Glava druga). Kršćanska odgoja, i to pojam, potreba i razdjelba kršćanske odgoje. (Odsjek prvi). Priučavanje djece na religiosno-ćudoredni život, i to *a)* na nutarnji, *b)* vanjski. (Odsjek drugi.) Naravna sredstva odgoje, i to *a)* obćenita; *b)* disciplinarna. (Odsjek treći). Vrhunaravna sredstva odgoje te njihova potreba, i to *a)* služba Božja; *b)* sveti sakramenti; *c)* molitva.

7. Treći poddiel prvoga diela. C. Skromna obuka i to potreba, korist, dužnost, obća pravila te razdjelba skromne obuke. (Odsjek prvi). Tješenje, i to tješenje u obće, za tim posebna pravila tješenja. (Odsjek drugi). Opominjanje, i to dužnost i pravila opominjanja *a)* obzirom na osobe u časti; *b)* na zavadjene vjernike; *c)* na nesložne supruge. (Odsjek treći). Karanje, i to dužnost i pravila karanja obzirom *a)* na zavodnike; *b)* psovače; *c)* hulitelje vjere; *d)* bezsramnu mladež; *e)* nemarne roditelje. (Odsjek četvrti). Pouka, koju i kako ju imade duhovni pastir davati *a)* neukim; *b)* dvoumećim; *c)* nevjernikom; *d)* praznovjernim; *e)* onim, koji su u krivoj savjesti; *f)* onim, koji kane položiti prisegu; *g)* onim, koji odabiru stališ; *h)* zaručnikom; *i)* primaljam; *j)* nakanivšim mienjati vjeru. (Odsjek peti). Skrb za nevoljnike. Dužnost skrbiti za nevoljnike, i to: *a)* za siromake; *b)* umobolne; *c)* uznike; *d)* odsudjene na smrt; *e)* bolestnike. Zatim: vlastitosti nuždne onomu, komu nadleži duhovna skrb za bolestnike; pravila kod pohadjanja bolestnika; svrha tomu pohadjanju; prvi pohod; obskrba; često pohadjanje bolestnika, te pomoć umirućim, s „dodatkom" o papinskom odrešenju.

8. Toliko „obilje koristne nauke pruža prvi diel; no ne manje drugi, t. j.: „Liturgika ili obredoslovnica", radeći o pojmu i svrhi liturgije i liturgike; utemeljenju katoličkoga bogoslužja; vrsti liturgije; vrelih, poviesti te razdjelbi liturgike. (Glava prva). Obća liturgika. (Odsjek prvi). Crkveno vrieme te njegova razdjelba *a)* u crkvenu godinu; *b)* crkvenu sedmicu. Pod *a)* govor je o korizmenom i kvaternom postu; blagdanih i svetkovinah; predvečerjih (vigiliae) te osminah (octavae): pod *b)* o nedjeljah; ferijah, s razlaganjem o crkvenom koledaru (direktoriju) te njegovu uredjivanju. (Odsjek drugi.) Sveto mjesto. (Članak prvi). Crkva, i to postanak i svrha kršćanskim crkvam; vrsti, gradjenje i vanjsko lice crkava; nutarnje lice starih i današnjih crkava; sakristija i shranište; gradjevni slog crkava; blagoslov temeljnoga kamena crkve; blagoslov i posvetba crkve: obezsvetba (exsecratio) i oskvrna (pollutio) te pomirenje oskvrnjene crkve. (Članak drugi). Bogomoljnice (kapelice, crkvice), i to pojam, vrsti, gradjenje, posvetba i blagoslov bogomoljnica te bogoslužje u njih; žrtvenik, gradjenje, posvetba i obezsvetba žrtvenika; povlašćen žrtvenik (altare privilegiatum); pripadak i nakit; stube i stupovi žrtvenika; propelo i sviećnjaci, stolnjaci i predoltarje; svetohranište; moćišta; slike (i kipovi); table i vanjkuš na žrtveniku. (Članak treći). Groblje, i to nekada i sada. (Odsjek treći). Liturgičke stvari, i to *a)* kruh i vino; *b)* voda i sol; *c)* ulje i svjetlo; *d)* tamjan i pepeo. (Odsjek četvrti). Crkveno ruho, i to pojam, vrsti, tvar, kroj, vanjko lice i blagoslov crkvenoga ruha. (Odsjek peti). Crkveno posudje, i to pojam, vrsti, posvetba, blagoslov, doticanje svetoga posudja. (Odsjek šesti). Liturgičke boje, i to postanak, razvitak i znamenovanje liturgičkih boja, s razlaganjem, kakova treba da bude boja crkvenoga ruha. (Odsjek sedmi). Bogoslužni jezik, i to u obće, rimskoga obreda napose. (Odsjek osmi). Crkvena glasba i piev, i to kratak povjestnički razvitak crkvene glasbe i pieva, s obrazloženjem pučkoga pjevanja i glasbe u crkvi. (Odsjek deveti) Liturgičke osobe, pojam naime i vrsti liturgičkih osoba.

(Glava druga). Posebna liturgika. (Odsjek prvi). Časoslov (Breviarium), i to pojam, razdjelba te povjestnički razvitak časoslova; dužnost moliti časoslov; kojim časoslovom treba da se svaki služi; što se sve iz časoslova ima moliti i po kojem koledaru; kada i kojim se redom imade moliti časoslov; kako se imadu moliti kanonički časovi; uzroci izpričavajući od moljenja časoslova. (Odsjek drugi). Javne pučke pobožnosti, i to *a)* popoldanja služba Božja; *b)* klečanje; *c)* provodi; *d)* križni put. (Konac prvoga svezka).

(Odsjek treći; u drugom svezku.) Sveta misa, i to pojam i utemeljenje; svojstva; vrsti; dielovi i tumačenje; tvar; lik (forma); prikazatelj (minister) sv. mise; misnik treba da imade namjeru; plodovi sv. mise; misnik je dužan misiti sbog reda svećeničkoga i duhovne pastve; duhovni su pastiri dužni misiti za puk; misna nagrada (stipendium missae); zakladne mise; za koga se smije misiti; kada se smije misiti; koliko se puta na dan smije misiti; kako dugo treba da traje sv. misa; pri-

prava za svetu misu i zahvala poslje mise; duševna čistoća misnikova; druga duševna svojstva misnikova; post misnikov i pollutio nocturna, quae foret peccatum mortale; druge tjelesne sposobnosti misnikove; sv. misa ima biti podpuna; ima se neprekidno do kraja služiti; kako se izpravljaju nedostatci u sv. misi; sv. misu treba pazljivo i pobožno služiti; kojim se glasom ima služiti sv. misa; kako se treba držati tielom pod sv. misom; obred, kako se ima služiti tiha sv. misa; zavjetne mise u obće i na pose; mrtvačke mise u obće i njihovi obrazci; kad se smiju služiti mrtvačke mise; obred mrtvačkih misa; Grgurovske mise; koja se misa ima služiti u tudjoj crkvi; mlada misa i tri druge, što ih biskup svakomu na presbyteratu nalaže; koju misu i kakvim obredom ima služiti svećenik, komu je radi kratkoga vida dozvoljeno služiti vanrednu misu; molitve u misi.

(Odsjek četvrti). Sveti sakramenti. Najprije govori pisac u obće o sv. sakramentih, onda u posebnih člancih o svakom pojedinom. Na koncu liturgike u odsjeku petom govor je o sakramentalih. — O svem tom se radi prema svrsi pastoralke dostojnom solidnošću i obširnošću. No da nebi suho nabrajanje, premda vanredno liepih stvari, dosadilo, neću po tanje navadjuti svega, o čem se u rečenih člancih radi.

10. Treći dio radi o crkvenoj „stegi“ u tri glave. (Glava prva). Život duhovnoga pastira; razpravlja se u trinaest paragrafa. — (Glava druga). Obćenje duhovnoga pastira; razprava obuzima opet trinaest paragrafa. (Glava treća). Budnost duhovnoga pastira, s „dodatkom“ o upravi, razdiobi beneficialnih dohodaka i tereta prigodom nasljedstva; o župnom arkivu; župnih maticah te izvadcih iz župnih matica; sve obrazloženo u šest paragrafa. Osim ovoga „dodatka“ imade još drugi „dodatak“, koji je g. pisac, kao što izrikom kaže, uzeo iz Bengera i Kovacha, a sadržaje latinske obrazce za kojekakve molbenice itd., koji će duhovnim pastirom vrlo dobro doći. (Ovaj drugi dodatak nije naznačen u obćem „kazalu“) Pripominjem još i to, da se u drugom svezku nalazi i „abecedno kazalo“ za oba svezka. Ovakovo kazalo prečesto je velika blagodat kod porabe oveće knjige; a uzalud ga čovjek traži u mnogih knjigah. — Tu dakle imademo bez dvojbe liepo „obilje koristne nauke.“

11. Pisac ovoga, kao što je prije rečeno, nije dospio, da do sada točno pročita i drugi svezak; no prvi svezak jest pročitao od početka do kraja, pa o njem želi progovoriti pobliže nekoliko rieči. Molim pako štovanoga čitatelja, da nebude smućen, ako ovdje ondje po svojoj neznatnoj uvidjavnosti i osvjedočenju štogod i prigovorim. Tim bo negubi knjiga svoje velike ciene i vrednosti; kao što negubi ni vinograd svoje, ako se medju stotinom punih trsa plemenita groždja nadje jedan trs ili manje pun ili pun manje plemenita groždja. Istim načinom se tim nečini nikakav uštrb čuvenim crkvenim approbacijam. Jer izmedju šest stupnjeva crkvenih approbacija jedan je samo, kojemu nijedan katolik nesmije niti jota dodati ni oduzeti, kad se naime koje bogoslovno mnienje diže na članak vjere. Dapače duhovne oblasti su uza sve ovakove dozvole, pohvale, i preporuke osvjedočene, da su mnoge stvari u tako providjenih djelih ipak takove, te se mogu usavršiti, preinačiti i popraviti, pa se vesele, kad sinovi crkve, stojeći na crkvenom temelju i noseći u srdcu i jeziku dužnu revenciju i ljubav, nastoje, da se stvari usavršuju. „Crescat igitur“, rieči su sv. Vincencija Lirinskoga, usvojene od koncila Vat. (ses. 3. cp. IV. „de fide et ratione“,) „et multum vehementerque proficiat, tam singulorum quam omnium, tam unius hominis quam totius Ecclesiae, aetatum ac seculorum gradibus intelligentia, scientia, sapientia: sed in suo dumtaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia.“ Naročito pako bit će našemu gospodinu piscu stoput draže, da se tim načinom glede njegova djela postupa, nego da se o njem ili sasma šuti ili pak i ono hvali, što će on rado prvom zgodom i sam usavršiti. U tom smislu piše on „Buduć, da je ovo prvi podpuni hrvatski pastoral, imao sam se u sastavljanju istoga boriti s mnogimi potežkoćami, navlastito što se tiče izraza. S toga molim p. n. gg. čitaoce, da u prosudjivanju ovoga djela imadu na umu, kako je težko krčiti put knjizi na pustom i neobradjenom još polju. Medjutim bit ću svakom zahvalan na iskrenih i umjestnih opazkah“ („Pripomenak“, str. VI. I svez.). Da li će moje primjetbe biti umjestne, kako bih ja želio da budu, o tom neka sudi blagohotni čitalac i primjetaba i knjige, a osobito i g. pisac; da će pak biti iskrene, to, nadam se u Boga, uvidit će svatko.

12. Najprije nešto u obće. Prvo dakle, premda je kod prvoga izdavanja gospodina pisca putila osim shodnosti možebit i neka nužda, da načini dva svezka, nemogši naime svega na jedanput tiskati; ipak bit će i kod budućih izdanja, kojih želimo da mnogo bude, vrlo shodno dieliti materiju u dva svezka, da nebude knjiga u jednom svezku preogromna za ručnu porabu. Nadalje bez dvojbe nemogu ništa imati proti tomu, što g. pisac dieli čitav predmet u tri glavna diela; premda drugi drugčije diele (n. pr. Benger u šest knjiga); no na mjesto da jedan diel „liturgike“ imade u prvom uz „didaktiku“, drugi pak u drugom pred „stegom“, bilo bi, tako se čini, mnogo shodnije smjestiti „didaktiku“ i „disciplinu“ u jedan svezak, „liturgiku“ pak samu u drugi. Tim bi još više, ako se nevaram, jedan svezak gledom na kvantitet bio jednak drugomu; tim bi se osim toga neke stvari, koje nalazimo u „uvodu“, s onimi što su u „disciplini“, mogle u jedno stopiti, čime bi sve bilo nekako preglednije. — Obzirom na „uvod“ usudio bih se reći, da ponešto iznenadjuje sa svojim dieljenjem u paragrafe; pa scienim, da bi i drugi sa mnom željeli, da uvod bude posve drugčije udešen, te većina stvari ondje razpravljanih da se smjesti u knjigu izvan uvoda. U ostalom jako rado priznajem, da je ovo stvar neznatna, pa da će g. pisac za svoj postupak imati raz-

loga i nutarnjih i vanjskih. — Nadalje čini se, da se je pisac odviše, ako smijem reći, osovio proti težkoćam jezičnim, hoću da rečem: g. pisac stare i častne izraze latinske hrvatskimi odviše zamjenjuje. Nemam, razumjeva se, ništa proti tomu, da se latinski izraz historički i etymologički tumači te se na hrvatski prevede; no u knjigi, koja je bogoslovom namienjena, neprestano rabiti mjesto „rubrika" „črljenica", mjesto „stola", „naramenica", mjesto „Prima", „Tertia", „Sesta", „Nona", „Prvi, treći, šesti, deveti čas", mjesto „corporale" „tjelesnik", ili čak mjesto „velum" „veo" itd. itd. to nam se čini neki mali pruritus novitatis. — Još samo jednu obćenitu primjetbu: osobito u didaktici sam se namjerio na neke stvari, gdje je prevelik longum et latum i odviše drobljenja, tako da nemožeš gdje i gdje namah ili i jedva opaziti razliku izmedju nekih razdrobljenih mrvica; usuprot pak u liturgici opazit je u nekih vrlo koristnih stvarih kratkoću preveliku i neka pomanjkanja.

(Dalje će sliediti.)

Dopis.

Iz Okićkoga kotara. Svećenik ima biti osobiti sljedbenik Kristov. Njemu osobito mora biti život Kristov pravi uzor i svimi silami mora nastojati, da se bude životom svojim barem približavao životu Kristovu. Kao takav ljubiti će svećenik, napose dušobrižnik, djecu svojih župljana. Ljubiti će ju time, ako bude nastojao mlado, mekano im srdce oplemenjivati pravom i zdravom naukom, po kojoj će živjeti Bogu na slavu, a sebi na spas.

Mi u Okićkom kotaru tako smo sretni, te možemo radostno reći, da imademo u sredini svojoj brata, koj se medju nami ostalimi ljubavlju prama mladeži osobito odlikuje. Taj po Isusu brat jest velečastni gospodin *Stjepan Miladin*, župnik sv. Leonarda u Kotarih. Taj revni i strpljivi dušobrižnik bavi se dvanaest već godina podučavanjem mladeži svoje župe u vjeronauku, čitanju, pisanju, računanju itd.

Al zato imade i primjerenu nagradu, reći će koj od častne braće naše. Čujte kakvu! Devet godina je podučavao mladež kao učitelj naroda, da se za to na višjem mjestu nije znalo i da on niti pare tražio nije za svoju požrtvovnost, trud i muku. Devete tekar godine saznalo se na višjem mjestu, kako je brat Miladin ne samo župnik nego i učitelj. Devete godine saznalo se, da u njegovu životu živi svećenik onoga vieka, kad školâ nije bilo, kad je biskup ili župnik bio zajedno i učitelj. Devete su dakle godine saznalo, da on sabire oko sebe djecu, koja će si oplemeniti naukom um i srdce, te postati krjepostni kršćani, valjani gospodari. Kad se to nakon devetgodišnjeg rada njegova doznalo, dobio je od visoke vlade — netražeći on ništa — za svih prošlih devet godina nagradu od sto forinta. Od devete godine svoga podučavanja pak do danas dobiva od visoke vlade godimice nagradu od sto forinta; a od roditelja, koji šalju djecu na nauku, nešto malo drva, da se kuri ona soba, u kojoj se podučava.

A kol'ko djece podučava? Do ove godine podučavao ih je godimice do četrdeset, što dječaka što djevojčica. A napredak? Najbolji odgovor može dati poglaviti žup. školski nadzornik, koji se ljetos veoma pohvalno izrazio ob uspjehu i napredku štono ga opazio u Kotarih. To isto može posvjedočiti — osim občinskog poglavarstva — i kr. kotarski predstojnik Janko pl. Labaš, koj je na školskom izpitu to sve vidio.

U svem su djeca dobrano izvježbana, ali vjeronauk i čitanje, da ne može bolje. Koj toga možda ne vjeruje, neke udostoji dokoracati u romantično mjesto „Kotari", neka stupi u župni dvor — koj je nekad bio samostan — i ugledati će ozbiljnog ali milog i prijaznog gospodina, kako s radošću i ljubavlju podučava djecu, a ona ga pozorno slušaju. A kad čuješ kako glasno i jasno te odrešito odgovaraju na stavljena im pitanja, osvjedočiti ćeš se, da istim rekoh. Pamet ti se zanese u prošle vjekove, te mniješ: „Samostanac podučava ove mlade, koji će za nekoliko godina razkriliti svoja krila širom biela svieta, da navieste svetu istinu u krajevih, kamo ona jošte doprla nije."

Kad smo već to napomenuli zašto ne bismo jošte koju rekli o njemu kao o župniku. Kad pogledjemo crkvu iz nutra čistu, kad vidimo kako je izvana liepo uredjena, da je toranj na novo limom pokrit, novo crkveno predvorje ukusno uredjeno; tada moramo tvrditi, da se kao župnik za svoju crkvu osobito zauzimlje. Kad uz to u podvečerje čuješ, kako u onom samotnom, al romantičnom mjestu, milo zvoni veliko zvono — kojeg prije deset godina nije bilo, već njegovim marom dobiveno — da pozdravlja dobru Gospu našu; tada ti srdce poćuti nešto mila, nešto uzvišena komu imena neznaš, suza ti se pomoli na oku, a duša će ti odaslati tihu molitvicu u visoke svete dvere, da Gospodin Bog u zdravlju mnogo godina uzdrži onoga, koji je sve to radom i prošnjami urediti mogao.

Napomenuti nam je jošte, da se je oprezni gospodin pobrinuo, te je dobio od visoke vlade i gromovod na crkvu i župni stan. Čemu spominjati gromovode? Jer je u tu crkvu i župni stan, nekad samostan, višeputa udario grom, a pred koju stotinu godinu uništio svu knjižnicu. Osim toga za nekoliko samostanaca iz sv. Leonarda čita se: „a fulgure raptus." — Za carice Marije Terezije nije smjela kuhinja biti u župnom stanu, nego malo podalje od istoga. Zato u župnih dvorovih, podignutih u ono doba, nevidimo kuhnje u stanu nego malo podalje u dvorištu. Ta naredba bila u tu svrhu, kako znamo, da se ne može tako lasno poroditi vatra, koja bi naravski uz drugu veliku štetu i uništila župne knjige. Kako je to oprezna naredba bila, tako bi vrlo razborito bilo kad bi sada župni stan i crkva upravo morala gromovodom providjena biti. Radje nešta platiti za gro-

movode, nego li gromom uništenu bud crkvu bud stan na novo graditi.

Moramo dakle priznati, da je g. Miladin vrlo zaslužan po cielu župu svoju.

To smo si smatrali dužnošću, da se i izvan našeg kotara sazna, da je jošte i danas svećenik prvi, koj odašilje luč prosvjete u bieli sviet. Ugledali se u njegov primjer mnogi župnici, koji ne imadu škole u svojoj župi, pak će ih veseliti kad budu vidili napredak u svojoj župi.

Završujemo ovo nekoliko redaka željom tom, da Gospodin Bog blagoslovio i nadalje rad veleč. g. župnika u kotarih na radost njegovih župljana, na radost svijuh nas sukotarčana kao i na radost ostale u Isusu braće!

— m —.

Viestnik.

Zagreb. Promjene u nadbiskupiji: Premješteni su gg. kapelani: Luka Turčić iz Krap. Toplica u Prelošćicu; Tošo Kraljević iz Lipovljana u Podgorač; Stanko Hitrec iz Dubrave u Lipovljane.

— Darovi za jubilejsku misu sv. Otca. G. prof. Staré na realci zagrebačkoj sabrao 10 for.; p. n. gg. Antun Rušnov 15 for., Slavoljub Jakčin 5 for., Gustav Koritić 2 for., župnik Franjo Košcec 2 for., po 10 for. Košćec Mijo i Pliverić Ivan; po 5 for. Franjo Kostanjevac, Ivan Tkalčić, Ignjat Canjuga, Stj. Rihtarić, Antun Starec, Franjo Vojaković i Josip Pažur; Dr. Matina 3 for.; Stjep. Niemčić u Jaski sabrao 2 for. 50 nč.; Dominik Premuš 2 for.; Angjelina Perić 2 for.; Stjepan Turzan župnik u Nevincu poslao u ime svoje i svojih župljana 7 for. 94 novč.

— Glas za slobodu sv. otca u delegacijama. Očito je, da se po svem svietu sve više dižu glasovi katoličkih naroda, da traže slobodu za svoga otca, sužnja Vatikanskoga. Katolička je sviest prodrla na javu nedavno i na uzvišenom mjestu u našoj monarkiji, u obie delegacije. U ugarskoj je delegaciji rekao krasno slovo za slobodu sv. otca Velikovaradinski biskup Schlauch, a našao je povod u samom izvještaju delegacijonoga odbora, u kojem su se isticale „obćenite i duboke simpatije ugarskih naroda za Italiju." Da ove simpatije, makako su istinite i iskrene, ipak ne sižu dotle, da bi u njima izčezavalo rimsko pitanje, dokazao je biskup Schlauch, a potvrdila biskupov krasan govor skupština katolika u Budimpešti. U izvještaju Austrijske delegacije nije bilo ovakva povoda, al je ipak opat Hauswirth prihvatio liepu priliku, da nadoveže na one rieči, kojima se ističe „politika mira" pak da podigne glas za slobodu i nezavisnost „kneza mira" i najvećega zatočnika njegova, rimskoga papu. Kako pak je i ovaj govornik pravo uradio, što je podigao u ime katolika glas svoj za slobodu sv. Otca, dokazao je odmah iza njega ljevičar Dr. Demel. Liberalisam na ime ne može hjeti, da otac svih kršćana bude slobodan, pak su ovako katolici opet dobili dokaz o „prijateljstvu" liberalisma.

Ugarska. Jubilej sv. Otca. Prošle nedjelje sastali se katolici Ugarske u dvorani nove viećnice u Budimpešti, da dadu oduška djetinskomu čuvstvu svoga katoličkog srca, koje goje za sv. otca Leona XIII. Bila je ovo, kako javljaju novine, imposantna svečana izjava! Sastale se tisuće vjernika obojega spola, svakoga staleža; a oduševljenje je bilo toliko, koliko se je jedva razvilo kod druge koje crkvene, političke ili socijalne prilike.

Izvještaj je predsjednika preuzvišenoga gosp. grofa Aleksandra Karolyi-a, bio jamačno radostan. Darovi za sv. otca priticali su obilno i u priedmetih i u novcu; sakupilo se na stotine tisuća podpisa za poklonstvenu adresu; do 5000 hodočastnika polazi u Rim, da se pod vodstvom kardinala primasa u ime svih katolika ugarske pokloni sv. Otcu, a još će jedna povorka krenuti k Božiću.

Glavna je svrha ove skupštine bila, da primi adresu, koju je sastavio sam kardinal-primas, Simor. Adresa je klasična apologija papinstva, a katolici su je prihvatili tolikim oduševljenjem, da se je očito vidjelo, kako je ništetno mnienje liberalaca, koji misle, da su katolici Ugarske ravnodušni za udes pape, da im je malo do slobode sv. Otca, a više do političkog prijateljstva s Talijanskom.

Oduševljenje skupštine još se je povećalo, kad je grof Ferdinand Zichy zahvaljivao kardinalu primasu za sastavak adrese, i osobito kad je naglašivao, kako i katolici Ugarske žele i traže zajedno s tolikimi milijuni katolika drugih zemalja i naroda, da njihova crkvena glava bude slobodna i neovisna.

Katolici su Ugarske dostojno učinili svoju dužnost, dostojno su izkazali svoj pijetet spram sv. otca — hoćemo li i za njima zaostati?

— (Ugarske gospoje kod nuncija.) U četvrtak 17. o. mj. primio je preuzv. g papin nuncij, nadbiskup Galimberti groficu Mariju Szapary, groficu Christinu Wenkheim, predsjednicu odbora ug. gospoja za proslavu jubileja svećeničtva papinoga, i markgroficu Pallavicini, koja je zamienila groficu L. Cziraky, predsjednicu odbora za Budimpeštu. Gospoje predadoše dar za papu: 61.000 franaka u prekrasno izradjenoj kutiji. Darovi, koje već poslaše u 17 sanduka u Rim, vriede preko 4000 for. Spomenute velikašice, odputiše se odavle u Ostrogon kardinalu-primasu, da mu predadu bon (potvrdnicu) nuncijev, koj će primas predati u Rimu papi.

Rim. (Držanje vlade napram hodočastnikom.) Dne 13. ov. mj. dodje opet iz Loreta u Rim jedan odiel francezkih hodočastnika, njih 250 do 300 na broju. Polazeć iz kolodvora budu insultirani i oni sami, a mnogo

toga bačeno je i na papu; nu doskora učini redarstvo mir, zatvoriv devet najgorljivijih vikača, za koje kažu da su sve sami slagari. Priznati se mora, da je redarstvo sasvim korektno postupalo, što se o viših oblastih ne možeš kazati, a pogotovo ne o ministarstvu. Ovo na ime dopušta, da listovi dnevice papu pogrdjuju, a hodočastnike neprijatelji Italije proglašuju. Od kako pako Crispi vlada, natječu se vladini listovi u tom pogrdjivanju, a „Riforma“ specialni organ ministra predsjednika, im kaže put. Onda nije čudo, ako puk, koga ovako postepeno podražuju protiv pape i pravih katolika, po javnih mjestih i ulicah viče i buči onako, kako to žele plaćenici ministarstva. Jedva je ovaj odjel hodočastnika prešao talijanske granice, već je štampa počela pučanstvo podraživati. Kad čitatelji, osobito niži slojevi, vide, kako novinari slobodno dnevice papu insultiraju i hodočastnike pogrdjuju, moraju si misliti, da niti njim nije zabranjeno glasno reći, vikati ono, što su ovi napisali. I tako Crispijeva vlada nastoji, da se izpuni želja kralja Humberta: neka bi hodočastnike u Rimu susretalo „s poštovanjem i gostoljubivo.“ Crispi se od vajkada nastojao iztaknuti se, a kao dosljedan čovjek traži on i sada kao ministar predsjednik počasti, na koje nijedan od njegovih predšastnika ni pomislio nije. Čini se, da je njemu do toga, da kralja, lutku, sasvim na stranu potisne. Zato se i radikalci od dana do dana sve više dižu Tako je zaključilo občinsko poglavarstvo ligurskoga grada Chiavari da podigne spomenik Mazziniju, najvećemu neprijatelju kraljevstva, koji je cieli svoj viek snovao o umorstvih kraljeva, pa je zato bio u Italiji i na smrt odsudjen. Najljepše je to, što se taj spomenik ima podići na trgu, koj nosi ime kralja Karla Alberta, djeda Humbertova. (Vatlnd)

(Biskup Andrija Räss.) Dne 17. o. mj. umro je biskup Andrija Räss, senior episkopata njemačkoga u 94. godini života svoga. Pokojnik, sin seljačkih roditelja, rodio se 6. travnja 1794. u Siegolsheimu u Elsasu. Pošto je strahovlada francezke revolucije zabranila pod kaznu smrti dieliti sakramente, pokrstio je svećenik diete potajno a pobožna ga majka podučavala u prvoj molitvi. Kada su nastala mirnija vremena, dječak, primiv prvu poduku od prijatelja svećenika, podje na gimnasiju u Schlettstadt kasnije u Nancy. Svršiv nauke gimnasijske, podje u sjemenište u Mogué, da sluša filosofiju i teologiju. Godine 1816. primiv svećeničke redove, osta kao učitelj na omiljelom zavodu i ustroji sa svojim prijateljem Weissom, poslije biskupom Speierskim, časopis „der Katholik“ koji još sad uživa velik ugled; a ujedno sa Weissom obradjivaše legende od Albana Butlera. Godine 1848. bude imenovan koadjutorom biskupa u Strassburgu, a 2 godine kasnije biskupom, te kao domaće diete, bude od svih biskupljana radostno pozdravljen. Sve nade je izpunio, ustrojio je mnogo kolegija, dječačkih sjemeništa, kongregacija i novih župa. Veliku obzirnost i uvidjavnost pokazao je biskup za čestih promjena vlade u Francezkoj tako, da je držeći se strogo crkvenih principa svaki osbiljni konflikat izbjegao. Za vrieme obsade Štrassburga god. 1870., u kojoj je starac biskup skoro zaglavio, jer je pala u njegov stan granata, nastojao je on ublažiti strahote i nevolje rata. Biskup Räss priznavao je otvoreno nove odnošaje, a uzrujane duhove mirio. Bio je izabran u državni njemački sabor, ali se je skoro na mandatu zahvalio. Godine 1883. shrvan radom i godinami izmoli si od sv. za pomoćnika Stumpfa, dosadanjeg generalnog vikara. Duh mu sv,ež nije ni sada mirovao, već je sveudilj radio na svojem velikom djelu „Die Convertiten seit der Reformation.“ Nije starac dao, da bi drugi ma samo korekturu obavljao. Zadnje mu vrieme sve više malaksale sile, te on preminu 17. o. mj. po podne.

Javne zahvale.

Uzoriti gospodin stožernik i nadbiskup Josip Mihalović izvolio je za prelievanje pukloga velikoga zvona župne crkve u Lasinji milostivo podieliti podporu od 60 for., a na ovoj velедušnoj podpori što vruće zahvaljuje se

U Lasinji, 20. studenoga 1887.

Pastir i stado.

Vrlo štovana Ana udova pl. Martinković, poznata dobročiniteljica župne crkve svetojanske, i ove je godine opet širje otvorila darežljivu svoju desnicu, da učini plemenito i hvale vriedno djelo. Dočim je na ime prije nekoliko tjedana uručila podpisanomu 25 for. za nabaviti se imajuće crkv. orgulje; počasti ona na sám dan Svih Sveti, kao na svoj rodjendan, župnu crkvu svetojansku riedkim darom od 6 velikih od mjedi salivenih prekrasnih svieénjaka, koji u tvornici A. Samasse u Ljubljani stoje 180 for. A da bude dar podpuniji nakiti jih sa debelimi skupocjenimi voštenicami.

Podpisani župnik ne može, a da se cienjenoj dobročiniteljici, kojoj Bog udielio dug i zadovoljan život, u ime svoje i u ime svojih župljana, što srdačnije ne zahvali.

Ujedno se tom prigodom podpisani župnik zahvaljuje cienjenim gospodjicam Marti Višošević u Jeti Sunko pak Zlatici Korač, koje su glavni žrtvenik župne crkve uriesile vrlo liepimi ručnimi radnjami. Od župnika i župljana neka jim je ovdje izražena hvala, a od Boga bila jim plaća!

U Sv. Jani 17. studenoga 1887.

Josip Kovačić,
župnik.

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 48. U Zagrebu, 1. prosinca 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Papina poslanica o jubileju.*)

Papa Leo XIII.

Svim vjernikom Kristovim, koji budu čitali sliedeću poslanicu, pozdrav i apostolski blagoslov.

Za to, što ćemo Mi prvog dana buduće godine božjom pomoću proslaviti svečanost Našeg svećeničkoga jubileja, jednim srcem i jednom dušom kliču od veselja svi narodi cieloga svieta i svi striliši ljudskoga družtva, te Nam u tom težkom vremenu, u kojem smo božjom voljom postavljeni na uzvišenu stolicu sv. Petra, pružaju divne i svečane dokaze svoje vjernosti i ljubavi, štovanja i zahvalnosti. Sve to zaista dugujemo Bogu, koji Nas tješi u Našoj tuzi, te Njega bez prestanka molimo, da milostivo blagoslovi sve kršćanske narode i da im podieli odavna željeni mir i slogu.

Ganuti ovimi iskrenimi dokazi privrženosti i prave pobožnosti i uslišavši molbe predane Nam u tu svrhu, da se svi sinovi okoriste svečanošću svoga Otca, te da što lasnije zadobe vječno blaženstvo, odlučismo otvoriti crkveno blago, koje Nam je Bog povjerio da ga dielimo. Stoga Mi, oslanjajući se na milosrdje svemogućega Boga i na vlast svetih Apostola Petra i Pavla, svim i svakomu od kršćana obojega spola, koji budu hodočastili u Rim prigodom Našeg svećeničkoga jubileja, da u ime svojih naroda javno i otvoreno izraze ljubav i štovanje, i da izkažu dužnu čast i poslušnost vrhovnoj vlasti, Nam od Boga danoj, isto tako svim i svakomu od kršćana obojega spola, koji budu duhom i srcem sliedili i pratili rečena hodočašća u Rim, isto tako svim i svakomu od onih, koji ma kojim načinom doprinesu dobromu i sretnomu uspjehu ovih pobožnih hodočašća, ako budu pred samim danom Našeg svećeničkoga jubileja, t. j. pred prvim danom budućega siečnja, obavili novenu, moleći treći dio svete krunice, i ako budu opetovali istu novenu tečajem vremena, odredjena za audiencije ovih pobožnih hodočastnika, te ako se budu napravo pokajali, izpovjedili i pričestili, za tim pohodili svoju župnu ili ma koju drugu crkvu ili javnu bogomoljnicu, pak se ondje pobožno molili Gospodinu za slogu kršćanskih vladara, za izkop krivovjerstva, za obraćenje griešnika i za uzvišenje svete matere crkve, toli na sam dan spomenute Naše svečanosti, koli na blagdan, koji bude neposredno sliedio za novenom, opetovanom od svakoga po volji tečajem gore odredjenoga vremena, podjeljujemo obilat oprost i odpust svih grieha. Na dalje svim i svakomu od onih, koji budu bar skrušena srca obavili gore spomenute novene, ma u kojem danu oni to izvršili, podjeljujemo običajnim crkvenim načinom nepodpun oprost od tristo dana. Dopuštamo pako, da se ti svi i pojedini oprosti, odriešbe grieha i odpusti kazna mogu namjeniti dušam u čistilištu; ali hoćemo, da budu podieljeni samo za ovu godinu. Ne gledeć na ništa protivna, želimo napokon, da se pisanim pa i tiskanim prepisom ove poslanice, koji budu vjerodostojno podpisani i providjeni pečatom crkvenoga dostojanstvenika, jednako vjeruje kao i ovoj samoj, kad bi se na ogled ponudila ili pokazala.

Dano u Rimu kod sv. Petra, pod ribarskim prstenom, dne 1. listopada 1887. desete godine Našega pontificata.

(L. † S.)

M. Card. *Ledochowski.*

---

*) Budući da još nismo dobili latinskog izvornika te poslanice, stoga ju ovdje donosimo na temelju talijanskog i njemačkog prievoda.

Joahim Pecci — Leon XIII.

Uvod.

Sve zemlje nada izmakla je na ladju.
Mudr. 14. 6.

Dugo, ti božji pasu, kako si liepa, kad nam se prijazno pomoliš iza pljuskavice na bližnjih brdašcih i raznoliko odsievaš u svjetlo-rumenom suncu! Sve ti se veseli i radostno te pozdravlja: cvieće i trava poklanjaju ti biserne kaplje, u kojih se čarobno odsjajuješ; ptice, koje su se sakrile ljutomu vihru, slave te milim pojom. I ljudi se raduju: nedužno diete posiže za tobom bielom ručicom, želi te imati. jer si tako liepa; slikaru ti daješ uzorke za boje; prijatelj naravi divi se tebi; vjernik se radostno i zaufano na te obazire, jer na vieke navješćaš milosrdje božje i znak si saveza medju Bogom i ljudima. po kom nikada više neće doći potop i poplaviti zemlje! -- Sjećaš me božje dobrote, zlatna dugo. a spomen si ljudske opačine, poradi koje je Bog kaznio ljude potopom, jer si se po potopu ukazala svietu. Kada je na ime vidio Bog — čitamo u sv. pismu — da se opačina ljudi sve većma pomnaža, ter su samo o zlu mislili, razljuti se i reče: Iztriebit ću ljude sa zemlje! Nu usried ovih bezbožnika življaše još jedan pravednik, Noa. Ovoga je Bog pomilovao i kazao mu: Izteši si arku, i omaži ju s vana i s nutra smolom. . . I razliše se sva vrela jazova i otvoriše mješine nebeske, ter udari kiša na zemlju cielih četrdeset dana i četrdeset noći. . . Tada pogiboše svi stvorovi na zemlji, počam od ljudi do životinje, od ptica u zraku do crva u prahu. Samo se Noa spasi i što je bilo s njim u arki.

Zaista: Sve zemlje nada izmakla je na ladju! — I zemlja se nije nadala uzalud: Noa postao je ocem novomu, boljemu svietu, i duga mu bude zalog, da u valovih neće više izginuti čovječji rod: „Luk, što sam ga postavio medju oblake, neka bude znak ovoga saveza moga“ . . . govori Gospodin i njegova rieč trajat će do vieka!

Pozdravljam te zato, krasna dugo, čini mi se, da si ti božji priestol, sa kojega rosi Bog na zemlju svoje očinsko milosrdje!

Ipak mi se žalošću napunja srce, kada se divim toj krasoti. Savez mi na ime pokazuje duga medju Bogom i ljudima; Bog je ostao vjeran svomu obećanju, jer duga se često prikazuje, a čovjek, čovjek je zaboravio na zahvalnost, zaboravio na rieč, koju je obrekao Bogu, pa traži bez Boga i protiv Boga sreću svoju I danas se može tužiti Bog, da su misli i srca ljudi veoma skvarena, a duga nam veli, da potopa već ne bude, koji bi uništio sve živo! Pa ga i ne treba; žalostno je, ali istinito: Čovječji rod stavio si sam nož na srce, sam se umara, sam se strovaljuje u bezdno nesreće, sam se utaplja u moru bezbožnosti, jer je napustio Boga, vrelo žive vode. Takodjer dandanas razdrte su sve ograde, kano što njekada za obćega potopa: sloboda na sve strane! Nema medja nigdje, sve je slobodno. Slobodna je zloba, kojoj često služi i umjetnost i javni život! . . . Bezdna se otvaraju; najšire zieva bezdno, koje luči ljude od Boga; po tom dolaze bezdna medju braćom, medju siromasi i bogatimi, medju narodi i državami, medju članovi jednoga ter istoga naroda. Ljubežljivost proganjaju, pravici su oči zavezali. a sviet natapa se nevjerom i razuzdanošću, posta uzburkano more, kojim vladaju vjetrovi. . .

Eto čuda! Kano što je za obćega potopa zaplovila vodami Noina ladja, na koju je izmakla nada svega svieta, tako i sada, kada se sviet utaplja u bezbožnosti, plovi nad silnimi valovi ladja sv. Petra — crkva Kristova, kojom mudro ravna kormilar · rimski papa! Sviet, sluteć blizu pogibao. opet se češće obazire na tu ladju i vapi kormilaru za pomoć! I sada smijemo reći: Sve zemlje nada izmakla je na ladju.

U ovih nesigurnih dnevih upravlja tom ladjom mudro i obzirno sv. Otac — Leon XIII. Svakako mora biti taj muž, reći će mnogi, mladenačkih ljeta, da može odoljevati svojimi duševnimi i tjelesnimi moći silnim zaprjekam. koje se opiru ladji. Ali bi se prevario, tko bi tako sudio. Kormilar je naš siedi starac od 77 godina, tielom dosta slab, nu duhom jak i mlad; zato se je nadati, da će podpuno zdrav i svjež dočekati zlatnu svoju misu. Riedko je zlato i dragocjeno, ali još je rjedja i dragocjenija zlatna misa, ter su presretni oni. koji se nje dočekaju zdravi i svježi. Izmedju tih riedkih i sretnih jest Leon XIII. — zlatomisnik. Zato se sav katolički sviet pripravlja, da o zlatnoj misi počasti svojega oca. Niti pobožni i rimskoj stolici odani Hrvati neće zaostati za drugimi narodi; po svojih skromnih silah doprinieti će i oni k toj svečanosti. U to ime neka služi i ovaj životopis o slavno vladajućem Leonu XIII.

I.

Iz mladih dana.

U njekadanjoj papinskoj državi na jugu vječnoga grada, Rima, skucalo se mjestance Carpineto, brojeći nješto preko 4000 stanovnika.

U Carpinetu baš slovi drevna obitelj Peccijeva sa svoga bogatstva i osobite naklonosti prama siromahom. Ta je obitelj cielomu svietu darovala dne 2 ožujka 1810. Vincentija Joahima Peccija — sadanjega slavnoga papu Leona XIII.

4. ožujka bijaše mali Vincentije kršćen u crkvici sv. Nikole. Krstio ga Mihael Catoni, kanonik iz Anagnia. Kum mu bijaše Joahim Tosi, biskup iz Anagnia, koga pri krstu zastupaše kanonik Hiacint Carosi; kuma mu bijaše Kandida Pecci-Caldarozzi. Imena Vincentije i Alojzij nadjenu mu njegova mati; ime Joahim dobi po svom krstnom kumu, Mihael pako po kanoniku, koji ga je krstio. Otac mu bijaše Ludovik Pecci, a mati Ana, rodjena Prosperi.

Vincentije imadjaše četiri brata i dvie sestre. Najstariji Karol, rodjen 25. studenoga 1793.; Ana Marija, rodjena 25. svibnja 1798.; Katarina, rodjena 4. studenoga 1800.; Ivan, rodjen 26. listopada 1802.; Josip, kasniji kardinal, rodjen 15. rujna 1807.; najmladji, Ferdinando, rodjen 7. siečnja 1816., koji umrje kano bogoslov u Rimu.

Za naš vjekopis zanimiv je grb obitelji Peccijeve:

Usried bielih liera uzrastao čempres; iz čempresa vinula se k nebu svjetla zviezda, podugačka i žarolika, kano davna navjestnica poznim potomkom, da će iz obitelji Peccijeve izaći muž svjetla uma, naš Joahim, koji poput nebesne luči razsvjetljuje i ogrieva vasioni sviet.

Roditelji Joahimovi, imućni i pobožni, nastojahu svimi silami, da svoju djecu dobro uzgoje. Otac, državni činovnik, bijaše ozbiljan muž: majka mila i nježna: oboje se pako sastajalo u pregnuću, kako bi u mlada srca svoje djece usadili sjeme pobožnoga žića. Uz ovakav uzgoj nije čudo, da se je naš Joahim, bivši još nedorasao dječak, toplom i usrdnom molitvom znao u domaćoj kapeli oglasiti Višnjemu i Majci božjoj.

Burna, baš ratna vremena vladahu jugozapadnim dielom Evrope, kadno Joahim ugleda svjetlo božje. — Valovi, koje je uzburkao Napoleon I., poplaviše i naše krajeve, nu snažnu njegovu i okrutnu ruku osjetila je ponajviše Italija, naročito papinska država. Pio VII. morade u progonstvo. Medjutim je slavodobitni Napoleon dovršio svoje slavje. — U debelom sniegu hladne Rusije izgubi on svoju slavu, svoje hrabre vojnike, svjetlo oružje, izgubi on sve: svoju prošlost i budućnost. Prognani papa unidje — slavljen — 24. svibnja 1814. u Rim.

Ratna vremena nose i ostavljaju materijalnu i moralnu štetu. Stoga molimo: Vojske, rieši nas o Gospode!

Usljed rata otimalo je sve više i više medju stanovnici malh siromaštvo, a razbojnici se tako množili. da su, ako ne upravo gospodovali, a ono barem strahovali čitavu Italiju. Ove je nesreće osjetila živo i obitelj Peccijeva. Ona je na ime u obilnoj mjeri darivala siromahe, ma da su joj razbojnici na drugoj strani otimali imovinu. Na našega Joahima djelovaše po roditeljih mu izvršivano djelo milosrdja spasonosno; užasom pako protrnut slušaše pripoviesti o „strašnih banditih.“

Uz ovakve prilike ne bijaše mu za dugo ostati kod kuće. Navršiv jedva 8. godinu, dade se jur u sviet na nauke. Mladića stvorio je Bog za čitav — veli Slomšek — sviet, želeći ga posvud imati, bud svojim svećenikom, bud vojnikom. Koji se je kadar raztužiti, što ga na pozdrav Gospi zove zvuk nepoznata zvona, guba je bez vriednosti. Neka te Bog pošalje na kraj svieta, kako je svoje apoštole poslao, podji, jer će te Njegov angjeo sretno privesti k cilju, koji ti je namienio. Tako mišljahu i Joahimovi roditelji, pa ga poslaše zajedno s bratom u Viterbo k Isusovcem na nauke.

(Dalje će sliediti.)

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Dalje.)

13. U pojedinosti bih ovo želio iztaknuti. Na str. 1. medju ostalim tumači pisac pojedine česti definicije „pastirskoga bogoslovja“, pa kaže, da se zato zove „duhovna pastva, jer se proteže na duh, kao pamet, volju, čuvstva.“ Ocjenitelj scieni, da imade pravo, kad misli, te će pisac u budućem izdanju praegnantnije opisati „duhovnu pastvu.“ Ovo je naime rečeno ne samo obćenito, ide bo medju ostalim i na lih naravnu paedagogiju i ethiku, nego je i sterilno. „Duhovnost“ bo ovdje imade najshodnije onaj specifični smisao, kako nam ga tom rieči Božja objava podaje, kadno n. pr. dieli čovjeka pneumatika (duhovnoga), od psychika, (animalnoga, duševnoga, naravnoga. V. I. Cor. 2, 14. 15.) Crkvena pastva imade učiniti ljude „duhovnimi“ dušom i tielom, (sr. „corpus spirituale“ u 1. Cor. 15, 44.) posvetiti jedno i drugo, njegovati vrhunaravni život u čitavom čovjeku, pripraviti te dostojnom učiniti dušu i tielo vječne vrhunaravne nagrade kod Boga i u Bogu: za to se jako shodno zove „duhovna“ ne toliko zato, jer da se samo „na duh, pamet“ (mens, intellectus, memoria) „volju, čuvstva proteže.“ — Str. 5. govori se, kako je duhovni pastir u velikoj pogibelji; no neke su stvari rečene ponešto neoprezno, i to zadnja

izreka pred 1. nadalje stvari u 3. i ono „dug čas" pod 5; pa se namah može odgovoriti: svemu tomu si je sam, svojom slobodnom voljom kriv. — Str. 6. „O kako se lahko može i on spasiti"; da je rečeno: „a kolika li ga čeka slava, ako svoje dužnosti vrši", bilo bi morda jako dobro; ovako se pak donekle stavlja g. pisac u sukob sa izjavami svetih otaca n. pr. sv. Ivana Zlat. sv. Augustina, a i sa samim sobom na drugih mjestih. — Medju „duševna svojstva, zahtievana u duhovnoga pastira, broji pisac „prisebnost duha, da može smjesta odgovoriti na svako pitanje, snaći se u svakoj neprilici"; (str. 11) ono „smjesta na svako pitanje" bit će pretjerano. — Ono: „Pokazao je to primjerom svojim Isus, koji se je sam 40 dana u pustinji postom i molitvom za tu težku službu (duh. pastvu) pripravljao" (str. 12) rečeno je neoprezno; evangjelje kaže: „ut tentaretur a diabolo"; da li je bilo i drugih razloga, slobodno je misliti, no da se je Spasitelj „molitvom i postom pripravljao" poput drugih ljudi, to nesačinjava podpuno zdrave česti analogiae fidei. Različita je stvar od toga: da je tim dao nam pouku: „ut doceret post carnem edominatam oportere alios ad praedicationis officium transire." (S. Th. 3. p. qu. 41. a. 3. ad 1.) — Nesvidja mi se nadalje ona suhoća u „poviesti pastirskoga bogoslovja" u „drugoj dobi od X. vieka do sabora tridentskoga"; isto tako ne ona ponešto preobilna pohvala „dobe četvrte;" (str. 24. 25.) ili barem nije dosta notovan josefinisam kod velikoga diela pisaca od polovice 18. vieka do 19. vieka. — Ona fleksija nije gladka: „do rječitosti su mnogo držali sveti otci, pa i isti poganski govornici"; (str. 34.) kod ovih dašto neiznenadjuje. U ostalom nesvidja mi se ni rieč „rječitost"; pa mislim, da je smisao rieči „verbositas", a ne „eloquentia." Po mojem mnienju bilo bi bolje „govorničtvo." Nego nesjećam se, da sam igdje u knjizi našao definiciji „rječitosti." — „Isus, Sin Božji propoviedanjem je utemeljio crkvu svoju na zemlji"; (str. 37) nije rečeno adaequatno ni posve točno.— U „poviesti propovjedničtva" (str. 37 ss.) namjerio sam se na ovu onu sitnicu, koja bi mogla biti jasnija, kao n. pr. da je sveti Grgur Nyssenski držao panegirički govor na pogrebu svete Pulcherije (str. 3). — Što dalje sliedi o obćoj homiletici, veoma je liepo. Na ono ipak: „tko bijahu apoštoli? apoštoli bijahu ljudi i t. d." (str. 58) bi strog logik ili metafisik odgovorio: „Petar, Pavao itd." — „Cicero poganin kaže, da je bolje hiljadu puta umrieti, nego u najmanjem Boga uvriediti, a mi kršćani nečuvamo se nit najvećih grieha." (str. 56), željeti bi bilo, da je Ciceronovo vrelo navedeno. U ostalom ne samo, da je i ovaj „poganin" mnogo toga rekao, čega nije činio, nego i njegov pojam o uvredi Boga bio je pružan. Meni se čini, da se ovakim načinom ponizivanja kršćanskoga naroda a glorifikacije pogana ipak ništa solidna nepostizava, kao što su i razlozi glorifikacijam samo obsjene na koje, posudjući ih od exaggerantâ, g. pisac nepazi svagdje sasvim dosta. — Ono, što je (str. 71 ss.) rečeno o čuvstvih i volji, nije me zadovoljilo; neluče se medju ostalim dosta ni čuvstva niža („actus appetitus sensibilis") i viša, „actus voluntatis rationalis." — Str. 76. §. 55. „Sredstva gibanja volje" i §. 56. „Razlozi gibanja volje" tako su jedan drugomu blizu, da ih razstavak čini nejasnimi. — Ono str. 79. „Čovjek nesastoji samo od duše nego i od tiela, pa se za to nemože od njega zahtievati, da uviek radi samo iz čiste ljubavi prema Bogu bez obzira na korist"; nije rečeno skroz točno: i svetci bo na nebesih imat će tielo pa će ipak uviek „čisto" ljubiti Boga; a imat će takodjer od svoje čiste ljubavi veliku korist. Tu „tielo", i „bez tiela" jedva što odlučuje. — Onakve stvari: „Kakvim slogom morao je Isus besjediti, kad je narod na tisuće za njim u pustinju išao, da ga sluša", rečene u tu svrhu, da se dokaže važnost homiletičkoga sloga, moramo dakako uzeti cum grano salis, htjela gospoda učitelji besjedničtva nehtjela, kad znamo, da je više ljude vuklo k Spasitelju drugo koješta, nego baš homiletički slog. — Str. 98. u predzadnjem redku „u nj (pakao)" nije theologice exacte: „in Deum credimus" non „in gehennam." — Ono (str. 112 § 73. 1.) da je „patetično izgovaranje u crkvenom govorničtvu tada, „kad se naumice ide za umjetnošću"; čini mi se, da nije shodno rečeno. Neznam, da li se varam, ako mislim da je „naumice ići za umjetnošću" na propovjedaonici blizu onomu: „aes sonans et cymbalum tinniens." — Onomu bi takodjer prigovorio sv. Toma: „Strašno je ubiti čovjeka, ali još strašnije čovječju dušu smrtnim griehom" (str. 113.); jer tko ubije čovjeka bez ubojstva barem svoje duše? a kada je onaj koji je ubijen, u težkom griehu, uzme mu ubojica života i svaku mogućnost, da se ikada obrati i paklenih muka oslobodi. Duše pak tudje nitko neubija bez privole same te dotične duše. Ono (negdje u sredini str. 118.) „palac zguren" bit će morda triviale. — Za ono (str. 124. §. 80.) „Dogmatički govori zovu se oni, kojim je predmet istina vjere (n. pr. bezsmrtnost duše na Uzkrs)"; bit će možda shodno željeti, da pred kršćanskim narodom u crkvi nebude nikada ili jedva kada exemplificirano: to je bo stvar, koju svako slovo alfabeta kršćanskoga naroda svud jasno uključuje, pa netreba ex professo o tom govoriti. Tako radi i Božja objava. — Povodom onoga (str. 128. §. 83.), da su „historijskim govorom predmeti pripoviesti iz svetoga pisma"; izrazujem svoju bojazan, premda se pisci u obće slabo na to obaziru, da će naime naši ljudi na mnogih mjestih pod pripoviešću" razumjeti „fabulu." — Medju različitimi nazivi za različite propoviedi nalazimo i „juridički govori", (str. 129.) za to, što se tumače crkvene zapoviedi. U pastoralci transeat; bilo bi ipak svjetski zvučno, kad bi koji pisac izdao „juridičke propovi di." — Povodom onoga (str. 132. *d*) „U homilijah se dakle nesmije samo tekst tumačiti, nego treba takodjer volju slušatelja ganuti i čuvstva uzbuditi. Kad se ovo nebi učinilo, tumačenje bi bilo bez svake koristi . . ."; iz-

ričem svoje osvjedočenje, da g. pisac na mnogih mjestih odviše veliku znamenitost postavlja u „čuvstva“, u koliko su gibanja niže strane, pa tako kad i kad o njih govori, kao da se nešto per se intentum et quaerendum. Jer nema dvojbe, da može biti liepoga ploda od svake propoviedi u kojem slušatelju, koji nikad neiztoči nijedne suze. Ono (str. 139. §. 90. nešto iznad sredine): „od prilike četiri tisuće godina“ protivno je Rimskomu Martyrologiju; a s kakvih peremtornih razloga? Neće li ono (143.): „sv. Elisabeta kraljica ugarska . . . . .“ biti lapsus mjesto „portugalska“? (Izpov. Brev.) Izmedju litografije i tiskane knjige jest gledom na neke pretjeranosti, na koje je zavela gospodina pisca oduševljenje i ljubav za liepe stvari, o kojih piše, znatna razlika, u scriptih je naime više toga; no ipak se i u knjizi nadje ovdje i ondje. Pretjerano je n. pr. kad pisac o „katekezi u najužem smislu, u kojem . . znači obuku malenih u vjerozakonskih istinah“, kaže: „njom bi utemeljena i razširena crkva.“ (str. 166.)

14. Pod onim naslovom: „Tko ima pravo i dužnost obučavati djecu u vjeri?“ (str. 167. s.) napominje se ovaj i onaj; no o roditeljih ništa nedolazi, ako me nisu oči posve prevarile, (da mimoidem ono, što je u obće dan danas skoro sasma zaboravljeno, ono naime, što katekizam Rimski o kumovih i njihovoj dužnosti kaže.) — Str. 174. Bellarminov katekizam nije izdan 1603. (Na istoj strani medju tumači katekizma nenalazimo inače klasičkoga djela Wilmersova.) — Str. 195. ono: „govoriti s djecom da razumiju, ne samo da je težko, već je to i velika umjetnost, koju si vjeroučitelj tek poslje duga izkustva može pribaviti“; moglo bi se krivo razumjeti, jer je pretjerano. — Str. 199. „Pripovieda li (kateketa) pogreške i nesreće ljudi, (n. pr. Jude Iskariota) neka probudi u djeci sažaljenje i milosrdje, nikada pak srdjbe ni mržnje na osobe, kao takove“; scienim, da je „Juda“ neshodan primjer. „Cogita, quantum adversus proditorem irascaris et adversus eos, qui eum crucifixerunt“; veli sv. Ivan Zlatoustnik. Mržnja nije dobra; no isto tako ne mlitavost za Boga i sentimentalnost za ljude; jer bi mogla tim načinom nastati zlovolja na Boga sudca pravednoga. — Str. 209. „Najbolji su darovi (za djecu) liepe sličice i knjižice moralnoga i poučnoga sadržaja“; g. pisac bit će uključio u pojam „moralni“ i onaj „religiosnosti“: no bilo bi još bolje to izrikom napomenuti. Čuo sam još kao slušalac bogoslovja, gdje no je u tom pogledu jedan vještak veoma prigovarao spisom i djelcem Šmidovim za mladež. — Str. 210. navodi g. pisac naredbu kr. zem. vlade (od 18. ožujka 1879. br. 817.) o tjelesnih kaznah djece školske; 4. točka glasi. „osim šibom svaka je druga tjelesna kazan, kao čupanje, ćuškanje, guranje, klečanje, udaranje štapom ili ravnalom itd. najstrože zabranjeno.“ Povodom „klečanja“ dodaje pisac ovu opazku. „Klečanje bijaše nekad tako u običaju, da si pohodivši školu, mogao cielu povorku klečećih zateći. A imade toga gdje gdje i danas. Mi smo s mnogimi umnimi pedagozi odlučno proti toj kazni, i to s ovih razloga: *a)* što je klečanje izraz poniznosti i vanjski znak štovanja prama Bogu, koje je po tom na svom mjestu pri službi Božjoj i molitvi, te se nesmije zlorabiti, a i diete bi moglo pomisliti, kad u crkvi kleči, da je i to kazan; *b)* što klečanje prieči, da učenik sbog neshodnog, a često i bolnog držanja ne može paziti na predavanje.“ Da sam učitelj kod djece u trojednoj kraljevini, nebih sigurno rabio rečene kazne klečanja, jer je zabranjena napomenutom naredbom kr. z. vl. Inače razlozi iz naravi stvari mene, a možebit i nikoga podpuno neosvjedočuju. Kad pak „mnogi umni pedagozi“ namah tvrde, da je „klečanje u školi zloraba klečanja u crkvi i kod molitve“; mogli bismo ih sjetiti, da je i „post“ stvar, koja se poduzima Bogu na č st, na toliko da n. pr. nitko nesmije primiti najsvetijega sakramenta, ako nije „jejunus.“ A kako je to kad i kad slabijim svećenikom stvar težka i ako hoćeš neka „kazan“, nije nedokučljivo. Osim toga, da mimoidem koješta, i „poraba šibe“ jest u katoličkoj disciplini, ako baš i ne tako javni, ali svakako kod najotmenije djece katoličke crkve česti „religiosni akt.“ Pa ipak nedolazi nikomu na pamet, da se diete nekazni i umjerenim postom i šibom. Pripominjem, da valjda ni isti „odlučni protivnici klečanja“ nisu još došli do osvjedočenja, da učenici, obzirom na koje imadjahu učitelji rečeni interdikt, postavši jednom svoji slobodni ljudi radje u crkvi i kod molitve kleče od nekadanjih, glede kojih neobstojaše ta zabrana. Ono pak pod *b)* samo to dokazuje, da treba kad uporabe razboritosti i obzirom na posao učenika i obzirom na trajanje kazne. — K meni je došao upravo u vrieme, kod sam ovo mjesto čitao u knjizi, o kojoj govorimo, jedan član religiosnoga reda, koji se kroz stoljeća bavi podukom i uzgajanjem dječaka; pa i isti taj redovnik imade službu podučavati i uzgajati dječake. Upitao sam a dakle velikom znatiželjnošću, da li je kod njih u običaju poraba ove kazne. On mi reče, da jeste. — Dakako sve se može zlorabiti. — K onomu str. 215. „8. da (kateketa) s djecom svaki put druge molitve moli . . .“; bilo bi željeti, da se je dodalo, da ipak „Otče naš“ i „Zdravo Marijo“, nikad neizostane. Da rečem, što mislim: gdje god nema u jutarnjoj i večernjoj molitvi (u ostalom ovdje dakako nije govor o jutarnjoj i večernjoj molitvi; to samo mimogred) „Otče naša“ i „Zdravo Marijo“, meni se čini slabo crkveno, i nekako odviše samo čovječje umovanje.

(Dalje će sliedití.)

D o p i s.

V r b o v a c. *(Četiri djevice polažu svečane zavjete.)* Nevidjenu, liepu i veličanstvenu svečanost proslavio je Vrbovac dne 21. studenoga, kada su četiri kandidatice, a medju njimi i jedna Hrvatica, u tamošnoj župnoj crkvi

javno i svečano položile zavjete, te tako stupile u red duvna sv. Marije Magdalene. Svatko, komu je i malo poznato živovanje ovog reda i kako mu se je godilo od god. 1879., kadno je u našu domovinu privolom na to pozvanih viših faktora došao, ne samo da se raduje i hvali dobromu Bogu na tom, što se je red velikom mukom i trudom, a ne manjom požrtvovnošću svojih sadanjih poglavara izvuko iz preteće mu propasti, prouzročene mu nevještinom, neznanjem i razsipnošću onoga, komu je prvih godina uprava ovoga reda bila povjerena, već se raduje još više tomu i Bogu zahvaljuje, što dobiva pomladak, koji obstanak i liepu budućnost samomu redu obećaje. Mi hvalimo Uzoritomu g. kardinalu, da se sada uprava nalazi u rukuh veleč. g. Valdeca, podarcidjakona i župnika u Vrbovcu, čovjeka vješta, ozbiljna, požrtvovna te za dobro i obstanak reda zauzeta, koji je svojim nastojanjem, pomoću Njegove Uzoritosti i vještinom g. Dra. Vidrića osjegurao mu obstanak. Nećemo, da hvalu sada pjevamo, niti da napominjemo sve ono, što se je učinilo za to, da se obstanak redu osjegura i što je baš ovih dana nakana učiniti Njegova Uzoritost, da sasma razveže ruke reda sapeta u okove dugova, već ćemo Vam gospodine Uredniče, u koliko možemo, opisati svečanost, kojoj smo bili svjedoci, koja nas je toli milo i ugodno dirnula. Što sve može živa vjera, kako se duša, koja se Kristu posvetiti i s njim zaručiti hoće, od milinja raztapa, raduje i veseli onomu času, kada će sviet i sve, što sviet pruža, prezrievši ostaviti; mi vam toga ne možemo i ne umijemo opisati i reći, to je čovjek mogao samo iz daleka razumjeti, ćutiti i vidjeti. Nadošao dan radosti i veselja, dan, komu ne znamo tko se je više radovao, da li kandidatice, da li poglavari, da li pozvanici, da li duvne, kojih se je broj imao umnožiti? Oko pol deset sati uputismo se pod vodstvom veleč. g. Valdeca u samostan, gdje već nadjosmo preč. g. Dra. Ivekovića i v. g. Maticu — tuj predade superior čč. Magdalenka, koji je ujedno bio i officiant (celebrant) kandidaticam goruće svieće uz želju, da im srdce bude u viek gorilo ljubavlju ka Kristu, te da svietleć dobrimi djeli zavriede ugledati onoga, komu će se danas zavjeriti. Zapjevasmo svi ko u jedan glas: „Spiritus Sancti gratia apostolorum pectora itd.“ te krenusmo processionaliter u crkvu. Celebrant sa svećenstvom stupiv u crkvu zatvori vrata, a pred vrati ostade prosilac (Brautwerber) v. g. Matica sa kandidaticama, koje u tri puta zapjevaše: „Prudentes Virgines aptate vestras lampades, ecce sponsus venit, exite obviam ei.“ Na to je celebrant udariv do tri puta o vrata i govoreć: „Attolite portas principes vestras et elevamini portae aeternales, et introibit rex gloriae“ te na trokratni uzvrat kandidatica: „Quis est iste rex gloriae? Dominus virtutum ipse est rex gloriae“ otvorio vrata. Stupiv kandidatice u crkvu upita celebrant; „Quae sunt istae, quae progrediuntur formosae tanquam Jerusalem pulchrae ut luna, electae ut sol“ — a kandidatice će: „Istae sunt speciosae inter filias Jerusalem, sicuti eas vidisti plenas charitate et dilectione in cubilibus et in hortis aromatum.“ Ostaviv je pri vratih podjosmo k žrtveniku, gdje se posjednu celebrant pa je milo zove: „Venite“ — one pokoračiv poje: „Et nunc sequimur te“ — on će: Venite, Venite — a one popošav: „et nunc sequimur te in toto corde nostro“ — napokon je i po treći put pozva: Venite, Venite, Venite filiae, audite me, timorem Domini docebo Vos! i eto ti pred žrtvenikom kandidatica pjevajućih: „Et nunc sequimur te in toto corde nostro, et ambulavimus in semitis Domini Dei nostri, quia non est confusio sperantibus in Te Domine.“ — „Qui sequitur me“, nastavi celebrant, „non ambulat in tenebris“ sed habebit lumen vitae, dicit Dominus“ — a kor će: „Accedite ad eum et illuminamini et facies vestrae non confundentur.“

Podjosmo u sakristiju, da se opravimo za svetu misu ostaviv kandidatice sa priorissom i drugimi djevicami u klupah. Započe sv. misa, koju je uz asistenciju služio g. Valdec, a pratilo nas milozvučno pjevanje školske mladeži i vješto orguljanje domaćeg učitelja g. Smaića Poslije Credo zamoli celebranta prosilac g. Matica, da kandidatice blagoslovi, posveti i s Isusom vječnim zaručnikom zaruči, pa kad je na upit: da li su vriedne? — to potvrdio — stupi preč. g. Dr. Iveković, te živom riečju sjeti kandidatice *a*) kako moraju s Kristom i za Krista raditi, *b*) s Kristom i za Krista trpiti, *c*) s Kristom i za Krista umrieti. Kakovom i kojom pozornošću pratila se rieč učenog govornika, ne treba da spominjemo, kao što nećemo niti to da reknomo, da smo mnogi duboki uzdisaj zahvatili i mnogu vidili suzicu, niz lice poteći — a bilo bi i toga više, da je ono milim našim hrvatskim jezikom rečeno. Mi mu od srdca hvalimo, a Bog mu platio, na zdravoj i okrjepljujućoj hrani, koju nam je tom sgodom pružio, koja nas je živo sjetila, kako i mi treba da sve uztrpljivo nosimo do Božje volje, te koje je i nam dozvala u pamet sve ono, što smo kod redjenja obrekli. Poslije propoviedi pjevasmo: „Veni Creator Spiritus“ sa versikulom i molitvicom: „Deus qui corda fidelium.“ Na to izmjenice sa celebrantom molilo svećenstvo sedam pokorničkih psalama pridodav i 83. psalam: „Quam dilecta tabernacula“ sa litanijami Svih Svetih, a dok smo se mi tom molitvom zabavili ležale su kandidatice. Na stranu evangjelja pristupi po tom priorissa, koju do podnožja žrtvenika sliediše kandidatice, te tuj pokleknuv obvezaše se na pokornost, siromaštvo i čistoću — bratična preč. g. Ivekovića hrvatski, a ostale tri njemački. Primiv njihove zavjete celebrant, blagoslovio je prstenje, križiće, koprenu i plašt te započe upravo zanosno dostojanstveno i u srde dirajući pjevati prefaciju: Vere dignum et justum est, æquum et salutare, nos tibi semper et ubique gratias agere Domine sancte Pater omnipotens æterne Deus, qui es castorum corporum et mentium amator et custos, qui et virginitatem nuptiis præferens in Unigeniti filii tui Domini nostri Jesu Christi nativitate consecrasti virginita-

tem Angelis sociam cum in carne præter carnem vivere plus angelicum sit quam humanum; cœleste sancti Spiritus donum non omnibus datum; dicente filio tuo Domino nostro, qui potest capere capiat. Qui et virginibus prudentibus regnum patris si:ile asserit, et talibus solis, exclusis fatuis, cœlestem ingressum concessit. Suscipe obsecramus sancte Pater has famulas tibi dicatas, serva et confirma quod operatus es in eis virginitatis propositum et votum non extortum non coactum, sed libera voluntate electum, ut sic sint et maneant virgines mente et corpore incorruptæ; exspectantes sponsum suum Christum succinctis lumbis, lampadibus ardentibus et oleo charitatis inextinguibili; quo veniente sequantur Agnum, sponsum virginum, ad æternas nuptiarum epulas cum Angelis et Archangelis concinentes epithalamium nuptiale carmen sponso suo Christo Deo dignum dicens: Sanctus, Sanctus, Sanctus.“ Izpjevav to celebrant bude od djevica nagovoren: „Suscipe me secundum eloquium tuum et vivam et non confundas me ab exspectatione mea.“ Po tom je izmolio molitvicu, poškropio i pokadio križiće, prstenje, plašt i koprenu te uz pripomoć priorisse omota plaštem djevice, odreza im kose, sjetiv je, da im to rezanje neka bude za ciela života opomenom i poticalom, kako će samo Kristu nastojati se dopasti, a nikomu drugomu. Polažuć im koprenu reče, da ju čistu i neokaljanu donesu pred Krista zaručnika — a one odpjevaše: „Induit me Dominus ciclade auro tenta et immensis monilibus ornavit me.“ Znamenujuć je znakom svetoga križa napomenu im, kako su krvlju Kristovom na križu odkupljene i kako im je vragu, tielu, svietu i što sviet pruža te podaje umrieti, a za Krista samo živjeti i njega sliediti — djevice pako odvraćaju: „Posuit signum in faciem meam, ut nullum præter eum amatorem admittam.“ Kad im je prsten metnuo doda, kako je on zalogom nerazveziva veza njihova s Kristom, komu valja da u ljubavi i vjernosti služe po primjeru sv. Agnete, na što zapjevaše: „Annulo suo subarhavit me Dominus meus Jesus Christus et tanquam sponsam decoravit me corona.“ Kod predaje križa zamoli je, da u viek promatraju sliku i priliku svog zaručnika a našeg Gospodina i Spasitelja, komu se danas zavjeriše — „Ipsi sum“, odgovaraju, „desponsata, cui Angeli serviunt, cujus pulchritudinem sol et luna mirantur.“ Napokon im pruži časoslov, kog se one radostno dotaknuše uz piev: „Regnum mundi et omnem ornatum sæculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi.“ U ime Božje blagoslovio po tom djevice celebrant i očitovao im, da su primite u red sv. Marije Magdalene — a zatim dojaviv i puku, što se je sbilo, nastavio svetu misu.

Pod svetom misom okriepiše se djevice presvetim tielom Kristovim. — Na koncu pjevao se „Te Deum“ sa molitvicom a po tom „Congaudete mecum“ i „Hæc sunt convivia.“ Tim je svečanost u crkvi svršena te odpratismo djevice u samostan processionaliter uz piev: „Spiritus Sancti gratia“ etc. Čestitalo se sada djevicam, priorissi, superioru i zahvaljivalo, dok nas ne pozvaše, da se pod njihovim krovom na dan toliko radosti i mi pri njihovom stolu radujemo.

Radovali smo se ne samo tomu, što smo pri punom stolu sjedili, već tomu, što nam je ova svečanost pružila liep dokaz, kako oni, koji u istinu ljube Krista, sve mogu ostaviti, svega se odreći, sami sebi umrieti. Dao dobri Bog, da bude častni konvenat Magdalenka godimice imao ovakovu svečanost, jer će se tim umnožati broj pravih Boga ljubećih dušica, kojim je Bog i spas duše prva i najglavnija briga.

Dobismo iz vana sljedeći slučaj na rješitbu.

Veleučeni gospodine uredniče!

Medju menom i jednim bližnjim susjedom župnikom postoji mala prijateljska prepirka, koju na rješitbu predlažem Veleučenosti Vašoj. Ova je prepirka nastala prigodom izvida matičnih knjigah, gdje svojemu prijatelju godom izvida matičnih knjigah, gdje svojemu prijatelju prigovorih, da ne vodi korektno maticu mrtvih, kad n. pr. ovako uvršćuje: „Ana Bošnjak, — supruga Stjepana Krnjaić.“ Po redu umrla je Ana Krnjaić, supruga Stjepana! Rekoh prijatelju, da je Ana udajom svoje prezime promjenila, te se ne ima uvrstiti u matici mrtvih kao Ana Bošnjak, već Krnjaić, a da tako i Dra. Štiglića pastiroslovje uči, pak tako napokon i svi ostali župnici matice mrtvih vode! Napomenuh mu još i to. — kako bi se zvala Ana Bošnjak, da se je slučajno tri puta udavala, za Petrića, Pavlića, Jozića!! Moj prijatelj na to ušuti, ali mi napokon reče: „znaš što. — daj Ti to stvar propitaj.“ Ja mu obećah, da hoću; pak stoga smierno Vas Veleučeni gospodine pitam, da mi izvolite javno odgovoriti, tko od nas dvojice imade pravo?

— X. —

Odgovor na ono pitanje tako je jasan, da ne dopušta nikakve sumnje.

Pokojnikovo ime i prezime ima se svakako upisat onako, kako se je zvao, kad je umro. Po §. pako 92. gradj. zak. „žena uzime prezime muža svojeg.“ Ergo. . . . . Kad bi se žena udata upisivala po svojem rodnom prezimenu, bilo bi ju i težko tražiti u matici umrlih, pošto, kad tko n. pr. traži njezinu smrtovnicu, nikad ne kaže njezino rodno prezime, već kako se je zvala po mužu. Medjutim, da se ne pomješa s drugom kakvom osobom istoga imena i prezimena, moglo bi se u zaporci upisati i njeno rodno prezime, prem toga, rubrika ne zahtieva.

Viestnik.

Zagreb. (Spomen-slika sv. Otca Leona XIII. za njegov petdesetgodišnji svećenički jubilej.)

Trgovina umjetno obrtnih tvorina gg. **Kočonde** i **Nikolića** u Zagrebu izdala je spomenutu sliku na uspomenu svećeničkoga jubileja sv. Otca.

U sredini je dobro pogodjen lik svetoga otca pape, s lieva i desna odozgora jest zaredjenje za misnika i predanje kardinalskog šešira, na dnu su opet tri slike, koje predočuju uskrsnuće Isusovo, bezgriešno začeće B. Dj. M. i pročelje crkve vatikanske u Rimu.

Slika je uljenom bojom pomnožana (Oleografie) te je osobito liepo izradjena.

Slika sama po sebi jest 50 cm. visoka a 40 cm. široka, okvir, liepo pozlaćen jest 10 cm. širok.

Ciena slike skupa sa okvirom jest 6 for. — za gotov novac, a na obroke 7 for. — i to po jednu forintu na mjesec.

— (Program jubilejskih svečanosti) odredjen je ovako: 31. prosinca 1887. primit će sv. Otac medjunarodne deputacije talijanskih i inozemskih odbora, koji će mu prikazati, u ime dara za njegovu zlatnu misu, svote u tu svrhu sabrane po cielom svietu; 1. siečnja 1888. služit će sv. Otac svečanu misu svoga jubileja, kojoj će pribivati deputacije svakoga naroda; 2. siečnja u basilici sv. Laurencija in Damaso, za tu prigodu sjajno urešenoj, bit će svečana akademija, da se proslave dična djela, kojimi obiluje život i pontificat Leona XIII., a sudjelovat će med najodličnijimi učenjaci i književnici njekoliko uzoritih cardinala; 3. siečnja u vaticanskoj basilici sv. Petra primit će sv. Otac veliko talijansko hodočašće, koje će sastojati od mnogobrojnih zastupnika svih talijanskih biskupija; 4. i 5. siečnja primat će sv. Otac u posebne audiencije mnoge deputacije, razredjene po dotičnih narodih; 6. na Bogojavljenje sv. Otac otvorit će svečano vaticansku izložbu u prisutnosti sv. sbora, diplomatičkoga tiela, svog plemićkoga dvora, odbora za jubilejske svečanosti i mnogobrojnih pozvanika. Druge nedjelje u osmini Bogojavljenja u dvorani nad triemom basilike obavit će se veliki obred canonisacije, a sliedećih nedjelja proglašivat će se beatificacije. Osim toga bit će u mnogih glavnih rimskih crkvah zahvalna služba božja za papinski svećenički jubilej.

— Prinosi za jubilej svetoga Otca.

Iz biskupije Djakovačke primili smo 1000 for.; a iz biskupije Križevačke do sada 121 for. 2 novč.

P. n. gosp.: Dr. Fr. Burgstaller 10 for.; Karlo Kindlein 2 škude; Alexa pl. Fodrocy i Julijo Bestal po 1 fr.; u Vidovcu kod Varaždina sabrano 9 for.; iz Krapine: podarhidjakon Ljudevit Sartori 2 carska dukata; kapel. Ante Žugčić 10 franaka; župnik Antun Hercelj škudu križevaču; župnici: Ivan Rukavina 5 for.; Ivan Šimek, Janko Vörös, Ljudevit Ivančan, Donat Sakač i Antun Pemec po 2 for.; kapelani: Luka Turčić 1 for.; Josip Lipovčak 3 for. 60 novč.; gospoda Ivan Bakliža, Gedeon Stauduar i Milan Zorko po 1 for., Franjo Barbot 5 for., Dr. Majcen 2 for.; o. Nikola Kraljek i Adrijan Horvat po 1 for. Iz Varaždina: O. Kornel Kopčić i o. Karol po 10 franaka; o. Kvirin i o. Gabriel po 1 for.; o. Jukundijan 50 nč.; po 20 nč. klerici Damas, Probo, Makarij, Kapistran i Bernard.

— (Historički ili povjestni atlas Hrvatske.) Gosp. profesor *Vjekoslav Klaić* javlja u novinah, da je nastavio izdavanje povjestnoga atlasa, premda mu se nije javilo tisuću predplatnika. Za ovo će poduzeće g. profesoru jamačno biti zahvalan svako, ko se bavi knjigom u našoj domovini, a mi samo želimo, da se nadje što više kupaca. Mi smo imali prilike vidjeti dvie karte, pak smo uvjereni, da će kupci biti zadovoljni. Gospodin će nam profesor oprostiti, što iznosimo ovdje jednu želju. Ne bi li na ime bilo zgodno da prikaže i crkveno razdjeljenje naše domovine? Svećenstvo bi mu bilo za to zahvalno.

Javna zahvala.

Za gradnju kapele sv. Gjurgja u Novom Selu kraj Požege darova:

Presvietli gospodin naslovni biskup Pavao Gugler 10 forinta.

Svim dosadanjim veledušnim darovnikom obilato platio Bog sada i u nebu.

A sada usudjujem se p. n. gg. bivše kapelane Požežke sv. Gjurja imenjake, i druge Mu štovatelje, a svoje znance i prijatelje najpouzdanije zamoliti, da kolik tolik darak dobri budu darovati na čast sv. Gjurgju, koji će im zahvalan biti zagovornik pred Bogom. Način taj moj nije u nas običan, ali stoje rieči Božanskoga Spasitelja: „Petite et dabitur nobis." Mat. 7. 7.

U Požegi 28/11. 1887.

najzahvalniji
Ivan N. Bošnjak,
opat i župnik.

Konac se godine primiče, a premnoga nam gospoda predplatnici još duguju predplatu. Liepo molimo dužnike, da nam pošalju što duguju, jer i mi moramo urediti račune.

Urednik dr. **Ante Bauer.**

Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 49. U Zagrebu, 8. prosinca 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, koju se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

Kroz Rim vodio je dječaka put, po kojem se oni čudom razgledavahu, pomoliv se ujedno na grobovih svojih rodjaka.

Dne 12. studenoga 1818. odpoče u Isusovaca naučanje, a naš Joahim bje tim priveden novomu životu. — Nauka Isusovaca dojimala se vrlo našega Joahima, u kom se bujno i uporedo razvijahu čednost i umieća; učitelji, bistreći mu um, blažili su mu i plemenili podjedno i srce, duboko uvjereni, da je učnost bez čednosti cviet bez ploda, rumena jabuka sa trulim mesom. — Prvu sv. pričest primi naš učenik, navršivši jedanaestu godinu svoga žića, na dan sv. Alojzija, jur tada uvjeravajući svoje učitelje, da će se posvetiti svećeničkomu zvanju.

Četrnaest je bilo godina Joahimu, kad mu se dobra majka prestavi u vječnost; oba ju ucvieljena sinka odpratiše na vječni počinak, postavivši joj na grob u znak sinovlje harnosti dostojan spomenik. Po smrti ljubljene majke podjoše oba Peccija u Rim, da tuj svoje nauke nastave. — Joahima obukoše kano svoga gojenca po davnom talijanskom običaju u svećeničko ruho. Marljiv i skroman, svraćao je on pornost svojih učitelja na se s toga, što je njihovu nauku vanrednom brzinom pojimao, ter zamiernom duhovitošću opet predavao. Nekom je prigodom toli umno zagovarao nauk o sakramentih zadnje pomasti i svetoga reda, da ga učitelji, počastiv ga riedkom čašću, u zlatnu knjigu upisaše. Ova se knjiga i danas čuva u tom zavodu.

Sve svjetlije i svjetlije izlazile su zrake iz uma mladoga Joahima, sve šire i šire postajaše občinstvo, koje je, čudom se čudeći slušalo učenu i žarku rieč njegovu. Godine 1825. prisustvovahu svi rimski djaci sv. jubilejskim obhodom. Njekoga dne pokloniše se djaci tadanjemu sv. Otcu papi Leonu XII. Joahima Peccija odabraše, da jim bude vodjom i govornikom. Papi se vrlo svidje mladić i do mala osjeti dokaze njegove naklonosti· Svršivši mudroslovne nauke, primi niže redove. Dobri biskup Lais Terentinski, podieljujući mu te redove, nadahnut kao proročanskim duhom, reče: „Sinko, pouzdaj se punim srcem u Boga; Bog te je posebnoj svrsi namienio.“ I drugi, navlastito njegovi učitelji, koji ga poznavahu, nazrievahu u njem vanredna mladića.

Dovršivši s odličnim uspjphom svoje nauke, pomagaše učiteljem zavoda u školi; za dokolice odjašio bi u svoj zavičaj, gdje je ponajradje lov lovio. G. 1832. primiše ga u akademiju, na kojoj se daroviti gojenci pripravljahu papinskim državnim službam. Učeći se državno pravo, na toliko se odlikovao, da ga pridieliše kardinalskomu sboru za izvanredne poslove. Otac videći, kako mu sin baš orijaškim korakom u naukah napreduje, živo ipak zaželi, da ga vidi žrtvujućim misnikom pred oltarom. Medjutim Bog odluči inače: otac Joahimov umre god. 1836., ne doživiv izpunjene svoje želje. God. 1837. posveti Joahima kardinal Odelscalchi za subdjakona i djakona u kapeli sv. Stanislava. Još iste godine bude imenovan papinskim komornikom, a dne 31. prosinca 1837. prinese u istoj kapeli dvadeset i sedamgodišnji Joahim Pecci mladu sv. misu.

II.

Papinski poslanik u Beneventu.

Po novoj misi živio je Joahim Pecci nekoliko vremena u Rimu pri svomu stricu, gdje je običavao sve svoje časove posvetiti učenju; osobito ga veselilo crkveno pravo. Da se što bolje usavrši, sabirao je oko sebe družtvo nadarenih i umnih mladih svećenika — strukov-

njaka, koji su se medjusobno pobudjivali i razna znanstvena pitanja razjašnjivali. Tako su mladomisniku mirno tekli prvi dani njegova duhovničtva. Odlučen od svieta, u družbi prijatelja, živi za znanost, i njegova je nakana takodjer kasnije djelovati u takovih znanstvenih pitanjih pri kakovih učenih družtvih.

Medjutim je Bog inako odlučio; on mu nije namienio skromni život uz knjige, nego odredio da živi javno i očito. Već 15. veljače 1838., nakon prve godine njegova misnikovanja, posla ga papa Gregorije XVI. u Benevent za svoga poslanika, da kano njegov namjestnik upravlja tom pokrajinom istoga imena.

Benevent bijaše najmanja pokrajina u papinskoj državi od kakovih 25.000 stanovnika; djelokrug mu ne bijaše doduše obsežan, ipak za novaka u upravljanju, za 29. godišnjega Joahima dosta tegotan. Po papinoj odredbi poda se doskora, još iste godine u Benevent na svoje novo opredieljenje.

Stanovnici beneventske pokrajine razveseliše se veoma, kada začuše o njegovom dolazku, jer su jim bile poznate njegove vrline: zato su ga radostno primili i pozdravili. — Obće stanje bijaše ovdje vrlo kukavno. Ova pokrajina bijaše doduše plodna; ali buduć medju papinskom državom i napuljskim kraljestvom, zato ju je htio Napuljac bud pošto poto skučiti pod svoju vlast. Jer pako to nije išlo, stavljao je svakojake zaprieke trgovini i tako škodio blagostanju; u to ime nije se htio dogovarati s papinskim namjestnikom, da bi iz Beneventa gradili ceste, koje bi vezale taj kraj s važnijimi napuljskimi mjesti i tako pospješivale promet.

Osim toga bijaše ova pokrajina u trgovini preobterećena porezom, da ga je jedva smagala, a da bude još veća nevolja, poplaviše ju banditi na uštrb života i imetka; tih je bilo naročito za to, što su progonjeni po Napuljcih nalazili ovdje njeko utočište; njim su opet na ruku išli u prodji kriomčari, koji su, kako njekada kod nas, iz susjednih krajeva prenašali duhan u te krajeve. — Uz te okolnosti očito je spješalo blagostanje u Beneventu, ljudi su osiromašili, mnogo jih je podivljalo, pa je trebalo snažne ruke, da uzpostavi žudjeni mir i poredak.

U takovu, skoro razvraćenu pokrajinu dodje mladi Pecci za papinskoga namjestnika. On je sve te nedostatke poznavao, i odmah se latio posla. Jedva je započeo djelovati, kad opasno oboli i primi sakramente umirućih. Narod bijaše u strahu za njega, zato su obhadjali crkve i molili za zdravlje „gubernatorovo“, izpostavili čudotvorni kip Marijin „Madonna della grazia“ zvan, i pred njim prosili za zdravlje poglavara. Iz Napulja pozvaše najboljega liečnika Vulpesa i dr. u Benevent; popreko se zanimaše za bolestnika ne samo domaći, nego napuljski kralj Ferdinando II. i papa Gregorij XVI. propitkivaše za njegovo zdravlje češće.

Uz božju pomoć ozdravi Joahim i prva mu bijaše briga: iztriebiti iz pokrajine bandite, da se povrati sigurnost života i imetka. On predloži svoje nacrte papi, koji ih dragovoljno potvrdi; otidje osobno kralju u Napulj, ter mu razjasni svoje osnove i umoli, neka mu na medjah pomogne s vojnici, da polove pogibeljne bandite. — Prispjev u Benevent, izda prepovied, da nitko nesmje pod krov primiti takovih sumnjivaca, koje će sud proganjati; ujedno pošalje svoje lovce, da uhadjaju tim banditom. U njekoliko tjedana izvede sretno svoju osnovu: sasvim iztriebi bandite iz svoje pokrajine.

Zatim preosnuje sa papinom dozvolom sve danke i carinu, ter jih primjereno snizi, dogovoriv se s Napuljci, da izrade okrajne ceste i zajedno otvore vrata trgovini i obrtu, ali ne zaboravi niti na crkvu niti na školu; upravo on potakne stanovnike u Beneventu, da su oduševljeno začeli zidati veliku crkvu na čast Majke božje, da se oduže zavjetu učinjenomu za vrieme kolere, koja je bjesnila baš pred dolazkom Joahimovim i umorila na stotine ljudi. On sam postavi temeljni kamen. — Često je Pecci sprovadjao nadbiskupa svoga Bussija po pokrajini, da se osobno upozna s ljudi i okolicami; svagdje su najoduševljenije pozdravljali svoga poglavara, koji jih je oslobodio bandita, danke snizio, i ujedno se tako revno skrbio za njihove duhovne potrebe.

Tri godine je obavljao Joahim svoju službu; najveće potežkoće nadvladao, sada misli da će mir uživati iza umornoga rada. Ali ga dne 17. srpnja 1841. pozove papa iz Beneventa, ter mu odluči novu službu; pošlje ga za svoga namjestnika u važnu pokrajinu Umbriju sa sjedištem u Perugiji. Težko se je razstao s Beneventom, a još teže od njega stanovnici, čija srca si je Pecci podpuno predobio i znao takodjer sačuvati.

III.

U Perugiji.

Djelovanje Joahima Peccija bijaše jednako uspješno i blagoslovno u Perugiji, kano i u Beneventu; posao mu se medjutim u Perugiji poveća, jer je pokrajina bila površinom obsežna, a stanvnici joj sizahu do 200.000. duša — U prvom početku bijaše mu navlastito odvaliti ogroman

i težak posao. — Papa Grgur XVI. dade se na ime na put po svojih pokrajinah, a na tom putu bijaše mu prosjeći Perugiju. — To se je mjesto sbilo na strmoj visini, kojemu se uslied ružna puta mučno uzpinješ. — Novomu poslaniku bijaše do toga, da stanovnici Perugije čim svečanije dočekaju i prime svoga papu kralja. U to ime dade se on odmah na gradnju nove ceste. Tuj topla i nagovorna rieč neodoljivoga Peccija, tamo opet čista ljubav i duboko štovanje, kojimi su Peružani uz sv. Otca i njegova poslanika privezani bili, bijahu bistrim vrelom, iz kojega su baš ključale ruke-radilice i pune pregršti novaca. Prije, nego li bi tko i slutiti mogao, bijaše krasna cesta gotova, a sam sv. Otac, stupivši na nju, živom riečju hvali Bogu, što mu o bok prisloni toli obzirna pomoćnika, muža, koji je za kratka svoga boravka — baš onako na juriš — znao osvojiti srca povjerena si stada, ter zamisliv velebnu ideju — reć bi — preko noći ju ostvario.

Čim je papa ostavio Perugiju, krenu Joahim pokrajinom na put, da glavom upozna potrebe naroda, pa da prema njim laglje izvadja svoje osnove. — Posvud baca svoje oči: danas daje obćinam nove zakone, sutra uredjuje sudstvo, šaljući jim dobre naputke; tuj pita narod za potrebe, tamo uvažuje njegove tegobe — u jednu rieč: sgriešivši manjak, odstranjuje ga, našavši zlo, zamienjuje ga dobrim.

Kojim je marom i u sitnicah Pecci poslovao, neka služi dokazom ova sgoda:

Njekoga dne u ranu zoru usta Pecci, pozva dva činovnika, dva stražara i nekolicinu težaka sobom, ter prošav sve pekarne Perugije, pecivo, koje nije nosilo propisane težine, zaplieni, ter medju siromahe razdieli pred svojom palačom.

Koli je blagoslovno na pučanstvo djelovao postupak Peccijev, najsjajnijim i najglasnijim jest dokazom istina, da je za njegova vladanja bilo mnogo dana, kad su vrata one iste kaznione otvorena bila, koja danas — težko okovana — otimlju slobodu stotini i stotini zločinaca.

(Dalje će sliediti.)

Nešto o vjeronaučnoj osnovi od g. 1884.

Pita vriedni neki župnik Uredničtvo „Kat. Lista“ „po kojem katoličkom katekizmu ima učiti mladež u 3. i 4. razredu na selu.“

Osnova predavanja kršćanskoga nauka na pučkih školah, propisana 20. srpnja 1884. br. 7395. nalaže ovo: „3. razred. Katolički katekizam do „prestupak zapoviedi“ sve kako je naštampano i t. d. 4. razred. Katolički katekizam od „prestupak zapoviedi“ do konca i t. d.“ Tuj „osnova predavanja“ bez svake dvojbe razumieva katekizam, koji nosi naslov „Katolički katekizam za 3. i 4. razred pučkih škola“, koji se u nas i u crkvi tumači te koji gosp. župnik u svome pismu zove „srednji.“ Onaj, što ga g. župnik „malim“ naziva uslied spomenute osnove posvema je izpušten iz seoskih pučkih škola.

Tuži se g. župnik u svome pismu, da je „za mladež 3. razreda taj katekizam pretežak.“ I pravom se tuži.

Najnovije izdanje katekizma od g. 1887. broji 125 strana. Prvi dio, do „prestupka zapoviedi“, propisan za 3. razred obuhvaća 68 strana (od 5—72 niel.), drugi dio, od „prestupka zapoviedi“, propisan za 4. razred ima 53 strane (73—125 niel.) Za 3. je dakle razred propisano za 15 strana više materije iz katekizma, nego li za 4. razred.

Osim toga u nas obično idu djeca u 3. razredu prvi put na izpovied, većinom primaju i prvu sv. pričest. Na to se osvrće i „osnova“, kad opaža: „Razumije se samo sobom, da će katekete djecu za sv. izpovied i pričest sposobnu, valjano podučiti o istih sakramentih, ako bude potrebno prije, nego li bi to po navedenoj osnovi imalo biti.“ Uzme li kateketa nauk o tih sakramentih iz katekizma (što se obično i čini, koliko je meni poznato), narasti će gradivo 3. razreda za 16 strana, jer nauk o pokori iznosi 10 strana, a o presv. pričesti, pribrojiv ovamo i nauk o presv. oltarskom otajstvu u obće, 6 strana. Po tome će gradivo za 3. razred iznositi 84 strane, a ono za 4. razr. 37 strana.

U „osnovi“ se nadalje nalaže, „da se sa svakim dogmatičkim ili moralnim naukom spoji dotična biblijska pripoviest, bila ona iz staroga ili novoga zavjeta.“ Takovih primjera iz biblijske poviesti, označenih u katekizmu, nabrojio sam u dielu za 3. razred 64, a u onom za 4. razred 34.

Ima medjutim u dielu za 4. razred primjera iz bibl. poviesti, koje su djeca jur u 3. razredu naučila, u 4. ih samo opetuju i s druge ih strane motre. Tako primjerice „o bogatom razkošniku“ govori se u 4. razredu kod „skuposti“, a i u 3. kod nauka o „Božjoj pravednosti“; o „Josipu i braći njegovoj“ u 4. razredu kod „zavisti“, a u 3. kod „premudrosti Božje“; o „Amanu i Esteri“ u 4. kod „srditosti“, a u 3. se Estera kao osloboditeljica svoga naroda navodi za pralik bl. Dj. Marije. O „Abrahamu i Izaku“ pripovieda se u 4. raz. kod nauka o „žrtvi“ i u 3. kod nauka o „poslušnosti roditeljem“; o „razsipnom sinu“ u 4. razredu, da se njim razjasni sakramenat „pokore“, u 3. razredu „Božje milosrdje.“ Poviest Judina, koja se navodi u 3. razredu kod „sveznanja Božjega“, opetuje se u 4. kod „s...sto

posti“; tako i „zmija u raju“ u 3. kod iztočnoga grieha, u 4. kod „zavisti.“ O „čudesih u pustinji“ govori se u 3. razredu kod „svemožnosti Božje“, a u 4. kod „presv. pričesti.“ Napokon poviest „o fariseju i cariniku“ dolazi u 4. razredu dva puta, kod „oholosti“ i „svojstva molitve“, isto tako o „Kainu“ dolazi kod „posljedica grieha“, i kod „zavisti.“ Odbiv ovih 8, jur u 3. razredu naučnih primjera i ona dva, koja se dva puta u 4. razredu navode, ostat će za 4. razred samo 24 primjera, dočim će onih 64 3. razreda za koje štivo možda i narasti, pošto se na pr. istina „da Bog zna sve tako urediti, da postigne, što hoće“ podpuno zrcali tek u cieloj poviesti Josipa u Egiptu, što obsiže više štiva i pošto su neki članci vjere izprepleteni zgodami iz života Gospodina Isusa.

Uzme li se k ovomu nerazmierju u razdiobi materije još i to, da je nauk o „vjeri“ (3. razreda) već po sebi teži od nauka o „sakramentih“ (4. razreda), da djeca u 3. razredu na selu prvi put dobivaju u ruke katekizam i bibličku povjestnicu, ako se nadalje i ne bore s čitanjem, da su mu u 3. razredu svakako manje vješta, nego li će biti u 4. razredu, da su napokon u 3. razredu mnogo nerazvijenija, nego li će biti u 4. razredu — uzme li se sve to na oko, jasno je, da je nauka vjere u 3. razredu daleko teža, nego li u 4. razredu, a ne bih se usudio poricati niti onoga, što g. župnik u svome pismu tvrdi, da je toliki materijal za djecu 3. razreda i u obće „pretežak“, osobito na selu, gdje se vjera ima po osnovi učiti samo 1 sat na tjedan u svakom razredu. Što je ovdje rečeno za 3. i 4. razred pučke to isto vriedi i za 7. i 8. razred djevojačke škole.

Ne bi li se prečastni Ordinarijat izvolio osvrnuti na to te sporazumjev se visokom Vladom sgodnijom razdielbom olahkotiti posao i kateketiki i djetetu.

S. B.

Sveti Otac preporuča nam vježbanje u poniznosti.

U poznatom O' Reilly-evu vjekopisu sv. Otca navodi pisac (na str. 121. i sl. talijanskoga prievoda) iz autentičnoga rukopisa sliedeće rieči, kojimi nam opisuje njegovo nastojanje oko uzgoja mladeži, dok je još bio nadbiskup perusinski:

„On je dobro znao, kako je težko dobro ravnati dušom mladeži, osobito one, koja se pripravlja za svećenički stališ; stoga je nastojao, da već za rana učvrsti u njih pobožnost i poniznost, koja čini da lahko prihvate pravila zapta i sabranost, koja proiztiče iz prvih dviju kriepsti. Pomno je i revno pazio na obdržavanje pravila u svakom zavodu, a osobito u sjemeništu, a taj ga razlog često dozivao u dvorane za odmor, u hodnike i u sjemeništnu bogomoljnicu. On bi postavljao za ravnatelje u sjemeništih mudre i kriepostne muževe, koji bi i [illegible]dnevice izviestili o svem, što se u njih sbivalo. Često čudo[illegible] bi i sam primao seminarce, ljubezno se s njimi razgovarao i pokazivao im veliku ljubav, da si steče njihovo povjerenje te ih uzmogne savjetovati. U ostalom znao je on u sklad dovesti svoju blagost s pravednom strogošću proti neposlušnikom i buntovnikom, izbjegavajući ipak uviek oštre rieči i gorke ukore, koji uzrujavaju zlovoljne duhove te ih tjeraju do skrajnosti. Sdvojni slučajevi i okorjeli grješnici bijahu njemu napose pridržani. Dva ili tri puta na tjedan išao bi u sobicu, namienjenu njegovoj porabi u vrieme nauka, pak bi dozivao k sebi one mladiće, koje mu je rector označio kao osobite tvrdoglavce ili smutljivce. Sam s krivcem Cardinal bi mu pravom ljubavlju i otčinskom strogošću govorio, kako je dužan opomenuti ga, da se popravi i okani svoje pogrješke. Da mu savjeti budu čim uspješniji, on bi ukorenomu mladiću predao arak, što bi ga sam napisao, na kom su bile izbrojene pogrješke i griesi, koji su se imali popraviti, i najsigurnija sredstva naznačena, da se to postigne, te bi preporučao, da si ga učenik drži za trajnu uspomenu pred očima na pisaćem stolu. Izvrstne su bile posljedice toga postupka. Najoporniji buntovnici, najmanje zaptu vični duhovi, najživahnija srca poboljšala bi se tim načinom i popravila. Osobito je Cardinal mladićem preporučao poslušnost, pokornost i čvrstu volju, da zatru svojeljublje i oholost, ta dva izvora moralnoga nereda. Da tim dublje utisne svojim seminarcem u duše ove kriepsti, napisao je njim posvećenu knjižicu o *Poniznosti*, u kojoj je razložio sredstva, kojimi si svećenik može pribaviti ovu toli potrebnu kriepost, koja bi pače imala biti kao posebno njegovo obilježje.“

Toliko iz O' Reillyeva djela, gdje se još u opazci spominju 2 izdanja toga spisa: Perugia, 1871. i Lucca 1883. Primiče se eto već svećenički jubilej tadašnjega nadbiskupa perusinskoga, a sad Pape Leona XIII.; pa dok se sav katolički sviet sprema, da ga čim dostojnije i svečanije proslavi, jamačno se i revni nakladnik L. Romano liepo odazvao živoj želji sv. Otca, prirediv̌si ukusno 3. izdanje njegova djelca pod naslovom: *La pratica dell' Umiltà*, i nudjajući ga sjemeništem, inim zavodom i katoličkim obiteljim na duhovno štivo, da se ponizi oholost, kojom je opojen današnji viek. Ako budemo iole pomogli, da se razširi ovaj spis, to ćemo tim dokazati ne samo ljubav i štovanje mudromu piscu, nego i to, kako vruće žele djeca čitati i oživotvoriti blage i spasonosne savjete svoga zajedničkog Otca. Da se to tim laglje postigne, udario je nakladnik elegantnomu svežčiću od 128 strana u 32. sa slikom sv. Otca i facsimile-om njegova podpisa tako nizku cienu, te 1 iztisak stoji 30 cent. (= 15 nč.), 6 iztisaka L. 1, 60 (= 80 nč.), 12 iztisaka L. 3 (= 1 for. 50 nč.), a 100 iztisaka L. 20 (= 10 for.), ako se tko obrati na samu nakladnu knjižaru: Libreria dell' editore Cav. Lorenzo Romano, Torino, via Carlo Alberto, 19. Osim izvornika izdao je isti nakladnik već francezki prievod, a sad priredjuje još englezki, njemački, španjolski i dr. *M.*

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Dalje.)

15. O skromnoj obuci govori g. pisac na sto strana liepo i obširno, možebit ponešto i preobširno; (str. 216—316.)*) No doći će ova obširnost mnogim svećenikom jako dobro. Ono na str. 238. išlo bi i na „javnu pouku"; hoću da rečem: jest preobćenito. Na str. 239. pod 1. „pet istina"; bilo bi možebit shodno onih „pet istina" nabrojiti; no svakako nuždno napomenuti, da se svih onih „pet istina" nalazi u sliedećih stvarih, što se ondje da se znadu traže; jer inače može nastati pomutnja. O skrbi za uznike (str. 270—281.) veoma liepo govori naš pisac. Tu dolazi na škakljivu točku: „ako je osudjenik druge vjere"; scienimo, da je posve dobro izvedeno. Ono ipak str. 277. „Kod pogubljenja će se svećenik, moleć na glas, malo po malo udaljiti" —, bilo bi podpunije, a scienimo i bolje uz dodatak: „no ne prije, nego umre odsudjenik." Ono „o duhovnoj skrbi za bolestnike" (str. 281.): „On trpi veliku muku na tielu i na duši . . . dušu grize nekakav crv"; bit će u drugom izdanju shodno dodati „obično"; tim zadovoljit će se umjerenosti i istini, koja svagdje liepo stoji. Usuprot bit će na istini osnovano i dat će stvari pravu znamenitost, ako se (str. 283. 5.) u sliedećoj rečenici: „Jer se mnogi tek na smrtnoj postelji brigom svećenikovom obrati, koji bi inače možda u smrtnom griehu umrli i za uvieke propali", ono „možda" izpusti. — Onakve stvari (str. 285. nešto izpod sredine): „Za to naći će svećenik liepih izreka iz sv. pisma u knjizi Köhlerovoj . . . ." neide shodno u sam tekst već kano mig u opazku. Onaj dodatak (str. 289. *b*) „. . . jer takav strah nemože smrti niti zapriečiti niti ukloniti", čini mi se, da nije rečen psychologice utiliter. Onomu (str. 292.) „. . . pa i s onimi, koji su samo gradjanski brak sklopili, jer u očima crkve i ovi su priležnici"; da je dodano: „i pred Bogom", bila bi istina jače iztaknuta. Na str. 294. k. (u predzadnjoj rečenici): „Nu da to . . ." pitat će čitatelj: zar da netreba, da sub conditione baptizandus u onih prilikah imade ma bud kakovu intenciju biti kršćen? Ono (str. 295.): „Od kolike ciene je zdravje, tek onda se poznaje, kad čovjek oboli"; scienim da neide onamo; jer nije svrha kršćanskomu posjetu bolestnikâ, probudjivati želju za zdravjem, već nešto specifično višega. Ono (str. 308. drugi redak ozgo): „nije li više pri razumu, tada samo uz uvjet i to ne više puta na dan"; čini mi se prestrogo i ne posve secundum misericordiam.

16. Str. 301. čitamo kod pričesti bolestnika medju ostalim ovaj naputak: „Tada svećenik položi presveti oltarski sakramenat na prostrt tjelesnik na stol, poklekne i prisutne klečeće na oba koljena, bolestnika i sobu poškropi blagoslovljenom vodom te moli klečeć pred presvetim sakramentom „Asperges me, Domine i t. d." Ako stoji: „moli klečeć . . . ."; tada za ocjenitelja obstoji razlog, da se kaje, što je do sada, kad god se je upitna sgoda pružila, radio praeter ili i contra praescriptum. No scienim, da g. pisac podnipošto nema pravo. Čujmo najprije rubriku Rimskoga rituala. „Tum depositum Sacramentum super mensa, supposito corporali, genuflexus adorat, omnibus in genua procumbentibus: et mox accepta aqua benedicta, aspergit infirmum et cubiculum, dicens Antiphonam: ‚Asperges me, Domine, hyssópo et mundabor; lavabis me et super nivem dealbabor' et primum versum Psalmi ‚Miserere' cum ‚Gloria Patri etc. Sicut erat etc.' Deinde repetitur Antiphona ‚Asperges me etc.' Postea V. ‚Adjutorum nostrum in nomine Domine . . . Oremus . . . R. Amen.' His dictis accedat ad infirmum. . . ." Iz ovoga se vidi posve neprisiljeno i naravno, da se stvari redaju nešto drugačije, nego naš pisac kaže. — Metnuvši svećenik presv. sakramenat po čuvenom propisu (u ritualu i pastoralci) na stol, načini jednim koljenom, onako kako radi kod mise iza pretvorbe do pričesti, poklon Spasitelju u tom presv. sakramentu. „Genuflexus adorat", dolazi nalog u misalu i ritualu; ondje znači: poklekne na jedno koljeno, pa se iza toga, zahtievajući to dalnji sveti posao, digne; značit će dakle i u ritualu to isto, jer obstoje i isti razlozi. Za sve druge osim služećega svećenika obstoji onaj naputak: „omnibus in genua procumbentibus." Kako naime kod mise drugi kleče, a svećenik služeći neklečí, jer nebi mogao shodno i čednim dostojanstvom vršiti svete službe; uprav tako i kod bolestnika. Kaže ritual: „aspergit infirmum et cubiculum dicens Antiphonam: Asperges . . ."; ima dakle bez dvojbe barem prviput biti govorena antifona u isto vrieme, kad biva škropljenje blagoslovljenom vodom. Sad se pita: e da li je moguće čedno i pristojno u isto vrieme poškropiti bolestnika, sobu na sve strane, prisutne na okolo klečeće i zajedno klečati pred presv. sakramentom, koji se nalazi na stolu? Scienim, da će, spoji li se „klečanje" sa „škropljenjem", i jedan i drugi posao biti obavljen neliepo. A decorum je bitna sastavina bogoslužja kat. crkve. G. pisac kaže: „poškropi . . te moli"; ritual kaže: „aspergit . . dicens." Napomenutoj neprilici dalo bi se po riečih g. pisca tako izbjeći, da se najprije obavi „škropljenje", onda govori „asperges. . ." No prvo to je barem proti ritualu, da se i prvi „Asperges" kasnije reče, nego se odgovarajuće mu škropljenje obavi; drugo, da nenapominjem analogije kod svetih sakramenata, gdje se zajedno rabi materia i rieči forme izgovaraju, meni se čini ovo tako razkidano, kao kad bismo najprije pravili sav znak sv. križa, a onda tek, bivši znak podpuno gotov, izgovarali: „U ime Otca. . ." Cituje g. pisac Ambergera III. 1272. No scienim, da tu nemože nijedan auktor prevrnuti onoga, što

*) Na str. 268. govor je o vrlo važnoj stvari. Više na izričnu želju g. pisca nego voljom ocjenitelja učinit će se na koncu na stvari ondje razlagane primjetba i neki prigovor, da se udovolji savjestnosti njegovoj, koja u našega pisca, njemu na čast a stvarim, o kojih radi, na korist, nadilazi i istu njegovu veliku eruditiu. op. ocj.

zahtieva ritual i decorum obreda. Nego čujmo ipak Ambergerove rieči: „Dann", (i on imade navoditke, prevadja bo rieči rituala) „setzt er das heilige Sakrament auf den Tisch, nachdem das Korporale ausgebreitet worden, betet es an, indem sich Alle nieder knieen (wozu sie, wenn nöthig, freundlich aufzufordern sind), besprengt den Kranken, und das Gemach, unter Aussprechung der gewöhnlichen Worte, und betet dann (vor dem heiligen Sakramente knieend) das entsprechende Gebet. Das Gemach wird gesegnet, der Versucher soll weichen, der heilige Engel darin wohnen"; (to je naime smisao ondje crkvom propisane molitve). No Amberger, kao što čitatelj vidi, ipak malo drugačije kaže, pa se uz njegove dodatke neki decorum može obdržavati. Sasvim tim je njegov dodatak „knieend" neumjestan, kako već to biva, kad se crkvenim pravilom, tolikom opreznošću ustanovljenim, dodaje i odkida; pa su i mojoj neznatnosti barem četiri razloga congruentie na pameti, zašto je odredba rituala liepa i podpuna, a dodatak Ambergerov neumjestan i nerazložan. — Misle auktori bezdvojbe kod tih dodataka na strahopočitanje napram presv. sakramentu; no budimo uvjereni, da je srdce „zaručnice" u svom obredniku takodjer na to mislilo: ali sve okolnosti uvažujuć nije našlo za shodno to odrediti, što je po auktorih dodano.

(Dalje će sliediti.)

Dopisi.

Non unde sed quid?

O župnih uredih.

Predmet, o kojem kanim pisati, jeste doista posve svjetovne naravi; nu ipak i te kako spada u ovaj list, koji svećenstvo ima da smatra svojim organom ne samo za pouku i moralni napredak, već i za pretresivanje svih svojih interesa.

Svaki župnik danas je u nas predstojnik, prvi a većinom i zadnji činovnik i ravnatelj župnoga ureda. Taj župni ured bio je po naredbi visoke zemaljske vlade od god. 1881. (čini mi se, nu pravo ne znam; jer te naredbe nemam, a nema je ni u Žigrovićevoj zbirci; nu znam da sam ju čitao s podpisom bar. Živkovića) podčinjen u poslovih uprave prije podžupanijam a sada po analogiji kotarskim oblastim, koordiniran je pako ili uzporedjen občinskim uredom. Ne upuštam se u razmatranje pitanja, može li se samo tako bez pitanja i razprave toga predmeta vladinom naredbom klasificirati župni ured te prelazim na samu stvar.

Kad već postoji ured, a po njem župnik postaje zemaljskim i občinskim urednikom, mislim da bi se ipak imalo pitati: tko taj ured uzdržaje? Koliko ja znam, karakter župnih ureda za sada priznaje se positivno samo sa strane države: što župnici ne plaćaju poreza od kuće i kao urednici dopisuju službeno s oblastmi bezplatno. Stan župnomu uredu daje patron, koji gradi i uzdržaje kuću, a taj većinom nije država ni zemlja ni občina. Nu to na me kao župnika ne spada; zadovoljan sam, što imam u kući toliko prostora, da mogu jednu sobu smatrati kancelarijom župnoga ureda.

Nu tko mi taj ured čisti, tko u njem peć loži, tko mi daje za nj drva, tko mi je podvornikom? Sve te poslove obavlja moj sluga, a najviše puta velečastni gospodin chef i adjunct i pisar i podvornik toga ureda. Tko daje drva? Siečem ih u župničkoj šikari, što sam ju na segregaciji primio pod šumu; za me bit će možda i dosta, nu što nasljednik, ako ja poživim još kojih 10 godina? Razumije se, da se ta drva i sieku i dovoze i pile na trošak opet istoga velečastnoga chefa župnoga ureda.

Javni uredi imaju svi do jednoga paušal za razsvjetu i pisarničke potrebštine. Moj župni ured imao je prošle godine 267 brojeva u ekspeditu, tomu je trebalo barem 200 araka papira (štioc vidi, da mnogo toga ne pišem na čitavom arku, a redovito ni ne prepisujem sastavka) i 267 koverta. Od svih tih akata bio je tek jedan krstni list i jedan smrtni list, za koje sam primio po 2 for. Moj bo je ured seoski ured i to u občini, od kuda se jošte ne seli narod ni u Slavoniju, a kamo li u Ameriku, te mu redovito te ruke dokumenata ne treba; a kad mi koju ovcu u bližnjem gradu zatvore ili u obće ako dodje s njom sud u nemili dodir, tad se krstni i smrtni listovi ištu službeno i ja ih službeno na svom papiru pišem i službeno, bezplatno odpravljam. Predstojnik dakle moga ureda hoćeš nećeš tako je galantan čovjek, da paušal za svoj ured i pisarničke troškove uzima iz svoga žepa. Isto tako plaća iz svoga žepa i službene novine i kupuje zbirke zakona, koliko može; do sada je nabavio za župni ured: obrtni zakon i zbirku (svezak I.) od Žigrovića. Vežićeva zbirka preskupa mu je, nu i za nju već štedi novac, da ju nabavi; jer ne može gotovo bez nje biti.

Dà ne samo Vežićevu zbirku morati će da nabavi, već da naruči i čitavi „Sbornik zakona i naredaba." A da ne misli tko, da se šalim, evo mu dokaza, da župni ured bez te ruke zbirka ne može biti.

Ovih dana primio sam od kotarske oblasti ovaj dopis: „Zakonski članak XX. 1886. o pučkom ustanku zahtjeva točnu evidenciju svih pučko-ustaških obvezanika.

Da se ovo postići može, umoljava se veleć. župni ured, da točno udovoljiti izvoli §. 3. toč. 42 pomenutoga zakona.

Kotarska oblast: J. N.

U istom štilu primio sam već nekoliko poziva, koji se pozivaju na §. ovaj ili onaj, ovoga ili onoga zakona ili naredbe itd. premda moj župni ured tih zakona nema. Nu ne samo to, već imam pred sobom dopis, kojim se župni ured sjeća, da zadovolji isto onakovu dužnost, kakovu mu je dojavila kotar. oblast pod br. 2116. od 9. prosinca 1887. Od tuda jasno sliedi, da kotarski ured pred-

polaže, da arkiv mojega ureda stoji u posebnoj sobi ili da ima bar prostran ormar, kamo redom ulaže sve visoke naloge i priobćaje počam od obćinskoga pak do najvišega ureda u zemlji. Predstojnik moga ureda do sada nije znao za tu dužnost te je u nuždi manje važnimi akti i vatru podpaljivao; nu od sada dakako mora biti drugačije.

Ja evo ovo nekoliko činjenica i refleksija u brzu ruku nanizah ovamo, da potaknem braću, da se izvole i ona zamisliti malko u narav tih naših župnih ureda pak da kažu, što je pravedno u zahtjevih, koji se stavljaju tim uredom, a što nadkriljuje našu dužnost?

Mogao bih i više toga dodati: kako naime gospoda hoće, da na župnih dvorovih pobiru od naroda porez, da tu prave izkaze o odkupu javnih radnja, da ciepe boginje itd. nu to ne spada strogo u okvir, u koji danas stegnuh ovaj dopis.

Pisac ovih redaka nepiše ovo iz kakove opozicije ili antagonije suprot oblasti, ne piše od objesti; jer služi na župi, koja niti je najbolja niti najgora; nu toliko izjavlja za orientaciju štilaca, da bi se u dohodcih s mjesta mienjao sa najmladjim kotarskim predstojnikom. On piše; jer ne zna, quo jure, quo jubente et quo adjuvante ima uzdržavati čitav ured i obskrbljivati ga svim, čega u toj papirnatoj dobi treba?

Ja znam, da će gdje tko i graknuti na ove redke, što se njimi tobože drugi potiču na nezadovoljstvo i na nove zahtjeve prema zemlji ili obćini itd. Ne, nisam ih za to pisao, pak sam i gotov nadalje tegliti teret, što nam ga svakim danom sve to više naprćuju; ali rad bih barem, da preč. duhovni stol dade opomenuti oblasti, da ne predpolažu u župnika župne urede, koji imadu na disposiciju po više urednika i svu onu uredovnu gradju, uz koju se može od župnih ureda iskati ovaj ili onaj rad jednostavnim pozivom na §. zakona; već da valja napisati, što se ište. Jošte mi je i to bilo na umu, da će ovi redci možda otvoriti oči onim ljudem, koji su stali po novinah dokazivati, da je župnikom za izvjestnice i krstne listove propisana previsoka pristojba. Mi vam ju prikazujemo za dvadesetine one svote, što ju za ured i njegove potrebe troši najmanja kotarska oblast.

Ako, g. uredniče, primite ove redke, izvolite me uhvatiti za rieč, da odgovorim na svaku primjetbu, kojom bi se možda s koje strane htjelo dokazati, da župnici nemaju razloga potužiti se na teret, koji nedužno nose u svojih župnih uredih i zbog njih. Vivat sequens!

Iz Jaske. Prigodom blagos. župne crkve u Jastrebarskom, koja je već ove godine posvema obnovljena velikom požrtvovnošću kollatora i pripomoći župljana, a blagoslovljena dne 30. listopada, Prečastni gosp. Eduard Tallian kanonik i arcbidjakon gorički, koji je u ime uzoritoga gospodina kardinala-nadbiskupa crkvu blagoslovio, obdario ju je liepim darom darovavši za slikani prozor uz veliki žrtvenik, na kome ima biti slika sv. Nikole zaštitnika crkve svotu od 50 for. a uza to dao je pozlatiti pacifikal na svoj oveliki trošak. Njegov suputnik k svečanosti prečastni gospodin dr. Franjo Iveković kanonik poklonio je za sliku sv. Nikole 20 for.; profesor Stjepan Kućak 1 for.; Ferdo Medur, posjednik i gradjanin Jastrebarski 10 for. Na oviem darovima zahvaljujem požrtvovnim darovateljima u ime župljana i u ime moje. Uza to dužnost mi je napomenuti i ostale darove, što su ih u potonje vrieme darovali župnoj crkvi darežljivi župljani. Za novo nebo, izradjeno u radionici Eduarda Wagmeistera u Zagrebu darovala je imovna obćina Jastrebarska 50 for.; imovna obćina Cvetkovićka 25 for.; od stanovnika u Cvetkoviću sabralo prijašnje obćinsko poglavarstvo svotu od 20 for. 87 novč., a u Jastrebarskom sabrale gospodjice Danica Jagunićeva sada gospodja Huberova sa gospodjicom Zoricom Kovačićevom za crkveni ures svotu od 22 for.

Za novi zastor na propovjedaonici sakupila gospodja Venkova 18 for. 45 novč. a darovale su: Barbara Flek 50 novč.; Josipa Jergović 50 novč.; Ljubica Jergović 40 novč.; Katarina Bišćan 2 fr.; Jelisava Videtić 1 fr.; Katarina Majhofer 40 novč.; Vjekoslava Venko 3 for.; Josipa Šintić 50 novč.; Katarina Majhofer 25 novč.; Marija Peklić 1 for.; Franciska Kleščić 2 for.; Franciska Kovačić 2 for.; Marija Brozović 1 for.; obitelj Špitzer i Hochsinger 1 for.; Julija Matšek 1 for.; Ljubica Nežić 1 for.; Franjica Perinovec 50 novč.; N. N. 50 novč.; Dr. Milan Bišćan, podžupanijski liečnik sa svojom gospodjom poklonio je krasan velum za ciborium. Zorica Majcenić i Antonija Lovreček izradile su dva ukusna potezala za zvono. Ovako je dosada pripomogla privatna darežljivost, da se crkva u ovome sa svake ruke uvaženome i uglednome mjestu prikazuje sada u pristojnome liku, pak se nada, da ta darežljivost bude pobuda i ostalim župljanom, te se spomenu svoje do zla boga siromašne crkve, da bude obskrbljena i drugimi potrebitimi stvarmi, kojih nema.

U Jastrebarskom dne 20. studenoga 1887.

Sjepan Niemčić,
župnik.

Viestnik.

Zagreb. Svećenstvo je kotara Vrbovačkoga zaključilo odaslati čestitku p. n. gg. Dru. Baronu i Dru. Vrbaniću, što ih je sv. otac odlikovao za poznate njihove dične izjave u obranu vjere katoličke. Svoju je odluku saobćilo ovimi listovi.

G. Dru. Vrbaniću:

Velemožni Gospodine!

Odlikovanje, kojim sveti Otac papa Leon XIII. Vašu Velemožnost odlikova, obradova u duši svekoliko Svećenstvo ovoga kotara tim više, što mi hrvati žalibože imademo malo svjetovnjaka, koji bi odlučnim i revnim

djelovanjem za svetu katoličku vjeru toliko odlikovanje zaslužili, kojim Velemožnost Vašu namjestnik Božji na zemlji odlikova.

Bog blagoslovio i objačio nadalje revno i neumorno djelovanje Vaše Velemožnosti za sve što je sveto i pravedno! Kako je Velemožnost Vašu sveti Otac nagradio za Vaše revno djelovanje za sv. vjeru, tako neka Velemožnost Vašu Otac nebeski okruni krunom vječnoga blaženstva!

Dano u Preseki iz Pastoralne konferencije držane dne 15. Rujna 1887.

Ivan Lisac v. r. kot. bilježnik.

St. Valdec, podarcidjakon.

Msgru. Dru. Baronu:

Velemožni i Prečastni Gospodine.

Ugodnu viest, da je Namjestnik božji na zemlji Prečastnost Vašu milostivo imenovao komornikom Svojim obradova ugodno svakoga katolika, a napose Svećenika katoličkoga, komu su poznate izvanredne vrline Vaše Prečastnosti.

I svećenstvo kotara Križevačkoga raduje se od srdca nad tim dobro zasluženim odlikovanjem, te želi, da bi Prečastnost Vaša mnogo godina u zdravlju tu liepu čast obnašala na slavu božju, na korist sv. crkve i mile nam domovine.

Kako je sv. Otac revno djelovanje Vaše Prečastnosti odlikovao, tako neka Otac nebeski poslije dugotrajnoga revnoga djelovanja Prečastnost Vašu okruni neuvehlom krunom vječnoga blaženstva!

Dano iz pastoralne konferencije kotara Križevačkoga držane u Preseki dne 15. Rujna 1887.

Ivac Lisac v. r. kot. bilježnik.

St. Valdec, podarcidjakon.

— Za misni stipendij sv. Otcu darovali su tekom ove godine preko nadb. kancelarije p. n. gospoda: Krajević Ferdo, uprav. župe 5 fr., Vlašić, podarh. 2 fr., Dr. Kosta Vojnović 10 franaka, Kuril Josip, župnik sv. Marije pod Okićem sabrao 31 for. 28 nč., Tompak Gustav, župnik 6 for., Tompak Stjepan za kotar Virovitički 5 for., Podel Franjo, župnik Kapelski 5 for. 20 nč., Vlašić, podarhidjakon za Cirkvenski kotar 2 for. 80 novč., Ielas, podarhidjakon za Okićki kotar 24 for., Hergar, podarhidjakon za kotar Medjimur. dolnji 10 franaka i 30 for., Koljevina, podarhidjakon za kotar Jaskanski 32 for., Barabaš, podarhidj. za kotar Vugrovački 19 for. 70 nč., Dr. Žerjavić, za kotar Stubički 13 for. 60 nč., König, podarhidjakon za kotar Sisački 16 for. 40 nč., Valdec, podarhidjakon za kotar Križevački 19 for. 40 nč., Friš, podarhidj. za kotar Katedralni 8 for., Valentain, podar. za kotar Garešnički 20 for., Kršnjavi, podar. za kotar Našički 23 for., Leder, podarhidjakon za kotar Lipnički 1 škudu i 8 for., Šadl, župnik za se i župljane 10 for., Vukovac, upravitelj župe, za se i župljane 10 for., Vran, zač. podarhidj. i župnik 3 for., Spahija, župnik, za se i župljane 20 for., Barabaš Gjuro, podarhidj. za kotar Odranski 1 škudu i 17 for., Pavčec, podarhidj. za kotar Moslavački 11 for. 50 nč., Šavor, podarhidj. za kotar Koprivnički 35 for. 67 nč., Mašek, podarhidj. za kotar Karlovački 23 for., Švec Ignjat, župnik 2 for., Cerovski Jakov, opat 1 for.

Veleč. g. Kolmanić Stj. 3 for.; veleč. g. J. Novaković jednu škudu; Veleč. g. Makso Kolarić predao je 100 for. 13 nč., što su sakupljeni u Petrinji.

Rim i Italija. (Papinski consistorij. Nove adrese episkopata. Glasovi o priestolnom govoru. Upit o adresah i o peticiji i odgovor.) Sv. Otac je 25/11. u consistorijalnoj allocuciji izrazio svoje zadovoljstvo radi sjajnih dokaza ljubavi i štovanja, što mu ih darovi i hodočašći izkazuju vladari i vjernici cieloga svieta; zatim tužio se osobito na poznati zakon, kojim se ukidaju desetine; napokon predložio 16 biskupa za razne crkve i proglasio 22 breve-om imenovana biskupa. — Od zadnjega puta imamo zabilježiti sliedećih 5 adresa na sv. Otca za pomirbu: episkopata romagnolskoga, ligurskoga, lombardskoga (1 nadb. i 8 bisk.), vercelskoga (1 nadb. i 5 bisk.) i Patrimonii Si. Petri (6 bisk. i 1 vic. gen.). — Priestolni govor, kojim je talijanski kralj 16/11. otvorio parlamenat, nije posve ugodio ni katolikom niti njihovim protivnikom. Ovim nije pravo, što se ne naviešta nijedan novi zakonski priedlog proti Crkvi i njezinim pravicam — katoličke se opet novine čude, što se diljem cieloga govora mramorkom šuti o papinskom jubileju, kojim se zanima cieli sviet, i o pomirbi, za koju se listom diže episkopat adresami na sv. Otca, a laikat peticijami na parlamenat. — O jednih i o drugih upita 23/11. Bonghi, koji se gradi vodjom umjerenih tobože liberala, ministra pravosudja: smatra li ih kaznivimi i, ako da, namjerava li proti podpisaocem kazneno postupati; zatim kako misli pomoći onim crkvenim zavodom, kojim je zakon o desetinah oduzeo ili smanjio sredstva za uzdržavanje? Zanardelli 28/11. odgovori, da su državni odvjetnici jednodušno izjavili, da se nema sudbeno postupati, — a on ne će, da se pača u sudstvo, jer bi mješanje executivne vlasti u sudbeni red izvrnulo pravno stanje; — što se drugoga diela tiče, on će gledati da pomogne kako se budu iole moglo. *M.*

Javna zahvala.

Visokoj kr. zemalj. vladi za liep dar od 2000 for. za popravak župnoga stana u Čuntiću zahvaljuju i pastir i stado, a Bog obilno platio i ovdje i ondje u vječnosti.

U Čuntiću na dan sv. Andrije 1887.

Vilim Majer,
župnik i njegovi župljani.

Konac se godine primiče, a premnoga nam gospoda predplatnici još duguju predplatu. Liepo molimo dužnike, da nam pošalju što duguju, jer i mi moramo urediti račune.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**

KATOLIČKI LIST.

Broj 50. U Zagrebu, 15. prosinca 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

S pokrajinskim biskupom življaše papinski poslanik u ljubavi i slozi, pa tako su duhovna i svjetovna vlast, zamjenito se podupirući, najblagotvornije djelovale na uzgoj puka. — Puk je obojicu vrlo štovao, baš sinovljom ljubavju ljubio, njihovu rieč i nauku rado čuo i slušao.

Vanrednu medjutim ljubav i štovanje naklanjao je puk Pecciju, posvud ga hvaleći i slaveći: u molitvi, u sboru, u sielu, u školi, u viećn i zabavi. Mjestni sbor dade mu uzidati spomen ploču, da se i potomstvo spomene preljubljenoga i zaslužnoga Joahima Peccija. Njegova slava, njegove zasluge segnuše i do priestola sv. Otca, koji ga i onako poznavaše.

Tim povodom odluči se sv. Otac, da Pecciju povjeri teži zadatak, namieni teže zanimanje. Pozva ga stoga iz Perugije, pa ga imenova dne 17. siečnja 1843. svojim nuncijem na dvoru kralja Leopolda I. u Bruselju. Buduć su pako papinski poklisari dvorova uploške biskupi, podignu sv. Otac Joahima Peccija na biskupsku čast, imenovav ga nadbiskupom damietskim i. p. i. (u dolnjem Egiptu). U tom svojstvu bje 19. veljače 1843. posvećen u crkvi sv. Laurencija, gdje počivaju zemni ostanci pape Pija IX.

U Belgiji.

Viest, da je imenovan za nuncija u Bruselju, iznenadi Peccija, jer mu to zanimanje bijaše posve novo. Kano papinski zastupnik imao se skrbiti, da bude katolička crkva slobodna u Belgiji; to pako je često težko polučiti u katoličkih vladara a nekmoli pri inovjercih. Na belgijskom dvoru valjalo je dobro francezki znati, a Pecci je naučio francezki samo u školah. Velikih je osim toga bilo potežkoća, koje su ga plašile, a pokoran kako vazda papi, i sada dragovoljno prihvati to težko breme. — Mjeseca ožujka uputi se u Belgiju kroz Francezku, i to: ladjom do Marselja, odavle u Lyon, Rheims, Mezières i Namur. Nuzgredno razgleda znamenito bojište „Waterloo“, gdje je 18. lipnja g. 1815. englezki gjeneral Wellington nadvladao Napoleona I.; a podjedno se je usavršivao u francezštini, koja mu je gladko tekla dok je stigao u Bruselj.

Dne 12. travnja predstavi se i pokloni kralju Leopoldu, ter nastupi novu stazu kano državnik. Premda neizkusan i jedva 33 godine star, u kratkom se času na toliko izbrusi, da je točno, na obće zadovoljstvo izvršivao svoju zadaću. Njegova pak zadaća nebijaše tako lahka, uz sve to, što je državica malo ne sva katolička. Belgija na ime posta istom god. 1830. samostalno kraljestvo. Prvi kralj, Leopold I, primi vladu 21. lipnja 1831. Dašto, da se još nisu posve slegli valovi prijašnje revolucije. Pecci je morao mudro i razborito podržavati slogu medju vladom i crkvom, i odklanjati svaku razmiricu. Za malo si predobi naklonost Leopolda i njegove vlade.

Kralju — prem protestantu — godi njegov posjet; prima njegove savjete u zakučastih zadjevah, i čim jače proniče bistroumnoga nuncija, tim mu više stavlja pitanja, na koja Pecci razborito odgovara. Jednom prilikom reče mu kralj: Vi ste isto tako spretan politik, kano i izvrstan prelat. — Kraljeva je svita jednako s novim poklisarom osobito prijazna. Pobožna kraljica Louisa, kći francezkoga kralja Luisa Filipa, počituje Peccija već kano katolikinja; ona ga drži za uzor-svećenika. Naročito ga ljube kraljeva dva sinčića, Leopold i Filip Eugen, i kćerkica Charlotta, s kojimi je višeput za dokolice obćio, podučavajući i na materinu molbu

blagoslivljući jih. Još poslije kano perugijski biskup, rado je pripoviedao, kako je sadanjega kralja Leopolda višeput držao u naručju, ter kako ga je kraljica prosila, neka ga blagoslovi, da bude danas sutra po božjoj milosti dobar vladar.

Na kraljevskom dvoru predobi on sve svojim bistrim umom, kojim je znao rješavat najzamršenija pitanja. Tuj imadjaše sgodu obćiti sa velmožami i takovimi muževi, koji su bili protivnici katoličkoj crkvi (n. p. Palmerston). Neki dan pozvaše ga sa drugom gospodom ka kraljevu stolu. Slučajno sjedjaše kraj takva gosta, koji mu je zanovetao. Pecci muči, i neodgovara ništa. Kad ustadoše od stola, približi mu se isti gospodin i ponudi mu burmuticu, na kojoj bijaše naslikana nepristojna žena. Tim je htjeo taj gospodin Peccija napastovat. Medjutim mu Pecci sa sažaljenjem, posve mirno i hladno odvrati: „Gospodine grofe, to je sigurno vaša milostnica!“ Sram je bilo toga fićfirića, pa se brzo pobere. Nazočne gospodje pohvališe Peccija, što je dobro izplatio toga drznika.

Rado je dopisivao s pokrajinskimi biskupi, i kada je bilo moguće, posjećivao jih, ter su skupno razpravljali crkvene zadatke. On je s njimi doprinjeo, da se je u Rimu otvorilo sjemenište za belgijske bogoslove. Posebno su mu bile na srcu škole i djaci, n. p. sveučilište u Lovanju (Löwenu). Rado je prisustvovao javnim pokusom; u takvih prigodah probesjedi on vazda njekoliko rieči djakom, koje su poput vatre razplamćivale medju njimi volju za nauku, podjedno umnažale štovanje, koje je u srcih nadobudne mladeži raslo za papinoga poslanika. Peccija nisu zanimale samo više škole, nego su mu i početnici bili na brigi; dokaz je tomu, što je od sgode do sgode sam pričešćivao djecu, koja su prviput pristupala k božjemu stolu. — Pomagao je siromake i bolestnike sborom i tvorom ter jim tako olakšavao život. — Što je dobra našao u Belgiji, to je poslije presadio kano biskup u Perugiji na talijansko tlo. — Pri otvaranju željeznice medju Bruseljom i Naumurom, bio je prisutan s kraljem, i blagoslovio to novo djelo. Tim je pokazao, kako crkva rado promiče koristna poduzeća na sreću naroda.

Tako je Pecci u trih godinah osvojio srca svih, s kojimi je obćio. Kralj ga časti, dvor ga poštuje, drugi, naročito djaci i siromasi ga ljube. — Toliko učini muž uz božju pomoć, koji malo nariče, već više radi, a za sve traži jedino od Boga plaću.

Sve bijaše Pecciju sklono, samo sjeverni zrak nije slabašnomu poklisaru prijao; on bijaše priviknut blagomu južnomu podneblju Zato zaprosi papu, da ga pozove iz Belgije i pridieli na službu u kakovom njegovomu zdravlju povoljnijem kraju. Kralj se prijazno oprosti s njim, i u znak svoga priznanja, podieli mu veliki krst Leopoldova reda, ter mu ujedno izruči zapečaćeno pismo na sv. Otca, u kom naročito hvali Peccija i njegovo mudro i uspješno djelovanje na kraljevskom dvoru u Bruselju, i preporuča ga za kardinala.

Iza toga dade se malo na putovanje, da si oporavi poremećeno zdravlje i tako pripravi za novi rad. Najprije se poda u Njemačku, gdje nadje muževe: nadbiskupa Klemensa Augusta Drostea pl. Viseringa, Görresa, Möhlera itd. Mjeseca travnja 1845. stigne u staro slavno mjesto Ahen, gdje razgleda veliku i liepu crkvu sa dvorcem. Iz Ahena krene prama Kolonju (Kölnu), gdje se je zabavio deset dana. Tadanji nadbiskup Ivan Geisel pokaza mu sve znamenitosti grada, posebno novu stolnu crkvu, koju su upravo zidali. Iz Kolonja vozio se je brodom na rieci Reni. Liepa je to vožnja po širokoj rieci medju vinorodnimi grići, na kojih svjetlucaju prijazne kućice i razvaline starodrevnih gradina. Mimo Bona i Koblenca dospje u staro biskupsko mjesto sv. Bonifacija, u Moguč (Mainz) Iz Moguča odvezao se je poštom u Trevir, iz Trevira u Maestrich, gdje je grob biskupa sv. Servacija. Odtuda se vrati u Bruselj. Na svom putovanju izvježbao se je u njemštini. — Nakon svoga odmora u Bruselju, dade se u Englezku, ter se je 14 dana zabavio u Londonu. Tuj se je upoznao s mnogimi englezkimi obraćenici. Kad se opet vratio u Bruselj, oprosti se sa dvorom i sa ostalimi prijatelji i odputova preko Francezke u Rim. Na putu se je zadržao 10 dana u Parizu pri svomu nekadanjemu učitelju Tornariu, koji bijaše tada nuncij u Parizu. Taj ga predstavi kraljevskomu dvoru U Marselju ukrca se na more put Italije, kamo stigne koncem svibnja 1846. Pismo belgijskoga kralja nije već mogao uručiti papi Grguru XVI., jer je onda baš umirao. G. 1845. umrje Karlo Cittadini, biskup u Perugiji, a stanovnici, kojim je ostao Pecci u sladkoj uspomeni, zamole papu, neka bi jim njega poslao za biskupa u Perugiju. I u istinu, česa nije nitko očekivao a najmanje sam Pecci: 19. siečnja 1846. imenova sv. Otac Peccija za biskupa u Perugiji i podjedno mu namieni kardinalski šešir.

Kojekakvi poslovi zadržaše Peccija u Rimu, kada puknu glas, da je umro Gregorij XVI., 1. lipnja na Duhovski ponedeljak. Tužnim srcem

kleknu Pecci kraj mrtvoga svoga dobročinitelja, i sprovede ga k vječnomu počinku.

16. lipnja zasjednu na stolicu sv. Petra kardinal Mastai-Feretti kano papa Pije IX. Pecci bijaše kod svih slavlja, vidio je i slušao radost naroda, koji radostno pozdravljaše novoga papu.

S tim dovršujemo prvu dobu Peccijeva života. Vidjesmo ga kano učenika i poslanika. Godinami mlad, učenošću i izkustvom star s nova se pripravljaše za najveću službu, koju mu je Bog namienio.

III. Biskup u Perugiji.

Prije nego li započmemo poviedati o dolazku Peccijevom u Perugiju, spomenut nam je nješto o samom mjestu, gdje življaše kano biskup 32 godine.

Perugija, historički grad, broji do 20.000 stanovnika, a leži na visočini. Kuda okom kreneš, opažaš obradjene brežuljke, obrašćene vinovom lozom, uljikom i šumami; ravninom se pruža rodno polje. U mjestu su stare kuće, njekoje iz 14., 15., 16. vieka, uzke ulice, koje podavaju mjestu starinsku sliku. Stolna crkva sv. Lovrencija sazidana je koncem 15. stoljeća. Ovdje su pokopani pape: Inocencij III. Urban IV. i Martin IV. Tuj se takodjer čuva zaručni prsten bl djevice Marije. U mjestu ima još drugih starih crkava. Medju palačami najznamenitija jest gradska viećnica, zidana oko god. 1300

Slaveći imendan svoje majke, licem na sv. Anu, 26. srpnja 1846. zasjeda Joahim Pecci biskupsku stolicu. Razjasniv u prekrasnoj pastirskoj poslanici iz Rima svojemu stadu nazore svoje, moli ga, da ga vjernim i kriepostnim životom podupre: e da se uzmogne bolje odužiti uzvišenomu biskupskomu zvanju. — Putujući k svojoj stolici obidje u Asisu Porcijunkulu, preporučiv se navlaš sv. Franji Serafskomu vrućom molitvom u moćnu zaštitu; od rane bo mladosti štovaše posebitom njekom sklonošću velikoga toga sveca. — Do mala pade pred Perugiju. Na gradskih vratih dočeka biskupa svećenstvo uz ogromnu množ puka. — Nakon srdačnoga pozdrava i uzvišenoga ozdrava pokleknu biskup, ter u znak poniznosti i ufanja poljubi sveti nakit Golgote; zatim se odljulja silna povorka ljudstva u crkvu sv. Dominika, u kojoj se svećenstvo posebice biskupu pokloni, ter zavjeriv mu se, prima od njega s cielovom očinsku naklonost.

Biskupija imadjaše tada: 199 župa, 240 duhovnika, 20 mužkih i 12 ženskih samostana. Poslije talijanska vlada progna monahe i nastani u samostane vojnike. Bijaše tuj i drugih dobrotvornih zavoda; n. p. četiri kuće za bezplatno noćište putnikom.

Obukav se nakon toga u biskupsko ruho, zajaši konja, ter u velebnom provodu udari put stolne crkve, u kojoj živom puti vječnoga Boga blagoslovi svoje vjernike.

U večer bijaše cielo mjesto razsvjetljeno, a putevi posipani mirisavim i krasnobojnim cviećem.

Dobro znadijaše veliki biskup, da će one luči s prozora perugijskih kuća ugasnuti i na putevih posipano cvieće povenuti: dobro znadijaše veliki biskup, da će se luč prometnuti u zjalo crne noći, cvieće u trnje. . . . Za to i zvaše vrućom molitvom Boga u pomoć. . . .

Burni dani.

Silnom radošću pozdravljahu Talijani sv. Otca Piju IX., koji g. 1846. zače vladati katoličkom crkvom; nu ova se radost prometnu gotovo u mahnitost, kad jim stignu poruka, da je velikodušni papa na 16. srpnja 1846. milostivo oprostio i kazan i njezine posliedice baš onim zločincem, koji se za prijašnjih buna dizahu, da slome i obore papinsku vlast i vladu. Takih kažnjenika bijaše i u Perugiji, potičućih iz buna od g. 1831., 1843. i 1845. Plemeniti se bo papa nadaše, da će blagošću umiriti zaslieppljene opornjake; skinu jim dakle verige, otvori vrata kaznionam, ter pozva prognanike k očinskim domovom U to medjutim poče zloduh Mazzini sa drugovima naviestati krivu nauku.

Biskup, poznavajući svoje podanike, upravi dne 16. lipnja 1847. na narod pastirsku poslanicu, u kojoj temeljito razpravlja i razlaže prava i dužnosti vladara s jedne, ter podanika s druge strane; u kojoj razjasnuje razmjerje medju roditeljima i djecom, medju suprugom i ženom, medju gospodarom i slugom. Nadovezujući želju, da se i njegovi vjernici, služeći ovoj nauci, dostanu neba, zaglavi biskup svoju, elegancijom sloga, oštrinom duha i temeljitošću misli zadahnutu poslanicu. — Tako učaše plemeniti biskup svoje podanike, ali u onaj par zahvati medju pšenicom korjen i kukolj.

Krivi proroci, razdražujući ljudstvo proti duhovnoj vlasti, bijahu bez srca i obraza, ali puni dara i vatre, pa tako se sbi, ter je jošter iste godine buknula buna u Perugiji. Papinski vojnici uhvatiše na ime zločinca, pa ga gonjahu u uze. Poganom riečju djavolskih zavodnika zaslieppljena i podjarena svjetina natisnu za zločincem, da ga otme ruci pravde i zaslužene

kazni. Tuj i tamo bliesnu jur nož i bodež, tuj i tamo ču se groziti prietnja. U to se nadje medju takovom svjetinom srčani biskup, koji uspije vanredno djelujućom svojom prikazom, ter toplom i zajedno oštrom svojom riečju razjarene duhove za ovaj put utažiti i predusresti, da onoga kobnoga dne ne bijahu perugijske ulice nakvašene nedužnom krvlju.

Približavala se je god. 1848. Tuj i tamo vrenu iskra, koja se do skora razgori u živi plamen prave bune po čitavoj Evropi. Već 2. siečnja bukne buna u Milanu, 12. u Palermu, njekoliko dana zatim u Napulju. Osim toga raznese se glas, da je u Parizu revolucija prognala kralja Louisa Filipa. Mjeseca ožujka nasta prevrat u Beču.

„Na polje s Austrijanci!“ — bijaše glas, koji se čuo i odzvanjao po svoj Italiji. „Na polje s Austrijanci, koji nas dojako razpinjahu na križ groznih muka; puče čas slobode i odmazde.“ Tako bijaše pisano na stiegovih, pod koje se sakupljahu čopori nezadovoljnika, da podju u boj i umru za Italiju.

I Perugiju zahvati plamen bune. Od dana na dan ču se glasnija prietnja, poruga i kleveta, bačena na biskupa. „Naš je biskup vrag tmine; neda, da progledamo; naš je biskup kovač veriga, neda, da jih skinemo. Neda nam biskup svjetla, neda nam biskup slobode“, — griešili su i klevetali perugijskimi ulicami nezadovoljnici. — Kako će niže slojeve pučanstva još jače podjariti proti biskupu, viši, samo zvani „otmeni slojevi“ skovaše evo ovu urotu.

U papinskoj državi vršila je vrhovni nadzor nad glumištem crkvena oblast. „Otmjeni slojevi“ razglasiše, kako će njekoga dne u korizmi prikazati veselu francezku igru „Tartuffe“ od Molièrea, u kojoj se baca rug i smieh na vjeru i svećeničko zvanje.

Poslaše dakle svoje odabranike k biskupu, da jim dozvoli prikazivanje. Znadoše bo ti „otmeni slojevi“, da će jim odgovor, bio kakav mu drago, poslužiti djavolskoj svrsi. Dozvoli li prikazivanje, biskup je i sàm priznao, da je vjera tlapnja, na koju je slobodno udariti žig ruga; da je svećenik navjestitelj bajka, kojega je prosto smiehu svjetine izvrći Ne dozvoli li prikazivanja, biskup je protivnik slobode, koji svojim podanikom nepriušta nikakve zabave, nikakva veselja. Tako računahu samo zvani otmeni slojevi Perugije.

Proniknut svetošću svoga zvanja, ozbiljnošću svoje dužnosti, biskup je, premda odgonetnu osnovu, dašto zabranio prikazivanje. Jedva minu ura, a već se sgrnu pred biskupskom palačom razbješnjela svjetina, koja urnebesno vikaše: „Odtale s biskupom. S prozora ga strmoglavite!“ Drzovitiji oboriše vrata biskupske palače, ter psujući služinčad njegovu, provališe u sobe, u kojih mu sve pokućtvo razlomiše. U to stupi medju razbojnike sjedoglavi starac, vrlo prijazna lika i oka, zvonke i dostojanstvene rieči: kanonik Pascucci, ter pozvav jih na red, uspije, da se umiriše, ter uz bogomrzke kletve razidoše.

Kako u Perugiji, vrielo je po svoj Italiji. Donekle se umiriše buntovnici kada Austrijanci potukoše rimske dobrovoljce 10. lipnja pri Vicenci, pa kad slavni gjeneral Radecki kod Custoce porazi vojsku Karla Alberta, kralja savojskoga. Novi papin ministar Rossi odlučno započe raditi o miru. U Umbriju pošalje generala Zucchija, da umiri opornjake. Opet Mazzini ne presta podjarivati plamen ustanka, pa tako se sbi, da ustaše dne 9 veljače 1849. na rimskom kapitulu proglasiše republiku. Kako Pija VII. zatočiše 6. srpnja 1809. Francezi u Savonu, htijući Napoleon I. sdružiti papinsku državu sa svojom, tako sada Pijo IX. morade ostaviti kvirinal i bježati u Gajeto. U Perugiji razvališe ustaše gradsku viećnicu u znak, da je duhovna vlast prestala državom upravljati. Medjutim rimska republika, kako bijaše nezreli plod njekih usijanih glava, ne imajući uvjeta života i obstanka, do skora iztrunu.

Sveti bo Otac pozva u pomoć Franceze i Austrijance, koji do mala ustanak utišaše, ter ustaše k pameti dozvaše. Francezi doploviv na svojih ladjah u Civitavechiju, prodru 2. i 3. srpnja u Rim i sruše Mazzinijevu vladu. Austrijanci su medjutim kralja Alberta nadvladali pri Novari i sa 50.000 vojske dospjeli u papinsku državu — Uz put budi rečeno, da se u toj bitci vanrednim junačtvom ponješe sinovi naše domovine: vojnici domaće pukovnije nadvojvode Leopolda. Perugiju imaše umiriti knez Lichtenstein, koji u nju sa 4000 vojnika i 16 topova pade U perugijskoj tvrdjavi bijaše papinska posada Radi pomanjkanja hrane i strjeliva, ne mogoše se duže braniti, pa stoga prepusti tvrdjavu gradjanom, da ju sraze sa zemljom. Medjutim se približi austrijska vojska. Knez Lichtenstein pozove iz grada u svoj tabor biskupa Peccija, župana Waddingtona i zapoviednika gradske garde. — Uvjeriv se, da bi bilo vrtoglavo tolikoj se sili opirati, stanovnici Perugije poslaše pred vedro lice kneževo njekolicinu svojih odličnika, zamoliv sada opet — u stisku nagnani - svoga biskupa, da jim bude vodjom i zagovornikom pred knezom, kako jih

nebi stigle upropašćujuće posliedice ratnih vremena.

Ukoriv ozbiljno ustaše, pak predočiv jim jalovost i vratolomnost njihova ustanka, reče knez, da je na molbu biskupa sklon s mjestom postupati blago, ter nastojati, da stanovnikom ne bude sa strane vojske materijalna šteta nanesena. — Na taj način niknu iz razvalina ustanka i bune ko fenić ptica blaženi mir, koji nosi narodom blagostanje i svaku sreću. Hoće li nam taj mir na dugo potrajati? Hoće li u miru zacieliti rane, koje su djavolski kolovodje ustanka na tjelesih i dušah puka zasjekli? —

(Dalje će sliediti.)

Židov najamnik crkvenih krčama?

Katolicizam Židovstvo „tolerira", jerbo „čini se, da je (Israel) po glasu proroštava i star. i nov. zavjeta pridržan milosti Božjoj." (Iveković Scr. hist. St. obj.) „Jer Vam braćo", kaže Apostol, (Rim. 11, 25, 26.), „ne ću zatajiti tajne ove, (da ne budete ponositi), da sljepota pade Israelu u dio, dokle ne dodje neznabožaca koliko treba." S druge strane, „vjekoviti je svjedok suda Božjega i istine kršćanske", pa liepo veli sv. Augustin, da Židovi, „tamquam Capsarii nobis serviunt, quia per eorum codices alios infideles convincimus." Sve liepo, pa kraj sve „tolerancije", ipak Židov neka ne bude najamnik crkvene krčme. Imade crkvenih krčama, kojih najamnina po „starom pravu" pripada župniku, a imade ih opeta, kojih najamnina lih crkvi pripada. Ako li nije u prvom slučaju, a to je sjegurno u drugom, protiv duha i nakane utemeljitelja, kad bi bio Židov najamnik crkvene krčme.

Nadalje, može li biti bez pogibli „konverzacija" Židova — najamnika sa seljačkim pukom kršćanskim, intimna konverzacija, koja je nuždnim posljedkom obćenja neuka seljaka u crkvenoj krčmi sa Židovom? Čujmo, kako nam tumači crkveno pravo: „Tum ad charitatem christianae religionis conservandam, tum ad cavendum perversionis periculum prohibitum esse Christianis, ne assidua familiaritate cum infidelibus, praesertim vero cum J u d a e i s utantur: sicut in specie interdicitur, ne aliquis Christianus in eadem domo cum Judaeo habitet, ne Judaeo medico utatur, Judaeorum azyma commedat in eodem cum iis convivio vel balneo versetur", i t. d. per plura c. c. in causa 28.

Istina je, da su ovi zakoni već „davno zastarjeli u očima svieta", samo se pita e da li na korist kršćanskih naroda?

Kada je Židov najamnik crkvene krčme zaista dolazi sa seljačkim, kršćanskim pukom u vrlo prijateljske „odnošaje", osobito vriedi ovo za zagorski puk, koji je mila srdca. Ovi odnošaji „non carent periculo apud rudem plebem." Nije moći Židovskom plemenu „u obće" pripisati neumjerenost, nu selski Židov krčmar „obćenito" je podan „alkoholu." Kako su nespretno crkvene krčme obično tik crkve, tu odmah „post sacrum" najamnik Židov prednjači „dobrim primjerom." Često u mnogoga kršćanina sjeme, što se posijalo u crkvi, umah u krčmi, netom u klici pogine Židovom iznajmljena crkvena krčma pogubni je sastanak dolaznika. Tuj se odmah poslije obavljene službe Božje rešeta propovied dušobrižnika, Židov je znatiželjan, a Židov neuku seljaku protiva kršć. vjere „sekundira." Kako je Židovu samo do dobiti, prečesto postnimi dani dvori svoga gosta kršćanskoga seljaka mesom. Da što bolje primami „svoje goste", ne žaca se on nit u korizmeno vrieme udariti u „muziku", jerbo mu izprika, da je za njega tek nastalo pokladno vrieme. Selskomu Židovu, komu slaba pojma o vlastitoj vjeri, često je naslada, da seljačkomu puku rugaljivo govori o svetinjah kršćanskih, osobito zgodom korizmene izpoviedi i uskrsne pričesti. Sve djeljuje štetno po kršćanski puk. Župniku indi nastojati je, da su najamnici crkvenih krčama, ljudi katolici, ljudi dobra i poštena glasa, ljudi Boga bojeći se, pa župnik i možda na najamnini koju gubivao. Znademo, a možemo i dokazati, da je već koji taj župnik požalio, što si nastanio Židova u crkvenu krčmu, jerbo je i Židovska svojta pomogla, da je krčma postala vrjelo sablazni na štetu kršćanskomu puku. Što napisasmo, (u nas nit crkvene krčme nit „antisemitskoga zadirkivanja"), bilo i u toj stvari „cautum, ne quid detrimenti religio capiat."

Vukovinski.

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Dalje.)

17. Ono str. 311. (drugi ss. redak ozgo) „. . . zaostavši griesi" scienim da nije točan prievod rieči koncila Trid. (Ses. 14. c. 2.): „delicta, si quae sint adhuc expianda et peccati reliquias abstergit"; „peccati reliquiae" mogu biti „posljedice" grieha, recimo zle sklonosti, slabljina duhovna, kazna. —

Str. 318. (prvi redak izpod naslova): „Katoličko bogoslužje utemeljio je sam Isus"; bilo bi shodno opredieliti riečju: „u bitnosti", i morda zamieniti „utemeljio" sa „ustanovio." Na istoj str. §. 176. (peti redak ozdo): „Apoštoli su prvu misu služiti na Duhove": nije gledom na dan zajamčeno u mjestu sv. pisma, koje se cituje, (Act. 2, 42.) a mislim ni drugdje. — Neznatna stvar je str. 319., što je pod 1. *b*) izpušteno „dulja", te manjka antithesa onomu: „i kraća." Ono str. 328. s. o liturgičkoj navadi, pod 3. i 4. neda se pravo svesti u sklad, pošto se u 3. zahtieva, da nesmije biti „contra legem", a pod 4. se dopušta neka navada, „prem su bile poznate i protivne crljenice i odluke", van ako ono „protivno" jest istovjetno sa „praeter"; a tako bit će valjda g. pisac rieč rabio, pa tim prestaje prigovor. — (Gledom na silu

navade čuo sam osobite prigovore našemu piscu, jer da je odviše condescendens; ocjenitelj ipak nije toga mnienja). — Str. 330. nalazimo, ako je ovo vriedno i spomenuti: „odsjek drugi“ pred: „odsjek prvi“; a nije izpravljeno u navodu „tiskarskih pogrešaka. — Ono str. 336. pod 1.: „Veća . . . koj (Krist) je i poslje svoje smrti u njihovih srdcih živio“, nije rečeno dosta secundum majestatem fidei christianae; kao da realno i osobno, u Božjoj i čovječjoj naravi neživi, van samo u srdcih kršćanskih. Str. 338. povieda se kako je Klement XIV. odriešio austrijske vjernike od dužnosti, da slušaju na dokinute svetkovine sv. misu. Iznenadjen sam riečju g. pisca, koji je svud veoma nježan i pun pieteta, na ovom mjestu: „oslobodi austrijske vjernike i toga tereta. . . .“ Dopuštam, da latinski izraz „onus“, neće biti tako nenježan. — Scienim, da ovo str. 341.: „Nedjelje 1. reda jesu: prva došašća, prva korizmena, gluha (pasionska), cvjetna, uzkrsna, biela, duhovska i presvetoga Trojstva“; nije strogo liturgički govoreno. Uz festum sanctissimae Trinitatis obstoji uviek na isti dan posebna commemoratio dominicae 1. p. P., dapače obstoji i sva nedjeljna služba s posebnom epistolom i evangjeljem, a na one druge dane je festum i dominica jedno te isto.

18. O svetih mjestih razpravlja naš učeni pisac na str. 355—414. liepo i potanko u dva članka, a dvadeset pet paragrafa. No sliedeće sitnice neka budu barem dokazom, da sam knjigu čitao. Na str. 357. u prvi 2. nalazimo prvu izreku dosta negladku; te je ista stvar rečena str. 361. drugom izrekom §. 195. kud i kamo bolje. Str. 374. 2. r. odozgo: „Zato“, bit će ne na svom mjestu. Str. 382. pod *a*) „prilozi“ želio bi čitatelj da je barem riečicom tumačeno. Str. 383. i 385. pogreškom tiska opetovano je pet redaka istimi riečmi. Str. 386. pod *a*) iza „više . . . Širina . . .“ manjka prelaz od „podgradnje“ na „stol“ (mensa). Str. 394. „Corona aurea“ kakov je vez svećenika, netumači se, a to bi želio čitatelj. Str. 395. pod 10) dolazi: „misu plaća“, nesvidja mi se izraz „plaća“, kao nit „misna plaća“; jer neugodno sjeća na izjednačenje; pa bi bolje bilo „milostinja“, ili „nagrada.“ Str. 403. ono: „Kojekakvi komadi . .“ jest koristna i nuždna primjetba; no onim: „pače“ dosta oslabljena. Str. 404, „Vrlo je dobro imati dva svetohraništa“; moglo bi se nategnuti, da je „dobro“ i sv. sakramenat u istoj crkvi imati na dva mjesta: što je zabranjeno. Str. 405. „U njem . . . . ili još nisu očišćeni“; nije skroz jasno. Str. 411. „Slike nam predočuju ljepše i razgovjetnije svete osobe i poviest nego knjige povjestnice; u njih i neuki mogu čitati“; bit će verum cum suo opposito prepleteno; što bi slike bile, da nemaju u poviesti tumača? Izmjernost i umjerenost bit će i ovdje za solidan uspjeh koristnija od exaggeracije: kako je ona u jelu i pilu koristnija od neumjeronosti za zdravje duše i tiela; tako ova duševna čini pisca pouzdanijim, a čitaoca pravo razvijenim. Koncil Trid. je i u ovom predmetu uzor. (Ses. 25. de sacris imaginibus). Str. 414. (op. 1.) pogrešno je rečeno 3. i 4. nedjelja korizme; mjesto 3. adventa, 4. korizme.

19. Liepo i milo razpravlja g. pisac o liturgičkih stvarih u četiri paragrafa (str. 416—426.). Scienim ipak, da se str. 416. rieči: „Voda se za liturgičku porabu mora blagosloviti“; nesmije uzeti bez iznimke. Jer ono, što g. pisac neposredno prije tih rieči piše: „Svećenici novoga zavjeta peru si vodom ruke prije sv. mise; prste pako u samoj sv. misi prije pretvorbe“; sačinjava nedvojbeno liturgičku porabu vode; a ipak nije ona voda blagoslovljena. Pa ako i blagoslivljemo vodu kod ulievanja u kalež; taj blagoslov drugamo smiera; voda pako „blagoslovljena“ (rieči su g. pisca n. n. mj.) za jednu svrhu nemože se rabiti za drugu.“ K onomu str. 417.: „Razlikuju se pako četiri vrsti ulja „chrisma, oleum catechumenorum, oleum infirmorum i oleum non benedictum in lampade coram sanctissimo“; mislim, da bi se bilo shodno dodao i onaj (najstariji) sakramentale: „oleum benedictum simplici benedictione.“ Koliko sam mogao na brzu ruku razgledati, nema toga g. pisac nit u drugm svezku, gdjeno se radi o sakramentalih po tanje.

Istim načinom liepo te pravim pietetom razpravlja se o crkvenom ruhu u tri paragrafa; str. 426—445. Ono ipak str. 441. bi bilo proti ovomu onomu osobnomu gustu: „Sada je u svem zapadu rimski kroj bogoslužnoga odiela u porabi, od koga neka nitko neodstupa, niti uvadja zastarjeli kroj n. pr. starih gotičkih kazula od 13—16. vieka.“ Ako je naime to samo mnienje nekih auktora, bit će dašto stvar bezazlena, ako si koji rektor gotičke crkve za veće svečanosti i gotičku kazulu nabavi. Ocjenitelj je sigurno služio već u novoj gotičkoj kazuli u zapadu i to u crkvi, kojom su ravnali katolički svećenici svake hvale vriedni. Sjećam se, da je moj profesor iz liturgike kazao, kako su se nekom zgodom ladanjski vjernici veselili, videći svećenika kod oltara u majestatičnoj gotičkoj kazuli.

O svetom posudju govori g. pisac u dva paragrafa (str. 445—453.). Sitnica je, no natuknut ću: definitia koju pisac daje o svetom ruhu jest točnija od one o sv. posudju. „Pod svetim posudjem razumievamo ovdje one liturgičke stvari, koje pobliže služe za svetu misu, odnosno za sveti oltarski sakramenat“; (str. 445.) ona glasi: „Pod crkvenim ruhom razumieva se sva ona oprava, koja se upotrebljava u službi Božjoj“; str. 426. U ovoj jest, u onoj nije genus proximum cum differentia ultima.

(Dalje će sliediti.)

Viestnik.

Zagreb. **(Jubilej sv. Otca Leona XIII.)** Uzoriti g. nadbiskup, kardinal Mihalović izdao je na sve svećenstvo okružnicu, kojom odredjuje, kako se imade papina svečanost obaviti po crkvah naše nadbiskupije. Okružnica glasi:

„Glede proslave petdesetgodišnjega svećeničkoga jubileja svetoga otca Pape Leona XIII. u savezu s mojom okružnicom od 2. ožujka t. g. Br. 68. Pr., koju sam o istom predmetu svemu svećenstvu ove nadbiskupije na znanje priobćio, odredjujem nadalje jošte sliedeće:

1. Neka se na dan 31. prosinca u 6 satih na večer, izviestivši dakako prije o tom činu vjernike, zvoni u svih crkvah i kapelah kroz četvrt sata sa svimi zvoni u znak dojduće svetkovine; na novu pako godinu iliti praznik obrezanja Gospodina našega Isusa Krista, na koji dan sveti otac drugu svoju mladu misu govori, ima se na urečeno vrieme u prvostolnoj i kolegijatnoj crkvi, kao i u svih župnih i redovničkih crkvah svečana misa služiti „cum collecta pro Papa", a na koncu odpjevati „hymnus — Te Deum — cum oratione solita pro gratiarum actione", uz to neka nepropuste dušobrižnici na čim veću proslavu i duševnu hranu vjernikah shodnim govorom svetkovinu popratiti.

2. Na dan svetkovine neka dušobrižnici čim uljudnije na svečanost pozovu javne oblasti, školska ravnateljstva i otmenije osobe u župi.

3. Neka se vjernikom sa propovjedaonice javno razloži veličanstvenost i domašaj ove svetkovine i neka se proglasi sv. oprost, što ga sveti otac tom sgodom svojom apoštolskom vlašću, podieljuje u poslanici od 1. listopada t. g."

(Sliedi okružnica sv. Otca, koju smo okružnicu mi već saobćili).

Okružnica se završuje ovako:

„Usljed ove poslanice svetoga Otca nemožemo dovoljno preporučiti svim vjernikom ove nadbiskupije, da budu uz dane uvjete dionici ove velike milosti i blagodati. Zato pozivam što toplije dušobrižno svećenstvo, neka bi po svojoj uvidjavnosti — poznavajuć sve okolovštine odredilo, kako bi se na pojedinih mjestih čim shodnije i koristnije i čim većem broju vjernikah pristupnije obavila propisana sveta služba i molitve, da se postigne čim veća slava Božja, duševna radost i korist pravovjernikah."

— Generalni vikar sv. Otca Leona XIII. kardinal Parochi pozvao je sve crkvene predstojnike vječnoga grada, da se dne 1. siečnja obavi svečanost po svih crkvah upravo u ono vrieme, kada bude i sv. Otac služio svoju zlatnu misu. Zvona svih crkva imadu u isto vrieme naviestiti začetak svečanosti, a na koncu imade se dati blagoslov sa presv. otajstvom.

— Mi smo već javili, kako se je Magjarski narod upravo vitežki ponio u ovoj stvari, a sad javljaju novine, kako ni Austrija nije zaostala u takmenju s ostalimi katolici, da sv. Otcu dokaže svoju ljubav i privrženost.

Na sam blagdan bezgrešnoga začeća bl. Dj. Marije obdržavali su katolici u Beču svečanu skupštinu, koja je bila dostojna „Katoličke Austrije." U dvorani glasbenoga zavoda sastalo se do 2000 katolika svakoga staleža. Bio tamo Bečki nadbiskup kardinal Dr. Gangelbauer, nuncij Msgr. Galimberti uz mnogobrojno svećenstvo; u lože smjestilo se mnogobrojno plemstvo, medju njima i nosioci najslavnijih imena. Začela se skupština preludijem, koji je poznati Labor odigrao na orguljah. Zatim je govorio najprije predsjednik grof Pergen, onda kardinal nadbiskup Gangelbauer, a svečano slovo rekao je direktor Dr. Gustav Müller. On je pokazao u svom govoru djela, što ih je izveo veliki papa Leon XIII. kao svećenik, učitelj i kralj.

Zanimljiv su ovaj govor slušatelji češće prekidali uzklici odobravanja i oduševljenja, a kad je govornik završavao govor veleći: „Segen Leo unser'm Vater, Gottes Segen, langes Heil" dugo je odzvanjalo dvoranom burno klicanje.

Tad se je pod ravnanjem dvorskoga glasbenoga ravnatelja Eduarda Straussa izvodila svečana Beethovenova kantata (Ehre Gottes). Još je govorio odvjetnik Dr. Porcer, a napokon je zaključnu rieč kazao predsjednik grof Pergen. On je naviestio, da se je ustrojio odbor, koji radi oko toga, da se sastane skupština austrijskih katolika u Beču; a da će se sastati, kad bude preljubljeni vladar, cesar Franjo Josip I. slavio četrdesetgodišnjicu svoje vladavine. Tim žele da dokažu katolici, „da katoličko i dynastičko mišljenje nije jedno drugomu oprječno." Članovi su stojeć klicali živio cesar Franjo Josip I., a kad su na to zamnjeli zvuci pučke himne, stojeć je odpjevala ciela skupština prvu kiticu.

Istoga se dana obavila slična svečanost i u Innsbrucku, koju je već u predvečer naviestio svečan obhod, razsvjeta i baklada po gradu.

I Bečko je gradsko zastupstvo zasvjedočilo svoju katoličku radost, što otac svega kršćanstva slavi riedku svečanost. Dne 9. su na ime u sjednici podnesena dva priedloga: jedan je stavio Dr. Lueger i drugovi, a drugi Matzenauer i drugovi. Jednomu se i drugomu priznala prešnost, te su jednoglasno i prihvaćeni, a idu oba za tim, da glavni i priestolni grad izrazi sv. Otcu čuvstva svoje radosti i odanosti.

Osim toga bilo je u Beču još i drugih svečanosti u slavu jubileja sv. Otca. Katolički je trgovački kasino proslavio jubilej papin svečanom skupštinom u nedjelju dne 4. o. mj., a još je zanosnija bila skupština sveučilištnih gradjana, koju je za sliedeći dan (5. o. mj) priredilo katoličko djačko družtvo viših bečkih škola „Austria." —

— *Ovih će dana izaći izpod tiska spomenica na zlatnu misu sv. Otca Leona XIII. Preveo ju Sbor duh. mladež zagrebačke.*

— Darovi za sv. Otca: Biskupski ordinarijat u Senju poslao 1265 for.; U Koprivnici sabrano: Josip Beruta, župnik, 10 for.; Jerko Kollay 2 for., župljani 15 for. 82 novč.; Gavro Janković, župnik u Jalžabetu, sa svojimi župljani 6 for.; Žiga Šubarić u Zagrebu opet sabrao 5 for.; Ivan Vagner, trgovac u Zagrebu, 10 for.,

te sabrao: od Franje Buschila 2 for., od F. Sunka 1 fr.; Fr. Šultajs, župnik Velički, 3 for. 50 novč.; kanonik Haukovac iz Varaždina nadalje poslao: za Ed. Streera, umirovlj. gimn. profesora 5 for., K. Minottia 1 for., G. F. S. Čižreh iz Varaždina darovao „maleni dar sv. Otcu za zlatnu misu" — 50 for.; a veleč. g. Matija Stipić, nadarbenik u Jaski predao je 100 franaka u zlatu uz sliedeće pismo:

Veleučeni gospodine uredniče!

Potaknut toli uzvišenim, srdačnim i u današnjih okolnostih zaista riedkim kod nas primjerom tolika oduševljenja, odvažnosti, nepokolebive privrženosti i neograničene odanosti svetoj katoličkoj crkvi i svetoj rimskoj stolici, što ju izjaviše onomadne vitežki i neustrašivi kardinal knez-primas Simor i biskup dr. Lovro Schlauch, i to prvi svojom, povodom svećeničkoga jubileja svetoga Otca Pape Leona XIII. sastavljenom adresom, a drugi svojim odvažnim i odrješitim upravo katoličkoga biskupa dostojnim kao ablegat u plenarnoj sjednici ugarske delegacije od 8. studenoga o. g. povodom trojnog saveza, a naročito saveza naše monarhije sa kraljevinom Italijom rečenim govorom, a da time ujedno oba ustanu ne samo na obranu slobode svete katoličke crkve i svete rimske stolice, pod koje auspicijami je — rieči su sv. Otca kardinalu Simoru — sv. Stjepan krunu dobio, već takodjer indirektno na obranu časti i ugleda našega premilostivoga vladara kao apoštolskoga kralja te ugleda visoke katoličke kraljevske kuće, prezrievši svaki obzir ljudski i ma kakove možebitne insinuacije koje kakvih kukavnih židovskih i framasonskih listova — šaljem ovime, prem najzadnje i najnevriednije diete takove Majke (crkve) i takova Otca, maleni al iz djetinjeg srca proizlazeći dar u iznosu od 100 franaka u zlatu, i to 50 fran. za proslavu svećeničkog jubileja sv. Otca, a 50 fran. u ime Petrova novčića, te pridružujući se u duhu vitežkim hodočastnikom u Rim želim svim sretan put i još sretniji povratak, stalnost i uztrajnost u visokom al, osobito u ovo kritično doba, težkom zvanju i položaju a od Boga blagoslov; moleć ujedno svaki dan Boga za slobodu i uzvišenije svete matere crkve, za uzpostavu svjetovne vlasti t. j. za nezavisnost sv. Otca Pape, da Bog dâ, da bi se tako onaj željeni sporazumak medju Vatikanom i vladom talijanskom na skorom sretnomu koncu priveo!

U Jaski na Nikolinje 1887.

Sa odličnim štovanjem
Mato Stipić,
beneficiat kuratni.

— Promjene u nadbiskupiji. Premješteni duh. pomoćnici: g. Turčić Luka mjesto u Preloščice ide u Kostajnicu; g. Dominko Eduard iz Kostajnice u Desinić; g. Milković Jerko iz Oriovca u Šipak; g. Hudjek Stjepan iz Desinića u Krapinske toplice; g. Srečec August iz Stare Gradiške u Preloščicu; g. Cerovac Stjepan iz Prozorja u Sv. Križ Začretje; g. Živoder Ivan iz Petrovasela u Oriovac.

— Dne 7. o. mj. umro je Alexij Podel, župnik u sv. Ivanu-Žabno. R. i. p.

— *(Stari Ivan Ronge umro.).* Čitatelji Katol. Lista znati će tko je bio Ronge. Dosti je činio svetogrdne i nepotrebite halabuke po raznih skupštinah — i krčmah, a sad je zaniemio i nema ga više. Mrtav je bio davno prije, nego što je umro, a 27. pr. mj. morao je pretežki račun polagati Bogu — radi svoje gadne prevjere i heretične bludnje. Budi mu pravedni sudac milostiv, i neka počiva u miru, koj je dosti znao narušiti sveti mir katoličkoga crkvenoga jedinstva. Pa kako ga proslaviše njegovi sljedbenici i prijatelji? Njekoliko rieči i redaka u bezbožnih jim novinah čitalo se — i basta, to bijaše sve. Odista qualis vita, mors est ita —, et cum sonitu pertransiit memoria ejus. *C. G.*

Rim i Italija. (Sv. Otac, Mons. Scalabrini, P. Tondini i Don Bosco za vjerovjestnike u Americi. Conti: njegova zadruga za podporu vjerovjestnika u Africi i njegova adresa na sv. Otca.) Sv. Otac upravi 25/11. na revnoga piacentinskoga biskupa Mons. Scalabrini-a krasan breve, kojim mu povladjuje i blagosivlje osnovu, koju je zasnovao, o posebnom zavodu za one talijanske svećenike, koji kane raditi za duhovno dobro svojih zemljaka, koji bi se izselili ili su već naseljeni u Americi. Da toj misli pribavi čim više odziva i podpore, držao je 7/12. sgodno slovo u Milanu za slavu božju i spas duša veoma zaslužni Barnabita Tondini. Osim kneza Czartorijskoga primio je Don Bosco pod konac prošloga mjeseca u svoje Salesijance još drugoga Poljaka, zatim po jednoga Franceza i Engleza, a dne 6. t. mj. svečano se u turinskoj crkvi Sa. Maria Ausiliatrice zazivao blagoslov božji na 15 njegovih pitomaca, od kojih je 8 isti dan odputovalo u glavni grad republike Ecuadora Quito, da po južnoj Americi šire vjeru Kristovu, a ostali im se imaju doskora pridružiti. Odličniji članovi zadruge za vjerovjestnike, koju je (kao što je *Kat. List*, br. 28. str. 223. ljetos spomenuo) potaknuo slavni Conti, imaju se iz većih talijanskih gradova kao izaslanici pokrajinskih odbora sutra sastati u Milanu. Sastanak će im trajati 2 dana, a prigodnim će ga slovom otvoriti glasoviti geolog i obljubljeni pisac Stoppani, podpredsjednik milanskog odbora. Mnogo ukusnih i dragocienih darova pokloni 9.12. sv. Otcu za jubilej deputacija fiorentinske nadbiskupije, u kojoj je dostojno bilo zastupano svećenstvo i laikat. Conti je u ime ostalih članova sastavio i pročitao krasnu adresu na sv. Otca, koji mu je odgovorio izrazom svoje žive zahvalnosti i otčinskim blagoslovom. *M.*

Konac se godine primiče, a premnoga nam gospoda predplatnici još duguju predplatu. Liepo molimo dužnike, da nam pošalju što duguju, jer i mi moramo urediti račune.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 51. U Zagrebu, 22. prosinca 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, koj m se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

Primirje.

Biskup dobro upotrebljuje to primirje: on neprestano putuje biskupijom, da se osobno pouči o razmiricah; izpituje i priredjuje potrebita; popravlja i poboljšava. Želeći pako, da i ostali biskupi suglasno prionu uz njega po dobro razmišljenom nacrtu priredjivati preosnutak, zamoli nadbiskupa u Spoletu neka bi sazvao sve svoje sufragane u biskupski sbor. Tuj se dogovore, kako će izvršivati svoju apostolsku službu. Pecci se vrati kući sav razblažen, ponesav sobom pune ruke osnova. — Sgriešiv kod odraslih njeki oporni duh, koji ne obećaje ništa dobra, živo pregnu uzgajati omladinu u boljem duhu. On se je sjećao rieči Isusovih: „Pustite k meni malene!“ I vidilo mu se najpotrebitije, malim priskrbiti kruha i nauke. Najprije izda biskupijski katekizam, na temelju Bellarminijevoga katekizma, po kom se još i danas uče djeca u školah; zatim nastojaše pobožne običaje oživiti; dalje odredi, da se u mjestu imade dostojno obaviti prva sv. pričest i sveti taj dan primjereno proslaviti; sàm se potrudi, da dieli prvim pričestnikom presveto Tielo; priredi jim iza toga zajutrak i raduje se s njimi tomu najljepšemu danu u čovječjem životu. Za djecu, koja svršiše školu, uredi „dječje vrtove.“ Ovakova zabavišta osnova po Italiji sv. Filip Neri, videć, kako omladina, koja školu ostavi, podivlja, jer nema za to vrieme prave ćudoredne zabave. Mladež se pozivaše po nedjeljah i blagdanih po podne u crkvu na kršćanski nauk, a iza toga odpravljaše sve na zabavište, gdje se učiše, moliše, pjevaše i veseliše. Sam biskup jih je mnogi put razveselio voćem, kruhom, koji jim kad kada sam razdjeljivaše podbadajuć jih na čednost. Pomoćju dobrih ljudi otvori 8. prosinca 1855. zaklonište (asil) za zanemarene odrasle djevojke, a upravu povjeri milosrdnicam „božje providnosti“ iz Belgije. Iste sestre upravljahu sličnim zavodom za nesretne, zabludjele djevojke. — Grofinja Lavra Donini namrje znatnu svotu za onemogle žene. I taj zavod podignu Pecci g. 1856. I više škole bijahu mu na srcu, naročito sveučilište u Perugiji; svu svoju brigu ulaže u to, da se djaci ne uče tek znanosti, nego da i svoje kršćanske dužnosti vrše: da nedjeljom i blagdanom prisustvuju sv. misi i propoviedi, što takovi gospodičići rado propušćaju. Ustanovi višu školu za djevojke iz boljih kuća i prozva ga „conservatorium Pium“ na čast papi Piju IX. — G. 1859. ustroji akademiju sv. Tome Akvinskoga. Ta akademija bijaše družtvo duhovnika, koji se sastajahu jedanput na mjesec, da razpravljaju teoložka i filozofska pitanja na temelju nauke sv. Tome. — Kadno bijaše 8. prosinca 1854. proglašen dogma o bezgrješnom začeću b. d. Marije, upotriebi kardinal Pecci tu sgodu, da raširi u puku štovanje Majke božje.

Videći vladika, da nije sàm svega kadar odvaliti, nego da mu treba pomoćnika, pobrinu se, ter odgoji vrlih, radinih svećenika. Sjemeništne prostorije poveća, prekroji naukovnu osnovu, ustroji novu stolicu za liturgiju i crkveno govorničtvo, da budu čim većim uspjehom svećenici propoviedali božju rieč. Sam zalazi u sjemenište, da se uvjeri o napredku gojenaca.

Blizu Perugije visjaše posried staroga zida slika Majke božje, do koje imadoše ljudi veliko zaufanje. Iz okolice i daljnih krajeva hodočastiše k čudotvornoj slici. Pecci se poskrbi, da se je sagradila oko slike drvena kapela; poslije sazida crkvu.

Kano biskup ne zaboravi na uboge, koje ga naučila ljubiti milosrdna njegova majka.

To nam razjasnuje pastirska poslanica, u kojoj preporuča svomu svećenstvu siromake. Medju ostalim veli: „O predragi moji radnici u vinogradu Gospodnjem, vi ste svaki dan svjedoci, koliko je pomanjkanja i inih nesgoda trpjeti siromakom, kojih sviet neće spoznat, da ga ne mute u njegovom uživanju. Znadem, kako rado dielite često zadnji zalogaj kruha sa svojimi siromasi: o nezaboravite takodjer siromahom pokazivati trpećega Spasitelja, da kod njega zadobe snage i nove srčanosti. Ako se budete tako skrbili za siromahe, doprinieti ćete mnogo k čovječanskoj naobrazbi; vi ćete tim ukrotiti strasti, koje bi svakako podivljale i pogibeljne postale za ljudski rod. Pokažite takodjer siromahu, da je i on čovjek; propoviedajte da siromaštvo nije sramota za čovjeka; tim ćete jih okriepiti.“ — Lahko je bilo našemu svečaru govoriti svojim duhovnikom, kad su znali, kako jim i sam biskup ćuti za siromahe i svakom sgodom olakšava njihov jaram.

On oživi opet zavod: „Monte di Pieta“, koji bijahu ustrojili Perugjani na riečo. Barnabe, minorite u 15. stoljeću. Svrha tomu zavodu bijaše uzajmljivati novac na malene kamate. U ovo bo vrieme poplaviše Italiju krvopije ljudskoga roda: lihvari i židovi, ter uzimajući ogromne kamate gulише narod. — G. 1853. i 1854. zadesi Perugijane velika nesreća: proljetne poplave zaprietiše usjevom, a tim i stanovnikom. Sila uči Boga moliti. Ljudi prose, neka bi Bog odvratio taj bič, ali činilo se, da Bog ne sluša njihove prošnje. Kada biskup uvidi grozeću pogibelj, oglasi u to ime svečani obhod. U Perugiji čuva se zaručni prsten Marijin i taj prsten naumi nositi biskup na tom obhodu i moliti sa svojimi vjernici Mariju, neka bi ona posrjedovala pri Bogu, da jih obasja jasno sunce na nebeskoj vedrini. Preko 50.000 ljudi sastalo se što iz mjesta što iz pokrajine, premda bijaše daždilo kano iz kabla. Zapovjednik austrijske posade upozori biskupa na nemire, koji bi se mogli sgodit, gledeć na to množtvo. Pecci ga umiri. Po večernici krenu procesija u najljepšem redu. Kada opomenuše biskupa, da silno kiši, odgovori kratko: „Fede, fede“ — ufanje, ufanje! Kada izadjoše iz crkve, jenjaše ponješto kiša. Pod nebom izvan mjesta bijaše uzdignut žrtvenik, odkuda se je vidilo po okolici. Pecci uzev u ruke dragocienu svetinju, blagoslovi na sve četiri strane narod i polja. Kod zadnjega blagoslova stadoše se oblaci lomiti, a zlatni sunčani traci padati na množtvo. S tim danom promjeni se vrieme, i ako baš nije bila obilna žetva, ipak preko svake nade donje ploda. Sa zimom dodje sada i glad. Tuj se iztakne biskup kano milosrdni Samaritanac. On osnuje družtvo plemenitih svjetovnjaka i duhovnika, koji će skrbiti za sirotinju; on sam dieli svaki dan u 3 sata po podne siromahom hranu, koji se s bliza i s daleka sabiraše pred njegovom palačom; za svakoga ima mrvu, za svakoga prijaznu, utješljivu rieč. Još i sada ne mogu zaboraviti Perugjani biskupa medju sirotinjom, kako niti Bog, otac ubogih, nije toga zaboravio.

Peccijevo ime slovilo je biskupijom, pa i u Rimu su poznavali njegove zasluge. Koncem g. 1853. pozove ga papa u Rim, ter ga 19. prosinca imenuje svojim kardinalom. Dne 22. prosinca 1853. primi kardinalski šešir i naslov crkve „San Crisogono.“ — Dne 12. veljače 1854. bijaše žestok potres, koj baš užasno lomio u Perugiji, a kardinal, saznav za tu nesreću, pohiti kući, zabrani svaki svečani doček, a novce u to ime opredjeljene, razdieli od potresa nastradalim; pa premda si je zabranio svaku svečanost, ipak se sabralo množtvo naroda na doček, da pozdrave novoga kardinala, svoga ljubljenoga biskupa. — G. 1857. pošalje mu Pijo IX. dragocieni zlatni kalež za prvostolnu crkvu; doskora opet imadjahu sreću Perugjani imati samoga papu u svojoj sredini, kada je hodočastio u Loreto.

Tako su tekla vesela i žalostna ljeta Pecciju u Perugiji; on se nije preuzeo u sreći, a u nesreći nije klonuo, već se uzdao na pomoć od zgora. S apostolskom gorljivošću opravljaše svoju važnu službu i zaboraviv na cieli sviet, življaše veseo medju svojimi i za svoje, tim više, kad je vidio, da mu nije uzaludan trud. Velike napasti su ga okupile; pa kako se zlato kuša u ognju, tako se je duša Peccijeva u času gorkosti pokazala čista kano zlato.

Nove oluje.

Bijaše g. 1859., koje se jošter svi dobro sjećamo. Izsluženi vojnici pripoviedajući o krvavih, u Italiji bijenih, bitkah, probrinuše se, da i našu djecu u tadanja vremena uvedu. Napoleon III. i Viktor Emanuel uglaviše savezda Austrijance iz italskoga zemljišta protjeraju. Napadnuti s oba boka, Austrijanci moradoše na, pustiti tlo papinskih pokrajina, a njihov uzmak po gotovo pospješi zlosretna bitka kod Magente. — Čim se medjutim naše čete odtisnuše, tinjajuća izkra razgori se u živi plamen novoga ustanka, kojemu bijaše poglavitom svrhom slomiti i oboriti papinsku svjetovnu vlast. I u Perugiji srušiše dojakošnju papinsku vladu, ter na-

mjestiše svoju „privremenu vladu“, koja se postavi na čelo divljim čoporom.

Duboko osjećanom bolju čuti i slušati je dobromu biskupu: kako se podanici mrzkim pogrdama nabacuju na crkvu, papu i njega. Viktor Emanuel ne bijaše još navjestio papi rata, jer mu se je bilo boriti sa Austrijanci u Lombardiji. — Srećom dobrzaše papinski vojnici pod vodstvom generala Šmida, koji do skora nakon kratkoga, ali krvavoga kreševa ukrotiše razbješnjele ustaše, vičuće: „Ma i zadnju kaplju krvi voljni smo dati za slobodu.“

Usljed poraza vrati se Perugija doduše pod papinsku vlast, al se ne vratiše stanovnici njezini, u kojih je posijano sjeme nezadovoljstva i izprazne težnje za njekom drugom, neznanom slobodom našlo plodno tlo. Da pokuša ove nezadovoljnike umiriti, biskup izda 12. veljače čuvenu, vrlo znamenitu, i po svem svietu poznanu i uvaženu poslanicu, iz koje saobćujemo ovo njekoliko redaka: „Jedanaest je tomu stotina godina, što papa vrši svjetovnu vlast u svojoj državi; tko ima srca i obraza, da mu tu vlast otme, sličan je razbojniku, koji silom otima tudje dobro. Tko zna misliti, pa mu je poznata poviest, znati će, kako je tiesno uz duhovnu privezana i svjetovna vlast papinska. S kolikimi se je težkoćami boriti onomu papi, komu je kadra svjetovna vlast povezati ruke, samo se sobom nudja. . . Vraćam Vam tek spomen na Pija VI. i VII., koji su u uzi čamili i u bieg se natisnuti morali pred onima, koji se podrznuše uticati u vlast sv. Petra. . . Ponajtvrdjim jest medjutim dokazom, da je papi svjetovna vlast potrebna, ono grozničavo nastojanje naših neprijatelja, da ju papi otmu. Jesmo li papi svjetovnu vlast oteli — piše Mazzini g. 1850. — tadar smo ljude i od duhovnoga njegova štitničtva riešili. . .“

Takovom se riečju oglasuje biskup svojim vjernikom: e da bi jih uvjerio o nerazdruživosti svjetovne i duhovne vlasti papinske. — Medjutim utanačiše mir u Villafranki, koji Viktoru Emanuelu darova Lombardiju. U isti par osvoji za njega Garibaldi Siciliju, pa tako sa sjevera i juga stisnu papinsku državu najljući njezin protivnik — lakomi Sardinac! —

Jur 11. kolovoza izda Viktor Emanuel proglas, u kojem javlja, da će skorih dana posjesti Umbriju, navlaš njezin glavni grad Perugiju: „da u tom zapuštenom kraju uvede red — zaglavljuje licumjerno i bezočno svoj proglas — ter donese stanovnikom zlatnu slobodu.“ — I već 14. rujna obkolise Sardinci Perugiju. Oprezno stupahu u grad, spremajući se, da otmu domaćoj (papinskoj) posadi tvrdjavu, u koju se je ona povukla. — Premda su hrabri Švicari njekoliko juriša odbili, bijaše jim ipak na posljedku brojnijoj sili podleći. Sardinci preuzeše tada vladu nad ubogom Perugijom, u kojoj poput razbojnika postupaše. — Sabravši se pred biskupovom palačom, provališe silom u sobe, pa kad jih htjede tihom molbom dobri brat biskupov, profesor Josip Pecci sklonuti, da svoje razbojničke namjere ustave, trgnuv sulice, priskočiše strahovitimi kletvami k njemu, ter bi ga bili jamačno proboli, da Bog ne umekša srca njekolicine njihovih drugova (general Pallavicini), koji ozbiljnom riečju zapriečiše, da sobe biskupske palače ne bijahu ipak poškropljene nedužnom krvlju. Biskup prijavi ovaj razbojnički postupak Sardinaca njihovim poglavarom, dozvav jim u pamet i po divljacih obdržavanu neoskvrnjivost tudjega praga.“

Niti na ovu prijavu, niti na prosvjed protiv „pravnoga umorstva“, o kojem ćemo u poznijih redcih govoriti, ne primi odgovora.

Na prolazeće uz stolnu crkvu Sardince prasnu puška, a zrno rani njekoga častnika. Vojnici tvrde, da je hitac poletio iz sakristije. Njihovoj nedokazanoj tvrdnji ili radje potvori vjeruju. Njeki je župnik ubojica prosto stoga, što jedan svećenik mora biti ubojicom. „Na smrt š njim!“ kliknuše „sudci.“ „Na smrt!“ odgovoriše vojnici. Njekoliko pušaka prasnu i nesretni župnik pade ničice bez duše. . . .

U ovakvu se pravcu razvijala strahovlada Sardinaca u Perugiji. Sve tužniji i tužniji dani osvitahu našemu biskupu. Prije papinski, sad je sardinski podanik. U početku osjetlivo se dojima njega ova posvemašna promjena Perugije i Perugjanaca; bolnom dušom čuje naredbe novih vladara, koje paklenom mržnjom odišu proti katolicizmu; razcvieljenim srcem prima poruke, koje zamjenuju prijašnje državne činovnike sa „zaslužnimi domoljubi“, a u istinu s ovejanimi bezvjerci; pravednim ogorčenjem sluša ukaz, koji Dominikance za 24 sata šalje u progonstvo, pa koji odredjuje, da se tiha zakloništa svećenika, koje u uze pobacati valja, imadu prometnuti u vojničke stanove. . .

U knjizi, koju biedni biskup šalje papi, evo ovako jadikuje: „Gorka mi tuga napunjuje grudi, kad gledam, kako se pakao u mjesto crkve, Kristove namjestnice, dovinu vlasti. Nogama ju gaze, nogama troptaju po njoj, po njezinih pravih i pravicah.“ — I u Perugiji oglasivaše se češće Pecci vlastodržcem ozbiljnom riečju i molbom, al svaka njegova u to ime rečena, osta glas vapijućega u pustinji. Kako

će okrutni gospodar čuti tužbu proti svojoj vlasti od stvora, kojega skanjuje poput sužnja pod jaram skučiti?

Sve ove nesreće, sve ovi neuspjesi, ne bijahu ipak vrstni slomiti Peccija, koji je svu svoju nezatarivu snagu uviek crpio na bistrom vrelu vjekovitih istina Kristove vjere.

Kako prije, naš se biskup i sada neustrašivo svojoj apostolskoj dužnosti odužuje; s česa ga robovi pakla svojoj vladi prijaviše. Suspendiravši tri svećenika, koji podpisaše spomenicu zabludjeloga Passaglije, da je papi posve nepotrebna svjetovna vlast, zamjeri se tadanjim vlastodržcem na toliko, da ga oni pozvaše preda se na odgovor. Nu biskup, priznavajući tek papu svojim duhovnim i legitimnim svjetovnim gospodarom, ovomu se pozivu prosto ogluši, a vlastodržci ne usudiše se svoje zapoviedi silom ovrišti, jer Perugijanom — ako zabludjelim nebi srce, nebi duša i plemeniti ponos ipak podnjeti mogli, da jim razuzdani vojnici po ulicah njihova grada vucare njihova biskupa. — Pa i sami vojnici poštovaše neustrašivoga i odlučnoga kardinala. Obolio je vojni duhovnik. Kad Pecci o tom sazna, pisa zapoviedniku piomontezkih vojnika i moli, da bi mu dopustio posjetiti bolestnoga duhovnika u bolnici. Zapoviednik mu preprijazno odgovori, da je kardinalu vazda otvorena bolnica. Kad Pecci stupi u bolnicu, pozdrave ga niži i viši vojnici, nezadjenuv se niti jedan u njega Kardinal utješi umirućega, a svim nazočnim podieli blagoslov.

(Dalje će sliediti.)

Katoličko pastirsko bogoslovje.

(Dalje.)

20. Str. 453—458. govor je o liturgičkih bojah. Da odmah rečem, što mislim, želio bih, da je g. pisac u ovoj razpravici nešto obširniji, premda nisu obično ni druge priručne knjige, radeće u kratko o svem što zasjeca u pastoralno bogoslovje, ni ovako obširne u ovoj točki. Nego pošto mi nemamo monografijâ o pojedinih predmetih, te pošto je ova točka od osobite praktičnosti i svakdanje porabe; zato želio bi ocjenitelj, da je g. pisac ovdje obširniji; tim bi naime bio mogao biti mnogo razgovjetniji, a tom većom razgovjetnošću mogao bi opet veoma koristiti medju ostalim i propovjednikom, koji žele narod podučiti o znamenovanju liturgičkih boja. A koliku li bi pak korist imao kršćanski narod od liepo izvedenih ovakih pouka; scienim, da nije od potrebe nikomu dokazivati, koji se iole u ove stvari razumije. To samo pripominjem mimoilazeć glavne koristi, što bi sliedom sliedile ovakovo zorno poučavanje, da bi se težko mogla naći župa, koja nebi imala, netvrdim dragocjena, toga baš ni crkva od siromašnoga naroda nezahtieva, nego ipak koja nebi imala pristojna i dostatna odiela sa svimi propisanimi bojami, samo kad bi narod bio dostatno o symbolici svega toga podučen. — Prije nego iztaknem poimence jedan dva li mala manjka, izričem svoju želju, da bi g. pisac baš o symbolici rečenih boja napisao posebnu razpravu, onakovu od prilike, kakovu nalazimo kod Gihra, ili još i obširniju, da bude propovjednikom na ruku, a da si ju i rabitelji knjige mogu metnuti k ovoj razpravici u knjizi. Velika eruditia ga. pisca, koja duboko i široko siže u viscera crkvene nauke i crkvenih misli, uz to živ, srdačan i bogoljuban način njegova pisanja naći će u tom veoma shodan predmet, a naročito učinit će svim nam veliku us'ugu i pružiti korist.

21. Sad ću pak reći rieč maloga prigovora. Str 454. opisuje symboliku biele boje; no kratkoća i rek bi neka naglost čini, da nije prave razgovjetnosti i suvislosti. „Biela boja u naravskom smislu znamenuje svjetlost, u crkvenom veselje, čistoću srdca, nevinost, svetost i vječno blaženstvo“; nije tako udovoljujuće, kako je ono n. pr., što Thalhofer kaže (Wetzer u. Welte's K. L.): „Weiss als Farbe des ungebrochenen Lichtes (Mt. 17, 2. λευκὰ ὡς τὸ φῶς) ist- wie das physische Licht selber ein Sinnbild Gottes (Ps. 103, 2. Jac. 1, 17.) und des fleischgewordenen Gottessohnes (Jo. 1, 4. Hebr. 1, 3.) welcher sich selbst als das Licht der Welt bezeichnet hat. . . .“ Kad se naime temelj stavi, iz kojega sve liepo i neprisiljeno niče, onda to godi svačijemu umu, a preko njega i srdcu. — Str. 456. „Crvena boja jest boja ognja i krvi. U crkvenom smislu znači žar ljubavi, koji iz srdca plamti; iz srdca pako prodire krv na sve strane tiela“; opet neudovoljuje tako, kako Thalhofer n. n. mj. „Roth (coccus, Farbe des Blutes und Feuers) war im A. T. Symbol der durch Blutvergiessen und Opferfeuer zu sühnenden Sünde und Schuld. (Num. 19, 1 ff., Is. 1, 18. Nah. 2, 3. vgl. Offenbr. 17, 3.); seit dem aber der fleischgewordene Gottessohn aus Liebe zu uns und behufs Sühnung unserer Sünden sein Blut vergossen und seinen Geist in Gestalt feueriger Zungen gesendet hat, ist die rothe Farbe erstlich passendes Symbol der blutvergiessenden Liebe des Sohnes, wesshalb sie an den Kreuzfesten und allen Festen, die auf Jesu Leiden und Blutvergiessen. sich beziehen, gebrauchte wird, und ist sodann auch Sinnbild jener feuerigen Gottesliebe, welche der am Pfingstfeste gesendet heilige Geist . . . in die Herzen der Gläubigen ausgiesst (Röm. 5, 5.) und welche die Märtyrer gestärkt hat für Christus ihr Blut zu vergiessen und dadurch ihrem Haupte in ganz besonderer Weise ähnlich zu werden, so dass sie allein von allen Heiligen die rothe Farbe als Festfarbe haben.“ — Ide kod Thalhofera jedno iz drugoga liepo i razgovjetno, pa godeć razgovjetnost umu mila je i srdcu. — U tumačenju zelene boje nije g. pisac iztaknuo van samo jednu stranu, da je naime „boja nade“; no Thalhofer, vodjen aukto-

ritetom Innocenta III. ima još i drugi momenat. „Das liebliche Grün bezeichnet schon Innozenz III. als color medius inter albedinem, et nigredinem et ruborem, und eben als solch mittlere Farbe ist das Grün für solche Tage passend, welche weder eigentlichen Festcharakter, noch den Charakter der Trauer oder Busse haben. . . .“ — O značenju ljubičaste boje liepo pisac razlaže. No ono ipak nije po osvjedočenju ocjenitelja dosta jezgrovito rečeno: „Na blagdan nevine dječice, (ako nepadne u nedjelju) rabi se takodjer ljubičasta boja, jer crkva s betlehemskimi materami žali i tuguje zbog ubojstva nedužne dječice“; nego sliedeće je dobro: „Na osmi pako dan rabi se crvena boja, jerbo se crkva s nevinom dječicom veseli nad rajskom slavom, koju su postigla svojom mučeničkom krvi.“ Scienim bo, da ljubičasta boja crkve neide podnipošto za tim, da se izrazi „žalost betlehemskih matera“; nego da znači nešto posve drugoga, što stoji sa vjerom i vrhunaravnim žićem katoličke crkve u najdubljem savezu. Thalhofer o tom ovako piše: „Auch am Feste der unschuldigen Kinder braucht die Kirche die blaue Farbe zum Zeichen, dass dieselben der Oekonomie der Sünde und des Todes angehört haben und daher nicht schon bei ihrem Tode die Glorie der Martyrer erlangen konnten; da diese ihnen aber nachmals in Folge der Auferstehung des Herrn zu Theil wurde, so wird, wenn das Fest auf den Sontag (Auferstehungstag) fällt, und immer am Octavtage die rothe farbe gebraucht“; bezdvojbe za to, i što dies octava uviek sliedi iza nedjelje i što sam osmi dan znači uzkrsnuće i savršenost. — Ono: „Ljubičasta boja . . . rabi se u podieljivanju sakramenta krsta, pokore i posljednje pomasti“; nije kod krsta posve istinito: dok se obavljaju „sakramentali“ prije samoga kršćenja, rabi se „ljubičasta“, no kod „dieljenja“ samoga „krsta“ i poslie rabi se biela boja.

22. Ni ono nije ocjenitelja posve udovoljilo, što se o crnoj boji kaže; nego ovdje mu se nit isti majstor Thalhofer svojim tumačenjem ni toliko nesvidja. Možemo sve navesti, što naš g. pisac o tom imade, nije bo dugo. „Crna boja u naravskom smislu znači pomanjkanje svjetlosti, dakle tminu; u crkvenom pako smrt i žalost za mrtvimi. S toga se i rabi na veliki petak, kao na dan smrti Gospodnje (izuzam naplećka, kad se pres. oltarski sakramenat prenaša, koj ima uviek biti biele boje); nadalje u mrtvačkih činih, misah i sprovodih. Crnom bojom opominje nas crkva na četveri posljednje stvari, te da se umrlih vjernika u molitvah sjećamo.“ Da crkva izrazuje žalost nad smrću Boga-čovjeka, svoga Odkupitelja i zaručnika, na križu crnom bojom na veliki petak; to je kršćaninu jasno, čim se medju ostalim sjeti na pomrčinu na onaj prvi veliki petak. No da crkva „žali za mrtvimi“ te da to hoće da naznači svojom crnom bojom, to s cienim, da bi se moralo tumačiti. Jer nije jedna kategoria smrt Odkupiteljeva i smrt drugih vjernika. Prvo bo crkva bez dvojbe rabi crnu boju prema osvjedočenju svoje vjere i prema vrsti svoje ljubavi. Sad pak čitamo o tom osvjedočenju i o toj ljubavi: „Ecce venio cito, et merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua. . . Et Spiritus et sponsa dicunt: Veni. Et qui audit, dicat: Veni. . . Etiam, venio cito. Amen. Veni Domine Jesu.“ (Apoc. 22, 12. 17. 20. cf. 2. Cor 5, 6. ss. Phil. 1, 23. 2. Tim. 4, 8. 1. Thes. 4, 12.) Vječni, život, koji je pravomu kršćaninu pripravljen, te mjesto, koje ga iza smrti prima, jest pravi život, jest stalna i vječna domovina; a ovaj život sa svim što nam pruža, ima biti samo put onamo. Sad se pita: da li stoji u skladu s vjerom crkve, da „žali za mrtvimi“? Napominje i g. pisac u opazki, da „se na sprovodu djece, koja nisu k razumu došla, rabi biela boja; jer za nju vjerujemo, da su odmah poslje smrti došla u vječno blaženstvo; a ovo znamenuje biela boja.“ To je indi prva vrst mrtvih, „za kojimi crkva nežali“; jer bi inače zaniekala dubljinu svoga žića i bića. A može ipak biti i porad takih mrtvika ovdje i ondje velike žalosti po naravi, recimo kad umre jedinac sinčić, kojega otac i mati oplakuju, kako nekoć Ana svoga Tobiju: „Heu, heu, heu, fili mi . . . lumen oculorum nostrorum, baculum senectutis nostræ, solatium vitæ nostræ, spem posteritatis nostrae.“ (Tob. 10, 4.) — Nadalje kaže u istoj opazki g. pisac takodjer ovo „Godišnjice smrti svetaca svetkuju se u bjelini ili crvenini, prema tomu, da li su izpovjednici ili mučenici, a ne u crnini, jer dan njihove smrti jest dan radosti i veselja, koj crkva smatra njihovim rodjendanom za vječnu slavu.“ Po mnienju ocjenitelja rečeno skroz na skroz po srdcu svete matere crkve. No ovdje opet imademo „mrtve“, za kojimi crkva ne „žali.“ A spadaju i rečeni svetci medju „mrtve“; tjelesa bo njihova čekaju u zemlji na združenje s dušom i sebi (tjelesam) dolikujuću slavu. S toga je, kako izrično kaže sveti Toma, synecdocha, pars pro toto, kad kažemo: sveti Petar, sv. Pavao itd Oni bo kao osobe čovječje prije sudnjega dana neživu, premda su im svete duše u vječnom blaženstvu. „Mrtvi“ su dakle („beati mortui, qui in Domino moriuntur“) blaženici (izuzam uz Odkupitelja za stalno presvetu njegovu mater i vjerojatno još samo neke druge); pa gle crkva ne „žali“ za njimi. Žali pak nad smrću svoga Spasitelja na veliki petak, premda on nije nit gledom na tielo mrtav. Iz ovakih pak crkvenih uredaba niknulih iz vjere i života njezina, nastaje onda razložnim načinom pitanje: nad čim dakle da plače crkva kod svoje djece, koja ostavljaju ovu zemlju te prelaze na drugi sviet? Ako crkva oplakuje fizičku smrt; zašto neoplakuje fizičke smrti kod djece, koja umiru iza svetoga krsta a prije nego dolaze u dobu, gdje bi bila mogla izgubiti krstnu milost? zašto neoplakuje fizičke smrti kod svetaca? Ili zar je morda veći gubitak za crkvu na ovom svietu, kad ju ostavi kakav neznatan član, nego kad ju ostavi svetac, koji sačinjava liepi komadić Božje „soli za zemlju“, i liep tračak Božjega „svjetla svieta“, unatoč rieči Duha svetoga: „Pretiosa in conspectu Domini mors Sanctorum ejus“? (Ps. 115, 15.) Zašto dakle iza sto i više godina

stupa službenik crkve k službi Božjoj u crnini, kad se radi o smrti jednoga, koga možebit već nitko na zemlji nepozna, nit za njim plače, a u bjelini, kad se radi o smrti drugoga, koga morda još mnogi po naravi oplakuju. Scienim, da nije mišljeno, što crkva misli, ako se kod crne boje misli na fizičku smrt ter na žalost crkve radi fizičke smrti. (O Spasitelju ovdje negovorim; jer njegova muka i smrt nije, da opet rečem, iste kategorie, s smrću drugih vjernika), Ako stoji sve, što sam napomenuo, naročito pako i gore citovane rieči svetoga Pavla na Filipljane, (1, 23.) gdje no kaže: da želi razstaviti se s tielom i biti s Kristom, jer da je to mnogo bolje, nego ostati u smrtnom tielu; doista s cienim, da bi crkva, žaleći za odlazkom svoje djece s ovoga svieta u svojoj liturgii slab odjek davala riečim tim sv. Pavla i drugim gore natuknutim, a osim toga i onim Odkupiteljevim: „Regnum meum non est de hoc mundo“; (Jo. 18, 36.) i onim: „Adveniat regnum tuum“, (Mt. 6, 10.), što ih svaki dan mnogo puta iz mno o miliuna srdaca svoje djece šalje do Božjega srdca. Ocjenitelj misli, da crna boja u službah za pokojnike ništa neznači nego osvjedočenje, ili ako hoćemo mnienje ili još točnije bojazan crkve, da mrtvi, t. j. duše nisu još postigle svojega cilja, već da su u tminah i mukah čistilištnih. Tudjer bo crkva imade predmet, koji stoji u harmonii s njezinom biti, njezinom vjerom i ljubavi i napram Gospodinu Bogu i napram njezinoj djeci; pa prema tomu čini Bogu zadovoljštinu u tugi za griehe svoje djece, a njoj opet želi pomoći i privesti ju iz tmine i nesreće u svjetlo, sreću i blaženost. Jednom rieči: ono izrazuje crkva crnom bojom, želeći učiti nas preko očiju, što izrazuje riečmi kod takvih čina. Riečmi pak u svojoj liturgii, čini mi se, nigdje neoplakuje fizičke smrti te prelaza s ovoga svieta na drugi.

23. Pripominjem i to da crkva neoblači mrtvo tielo svećenikovo u crnu kazulu, već u violetnu. Još i to pripominjem, da mi je na pameti i plač, o kojem je govor Act. 8, 2. 20, 37. s. i neki drugi plači u sv. pismu, osobito pak i plač Gospodina našega na grobu Lazarovu (Jo. 11. 35.) i „annus luctus“ iza smrti biskupove; ali uza sve to scienim, da crkva neoplakuje u svojoj liturgii fizičke smrti. Nisu nam dašto poznati svi razlozi kod „plača“ Gospodova; no to znamo, da Lazarova smrt nije mogla duše mu poslati u nebo, što sad dobra smrt može, nit je njegova dissolutio bila „esse cum Christo“; već abesse a Christo et secundum animam et secundum corpus, ako mu morda i nebijaše ići u čistilište.

Što bi pako „annum luctus“ poslie smrti biskupove tako razsvjetilo, kako neki čini i rieči sv. Ambrozija, na to se ocjenitelj nije nigdje namjerio u neznatnom kvantumu svojih dojakošnjih studia. A ni to razjašnjenje svetoga napomenutoga otca nam nekaže, da crkva oplakuje fizičku smrt. „Flebat etiam amarissime“, čin svetoga Ambrozija, rieči Paulinove u njegovu „životu“ n. 40.), „quotiescunque forte nuntiatum illi fuerat de cujuscunque sancti obitu sacerdotis, in tantum ut nos illum consolari niteremur, ignorantes pium affectum viri, nec qua r tione ita fleret intelligentes. Quibus ille hujusmodi responsum reddebat: Non se flere, quia recesserat, qui fuerat mortuus nunciatus, sed quia praecesserat“, (to je duboko i po nježnosti težnje crkvene za „domovinom“) „vel quia difficile esset invenire virum, qui summo sacerdotio dignus haberetur.“ — Napokon mi je reći, o čem sam već nešto gore natuknuo, da me u ovoj točki nije posve osvjedočio o misli i duhu crkve nit Gihr, premda inače i obširan i solidan, nit Thalhofer, koji medju ostalim n. n. mj. piše. „Schwarz gebraucht die Kirche nur noch am Charfreitag und beim liturgischen Todtendienst (Begräbniss, Todtenofficium, Todtenmesse) wo es Sinnbild ist vom Eingehen in die Finsterniss und Nacht des leiblichen Todes, vom Erlöschen des physischen Lebenslichtes.“ Gledom na muku i smrt Gospodinovu neka bude tako*). No glede drugih scienim, da nestoji pravo u harmonii s vjerom, ufanjem, ljubavju i očekivanjem katoličke crkve, te da nije baš jako duboko mišljeno, kad se namah aequiparuje veliki petak i smrtni dan drugih ljudi, t. j. značenje crnine na veliki petak i na smrtne dane drugih vjernika. — Ono, da nas crna boja sjeća na „četvere posljednje stvari“, jest tako istina o bieloj i crvenoj, kako i o crnoj boji: direktno znači ova ovu posljednju stvar, indirektno, reflexiom dašto umnomu i brižnomu kršćanskomu srdcu i druge.

D o p i s i.

(25 godinjica misnikovanja.) Velečastni g. podarhidjakon i župnik u Perušiću ličko krbavske županije, Franjo Kovačić, slavio je dne 13. studenoga t. g. svoju 25 godišnjicu misnikovanja.

Providnost ga božja nije mogla većom milosti obdariti nego ovakovom, gdje toliko sretnih ljeta misnikuje na čast Boga, diku hrvatskoga svećenstva, na veselje svojih prijatelja.

Uz Njega radovao se je na taj svečani dan obilan broj susjedne braće svećenika i inih prijatelja te i samih Mu župljana, kojih je dubkom puna bila župna ogromna crkva Perušićka, koja broji 9 žrtvenika

Dužnost svećenička u istinu je težka i s mnogimi odgovornostmi skopčana, ali ovako radostne sgode čine ih neznatnimi i lahkimi. Bog Mu dao i nadalje kriepostno uztrajati na toj stazi, da pri zadnjem Svom času sa pjesnikom uzkliknuti može.

„Oj mirno, brajne, sad si račun sbroj!
Poštenjak, čovjek na zemlji si bio:
Bio si svoj!

---

*) O tom uništenju tjelesnoga (smrtnoga) života kod Spasitelja ovako medju ostalim nariče crkva: „O cor, aes durum superas, gemendo. Ni scelus tergas; tua culpa Christum Stipiti affixit, tua culpa morti subdidit atrae.“ Tu se dakle na spomen dan te velike smrti Boga-čovjeka radi nas i naših grieha tako lahko pojmi crnina crkve, kako i pomrčanje sunca i druge katastrofe na onaj prvi veliki petak. Op. ocj.

Gjurgjevac u decembru 1887. *(Blagoslov kapele sv. Elizabete u Čepelovcu.)* Ganutljivu svečanost obavismo predprošle nedelje u ovoj župi. Bio je naime blagoslov nove kapelice posvećene sv. Elizabeti u Čepelovcu.

Maleno seoce od kojih hiljadu duša od starine na glasu sa svoje čestitosti i osobite naklonosti prema Crkvi i svećenstvu, imalo je sve do ljetos staru drvenu kapelu, u kojoj se je služba božja obavljala. Dobri Čepelovčani već od nekoliko godina nastojahu, da se podigne mjesto te stare drvenjare pristojna kuća Božja. Bilo je posla dosta i komisija mnogo, svakovrstnih, dok nije napokon lanjske godine zaključeno da se imade ista graditi.

Selo Čepelovac, jest na jugu od Gjurgjevca — a stislo se je pod samu planinu, kako ovdje vele „Bilo", medju dva brdašca. Mjesto za novu kapelu, poslije duljega viećanja izabrano je da ne možeš ljepše. Na ulazku u sam Čepelovac bijaše liep, nu vrlo neravan brežuljak. Tuj dakle odlučiše graditi kapelu. Stotine i stotine kola odvezoše tu silnu zemlju i izravnaše brežuljak. Lani u ljetu obavio je veleč. gospodin i vrlo obljubljeni domaći župnik i nam. podarhidjakon Joso Banješ, blagoslov temeljnoga kamena, a ljetos na 20. novembra obavio je isti veleč. gosp. ovlašten po Uzoritomu gosp. kardinalu, blagoslov gotove crkvice. Gradnju bio je preuzeo g. Ferdo Brenner trgovac u Gjurgjevcu i točno izveo.

Na dan 20. novembra, premda je kiša jako padala, ipak si mogao viditi, kako odasvud hrle ljudi u ubavi Čepelovac, da budu kod blagoslova nove crkvice. Naroda se sabralo mnogo. Prije samoga blagoslova svečano je prenešen kip blažene dj. Marije iz stare u novu crkvicu na pokrajni oltar. Deset djevojaka viencima na glavi nosilo je divan kip Majke Božje, a drugih deset pratilo ih s gorućimi voštenicami. Kad digoše na priredjenih nosilih kip Majke Božje, suze milinja poletiše na oko prisutnim. Uz piev Marijinih pjesama, odnešen bi kip do nove crkvice. Pred novom crkvicom stadoše, a domaći g. župnik obavi sada blagoslov. Po tom digoše djevojke opet kip i odnesu ga u crkvu na priredjeni već oltar. Sad odpoče sv. misa, koju uz assistenciju odsluži veleč. g. domaći župnik. Poslije vjerovanja pope se na prodikaonicu poznati već govornik veleučeni gosp. dr. Rieger. U divnoj svojoj besjedi čestitao je Čepelovčanom za troje. Prvo, što su podigli novu kapelicu na brdašcu, drugo što ju podigoše medju vinogradi i treće, što ju posvetiše sv. Elizabeti.

U prvom dielu krasno je iztaknuo veleuč. g. kako je Gospodin Bog sve što je velika čovječanstvu učinio, učinio upravo na brdu. U starom Zavjetu dao je deset zapoviedi na brdu Sinaju, a u Novom je Gospodin Isus na brdu rekao divnu gorsku besjedu; na maslinovom brdu Bog-čovjek počeo je trpiti gorku muku; na brdu Taboru preobrazi se, dobiv svjedočanstvo od Otca nebeskoga, da mu je On Sin ljubezni, koga valja slušati. Pa je liepo sjetio veleuč. g. prisutnike na jaku vjeru veleć: ako bi u Vas prijatelji kada radjala se dvojba o Božtvu Isusovu sjetite se onoga, što se je dogodilo na brdu Taboru i što su čula tri svjedoka Petar, Ivan i Jakov, a tri su s vjedoka na svakom sudu dosta. Kuda ćete veće svjedočanstvo tražiti za Božtvo Isusovo? U drugom dielu dokazao je veleuč. gosp. kako je Bog najveće dobro ljudem dao pod prilikom vinske kaplje, kad je na zadnjoj večeri nju pretvorio u krv svoju i naložio apoštolom da i oni to čine. U trećem dielu ocrtao je veleuč. gosp. život sv. Elizabete kako je u brevijaru.

Mnogobrojni slušaoci napeto slušahu propovjednika veleuč. gosp. Poslije toga nastavljena je sv. misa, a na svršetku odpjevasmo veselo „Tebe Boga hvalimo." Tim bi završena ta liepa svečanost.

Pod sv. misom pjevaše mladi diletanti pjevači iz Gjurgjevca pod vještim ravnanjem gosp. Josipa Kolara organiste u Gjurgjevcu. Svečanosti prisustvovahu od pol. oblasti u Gjurgjevcu, g. upravitelj kotara, g. upravitelj kot. suda, g. pristav, g. kotarski liečnik i drugi.

Poslije službe Božje počastiše vriedni Čepelovčani gospodu pozvanike liepim objedom, kod koga je prisustvovalo do 30. osoba. Da je posao oko ravnanja tla za crkvu i gradnje crkve liepo napredovao, velika hvala ide visoko-blagorodnog gosp. majora u miru Petra viteza Trezića, koji prem starac u sedamdesetih godinah, po čitave ure znao stajati kod radećih Čepelovčana i sokoliti ih na rad. Budi mu ovim izrečena hvala!

Hvala i presv. g. vel. županu Budi Budisavljeviću, koji se vrlo zauzimlje u svojoj županiji za gradnju i popravak kuća Božjih. Najveća hvala mislim, da ide same Čepelovčane, koji, premda ne slove sad obiljem imetka kao nekoć, a imade ih nešto preko tisuću duša — svojim troškom podigoše tako krasnu crkvicu. Podpore ne znam, da li dobiše svega skupa više od 300 for. a kapelica stoji 7000 for., od kojih su već 4000 for. izplaćene. Ručne težake dadoše takodjer sami. Tolika požrtvovnost za crkvu Božju je svakako u današnje doba vrlo liep znak. Zato i molimo, da ih Svevišnji obdari obiljem nebeskih i zemaljskih darova. Ugledali se u njih susjedna im braća Budrovčani! Živili!!

Viestnik.

Zagreb. Ppresv. g. Ilija Hranilović izdao je o **Jubileju sv. Otca Leona XIII.** ovu okružnicu.

Ljubezna u Isusu braćo!

U okružnici svojoj od 20. travnja t. g. br. 250. progovorio sam Vam o svećeničkom jubileju, koji slavi sv. Otac papa Lav XIII. prvim danom buduće godine, te povodom tim odredio sam, da se svake nedjelje i svetka za Njegovu Svetost moli. Vaše poštovanje, ljubav, odanost i privrženost prema svetom Otcu nedopušta mi ni najmanje podvojiti, da se je ta moja odredba točno vršila.

Čim se više približuje dan, kojim navršuje sveti Otac petdesetgodišnjicu svoga misničtva, tim prilježnije

molimo i toplije prosimo milost Božju i bogatoga Gospodara neba i zemlje, da vidivu glavu naše Crkve, ljubljena i častna starca svetčara, u koga sav katolički sviet sa strahopočitanjem, ljubavi i odanosti oči upire, svim obiljem nebeskih svojih darova obdari, da ga još mnogo godina kriepkim zdravljem blagoslovi i da ispuni Njegovu i svega kršćansko-katoličkoga svieta vruću želju, da mu se nepravdom vremena i ljudi okrnjena prava svete apostolske stolice u podpunoj cielosti uzpostave, da Namjestnik Hristov časti svojoj dolikujući položaj zauzme, i da u podpunoj nezavisnosti i slobodi može laglje blagosovno po vas čovječanski rod vršiti sveto svoje zvanje!

Takve molitve i takve želje upravimo svi u svetoj zajednici i ljubavi priestolju Otca nebeskoga; da pako budu poduprte i istoimenom molitvom svetoga Otca, odredjujem, da se prvoga dojdućega siečnja po novom kalendaru, kao na dan kada će sveti Otac služiti drugu svoju mladu misu po svih naših crkvah svetčana služba Božja služi sa tropari, apostolom, evangjeljem i ektenijom za „svjakoje prošćenije“, da se prigodom propoviedi puk poduči o povodu i svrsi svetčanosti i ponuka na molitvu za svetoga Otca, na koncu pako službe imade se odpjevati blagodarstvena molitva svetog Ambrosija: „Tebe Boga hvalim.“

Povodom svoga svećeničkog jubileja je pružio sveti Otac nov dokaz izvanredne Otčinske ljubavi prema svim sinovom Hristove Crkve kojom upravlja, te je poslanicom od 1. listopada t. g. podielio obilato oproštenje i odpust svih grieha svakom kršćanu bez razlike spola, koj podje u Rim hodočastiti prigodom svećeničkog Njegova jubileja iz čiste i svete namjere, na ime da javno i otvoreno izrazi ljubav i štovanje i da izkaže dužnu čast i poslušnost Isusovom Namjestniku na zemlji. Nu nije sveti Otac izključio od tih nebeskih darova ni onih kršćana koji pri najboljoj volji i želji nemogu hodočastiti u Rim, nego po svojem Otčinskom milosrdju dariva istimi darovi i odsutne, koji ako ne licem a ono srcem i duhom toj slavnoj svetčanosti u Rimu prisustvovali budu pod uvjetom, da pred samim danom druge mlade mise svetog Otca, to jest pred prvim danom budućeg siečnja po novom kalendaru obave novenu ili devetinu u molitvi i ako budu opetovali istu devetinu tečajem vremena odredjena za audiencije pobožnih hodočastnikah te ako se budu pravo pokajali, ispoviedili i pričestili, za tim pohodili župnu svoju ili ma koju drugu crkvu, pak se ondje pobožno pomolili Gospodinu za slogu kršćanskih vladara, za izkorienjenje krivovjerstva, za obraćenje griešnika i za uzvišenje svete matere Crkve, toli na sam dan svetčanosti koli na blagdan, koji bude neposredno sliedio za devetinom opetovanom.

Ti svi oprosti, odriešbe od grieha i odpusti kazna mogu se namjeniti i dušam u čistilištu.

Obilno dakle dariva sveti Otac katolički sviet crkvenim blagom, pa nastojmo mi, da se izpunjenjem propisanih uvjeta okoristimo tom prilikom i da zadobijemo nudjane nebeske darove, da nam svećenički jubilej bude ne samo povod svete radosti nego i izvor nebeskoga blagoslova.

Sretni oni koji mogu poći u Rim, da si uz blagoslov svetog Otca donesu i obilato oproštenje, nu nebudu manje sretni i oni, kojim siromaštvo i druge okolnosti nedopuštaju, da poduzmu daleki put u Rim, ako ispune zahtjevane uvjete, jer jim tada sveti Otac podieljuje isto crkveno blago, koje i hodočastnikom u Rim polazećim.

Da se uvjeti oblakšaju i da čim više vjernika prione, da zadobiju obilato oproštenje, naredjujem, da se, osim drugih uvjeta, devetine propisane za polučenje oprosta, posljednjih devet dana tekućeg mjeseca i prvih devet dana buduće godine po novom kalendaru, dakle počam od 23. prosinca o. g. do uključivo 9. dojdućega siečnja javno i zajednički u svakoj župi obdržavaju tako da se na svaki od navedenih dana sa pukom u crkvi izmoli sliedeće: „Blagosloven Bog naš. Carje nebesni.“ „Trisvjatoje Otče naš.“ Tropari: „Pomiluj nas Gospodi, pomiluj nas, za tim ektenije iz službe zasvjakoje prošćenije“, za svetog Otca — sa molitvom iz molbenog kanona presvete Bogorodice: „O vladičice moja preblagoslovlenaja“ (u molitvoslovu na str. 268 Budim. izdanje), te konačno jedan Otče naš i deset Bogorodice djevo.

Nedjeljom i svetci obavlja se to poslie ambonske molitve na koncu službe, a djelatnimi dani u vrieme, kada to dušobrižnik za puk najshodnije pronadje. Ako li na djelatne dane nedodje u crkvu nego sam crkveni poslužitelj ipak imade dušobrižnik, prem je sam sa poslužnikom spomenute molitve obaviti, jer ih obavlja u ime svih svojih župljana.

Devetoga siečnja po novom kalendaru imade se zaključiti svetčanost svećeničkog jubileja svetog Otca pjevanom službom Božjom odsluženom u namjenu sv. Otca sa „Tebe Boga hvalim.“

Poslie ovog dana imade se obaviti drugi posjet crkve. Razumije se da molitve naredjene uvodno spomenutom okružnicom po primitku ove naredbe prestaju.

Kako sam već prvom u ovom predmetu izdanom okružnicom spomenuo hodočastiti ću i ja ako bude Božja volja u Rim i moliti ću se na grobu svetih vrhovnih apoštola Petra i Pavla, kao za sv. Otca Papu Lava XIII. tako i za Vas braćo svećenici i vjernici, a Vi molite se za mene da mi Bod dade sretno moj put okončati i da i se vratim s radošću sa apostolskim blagoslovom svetoga Otca za sve Vas.

Ovaj list neka se pročita puku u crkvi i neka se shodnim uputom protumači.

Milost Božja bila vazda s nami!

U Križevcih dne 26. stud. 8. pros. 1887

Ilija, biskup.

— G. Stjepan Ninković, dosadanji upravitelj župe postao je župnikom u Čagliću.

— U sjednici gradskoga zastupstva Zagrebačkoga od 20. o. mj. sjetio je gradski zastupnik *Dr. Šram*, da će se do skora slaviti svečanost, na koju se pripravlja sav katolički sviet, tj. jubilej sv. Otca pape, i predložio da i glavni grad zemlje sv. Otcu čestita. Gradsko je zastupstvo jednoglasno prihvatilo ovaj priedlog. Štovanim je čitateljem već poznato, da je gradsko zast. već dalo načiniti u ženskoj obrtnoj školi za vatikansku izložbu krasan antipendij. Čast zastupstvu!

Urednik dr. Ante Bauer. Tiskom C. Albrechta.

KATOLIČKI LIST.

Broj 52. U Zagrebu, 29. prosinca 1887. Tečaj XXXVIII.

Ovaj list izlazi svakoga četvrtka na cielu arku. — Ciena mu je za Zagreb na cielu godinu 5 stot. a za predplatnike, kojim se pošilja poštom, 6 stot. na cielu, a 3 stot. na pol godine. — Predbrojit se može i na pol, pače i na četvrt godine kod svake kr. pošte, a u Zagrebu kod uredničtva u nadbiskupskom sjemeništu. — Predplata prima se kroz svu godinu. Rukopisi se ne vraćaju.

Papa Leo XIII.

1. siečnja 1888.

Prvoga dana nove godine biti će katoličko to jest obćenito slavlje, kakova još sviet nije vidio. Neznatna po sebi zgoda, što glava katoličke crkve Leon XIII. navršuje petdesetu godinu svojega misničtva, dala je povoda tom slavlju, u kojem će učestvovati svi narodi svieta. Nadji tko il izmisli kakov povod, koji bi sviet tako razigrao, blago i veselo, kako ga je razigrala pedesetgodišnjica Leona XIII! Rapresentant kakve ideje, potentat kakve države da doživi ovolike počasti i izkaze ljubavi, kakve će doživjeti Leon XIII.? I ovo njemu nisu pribavili ni topovi ni bajonete, nego rieč i pomoć božja. „Jedni se hvale kolima, drugi konjima, mi pako imenom Gospoda Boga svojega.“ Religijozna čuvstva nedadu se mjeriti fizičnom jakosti ni materijalnimi uspjesi, ali su faktori, kojim nemože nitko poreći u družtvu prvo mjesto „Orazumite se kraljevi, poučite se vi, koji sudite zemlji.“

Pred trideset viekova prorekao je kralj David o Kristu: „Dati ću ti narode u baštinu, i krajeve zemaljske u posjed“; a da kralj mira sa groba apostola Petra vlada u svih narodih i po svoj zemlji, to će dokazati prvi dan budućega siečnja. „Sutra vidjeti ćete slavu njegovu.“ — Može li se i zdaleka posumnjati, da se proročtvo Davidovo o kojem drugom izpunilo? može li se podvojiti, da se ne izpunjava o katoličkoj crkvi i njezinoj glavi? Al ko si Ti Leone XIII.? što govore ljudi?

Govore jedni, da si Ti divan starina neporočna života, koji čiste svoje ruke pram nebu dižeš i božji blagoslov mira i sloge na sviet zazivlješ. Govore drugi, da si Ti učenjak, da si filosof na papinskoj stolici. Govore nekoji, da si promicatelj znanosti, da si miritelj strasti, zagovoritelj pravednosti. To Ti i jesi. Al mi velimo: Ti si nasliednik svetoga Petra, kojemu je Krist predao stado svoje, da ga čuva i ravna, kojega je postavio temelj crkve svoje! Ovo je izvor Tvoje vlasti, ovo podloga Tvoje časti, ovo kruna Tvoje slave!

Ovim osjećajem stupati će prvoga siečnja katolici pred svete oltare, da Bogu hvale, što je na rimskoj stolici učvrstio svoju slavu, što je upalio neugasivu luč istine proti tminam ovoga svieta; moliti će, da djelovanju sa Vatikana nestane zaprieka, da milost božja pripravi i otvori srca ljudi kao suhu zemlju za rosu božanskih istina i nauka, koje naviešta Leon XIII.

I mi Hrvati moliti ćemo taj dan za svojega svetoga Otca: da mu Bog naspori i blagoslovi rad, da nezapriečen može svoje otčinske želje i namjere napram nam izvadjati te nam pripomoći do sreće vremenite i vječne.

Mittat tibi auxilium de sancto; et de Sion tueatur te!

Impleat Dominus omnes petitiones tuas!

Joahim Pecci — Leon XIII.

(Dalje.)

Njekoga dne dodjoše dva piemontezka častnika k sv. misi, koju je prikazao kardinal Pecci. Pobožnost i dostojanstvo na toliko začara tu dvojicu, da nakon mise zamoliše u njegovoj palači sv. izpovied. Kardinal dakako bijaše pripravljen, i izpoviedi jih. — Koliko obziran i mudar bijaše kardinal, pokazuje nam sliedeći slučaj. Jednom dodje k njemu otmen gospodin, i nješta zahtievaše, česa mu kardinal nije mogao dati. Na to mu zaprieti: „Ima sud na koj se mogu obratit!“ — „Tako; i vi ste rad s ovim se tužnim mojim položajem okoristiti?“ Zapita ga kardinal. Ta rieč potrese otmenoga gospodina. Okrenu se ka kardinalu, poljubi mu ruku veleć: „Oprostite mi, preuzvišenosti, nepromišljeno rekoh; posve se predajem Vašoj rieči.“

Ovaj odlučni postupak Peccijev s jedne, ter dokazana istina, da srca zabludjelih ovaca na tiho ipak za njega kucahu, s druge strane, vrlo se dojmiše okrutnih vlastodržaca, pa oni, kad jim nebijaše moguće biskupu se posve ukloniti, susretahu ga — ako i slabo pritajenom zlovoljom — njekim poštovanjem

Do mala proglase Viktora Emanuela — kraljem Italije. Usljed nagodbe (15. rujna 1863.) medju Francezkom i Italijom ostave francezki vojnici državu, koliko još osta papi. — Viktor Emanuel pako obreče, da se neće niti taknuti tla sv. Otca. Nadodje nesretna godina 1866. Austrijanci nadvladaju Talijane kod Custoce i kod Visa, nu moradoše ipak odstupiti Mljetke. Sva Italija jest sjedinjena pod talijanskim kraljem, samo Rim sa okolišem osta još papi.

Skoro iza svoga nastupa uvede nova vlada u Umbriji gradjansku ženitbu, zakon, po kojem je bilo dosta zaručnikom savez sklopiti u prisuću svjetske gospode bez crkvene dozvole. Svaki zna, da je tim katoličkoj crkvi zadana rana, jer se usljed toga ruši obiteljska sveza, koja je pravi temelj katoličkomu životu. Kardinal se odmah pritužı vladi, ali uzalud; ona zače novi zakon kod svojih podložnikah provadjati. Zato poduči biskup svoje svećenstvo, kako jim se je držati napram novim ustanovam. U dogovoru

sa susjednim biskupima izda kardinal učenu spomenicu, u kojoj temeljito pretresa zakon o gradjanskom braku i razjasni početak te ženitbe, oprieke njezine sa državnim i crkvenim zakonima, škodljive posljedice gradjanske ženitbe za crkvu, družtvo i državu. Tu razpravu, koja bijaše tiskana u Fiorenci u više izdanja, podpisa 14 biskupa. Bojeći se, da mu tu spomenicu ne zapliene, razasla ju širom ne po pošti, nego po svojih pouzdanicih. To razašiljanje bijaše dosta opasno. Tako se dogodi župniku Romittelliju, da ga preobučena u svjetsko ruho 11. srpnja jutrom kod vratah u grad Spoleto oružnici zaustaviše. Što to znači? pomisli Romittelli; je li vlada saznala za biskupovu nakanu ili što? Cielu uru otimao se njihovu zahtievu, da se njegova roba na kolima premeta. A strah bijaše nepotreban: radilo se je na ime o njekom tatu, koji je u Fiorenci ukrao nješto dragociene zlatnine. Baš su ušli u trag ukradenim stvarim, i tako odustaše od premetačine. Župnik se na to umiri i podje dalje.

To pismo osta bezuspješno; vlada strogo izvršivaše novu naredbu. Kardinal se odluči obratiti na kralja. Kano apostoli, koji više slušaše Boga, nego ljude, tako i Pecci neustrašivo razjasni kralju velike krivice, koje nanaša nova naredba katoličkoj crkvi. Svoju u to ime sastavljenu poslanicu dovrši: „Veličanstvo, budite pravedni kat. crkvi, koja je jedino prava positivna vjera; dozvolite, da se opet slobodno sklapaju kršćanski brakovi, povratite ženitbi uzvišeni, svrhunaravski značaj! Ukinite ujedno zakon, koji obterećuje saviest Vaših podložnika, po kom pricti pogibelj ne samo vječnomu i naravnomu životu, nego takodjer družtvenomu i državnomu blagostanju! . . . .“

S tim pismom posla kardinal duhovnika-glasnika u Fiorencu, da ju izruči kralju; ali ga kralj ne prime. „Što mi je učinit?“ upita pismeno kardinala. „Ako ne možete do kralja“, odgovori mu kardinal, „počekajte ga kod vratah, kada će se kuda vozit i bacite pismo u njegovu kočiju.“ Medjutim to nije bilo moguće, jer se bijaše kralj odvezao iz Fiorence. Stoga objavi kardinal svoju poslanicu po novinah. — Tako se Pecci boraše apoštolskom srčanošću za crkvena prava, dakako uzalud, budući bijaše gradjanska ženitba valjana skoro za svu Italiju. Lahko nam je sada razumjeti, zašto je Pecci doskora, kako je postao papom, izdao okružnicu, koja govori o ženitbi; sam bijaše kano biskup izkusio, koliko štete čine crkvi i državi civilne ženitbe, pa stoga ne mogaše niti kano poglavar crkve mučeć gledati razvaline, koje počinjaju po širokom svietu u raznih državah uvedene gradjanske ženitbe.

Drugu veliku krivicu nanese nova vlada crkvi tim, što je ukinula samostane. Zakonom od 11. prosinca 1860. imadjahu se svi samostanci izseliti; odrediše jim dvomjesečni rok; njekoje samostane samo poštediše, na ime one, kojim je zadaća obskrbljivati bolestnike. Kardinala se taj ukaz bolno dojmi, kad vidje, koliko će ostati djece bez nauke, koliko župa bez pastira, kad opustje samostani; sav trud, da se opozove zakon, osta jalov. Da zadovolji dužnostim, olakšavao je po mogućnosti položaj izagnanim redovnikom, priskrbljivao jim primjeren stan i uzdržavanje. Vlada pako upotriebi izpražnjene manastire za vojare, skladišta i ine potriebe; knjižnice pako i slike izruči sveučilištom. Duhovnikom nametne poseban porez i od crkvenoga imetka imaše podavati godišnji prinos (annuo concorso), skoro trećinu. Pa to sve ne bijaše za dosta: isto sjemenište bijaše vladi trn u oko, i ono htjede posvojiti. „Dobro, reče biskup, samo po njem! Ta bogoslove ću smjestit u svoj stan za me je prostora dovoljno.“ I u istinu se preseliše bogoslovi u biskupsku palaču, gdje jih je kardinal gostoljubivo hranio i kano otac medju njimi rado mnoge časove probavljao. Kasnije mu ipak sreća padnu u dio, ter dobi sjemenište opet pod svoju vlast, medjutim je njegov posjed već vlada prodala, dohodke snizila za čitavu trećinu, sve na tu namjenu, da se umanji broj svećenstva. — Zakladu, u talijanskih državnih rentah, biskupa Cittadinija, iz koje dobivaše 90 duhovnika podporu za vrieme duhovnih vježba, ugrabi vlada. Pecci se je dugo trudio, da dobije natrag tu zakladu, ali badava. Vlada takodjer proda biskupski posjed. Pecci ju tuži, i dobi natrag golo posoblje.

Vlada izda ukaz, da nitko nije oprošten od vojničke službe, ni isti bogoslovi. Jedino na 20.000 stanovnika dozvoliše biskupu po jednoga bogoslova izuzeti. Tako je glasio vojnički zakon pooštren g. 1864. Opet se saberu biskupi u vieće, ter u njihovo ime sastavi Pecci spomenicu na kralja, u kojoj razjašnjuje, kako je nepravedan zakon, koji niti bogoslove ne izuzimlje od vojničke službe. U tom pismu veli kardinal: „Veličanstvo! Zakon dopušta, da može otac osloboditi svoga sina, koji ga treba za svoj posao; udovici ostavlja njezina jedinca: posve je to u redu. A za one sinove, koje si odabra nebeski otac za svoju službu, ne ima zakon nikakve liepe rieči i mati katolička crkva badava moli oprost za nje. Zakon skrbi, da ne propadnu osamljene obitelji: za crkvu pako,

koja daje obiteljim stalan temelj, ne brine se nitko. I u državi, u kojoj se toliko spominje sloboda, nije smjeti slobodno svoje zvanje izbirati! Veličanstvo! Najveća dobit svakoga naroda jest uljudba; to mu pako podaje vjera; ako ne ima navjestitelja vjere, tko će se boriti proti neuljudbi?!“... Na to bje g. 1869. izdan zakon, koji bogoslovom ne dopušta nikakovih polakšica. Sada ne preosta ino, nego bogoslove odkupljivati novcem od vojničtva. U to ime sastavi kardinal Pecci družtvo duhovnika i svjetovnjaka, koji su doprinašali po mogućnosti, najviše opet Pecci.

Sardinci su nerado gledali, kako su svećenici i biskupi skroz odani rimskoj stolici, tražeći u njega uviek savjet i pomoć. Zato vlada uvede „placetum regium“, koji nalaže, da se papinske i biskupske naredbe i ina pisma nesmiju prije oglasivat, dok jih neodobri državna oblast. Bez vladine dozvole nije smjeo papa imenovati novoga biskupa. Tako nasta mnogo praznih biskupija i župa. Biskupi odpustiše njeke svećenike, koji su odobravali postupak talijanske vlade. Ovim dade vlada plaću od 60 lira mjesečno, i to zato, nebi li predobila još kakva slabića za se i razklimala božansku svezu i crkveni red. — Ipak se nadju četvorica od 200 svećenika Peccijeve biskupije, koji se prodaše talijanskoj vladi. — Divide et impera! Ciepaj i zapovjedat ćeš! Tako je mislila i radila nova vlada. Učila je svećenike, da se vjera ne ima uplitati u političke i svjetske stvari, već, da joj se je skrbit samo za duševno blagostanje kršćana, a sve ostalo valja, da ostavi svjetskoj vlasti.

Tako je nova vlada zatirala crkvu u njezinom djelovanju, na suprot krivovjerce podupirala, naročito protestante. Bezplatno jim je prepuštala samostanske prostorije, da su se u njih sakupljali i razglabali svoje krive nauke, ter medju puk širili krivovjerska pisma. — Kurjak obilazi stado, a pastir: zar da šuti i ne tjera grabežljivca? Ne, kardinal nije mučao: izdaje list za listom i jači svoje vjernike u kat. vjeri, govori: kako je liepa i uzvišena katol. crkva, kakova je čast za svakoga, što je katolik. Da laglje preprieči razširivanje krivovjerskih spisa, uvede njekoliko časopisa, koji zagovarahu nauku katol. crkve i podučavahu u prigodnih pitanjih.

Tim smo u glavnih potezih orisali potežkoće, s kojimi se imadjaše boriti kardinal u svojoj biskupiji, kad mu zagospodari Sardinac. U tom smislu piše biskup sv. Otcu: „Čini mi se, da sam došao u posve novu biskupiju, gdje je sve razklimano, i sličan sam krmilaru, koji vodi svoju ladju nasuprot vjetrovom i valovom, dočim svjetovna oblast nije samo sustegla crkvi svaku pomoć, nego dapače otima, gdje je moguće.“ Tako se kardinal pravedno tuži. Izagnala je vlada redove, pograbila crkveni imutak i svećenikom stegnula dohodke, da jim nije nit za živjet niti za umrieti; propadoše sve dobrotvorne uredbe, koje su namicale siromahom potreban živež, a zapuštenoj mladeži liepih nauka. Što više: pogine toliko neumrlih duša. Tješit se je smjeo kardinal, da je izašao iz borbe ako i ne kao pobjeditelj, a ono kano dobar vojnik. Svećenstvo mu ostade svjestno, sjemenište zadobi opet, narod mu osta odan u ogromnoj većini, i isti protivnici bijahu prisiljeni štovati vitežkoga, učenoga i u pravom smislu apoštolskoga biskupa. — G. 1862., kad no su japanski mučenici proglašeni bili svecima, zabranila je talijanska vlada biskupom putovati u Rim. Tako ne bijaše kardinal Pecci od g. 1856. u Rimu. Tekar 29. lipnja 1867., prigodom osamnaestogodišnjice smrti sv. Petra i Pavla dodje on u vječno mjesto. Već tada najavi papa Pijo IX. biskupom, da razpisuje vatikanski crkveni sabor, koji započe 8. prosinca 1869. Pecci razloži u pastirskom listu pojam crkvenoga sabora, a zatim se poda na put u Rim.

Sabralo se preko 700 nadbiskupa, biskupa i prelata. Četiri javne i oko 90 tajnih sjednica proviećaše biskupi. — Kad se je razpravljalo o papinskoj nepogrješivosti, pokaza Pecci svoje obsežno znanje, duboku učenost, svoju žarku i osviedočavajuću rieč. — Nakon sabora vrati se medju svoje stado. Iznenada sazna, da su 20. rujna 1870. navalili Savojci također na Rim — na zadnji taj dielak papinske države. Kad je na ime francezki car naviestio Niemcem rat, povuče i ono malo vojske iz papinske države, i tako zauzeše Talijani 20. rujna Rim.

I sada posta rimski papa sužnjem u svom vlastitom domu. Tisuću godina stolovaše rimski pape u vlastitoj državi, a nadodje neprijatelj i ote bez uzroka i pravice državu sv. Otcu. U Kvirinalu, nekadanjem dvoru nasliednika Kristovih, bani se i gospoduje sada talijanski kralj. Nadajmo se da ne na vieke.

Ugodni dani.

Kako vidjesmo doživio je Pecci do sada malo ugodnih dana. Kad je talijanska vlada dovršila svoje djelo i svu Italiju sjedinila, nasta mir, a narod prionu uz crkvu. G. 1869. slavio je kardinal Pecci dvadeset i petgodišnjicu svoje biskupske časti; 19. siečnja 1871. dvadeset i

petgodišnjicu biskupovanja u Perugiji. Godine 1872. stanovao je četiri tjedna u samotnom kraju, na gori Alveriji, u samostanu sv. Franciska, gdje se upisa u treći red.

Godine 1876. hodočastio je u Loreto, u kojem stoji kućica sv. obitelji.

3. lipnja 1877. slavio je Pijo IX. petdesetgodišnjicu svoga biskupovanja. Kardinal Pecci odputova u Rim sa biskupi iz Umbrije, Picena i Emilije, ter je u ime njihovo čestitao sv. Otcu.

U prvom redu skrbio se je za sjemenište. Naukovnu osnovu promjeni prema okolnostim i ponamjesti najbolje muževe za učitelje. Dva put je povjerenstvo talijanske vlade pregledalo sjemenište. Buduć je vazda našlo sve u uzornom redu i uvjerilo se ob izvrstnom napredku sjemeništnih gojenaca, ne dodje više. Sjemenište u Perugiji bijaše na najboljem glasu, ovamo su dolazili mladići iz tudjih biskupija.

G. 1859. zasnovana akademija sv. Tome malo ne zaspa usljed političkih nemira. G. 1872. oživi ju Pecci opet; on sam predsjedaše mjesečnim sjednicam, u kojih se temeljito razpravljahu i pobijahu krive nauke sadanjega vremena. O stoljetnici sv. Tome (7. ožujka 1874.) izda akademija čitavi svezak razgovora i razprava na slavu „agjelskomu učitelju", sv. Tomi. Zadnje godine svoga boravka u Perugiji (1877.) uvede mjesečna posiela svoga duhovničtva, ter mu stavljaše zadatke iz dogmatike, morala i liturgije. Još iz Rima, prije, nego li je postao nasliednikom sv. Petra, pisa svomu duhovničtvu: „Učite se savjestno umjetnosti svih umjetnosti: voditi duše!" G. 1872. ustanovi novo družtvo svećenika, koje prozva po imenu svoga svetca: družtvo sv. Joahima. Svaki član prinašaše godimice pet franaka. Stimi redovitimi dohodci podpomagaše družtvo stare, onemogle i revne svećenike. U kratkom vremenu nadjoše se svi svećenici biskupije u tom družtvu.

Prognanim redovnikom priskrbi nova boravišta i službe u duhovnom pastirstvu.

Uz veliku svečanost izruči svoju biskupiju: Srcu Isusovomu i bezgrješnoj Majci Mariji. Vriedne su spomena rieči, koje Pecci tom prigodom napisa u pastirskom listu svojim vjernikom: „Nastojte, da budu narodi vršili svoje vjerske dužnosti i vidjet ćete, kako će s nova procvasti pokornost prama oblastim, medjusobna ljubav, poštovanje tudjih pravica, sreća i mir. Dok se budu tvrdoglavo njima opirali, propadat će u strastih i neredu."

Kad je izručio svoju biskupiju zaštiti Marijinoj, izloži zaručni prsten b. Djevice u stolnoj crkvi. Papa Pijo IX podieli podpuni oprost za četiri blagdana u godini, kada se izlagaše prsten Marijin.

Pecci je skrbio, da budu djeca svećano obavljala prvu sv. pričest. Sam je dielio taj sv. sakramenat s velikim veseljem. Sabirao je takodjer novaca, da su djeca i njihovi roditelji iza sv. pričesti imali skupan zajutrak, i više puti je kardinal dolazio takovom prigodom u njihovu sredinu, ter jim na srce polagao sv. dužnosti.

Crkvena družtva i bratovštine podupiraše kardinal, a nove uvadjaše, kano: bratovšćinu presv. Srca Isusovoga, dieċju sv. Josipa, b. Djevice itd. Posebito razširi treći red sv. Franciska. — Da bi se narod što većma utvrdio u vjerskih istinah, napisa mnogo pastirskih poslanica. Preporučaše župnikom savjestno propoviedanje božje rieči i redovito obavlanje božje službe.

Godine 1874. ustroji družtvo pobožnih i rječitih duhovnika pod naslovom: „družtvo radnika u vinogradu Gospodnjem." Ti duhovnici preuzimahu misijonsko djelo prognanih monaka, upravljahu poslanstvom, ter i bolestnim duhovnikom pomagahu u pastirstvu. Pecci uvede u stolnoj crkvi bjesede: mjeseca ožujka u čast sv. Josipu, mjeseca svibnja u čast Mariji.

Kad no iz Rima, Florence i drugih krajeva stizahu mnogi protucrkveni listovi u Perugiju, zače izdavati časopis „Il paëse", „Država", koji izlažaše dvaput u tjednu, a odbijaše napadaje na crkvu i njezine nauke. Uredničtvo toga lista izruči sjemeništnim profesorom i drugim valjanim svećenikom.

Revnost puka za crkvu i božju službu je toliko veća, koliko su ljepše i čišće božje kuće. Za to Pecci nagovaraše vjernike po biskupiji, da su po mogućnosti doprinašali za crkve. Najljepši izgled dade sam u svojoj stolnoj crkvi. Za njega sagradi narod do 40 crkava, što s temelja, što dielom.

Godine 1875. bijaše sveto ljeto. Kardinal Pecci razposla 29. siečnja biskupijom pastirsku poslanicu, u kojoj razlaže početak, znamenovanje i korist sv. ljeta. Doskora zatim odredi dane navadnih obhoda. Vlada pako zabrani obhode, što se tobož njimi muti javni red. Kardinal osta stalan pri svom naumu ter obavi trodnevnu pobožnost u katedrali.

Skroman život Peccijev.

Pregledasmo javan život Peccijev u kratko do onoga časa, kada je morao na višu zapovied napustiti Perugiju, ter se preseliti u Rim. Sada

je umjestno, da kratkimi crtami cienjenim štiocem predočimo njegov skroman život.

Joahim Pecci je kao biskup i kardinal u Perugiji marljivo uzgajao dobro svećenstvo, učio narod, branio vjeru, zatirao pogrješke. To djelovanje moralo je jamačno izvirati iz prave ljubavi do Boga i bližnjega. U njegovu srcu ključaše vrelo, čisto i jako, iz kojega izticaše oživljajuća voda u ljudska srca.

Svaki je dan promišljavao u tišini svoje kapelice. po tom je čitao sv. misu, a po sv. misi polak ure molio. Presveto Tielo pohadjao bi u svojoj kapelici, ili u stolnoj crkvi. Svaki peti ili šesti dan izpovjedao se je, jedan dan u mjesecu posvetio bi posve molitvi. Svake godine prisustvovao je duhovnim vježbam kod misijonara. Za svoga duhovnoga otca i savjetnika odabra si staroga, poštovanoga kanonika. Redovito obavljao je sa svojim svećenstvom duhovne vježbe, da jih opomene i ojača. Tvrdio je, da su samo duhovne vježbe i misije kadre posvetiti biskupiju.

Naročitu pobožnost je Pecci gojio prama bridkoj muci Kristovoj i u svom srcu nosio neizmjerno zaufanje u blaženu Djevicu. Častio je najviše sv. Josipa, sv. Franju Asiskoga i svoga zaštitnika sv. Joahima. Prigodom raznih svečanosti običavao bi glavom misiti. — Rado je polazio bolnice; g. 1854. nije se žacao kolere, već je radeć tješio bolestnike i umiruće. Čim bi oboljelo diete, već je hitio dielit mu sakramenat sv. potvrde.

Lienčine, potepusi i bitange, koji su htjeli živjeti o tudjih žuljevih, ne nadjoše u njega podpore; dočim je najmilosrdnije postupao sa siromasi.

S duhovnici svoje biskupije bijaše vrlo prijazan. Većinom jih je sam uzgajao; tako je sve u dušu poznavao, a oni ga ljubljahu i štovahu kano svoga otca. — Svojoj družini bijaše milostiv i dobar, i uživaše veliko štovanje kod nje. Jedan ga je sluga služio preko 20 g., pa ga ipak obuzimaše strah, čim mu je bilo pred njega stupiti — kako sàm izpoviedi. — Revan i točan bijaše Pecci u službi, a to je i od drugih zahtievao. Sazna, da njeki sjemeništni profesor kasno dolazi u školu. Njekoga jutra ide Pecci sam u razred, i pričme podučavati. Za deset časaka dodje profesor na vrata. Začudi se, da slušatelji tako muče, jer pred njim običavahu žamoriti. Otvori — zagleda kardinala u školi. Brzo se htjede pred njim izpričati, ali mu kardinal reče prijazno: „Vrlo sam vam zahvalan, što mi dadoste priliku, da se nenadano uputih o napredku vaših slušatelja.“ — U razgovoru je Pecci šutljiv. Pri stolu radje sluša. Govori lagano i mirno; ipak je kad kada i zabavan. Kano Pijo IX., tako i Pecci dobro pamti. Pozna ljude po imenu, s kojimi je po koji put kakovom prigodom pred 30, 40 godina govorio.

(Dalje će sliediti.)

Papa.

I.

Mučenička dinastija*)

„Ecce satanas expetivit vos ut cribraret sicut triticum!“ (Sv. Luka 22, 31.) Kakva želja? I kako se s dopustom poslužio?!

Gledajte imenik papa diljem osamnaest vjekova!

Od sv. Petra do sv. Melchiada, suvremenika Konstantinova, bijaše ih trideset i dva. Izuzev dvojicu, svi su umrli mučeničkom smrću. I onu dvojicu radi vjere otjeraše u progonstvo. Sve druge ubijaju, kamenuju, utapljaju i u zabavištih bacaju pred divlju zvjerad. Da li je ikada bilo dinastije, koja se započela time, da su prva 32 člana njezina na smrt odsudjena? „Simon Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.“

S Constantinom kršćanstvo je sjelo na priestol i od Konstantina do Karla Velikoga bijaše papa šesdeset i dva. Zar ne, tuj je sada mir, grimiz, kruna i slavje? Samo gledajte. Liberij papa prognan je u Bereju u Thraciji. Inocent I. i Leo Veliki bore se sa biesnim Alarikom i i Genzerikom. Oružanom rukom navališe u Rimskih ulicah na sv. Simmacha, ter mu pred očima svećenike podaviše. Ivan I. bačen je u tamnicu. gdje umre od velikih i težkih muka. Agapit umro je u progonstvu. Silverija love pripuzi krivovjerstvu odanih careva, svećeničke mu haljine deraju, vlasi strižu, ter ga na otok odvukoše, gdje gladan umire. Pograbiv Vigilija za vlasi i bradu vuku ga od oltara, za koj se lovi i drži; badava — pogiblje u progonstvu. Pelagij II. od svoje palače načiniv bolnicu postade žrtvom kolere. Grgur Veliki gorko plače nad propadajućim rimskim carstvom. Sv. Martina I. okovana u verige tjeraju iz Rima na Cherzones. Sergij I. izvučen iz vlastite palače sedam godina muči se u progonstvu. Tako bi se bilo dogodilo i Ivanu VI., da se nije rimski narod pobunio i carske uhode odtjerao. Pape Konstantin, Grgur drugi i treći gledaju, kako jim carevi zamke

*) Danas, kad veleslavni Papa Leo XIII. uz sve svoje osobne vrline i sjajna djela za družtvo ljudsko, kano sužanj čami u vlastitoj kući, vriedno je znati: kako je išlo njegovim predšastnikom na stolici papinskoj. Preliepo to crta Emil Bougaud, orleanski biskupski vikar u glasovitom djelu: „Kršćanstvo i naš viek.“ To je djelo prevedeno na mnoge jezike; na hrvatski jezik neka su barem 2 poglavja! Prevodilac.

pletu i nastavljaju, i oni su u neprestanoj pogibelji života. Stjepan III. skoro je ulovljen; nu oglasio se, da ga je čuo Karlo Martel, Pipin i Karlo Veliki. To je druga doba. Grimizni plašt uvieke pliva u krvi. „Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum."

Nastavimo. Od Karla Velikoga do Ljudevita svetoga bijahu osamnaest i četiri pape. Jeli barem sada: mir, slava i lagodan život? Nipošto; Kalvaria još se uvieke vidi. Još za živa Karla V. uhvatiše pobunjenici svetoga Leona III. ter ga jur polomrtva bacaju u tamnicu. Pascal I. mora gledati, kako njegove svećenike ubijaju, i čudo je, da je on smrti utekao. Saraceni zatvoriv Grgura IV. u sobu oskvrniše i porobiše crkvu sv. Petra. Sv. Leo IV. raztjerao ih je kod Ostije; nu za Ivana VIII, vratiše se natrag, papa bude zatvoren u vlastitoj crkvi, jedva se je oslobodio nu videći opustošenu Italiju od žalosti samo da nije umro. Stjepan VI. gleda razvaline Rima, crkve porušene, samostane porobljene ter se brine i skrbi za hiljadu i hiljadu zarobljenika. Leo V. na dnu tamnice oskudieva, kamo ga bacio protupapa Kristof. Ivan X. zadavljen je na zapovied Guy-a i njegove žene Marozzie. Ivan XI. do smrti je kano sužanj životario u angjeoskoj tvrdji. Benedikt V. koga je Otto za obsedanja Rima zasužnjio, i proti komu je postavio protupapu, umro je u progonstvu. Benedikt VI. bi pogubljen u angjeoskoj tvrdji. Ivan XIV. od smrada i glada zaglavio je u tamnici. Grgur V. protjeran je iz Rima. Sylvester II. bude otrovan. Ivan XIX. ostavlja priestolj. Benedikt VIII. prisiljen je ostaviti Rim i bježati u daleku Sasku. Proti Grguru VI. dižu se po Henriku III. nabrkani nemirnjaci, i to bijaše samo početak groznih strahota. Sv. Leo IX. padne u ruke Normanom. Viktoru II. dvakrat priete otrovom. Njemački kralj, Henrik IV. muči Alexandra II. dok od tuge i žalosti nije i umro. Grgur VII. komu ne pomaže ni svetost ni veleum, umro je zatočen u Salermu uzdišući: „Ljubio sam pravicu a mrzio opačinu, zato umirem u progonstvu." Viktora III. otrovaše, kako se misli po nalogu Henrika IV. Urban II. skriva u Colosseumu i tu čeka progonitelje i smrt. Pascala II. jer nije hotio tako dugo pomazati Henrika V. za Njemačkoga cara, dok se ne zakune, da će slobodu crkve štovati, dade ovaj kano kakva hajduka svezati i u Benevent odpraviti, gdje je sav iznemogao od žalosti i umro. Gelazij II. bude bačen u tamnicu iz koje se težkom mukom oslobodio. a umro je u Clugny-u. Inocenta II. već zasužnjena hoće da pogubi Rogerij, knez Sicilije. Lucij II. kamenom pogodjen prigodom pobune umire kano hrabar borioc i mučenik za prava i slobodu crkve. Alexander III da se ukloni nasilju Friderika Barbarosse, pobježe u Francezku u to zaklonište progonjenih papa. Lucij III. u progonstvu je dovršio život. Urban III. umro je od same žalosti čuvši, da je Saladin zauzeo Jerusolim. I tako dodjosmo do Inocenta III. suvremenika Ljudevita Svetoga. Ne znam, što papam sprema sriednji viek. Do ovdje koli krvava bijaše to dynastia? „Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum."

Od Ljudevita Svetoga do Ljudevita XIV. bijahu šesdeset i dva pape. Napokon doći će ipak crkva do slavja i svjetskoga gospodstva! Samo gledajmo papinstvo. Jedva je Inocent III. zatvorio oči, opeta započeše nove kušnje. Grgur IX. gleda iz tvrdjave angjeoske, kako Saraceni po Rimu pale crkve i samostane, koje u tom nedjelu pomaže Fridrik II.; i žalost umara papu, dok gleda tako odurno držanje kršćanskoga vladara. Inocent IV. samo tako se uklonio navalam istoga Fridrika, što je pobjegao u Francezku. Alexander IV. prognan u Viterbu čeka smrt. Na Bonifaca VIII. diže ruke Filip liepi. Ista ta ruka pruža otrov i Benediktu IX., što na sreću nije dokazano. Klement V. nastanio se u Avignonu. Ovdje robuju pape punih sedamdeset godina, Urban VI. koj se povratio u Rim već gleda početak velikoga zapadnoga razkola, i muče ga svakojake žalosti. Jedva što se dovršio zapadni razkol, rodio se protestantizam. Leo X. kano da ne sluti pogibelji; nu Adrijan VI. videći to postušenje u bolih umire. Klementa VII. obsieda u Rimu vodja Bourbonâ, i dok mu crkve pliene čete sastojeće od protestantâ, u crkvi sv. Petra bude Luther izvikan za papu. Za Pavla III. Julija III. i Pavla IV. medju protestantismom i izlamom visi papinstvo pribito na križu. Ovoga posljednjega podkapa sv. Pavao V. Ali Sixto V. mora gledati, kako od crkve odpada Englezka, Švicarska i Njemačka; i još je u strahu, da će i Francezka zatajiti vjeru. Pod Urbanom VIII. pomolio je glavu Janzenisam a pod Alexandrom VIII. galikanisam. Inocenta XI. vriedja Ljudevit XIV. Kušnja pokazuje se u drugačijoj slici. Nevidi se više mač, otrov i progonstvo; već je tuj moralno robovanje, ponizivanje i sramoćenje. „Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum."

Dovršimo tu sliku, crtajmo sada papinstvo u XVIII. i XIX. vieku. Ali k čemu? U vrieme Klementa XI. i XII. započima obćenita upravo revolucija proti Bogu i njegovoj crkvi. S tisnuti su u Rim; njihove bulle se pliene, u Pariz i Madrid, u Beč i Napulj ne smjede više papin glas. Benedikt XIV. bijaše suvremenik Voltairov. Pod Klementom XIII. odasvuda izagnaše Jezuite. Za Klementa XIV. već je nož pod vratom, da ih sve najedanput pokolju. Pija VI. odvukoše iz Rima, kano sužanj umro je u Valenciji. Pio VII. uzdiše u Fontainebleau-u. Pio IX. umro je u Rimu, nu za života bježao je u Gaëtu, orobiše ga uzev mu svjetovni posjed i vlast, na mrtvoga u liesu bacaju kamenje. Leo XIII. ne može se svečano krunisati, niti u Lateranu niti u crkvi sv. Petra. „Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum."

To je poviest papinstva. Sotona i previše ih je progonio, mučio i rešetao! Koliki bies! Nu u tom biesu kolika slabost! Zašto na nje navaljuje neopraviv ništa?

„Petre, ego rogavi pro te“! Udjite u katakombe; trideset papa ondje je pogubljeno. Poljubite te svete grobove, moć života, neki zalog neumrlosti vidi se na njih, ko da vam i to kamenje viče: „Petre, ego rogavi pro te!“ Ogledajte kule i tamnice, u kojih bijahu zatvoreni. Martin I. Leo III. Grgur VII., u kojih su i poginuli, jer su ljubili pravicu i mrzili opačinu. Padnite na koljena u tih praznih špiljah, i ovdje se osjeća ista ona životna jakost, isti onaj miomiris neumrlosti ter na dnu srca čuti ćete onaj isti glas pobjede i slavja: „Petre ego rogavi pro te.“

Ili, ako su to jur davno minula vremena; podjite u Valenciju, svrnite se u Fontainebleau-u, posjetite Gaëtu, ili biti će još bolje, ajde u Vatikan, tuj padnite pred noge Leona XIII.; i gledajući toga papu, koj je lišen svega, nu proti komu ne može niko ništa; vašim uhom — da vašim srdcem potresti će isti onaj glas slave: „Petre, ego rogavi pro te“!

J. Šafran.

Žrtvenici u prvostolnoj crkvi.

Obnova naše prvostolne crkve, hvala Bogu, napreduje, ako i polagano ali postojano. Posljednjih godina radi se na vanjštini i u nutrini. Pošto je ostalo tielo hrama gotovo ove se godine radilo na pročelju. Srednji sprat s velikim okruglim ružastim prozorom je malo ne sav gotov. Ako se napnu sile i ako novčana sredstva dopuste, moglo bi pročelje buduće godine biti posvema gotovo, o čem imalo bi se nastojati, da se obnova sgrade bez potrebe odviše ne zategne.

Glavni posao, koji se u nutarnjosti izviesti imade, jesu žrtvenici. Kada je crkva iz nutra obnovljena i popravljena bila, odmah se nametnulo pitanje o žrtvenicih; a pošto je takovih bilo mnogo u crkvi, ovo se pitanje svelo ponajprije na to: imadu li se i koji od njih pridržati te u obnovljenom hramu porazmjestiti.

U crkvi do obnove bijaše, ako se ne varam, ukupno 25 žrtvenika. Kako se odavle vidi, nisu se kod nas glede broja žrtvenika u obzir uzimale starije crkvene ustanove. U prvo na ime doba kršćanstva smio je u svakoj crkvi biti samo jedan i to glavni žrtvenik, a taj je slobodno stajao u absidi, presbiteriju. Nù već za Konstantina zavladao je običaj namieštati i više žrtvenika; ali kada uz slavodobiće kršćanstva počelo se previše žrtvenika dizati, digli su proti tomu glas crkveni sabori god. 805, 1261 i 1310. te je broj žrtvenika stegnut. Odredjeno je na ime gdje se u crkvi smiju držati. Još sv. Karlo Boromeo ustanovi, da se žrtveniki smiju samo u iztoku crkvenih brodova smjestiti, a imenito zabrani je smjestiti pod pjevalištem i emporami. Da se na ove crkvene ustanove kod nas nije pazilo, svaki će se dosjetiti, koji si u pamet dozovne onu množinu žrtvenika u bivšoj crkvi, ponamještenih svuda izpod empora, uz stiene, pače uz stupove. Tolikimi žrtvenici, dvimi emporami i pregradami svake vrsti bijaše crkva upravo zatrpana i zastrta. S toga nije čudo, ako se oku tada priviklu sadašnja nutrina crkve odviše prazna čini.

Ali i crkvenim propisom i arhitektoničkim pravilom i nepokvarenu ukusu odgovara, što je sada broj žrtvenika stegnut na glavni i na deset pobočnih žrtvenika, po pet na ime na svaku pobočnu ladju, dočim glavna, srednja, ostaje bez svakoga žrtvenika. Kada bi osnovni nacrt naše prvostolne crkve predstavljao križ, nebi trebalo ni u pobočnih ladjah smjestiti žrtvenika već jedino u popriečnoj ladji, kano što se čini u mnogih drugih velikih crkvah. Onaj nješto oveći broj žrtvenika opravdava se ujedno i množinom svećenstva, koje kod naše prvostolne crkve služi; a uz to biti će žrtvenici tako na stiene pobočnih ladjah prislonjeni, da neće ništa zastirati a za ures biti.

Ako je dakle — misliti će si gdjetko — broj žrtvenika na deset stegnut: moglo se je tim laglje izmedju 25 žrtvenika izabrati deset najljepših i pridržati za obnovljenu crkvu. Ova primjetba svesti će se na pravu mjeru, ako se uoči, kakvi su bili naši stari oltari.

Od prvobitnih žrtvenika XIII—XVI vieka nije se ni jedan začuvao bio. Koji su od njih preostali bili od davnijih nesgoda, što no su našu crkvu tečajem onih stoljeća stigle, propali su povodom groznih požara, kojih je ona u XVII. vieku, god. 1624. i 1644. plienom postala, i povodom nove katastrofe god. 1646. Ovom svakom sgodom porušili su se podjedno crkveni svodovi; te na žrtvenike, stolice itd. štropotali. S toga sva nutarnja uredba naše crkve prije potresa bijaše mladja od polovine XVII. stoljeća. Šta se ponapose žrtvenika tiče, bijahu novi žrtvenici sagradjeni skoro bez iznimke od drva, tek prošloga i početkom ovoga stoljeća jesu ovi drveni, ponajviše u drugoj polovini XVII. vieka učinjeni, žrtvenici zamienjeni postupice novimi kamenitimi. Žrtvenici dakle kameni, koje je obnova crkva našla u njoj, jesu proizvod XVIII. i početka XIX. vieka.*)

A to bijaše za taj nutarnji ures naše crkve velika nesgoda. Po liepoj osnovi, po kojoj je crkva gradjena, po onih krasnih udubcih u presbiteriju, koji su joj najljepša ukrasa nutarnja, po ugodnom podzidu žrtvenika u desnoj absidi, što no dodje do nas iz davnih vremena, po svih ovih znakovih možemo zaključiti a da pogriešiti nećemo, da su njekada našu stolnu crkvu riesili slogu odgovarajući gotički kameni žrtvenici. Kada su uslied spomenutih katastrofa novi žrtvenici za našu crkvu gradjeni, umjetnosti su u svietu u obće nizko pale. Tako zvani barocco-slog osvojio je dljeto i kist, i to glede graditeljstva i plastike ne onaj stariji barocco-slog, koji

*) O žrtvenicih s historijskoga gledišta, obširnije razpravljaju I. Kukuljević, (Prvostolna crkva, Zagr. str. 17—42), I. Tkalčić, (Prvostolna crkva, Zagreb, nekoč i sada str. 51—99).

Dalje sliedi u prilogu.

Nastavak iz lista.

je prema renaissanci stajao kao gotika XV. vieka prema liepoj starijoj, nego barocco izkvareni, koji je poslije god. 1620. u cieloj Europi zavladao. Kakovi su oni drveni žrtvenici naše crkve bili, možemo suditi po žrtvenicih sv. Ladislava i sv. Marije, koje smo do potresa od 9. stud. 1880. gledali. Žrtvenik sv. Ladislava bio je postavljen god. 1688. a onaj sv. Marije dvie godine (1686.) prije. Jedan i drugi izradili su domaći zagrebački stolari Ivan Komerstani i Matija Golmon. Jedva si možemo pomisliti nespretniji rococo-slog. Potlašnji kameni žrtvenici, koji su ostale drvene zamienili, svim nam jesu dovoljno poznati. Njeki su bili od liepa, ponajviše šarolika mramora; i ta gradja jest jedino, što je na njih spomena vriedno. Njeki su se prikazivali, kano da su od kamena, a bili su od drva sadrom obložena; pa je potres odkrio ovo spoljašnje sliepilo. Ali glede plastičke umjeće ne bijaše ni jedan ni srednje ruke. Nije ni čudo; jer ne samo što su gradjeni u doba propale kiparske umjetnosti, već i kipari, iz kojih su dljeta proizašla, bijahu obrtnici bez svakoga imena. S umjetničkoga gledišta najljepša su dva pridržana žrtvenika: posljednje večere i Sv. Luke. Oba su podignuta god. 1708., prvi troškom kanonika Ivana Znika, drugi troškom kanonika Tome Augustića. Ali izuzam gradje, iz koje su sastavljeni, na ime iz mramora, o umjetničkoj vriednosti ne može ni govora biti. Ukupan jim nacrt daleko izpod srednje ruke; slog rococo najniže vrsti; plastika posve neznatne ciene. Pogledaj malko pobliže plohorezbu na žrtveniku, da se o tom lasno osvjedočiš. K tomu u razmjerih griešeno je proti najprimitivnijim pravilom plastike i proti propisom crkvenim. Stolna ploča ima biti dugačka najmanje 7 a široka najmanje 3 stope; a na ovih žrtvenicih je tako kratka i tiesna, da se jedva maknuti možeš; svojim pako cielokupnim obsegom spadaju prije u seosku crkvu nego li u veliki prvostolni hram. I slike na bivših žrtvenicih nisu ni srednje ruke bile; pak ako se prispodobe s triptihom, koji je sada na žrtvenik u sakristiji prenesen, i sa slikom sv. križa u istoj sakristiji, koje dvie slike jesu ostanci stare crkve, onda se tek vidi, kako je naša crkva i u tom pogledu poslije polovine XVII. vieka nazadovala.

Da su ovi žrtvenici i u drugom, ne gotičkom, slogu umotvorine svoje vrsti bili, tada nebi suvišno bilo pitanje: ne imaju li se i u obnovljenoj crkvi pridržati, prem ne odgovaraju slogu crkve t. j. prem nisu gotički. Ali pošto ovi žrtvenici nisu nikakove iole znatne umotvorine, a k tomu ne odgovaraju slogu crkve, bili bi se mogli pridržati na njeko vreme samo radi štednje t. j. da se ne troši na nove gotičke žrtvenike. A što obzir na štednju nije odlučio, te što su oni žrtvenici uklonjeni i porazdieljeni, učinjeno je prema obćemu načelu, koje rukovodi restauraciju crkve, načelo na ime, da se naša prvostolna crkva tom prigodom uzpostavi u čisto prvobitno stanje svoje. Prema tomu načelu ima se dosljedno želiti, da s vremenom, kada novična sredstva dopuste, izčeznu iz crkve i ona dva pridržana žrtvenika, posljednje večere i sv. Luke, pače da sadašnja god. 1696. ljubljanskim klesarom M. Kusom izradjena propovjedaonica, neodgovarajuća ni najmanje crkvenomu slogu, ustupi s vremenom mjesto gotičkoj propovjedaonici. Sadašnja propovjedaonica jest bez prieporno najljepši proizvod plastike u našoj crkvi poslije god. 1650.; ali da nije nikakovo remek-djelo niti dobe barocco-sloga, to će mi svaki dopustiti, koji je ovakove proizvode toga sloga drugje vidio i motrio.

Ne žalimo dakle ni najmanje, što ne gledamo više u našoj crkvi predjašnjih žrtvenika; radujmo se pače što je polagano novi zamienjuju.

Do danas izradjeni su veliki ili glavni žrtvenik i četiri pobočna žrtvenika, na ime sv. Marije i sv. Ladislava u pobočnih absidah te sv. Josipa i sv. Petra i Pavla u sjevernoj pobočnoj ladji. Ne držim se pozvanim, da potanko sravnim ove žrtvenike sa strogo umjetničkoga gledišta, osobito da s toga gledišta razglobim njihove pojedinosti. Ali ne oklievam uztvrditi, da u svojoj cielokupnosti stoje u skladu sa slogom crkve; s toga i oko motrioca, koje o dvih pridržanih žrtvenicih zapinje, na njih ugodno odpočine. Šta se napose velikoga žrtvenika tiče, volio bih pridodati mu dvoje: prvo, da je za jednu ili dvie skaline viši, i drugo da je nadkriven primjerenim baldakinom. U prvom pogledu nije dostatan obzir uzet na crkveni propis, po kojem veliki žrtvenik mora počivati na n a j m a n j e tri skalina, a naš imade samo dva. Razlog ovomu propisu jest jasan. Baldakinom bio bi velik žrtvenik veličanstveniji i razmjerom više odgovarajući veličini naše crkve. Sada je s liepim inače gotičkim ciborijem (tabernakulom) prema crkvi odviše malen. Ovaj prigovor neka ne bude namienjen gradjevnoj upravi ili graditelju, jer mi je poznato, da se je htjelo sagraditi veliki žrtvenik s baldakinom na četiri stupa; ali da se je samo iz novčanih obzira od toga odustalo. Taj nesretni „nervus rerum gerendarum“!

Šta se gradje tiče, gradjeni su veliki žrtvenik i oba u sjevernoj pobočnoj ladji iz bieloga (osim stupova tabernakula) klesana kamena; dočim su oba u pobočnih absidah iz drva. Na žrtvenicih prve vrsti sve su česti djelo umjetničkoga kista, dočim na drugih imao je posla i rezbarski nož i kist slikarski. I dljeto i nož i kist izveli su svoje djelo sasma pristojno. Nisu to umotvorine prvoga reda, jer za takove valjalo bi mnogo više potrošiti; ali su liepe i ne imaju se stiditi arhitekture naše krasne crkve. Nu budi mi dozvoljeno glede gradje izjaviti sasvim otvoreno svoje mnienje, da na ime kamen i na žrtvenicih stoji u daleko većem skladu s arhitekturom naše crkve nego li drvo. t. j. da slogu crkve više odgovaraju kameni nego li drveni žrtvenici.

Prije svega naša je crkva gradjena iz liepoga klesanca kamena, i to ne samo u pojedinih djelovih nego i u svojkolikoj cielosti. Od kamena su i nutarnji stupovi i pilovi, i vanjske babice i zidovi. U tom su graditelji naše crkve sliedili samo primjer srednjega vieka. Tada su sve momentalne sgrade, gdje se god iole do kamena

doći moglo, samo iz kamena gradjene. Gdje se mramor naći mogao, kano n. p. u Italiji, taj je kamen smatran uzorom — gradjom monumentalnih sgrada. Nije se štedilo ni truda ni troška. Benediktinci Monte Cassina dali su dovesti kamen iz Rima riekom Tiberom do Ostie, onda morem do ušća Gariglíana, pak ovom riekom do s. Germana, odavle na kolih na Monte Cassino. Njihova braća u S. Truyenu kod Mastrihta naručili su kamen u gornjem Porenskom, dali ga voziti po Renu do Kolina a odavle na kolih do samostana. Za našu crkvu, kano što i danas, bio je da kako kamen blizu. Neka se ne misli, da je tada kamen bio jeftiniji. Kako ljetopisac XV. stoljeća Toma Ebendorfer pripovieda, stajao je god. 1407. jedan komad klesanog kamena za crkvu sv. Stjepana u Beču po zlatni dukat, ili po 30—35 for. našega novca. Ali klesanac kamen smatran je postulatom monumentalne zgrade, osobito božjega hrama. Čim je bio kamen za izradnju prikladniji, tim je bogatije izdjelan bio. Ako se je kamen smatrao nuždnim za monumentalnost u arhitekturi, tim se nuždnijim smatrao u plastici. Pače čim je kamen bio plemenitiji, tim je plastika bila savršenija. Koliko je florentinsko kiparstvo XIII—XV. stoljeća savršenije od njemačkoga i francuskoga one dobe, jer se je ono služilo liepim talijanskim mramorom, dočim je ovo izradjivalo vapnenac ili pešćenac. Odavle su si talijanski kipari u mramornoj tehnici usvojili nedostiživu vještinu. Plastika na drvu je do duše takodjer stara; ali u srednjem vieku ušla je ponajviše u običaj samo u onih zemljah, u kojih se dobar za finiju plastiku prikladan kamen ili nikako ili težko dobiti mogao. U Italiji rabila se samo za dekorativne radnje. Naprotiv u Njemačkoj, prem se i ovdje kamen predpostavljao, počeše se iza XIII. stoljeća raditi kipovi i reliefi za žrtvenike takodjer iz drva. Tada je plastika u drvu, osobito za žrtvenike, stolice, tabernakule, propovjedaonice, postala obljubljenom tehnikom njemačkih kipara. Postale su u toj vrsti umjetnosti posebne škole, švabska, franačka, bavarska, austrijska; pak se je iz Njemačke razširila i u Poljsku, gdje si je Vid Štos ime stekao živući njeko vrieme u Krakovu. U Njemačkoj uztrajala je plastiku na drvu još u XVIII. vieku radeći za žrtvenike u barocco-slogu. Odanle su njezini okrajci prieko Austrije zahvatili i Hrvatsku nalazeći posla, kako je spomenuto, u našoj stolnoj crkvi. Naš viek trudio se gdješto uzkrisiti plastiku na drvu; ali ovaj trud našao je malo odziva, osobito ne u monumentalnih sgradah, a najmanje u crkvah ove ruke.

Šta sliedi odavle za nas? Da se držimo stare dobre predaje i da ne predpostavljamo plastike na drvu plastici na kamenu; da ne gradimo u našoj monumentalnoj kamenoj crkvi žrtvenika drvenih mjesto liepih kamenih, kada toga ne mogu opravdati ni umjetnički ni novčani razlozi. Nigde a osobito ne u umjetnosti, ne treba savršeno zapostaviti manje savršenomu. Ljepota i sklad imadu svojih zakona, koji se nebi smjeli povriediti.

Još nješto. Poznato je, da je glavni dio žrtvenika „archa" t. j. stipes, podzid, i ploča. „Stipes" postao je iz sarkofaga mučenika, koji kamenom pločom pokriven služio je u katakombah za prikazalište. Odavle se od pamtivieka u crkvi zahtievalo, da archa, tumba (mensa) bude od kamena; te je već pap Evaristo god. 101. odredio, da mora biti od kamena; a kada se je mjestimice stalo uvadjati žrtvenike od drva, bješe to godine 517. najstrožije zabranjeno. U duhu te ustanove morala bi uviek, i danas, u svih crkvah tumba, mensa, biti sva od kamena; ali gdje je to iz mjestnih i novčanih obzira težko, gdje se mjesto kamena za podzid rabi opeka, morali bi ipak na četirih uglovih i u sredini biti stupovi od kamena, te zid od opeke samo izmedju njih. Ploča mora dakako u svakom slučaju biti kamena, i to iz jednog komada; a gdje toga ne ima, srednja čest mora biti iz jednoga komada. Ako je tomu tako, neodgovara li i u arhitektoničkom pogledu više, da i pripadne česti žrtvenika budu od kamena? Jer je poznato, da se je iz tumbe (mense) tek polagano razvila t. zv. tablatura, intabulamentum, retro-post-altare, onaj na ime dio, koji se iz arche, tumbe odtraga u vis diže, a koji se sastoji iz retabule, gdje stoji križ i sviećnjaci, iz ikonie, retrotabulata i iz žrtveničke stiene. Ako dakle ove česti, tumbi pripadne, budu takodjer iz kamena, biti će tim veća organička harmonija.

Ne može dakle biti sumnje, da kameni oltari više odgovaraju i monumentalnosti i starodavnoj predaji crkvenoj. Ovdje se pred očima imade plastika, tu se naravno ne izključuje slikarstvo, koje imade uz plastiku u crkvi dično mjesto.

Ali još nješto preporučuje kamen za žrtvenike. Kameni žrtvenik je obezbiedjen od vatre; a kako se može požar dogoditi u crkvi, negledeć na grom, kako bi se uz neopreznost mogla vatra uhvatiti drva od gorećih svieća, nije težko shvatiti; mogućnost nije bar izključena. Napokon kamen se žrtvenik može daleko udobnije čistiti i mnogo lakše čist držati, nego li drven. Kamen se lasno opere, a drvo? Valja i to uzeti u obzir, da je drven žrtvenik prenapunjen rezbarijom, jer bez nje ne može liep biti; a kako se lasno prašina priliepi na drvo kako lasno pronikne sve pukotine onih ureza i izreza?

Moj je zaključak taj: kada se htjelo, da dva žrtvenika u pobočnih abridah budu od drva, te je kroz nje i ova vrst plastike zastupana u našoj crkvi, neka bude, neka se tim završi; ali svi ostali žrtvenici neka budu od kamena jer to zahtieva i monumentalnost naše liepe gotičke crkve i savršenost plastike, pak donjekle i bolja tradicija crkve.

F. R.

Nocte sacra insomni.

Vratio sam se iz crkve, gdje sam odpjevao s. misu polnoćnicu. Legnem u krevet, ali san me bježi, jer mi je srce prepuno blaženih čuvstvâ. — Nije ni čudo, — ta i noćas zape mi glas od duševnog milinja, kad zapjevah angjeoski slavospiev, koj prviput zamnie nad betlehemskom štalicom ove svete noći rodjenja Kristovog.

„Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus" (Luc. 2. 14.) — — O viestnici neba! kako da vam čovjek hvali za taj piev? — jer vi ne navieštate mir, što ga sviet dati nemože (Com. de Pace.) — Istina, i griešnici navieštaju mir, veleć: „pax, pax" (Jer. 6. 14.) — ali: „non est pax impiis, dicit Dominus." (Isa. 48. 22.) — Vi viestnici mira! vi navieštate mir, koj nam noćas donese „princeps pacis" (Isa. 9. 6.), a to je onaj mir, za kojim i sveta crkva na usta svojih službenikâ uzdiše kod s. žrtve moleć: „da propitius pacem in diebus nostris, ut ope misericordiae tuae adjuti et a peccato simus semper liberi, et ab omni perturbatione securi." (Can. Missae). — To je onaj mir, što ga je posjedovala jedina bl. Djevica, koja je ove presvete noći rodila „kneza mira", za koga se čita: „Et factus est in pace locus ejus" (Ps. 75. 3.). — Dà, zato i kršćansko srce svetim veseljem moli: „Ave Maria! . . . . . benedictus . . . . . quem Virgo genuisti."

Koli sgodne molitve za svetu noć! Nu ne samo za svetu noć, — i drugda je ta molitva sgodna. A kada? Doista sgodne molitve svećeniku, dok nosi svetu popudbinu bolestniku. (Gl. theol. prakt. Zeitschrift 1886. st. 981.)

Svećenik nosi Boga svoga i Spasitelja na rukuh! — i bl. Djevica ga je nosila . . .

Dakle bl. Djevica i — svećenik imadu nješto zajedničkoga!!! — Nu, pomislih, nije li i drugošta zajedničkoga ili bar podobnoga?

„Pace tua, regina serenissima, et cautione honoris tui et altissima dignitatis." (Molina instruct. sacerd. tract. I. cap. in Schneider S. J. Lectionis quotidionae ad 11 Januar.) — uzdahnem, ter ovako se ogradiv stadoh prispodabljati djelovanje i zvanje svećenika s otajstvi radostnoga čisla.

I. Quem Virgo de Spiritu sancto concepisti. — U Nazaretskoj ubogoj kućici bl. Djevica kao kraljica odpušta Arkangjela rekavši prije: „Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum." (Luc. 1. 38.) A posljedak tomu? — „Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis." (Joan 1. 14.) — — I sada prebiva vječna Rieč Otca medju nami, al uslied čijih rieči? — „Hoc est corpus meum," veli svećenik, i gle! i opet silazi Sin Božji s neba. — — U Nazaretu sidje Sin vječnoga Otca, da postane čovjekom, da uzmogne za nas trpiti i umrieti — na žrtveniku silazi Sin vječnoga Otca, al i sin Djevice, da bude u sakramentu duši našoj za hranu duhovnu, jer „nisi manducaveritis carnem filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis." (Joan. 6. 54.) — — Nu čim je zaslužila bl. Djevica odliku toliku? — „Ne timeas Maria, invenisti enim gratiam apud Deum (Luc. 1. 30.) Ecce sacerdos! si gratiam tu non invenisti apud Deum . . . . . . timeas! — Pravedni Bog negleda na osobu, nu baš radi toga zahtieva svetost prema zvanju i stališu, u koj koga pozva." („Bei Gott dem Gerechten ist kein Ansehen der Person: doch muss eben nicht seine Gerechtigkeit bewirken, dass er nicht von allen dasselbe, sondern von jedem die Gerechtigkeit fordert, welche dem Berufe, den er ihm gegeben hat, angemessen ist." — Kleutgen l. c. str. 224.) — Od svećenika zahtieva dakle Bog drugu svetost života, jer zvanje svećenikovo — nije li „Deifica professio" (S. Ambro.)? Zato liepo veli sv. Augustin: „O veneranda sacerdotum dignitas. in quorum manibus, velut in utero Virginis Filius Dei incarnatur." — — Bl. Djevici reče Arkangjeo: „Gratia plena" (Joan. 1. 28.); a svećeniku zar netreba, da bude — — — što? — — — zar da bude „pectus multis criminum adustionibus deformatum"?! (Molina l. c.) — — Bl. Djevica primi „gratiam gratis datam" — i svećenik u sv. redu, — nu tamo je posljedak „gratia gratam faciens," a ovako treba, da je i kod svećenika.

II. Quem Virgo visitando Elisabeth portasti. — Veli sv. slovo (Luc. 1. 39.) „In diebus illis" — pošto je bl. Djevica začela — „abiit in montana" — nebojeći se neprilika puta i vremena — „cum festinatione" — bez oklievanja. A posljedak? — „Exultavit in gaudio infans in utero meo" (Luc. 1. 44.) veli sv. Elizabeta. — — — Et sacerdos portat Christum visitando infirmos — a posljedak?

III. Quem Virgo genuisti. — Kad je bl. Djevica Krista porodila, kojim li ga miljem zagrli! Kojom li nježnosti na grudi privinu! — — a koliko jih ima, kojim bi se kod sv. žrtve doviknuti moralo: „nježnije, ta Sin je Otcu nebeskomu omiljeli (Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Matth. 17. 5.) —

IV. Quem Virgo in templo praesentasti. — Bl. Djevica prikaza Krista Gospodina samo jednoć u hramu — a svećenik? — — „Offerimus praeclarae majestati tuae de tuis donis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam. Panem sanctum vitae aeternae, et calicem salutis perpetuae" (Canon Missae), t. j. Kristovo tielo i Kristovu krv, jer — „calix benedictionis, cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est? et Panis, quem frangimus, nonne participatio Corporis Domini est?" (I. Cor. 10. 16.) — — Nu kad je bl. Djevica Krista prikazivala, reče Simeon: „Ecce positus est hic in ruinam et resurrectionem multorum" (Luc. 2. 34.) — Caveas tibi, sacerdos, ruinam!

V. Quem Virgo in templo invenisti. — Tri je dana bl. Djevica tražila Sina svoga — a svećenik da nepotraži Onoga, koj veli: „Deliciae meae esse cum filiis hominum" (Prov. 8. 31.) — Ast quot et quot, nec in templo quaerunt, nec in corde portant! — —

Podav se ovako mislim, nadjem se na Rokovom groblju u Zagrebu. Vidim kuću. U toj kući traže zaklon, koji obnemogoše u borbi proti onomu, koj si stavi geslo: „Percutiam pastorem" (Matth. 26. 31.) Novom jakosti, novom duhovnom svježosti vraća se iz te kuće na mjesto, na koje ga pozva Gospod, da bude stražar puku njegovomu, — „et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israel (Ezech. 33. 7.); — vraća se veseo i krjepak, — „exultavit ut gigas ad currendam viam" (Ps. 28. 6.) — Pomislih, kako li je prekrasna misao bila

*

takvu kuću stavljati na mjesto, gdje okoliš groblja odbija od zemaljštine, ter tajinstvenom silom prenosi srce u život posmrtni. — — Začujem iz kuće antiphonu: „Non est sanitas in carne mea," a tada u veličanstvenom koralu (psalam 37.) . . . „Domine ante te omne desiderium meum, et gemitus meus a te non est absconditus . . ." — Stresem se, zazeblo me i rekoh si: nije li taj piev iz tvoje duše? tà odkad si ostavio sjemeništne zidine, nisi imao prilike praviti duhovne vježbe! Odlučim unići na njekoliko danâ, al me smete briga, kako ću namiriti trošak boravka. Nu gle! izvadim iz listnice namiru vrhu uplaćenog godišnjeg prinosa za uzdržavanje ove kuće i bezplatan boravak u njoj za vrieme duhovnih vježbâ. To me umiri, i ja koraknem k vratima, a nad njima nadpis: „Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitae meae" (Ps. 26. 4.) — Sjetim se tajne: „quem in templo invenisti," i reknem: doista, koj se iz te kuće vraća, može spokojno reći: „inveni, quem diligit anima mea, tenui eum, nec dimittam." (Cant. 3. 4.) — Hoću, da otvorim vrata, — nemogu; — čujem korake, — da se oglasim i najavim, pokucam i — — — probudim se, došao bo je zvonar i pokucao, da me probudi k zornici.

* * *

Pisano je: „Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma" (Matth. 26. 41.) a prema tomu: „Ego dormio, et cor meum vigilat." (Cant. 5, 2.)

Viestnik.

Zagreb. **Jubilej svetoga Otca Leona XIII. i Hrvati.** Kad se cio sviet takmi, da sv. Otcu izkaže svoje počitanje i ljubav, niesu mogli zaostati ni Hrvati katolici, svojoj crkvi i nasljedniku sv. Petra u viek od srca vjerni i odani. Tomu su dokaz adrese, novčani darovi i opet djela umjetnosti i obrta, što ih poklanjaju sv. Otcu za Vatikansku izložbu, a klerici će dati oduška svojoj radosti koncrtom, koji će dati na staro ljeto u predvečerja dičnoga slavja sv. Otca.

Novaca odaslao je već centralni odbor u ime petrova novčića i misnoga stipendija skoro 9 hiljada forinti — malena svotica, al našim siromašnim okolnostim primjerena.

Kako pak će Hrvatska biti zastupana svojimi darovi na Vatikanskoj izložbi moći će svaki i sam uvjeriti. Djevojački je na ime odbor odlučio prirediti izložbu svih darova u školskoj zgradi milosrdnih sestara u Gundulićevoj ulici br. 12. Izložba će trajati samo od 1 do 5 siečnja, jer se mora hititi, da se stvari što prije u Rim pošalju. Djevojački je odbor odredio i neznatnu ulazninu od 10 novčića, da se bar donjekle naplati trud siromašnijim djevojkam, koji su ulagale u izradbu saga. Ovaj se trud i posao ne bi naplatio niti sa deset hiljada forinti, za to će se preplate zahvalno primati. Mi ne možemo za sada donieti potanjeg opisa svih predmeta, al se ne možemo oteti, da u kratko ne opišemo bar dva najljepša.

Od svih naime darova za sv. Otca, odlikuju se osobito iz nadb zagrebačke dva dara: dar milosrdnih sestara u Zagrebu i djevojačkoga odbora. Prve su načinile prekrasno umjetnički izradjeno klecalo, a druge sag, koji će biti svakako jedan od najljepših priedmeta ciele Vatikanske izložbe. Klecalo se sastoji od tri diela: klecalo i naslon, nastavak i obluk s križem. Samo klecalo i naslon široko je 1·20 met. a visoko 0·95 met., a nastavak je u spodobi oltara visok 2·60 met. i iste širine s klecalom. Sastoji se od podnožka (Sockl), malene predele i oltarne slike. Sam oltar imade srednju sliku i dvokrila vrata, koja se otvaraju i zatvaraju. Srednja oltarna slika u zlatnoj „manduli" predstavlja srce Isusovo (Isus sa srcem) okruženo zlatnimi sunčanimi traci. Slika je svilom izvedena (Flachstich-Technik, Nadelmalerei). Četiri su ugla oko mandule izpunjena ornamenti. Svaka vrata imadu u medaljonih po tri slike u drvenih okvirih. Svih 6 medaljona okruženo je Ranken-ornamenti po uzoru mukokaza (Passionsblume), a u sried svakoga su cvieta divnim majstorstvom prikazana mučila. U polukružnom obluku je u bogatom vezivu grb sv. Otca sa insigniji. Sav je oltar od orahovine rezbarijom prekrasno nakićen. Svu rezbariju (Keilschnitt-Technik) izradile su pitomice zavoda. Na samom je klecalu (pod naslonom) uzrezana i posveta, s preda: SSMO. PATRI LEONI XIII. SEMISEACUIARI SACERDOTO; s desna: SCULPSERUNT ET ACU PINXERUNT i slieva: SORORES CHARITATIS ZAGRABIAE. Ideja je od preč. g. opata i začastnoga kanonika Hoeppergera, a nacrte načinio je graditelj prvostolne crkve g. H. Bollé. — Sag je dug 5·70 m. a širok 7 m. U sredini saga pružilo se na bakarnastom baršunu polje u premjeru od koja 2 metra, u njemu je svilom izvezen grb sv. Otca sa papinskimi znakovi, a sve je ovo okruženo bogatom ornamentikom. Sama je ploha saga od paunasto-modrog pliša, a ovu okružuje bordira široka od prilike 0·60 m. Bordira je osobito bogato ornamentima izkićena, a komposicijom boja upravo te zadivljuje. U četiri ugla ove okružne bordire uvezen je u medaljonih hrvatski grb i opet bogatimi ornament izkićen. Na jednoj je duljoj strani u ovoj bordiri na poduljem polju liepo uvezena posveta, koja glasi: SSMO PATRI LEONI XIII. SACERDOTII SUI JUBILEUM CELEBRANTI FILIAE GENTIS CROATICAE. Ovu glavnu bordiru okružuju manje bordire u narodnih bojah. Od četiri ugla pruža se prema srednjem polju opet bogata ornamentika. U cieloj komposiciji jasno se pokazuje karakter jugoslavenske ornamentike. Svi vezeni dielovi, kao što i srednje polje svilom su izvedeni jednostavnom narodnom (Flachstich-Technik), a ponješto i arabskom tehnikom. Ornamenti, kocke itd. crnom su svilom oštro konturirane. Cio sag sačinja harmoničnu bojami vrlo bogatu sliku. Vele ljudi, koji su vrstni suditi o tom, da je jedva u našem vieku ovakova radnja ove vrsti izvedena. Sag je izradjen većim dielom u samostanu milosrdnih sestara pod ravnanjem č. s. Ksaverije Skube, a izradjen

u tako kratko vrieme, da uztrajnost u radu ne možeš inače nazvati nego li upravo bajnom. Tu su radile stotine ruku danju i noću. Ove je nacrte načinio i djelo nadzirao katedralni graditelj H. Bollé.

Adrese smo do sada vidili dvie: adressu akademij. senata našega sveučilišta i glavnoga grada Zagreba. Centralni odbor nije još u ime hrvatske crkvene provincije sastavio adrese, jer je odlučio, da će ju istom za hodočašća hrvatska deputacija (u travnju) predati sv. Otcu.

Adressa je akademijskog senata izradjena u tiskarskom i litografijskom zavodu Dragutina Albrehta star. u Zagrebu. Na naslovnom je listu posvetba zaokružena jednostavnim bojadisanim ornamentom umjetničkom rukom izradjenim, u koji je na gornjem vrhu umetnut grb sv. Otca Leona XIII. Taj je ornamenat složio i izradio poznati vještak te struke u pomenutom zavodu g. A. Steinbauer. Adresa je ukusno tiskana na čvrstoj artiji, samo je u tekstu i izvornom (hrvatskom) i latinskom početno slovo rukom izradjeno te u slovo umetnut grb hrvatski.

Adresa uvezana je u težke korice obložene iznutra bielom svilom a izvana modrim baršunom. Bogato pozlaćeni nakiti na uglovih (Eckbeschläge) izradjeni su od kovi (u Beču) po nacrtih, koje je naročito za tu svrhu složio profesor H. Ströhl, a prikazuju unakrst položene ključeve (claves Petri), na kojih leži prsten (annulus piscatoris). Adresu je uvezao poznati naš knjigoveža g. A. Schneider, koji je i ovim baš majstorski izvedenim djelom nov nam dao dokaz ukusa i vještine za ovakove radnje.

Adresa glasi:

Sveti Otče!

Dan 31. prosinca ove godine, za koji se pripravlja cieli katolički sviet, da ga proslavi sinovskim osjećanjem napram Tebi, sveti Otče, i Bogu harnim srdcem za svećeničku čast, koja Ti je pred pedeset godina udieljena, željnu priliku pruža senatu kr. sveučilišta Franje Josipa I., da sa sinovskom odanosti pred Tvoje noge položi iskrene svoje čestitke.

Kako je davno hrvatsko ime, tako su davne rimske Stolice i našega naroda tiesne sveze; od toliko viekova naš narod ćuti otčinsku brigu rimskih papa i prati rimske zgode veselim srdcem ako su sretne, žalostnim ako su tužne. Pa jer će do brzo svanuti veseo dan Tebi, rimskom Prvostolniku, koji si u enciklici „Grande munus“ hrvatski narod novim vezom ljubavi Sebi pripojio, ne mogu a da se s Tobom ne vesele u Gospodinu potomci onoga naroda nasljednici djedovske odanosti. No mi, koji upravljamo nauke hrvatske mladeži, imademo poseban razlog, da Ti izkažemo štovanje i ljubav. Svih znanosti Ti sam jesi primjer i poticatelj. Klasična jezika i liepa sloga vječni spomenici biti će Tvoje enciklike. Teologom i filosofom Ti si pokazao i preporučio nepokolebiva načela kršćanske znanosti, kojih se treba držati. Proučavanju historije novu si pobudu pružio, kad si vatikanske spomenike obćoj porabi otvorio, te ih i objelodanjivati dao. Štogod se uradi marljivim iztraživanjem sakritih sila u prirodi, Ti živo pohvaljuješ, te da se i više radi, revno opominješ. Pravnikom pokazao si se vrstan učitelj, kako da iztražuju i čuvaju pravo i pravicu, tim što si umirio mnoge razmirice izmedju države i crkve. Doista imadu Tvoja djeca čemu da se dive u tolikom otcu. Ti koji si objavljene istine čuvar i učitelj, u unapredjivanju ljudskoga znanja očito se ravnaš duhom Onoga, koji se u svetom pismu nazivlje „Gospodin znanosti“.

Mnoge i mnoge godine i svježe sile podielio Ti dobri Bog, da možeš što dulje sve sinove zasluženim štovanjem i ljubavlju što tjesnije spajati Petrovoj Stolici!

Tvoje Svetosti

U ZAGREBU, 16. Srpnja 1887.

najpokorniji i najodaniji sinovi

Adresa grada Zagreba takodjer je izradjena u tiskarskom i litografskom zavodu Drag. Albrechta st. i uvezao ju g. A. Schneider.

Adresa glasi:

— Njegovoj Svetosti Papi Leonu XIII. k petdesetgodišnjici njegova misnikovanja dne 1. siečnja 1888.

Sveti Otče!

Glavni grad kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije dolazi pred Tvoj priestol, da Ti smjerno čestita sretni jubilejski dan, kada ćeš pomladjen i okriepljen vjerom i ljubavi vasione crkve prikazati Svemogućemu božansku žrtvu, Vrhovni svećenik na spas i sreću čovječanstva. Potiču ga na to sinovska odanost napram Otcu kršćanstva, starodavna vjernost otaca Hrvatske napram rimskim Papam, koji su joj štitili kroz stoljeća blago Isukrstove vjere i plodove civilizacije. Potiče ga uspomena Tvoga slavnoga predšastnika, koji podieli Hrvatskoj crkvenu autonomiju, sjedište koje se po njemu grimizom nakićeno u ovom gradu nalazi. Potiče ga ona providna misao, kojom si podigao sv. slavenske apoštole Cirila i Metoda na obće bogoštovje; stavio pod svoje zakrilje staroslavensku službu božju, i uspomenu slavenskoga hodočašća ovjekovječio zlatnom kolajnom, u koju si dao urezati lik hrvatskoga Mecene, i divnom kapelom po Tebi podignutom na čast slavenskih Apoštola u basilici sv. Klimenta.

Ovaj glavni grad Hrvatske, koji se zahvalno sjeća, kako si mu pružio pomoćnicu ruku, kad njim godine 1880. potres uzdrma, postavši sada ognjištem znanosti i umjetnosti na slavenskom jugu, čestita Ti ovu radostnu sgodu za vas katolički sviet, veseleći se, da Ti je svemogući i milostivi Bog, gospodar života i smrti, poklonio za nagradu Tvojih vrlih djela toliko godina, i želeći, da Ti jih još toliko podieli, koliko jih može podnieti narav čovječja, koje će doista služiti na korist katoličkoj crkvi.

Blagoslovi ga, Sveti Otče, Ti, koji si pokazao znanosti pravi put, kojim stupajući, da sve narode u bo-

žanskoj istini potvrdi i sretne učini; Ti, koji mudro vodiš do preporoda i slave narode, postavljene na temeljni kamen one vječne pravde, kojoj Te čuvarom i braniteljem vasioni sviet štuje.

Iz skupštine zastupstva glavnoga grada Zagreba kralj. Hrvatske, Slavonije i Dalmacije dne 20. decembra 1887.

Vašoj svetosti
najodaniji sinovi.

Kako smo spomenuli, dati će i klerici nadbiskupskoga sjemeništa u Zagrebu koncert na čast jubileju sv. Otca. Koncert će biti u sjemeništnoj zgradi, a začeti će točno u 7 sati sa sljedećim programom:

1. Proslov. Spjevao prof. Hugo Badalić.
2. Iv. pl. Zajc: „Himna." *Pjeva sbor.*
3. Iv. pl. Zajc: „Boissijska vještica." *Orchestar.*
4. P. Preradović: „Bogu!" Deklamacija.
5. Vihar: „Moja ladja." *Pjeva sbor.*
6. Balfe: Aria. *Orchestar.*
7. Vilhar: Parafraza „Sarafana." *Glasovir.*
8. Dr. B. Ipavec: „Kdo je mar?" *Sbor uz pratnju glasovira.*

— Uzvišeni naš vladar nije ni kada zaostajao kao što ni sva kuća njegova za i kojim drugim vladarom u odanosti prema sv. Stolici, pak je tako i ovom zgodom pohitio, da medju prvimi dade oduška radosti svojoj prigodom slavja sv. Otca Leona XIII. Duboku vjersku ćud i osjećanje kralja i vladara našega dobro poznaje a i cieni sv. Otac, što je očitovao i ovom zgodom. Ljubljeni je na ime vladar naš poslao prejasnoga princa Franza Lichtensteina, da u ime njegovo i cieloga previšnjega dvora čestitka sv. Otcu i da mu predade darove. Visoki je poslanik došao 16. o. mj. u pratnji austrijskoga poslanika kod sv. stolice preuzv. g. grofa Paara i posláničkog osoblja u Vatikan, gdje ga je na doljnjih stubah dočekao nadstojnik ceremonija Msgr. Sinistri, koji ih je odpratio u krunsku palaču. Medju darovima, što je carski poslanik predao sv. Otcu, iztiče se osobito dragulji urešeno razpelo, bogato vezena kazula i skupocjeni relikviarij.

Prinac je pozdravio sv. Otca veleći po prilici:

Sveti Otče!

„Pošto me je Nj. Veličanstvo car i kralj odlikovao, da Vašoj Svetosti predam Njegovu čestitku i jubilejski dar, izvolilo mi je Nj. Veličanstvo naložiti, da ustmeno opetujem čuvstva počitanja i sinovlje odanosti."

Nato odgovori Sveti Otac:

Uzvišena misija, koja je bila Vašoj Presvietlosti povjerena, i koju kanite sada ovršiti, napunjuje Nas zadovoljstvom i veseljem.

Mi poznamo pobožno srce Nj. Veličanstva cara Austrijskoga, kralja Ugarskoga, i nabožne nazore, koji oduševljuju članove Njegove Previšnje kuće. —

Od početka Našega Pontificata pokazivalo Nam je Nj. Veličanstvo neprestano svoju sinovlju ljubav; svoju iskrenu odanost napram sv. apoštoljskoj stolici. Danas, povodom Našega svećeničkoga jubileja, želi Nj. Veličanstvo to isto na novo dokazati, šaljući nam dragocjene darove, koje Nam ima Vaša Presvietlost u ime njegovo i u ime carske kuće predati. Ti su darovi dostojni jednoga cara, koj si je već zaslužio naslov kralja apoštolskoga; a to je slavan naslov, s kojim je skopčana obrana crkve i njezine vrhovne glave. —

Koliko je do Nas, scienimo se sretnimi, da se poslužimo svakom prilikom te dokažemo Nj. Veličanstvu Naše prijateljstvo i otčinsku ljubav.

Medjutim molimo Vašu Presvietlost, da budete kod Nj. Veličanstva tumačem Naše hvale, pa da mu izrazite želje, koje gojimo za njegov napredak i sreću mu. Kao zalog tih nazora podieljujemo njemu i svim članovom carske obitelji apoštolski blagoslov.

Čujmo još kako pozdravlja sv. Otca vojvoda od Norfolka u ime Englezke kraljice, koje ne veže jedinstvo vjere sa sv. Stolicom, što njekako mora boliti slavenska srca naša, kad se vladar ogromne slavenske a kršćanske države sasvim oglušio slavi, koju i poganski vladari (Turski, Kinezki itd.) veselim srcem pozdravljaju. Govor glasi po prilici:

Njezino kraljevsko Veličanstvo, moja milostiva gospodarica posebno me ovlastila, da Vašoj Svetosti izrazim čuvstva zahvalnosti, koje je poćutila, kad joj je Msgr. Rufo Scila u ime Svetosti predao čestitke k 50godišnjemu vladarskomu jubileju.

Čast mi je pripadajuću k tomu vjerodajnicu Njezinog Veličanstva u ruke Vaše Svetosti predati.

U ime kraljice moram da izrazim, da Njezino Veličanstvo, počastiv me tim poslanjem, nije htjelo zahvaliti se samo Vašoj Svetosti, nego je takodjer htjelo, da izrazim duboko štovanje, koje ona goji prema uzvišenoj časti i kršćanskoj mudrosti, kojom se Vaša Svetost u vršenju svoje uzvišene službe odlikuje.

Umjerena opreznost, kojom Vaša Svetost dvojbe i razpre rješava, koje bi mogle biti uzrokom mnogih zala, pobudjuje u Njezinom Veličanstvu iskrene želje, da dugo živi Vaša Svetost u dobrom zdravlju, da bude Vaša Svetost još dugo oživotvarala divni upliv Vaših krieposti.

Napokon neka Vaša Svetost dozvoli, da izrečem, koli se ćutim počašćenim visokim poslanjem, kojim me obdari Njezino Veličanstvo, pruživ mi priliku, da budem tumačem njezinih čuvstavah.

— Darovi za sv. Otca: Uzoriti g. kardinal i nadbiskup 3000 for. kano „Petrov novčić", a 500 for. za „misni stipendij" sv. Otcu. Vlastelin Eman. Vranicany 40 for., kanonik Dr. Vučetić 50 for, grof Ladislav Pejačević 100 for., grofica Gabriela Pejačević 50 for., Žiga Šubarić sabrao još 1 for., N. N. 20 novč., opat Bošnjak,

u Požegi sabrao još 2 for. 50 novč., trgovac Franjo Sollar 10 for. i sabrao još 13 for. — Nadalje g. Josip Kuril sabrao je u župi Dj. Marije pod Okićem za „misni stipendij“ sv. Otcu Leenu XIII. 34 for. 50 novč. a darovali su: Marko Laušin, stolarski kalfa, 1 for., Mijo Smetko, stolar, 1 for., Josip Colnar 30 novč., Josip Račić 1 for., Franjo Vodopić 1 for., Franjo Franjević 1 for., Janko Pirša 1 for., Stjepan i Franjo Orlović 3 for., Janko Franjević 50 novč., Pavao Kufrin 1 for., Ivan Kufrin br. 19 1 for., Mijo Pavlović br. 5 1 for., Niko Horvatić 50 novč., Ivan Smetko, šekutor, 3 for., Ivan Kovačina 50 novč., Josip Rubinić 50 novč., Janko Tandarić 50 novč., Barbara Kuril 1 for., Ivan Juratović 1 for., Alojsija Nikl 50 novč., Ivan Vidalin 1 for., Stjepan Rubinić 50 novč., Mijo Kelečić st. br. 3 1 for., Mijo Kelečić, kovač br. 12, 1 for., g. Matija Penić, kapelan, 3 for., podpisani župnik 5 for., Tomo Smetko 3 for.

— Poslaše sljedeće crkveno rublje „djevojačkome jubilejskome odboru.“

Djevojačka učiona milosrdnica u Zlataru pod ravnateljstvom Č. Sestre Suzane Mihić, a pomoćju prinosa, što sabraše p. n. gdje: Ana Lopatny i Marija Smodek i to: 1 Albu, 12 korporala, 12 purifikatorija, 12 Pallâ, 6 Humerala.

Pučka djevojačka škola u Gjurgjevcu, učiteljica p. n. gospod. Marija Bobinac, 1 roketu.

Pučka djev. škola u Valpovu, učiteljica p. n. gosp. Jelka Fiehtner, 2 Korporala.

Pučka djev. škola n Karlovcu, učiteljica p. n. gdja Hermina Schneider, 1 roketu.

Pučka djev. škola na Vili sv. Duha od Milosrdnih sestara u Zagrebu, 6 purifikatorija, 6 Korporala, 6 Lavaba, 6 Pallâ.

— *Da se znade*, „U br. 289. od utorka 20. o. m. donosi „Obzor“ članak pod naslovom: „Sinovi Otcu“. Mi ne znademo, da li u ovom članku nadkriljuje politička uvidjavnost (!) izvrtanje ili pak oboje nadmašuje licemjerstvo i nepoznavanje discipline i ustroja crkve. Jedno ipak znademo, a ovo je, da je „Obzorov dobar katolik“ (lucus a non lucendo!) mogao bar u oči poznatih dogadjaja ovim draženjem poštediti čitalačku publiku; za nas je bar ova okolnost dovoljan razlog, da odgodimo izvršenje svoje dužnosti za koji dan“.

Ovako smo bili napisali već za zadnji broj „Kat. Lista“, ali kad smo obavljali korekturu u četvrtak malo prije podneva, opazismo, da je slagar izpustio baš ovu viestcu, a niesmo je već mogli uvrstiti. Nadamo se, da će nam oprostiti mnogi odlični patriote i katolici, koje je „Obzorov dobar katolik“ ranio u dno srca, a badava su tražili u zadnjem broju „Kat. Lista“ i rieč negodovanja i osude, koju je morao kazati katolički List dobromu katoliku Obzorovu.

— Direktorij za god. 1888. je zgotovljen i razposlan kotarsk. podarhidjakonom, da ga dostave župam i svećenikom svojega kotara.

Odluka preč. nadbiskupskog duh. stola glede direktorija izdana 1887. valja i za buduće:

1. Svaki svećenik dobiva jedan primjerak, i to, kao što je sada bio običaj, „erga obligationem unius sacri“;

2. po želji izraženoj u mnogih pastoralnih konferencijah, šalje se takodjer po jedan primjerak za svaku župnu crkvu, a za ove primjerke imade se iz crkvene blagajne platiti po 60 novč. podarhidjakonu, koji sve ukupno dostavlja nadb. kancelariji;

3. ako bi tko od gg. župnika trebao još po koji primjerak za filijalnu crkvu, neka se neposredno obrati na nadb. kancelariju, i za svaki takav primjerak pošalje po 60 novč., koji se imadu platiti iz blagajne dotične filijalne crkve.

— Pošto imade u zalihi još dosta tablica sa molitvami poslije mise, neka se obrati, ko ih treba, na nadbiskupsku pisarnu, koja će ih odmah dostaviti.

— Gosp. Franjo Tadić kapelan Kutjevački preuzima s godinom 1888. administraciju in spiritualibus et temporalibus župe Kobaš.

— Umrli su: dne 24. o. mj. Petar Rusan, zač. kanonik, umirovljeni podarhidjakon i župnik svećenik jubilarac u Višnici u 90toj godini — Nestor naše nadbiskupije, posljednji svećenik iz prošloga vieka; dne 28. o. mj. Ulrik Kirchlechner izsluženi podarchidjakon i umirovljeni župnik Pregradski u samostanu č. oo. franjevaca u Krapini. R. i. p.

— (Božić) proslavljen je u svih rimokatoličkih crkvah svetčanimi službami božjimi, na I. dan odslužio je Uzoriti gosp. stožernik-nadbiskup Josip Mihalović u stolnoj crkvi svetčanu pontifikalnu misu, a poslije podielio Papinski blagoslov. Sve crkve su bile dubkom pune.

— (*Misije kapucina u god. 1887.*). Izdan je izkaz po nalogu redovnoga generala, iz kojega crpemo, da kapucini 22 misije obslužuju. Imadu tuj 1 nadbiskup, 2 biskupa, 2 apošt. administratora, 3 ap. vikara, 14. ap. prefekta, 1 mis. superiora, 276 svećenika, 29 djaka i 94 laika. U tih misijah nalazi se takodjer 27 svjetskih misnika i 37 redovnika inih redova. Misionske štacije jesu ove: U Evropi: Sofija i Plovdiv, Kandija, Jonski otoci, Mesalcina, Rezia, Carigrad. U Aziji: Mesopotamija, Sirija, Smirna Trebisonde, Agra, Allahabad, Puniab. U Afriki: Galli, Aden, Assab, Seychellen, Tunis. U Americi: Chilli, Rio Janeiro, Bachia, Pernambuco. U Oceaniji: Karoline. Katoličko pučanstvo ovih misija broji 152.348 duša, broj nevjernika je 96,598.301., a ove godine bijaše konversija do 330. Na cielom mis. okružju nalazi se 166 rezidencija, 309 crkava, 248 škola sa 13.540 djece. *C. G.*

Poziv na predplatu.

Trideset i devet je upravo prošlo godina, što je crkva katolička i svećenstvo nadbiskupije zagrebaćke dobilo prijatelja i zatočnika svojih prava, **„Katolički List“**. Sljedećim brojem stupio **„Kat. List“** u četrdesetu godinu života svoga, da nije bio usnuo za godinu dana, godine na ime 1853.

Da je „Katolički List“ za svoga obstanka njekoliko koristio i crkvi i njezinim službenikom, ko će zanijekati? Ta on se je borio za kršćanska načela, a pobijao sve, što se je u domovini našoj poduzimalo suprotna istini katoličkoj; on je prijateljem svojim pružao okrjepljujuće pouke; on je duhovnim pastirom bio kažiput u težkoj službi; on je razglašivao plemenita djela vrlih radnika u vinogradu gospodnjem, njima na čast a drugim na ponuku.

„Katolički List“ živi i četrdesete godine poslije rodjenja svoga s istim programom; ista mu je svrha, a je li potreba njegova manja? Ko bi to uztvrdio? U 9. broju prve godine života „Kat. Lista“ piše **„jedan župnik biskupije zagrebačke“** (str. 67.): **„Nedaj mi Bože smrti našega katoličkog lista doživiti.“** I eto živi **„Kat. List“** trideset i devet godina, i neka živi, neka častno živi uz mladju braću svoju! Al neka je, kako opet u istom broju veli poštovani K. A. (str. 71.): **„krasno jedno polje, u komu ćemo se duševno sastajati, literarno porazgovoriti, čiste u duhu evangjeoskom misli jedan drugomu priobćiti, sveti Isukèrstov nauk u našem narodnom jeziku obširnie razviti; pak ako od potrěbe bude, i način pokazati, kako ga proti svakom nasrtanju braniti, i kako nepobožne navaljivaoce odbiti treba.“**

Ako je providnost božja dopustila, da „Kat. List“ proživi i ovu godinu života svoga, i još koju, uredjivan našim slabim silama, onda mislimo, da bi baš ova okolnost morala ponukati sve umne svećenike, da nadomjeste i podupru svojim radom slabost našu, a i mi ćemo uz pomoć vriednih suradnika uprieti sve sile, da nam djelo bude valjano. A uzdanje nas naše neće iznevjeriti, kad se nadamo, da će se u istinu u radu s nama sjediniti ne samo dosadanji suradnici, već i mnogi drugi, a mi ćemo drage volje posvetiti listu sve sile naše.

Ovaj zadnji broj šaljemo svemu svećenstvu crkvene naše pokrajine, a poslati ćemo i budući broj s tim dodatkom, **da ćemo dalje slati list samo onim, koji se budu predplatili, ili bar javili, da žele list držati**, jer ćemu slati list 400 predbrojnika, od kojih ne plaćaju lista niti 300. Siromašnijim ćemo svećenikom nastojati pribaviti misnih namjena. Dužnike pako liepo molimo, da nam dugovinu namire, jer to i savjest traži.

Ova će uredba tim manje zateći štovane čitatelje, što ovako rade svi listovi.

Moleći štovanu braću svećenike za njihovu pomoć, prosimo i Boga, da rad naš blagoslovi, kad mu je i onako cilj Slava Božja.

Dr. Ante Bauer.

Urednik dr. **Ante Bauer.** Tiskom **C. Albrechta.**